Suttantapiṭake Khuddakanikāye

Paṭisambhidāmaggapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahānāmattherena katā

Saddhammappakāsinī nāma

PAṬISAMBHIDĀMAGGAṬṬHAKATHĀ

(Paṭhamo bhāgo)

Ciraṁ Tiṭṭhatu Saddhammo - Marammaraṭṭhe Buddhasāsana Society - Buddhavasse 2552

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

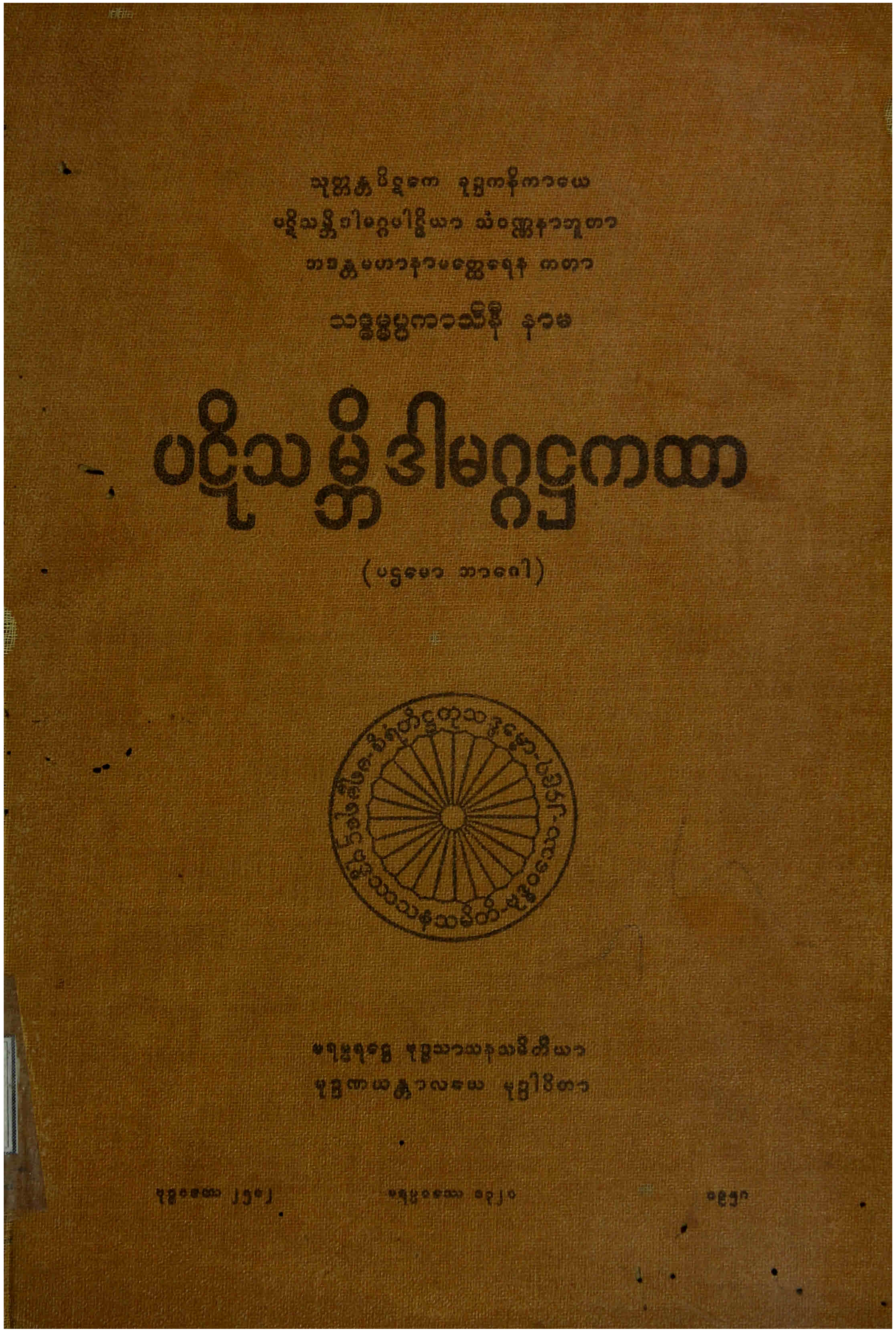

Romanized from Myanmar version published in 1950

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 46

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

၃၀၃၆

သုတ္တန္တပိဋကေ ခုဒ္ဒကနိကာယေ

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တမဟာနာမတ္ထေရေန ကတာ

သဒ္ဓမ္မပ္ပကာသိနီ နာမ

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာ

(ပဌမော ဘာဂေါ)

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒာယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၀၂ မရမ္မဝဿေ ၁၃၂၀ ၁၉၅၈

Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathā

Paṭhamabhāga

Mātikā — Piṭṭhaṅka

Mātikā			Piṭṭhaṅka
Ganthārambhakathā	...	...	1

1. Mahāvagga

1. Ñāṇakathā

	Mātikāvaṇṇanā	...	...	12
1.	Sutamayañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	55
	Vissajjanuddesavaṇṇanā	...	...	55
	Abhiññeyyaniddesavaṇṇanā	...	...	59
	Pariññeyyaniddesavaṇṇanā	...	...	101
	Pahātabbaniddesavaṇṇanā	...	...	108
	Bhāvetabbaniddesavaṇṇanā	...	...	116
	Sacchikātabbaniddesavaṇṇanā	...	...	125
	Hānabhāgiyacatukkaniddesavaṇṇanā	...	...	129
	Lakkhaṇattikaniddesavaṇṇanā	...	...	131
	Dukkhasaccaniddesavaṇṇanā	...	...	131
	Samudayasaccaniddesavaṇṇanā	...	...	146
	Nirodhasaccaniddesavaṇṇanā	...	...	147
	Maggasaccaniddesavaṇṇanā	...	...	149
	Saccapakiṇṇakavaṇṇanā	...	...	183
2.	Sīlamayañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	187
3.	Samādhibhāvanāmayañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	213
4.	Dhammaṭṭhitiñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	221
5.	Sammasanañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	227

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာ

ပဌမဘာဂ

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
ဂန္ထာရမ္ဘကထာ	....	....	၁

၁-မဟာဝဂ္ဂ

၁-ဉာဏကထာ

မာတိကာဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂
၁-သုတမယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၅
ဝိဿဇ္ဇနုဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၅
အဘိညေယျနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၉
ပရိညေယျနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၁
ပဟာတဗ္ဗနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၈
ဘာဝေတဗ္ဗနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၆
သစ္ဆိကာတဗ္ဗနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၅
ဟာနဘာဂိယစတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၉
လက္ခဏတ္တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၁
ဒုက္ခသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၁
သမုဒယသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၆
နိရောဓသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၇
မဂ္ဂသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၉
သစ္စပကိဏ္ဏကဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၃
၂-သီလမယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၇
၃-သမာဓိဘာဝနာမယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ		....	၂၁၃
၄-ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၁
၅-သမ္မသနဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၇

Mātikā			Piṭṭhaṅka
6. Udayabbayañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	234
7. Bhaṅgānupassanāñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	239
8. Ādīnavañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	242
9. Saṅkhārupekkhāñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	244
10. Gotrabhuñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	253
11. Maggañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	255
12. Phalañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	260
13. Vimuttiñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	260
14. Paccavekkhaṇañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	261
15. Vatthunānattañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	263
16. Gocaranānattañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	264
17. Cariyānānattañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	264
18. Bhūminānattañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	268
19. Dhammanānattañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	273
20-24. Ñāṇapañcakaniddesavaṇṇanā	...	...	276
25-28. Paṭisambhidāñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	276
29-31. Ñāṇattayaniddesavaṇṇanā	...	...	278
32. Ānantarikasamādhiñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	279
33. Araṇavihārañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	281
34. Nirodhasamāpattiñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	283
35. Parinibbānañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	290
36. Samasīsaṭṭhañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	291
37. Sallekhaṭṭhañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	292
38. Vīriyārambhañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	294
39. Atthasandassanañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	295
40. Dassanavisuddhiñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	296
41-42. Khantiñāṇapariyogāhaṇañāṇaniddesavaṇṇanā		...	298
43. Padesavihārañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	298

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၆-ဥဒယဗ္ဗယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၄
၇-ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၉
၈-အာဒီနဝဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၂
၉-သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၄
၁၀-ဂေါတြဘုဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၃
၁၁-မဂ္ဂဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၅
၁၂-ဖလဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၀
၁၃-ဝိမုတ္တိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၀
၁၄-ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၁
၁၅-ဝတ္ထုနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၃
၁၆-ဂေါစရနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၄
၁၇-စရိယာနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၄
၁၈-ဘူမိနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၈
၁၉-ဓမ္မနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၃
၂၀-၂၄-ဉာဏပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၆
၂၅-၂၈-ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၆
၂၉-၃၁-ဉာဏတ္တယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၈
၃၂-အာနန္တရိကသမာဓိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ		....	၂၇၉
၃၃-အရဏဝိဟာရဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၁
၃၄-နိရောဓသမာပတ္တိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၃
၃၅-ပရိနိဗ္ဗာနဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၀
၃၆-သမသီသဋ္ဌဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၁
၃၇-သလ္လေခဋ္ဌဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၂
၃၈-ဝီရိယာရမ္ဘဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၄
၃၉-အတ္ထသန္ဒဿနဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၅
၄၀-ဒဿနဝိသုဒ္ဓိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	...	....	၂၉၆
၄၁-၄၂-ခန္တိဉာဏပရိယောဂါဟဏဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ		....	၂၉၈
၄၃-ပဒေသဝိဟာရဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၈

Mātikā			Piṭṭhaṅka
44-49. Vivaṭṭañāṇachakkaniddesavaṇṇanā	...	...	301
50. Iddhividhañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	304
51. Sotadhātuvisuddhiñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	312
52. Cetopariyañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	314
53. Pubbenivāsānussatiñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	316
54. Dibbacakkhuñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	334
55. Āsavakkhayañāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	340
56-63. Saccañāṇacatukkadvayaniddesavaṇṇanā	...	...	342
64-67. Suddhikapaṭisambhidāñāṇaniddesavaṇṇanā	...	...	344

Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya paṭhamabhāge mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၄၄-၄၉-ဝိဝဋ္ဋဉာဏဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၁
၅၀-ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၄
၅၁-သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ		....	၃၁၂
၅၂-စေတောပရိယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၄
၅၃-ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ		....	၃၁၆
၅၄-ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၄
၅၅-အာသဝက္ခယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၀
၅၆-၆၃-သစ္စဉာဏစတုက္ကဒွယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၂
၆၄-၆၇-သုဒ္ဓိကပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၄

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Khuddakanikāya

Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Ganthārambhakathā

Yo sabbalokātigasabbasobhā-
Yuttehi sabbehi guṇehi yutto.
Dosehi sabbehi savāsanehi,
Mutto vimuttiṁ paramañca[1] dātā.

Niccaṁ dayācandanasītacitto,
Paññāravijjotitasabbaneyyo.
Sabbesu bhūtesu tamaggabhūtaṁ,
Bhūtatthanāthaṁ sirasā namitvā.

Yo sabbabhūtesu[2] Munīva aggo,
Anantasaṅkhesu Jinattajesu[3].
Ahū dayāñāṇaguṇehi Satthu-
Līlānukārī janatāhitesu.

Taṁ **Sāriputtaṁ** Munirājaputtaṁ,
Theraṁ thirānekaguṇābhirāmaṁ.
Paññāpabhāvuggatacārukittiṁ,
Susantavuttiñca atho namitvā.

---

1. Paramaṁva (Syā) 2. Sabbasattesu (Sī) 3. Jinatrajesu (Sī)

ခုဒ္ဒကနိကာယ

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ

ယော သဗ္ဗလောကာတိဂသဗ္ဗသောဘာ-
ယုတ္တေဟိ သဗ္ဗေဟိ ဂုဏေဟိ ယုတ္တော။
ဒေါသေဟိ သဗ္ဗေဟိ သဝါသနေဟိ၊
မုတ္တော ဝိမုတ္တိံ ပရမဉ္စ[1] ဒါတာ။

နိစ္စံ ဒယာစန္ဒနသီတစိတ္တော၊
ပညာရဝိဇ္ဇောတိတသဗ္ဗနေယျော။
သဗ္ဗေသု ဘူတေသု တမဂ္ဂဘူတံ၊
ဘူတတ္ထနာထံ သိရသာ နမိတွာ။

ယော သဗ္ဗဘူတေသု[2] မုနီဝ အဂ္ဂေါ၊
အနန္တသင်္ခေသု ဇိနတ္တဇေသု[3]။
အဟူ ဒယာဉာဏဂုဏေဟိ သတ္ထု-
လီလာနုကာရီ ဇနတာဟိတေသု။

တံ **သာရိပုတ္တံ** မုနိရာဇပုတ္တံ၊
ထေရံ ထိရာနေကဂုဏာဘိရာမံ။
ပညာပဘာဝုဂ္ဂတစာရုကိတ္တိံ၊
သုသန္တဝုတ္တိဉ္စ အထော နမိတွာ။

၁-ပရမံဝ (သျာ) ၂-သဗ္ဗသတ္တေသု (သီ) ၃-ဇိနတြဇေသု (သီ)

Saddhammacakkānupavattakena,
Saddhammasenāpatisāvakena.
Suttesu vuttesu Tathāgatena,
Bhūtatthavedittamupāgatena.

Yo bhāsito bhāsitakovidena,
Dhammappadīpujjalanāyakena.
Pāṭho visiṭṭho paṭisambhidānaṁ,
Maggoti tannāmavisesito ca.

Vicittanānattanayopagūḷho,
Gambhīrapaññehi sadāvagāḷho.
Attatthalokatthaparāyaṇehi,
Saṁsevanīyo sujanehi niccaṁ.

Ñāṇappabhedāvahanassa tassa,
Yogīhinekehi nisevitassa.
Atthaṁ apubbaṁ anuvaṇṇayanto,
Suttañca yuttiñca anukkamanto.

Avokkamanto samayā sakā ca,
Anāmasanto samayaṁ parañca.
Pubbopadesaṭṭhakathānayañca,
Yathānurūpaṁ upasaṁharanto.

Vakkhāmahaṁ Aṭṭhakathaṁ janassa,
Hitāya saddhammaciraṭṭhitatthaṁ.
Sakkacca **Saddhammapakāsiniṁ** taṁ,
Suṇātha dhāretha ca sādhu santoti.

Tattha **paṭisambhidānaṁ maggoti tannāmavisesito cā**ti vuttattā paṭisambhidāmaggassa paṭisambhidāmaggatā tāva vattabbā. Catasso hi paṭisambhidā atthapaṭisambhidā dhammapaṭisambhidā niruttipaṭisambhidā paṭibhānapaṭisambhidāti. Tāsaṁ paṭisambhidānaṁ maggo adhigamūpāyoti paṭisambhidāmaggo, paṭisambhidāpaṭilābhahetūti vuttaṁ hoti. Kathamayaṁ tāsaṁ maggo hotīti ce? Pabhedato desitāya desanāya paṭisambhidāñāṇāvahattā.

သဒ္ဓမ္မစက္ကာနုပဝတ္တကေန၊
သဒ္ဓမ္မသေနာပတိသာဝကေန။
သုတ္တေသု ဝုတ္တေသု တထာဂတေန၊
ဘူတတ္ထဝေဒိတ္တမုပါဂတေန။

ယော ဘာသိတော ဘာသိတကောဝိဒေန၊
ဓမ္မပ္ပဒီပုဇ္ဇလနာယကေန။
ပါဌော ဝိသိဋ္ဌော ပဋိသမ္ဘိဒါနံ၊
မဂ္ဂေါတိ တန္နာမဝိသေသိတော စ။

ဝိစိတ္တနာနတ္တနယောပဂူဠှော၊
ဂမ္ဘီရပညေဟိ သဒါဝဂါဠှော။
အတ္တတ္ထလောကတ္ထပရာယဏေဟိ၊
သံသေဝနီယော သုဇနေဟိ နိစ္စံ။

ဉာဏပ္ပဘေဒါဝဟနဿ တဿ၊
ယောဂီဟိနေကေဟိ နိသေဝိတဿ။
အတ္ထံ အပုဗ္ဗံ အနုဝဏ္ဏယန္တော၊
သုတ္တဉ္စ ယုတ္တိဉ္စ အနုက္ကမန္တော။

အဝေါက္ကမန္တော သမယာ သကာ စ၊
အနာမသန္တော သမယံ ပရဉ္စ။
ပုဗ္ဗောပဒေသဋ္ဌကထာနယဉ္စ၊
ယထာနုရူပံ ဥပသံဟရန္တော။

ဝက္ခာမဟံ အဋ္ဌကထံ ဇနဿ၊
ဟိတာယ သဒ္ဓမ္မစိရဋ္ဌိတတ္ထံ။
သက္ကစ္စ **သဒ္ဓမ္မပကာသိနိံ** တံ၊
သုဏာထ ဓာရေထ စ သာဓု သန္တောတိ။

တတ္ထ **ပဋိသမ္ဘိဒါနံ မဂ္ဂေါတိ တန္နာမဝိသေသိတော စာ**တိ ဝုတ္တတ္တာ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဿ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂတာ တာဝ ဝတ္တဗ္ဗာ။ စတဿော ဟိ ပဋိသမ္ဘိဒါ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါတိ။ တာသံ ပဋိသမ္ဘိဒါနံ မဂ္ဂေါ အဓိဂမူပါယောတိ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေါ၊ ပဋိသမ္ဘိဒါပဋိလာဘဟေတူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကထမယံ တာသံ မဂ္ဂေါ ဟောတီတိ စေ? ပဘေဒတော ဒေသိတာယ ဒေသနာယ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာဝဟတ္တာ။

Nānābhedabhinnānaṁ hi dhammānaṁ nānābhedabhinnā desanā sotūnaṁ ariyapuggalānaṁ paṭisambhidāñāṇappabhedañca sañjaneti, puthujjanānaṁ āyatiṁ paṭisambhidāñāṇappabhedāya ca paccayo hoti. Vuttañca "pabhedato hi desanā ghanavinibbhogapaṭisambhidāñāṇāvahā hotī"ti[1]. Ayañca nānābhedabhinnā desanā, tenassā paṭisambhidānaṁ maggattasiddhi.

Tattha **catasso**ti gaṇanaparicchedo. **Paṭisambhidā**ti pabhedā. "Atthe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, dhamme ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, tatra dhammaniruttābhilāpe[2] ñāṇaṁ niruttipaṭisambhidā, ñāṇesu ñāṇaṁ paṭibhānapaṭisambhidā"ti[3] vuttattā na aññassa kassaci pabhedā, ñāṇasseva pabhedā. Tasmā "catasso paṭisambhidā"ti cattāro ñāṇappabhedāti attho. Atthappabhedassa sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthaṁ atthe pabhedagataṁ ñāṇaṁ **atthapaṭisambhidā.** Dhammappabhedassa sallakkhaṇavibhavanavavatthānakaraṇasamatthaṁ dhamme pabhedagataṁ ñāṇaṁ **dhammapaṭisambhidā.** Niruttippabhedassa sallakkhaṇavibhāvanagavatthānakaraṇasamatthaṁ niruttābhilāpe pabhedagataṁ ñāṇaṁ **niruttipaṭisambhidā.** Paṭibhānappabhedassa sallakkhaṇavibhāvanavavatthānakaraṇasamatthaṁ paṭibhāne pabhedagataṁ ñāṇaṁ **paṭibhānapaṭisambhidā.**

Tattha **attho**ti saṅkhepato hetuphalaṁ. Taṁ hi yasmā hetu-anusārena arīyati adhigamīyati pāpuṇīyati, tasmā atthoti vuccati. Pabhādato pana yaṁkiñci paccayasamuppannaṁ[4], nibbānaṁ, bhāsitattho, vipāko, kiriyāti ime pañca dhammā atthoti veditabbā. Taṁ atthaṁ paccavekkhantassa tasmiṁ atthe pabhedagataṁ ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā.

Dhammoti saṅkhepato paccayo. So hi yasmā taṁ taṁ vidahati[5] pavatteti ceva pāpeti ca, tasmā dhammoti vuccati. Pabhedato pana yo koci phalanibbattako hetu, ariyamaggo, bhāsitaṁ, kusalaṁ, akusalanti ime pañca dhammā dhammoti veditabbā. Taṁ dhammaṁ paccavekkhantassa tasmiṁ dhamme pabhedagataṁ ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. Ayameva hi attho abhidhamme[3]—

> "Dukkhe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, dukkhasamudaye ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, dukkhanirodhe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya

---

1. Abhi-Ṭṭha 1. 99 piṭṭhe.
2. Atthadhammaniruttābhilāpe (Sī)
3. Abhi 2. 307 piṭṭhe.
4. Paccayasambhūtaṁ (Visuddhi 2. 70 piṭṭhe)
5. Vidadhāti (Sī), dahati (Visuddhi 2. 70 piṭṭhe)

နာနာဘေဒဘိန္နာနံ ဟိ ဓမ္မာနံ နာနာဘေဒဘိန္နာ ဒေသနာ သောတူနံ အရိယပုဂ္ဂလာနံ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏပ္ပဘေဒဉ္စ သဉ္ဇနေတိ၊ ပုထုဇ္ဇနာနံ အာယတိံ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏပ္ပဘေဒါယ စ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝုတ္တဉ္စ "ပဘေဒတော ဟိ ဒေသနာ ဃနဝိနိဗ္ဘောဂပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာဝဟာ ဟောတီ"တိ[၁]။ အယဉ္စ နာနာဘေဒဘိန္နာ ဒေသနာ၊ တေနဿာ ပဋိသမ္ဘိဒါနံ မဂ္ဂတ္တသိဒ္ဓိ။

တတ္ထ **စတဿော**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ပဋိသမ္ဘိဒါ**တိ ပဘေဒါ။ "အတ္ထေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဓမ္မေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ တတြ ဓမ္မနိရုတ္တာဘိလာပေ[၂] ဉာဏံ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဉာဏေသု ဉာဏံ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ[၃] ဝုတ္တတ္တာ န အညဿ ကဿစိ ပဘေဒါ၊ ဉာဏဿေဝ ပဘေဒါ။ တသ္မာ "စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ စတ္တာရော ဉာဏပ္ပဘေဒါတိ အတ္ထော။ အတ္ထပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ အတ္ထေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ**။ ဓမ္မပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ**။ နိရုတ္တိပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ နိရုတ္တာဘိလာပေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ**။ ပဋိဘာနပ္ပဘေဒဿ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ ပဋိဘာနေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ **ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ**။

တတ္ထ **အတ္ထော**တိ သင်္ခေပတော ဟေတုဖလံ။ တံ ဟိ ယသ္မာ ဟေတုအနုသာရေန အရီယတိ အဓိဂမီယတိ ပါပုဏီယတိ၊ တသ္မာ အတ္ထောတိ ဝုစ္စတိ။ ပဘေဒတော ပန ယံကိဉ္စိ ပစ္စယသမုပ္ပန္နံ[၄], နိဗ္ဗာနံ, ဘာသိတတ္ထော, ဝိပါကော, ကိရိယာတိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ အတ္ထောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တံ အတ္ထံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ အတ္ထေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။

ဓမ္မောတိ သင်္ခေပတော ပစ္စယော။ သော ဟိ ယသ္မာ တံ တံ ဝိဒဟတိ[၅] ပဝတ္တေတိ စေဝ ပါပေတိ စ၊ တသ္မာ ဓမ္မောတိ ဝုစ္စတိ။ ပဘေဒတော ပန ယော ကောစိ ဖလနိဗ္ဗတ္တကော ဟေတု, အရိယမဂ္ဂေါ, ဘာသိတံ, ကုသလံ, အကုသလန္တိ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မာ ဓမ္မောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တံ ဓမ္မံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ အယမေဝ ဟိ အတ္ထော အဘိဓမ္မေ[၃]—

> "ဒုက္ခေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဒုက္ခသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဒုက္ခနိရောဓေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အတ္ထဓမ္မနိရုတ္တာဘိလာပေ (သီ) ၃-အဘိ ၂-၃၀၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ပစ္စယသမ္ဘူတံ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၇၀-ပိဋ္ဌေ) ၅-ဝိဒဓာတိ (သီ)၊ ဒဟတိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၇၀-ပိဋ္ဌေ)

ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā. . Hetumhi ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, hetuphale ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā.

Ye dhammā jātā bhūtā sañjātā nibbattā abhinibbattā pātubhūtā, imesu dhammesu ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, yamhā dhammā te dhammā jātā bhūtā sañjātā nibbattā abhinibbattā pātubhūtā, tesu dhammesu ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā.

Jarāmaraṇe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, jarāmaraṇasamudaye ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, jarāmaraṇanirodhe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, jarāmaraṇanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā.

Jātiyā ñāṇaṁ -pa-. Bhave ñāṇaṁ -pa-. Upādāne ñāṇaṁ -pa-. Taṇhāya ñāṇaṁ -pa-. Vedanāya ñāṇaṁ -pa-. Phasse ñāṇaṁ -pa-. Saḷāyatane ñāṇaṁ -pa-. Nāmarūpe ñāṇaṁ -pa-. Viññāṇe ñāṇaṁ -pa-. Saṅkhāresu ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, saṅkhārasamudaye ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, saṅkhāraniyodhe ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā, saṅkhāranirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā.

Idha bhikkhu dhammaṁ jānāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallaṁ[1]. Ayaṁ vuccati dhammapaṭisambhidā. So tassa tasseva bhāsitassa atthaṁ jānāti 'ayaṁ imassa bhāsitassa attho, ayaṁ imassa bhāsitassa attho'ti. Ayaṁ vuccati atthapaṭisambhidā.

Katame dhammā kusalā. Yasmiṁ samaye kāmāvacaraṁ kusalaṁ cittaṁ uppannaṁ hoti somanassasahagataṁ ñāṇasampayuttaṁ rūpārammaṇaṁ vā -pa- dhammārammaṇaṁ vā. Yaṁ yaṁ vā panārabbha tasmiṁ samaye phasso hoti -pa- avikkhepo hoti. Ime dhammā kusalā. Imesu dhammesu ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, tesaṁ vipāke ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā"ti-ādinā nayena vibhajitvā vibhajitvā dassito.

Tatra dhammaniruttābhilāpe ñāṇanti tasmiṁ atthe ca dhamme ca yā sabhāvanirutti abyabhicārivohāro, tassa abhilāpe bhāsane

1. Vedallanti (Sī, Sya)

ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ ။ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဟေတုဖလေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။

ယေ ဓမ္မာ ဇာတာ ဘူတာ သဉ္ဇာတာ နိဗ္ဗတ္တာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ ပါတုဘူတာ၊ ဣမေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ယမှာ ဓမ္မာ တေ ဓမ္မာ ဇာတာ ဘူတာ သဉ္ဇာတာ နိဗ္ဗတ္တာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာ ပါတုဘူတာ၊ တေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။

ဇရာမရဏေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဇရာမရဏသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဇရာမရဏနိရောဓေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ ဇရာမရဏနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။

ဇာတိယာ ဉာဏံ။ပ။ ဘဝေ ဉာဏံ။ပ။ ဥပါဒါနေ ဉာဏံ။ပ။ တဏှာယ ဉာဏံ။ပ။ ဝေဒနာယ ဉာဏံ။ပ။ ဖဿေ ဉာဏံ။ပ။ သဠာယတနေ ဉာဏံ။ပ။ နာမရူပေ ဉာဏံ။ပ။ ဝိညာဏေ ဉာဏံ။ပ။ သင်္ခါရေသု ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ သင်္ခါရသမုဒယေ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ သင်္ခါရနိရောဓေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ၊ သင်္ခါရနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။

ဣဓ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ဇာနာတိ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏံ ဂါထံ ဥဒါနံ ဣတိဝုတ္တကံ ဇာတကံ အဗ္ဘုတဓမ္မံ ဝေဒလ္လံ[၁]။ အယံ ဝုစ္စတိ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ သော တဿ တဿေဝ ဘာသိတဿ အတ္ထံ ဇာနာတိ 'အယံ ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထော, အယံ ဣမဿ ဘာသိတဿ အတ္ထော'တိ။ အယံ ဝုစ္စတိ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။

ကတမေ ဓမ္မာ ကုသလာ။ ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ သောမနဿသဟဂတံ ဉာဏသမ္ပယုတ္တံ ရူပါရမ္မဏံ ဝါ။ပ။ ဓမ္မာရမ္မဏံ ဝါ။ ယံ ယံ ဝါ ပနာရဗ္ဘ တသ္မိံ သမယေ ဖဿော ဟောတိ။ပ။ အဝိက္ခေပေါ ဟောတိ။ ဣမေ ဓမ္မာ ကုသလာ။ ဣမေသု ဓမ္မေသု ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ တေသံ ဝိပါကေ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ"တိအာဒိနာ နယေန ဝိဘဇိတွာ ဝိဘဇိတွာ ဒဿိတော။

တတ္ထ ဓမ္မနိရုတ္တာဘိလာပေ ဉာဏန္တိ တသ္မိံ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ ယာ သဘာဝနိရုတ္တိ အဗျဘိစာရိဝေါဟာရော၊ တဿ အဘိလာပေ ဘာသနေ

၁-ဝေဒလ္လန္တိ (သီ၊ သျာ)

udīraṇe taṁ lapitaṁ bhāsitaṁ udīritaṁ sabhāvaniruttisaddaṁ ārammaṇaṁ katvā paccavekkhantassa tasmiṁ sabhāvaniruttābhilāpe “ayaṁ sabhāvanirutti, ayaṁ na sabhāvaniruttī”ti evaṁ tassā dhammaniruttisaññitāya sabhāvaniruttiyā māgadhikāya sabbasattānaṁ mūlabhāsāya pabhedagataṁ ñāṇaṁ niruttipaṭisambhidā. Evamayaṁ niruttipaṭisambhidā saddārammaṇā nāma jātā, na paññatti-ārammaṇā. Kasmā? Yasmā saddaṁ sutvā “ayaṁ sabhāvanirutti, ayaṁ na sabhāvaniruttī”ti jānāti. Paṭisambhidāppatto hi[1] “phasso”ti vutte “ayaṁ sabhāvaniruttī”ti jānāti, “phassā”ti vā “phassan”ti vā vutte pana “ayaṁ na sabhāvaniruttī”ti jānāti. Vedanādīsupi eseva nayo. Aññaṁ panesa nāmākhyāta-upasagganipātabyañjanasaddaṁ jānāti na jānātīti? Yadaggena saddaṁ sutvā “ayaṁ sabhāvanirutti, ayaṁ na sabhāvaniruttī”ti jānāti, tadaggena tampi jānissati. Taṁ pana nayidaṁ paṭisambhidākiccanti paṭikkhipitvā “bhāsaṁ nāma sattā uggaṇhantī”ti vatvā idaṁ kathitaṁ—mātāpitaro hi daharakāle kumārake mañce vā pīṭhe vā nipajjāpetvā taṁ taṁ kathayamānā tāni tāni kiccāni karonti, dārakā tesaṁ taṁ taṁ bhāsaṁ vavatthāpenti “iminā idaṁ vuttaṁ, iminā idaṁ vuttan”ti. Gacchante gacchante kāle sabbampi bhāsaṁ jānanti. Mātā damiḷī, pitā andhako. Tesaṁ jātadārako sace mātu kathaṁ paṭhamaṁ suṇāti, damiḷabhāsaṁ bhāsissati. Sace pitu kathaṁ paṭhamaṁ suṇāti, andhakabhāsaṁ bhāsissati. Ubhinnampi pana kathaṁ asuṇanto māgadhikabhāsaṁ bhāsissati.

Yopi agāmake mahā-araññe nibbatto, tattha añño kathento nāma natthi, sopi attano dhammatāya vacanaṁ samuṭṭhāpento māgadhikabhāsameva bhāsissati. Niraye tiracchānayoniyaṁ pettivisaye manussaloke devaloketi sabbattha māgadhikabhāsāva ussannā. Tattha sesā oṭṭakirāta-andhakayonakadamiḷabhāsādikā bhāsā[2] parivattanti, ayamevekā yathābhuccabrahmavohāra-ariyavohārasaṅkhātā Māgadhikabhāsā na parivattati. Sammāsambuddhopi tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ tantiṁ āropento Māgadhikabhāsāya eva āropesi. Kasmā? Evaṁ hi atthaṁ āharituṁ sukhaṁ hoti. Māgadhikabhāsāya hi tantiṁ āruḷhassa Buddhavacanassa paṭisambhidāppattānaṁ sotapathāgamanameva

1. Niruttipaṭisambhidāpatto hi (Syā, Ka)
2. Aṭṭhārasa bhāsā (Abhi-Ṭṭha 2. 371 piṭṭhe)

ဥဒီရဏေ တံ လပိတံ ဘာသိတံ ဥဒီရိတံ သဘာဝနိရုတ္တိသဒ္ဒံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ သဘာဝနိရုတ္တာဘိလာပေ “အယံ သဘာဝနိရုတ္တိ, အယံ န သဘာဝနိရုတ္တီ”တိ ဧဝံ တဿာ ဓမ္မနိရုတ္တိသညိတာယ သဘာဝနိရုတ္တိယာ မာဂဓိကာယ သဗ္ဗသတ္တာနံ မူလဘာသာယ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဧဝမယံ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ သဒ္ဒါရမ္မဏာ နာမ ဇာတာ, န ပညတ္တိအာရမ္မဏာ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ သဒ္ဒံ သုတွာ “အယံ သဘာဝနိရုတ္တိ, အယံ န သဘာဝနိရုတ္တီ”တိ ဇာနာတိ။ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တော ဟိ[1] “ဖဿော”တိ ဝုတ္တေ “အယံ သဘာဝနိရုတ္တီ”တိ ဇာနာတိ၊ “ဖဿာ”တိ ဝါ “ဖဿ”န္တိ ဝါ ဝုတ္တေ ပန “အယံ န သဘာဝနိရုတ္တီ”တိ ဇာနာတိ။ ဝေဒနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အညံ ပနေသ နာမာချာတဥပသဂ္ဂနိပါတဗျဉ္ဇနသဒ္ဒံ ဇာနာတိ န ဇာနာတီတိ? ယဒဂ္ဂေန သဒ္ဒံ သုတွာ “အယံ သဘာဝနိရုတ္တိ, အယံ န သဘာဝနိရုတ္တီ”တိ ဇာနာတိ၊ တဒဂ္ဂေန တမ္ပိ ဇာနိဿတိ။ တံ ပန နယိဒံ ပဋိသမ္ဘိဒါကိစ္စန္တိ ပဋိက္ခိပိတွာ “ဘာသံ နာမ သတ္တာ ဥဂ္ဂဏှန္တီ”တိ ဝတွာ ဣဒံ ကထိတံ— မာတာပိတရော ဟိ ဒဟရကာလေ ကုမာရကေ မဉ္စေ ဝါ ပီဌေ ဝါ နိပဇ္ဇာပေတွာ တံ တံ ကထယမာနာ တာနိ တာနိ ကိစ္စာနိ ကရောန္တိ၊ ဒါရကာ တေသံ တံ တံ ဘာသံ ဝဝတ္ထာပေန္တိ “ဣမိနာ ဣဒံ ဝုတ္တံ, ဣမိနာ ဣဒံ ဝုတ္တ”န္တိ။ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ သဗ္ဗမ္ပိ ဘာသံ ဇာနန္တိ။ မာတာ ဒမိဠီ၊ ပိတာ အန္ဓကော။ တေသံ ဇာတဒါရကော သစေ မာတု ကထံ ပဌမံ သုဏာတိ၊ ဒမိဠဘာသံ ဘာသိဿတိ။ သစေ ပိတု ကထံ ပဌမံ သုဏာတိ၊ အန္ဓကဘာသံ ဘာသိဿတိ။ ဥဘိန္နမ္ပိ ပန ကထံ အသုဏန္တော မာဂဓိကဘာသံ ဘာသိဿတိ။

ယောပိ အဂါမကေ မဟာအရညေ နိဗ္ဗတ္တော၊ တတ္ထ အညော ကထေန္တော နာမ နတ္ထိ၊ သောပိ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဝစနံ သမုဋ္ဌာပေန္တော မာဂဓိကဘာသမေဝ ဘာသိဿတိ။ နိရယေ တိရစ္ဆာနယောနိယံ ပေတ္တိဝိသယေ မနုဿလောကေ ဒေဝလောကေတိ သဗ္ဗတ္ထ မာဂဓိကဘာသာဝ ဥဿန္နာ။ တတ္ထ သေသာ ဩဋ္ဋကိရာတအန္ဓကယောနကဒမိဠဘာသာဒိကာ ဘာသာ[2] ပရိဝတ္တန္တိ၊ အယမေဝေကာ ယထာဘုစ္စဗြဟ္မဝေါဟာရအရိယဝေါဟာရသင်္ခါတာ မာဂဓိကဘာသာ န ပရိဝတ္တတိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါပိ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ တန္တိံ အာရောပေန္တော မာဂဓိကဘာသာယ ဧဝ အာရောပေသိ။ ကသ္မာ? ဧဝံ ဟိ အတ္ထံ အာဟရိတုံ သုခံ ဟောတိ။ မာဂဓိကဘာသာယ ဟိ တန္တိံ အာရုဠှဿ ဗုဒ္ဓဝစနဿ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တာနံ သောတပထာဂမနမေဝ

၁-နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော ဟိ (သျာ၊ က)
၂-အဋ္ဌာရသ ဘာသာ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ)

papañco. Sote pana saṁghaṭṭitamatteyeva nayasatena nayasahassena attho upaṭṭhāti. Aññāya pana bhāsāya tantiṁ āruḷhakaṁ pothetvā pothetvā uggahetabbaṁ hoti. Bahumpi uggahetvā pana puthujjanassa paṭisambhidāppatti nāma natthi, ariyasāvako no paṭisambhidāppatto nāma natthi.

Ñāṇesu ñāṇanti sabbatthakañāṇamārammaṇaṁ katvā paccavekkhantassa tasmiṁ ñāṇe pabhedagataṁ ñāṇaṁ, yathāvuttesu vā tesu tīsu ñāṇesu gocarakiccādivasena vitthāragataṁ[1] ñāṇaṁ paṭibhānapaṭisambhidā.

Imā pana catasso paṭisambhidā dvīsu ṭhānesu pabhedaṁ gacchanti, pañcahi kāraṇehi visadā hontīti veditabbā. Katamesu dvīsu ṭhānesu pabhedaṁ gacchanti? Sekkhabhūmiyañca asekkhabhūmiyañca. Tattha Sāriputtattherassa Mahāmoggallānattherassa Mahākassapattherassa Mahākaccāyanattherassa Mahākoṭṭhitattherassāti-evamādīnaṁ asītiyāpi mahātherānaṁ paṭisambhidā asekkhabhūmiyaṁ pabhedaṁ gatā, Ānandattherassa, Cittassa gahapatino, Dhammikassa upāsakassa, Upālissa gahapatino, Khujjuttarāya upāsikāyāti-evamādīnaṁ paṭisambhidā sekkhabhūmiyaṁ pabhedaṁ gatāti imāsu dvīsu bhūmīsu pabhedaṁ gacchanti.

Katamehi pañcahi kāraṇehi visadā honti? adhigamena pariyattiyā savanena paripucchāya pubbayogena. Tattha **adhigamo** nāma arahattappatti. Arahattaṁ hi pattassa paṭisambhidā visadā honti. **Pariyatti** nāma Buddhavacanaṁ. Taṁ hi uggaṇhantassa paṭisambhidā visadā honti. **Savanaṁ** nāma saddhammassavanaṁ. Sakkaccaṁ aṭṭhiṁ katvā dhammaṁ suṇantassa hi paṭisambhidā visadā honti. **Paripucchā** nāma Pāḷi-Aṭṭhakathādīsu gaṇṭhipada-atthapadavinicchayakathā. Uggahitapāḷi-ādīsu hi atthaṁ paripucchantassa paṭisambhidā visadā honti. **Pubbayogo** nāma pubbabuddhānaṁ sāsane yogāvacaratā gatapaccāgatikabhāvena yāva anulomagotrabhusamīpaṁ pattavipassanānuyogo. Pubbayogāvacarassa hi paṭisambhidā visadā honti. Imehi pañcahi kāraṇehi visadā hontīti.

Etesu pana kāraṇesu pariyatti savanaṁ paripucchāti imāni tīṇi pabhedasseva balavakāraṇāni. Pubbayogo adhigamassa balavapaccayo,

1. Vitthārato (Syā, Ka, Visuddhi 2. 72 piṭṭhe ca)

ပပဉ္စော။ သောတေ ပန သံဃဋ္ဋိတမတ္တေယေဝ နယသတေန နယသဟဿေန အတ္ထော ဥပဋ္ဌာတိ။ အညာယ ပန ဘာသာယ တန္တိံ အာရုဠှကံ ပေါထေတွာ ပေါထေတွာ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ဟောတိ။ ဗဟုမ္ပိ ဥဂ္ဂဟေတွာ ပန ပုထုဇ္ဇနဿ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တိ နာမ နတ္ထိ၊ အရိယသာဝကော နော ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တော နာမ နတ္ထိ။

ဉာဏေသု ဉာဏန္တိ သဗ္ဗတ္ထကဉာဏမာရမ္မဏံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ ဉာဏေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ၊ ယထာဝုတ္တေသု ဝါ တေသု တီသု ဉာဏေသု ဂေါစရကိစ္စာဒိဝသေန ဝိတ္ထာရဂတံ[၁] ဉာဏံ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ။

ဣမာ ပန စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ ဒွီသု ဌာနေသု ပဘေဒံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ ဝိသဒါ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကတမေသု ဒွီသု ဌာနေသု ပဘေဒံ ဂစ္ဆန္တိ? သေက္ခဘူမိယဉ္စ အသေက္ခဘူမိယဉ္စ။ တတ္ထ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ မဟာကဿပတ္ထေရဿ မဟာကစ္စာယနတ္ထေရဿ မဟာကောဋ္ဌိတတ္ထေရဿာတိဧဝမာဒီနံ အသီတိယာပိ မဟာထေရာနံ ပဋိသမ္ဘိဒါ အသေက္ခဘူမိယံ ပဘေဒံ ဂတာ၊ အာနန္ဒတ္ထေရဿ, စိတ္တဿ ဂဟပတိနော, ဓမ္မိကဿ ဥပါသကဿ,' ဥပါလိဿ ဂဟပတိနော, ခုဇ္ဇုတ္တရာယ ဥပါသိကာယာတိဧဝမာဒီနံ ပဋိသမ္ဘိဒါ သေက္ခဘူမိယံ ပဘေဒံ ဂတာတိ ဣမာသု ဒွီသု ဘူမီသု ပဘေဒံ ဂစ္ဆန္တိ။

ကတမေဟိ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ ဝိသဒါ ဟောန္တိ? အဓိဂမေန ပရိယတ္တိယာ သဝနေန ပရိပုစ္ဆာယ ပုဗ္ဗယောဂေန။ တတ္ထ **အဓိဂမော** နာမ အရဟတ္တပ္ပတ္တိ။ အရဟတ္တံ ဟိ ပတ္တဿ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ **ပရိယတ္တိ** နာမ ဗုဒ္ဓဝစနံ။ တံ ဟိ ဥဂ္ဂဏှန္တဿ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ **သဝနံ** နာမ သဒ္ဓမ္မဿဝနံ။ သက္ကစ္စံ အဋ္ဌိံ ကတွာ ဓမ္မံ သုဏန္တဿ ဟိ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ **ပရိပုစ္ဆာ** နာမ ပါဠိအဋ္ဌကထာဒီသု ဂဏ္ဌိပဒအတ္ထပဒဝိနိစ္ဆယကထာ။ ဥဂ္ဂဟိတပါဠိအာဒီသု ဟိ အတ္ထံ ပရိပုစ္ဆန္တဿ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ **ပုဗ္ဗယောဂေါ** နာမ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ သာသနေ ယောဂါဝစရတာ ဂတပစ္စာဂတိကဘာဝေန ယာဝ အနုလောမဂေါတြဘုသမီပံ ပတ္တဝိပဿနာနုယောဂေါ။ ပုဗ္ဗယောဂါဝစရဿ ဟိ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဝိသဒါ ဟောန္တိ။ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ ဝိသဒါ ဟောန္တီတိ။

ဧတေသု ပန ကာရဏေသု ပရိယတ္တိ သဝနံ ပရိပုစ္ဆာတိ ဣမာနိ တီဏိ ပဘေဒဿေဝ ဗလဝကာရဏာနိ။ ပုဗ္ဗယောဂေါ အဓိဂမဿ ဗလဝပစ္စယော,

၁-ဝိတ္ထာရတော (သျာ၊ က၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၇၂-ပိဋ္ဌေ စ)

pabhedassa hoti na hotīti? Hoti, na pana tathā. Pariyattisavanaparipucchā hi pubbe hontu vā mā vā, pubbayogena pana pubbe ceva etarahi ca saṅkhārasammasanaṁ vinā paṭisambhidā nāma natthi. Ime pana dvepi ekato hutvā paṭisambhidā upatthambhetvā visadā karontīti. Apare āhu—

"Pubbayogo bāhusaccaṁ, desabhāsā ca āgamo.
Paripucchā adhigamo, garusannissayo tathā.
Mittasampatti cevāti, paṭisambhidapaccayā"ti.

Tattha **pubbayogo** vuttanayova. **Bāhusaccaṁ** nāma tesu tesu satthesu ca[1] sippāyatanesu ca kusalatā. **Desabhāsā** nāma ekasatavohārakusalatā, visesena pana Māgadhike kosallaṁ[2]. **Āgamo** nāma antamaso opammavaggamattassapi Buddhavacanassa pariyāpuṇanaṁ. **Paripucchā** nāma ekagāthāyapi atthavinicchayapucchanaṁ. **Adhigamo** nāma sotāpannatā vā sakadāgāmitā vā anāgāmitā vā arahattaṁ vā. **Garusannissayo** nāma sutapaṭibhānabahulānaṁ garūnaṁ santike vāso. **Mittasampatti** nāma tathārūpānaṁyeva mittānaṁ paṭilābhoti.

Tattha Buddhā ca Paccekabuddhā ca pubbayogañceva adhigamañca nissāya paṭisambhidā pāpuṇanti, sāvakā sabbānipi etāni kāraṇāni. Paṭisambhidāppattiyā ca pāṭiyekko kammaṭṭhānabhāvanānuyogo nāma natthi, sekkhānaṁ pana sekkhaphalavimokkhantikā, asekkhānaṁ asekkhaphalavimokkhantikā ca paṭisambhidāppatti hoti. Tathāgatānaṁ hi dasa balāni viya ariyānaṁ ariyaphaleheva[3] paṭisambhidā ijjhantīti. Imāsaṁ catassannaṁ paṭisambhidānaṁ maggoti paṭisambhidāmaggo, paṭisambhidāmaggo eva pakaraṇaṁ paṭisambhidāmaggappakaraṇaṁ, pakārena karīyante vuccante ettha nānābhedabhinnā gambhīrā atthā iti pakaraṇaṁ.

Tadetaṁ paṭisambhidāmaggappakaraṇaṁ atthasampannaṁ byañjanasampannaṁ gambhīraṁ gambhīratthaṁ lokuttarappakāsanaṁ suññatāpaṭisaññuttaṁ paṭipattiphalavisesasādhanaṁ[4]

1. Atthesu ca (Syā, Ka) 2. Visesena māgadhikakosallaṁ (Syā, Ka)
3. Ariyaphaleneva (Syā, Ka, Visuddhi 2. 73 piṭṭhe ca)
4. Paṭipattiphalavisesāvahaṁ (Sī)

ပဘေဒဿ ဟောတိ န ဟောတီတိ? ဟောတိ၊ န ပန တထာ။ ပရိယတ္တိသဝနပရိပုစ္ဆာ ဟိ ပုဗ္ဗေ ဟောန္တု ဝါ မာ ဝါ၊ ပုဗ္ဗယောဂေန ပန ပုဗ္ဗေ စေဝ ဧတရဟိ စ သင်္ခါရသမ္မသနံ ဝိနာ ပဋိသမ္ဘိဒါ နာမ နတ္ထိ။ ဣမေ ပန ဒွေပိ ဧကတော ဟုတွာ ပဋိသမ္ဘိဒါ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ ဝိသဒါ ကရောန္တီတိ။ အပရေ အာဟု—

"ပုဗ္ဗယောဂေါ ဗာဟုသစ္စံ၊ ဒေသဘာသာ စ အာဂမော။
ပရိပုစ္ဆာ အဓိဂမော၊ ဂရုသန္နိဿယော တထာ။
မိတ္တသမ္ပတ္တိ စေဝါတိ၊ ပဋိသမ္ဘိဒပစ္စယာ"တိ။

တတ္ထ **ပုဗ္ဗယောဂေါ** ဝုတ္တနယောဝ။ **ဗာဟုသစ္စံ** နာမ တေသု တေသု သတ္ထေသု စ[၁] သိပ္ပါယတနေသု စ ကုသလတာ။ **ဒေသဘာသာ** နာမ ဧကသတဝေါဟာရကုသလတာ၊ ဝိသေသေန ပန မာဂဓိကေ ကောသလ္လံ[၂]။ **အာဂမော** နာမ အန္တမသော ဩပမ္မဝဂ္ဂမတ္တဿပိ ဗုဒ္ဓဝစနဿ ပရိယာပုဏနံ။ **ပရိပုစ္ဆာ** နာမ ဧကဂါထာယပိ အတ္ထဝိနိစ္ဆယပုစ္ဆနံ။ **အဓိဂမော** နာမ သောတာပန္နတာ ဝါ သကဒါဂါမိတာ ဝါ အနာဂါမိတာ ဝါ အရဟတ္တံ ဝါ။ **ဂရုသန္နိဿယော** နာမ သုတပဋိဘာနဗဟုလာနံ ဂရူနံ သန္တိကေ ဝါသော။ **မိတ္တသမ္ပတ္တိ** နာမ တထာရူပါနံယေဝ မိတ္တာနံ ပဋိလာဘောတိ။

တတ္ထ ဗုဒ္ဓါ စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ ပုဗ္ဗယောဂဉ္စေဝ အဓိဂမဉ္စ နိဿာယ ပဋိသမ္ဘိဒါ ပါပုဏန္တိ၊ သာဝကာ သဗ္ဗာနိပိ ဧတာနိ ကာရဏာနိ။ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တိယာ စ ပါဋိယေက္ကော ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာနုယောဂေါ နာမ နတ္ထိ၊ သေက္ခာနံ ပန သေက္ခဖလဝိမောက္ခန္တိကာ, အသေက္ခာနံ အသေက္ခဖလဝိမောက္ခန္တိကာ စ ပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပတ္တိ ဟောတိ။ တထာဂတာနံ ဟိ ဒသ ဗလာနိ ဝိယ အရိယာနံ အရိယဖလေဟေဝ[၃] ပဋိသမ္ဘိဒါ ဣဇ္ဈန္တီတိ။ ဣမာသံ စတဿန္နံ ပဋိသမ္ဘိဒါနံ မဂ္ဂေါတိ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေါ၊ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေါ ဧဝ ပကရဏံ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပ္ပကရဏံ၊ ပကာရေန ကရီယန္တေ ဝုစ္စန္တေ ဧတ္ထ နာနာဘေဒဘိန္နာ ဂမ္ဘီရာ အတ္ထာ ဣတိ ပကရဏံ။

တဒေတံ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပ္ပကရဏံ အတ္ထသမ္ပန္နံ ဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နံ ဂမ္ဘီရံ ဂမ္ဘီရတ္ထံ လောကုတ္တရပ္ပကာသနံ သုညတာပဋိသညုတ္တံ ပဋိပတ္တိဖလဝိသေသသာဓနံ[၄]

၁-အတ္ထေသု စ (သျာ၊ က) ၂-ဝိသေသေန မာဂဓိကကောသလ္လံ (သျာ၊ က)
၃-အရိယဖလေနေဝ (သျာ၊ က၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၇၃-ပိဋ္ဌေ စ) ၄-ပဋိပတ္တိဖလဝိသေသာဝဟံ (သီ)

paṭipattipaṭipakkhapaṭisedhanaṁ[1] yogāvacarānaṁ ñāṇavararatanākarabhūtaṁ dhammakathikānaṁ dhammakathāvilāsavisesahetubhūtaṁ saṁsārabhīrukānaṁ dukkhanissaraṇaṁ tadupāyadassanena assāsajananatthaṁ tappaṭipakkhanāsanatthañca gambhīratthānañca anekesaṁ suttantapadānaṁ atthavivaraṇena sujanahadayaparitosajananatthaṁ Tathāgatena Arahatā Sammāsambuddhena sabbattha appaṭihatasabbaññutaññāṇamahāpadīpāvabhāsena sakalajanavitthatamahākaruṇāsinehasiniddhahadayena veneyyajanahadayagatakilesandhakāravidhamanatthamujjalitassa saddhammamahāpadīpassa tadadhippāyavikāsanasinehaparisekena[2] pañcavassasahassamaviratamujjalanamicchatā lokānukampakena Satthukappena Dhammarājassa Dhammasenāpatinā āyasmatā Sāriputtattherena bhāsitaṁ sutvā āyasmatā Ānandena paṭhamamahāsaṅgītikāle yathāsutameva saṅgītiṁ[3] āropitaṁ.

Tadetaṁ Vinayapiṭakaṁ Suttantapiṭakaṁ Abhidhammapiṭakanti tīsu piṭakesu Suttantapiṭakapariyāpannaṁ. Dighanikāyo Majjhimanikāyo Saṁyuttanikāyo Aṅguttaranikāyo Khuddakanikāyoti pañcasu mahānikāyesu Khuddakamahānikāyapariyāpannaṁ. Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇaṁ Gāthā Udānaṁ Itivuttakaṁ Jātakaṁ Abbhutadhammaṁ Vedallanti navasu Satthu sāsanaṅgesu yathāsambhavaṁ Geyyaveyyākaraṇaṅgadvayasaṅgahitaṁ.

"Dvāsīti Buddhato gaṇhiṁ, dve sahassāni bhikkhuto.
Caturāsīti sahassāni, ye me dhammā pavattino"ti[4]—

Dhammabhaṇḍāgārikattherena pana pañcasu ṭhānesu etadaggaṁ āropitena paṭiññātānaṁ caturāsītiyā dhammakkhandhasahassānaṁ bhikkhuto gahitesu dvīsu dhammakkhandhasahassesu anekasatadhammakkhandhasaṅgahitaṁ. Tassa tayo vaggā Mahāvaggo Majjhimavaggo Cūḷavaggoti. Ekekasmiṁ vaggasmiṁ dasadasakaṁ katvā ñāṇakathādikā mātikākathāpariyosānā samatiṁsakathā. Evamanekadhā vavatthāpitassa imassa paṭisambhidāmaggappakaraṇassa anupubbaṁ apubbapadatthavaṇṇanaṁ karissāma. Imaṁ hi pakaraṇaṁ pāṭhato atthato uddisantena ca niddisantena ca sakkaccaṁ uddisitabbaṁ niddisitabbañca, uggaṇhantenāpi

1. Paṭipakkhapaṭisedhanaṁ (Sī, Syā)
2. ...siñcanasinehaparisekena (Sī)
3. Saṅgahaṁ (Syā, Ka)
4. Khu 2. 347 piṭṭhe.

ပဋိပတ္တိပဋိပက္ခပဋိသေဓနံ[၁] ယောဂါဝစရာနံ ဉာဏဝရရတနာကရဘူတံ ဓမ္မကထိကာနံ ဓမ္မကထာဝိလာသဝိသေသဟေတုဘူတံ သံသာရဘီရုကာနံ ဒုက္ခနိဿရဏံ တဒုပါယဒဿနေန အဿာသဇနနတ္ထံ တပ္ပဋိပက္ခနာသနတ္ထဉ္စ ဂမ္ဘီရတ္ထာနဉ္စ အနေကေသံ သုတ္တန္တပဒါနံ အတ္ထဝိဝရဏေန သုဇနဟဒယပရိတောသဇနနတ္ထံ တထာဂတေန အရဟတာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတသဗ္ဗညုတညာဏမဟာပဒီပါဝဘာသေန သကလဇနဝိတ္ထတမဟာကရုဏာသိနေဟသိနိဒ္ဓဟဒယေန ဝေနေယျဇနဟဒယဂတကိလေသန္ဓကာရဝိဓမနတ္ထမုဇ္ဇလိတဿ သဒ္ဓမ္မမဟာပဒီပဿ တဒဓိပ္ပါယဝိကာသနသိနေဟပရိသေကေန[၂] ပဉ္စဝဿသဟဿမဝိရတမုဇ္ဇလနမိစ္ဆတာ လောကာနုကမ္ပကေန သတ္ထုကပ္ပေန ဓမ္မရာဇဿ ဓမ္မသေနာပတိနာ အာယသ္မတာ သာရိပုတ္တတ္ထေရေန ဘာသိတံ သုတွာ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပဌမမဟာသင်္ဂီတိကာလေ ယထာသုတမေဝ သင်္ဂီတိံ[၃] အာရောပိတံ။

တဒေတံ ဝိနယပိဋကံ သုတ္တန္တပိဋကံ အဘိဓမ္မပိဋကန္တိ တီသု ပိဋကေသု သုတ္တန္တပိဋကပရိယာပန္နံ။ ဒီဃနိကာယော မဇ္ဈိမနိကာယော သံယုတ္တနိကာယော အင်္ဂုတ္တရနိကာယော ခုဒ္ဒကနိကာယောတိ ပဉ္စသု မဟာနိကာယေသု ခုဒ္ဒကမဟာနိကာယပရိယာပန္နံ။ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏံ ဂါထာ ဥဒါနံ ဣတိဝုတ္တကံ ဇာတကံ အဗ္ဘုတဓမ္မံ ဝေဒလ္လန္တိ နဝသု သတ္ထု သာသနင်္ဂေသု ယထာသမ္ဘဝံ ဂေယျဝေယျာကရဏင်္ဂဒွယသင်္ဂဟိတံ။

"ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ၊ ဒွေ သဟဿာနိ ဘိက္ခုတော။
စတုရာသီတိ သဟဿာနိ၊ ယေ မေ ဓမ္မာ ပဝတ္တိနော"တိ[၄]—

ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကတ္ထေရေန ပန ပဉ္စသု ဌာနေသု ဧတဒဂ္ဂံ အာရောပိတေန ပဋိညာတာနံ စတုရာသီတိယာ ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿာနံ ဘိက္ခုတော ဂဟိတေသု ဒွီသု ဓမ္မက္ခန္ဓသဟဿေသု အနေကသတဓမ္မက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတံ။ တဿ တယော ဝဂ္ဂါ မဟာဝဂ္ဂေါ မဇ္ဈိမဝဂ္ဂေါ စူဠဝဂ္ဂေါတိ။ ဧကေကသ္မိံ ဝဂ္ဂသ္မိံ ဒသဒသကံ ကတွာ ဉာဏကထာဒိကာ မာတိကာကထာပရိယောသာနာ သမတိံသ ကထာ။ ဧဝမနေကဓာ ဝဝတ္ထာပိတဿ ဣမဿ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပ္ပကရဏဿ အနုပုဗ္ဗံ အပုဗ္ဗပဒတ္ထဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ။ ဣမံ ဟိ ပကရဏံ ပါဌတော အတ္ထတော ဥဒ္ဒိသန္တေန စ နိဒ္ဒိသန္တေန စ သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗံ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဉ္စ၊ ဥဂ္ဂဏှန္တေနာပိ

၁-ပဋိပက္ခပဋိသေဓနံ (သီ၊ သျာ)
၂-....သိဉ္စနသိနေဟပရိသေကေန (သီ)
၃-သင်္ဂဟံ (သျာ၊ က)
၄-ခု ၂-၃၄၇-ပိဋ္ဌေ။

sakkaccaṁ uggahetabbaṁ dhāretabbañca. Taṁ kissahetu? Gambhīrattā imassa pakaraṇassa lokahitāya loke ciraṭṭhitatthaṁ.

Tattha samatiṁsāya kathāsu ñāṇakathā kasmā ādito kathitāti ce? Ñāṇassa paṭipattimalavisodhakattena paṭipattiyā ādibhūtattā. Vuttaṁ hi Bhagavatā—

“Tasmā tiha tvaṁ bhikkhu ādimeva visodhehi kusalānaṁ dhammānaṁ. Ko cādi kusalānaṁ dhammānaṁ, sīlañca suvisuddhaṁ diṭṭhi ca ujukā”ti[1].

Ujukā diṭṭhīti hi sammādiṭṭhisaṅkhātaṁ ñāṇaṁ vuttaṁ. Tasmāpi ñāṇakathā ādito kathitā.

Aparampi vuttaṁ—

“Tatra bhikkhave sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti. Kathañca bhikkhave sammādiṭṭhi pubbaṅgamā hoti, sammādiṭṭhiṁ ‘sammādiṭṭhī’ti pajānāti, micchādiṭṭhiṁ ‘micchādiṭṭhī’ti pajānāti. Sāssa hoti sammādiṭṭhi. Sammāsaṅkappaṁ ‘sammāsaṅkappo’ti pajānāti, micchāsaṅkappaṁ ‘micchāsaṅkappo’ti pajānāti. Sammāvācaṁ ‘sammāvācā’ti pajānāti, micchāvācaṁ ‘micchāvācā’ti pajānāti. Sammākammantaṁ ‘sammākammanto’ti pajānāti, micchākammantaṁ ‘micchākammanto’ti pajānāti. Sammā-ājīvaṁ ‘sammā-ājīvo’ti pajānāti, micchā-ājīvaṁ ‘micchā-ājīvo’ti pajānāti. Sammāvāyāmaṁ ‘sammāvāyāmo’ti pajānāti, micchāvāyāmaṁ ‘micchāvāyāmo’ti pajānāti. Sammāsatiṁ ‘sammāsatī’ti pajānāti, micchāsatiṁ ‘micchāsatī’ti pajānāti. ‘Sammāsamādhiṁ ‘sammāsamādhī’ti pajānāti, micchāsamādhiṁ ‘micchāsamādhī’ti pajānāti. Sāssa hoti sammādiṭṭhī”ti[2].

Pubbaṅgamabhūtāya hi sammādiṭṭhiyā siddhāya micchādiṭṭhīnampi micchādiṭṭhibhāvaṁ jānissatīti sammādiṭṭhisaṅkhātaṁ ñāṇaṁ tāva sodhetuṁ[3] ñāṇakathā ādito kathitā.

1. Saṁ 3. 124 piṭṭhe. 2. Ma 3. 116 piṭṭhe. 3. Sādhetuṁ (Syā, Ka)

သက္ကစ္စံ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ဓာရေတဗ္ဗဉ္စ။ တံ ကိဿဟေတု? ဂမ္ဘီရတ္တာ ဣမဿ ပကရဏဿ လောကဟိတာယ လောကေ စိရဋ္ဌိတတ္ထံ။

တတ္ထ သမတိံသာယ ကထာသု ဉာဏကထာ ကသ္မာ အာဒိတော ကထိတာတိ စေ? ဉာဏဿ ပဋိပတ္တိမလဝိသောဓကတ္တေန ပဋိပတ္တိယာ အာဒိဘူတတ္တာ။ ဝုတ္တံ ဟိ ဘဂဝတာ—

“တသ္မာ တိဟ တွံ ဘိက္ခု အာဒိမေဝ ဝိသောဓေဟိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ။ ကော စာဒိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ၊ သီလဉ္စ သုဝိသုဒ္ဓံ ဒိဋ္ဌိ စ ဥဇုကာ”တိ[၁]။

ဥဇုကာ ဒိဋ္ဌီတိ ဟိ သမ္မာဒိဋ္ဌိသင်္ခါတံ ဉာဏံ ဝုတ္တံ။ တသ္မာပိ ဉာဏကထာ အာဒိတော ကထိတာ။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

“တတြ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဟောတိ။ ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဟောတိ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ‘သမ္မာဒိဋ္ဌီ’တိ ပဇာနာတိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ’တိ ပဇာနာတိ။ သာဿ ဟောတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပံ ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပော’တိ ပဇာနာတိ၊ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပံ ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပော’တိ ပဇာနာတိ။ သမ္မာဝါစံ ‘သမ္မာဝါစာ’တိ ပဇာနာတိ၊ မိစ္ဆာဝါစံ ‘မိစ္ဆာဝါစာ’တိ ပဇာနာတိ။ သမ္မာကမ္မန္တံ ‘သမ္မာကမ္မန္တော’တိ ပဇာနာတိ၊ မိစ္ဆာကမ္မန္တံ ‘မိစ္ဆာကမ္မန္တော’တိ ပဇာနာတိ။ သမ္မာအာဇီဝံ ‘သမ္မာအာဇီဝေါ’တိ ပဇာနာတိ၊ မိစ္ဆာအာဇီဝံ ‘မိစ္ဆာအာဇီဝေါ’တိ ပဇာနာတိ။ သမ္မာဝါယာမံ ‘သမ္မာဝါယာမော’တိ ပဇာနာတိ၊ မိစ္ဆာဝါယာမံ ‘မိစ္ဆာဝါယာမော’တိ ပဇာနာတိ။ သမ္မာသတိံ ‘သမ္မာသတီ’တိ ပဇာနာတိ၊ မိစ္ဆာသတိံ ‘မိစ္ဆာသတီ’တိ ပဇာနာတိ။ သမ္မာသမာဓိံ ‘သမ္မာသမာဓီ’တိ ပဇာနာတိ၊ မိစ္ဆာသမာဓိံ ‘မိစ္ဆာသမာဓီ’တိ ပဇာနာတိ။ သာဿ ဟောတိ သမ္မာဒိဋ္ဌီ”တိ[၂]။

ပုဗ္ဗင်္ဂမဘူတာယ ဟိ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သိဒ္ဓါယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီနမ္ပိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဘာဝံ ဇာနိဿတီတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိသင်္ခါတံ ဉာဏံ တာဝ သောဓေတုံ[၃] ဉာဏကထာ အာဒိတော ကထိတာ။

၁-သံ ၃-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သာဓေတုံ (သျာ၊ က)

“Apicudāyi tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto dhammaṁ te desessāmi imasmiṁ sati idaṁ hoti, imassuppādā idaṁ uppajjati, imasmiṁ asati idaṁ na hoti, imassa nirodhā idaṁ nirujjhatī”ti[1] ca pubbantāparantadiṭṭhiyo ṭhapetvā ñāṇasseva vuttattā ñāṇakathā ādito kathitā.

“Alaṁ Subhadda tiṭṭhatetaṁ ‘sabbe te sakāya paṭiññāya abbhaññiṁsu, sabbeva na abbhaññiṁsu, udāhu ekacce abbhaññiṁsu, ekacce na abbhaññiṁsū’ti. Dhammaṁ te Subhadda desessāmi, taṁ suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi, bhāsissāmī”ti[2] ca—

puthusamaṇabrāhmaṇaparappavādānaṁ vāde ṭhapetvā ariyassa aṭṭhaṅgikassa maggassa desitattā, aṭṭhaṅgike ca magge sammādiṭṭhisaṅkhātassa ñāṇassa padhānattā ñāṇakathā ādito kathitā.

“Cattārimāni bhikkhave sotāpattiyaṅgāni sappurisasaṁsevo, saddhammassavanaṁ, yoniso manasikāro, dhammānudhammapaṭipattī”ti[3] ca—

“Saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirūpāsati, payirūpāsanto sotaṁ odahati, ohitasoto dhammaṁ suṇāti, sutvā dhammaṁ dhāreti, dhātānaṁ dhammānaṁ paññāya atthaṁ upaparikkhati, atthaṁ upaparikkhato dhammā nijjhānaṁ khamanti, dhammanijjhānakkhantiyā chando jāyati, chandajāto ussahati, ussahitvā tuleti, tulayitvā padahati, pahitatto kāyena ceva paramatthasaccaṁ sacchikaroti, paññāya ca naṁ paṭivijjha passatī”ti[4] ca—

“Idha Tathāgato loke uppajjati -pa- so dhammaṁ deseti-ādikalyāṇan”ti-ādīni[5] ca—

anekāni suttantapadāni anulomentena sutamaye ñāṇaṁ ādiṁ katvā yathākkamena ñāṇakathā ādito kathitā.

1. Ma 2. 223 piṭṭhe. 2. Dī 2. 124 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 354; Dī 3. 190 piṭṭhesu.
4. Ma 2. 145, 385 piṭṭhesu. 5. Dī 1. 58 piṭṭhe.

“အပိစုဒါယိ တိဋ္ဌတု ပုဗ္ဗန္တော၊ တိဋ္ဌတု အပရန္တော ဓမ္မံ တေ ဒေသေဿာမိ ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ၊ ဣမဿုပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣမသ္မိံ အသတိ ဣဒံ န ဟောတိ၊ ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိရုဇ္ဈတီ”တိ[၁] စ- ပုဗ္ဗန္တာပရန္တဒိဋ္ဌိယော ဌပေတွာ ဉာဏဿေဝ ဝုတ္တတ္တာ ဉာဏကထာ အာဒိတော ကထိတာ။

“အလံ သုဘဒ္ဒ တိဋ္ဌတေတံ ‘သဗ္ဗေ တေ သကာယ ပဋိညာယ အဗ္ဘညိံသု၊ သဗ္ဗေဝ န အဗ္ဘညိံသု၊ ဥဒါဟု ဧကစ္စေ အဗ္ဘညိံသု၊ ဧကစ္စေ န အဗ္ဘညိံသူ’တိ။ ဓမ္မံ တေ သုဘဒ္ဒ ဒေသေဿာမိ၊ တံ သုဏာဟိ သာဓုကံ မနသိကရောဟိ၊ ဘာသိဿာမီ”တိ[၂] စ—

ပုထုသမဏဗြာဟ္မဏပရပ္ပဝါဒါနံ ဝါဒေ ဌပေတွာ အရိယဿ အဋ္ဌင်္ဂိကဿ မဂ္ဂဿ ဒေသိတတ္တာ, အဋ္ဌင်္ဂိကေ စ မဂ္ဂေ သမ္မာဒိဋ္ဌိသင်္ခါတဿ ဉာဏဿ ပဓာနတ္တာ ဉာဏကထာ အာဒိတော ကထိတာ။

“စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ သောတာပတ္တိယင်္ဂါနိ သပ္ပုရိသသံသေဝေါ, သဒ္ဓမ္မဿဝနံ, ယောနိသော မနသိကာရော, ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တီ”တိ[၃] စ—

“သဒ္ဓါဇာတော ဥပသင်္ကမတိ၊ ဥပသင်္ကမန္တော ပယိရုပါသတိ၊ ပယိရုပါသန္တော သောတံ ဩဒဟတိ၊ ဩဟိတသောတော ဓမ္မံ သုဏာတိ၊ သုတွာ ဓမ္မံ ဓာရေတိ၊ ဓာတာနံ ဓမ္မာနံ ပညာယ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခတိ၊ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခတော ဓမ္မာ နိဇ္ဈာနံ ခမန္တိ၊ ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာ ဆန္ဒော ဇာယတိ၊ ဆန္ဒဇာတော ဥဿဟတိ၊ ဥဿဟိတွာ တုလေတိ၊ တုလယိတွာ ပဒဟတိ၊ ပဟိတတ္တော ကာယေန စေဝ ပရမတ္ထသစ္စံ သစ္ဆိကရောတိ၊ ပညာယ စ နံ ပဋိဝိဇ္ဈ ပဿတီ”တိ[၄] စ—

“ဣဓ တထာဂတော လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ပ။ သော ဓမ္မံ ဒေသေတိ အာဒိကလျာဏ”န္တိ အာဒီနိ[၅] စ—

အနေကာနိ သုတ္တန္တပဒါနိ အနုလောမေန္တေန သုတမယေ ဉာဏံ အာဒိံ ကတွာ ယထာက္ကမေန ဉာဏကထာ အာဒိတော ကထိတာ။

၁-မ ၂-၂၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၂-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၃၅၄၊ ဒီ ၃-၁၉၀-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၂-၁၄၅၊၃၈၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-ဒီ ၁-၅၈-ပိဋ္ဌေ။

Sā panāyaṁ ñāṇakathā uddesaniddesavasena dvidhā ṭhitā. Uddese "sotāvadhāne paññā sutamaye ñāṇan"ti-ādinā nayena tesattati ñāṇāni mātikāvasena uddiṭṭhāni. Niddese "kathaṁ sotāvadhāne paññā sutamaye ñāṇaṁ. 'Ime dhammā abhiññeyyā'ti sotāvadhānaṁ, taṁpajānanā paññā sutamaye ñāṇan"ti-ādinā nayena tāniyeva tesattati ñāṇāni vitthāravasena niddiṭṭhānīti.

Ganthārambhakathā niṭṭhitā.

သာ ပနာယံ ဉာဏကထာ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသဝသေန ဒွိဓာ ဌိတာ။ ဥဒ္ဒေသေ "သောတာဝဓာနေ ပညာ သုတမယေ ဉာဏ"န္တိ အာဒိနာ နယေန တေသတ္တတိ ဉာဏာနိ မာတိကာဝသေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ နိဒ္ဒေသေ "ကထံ သောတာဝဓာနေ ပညာ သုတမယေ ဉာဏံ။ 'ဣမေ ဓမ္မာ အဘိညေယျာ'တိ သောတာဝဓာနံ၊ တံပဇာနနာ ပညာ သုတမယေ ဉာဏ''န္တိအာဒိနာ နယေန တာနိယေဝ တေသတ္တတိ ဉာဏာနိ ဝိတ္ထာရဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနီတိ။

ဂန္ထာရမ္ဘကထာ နိဋ္ဌိတာ။

1. Mahāvagga

1. Ñāṇakathā mātikāvaṇṇanā

1. Tattha uddese tāva **sotāvadhāne paññā sutamaye ñāṇan**ti ettha **sota**saddo anekatthappabhedo. Tathā hesa—

Maṁsaviññāṇañāṇesu, taṇhādīsu ca dissati.
Dhārāyaṁ ariyamagge, cittasantatiyampi ca.

"Sotāyatanaṁ sotadhātu sotindriyan"ti-ādīsu[1] hi ayaṁ sotasaddo maṁsasote dissati. "Sotena saddaṁ sutvā"ti-ādīsu[2] sotaviññāṇe. "Dibbāya sotadhātuyā"ti-ādīsu[3] ñāṇasote. "Yāni sotāni lokasminti yāni etāni sotāni mayā kittitāni pakittitāni ācikkhitāni desitāni paññapitāni paṭṭhapitāni vivaritāni vibhattāni uttānīkatāni pakāsitāni. Seyyathidaṁ, taṇhāsoto diṭṭhisoto kilesasoto duccaritasoto avijjāsoto"ti-ādīsu[4] taṇhādīsu pañcasu dhammesu. "Addasā kho Bhagavā mahantaṁ dārukkhandhaṁ Gaṅgāya nadiyā sotena vuyhamānan"ti-ādīsu[5] udakadhārāyaṁ. "Ariyassetaṁ āvuso aṭṭhaṅgikassa maggassa adhivacanaṁ, yadidaṁ soto"ti-ādīsu[6] ariyamagge. "Purisassa ca viññāṇasotaṁ pajānāti ubhayato abbocchinnaṁ idha loke patiṭṭhitañca paraloke patiṭṭhitañcā"ti-ādīsu[7] cittasantatiyaṁ. Idha panāyaṁ maṁsasote daṭṭhabbo. Tena sotena hetubhūtena, karaṇabhūtena vā avadhīyati avatthāpīyati appīyatīti sotāvadhānaṁ. Kiṁ taṁ? Sutaṁ. Sutaṁ ca nāma "bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo"ti-ādīsu[8] viya sotadvārānusārena viññātaṁ avadhāritaṁ dhammajātaṁ, taṁ idha sotāvadhānanti vuttaṁ. Tasmiṁ sotāvadhānasaṅkhāte sute pavattā paññā sotāvadhāne paññā. **Paññā**ti ca tassa tassa atthassa pākaṭakaraṇasaṅkhātena paññāpanaṭṭhena[9] paññā, tena tena vā aniccādinā pakārena dhamme jānātītipi paññā.

1. Abhi 2. 70, 89, 128 piṭṭhesu. 2. Ma 1. 238 piṭṭhe. 3. Dī 3. 240 piṭṭhe.
4. Khu 8. 30 piṭṭhe. 5. Saṁ 2. 386 piṭṭhe. 6. Gavesitabbaṁ.
7. Dī 3. 87 piṭṭhe. 8. Ma 1. 277 piṭṭhe. 9. Paññānaṭṭhena (Sī)

၁-မဟာဝဂ္ဂ

၁-ဉာဏကထာ မာတိကာဝဏ္ဏနာ

၁။ တတ္ထ ဥဒ္ဒေသေ တာဝ **သောတာဝဓာနေ ပညာ သုတမယေ ဉာဏ**န္တိ ဧတ္ထ **သောတ**သဒ္ဒေါ အနေကတ္ထပ္ပဘေဒေါ။ တထာ ဟေသ—

မံသဝိညာဏဉာဏေသု၊ တဏှာဒီသု စ ဒိဿတိ။
ဓာရာယံ အရိယမဂ္ဂေ၊ စိတ္တသန္တတိယမ္ပိ စ။

“သောတာယတနံ သောတဓာတု သောတိန္ဒြိယ”န္တိအာဒီသု[၁] ဟိ အယံ သောတသဒ္ဒေါ မံသသောတေ ဒိဿတိ။ “သောတေန သဒ္ဒံ သုတွာ”တိ အာဒီသု[၂] သောတဝိညာဏေ။ “ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ”တိအာဒီသု[၃] ဉာဏသောတေ။ “ယာနိ သောတာနိ လောကသ္မိန္တိ ယာနိ ဧတာနိ သောတာနိ မယာ ကိတ္တိတာနိ ပကိတ္တိတာနိ အာစိက္ခိတာနိ ဒေသိတာနိ ပညပိတာနိ ပဋ္ဌပိတာနိ ဝိဝရိတာနိ ဝိဘတ္တာနိ ဥတ္တာနီကတာနိ ပကာသိတာနိ။ သေယျထိဒံ၊ တဏှာသောတော ဒိဋ္ဌိသောတော ကိလေသသောတော ဒုစ္စရိတသောတော အဝိဇ္ဇာသောတော”တိအာဒီသု[၄] တဏှာဒီသု ပဉ္စသု ဓမ္မေသု။ “အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂဝါ မဟန္တံ ဒါရုက္ခန္ဓံ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ သောတေန ဝုယှမာန”န္တိအာဒီသု[၅] ဥဒကဓာရာယံ။ “အရိယဿေတံ အာဝုသော အဋ္ဌင်္ဂိကဿ မဂ္ဂဿ အဓိဝစနံ၊ ယဒိဒံ သောတော”တိအာဒီသု[၆] အရိယမဂ္ဂေ။ “ပုရိသဿ စ ဝိညာဏသောတံ ပဇာနာတိ ဥဘယတော အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ဣဓ လောကေ ပတိဋ္ဌိတဉ္စ ပရလောကေ ပတိဋ္ဌိတဉ္စာ”တိအာဒီသု[၇] စိတ္တသန္တတိယံ။ ဣဓ ပနာယံ မံသသောတေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေန သောတေန ဟေတုဘူတေန, ကရဏဘူတေန ဝါ အဝဓီယတိ အဝတ္ထာပီယတိ အပ္ပီယတီတိ သောတာဝဓာနံ။ ကိံ တံ? သုတံ။ သုတံ စ နာမ “ဗဟုဿုတော ဟောတိ သုတဓရော သုတသန္နိစယော”တိအာဒီသု[၈] ဝိယ သောတဒွါရာနုသာရေန ဝိညာတံ အဝဓာရိတံ ဓမ္မဇာတံ၊ တံ ဣဓ သောတာဝဓာနန္တိ ဝုတ္တံ။ တသ္မိံ သောတာဝဓာနသင်္ခါတေ သုတေ ပဝတ္တာ ပညာ သောတာဝဓာနေ ပညာ။ **ပညာ**တိ စ တဿ တဿ အတ္ထဿ ပါကဋကရဏသင်္ခါတေန ပညာပနဋ္ဌေန[၉] ပညာ၊ တေန တေန ဝါ အနိစ္စာဒိနာ ပကာရေန ဓမ္မေ ဇာနာတီတိပိ ပညာ။

၁-အဘိ ၂-၇၀၊ ၈၉၊ ၁၂၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-မ ၁-၂၃၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၃-၂၄၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၈-၃၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သံ ၂-၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဂဝေသိတဗ္ဗံ။
၇-ဒီ ၃-၈၇-ပိဋ္ဌေ။ ၈-မ ၁-၂၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၉-ပညာနဋ္ဌေန (သီ)

Sutamaye ñāṇanti ettha **suta**saddo tāva sa-upasaggo anupasaggo ca—

Gamane vissute tinte, nuyogopacitepi ca.
Sadde ca sotadvārānu, sāraññāte ca dissati.

Tathā hissa "senāya pasuto"ti-ādīsu gacchantoti attho. "Sutadhammassa passato"ti-ādīsu[1] vissutadhammassāti attho. "Avassutā avassutassa purisapuggalassā"ti-ādīsu[2] tintā tintassāti attho. "Ye jhānapasutā dhīrā"ti-ādīsu[3] anuyuttāti attho. "Tumhehi puññaṁ pasutaṁ anappakan"ti-ādīsu[4] upacitanti attho. "Diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātan"ti-ādīsu[5] saddoti attho. "Bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo"ti-ādīsu[6] sotadvārānusāraviññāta-dharoti attho. Idha panassa sotadvārānusārena viññātaṁ upadhāritanti attho. **Sutamaye ñāṇanti** yā esā etaṁ sutaṁ viññātaṁ avadhāritaṁ saddhammaṁ ārabbha ārammaṇaṁ katvā sabbapaṭhamañca aparāparañca pavattā paññā, taṁ "sutamaye ñāṇan"ti vuttaṁ hoti, sutamayaṁ ñāṇanti attho. Sutamayeti ca paccattavacanametaṁ, yathā "nahevaṁ vattabbe[7]. Vanappagumbe yathā phussitagge[8]. Natthi attakāre natthi parakāre natthi purisakāre"ti-ādīsu[9] paccattavacanaṁ, evamidhāpi daṭṭhabbaṁ. Tena vuttaṁ "sutamayaṁ ñāṇanti attho"ti.

Atha vā sutena pakato phassādiko dhammapuñjo sutamayo, tasmiṁ sutamaye dhammapuñje pavattaṁ taṁsampayuttaṁ ñāṇaṁ sutamaye ñāṇaṁ. Sabhāvasāmaññalakkhaṇavasena dhamme jānātīti ñāṇaṁ. Taṁyeva ñāṇaṁ[10] pariyāyavacanena adhippāyapakāsanatthaṁ aniyamena "paññā"ti vatvā pacchā adhippetaṁ "ñāṇan"ti niyametvā vuttanti veditabbaṁ. Ñāṇañca nāma sabhāvapaṭivedhalakkhaṇaṁ, akkhalitapaṭivedhalakkhaṇaṁ vā kusalissāsakhitta-usupaṭivedho viya, visayobhāsanarasaṁ padīpo viya, asammohapaccupaṭṭhānaṁ araññagatasudesako viya. "Samāhito bhikkhave bhikkhu yathābhūtaṁ pajānātī"ti[11] vacanato samādhipadaṭṭhānaṁ. Lakkhaṇādīsu hi sabhāvo vā sāmaññaṁ vā

1. Khu 1. 88; Vi 1. 4 piṭṭhesu. 2. Vi 2. 276 piṭṭhe. 3. Khu 1. 40 Dhammapade.
4. Khu 1. 9; Khu 2. 130 piṭṭhesu. 5. Ma 1. 189 piṭṭhe. 6. Ma 1. 277 piṭṭhe.
7. Abhi 4. 1, 10 piṭṭhesu. 8. Khu 1. 7, 314 piṭṭhesu.
9. Dī 1. 50 piṭṭhe. 10. Taṁyeva dhammaṁ (Sī, Ka)
11. Saṁ 2. 303; Saṁ 3. 363 piṭṭhesu.

သုတမယေ ဉာဏန္တိ ဧတ္ထ **သုတ**သဒ္ဒေါ တာဝ သဥပသဂ္ဂေါ အနုပသဂ္ဂေါ စ—

ဂမနေ ဝိဿုတေ တိန္တေ, နုယောဂေါပစိတေပိ စ။
သဒ္ဒေ စ သောတဒွါရာနု, သာရဉာတေ စ ဒိဿတိ။

တထာ ဟိဿ "သေနာယ ပသုတော"တိအာဒီသု ဂစ္ဆန္တောတိ အတ္ထော။ "သုတဓမ္မဿ ပဿတော"တိအာဒီသု[၁] ဝိဿုတဓမ္မဿာတိ အတ္ထော။ "အဝဿုတာ အဝဿုတဿ ပုရိသပုဂ္ဂလဿာ"တိအာဒီသု[၂] တိန္တာ တိန္တဿာတိ အတ္ထော။ "ယေ ဈာနပသုတာ ဓီရာ"တိအာဒီသု[၃] အနုယုတ္တာတိ အတ္ထော။ "တုမှေဟိ ပုညံ ပသုတံ အနပ္ပက"န္တိအာဒီသု[၄] ဥပစိတန္တိ အတ္ထော။ "ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတ"န္တိအာဒီသု[၅] သဒ္ဒေါတိ အတ္ထော။ "ဗဟုဿုတော ဟောတိ သုတဓရော သုတသန္နိစယော"တိအာဒီသု[၆] သောတဒွါရာနုသာရဝိညာတဓရောတိ အတ္ထော။ ဣဓ ပနဿ သောတဒွါရာနု-သာရေန ဝိညာတံ ဥပဓာရိတန္တိ အတ္ထော။ **သုတမယေ ဉာဏန္တိ** ယာ ဧသာ ဧတံ သုတံ ဝိညာတံ အဝဓာရိတံ သဒ္ဓမ္မံ အာရဗ္ဘ အာရမ္မဏံ ကတွာ သဗ္ဗပဌမဉ္စ အပရာပရဉ္စ ပဝတ္တာ ပညာ၊ တံ "သုတမယေ ဉာဏ"န္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ သုတမယံ ဉာဏန္တိ အတ္ထော။ သုတမယေတိ စ ပစ္စတ္တဝစနမေတံ၊ ယထာ "န ဟေဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ[၇]။ ဝနပ္ပဂုမ္ဗေ ယထာ ဖုဿိတဂ္ဂေ[၈]။ နတ္ထိ အတ္တကာရေ နတ္ထိ ပရကာရေ နတ္ထိ ပုရိသကာရေ"တိအာဒီသု[၉] ပစ္စတ္တဝစနံ၊ ဧဝမိဓာပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တေန ဝုတ္တံ "သုတမယံ ဉာဏန္တိ အတ္ထော"တိ။

အထ ဝါ သုတေန ပကတော ဖဿာဒိကော ဓမ္မပုဉ္ဇော သုတမယော၊ တသ္မိံ သုတမယေ ဓမ္မပုဉ္ဇေ ပဝတ္တံ တံသမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ သုတမယေ ဉာဏံ။ သဘာဝ-သာမညလက္ခဏဝသေန ဓမ္မေ ဇာနာတီတိ ဉာဏံ။ တံယေဝ ဉာဏံ[၁၀] ပရိယာယ-ဝစနေန အဓိပ္ပါယပကာသနတ္ထံ အနိယမေန "ပညာ"တိ ဝတွာ ပစ္ဆာ အဓိပ္ပေတံ "ဉာဏ"န္တိ နိယမေတွာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဉာဏဉ္စ နာမ သဘာဝပဋိဝေဓလက္ခဏံ၊ အက္ခလိတပဋိဝေဓလက္ခဏံ ဝါ ကုသလိဿာသခိတ္တဥသုပဋိဝေဓော ဝိယ၊ ဝိသယောဘာသနရသံ ပဒီပေါ ဝိယ၊ အသမ္မောဟပစ္စုပဋ္ဌာနံ အရညဂတသုဒေ-သကော ဝိယ။ "သမာဟိတော ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ"တိ[၁၁] ဝစနတော သမာဓိပဒဋ္ဌာနံ။ လက္ခဏာဒီသု ဟိ သဘာဝေါ ဝါ သာမညံ ဝါ

၁-ခု ၁-၈၈၊ ဝိ ၁-၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဝိ ၂-၂၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၄၀-ဓမ္မပဒေ။
၄-ခု ၁-၉၊ ခု ၂-၁၃၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-မ ၁-၁၈၉-ပိဋ္ဌေ။ ၆-မ ၁-၂၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၇-အဘိ ၄-၁၊ ၁၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၈-ခု ၁-၇၊ ၃၁၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၉-ဒီ ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-တံယေဝ ဓမ္မံ (သီ၊ က) ၁၁-သံ ၂-၃၀၃၊ သံ ၃-၃၆၃-ပိဋ္ဌေသု။

lakkhaṇaṁ nāma, kiccaṁ vā sampatti vā raso nāma, upaṭṭhānākāro vā phalaṁ vā paccupaṭṭhānaṁ nāma, āsannakāraṇaṁ padaṭṭhānaṁ nāmāti veditabbaṁ.

2. **Sutvāna saṁvare paññā**ti—

Pātimokkho satī ceva, ñāṇaṁ khanti tatheva ca.
Vīriyaṁ[1] pañcime dhammā, saṁvarāti pakāsitā.

“Iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti samupeto upāgato samupāgato upapanno sampanno samannāgato”ti[2] āgato **pātimokkhasaṁvaro.** “Cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī. Yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjatī”ti-ādinā[3] nayena āgato **satisaṁvaro.**

“Yāni sotāni lokasmiṁ (ajitāti Bhagavā),
Sati tesaṁ nivāraṇaṁ.
Sotānaṁ saṁvaraṁ brūmi,
Paññāyete pidhīyare”ti[4]—

āgato **ñāṇasaṁvaro.** “Katame ca bhikkhave āsavā paṭisevanā pahātabbā. Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso cīvaraṁ paṭisevatī”ti-ādinā[5] nayena āgato **paccayapaṭisevanāsaṁvaro,** sopi ñāṇasaṁvareneva saṅgahito. “Khamo hoti sītassa uṇhassa jighacchāya pipāsāya ḍaṁsamakasavātātapasarisapasamphassānaṁ duruttānaṁ durāgatānaṁ vacanapathānaṁ uppannānaṁ sārīrikānaṁ vedanānaṁ dukkhānaṁ tibbānaṁ kharānaṁ kaṭukānaṁ asātānaṁ amanāpānaṁ pāṇaharānaṁ adhivāsakajātiko hotī”ti[6] āgato **khantisaṁvaro.** “Uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gametī”ti-ādinā[7] nayena āgato **vīriyasaṁvaro.** “Idha ariyasāvako micchā-ājīvaṁ

1. Vīriyañca (Sī, Syā)
2. Abhi 2. 255 piṭṭhe.
3. Dī 1. 66; Ma 1. 238; Saṁ 2. 384; Aṁ 1. 111 piṭṭhādīsu.
4. Khu 8. 6; Khu 1. 434 piṭṭhādīsu.
5. Ma 1. 12; Aṁ 1. 433 piṭṭhesu.
6. Ma 1. 13; Aṁ 1. 433 piṭṭhesu.
7. Ma 1. 14; Aṁ 2. 342 piṭṭhesu.

လက္ခဏံ နာမ၊ ကိစ္စံ ဝါ သမ္ပတ္တိ ဝါ ရသော နာမ၊ ဥပဋ္ဌာနာကာရော ဝါ ဖလံ ဝါ ပစ္စုပဋ္ဌာနံ နာမ၊ အာသန္နကာရဏံ ပဒဋ္ဌာနံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂။ **သုတွာန သံဝရေ ပညာ**တိ—

ပါတိမောက္ခော သတီ စေဝ၊ ဉာဏံ ခန္တိ တထေဝ စ။
ဝီရိယံ[၁] ပဉ္စိမေ ဓမ္မာ၊ သံဝရာတိ ပကာသိတာ။

“ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော ဥပါဂတော သမုပါဂတော ဥပပန္နော သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော”တိ[၂] အာဂတော **ပါတိမောက္ခသံဝရော**။ “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ န နိမိတ္တဂ္ဂါဟီ ဟောတိ နာနုဗျဉ္ဇနဂ္ဂါဟီ။ ယတွာဓိကရဏမေနံ စက္ခုန္ဒြိယံ အသံဝုတံ ဝိဟရန္တံ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အန္ဝာဿဝေယျုံ၊ တဿ သံဝရာယ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ ရက္ခတိ စက္ခုန္ဒြိယံ၊ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရံ အာပဇ္ဇတီ”တိ-အာဒိနာ[၃] နယေန အာဂတော **သတိသံဝရော**။

“ယာနိ သောတာနိ လောကသ္မိံ (အဇိတာတိ ဘဂဝါ)၊
သတိ တေသံ နိဝါရဏံ။
သောတာနံ သံဝရံ ဗြူမိ၊
ပညာယေတေ ပိဓီယရေ”တိ[၄]—

အာဂတော **ဉာဏသံဝရော**။ “ကတမေ စ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ ပဋိသေဝနာ ပဟာတဗ္ဗာ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော စီဝရံ ပဋိသေဝတီ”တိ-အာဒိနာ[၅] နယေန အာဂတော **ပစ္စယပဋိသေဝနာသံဝရော**၊ သောပိ ဉာဏသံဝရေနေဝ သင်္ဂဟိတော။ “ခမော ဟောတိ သီတဿ ဥဏှဿ ဇိဃစ္ဆာယ ပိပါသာယ ဍံသမကသဝါတာတပသရီသပသမ္ဖဿာနံ ဒုရုတ္တာနံ ဒုရာဂတာနံ ဝစနပထာနံ ဥပ္ပန္နာနံ သာရီရိကာနံ ဝေဒနာနံ ဒုက္ခာနံ တိဗ္ဗာနံ ခရာနံ ကဋုကာနံ အသာတာနံ အမနာပါနံ ပါဏဟရာနံ အဓိဝါသကဇာတိကော ဟောတီ”တိ[၆] အာဂတော **ခန္တိသံဝရော**။ “ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတိ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတိ ဗျန္တီကရောတိ အနဘာဝံ ဂမေတီ”တိအာဒိနာ[၇] နယေန အာဂတော **ဝီရိယသံဝရော**။ “ဣဓ အရိယသာဝကော မိစ္ဆာအာဇီဝံ

၁-ဝီရိယဉ္စ (သီ၊ သျာ)
၂-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၁-၆၆၊ မ ၁-၂၃၈၊ သံ ၂-၃၈၄၊ အံ ၁-၁၁၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ခု ၈-၆၊ ခု ၁-၄၃၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၅-မ ၁-၁၂၊ အံ ၁-၄၃၃-ပိဋ္ဌေသု။
၆-မ ၁-၁၃၊ အံ ၁-၄၃၃-ပိဋ္ဌေသု။
၇-မ ၁-၁၄၊ အံ ၂-၃၄၂-ပိဋ္ဌေသု။

pahāya sammā-ājīvena jīvikaṁ kappetī”ti[1] āgato **ājīvapārisuddhisaṁvaro,** sopi vīriyasaṁvareneva saṅgahito. Tesu sattasu saṁvaresu pātimokkhasaṁvara-indriyasaṁvara-ājīvapārisuddhipaccayapaṭisevanasaṅkhātā cattāro saṁvarā idhādhippetā, tesu ca visesena pātimokkhasaṁvaro. Sabbopi cāyaṁ saṁvaro yathāsakaṁ saṁvaritabbānaṁ kāyaduccaritādīnaṁ saṁvaraṇato saṁvaroti vuccati. Sutamayañāṇe vuttaṁ dhammaṁ sutvā saṁvarantassa saṁvaraṁ karontassa tasmiṁ saṁvare pavattā taṁsampayuttā paññā “sutvāna saṁvare paññā”ti vuttā. Atha vā hetu-atthe sutvāti vacanassa sambhavato sutahetunā saṁvare paññātipi attho.

Sīlamaye ñāṇanti ettha sīlanti sīlanaṭṭhena sīlaṁ. Kimidaṁ sīlanaṁ nāma? samādhānaṁ vā, kāyakammādīnaṁ susīlyavasena avippakiṇṇatāti attho. Upadhāraṇaṁ vā, kusalānaṁ dhammānaṁ patiṭṭhāvasena ādhārabhāvoti attho. Etadeva hi ettha atthadvayaṁ saddalakkhaṇavidū anujānanti. Aññe pana “adhisevanaṭṭhena ācāraṭṭhena tassīlaṭṭhena[2] siraṭṭhena sītalaṭṭhena sivaṭṭhena sīlan”ti vaṇṇayanti.

Sīlanaṁ **lakkhaṇaṁ** tassa, bhinnassāpi anekadhā.
Sanidassanattaṁ rūpassa, yathā bhinnassa nekadhā.

Yathā hi nīlapītādibhedena anekadhā bhinnassāpi rūpāyatanassa sanidassanattaṁ lakkhaṇaṁ nīlādibhedena bhinnassāpi sanidassanabhāvānatikkamanato, tathā sīlassa cetanādibhedena anekadhā bhinnassāpi yadetaṁ kāyakammādīnaṁ samādhānavasena kusalānañca dhammānaṁ patiṭṭhānavasena vuttaṁ sīlanaṁ, tadeva lakkhaṇaṁ cetanādibhedena bhinnassāpi samādhānapatiṭṭhānabhāvānatikkamanato. Evaṁlakkhaṇassa panassa—

Dussīlyaviddhaṁsanatā, anavajjaguṇo tathā.
Kiccasampatti-atthena, **raso** nāma pavuccati.

Tasmā idaṁ sīlaṁ nāma kiccaṭṭhena rasena dussīlyaviddhaṁsanarasaṁ, sampatti-atthena rasena anavajjarasanti veditabbaṁ.

1. Saṁ 3. 8 piṭṭhe.
2. Ādhāraṭṭhena sīlaṭṭhena (Sī, Syā)

ပဟာယ သမ္မာအာဇီဝေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေတီ”တိ[၁] အာဂတော **အာဇီဝ-ပါရိသုဒ္ဓိသံဝရော၊** သောပိ ဝီရိယသံဝရေနေဝ သင်္ဂဟိတော။ တေသု သတ္တသု သံဝရေသု ပါတိမောက္ခသံဝရဣန္ဒြိယသံဝရအာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိပစ္စယ-ပဋိသေဝနသင်္ခါတာ စတ္တာရော သံဝရာ ဣဓာဓိပ္ပေတာ၊ တေသု စ ဝိသေသေန ပါတိမောက္ခသံဝရော။ သဗ္ဗောပိ စာယံ သံဝရော ယထာသကံ သံဝရိတဗ္ဗာနံ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနံ သံဝရဏတော သံဝရောတိ ဝုစ္စတိ။ သုတမယဉာဏေ ဝုတ္တံ ဓမ္မံ သုတွာ သံဝရန္တဿ သံဝရံ ကရောန္တဿ တသ္မိံ သံဝရေ ပဝတ္တာ တံသမ္ပယုတ္တာ ပညာ “သုတွာန သံဝရေ ပညာ”တိ ဝုတ္တာ။ အထ ဝါ ဟေတုအတ္ထေ သုတွာတိ ဝစနဿ သမ္ဘဝတော သုတဟေတုနာ သံဝရေ ပညာတိပိ အတ္ထော။

သီလမယေ ဉာဏန္တိ ဧတ္ထ သီလန္တိ သီလနဋ္ဌေန သီလံ။ ကိမိဒံ သီလနံ နာမ? သမာဓာနံ ဝါ၊ ကာယကမ္မာဒီနံ သုသီလျဝသေန အဝိပ္ပကိဏ္ဏတာတိ အတ္ထော။ ဥပဓာရဏံ ဝါ၊ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာဝသေန အာဓာရဘာဝေါတိ အတ္ထော။ ဧတဒေဝ ဟိ ဧတ္ထ အတ္ထဒွယံ သဒ္ဒလက္ခဏဝိဒူ အနုဇာနန္တိ။ အညေ ပန “အဓိသေဝနဋ္ဌေန အာစာရဋ္ဌေန တဿီလဋ္ဌေန[၂] သိရဋ္ဌေန သီတလဋ္ဌေန သိဝဋ္ဌေန သီလ”န္တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။

သီလနံ **လက္ခဏံ** တဿ၊ ဘိန္နဿာပိ အနေကဓာ။
သနိဒဿနတ္တံ ရူပဿ၊ ယထာ ဘိန္နဿ နေကဓာ။

ယထာ ဟိ နီလပီတာဒိဘေဒေန အနေကဓာ ဘိန္နဿာပိ ရူပါယတနဿ သနိဒဿနတ္တံ လက္ခဏံ နီလာဒိဘေဒေန ဘိန္နဿာပိ သနိဒဿနဘာဝါနတိက္ကမနတော၊ တထာ သီလဿ စေတနာဒိဘေဒေန အနေကဓာ ဘိန္နဿာပိ ယဒေတံ ကာယကမ္မာဒီနံ သမာဓာနဝသေန ကုသလာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ပတိဋ္ဌာနဝသေန ဝုတ္တံ သီလနံ၊ တဒေဝ လက္ခဏံ စေတနာဒိဘေဒေန ဘိန္နဿာပိ သမာဓာနပတိဋ္ဌာနဘာဝါနတိက္ကမနတော။ ဧဝံလက္ခဏဿ ပနဿ—

ဒုဿီလျဝိဒ္ဓံသနတာ၊ အနဝဇ္ဇဂုဏော တထာ။
ကိစ္စသမ္ပတ္တိအတ္ထေန၊ **ရသော** နာမ ပဝုစ္စတိ။

တသ္မာ ဣဒံ သီလံ နာမ ကိစ္စဋ္ဌေန ရသေန ဒုဿီလျဝိဒ္ဓံသနရသံ၊ သမ္ပတ္တိအတ္ထေန ရသေန အနဝဇ္ဇရသန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-သံ ၃-၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-အာဓာရဋ္ဌေန သီလဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ)

Soceyyapaccupaṭṭhānaṁ, tayidaṁ tassa viññuhi.
Ottappañca hirī ceva, **padaṭṭhānan**ti vaṇṇitaṁ.

Tayidaṁ sīlaṁ "kāyasoceyyaṁ vacīsoceyyaṁ manosoceyyan"ti[1] evaṁ vuttasoceyyapaccupaṭṭhānaṁ, sucibhāvena[2] paccupaṭṭhāti gahaṇabhāvaṁ gacchati. Hirottappañca pana tassa viññūhi padaṭṭhānanti vaṇṇitaṁ, āsannakāraṇanti attho. Hirottappe hi sati sīlaṁ uppajjati ceva tiṭṭhati ca, asati neva uppajjati na tiṭṭhatīti evaṁvidhena sīlena sahagataṁ taṁsampayuttaṁ ñāṇaṁ sīlamaye ñāṇaṁ. Atha vā sīlameva pakataṁ sīlamayaṁ, tasmiṁ sīlamaye taṁsampayuttaṁ ñāṇaṁ. Asaṁvare ādīnavapaccavekkhaṇā ca, saṁvare ānisaṁsapaccavekkhaṇā ca, saṁvarapārisuddhipaccavekkhaṇā ca, saṁvarasaṁkilesavodānapaccavekkhaṇā ca sīlamayañāṇaneva saṅgahitā.

3. **Saṁvaritvā samādahane paññā**ti sīlamayañāṇe vuttasīlasaṁvarena saṁvaritvā saṁvaraṁ katvā sīle patiṭṭhāya samādahantassa upacārappanāvasena cittekaggataṁ karontassa tasmiṁ samādahane pavattā taṁsampayuttā paññā. Samaṁ sammā ca ādahanaṁ ṭhapananti ca samādahanaṁ, samādhissevetaṁ pariyāyavacanaṁ.

Samādhibhāvanāmaye ñāṇanti ettha kusalacittekaggatā samādhi. Kenaṭṭhena samādhi? Samādhānaṭṭhena samādhi. Kimidaṁ samādhānaṁ nāma? Ekārammaṇe cittacetasikānaṁ samaṁ sammā ca ādhānaṁ, ṭhapananti vuttaṁ hoti. Tasmā yassa dhammassānubhāvena ekārammaṇe cittacetasikā samaṁ sammā ca avikkhipamānā[3] avippakiṇṇā ca hutvā tiṭṭhanti, idaṁ samādhānanti veditabbaṁ. Tassa kho pana samādhissa—

Lakkhaṇaṁ tu avikkhepo, vikkhepaddhaṁsanaṁ **raso.**
Akampana**mupaṭṭhānaṁ, padaṭṭhānaṁ** sukhaṁ pana.

Bhāvīyati vaḍḍhīyatīti bhāvanā, samādhi eva bhāvanā samādhibhāvanā, samādhissa vā bhāvanā vaḍḍhanā samādhibhāvanā. Samādhibhāvanāvacanena aññaṁ bhāvanaṁ paṭikkhipati. Pubbe viya upacārappanāvasena samādhibhāvanāmaye ñāṇaṁ.

---

1. Dī 3. 184; Khu 1. 233 piṭṭhesu.
2. Soceyyabhāvena (Syā, Ka)
3. Avikkhippamānā (Sī, Syā)

သောစေယျပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ တယိဒံ တဿ ဝိညုဟိ။
ဩတ္တပ္ပဉ္စ ဟိရီ စေဝ၊ **ပဒဋ္ဌာန**န္တိ ဝဏ္ဏိတံ။

တယိဒံ သီလံ "ကာယသောစေယျံ ဝစီသောစေယျံ မနောသောစေယျ"န္တိ[၁] ဧဝံ ဝုတ္တသောစေယျပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ သုစိဘာဝေန[၂] ပစ္စုပဋ္ဌာတိ ဂဟဏဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ ဟိရောတ္တပ္ပဉ္စ ပန တဿ ဝိညူဟိ ပဒဋ္ဌာနန္တိ ဝဏ္ဏိတံ၊ အာသန္နကာရဏန္တိ အတ္ထော။ ဟိရောတ္တပ္ပေ ဟိ သတိ သီလံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ တိဋ္ဌတိ စ၊ အသတိ နေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ န တိဋ္ဌတီတိ ဧဝံဝိဓေန သီလေန သဟဂတံ တံသမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ သီလမယေ ဉာဏံ။ အထ ဝါ သီလမေဝ ပကတံ သီလမယံ၊ တသ္မိံ သီလမယေ တံသမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ။ အသံဝရေ အာဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏာ စ, သံဝရေ အာနိသံသပစ္စဝေက္ခဏာ စ, သံဝရပါရိသုဒ္ဓိပစ္စဝေက္ခဏာ စ, သံဝရသံကိလေသဝေါဒါနပစ္စဝေက္ခဏာ စ သီလမယဉာဏေနေဝ သင်္ဂဟိတာ။

၃။ **သံဝရိတွာ သမာဒဟနေ ပညာ**တိ သီလမယဉာဏေ ဝုတ္တသီလသံဝရေန သံဝရိတွာ သံဝရံ ကတွာ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ သမာဒဟန္တဿ ဥပစာရပ္ပနာဝသေန စိတ္တေကဂ္ဂတံ ကရောန္တဿ တသ္မိံ သမာဒဟနေ ပဝတ္တာ တံသမ္ပယုတ္တာ ပညာ။ သမံ သမ္မာ စ အာဒဟနံ ဌပနန္တိ စ သမာဒဟနံ၊ သမာဓိဿေဝေတံ ပရိယာယဝစနံ။

သမာဓိဘာဝနာမယေ ဉာဏန္တိ ဧတ္ထ ကုသလစိတ္တေကဂ္ဂတာ သမာဓိ။ ကေနဋ္ဌေန သမာဓိ? သမာဓာနဋ္ဌေန သမာဓိ။ ကိမိဒံ သမာဓာနံ နာမ? ဧကာရမ္မဏေ စိတ္တစေတသိကာနံ သမံ သမ္မာ စ အာဓာနံ၊ ဌပနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တသ္မာ ယဿ ဓမ္မဿာနုဘာဝေန ဧကာရမ္မဏေ စိတ္တစေတသိကာ သမံ သမ္မာ စ အဝိက္ခိပမာနာ[၃] အဝိပ္ပကိဏ္ဏာ စ ဟုတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဣဒံ သမာဓာနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တဿ ခေါ ပန သမာဓိဿ—

လက္ခဏံ တု အဝိက္ခေပေါ၊ ဝိက္ခေပဒ္ဓံသနံ **ရသော။**
အကမ္ပန**မုပဋ္ဌာနံ၊ ပဒဋ္ဌာနံ** သုခံ ပန။

ဘာဝီယတိ ဝဍ္ဎီယတီတိ ဘာဝနာ၊ သမာဓိ ဧဝ ဘာဝနာ သမာဓိဘာဝနာ၊ သမာဓိဿ ဝါ ဘာဝနာ ဝဍ္ဎနာ သမာဓိဘာဝနာ။ သမာဓိဘာဝနာဝစနေန အညံ ဘာဝနံ ပဋိက္ခိပတိ။ ပုဗ္ဗေ ဝိယ ဥပစာရပ္ပနာဝသေန သမာဓိဘာဝနာမယေ ဉာဏံ။

၁-ဒီ ၃-၁၈၄၊ ခု ၁-၂၃၃-ပိဋ္ဌေသု။
၂-သောစေယျဘာဝေန (သျာ၊ က)
၃-အဝိက္ခိပ္ပမာနာ (သီ၊ သျာ)

4. **Paccayapariggahe paññā**ti ettha paṭicca phalametīti paccayo. **Paṭiccā**ti na vinā tena, apaccakkhitvāti attho. etīti uppajjati ceva pavattati cāti attho. Apica upakārakattho paccayattho, tassa paccayassa bahuvidhattā paccayānaṁ pariggahe vavatthāpane ca paññā paccayapariggahe paññā.

Dhammaṭṭhitiñāṇanti ettha **dhamma**saddo tāva sabhāvapaññāpuññapaññatti-āpattipariyattinissattavikāraguṇapaccayapaccayuppannādīsu dissati. Ayaṁ hi "kusalā dhammā akusalā dhammā abyākatā dhammā"ti-ādīsu[1] sabhāve dissati.

"Yassete caturo dhammā, saddhassa gharamesino.
Saccaṁ dhammo dhiti cāgo, sa ve pecca na socatī"ti[2]—

ādīsu paññāyaṁ.

"Na hi dhammo adhammo ca, ubho samavipākino.
Adhammo nirayaṁ neti, dhammo pāpeti suggatin"ti[3]—

ādīsu puññe. "Paññattidhammā niruttidhammā adhivacanadhammā"ti-ādīsu[4] paññattiyaṁ. "Pārājikā dhammā saṁghādisesā dhammā"ti-ādīsu[5] āpattiyaṁ. "Idha bhikkhu dhammaṁ jānāti Suttaṁ Geyyaṁ Veyyākaraṇan"ti-ādīsu[6] pariyattiyaṁ. "Tasmiṁ kho pana samaye dhammā honti[7]. Dhammesu dhammānupassī viharatī"ti-ādīsu[8] nissattatāyaṁ. "Jātidhammā jarādhammā maraṇadhammā"ti-ādīsu[9] vikāre. "Channaṁ Buddhadhammānan"ti-ādīsu[10] guṇe. "Hetumhi ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā"ti-ādīsu[11] paccaye. "Ṭhitāva sā dhātu dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā"ti-ādīsu[12] paccayuppanne. Svāyamidhāpi paccayuppanne daṭṭhabbo. Atthato pana attano sabhāvaṁ dhārentīti vā, paccayehi dhārīyantīti vā, attano phalaṁ dhārentīti vā, attano paripūrakaṁ apāyesu apatamānaṁ dhārentīti vā, sakasakalakkhaṇe[13] dhārentīti vā, cittena avadhārīyantīti vā yathāyogaṁ dhammāti vuccanti. Idha pana attano

---

1. Abhi 1. 1 piṭṭhe.
2. Khu 1. 14 piṭṭhe.
3. Khu 2. 272 piṭṭhe.
4. Abhi 1. 13, 14 piṭṭhesu.
5. Vi 1. 150 piṭṭhe.
6. Aṁ 2. 76 piṭṭhe.
7. Abhi 1. 35 piṭṭhe.
8. Dī 2. 230; Ma 1. 76 piṭṭhādīsu.
9. Aṁ 3. 433 piṭṭhe.
10. Khu 7. 111 piṭṭhe.
11. Abhi 2. 307 piṭṭhe.
12. Saṁ 1. 264; Aṁ 1. 289 piṭṭhesu.
13. Salakkhaṇe (Sī, Syā)

၄။ **ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေ ပညာ**တိ ဧတ္ထ ပဋိစ္စ ဖလမေတီတိ ပစ္စယော။ **ပဋိစ္စာ**တိ န ဝိနာ တေန၊ အပစ္စက္ခိတွာတိ အတ္ထော။ ဧတီတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ ပဝတ္တတိ စာတိ အတ္ထော။ အပိစ ဥပကာရကတ္ထော ပစ္စယတ္ထော၊ တဿ ပစ္စယဿ ဗဟုဝိဓတ္တာ ပစ္စယာနံ ပရိဂ္ဂဟေ ဝဝတ္ထာပနေ စ ပညာ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေ ပညာ။

ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏန္တိ ဧတ္ထ **ဓမ္မ**သဒ္ဒေါ တာဝ သဘာဝပညာပုညပညတ္တိအာပတ္တိ-ပရိယတ္တိနိဿတ္တဝိကာရဂုဏပစ္စယပစ္စယုပ္ပန္နာဒီသု ဒိဿတိ။ အယံ ဟိ "ကုသလာ ဓမ္မာ အကုသလာ ဓမ္မာ အဗျာကတာ ဓမ္မာ"တိအာဒီသု[1] သဘာဝေ ဒိဿတိ။

"ယဿေတေ စတုရော ဓမ္မာ၊ သဒ္ဓဿ ဃရမေသိနော။
သစ္စံ ဓမ္မော ဓိတိ စာဂေါ၊ သ ဝေ ပေစ္စ န သောစတီ"တိ[2]—

အာဒီသု ပညာယံ။

"န ဟိ ဓမ္မော အဓမ္မော စ၊ ဥဘော သမဝိပါကိနော။
အဓမ္မော နိရယံ နေတိ၊ ဓမ္မော ပါပေတိ သုဂ္ဂတိ"န္တိ[3]—

အာဒီသု ပုညေ။ "ပညတ္တိဓမ္မာ နိရုတ္တိဓမ္မာ အဓိဝစနဓမ္မာ"တိအာဒီသု[4] ပညတ္တိယံ။ "ပါရာဇိကာ ဓမ္မာ သံဃာဒိသေသာ ဓမ္မာ"တိအာဒီသု[5] အာပတ္တိယံ။ "ဣဓ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ဇာနာတိ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာကရဏ"န္တိအာဒီသု[6] ပရိယတ္တိယံ။ "တသ္မိံ ခေါ ပန သမယေ ဓမ္မာ ဟောန္တိ[7]။ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတီ"တိအာဒီသု[8] နိဿတ္တတာယံ။ "ဇာတိဓမ္မာ ဇရာဓမ္မာ မရဏဓမ္မာ"တိ-အာဒီသု[9] ဝိကာရေ။ "ဆန္နံ ဗုဒ္ဓဓမ္မာန"န္တိအာဒီသု[10] ဂုဏေ။ "ဟေတုမှိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ"တိအာဒီသု[11] ပစ္စယေ။ "ဌိတာဝ သာ ဓာတု ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာ"တိအာဒီသု[12] ပစ္စယုပ္ပန္နေ။ သွာယမိဓာပိ ပစ္စယုပ္ပန္နေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အတ္ထတော ပန အတ္တနော သဘာဝံ ဓာရေန္တီတိ ဝါ, ပစ္စယေဟိ ဓာရီယန္တီတိ ဝါ, အတ္တနော ဖလံ ဓာရေန္တီတိ ဝါ, အတ္တနော ပရိပူရကံ အပါယေသု အပတမာနံ ဓာရေန္တီတိ ဝါ, သကသကလက္ခဏေ[13] ဓာရေန္တီတိ ဝါ, စိတ္တေန အဝဓာရီယန္တီတိ ဝါ ယထာယောဂံ ဓမ္မာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣဓ ပန အတ္တနော

၁-အဘိ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၂-၂၇၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိ ၁-၁၃-၁၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-ဝိ ၁-၁၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အံ ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၇-အဘိ ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ဒီ ၂-၂၃၀၊ မ ၁-၇၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၉-အံ ၃-၄၃၃-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-ခု ၇-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၁၁-အဘိ ၂-၃၀၇-ပိဋ္ဌေ။
၁၂-သံ ၁-၂၆၄၊ အံ ၁-၂၈၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၁၃-သလက္ခဏေ (သီ၊ သျာ)

paccayehi dhārīyantīti dhammā, paccayasamuppannā dhammā tiṭṭhanti uppajjanti ceva pavattanti ca etāyāti dhammaṭṭhiti, paccayadhammānametaṁ adhivacanaṁ. Tassaṁ dhammaṭṭhitiyaṁ ñāṇaṁ dhammaṭṭhitiñāṇaṁ. Idaṁ hi samādhibhāvanāmayañāṇe vuttasamādhinā samāhitena cittena yathābhūtañāṇadassanatthāya yogamārabhitvā vavatthāpitanāmarūpassa tesaṁ nāmarūpānaṁ paccayapariggahapariyāyaṁ dhammaṭṭhitiñāṇaṁ uppajjati. “Nāmarūpavavatthāne ñāṇan”ti[1] avatvā eva kasmā “dhammaṭṭhitiñāṇan”ti vuttanti ce? Paccayapariggaheneva paccayasamuppannapariggahassa siddhattā. Paccayasamuppanne hi apariggahite paccayapariggaho na sakkā hoti kātuṁ. Tasmā dhammaṭṭhitiñāṇagahaṇeneva tassa hetubhūtaṁ pubbe siddhaṁ nāmarūpavavatthānañāṇaṁ vuttameva hotīti veditabbaṁ. Kasmā dutiyatatiyañāṇaṁ viya “samādahitvā paccayapariggahe paññā”ti na vuttanti ce? Samathavipassanānaṁ yuganaddhattā.

“Samādahitvā yathā ce vipassati,
Vipassamāno tathā ce samādahe.
Vipassanā ca samatho tadā ahu,
Samānabhāgā yuganaddhā vattare”ti—

hi vuttaṁ. Tasmā samādhiṁ avissajjetvā samādhiñca ñāṇañca yuganaddhaṁ katvā yāva ariyamaggo, tāva ussukkāpetabbanti ñāpanatthaṁ “paccayapariggahe paññā dhammaṭṭhitiñāṇam”icceva vuttanti veditabbaṁ.

5. **Atītānāgatapaccuppannānaṁ dhammānaṁ saṅkhipitvā vavatthāne paññā**ti ettha attano sabhāvaṁ, uppādādikkhaṇaṁ vā patvā ati itā atikkantāti atītā, tadubhayampi na āgatā na sampattāti anāgatā, taṁ taṁ kāraṇaṁ paṭicca uppādādi-uddhaṁ pannā gatā pavattāti paccuppannā. Addhāsantatikhaṇapaccuppannesu santatipaccuppannaṁ idhādhippetaṁ. Tesaṁ atītānāgatapaccuppannānaṁ pañcakkhandhadhammānaṁ ekekakkhandhalakkhaṇe saṅkhipitvā kalāpavasena rāsiṁ katvā vavatthāne nicchayane sanniṭṭhāpane paññā.

Sammasane ñāṇanti sammā āmasane anumajjane pekkhaṇe ñāṇaṁ, kalāpasammasanañāṇanti attho. Idaṁ hi nāmarūpavavatthānañāṇānantaraṁ

1. Nāmarūpassa vavatthānaṁ ñāṇanti (Sī), nāmarūpavavatthānaṁ ñāṇanti (Syā)

ပစ္စယေဟိ ဓာရီယန္တီတိ ဓမ္မာ၊ ပစ္စယသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ တိဋ္ဌန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စေဝ ပဝတ္တန္တိ စ ဧတာယာတိ ဓမ္မဋ္ဌိတိ၊ ပစ္စယဓမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ။ တဿံ ဓမ္မဋ္ဌိတိယံ ဉာဏံ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ။ ဣဒံ ဟိ သမာဓိဘာဝနာမယဉာဏေ ဝုတ္တသမာဓိနာ သမာဟိတေန စိတ္တေန ယထာဘူတဉာဏဒဿနတ္ထာယ ယောဂမာရဘိတွာ ဝဝတ္ထာပိတနာမရူပဿ တေသံ နာမရူပါနံ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟပရိယာယံ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ “နာမရူပဝဝတ္ထာနေ ဉာဏ”န္တိ[၁] အဝတွာ ဧဝ ကသ္မာ ‘‘ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ’’န္တိ ဝုတ္တန္တိ စေ? ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေနေဝ ပစ္စယသမုပ္ပန္နပရိဂ္ဂဟဿ သိဒ္ဓတ္တာ။ ပစ္စယသမုပ္ပန္နေ ဟိ အပရိဂ္ဂဟိတေ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟော န သက္ကာ ဟောတိ ကာတုံ။ တသ္မာ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏဂဟဏေနေဝ တဿ ဟေတုဘူတံ ပုဗ္ဗေ သိဒ္ဓံ နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏံ ဝုတ္တမေဝ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကသ္မာ ဒုတိယတတိယဉာဏံ ဝိယ “သမာဒဟိတွာ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေ ပညာ”တိ န ဝုတ္တန္တိ စေ? သမထဝိပဿနာနံ ယုဂနဒ္ဓတ္တာ။

“သမာဒဟိတွာ ယထာ စေ ဝိပဿတိ၊
ဝိပဿမာနော တထာ စေ သမာဒဟေ။
ဝိပဿနာ စ သမထော တဒါ အဟု၊
သမာနဘာဂါ ယုဂနဒ္ဓါ ဝတ္တရေ”တိ—

ဟိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ သမာဓိံ အဝိဿဇ္ဇေတွာ သမာဓိဉ္စ ဉာဏဉ္စ ယုဂနဒ္ဓံ ကတွာ ယာဝ အရိယမဂ္ဂေါ၊ တာဝ ဥဿုက္ကာပေတဗ္ဗန္တိ ဉာပနတ္ထံ ‘‘ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေ ပညာ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ’’မိစ္စေဝ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၅။ **အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဓမ္မာနံ သင်္ခိပိတွာ ဝဝတ္ထာနေ ပညာ**တိ ဧတ္ထ အတ္တနော သဘာဝံ, ဥပ္ပါဒါဒိက္ခဏံ ဝါ ပတွာ အတိ ဣတာ အတိက္ကန္တာတိ အတီတာ၊ တဒုဘယမ္ပိ န အာဂတာ န သမ္ပတ္တာတိ အနာဂတာ၊ တံ တံ ကာရဏံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပါဒါဒိဥဒ္ဓံ ပန္နာ ဂတာ ပဝတ္တာတိ ပစ္စုပ္ပန္နာ။ အဒ္ဓါသန္တတိခဏပစ္စုပ္ပန္နေသု သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နံ ဣဓာဓိပ္ပေတံ။ တေသံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ ပဉ္စက္ခန္ဓဓမ္မာနံ ဧကေကက္ခန္ဓလက္ခဏေ သင်္ခိပိတွာ ကလာပဝသေန ရာသိံ ကတွာ ဝဝတ္ထာနေ နိစ္ဆယနေ သန္နိဋ္ဌာပနေ ပညာ။

သမ္မသနေ ဉာဏန္တိ သမ္မာ အာမသနေ အနုမဇ္ဇနေ ပေက္ခဏေ ဉာဏံ၊ ကလာပသမ္မသနဉာဏန္တိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဟိ နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏာနန္တရံ

၁-နာမရူပဿ ဝဝတ္ထာနံ ဉာဏန္တိ (သီ)၊ နာမရူပဝဝတ္ထာနံ ဉာဏန္တိ (သျာ)

nāmarūpapaccayapariggahe dhammaṭṭhitiñāṇe ṭhitassa “yaṁkiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre[1] santike vā, sabbaṁ taṁ rūpaṁ aniccato vavatthapeti, ekaṁ sammasanaṁ, dukkhato vavatthapeti, ekaṁ sammasanaṁ, anattato vavatthapeti, ekaṁ sammasanan”ti-ādinā[2] nayena vuttasammasanavasena pubbe vavatthāpite ekekasmiṁ khandhe tilakkhaṇaṁ āropetvā aniccato dukkhato anattato vipassantassa kalāpasammasanañāṇaṁ uppajjati.

6. **Paccuppannānaṁ dhammānaṁ vipariṇāmānupassane paññā**ti santativasena paccuppannānaṁ ajjhattaṁ[3] pañcakkhandhadhammānaṁ vipariṇāmadassane[4] bhaṅgadassane paññā. Yasmā “ime dhammā uppajjitvā bhijjantī”ti udayaṁ gahetvāpi bhedeyeva cittaṁ ṭhapeti, tasmā avuttopi udayo vuttoyeva hotīti veditabbo. Paccuppannānaṁ dhammānaṁ dassanena vā udayadassanassa siddhattā udayo vuttoyeva hoti. Na hi udayaṁ vinā dhammānaṁ uppannattaṁ sijjhati, tasmā “paccuppannānaṁ dhammānaṁ uppādavipariṇāmānupassane paññā”ti avuttepi vuttameva hotīti veditabbaṁ. “Udayabbayānupassane ñāṇan”ti niyamitattā ca udayadassanaṁ siddhameva hotīti anantaraṁ vuttassa sammasanañāṇassa pāraṁ gantvā taṁsammasaneyeva pākaṭībhūte udayabbaye parigganhitvā saṅkhārānaṁ paricchedakaraṇatthaṁ udayabbayānupassanaṁ ārabhantassa uppajjati udayabbayānupassanāñāṇaṁ. Taṁ hi udayabbaye anupassanato udayabbayānupassanāti vuccati.

7. **Ārammaṇaṁ paṭisaṅkhā**ti rūpakkhandhādi-ārammaṇaṁ bhaṅgato paṭisaṅkhāya jānitvā passitvā. **Bhaṅgānupassane paññā vipassane ñāṇa**nti tassa ārammaṇaṁ bhaṅgato paṭisaṅkhāya uppannassa ñāṇassa bhaṅgaṁ anupassane yā paññā, taṁ “vipassane ñāṇan”ti vuttaṁ hoti. **Vipassanā**ti cavividhā passanā vipassanā. Ārammaṇapaṭisaṅkhātipi pāṭho. Tassattho—ārammaṇassa paṭisaṅkhā jānanā passanāti vuttanayeneva ārammaṇapaṭisaṅkhā “bhaṅgānupassane paññā vipassane ñāṇan”ti vuttaṁ hoti. Yasmā pana bhaṅgānupassanāya eva vipassanā sikhaṁ pāpuṇāti, tasmā visesetvā idameva

1. Dūre vā (Sī, Syā)
2. Khu 9. 51 piṭṭhe.
3. Ajjhattānaṁ (Syā)
4. Vināsadassane (Syā)

နာမရူပပစ္စယပရိဂ္ဂဟေ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏေ ဌိတဿ “ယံကိဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဩဠာရိကံ ဝါ သုခုမံ ဝါ ဟီနံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ ယံ ဒူရေ[၁] သန္တိကေ ဝါ၊ သဗ္ဗံ တံ ရူပံ အနိစ္စတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဧကံ သမ္မသနံ၊ ဒုက္ခတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဧကံ သမ္မသနံ၊ အနတ္တတော ဝဝတ္ထပေတိ၊ ဧကံ သမ္မသန”န္တိအာဒိနာ[၂] နယေန ဝုတ္တသမ္မသနဝသေန ပုဗ္ဗေ ဝဝတ္ထာပိတေ ဧကေကသ္မိံ ခန္ဓေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော ဝိပဿန္တဿ ကလာပသမ္မသနဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၆။ **ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဓမ္မာနံ ဝိပရိဏာမာနုပဿနေ ပညာ**တိ သန္တတိဝသေန ပစ္စုပ္ပန္နာနံ အဇ္ဈတ္တံ[၃] ပဉ္စက္ခန္ဓဓမ္မာနံ ဝိပရိဏာမဒဿနေ[၄] ဘင်္ဂဒဿနေ ပညာ။ ယသ္မာ “ဣမေ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဘိဇ္ဇန္တီ”တိ ဥဒယံ ဂဟေတွာပိ ဘေဒေယေဝ စိတ္တံ ဌပေတိ၊ တသ္မာ အဝုတ္တောပိ ဥဒယော ဝုတ္တောယေဝ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဓမ္မာနံ ဒဿနေန ဝါ ဥဒယဒဿနဿ သိဒ္ဓတ္တာ ဥဒယော ဝုတ္တောယေဝ ဟောတိ။ န ဟိ ဥဒယံ ဝိနာ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပန္နတ္တံ သိဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ “ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒဝိပရိဏာမာနုပဿနေ ပညာ”တိ အဝုတ္တေပိ ဝုတ္တမေဝ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ “ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနေ ဉာဏ”န္တိ နိယမိတတ္တာ စ ဥဒယဒဿနံ သိဒ္ဓမေဝ ဟောတီတိ အနန္တရံ ဝုတ္တဿ သမ္မသနဉာဏဿ ပါရံ ဂန္တွာ တံသမ္မသနေယေဝ ပါကဋီဘူတေ ဥဒယဗ္ဗယေ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ သင်္ခါရာနံ ပရိစ္ဆေဒကရဏတ္ထံ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနံ အာရဘန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏံ။ တံ ဟိ ဥဒယဗ္ဗယေ အနုပဿနတော ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာတိ ဝုစ္စတိ။

၇။ **အာရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါ**တိ ရူပက္ခန္ဓာဒိအာရမ္မဏံ ဘင်္ဂတော ပဋိသင်္ခါယ ဇာနိတွာ ပဿိတွာ။ **ဘင်္ဂါနုပဿနေ ပညာ ဝိပဿနေ ဉာဏ**န္တိ တဿ အာရမ္မဏံ ဘင်္ဂတော ပဋိသင်္ခါယ ဥပ္ပန္နဿ ဉာဏဿ ဘင်္ဂံ အနုပဿနေ ယာ ပညာ၊ တံ “ဝိပဿနေ ဉာဏ”န္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝိပဿနာ**တိ စ ဝိဝိဓာ ပဿနာ ဝိပဿနာ။ အာရမ္မဏပဋိသင်္ခါတိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော—အာရမ္မဏဿ ပဋိသင်္ခါ ဇာနနာ ပဿနာတိ ဝုတ္တနယေနေဝ အာရမ္မဏပဋိသင်္ခါ “ဘင်္ဂါနုပဿနေ ပညာ ဝိပဿနေ ဉာဏ”န္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယသ္မာ ပန ဘင်္ဂါနုပဿနာယ ဧဝ ဝိပဿနာ သိခံ ပါပုဏာတိ၊ တသ္မာ ဝိသေသေတွာ ဣဒမေဝ

၁-ဒူရေ ဝါ (သီ၊ သျာ)
၂-ခု ၉-၅၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဇ္ဈတ္တာနံ (သျာ)
၄-ဝိနာသဒဿနေ (သျာ)

“vipassane ñāṇan”ti vuttaṁ. Yasmā udayabbayānupassanāya ṭhitassa maggāmaggañāṇadassanaṁ uppajjati, tasmā tassā siddhāya taṁ siddhameva hotīti taṁ avatvāva bhaṅgānupassanāya eva vipassanāsikhaṁ ñāṇaṁ vuttanti veditabbaṁ. Udayabbayānupassanāya suparidiṭṭha-udayabbayassa suparicchinnesu saṅkhāresu lahuṁ lahuṁ upaṭṭhahantesu ñāṇe tikkhe vahante udayaṁ pahāya bhaṅge eva sati santiṭṭhati, tassa “evaṁ uppajjitvā evaṁ nāma saṅkhārā bhijjantī”ti passato etasmiṁ ṭhāne bhaṅgānupassanāñāṇaṁ uppajjati.

8. **Bhayatupaṭṭhāne paññā**ti uppādapavattanimitta-āyūhanāpaṭisandhīnaṁ bhayato upaṭṭhāne pīḷāyogato sappaṭibhayavasena gahaṇūpagamane paññāti attho. Bhayato upaṭṭhātīti bhayatupaṭṭhānaṁ, ārammaṇaṁ, tasmiṁ bhayatupaṭṭhāne. Atha vā bhayato upatiṭṭhatīti bhayatupaṭṭhānaṁ, paññā, taṁ “bhayatupaṭṭhānan”ti vuttaṁ hoti.

Ādīnave ñāṇanti bhummavacanameva. “Yā ca bhayatupaṭṭhāne paññā, yañca ādīnave ñāṇaṁ, yā ca nibbidā, ime dhammā ekaṭṭhā, byañjanameva nānan”ti[1] vuttattā ekamiva vuccamānampi avatthābhedena muñcitukamyatādi viya tividhameva hoti. Tasmā bhayatupaṭṭhāna-ādīnavānupassanāsu siddhāsu nibbidānupassanā siddhā hotīti katvā avuttāpi vuttāva hotīti veditabbā.

Sabbasaṅkhārānaṁ bhaṅgārammaṇaṁ bhaṅgānupassanaṁ āsevantassa bhāventassa bahulīkarontassa tibhavacatuyonipañcagatisattaviññāṇaṭṭhitinavasattāvāsesu pabhedakā saṅkhārā sukhena jīvitukāmassa bhīrukapurisassa sīhabyagghadīpi-acchataracchayakkharakkhasacaṇḍagoṇacaṇḍakukkurapabhinnamadacaṇḍah atthi ghora āsivisa-asanivicakkasusānaraṇabhūmi jalita-aṅgārakāsu-ādayo viya mahābhayaṁ hutvā upaṭṭhahanti, tassa “atītā saṅkhārā niruddhā, paccuppannā nirujjhanti, anāgatāpi evameva nirujjhissantī”ti passato etasmiṁ ṭhāne bhayatupaṭṭhānaṁ ñāṇaṁ uppajjati. Tassa taṁ bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ āsevantassa bhāventassa bahulīkarontassa sabbabhavayonigatiṭṭhitisattāvāsesu neva tāṇaṁ na leṇaṁ na gati na paṭisaraṇaṁ paññāyati, sabbabhavayonigatiṭhitinivāsagatesu saṅkhāresu ekasaṅkhārepi patthanā vā

1. Khu 9. 259 piṭṭhe.

“ဝိပဿနေ ဉာဏ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာယ ဌိတဿ မဂ္ဂါ-မဂ္ဂဉာဏဒဿနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ တဿာ သိဒ္ဓါယ တံ သိဒ္ဓမေဝ ဟောတီတိ တံ အဝတွာဝ ဘင်္ဂါနုပဿနာယ ဧဝ ဝိပဿနာသိခံ ဉာဏံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာယ သုပရိဒိဋ္ဌဥဒယဗ္ဗယဿ သုပရိစ္ဆိန္နေသု သင်္ခါရေသု လဟုံ လဟုံ ဥပဋ္ဌဟန္တေသု ဉာဏေ တိက္ခေ ဝဟန္တေ ဥဒယံ ပဟာယ ဘင်္ဂေ ဧဝ သတိ သန္တိဋ္ဌတိ၊ တဿ “ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဧဝံ နာမ သင်္ခါရာ ဘိဇ္ဇန္တီ”တိ ပဿတော ဧတသ္မိံ ဌာနေ ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၈။ **ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ**တိ ဥပ္ပါဒပဝတ္တနိမိတ္တအာယူဟနာပဋိသန္ဓီနံ ဘယတော ဥပဋ္ဌာနေ ပီဠာယောဂတော သပ္ပဋိဘယဝသေန ဂဟဏူပဂမနေ ပညာတိ အတ္ထော။ ဘယတော ဥပဋ္ဌာတီတိ ဘယတုပဋ္ဌာနံ၊ အာရမ္မဏံ၊ တသ္မိံ ဘယတုပဋ္ဌာနေ။ အထ ဝါ ဘယတော ဥပတိဋ္ဌတီတိ ဘယတုပဋ္ဌာနံ၊ ပညာ၊ တံ “ဘယတုပဋ္ဌာန”န္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အာဒီနဝေ ဉာဏန္တိ ဘုမ္မဝစနမေဝ။ “ယာ စ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ၊ ယဉ္စ အာဒီနဝေ ဉာဏံ၊ ယာ စ နိဗ္ဗိဒါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ဧကဋ္ဌာ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာန”န္တိ[၁] ဝုတ္တတ္တာ ဧကမိဝ ဝုစ္စမာနမ္ပိ အဝတ္ထာဘေဒေန မုဉ္စိတုကမျတာဒိ ဝိယ တိဝိဓမေဝ ဟောတိ။ တသ္မာ ဘယတုပဋ္ဌာနအာဒီနဝါနုပဿနာသု သိဒ္ဓါသု နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာ သိဒ္ဓါ ဟောတီတိ ကတွာ အဝုတ္တာပိ ဝုတ္တာဝ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သဗ္ဗသင်္ခါရာနံ ဘင်္ဂါရမ္မဏံ ဘင်္ဂါနုပဿနံ အာသေဝန္တဿ ဘာဝေန္တဿ ဗဟုလီကရောန္တဿ တိဘဝစတုယောနိပဉ္စဂတိသတ္တဝိညာဏဋ္ဌိတိနဝသတ္တာ-ဝါသေသု ပဘေဒကာ သင်္ခါရာ သုခေန ဇီဝိတုကာမဿ ဘီရုကပုရိသဿ သီဟဗျဂ္ဃဒီပိအစ္ဆတရစ္ဆယက္ခရက္ခသစဏ္ဍဂေါဏစဏ္ဍကုက္ကုရပဘိန္နမဒစဏ္ဍဟတ္ထိ ဃောရအာသိဝိသအသနိဝိစက္ကသုသာနရဏဘူမိ ဇလိတအင်္ဂါရကာသုအာဒ-ယော ဝိယ မဟာဘယံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တဿ “အတီတာ သင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ အနာဂတာပိ ဧဝမေဝ နိရုဇ္ဈိဿန္တီ”တိ ပဿတော ဧတသ္မိံ ဌာနေ ဘယတုပဋ္ဌာနံ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တဿ တံ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ အာသေဝန္တဿ ဘာဝေန္တဿ ဗဟုလီကရောန္တဿ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဋ္ဌိတိ-သတ္တာဝါသေသု နေဝ တာဏံ န လေဏံ န ဂတိ န ပဋိသရဏံ ပညာယတိ၊ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဋ္ဌိတိနိဝါသဂတေသု သင်္ခါရေသု ဧကသင်္ခါရေပိ ပတ္ထနာ ဝါ

၁-ခု ၉-၂၅၉-ပိဋ္ဌေ။

parāmāso vā na hoti, tayo bhavā vītaccitaṅgārapuṇṇā aṅgārakāsuyo viya, cattāro mahābhūtā ghoravisā āsivisā viya, pañcakkhandhā ukkhittāsikā vadhakā viya, cha ajjhattikāyatanāni suññagāmo viya, cha bāhirāyatanāni gāmaghātakacorā viya, sattaviññāṇaṭṭhitiyo nava ca sattāvāsā ekādasahi aggīhi ādittā sampajjalitā sajotibhūtā viya ca, sabbe saṅkhārā gaṇḍabhūtā rogabhūtā sallabhūtā aghabhūtā ābādhabhūtā viya ca nirassādā nirasā[1] mahā-ādīnavarāsibhūtā hutvā upaṭṭhahanti, sukhena jīvitukāmassa bhīrukapurisassa ramaṇīyākārasaṇṭhitampi savāḷakamiva vanagahanaṁ, sasaddūlā viya guhā, sagāharakkhasaṁ viya udakaṁ, samussitakhaggā viya paccatthikā, savisaṁ viya bhojanaṁ, sacoro viya maggo, ādittamiva agāraṁ, uyyuttasena viya raṇabhūmi. Yathā hi so puriso etāni savāḷakavanagahanādīni āgamma bhīto saṁviggo lomahaṭṭhajāto samantato ādīnavameva passati, evameva so yogāvacaro bhaṅgānupassanāvasena sabbasaṅkhāresu bhayato upaṭṭhitesu samantato nirasaṁ nirassādaṁ ādīnavameva passati. Tassevaṁ passato ādīnavānupassanāñāṇaṁ uppajjati.

So evaṁ sabbasaṅkhāre ādīnavato sampassanto sabbabhavayonigativiññāṇaṭṭhitisattāvāsagate sabhedake saṅkhāragate nibbindati ukkaṇṭhati nābhiramati. Seyyathāpi nāma Cittakūṭapabbatapādābhirato suvaṇṇarājahaṁso asucimhi caṇḍālagāmadvārasāvāṭe nābhiramati, sattasu mahāsaresuyeva abhiramati, evameva ayaṁ yogīrājahaṁso suparidiṭṭhādīnave sabhedake saṅkhāragate nābhiramati, bhāvanārāmatāya pana bhāvanāratiyā samannāgatattā sattasu anupassanāsuyeva abhiramati. Yathā ca suvaṇṇapañjarepi pakkhitto sīho migarājā nābhiramati, tiyojanasahassavitthate pana Himavanteyeva ramati, evamayampi yogīsīho tividhe sugatibhavepi nābhiramati, tīsu anupassanāsuyeva ramati. Yathā ca sabbaseto sattappatiṭṭho iddhimā vehāsaṅgamo Chaddanto nāgarājā nagaramajjhe nābhiramati, Himavati Chandantarahadeyeva ramati, evamayaṁ yogīvaravāraṇo sabbasmimpi saṅkhāragate nābhiramati,

1. Nīrasā (Sī)

ပရာမာသော ဝါ န ဟောတိ၊ တယော ဘဝါ ဝီတစ္စိတင်္ဂါရပုဏ္ဏာ အင်္ဂါရကာသုယော ဝိယ, စတ္တာရော မဟာဘူတာ ဃောရဝိသာ အာသိဝိသာ ဝိယ, ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဥက္ခိတ္တာသိကာ ဝဓကာ ဝိယ, ဆ အဇ္ဈတ္တိကာယတနာနိ သုညဂါမော ဝိယ, ဆ ဗာဟိရာယတနာနိ ဂါမဃာတကစောရာ ဝိယ, သတ္တဝိညာဏဋ္ဌိတိယော နဝ စ သတ္တာဝါသာ ဧကာဒသဟိ အဂ္ဂီဟိ အာဒိတ္တာ သမ္ပဇ္ဇလိတာ သဇောတိဘူတာ ဝိယ စ, သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဂဏ္ဍဘူတာ ရောဂဘူတာ သလ္လဘူတာ အဃဘူတာ အာဗာဓဘူတာ ဝိယ စ နိရဿာဒါ နိရသာ[1] မဟာအာဒီနဝရာသိဘူတာ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ, သုခေန ဇီဝိတုကာမဿ ဘီရုကပုရိသဿ ရမဏီယာကာရသဏ္ဌိတမ္ပိ သဝါဠကမိဝ ဝနဂဟနံ, သသဒ္ဒူလာ ဝိယ ဂုဟာ, သဂါဟရက္ခသံ ဝိယ ဥဒကံ, သမုဿိတခဂ္ဂါ ဝိယ ပစ္စတ္ထိကာ, သဝိသံ ဝိယ ဘောဇနံ, သစောရော ဝိယ မဂ္ဂေါ, အာဒိတ္တမိဝ အဂါရံ, ဥယျုတ္တသေနာ ဝိယ ရဏဘူမိ။ ယထာ ဟိ သော ပုရိသော ဧတာနိ သဝါဠကဝနဂဟနာဒီနိ အာဂမ္မ ဘီတော သံဝိဂ္ဂေါ လောမဟဋ္ဌဇာတော သမန္တတော အာဒီနဝမေဝ ပဿတိ၊ ဧဝမေဝ သော ယောဂါဝစရော ဘင်္ဂါနုပဿနာဝသေန သဗ္ဗသင်္ခါရေသု ဘယတော ဥပဋ္ဌိတေသု သမန္တတော နိရသံ နိရဿာဒံ အာဒီနဝမေဝ ပဿတိ။ တဿေဝံ ပဿတော အာဒီနဝါနုပဿနာဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

သော ဧဝံ သဗ္ဗသင်္ခါရေ အာဒီနဝတော သမ္ပဿန္တော သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသဂတေ သဘေဒကေ သင်္ခါရဂတေ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဥက္ကဏ္ဌတိ နာဘိရမတိ။ သေယျထာပိ နာမ စိတ္တကူဋပဗ္ဗတပါဒါဘိရတော သုဝဏ္ဏရာဇဟံသော အသုစိမှိ စဏ္ဍာလဂါမဒွါရအာဝါဋေ နာဘိရမတိ၊ သတ္တသု မဟာသရေသုယေဝ အဘိရမတိ၊ ဧဝမေဝ အယံ ယောဂီရာဇဟံသော သုပရိဒိဋ္ဌာဒီနဝေ သဘေဒကေ သင်္ခါရဂတေ နာဘိရမတိ၊ ဘာဝနာရာမတာယ ပန ဘာဝနာရတိယာ သမန္နာဂတတ္တာ သတ္တသု အနုပဿနာသုယေဝ အဘိရမတိ။ ယထာ စ သုဝဏ္ဏပဉ္ဇရေပိ ပက္ခိတ္တော သီဟော မိဂရာဇာ နာဘိရမတိ၊ တိယောဇနသဟဿဝိတ္ထတေ ပန ဟိမဝန္တေယေဝ ရမတိ၊ ဧဝမယမ္ပိ ယောဂီသီဟော တိဝိဓေ သုဂတိဘဝေပိ နာဘိရမတိ၊ တီသု အနုပဿနာသုယေဝ ရမတိ။ ယထာ စ သဗ္ဗသေတော သတ္တပ္ပတိဋ္ဌော ဣဒ္ဓိမာ ဝေဟာသင်္ဂမော ဆဒ္ဒန္တော နာဂရာဇာ နဂရမဇ္ဈေ နာဘိရမတိ၊ ဟိမဝတိ ဆဒ္ဒန္တရဟဒေယေဝ ရမတိ၊ ဧဝမယံ ယောဂီဝရဝါရဏော သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ သင်္ခါရဂတေ နာဘိရမတိ၊

၁-နီရသာ (သီ)

“anuppādo kheman”ti-ādinā[1] nayena niddiṭṭhe santipadeyeva ramati, tanninnatappoṇatappabbhāramānaso hoti. Ettāvatā tassa nibbidānupassanāñāṇaṁ uppannaṁ hotīti.

9. **Muñcitukamyatāpaṭisaṅkhāsantiṭṭhanā paññā saṅkhārupekkhāsu ñāṇan**ti muñcituṁ cajituṁ kāmeti icchatīti miñcitukāmo, muñcitukāmassa bhāvo[2] muñcitukamyatā, paṭisaṅkhāti upaparikkhatīti paṭisaṅkhā, paṭisaṅkhānaṁ vā paṭisaṅkhā, santiṭṭhati ajjhupekkhatīti santiṭṭhanā, santiṭṭhanaṁ vā santiṭṭhanā, muñcitukamyatā ca sā paṭisaṅkhā ca santiṭṭhanā cāti muñcitukamyatāpaṭisaṅkhāsantiṭṭhanā. Iti pubbabhāge nibbidāñāṇena nibbinnassa uppādādīni pariccajitukāmatā muñcitukamyatā, muñcanassa upāyakaraṇatthaṁ majjhe paṭisaṅkhānaṁ paṭisaṅkhā, muñcitvā avasāne ajjhupekkhanaṁ santiṭṭhanā. Evaṁ avatthābhedena tippakārā paññā saṅkhārānaṁ ajjhupekkhanāsu ñāṇaṁ[3], muñcitukamyatāpaṭisaṅkhāsantiṭṭhanāsaṅkhātānaṁ avatthābhedena bhinnānaṁ tissannampi paññānaṁ saṅkhārupekkhataṁ icchantena pana “paññā”ti ca “saṅkhārupekkhāsū”ti ca bahuvacanaṁ kataṁ, avatthābhedena bhinnassāpi ekattā “ñāṇan”ti ekavacanaṁ katanti veditabbaṁ. Vuttañca “yā ca muñcitukamyatā yā ca paṭisaṅkhānupassanā yā ca saṅkhārupekkhā, ime dhammā ekaṭṭhā, byañjanameva nānan”ti[4]. Keci pana “saṅkhārupekkhāsūti bahuvacanaṁ samathavipassanāvasena saṅkhārupekkhānaṁ bahuttā”tipi vadanti. Saṅkhārupekkhāsūti ca kiriyāpekkhanti veditabbaṁ. Avatthābhedena pana tena nibbidāñāṇena nibbindantassa ukkaṇṭhantassa sabbabhavayonigati-viññāṇaṭṭhitisattāvāsagatesu sabhedakesu saṅkhāresu cittaṁ na sajjati na laggati na bajjhati, sabbasaṅkhāragataṁ muñcitukāmaṁ chaḍḍetukāmaṁ hoti.

Atha vā yathā jālabbhantaragato maccho, sappamukhagato maṇḍūko, pañjarapakkhitto vanakukkuṭo, daḷhapāsavasaṁgato migo, ahituṇḍikahatthagato sappo, mahāpaṅkapakkhando kuñjaro, supaṇṇamukhagato nāgarājā, rāhumukhapaviṭṭho cando, sapattaparikkhitto purisoti-evamādayo tato tato muccitukāmā nissaritukāmāva honti, evaṁ tassa yogino cittaṁ sabbasmā saṅkhāragatā muccitukāmaṁ nissaritukāmaṁ hoti. Evaṁ hi vuccamāne “muccitukāmassa muccitukamyatā”ti pāṭho yujjati. Evañca sati

1. Khu 9. 57 piṭṭhe.
2. Muñcitukamyo, muñcitukamyassa bhāvo (Syā, Ka)
3. Ajjhupekkhanā paññā (Sī, Syā)
4. Khu 9. 259 piṭṭhe.

“အနုပ္ပါဒေါ ခေမ”န္တိအာဒိနာ[၁] နယေန နိဒ္ဒိဋ္ဌေ သန္တိပဒေယေဝ ရမတိ၊ တန္နိန္နတပ္ပေါဏတပ္ပဗ္ဘာရမာနသော ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ တဿ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတီတိ။

၉။ **မုဉ္စိတုကမျတာပဋိသင်္ခါသန္တိဋ္ဌနာ ပညာ သင်္ခါရုပေက္ခာသု ဉာဏ**န္တိ မုဉ္စိတုံ စဇိတုံ ကာမေတိ ဣစ္ဆတီတိ မုဉ္စိတုကာမော၊ မုဉ္စိတုကာမဿ ဘာဝေါ[၂] မုဉ္စိတုကမျတာ၊ ပဋိသင်္ခါတိ ဥပပရိက္ခတီတိ ပဋိသင်္ခါ၊ ပဋိသင်္ခါနံ ဝါ ပဋိသင်္ခါ၊ သန္တိဋ္ဌတိ အဇ္ဈုပေက္ခတီတိ သန္တိဋ္ဌနာ၊ သန္တိဋ္ဌနံ ဝါ သန္တိဋ္ဌနာ၊ မုဉ္စိတုကမျတာ စ သာ ပဋိသင်္ခါ စ သန္တိဋ္ဌနာ စာတိ မုဉ္စိတုကမျတာပဋိသင်္ခါသန္တိဋ္ဌနာ။ ဣတိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နိဗ္ဗိဒါဉာဏေန နိဗ္ဗိန္နဿ ဥပ္ပါဒါဒီနိ ပရိစ္စဇိတုကာမတာ မုဉ္စိတုကမျတာ၊ မုဉ္စနဿ ဥပါယကရဏတ္ထံ မဇ္ဈေ ပဋိသင်္ခါနံ ပဋိသင်္ခါ၊ မုဉ္စိတွာ အဝသာနေ အဇ္ဈုပေက္ခနံ သန္တိဋ္ဌနာ။ ဧဝံ အဝတ္ထာဘေဒေန တိပ္ပကာရာ ပညာ သင်္ခါရာနံ အဇ္ဈုပေက္ခနာသု ဉာဏံ[၃], မုဉ္စိတုကမျတာပဋိသင်္ခါသန္တိဋ္ဌနာသင်္ခါတာနံ အဝတ္ထာဘေဒေန ဘိန္နာနံ တိဿန္နမ္ပိ ပညာနံ သင်္ခါရုပေက္ခတံ ဣစ္ဆန္တေန ပန “ပညာ”တိ စ “သင်္ခါရုပေက္ခာသူ”တိ စ ဗဟုဝစနံ ကတံ၊ အဝတ္ထာဘေဒေန ဘိန္နဿာပိ ဧကတ္တာ “ဉာဏ”န္တိ ဧကဝစနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉ္စ “ယာ စ မုဉ္စိတုကမျတာ ယာ စ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာ ယာ စ သင်္ခါရုပေက္ခာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ဧကတ္ထာ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာန”န္တိ[၄]။ ကေစိ ပန “သင်္ခါရုပေက္ခာသူတိ ဗဟုဝစနံ သမထဝိပဿနာဝသေန သင်္ခါရုပေက္ခာနံ ဗဟုတ္တာ”တိပိ ဝဒန္တိ။ သင်္ခါရုပေက္ခာသူတိ စ ကိရိယာပေက္ခန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဝတ္ထာဘေဒေန ပန တေန နိဗ္ဗိဒါဉာဏေန နိဗ္ဗိန္ဒန္တဿ ဥက္ကဏ္ဌန္တဿ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသဂတေသု သဘေဒကေသု သင်္ခါရေသု စိတ္တံ န သဇ္ဇတိ န လဂ္ဂတိ န ဗဇ္ဈတိ၊ သဗ္ဗသင်္ခါရဂတံ မုဉ္စိတုကာမံ ဆဍ္ဍေတုကာမံ ဟောတိ။

အထ ဝါ ယထာ ဇာလဗ္ဘန္တရဂတော မစ္ဆော, သပ္ပမုခဂတော မဏ္ဍူကော, ပဉ္ဇရပက္ခိတ္တော ဝနကုက္ကုဋော, ဒဠှပါသဝသံဂတော မိဂေါ, အဟိတုဏ္ဍိကဟတ္ထဂတော သပ္ပေါ, မဟာပင်္ကပက္ခန္ဒော ကုဉ္ဇရော, သုပဏ္ဏမုခဂတော နာဂရာဇာ, ရာဟုမုခပဝိဋ္ဌော စန္ဒော, သပတ္တပရိက္ခိတ္တော ပုရိသောတိဧဝမာဒယော တတော တတော မုစ္စိတုကာမာ နိဿရိတုကာမာဝ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ တဿ ယောဂိနော စိတ္တံ သဗ္ဗသ္မာ သင်္ခါရဂတာ မုစ္စိတုကာမံ နိဿရိတုကာမံ ဟောတိ။ ဧဝံ ဟိ ဝုစ္စမာနေ “မုစ္စိတုကာမဿ မုစ္စိတုကမျတာ”တိ ပါဌော ယုဇ္ဇတိ။ ဧဝဉ္စ သတိ

၁-ခု ၉-၅၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-မုဉ္စိတုကမျော၊ မုဉ္စိတုကမျဿ ဘာဝေါ (သျာ၊ က)
၃-အဇ္ဈုပေက္ခနာ ပညာ (သီ၊ သျာ)
၄-ခု ၉-၂၅၉-ပိဋ္ဌေ။

“uppādaṁ muñcitukamyatā”ti-ādīsu “uppādā muccitukamyatā”ti-ādi vattabbaṁ hoti, tasmā purimo eva attho sundarataro. Athassa sabbasaṅkhāresu vigatālayassa sabbasaṅkhāragataṁ muñcitukāmassa muñcitukamyatāñāṇaṁ uppajjati. So evaṁ sabbabhavayonigativiññāṇaṭṭhiti-sattāvāsagate sabhedake saṅkhāre muñcitukāmo muñcanassa upāyasampādanatthaṁ puna te eva saṅkhāre paṭisaṅkhānupassanāñāṇena tilakkhaṇaṁ āropetvā vipassati. Evaṁ hi vipassato cassa aniccavasena nimittaṁ paṭisaṅkhāñāṇaṁ uppajjati, dukkhavasena pavattaṁ paṭisaṅkhāñāṇaṁ uppajjati, anattavasena nimittañca pavattañca paṭisaṅkhāñāṇaṁ uppajjati. So paṭisaṅkhānupassanāñāṇena “sabbe saṅkhārā suññā”ti disvā tilakkhaṇaṁ āropetvā saṅkhāre pariggaṇhanto bhayañca nandiñca vippahāya bhariyāya dosaṁ disvā vissaṭṭhabhariyo viya puriso tassā bhariyāya saṅkhāresu udāsīno hoti majjhatto, “ahan”ti vā “maman”ti vā na gaṇhāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato tīsu bhavesu cittaṁ patilīyati paṭikuṭati paṭivattati na sampasāriyati. Seyyathāpi nāma padumapalāse īsakaṁ poṇe udakaphusitāni patilīyanti paṭikuṭanti paṭivattanti na sampasāriyanti. Seyyathāpi vā pana kukkuṭapattaṁ vā nhārudaddulaṁ vā aggimhi pakkhittaṁ patilīyati paṭikuṭati paṭivattati na sampasāriyati, evaṁ tassa tīsu bhavesu cittaṁ patilīyati paṭikuṭati paṭivattati na sampasāriyati, upekkhā saṇṭhāti. Evamassa saṅkhārupekkhāñāṇaṁ uppannaṁ hoti. Iminā saṅkhārupekkhāñāṇena saddhiṁ upari gotrabhuñāṇassa sādhakaṁ anulomañāṇaṁ pubbāparañāṇehi[1] avuttampi vuttameva hotīti veditabbaṁ. Vuttaṁ hi Bhagavatā—

> “So vata bhikkhave bhikkhu kañci saṅkhāraṁ niccato samanupassanto anulomikāya khantiyā samannāgato bhavissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati, anulomikāya khantiyā asamannāgato sammattaniyāmaṁ okkamissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati, sammattaniyāmaṁ anokkamamāno sotāpattiphalaṁ vā sakadāgāmiphalaṁ vā anāgāmiphalaṁ vā arahattaphalaṁ vā saccikarissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjatī”ti-ādi[2].

Vuttañca Dhammasenāpatinā—

> “Katihākārehi anulomikaṁ khantiṁpaṭilabhati, katihākārehi sammattaniyāmaṁ okkamati. Cattālīsāya ākārehi

1. Pubbāparañāṇehi vuttehi (Sī, Syā) 2. Aṁ 2. 385; Khu 9. 409 piṭṭhesu.

“ဥပ္ပါဒံ မုဉ္စိတုကမျတာ” တိအာဒီသု “ဥပ္ပါဒါ မုစ္စိတုကမျတာ”တိအာဒိ ဝတ္တဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ပုရိမော ဧဝ အတ္ထော သုန္ဒရတရော။ အထဿ သဗ္ဗသင်္ခါရေသု ဝိဂတာလယဿ သဗ္ဗသင်္ခါရဂတံ မုဉ္စိတုကာမဿ မုဉ္စိတုကမျတာဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သော ဧဝံ သဗ္ဗဘဝယောနိဂတိဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသဂတေ သဘေဒကေ သင်္ခါရေ မုဉ္စိတုကာမော မုဉ္စနဿ ဥပါယသမ္ပာဒနတ္ထံ ပုန တေ ဧဝ သင်္ခါရေ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏေန တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝိပဿတိ။ ဧဝံ ဟိ ဝိပဿတော စဿ အနိစ္စဝသေန နိမိတ္တံ ပဋိသင်္ခါဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဒုက္ခဝသေန ပဝတ္တံ ပဋိသင်္ခါဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အနတ္တဝသေန နိမိတ္တဉ္စ ပဝတ္တဉ္စ ပဋိသင်္ခါဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သော ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏေန “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ သုညာ” တိ ဒိသွာ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ သင်္ခါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဘယဉ္စ နန္ဒိဉ္စ ဝိပ္ပဟာယ ဘရိယာယ ဒေါသံ ဒိသွာ ဝိဿဋ္ဌဘရိယော ဝိယ ပုရိသော တဿာ ဘရိယာယ သင်္ခါရေသု ဥဒါသီနော ဟောတိ မဇ္ဈတ္တော၊ “အဟ”န္တိ ဝါ “မမ”န္တိ ဝါ န ဂဏှာတိ။ တဿ ဧဝံ ဇာနတော ဧဝံ ပဿတော တီသု ဘဝေသု စိတ္တံ ပတိလီယတိ ပဋိကုဋတိ ပဋိဝတ္တတိ န သမ္ပသာရိယတိ။ သေယျထာပိ နာမ ပဒုမပလာသေ ဤသကံ ပေါဏေ ဥဒကဖုသိတာနိ ပတိလီယန္တိ ပဋိကုဋန္တိ ပဋိဝတ္တန္တိ န သမ္ပသာရိယန္တိ။ သေယျထာပိ ဝါ ပန ကုက္ကုဋပတ္တံ ဝါ နှာရုဒဒ္ဒုလံ ဝါ အဂ္ဂိမှိ ပက္ခိတ္တံ ပတိလီယတိ ပဋိကုဋတိ ပဋိဝတ္တတိ န သမ္ပသာရိယတိ၊ ဧဝံ တဿ တီသု ဘဝေသု စိတ္တံ ပတိလီယတိ ပဋိကုဋတိ ပဋိဝတ္တတိ န သမ္ပသာရိယတိ၊ ဥပေက္ခာ သဏ္ဌာတိ။ ဧဝမဿ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ ဣမိနာ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏေန သဒ္ဓိံ ဥပရိ ဂေါတြဘုဉာဏဿ သာဓကံ အနုလောမဉာဏံ ပုဗ္ဗာပရဉာဏေဟိ[၁] အဝုတ္တမ္ပိ ဝုတ္တမေဝ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တံ ဟိ ဘဂဝတာ—

> “သော ဝတ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကဉ္စိ သင်္ခါရံ နိစ္စတော သမနုပဿန္တော အနုလောမိကာယ ခန္တိယာ သမန္နာဂတော ဘဝိဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ၊ အနုလောမိကာယ ခန္တိယာ အသမန္နာဂတော သမ္မတ္တနိယာမံ ဩက္ကမိဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ၊ သမ္မတ္တနိယာမံ အနောက္ကမမာနော သောတာပတ္တိဖလံ ဝါ သကဒါဂါမိဖလံ ဝါ အနာဂါမိဖလံ ဝါ အရဟတ္တဖလံ ဝါ သစ္ဆိကရိဿတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိအာဒိ[၂]။

ဝုတ္တဉ္စ ဓမ္မသေနာပတိနာ—

> “ကတိဟာကာရေဟိ အနုလောမိကံ ခန္တိံ ပဋိလဘတိ၊ ကတိဟာကာရေဟိ သမ္မတ္တနိယာမံ ဩက္ကမတိ။ စတ္တာလီသာယ အာကာရေဟိ

၁-ပုဗ္ဗာပရဉာဏေဟိ ဝုတ္တေဟိ (သီ၊ သျာ) ၂-အံ ၂-၃၈၅၊ ခု ၉-၄၀၉-ပိဋ္ဌေသု။

anulomikaṁ khantiṁ paṭilabhati, cattālīsāya ākārehi sammattaniyāmaṁ okkamatī”ti-ādi[1].

Paṭṭhāne cetaṁ vuttaṁ Bhagavatā—

“Anulomaṁ gotrabhussa anantarapaccayena paccayo. Anulomaṁ vodānassa anantarapaccayena paccayo”ti-ādi[2].

Tassa hi taṁ saṅkhārupekkhāñāṇaṁ āsevantassa bhāventassa bahulīkarontassa adhimokkhasaddhā balavatarā hoti, vīriyaṁ supaggahitaṁ, sati sūpaṭṭhitā, cittaṁ susamāhitaṁ, saṅkhārupekkhāñāṇaṁ tikkhataraṁ pavattati. Tassa idāni maggo uppajjissatīti saṅkhārupekkhāya saṅkhāre “aniccā”ti vā “dukkhā”ti vā “anattā”ti vā sammasitvā bhavaṅgaṁ otarati. Bhavaṅgānantaraṁ saṅkhārupekkhāya katanayeneva saṅkhāre “aniccā”ti vā “dukkhā”ti vā “anattā”ti vā ārammaṇaṁ kurumānaṁ uppajjati manodvārāvajjanaṁ. Tadanantaraṁ tatheva saṅkhāre ārammaṇaṁ katvā dve tīṇi cattāri vā javanacittāni uppajjanti. Taṁsampayuttaṁ ñāṇaṁ anulomañāṇaṁ. Taṁ hi purimānañca aṭṭhannaṁ vipassanāñāṇānaṁ tathakiccatāya anulometi, upari ca pattabbānaṁ[3] sattatiṁsāya bodhipakkhiyadhammānaṁ anulometi. Yathā hi dhammiko rājā vinicchayaṭṭhāne nisinno aṭṭhannaṁ vohārikamahāmattānaṁ vinicchayaṁ sutvā agatigamanaṁ pahāya majjhatto hutvā “evaṁ hotū”ti anumodamāno tesañca vinicchayassa anulometi, porāṇassa ca rājadhammassa. Tattha rājā viya anulomañāṇaṁ, aṭṭha vohārikamahāmattā viya aṭṭha vipassanāñāṇāni, porāṇarājadhammo viya sattatiṁsa bodhipakkhiyadhammā, yathā rājā “evaṁ hotū”ti anumodamāno vohārikānañca vinicchayassa rājadhammassa ca anulometi, evamidaṁ aniccādivasena saṅkhāre ārabbha uppajjamānānaṁ aṭṭhannañca vipassanāñāṇānaṁ tathakiccatāya anulometi, upari ca pattabbānaṁ[3] sattatiṁsāya bodhipakkhiyadhammānaṁ. Tasmā anulomañāṇanti vuccati.

10. **Bahiddhā vuṭṭhānavivaṭṭane paññā gotrabhuñāṇan**ti ettha **bahiddhā**ti saṅkhāranimittaṁ. Taṁ hi ajjhattacittasantāne akusalakkhandhe upādāya bahiddhāti vuttaṁ. Tasmā bahiddhā saṅkhāranimittamhā vuṭṭhāti vigataṁ hutvā

1. Khu 9. 411 piṭṭhe. 2. Abhi 8. 138 piṭṭhe. 3. Vattabbānaṁ (Sī)

အနုလောမိကံ ခန္တိံ ပဋိလဘတိ၊ စတ္တာလီသာယ အာကာရေဟိ သမ္မတ္တနိယာမံ ဩက္ကမတီ”တိအာဒိ[၁]။

ပဋ္ဌာနေ စေတံ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ—

“အနုလောမံ ဂေါတြဘုဿ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော။ အနုလောမံ ဝေါဒါနဿ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒိ[၂]။

တဿ ဟိ တံ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ အာသေဝန္တဿ ဘာဝေန္တဿ ဗဟုလီကရောန္တဿ အဓိမောက္ခသဒ္ဓါ ဗလဝတရာ ဟောတိ၊ ဝီရိယံ သုပဂ္ဂဟိတံ၊ သတိ သူပဋ္ဌိတာ၊ စိတ္တံ သုသမာဟိတံ၊ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ တိက္ခတရံ ပဝတ္တတိ။ တဿ ဣဒါနိ မဂ္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ သင်္ခါရုပေက္ခာယ သင်္ခါရေ “အနိစ္စာ”တိ ဝါ “ဒုက္ခာ”တိ ဝါ “အနတ္တာ”တိ ဝါ သမ္မသိတွာ ဘဝင်္ဂံ ဩတရတိ။ ဘဝင်္ဂါနန္တရံ သင်္ခါရုပေက္ခာယ ကတနယေနေဝ သင်္ခါရေ “အနိစ္စာ”တိ ဝါ “ဒုက္ခာ”တိ ဝါ “အနတ္တာ”တိ ဝါ အာရမ္မဏံ ကုရုမာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံ။ တဒနန္တရံ တထေဝ သင်္ခါရေ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဒွေ တီဏိ စတ္တာရိ ဝါ ဇဝနစိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တံသမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ အနုလောမဉာဏံ။ တံ ဟိ ပုရိမာနဉ္စ အဋ္ဌန္နံ ဝိပဿနာဉာဏာနံ တထကိစ္စတာယ အနုလောမေတိ၊ ဥပရိ စ ပတ္တဗ္ဗာနံ[၃] သတ္တတိံသာယ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ အနုလောမေတိ။ ယထာ ဟိ ဓမ္မိကော ရာဇာ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနေ နိသိန္နော အဋ္ဌန္နံ ဝေါဟာရိကမဟာမတ္တာနံ ဝိနိစ္ဆယံ သုတွာ အဂတိဂမနံ ပဟာယ မဇ္ဈတ္တော ဟုတွာ “ဧဝံ ဟောတူ”တိ အနုမောဒမာနော တေသဉ္စ ဝိနိစ္ဆယဿ အနုလောမေတိ၊ ပေါရာဏဿ စ ရာဇဓမ္မဿ။ တတ္ထ ရာဇာ ဝိယ အနုလောမဉာဏံ၊ အဋ္ဌ ဝေါဟာရိကမဟာမတ္တာ ဝိယ အဋ္ဌ ဝိပဿနာဉာဏာနိ၊ ပေါရာဏရာဇဓမ္မော ဝိယ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ၊ ယထာ ရာဇာ “ဧဝံ ဟောတူ”တိ အနုမောဒမာနော ဝေါဟာရိကာနဉ္စ ဝိနိစ္ဆယဿ ရာဇဓမ္မဿ စ အနုလောမေတိ၊ ဧဝမိဒံ အနိစ္စာဒိဝသေန သင်္ခါရေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ အဋ္ဌန္နဉ္စ ဝိပဿနာဉာဏာနံ တထကိစ္စတာယ အနုလောမေတိ၊ ဥပရိ စ ပတ္တဗ္ဗာနံ[၃] သတ္တတိံသာယ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာနံ။ တသ္မာ အနုလောမဉာဏန္တိ ဝုစ္စတိ။

၁၀။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနေ ပညာ ဂေါတြဘုဉာဏန္တိ ဧတ္ထ ဗဟိဒ္ဓါ**တိ သင်္ခါရနိမိတ္တံ။ တံ ဟိ အဇ္ဈတ္တစိတ္တသန္တာနေ အကုသလက္ခန္ဓေ ဥပါဒါယ ဗဟိဒ္ဓါတိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ဗဟိဒ္ဓါ သင်္ခါရနိမိတ္တမှာ ဝုဋ္ဌာတိ ဝိဂတံ ဟုတွာ

၁-ခု ၉-၄၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၈-၁၃၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝတ္တဗ္ဗာနံ (သီ)

uddhaṁ tiṭṭhatīti vuṭṭhānaṁ, vivaṭṭati parāvaṭṭati parammukhaṁ hotīti vivaṭṭanaṁ, vuṭṭhānañca taṁ vivaṭṭanañcāti vuṭṭhānavivaṭṭanaṁ. Tenevāha—

> "Gotrabhuñāṇaṁ samudayassa asamucchindanato pavattā na vuṭṭhāti, nibbānārammaṇato pana nimittā vuṭṭhātīti ekato vuṭṭhānaṁ hotī"ti[1].

Puthujjanagottābhibhavanato ariyagottabhāvanato gotrabhu. Idaṁ hi anulomañāṇehi padumapalāsato udakamiva sabbasaṅkhārato patilīyamānacittassa anulomañāṇassa āsevanante animittaṁ nibbānaṁ ārammaṇaṁ kurumānaṁ puthujjanagottaṁ puthujjasaṅkhaṁ puthujjanabhūmiṁ atikkamamānaṁ ariyagottaṁ ariyasaṅkhaṁ ariyabhūmiṁ okkamamānaṁ nibbānārammaṇe paṭhamāvattanapaṭhamābhogapaṭhamasamannāhārabhūtaṁ maggassa anantarasamanantarāsevanaupanissayanatthivigatavasena chahi ākārehi paccayabhāvaṁ sādhayamānaṁ sikhāppattaṁ vipassanāya muddhabhūtaṁ apunarāvattakaṁ uppajjati.

11. **Dubhato vuṭṭhānavivaṭṭane paññā magge ñāṇan**ti ettha **dubhato**ti ubhato, dvayatoti vā vuttaṁ hoti. Kilesānaṁ samucchindanato kilesehi ca tadanuvattakakkhandhehi ca nibbānārammaṇakaraṇato bahiddhā sabbasaṅkhāranimittehi ca vuṭṭhāti vivaṭṭatīti dubhato vuṭṭhānavivaṭṭena paññā. Tenevāha—

> "Cattāripi maggañāṇāni animittārammaṇattā nimittato vuṭṭhahanti, samudayassa samucchindanato pavattā vuṭṭhahantīti dubhato vuṭṭhānāni hontī"ti[2].

Magge ñāṇanti nibbānaṁ maggati pekkhati, nibbānatthikehi vā maggīyati anvesīyati, kilese vā mārento gacchati pavattatīti maggo, tasmiṁ magge ñāṇaṁ. Jātiggahaṇena ekavacanaṁ kataṁ. Taṁ hi gotrabhuñāṇassa anantaraṁ nibbānaṁ ārammaṇaṁ kurumānaṁ sayaṁvajjhe kilese niravasesaṁ samucchindamānaṁ anamataggasaṁsāravaṭṭadukkhasamuddaṁ sosayamānaṁ sabbāpāyadvārāni pidahamānaṁ satta-ariyadhanasammukhībhāvaṁ kurumānaṁ aṭṭhaṅgikaṁ micchāmaggaṁ pajahamānaṁ

1. Visuddhi 2. 321 piṭṭhe.
2. Visuddhi 2. 321 piṭṭhe.

ဥဒ္ဓံ တိဋ္ဌတီတိ ဝုဋ္ဌာနံ၊ ဝိဝဋ္ဋတိ ပရာဝဋ္ဋတိ ပရမ္မုခံ ဟောတီတိ ဝိဝဋ္ဋနံ၊ ဝုဋ္ဌာနဉ္စ တံ ဝိဝဋ္ဋနဉ္စာတိ ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနံ။ တေနေဝါဟ—

> "ဂေါတြဘုဉာဏံ သမုဒယဿ အသမုစ္ဆိန္ဒနတော ပဝတ္တာ န ဝုဋ္ဌာတိ၊ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏတော ပန နိမိတ္တာ ဝုဋ္ဌာတီတိ ဧကတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတီ"တိ[၁]။

ပုထုဇ္ဇနဂေါတ္တာဘိဘဝနတော အရိယဂေါတ္တဘာဝနတော ဂေါတြဘု။ ဣဒံ ဟိ အနုလောမဉာဏေဟိ ပဒုမပလာသတော ဥဒကမိဝ သဗ္ဗသင်္ခါရတော ပတိလီယမာနစိတ္တဿ အနုလောမဉာဏဿ အာသေဝနန္တေ အနိမိတ္တံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကုရုမာနံ ပုထုဇ္ဇနဂေါတ္တံ ပုထုဇ္ဇနသင်္ခံ ပုထုဇ္ဇနဘူမိံ အတိက္ကမမာနံ အရိယဂေါတ္တံ အရိယသင်္ခံ အရိယဘူမိံ ဩက္ကမမာနံ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏေ ပဌမာဝတ္တနပဌမာဘောဂပဌမသမန္နာဟာရဘူတံ မဂ္ဂဿ အနန္တရသမနန္တရာသေဝနဥပနိဿယနတ္ထိဝိဂတဝသေန ဆဟိ အာကာရေဟိ ပစ္စယဘာဝံ သာဓယမာနံ သိခါပ္ပတ္တံ ဝိပဿနာယ မုဒ္ဓဘူတံ အပုနရာဝတ္တကံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၁၁။ **ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနေ ပညာ မဂ္ဂေ ဉာဏန္တိ** ဧတ္ထ **ဒုဘတော**တိ ဥဘတော၊ ဒွယတောတိ ဝါ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆိန္ဒနတော ကိလေသေဟိ စ တဒနုဝတ္တကက္ခန္ဓေဟိ စ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏကရဏတော ဗဟိဒ္ဓါ သဗ္ဗသင်္ခါရနိမိတ္တေဟိ စ ဝုဋ္ဌာတိ ဝိဝဋ္ဋတီတိ ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနေ ပညာ။ တေနေဝါဟ—

> "စတ္တာရိပိ မဂ္ဂဉာဏာနိ အနိမိတ္တာရမ္မဏတ္တာ နိမိတ္တတော ဝုဋ္ဌဟန္တိ၊ သမုဒယဿ သမုစ္ဆိန္ဒနတော ပဝတ္တာ ဝုဋ္ဌဟန္တီတိ ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနာနိ ဟောန္တီ"တိ[၂]။

မဂ္ဂေ ဉာဏန္တိ နိဗ္ဗာနံ မဂ္ဂတိ ပေက္ခတိ, နိဗ္ဗာနတ္ထိကေဟိ ဝါ မဂ္ဂီယတိ အန္ဝေသီယတိ, ကိလေသေ ဝါ မာရေန္တော ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ မဂ္ဂေါ၊ တသ္မိံ မဂ္ဂေ ဉာဏံ။ ဇာတိဂ္ဂဟဏေန ဧကဝစနံ ကတံ။ တံ ဟိ ဂေါတြဘုဉာဏဿ အနန္တရံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကုရုမာနံ သယံဝဇ္ဈေ ကိလေသေ နိရဝသေသံ သမုစ္ဆိန္ဒမာနံ အနမတဂ္ဂသံသာရဝဋ္ဋဒုက္ခသမုဒ္ဒံ သောသယမာနံ သဗ္ဗာပါယဒွါရာနိ ပိဒဟမာနံ သတ္တအရိယဓနသမ္မုခီဘာဝံ ကုရုမာနံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မိစ္ဆာမဂ္ဂံ ပဇဟမာနံ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၂၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၂၁-ပိဋ္ဌေ။

sabbaverabhayāni vūpasamayamānaṁ Sammāsambuddhassa orasaputtabhāvamupanayamānaṁ aññāni ca anekāni ānisaṁsasatāni paṭilābhayamānaṁ maggañāṇaṁ uppajjati.

Ṭhātuṁ icchaṁ puriso, laṅghitvā mātikāya paratīre.
Vegenāgamma yathā, gaṇhitvā orimatiratarubaddhaṁ[1].

Rajjuṁ vā daṇḍaṁ vā, ullaṅghitvāna pāraninnatanu.
Pārāpanno[2] pana taṁ, muñciya vedhaṁ patiṭṭhahati pāre.

Evaṁ yogāvacaro, sakkāyamayamhi orime tīre.
Diṭṭhabhayo abhaye pana, ṭhātuṁ icchaṁ amatapāre.

Udayabbayānupassana, pabhutikavegena āgato rajjuṁ.
Rūpāvhaṁ daṇḍaṁ vā, taditarakhandhāvhayaṁ sammā.

Gaṇhitvā āvajjana, cittena hi pubbavuttanayatova.
Anulomehullaṅghiya, nibbutininno tadāsanopagato[3].

Taṁ muñciya gotrabhunā, aladdha-āsevanena tu pavedhaṁ.
Patito saṅkhātapāre, tato patiṭṭhāti maggañāṇena.

Passitukāmo candaṁ, cande channamhi abbhapaṭalehi.
Thulakasukhumasukhumesu, abbhesu haṭesu vāyunā kamato.

Candaṁ passeyya naro, yathā tathevānulomañāṇehi kamā.
Saccacchādakamohe, vināsite pekkhate hi gotrabhu amataṁ.

Vātā viya te candaṁ, amataṁ na hi pekkharenulomāni.
Puriso abbhāni yathā, gotrabhu na tamaṁ vinodeti.

Bhamitamhi cakkayante, ṭhito naro aññadinnasaññāya.
Usupāte phalakasataṁ, apekkhamāno yathā vijjhe.

Evamidha maggañāṇaṁ, gotrabhunā dinnasaññamavihāya.
Nibbāne vattantaṁ, lobhakkhandhādike padāleti.

---

1. Orimatīre tanubaddhaṁ (Sī) 2. Pārāsanno (Sī, Syā)
3. Tadāsannagato (Sī, Syā, Ka)

သဗ္ဗဝေရဘယာနိ ဝူပသမယမာနံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဩရသပုတ္တဘာဝမုပနယမာနံ အညာနိ စ အနေကာနိ အာနိသံသသတာနိ ပဋိလာဘယမာနံ မဂ္ဂဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

ဌာတုံ ဣစ္ဆံ ပုရိသော၊ လင်္ဃိတွာ မာတိကာယ ပရတီရေ။
ဝေဂေနာဂမ္မ ယထာ၊ ဂဏှိတွာ ဩရိမတိရတရုဗဒ္ဓံ[၁]။

ရဇ္ဇုံ ဝါ ဒဏ္ဍံ ဝါ၊ ဥလ္လင်္ဃိတွာန ပါရနိန္နတနု။
ပါရာပန္နော[၂] ပန တံ၊ မုဉ္စိယ ဝေဓံ ပတိဋ္ဌဟတိ ပါရေ။

ဧဝံ ယောဂါဝစရော၊ သက္ကာယမယမှိ ဩရိမေ တီရေ။
ဒိဋ္ဌဘယော အဘယေ ပန၊ ဌာတုံ ဣစ္ဆံ အမတပါရေ။

ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿန,ပဘုတိကဝေဂေန အာဂတော ရဇ္ဇုံ။
ရူပါဝှံ ဒဏ္ဍံ ဝါ၊ တဒိတရခန္ဓာဝှယံ သမ္မာ။

ဂဏှိတွာ အာဝဇ္ဇန,စိတ္တေန ဟိ ပုဗ္ဗဝုတ္တနယတောဝ။
အနုလောမေဟုလ္လင်္ဃိယ၊ နိဗ္ဗုတိနိန္နော တဒါသနောပဂတော[၃]။

တံ မုဉ္စိယ ဂေါတြဘုနာ၊ အလဒ္ဓအာသေဝနေန တု ပဝေဓံ။
ပတိတော သင်္ခတပါရေ၊ တတော ပတိဋ္ဌာတိ မဂ္ဂဉာဏေန။

ပဿိတုကာမော စန္ဒံ၊ စန္ဒေ ဆန္နမှိ အဗ္ဘပဋလေဟိ။
ထုလကသုခုမသုခုမေသု၊ အဗ္ဘေသု ဟဋေသု ဝါယုနာ ကမတော။

စန္ဒံ ပဿေယျ နရော၊ ယထာ တထေဝါနုလောမဉာဏေဟိ ကမာ။
သစ္စစ္ဆာဒကမောဟေ၊ ဝိနာသိတေ ပေက္ခတေ ဟိ ဂေါတြဘု အမတံ။

ဝါတာ ဝိယ တေ စန္ဒံ၊ အမတံ န ဟိ ပေက္ခရေနုလောမာနိ။
ပုရိသော အဗ္ဘာနိ ယထာ၊ ဂေါတြဘု န တမံ ဝိနောဒေတိ။

ဘမိတမှိ စက္ကယန္တေ၊ ဌိတော နရော အညဒိန္နသညာယ။
ဥသုပါတေ ဖလကသတံ၊ အပေက္ခမာနော ယထာ ဝိဇ္ဈေ။

ဧဝမိဓ မဂ္ဂဉာဏံ၊ ဂေါတြဘုနာ ဒိန္နသညမဝိဟာယ။
နိဗ္ဗာနေ ဝတ္တန္တံ၊ လောဘက္ခန္ဓာဒိကေ ပဒါလေတိ။

၁-ဩရိမတီရေ တနုဗဒ္ဓံ (သီ) ၂-ပါရာသန္နော (သီ၊ သျာ) ၃-တဒါသန္နဂတော (သီ၊ သျာ၊ က)

Saṁsāradukkhajaladhiṁ, sosayati pidahati duggatidvāraṁ.
Kurute ca ariyadhaninaṁ, micchāmaggañca pajahāti.

Verabhayāni samayate, karoti nāthassa orasasutattaṁ[1].
Aññe ca anekasate, ānīsaṁse dadāti ñāṇamidanti.

12. **Payogappaṭippassaddhipaññā phale ñāṇan**ti ettha **payogo**ti bhuso yogo, phalasacchikiriyāya maggabhāvanāya ubhato vuṭṭhānapayogo, tassa payogassa paṭippassambhanaṁ niṭṭhānaṁ payogapaṭippassaddhi. Kiṁ taṁ? Catumaggakiccapariyosānaṁ. Tassā payogapaṭippassaddhiyā hetubhūtāya pavattā phale paññā payogappaṭippassaddhipaññā. Phalati vipaccatīti phalaṁ, tasmiṁ phale taṁsampayuttaṁ ñāṇaṁ. Ekekassa hi maggañāṇassa anantarā tassa tasseva vipākabhūtāni nibbānārammaṇāni tīṇi vā dve vā ekaṁ vā phalacittāni uppajjanti. Anantaravipākattāyeva lokuttarakusalānaṁ "samādhimānantarikaññamāhū"ti[2] ca, "dandhaṁ ānantarikaṁ pāpuṇāti āsavānaṁ khayāyā"ti[3] ca ādi vuttaṁ. Yassa dve anulomāni, tassa tatiyaṁ gotrabhu catutthaṁ maggacittaṁ tīṇi phalacittāni honti. Yassa tīṇi anulomāni, tassa catutthaṁ gotrabhu pañcamaṁ maggacittaṁ dve phalacittāni honti. Yassa cattāri anulomāni, tassa pañcamaṁ gotrabhu chaṭṭhaṁ maggacittaṁ ekaṁ phalacittaṁ hoti. Idaṁ maggavīthiyaṁ phalaṁ. Kālantaraphalaṁ pana samāpattivasena uppajjamānaṁ nirodhā vuṭṭhahantassa uppajjamānañca eteneva saṅgahitaṁ.

13. **Chinnavaṭumānupassane**[4] **paññā**ti tena tena ariyamaggena samucchinnaṁ taṁ taṁ upakkilesaṁ pacchā passane paññā. **Vimuttiñāṇan**ti vimuttiyā ñāṇaṁ. **Vimuttī**ti ca upakkilesehi vimuttaṁ parisuddhaṁ cittaṁ, vimuttabhāvo vā, tassā vimuttiyā jānanaṁ ñāṇaṁ vimuttiñāṇaṁ. Kilesehi vimuttaṁ cittasantatimpi kilesehi vimuttabhāvampi paccavekkhanto kilesehi navinā paccavekkhatīti etena pahīnakilesapaccavekkhaṇaṁ vuttaṁ hoti. "Vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hotī"ti[5] hi idameva sandhāya vuttaṁ. Avasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇaṁ pana avuttampi imināva vuttaṁ hotīti gahetabbaṁ. Vuttañca—

---

1. Orasaputtataṁ (Sī, Syā) 2. Khu 1. 5, 312 piṭṭhesu. 3. Aṁ 1. 467 piṭṭhe.
4. Chinnamanupassane (Syā), chinnavaṭṭamanupassane (Sī)
5. Vi 3. 20; Dī 1. 79 piṭṭhesu.

သံသာရဒုက္ခဇလဓိံ၊ သောသယတိ ပိဒဟတိ ဒုဂ္ဂတိဒွါရံ။
ကုရုတေ စ အရိယဓနိနံ၊ မိစ္ဆာမဂ္ဂဉ္စ ပဇဟာတိ။

ဝေရဘယာနိ သမယတေ၊ ကရောတိ နာထဿ ဩရသသုတတ္တံ[၁]။
အညေ စ အနေကသတေ၊ အာနိသံသေ ဒဒါတိ ဉာဏမိဒန္တိ။

၁၂။ **ပယောဂပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပညာ ဖလေ ဉာဏန္တိ** ဧတ္ထ **ပယောဂေါ**တိ ဘုသော ယောဂေါ၊ ဖလသစ္ဆိကိရိယာယ မဂ္ဂဘာဝနာယ ဥဘတော ဝုဋ္ဌာနပယောဂေါ၊ တဿ ပယောဂဿ ပဋိပ္ပဿမ္ဘနံ နိဋ္ဌာနံ ပယောဂပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ။ ကိံ တံ? စတုမဂ္ဂကိစ္စပရိယောသာနံ။ တဿာ ပယောဂပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ ဟေတုဘူတာယ ပဝတ္တာ ဖလေ ပညာ ပယောဂပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပညာ။ ဖလတိ ဝိပစ္စတီတိ ဖလံ၊ တသ္မိံ ဖလေ တံသမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ။ ဧကေကဿ ဟိ မဂ္ဂဉာဏဿ အနန္တရာ တဿ တဿေဝ ဝိပါကဘူတာနိ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာနိ တီဏိ ဝါ ဒွေ ဝါ ဧကံ ဝါ ဖလစိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အနန္တရဝိပါကတ္တာယေဝ လောကုတ္တရကုသလာနံ "သမာဓိမာနန္တရိကညမာဟူ"တိ[၂] စ, "ဒန္ဓံ အာနန္တရိကံ ပါပုဏာတိ အာသဝါနံ ခယာယာ"တိ[၃] စ အာဒိ ဝုတ္တံ။ ယဿ ဒွေ အနုလောမာနိ၊ တဿ တတိယံ ဂေါတြဘု စတုတ္ထံ မဂ္ဂစိတ္တံ တီဏိ ဖလစိတ္တာနိ ဟောန္တိ။ ယဿ တီဏိ အနုလောမာနိ၊ တဿ စတုတ္ထံ ဂေါတြဘု ပဉ္စမံ မဂ္ဂစိတ္တံ ဒွေ ဖလစိတ္တာနိ ဟောန္တိ။ ယဿ စတ္တာရိ အနုလောမာနိ၊ တဿ ပဉ္စမံ ဂေါတြဘု ဆဋ္ဌံ မဂ္ဂစိတ္တံ ဧကံ ဖလစိတ္တံ ဟောတိ။ ဣဒံ မဂ္ဂဝီထိယံ ဖလံ။ ကာလန္တရဖလံ ပန သမာပတ္တိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇမာနဉ္စ ဧတေနေဝ သင်္ဂဟိတံ။

၁၃။ **ဆိန္နဝဋုမာနုပဿနေ**[၄] **ပညာ**တိ တေန တေန အရိယမဂ္ဂေန သမုစ္ဆိန္နံ တံ တံ ဥပက္ကိလေသံ ပစ္ဆာ ပဿနေ ပညာ။ **ဝိမုတ္တိဉာဏန္တိ** ဝိမုတ္တိယာ ဉာဏံ။ **ဝိမုတ္တီ**တိ စ ဥပက္ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တံ ပရိသုဒ္ဓံ စိတ္တံ၊ ဝိမုတ္တဘာဝေါ ဝါ၊ တဿာ ဝိမုတ္တိယာ ဇာနနံ ဉာဏံ ဝိမုတ္တိဉာဏံ။ ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တံ စိတ္တသန္တတိမ္ပိ ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တဘာဝမ္ပိ ပစ္စဝေက္ခန္တော ကိလေသေဟိ နဝိနာ ပစ္စဝေက္ခတီတိ ဧတေန ပဟီနကိလေသပစ္စဝေက္ခဏံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ "ဝိမုတ္တသ္မိံ ဝိမုတ္တမိတိ ဉာဏံ ဟောတီ"တိ[၅] ဟိ ဣဒမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အဝသိဋ္ဌကိလေသပစ္စဝေက္ခဏံ ပန အဝုတ္တမ္ပိ ဣမိနာဝ ဝုတ္တံ ဟောတီတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉ္စ—

၁-ဩရသပုတ္တတံ (သီ၊ သျာ) ၂-ခု ၁-၅-၃၁၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အံ ၁-၄၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဆိန္နမနုပဿနေ (သျာ)၊ ဆိန္နဝဋ္ဋမနုပဿနေ (သီ) ၅-ဝိ ၃-၂၀၊ ဒီ ၁-၇၉-ပိဋ္ဌေသု။

"Vuttamhi ekadhamme, ye dhammā ekalakkhaṇā tena.
Vuttā bhavanti sabbe, iti vutto lakkhaṇo hāro"ti[1].

Atha vā arahato avasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇābhāvā catunnaṁ ariyānaṁ labbhamānaṁ pahīnakilesapaccavekkhaṇameva vuttanti veditabbaṁ.

14. **Tadā samudāgate dhamme passane paññā**ti tadā maggakkhaṇe phalakkhaṇe ca samudāgate paṭilābhavasena ca paṭivedhavasena ca samāgate sampatte samaṅgibhūte maggaphaladhamme catusaccadhamme ca passanā pekkhaṇā pajānanā paññā. **Paccavekkhaṇe ñāṇan**ti nivattitvā bhusaṁ passanaṁ jānanaṁ ñāṇaṁ. Iminā ca ñāṇadvayena paccavekkhaṇañāṇāni vuttāni honti. Sotāpannassa hi maggavīthīyaṁ sotāpattiphalapariyosāne cittaṁ bhavaṅgaṁ otarati, tato bhavaṅgaṁ upacchinditvā maggapaccavekkhaṇatthāya manodvārāvajjanaṁ uppajjati, tasmiṁ niruddhe paṭipāṭiyā satta maggapaccavekkhaṇajavanānīti. Puna bhavaṅgaṁ otaritvā teneva nayena phalādīnaṁ paccavekkhaṇatthāya āvajjanādīni uppajjanti. Yesaṁ uppattiyā esa maggaṁ paccavekkhati, phalaṁ paccavekkhati, pahīnakilese paccavekkhati, avasiṭṭhakilese paccavekkhati, nibbānaṁ paccavekkhati. So hi "iminā vatāhaṁ maggena āgato"ti maggaṁ paccavekkhati, tato "ayaṁ me ānisaṁso laddho"ti phalaṁ paccavekkhati, tato "ime nāma me kilesā pahīnā"ti pahīnakilese paccavekkhati, tato "ime nāma me kilesā avasiṭṭhā"ti uparimaggavajjhe[2] kilese paccavekkhati, avasāne "ayaṁ me dhammo ārammaṇato paṭiladdho"ti amataṁ nibbānaṁ paccavekkhati. Iti sotāpannassa ariyasāvakassa pañca paccavekkhaṇāni honti. Yathā ca sotāpannassa, evaṁ sakadāgāmi-anāgāmīnampi. Arahato pana avasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇaṁ nāma natthīti cattāriyeva paccavekkhaṇāni. Evaṁ sabbāni ekūnavīsati paccavekkhaṇañāṇāni. Ukkaṭṭhaparicchedoyeva ceso. Pahīnāvasiṭṭhakilesapaccavekkhaṇaṁ sekkhānaṁ hoti vā na vā. Tassa hi[3] abhāvatoyeva Mahānāmo Sakko Bhagavantaṁ pucchi "kosu nāma me dhammo ajjhattaṁ appahīno, yena me ekadā lobhadhammāpi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhantī"ti-ādi[4].

1. Khu 10. 3 piṭṭhe. 2. Uparimaggattayavajjhe (Visuddhi 2. 316 piṭṭhe)
3. Tassa hi paccavekkhaṇassa (Visuddhi 2. 316 piṭṭhe)
4. Ma 1. 126 piṭṭhe.

"ဝုတ္တမှိ ဧကဓမ္မေ၊ ယေ ဓမ္မာ ဧကလက္ခဏာ တေန။
ဝုတ္တာ ဘဝန္တိ သဗ္ဗေ၊ ဣတိ ဝုတ္တော လက္ခဏော ဟာရော"တိ[၁]။

အထ ဝါ အရဟတော အဝသိဋ္ဌကိလေသပစ္စဝေက္ခဏာဘာဝါ စတုန္နံ အရိယာနံ လဗ္ဘမာနံ ပဟီနကိလေသပစ္စဝေက္ခဏမေဝ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၄။ **တဒါ သမုဒါဂတေ ဓမ္မေ ပဿနေ ပညာ**တိ တဒါ မဂ္ဂက္ခဏေ ဖလက္ခဏေ စ သမုဒါဂတေ ပဋိလာဘဝသေန စ ပဋိဝေဓဝသေန စ သမာဂတေ သမ္ပတ္တေ သမင်္ဂိဘူတေ မဂ္ဂဖလဓမ္မေ စတုသစ္စဓမ္မေ စ ပဿနာ ပေက္ခဏာ ပဇာနနာ ပညာ။ **ပစ္စဝေက္ခဏေ ဉာဏ**န္တိ နိဝတ္တိတွာ ဘုသံ ပဿနံ ဇာနနံ ဉာဏံ။ ဣမိနာ စ ဉာဏဒွယေန ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏာနိ ဝုတ္တာနိ ဟောန္တိ။ သောတာပန္နဿ ဟိ မဂ္ဂဝီထိယံ သောတာပတ္တိဖလပ္ပရိယောသာနေ စိတ္တံ ဘဝင်္ဂံ ဩတရတိ၊ တတော ဘဝင်္ဂံ ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာ မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏတ္ထာယ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မိံ နိရုဒ္ဓေ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏဇဝနာနီတိ။ ပုန ဘဝင်္ဂံ ဩတရိတွာ တေနေဝ နယေန ဖလာဒီနံ ပစ္စဝေက္ခဏတ္ထာယ အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ယေသံ ဥပ္ပတ္တိယာ ဧသ မဂ္ဂံ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ ဖလံ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ ပဟီနကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ အဝသိဋ္ဌကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ နိဗ္ဗာနံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ သော ဟိ "ဣမိနာ ဝတာဟံ မဂ္ဂေန အာဂတော"တိ မဂ္ဂံ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ တတော "အယံ မေ အာနိသံသော လဒ္ဓေါ"တိ ဖလံ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ တတော "ဣမေ နာမ မေ ကိလေသာ ပဟီနာ"တိ ပဟီနကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ တတော "ဣမေ နာမ မေ ကိလေသာ အဝသိဋ္ဌာ"တိ ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈေ[၂] ကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ အဝသာနေ "အယံ မေ ဓမ္မော အာရမ္မဏတော ပဋိလဒ္ဓေါ"တိ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဣတိ သောတာပန္နဿ အရိယသာဝကဿ ပဉ္စ ပစ္စဝေက္ခဏာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ စ သောတာပန္နဿ၊ ဧဝံ သကဒါဂါမိအနာဂါမီနမ္ပိ။ အရဟတော ပန အဝသိဋ္ဌကိလေသပစ္စဝေက္ခဏံ နာမ နတ္ထီတိ စတ္တာရိယေဝ ပစ္စဝေက္ခဏာနိ။ ဧဝံ သဗ္ဗာနိ ဧကူနဝီသတိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏာနိ။ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေါယေဝ စေသော။ ပဟီနာဝသိဋ္ဌကိလေသပစ္စဝေက္ခဏံ သေက္ခာနံ ဟောတိ ဝါ န ဝါ။ တဿ ဟိ[၃] အဘာဝတောယေဝ မဟာနာမော သက္ကော ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆိ "ကောသု နာမ မေ ဓမ္မော အဇ္ဈတ္တံ အပ္ပဟီနော၊ ယေန မေ ဧကဒါ လောဘဓမ္မာပိ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တီ"တိအာဒိ[၄]။

၁-ခု ၁၀-၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဥပရိမဂ္ဂတ္တယဝဇ္ဈေ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ)
၃-တဿ ဟိ ပစ္စဝေက္ခဏဿ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ) ၄-မ ၁-၁၂၆-ပိဋ္ဌေ။

Ettha dhammaṭṭhitiñāṇādīnaṁ ekādasannaṁ ñāṇānaṁ vibhāvanatthāya ayaṁ upamā veditabbā—yathā puriso “macche gahessāmīti macchakhippaṁ[1] gahetvā tadanurūpe udake osāretvā khippamukhena hatthaṁ otāretvā anto-udake kaṇhasappaṁ macchasaññāya gīvāya daḷhaṁ gahetvā mahā vata mayā maccho laddho”ti tuṭṭho ukkhipitvā passanto sovatthikattayadassanena “sappo”ti sañjānitvā bhīto ādīnavaṁ disvā gahaṇe nibbinno muñcitukāmo hutvā muñcanassa upāyaṁ karonto agganaṅguṭṭhato paṭṭhāya hatthaṁ nibbeṭhetvā bāhaṁ ukkhipitvā uparisīse dve tayo vāre paribbhametvā sappaṁ dubbalaṁ katvā “gaccha re duṭṭhasappā”ti nissajjitvā vegena thalaṁ āruyha ṭhitova “mahantassa vata bho sappassa mukhato muttomhī”ti haṭṭho āgatamaggaṁ olokeyya.

Tattha tassa purisassa macchasaññāya kaṇhasappaṁ daḷhaṁ gahetvā tussanaṁ viya imassa yogino ādito bālaputhujjanassa aniccatādivasena bhayānakaṁ khandhapañcakaṁ niccādisaññāya “ahaṁ mamā”ti diṭṭhitaṇhāhi daḷhaṁ gahetvā tussanaṁ, tassa khippamukhato sappaṁ nīharitvā sovatthikattayaṁ disvā “sappo”ti sañjānanaṁ viya sappaccayanāmarūpapariggahena ghanavinibbhogaṁ katvā kalāpasammasanādīhi ñāṇehi khandhapañcakassa aniccatādilakkhaṇattayaṁ disvā “aniccaṁ dukkhamanattā”ti tassa vavatthāpanaṁ, tassa bhāyanaṁ viya imassa bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ, sappe ādīnavadassanaṁ viya ādīnavānupassanāñāṇaṁ, sappagahaṇe nibbindanaṁ viya nibbādānupassanāñāṇaṁ, sappaṁ muñjitukāmatā viya muñcitukāmyatāñāṇaṁ, muñcanassa upāyakaraṇaṁ viya paṭisaṅkhānupassanāñāṇaṁ, sappaṁ paribbhametvā dubbalaṁ katvā nivattitvā ḍaṁsituṁ asamatthabhāvapāpanaṁ viya tilakkhaṇāropanena saṅkhārupekkhānulomañāṇehi saṅkhāre paribbhametvā dubbalaṁ katvā puna niccasukhattākārena upaṭṭhātuṁ asamatthatāpāpanaṁ, sappavissajjanaṁ viya gotrabhuñāṇaṁ, sappaṁ vissajjetvā thalaṁ āruyha ṭhānaṁ viya nibbānathalaṁ āruyha ṭhitaṁ maggaphalañāṇaṁ, haṭṭhassa āgatamaggolokanaṁ viya maggādipaccavekkhaṇañāṇanti.

Imesañca sutamayañāṇādīnaṁ cuddasannaṁ ñāṇānaṁ uppattikkamena paṭipattikkamena ca desanakkamassa katattā paccavekkhaṇesu paṭhamaṁ kilesapaccavekkhaṇaṁ hoti, tato maggaphalanibbānapaccavekkhāṇānīti veditabbaṁ.

---

1. Macchakhipaṁ (Sī, Syā)

ဧတ္ထ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏာဒီနံ ဧကာဒသန္နံ ဉာဏာနံ ဝိဘာဝနတ္ထာယ အယံ ဥပမာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ယထာ ပုရိသော ‘‘မစ္ဆေ ဂဟေဿာမီတိ မစ္ဆခိပ္ပံ[၁] ဂဟေတွာ တဒနုရူပေ ဥဒကေ ဩသာရေတွာ ခိပ္ပမုခေန ဟတ္ထံ ဩတာရေတွာ အန္တော-ဥဒကေ ကဏှသပ္ပံ မစ္ဆသညာယ ဂီဝါယ ဒဠှံ ဂဟေတွာ မဟာ ဝတ မယာ မစ္ဆော လဒ္ဓေါ”တိ တုဋ္ဌော ဥက္ခိပိတွာ ပဿန္တော သောဝတ္ထိကတ္တယဒဿနေန ‘‘သပ္ပေါ’’တိ သဉ္ဇာနိတွာ ဘီတော အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဂဟဏေ နိဗ္ဗိန္နော မုဉ္စိတုကာမော ဟုတွာ မုဉ္စနဿ ဥပါယံ ကရောန္တော အဂ္ဂနင်္ဂုဋ္ဌတော ပဋ္ဌာယ ဟတ္ထံ နိဗ္ဗေဌေတွာ ဗာဟံ ဥက္ခိပိတွာ ဥပရိသီသေ ဒွေ တယော ဝါရေ ပရိဗ္ဘမေတွာ သပ္ပံ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ “ဂစ္ဆ ရေ ဒုဋ္ဌသပ္ပါ”တိ နိဿဇ္ဇိတွာ ဝေဂေန ထလံ အာရုယှ ဌိတောဝ “မဟန္တဿ ဝတ ဘော သပ္ပဿ မုခတော မုတ္တောမှီ”တိ ဟဋ္ဌော အာဂတမဂ္ဂံ ဩလောကေယျ။

တတ္ထ တဿ ပုရိသဿ မစ္ဆသညာယ ကဏှသပ္ပံ ဒဠှံ ဂဟေတွာ တုဿနံ ဝိယ ဣမဿ ယောဂိနော အာဒိတော ဗာလပုထုဇ္ဇနဿ အနိစ္စတာဒိဝသေန ဘယာနကံ ခန္ဓပဉ္စကံ နိစ္စာဒိသညာယ “အဟံ မမာ’’တိ ဒိဋ္ဌိတဏှာဟိ ဒဠှံ ဂဟေတွာ တုဿနံ၊ တဿ ခိပ္ပမုခတော သပ္ပံ နီဟရိတွာ သောဝတ္ထိကတ္တယံ ဒိသွာ “သပ္ပေါ”တိ သဉ္ဇာနနံ ဝိယ သပ္ပစ္စယနာမရူပပရိဂ္ဂဟေန ဃနဝိနိဗ္ဘောဂံ ကတွာ ကလာပသမ္မသနာဒီဟိ ဉာဏေဟိ ခန္ဓပဉ္စကဿ အနိစ္စတာဒိလက္ခဏတ္တယံ ဒိသွာ “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ တဿ ဝဝတ္ထာပနံ၊ တဿ ဘာယနံ ဝိယ ဣမဿ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ၊ သပ္ပေ အာဒီနဝဒဿနံ ဝိယ အာဒီနဝါနုပဿနာဉာဏံ၊ သပ္ပဂဟဏေ နိဗ္ဗိန္ဒနံ ဝိယ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏံ၊ သပ္ပံ မုဉ္စိတုကာမတာ ဝိယ မုဉ္စိတုကမျတာဉာဏံ၊ မုဉ္စနဿ ဥပါယကရဏံ ဝိယ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏံ၊ သပ္ပံ ပရိဗ္ဘမေတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ နိဝတ္တိတွာ ဍံသိတုံ အသမတ္ထဘာဝပါပနံ ဝိယ တိလက္ခဏာရောပနေန သင်္ခါရုပေက္ခာနုလောမဉာဏေဟိ သင်္ခါရေ ပရိဗ္ဘမေတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ ပုန နိစ္စသုခတ္တာကာရေန ဥပဋ္ဌာတုံ အသမတ္ထတာပါပနံ၊ သပ္ပဝိဿဇ္ဇနံ ဝိယ ဂေါတြဘုဉာဏံ၊ သပ္ပံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ထလံ အာရုယှ ဌာနံ ဝိယ နိဗ္ဗာနထလံ အာရုယှ ဌိတံ မဂ္ဂဖလဉာဏံ၊ ဟဋ္ဌဿ အာဂတမဂ္ဂေါလောကနံ ဝိယ မဂ္ဂါဒိပစ္စဝေက္ခဏဉာဏန္တိ။

ဣမေသဉ္စ သုတမယဉာဏာဒီနံ စုဒ္ဒသန္နံ ဉာဏာနံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမေန ပဋိပတ္တိက္ကမေန စ ဒေသနက္ကမဿ ကတတ္တာ ပစ္စဝေက္ခဏေသု ပဌမံ ကိလေသပစ္စဝေက္ခဏံ ဟောတိ၊ တတော မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-မစ္ဆခိပံ (သီ၊ သျာ)

“Lokuttaraṁ jhānaṁ bhāveti niyyānikaṁ apacayagāmiṁ diṭṭhigatānaṁ pahānāya, kāmarāgabyāpādānaṁ tanubhāvāya, kāmarāgabyāpādānaṁ anavasesappahānāya, rūparāga-arūparāgamāna-uddhacca-avijjānaṁ anavasesappahānāyā”ti[1] ca kilesappahānaṁyeva adhikaṁ katvā maggapaṭipattiyā vuttattā paṭipattānurūpeneva kilesapaccavekkhaṇassa ādibhāvo yujjati, Aṭṭhakathāyaṁ vuttakkamo pana dassitoyeva. So pana kamo pañcavidho uppattikkamo pahānakkamo paṭipattikkamo bhūmikkamo desanakkamoti.

“Paṭhamaṁ kalalaṁ hoti, kalalā hoti abbudaṁ.
Abbudā jāyate pesi, pesi nibbattatī ghano”ti[2]—

evamādi uppattikkamo. “Dassanena pahātabbā dhammā, bhāvanāya pahātabbā dhammā”ti[3] evamādi pahānakkamo. “Sīlavisuddhi cittavisuddhi diṭṭhivisuddhi kaṅkhāvitaraṇavisuddhi maggāmaggañāṇadassanavisuddhi paṭipadāñāṇadassanavisuddhi ñāṇadassanavisuddhī”ti[4] evamādi paṭipattikkamo. “Kāmāvacarā dhammā, rūpāvacarā dhammā, arūpāvacarā dhammā”ti[5] evamādi bhūmikkamo. “Cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggo”ti[6] vā, “anupubbikathaṁ kathesi. Seyyathidaṁ, dānakathaṁ sīlakathaṁ saggakathaṁ kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesī”ti[7] vā evamādi desanakkamo. Idha pana cuddasannaṁ ñāṇānaṁ uppattikkamo paṭipattikkamo ca tadubhayavasena paṭipāṭiyā desitattā desanakkamo cāti tayo kamā veditabbā.

15. Idāni yasmā heṭṭhā sarūpena nāmarūpavavatthānañāṇaṁ na vuttaṁ, tasmā pañcadhā nāmarūpappabhedaṁ dassetuṁ **ajjhattavavatthāne paññā vatthunānatte ñāṇan**ti-ādīni pañca ñāṇāni uddiṭṭhāni. Sakale hi nāmarūpe vutte yaṁ pariggahetuṁ sakkā, yaṁ ca pariggahetabbaṁ, taṁ pariggahessati. Lokuttaranāmaṁ hi pariggahetuṁ ca na sakkā anadhigatattā, na ca pariggahetabbaṁ avipassanūpagattā. Tattha **ajjhattavavatthāne**ti “evaṁ pavattamānā mayaṁ

1. Abhi 1. 72, 89 piṭṭhesu. 2. Saṁ 1. 208 piṭṭhe. 3. Abhi 1. 2 piṭṭhe.
4. Ma 1. 199 piṭṭhe. 5. Abhi 1. 12 piṭṭhe.
6. Ma 3. 33; Khu 7. 362; Khu 8. 75 piṭṭhesu.
7. Vi 3. 27; Dī 1. 102; Dī 2. 38 piṭṭhesu.

“လောကုတ္တရံ ဈာနံ ဘာဝေတိ နိယျာနိကံ အပစယဂါမိံ ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ပဟာနာယ, ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ တနုဘာဝါယ, ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ အနဝသေသပ္ပဟာနာယ, ရူပရာဂအရူပရာဂမာနဥဒ္ဓစ္စအဝိဇ္ဇာနံ အနဝသေသပ္ပဟာနာယာ”တိ[၁] စ ကိလေသပ္ပဟာနံယေဝ အဓိကံ ကတွာ မဂ္ဂပဋိပတ္တိယာ ဝုတ္တတ္တာ ပဋိပတ္တာနုရူပေနေဝ ကိလေသပစ္စဝေက္ခဏဿ အာဒိဘာဝေါ ယုဇ္ဇတိ၊ အဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တက္ကမော ပန ဒဿိတောယေဝ။ သော ပန ကမော ပဉ္စဝိဓော ဥပ္ပတ္တိက္ကမော ပဟာနက္ကမော ပဋိပတ္တိက္ကမော ဘူမိက္ကမော ဒေသနက္ကမောတိ။

“ပဌမံ ကလလံ ဟောတိ၊ ကလလာ ဟောတိ အဗ္ဗုဒံ။
အဗ္ဗုဒါ ဇာယတေ ပေသိ၊ ပေသိ နိဗ္ဗတ္တတီ ဃနော”တိ[၂]—

ဧဝမာဒိ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော။ “ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ၊ ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ”တိ[၃] ဧဝမာဒိ ပဟာနက္ကမော။ “သီလဝိသုဒ္ဓိ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓီ”တိ[၄] ဧဝမာဒိ ပဋိပတ္တိက္ကမော။ “ကာမာဝစရာ ဓမ္မာ၊ ရူပါဝစရာ ဓမ္မာ၊ အရူပါဝစရာ ဓမ္မာ”တိ[၅] ဧဝမာဒိ ဘူမိက္ကမော။ “စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ပဉ္စ ဗလာနိ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ”တိ[၆] ဝါ, “အနုပုဗ္ဗိကထံ ကထေသိ။ သေယျထိဒံ၊ ဒါနကထံ သီလကထံ သဂ္ဂကထံ ကာမာနံ အာဒီနဝံ ဩကာရံ သံကိလေသံ နေက္ခမ္မေ အာနိသံသံ ပကာသေသီ”တိ[၇] ဝါ ဧဝမာဒိ ဒေသနက္ကမော။ ဣဓ ပန စုဒ္ဒသန္နံ ဉာဏာနံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမော ပဋိပတ္တိက္ကမော စ တဒုဘယဝသေန ပဋိပါဋိယာ ဒေသိတတ္တာ ဒေသနက္ကမော စာတိ တယော ကမာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၅။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဟေဋ္ဌာ သရူပေန နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏံ န ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ ပဉ္စဓာ နာမရူပပ္ပဘေဒံ ဒဿေတုံ **အဇ္ဈတ္တဝဝတ္ထာနေ ပညာ ဝတ္ထုနာနတ္တေ ဉာဏ**န္တိအာဒီနိ ပဉ္စ ဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ သကလေ ဟိ နာမရူပေ ဝုတ္တေ ယံ ပရိဂ္ဂဟေတုံ သက္ကာ၊ ယံ စ ပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ၊ တံ ပရိဂ္ဂဟေဿတိ။ လောကုတ္တရနာမံ ဟိ ပရိဂ္ဂဟေတုံ စ န သက္ကာ အနဓိဂတတ္တာ၊ န စ ပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ အဝိပဿနူပဂတ္တာ။ တတ္ထ **အဇ္ဈတ္တဝဝတ္ထာနေ**တိ “ဧဝံ ပဝတ္တမာနာ မယံ

၁-အဘိ ၁-၇၂-၈၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-သံ ၁-၂၀၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၁-၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၁၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အဘိ ၁-၁၂-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၃-၃၃၊ ခု ၇-၃၆၂၊ ခု ၈-၇၅-ပိဋ္ဌေသု။ ၇-ဝိ ၃-၂၇၊ ဒီ ၁-၁၀၂၊ ဒီ ၂-၃၈-ပိဋ္ဌေသု။

attāti gahaṇaṁ gamissāmā”ti iminā viya adhippāyena attānaṁ adhikāraṁ katvā pavattāti ajjhattā. **Ajjhatta**saddo panāyaṁ gocarajjhatte niyakajjhatte ajjhattajjhatte visayajjhatteti catūsu atthesu dissati. “Tena Ānanda bhikkhunā tasmiṁyeva purimasmiṁ samādhinimitte ajjhattameva cittaṁ saṇṭhapetabbaṁ, ajjhattarato samāhito”ti[1] ādīsu hi ayaṁ gocarajjhatte dissati. “Ajjhattaṁ sampasādanaṁ[2], ajjhattaṁ vā dhammesu dhammānupassī viharatī”ti[3] ādīsu niyakajjhatte. “Cha ajjhattikāni āyatanāni[4], ajjhattikā dhammā”ti-ādīsu[5] ajjhattajjhatte. “Ayaṁ kho panānanda vihāro Tathāgatena abhisambuddho yadidaṁ sabbanimittānaṁ amanasikārā ajjhattaṁ suññataṁ upasampajja viharatī”ti-ādīsu[6] visayajjhatte, issariyaṭṭhāneti attho. Phalasamāpatti hi Buddhānaṁ issariyaṭṭhānaṁ nāma. Idha pana ajjhattajjhatte daṭṭhabbo. Tesaṁ ajjhattānaṁ vavatthāne ajjhattavavatthāne. **Vatthunānatte**ti vatthūnaṁ nānābhāve, nānāvatthūsūti attho. Ettha javanamanoviññāṇassa paccayabhūto bhavaṅgamanopi cakkhādipañcakaṁ viya uppattiṭṭhānattā vatthūti vutto. Āvajjanampi tannissitameva kātabbaṁ.

16. **Bahiddhā**ti chahi ajjhattajjhattehi bahibhūtesu tesaṁ visayesu. **Gocaranānatte**ti visayanānatte.

17. **Cariyāvavatthāne**ti viññāṇacariyā-aññāṇacariyāñāṇacariyāvasena cariyānaṁ vavatthāne. “Cariyavavatthāne”ti rassaṁ katvāpi paṭhanti.

18. **Catudhammavavatthāne**ti kāmāvacarabhūmi-ādīnaṁ cuddasannaṁ catukkānaṁ vasena catunnaṁ catunnaṁ dhammānaṁ vavatthāne. **Bhūmī**ti ca “bhūmigatañca vehāsaṭṭhañcā”ti-ādīsu[7] pathaviyaṁ vattati. “Abhūmiṁ tāta mā sevā”ti-ādīsu[8] visaye. “Sukhabhūmiyaṁ kāmāvacare”ti-ādīsu[9] uppajjanaṭṭhāne. Idha pana koṭṭhāse vattati. Paricchedetipi vadanti.

1. Khu 1. 65 piṭṭhe.
2. Dī 1. 70; Abhi 1. 44 piṭṭhādīsu.
3. Dī 2. 230 piṭṭhādīsu.
4. Ma 3. 285 piṭṭhe.
5. Abhi 1. 3 piṭṭhe.
6. Ma 3. 153 piṭṭhe.
7. Saṁ 1. 102 piṭṭhe.
8. Khu 5. 141 piṭṭhe.
9. Abhi 1. 205 piṭṭhe.

အတ္တာတိ ဂဟဏံ ဂမိဿာမာ”တိ ဣမိနာ ဝိယ အဓိပ္ပါယေန အတ္တာနံ အဓိကာရံ ကတွာ ပဝတ္တာတိ အဇ္ဈတ္တာ။ **အဇ္ဈတ္တ**သဒ္ဒေါ ပနာယံ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ နိယကဇ္ဈတ္တေ အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တေ ဝိသယဇ္ဈတ္တေတိ စတူသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ “တေန အာနန္ဒ ဘိက္ခုနာ တသ္မိံယေဝ ပုရိမသ္မိံ သမာဓိနိမိတ္တေ အဇ္ဈတ္တမေဝ စိတ္တံ သဏ္ဌပေတဗ္ဗံ၊ အဇ္ဈတ္တရတော သမာဟိတော”တိ[၁] အာဒီသု ဟိ အယံ ဂေါစရဇ္ဈတ္တေ ဒိဿတိ။ “အဇ္ဈတ္တံ သမ္ပသာဒနံ[၂]၊ အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတီ”တိ[၃] အာဒီသု နိယကဇ္ဈတ္တေ။ “ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ[၄]၊ အဇ္ဈတ္တိကာ ဓမ္မာ”တိအာဒီသု[၅] အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တေ။ “အယံ ခေါ ပနာနန္ဒ ဝိဟာရော တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ ယဒိဒံ သဗ္ဗနိမိတ္တာနံ အမနသိကာရာ အဇ္ဈတ္တံ သုညတံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ”တိအာဒီသု[၆] ဝိသယဇ္ဈတ္တေ၊ ဣဿရိယဋ္ဌာနေတိ အတ္ထော။ ဖလသမာပတ္တိ ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ ဣဿရိယဋ္ဌာနံ နာမ။ ဣဓ ပန အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေသံ အဇ္ဈတ္တာနံ ဝဝတ္ထာနေ အဇ္ဈတ္တဝဝတ္ထာနေ။ **ဝတ္ထုနာနတ္တေ**တိ ဝတ္ထူနံ နာနာဘာဝေ၊ နာနာဝတ္ထူသူတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ ဇဝနမနောဝိညာဏဿ ပစ္စယဘူတော ဘဝင်္ဂမနောပိ စက္ခာဒိပဉ္စကံ ဝိယ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတ္တာ ဝတ္ထူတိ ဝုတ္တော။ အာဝဇ္ဇနမ္ပိ တန္နိဿိတမေဝ ကာတဗ္ဗံ။

၁၆။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ဆဟိ အဇ္ဈတ္တဇ္ဈတ္တေဟိ ဗဟိဘူတေသု တေသံ ဝိသယေသု။ **ဂေါစရနာနတ္တေ**တိ ဝိသယနာနတ္တေ။

၁၇။ **စရိယာဝဝတ္ထာနေ**တိ ဝိညာဏစရိယာအညာဏစရိယာဉာဏစရိယာဝသေန စရိယာနံ ဝဝတ္ထာနေ။ “စရိယဝဝတ္ထာနေ”တိ ရဿံ ကတွာပိ ပဌန္တိ။

၁၈။ **စတုဓမ္မဝဝတ္ထာနေ**တိ ကာမာဝစရဘူမိအာဒီနံ စုဒ္ဒသန္နံ စတုက္ကာနံ ဝသေန စတုန္နံ စတုန္နံ ဓမ္မာနံ ဝဝတ္ထာနေ။ **ဘူမီ**တိ စ “ဘူမိဂတဉ္စ ဝေဟာသဋ္ဌဉ္စာ”တိအာဒီသု[၇] ပထဝိယံ ဝတ္တတိ။ “အဘူမိံ တာတ မာ သေဝီ”တိအာဒီသု[၈] ဝိသယေ။ “သုခဘူမိယံ ကာမာဝစရေ”တိအာဒီသု[၉] ဥပ္ပဇ္ဇနဋ္ဌာနေ။ ဣဓ ပန ကောဋ္ဌာသေ ဝတ္တတိ။ ပရိစ္ဆေဒေတိပိ ဝဒန္တိ။

၁-ခု ၁-၆၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒီ ၁-၇၀၊ အဘိ ၁-၄၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-ဒီ ၂-၂၃၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-မ ၃-၂၈၅-ပိဋ္ဌေ။
၅-အဘိ ၁-၃-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၇-သံ ၁-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။
၈-ခု ၅-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ။
၉-အဘိ ၁-၂၀၅-ပိဋ္ဌေ။

19. **Navadhammavavatthāne**ti kāmāvacarakusalādivasena pāmojjamūlakavasena yoniso manasikāramūlakavasena ca navannaṁ navannaṁ dhammānaṁ vavatthānaṁ. Imesu ca pañcasu ñāṇesu paṭhamaṁ ajjhattadhammā vavatthāpetabbāti vatthunānatte ñāṇaṁ paṭhamaṁ vuttaṁ, tato tesaṁ visayā vavatthāpetabbāti tadanantaraṁ gocaranānatte ñāṇaṁ vuttaṁ, tato parāni tīṇi ñāṇāni tiṇṇaṁ catunnaṁ navannaṁ vasena gaṇanānulomena vuttāni.

20. Idāni yasmā nāmarūpasseva pabhedato vavatthāpanañāṇaṁ ñātapariññā, tadanantaraṁ tīraṇapariññā, tadanantaraṁ pahānapariññāti tisso pariññā, taṁsambandhā ca bhāvanāsacchikiriyā honti, tasmā dhammanānattañāṇānantaraṁ ñātaṭṭhe ñāṇādīni pañca ñāṇāni uddiṭṭhāni. Tisso hi pariññā ñātapariññā tīraṇapariññā pahānapariññā ca. Tattha "ruppanalakkhaṇaṁ rūpaṁ, vedayitalakkhaṇā vedanā"ti evaṁ tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ paccattalakkhaṇasallakkhaṇavasena pavattā paññā **ñātapariññā** nāma. "Rūpaṁ aniccaṁ dukkhaṁ anattā, vedanā aniccā dukkhā anattā"ti-ādinā nayena tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ sāmaññalakkhaṇaṁ āropetvā pavattā lakkhaṇārammaṇikavipassanāpaññā **tīraṇapariññā** nāma. Tesuyeva pana dhammesu niccasaññādipajahanavasena pavattā lakkhaṇārammaṇikavipassanāva **pahānapariññā** nāma.

Tattha saṅkhāraparicchedato paṭṭhāya yāva paccayapariggahā ñātapatiññāya bhūmi. Etasmiṁ hi antare dhammānaṁ paccattalakkhaṇapaṭivedhasseva ādhipaccaṁ hoti. Kalāpasammasanato paṭṭhāya yāva udayabbayānupassanā tīraṇapariññāya bhūmi. Etasmiṁ hi antare sāmaññalakkhaṇapaṭivedhasseva ādhipaccaṁ hoti. Bhaṅgānupassanaṁ ādiṁ katvā upari pahānapariññāya bhūmi. Tato paṭṭhāya hi "aniccato anupassanto niccasaññaṁ pajahati, dukkhato anupassanto sukhasaññaṁ pajahati, anattato anupassanto attasaññaṁ pajahati, nibbindanto nandiṁ pajahati, virajjanto rāgaṁ pajahati, nirodhento samudayaṁ pajahati, paṭinissajjanto ādānaṁ pajahatī"ti[1] evaṁ niccasaññādipahānasādhikānaṁ sattannaṁ anupassanānaṁ ādhipaccaṁ hoti.

1. Khu 9. 55 piṭṭhe.

၁၉။ **နဝဓမ္မဝဝတ္ထာနေ**တိ ကာမာဝစရကုသလာဒိဝသေန ပါမောဇ္ဇမူလကဝသေန ယောနိသော မနသိကာရမူလကဝသေန စ နဝန္နံ နဝန္နံ ဓမ္မာနံ ဝဝတ္ထာနေ။ ဣမေသု စ ပဉ္စသု ဉာဏေသု ပဌမံ အဇ္ဈတ္တဓမ္မာ ဝဝတ္ထာပေတဗ္ဗာတိ ဝတ္ထုနာနတ္တေ ဉာဏံ ပဌမံ ဝုတ္တံ၊ တတော တေသံ ဝိသယာ ဝဝတ္ထာပေတဗ္ဗာတိ တဒနန္တရံ ဂေါစရနာနတ္တေ ဉာဏံ ဝုတ္တံ၊ တတော ပရာနိ တီဏိ ဉာဏာနိ တိဏ္ဏံ စတုန္နံ နဝန္နံ ဝသေန ဂဏနာနုလောမေန ဝုတ္တာနိ။

၂၀။ ဣဒါနိ ယသ္မာ နာမရူပဿေဝ ပဘေဒတော ဝဝတ္ထာပနဉာဏံ ဉာတပရိညာ၊ တဒနန္တရံ တီရဏပရိညာ၊ တဒနန္တရံ ပဟာနပရိညာတိ တိဿော ပရိညာ၊ တံသမ္ဗန္ဓာ စ ဘာဝနာသစ္ဆိကိရိယာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဓမ္မနာနတ္တဉာဏာနန္တရံ ဉာတဋ္ဌေ ဉာဏာဒီနိ ပဉ္စ ဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တိဿော ဟိ ပရိညာ ဉာတပရိညာ တီရဏပရိညာ ပဟာနပရိညာ စ။ တတ္ထ "ရုပ္ပနလက္ခဏံ ရူပံ၊ ဝေဒယိတလက္ခဏာ ဝေဒနာ"တိ ဧဝံ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ ပစ္စတ္တလက္ခဏသလ္လက္ခဏဝသေန ပဝတ္တာ ပညာ **ဉာတပရိညာ** နာမ။ "ရူပံ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ, ဝေဒနာ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ အနတ္တာ"တိအာဒိနာ နယေန တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ သာမညလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ပဝတ္တာ လက္ခဏာရမ္မဏိကဝိပဿနာပညာ **တီရဏပရိညာ** နာမ။ တေသုယေဝ ပန ဓမ္မေသု နိစ္စသညာဒိပဇဟနဝသေန ပဝတ္တာ လက္ခဏာရမ္မဏိကဝိပဿနာဝ **ပဟာနပရိညာ** နာမ။

တတ္ထ သင်္ခါရပရိစ္ဆေဒတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟာ ဉာတပရိညာယ ဘူမိ။ ဧတသ္မိံ ဟိ အန္တရေ ဓမ္မာနံ ပစ္စတ္တလက္ခဏပဋိဝေဓဿေဝ အာဓိပစ္စံ ဟောတိ။ ကလာပသမ္မသနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာ တီရဏပရိညာယ ဘူမိ။ ဧတသ္မိံ ဟိ အန္တရေ သာမညလက္ခဏပဋိဝေဓဿေဝ အာဓိပစ္စံ ဟောတိ။ ဘင်္ဂါနုပဿနံ အာဒိံ ကတွာ ဥပရိ ပဟာနပရိညာယ ဘူမိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ဟိ "အနိစ္စတော အနုပဿန္တော နိစ္စသညံ ပဇဟတိ၊ ဒုက္ခတော အနုပဿန္တော သုခသညံ ပဇဟတိ၊ အနတ္တတော အနုပဿန္တော အတ္တသညံ ပဇဟတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒန္တော နန္ဒိံ ပဇဟတိ၊ ဝိရဇ္ဇန္တော ရာဂံ ပဇဟတိ၊ နိရောဓေန္တော သမုဒယံ ပဇဟတိ၊ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော အာဒါနံ ပဇဟတိ"တိ[၁] ဧဝံ နိစ္စသညာဒိပဟာနသာဓိကာနံ သတ္တန္နံ အနုပဿနာနံ အာဓိပစ္စံ ဟောတိ။

၁-ခု ၉-၅၅-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **abhiññāpaññā**ti dhammānaṁ ruppanādisabhāvena jānanapaññā. Sā hi sobhanaṭṭhena abhisaddena “tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ sabhāvajānanavasena sobhanaṁ jānanan”ti katvā abhiññāti vuccati. **Ñātaṭṭhe ñāṇan**ti jānanasabhāvaṁ ñāṇaṁ.

21. **Pariññāpaññā**ti jānanapaññā. Sā hi byāpanaṭṭhena parisaddena “aniccādisāmaññalakkhaṇavasena sakiccasamāpanavasena vā byāpitaṁ jānanan”ti katvā pariññāti vuccati. **Tīraṇaṭṭhe ñāṇan**ti upaparikkhaṇasabhāvaṁ, sammasanasabhāvaṁ vā ñāṇaṁ.

22. **Pahāne paññā**ti niccasaññādīnaṁ pajahanā paññā, pajahatīti vā, pajahanti etenāti vā pahānaṁ. **Pariccāgaṭṭhe ñāṇan**ti pariccajanasabhāvaṁ ñāṇaṁ.

23. **Bhāvanāpaññā**ti vaḍḍhanapaññā. **Ekarasaṭṭhe ñāṇan**ti ekakiccasabhāvaṁ ñāṇaṁ, vimuttirasena vā ekarasasabhāvaṁ ñāṇaṁ.

24. **Sacchikiriyāpaññā**ti paṭivedhavasena paṭilābhavasena vā paccakkhakaraṇapaññā. **Phassanaṭṭhe**[1] **ñāṇan**ti tadubhayavaseneva vindanasabhāvaṁ ñāṇaṁ.

25-28. Idāni yasmā pahānabhāvanāsacchikiriyañāṇāni ariyamaggaphalasampayuttānipi honti, tasmā tadanantaraṁ ariyapuggalānaṁyevalabbhamānāni cattāri paṭisambhidāñāṇāni uddiṭṭhāni. Tatthāpi paccayuppanno attho dukkhasaccaṁ viya pākaṭo suviññeyyo cāti paṭhamaṁ **atthapaṭisambhidāñāṇaṁ** uddiṭṭhaṁ, tassa atthassa hetudhammavisayattātadanantaraṁ **dhammapaṭisambhidāñāṇaṁ,** tadubhayassa niruttivisayattā tadanantaraṁ **niruttipaṭisambhidāñāṇaṁ**, tesu tīsupi ñāṇesu pavattanato tadanantaraṁ **paṭibhānapaṭisambhidāñāṇaṁ.** Pa-kāraṁ dīghaṁ katvā ca paṭhanti.

29-31. Ito parāni vihāraṭṭhe ñāṇādīni tīṇi ñāṇāni ariyānaṁyeva sambhavato paṭisambhidāpabhedato ca paṭisambhidāñāṇānantaraṁ uddiṭṭhāni. Vihāraṭṭhe ñāṇañhi dhammapaṭisambhidā hoti, samāpattaṭṭhe

1. Phusanaṭṭhe (Sī)

တတ္ထ **အဘိညာပညာ**တိ ဓမ္မာနံ ရုပ္ပနာဒိသဘာဝေန ဇာနနပညာ။ သာ ဟိ သောဘနဋ္ဌေန အဘိသဒ္ဒေန “တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ သဘာဝဇာနနဝသေန သောဘနံ ဇာနန”န္တိ ကတွာ အဘိညာတိ ဝုစ္စတိ။ **ဉာတဋ္ဌေ ဉာဏ**န္တိ ဇာနနသဘာဝံ ဉာဏံ။

၂၁။ **ပရိညာပညာ**တိ ဇာနနပညာ။ သာ ဟိ ဗျာပနဋ္ဌေန ပရိသဒ္ဒေန “အနိစ္စာဒိသာမညလက္ခဏဝသေန သကိစ္စသမာပနဝသေန ဝါ ဗျာပိတံ ဇာနန”န္တိ ကတွာ ပရိညာတိ ဝုစ္စတိ။ **တီရဏဋ္ဌေ ဉာဏ**န္တိ ဥပပရိက္ခဏသဘာဝံ, သမ္မသနသဘာဝံ ဝါ ဉာဏံ။

၂၂။ **ပဟာနေ ပညာ**တိ နိစ္စသညာဒီနံ ပဇဟနာ ပညာ၊ ပဇဟတီတိ ဝါ, ပဇဟန္တိ ဧတေနာတိ ဝါ ပဟာနံ။ **ပရိစ္စာဂဋ္ဌေ ဉာဏ**န္တိ ပရိစ္စဇနသဘာဝံ ဉာဏံ။

၂၃။ **ဘာဝနာပညာ**တိ ဝဍ္ဎနပညာ။ **ဧကရသဋ္ဌေ ဉာဏ**န္တိ ဧကကိစ္စသဘာဝံ ဉာဏံ၊ ဝိမုတ္တိရသေန ဝါ ဧကရသသဘာဝံ ဉာဏံ။

၂၄။ **သစ္ဆိကိရိယာပညာ**တိ ပဋိဝေဓဝသေန ပဋိလာဘဝသေန ဝါ ပစ္စက္ခကရဏပညာ။ **ဖဿနဋ္ဌေ**[1] **ဉာဏ**န္တိ တဒုဘယဝသေနေဝ ဝိန္ဒနသဘာဝံ ဉာဏံ။

၂၅-၂၈။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ပဟာနဘာဝနာသစ္ဆိကိရိယဉာဏာနိ အရိယမဂ္ဂဖလသမ္ပယုတ္တာနိပိ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ တဒနန္တရံ အရိယပုဂ္ဂလာနံယေဝ လဗ္ဘမာနာနိ စတ္တာရိ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထာပိ ပစ္စယုပ္ပန္နော အတ္ထော ဒုက္ခသစ္စံ ဝိယ ပါကဋော သုဝိညေယျော စာတိ ပဌမံ **အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏံ** ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ တဿ အတ္ထဿ ဟေတုဓမ္မဝိသယတ္တာ တဒနန္တရံ **ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏံ၊** တဒုဘယဿ နိရုတ္တိဝိသယတ္တာ တဒနန္တရံ **နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏံ၊** တေသု တီသုပိ ဉာဏေသု ပဝတ္တနတော တဒနန္တရံ **ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏံ။** ပ-ကာရံ ဒီဃံ ကတွာ စ ပဌန္တိ။

၂၉-၃၁။ ဣတော ပရာနိ ဝိဟာရဋ္ဌေ ဉာဏာဒီနိ တီဏိ ဉာဏာနိ အရိယာနံယေဝ သမ္ဘဝတော ပဋိသမ္ဘိဒါပဘေဒတော စ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနန္တရံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ဝိဟာရဋ္ဌေ ဉာဏဉ္ဟိ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ ဟောတိ၊ သမာပတ္တဋ္ဌေ

၁-ဖုသနဋ္ဌေ (သီ)

ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā. Dhammasabhāve ñāṇañhi paṭisambhidākathāyaṁ[1] dhammapaṭisambhidāti vuttaṁ. Nibbāne ñāṇaṁ pana atthapaṭisambhidā eva. Tattha **vihāranānatte**ti aniccānupassanādivasena nānāvipassanāvihāre. **Vihāraṭṭhe**ti vipassanāvihārasabhāve. **Vihāro**ti ca sasampayuttā vipassanā eva. **Samāpattinānatte**ti animittādivasena nānāphalasamāpattiyaṁ. **Samāpattī**ti ca lokuttaraphalabhūtā cittacetasikadhammā. **Vihārasamāpattinānatte**ti ubhayavasena vuttaṁ.

32. Tato vihārasamāpattiñāṇasādhakassa "dubhato vuṭṭhānavivaṭṭane paññā"ti pubbe vuttassāpi maggañāṇassa āsavasamucchedasamatthataṁ anantaraphaladāyakattañca kāraṇena visesetvā aparenākārena vattukāmena tadeva "ānantarikasamādhimhi ñāṇan"ti uddiṭṭhaṁ. Tattha **avikkhepaparisuddhattā**ti vikkhipati tena cittanti vikkhepo, uddhaccassetaṁ nāmaṁ. Na vikkhepo avikkhepo, uddhaccapaṭipakkhassa samādhissetaṁ nāmaṁ. Parisuddhassa bhāvo[2] parisuddhattaṁ, avikkhepassa parisuddhattaṁ avikkhepaparisuddhattaṁ, tasmā avikkhepaparisuddhattā samādhissa parisuddhabhāvenāti attho. Idaṁ hi āsavasamucchedassa anantaraphaladāyakattassa ca kāraṇavacanaṁ. **Āsavasamucchede**ti ettha āsavantīti āsavā, cakkhutopi -pa- manatopi sandanti pavattantīti vuttaṁ hoti. Dhammato yāva gotrabhuṁ, okāsato yāva bhavaggaṁ savantīti vā āsavā, etaṁ dhammaṁ etañca okāsaṁ antokaritvā pavattantīti attho. Antokaraṇattho hi ayaṁ ākāro. Cirapārivāsikaṭṭhena madirādayo āsavā viyātipi āsavā. Lokasmiṁ hi cirapārivāsikā madirādayo āsavāti vuccanti. Yadi ca cirapārivāsikaṭṭhena āsavā, eteyeva bhavitumarahanti. Vuttaṁ hetaṁ—

"Purimā bhikkhave koṭi na paññāyati avijjāya, ito pubbe avijjā nāhosi, atha pacchā samabhavī"ti-ādi[3].

Āyataṁ vā saṁsāradukkhaṁ savanti pasavantītipi āsavā, samucchijjati[4] etenāti samucchedo. **Paññā**ti kāmāsavādīnaṁ catunnaṁ āsavānaṁ samucchede paññā.

---

1. Khu 9. 333 piṭṭhe.
2. Parisuddhabhāvo (Syā, Ka)
3. Aṁ 1. 346 piṭṭhe.
4. Samucchindati (Ka)

ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ။ ဓမ္မသဘာဝေ ဉာဏဉှိ ပဋိသမ္ဘိဒါကထာယံ[၁] ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါတိ ဝုတ္တံ။ နိဗ္ဗာနေ ဉာဏံ ပန အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ ဧဝ။ တတ္ထ **ဝိဟာရနာနတ္တေ**တိ အနိစ္စာနုပဿနာဒိဝသေန နာနာဝိပဿနာဝိဟာရေ။ **ဝိဟာရဋ္ဌေ**တိ ဝိပဿနာဝိဟာရသဘာဝေ။ **ဝိဟာရော**တိ စ သသမ္ပယုတ္တာ ဝိပဿနာ ဧဝ။ **သမာပတ္တိနာနတ္တေ**တိ အနိမိတ္တာဒိဝသေန နာနာဖလသမာပတ္တိယံ။ **သမာပတ္တီ**တိ စ လောကုတ္တရဖလဘူတာ စိတ္တစေတသိကဓမ္မာ။ **ဝိဟာရသမာပတ္တိနာနတ္တေ**တိ ဥဘယဝသေန ဝုတ္တံ။

၃၂။ တတော ဝိဟာရသမာပတ္တိဉာဏသာဓကဿ "ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနေ ပညာ"တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တဿာပိ မဂ္ဂဉာဏဿ အာသဝသမုစ္ဆေဒသမတ္ထတံ အနန္တရဖလဒါယကတ္တဉ္စ ကာရဏေန ဝိသေသေတွာ အပရေနာကာရေန ဝတ္တုကာမေန တဒေဝ "အာနန္တရိကသမာဓိမှိ ဉာဏ"န္တိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **အဝိက္ခေပပရိသုဒ္ဓတ္တာ**တိ ဝိက္ခိပတိ တေန စိတ္တန္တိ ဝိက္ခေပေါ၊ ဥဒ္ဓစ္စဿေတံ နာမံ။ န ဝိက္ခေပေါ အဝိက္ခေပေါ၊ ဥဒ္ဓစ္စပဋိပက္ခဿ သမာဓိဿေတံ နာမံ။ ပရိသုဒ္ဓဿ ဘာဝေါ[၂] ပရိသုဒ္ဓတ္တံ၊ အဝိက္ခေပဿ ပရိသုဒ္ဓတ္တံ အဝိက္ခေပပရိသုဒ္ဓတ္တံ၊ တသ္မာ အဝိက္ခေပပရိသုဒ္ဓတ္တာ သမာဓိဿ ပရိသုဒ္ဓဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဟိ အာသဝသမုစ္ဆေဒဿ အနန္တရဖလဒါယကတ္တဿ စ ကာရဏဝစနံ။ **အာသဝသမုစ္ဆေဒေ**တိ ဧတ္ထ အာသဝန္တီတိ အာသဝါ၊ စက္ခုတောပိ။ပ။ မနတောပိ သန္ဒန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဓမ္မတော ယာဝ ဂေါတြဘုံ, ဩကာသတော ယာဝ ဘဝဂ္ဂံ သဝန္တီတိ ဝါ အာသဝါ၊ ဧတံ ဓမ္မံ ဧတဉ္စ ဩကာသံ အန္တောကရိတွာ ပဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ အန္တောကရဏတ္ထော ဟိ အယံ အာကာရော။ စိရပါရိဝါသိကဋ္ဌေန မဒိရာဒယော အာသဝါ ဝိယာတိပိ အာသဝါ။ လောကသ္မိံ ဟိ စိရပါရိဝါသိကာ မဒိရာဒယော အာသဝါတိ ဝုစ္စန္တိ။ ယဒိ စ စိရပါရိဝါသိကဋ္ဌေန အာသဝါ၊ ဧတေယေဝ ဘဝိတုမရဟန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

"ပုရိမာ ဘိက္ခဝေ ကောဋိ န ပညာယတိ အဝိဇ္ဇာယ၊ ဣတော ပုဗ္ဗေ အဝိဇ္ဇာ နာဟောသိ၊ အထ ပစ္ဆာ သမဘဝီ"တိအာဒိ[၃]။

အာယတံ ဝါ သံသာရဒုက္ခံ သဝန္တိ ပသဝန္တီတိပိ အာသဝါ၊ သမုစ္ဆိဇ္ဇတိ[၄] ဧတေနာတိ သမုစ္ဆေဒေါ။ **ပညာ**တိ ကာမာသဝါဒီနံ စတုန္နံ အာသဝါနံ သမုစ္ဆေဒေ ပညာ။

၁-ခု ၉-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပရိသုဒ္ဓဘာဝေါ (သျာ၊ က) ၃-အံ ၁-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-သမုစ္ဆိန္ဒတိ (က)

Ānantarikasamādhimhi ñāṇanti attano pavattisamanantaraṁ niyameneva phalappadānato ānantarikoti laddhanāmo maggasamādhi. Na hi maggasamādhimhi uppanne tassa phaluppattinisedhako koci antarāyo atthi. Yathāha—

"Ayañca puggalo sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno assa, kappassa ca uḍḍayhanavelā assa, neva tāva kappo uḍḍayheyya, yāvāyaṁ puggalo na sotāpattiphalaṁ sacchikaroti, ayaṁ vuccati puggalo ṭhitakappī. Sabbepi maggasamaṅgino puggalā ṭhitakappino"ti[1].

Idaṁ tena ānantarikasamādhinā sampayuttaṁ ñāṇaṁ.

33. Iminā maggañāṇena phalappattānaṁ ariyānaṁyeva sambhavato imassa ñāṇassa anantaraṁ araṇavihārañāṇādīni cattāri ñāṇāni uddiṭṭhāni. Tatrāpi ca arahatoyeva satatameva ca sambhavato araṇavihāre ñāṇaṁ paṭhamaṁ uddiṭṭhaṁ, tadanantaraṁ nirodhassa anāgāmi-arahantānaṁ sambhavepi bahusambhārattā visesena ca nirodhassa nibbānasammatattā ca nirodhasamāpattiyā ñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ, tadanantaraṁ parinibbānassa kālantare parinibbānakālaṁ āhacca ṭhitattā dīghakālikanti parinibbāne ñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ, tadanantaraṁ samasīsaṭṭhassa[2] sabbakilesakhayānantaraṁ parinibbānakālaṁ āhacca ṭhitattā rassakālikanti samasīsaṭṭhe ñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ. Tattha **santo cāti ca**-kāro dassanādhipateyyañca santo vihārādhigamo ca paṇītādhimuttatā cāti tīhipi padehi sambandhitabbo. **Dassanan**ti vipassanāñāṇaṁ, adhipatiyeva ādhipateyyaṁ, adhipatito vā āgatattā ādhipateyyaṁ, dassanañca taṁ ādhipateyyañcāti **dassanādhipateyyaṁ.** Viharatīti vihāro[3], viharanti tena vāti vihāro, adhigammati pāpuṇīyatīti adhigamo, vihāro eva adhigamo **vihārādhigamo.** So ca kilesapariḷāhavirahitattā nibbutoti **santo.** So ca arahattaphalasamāpattipaññā. Uttamaṭṭhena atappakaṭṭhena ca **paṇīto,** padhānabhāvaṁ nītoti vā paṇīto, paṇīte adhimutto visaṭṭhacitto[4] tapparamo paṇītādhimutto, tassa bhāvo **paṇītādhimuttatā.** Sā ca phalasamāpattādhimuttā pubbabhāgapaññā eva.

1. Abhi 3. 116 piṭṭhe.
2. Samasīsantassa (Syā)
3. Viharaṇaṁ vihāro (Sī, Syā)
4. Vissatthacitto (Sī, Syā)

အာနန္တရိကသမာဓိမှိ ဉာဏန္တိ အတ္တနော ပဝတ္တိသမနန္တရံ နိယမေနေဝ ဖလပ္ပဒါနတော အာနန္တရိကောတိ လဒ္ဓနာမော မဂ္ဂသမာဓိ။ န ဟိ မဂ္ဂသမာဓိမှိ ဥပ္ပန္နေ တဿ ဖလုပ္ပတ္တိနိသေဓကော ကောစိ အန္တရာယော အတ္ထိ။ ယထာဟ—

“အယဉ္စ ပုဂ္ဂလော သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နော အဿ၊ ကပ္ပဿ စ ဥဍ္ဍယှနဝေလာ အဿ၊ နေဝ တာဝ ကပ္ပော ဥဍ္ဍယှေယျ၊ ယာဝါယံ ပုဂ္ဂလော န သောတာပတ္တိဖလံ သစ္ဆိကရောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဌိတကပ္ပီ။ သဗ္ဗေပိ မဂ္ဂသမင်္ဂိနော ပုဂ္ဂလာ ဌိတကပ္ပိနော”တိ[၁]။

ဣဒံ တေန အာနန္တရိကသမာဓိနာ သမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ။

၃၃။ ဣမိနာ မဂ္ဂဉာဏေန ဖလပ္ပတ္တာနံ အရိယာနံယေဝ သမ္ဘဝတော ဣမဿ ဉာဏဿ အနန္တရံ အရဏဝိဟာရဉာဏာဒီနိ စတ္တာရိ ဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတြာပိ စ အရဟတောယေဝ သတတမေဝ စ သမ္ဘဝတော အရဏဝိဟာရေ ဉာဏံ ပဌမံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ တဒနန္တရံ နိရောဓဿ အနာဂါမိအရဟန္တာနံ သမ္ဘဝေပိ ဗဟုသမ္ဘာရတ္တာ ဝိသေသေန စ နိရောဓဿ နိဗ္ဗာနသမ္မတတ္တာ စ နိရောဓသမာပတ္တိယာ ဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ တဒနန္တရံ ပရိနိဗ္ဗာနဿ ကာလန္တရေ ပရိနိဗ္ဗာနကာလံ အာဟစ္စ ဌိတတ္တာ ဒီဃကာလိကန္တိ ပရိနိဗ္ဗာနေ ဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ တဒနန္တရံ သမသီသဋ္ဌဿ[၂] သဗ္ဗကိလေသခယာနန္တရံ ပရိနိဗ္ဗာနကာလံ အာဟစ္စ ဌိတတ္တာ ရဿကာလိကန္တိ သမသီသဋ္ဌေ ဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **သန္တော စာတိ စ**-ကာရော ဒဿနာဓိပတေယျဉ္စ သန္တော ဝိဟာရာဓိဂမော စ ပဏီတာဓိမုတ္တတာ စာတိ တီဟိပိ ပဒေဟိ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗော။ **ဒဿန**န္တိ ဝိပဿနာဉာဏံ၊ အဓိပတိယေဝ အာဓိပတေယျံ၊ အဓိပတိတော ဝါ အာဂတတ္တာ အာဓိပတေယျံ၊ ဒဿနဉ္စ တံ အာဓိပတေယျဉ္စာတိ **ဒဿနာဓိပတေယျံ။** ဝိဟရတီတိ ဝိဟာရော[၃]၊ ဝိဟရန္တိ တေန ဝါတိ ဝိဟာရော၊ အဓိဂမ္မတိ ပါပုဏီယတီတိ အဓိဂမော၊ ဝိဟာရော ဧဝ အဓိဂမော **ဝိဟာရာဓိဂမော။** သော စ ကိလေသပရိဠာဟဝိရဟိတတ္တာ နိဗ္ဗုတောတိ **သန္တော။** သော စ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိပညာ။ ဥတ္တမဋ္ဌေန အတပ္ပကဋ္ဌေန စ **ပဏီတော၊** ပဓာနဘာဝံ နီတောတိ ဝါ ပဏီတော၊ ပဏီတေ အဓိမုတ္တော ဝိသဋ္ဌစိတ္တော[၄] တပ္ပရမော ပဏီတာဓိမုတ္တော၊ တဿ ဘာဝေါ **ပဏီတာဓိမုတ္တတာ။** သာ စ ဖလသမာပတ္တာဓိမုတ္တာ ပုဗ္ဗဘာဂပညာ ဧဝ။

၁-အဘိ ၃-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-သမသီသန္တဿ (သျာ)
၃-ဝိဟရဏံ ဝိဟာရော (သီ၊ သျာ)
၄-ဝိဿတ္ထစိတ္တော (သီ၊ သျာ)

Araṇavihāreti nikkilesavihāre. Rāgādayo hi raṇanti satte cuṇṇenti pīḷentīti raṇā, raṇanti etehi sattā kandanti paridevantīti vā raṇā, vutto tividhopi vihāro, natthi etassa raṇāti araṇo, vividhe paccanīkadhamme haranti etenāti vihāro. Tasmiṁ araṇe vihāre. Niddesavāre[1] vuttapaṭhamajjhānādīni ca paṇītādhimuttatāya eva saṅgahitāni. Phalasamāpattiṁ samāpajjitukāmatāya hi paṭhamajjhānādiṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya jhānasampayuttadhamme vipassati, yā ca Araṇavibhaṅgasuttante[2] Bhagavatā desitā araṇapaṭipadā, sāpi imināva saṅgahitāti veditabbā. Vuttaṁ hi tattha Bhagavatā—

"Araṇavibhaṅgaṁ vo bhikkhave desessāmi -pa-. Na kāmasukhaṁ anuyuñjeyya hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ, na ca attakilamathānuyogaṁ anuyuñjeyya dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ. Ete kho bhikkhave ubho ante anupagamma majjhimā paṭipadā Tathāgatena abhisambuddhā cakkhukaraṇī ñāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Ussādanañca jaññā, apasādanañca jaññā, ussādanañca ñatvā apasādanañca ñatvā nevussādeyya na apasādeyya, dhammameva deseyya. Sukhavinicchayaṁ jaññā, sukhavinicchayaṁ ñatvā ajjhattaṁ sukhamanuyuñjeyya, rahovādaṁ na bhāseyya, sammukhā na khīṇaṁ bhaṇe, ataramānova bhāseyya no taramāno janapadaniruttiṁ nābhiniveseyya, samaññaṁ nātidhāveyyāti. Ayamuddeso Araṇavibhaṅgassa -pa-. Tatra bhikkhave yo kāmapaṭisandhisukhino somanassānuyogaṁ ananuyogo hīnaṁ -pa- anatthasaṁhitaṁ, adukkho eso dhammo avighāto anupāyāso apariḷāho sammāpaṭipadā. Tasmā eso dhammo araṇo -pa-. Tatra bhikkhave yo attakilamathānuyogaṁ ananuyogo dukkhaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ. Adukkho eso dhammo -pa-. Tasmā eso dhammo araṇo. Tatra bhikkhave yāyaṁ majjhimā paṭipadā Tathāgatena abhisambuddhā -pa- adukkho eso dhammo -pa-. Tasmā eso dhammo araṇo -pa-. Tatra bhikkhave yāyaṁ nevussādanā na apasādanā dhammadesanā ca, adukkho eso

1. Khu 9. 94 piṭṭhe. 2. Ma 3. 273 piṭṭhe.

အရဏဝိဟာရေတိ နိက္ကိလေသဝိဟာရေ။ ရာဂါဒယော ဟိ ရဏန္တိ သတ္တေ စုဏ္ဏေန္တိ ပီဠေန္တီတိ ရဏာ၊ ရဏန္တိ ဧတေဟိ သတ္တာ ကန္ဒန္တိ ပရိဒေဝန္တီတိ ဝါ ရဏာ၊ ဝုတ္တော [illegible] ဝိဟာရော၊ နတ္ထိ [illegible] ရဏာတိ အရဏော၊ ဝိဝိဓေ ပစ္စနီကဓမ္မေ ဟရန္တိ ဧတေနာတိ ဝိဟာရော။ တသ္မိံ အရဏေ ဝိဟာရေ။ နိဒ္ဒေသဝါရေ[1] ဝုတ္တပဌမဇ္ဈာနာဒီနိ စ ပဏီတာဓိမုတ္တတာယ ဧဝ သင်္ဂဟိတာနိ။ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတုကာမတာယ ဟိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ ဈာနသမ္ပယုတ္တဓမ္မေ ဝိပဿတိ၊ ယာ စ အရဏဝိဘင်္ဂသုတ္တန္တေ[2] ဘဂဝတာ ဒေသိတာ အရဏပဋိပဒါ၊ သာပိ ဣမိနာဝ သင်္ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တံ ဟိ တတ္ထ ဘဂဝတာ—

"အရဏဝိဘင်္ဂံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ။ပ။ န ကာမသုခံ အနုယုဉ္ဇေယျ ဟီနံ ဂမ္မံ ပေါထုဇ္ဇနိကံ အနရိယံ အနတ္ထသံဟိတံ၊ န စ အတ္တကိလမထာနုယောဂံ အနုယုဉ္ဇေယျ ဒုက္ခံ အနရိယံ အနတ္ထသံဟိတံ။ ဧတေ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဥဘော အန္တေ အနုပဂမ္မ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ စက္ခုကရဏီ ဉာဏကရဏီ ဥပသမာယ အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယ နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ ဥဿာဒနဉ္စ ဇညာ၊ အပသာဒနဉ္စ ဇညာ၊ ဥဿာဒနဉ္စ ဉတွာ အပသာဒနဉ္စ ဉတွာ နေဝုဿာဒေယျ န အပသာဒေယျ၊ ဓမ္မမေဝ ဒေသေယျ။ သုခဝိနိစ္ဆယံ ဇညာ၊ သုခဝိနိစ္ဆယံ ဉတွာ အဇ္ဈတ္တံ သုခမနုယုဉ္ဇေယျ၊ ရဟောဝါဒံ န ဘာသေယျ၊ သမ္မုခါ န ခီဏံ ဘဏေ၊ အတရမာနောဝ ဘာသေယျ နော တရမာနော၊ ဇနပဒနိရုတ္တိံ နာဘိနိဝေသေယျ၊ သမညံ နာတိဓာဝေယျာတိ။ အယမုဒ္ဒေသော အရဏဝိဘင်္ဂဿ။ပ။ တတြ ဘိက္ခဝေ ယော ကာမပဋိသန္ဓိသုခိနော သောမနဿာနုယောဂံ အနနုယောဂေါ ဟီနံ။ပ။ အနတ္ထသံဟိတံ၊ အဒုက္ခော ဧသော ဓမ္မော အဝိဃာတော အနုပါယာသော အပရိဠာဟော သမ္မာပဋိပဒါ။ တသ္မာ ဧသော ဓမ္မော အရဏော။ပ။ တတြ ဘိက္ခဝေ ယော အတ္တကိလမထာနုယောဂံ အနနုယောဂေါ ဒုက္ခံ အနရိယံ အနတ္ထသံဟိတံ။ အဒုက္ခော ဧသော ဓမ္မော။ပ။ တသ္မာ ဧသော ဓမ္မော အရဏော။ တတြ ဘိက္ခဝေ ယာယံ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ။ပ။ အဒုက္ခော ဧသော ဓမ္မော။ပ။ တသ္မာ ဧသော ဓမ္မော အရဏော။ပ။ တတြ ဘိက္ခဝေ ယာယံ နေဝုဿာဒနာ န အပသာဒနာ ဓမ္မဒေသနာ စ၊ အဒုက္ခော ဧသော

၁-ခု ၉-၉၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၂၇၃-ပိဋ္ဌေ။

dhammo -pa-. Tasmā eso dhammo araṇo -pa-. Tatra bhikkhave yadidaṁ nekkhammasukhaṁ pavivekasukhaṁ upasamasukhaṁ sambodhisukhaṁ, adukkho eso dhammo -pa-. Tasmā eso dhammo araṇo -pa-. Tatra bhikkhave yvāyaṁ rahovādo bhūto taccho atthasaṁhito, adukkho eso dhammo -pa-. Tasmā eso dhammo araṇo -pa-. Tatra bhikkhave yvāyaṁ sammukhā khīṇavādo bhūto taccho atthasaṁhito, adukkho eso dhammo -pa-. Tasmā eso dhammo araṇo -pa-. Tatra bhikkhave yadidaṁ ataramānassa bhāsitaṁ, adukkho eso dhammo -pa-. Tasmā eso dhammo araṇo -pa-. Tatra bhikkhave yvāyaṁ janapadaniruttiyā ca anabhiniveso samaññāya ca anatisāro, adukkho eso dhammo -pa-. Tasmā eso dhammo araṇoti. Tasmātiha bhikkhave saraṇañca dhammaṁ jānissāma, araṇañca dhammaṁ jānissāma. Saraṇañca dhammaṁ ñatvā araṇañca dhammaṁ ñatvā araṇaṁ paṭipadaṁ paṭipajjissāmāti evaṁ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṁ. Subhūti ca pana bhikkhave kulaputto araṇapaṭipadaṁ paṭipanno"ti.

Tattha majjhimā paṭipadā dassanādhipateyyena ca santena vihārādhigamena ca saṅgahitā. Kāmasukhaṁ attakilamathaṁ ananuyogo majjhimā paṭipadā eva. Arahato hi vipassanāpubbabhāgamajjhimā paṭipadā hoti, arahattaphalasamāpatti aṭṭhaṅgamaggavasena majjhimā paṭipadā ca. Sesā pana paṇītādhimuttatāya eva saṅgahitāti veditabbā. Kiñcāpi sabbepi arahanto araṇavihārino, aññe arahanto dhammaṁ desentā "sammāpaṭipanne sammāpaṭipannā"ti "micchāpaṭipanne micchāpaṭipannā"ti puggalavasenāpi ussādanāpasādanāni katvā dhammaṁ desenti, **Subhūtitthero** pana "ayaṁ micchāpaṭipadā, ayaṁ sammāpaṭipaddā"ti dhammavaseneva dhammaṁ desesi. Teneva Bhagavā taṁyeva araṇapaṭipadaṁ paṭipannoti ca vaṇṇesi, "etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ araṇavihārīnaṁ yadidaṁ Subhūtī"ti[1] ca araṇavihārīnaṁ aggaṭṭhāne ṭhapesīti.

34. **Dvīhi balehī**ti samathabalavipassanābalehi. **Samannāgatattā**ti yuttattā paripuṇṇattā vā. **Tayo cā**ti vibhattivipallāso. Tiṇṇañcāti

1. Aṁ 1. 24 piṭṭhe.

ဓမ္မော။ပ။ တသ္မာ ဧသော ဓမ္မော အရဏော။ပ။ တတြ ဘိက္ခဝေ ယဒိဒံ နေက္ခမ္မသုခံ ပဝိဝေကသုခံ ဥပသမသုခံ သမ္ဗောဓိသုခံ၊ အဒုက္ခော ဧသော ဓမ္မော။ပ။ တသ္မာ ဧသော ဓမ္မော အရဏော။ပ။ တတြ ဘိက္ခဝေ ယွာယံ ရဟောဝါဒေါ ဘူတော တစ္ဆော အတ္ထသံဟိတော၊ အဒုက္ခော ဧသော ဓမ္မော။ပ။ တသ္မာ ဧသော ဓမ္မော အရဏော။ပ။ တတြ ဘိက္ခဝေ ယွာယံ သမ္မုခါ ခီဏဝါဒေါ ဘူတော တစ္ဆော အတ္ထသံဟိတော၊ အဒုက္ခော ဧသော ဓမ္မော။ပ။ တသ္မာ ဧသော ဓမ္မော အရဏော။ပ။ တတြ ဘိက္ခဝေ ယဒိဒံ အတရမာနဿ ဘာသိတံ၊ အဒုက္ခော ဧသော ဓမ္မော။ပ။ တသ္မာ ဧသော ဓမ္မော အရဏော။ပ။ တတြ ဘိက္ခဝေ ယွာယံ ဇနပဒနိရုတ္တိယာ စ အနဘိနိဝေသော သမညာယ စ အနတိသာရော၊ အဒုက္ခော ဧသော ဓမ္မော။ပ။ တသ္မာ ဧသော ဓမ္မော အရဏောတိ။ တသ္မာတိဟ ဘိက္ခဝေ သရဏဉ္စ ဓမ္မံ ဇာနိဿာမ၊ အရဏဉ္စ ဓမ္မံ ဇာနိဿာမ။ သရဏဉ္စ ဓမ္မံ ဉတွာ အရဏဉ္စ ဓမ္မံ ဉတွာ အရဏံ ပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇိဿာမာတိ ဧဝံ ဟိ ဝေါ ဘိက္ခဝေ သိက္ခိတဗ္ဗံ။ သုဘူတိ စ ပန ဘိက္ခဝေ ကုလပုတ္တော အရဏပဋိပဒံ ပဋိပန္နော”တိ။

တတ္ထ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ ဒဿနာဓိပတေယျေန စ သန္တေန ဝိဟာရာဓိဂမေန စ သင်္ဂဟိတာ။ ကာမသုခံ အတ္တကိလမထံ အနနုယောဂေါ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ ဧဝ။ အရဟတော ဟိ ဝိပဿနာပုဗ္ဗဘာဂမဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ ဟောတိ, အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိ အဋ္ဌင်္ဂမဂ္ဂဝသေန မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ စ။ သေသာ ပန ပဏီတာဓိမုတ္တတာယ ဧဝ သင်္ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကိဉ္စာပိ သဗ္ဗေပိ အရဟန္တော အရဏဝိဟာရိနော၊ အညေ အရဟန္တော ဓမ္မံ ဒေသေန္တာ “သမ္မာပဋိပန္နေ သမ္မာပဋိပန္နာ”တိ “မိစ္ဆာပဋိပန္နေ မိစ္ဆာပဋိပန္နာ”တိ ပုဂ္ဂလဝသေနာပိ ဥဿာဒနာပသာဒနာနိ ကတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ၊ **သုဘူတိတ္ထေရော** ပန “အယံ မိစ္ဆာပဋိပဒါ၊ အယံ သမ္မာပဋိပဒါ”တိ ဓမ္မဝသေနေဝ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ တေနေဝ ဘဂဝါ တံယေဝ အရဏပဋိပဒံ ပဋိပန္နောတိ စ ဝဏ္ဏေသိ၊ “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ အရဏဝိဟာရီနံ ယဒိဒံ သုဘူတီ”တိ[1] စ အရဏဝိဟာရီနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပေသီတိ။

၃၄။ **ဒွီဟိ ဗလေဟီ**တိ သမထဗလဝိပဿနာဗလေဟိ။ **သမန္နာဂတတ္တာ**တိ ယုတ္တတ္တာ ပရိပုဏ္ဏတ္တာ ဝါ။ **တယော စာ**တိ ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသော၊ တိဏ္ဏဉ္စာတိ

၁-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။

vuttaṁ hoti. **Saṅkhārānanti** vacīsaṅkhārakāyasaṅkhāracittasaṅkhārānaṁ. **Paṭippassiddhiyā**ti paṭippassaddhathaṁ nirodhatthaṁ, apavattatthanti vuttaṁ hoti. **Soḷasahī**ti aniccānupassanādīni aṭṭha, maggaphalāni aṭṭhāti soḷasahi. **Ñāṇacariyāhī**ti ñāṇappavattīhi. **Navahī**ti rūpārūpāvacarasamādhi tadupacāro cāhi navahi. **Vasibhāvatā paññā**ti lahutā yathāsukhavattanaṁ issariyaṁ vaso, so assa atthīti vasī, vasino bhāvo vasibhāvo, vasibhāvo eva vasibhāvatā yathā pāṭikulyameva pāṭikulyatā. Evaṁvidhā paññā vasibhāvatāya paññāti vā attho. Si-kāraṁ dīghaṁ katvā ca paṭhanti. Samannāgatattā ca paṭippassaddhiyā ca ñāṇacariyāhi ca samādhicariyāhi cāti cakāro sambandhitabbo.

Nirodhasamāpattiyā ñāṇanti anāgāmi-arahantānaṁ nirodhasamāpattinimittaṁ ñāṇaṁ yathā ajinamhi haññate dīpīti. **Nirodhasamāpattī**ti ca nevasaññānasaññāyatanassa abhāvamattaṁ, na koci dhammo, paññattimattaṁ. Abhāvamattattā nirodhoti ca, samāpajjantena samāpajjīyati nāmāti samāpattīti ca vuccati.

35. **Sampajānassā**ti sammā pakārehi jānātīti sampajāno. Tassa sampajānassa. **Pavattapariyādāne**ti pavattanaṁ pavattaṁ, samudācāroti attho. Kilesapavattaṁ khandhapavattañca. Tassa pavattassa pariyādānaṁ parikkhayo appavatti pavattapariyādānaṁ. Tasmiṁ pavattapariyādāne. **Parinibbāne ñāṇan**ti arahato kāmacchandādīnaṁ parinibbānaṁ appavattaṁ anupādisesaparinibbānañca paccavekkhantassa tasmiṁ kilesaparinibbāne khandhaparinibbāne ca pavattaṁ ñāṇaṁ.

36. **Sabbadhammānan**ti sabbesaṁ tebhūmakadhammānaṁ[1]. **Sammā samucchede**ti santatisamucchedavasena suṭṭhu nirodhe. **Nirodhe ca anupaṭṭhānatā**ti nirodhe gate puna na upaṭṭhānatāya, puna anupattiyanti attho. Sammāsamucchede ca nirodhe ca anupaṭṭhānatā cāti cakāro sambandhitabbo.

Samasīsaṭṭhe ñāṇanti nekkhammādīni sattatiṁsa samāni, taṇhādīni terasa sīsāni. Paccanīkadhammānaṁ samitattā samāni, yathāyogaṁ padhānattā ca koṭittā ca sīsāni. Ekasmiṁ iriyāpathe vā

---

1. Tebhūmikadhammānaṁ (Sī, Syā)

ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သင်္ခါရာနန္တိ** ဝစီသင်္ခါရကာယသင်္ခါရစိတ္တသင်္ခါရာနံ။ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ**တိ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္ထံ နိရောဓတ္ထံ၊ အပ္ပဝတ္တတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သောဠသဟီ**တိ အနိစ္စာနုပဿနာဒီနိ အဋ္ဌ, မဂ္ဂဖလာနိ အဋ္ဌာတိ သောဠသဟိ။ **ဉာဏစရိယာဟီ**တိ ဉာဏပ္ပဝတ္တီဟိ။ **နဝဟီ**တိ ရူပါရူပါဝစရသမာဓိ တဒုပစာရော စာတိ နဝဟိ။ **ဝသီဘာဝတာ ပညာ**တိ လဟုတာ ယထာသုခဝတ္တနံ ဣဿရိယံ ဝသော၊ သော အဿ အတ္ထီတိ ဝသီ၊ ဝသိနော ဘာဝေါ ဝသီဘာဝေါ၊ ဝသီဘာဝေါ ဧဝ ဝသီဘာဝတာ ယထာ ပါဋိကုလျမေဝ ပါဋိကုလျတာ။ ဧဝံဝိဓာ ပညာ ဝသီဘာဝတာယ ပညာတိ ဝါ အတ္ထော။ သိ-ကာရံ ဒီဃံ ကတွာ စ ပဌန္တိ။ သမန္နာဂတတ္တာ စ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ စ ဉာဏစရိယာဟိ စ သမာဓိစရိယာဟိ စာတိ စကာရော သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗော။

နိရောဓသမာပတ္တိယာ ဉာဏန္တိ အနာဂါမိအရဟန္တာနံ နိရောဓသမာပတ္တိနိမိတ္တံ ဉာဏံ ယထာ အဇိနမှိ ဟညတေ ဒီပီတိ။ **နိရောဓသမာပတ္တီ**တိ စ နေဝသညာနာသညာယတနဿ အဘာဝမတ္တံ၊ န ကောစိ ဓမ္မော၊ ပညတ္တိမတ္တံ။ အဘာဝမတ္တတ္တာ နိရောဓောတိ စ, သမာပဇ္ဇန္တေန သမာပဇ္ဇီယတိ နာမာတိ သမာပတ္တီတိ စ ဝုစ္စတိ။

၃၅။ **သမ္ပဇာနဿာ**တိ သမ္မာ ပကာရေဟိ ဇာနာတီတိ သမ္ပဇာနော။ တဿ သမ္ပဇာနဿ။ **ပဝတ္တပရိယာဒါနေ**တိ ပဝတ္တနံ ပဝတ္တံ၊ သမုဒါစာရောတိ အတ္ထော။ ကိလေသပဝတ္တံ ခန္ဓပဝတ္တဉ္စ။ တဿ ပဝတ္တဿ ပရိယာဒါနံ ပရိက္ခယော အပ္ပဝတ္တိ ပဝတ္တပရိယာဒါနံ။ တသ္မိံ ပဝတ္တပရိယာဒါနေ။ **ပရိနိဗ္ဗာနေ ဉာဏန္တိ** အရဟတော ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနံ ပရိနိဗ္ဗာနံ အပ္ပဝတ္တံ အနုပါဒိသေသပရိနိဗ္ဗာနဉ္စ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ တသ္မိံ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနေ စ ပဝတ္တံ ဉာဏံ။

၃၆။ **သဗ္ဗဓမ္မာနန္တိ** သဗ္ဗေသံ တေဘူမကဓမ္မာနံ[၁]။ **သမ္မာ သမုစ္ဆေဒေ**တိ သန္တတိသမုစ္ဆေဒဝသေန သုဋ္ဌု နိရောဓေ။ **နိရောဓေ စ အနုပဋ္ဌာနတာ**တိ နိရောဓေ ဂတေ ပုန န ဥပဋ္ဌာနတာယ၊ ပုန အနုပ္ပတ္တိယန္တိ အတ္ထော။ သမ္မာသမုစ္ဆေဒေ စ နိရောဓေ စ အနုပဋ္ဌာနတာ စာတိ စကာရော သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗော။

သမသီသဋ္ဌေ ဉာဏန္တိ နေက္ခမ္မာဒီနိ သတ္တတိံသ သမာနိ၊ တဏှာဒီနိ တေရသ သီသာနိ။ ပစ္စနီကဓမ္မာနံ သမိတတ္တာ သမာနိ၊ ယထာယောဂံ ပဓာနတ္တာ စ ကောဋိတ္တာ စ သီသာနိ။ ဧကသ္မိံ ဣရိယာပထေ ဝါ

၁-တေဘူမိကဓမ္မာနံ (သီ၊ သျာ)

ekasmiṁ roge vā sabhāgasantativasena ekasmiṁ jīvitindriye vā nekkhammādīni samāni ca saddhādīni sīsāni ca assa santīti samasīsī, samasīsissa attho samasīsaṭṭho. Tasmiṁ samasīsaṭṭhe, samasīsibhāveti attho. Ekasmiṁ iriyāpathe roge vā sabhāgasantativasena jīvite vā vipassanaṁ ārabhitvā tasmiṁyeva iriyāpathe roge sabhāgajīvite vā cattāri maggaphalāni patvā tasmiṁ yeva parinibbāyantassa arahatoyeva samasīsibhāvo hotīti tasmiṁ samasīsibhāve ñāṇanti vuttaṁ hoti. Vuttañca puggalapaññattiyaṁ[1], tassā ca Aṭṭhakathāyaṁ[2]—

> “Katamo ca puggalo samasīsī, yassa puggalassa apubbaṁ acarimaṁ āsavapariyādānañca hoti jīvitapariyādānañca. Ayaṁ vuccati puggalo samasīsī”ti[1].

“Samasīsiniddese **apubbaṁ acariman**ti apure apacchā, santatipaccuppannavasena ekavāraṁyevo, ekakālaṁyevāti attho. **Pariyādānan**ti parikkhayo. **Ayan**ti ayaṁ puggalo samasīsī nāma vuccati. So panesa tividho hoti iriyāpathasamasīsī rogasamasīsī jīvitasamasīsīti. Tattha yo caṅkamantova vipassanaṁ ārabhitvā arahattaṁ patvā caṅkamantova parinibbāti, yo ṭhitakova vipassanaṁ ārabhitvā arahattaṁ patvā ṭhitakova parinibbāti, yo nisinnova vipassanaṁ ārabhitvā arahattaṁ patvā nisinnova parinibbāti, yo nipannova vipassanaṁ arabhitvā arahattaṁ patvā nipannova parinibbāti, ayaṁ **iriyāpathamasīsī** nāma. Yo pana ekaṁ rogaṁ patvā antorogeyeva vipassanaṁ ārabhitvā arahattaṁ patvā teneva rogena parinibbāti, ayaṁ **rogasamasīsī** nāma. Kataro jīvitasamasīsī? Terasa sīsāni. Tattha kilesasīsaṁ avijjaṁ arahatamaggo pariyādiyati, pavattasīsaṁ jīvitindriyaṁ cuticittaṁ pariyādiyati, avijjāpariyādāyakaṁ cittaṁ jīvitindriyaṁ pariyādātuṁ na sakkoti, jīvitindriyapariyādāyakaṁ cittaṁ avijjaṁ pariyādātuṁ na sakkoti. Avijjāpariyādāyakaṁ cittaṁ aññaṁ, jīvitindriyapariyādāyakaṁ cittaṁ aññaṁ. Yassa cetaṁ sīsadvayaṁ samaṁ pariyādānaṁ gacchati, so **jīvitasamasīsī** nāma. Kathamidaṁ samaṁ hotīti? Vārasamatāya. Yasmiṁ hi

1. Abhi 3. 116 piṭṭhe. 2. Abhi-Ṭṭha 3. 37 piṭṭhe.

ဧကသ္မိံ ရောဂေ ဝါ သဘာဂသန္တတိဝသေန ဧကသ္မိံ ဇီဝိတိန္ဒြိယေ ဝါ နေက္ခမ္မာဒီနိ သမာနိ စ သဒ္ဓါဒီနိ သီသာနိ စ အဿ သန္တီတိ သမသီသီ၊ သမသီသိဿ အတ္ထော သမသီသဋ္ဌော။ တသ္မိံ သမသီသဋ္ဌေ၊ သမသီသိဘာဝေတိ အတ္ထော။ ဧကသ္မိံ ဣရိယာပထေ ရောဂေ ဝါ သဘာဂသန္တတိဝသေန ဇီဝိတေ ဝါ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ တသ္မိံယေဝ ဣရိယာပထေ ရောဂေ သဘာဂဇီဝိတေ ဝါ စတ္တာရိ မဂ္ဂဖလာနိ ပတွာ တသ္မိံယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တဿ အရဟတောယေဝ သမသီသိဘာဝေါ ဟောတီတိ တသ္မိံ သမသီသိဘာဝေ ဉာဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝုတ္တဉ္စ ပုဂ္ဂလပညတ္တိယံ,[1] တဿာ စ အဋ္ဌကထာယံ[2]—

> “ကတမော စ ပုဂ္ဂလော သမသီသီ၊ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ အာသဝပရိယာဒါနဉ္စ ဟောတိ ဇီဝိတပရိယာဒါနဉ္စ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော သမသီသီ”တိ[1]။

“သမသီသိနိဒ္ဒေသေ **အပုဗ္ဗံ အစရိမ**န္တိ အပုရေ အပစ္ဆာ၊ သန္တတိပစ္စုပ္ပန္နဝသေန ဧကဝါရံယေဝ၊ ဧကကာလံယေဝါတိ အတ္ထော။ **ပရိယာဒါန**န္တိ ပရိက္ခယော။ **အယ**န္တိ အယံ ပုဂ္ဂလော သမသီသီ နာမ ဝုစ္စတိ။ သော ပနေသ တိဝိဓော ဟောတိ ဣရိယာပထသမသီသီ ရောဂသမသီသီ ဇီဝိတသမသီသီတိ။ တတ္ထ ယော စင်္ကမန္တောဝ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ စင်္ကမန္တောဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ ယော ဌိတကောဝ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ ဌိတကောဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ ယော နိသိန္နောဝ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ နိသိန္နောဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ ယော နိပန္နောဝ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ နိပန္နောဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ အယံ **ဣရိယာပထသမသီသီ** နာမ။ ယော ပန ဧကံ ရောဂံ ပတွာ အန္တောရောဂေယေဝ ဝိပဿနံ အာရဘိတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ တေနေဝ ရောဂေန ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ အယံ **ရောဂသမသီသီ** နာမ။ ကတရော ဇီဝိတသမသီသီ? တေရသ သီသာနိ။ တတ္ထ ကိလေသသီသံ အဝိဇ္ဇံ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ပရိယာဒိယတိ၊ ပဝတ္တသီသံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ စုတိစိတ္တံ ပရိယာဒိယတိ၊ အဝိဇ္ဇာပရိယာဒါယကံ စိတ္တံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ပရိယာဒါတုံ န သက္ကောတိ၊ ဇီဝိတိန္ဒြိယပရိယာဒါယကံ စိတ္တံ အဝိဇ္ဇံ ပရိယာဒါတုံ န သက္ကောတိ။ အဝိဇ္ဇာပရိယာဒါယကံ စိတ္တံ အညံ, ဇီဝိတိန္ဒြိယပရိယာဒါယကံ စိတ္တံ အညံ။ ယဿ စေတံ သီသဒွယံ သမံ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆတိ၊ သော **ဇီဝိတသမသီသီ** နာမ။ ကထမိဒံ သမံ ဟောတီတိ? ဝါရသမတာယ။ ယသ္မိံ ဟိ

၁-အဘိ ၃-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ-ဋ္ဌ ၃-၃၇-ပိဋ္ဌေ။

vāre maggavuṭṭhānaṁ hoti. Sotāpattimagge pañca paccavekkhaṇāni, sakadāgāmimagge pañca, anāgāmimagge pañca, arahattamagge cattārīti ekūnavīsatime paccavekkhaṇañāṇe patiṭṭhāya bhavaṅgaṁ otaritvā parinibbāyati. Imāya vārasamatāya eva ubhayasīsapariyādānampi samaṁ hoti nāma. Tenāyaṁ puggalo 'jīvitasamasīsī'ti vuccati. Ayameva ca idha adhippeto"ti.

37. Idāni yasmā sutamayasīlamayabhāvanāmayañāṇāni vaṭṭapādakāni sallekhā nāma na honti, lokuttarapādakāneva etāni ca aññāni ca ñāṇāni sallekhāti vuccanti, tasmā paccanīkasallekhanākārena pavattāni ñāṇāni dassetuṁ samasīsaṭṭhe ñāṇānantaraṁ sallekhaṭṭhe ñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ. Tattha **puthunānattatejapariyādāne paññā**ti lokuttarehi asammissaṭṭhena puthūnaṁ rāgādīnañca nānattānaṁ nānāsabhāvānaṁ kāmacchandādīnañca santāpanaṭṭhena "tejā"ti laddhanāmānaṁ dussīlyādīnañca pariyādāne khepane paññā, nekkhammādimhi sattatiṁsabhede dhamme paññāti vuttaṁ hoti. Atha vā puthubhūtā nānattabhūtā ca tejā eva tesaṁputhubhūtānaṁ nānattabhūtānaṁ dussīlyādīnaṁ pañcannaṁ tejānaṁ pariyādāne paññāti attho. Tejehiyeva puthūnaṁ nānattānañca saṅgahaṁ niddesavāre pakāsayissāma.

Sallekhaṭṭhe ñāṇanti paccanīkadhamme sallekhati samucchindatīti sallekho, tasmiṁ nekkhammādike sattatiṁsappabhede sallekhasabhāve ñāṇaṁ. "Pare vihiṁsakā bhavisanti, mayamettha avihiṁsakā bhavissāmāti sallekho karaṇīyo"ti-ādinā[1] nayena Bhagavatā Sallekhasuttante vutto catucattālīsabhedopi sallekho iminā saṅgahitoyevāti veditabbo.

38. Idāni sallekhe ṭhitena kattabbaṁ sammappadhānavīriyaṁ dassetuṁ tadanantaraṁ vīriyārambhe ñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ. Tattha **asallīnattapahitattapaggahaṭṭhe**ti kosajjavasena asallīno asaṅkucito attā assāti asallīnatto. **Attā**ti cittaṁ. Yathāha—

"Udakaṁ hi nayanti nettikā, usukārā namayanti[2] tejanaṁ.
Dāruṁ namayanti[2] tacchakā, attānaṁ damayanti paṇḍitā"ti-ādi[3].

1. Ma 1. 50 piṭṭhe. 2. Damayanti (Syā, Ka) 3. Khu 1. 25 piṭṭhe.

ဝါရေ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ပဉ္စ ပစ္စဝေက္ခဏာနိ, သကဒါဂါမိမဂ္ဂေ ပဉ္စ, အနာဂါမိမဂ္ဂေ ပဉ္စ, အရဟတ္တမဂ္ဂေ စတ္တာရီတိ ဧကူနဝီသတိမေ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေ ပတိဋ္ဌာယ ဘဝင်္ဂံ ဩတရိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ ဣမာယ ဝါရသမတာယ ဧဝ ဥဘယသီသပရိယာဒါနမ္ပိ သမံ ဟောတိ နာမ။ တေနာယံ ပုဂ္ဂလော 'ဇီဝိတသမသီသီ'တိ ဝုစ္စတိ။ အယမေဝ စ ဣဓ အဓိပ္ပေတော"တိ။

၃၇။ ဣဒါနိ ယသ္မာ သုတမယသီလမယဘာဝနာမယဉာဏာနိ ဝဋ္ဋပါဒကာနိ သလ္လေခါ နာမ န ဟောန္တိ၊ လောကုတ္တရပါဒကာနေဝ ဧတာနိ စ အညာနိ စ ဉာဏာနိ သလ္လေခါတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တသ္မာ ပစ္စနီကသလ္လေခနာကာရေန ပဝတ္တာနိ ဉာဏာနိ ဒဿေတုံ သမသီသဋ္ဌေ ဉာဏာနန္တရံ သလ္လေခဋ္ဌေ ဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **ပုထုနာနတ္တတေဇပရိယာဒါနေ ပညာ**တိ လောကုတ္တရေဟိ အသမ္မိဿဋ္ဌေန ပုထူနံ ရာဂါဒီနဉ္စ နာနတ္တာနံ နာနာသဘာဝါနံ ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနဉ္စ သန္တာပနဋ္ဌေန "တေဇာ"တိ လဒ္ဓနာမာနံ ဒုဿီလျာဒီနဉ္စ ပရိယာဒါနေ ခေပနေ ပညာ၊ နေက္ခမ္မာဒိမှိ သတ္တတိံသဘေဒေ ဓမ္မေ ပညာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ ပုထုဘူတာ နာနတ္တဘူတာ စ တေဇာ ဧဝ တေသံ ပုထုဘူတာနံ နာနတ္တဘူတာနံ ဒုဿီလျာဒီနံ ပဉ္စန္နံ တေဇာနံ ပရိယာဒါနေ ပညာတိ အတ္ထော။ တေဇေဟိယေဝ ပုထူနံ နာနတ္တာနဉ္စ သင်္ဂဟံ နိဒ္ဒေသဝါရေ ပကာသယိဿာမ။

သလ္လေခဋ္ဌေ ဉာဏန္တိ ပစ္စနီကဓမ္မေ သလ္လေခတိ သမုစ္ဆိန္ဒတီတိ သလ္လေခေါ၊ တသ္မိံ နေက္ခမ္မာဒိကေ သတ္တတိံသပ္ပဘေဒေ သလ္လေခသဘာဝေ ဉာဏံ။ "ပရေ ဝိဟိံသကာ ဘဝိဿန္တိ၊ မယမေတ္ထ အဝိဟိံသကာ ဘဝိဿာမာတိ သလ္လေခေါ ကရဏီယော"တိအာဒိနာ[1] နယေန ဘဂဝတာ သလ္လေခသုတ္တန္တေ ဝုတ္တော စတုစတ္တာလီသဘေဒေါပိ သလ္လေခေါ ဣမိနာ သင်္ဂဟိတောယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃၈။ ဣဒါနိ သလ္လေခေ ဌိတေန ကတ္တဗ္ဗံ သမ္မပ္ပဓာနဝီရိယံ ဒဿေတုံ တဒနန္တရံ ဝီရိယာရမ္ဘေ ဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **အသလ္လီနတ္တပဟိတတ္တပဂ္ဂဟဋ္ဌေ**တိ ကောသဇ္ဇဝသေန အသလ္လီနော အသင်္ကုစိတော အတ္တာ အဿာတိ အသလ္လီနတ္တော။ **အတ္တာ**တိ စိတ္တံ။ ယထာဟ—

"ဥဒကံ ဟိ နယန္တိ နေတ္တိကာ၊ ဥသုကာရာ နမယန္တိ[2] တေဇနံ။
ဒါရုံ နမယန္တိ[2] တစ္ဆကာ၊ အတ္တာနံ ဒမယန္တိ ပဏ္ဍိတာ"တိအာဒိ[3]။

၁-မ ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒမယန္တိ (သျာ၊ က) ၃-ခု ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။

Kāye ca jīvite ca anapekkhatāya pahito pesito vissaṭṭho attā etenāti pahitatto. **Attā**ti attabhāvo. Yathāha—“yā pana bhikkhunī attānaṁ vadhitvā vadhitvā rodeyyā”ti-ādi[1]. Asallīnatto ca so pahitatto cāti asallīnattapahitatto. Sahajātadhamme paggaṇhāti upatthambhetīti paggaho, paggaho eva attho paggahaṭṭho, paggahasabhāvoti attho. Asallīnattapahitattassa paggahaṭṭho asallīnattapahitattapaggahaṭṭho. Tasmiṁ asallīnattapahitattapaggahaṭṭhe. “Tasmātiha bhikkhave tumhepi appaṭivānaṁ padaheyyātha. Kāmaṁ taco ca nhāru ca aṭṭhica avasissatu, upasussatu sarīre maṁsalohitaṁ. Yaṁ taṁ purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena pattabbaṁ, na taṁ apāpuṇitvā vīriyassa saṇṭhānaṁ bhavissatī”ti[2] vuttattā asallīnattapahitattavacanena padhānasmiṁ appaṭivānitā anivattanatā vuttā. Paggahaṭṭhavacanena pana kosajjuddhaccavimuttaṁ samappavattaṁ vīriyaṁ vuttaṁ.

Vīriyārambhe ñāṇanti vīrabhāvo vīriyaṁ, vīrānaṁ vā kammaṁ, vidhinā vā nayena upāyena īrayitabbaṁ pavattayitabbanti vīriyaṁ, tadetaṁ ussāhalakkhaṇaṁ, sahajātānaṁ dhammānaṁ upatthambhanarasaṁ, asaṁsīdanabhāvapaccupaṭṭhānaṁ, “saṁviggo yoniso padahatī”ti[3] vacanato saṁvegapadaṭṭhānaṁ, vīriyārambhavatthupadaṭṭhānaṁ vā. Sammā āraddhaṁ sabbasampattīnaṁ mūlaṁ hotīti daṭṭhabbaṁ. Vīriyasaṅkhāto ārambho vīriyārambho. Iminā sesārambhe paṭikkhipati. Ayaṁ hi **ārambha**saddo kamme āpattiyaṁ kiriyāyaṁ vīriye hiṁsāyaṁ vikopaneti anekesu atthesu āgato.

“Yaṁkiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ ārambhapaccayā.
Ārambhānaṁ nirodhena, natthi dukkhassa sambhavo”ti[4]—

ettha hi kammaṁ ārambhoti āgataṁ. “Ārambhati ca vippaṭisārī ca hotī”ti[5] ettha āpatti. “Mahāyaññā mahārambhā, na te honti mahapphalā”ti[6] ettha yūpussāpanādikiriyā. “Ārambhatha nikkamatha, yuñjatha Buddhasāsane”ti[7] ettha vīriyaṁ. “Samaṇaṁ Gotamaṁ uddissa pāṇaṁ ārambhantī”ti[8] ettha hiṁsā. “Bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato

1. Vi 2. 365 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 52 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 430 piṭṭhe.
4. Khu 1. 394 piṭṭhe. 5. Aṁ 2. 146; Abhi 3. 173 piṭṭhesu.
6. Aṁ 1. 351; Saṁ 1. 76 piṭṭhesu. 7. Saṁ 1. 158 piṭṭhe. 8. Ma 2. 32 piṭṭhe.

ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခတာယ ပဟိတော ပေသိတော ဝိဿဋ္ဌော အတ္တာ ဧတေနာတိ ပဟိတတ္တော။ **အတ္တာ**တိ အတ္တဘာဝေါ။ ယထာဟ— “ယာ ပန ဘိက္ခုနီ အတ္တာနံ ဝဓိတွာ ဝဓိတွာ ရောဒေယျာ”တိအာဒိ[၁]။ အသလ္လီနတ္တော စ သော ပဟိတတ္တော စာတိ အသလ္လီနတ္တပဟိတတ္တော။ သဟဇာတဓမ္မေ ပဂ္ဂဏှာတိ ဥပတ္ထမ္ဘေတီတိ ပဂ္ဂဟော၊ ပဂ္ဂဟော ဧဝ အတ္ထော ပဂ္ဂဟဋ္ဌော၊ ပဂ္ဂဟသဘာဝေါတိ အတ္ထော။ အသလ္လီနတ္တပဟိတတ္တဿ ပဂ္ဂဟဋ္ဌော အသလ္လီနတ္တပဟိတတ္တပဂ္ဂဟဋ္ဌော။ တသ္မိံ အသလ္လီနတ္တပဟိတတ္တပဂ္ဂဟဋ္ဌေ။ “တသ္မာတိဟ ဘိက္ခဝေ တုမှေပိ အပ္ပဋိဝါနံ ပဒဟေယျာထ။ ကာမံ တစော စ နှာရု စ အဋ္ဌိ စ အဝသိဿတု၊ ဥပသုဿတု သရီရေ မံသလောဟိတံ။ ယံ တံ ပုရိသထာမေန ပုရိသဝီရိယေန ပုရိသပရက္ကမေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ န တံ အပါပုဏိတွာ ဝီရိယဿ သဏ္ဌာနံ ဘဝိဿတီ”တိ[၂] ဝုတ္တတ္တာ အသလ္လီနတ္တပဟိတတ္တဝစနေန ပဓာနသ္မိံ အပ္ပဋိဝါနိတာ အနိဝတ္တနတာ ဝုတ္တာ။ ပဂ္ဂဟဋ္ဌဝစနေန ပန ကောသဇ္ဇုဒ္ဓစ္စဝိမုတ္တံ သမပ္ပဝတ္တံ ဝီရိယံ ဝုတ္တံ။

ဝီရိယာရမ္ဘေ ဉာဏန္တိ ဝီရဘာဝေါ ဝီရိယံ၊ ဝီရာနံ ဝါ ကမ္မံ, ဝိဓိနာ ဝါ နယေန ဥပါယေန ဤရယိတဗ္ဗံ ပဝတ္တယိတဗ္ဗန္တိ ဝီရိယံ၊ တဒေတံ ဥဿာဟလက္ခဏံ၊ သဟဇာတာနံ ဓမ္မာနံ ဥပတ္ထမ္ဘနရသံ၊ အသံသီဒနဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ “သံဝိဂ္ဂေါ ယောနိသော ပဒဟတီ”တိ[၃] ဝစနတော သံဝေဂပဒဋ္ဌာနံ, ဝီရိယာရမ္ဘဝတ္ထုပဒဋ္ဌာနံ ဝါ။ သမ္မာ အာရဒ္ဓံ သဗ္ဗသမ္ပတ္တီနံ မူလံ ဟောတီတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝီရိယသင်္ခါတော အာရမ္ဘော ဝီရိယာရမ္ဘော။ ဣမိနာ သေသာရမ္ဘေ ပဋိက္ခိပတိ။ အယံ ဟိ **အာရမ္ဘ**သဒ္ဒေါ ကမ္မေ အာပတ္တိယံ ကိရိယာယံ ဝီရိယေ ဟိံသာယံ ဝိကောပနေတိ အနေကေသု အတ္ထေသု အာဂတော။

“ယံကိဉ္စိ ဒုက္ခံ သမ္ဘောတိ၊ သဗ္ဗံ အာရမ္ဘပစ္စယာ။
အာရမ္ဘာနံ နိရောဓေန၊ နတ္ထိ ဒုက္ခဿ သမ္ဘဝေါ”တိ[၄]—

ဧတ္ထ ဟိ ကမ္မံ အာရမ္ဘောတိ အာဂတံ။ “အာရမ္ဘတိ စ ဝိပ္ပဋိသာရီ စ ဟောတီ”တိ[၅] ဧတ္ထ အာပတ္တိ။ “မဟာယညာ မဟာရမ္ဘာ၊ န တေ ဟောန္တိ မဟပ္ဖလာ”တိ[၆] ဧတ္ထ ယူပုဿာပနာဒိကိရိယာ။ “အာရမ္ဘထ နိက္ကမထ၊ ယုဉ္ဇထ ဗုဒ္ဓသာသနေ”တိ[၇] ဧတ္ထ ဝီရိယံ။ “သမဏံ ဂေါတမံ ဥဒ္ဒိဿ ပါဏံ အာရမ္ဘန္တီ”တိ[၈] ဧတ္ထ ဟိံသာ။ “ဗီဇဂါမဘူတဂါမသမာရမ္ဘာ ပဋိဝိရတော

၁-ဝိ ၂-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၅၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၄၃၀-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၃၉၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အံ ၂-၁၄၆၊ အဘိ ၃-၁၇၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-အံ ၁-၃၅၁၊ သံ ၁-၇၆-ပိဋ္ဌေသု။
၇-သံ ၁-၁၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၈-မ ၂-၃၂-ပိဋ္ဌေ။

hotī”ti[1] ettha chedanabhañjanādikaṁ vikopanaṁ. Idha pana vīriyameva adhippetaṁ. Tena vuttaṁ “vīriyasaṅkhāto ārambho vīriyārambho”ti. Vīriyañhi ārabhanakavasena ārambhoti vuccati. Tasmiṁ vīriyārambhe ñāṇaṁ. Asallīnattā pahitattātipi paṭhanti, asallīnabhāvena pahitabhāvenāti attho. Purimapāṭhoyeva sundaro. Keci pana “satidhammavicayavīriyapīti-sambojjhaṅgānaṁ samatā asallīnattatā, satisamādhipassaddhi-upekkhāsambhojjhaṅgānaṁ samatā pahitattatā, sattannaṁ sambojjhaṅgānaṁ samatā paggahaṭṭho”ti vaṇṇayanti.

39. Idāni sammāvāyāmasiddhaṁ maggaphalaṁ pattena lokahitatthaṁ dhammadesanā kātabbāti dassetuṁ tadanantaraṁ atthasandassane ñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ. Tattha **nānādhammappakāsanatā**ti sabbasaṅkhatāsaṅkatavasena nānādhammānaṁ pakāsanatā dīpanatā desanatā. **Pakāsanatā**ti ca pakāsanā eva[2]. **Atthasandassane**ti nānā-atthānaṁ paresaṁ sandassane. Dhammā ca atthā ca te eva.

40. Idāni paresaṁ dhammiyā kathāya sandassentassa tassa ariyapuggalassa yathāsabhāvadhammadesanākāraṇaṁ dassanavisuddhiṁ dassetuṁ tadanantaraṁ dassanavisuddhiñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ. Tattha **sabbadhammānaṁ ekasaṅgahatā nānattekattapaṭivedhe**ti sabbesaṁ saṅkhatāsaṅkhatadhammānaṁ ekasaṅgahatāya ca kāmacchandādīnaṁ nānattassa ca nekkhammādīnaṁ ekattassa ca paṭivedho, abhisamayoti attho. So pana[3] maggapaññā phalapaññā ca. Maggapaññā saccābhisamayakkhaṇe saccābhisamayavasena paṭivijjhatīti paṭivedho, phalapaññā paṭividdhattā paṭivedho. **Ekasaṅgahatā**ti ettha jātisaṅgaho sañjātisaṅgaho kiriyāsaṅgaho gaṇanasaṅgahoti catubbidho saṅgaho. Tattha “sabbe khattiyā āgacchantu, sabbebrāhmaṇā, sabbevessā, sabbe suddā āgacchantu”, “yā cāvuso Visākha sammāvācā, yo ca sammākammanto, yo ca sammā-ājīvo, ime dhammā sīlakkhandhe saṅgahitā”ti[4] ayaṁ **jātisaṅgaho** nāma. “Ekajātikā āgacchantū”ti vuttaṭṭhāne viya hi idha sabbe jātiyā ekasaṅgahitā. “Sabbe kosalakā āgacchantu,

1. Dī 1. 5; Ma 1. 237 piṭṭhādīsu.
2. Desanatāti ca pakāsanatā eva (Sī)
3. Sā panesā (Syā, Ka)
4. Ma 1. 375 piṭṭhe.

ဟောတီ”တိ[၁] ဧတ္ထ ဆေဒနဘဉ္ဇနာဒိကံ ဝိကောပနံ။ ဣဓ ပန ဝီရိယမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝီရိယသင်္ခါတော အာရမ္ဘော ဝီရိယာရမ္ဘော”တိ။ ဝီရိယဉှိ အာရဘနကဝသေန အာရမ္ဘောတိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ ဝီရိယာရမ္ဘေ ဉာဏံ။ အသလ္လီနတ္တာ ပဟိတတ္တာတိပိ ပဌန္တိ၊ အသလ္လီနဘာဝေန ပဟိတဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ ပုရိမပါဌောယေဝ သုန္ဒရော။ ကေစိ ပန “သတိဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိ-သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ သမတာ အသလ္လီနတ္တတာ၊ သတိသမာဓိပဿဒ္ဓိဥပေက္ခာ-သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ သမတာ ပဟိတတ္တတာ၊ သတ္တန္နံ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ သမတာ ပဂ္ဂဟဋ္ဌော”တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။

၃၉။ ဣဒါနိ သမ္မာဝါယာမသိဒ္ဓံ မဂ္ဂဖလံ ပတ္တေန လောကဟိတတ္ထံ ဓမ္မဒေသနာ ကာတဗ္ဗာတိ ဒဿေတုံ တဒနန္တရံ အတ္ထသန္ဒဿနေ ဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **နာနာဓမ္မပ္ပကာသနတာ**တိ သဗ္ဗသင်္ခတာသင်္ခတဝသေန နာနာဓမ္မာနံ ပကာသနတာ ဒီပနတာ ဒေသနတာ။ **ပကာသနတာ**တိ စ ပကာသနာ ဧဝ[၂]။ **အတ္ထသန္ဒဿနေ**တိ နာနာအတ္ထာနံ ပရေသံ သန္ဒဿနေ။ ဓမ္မာ စ အတ္ထာ စ တေ ဧဝ။

၄၀။ ဣဒါနိ ပရေသံ ဓမ္မိယာ ကထာယ သန္ဒဿေန္တဿ တဿ အရိယ-ပုဂ္ဂလဿ ယထာသဘာဝဓမ္မဒေသနာကာရဏံ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိံ ဒဿေတုံ တဒနန္တရံ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဧကသင်္ဂဟတာ နာနတ္တေကတ္တပဋိဝေဓေ**တိ သဗ္ဗေသံ သင်္ခတာသင်္ခတဓမ္မာနံ ဧကသင်္ဂဟတာယ စ ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနံ နာနတ္တဿ စ နေက္ခမ္မာဒီနံ ဧကတ္တဿ စ ပဋိဝေဓော၊ အဘိသမယောတိ အတ္ထော။ သော ပန[၃] မဂ္ဂပညာ ဖလပညာ စ။ မဂ္ဂပညာ သစ္စာဘိသမယက္ခဏေ သစ္စာဘိသမယဝသေန ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ ပဋိဝေဓော၊ ဖလပညာ ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ပဋိဝေဓော။ **ဧကသင်္ဂဟတာ**တိ ဧတ္ထ ဇာတိသင်္ဂဟော သဉ္ဇာတိသင်္ဂဟော ကိရိယာသင်္ဂဟော ဂဏနသင်္ဂဟောတိ စတုဗ္ဗိဓော သင်္ဂဟော။ တတ္ထ “သဗ္ဗေ ခတ္တိယာ အာဂစ္ဆန္တု၊ သဗ္ဗေ ဗြာဟ္မဏာ, သဗ္ဗေ ဝေဿာ, သဗ္ဗေ သုဒ္ဒါ အာဂစ္ဆန္တု”, “ယာ စာဝုသော ဝိသာခ သမ္မာဝါစာ၊ ယော စ သမ္မာကမ္မန္တော၊ ယော စ သမ္မာအာဇီဝေါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သီလက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ”တိ[၄] အယံ **ဇာတိသင်္ဂဟော** နာမ။ “ဧကဇာတိကာ အာဂစ္ဆန္တူ”တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဝိယ ဟိ ဣဓ သဗ္ဗေ ဇာတိယာ ဧကသင်္ဂဟိတာ။ “သဗ္ဗေ ကောသလကာ အာဂစ္ဆန္တု၊

၁-ဒီ ၁-၅၊ မ ၁-၂၃၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဒေသနတာတိ စ ပကာသနတာ ဧဝ (သီ)
၃-သာ ပနေသာ (သျာ၊ က)
၄-မ ၁-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။

sabbe māgadhikā, sabbe bhārukacchakā āgacchantu”, “yo cāvuso Visākha sammāvāyāmo, yā ca sammāsati, yo ca sammāsamādhi, ime dhammā samādhikkhandhe saṅgahitā”ti[1] ayaṁ **sañjātisaṅgaho** nāma. “Ekaṭṭhāne jātā saṁvaḍḍhā[2] āgacchantū”ti vuttaṭṭhāne viya hi idha sabbe jātiṭṭhānena nivutthokāsena ekasaṅgahitā. “Sabbe hatthārohā āgacchantu, sabbe assārohā āgacchantu, sabbe rathikā āgacchantu”, “yā cāvuso Visākha sammādiṭṭhi, yo ca sammāsaṅkappo, ime dhammā paññākkhandhe saṅgahitā”ti[1] ayaṁ **kiriyāsaṅgaho** nāma. Sabbeva hi te attano kiriyākaraṇena ekasaṅgahitā. “Cakkhāyatanaṁ katamaṁ khandhagaṇanaṁ gacchati, cakkhāyatanaṁ rūpakkhandhagaṇanaṁ gacchati. Hañci cakkhāyatanaṁ rūpakkhandhagaṇanaṁ gacchati, tena vata re vattabbe cakkhāyatanaṁ rūpakkhandhena saṅgahitan”ti[3] ayaṁ **gaṇanasaṅgaho** nāma. Ayamidha adhippeto. Tathaṭṭhādīsu dvādasasu ākāresu visuṁ visuṁ ekena saṅgaho gaṇanaparicchedo etesanti ekasaṅgahā, ekasaṅgahānaṁ bhāvo ekasaṅgahatā.

Dassanavisuddhiñāṇanti maggaphalañāṇaṁ dassanaṁ, dassanameva visuddhi dassanavisuddhi, dassanavisuddhi eva ñāṇaṁ dassanavisuddhiñāṇaṁ. Maggañāṇaṁ visujjhatīti dassanavisuddhi, phalañāṇaṁ visuddhattā dassanavisuddhi.

41. Idāni dassanavisuddhisādhakāni vipassanāñāṇāni dvidhā dassetuṁ tadanantaraṁ khantiñāṇapariyogāhaṇañāṇāni uddiṭṭhāni. Tattha **viditattā paññā**ti rūpakkhandhādīnaṁ aniccādito viditattā pavattā paññā. **Khantiñāṇan**ti viditameva khamatīti khanti, khanti eva ñāṇaṁ khantiñāṇaṁ. Etena adhivāsanakhantiṁ paṭikkhipati. Etaṁ kalāpasammasanādivasena pavattaṁ taruṇavipassanāñāṇaṁ.

42. **Phuṭṭhattā paññā**ti rūpakkhandhādīnaṁ aniccādivasena ñāṇaphassena phuṭṭhattā pavattā paññā. **Pariyogāhaṇe ñāṇan**ti phuṭṭhameva pariyogāhati pavisatīti pariyogāhaṇaṁ, ñāṇaṁ. Gā-kāraṁ rassaṁ katvāpi paṭhanti. Etaṁ bhaṅgānupassanādivasena pavattaṁ tikkhavipassanāñāṇaṁ. Keci pana “vipassanāñāṇameva saddhāvāhissa khantiñāṇaṁ, paññāvāhissa pariyogāhaṇañāṇan”ti vadanti. Evaṁ sante etāni dve ñāṇāni ekassa na

1. Ma 1. 375 piṭṭhe. 2. Jātisambandhā (Sī, Syā) 3. Abhi 4. 251 piṭṭhe.

သဗ္ဗေ မာဂဓိကာ၊ သဗ္ဗေ ဘာရုကစ္ဆကာ အာဂစ္ဆန္တု”, “ယော စာဝုသော ဝိသာခ သမ္မာဝါယာမော၊ ယာ စ သမ္မာသတိ၊ ယော စ သမ္မာသမာဓိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သမာဓိက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ”တိ[၁] အယံ **သဉ္ဇာတိသင်္ဂဟော** နာမ။ “ဧကဋ္ဌာနေ ဇာတာ သံဝဍ္ဎာ[၂] အာဂစ္ဆန္တူ”တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဝိယ ဟိ ဣဓ သဗ္ဗေ ဇာတိဋ္ဌာနေန နိဝုတ္ထောကာသေန ဧကသင်္ဂဟိတာ။ “သဗ္ဗေ ဟတ္ထာရောဟာ အာဂစ္ဆန္တု၊ သဗ္ဗေ အဿာရောဟာ အာဂစ္ဆန္တု၊ သဗ္ဗေ ရထိကာ အာဂစ္ဆန္တု”, “ယာ စာဝုသော ဝိသာခ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ယော စ သမ္မာသင်္ကပ္ပော၊ ဣမေ ဓမ္မာ ပညာက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ”တိ[၁] အယံ **ကိရိယာသင်္ဂဟော** နာမ။ သဗ္ဗေဝ ဟိ တေ အတ္တနော ကိရိယာကရဏေန ဧကသင်္ဂဟိတာ။ “စက္ခာယတနံ ကတမံ ခန္ဓဂဏနံ ဂစ္ဆတိ၊ စက္ခာယတနံ ရူပက္ခန္ဓဂဏနံ ဂစ္ဆတိ။ ဟဉ္စိ စက္ခာယတနံ ရူပက္ခန္ဓဂဏနံ ဂစ္ဆတိ၊ တေန ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ စက္ခာယတနံ ရူပက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတ”န္တိ[၃] အယံ **ဂဏနသင်္ဂဟော** နာမ။ အယမိဓ အဓိပ္ပေတော။ တထဋ္ဌာဒီသု ဒွါဒသသု အာကာရေသု ဝိသုံ ဝိသုံ ဧကေန သင်္ဂဟော ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ ဧတေသန္တိ ဧကသင်္ဂဟာ၊ ဧကသင်္ဂဟာနံ ဘာဝေါ ဧကသင်္ဂဟတာ။

ဒဿနဝိသုဒ္ဓိဉာဏန္တိ မဂ္ဂဖလဉာဏံ ဒဿနံ၊ ဒဿနမေဝ ဝိသုဒ္ဓိ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ၊ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ဧဝ ဉာဏံ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိဉာဏံ။ မဂ္ဂဉာဏံ ဝိသုဇ္ဈတီတိ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ၊ ဖလဉာဏံ ဝိသုဒ္ဓတ္တာ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ။

၄၁။ ဣဒါနိ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိသာဓကာနိ ဝိပဿနာဉာဏာနိ ဒွိဓာ ဒဿေတုံ တဒနန္တရံ ခန္တိဉာဏပရိယောဂါဟဏဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထ **ဝိဒိတတ္တာ ပညာ**တိ ရူပက္ခန္ဓာဒီနံ အနိစ္စာဒိတော ဝိဒိတတ္တာ ပဝတ္တာ ပညာ။ **ခန္တိဉာဏ**န္တိ ဝိဒိတမေဝ ခမတီတိ ခန္တိ၊ ခန္တိ ဧဝ ဉာဏံ ခန္တိဉာဏံ။ ဧတေန အဓိဝါသနခန္တိံ ပဋိက္ခိပတိ။ ဧတံ ကလာပသမ္မသနာဒိဝသေန ပဝတ္တံ တရုဏဝိပဿနာဉာဏံ။

၄၂။ **ဖုဋ္ဌတ္တာ ပညာ**တိ ရူပက္ခန္ဓာဒီနံ အနိစ္စာဒိဝသေန ဉာဏဖဿေန ဖုဋ္ဌတ္တာ ပဝတ္တာ ပညာ။ **ပရိယောဂါဟဏေ ဉာဏ**န္တိ ဖုဋ္ဌမေဝ ပရိယောဂါဟတိ ပဝိသတီတိ ပရိယောဂါဟဏံ၊ ဉာဏံ။ ဂါ-ကာရံ ရဿံ ကတွာပိ ပဌန္တိ။ ဧတံ ဘင်္ဂါနုပဿနာဒိဝသေန ပဝတ္တံ တိက္ခဝိပဿနာဉာဏံ။ ကေစိ ပန “ဝိပဿနာဉာဏမေဝ သဒ္ဓါဝါဟိဿ ခန္တိဉာဏံ၊ ပညာဝါဟိဿ ပရိယောဂါဟဏဉာဏ”န္တိ ဝဒန္တိ။ ဧဝံ သန္တေ ဧတာနိ ဒွေ ဉာဏာနိ ဧကဿ န

၁-မ ၁-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဇာတိသမ္ဗန္ဓာ (သီ၊ သျာ) ၃-အဘိ ၄-၂၅၁-ပိဋ္ဌေ။

sambhavanti, tadasambhave ekassa sāvakassa sattasaṭṭhi sāvakasādhāraṇañāṇāni na sambhavanti, tasmā taṁ na yujjati.

43. Idāni yasmā puthujjanā sekkhā ca vipassanūpage khandhādayo dhamme sakale eva sammasanti, na tesaṁ ekadesaṁ, tasmā tesaṁ padesavihāro na labbhati, arahatoyeva yathāruci padesavihāro labbhatīti dassanavisuddhisādhakāni ñāṇāni vatvā tadanantaraṁ arahato dassanavisuddhisiddhaṁ padesavihārañāṇaṁ uddiṭṭhaṁ. Tattha **samodahane paññā**ti khandhādīnaṁ ekadesassa vedanādhammassa samodahanapaññā, sampiṇḍanapaññā rāsikaraṇapaññā. Samodhāne paññātipi pāṭho, soyeva attho.

Padesavihāre ñāṇanti khandhādīnaṁ padesena ekadesena avayavena vihāro padesavihāro, tasmiṁ padesavihāre ñāṇaṁ. Tattha **padeso** nāma khandhapadesā āyatanadhātusacca-indriyapaccayākārasatipaṭṭhānajhāna-nāmarūpadhammapadesoti nānāvidho. Evaṁ nānāvidho cesa vedanā eva. Kathaṁ? Pañcannaṁ khandhānaṁ vedanākkhandhavasena khandhekadeso, dvādasannaṁ āyatanānaṁ vedanāvasena dhammāyatanekadeso, aṭṭhārasannaṁ dhātūnaṁ vedanāvasena dhammadhātekadeso, catunnaṁ saccānaṁ vedanāvasena dukkhasaccekadeso, bāvīsatiyā indriyānaṁ pañcavedanindriyavasena indriyekadeso, dvādasannaṁ paṭiccasamuppādaṅgānaṁ phassapaccayā vedanāvasena paccayākārekadeso, catunnaṁ satipaṭṭhānānaṁ vedanānupassanāvasena satipaṭṭhānekadeso, catunnaṁ jhānānaṁ sukha-upekkhāvasena jhānekadeso, nāmarūpānaṁ vedanāvasena nāmarūpekadeso, kusalādīnaṁ sabbadhammānaṁ vedanāvasena dhammekadesoti evaṁ vedanā eva khandhādīnaṁ padeso, tassā vedanāya eva paccavekkhaṇavasena padesavihāro.

44. Idāni yasmā samādhibhāvanāmayañāṇādīni bhāventā puthujjanā sekkhā ca te te bhāvetabbabhāvanādhamme adhipatī jeṭṭhake katvā tena tena pahātabbe tappaccanīke nānāsabhāve dhamme anekādīnave[1] ādīnavato paccavekkhitvā tassa tassa bhāvanādhammassa vasena cittaṁ patiṭṭhapetvā te te paccanīkadhamme pajahanti, pajahantā

1. Anekādīnavehi (Syā, Ka)

သမ္ဘဝန္တိ၊ တဒသမ္ဘဝေ ဧကဿ သာဝကဿ သတ္တသဋ္ဌိ သာဝကသာဓာရဏ-ဉာဏာနိ န သမ္ဘဝန္တိ၊ တသ္မာ တံ န ယုဇ္ဇတိ။

၄၃။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ပုထုဇ္ဇနာ သေက္ခာ စ ဝိပဿနူပဂေ ခန္ဓာဒယော ဓမ္မေ သကလေ ဧဝ သမ္မသန္တိ၊ န တေသံ ဧကဒေသံ၊ တသ္မာ တေသံ ပဒေသဝိဟာရော န လဗ္ဘတိ၊ အရဟတောယေဝ ယထာရုစိ ပဒေသဝိဟာရော လဗ္ဘတီတိ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိသာဓကာနိ ဉာဏာနိ ဝတွာ တဒနန္တရံ အရဟတော ဒဿနဝိသုဒ္ဓိသိဒ္ဓံ ပဒေသဝိဟာရဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **သမောဒဟနေ ပညာ**တိ ခန္ဓာဒီနံ ဧကဒေသဿ ဝေဒနာဓမ္မဿ သမောဒဟနပညာ၊ သမ္ပိဏ္ဍနပညာ ရာသိကရဏပညာ။ သမောဓာနေ ပညာတိပိ ပါဌော၊ သောယေဝ အတ္ထော။

ပဒေသဝိဟာရေ ဉာဏန္တိ ခန္ဓာဒီနံ ပဒေသေန ဧကဒေသေန အဝယဝေန ဝိဟာရော ပဒေသဝိဟာရော၊ တသ္မိံ ပဒေသဝိဟာရေ ဉာဏံ။ တတ္ထ **ပဒေသော** နာမ ခန္ဓပဒေသာ အာယတနဓာတုသစ္စဣန္ဒြိယပစ္စယာကာရသတိပဋ္ဌာနဈာန-နာမရူပဓမ္မပဒေသောတိ နာနာဝိဓော။ ဧဝံ နာနာဝိဓော စေသ ဝေဒနာ ဧဝ။ ကထံ? ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဝေဒနာက္ခန္ဓဝသေန ခန္ဓေကဒေသော၊ ဒွါဒသန္နံ အာယတနာနံ ဝေဒနာဝသေန ဓမ္မာယတနေကဒေသော၊ အဋ္ဌာရသန္နံ ဓာတူနံ ဝေဒနာဝသေန ဓမ္မဓာတေကဒေသော၊ စတုန္နံ သစ္စာနံ ဝေဒနာဝသေန ဒုက္ခသစ္စေကဒေသော၊ ဗာဝီသတိယာ ဣန္ဒြိယာနံ ပဉ္စဝေဒနိန္ဒြိယဝသေန ဣန္ဒြိ-ယေကဒေသော၊ ဒွါဒသန္နံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂါနံ ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာဝသေန ပစ္စယာကာရေကဒေသော၊ စတုန္နံ သတိပဋ္ဌာနာနံ ဝေဒနာနုပဿနာဝသေန သတိပဋ္ဌာနေကဒေသော၊ စတုန္နံ ဈာနာနံ သုခဥပေက္ခာဝသေန ဈာနေက-ဒေသော၊ နာမရူပါနံ ဝေဒနာဝသေန နာမရူပေကဒေသော၊ ကုသလာဒီနံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဝေဒနာဝသေန ဓမ္မေကဒေသောတိ ဧဝံ ဝေဒနာ ဧဝ ခန္ဓာဒီနံ ပဒေသော၊ တဿာ ဝေဒနာယ ဧဝ ပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ပဒေသဝိဟာရော။

၄၄။ ဣဒါနိ ယသ္မာ သမာဓိဘာဝနာမယဉာဏာဒီနိ ဘာဝေန္တာ ပုထုဇ္ဇနာ သေက္ခာ စ တေ တေ ဘာဝေတဗ္ဗဘာဝနာဓမ္မေ အဓိပတီ ဇေဋ္ဌကေ ကတွာ တေန တေန ပဟာတဗ္ဗေ တပ္ပစ္စနီကေ နာနာသဘာဝေ ဓမ္မေ အနေကာဒီ-နဝေ[၁] အာဒီနဝတော ပစ္စဝေက္ခိတွာ တဿ တဿ ဘာဝနာဓမ္မဿ ဝသေန စိတ္တံ ပတိဋ္ဌပေတွာ တေ တေ ပစ္စနီကဓမ္မေ ပဇဟန္တိ၊ ပဇဟန္တာ

၁-အနေကာဒီနဝေဟိ (သျာ၊ က)

ca vipassanākāle sabbasaṅkhāre suññato disvā pacchā samucchedena pajahanti, tathā pajahantā ca ekābhisamayavasena saccāni paṭivijjhantā pajahanti, yathāvutteheva ākārehi sabbepi ariyā yathāyogaṁ paṭipajjanti, tasmā padesavihārañāṇānantaraṁ saññāvivaṭṭañāṇādīni cha ñāṇāni yathākkamena uddiṭṭhāni. Tattha **adhipatattā paññā**ti nekkhammādīnaṁ adhipatibhāvena nekkhammādīni adhikāni katvā tadadhikabhāvena pavattā paññāti attho. **Saññāvivaṭṭe ñāṇan**ti saññāya vivaṭṭanaṁ parāvaṭṭanaṁ parammukhabhāvoti saññāvivaṭṭo[1], yāya saññāya te te bhāvanādhamme adhipatiṁ karoti, tāya saññāya hetubhūtāya, karaṇabhūtāya[2] vā tato tato kāmacchandādito vivaṭṭane ñāṇanti vuttaṁ hoti. Etto vivaṭṭoti avuttepi yato vivaṭṭati, tato eva vivaṭṭoti gayhati yathā vivaṭṭanānupassanāya. Sā pana saññā sañjānanalakkhaṇā, tadevatanti puna sañjānanapaccayanimitta-karaṇarasādāru-ādīsu tacchakādayo viya, yathāgahitanimittavasena abhinivesakaraṇapaccupaṭṭhānā hatthidassaka-andhā viya, ārammaṇe anogāḷhavuttitāya aciraṭṭhānapaccupaṭṭhānā vā vijju viya, yathā-upaṭṭhitavisayapadaṭṭhānā tiṇapurisakesu migapotakānaṁ purisāti uppannasaññā viya.

45. **Nānatte paññā**ti nānāsabhāve bhāvetabbato aññasabhāve kāmacchandādike ādīnavadassanena pavattā paññā. **Nānatte**ti ca nimittatthe bhummavacanaṁ. Nānattappahānaṁ vā nānattaṁ, nānattappahānanimittaṁ nānattappahānahetu nekkhammādīsu paññāti adhippāyo. **Cetovivaṭṭe ñāṇan**ti cetaso kāmacchāndādito vivaṭṭanaṁ nekkhammādīsu ñāṇaṁ. **Ceto**ti cettha cetanā adhippetā. Sā cetanābhāvalakkhaṇā, abhisandahanalakkhaṇā vā, āyūhanarasā, saṁvidahanapaccupaṭṭhānā sakiccaparakiccasādhakā jeṭṭhasissamahāvaḍḍhaki-ādayo viya. Accāyikakammānussaraṇādīsu ca panāyaṁ sampayuttānaṁ ussāhanabhāvena pākaṭā hoti.

46. **Adhiṭṭhāne paññā**ti nekkhammādivasena cittassa patiṭṭhāpane paññā. **Cittavivaṭṭe ñāṇan**ti kāmacchandādipatānavasena cittassa vivaṭṭane

1. Parammukhabhāvo (Syā, Ka)
2. Kāraṇabhūtāya (Syā)

စ ဝိပဿနာကာလေ သဗ္ဗသင်္ခါရေ သုညတော ဒိသွာ ပစ္ဆာ သမုစ္ဆေဒေန ပဇဟန္တိ၊ တထာ ပဇဟန္တာ စ ဧကာဘိသမယဝသေန သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တာ ပဇဟန္တိ၊ ယထာဝုတ္တေဟေဝ အာကာရေဟိ သဗ္ဗေပိ အရိယာ ယထာယောဂံ ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မာ ပဒေသဝိဟာရဉာဏာနန္တရံ သညာဝိဝဋ္ဋဉာဏာဒီနိ ဆ ဉာဏာနိ ယထာက္ကမေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထ **အဓိပတတ္တာ ပညာ**တိ နေက္ခမ္မာဒီနံ အဓိပတိဘာဝေန နေက္ခမ္မာဒီနိ အဓိကာနိ ကတွာ တဒဓိကဘာဝေန ပဝတ္တာ ပညာတိ အတ္ထော။ **သညာဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ**န္တိ သညာယ ဝိဝဋ္ဋနံ ပရာဝဋ္ဋနံ ပရမ္မုခဘာဝေါတိ သညာဝိဝဋ္ဋော[1]၊ ယာယ သညာယ တေ တေ ဘာဝနာဓမ္မေ အဓိပတိံ ကရောတိ၊ တာယ သညာယ ဟေတုဘူတာယ, ကရဏဘူတာယ[2] ဝါ တတော တတော ကာမစ္ဆန္ဒာဒိတော ဝိဝဋ္ဋနေ ဉာဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတ္တော ဝိဝဋ္ဋောတိ အဝုတ္တေပိ ယတော ဝိဝဋ္ဋတိ၊ တတော ဧဝ ဝိဝဋ္ဋောတိ ဂယှတိ ယထာ ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာယ။ သာ ပန သညာ သဉ္ဇာနနလက္ခဏာ၊ တဒေဝေတန္တိ ပုန သဉ္ဇာနနပစ္စယနိမိတ္တကရဏရသာ ဒါရုအာဒီသု တစ္ဆကာဒယော ဝိယ၊ ယထာဂဟိတနိမိတ္တဝသေန အဘိနိဝေသကရဏပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဟတ္ထိဒဿကအန္ဓာ ဝိယ၊ အာရမ္မဏေ အနောဂါဠှဝုတ္တိတာယ အစိရဋ္ဌာနပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဝါ ဝိဇ္ဇု ဝိယ၊ ယထာဥပဋ္ဌိတဝိသယပဒဋ္ဌာနာ တိဏပုရိသကေသု မိဂပေါတကာနံ ပုရိသာတိ ဥပ္ပန္နသညာ ဝိယ။

၄၅။ **နာနတ္တေ ပညာ**တိ နာနာသဘာဝေ ဘာဝေတဗ္ဗတော အညသဘာဝေ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိကေ အာဒီနဝဒဿနေန ပဝတ္တာ ပညာ။ **နာနတ္တေ**တိ စ နိမိတ္တတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ။ နာနတ္တပ္ပဟာနံ ဝါ နာနတ္တံ၊ နာနတ္တပ္ပဟာနနိမိတ္တံ နာနတ္တပ္ပဟာနဟေတု နေက္ခမ္မာဒီသု ပညာတိ အဓိပ္ပါယော။ **စေတောဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ**န္တိ စေတသော ကာမစ္ဆန္ဒာဒိတော ဝိဝဋ္ဋနံ နေက္ခမ္မာဒီသု ဉာဏံ။ **စေတော**တိ စေတ္ထ စေတနာ အဓိပ္ပေတာ။ သာ စေတနာဘာဝလက္ခဏာ, အဘိသန္ဒဟနလက္ခဏာ ဝါ၊ အာယူဟနရသာ၊ သံဝိဒဟနပစ္စုပဋ္ဌာနာ သကိစ္စပရကိစ္စသာဓကာ ဇေဋ္ဌသိဿမဟာဝဍ္ဎကီအာဒယော ဝိယ။ အစ္စာယိကကမ္မာနုဿရဏာဒီသု စ ပနာယံ သမ္ပယုတ္တာနံ ဥဿာဟနဘာဝေန ပါကဋာ ဟောတိ။

၄၆။ **အဓိဋ္ဌာနေ ပညာ**တိ နေက္ခမ္မာဒိဝသေန စိတ္တဿ ပတိဋ္ဌာပနေ ပညာ။ **စိတ္တဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ**န္တိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိပဟာနဝသေန စိတ္တဿ ဝိဝဋ္ဋနေ

၁-ပရမ္မုခဘာဝေါ (သျာ၊ က)
၂-ကာရဏဘူတာယ (သျာ)

ñāṇaṁ. Cittaṁ cettha vijānanalakkhaṇaṁ, pubbaṅgamarasaṁ, sandhānapaccupaṭṭhānaṁ, nāmarūpapadaṭṭhānaṁ.

47. **Suññate paññā**ti attattaniyasuññatāya anattānattaniyepavattā anattanupassanā paññā. **Ñāṇavivaṭṭe ñāṇan**ti ñāṇameva abhinivesato vivaṭṭatīti vivaṭṭo, taṁ ñāṇavivaṭṭabhūtaṁ ñāṇaṁ.

48. **Vosagge**[1] **paññā**ti ettha vosajjatīti vosaggo, kāmacchandādīnaṁ vosaggo nekkhammādimhi paññā. **Vimokkhavivaṭṭe ñāṇan**ti kāmacchandādikehi vimuccatīti vimokkho, vimokkho eva vivaṭṭo vimokkhavivaṭṭo, so eva ñāṇaṁ.

49. **Tathaṭṭhe paññā**ti ekekassa saccassa catubbidhe catubbidhe aviparītasabhāve kiccavasena asammohato pavattā paññā. **Saccavivaṭṭe ñāṇan**ti catūsu saccesu dubhato vuṭṭhānavasena vivaṭṭatīti saccavivaṭṭo, so eva ñāṇaṁ. Ekameva ñāṇaṁ adhipatikatadhammavasena saññāvivaṭṭoti, pahātabbadhammavasena cetovivaṭṭoti, cittapatiṭṭhāpanavasena cittavivaṭṭoti, paccanīkapahānavasena vimokkhavivaṭṭoti evaṁ catudhā vuttaṁ. Anattānupassanāva suññatākāravasena "ñāṇavivaṭṭe ñāṇan"ti vuttā, maggañāṇameva heṭṭhā "magge ñāṇan"ti ca "ānantarikasamādhimhi ñāṇan"ti ca dvidhā vuttaṁ[2], vivaṭṭanākāravasena "saccavivaṭṭe ñāṇan"ti vuttaṁ.

50. Idāni tassa saccavivaṭṭañāṇavasena pavattassa āsavānaṁ khaye ñāṇassa vasena pavattāni kamato cha abhiññāñāṇāni uddiṭṭhāni. Tatthāpi lokapākaṭānubhāvattā ativimhāpananti paṭhamaṁ iddhividhañāṇaṁ uddiṭṭhaṁ, cetopariyañāṇassa visayato dibbasotañāṇaṁ oḷārikavisayanti dutiyaṁ dibbasotañāṇaṁ uddiṭṭhaṁ, sukhumavisayattā tatiyaṁ cetopariyañāṇaṁ uddiṭṭhaṁ. Tīsu vijjāsu pubbenivāsacchādakātītatama-vinodakattā paṭhamaṁ pubbenivāsānussatiñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ, paccuppannānāgatatamavinodakattā dutiyaṁ dibbacakkhuñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ, sabbatamasamucchedakattā tatiyaṁ āsavānaṁ khaye ñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ. Tattha **kāyampī**ti rūpakāyampi. **Cittampī**ti pādakajjhānacittampi.

1. Vossagge (Bahūsu) 2. Vuttampi (Sī)

ဉာဏံ။ စိတ္တံ စေတ္ထ ဝိဇာနနလက္ခဏံ၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမရသံ၊ သန္ဓာနပစ္စုပဋ္ဌာနံ၊ နာမရူပပဒဋ္ဌာနံ။

၄၇။ **သုညတေ ပညာ**တိ အတ္တတ္တနိယသုညတာယ အနတ္တာနတ္တနိယေ ပဝတ္တာ အနတ္တာနုပဿနာ ပညာ။ **ဉာဏဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ**န္တိ ဉာဏမေဝ အဘိနိဝေသတော ဝိဝဋ္ဋတီတိ ဝိဝဋ္ဋော၊ တံ ဉာဏဝိဝဋ္ဋဘူတံ ဉာဏံ။

၄၈။ **ဝေါသဂ္ဂေ**[၁] **ပညာ**တိ ဧတ္ထ ဝေါသဇ္ဇတီတိ ဝေါသဂ္ဂေါ၊ ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနံ ဝေါသဂ္ဂေါ နေက္ခမ္မာဒိမှိ ပညာ။ **ဝိမောက္ခဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ**န္တိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိကေဟိ ဝိမုစ္စတီတိ ဝိမောက္ခော၊ ဝိမောက္ခော ဧဝ ဝိဝဋ္ဋော ဝိမောက္ခဝိဝဋ္ဋော၊ သော ဧဝ ဉာဏံ။

၄၉။ **တထဋ္ဌေ ပညာ**တိ ဧကေကဿ သစ္စဿ စတုဗ္ဗိဓေ စတုဗ္ဗိဓေ အဝိပရီတသဘာဝေ ကိစ္စဝသေန အသမ္မောဟတော ပဝတ္တာ ပညာ။ **သစ္စဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ**န္တိ စတူသု သစ္စေသု ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝသေန ဝိဝဋ္ဋတီတိ သစ္စဝိဝဋ္ဋော၊ သော ဧဝ ဉာဏံ။ ဧကမေဝ ဉာဏံ အဓိပတိကတဓမ္မဝသေန သညာဝိဝဋ္ဋောတိ, ပဟာတဗ္ဗဓမ္မဝသေန စေတောဝိဝဋ္ဋောတိ, စိတ္တပတိဋ္ဌာပနဝသေန စိတ္တဝိဝဋ္ဋောတိ, ပစ္စနီကပဟာနဝသေန ဝိမောက္ခဝိဝဋ္ဋောတိ ဧဝံ စတုဓာ ဝုတ္တံ။ အနတ္တာနုပဿနာဝ သုညတာကာရဝသေန "ဉာဏဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ"န္တိ ဝုတ္တာ၊ မဂ္ဂဉာဏမေဝ ဟေဋ္ဌာ "မဂ္ဂေ ဉာဏ"န္တိ စ "အာနန္တရိကသမာဓိမှိ ဉာဏ"န္တိ စ ဒွိဓာ ဝုတ္တံ[၂]၊ ဝိဝဋ္ဋနာကာရဝသေန "သစ္စဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ"န္တိ ဝုတ္တံ။

၅၀။ ဣဒါနိ တဿ သစ္စဝိဝဋ္ဋဉာဏဝသေန ပဝတ္တဿ အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏဿ ဝသေန ပဝတ္တာနိ ကမတော ဆ အဘိညာဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထာပိ လောကပါကဋာနုဘာဝတ္တာ အတိဝိမှာပနန္တိ ပဌမံ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ စေတောပရိယဉာဏဿ ဝိသယတော ဒိဗ္ဗသောတဉာဏံ ဩဠာရိကဝိသယန္တိ ဒုတိယံ ဒိဗ္ဗသောတဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ သုခုမဝိသယတ္တာ တတိယံ စေတောပရိယဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တီသု ဝိဇ္ဇာသု ပုဗ္ဗေနိဝါသစ္ဆာဒကာတီတတမဝိနောဒကတ္တာ ပဌမံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာနာဂတတမဝိနောဒကတ္တာ ဒုတိယံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ သဗ္ဗတမသမုစ္ဆေဒကတ္တာ တတိယံ အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **ကာယမ္ပီ**တိ ရူပကာယမ္ပိ။ **စိတ္တမ္ပီ**တိ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တမ္ပိ။

၁-ဝေါဿဂ္ဂေ (ဗဟူသု) ၂-ဝုတ္တမ္ပိ (သီ)

Ekavavatthānatāti parikammacittena ekato ṭhapanatāya ca dissamānakāyena, adissamānakāyena vā gantukāmakāle yathāyogaṁ kāyassapi cittassapi missīkaraṇatāya cāti vuttaṁ hoti. **Kāyo**ti cettha sarīraṁ. Sarīraṁ hi asucisañcayato kucchitānaṁ kesādīnañceva cakkhurogādīnaṁ rogasatānañca āyabhūtato kāyoti vuccati. **Sukhasaññañca lahusaññañcā**ti ettha catutthajjhānasampayuttaṁ ekaṁyeva saññaṁ ākāranānattato dvidhā katvā samuccayattho ca-saddo payutto. Catutthajhānasmiṁ hi upekkhā santattā[1] sukhanti vuttā, taṁsampayuttā saññā sukhasaññā. Sāyeva nīvaraṇehi ceva vitakkādipaccanīkehi ca vimuttattā lahusaññā. **Adhiṭṭhānavasenā**ti adhikaṁ katvā ṭhānavasena, pavisanavasenāti adhippāyo. Adhiṭṭhānavasena cāti ca-saddo sambandhitabbo. Ettāvatā sabbappakārassa iddhividhassa yathāyogaṁ kāraṇaṁ vuttaṁ.

Ijjhanaṭṭhe paññāti ijjhanasabhāve paññā. **Iddhividhe ñāṇa**nti ijjhanaṭṭhena iddhi, nipphatti-atthena paṭilābhaṭṭhena cāti vuttaṁ hoti. Yaṁ hi nipphajjati paṭilabbhati ca, taṁ ijjhatīti vuccati. Yathāha—"kāmaṁ kāmayamānassa, tassa cetaṁ samijjhatī"ti[2]. Tathā "nekkhammaṁ ijjhatīti iddhi, paṭiharatīti pāṭihāriyaṁ, arahattamaggo ijjhatīti iddhi, paṭiharatīti pāṭihāriyan"ti[3]. Aparo nayo—ijjhanaṭṭhena iddhi, upāyasampadāyetaṁ adhivacanaṁ. Upāyasampadā hi ijjhati adhippetaphalappasavanato. Yathāha "ayaṁ kho citto gahapati sīlavā kalyāṇadhammo, sace paṇidahissati, anāgatamaddhānaṁ rājā assaṁ cakkavattīti. Ijjhissati hi sīlavato cetopaṇidhi visuddhattā"ti[4]. Aparo nayo—etāya sattā ijjhantīti iddhi, **ijjhantī**ti iddhā vuddhā ukkaṁsagatā hontīti vuttaṁ hoti. Iddhi eva vidhaṁ iddhividhaṁ, iddhikoṭṭhāso iddhivikappoti attho. Taṁ iddhividhaṁ ñāṇanti vuttaṁ hoti.

51. **Vitakkavipphāravasenā**ti dibbasotadhātu-uppādanatthaṁ parikammakaraṇakāle saddanimittesu attano vitakkavipphāravasena vitakkavegavasena. **Vitakko**ti cettha vitakketīti vitakko, vitakkanaṁ vā vitakko, ūhananti vuttaṁ hoti. Svāyaṁ ārammaṇe cittassa abhiniropanalakkhaṇo,

1. Santaṁ (Syā) 2. Khu 1. 399 piṭṭhe. 3. Khu 9. 404 piṭṭhe. 4. Saṁ 2. 491 piṭṭhe.

ဧကဝဝတ္ထာနတာတိ ပရိကမ္မစိတ္တေန ဧကတော ဌပနတာယ စ ဒိဿမာနကာယေန, အဒိဿမာနကာယေန ဝါ ဂန္တုကာမကာလေ ယထာယောဂံ ကာယဿပိ စိတ္တဿပိ မိဿီကရဏတာယ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကာယော**တိ စေတ္ထ သရီရံ။ သရီရံ ဟိ အသုစိသဉ္စယတော ကုစ္ဆိတာနံ ကေသာဒီနဉ္စေဝ စက္ခုရောဂါဒီနံ ရောဂသတာနဉ္စ အာယဘူတတော ကာယောတိ ဝုစ္စတိ။ **သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စာ**တိ ဧတ္ထ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမ္ပယုတ္တံ ဧကံယေဝ သညံ အာကာရနာနတ္တတော ဒွိဓာ ကတွာ သမုစ္စယတ္ထော စ-သဒ္ဒေါ ပယုတ္တော။ စတုတ္ထဇ္ဈာနသ္မိံ ဟိ ဥပေက္ခာ သန္တတ္တာ[၁] သုခန္တိ ဝုတ္တာ၊ တံသမ္ပယုတ္တာ သညာ သုခသညာ။ သာယေဝ နီဝရဏေဟိ စေဝ ဝိတက္ကာဒိပစ္စနီကေဟိ စ ဝိမုတ္တတ္တာ လဟုသညာ။ **အဓိဋ္ဌာနဝသေနာ**တိ အဓိကံ ကတွာ ဌာနဝသေန၊ ပဝိသနဝသေနာတိ အဓိပ္ပါယော။ အဓိဋ္ဌာနဝသေန စာတိ စ-သဒ္ဒေါ သမ္ဗန္ဓိတဗ္ဗော။ ဧတ္တာဝတာ သဗ္ဗပ္ပကာရဿ ဣဒ္ဓိဝိဓဿ ယထာယောဂံ ကာရဏံ ဝုတ္တံ။

ဣဇ္ဈနဋ္ဌေ ပညာတိ ဣဇ္ဈနသဘာဝေ ပညာ။ **ဣဒ္ဓိဝိဓေ ဉာဏ**န္တိ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ၊ နိပ္ဖတ္တိအတ္ထေန ပဋိလာဘဋ္ဌေန စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယံ ဟိ နိပ္ဖဇ္ဇတိ ပဋိလဗ္ဘတိ စ၊ တံ ဣဇ္ဈတီတိ ဝုစ္စတိ။ ယထာဟ—"ကာမံ ကာမယမာနဿ၊ တဿ စေတံ သမိဇ္ဈတီ"တိ[၂]။ တထာ "နေက္ခမ္မံ ဣဇ္ဈတီတိ ဣဒ္ဓိ၊ ပဋိဟရတီတိ ပါဋိဟာရိယံ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဣဇ္ဈတီတိ ဣဒ္ဓိ၊ ပဋိဟရတီတိ ပါဋိဟာရိယ"န္တိ[၃]။ အပရော နယော—ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ၊ ဥပါယသမ္ပဒါယေတံ အဓိဝစနံ။ ဥပါယသမ္ပဒါ ဟိ ဣဇ္ဈတိ အဓိပ္ပေတဖလပ္ပသဝနတော။ ယထာဟ "အယံ ခေါ စိတ္တော ဂဟပတိ သီလဝါ ကလျာဏဓမ္မော၊ သစေ ပဏိဒဟိဿတိ၊ အနာဂတမဒ္ဓါနံ ရာဇာ အဿံ စက္ကဝတ္တီတိ။ ဣဇ္ဈိဿတိ ဟိ သီလဝတော စေတောပဏိဓိ ဝိသုဒ္ဓတ္တာ"တိ[၄]။ အပရော နယော—ဧတာယ သတ္တာ ဣဇ္ဈန္တီတိ ဣဒ္ဓိ၊ **ဣဇ္ဈန္တီ**တိ ဣဒ္ဓါ ဝုဒ္ဓါ ဥက္ကံသဂတာ ဟောန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣဒ္ဓိ ဧဝ ဝိဓံ ဣဒ္ဓိဝိဓံ၊ ဣဒ္ဓိကောဋ္ဌာသော ဣဒ္ဓိဝိကပ္ပေါတိ အတ္ထော။ တံ ဣဒ္ဓိဝိဓံ ဉာဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၅၁။ **ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရဝသေနာ**တိ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုဥပ္ပါဒနတ္ထံ ပရိကမ္မကရဏကာလေ သဒ္ဒနိမိတ္တေသု အတ္တနော ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရဝသေန ဝိတက္ကဝေဂဝသေန။ **ဝိတက္ကော**တိ စေတ္ထ ဝိတက္ကေတီတိ ဝိတက္ကော၊ ဝိတက္ကနံ ဝါ ဝိတက္ကော၊ ဦဟနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သွာယံ အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ အဘိနိရောပနလက္ခဏော၊

၁-သန္တံ (သျာ) ၂-ခု ၁-၃၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၉-၄၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၄-သံ ၂-၄၉၁-ပိဋ္ဌေ။

āhananapariyāhananaraso. Tathā hi tena yogāvacaro ārammaṇaṁ vitakkāhataṁ vitakkapariyāhataṁ karotīti vuccati. Ārammaṇe cittassa ānayanapaccupaṭṭhāno, tajjāsamannāhārena pana indriyena ca parikkhitte visaye anantarāyena uppajjanato āpāthagatavisayapadaṭṭhānoti vuccati. **Nānattekattasaddanimittānan**ti nānāsabhāvānaṁ ekasabhāvānañca saddanimittānaṁ. Saddā eva cettha vitakkuppattikāraṇattā saṅkhāranimittattā ca nimittāni. Bherisaddādivasena ekagghanībhūtā, anekā vā saddā, nānādisāsu vā saddā, nānāsattānaṁ vā saddā nānattasaddā, ekadisāya saddā, ekasattassa vā saddā, bherisaddādivasena ekekasaddā vā ekattasaddā. **Saddo**ti cettha sappatīti saddo, kathīyatīti attho. **Pariyogāhaṇe paññā**ti pavisanapaññā, pajānanapaññāti attho. **Sotadhātuvisuddhiñāṇan**ti savanaṭṭhena ca nijjīvaṭṭhena ca sotadhātu, sotadhātukiccakaraṇavasena ca sotadhātu viyātipi sotadhātu, parisuddhattā nirupakkilesattā visudhi, sotadhātu eva visuddhi sotadhātuvisuddhi, sotadhātuvisuddhi eva ñāṇaṁ sotadhātuvisuddhiñāṇaṁ.

52. **Tiṇṇannaṁ cittānan**ti somanassasahagata domanassasahagata-upekkhāsahagatavasena tiṇṇannaṁ cittānaṁ, **vipphārattā**ti vipphārabhāvena vegenāti attho. Hetu-atthe nissakkavacanaṁ, cetopariyañāṇuppādanatthaṁ parikammakaraṇakāle paresaṁ tiṇṇannaṁ cittānaṁ vipphārahetunā. **Indriyānaṁ pasādavasenā**ti cakkhādīnaṁ channaṁ indriyānaṁ pasādavasena, indriyānaṁ patiṭṭhitokāsā cettha phalūpacārena indriyānanti vuttā yathā "vipasannāni kho te āvuso indriyāni parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto"ti[1]. Indriyapatiṭṭhitokāsesupi hadayavatthu eva idhādhippetaṁ. **Pasādavasenā**ti ca anāvilabhāvavasena. "Pasādappasādavasenā"ti vattabbe appasādasaddassa lopo katoti veditabbaṁ. Atha vā idamappasannanti gahaṇassa pasādamapekkhitvā eva sambhavato "pasādavasenā"ti vacaneneva appasādopi vuttova hotīti veditabbaṁ. **Nānattekattaviññāṇacariyā pariyogāhaṇe paññā**ti yathāsambhavaṁ nānāsabhāva-ekasabhāva-ekūnanavutiviññāṇapavattivijānanapaññā. Ettha asamāhitassa viññāṇacariyā nānattā, samāhitassa viññāṇacariyā ekattā.

---

1. Vi 3. 51 piṭṭhe.

အာဟနနပရိယာဟနနရသော။ တထာ ဟိ တေန ယောဂါဝစရော အာရမ္မဏံ ဝိတက္ကာဟတံ ဝိတက္ကပရိယာဟတံ ကရောတီတိ ဝုစ္စတိ။ အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ အာနယနပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ တဇ္ဇာသမန္နာဟာရေန ပန ဣန္ဒြိယေန စ ပရိက္ခိတ္တေ ဝိသယေ အနန္တရာယေန ဥပ္ပဇ္ဇနတော အာပါထဂတဝိသယပဒဋ္ဌာနောတိ ဝုစ္စတိ။ **နာနတ္တေကတ္တသဒ္ဒနိမိတ္တာန**န္တိ နာနာသဘာဝါနံ ဧကသဘာဝါနဉ္စ သဒ္ဒနိမိတ္တာနံ။ သဒ္ဒါ ဧဝ စေတ္ထ ဝိတက္ကုပ္ပတ္တိကာရဏတ္တာ သင်္ခါရနိမိတ္တတ္တာ စ နိမိတ္တာနိ။ ဘေရိသဒ္ဒါဒိဝသေန ဧကဂ္ဃနီဘူတာ, အနေကာ ဝါ သဒ္ဒါ, နာနာဒိသာသု ဝါ သဒ္ဒါ, နာနာသတ္တာနံ ဝါ သဒ္ဒါ နာနတ္တသဒ္ဒါ၊ ဧကဒိသာယ သဒ္ဒါ, ဧကသတ္တဿ ဝါ သဒ္ဒါ, ဘေရိသဒ္ဒါဒိဝသေန ဧကေကသဒ္ဒါ ဝါ ဧကတ္တသဒ္ဒါ။ **သဒ္ဒေါ**တိ စေတ္ထ သပ္ပတီတိ သဒ္ဒေါ၊ ကထီယတီတိ အတ္ထော။ **ပရိယောဂါဟဏေ ပညာ**တိ ပဝိသနပညာ၊ ပဇာနနပညာတိ အတ္ထော။ **သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိဉာဏ**န္တိ သဝနဋ္ဌေန စ နိဇ္ဇီဝဋ္ဌေန စ သောတဓာတု၊ သောတဓာတုကိစ္စကရဏဝသေန စ သောတဓာတု ဝိယာတိပိ သောတဓာတု၊ ပရိသုဒ္ဓတ္တာ နိရုပက္ကိလေသတ္တာ ဝိသုဒ္ဓိ၊ သောတဓာတု ဧဝ ဝိသုဒ္ဓိ သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိ၊ သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိ ဧဝ ဉာဏံ သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိဉာဏံ။

၅၂။ **တိဏ္ဏန္နံ စိတ္တာန**န္တိ သောမနဿသဟဂတ ဒေါမနဿသဟဂတ-ဥပေက္ခာသဟဂတဝသေန တိဏ္ဏန္နံ စိတ္တာနံ၊ **ဝိပ္ဖါရတ္တာ**တိ ဝိပ္ဖါရဘာဝေန ဝေဂေနာတိ အတ္ထော။ ဟေတုအတ္ထေ နိဿက္ကဝစနံ၊ စေတောပရိယဉာဏုပ္ပါဒနတ္ထံ ပရိကမ္မကရဏကာလေ ပရေသံ တိဏ္ဏန္နံ စိတ္တာနံ ဝိပ္ဖါရဟေတုနာ။ **ဣန္ဒြိယာနံ ပသာဒဝသေနာ**တိ စက္ခာဒီနံ ဆန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ ပသာဒဝသေန၊ ဣန္ဒြိယာနံ ပတိဋ္ဌိတောကာသာ စေတ္ထ ဖလူပစာရေန ဣန္ဒြိယာနန္တိ ဝုတ္တာ ယထာ "ဝိပ္ပသန္နာနိ ခေါ တေ အာဝုသော ဣန္ဒြိယာနိ ပရိသုဒ္ဓေါ ဆဝိဝဏ္ဏော ပရိယောဒါတော"တိ[၁]။ ဣန္ဒြိယပတိဋ္ဌိတောကာသေသုပိ ဟဒယဝတ္ထု ဧဝ ဣဓာဓိပ္ပေတံ။ **ပသာဒဝသေနာ**တိ စ အနာဝိလဘာဝဝသေန။ "ပသာဒပ္ပသာဒဝသေနာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ အပ္ပသာဒသဒ္ဒဿ လောပေါ ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အထ ဝါ ဣဒမပ္ပသန္နန္တိ ဂဟဏဿ ပသာဒမပေက္ခိတွာ ဧဝ သမ္ဘဝတော "ပသာဒဝသေနာ"တိ ဝစနေနေဝ အပ္ပသာဒေါပိ ဝုတ္တောဝ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **နာနတ္တေကတ္တဝိညာဏစရိယာ ပရိယောဂါဟဏေ ပညာ**တိ ယထာသမ္ဘဝံ နာနာသဘာဝ-ဧကသဘာဝ-ဧကူနနဝုတိဝိညာဏပဝတ္တိဝိဇာနနပညာ။ ဧတ္ထ အသမာဟိတဿ ဝိညာဏစရိယာ နာနတ္တာ၊ သမာဟိတဿ ဝိညာဏစရိယာ ဧကတ္တာ။

၁-ဝိ ၃-၅၁-ပိဋ္ဌေ။

Sarāgādicittaṁ vā nānattaṁ, vītarāgādicittaṁ ekattaṁ. **Cetopariyañāṇan**ti ettha pariyātīti pariyaṁ, paricchindatīti attho. Cetaso pariyaṁ cetopariyaṁ, cetopariyañca taṁ ñāṇañcāti cetopariyañāṇaṁ. Vipphāratātipi pāṭho, vipphāratāyāti attho.

53. **Paccayappavattānaṁ dhammānan**ti paṭiccasamuppādavasena paccayato pavattānaṁ paccayuppannadhammānaṁ. **Nānattekattakammavipphāravasenā**ti ettha akusalaṁ kammaṁ nānattaṁ, kusalaṁ kammaṁ ekattaṁ. Kāmāvacaraṁ vā kammaṁ nānattaṁ, rūpavacarārūpāvacaraṁ kammaṁ ekattaṁ. Nānattekattakammavipphāravasena paccayapavattānaṁ dhammānaṁ pariyogāhaṇe paññāti sambandho. **Pubbenivāsānussatiñāṇan**ti pubbe atītajātīsu nivutthakhandhā pubbenivāso. **Nivutthā**ti ajjhāvutthā anubhūtā attano santāne uppajjitvā niruddhā. Pubbe atītajātīsu nivutthadhammā vā pubbenivāso. **Nivutthā**ti gocaranivāsena nivutthā attano viññāṇena viññātā paricchinnā, paraviññāṇena viññātāpi vā. Chinnavaṭumakānussaraṇādīsu te Buddhānaṁyeva labbhanti. **Pubbenivāsānussatī**ti yāya satiyā pubbenivāsaṁ anussarati, sā pubbenivāsānussati. **Ñāṇan**ti tāya satiyā sampayuttaṁ ñāṇaṁ.

54. **Obhāsavasenā**ti dibbena cakkhunā rūpadassanatthaṁ pasāritassa tejokasiṇa-odātakasiṇa-ālokakasiṇānaṁ aññatarassa catutthajjhānārammaṇassa kasiṇobhāsassa vasena. **Nānattekattarūpa-nimittānan**ti nānāsattānaṁ rūpāni, nānattakāyaṁ upapannānaṁ vā sattānaṁ rūpāni, nānādisāsu vā rūpāni, asammissāni vā rūpāni nānattarūpāni, ekasattassa rūpāni, ekattakāyaṁ upapannassa vā rūpāni, ekadisāya vā rūpāni, nānādisādīnaṁ sammissībhūtāni vā rūpāni ekattarūpāni. **Rūpan**ti cettha vaṇṇāyatanameva. Taṁ hi rūpayatīti rūpaṁ, vaṇṇavikāraṁ āpajjamānaṁ hadayaṅgatabhāvaṁ pakāsetīti attho. Rūpameva rūpanimittaṁ. Tesaṁ nānattekattarūpanimittānaṁ. **Dassanaṭṭhe paññā**ti dassanasabhāve paññā.

Dibbacakkhuñāṇanti dibbasadisattā dibbaṁ. Devānaṁ hi sucaritakammanibbattaṁ pittasemharuhirādīhi apalibuddhaṁ upakkilesavimuttāya dūrepi ārammaṇasampaṭicchanasamatthaṁ dibbaṁ pasādacakkhu hoti. Idañcāpi vīriyabhāvanābalanibbattaṁ ñāṇacakkhu tādisamevāti dibbasadisattā dibbaṁ, dibbavihāravasena

သရာဂါဒိစိတ္တံ ဝါ နာနတ္တံ၊ ဝီတရာဂါဒိစိတ္တံ ဧကတ္တံ။ **စေတောပရိယဉာဏန္တိ** ဧတ္ထ ပရိယာတီတိ ပရိယံ၊ ပရိစ္ဆိန္ဒတီတိ အတ္ထော။ စေတသော ပရိယံ စေတောပရိယံ၊ စေတောပရိယဉ္စ တံ ဉာဏဉ္စာတိ စေတောပရိယဉာဏံ။ ဝိပ္ဖာရတာတိပိ ပါဌော၊ ဝိပ္ဖာရတာယာတိ အတ္ထော။

၅၃။ **ပစ္စယပ္ပဝတ္တာနံ ဓမ္မာနန္တိ** ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝသေန ပစ္စယတော ပဝတ္တာနံ ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မာနံ။ **နာနတ္တေကတ္တကမ္မဝိပ္ဖာရဝသေနာ**တိ ဧတ္ထ အကုသလံ ကမ္မံ နာနတ္တံ၊ ကုသလံ ကမ္မံ ဧကတ္တံ။ ကာမာဝစရံ ဝါ ကမ္မံ နာနတ္တံ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရံ ကမ္မံ ဧကတ္တံ။ နာနတ္တေကတ္တကမ္မဝိပ္ဖာရဝသေန ပစ္စယပဝတ္တာနံ ဓမ္မာနံ ပရိယောဂါဟဏေ ပညာတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏန္တိ** ပုဗ္ဗေ အတီတဇာတီသု နိဝုတ္ထခန္ဓာ ပုဗ္ဗေနိဝါသော။ **နိဝုတ္ထာ**တိ အဇ္ဈာဝုတ္ထာ အနုဘူတာ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓါ။ ပုဗ္ဗေ အတီတဇာတီသု နိဝုတ္ထဓမ္မာ ဝါ ပုဗ္ဗေနိဝါသော။ **နိဝုတ္ထာ**တိ ဂေါစရနိဝါသေန နိဝုတ္ထာ အတ္တနော ဝိညာဏေန ဝိညာတာ ပရိစ္ဆိန္နာ၊ ပရဝိညာဏေန ဝိညာတာပိ ဝါ။ ဆိန္နဝဋုမကာနုဿရဏာဒီသု တေ ဗုဒ္ဓါနံယေဝ လဗ္ဘန္တိ။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတီ**တိ ယာယ သတိယာ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရတိ၊ သာ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ။ **ဉာဏန္တိ** တာယ သတိယာ သမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ။

၅၄။ **ဩဘာသဝသေနာ**တိ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ရူပဒဿနတ္ထံ ပသာရိတဿ တေဇောကသိဏဩဒါတကသိဏအာလောကကသိဏာနံ အညတရဿ စတုတ္ထဇ္ဈာနာရမ္မဏဿ ကသိဏောဘာသဿ ဝသေန။ **နာနတ္တေကတ္တရူပနိမိတ္တာနန္တိ** နာနာသတ္တာနံ ရူပါနိ, နာနတ္တကာယံ ဥပပန္နာနံ ဝါ သတ္တာနံ ရူပါနိ, နာနာဒိသာသု ဝါ ရူပါနိ, အသမ္မိဿာနိ ဝါ ရူပါနိ နာနတ္တရူပါနိ၊ ဧကသတ္တဿ ရူပါနိ, ဧကတ္တကာယံ ဥပပန္နဿ ဝါ ရူပါနိ, ဧကဒိသာယ ဝါ ရူပါနိ, နာနာဒိသာဒီနံ သမ္မိဿီဘူတာနိ ဝါ ရူပါနိ ဧကတ္တရူပါနိ။ **ရူပန္တိ** စေတ္ထ ဝဏ္ဏာယတနမေဝ။ တံ ဟိ ရူပယတီတိ ရူပံ၊ ဝဏ္ဏဝိကာရံ အာပဇ္ဇမာနံ ဟဒယင်္ဂတဘာဝံ ပကာသေတီတိ အတ္ထော။ ရူပမေဝ ရူပနိမိတ္တံ။ တေသံ နာနတ္တေကတ္တရူပနိမိတ္တာနံ။ **ဒဿနဋ္ဌေ ပညာ**တိ ဒဿနသဘာဝေ ပညာ။

ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏန္တိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ။ ဒေဝါနံ ဟိ သုစရိတကမ္မနိဗ္ဗတ္တံ ပိတ္တသေမှရုဟိရာဒီဟိ အပလိဗုဒ္ဓံ ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တတာယ ဒူရေပိ အာရမ္မဏသမ္ပဋိစ္ဆနသမတ္ထံ ဒိဗ္ဗံ ပသာဒစက္ခု ဟောတိ။ ဣဒဉ္စာပိ ဝီရိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တံ ဉာဏစက္ခု တာဒိသမေဝါတိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗံ၊ ဒိဗ္ဗဝိဟာရဝသေန

paṭiladdhattā attanā dibbavihārasannissitattāpi dibbaṁ, ālokapariggahena mahājutikattāpi dibbaṁ, tirokuṭṭādigatarūpadassanena mahāgatikattāpi dibbaṁ. Taṁ sabbaṁ saddasatthānusārena veditabbaṁ. Dassanaṭṭhena cakkhu, cakkhukiccakaraṇena cakkhumivātipi cakkhu, dibbañca taṁ cakkhu cāti dibbacakkhu, dibbacakkhu ca taṁ ñāṇañcāti dibbacakkhuñāṇaṁ.

55. **Catusaṭṭhiyā ākārehī**ti aṭṭhasu maggaphalesu ekekasmiṁ aṭṭhannaṁ aṭṭhannaṁ indriyānaṁ vasena catusaṭṭhiyā ākārehi. **Tiṇṇannaṁ indriyānan**ti anaññātaññassāmītindriyaṁ aññindriyaṁ aññātāvindriyanti imesaṁ tiṇṇannaṁ indriyānaṁ. **Vasibhāvatā paññā**ti vasibhāvatāya pavattā paññā, arahattaphale aṭṭhannaṁ indriyānaṁ vasena aṭṭhahi ākārehi aññātāvindriyasseva vasibhāvatāya arahattamaggakkhaṇe abhāvepi kāraṇasiddhivasena tadatthasādhanatāya vuttanti veditabbaṁ. **Āsavānaṁ khaye ñāṇan**ti attanā vajjhānaṁ āsavānaṁ khayakaraṁ arahattamaggañāṇaṁ.

56-59. Idāni āsavānaṁ khayañāṇasaṅkhāta-arahattamaggañāṇasambandhena catunnampi maggañāṇānaṁ ekekassa maggañāṇassa ekābhisamayataṁ dassetuṁ “pariññaṭṭhe paññā”ti-ādīni cattāri ñāṇāni uddiṭṭhāni. Tatthāpi oḷārikattā sabbasattasādhāraṇattā ca suviññeyyanti dukkhasaccaṁ paṭhamaṁ vuttaṁ, tasseva hetudassanatthaṁ tadanantaraṁ samudayasaccaṁ, hetunirodhā phalanirodhoti ñāpanatthaṁ tadanantaraṁ nirodhasaccaṁ, tadamigamūpāyadassanatthaṁ ante[1] maggasaccaṁ. Bhavasukhassādagadhitānaṁ vā sattānaṁ saṁvegajananatthaṁ paṭhamaṁ dukkhamāha, taṁ neva akataṁ āgacchati, na issaranimmānādito hoti, ito pana hotīti ñāpanatthaṁ tadanantaraṁ samudayasaccaṁ, tato sahetukena dukkhena abhibhūtattā saṁviggamānasānaṁ dukkhanissaraṇagavesīnaṁ nissaraṇadassanena assāsajananatthaṁ nirodhaṁ, tato nirodhādhigamatthaṁ nirodhasampāpakaṁ magganti. Idāni tabbisayāni ñāṇāni teneva kamena uddiṭṭhāni. Tattha **pariññaṭṭhe**ti dukkhassa pīḷanaṭṭhādike catubbidhe parijānitabbasabhāve. **Pahānaṭṭhe**ti samudayassa āyūhanaṭṭhādike catubbidhe pahātabbasabhāve. **Sacchikiriyaṭṭhe**ti nirodhassa nissaraṇaṭṭhādike catubbidhe sacchikātabbasabhāve. **Bhāvanaṭṭhe**ti maggassa niyyānaṭṭhādike catubbidhe bhāvetabbasabhāve.

---

1. Tadanantaraṁ (Sī)

ပဋိလဒ္ဓတ္တာ အတ္တနာ ဒိဗ္ဗဝိဟာရသန္နိဿိတတ္တာပိ ဒိဗ္ဗံ၊ အာလောကပရိဂ္ဂဟေန မဟာဇုတိကတ္တာပိ ဒိဗ္ဗံ၊ တိရောကုဋ္ဋာဒိဂတရူပဒဿနေန မဟာဂတိကတ္တာပိ ဒိဗ္ဗံ။ တံ သဗ္ဗံ သဒ္ဒသတ္ထာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒဿနဋ္ဌေန စက္ခု၊ စက္ခုကိစ္စကရဏေန စက္ခုမိဝါတိပိ စက္ခု၊ ဒိဗ္ဗဉ္စ တံ စက္ခု စာတိ ဒိဗ္ဗစက္ခု၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု စ တံ ဉာဏဉ္စာတိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ။

၅၅။ **စတုသဋ္ဌိယာ အာကာရေဟီ**တိ အဋ္ဌသု မဂ္ဂဖလေသု ဧကေကသ္မိံ အဋ္ဌန္နံ အဋ္ဌန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ ဝသေန စတုသဋ္ဌိယာ အာကာရေဟိ။ **တိဏ္ဏန္နံ ဣန္ဒြိယာန**န္တိ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ အညိန္ဒြိယံ အညာတာဝိန္ဒြိယန္တိ ဣမေသံ တိဏ္ဏန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ။ **ဝသိဘာဝတာ ပညာ**တိ ဝသိဘာဝတာယ ပဝတ္တာ ပညာ၊ အရဟတ္တဖလေ အဋ္ဌန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ ဝသေန အဋ္ဌဟိ အာကာရေဟိ အညာတာဝိန္ဒြိယဿေဝ ဝသိဘာဝတာယ အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေ အဘာဝေပိ ကာရဏသိဒ္ဓိဝသေန တဒတ္ထသာဓနတာယ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏ**န္တိ အတ္တနာ ဝဇ္ဈာနံ အာသဝါနံ ခယကရံ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ။

၅၆-၅၉။ ဣဒါနိ အာသဝါနံ ခယဉာဏသင်္ခါတအရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏသမ္ဗန္ဓေန စတုန္နမ္ပိ မဂ္ဂဉာဏာနံ ဧကေကဿ မဂ္ဂဉာဏဿ ဧကာဘိသမယတံ ဒဿေတုံ “ပရိညဋ္ဌေ ပညာ”တိအာဒီနိ စတ္တာရိ ဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထာပိ ဩဠာရိကတ္တာ သဗ္ဗသတ္တသာဓာရဏတ္တာ စ သုဝိညေယျန္တိ ဒုက္ခသစ္စံ ပဌမံ ဝုတ္တံ၊ တဿေဝ ဟေတုဒဿနတ္ထံ တဒနန္တရံ သမုဒယသစ္စံ၊ ဟေတုနိရောဓာ ဖလနိရောဓောတိ ဉာပနတ္ထံ တဒနန္တရံ နိရောဓသစ္စံ၊ တဒဓိဂမူပါယဒဿနတ္ထံ အန္တေ[၁] မဂ္ဂသစ္စံ။ ဘဝသုခဿာဒဂဓိတာနံ ဝါ သတ္တာနံ သံဝေဂဇနနတ္ထံ ပဌမံ ဒုက္ခမာဟ၊ တံ နေဝ အကတံ အာဂစ္ဆတိ၊ န ဣဿရနိမ္မာနာဒိတော ဟောတိ၊ ဣတော ပန ဟောတီတိ ဉာပနတ္ထံ တဒနန္တရံ သမုဒယသစ္စံ၊ တတော သဟေတုကေန ဒုက္ခေန အဘိဘူတတ္တာ သံဝိဂ္ဂမာနသာနံ ဒုက္ခနိဿရဏဂဝေသီနံ နိဿရဏဒဿနေန အဿာသဇနနတ္ထံ နိရောဓံ၊ တတော နိရောဓာဓိဂမတ္ထံ နိရောဓသမ္ပာပကံ မဂ္ဂန္တိ။ ဣဒါနိ တဗ္ဗိသယာနိ ဉာဏာနိ တေနေဝ ကမေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထ **ပရိညဋ္ဌေ**တိ ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌာဒိကေ စတုဗ္ဗိဓေ ပရိဇာနိတဗ္ဗသဘာဝေ။ **ပဟာနဋ္ဌေ**တိ သမုဒယဿ အာယူဟနဋ္ဌာဒိကေ စတုဗ္ဗိဓေ ပဟာတဗ္ဗသဘာဝေ။ **သစ္ဆိကိရိယဋ္ဌေ**တိ နိရောဓဿ နိဿရဏဋ္ဌာဒိကေ စတုဗ္ဗိဓေ သစ္ဆိကာတဗ္ဗသဘာဝေ။ **ဘာဝနဋ္ဌေ**တိ မဂ္ဂဿ နိယျာနဋ္ဌာဒိကေ စတုဗ္ဗိဓေ ဘာဝေတဗ္ဗသဘာဝေ။

၁-တဒနန္တရံ (သီ)

60-63. Idāni bhāvitamaggassa paccavekkhaṇavasena vā abhāvitamaggassa anussavavasena vā visuṁ visuṁ saccañāṇāni dassetuṁ **dukkhe ñāṇā**dīni cattāri ñāṇāni uddiṭṭhāni. Tattha **dukkhe**ti ettha **du**-iti ayaṁ saddo kucchite dissati. Kucchitaṁ hi puttaṁ duputtoti vadanti. **Khaṁ**-saddo pana tucche. Tucchaṁ hi ākāsaṁ 'khan'ti vuccati. Idañca paṭhamasaccaṁ kucchitaṁ anekupaddavādhiṭṭhānato, tucchaṁ bālajanaparikappitadhuva-subhasukhattabhāvavirahitato. Tasmā kucchitattā tucchattā ca "dukkhan"ti vuccati.

Dukkhasamudayeti ettha **saṁ**-iti ayaṁ saddo "samāgamo sametan"ti-ādīsu[1] viya saṁyogaṁ dīpeti, **u**-iti ayaṁ saddo "uppannaṁ uditan"ti-ādīsu[2] viya uppattiṁ. **Aya**-saddo pana kāraṇaṁ dīpeti. Idañcāpi dutiyasaccaṁ avasesapaccayasamāyoge sati dukkhassa uppattikāraṇaṁ. Iti dukkhassa saṁyoge uppattikāraṇattā "dukkhasamudayan"ti vuccati.

Dukkhanirodheti ettha **ni**-saddo abhāvaṁ, **rodha**saddo ca cārakaṁ dīpeti. Tasmā abhāvo ettha saṁsāracārakasaṅkhātassa dukkharodhassa sabbagatisuññattā, samadhigate vā tasmiṁ saṁsāracārakassa dukkharodhassa abhāvo hoti tappaṭipakkhattātipi "dukkhanirodhan"ti vuccati. Dukkhassa vā anuppattinirodhapaccayattā dukkhanirodhanti vuccati.

Dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāyāti ettha yasmā ayaṁ etaṁ dukkhanirodhaṁ gacchati ārammaṇakaraṇavasena tadabhimukhībhūtattā[3], paṭipadā ca hoti dukkhanirodhappattiyā, tasmā dukkhanirodhagāmini-paṭipadāti vuccati. Cattāri maggañāṇāneva heṭṭhā vuṭṭhānākāradīpanavasena "magge ñāṇan"ti vuttāni, anantaraphaladāyakattassa kāraṇaparidīpanavasena "ānantarikasamādhimhi ñāṇan"ti vuttāni, vivaṭṭanākāradīpanavasena "saccavivaṭṭe ñāṇan"ti vuttāni, maggapaṭipāṭikkameneva arahattamaggañāṇuppattiṁ, tassa[4] ca ñāṇassa abhiññābhāvaṁ dīpetuṁ arahattamaggañāṇameva "āsavānaṁ khaye ñāṇan"ti vuttaṁ, puna catunnampi maggañāṇānaṁ ekābhisamayataṁ dīpetuṁ "pariññaṭṭhe paññā dukkhe ñāṇan"ti-ādīni cattāri ñāṇāni vuttāni. Puna ekekasmiṁ sacce visuṁ visuṁ uppattidīpanavasena "dukkhe ñāṇan"ti-ādīni cattāri ñāṇāni uddiṭṭhānīti evaṁ pubbāparaviseso veditabboti.

1. Abhi 2. 105; Dī 2. 245 piṭṭhādīsu. 2. Vi 1. 92; Khu 8. 271 piṭṭhādīsu.
3. Tadabhimukhabhūtattā (Sī), tadabhimukhattā (Syā)
4. Arahattamaggañāṇuppattikassa (Sī)

၆၀-၆၃။ ဣဒါနိ ဘာဝိတမဂ္ဂဿ ပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ဝါ အဘာဝိတမဂ္ဂဿ အနုဿဝဝသေန ဝါ ဝိသုံ ဝိသုံ သစ္စဉာဏာနိ ဒဿေတုံ **ဒုက္ခေ ဉာဏာ**ဒီနိ စတ္တာရိ ဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထ **ဒုက္ခေ**တိ ဧတ္ထ **ဒု**-ဣတိ အယံ သဒ္ဒေါ ကုစ္ဆိတေ ဒိဿတိ။ ကုစ္ဆိတံ ဟိ ပုတ္တံ ဒုပုတ္တောတိ ဝဒန္တိ။ **ခံ**-သဒ္ဒေါ ပန တုစ္ဆေ။ တုစ္ဆံ ဟိ အာကာသံ 'ခ'န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဣဒဉ္စ ပဌမသစ္စံ ကုစ္ဆိတံ အနေကုပဒ္ဒဝါဓိဋ္ဌာနတော၊ တုစ္ဆံ ဗာလဇနပရိကပ္ပိတဓုဝသုဘသုခတ္တဘာဝဝိရဟိတတော။ တသ္မာ ကုစ္ဆိတတ္တာ တုစ္ဆတ္တာ စ "ဒုက္ခ"န္တိ ဝုစ္စတိ။

ဒုက္ခသမုဒယေတိ ဧတ္ထ **သံ**-ဣတိ အယံ သဒ္ဒေါ "သမာဂမော သမေတ"န္တိအာဒီသု[1] ဝိယ သံယောဂံ ဒီပေတိ၊ **ဥ**-ဣတိ အယံ သဒ္ဒေါ "ဥပ္ပန္နံ ဥဒိတ"န္တိအာဒီသု[2] ဝိယ ဥပ္ပတ္တိံ။ **အယ**-သဒ္ဒေါ ပန ကာရဏံ ဒီပေတိ။ ဣဒဉ္စာပိ ဒုတိယသစ္စံ အဝသေသပစ္စယသမာယောဂေ သတိ ဒုက္ခဿ ဥပ္ပတ္တိကာရဏံ။ ဣတိ ဒုက္ခဿ သံယောဂေ ဥပ္ပတ္တိကာရဏတ္တာ "ဒုက္ခသမုဒယ"န္တိ ဝုစ္စတိ။

ဒုက္ခနိရောဓေတိ ဧတ္ထ **နိ**-သဒ္ဒေါ အဘာဝံ, **ရောဓ**သဒ္ဒေါ စ စာရကံ ဒီပေတိ။ တသ္မာ အဘာဝေါ ဧတ္ထ သံသာရစာရကသင်္ခါတဿ ဒုက္ခရောဓဿ သဗ္ဗဂတိသုညတ္တာ၊ သမဓိဂတေ ဝါ တသ္မိံ သံသာရစာရကဿ ဒုက္ခရောဓဿ အဘာဝေါ ဟောတိ တပ္ပဋိပက္ခတ္တာတိပိ "ဒုက္ခနိရောဓ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒုက္ခဿ ဝါ အနုပ္ပတ္တိနိရောဓပစ္စယတ္တာ ဒုက္ခနိရောဓန္တိ ဝုစ္စတိ။

ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယာတိ ဧတ္ထ ယသ္မာ အယံ ဧတံ ဒုက္ခနိရောဓံ ဂစ္ဆတိ အာရမ္မဏကရဏဝသေန တဒဘိမုခီဘူတတ္တာ[3]၊ ပဋိပဒါ စ ဟောတိ ဒုက္ခနိရောဓပ္ပတ္တိယာ၊ တသ္မာ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါတိ ဝုစ္စတိ။ စတ္တာရိ မဂ္ဂဉာဏာနေဝ ဟေဋ္ဌာ ဝုဋ္ဌာနာကာရဒီပနဝသေန "မဂ္ဂေ ဉာဏ"န္တိ ဝုတ္တာနိ၊ အနန္တရဖလဒါယကတ္တဿ ကာရဏပရိဒီပနဝသေန "အာနန္တရိကသမာဓိမှိ ဉာဏ"န္တိ ဝုတ္တာနိ၊ ဝိဝဋ္ဋနာကာရဒီပနဝသေန "သစ္စဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ"န္တိ ဝုတ္တာနိ၊ မဂ္ဂပဋိပါဋိက္ကမေနေဝ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏုပ္ပတ္တိံ, တဿ[4] စ ဉာဏဿ အဘိညာဘာဝံ ဒီပေတုံ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏမေဝ "အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏ"န္တိ ဝုတ္တံ၊ ပုန စတုန္နမ္ပိ မဂ္ဂဉာဏာနံ ဧကာဘိသမယတံ ဒီပေတုံ "ပရိညဋ္ဌေ ပညာ ဒုက္ခေ ဉာဏ"န္တိအာဒီနိ စတ္တာရိ ဉာဏာနိ ဝုတ္တာနိ။ ပုန ဧကေကသ္မိံ သစ္စေ ဝိသုံ ဝိသုံ ဥပ္ပတ္တိဒီပနဝသေန "ဒုက္ခေ ဉာဏ"န္တိအာဒီနိ စတ္တာရိ ဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနီတိ ဧဝံ ပုဗ္ဗာပရဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

၁-အဘိ ၂-၁၀၅၊ ဒီ ၂-၂၄၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-ဝိ ၁-၉၂၊ ခု ၈-၂၇၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-တဒဘိမုခဘူတတ္တာ (သီ)၊ တဒဘိမုခတ္တာ (သျာ) ၄-အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏုပ္ပတ္တိကဿ (သီ)

64-67. Idāni sabbesaṁ ariyapuggalānaṁ ariyamaggānubhāveneva paṭisambhidāñāṇāni siddhānīti dassetuṁ **atthapaṭisambhide ñāṇan**ti-ādīni puna cattāri paṭisambhidāñāṇāni uddiṭṭhāni. Imāni hi paṭisambhidāpabhedābhāvepi sabba-ariyapuggalasādhāraṇāni suddhikapaṭisambhidāñāṇāni, heṭṭhā uddiṭṭhāni pana pabhinnapaṭisambhidānaṁ pabhedappattāni paṭisambhidāñāṇānīti veditabbānīti ayametesaṁ ubhayatthavacena viseso. Yasmā vā anantaraṁ uddiṭṭhaṁ dukkhārammaṇaṁ nirodhārammaṇañca ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā hoti, samudayārammaṇaṁ maggārammaṇañca ñāṇaṁ dhammapaṭisambhidā, tadabhilāpe ñāṇaṁ niruttipaṭisambhidā, tesu ñāṇesu ñāṇaṁ paṭibhānapaṭisambhidā, tasmā tampi atthavisesaṁ dassetuṁ suddhikapaṭisambhidāñāṇāni uddiṭṭhānīti veditabbāni. Tasmāyeva ca heṭṭhā nānattasaddena visesetvā vuttāni, idha tathā avisesetvā vuttānīti.

68. Evaṁ paṭipāṭiyā sattasaṭṭhi sāvakasādhāraṇañāṇāni uddisitvā idāni sāvakehi asādhāraṇāni Tathāgatānaṁyeva āveṇikāni ñāṇāni dassetuṁ **indriyaparopariyattañāṇādīni** cha asādhāraṇañāṇāni uddiṭṭhāni. Tatthapi yasmā Tathāgatā sattānaṁ dhamadesanāya bhājanābhājanattaṁ olokentā Buddhacakkhunā olokenti. Buddhacakkhu nāma indriyaparopariyattāsayānusayañāṇadvayameva. Yathāha—

> "Addasā kho Bhagavā Buddhacakkhunā lokaṁ volokento satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye"ti-ādi[1].

Sattasantāne ca olokentā paṭhamaṁ indriyaparipākāparipākaṁ olokenti, indriyaparipākañca ñatvā āsayādīnaṁ anurūpena dhammadesanatthaṁ tato āsayānusayacaritāni olokenti, tasmāpi paṭhamaṁ indriyaparopariyattañāṇaṁ uddiṭṭhaṁ, tadanantaraṁ āsayānusayañāṇaṁ. Dhammaṁ desentā ca yasmā pāṭihāriyena vinetabbānaṁ pāṭihāriyaṁ karonti, tasmā āsayānusayañāṇānantaraṁ yamakapāṭihāriye ñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ, imesaṁ tiṇṇaṁ ñāṇānaṁ hetuparidīpanatthaṁ tadanantaraṁ mahākaruṇāñāṇaṁ uddiṭṭhaṁ, mahākaruṇāñāṇassa parisuddhabhāvaparidīpanatthaṁ tadanantaraṁ sabbaññutaññāṇaṁ uddiṭṭhaṁ, sabbaññussāpi sabbadhammānaṁ āvajjanapaṭibaddhabhāvaparidīpanatthaṁ

1. Vi 3. 9; Ma 1. 225; Ma 2. 293 piṭṭhesu.

၆၄-၆၇။ ဣဒါနိ သဗ္ဗေသံ အရိယပုဂ္ဂလာနံ အရိယမဂ္ဂါနုဘာဝေနေဝ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ သိဒ္ဓါနီတိ ဒဿေတုံ **အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒေ ဉာဏ**န္တိအာဒီနိ ပုန စတ္တာရိ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ဣမာနိ ဟိ ပဋိသမ္ဘိဒါပဘေဒါဘာဝေပိ သဗ္ဗအရိယပုဂ္ဂလသာဓာရဏာနိ သုဒ္ဓိကပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ၊ ဟေဋ္ဌာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ ပန ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါနံ ပဘေဒပ္ပတ္တာနိ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနီတိ အယမေတေသံ ဥဘယတ္ထဝစနေ ဝိသေသော။ ယသ္မာ ဝါ အနန္တရံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ ဒုက္ခာရမ္မဏံ နိရောဓာရမ္မဏဉ္စ ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ ဟောတိ၊ သမုဒယာရမ္မဏံ မဂ္ဂါရမ္မဏဉ္စ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ၊ တဒဘိလာပေ ဉာဏံ နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ၊ တေသု ဉာဏေသု ဉာဏံ ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ၊ တသ္မာ တမ္ပိ အတ္ထဝိသေသံ ဒဿေတုံ သုဒ္ဓိကပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တသ္မာယေဝ စ ဟေဋ္ဌာ နာနတ္တသဒ္ဒေန ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာနိ၊ ဣဓ တထာ အဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာနီတိ။

၆၈။ ဧဝံ ပဋိပါဋိယာ သတ္တသဋ္ဌိ သာဝကသာဓာရဏဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိသိတွာ ဣဒါနိ သာဝကေဟိ အသာဓာရဏာနိ တထာဂတာနံယေဝ အာဝေဏိကာနိ ဉာဏာနိ ဒဿေတုံ **ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏာဒီနိ** ဆ အသာဓာရဏဉာဏာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထာပိ ယသ္မာ တထာဂတာ သတ္တာနံ ဓမ္မဒေသနာယ ဘာဇနာဘာဇနတ္တံ ဩလောကေန္တာ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ ဩလောကေန္တိ။ ဗုဒ္ဓစက္ခု နာမ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တာသယာနုသယဉာဏဒွယမေဝ။ ယထာဟ—

> "အဒ္ဒသာ ခေါ ဘဂဝါ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော သတ္တေ အပ္ပရဇက္ခေ မဟာရဇက္ခေ တိက္ခိန္ဒြိယေ မုဒိန္ဒြိယေ"တိအာဒိ[1]။

သတ္တသန္တာနေ စ ဩလောကေန္တာ ပဌမံ ဣန္ဒြိယပရိပါကာပရိပါကံ ဩလောကေန္တိ၊ ဣန္ဒြိယပရိပါကဉ္စ ဉတွာ အာသယာဒီနံ အနုရူပေန ဓမ္မဒေသနတ္ထံ တတော အာသယာနုသယစရိတာနိ ဩလောကေန္တိ၊ တသ္မာပိ ပဌမံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ တဒနန္တရံ အာသယာနုသယဉာဏံ။ ဓမ္မံ ဒေသေန္တာ စ ယသ္မာ ပါဋိဟာရိယေန ဝိနေတဗ္ဗာနံ ပါဋိဟာရိယံ ကရောန္တိ၊ တသ္မာ အာသယာနုသယဉာဏာနန္တရံ ယမကပါဋိဟာရိယေ ဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ ဣမေသံ တိဏ္ဏံ ဉာဏာနံ ဟေတုပရိဒီပနတ္ထံ တဒနန္တရံ မဟာကရုဏာဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ မဟာကရုဏာဉာဏဿ ပရိသုဒ္ဓဘာဝပရိဒီပနတ္ထံ တဒနန္တရံ သဗ္ဗညုတဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ သဗ္ဗညုဿာပိ သဗ္ဗဓမ္မာနံ အာဝဇ္ဇနပဋိဗဒ္ဓဘာဝပရိဒီပနတ္ထံ

၁-ဝိ ၃-၉၊ မ ၁-၂၂၅၊ မ ၂-၂၉၃-ပိဋ္ဌေသု။

sabbaññutaññāṇassa anāvariyabhāvaparidīpanatthañca tadanantaraṁ anāvaraṇañāṇaṁ uddiṭṭhanti veditabbaṁ.

Indriyaparopariyattañāṇanti ettha upari “sattānan”ti padaṁ idheva āharitvā sattānaṁ indriyaparopariyattañāṇanti yojetabbaṁ. Parāni ca aparāni ca parāparānīti vattabbe sandhivasena ro-kāraṁ katvā paroparānīti vuccati. Paroparānaṁ bhāvo paropariyaṁ, paropariyameva paropariyattaṁ, veneyyasattānaṁ saddhādīnaṁ pañcannaṁ indriyānaṁ paropariyattaṁ indriyaparopariyattaṁ, indriyaparopariyattassa ñāṇaṁ indriyaparopariyattañāṇaṁ, indriyānaṁ uttamānuttamabhāvañāṇanti attho. Indriyavarovariyattañāṇantipi pāṭho. Varāni ca avariyāni ca varovariyāni, varovariyānaṁ bhāvo varovariyattanti yojetabbaṁ. **Avariyānī**ti ca na uttamānīti attho. Atha vā parāni ca oparāni ca paroparāni, tesaṁ bhāvo paropariyattanti yojetabbaṁ. **Oparānī**ti ca orānīti vuttaṁ hoti, lāmakānīti attho “paroparā yassa samecca dhammā”ti-ādīsu[1] viya. “Indriyaparopariyatte ñāṇan”ti bhummavacanenāpi pāṭho.

69. **Sattānaṁ āsayānusaye ñāṇan**ti ettha rūpādīsu khandhesu chandarāgena sattā visattāti sattā. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> “Rūpe kho rādha yo chando yo rāgo yā nandī yā taṇhā, tatra satto tatra visatto, tasmā ‘satto’ti vuccati. Vedanāya saññāya saṅkhāresu viññāṇe yo chando yo rāgo yā nandī yā taṇhā, tatra satto tatra visatto, tasmā ‘satto’ti vuccatī”ti[2].

Akkharacintakā pana atthaṁ avicāretvā “nāmamattametan”ti icchanti. Yepi atthaṁ vicārenti, te satvayogena sattāti icchanti. Tesaṁ sattānaṁ. Āsayanti nissayanti etaṁ iti āsayo, micchādiṭṭhiyā, sammādiṭṭhiyā vā kāmādīhi, nekkhammādīhi vā paribhāvitassa santānassetaṁ adhivacanaṁ. Sattasantāne anusenti anupavattantīti anusayā, thāmagatānaṁ kāmarāgādīnaṁ etaṁ adhivacanaṁ. Āsayo ca anusayo ca āsayānusayo. Jātiggahaṇena ca dvandasamāsavasena ca ekavacanaṁ veditabbaṁ.

1. Khu 1. 348 piṭṭhe. 2. Saṁ 2. 155 pṭṭhe.

သဗ္ဗညုတညာဏဿ အနာဝရိယဘာဝပရိဒီပနတ္ထဉ္စ တဒနန္တရံ အနာဝရဏဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏန္တိ ဧတ္ထ ဥပရိ “သတ္တာန”န္တိ ပဒံ ဣဓေဝ အာဟရိတွာ သတ္တာနံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏန္တိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ပရာနိ စ အပရာနိ စ ပရာပရာနီတိ ဝတ္တဗ္ဗေ သန္ဓိဝသေန ရော-ကာရံ ကတွာ ပရောပရာနီတိ ဝုစ္စတိ။ ပရောပရာနံ ဘာဝေါ ပရောပရိယံ၊ ပရောပရိယမေဝ ပရောပရိယတ္တံ၊ ဝေနေယျသတ္တာနံ သဒ္ဓါဒီနံ ပဉ္စန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ ပရောပရိယတ္တံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တံ၊ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဿ ဉာဏံ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏံ၊ ဣန္ဒြိယာနံ ဥတ္တမာနုတ္တမဘာဝဉာဏန္တိ အတ္ထော။ ဣန္ဒြိယဝရောဝရိယတ္တဉာဏန္တိပိ ပါဌော။ ဝရာနိ စ အဝရိယာနိ စ ဝရောဝရိယာနိ၊ ဝရောဝရိယာနံ ဘာဝေါ ဝရောဝရိယတ္တန္တိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **အဝရိယာနီ**တိ စ န ဥတ္တမာနီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ပရာနိ စ ဩပရာနိ စ ပရောပရာနိ၊ တေသံ ဘာဝေါ ပရောပရိယတ္တန္တိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ဩပရာနီ**တိ စ ဩရာနီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ လာမကာနီတိ အတ္ထော “ပရောပရာ ယဿ သမေစ္စ ဓမ္မာ”တိအာဒီသု[1] ဝိယ။ “ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တေ ဉာဏ”န္တိ ဘုမ္မဝစနေနာပိ ပါဌော။

၆၉။ **သတ္တာနံ အာသယာနုသယေ ဉာဏ**န္တိ ဧတ္ထ ရူပါဒီသု ခန္ဓေသု ဆန္ဒရာဂေန သတ္တာ ဝိသတ္တာတိ သတ္တာ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ ဘဂဝတာ—

> “ရူပေ ခေါ ရာဓ ယော ဆန္ဒော ယော ရာဂေါ ယာ နန္ဒီ ယာ တဏှာ၊ တတြ သတ္တော တတြ ဝိသတ္တော၊ တသ္မာ ‘သတ္တော’တိ ဝုစ္စတိ။ ဝေဒနာယ သညာယ သင်္ခါရေသု ဝိညာဏေ ယော ဆန္ဒော ယော ရာဂေါ ယာ နန္ဒီ ယာ တဏှာ၊ တတြ သတ္တော တတြ ဝိသတ္တော၊ တသ္မာ ‘သတ္တော’တိ ဝုစ္စတီ”တိ[2]။

အက္ခရစိန္တကာ ပန အတ္ထံ အဝိစာရေတွာ “နာမမတ္တမေတ”န္တိ ဣစ္ဆန္တိ။ ယေပိ အတ္ထံ ဝိစာရေန္တိ၊ တေ သတ္တယောဂေန သတ္တာတိ ဣစ္ဆန္တိ။ တေသံ သတ္တာနံ။ အာသယန္တိ နိဿယန္တိ ဧတံ ဣတိ အာသယော၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ, သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဝါ ကာမာဒီဟိ, နေက္ခမ္မာဒီဟိ ဝါ ပရိဘာဝိတဿ သန္တာနဿေတံ အဓိဝစနံ။ သတ္တသန္တာနေ အနုသေန္တိ အနုပဝတ္တန္တီတိ အနုသယာ၊ ထာမဂတာနံ ကာမရာဂါဒီနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ အာသယော စ အနုသယော စ အာသယာနုသယော။ ဇာတိဂ္ဂဟဏေန စ ဒွန္ဒသမာသဝသေန စ ဧကဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ခု ၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၂-၁၅၅-ပိဋ္ဌေ။

Yasmā caritādhimuttiyo āsayānusayasaṅgahitā, tasmā uddese caritādhimuttīsu ñāṇāni āsayānusayañāṇeneva saṅgahetvā "āsayānusaye ñāṇan"ti vuttaṁ. Yeneva hi adhippāyena uddeso kato, teneva adhippāyena niddeso katoti.

70. **Yamakapāṭihīre ñāṇan**ti ettha aggikkhandha-udakadhārādīnaṁ apubbaṁ acarimaṁ sakiṁyeva pavattito yamakaṁ, assaddhiyādīnaṁ paṭipakkhadhammānaṁ haraṇato pāṭihīraṁ, yamakañca taṁ pāṭihīrañcāti yamakapāṭihīraṁ.

71. **Mahākaruṇāsamāpattiyā ñāṇan**ti ettha paradukkhe sati sādhūnaṁ hadayakampanaṁ karotīti karuṇā, kināti vā paradukkhaṁ hiṁsati vināsetīti karuṇā, kirīyati vā dukkhitesu pharaṇavasena pasārīyatīti karuṇā, pharaṇakammavasena kammaguṇavasena ca mahatī karuṇā mahākaruṇā, samāpajjanti etaṁ mahākāruṇikāti samāpatti, mahākaruṇā ca sā samāpatti cāti mahākaruṇāsamāpatti. Tassaṁ mahākaruṇāsamāpattiyaṁ, taṁsampayuttaṁ ñāṇaṁ.

72-73. **Sabbaññutaññāṇaṁ anāvaraṇañāṇan**ti ettha pañcaneyyapathappabhedaṁ[1] sabbaṁ aññāsīti sabbaññū, sabbaññussa bhāvo sabbaññutā, sā eva ñāṇaṁ "sabbaññutāñāṇan"ti vattabbe "sabbaññutaññāṇan"ti vuttaṁ. Saṅkhatāsaṅkhatādibhedā sabbadhammā hi saṅkhāro vikāro lakkhaṇaṁ nibbānaṁ paññattīti pañceva neyyapathā honti. **Sabbaññū**ti ca kamasabbaññū sakiṁsabbaññū satatasabbaññū sattisabbaññū ñātasabbaññūti pañcavidhā sabbaññuno siyuṁ. Kamena sabbajānanakālā-sambhavato kamasabbaññutā na hoti, sakiṁ sabbārammaṇagahaṇābhāvato sakiṁsabbaññutā na hoti, cakkhuviññāṇādīnaṁ yathārammaṇacitta-sambhavato bhavaṅgacittavirodhato yutti-abhāvato ca satatasabbaññutā vā siyā, viditasabbadhammattā ñātasabbaññutā vā siyā. Sattisabbaññuno[2] sabbajānanattaṁ natthīti tampi na yujjati.

1. Pañcañeyyapathappabhedaṁ (Sī) 2. Sattisabbaññutte (Syā, Ka)

ယသ္မာ စရိတာဓိမုတ္တိယော အာသယာနုသယသင်္ဂဟိတာ၊ တသ္မာ ဥဒ္ဒေသေ စရိတာဓိမုတ္တီသု ဉာဏာနိ အာသယာနုသယဉာဏေနေဝ သင်္ဂဟေတွာ “အာသယာနုသယေ ဉာဏ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ယေနေဝ ဟိ အဓိပ္ပါယေန ဥဒ္ဒေသော ကတော၊ တေနေဝ အဓိပ္ပါယေန နိဒ္ဒေသော ကတောတိ။

၇၀။ **ယမကပါဋိဟီရေ ဉာဏ**န္တိ ဧတ္ထ အဂ္ဂိက္ခန္ဓဥဒကဓာရာဒီနံ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ သကိံယေဝ ပဝတ္တိတော ယမကံ၊ အဿဒ္ဓိယာဒီနံ ပဋိပက္ခဓမ္မာနံ ဟရဏတော ပါဋိဟီရံ၊ ယမကဉ္စ တံ ပါဋိဟီရဉ္စာတိ ယမကပါဋိဟီရံ။

၇၁။ **မဟာကရုဏာသမာပတ္တိယာ ဉာဏ**န္တိ ဧတ္ထ ပရဒုက္ခေ သတိ သာဓူနံ ဟဒယကမ္ပနံ ကရောတီတိ ကရုဏာ၊ ကိနာတိ ဝါ ပရဒုက္ခံ ဟိံသတိ ဝိနာသေတီတိ ကရုဏာ၊ ကိရီယတိ ဝါ ဒုက္ခိတေသု ဖရဏဝသေန ပသာရီယတီတိ ကရုဏာ၊ ဖရဏကမ္မဝသေန ကမ္မဂုဏဝသေန စ မဟတီ ကရုဏာ မဟာကရုဏာ၊ သမာပဇ္ဇန္တိ ဧတံ မဟာကာရုဏိကာတိ သမာပတ္တိ၊ မဟာကရုဏာ စ သာ သမာပတ္တိ စာတိ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိ။ တဿံ မဟာကရုဏာသမာပတ္တိယံ၊ တံသမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ။

၇၂-၇၃။ **သဗ္ဗညုတဉာဏံ အနာဝရဏဉာဏ**န္တိ ဧတ္ထ ပဉ္စနေယျပထပ္ပဘေဒံ[၁] သဗ္ဗံ အညာသီတိ သဗ္ဗညူ၊ သဗ္ဗညုဿ ဘာဝေါ သဗ္ဗညုတာ၊ သာ ဧဝ ဉာဏံ “သဗ္ဗညုတာဉာဏ”န္တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “သဗ္ဗညုတဉာဏ”န္တိ ဝုတ္တံ။ သင်္ခတာသင်္ခတာဒိဘေဒါ သဗ္ဗဓမ္မာ ဟိ သင်္ခါရော ဝိကာရော လက္ခဏံ နိဗ္ဗာနံ ပဏ္ဏတ္တီတိ ပဉ္စေဝ နေယျပထာ ဟောန္တိ။ **သဗ္ဗညူ**တိ စ ကမသဗ္ဗညူ သကိံသဗ္ဗညူ သတတသဗ္ဗညူ သတ္တိသဗ္ဗညူ ဉာတသဗ္ဗညူတိ ပဉ္စဝိဓာ သဗ္ဗညုနော သိယုံ။ ကမေန သဗ္ဗဇာနနကာလာသမ္ဘဝတော ကမသဗ္ဗညုတာ န ဟောတိ၊ သကိံ သဗ္ဗာရမ္မဏဂဟဏာဘာဝတော သကိံသဗ္ဗညုတာ န ဟောတိ၊ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ယထာရမ္မဏစိတ္တသမ္ဘဝတော ဘဝင်္ဂစိတ္တဝိရောဓတော ယုတ္တိအဘာဝတော စ သတတသဗ္ဗညုတာ န ဟောတိ၊ ပရိသေသတော သဗ္ဗဇာနနသမတ္ထတ္တာ သတ္တိသဗ္ဗညုတာ ဝါ သိယာ၊ ဝိဒိတသဗ္ဗဓမ္မတ္တာ ဉာတသဗ္ဗညုတာ ဝါ သိယာ။ သတ္တိသဗ္ဗညုနော[၂] သဗ္ဗဇာနနတ္တံ နတ္ထီတိ တမ္ပိ န ယုဇ္ဇတိ။

၁-ပဉ္စဉေယျပထပ္ပဘေဒံ (သီ) ၂-သတ္တိသဗ္ဗညုတ္တေ (သျာ၊ က)

“Na tassa addiṭṭhamidhatthi kiñci,
Atho aviññātamajānitabbaṁ.
Sabbaṁ abhiññāsi yadatthi neyyaṁ,
Tathāgato tena samantacakkhū”ti[1]—

vuttattā ñātasabbaññuttameva yujjati. Evaṁ hi sati kiccato asammohato kāraṇasiddhito āvajjanapaṭibaddhato sabbaññuttameva hotīti. Āvajjanapaṭibaddhattā eva hi natthi etassa āvaraṇanti anāvaraṇaṁ, tadeva anāvaraṇañāṇanti vuccatīti.

Imāni tesattati ñāṇānīti sāvakehi sādhāraṇāsādhāraṇavasena uddiṭṭhāni imāni tesattati ñāṇāni. **Imesaṁ tesattatiyā ñāṇānan**ti-ādito paṭṭhāya vuttānaṁ imesaṁ tesattatiñāṇānaṁ. Ubbāhanatthe cetaṁ sāmivacanaṁ. Tesattatīnantipi pāṭho. “Tesattatiyā”ti vattabbe ekasmiṁ bahuvacanaṁ veditabbaṁ. **Sattasaṭṭhi ñāṇānī**ti-ādito paṭṭhāya sattasaṭṭhi ñāṇāni. **Sāvakasādhāraṇānī**ti savanante ariyāya jātiya jātattā sāvakā, samānaṁ dhāraṇametesanti sādhāraṇāni, Tathāgatānaṁ sāvakehi sādhāraṇāni sāvakasādhāraṇāni. **Cha ñāṇānī**ti ante uddiṭṭhāni cha ñāṇāni. **Asādhāraṇāni sāvakehī**ti sāvakehi asādhāraṇāni Tathāgatānaṁyeva ñāṇānīti.

Saddhammappakāsiniyā Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya

Ñāṇakathāmātikuddesavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Sutamayañāṇakathā

Vissajjanuddesavaṇṇanā

1. Idāni yathānikkhittena uddesena saṅgahite dhamme pabhedato dassetuṁ **kathaṁ sotāvadhāne paññā sutamaye ñāṇan**ti-ādi niddesavāro āraddho. Tattha yaṁ vuttaṁ “sotāvadhāne paññā sutamaye

1. Khu 7. 280; Khu 8. 178; Khu 9. 227 piṭṭhesu.

“န တဿ အဒိဋ္ဌမိဓတ္ထိ ကိဉ္စိ၊
အထော အဝိညာတမဇာနိတဗ္ဗံ။
သဗ္ဗံ အဘိညာသိ ယဒတ္ထိ နေယျံ၊
တထာဂတော တေန သမန္တစက္ခူ”တိ[1]—

ဝုတ္တတ္တာ ဉာတသဗ္ဗညုတ္တမေဝ ယုဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဟိ သတိ ကိစ္စတော အသမ္မောဟတော ကာရဏသိဒ္ဓိတော အာဝဇ္ဇနပဋိဗဒ္ဓတော သဗ္ဗညုတ္တမေဝ ဟောတီတိ။ အာဝဇ္ဇနပဋိဗဒ္ဓတ္တာ ဧဝ ဟိ နတ္ထိ ဧတဿ အာဝရဏန္တိ အနာဝရဏံ၊ တဒေဝ အနာဝရဏဉာဏန္တိ ဝုစ္စတီတိ။

ဣမာနိ တေသတ္တတိ ဉာဏာနီတိ သာဝကေဟိ သာဓာရဏာသာဓာရဏဝသေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ ဣမာနိ တေသတ္တတိ ဉာဏာနိ။ **ဣမေသံ တေသတ္တတိယာ ဉာဏာန**န္တိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဝုတ္တာနံ ဣမေသံ တေသတ္တတိဉာဏာနံ။ ဥဗ္ဗာဟနတ္ထေ စေတံ သာမိဝစနံ။ တေသတ္တတီနန္တိပိ ပါဌော။ “တေသတ္တတိယာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဧကသ္မိံ ဗဟုဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သတ္တသဋ္ဌိ ဉာဏာနီ**တိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သတ္တသဋ္ဌိ ဉာဏာနိ။ **သာဝကသာဓာရဏာနီ**တိ သဝနန္တေ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတတ္တာ သာဝကာ၊ သမာနံ ဓာရဏမေတေသန္တိ သာဓာရဏာနိ၊ တထာဂတာနံ သာဝကေဟိ သာဓာရဏာနိ သာဝကသာဓာရဏာနိ။ **ဆ ဉာဏာနီ**တိ အန္တေ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ ဆ ဉာဏာနိ။ **အသာဓာရဏာနိ သာဝကေဟီ**တိ သာဝကေဟိ အသာဓာရဏာနိ တထာဂတာနံယေဝ ဉာဏာနီတိ။

သဒ္ဓမ္မပ္ပကာသိနိယာ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ

ဉာဏကထာမာတိကုဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သုတမယဉာဏကထာ

ဝိဿဇ္ဇနုဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ ယထာနိက္ခိတ္တေန ဥဒ္ဒေသေန သင်္ဂဟိတေ ဓမ္မေ ပဘေဒတော ဒဿေတုံ **ကထံ သောတာဝဓာနေ ပညာ သုတမယေ ဉာဏ**န္တိအာဒိ နိဒ္ဒေသဝါရော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ ယံ ဝုတ္တံ “သောတာဝဓာနေ ပညာ သုတမယေ

၁-ခု ၇-၂၈၀၊ ခု ၈-၁၇၈၊ ခု ၉-၂၂၇-ပိဋ္ဌေသု။

ñāṇan”ti, taṁ kathaṁ hotīti ayaṁ kathetukamyatāpucchā. Pañcavidhā hi pucchā adiṭṭhajotanāpucchā diṭṭhasaṁsandanāpucchā vimaticchedanāpucchā anumatipucchā kathetukamyatāpucchāti. Tāsaṁ idaṁ nānattaṁ—

Katamā[1] **adiṭṭhajotanā** pucchā. Pakatiyā lakkhaṇaṁ aññātaṁ hoti adiṭṭhaṁ atulitaṁ atīritaṁ avibhūtaṁ avibhāvitaṁ, tassa ñāṇāya dassanāya tulanāya tīraṇāya vibhūtāya vibhāvanatthāya pañhaṁ pucchati, ayaṁ adiṭṭhajotanāpucchā.

Katamā[1] **diṭṭhasaṁsandanā**pucchā. Pakatiyā lakkhaṇaṁ ñātaṁ hoti diṭṭhaṁ tulitaṁ tīritaṁ vibhūtaṁ vibhāvitaṁ, so aññehi paṇḍitehi saddhiṁ saṁsandanatthāya pañhaṁ pucchati, ayaṁ diṭṭhasaṁsandanāpucchā.

Katamā[1] **vimaticchedanā**pucchā. Pakatiyā saṁsayapakkhando hoti vimatipakkhando dveḷhakajāto “evaṁ nu kho, nanu kho, kiṁ nu kho, kathaṁ nu kho”ti. So vimaticchedanatthāya pañhaṁ pucchati, ayaṁ vimaticchedanāpucchā.

Katamā **anumati**pucchā. Bhagavā bhikkhūnaṁ anumatiyā pañhaṁ pucchati “taṁ kiṁ maññatha bhikkhave rūpaṁ niccaṁ vā aniccaṁ vā”ti. Aniccaṁ bhante. Yaṁ panāniccaṁ, dukkhaṁ vā taṁ sukhaṁ vāti. Dukkhaṁ bhante. Yaṁ panāniccaṁ dukkhaṁ vipariṇāmadhammaṁ, kallaṁ nu taṁ samanupassituṁ “etaṁ mama esohamasmi eso me attā”ti. No hetaṁ bhanteti[2], ayaṁ anumatipucchā.

Katamā **kathetukamyatā**pucchā. Bhagavā bhikkhūnaṁ kathetukamyatāya pañhaṁ pucchati “cattārome bhikkhave satipaṭṭhānā. Katame cattāro”ti[3], ayaṁ kathetukamyatāpucchāti. Tāsu ayaṁ therassa kathetukamyatāpucchāti veditabbā.

Idāni samātikuddesāya kathetukamyatāpucchāya “ime dhammā abhiññeyyāti sotāvadhānaṁ, taṁpajānanā paññā sutamaye ñāṇan”ti-ādayo soḷasa vissajjanuddesā. Tattha **ime dhammā abhiññeyyā**ti “desayantassā”ti pāṭhaseso. Ime dhammā abhijānitabbāti Satthuno, aññatarassa vā garuṭṭhāniyassa sabrahmacārissa dhammaṁ desayantassa pubbe vuttanayena sotāvadhānaṁ sutaṁ **sotāvadhānaṁ** nāma, taṁpajānanā

1. Khu 7. 263; Khu 8. 50 piṭṭhādīsu.
2. Vi 3. 19; Saṁ 3. 368 piṭṭhesu.
3. Saṁ 3. 150 piṭṭhe.

ဉာဏ”န္တိ၊ တံ ကထံ ဟောတီတိ အယံ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ။ ပဉ္စဝိဓာ ဟိ ပုစ္ဆာ အဒိဋ္ဌဇောတနာပုစ္ဆာ ဒိဋ္ဌသံသန္ဒနာပုစ္ဆာ ဝိမတိစ္ဆေဒနာပုစ္ဆာ အနုမတိပုစ္ဆာ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာတိ။ တာသံ ဣဒံ နာနတ္တံ—

ကတမာ[၁] **အဒိဋ္ဌဇောတနာ**ပုစ္ဆာ။ ပကတိယာ လက္ခဏံ အညာတံ ဟောတိ အဒိဋ္ဌံ အတုလိတံ အတီရိတံ အဝိဘူတံ အဝိဘာဝိတံ၊ တဿ ဉာဏာယ ဒဿနာယ တုလနာယ တီရဏာယ ဝိဘူတာယ ဝိဘာဝနတ္ထာယ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ အယံ အဒိဋ္ဌဇောတနာပုစ္ဆာ။

ကတမာ[၁] **ဒိဋ္ဌသံသန္ဒနာ**ပုစ္ဆာ။ ပကတိယာ လက္ခဏံ ဉာတံ ဟောတိ ဒိဋ္ဌံ တုလိတံ တီရိတံ ဝိဘူတံ ဝိဘာဝိတံ၊ သော အညေဟိ ပဏ္ဍိတေဟိ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနတ္ထာယ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ အယံ ဒိဋ္ဌသံသန္ဒနာပုစ္ဆာ။

ကတမာ[၁] **ဝိမတိစ္ဆေဒနာ**ပုစ္ဆာ။ ပကတိယာ သံသယပက္ခန္ဒော ဟောတိ ဝိမတိပက္ခန္ဒော ဒွေဠှကဇာတော “ဧဝံ နု ခေါ, နနု ခေါ, ကိံ နု ခေါ, ကထံ နု ခေါ”တိ။ သော ဝိမတိစ္ဆေဒနတ္ထာယ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ အယံ ဝိမတိစ္ဆေဒနာပုစ္ဆာ။

ကတမာ **အနုမတိ**ပုစ္ဆာ။ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ အနုမတိယာ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ “တံ ကိံ မညထ ဘိက္ခဝေ ရူပံ နိစ္စံ ဝါ အနိစ္စံ ဝါ”တိ။ အနိစ္စံ ဘန္တေ။ ယံ ပနာနိစ္စံ၊ ဒုက္ခံ ဝါ တံ သုခံ ဝါတိ။ ဒုက္ခံ ဘန္တေ။ ယံ ပနာနိစ္စံ ဒုက္ခံ ဝိပရိဏာမဓမ္မံ၊ ကလ္လံ နု တံ သမနုပဿိတုံ “ဧတံ မမ ဧသောဟမသ္မိ ဧသော မေ အတ္တာ”တိ။ နော ဟေတံ ဘန္တေတိ[၂]၊ အယံ အနုမတိပုစ္ဆာ။

ကတမာ **ကထေတုကမျတာ**ပုစ္ဆာ။ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ ကထေတုကမျတာယ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ “စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ သတိပဋ္ဌာနာ။ ကတမေ စတ္တာရော”တိ[၃]၊ အယံ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာတိ။ တာသု အယံ ထေရဿ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣဒါနိ သမာတိကုဒ္ဒေသာယ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာယ “ဣမေ ဓမ္မာ အဘိညေယျာတိ သောတာဝဓာနံ၊ တံပဇာနနာ ပညာ သုတမယေ ဉာဏ”န္တိ-အာဒယော သောဠသ ဝိဿဇ္ဇနုဒ္ဒေသာ။ တတ္ထ **ဣမေ ဓမ္မာ အဘိညေယျာတိ** “ဒေသယန္တဿာ”တိ ပါဌသေသော။ ဣမေ ဓမ္မာ အဘိဇာနိတဗ္ဗာတိ သတ္ထုနော, အညတရဿ ဝါ ဂရုဋ္ဌာနိယဿ သဗြဟ္မစာရိဿ ဓမ္မံ ဒေသယန္တဿ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေန သောတာဝဓာနံ သုတံ **သောတာဝဓာနံ** နာမ၊ တံပဇာနနာ

၁-ခု ၇-၂၆၃၊ ခု ၈-၅၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဝိ ၃-၁၉၊ သံ ၃-၃၆၈-ပိဋ္ဌေသု။
၃-သံ ၃-၁၅၀-ပိဋ္ဌေ။

paññā tassa sutassa pajānanā pariyāyaparicchindakapaññā[1] sutamaye ñāṇaṁ nāmāti attho. Tassa pajānanā taṁpajānanāti sāmivacanasamāso. Taṁ pajānanāti vibhattivipallāsavasena upayogavacanaṁ vā. **Abhiññeyyā**ti ca sabhāvalakkhaṇāvabodhavasena sobhanenākārena jānitabbā. **Pariññeyyā**ti sāmaññalakkhaṇāvabodhavasena kiccasamāpanavasena ca byāpitvā jānitabbā. **Bhāvetabbā**ti vaḍḍhetabbā. **Sacchikātabbā**ti paccakkhaṁ kātabbā. Duvidhā hi sacchikiriyā paṭilābhasacchikiriyā ārammaṇasacchikiriyā ca. Paccanīkasamudācāravasena parihāniyasaṅkhātaṁ hānaṁ bhajantīti **hānabhāgiyā.** Tadanudhammatāya satiyā saṇṭhānavasena ṭhānasaṅkhātaṁ ṭhitiṁ bhajantīti **ṭhitibhāgiyā.** Uparivisesādhigamavasena visesaṁ bhajantīti **visesabhāgiyā.** Anibbiddhapubbaṁ appadālitapubbaṁ lobhakkhandhaṁ dosakkhandhaṁ mohakkhandhaṁ nibbijjhati padāletīti ariyamaggo nibbedho nāma, nibbidāsahagatānaṁ saññāmanasikārānaṁ samudācāravasena taṁ nibbedhaṁ bhajantīti **nibbedhabhāgiyā.**

Sabbe saṅkhārāti sabbe sappaccayā dhammā. Te hi **saṅkhatasaṅkhārā** nāma. Paccayehi saṅgamma karīyantīti saṅkhārā, te eva paccayehi saṅgamma katattā saṅkhatāti visesetvā vuttā. Kammanibbattā tebhūmakarūpārūpadhammā abhisaṅkhatasaṅkhārāti Aṭṭhakathāsu[2] vuttā. Tepi “aniccā vata saṅkhārā”ti-ādīsu[3] saṅkhatasaṅkhāresu saṅgahaṁ gacchanti. “Avijjāgato ayaṁ bhikkhave purisapuggalo puññañceva saṅkhāraṁ abhisaṅkharotī”ti-ādīsu[4] avijjāpaccayā saṅkhārāva āgatā tebhūmikakusalākusalacetanā **abhisaṅkharaṇakasaṅkhārā** nāma. “Yāvatikā abhisaṅkhārassa gati, tāvatikaṁ gantvā akkhāhataṁ maññe aṭṭhāsī”ti-ādīsu[5] āgataṁ kāyikaṁ cetasikaṁ vīriyaṁ **payogābhisaṅkhāro** nāma. “Saññāvedayitanirodhaṁ samāpannassa kho āvuso Visākha bhikkhuno paṭhamaṁ nirujjhati vacīsaṅkhāro, tato kāyasaṅkhāro, tato cittasaṅkhāro”ti-ādīsu[6] āgatā vitakkavicārā vācaṁ saṅkharontīti **vacīsaṅkhārā.** Assāsapassāsā kāyena

1. Pariññāya paricchindakapaññā (Ka) 2. Visuddhi 2. 158; Abhi-Ṭṭha 2. 134 piṭṭhesu.
3. Saṁ 1. 160, 398; Dī 2. 129. 161 piṭṭhesu.
4. Saṁ 1. 310 piṭṭhe. 5. Saṁ 1. 110 piṭṭhe. 6. Ma 1. 376 piṭṭhe.

ပညာ တဿ သုတဿ ပဇာနနာ ပရိယာယပရိစ္ဆိန္ဒကပညာ[၁] သုတမယေ ဉာဏံ နာမာတိ အတ္ထော။ တဿ ပဇာနနာ တံပဇာနနာတိ သာမိဝစနသမာသော။ တံ ပဇာနနာတိ ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသဝသေန ဥပယောဂဝစနံ ဝါ။ **အဘိညေယျာ**တိ စ သဘာဝလက္ခဏာဝဗောဓဝသေန သောဘနေနာကာရေန ဇာနိတဗ္ဗာ။ **ပရိညေယျာ**တိ သာမညလက္ခဏာဝဗောဓဝသေန ကိစ္စသမာပနဝသေန စ ဗျာပိတွာ ဇာနိတဗ္ဗာ။ **ဘာဝေတဗ္ဗာ**တိ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗာ။ **သစ္ဆိကာတဗ္ဗာ**တိ ပစ္စက္ခံ ကာတဗ္ဗာ။ ဒုဝိဓာ ဟိ သစ္ဆိကိရိယာ ပဋိလာဘသစ္ဆိကိရိယာ အာရမ္မဏသစ္ဆိကိရိယာ စ။ ပစ္စနီကသမုဒါစာရဝသေန ပရိဟာနိယသင်္ခါတံ ဟာနံ ဘဇန္တီတိ **ဟာနဘာဂိယာ**။ တဒနုဓမ္မတာယ သတိယာ သဏ္ဌာနဝသေန ဌာနသင်္ခါတံ ဌိတိံ ဘဇန္တီတိ **ဌိတိဘာဂိယာ**။ ဥပရိဝိသေသာဓိဂမဝသေန ဝိသေသံ ဘဇန္တီတိ **ဝိသေသဘာဂိယာ**။ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပ္ပဒါလိတပုဗ္ဗံ လောဘက္ခန္ဓံ ဒေါသက္ခန္ဓံ မောဟက္ခန္ဓံ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတီတိ အရိယမဂ္ဂေါ နိဗ္ဗေဓော နာမ၊ နိဗ္ဗိဒါသဟဂတာနံ သညာမနသိကာရာနံ သမုဒါစာရဝသေန တံ နိဗ္ဗေဓံ ဘဇန္တီတိ **နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ**။

သဗ္ဗေ သင်္ခါရာတိ သဗ္ဗေ သပ္ပစ္စယာ ဓမ္မာ။ တေ ဟိ **သင်္ခတသင်္ခါရာ** နာမ။ ပစ္စယေဟိ သင်္ဂမ္မ ကရီယန္တီတိ သင်္ခါရာ၊ တေ ဧဝ ပစ္စယေဟိ သင်္ဂမ္မ ကတတ္တာ သင်္ခတာတိ ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာ။ ကမ္မနိဗ္ဗတ္တာ တေဘူမကရူပါရူပဓမ္မာ အဘိသင်္ခတသင်္ခါရာတိ အဋ္ဌကထာသု[၂] ဝုတ္တာ။ တေပိ “အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ”တိအာဒီသု[၃] သင်္ခတသင်္ခါရေသု သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ “အဝိဇ္ဇာဂတော အယံ ဘိက္ခဝေ ပုရိသပုဂ္ဂလော ပုညဉ္စေဝ သင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတီ”တိအာဒီသု[၄] အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာဝ အာဂတာ တေဘူမိကကုသလာကုသလစေတနာ **အဘိသင်္ခရဏကသင်္ခါရာ** နာမ။ “ယာဝတိကာ အဘိသင်္ခါရဿ ဂတိ၊ တာဝတိကံ ဂန္တွာ အက္ခာဟတံ မညေ အဋ္ဌာသီ”တိအာဒီသု[၅] အာဂတံ ကာယိကံ စေတသိကံ ဝီရိယံ **ပယောဂါဘိသင်္ခါရော** နာမ။ “သညာဝေဒယိတနိရောဓံ သမာပန္နဿ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဘိက္ခုနော ပဌမံ နိရုဇ္ဈတိ ဝစီသင်္ခါရော၊ တတော ကာယသင်္ခါရော၊ တတော စိတ္တသင်္ခါရော”တိအာဒီသု[၆] အာဂတာ ဝိတက္ကဝိစာရာ ဝါစံ သင်္ခရောန္တီတိ **ဝစီသင်္ခါရာ**။ အဿာသပဿာသာ ကာယေန

၁-ပရိညာယ ပရိစ္ဆိန္ဒကပညာ (က) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၅၈၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၄-ပိဋ္ဌေသု။
၃-သံ ၁-၁၆၀-၃၉၈၊ ဒီ ၂-၁၂၉-၁၆၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-သံ ၁-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ။
၅-သံ ၁-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၆-မ ၁-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။

saṅkharīyantīti **kāyasaṅkhārā.** Saññā ca vedanā ca cittena saṅkharīyantīti **cittasaṅkhārā.** Idha pana saṅkhatasaṅkhārā adhippetā.

Aniccāti hutvā abhāvaṭṭhena. **Dukkhā**ti pīḷanaṭṭhena. **Sabbe dhammā**ti nibbānampi antokatvā vuttā. **Anattā**ti avasavattanaṭṭhena. **Idaṁ dukkhaṁ ariyasaccan**ti-ādīsu "dukkhasamudayo dukkhanirodho"ti vattabbe "dukkhasamudayaṁ dukkhanirodhan"ti liṅgavipallāso kato. Yasmā pana Buddhādayo ariyā paṭivijjhanti, tasmā ariyasaccānīti vuccanti. Yathāha "cattārimāni bhikkhave ariyasaccāni -pa-. Imāni kho bhikkhave cattāri ariyasaccāni. Ariyā imāni paṭivijjhanti, tasmā ariyasaccānīti vuccantī"ti[1]. Ariyassa saccānītipi ariyasaccāni. Yathāha "sadevake loke -pa- sadevamanussāya Tathāgato ariyo, tasmā ariyasaccānīti vuccantī"ti[2]. Etesaṁ abhisambuddhattā ariyabhāvasiddhitopi ariyasaccāni. Yathāha "imesaṁ kho bhikkhave catunnaṁ ariyasaccānaṁ yathābhūtaṁ abhisambuddhattā Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho ariyoti vuccatī"ti[3]. Ariyāni saccānītipi ariyasaccāni. **Ariyānī**ti avitathāni[4], avisaṁvādakānīti attho. Yathāha "imāni kho bhikkhave cattāri ariyasaccāni tathāni avitathāni anaññathāni, tasmā ariyasaccānīti vuccantī"ti[2]. **Saccānī**ti ko saccaṭṭhoti ce? Yo paññācakkhunā upaparikkhamānānaṁ māyāva viparīto, marīcīva visaṁvādako, titthiyānaṁ parikappita-attāva anupalabbhasabhāvo ca na hoti, atha kho bādhanapabhavasantiniyyānappakārena tacchāviparītabhūtabhāvena ariyañāṇassa gocaro hotiyeva. Esa aggilakkhaṇaṁ viya lokapakati viya ca tacchāviparītabhūtabhāvo saccaṭṭhoti veditabbo. Yathāha "idaṁ dukkhanti bhikkhave tathametaṁ avitathametaṁ anaññathametan"ti[5] vitthāro. Apica—

Nābādhakaṁ yato dukkhaṁ, dukkhā aññaṁ na bādhakaṁ.
Bādhakattaniyāmena, tato saccamidaṁ mataṁ.

Taṁ vinā nāññato dukkhaṁ, na hoti na ca taṁ tato.
Dukkhahetu niyāmena, iti saccaṁ visattikā.

1. Gave sitabbaṁ. 2. Saṁ 3. 381 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 379 piṭṭhe.
4. Tathāni avitathāni (Visuddhi 2. 126 piṭṭhe) 5. Saṁ 3. 377 piṭṭhe.

သင်္ခရီယန္တီတိ **ကာယသင်္ခါရာ**။ သညာ စ ဝေဒနာ စ စိတ္တေန သင်္ခရီယန္တီတိ **စိတ္တသင်္ခါရာ**။ ဣဓ ပန သင်္ခတသင်္ခါရာ အဓိပ္ပေတာ။

အနိစ္စာတိ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန။ **ဒုက္ခာ**တိ ပီဠနဋ္ဌေန။ **သဗ္ဗေ ဓမ္မာ**တိ နိဗ္ဗာနမ္ပိ အန္တောကတွာ ဝုတ္တာ။ **အနတ္တာ**တိ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန။ **ဣဒံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စ**န္တိအာဒီသု "ဒုက္ခသမုဒယော ဒုက္ခနိရောဓော"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ "ဒုက္ခသမုဒယံ ဒုက္ခနိရောဓ"န္တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတော။ ယသ္မာ ပန ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တိ။ ယထာဟ "စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ အရိယသစ္စာနိ။ပ။ ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ အရိယာ ဣမာနိ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တီ"တိ[1]။ အရိယဿ သစ္စာနီတိပိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ "သဒေဝကေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ တထာဂတော အရိယော၊ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တီ"တိ[2]။ ဧတေသံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ အရိယဘာဝသိဒ္ဓိတောပိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ "ဣမေသံ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ယထာဘူတံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အရိယောတိ ဝုစ္စတီ"တိ[3]။ အရိယာနိ သစ္စာနီတိပိ အရိယသစ္စာနိ။ **အရိယာနီ**တိ အဝိတထာနိ[4]၊ အဝိသံဝါဒကာနီတိ အတ္ထော။ ယထာဟ "ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊ တသ္မာ အရိယသစ္စာနီတိ ဝုစ္စန္တီ"တိ[2]။ **သစ္စာနီ**တိ ကော သစ္စဋ္ဌောတိ စေ? ယော ပညာစက္ခုနာ ဥပပရိက္ခမာနာနံ မာယာဝ ဝိပရီတော, မရီစိဝ ဝိသံဝါဒကော, တိတ္ထိယာနံ ပရိကပ္ပိတအတ္တာဝ အနုပလဗ္ဘသဘာဝေါ စ န ဟောတိ၊ အထ ခေါ ဗာဓနပဘဝသန္တိနိယျာနပ္ပကာရေန တစ္ဆာဝိပရီတဘူတဘာဝေန အရိယဉာဏဿ ဂေါစရော ဟောတိယေဝ။ ဧသ အဂ္ဂိလက္ခဏံ ဝိယ လောကပကတိ ဝိယ စ တစ္ဆာဝိပရီတဘူတဘာဝေါ သစ္စဋ္ဌောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာဟ "ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဘိက္ခဝေ တထမေတံ အဝိတထမေတံ အနညထမေတ"န္တိ[5] ဝိတ္ထာရော။ အပိစ—

နာဗာဓကံ ယတော ဒုက္ခံ၊ ဒုက္ခာ အညံ န ဗာဓကံ။
ဗာဓကတ္တနိယာမေန၊ တတော သစ္စမိဒံ မတံ။

တံ ဝိနာ နာညတော ဒုက္ခံ၊ န ဟောတိ န စ တံ တတော။
ဒုက္ခဟေတု နိယာမေန၊ ဣတိ သစ္စံ ဝိသတ္တိကာ။

၁-ဂဝေသိတဗ္ဗံ။ ၂-သံ ၃-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၃၇၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-တထာနိ အဝိတထာနိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၂၆-ပိဋ္ဌေ) ၅-သံ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။

Nāññā nibbānato santi, santaṁ na ca na taṁ yato.
Santabhāvaniyāmena, tato saccamidaṁ mataṁ.
Maggā aññaṁ na niyyānaṁ, aniyyāno na cāpi so.
Tacchaniyyānabhāvena, iti so saccasammato.
Iti tacchāvipallāsa-bhūtabhāvaṁ catūsvapi.
Dukkhādīsvavisesena, saccaṭṭhaṁ āhu paṇḍitāti.

So panāyaṁ **sacca**saddo anekesu atthesu dissati. Seyyathidaṁ, “saccaṁ bhaṇe na kujjheyyā”ti-ādīsu[1] vācāsacce. “Sacce ṭhitā samaṇabrāhmaṇā cā”ti-ādīsu[2] viratisacce. “Kasmā nu saccāni vadanti nānā, pavādiyāse kusalāvadānā”ti-ādīsu[3] diṭṭhisacce. “Ekaṁ hi saccaṁ na dutīyamatthi, yasmiṁ pajā no vivade pajānan”ti-ādīsu[4] paramatthasacce nibbāne ceva magge ca. “Catunnaṁ saccānaṁ kati kusalā kati akusalā”ti-ādīsu[5] ariyasacce. Svāyamidhāpi ariyasacce pavattatīti.

Niddesavārasaṅgahitassa vissajjanuddesassa

Atthavaṇṇanā niṭṭhitā.

Abhiññeyyaniddesavaṇṇanā

2. Idāni vissajjanuddesasaṅgahite dhamme pabhedato dassetuṁ **kathaṁ ime dhammā abhiññeyyā**ti-ādi niddesavāro āraddho. Tattha abhiññeyyaniddesādīsu pañcasu ādito ekakādivasena dasa dasa vissajjanāni **dasuttarapariyāyena** saṁsandetvā uddiṭṭhāni. Tesu abhiññeyyaniddese tāva **sabbe sattā**ti kāmabhavādīsu saññābhavādīsu ekavokārabhavādīsu ca sabbabhavesu sabbe sattā. **Āhāraṭṭhitikā**ti āhārato ṭhiti etesanti āhāraṭṭhitikā. **Ṭhitī**ti cettha sakakkhaṇe atthitā adhippetā. Iti sabbasattānaṁ ṭhitihetu āhāro

1. Khu 1. 46 piṭṭhe. 2. Khu 6. 140 piṭṭhe. 3. Khu 1. 416 piṭṭhe.
4. Khu 1. 416; Khu 7. 226 piṭṭhesu. 5. Abhi 2. 118 piṭṭhe.

နာညာ နိဗ္ဗာနတော သန္တိ၊ သန္တံ န စ န တံ ယတော။
သန္တဘာဝနိယာမေန၊ တတော သစ္စမိဒံ မတံ။
မဂ္ဂါ အညံ န နိယျာနံ၊ အနိယျာနော န စာပိ သော။
တစ္ဆနိယျာနဘာဝေန၊ ဣတိ သော သစ္စသမ္မတော။
ဣတိ တစ္ဆာဝိပလ္လာသ-ဘူတဘာဝံ စတူသွပိ။
ဒုက္ခာဒီသွဝိသေသေန၊ သစ္စဋ္ဌံ အာဟု ပဏ္ဍိတာတိ။

သော ပနာယံ **သစ္စ**သဒ္ဒေါ အနေကေသု အတ္ထေသု ဒိဿတိ။ သေယျထိဒံ၊ “သစ္စံ ဘဏေ န ကုဇ္ဈေယျာ”တိအာဒီသု[၁] ဝါစာသစ္စေ။ “သစ္စေ ဌိတာ သမဏဗြာဟ္မဏာ စာ”တိအာဒီသု[၂] ဝိရတိသစ္စေ။ “ကသ္မာ နု သစ္စာနိ ဝဒန္တိ နာနာ၊ ပဝါဒိယာသေ ကုသလာဝဒါနာ”တိအာဒီသု[၃] ဒိဋ္ဌိသစ္စေ။ “ဧကံ ဟိ သစ္စံ န ဒုတိယမတ္ထိ၊ ယသ္မိံ ပဇာ နော ဝိဝဒေ ပဇာန”န္တိအာဒီသု[၄] ပရမတ္ထသစ္စေ နိဗ္ဗာနေ စေဝ မဂ္ဂေ စ။ “စတုန္နံ သစ္စာနံ ကတိ ကုသလာ ကတိ အကုသလာ”တိအာဒီသု[၅] အရိယသစ္စေ။ သွာယမိဓာပိ အရိယသစ္စေ ပဝတ္တတီတိ။

နိဒ္ဒေသဝါရသင်္ဂဟိတဿ ဝိဿဇ္ဇနုဒ္ဒေသဿ

အတ္ထဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

အဘိညေယျနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂။ ဣဒါနိ ဝိဿဇ္ဇနုဒ္ဒေသသင်္ဂဟိတေ ဓမ္မေ ပဘေဒတော ဒဿေတုံ **ကထံ ဣမေ ဓမ္မာ အဘိညေယျာ**တိအာဒိ နိဒ္ဒေသဝါရော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ အဘိညေယျနိဒ္ဒေသာဒီသု ပဉ္စသု အာဒိတော ဧကကာဒိဝသေန ဒသ ဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ **ဒသုတ္တရပရိယာယေန** သံသန္ဒေတွာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တေသု အဘိညေယျနိဒ္ဒေသေ တာဝ **သဗ္ဗေ သတ္တာ**တိ ကာမဘဝါဒီသု သညာဘဝါဒီသု ဧကဝေါကာရဘဝါဒီသု စ သဗ္ဗဘဝေသု သဗ္ဗေ သတ္တာ။ **အာဟာရဋ္ဌိတိကာ**တိ အာဟာရတော ဌိတိ ဧတေသန္တိ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ။ **ဌိတီ**တိ စေတ္ထ သကက္ခဏေ အတ္ထိတာ အဓိပ္ပေတာ။ ဣတိ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဌိတိဟေတု အာဟာရော

၁-ခု ၁-၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၆-၁၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၄၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၄၁၆၊ ခု ၇-၂၂၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-အဘိ ၂-၁၁၈-ပိဋ္ဌေ။

nāma eko dhammo adhikena ñāṇena jānitabbo. Paccaye hi abhiññāte paccayuppannāpi abhiññātā honti ubhinnampi aññamaññāpekkhattā. Etena ñātapariññā vuttā hoti. Nanu ca evaṁ sante yaṁ vuttaṁ “Asaññasattā devā ahetukā anāhārā aphassakā”ti-ādi[1], taṁ virujjhatīti. Tañca na virujjhati. Tesaṁ hi jhānaṁ āhāroti. Evaṁ santepi “cattārome bhikkhave āhārā bhūtānaṁ vā sattānaṁ ṭhitiyā, sambhavesīnaṁ vā anuggahāya. Katame cattāro. Kabaḷīkāro āhāro oḷāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, manosañcetanā tatiyā, viññāṇaṁ catutthan”ti[2] idaṁ virujjhatīti. Idampi na virujjhati. Etasmiṁ hi sutte nippariyāyena āhāralakkhaṇāva dhammā āhārāti vuttā, idha pana pariyāyena paccayo āhāroti vutto. Sabbasaṅkhatadhammānaṁ hi paccayo laddhuṁ vaṭṭati, so ca yaṁ yaṁ phalaṁ janeti, taṁ taṁ āharati nāma. Tasmā āharoti vuccati. Tenevāha—

> “Avijjampāhaṁ bhikkhave sāhāraṁ vadāmi, no anāhāraṁ. Ko ca bhikkhave avijjāya āhāro. ‘Pañca nīvaraṇā’tissa vacanīyaṁ. Pañca nīvaraṇepāhaṁ bhikkhave sāhāre vadāmi, no anāhāre. Ko ca bhikkhave pañcannaṁ nīvaraṇānaṁ āhāro. ‘Ayoniso manasikāro’tissa vacanīyan”ti-ādi[3]. Ayaṁ idha adhippeto.

Etasmiṁ hi paccayāhāre gahite pariyāyāhāropi nippariyāyāhāropi sabbo gahitova hoti.

Tattha asaññabhave paccayāhāro labbhati. Anuppanne hi Buddhe titthāyatane pabbajitvā vāyokasiṇe parikammaṁ katvā catutthajjhānaṁ nibbattetvā tato vuṭṭhāya “dhī cittaṁ dhī cittaṁ[4], cittassa nāma abhāvoyeva sādhu. Cittaṁ hi nissāya vadhabandhanādipaccayaṁ dukkhaṁ uppajjati, citte asati natthetan”ti khantiṁ ruciṁ uppādetvā aparihīnajjhānā kālaṁkatvā asaññabhave nibbattanti. Yo yassa iriyāpatho manussaloke paṇihito ahosi, so tena iriyāpathena nibbattitvā pañca kappasatāni tiṭṭhati. Ettakaṁ addhānaṁ nipanno viya nisinno viya ṭhito viya hoti. Evarūpānañca sattānaṁ paccayāhāro labbhati. Te hi yaṁ jhānaṁ bhāvetvā nibbattā,

1. Abhi 2. 434 piṭṭhe.
2. Saṁ 1. 253 piṭṭhe.
3. Aṁ 3. 346 piṭṭhe.
4. Dhī cittaṁ dhiratthu vata cittaṁ (Syā)

နာမ ဧကော ဓမ္မော အဓိကေန ဉာဏေန ဇာနိတဗ္ဗော။ ပစ္စယေ ဟိ အဘိညာတေ ပစ္စယုပ္ပန္နာပိ အဘိညာတာ ဟောန္တိ ဥဘိန္နမ္ပိ အညမညာပေက္ခတ္တာ။ ဧတေန ဉာတပရိညာ ဝုတ္တာ ဟောတိ။ နနု စ ဧဝံ သန္တေ ယံ ဝုတ္တံ “အသညသတ္တာ ဒေဝါ အဟေတုကာ အနာဟာရာ အဖဿကာ”တိ-အာဒိ[၁]၊ တံ ဝိရုဇ္ဈတီတိ။ တဉ္စ န ဝိရုဇ္ဈတိ။ တေသံ ဟိ ဈာနံ အာဟာရေတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ “စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ အာဟာရာ ဘူတာနံ ဝါ သတ္တာနံ ဌိတိယာ, သမ္ဘဝေသီနံ ဝါ အနုဂ္ဂဟာယ။ ကတမေ စတ္တာရော။ ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဩဠာရိကော ဝါ သုခုမော ဝါ၊ ဖဿော ဒုတိယော၊ မနောသဉ္စေတနာ တတိယာ၊ ဝိညာဏံ စတုတ္ထ”န္တိ[၂] ဣဒံ ဝိရုဇ္ဈတီတိ။ ဣဒမ္ပိ န ဝိရုဇ္ဈတိ။ ဧတသ္မိံ ဟိ သုတ္တေ နိပ္ပရိယာယေန အာဟာရလက္ခဏာဝ ဓမ္မာ အာဟာရာတိ ဝုတ္တာ၊ ဣဓ ပန ပရိယာယေန ပစ္စယော အာဟာရောတိ ဝုတ္တော။ သဗ္ဗသင်္ခတဓမ္မာနံ ဟိ ပစ္စယော လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ သော စ ယံ ယံ ဖလံ ဇနေတိ၊ တံ တံ အာဟရတိ နာမ။ တသ္မာ အာဟာရောတိ ဝုစ္စတိ။ တေနေဝါဟ—

> “အဝိဇ္ဇမ္ပာဟံ ဘိက္ခဝေ သာဟာရံ ဝဒါမိ၊ နော အနာဟာရံ။ ကော စ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာယ အာဟာရော။ ‘ပဉ္စ နီဝရဏာ’တိဿ ဝစနီယံ။ ပဉ္စ နီဝရဏေပါဟံ ဘိက္ခဝေ သာဟာရေ ဝဒါမိ၊ နော အနာဟာရေ။ ကော စ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စန္နံ နီဝရဏာနံ အာဟာရော။ ‘အယောနိသော မနသိကာရော’တိဿ ဝစနီယ”န္တိအာဒိ[၃]။ အယံ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။

ဧတသ္မိံ ဟိ ပစ္စယာဟာရေ ဂဟိတေ ပရိယာယာဟာရောပိ နိပ္ပရိယာယာဟာရောပိ သဗ္ဗော ဂဟိတောဝ ဟောတိ။

တတ္ထ အသညဘဝေ ပစ္စယာဟာရော လဗ္ဘတိ။ အနုပ္ပန္နေ ဟိ ဗုဒ္ဓေ တိတ္ထာယတနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဝါယောကသိဏေ ပရိကမ္မံ ကတွာ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ “ဓိ စိတ္တံ ဓိ စိတ္တံ[၄]၊ စိတ္တဿ နာမ အဘာဝေါယေဝ သာဓု။ စိတ္တံ ဟိ နိဿာယ ဝဓဗန္ဓနာဒိပစ္စယံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ စိတ္တေ အသတိ နတ္ထေတ”န္တိ ခန္တိံ ရုစိံ ဥပ္ပါဒေတွာ အပရိဟီနဇ္ဈာနာ ကာလံကတွာ အသညဘဝေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ယော ယဿ ဣရိယာပထော မနုဿလောကေ ပဏိဟိတော အဟောသိ၊ သော တေန ဣရိယာပထေန နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပဉ္စ ကပ္ပသတာနိ တိဋ္ဌတိ။ ဧတ္တကံ အဒ္ဓါနံ နိပန္နော ဝိယ နိသိန္နော ဝိယ ဌိတော ဝိယ ဟောတိ။ ဧဝရူပါနဉ္စ သတ္တာနံ ပစ္စယာဟာရော လဗ္ဘတိ။ တေ ဟိ ယံ ဈာနံ ဘာဝေတွာ နိဗ္ဗတ္တာ၊

၁-အဘိ ၂-၄၃၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၁-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၃-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဓီ စိတ္တံ ဓိရတ္ထု ဝတ စိတ္တံ (သျာ)

tadeva nesaṁ paccayo hoti. Yathā jiyāvegena khittasaro yāva jiyāvego atthi, tāva gacchati, evaṁ yāva jhānapaccayo atthi, tāva tiṭṭhanti. Tasmiṁ niṭṭhite khīṇavego saro viya patanti.

Ye pana te nerayikā "nevuṭṭhānaphalūpajīvino na puññaphalūpajīvino"ti vuttā, tesaṁ ko āhāroti? Tesaṁ kammameva āhāroti. Kiṁ pañca āhārā atthīti? "Pañca, na pañcā"ti idaṁ na vattabbaṁ. Nanu "paccayo āhāro"ti vutto, tasmā yena kammena te niraye nibbattā, tadeva tesaṁ ṭhitipaccayattā āhāro. Yaṁ sandhāya idaṁ vuttaṁ "na tāva kālaṁ karoti, yāva na taṁ pāpakammaṁ byantīhotī"ti[1]. Tasmā **āhāraṭṭhitikā**ti paccayaṭṭhitikāti attho. Kabaḷīkāraṁ āhāraṁ ārabbhāti cettha vivādo na kātabbo. Mukhe uppannakheḷopi hi tesaṁ āhārakiccaṁ sādheti. Kheḷo hi niraye dukkhavedanīyo hutvā paccayo hoti, sagge sukhavedanīyo. Iti kāmabhave nippariyāyena cattāro āhārā, rūpārūpabhavesu ṭhapetvā asaññabhavaṁ sesānaṁ tayo, asaññānañceva avasesānañca paccayāhāroti iminā āhārena sabbe sattā āhāraṭṭhitikā.

Sabbe sattāti ca puggalādhiṭṭhānā dhammadesanā, sabbe saṅkhārāti adhippāyo. Bhagavatopi hi dhammapuggalānaṁ vasena[2] catubbidhā desanā dhammādhiṭṭhānā dhammadesanā, dhammādhiṭṭhānā puggaladesanā, puggalādhiṭṭhānā puggaladesanā, puggalādhiṭṭhānā dhammadesanāti. "Nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ bhāvitaṁ kammaniyaṁ hoti, yathayidaṁ cittaṁ. Cittaṁ bhikkhave bhāvitaṁ kammaniyaṁ hotī"ti[3] evarūpī **dhammādhiṭṭhānā dhammadesanā.** "Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso yaṁ diṭṭhisampanno puggalo kañci saṅkhāraṁ niccato upagaccheyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti[4] evarūpī **dhammādhiṭṭhānā puggaladesanā.** "Ekapuggalo bhikkhave loke uppajjamāno uppajjati bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan"ti[5] evarūpī **puggalādhiṭṭhānā puggaladesanā.** "Ekapuggalassa bhikkhave pātubhāvā mahato cakkhussa pātubhāvo hotī"ti[6] evarūpī **puggalādhiṭṭhānā dhammadesanā.** Tāsu idha puggalādhiṭṭhānā

1. Aṁ 1. 139; Ma 3. 205 piṭṭhesu.
2. Dhammapuggalavasena (Sī, Syā)
3. Aṁ 1. 4 piṭṭhe.
4. Aṁ 1. 28 piṭṭhe.
5. Aṁ 1. 21, 35 piṭṭhesu.
6. Aṁ 1. 22 piṭṭhe.

တဒေဝ နေသံ ပစ္စယော ဟောတိ။ ယထာ ဇိယာဝေဂေန ခိတ္တသရော ယာဝ ဇိယာဝေဂေါ အတ္ထိ၊ တာဝ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ ယာဝ ဈာနပစ္စယော အတ္ထိ၊ တာဝ တိဋ္ဌန္တိ။ တသ္မိံ နိဋ္ဌိတေ ခီဏဝေဂေါ သရော ဝိယ ပတန္တိ။

ယေ ပန တေ နေရယိကာ “နေဝုဋ္ဌာနဖလူပဇီဝိနော န ပုညဖလူပဇီဝိနော”တိ ဝုတ္တာ၊ တေသံ ကော အာဟာရောတိ? တေသံ ကမ္မမေဝ အာဟာရောတိ။ ကိံ ပဉ္စ အာဟာရာ အတ္ထီတိ? “ပဉ္စ, န ပဉ္စာ”တိ ဣဒံ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ နနု “ပစ္စယော အာဟာရော”တိ ဝုတ္တော၊ တသ္မာ ယေန ကမ္မေန တေ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တာ၊ တဒေဝ တေသံ ဌိတိပစ္စယတ္တာ အာဟာရော။ ယံ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ “န တာဝ ကာလံ ကရောတိ၊ ယာဝ န တံ ပါပကမ္မံ ဗျန္တီဟောတီ”တိ[1]။ တသ္မာ **အာဟာရဋ္ဌိတိကာ**တိ ပစ္စယဋ္ဌိတိကာတိ အတ္ထော။ ကဗဠီကာရံ အာဟာရံ အာရဗ္ဘာတိ စေတ္ထ ဝိဝါဒေါ န ကာတဗ္ဗော။ မုခေ ဥပ္ပန္နခေဠောပိ ဟိ တေသံ အာဟာရကိစ္စံ သာဓေတိ။ ခေဠော ဟိ နိရယေ ဒုက္ခဝေဒနီယော ဟုတွာ ပစ္စယော ဟောတိ၊ သဂ္ဂေ သုခဝေဒနီယော။ ဣတိ ကာမဘဝေ နိပ္ပရိယာယေန စတ္တာရော အာဟာရာ၊ ရူပါရူပဘဝေသု ဌပေတွာ အသညဘဝံ သေသာနံ တယော၊ အသညာနဉ္စေဝ အဝသေသာနဉ္စ ပစ္စယာဟာရောတိ ဣမိနာ အာဟာရေန သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ။

သဗ္ဗေ သတ္တာတိ စ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာ၊ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဘဂဝတောပိ ဟိ ဓမ္မပုဂ္ဂလာနံ ဝသေန[2] စတုဗ္ဗိဓာ ဒေသနာ ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာ, ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ ပုဂ္ဂလဒေသနာ, ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ပုဂ္ဂလဒေသနာ, ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာတိ။ “နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကဓမ္မမ္ပိ သမနုပဿာမိ၊ ယံ ဧဝံ ဘာဝိတံ ကမ္မနိယံ ဟောတိ၊ ယထယိဒံ စိတ္တံ။ စိတ္တံ ဘိက္ခဝေ ဘာဝိတံ ကမ္မနိယံ ဟောတီ”တိ[3] ဧဝရူပီ **ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာ**။ “အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော ယံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော ကဉ္စိ သင်္ခါရံ နိစ္စတော ဥပဂစ္ဆေယျ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိ[4] ဧဝရူပီ **ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ ပုဂ္ဂလဒေသနာ**။ “ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဗဟုဇနဟိတာယ ဗဟုဇနသုခါယ လောကာနုကမ္ပာယ အတ္ထာယ ဟိတာယ သုခါယ ဒေဝမနုဿာန”န္တိ[5] ဧဝရူပီ **ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ပုဂ္ဂလဒေသနာ**။ “ဧကပုဂ္ဂလဿ ဘိက္ခဝေ ပါတုဘာဝါ မဟတော စက္ခုဿ ပါတုဘာဝေါ ဟောတီ”တိ[6] ဧဝရူပီ **ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာ**။ တာသု ဣဓ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ

၁-အံ ၁-၁၃၉၊ မ ၃-၂၀၅-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဓမ္မပုဂ္ဂလဝသေန (သီ၊ သျာ)
၃-အံ ၁-၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၁-၂၈-ပိဋ္ဌေ။
၅-အံ ၁-၂၁-၃၅-ပိဋ္ဌေသု။
၆-အံ ၁-၂၂-ပိဋ္ဌေ။

dhammadesanā. Upari yāva dasakā dhammānaṁyeva gahitattā sattaggahaṇena dhammaggahaṇaṁ katanti veditabbaṁ, visesena vā sattasantānapariyāpannadhammānaṁyeva adhikena ñāṇena sabhāvato upaparikkhitabbattā sattaggahaṇaṁ katanti veditabbaṁ, saṅkhāre upādāya sattoti paññattimattasambhavato vā phalopacārena saṅkhārā "sattā"ti vuttāti veditabbaṁ. Na hi koci satto paccayaṭṭhitiko atthi aññatra saṅkhārehi, vohāravasena pana evaṁ vuccati. Evametena ñātapariññā vuttā hoti.

Dve dhātuyoti saṅkhatā ca dhātu asaṅkhatā ca dhātu. Tattha anekehi paccayehi saṅgamma katā pañcakkhandhā saṅkhatā dhātu, kehici paccayehi akataṁ nibbānaṁ asaṅkhatā dhātu.

Tisso dhātuyoti kāmadhātu rūpadhātu arūpadhātu. [1]Tattha katamā kāmadhātu? Heṭṭhato Avīcinirayaṁ pariyantaṁ karitvā uparito Paranimmitavasavattī deve antokaritvā yaṁ etasmiṁ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā khandhā dhātū āyatanā rūpā vedanā saññā saṅkhārā viññāṇaṁ. Ayaṁ vuccati kāmadhātu[1]. [2]Tattha katamā rūpadhātu? Heṭṭhato brahmalokaṁ pariyantaṁ karitvā uparito Akaniṭṭhe deve antokaritvā yaṁ etasmiṁ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā samāpannassa vā upapannassa vā diṭṭhadhammasukhavihārissa vā cittacetasikā dhammā. Ayaṁ vuccati rūpadhātu. Tattha katamā arūpadhātu? Heṭṭhato Ākāsānañcāyatanūpage deve pariyantaṁ karitvā uparito Nevasaññānāsaññāyatanūpage deve antokaritvā yaṁ etasmiṁ antare etthāvacarā ettha pariyāpannā samāpannassa vā upapannassa vā diṭṭhadhammasukhavihārissa vā cittacetasikā dhammā. Ayaṁ vuccati arūpadhātu[2]. Aṭṭhakathāyaṁ pana "kāmadhātūti kāmabhavo pañcakkhandhā labbhanti, rūpadhātūti rūpabhavo pañcakkhandhā labbhanti. Arūpadhātūti arūpabhavo cattāro khandhā labbhantī"ti vuttaṁ. Ayaṁ dasuttarapariyāyena yojanā.

Saṅgītipariyāyena pana "tisso kusaladhātuyo nekkhammadhātu abyāpādadhātu avihiṁsādhātu. Aparāpi tisso dhātuyo rūpadhātu arūpadhātu nirodhadhātu. Aparāpi tisso dhātuyo hīnā dhātu majjhimā

1-1. Abhi 2. 88 piṭṭhe. 2-2. Abhi 1. 253 piṭṭhe.

ဓမ္မဒေသနာ။ ဥပရိ ယာဝ ဒသကာ ဓမ္မာနံယေဝ ဂဟိတတ္တာ သတ္တဂ္ဂဟဏေန ဓမ္မဂ္ဂဟဏံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဝိသေသေန ဝါ သတ္တသန္တာနပရိယာပန္နဓမ္မာနံယေဝ အဓိကေန ဉာဏေန သဘာဝတော ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗတ္တာ သတ္တဂ္ဂဟဏံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ သင်္ခါရေ ဥပါဒါယ သတ္တောတိ ပညတ္တိမတ္တသမ္ဘဝတော ဝါ ဖလောပစာရေန သင်္ခါရာ "သတ္တာ"တိ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ န ဟိ ကောစိ သတ္တော ပစ္စယဋ္ဌိတိကော အတ္ထိ အညတြ သင်္ခါရေဟိ၊ ဝေါဟာရဝသေန ပန ဧဝံ ဝုစ္စတိ။ ဧဝမေတေန ဉာတပရိညာ ဝုတ္တာ ဟောတိ။

ဒွေ ဓာတုယောတိ သင်္ခတာ စ ဓာတု အသင်္ခတာ စ ဓာတု။ တတ္ထ အနေကေဟိ ပစ္စယေဟိ သင်္ဂမ္မ ကတာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ သင်္ခတာ ဓာတု၊ ကေဟိစိ ပစ္စယေဟိ အကတံ နိဗ္ဗာနံ အသင်္ခတာ ဓာတု။

တိဿော ဓာတုယောတိ ကာမဓာတု ရူပဓာတု အရူပဓာတု။ [၁]တတ္ထ ကတမာ ကာမဓာတု? ဟေဋ္ဌတော အဝီစိနိရယံ ပရိယန္တံ ကရိတွာ ဥပရိတော ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီ ဒေဝေ အန္တောကရိတွာ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဧတ္ထာဝစရာ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ ခန္ဓာ ဓာတူ အာယတနာ ရူပါ ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရာ ဝိညာဏံ။ အယံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတု[၁]။ [၂]တတ္ထ ကတမာ ရူပဓာတု? ဟေဋ္ဌတော ဗြဟ္မလောကံ ပရိယန္တံ ကရိတွာ ဥပရိတော အကနိဋ္ဌေ ဒေဝေ အန္တောကရိတွာ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဧတ္ထာဝစရာ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ သမာပန္နဿ ဝါ ဥပပန္နဿ ဝါ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရိဿ ဝါ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ။ အယံ ဝုစ္စတိ ရူပဓာတု။ တတ္ထ ကတမာ အရူပဓာတု? ဟေဋ္ဌတော အာကာသာနဉ္စာယတနူပဂေ ဒေဝေ ပရိယန္တံ ကရိတွာ ဥပရိတော နေဝသညာနာသညာယတနူပဂေ ဒေဝေ အန္တောကရိတွာ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဧတ္ထာဝစရာ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ သမာပန္နဿ ဝါ ဥပပန္နဿ ဝါ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရိဿ ဝါ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ။ အယံ ဝုစ္စတိ အရူပဓာတု[၂]။ အဋ္ဌကထာယံ ပန "ကာမဓာတူတိ ကာမဘဝေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ လဗ္ဘန္တိ၊ ရူပဓာတူတိ ရူပဘဝေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ လဗ္ဘန္တိ။ အရူပဓာတူတိ အရူပဘဝေ စတ္တာရော ခန္ဓာ လဗ္ဘန္တီ"တိ ဝုတ္တံ။ အယံ ဒသုတ္တရပရိယာယေန ယောဇနာ။

သင်္ဂီတိပရိယာယေန ပန "တိဿော ကုသလဓာတုယော နေက္ခမ္မဓာတု အဗျာပါဒဓာတု အဝိဟိံသာဓာတု။ အပရာပိ တိဿော ဓာတုယော ရူပဓာတု အရူပဓာတု နိရောဓဓာတု။ အပရာပိ တိဿော ဓာတုယော ဟီနာ ဓာတု မဇ္ဈိမာ

၁-၁-အဘိ ၂-၈၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-၂-အဘိ ၁-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။

dhātu paṇītā dhātū”ti[1] vuttā dhātuyopi ettha yujjanti. [2]Nekkhammapaṭisaṁyutto takko vitakko -pa- sammāsaṅkappo, ayaṁ vuccati nekkhammadhātu. Sabbepi kusalā dhammā nekkhammadhātu. Abyāpādapaṭisaṁyutto takko vitakko -pa- sammāsaṅkappo abyāpādadhātu. Yā sattesu metti mettāyanā mettāyitattaṁ mettācetovimutti. Ayaṁ vuccati abyāpādadhātu. Avihiṁsāpaṭisaṁyutto takko vitakko -pa- sammāsaṅkappo avihiṁsādhātu. Yā sattesu karuṇā karuṇāyanā karuṇāyitattaṁ karuṇācetovimutti. Ayaṁ vuccati avihiṁsādhātu[2]. Rūpārūpadhātuyo vuttāyeva. Nirodhadhātu nibbānaṁ. Hīnā dhātu dvādasākusalacittuppādā, majjhimā dhātu avasesā tebhūmakadhammā. Paṇītā dhātu nava lokuttaradhammā. Sabbāpi ca nijjīvaṭṭhena dhātu.

Cattāri ariyasaccānīti dukkhaṁ ariyasaccaṁ, dukkhasamudayaṁ ariyasaccaṁ, dukkhanirodhaṁ ariyasaccaṁ, dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccaṁ. Imesaṁ vaṇṇanā saccavissajjanesuyeva bhavissati.

Pañca vimuttāyatanānīti attano hitatthāya parehi pavattitadhammadesanāsavanaṁ, paresaṁ hitatthāya attano yathāsutadhammadesanā, yathāsutassa dhammassa sajjhāyakaraṇaṁ, yathāsutassa dhammassa cetasā anuvitakkanaṁ, kasiṇāsubhādīsu anukūlaṁ ārammaṇanti imāni pañca vimuccanakāraṇāni[3]. Yathāha—

> Idha bhikkhave[4] bhikkhuno Satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, yathā yathā kho bhikkhave bhikkhuno Satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthapaṭisaṁvedī ca hoti dhammapaṭisaṁvedī ca, tassa atthapaṭisaṁvedino dhammapaṭisaṁvedino pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati, idaṁ paṭhamaṁ vimuttāyatanaṁ.

---

1. Dī 3. 181 piṭṭhe. 2-2. Abhi 2. 88, 89 piṭṭhesu.
3. Vimuccanakāraṇāni honti dhammapaṭisaṁvedī ca (Ka)
4. Aṁ 2. 18; Dī 3. 200 piṭṭhesu.

ဓာတု ပဏီတာ ဓာတူ”တိ[1] ဝုတ္တာ ဓာတုယောပိ ဧတ္ထ ယုဇ္ဇန္တိ။ [2]နေက္ခမ္မပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော။ပ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ နေက္ခမ္မဓာတု။ သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ဓမ္မာ နေက္ခမ္မဓာတု။ အဗျာပါဒပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော။ပ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ အဗျာပါဒဓာတု။ ယာ သတ္တေသု မေတ္တိ မေတ္တာယနာ မေတ္တာယိတတ္တံ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ။ အယံ ဝုစ္စတိ အဗျာပါဒဓာတု။ အဝိဟိံသာပဋိသံယုတ္တော တက္ကော ဝိတက္ကော။ပ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ အဝိဟိံသာဓာတု။ ယာ သတ္တေသု ကရုဏာ ကရုဏာယနာ ကရုဏာယိတတ္တံ ကရုဏာစေတောဝိမုတ္တိ။ အယံ ဝုစ္စတိ အဝိဟိံသာဓာတု[2]။ ရူပါရူပဓာတုယော ဝုတ္တာယေဝ။ နိရောဓဓာတု နိဗ္ဗာနံ။ ဟီနာ ဓာတု ဒွါဒသာကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါ၊ မဇ္ဈိမာ ဓာတု အဝသေသာ တေဘူမကဓမ္မာ။ ပဏီတာ ဓာတု နဝ လောကုတ္တရဓမ္မာ။ သဗ္ဗာပိ စ နိဇ္ဇီဝဋ္ဌေန ဓာတု။

စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနီတိ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ, ဒုက္ခသမုဒယံ အရိယသစ္စံ, ဒုက္ခနိရောဓံ အရိယသစ္စံ, ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စံ။ ဣမေသံ ဝဏ္ဏနာ သစ္စဝိဿဇ္ဇနေသုယေဝ ဘဝိဿတိ။

ပဉ္စ ဝိမုတ္တာယတနာနီတိ အတ္တနော ဟိတတ္ထာယ ပရေဟိ ပဝတ္တိတဓမ္မဒေသနာသဝနံ, ပရေသံ ဟိတတ္ထာယ အတ္တနော ယထာသုတဓမ္မဒေသနာ, ယထာသုတဿ ဓမ္မဿ သဇ္ဈာယကရဏံ, ယထာသုတဿ ဓမ္မဿ စေတသာ အနုဝိတက္ကနံ, ကသိဏာသုဘာဒီသု အနုကူလံ အာရမ္မဏန္တိ ဣမာနိ ပဉ္စ ဝိမုစ္စနကာရဏာနိ[3]။ ယထာဟ—

> ဣဓ ဘိက္ခဝေ[4] ဘိက္ခုနော သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ အညတရော ဝါ ဂရုဋ္ဌာနိယော သဗြဟ္မစာရီ၊ ယထာ ယထာ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ အညတရော ဝါ ဂရုဋ္ဌာနိယော သဗြဟ္မစာရီ၊ တထာ တထာ သော တသ္မိံ ဓမ္မေ အတ္ထပဋိသံဝေဒီ စ ဟောတိ ဓမ္မပဋိသံဝေဒီ စ၊ တဿ အတ္ထပဋိသံဝေဒိနော ဓမ္မပဋိသံဝေဒိနော ပါမောဇ္ဇံ ဇာယတိ၊ ပမုဒိတဿ ပီတိ ဇာယတိ၊ ပီတိမနဿ ကာယော ပဿမ္ဘတိ၊ ပဿဒ္ဓကာယော သုခံ ဝေဒေတိ၊ သုခိနော စိတ္တံ သမာဓိယတိ၊ ဣဒံ ပဌမံ ဝိမုတ္တာယတနံ။

၁-ဒီ ၃-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-၂-အဘိ ၂-၈၈-၈၉-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဝိမုစ္စနကာရဏာနိ ဟောန္တိ ဓမ္မပဋိသံဝေဒီ စ (က) ၄-အံ ၂-၁၈၊ ဒီ ၃-၂၀၀-ပိဋ္ဌေသု။

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhuno na heva kho Satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, api ca kho yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti. Yathā yathā kho bhikkhave bhikkhuno -pa- sukhino cittaṁ samādhiyati. Idaṁ dutiyaṁ vimuttāyatanaṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhuno naheva kho Satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti, api ca kho yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena sajjhāyaṁ karoti. Yathā yathā kho bhikkhave bhikkhuno -pa- sukhino cittaṁ samādhiyati. Idaṁ tatiyaṁ vimuttāyatanaṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhuno naheva kho Satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena sajjhāyaṁ karoti, api ca kho yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati. Yathā yathā kho bhikkhave bhikkhuno -pa- sukhino cittaṁ samādhiyati. Idaṁ catutthaṁ vimuttāyatanaṁ.

Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhuno naheva kho Satthā dhammaṁ deseti aññataro vā garuṭṭhāniyo sabrahmacārī, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena paresaṁ deseti, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ vitthārena sajjhāyaṁ karoti, nāpi yathāsutaṁ yathāpariyattaṁ dhammaṁ cetasā anuvitakketi anuvicāreti manasānupekkhati, api ca khvassa aññataraṁ samādhinimittaṁ suggahitaṁ hoti sumanasikataṁ sūpadhāritaṁ suppaṭividdhaṁ paññāya. Yathā yathā kho bhikkhave bhikkhuno aññataraṁ samādhinimittaṁ suggahitaṁ hoti sumanasikataṁ sūpadhāritaṁ suppaṭividdhaṁ paññāya, tathā tathā so tasmiṁ dhamme atthapaṭisaṁvedī ca hoti dhammapaṭisaṁvedī ca. Tassa atthapaṭisaṁvedino dhammapaṭisaṁvedino pāmojjaṁ

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော န ဟေဝ ခေါ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ အညတရော ဝါ ဂရုဋ္ဌာနိယော သဗြဟ္မစာရီ၊ အပိ စ ခေါ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရေန ပရေသံ ဒေသေတိ။ ယထာ ယထာ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော။ပ။ သုခိနော စိတ္တံ သမာဓိယတိ။ ဣဒံ ဒုတိယံ ဝိမုတ္တာယတနံ။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော နဟေဝ ခေါ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ အညတရော ဝါ ဂရုဋ္ဌာနိယော သဗြဟ္မစာရီ၊ နာပိ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရေန ပရေသံ ဒေသေတိ၊ အပိ စ ခေါ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရေန သဇ္ဈာယံ ကရောတိ။ ယထာ ယထာ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော။ပ။ သုခိနော စိတ္တံ သမာဓိယတိ။ ဣဒံ တတိယံ ဝိမုတ္တာယတနံ။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော နဟေဝ ခေါ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ အညတရော ဝါ ဂရုဋ္ဌာနိယော သဗြဟ္မစာရီ၊ နာပိ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရေန ပရေသံ ဒေသေတိ၊ နာပိ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရေန သဇ္ဈာယံ ကရောတိ၊ အပိ စ ခေါ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ စေတသာ အနုဝိတက္ကေတိ အနုဝိစာရေတိ မနသာနုပေက္ခတိ။ ယထာ ယထာ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော။ပ။ သုခိနော စိတ္တံ သမာဓိယတိ။ ဣဒံ စတုတ္ထံ ဝိမုတ္တာယတနံ။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော နဟေဝ ခေါ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ အညတရော ဝါ ဂရုဋ္ဌာနိယော သဗြဟ္မစာရီ၊ နာပိ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရေန ပရေသံ ဒေသေတိ၊ နာပိ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝိတ္ထာရေန သဇ္ဈာယံ ကရောတိ၊ နာပိ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ စေတသာ အနုဝိတက္ကေတိ အနုဝိစာရေတိ မနသာနုပေက္ခတိ၊ အပိ စ ခွဿ အညတရံ သမာဓိနိမိတ္တံ သုဂ္ဂဟိတံ ဟောတိ သုမနသိကတံ သူပဓာရိတံ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ ပညာယ။ ယထာ ယထာ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော အညတရံ သမာဓိနိမိတ္တံ သုဂ္ဂဟိတံ ဟောတိ သုမနသိကတံ သူပဓာရိတံ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ ပညာယ၊ တထာ တထာ သော တသ္မိံ ဓမ္မေ အတ္ထပဋိသံဝေဒီ စ ဟောတိ ဓမ္မပဋိသံဝေဒီ စ။ တဿ အတ္ထပဋိသံဝေဒိနော ဓမ္မပဋိသံဝေဒိနော ပါမောဇ္ဇံ

jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati. Idaṁ pañcamaṁ vimuttāyatananti[1].

Cha anuttariyānīti ettha natthi etesaṁ uttaranti anuttarāni, anuttarāni eva anuttariyāni, jeṭṭhakānīti attho. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

Chayimāni[2] bhikkhave anuttariyāni. Katamāni cha, dassanānuttariyaṁ savanānuttariyaṁ lābhānuttariyaṁ sikkhānuttariyaṁ pāricariyānuttariyaṁ anussatānuttariyanti.

Katamañca bhikkhave dassanānuttariyaṁ, idha bhikkhave ekacco hatthiratanampi dassanāya gacchati, assaratanampi dassanāya gacchati, maṇiratanampi dassanāya gacchati, uccāvacaṁ vā pana dassanāya gacchati, samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā micchādiṭṭhikaṁ micchāpaṭipannaṁ dassanāya gacchati. Atthetaṁ bhikkhave dassanaṁ, netaṁ natthīti vadāmi. Tañca kho etaṁ bhikkhave dassanaṁ hīnaṁ gammaṁ pothujjanikaṁ anariyaṁ anatthasaṁhitaṁ na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati. Yo ca kho bhikkhave Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā dassanāya gacchati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Etadānuttariyaṁ bhikkhave dassanānaṁ sattānaṁ visuddhiyā sokaparidevānaṁ samatikkamāya dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamāya ñāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya, yadidaṁ Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā dassanāya gacchati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Idaṁ vuccati bhikkhave dassanānuttariyaṁ. Iti dassanānuttariyaṁ.

Savanānuttariyañca kathaṁ hoti, idha bhikkhave ekacco bherisaddampi savanāya gacchati, vīṇāsaddampi savanāya gacchati, gītasaddampi savanāya gacchati, uccāvacaṁ vā pana savanāya gacchati, samaṇassa vā brāhmaṇassa vā micchādiṭṭhikassa micchāpaṭipannassa dhammassavanāya gacchati. Atthetaṁ bhikkhave savanaṁ, netaṁ natthīti

1. Aṁ 2. 18; Dī 3. 200 piṭṭhesu. 2. Aṁ 2. 251, 286 piṭṭhesu.

ဇာယတိ၊ ပမုဒိတဿ ပီတိ ဇာယတိ၊ ပီတိမနဿ ကာယော ပဿမ္ဘတိ၊ ပဿဒ္ဓကာယော သုခံ ဝေဒေတိ၊ သုခိနော စိတ္တံ သမာဓိယတိ။ ဣဒံ ပဉ္စမံ ဝိမုတ္တာယတနန္တိ[၁]။

ဆ အနုတ္တရိယာနီတိ ဧတ္ထ နတ္ထိ ဧတေသံ ဥတ္တရန္တိ အနုတ္တရာနိ၊ အနုတ္တရာနိ ဧဝ အနုတ္တရိယာနိ၊ ဇေဋ္ဌကာနီတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

ဆယိမာနိ[၂] ဘိက္ခဝေ အနုတ္တရိယာနိ။ ကတမာနိ ဆ၊ ဒဿနာနုတ္တရိယံ သဝနာနုတ္တရိယံ လာဘာနုတ္တရိယံ သိက္ခာနုတ္တရိယံ ပါရိစရိယာနုတ္တရိယံ အနုဿတာနုတ္တရိယန္တိ။

ကတမဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဒဿနာနုတ္တရိယံ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော ဟတ္ထိရတနမ္ပိ ဒဿနာယ ဂစ္ဆတိ၊ အဿရတနမ္ပိ ဒဿနာယ ဂစ္ဆတိ၊ မဏိရတနမ္ပိ ဒဿနာယ ဂစ္ဆတိ၊ ဥစ္စာဝစံ ဝါ ပန ဒဿနာယ ဂစ္ဆတိ၊ သမဏံ ဝါ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံ မိစ္ဆာပဋိပန္နံ ဒဿနာယ ဂစ္ဆတိ။ အတ္ထေတံ ဘိက္ခဝေ ဒဿနံ၊ နေတံ နတ္ထီတိ ဝဒါမိ။ တဉ္စ ခေါ ဧတံ ဘိက္ခဝေ ဒဿနံ ဟီနံ ဂမ္မံ ပေါထုဇ္ဇနိကံ အနရိယံ အနတ္ထသံဟိတံ န နိဗ္ဗိဒါယ န ဝိရာဂါယ န နိရောဓာယ န ဥပသမာယ န အဘိညာယ န သမ္ဗောဓာယ န နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ ယော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတံ ဝါ တထာဂတသာဝကံ ဝါ ဒဿနာယ ဂစ္ဆတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဧတဒါနုတ္တရိယံ ဘိက္ခဝေ ဒဿနာနံ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ သောကပရိဒေဝါနံ သမတိက္ကမာယ ဒုက္ခဒောမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမာယ ဉာယဿ အဓိဂမာယ နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယ၊ ယဒိဒံ တထာဂတံ ဝါ တထာဂတသာဝကံ ဝါ ဒဿနာယ ဂစ္ဆတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဒဿနာနုတ္တရိယံ။ ဣတိ ဒဿနာနုတ္တရိယံ။

သဝနာနုတ္တရိယဉ္စ ကထံ ဟောတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော ဘေရိသဒ္ဒမ္ပိ သဝနာယ ဂစ္ဆတိ၊ ဝီဏာသဒ္ဒမ္ပိ သဝနာယ ဂစ္ဆတိ၊ ဂီတသဒ္ဒမ္ပိ သဝနာယ ဂစ္ဆတိ၊ ဥစ္စာဝစံ ဝါ ပန သဝနာယ ဂစ္ဆတိ၊ သမဏဿ ဝါ ဗြာဟ္မဏဿ ဝါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကဿ မိစ္ဆာပဋိပန္နဿ ဓမ္မဿဝနာယ ဂစ္ဆတိ။ အတ္ထေတံ ဘိက္ခဝေ သဝနံ၊ နေတံ နတ္ထီတိ

၁-အံ ၂-၁၈၊ ဒီ ၃-၂၀၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အံ ၂-၂၅၁၊ ၂၈၆-ပိဋ္ဌေသု။

vadāmi. Tañca kho etaṁ bhikkhave savanaṁ hīnaṁ -pa- na nibbānāya saṁvattati. Yo ca kho bhikkhave Tathāgatassa vā Tathāgatasāvakassa vā dhammassavanāya gacchati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Etadānuttariyaṁ bhikkhave savanānaṁ sattānaṁ visuddhiyā -pa- nibbānassa sacchikiriyāya, yadidaṁ Tathāgatassa vā Tathāgatasāvakassa vā dhammassavanāya gacchati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Idaṁ vuccati bhikkhave savanānuttariyaṁ. Iti dassanānuttariyaṁ savanānuttariyaṁ.

Lābhānuttariyañca kathaṁ hoti, idha bhikkhave ekacco puttalābhampi labhati, dāralābhampi labhati, dhanalābhampi labhati, uccāvacaṁ vā pana lābhampi labhati. Samaṇe vā brāhmaṇe vā micchādiṭṭhike micchāpaṭipanne saddhaṁ paṭilabhati. Attheso bhikkhave lābho, neso natthīti vadāmi. So ca kho eso bhikkhave lābho hīno -pa- na nibbānāya saṁvattati. Yo ca kho bhikkhave Tathāgate vā Tathāgatasāvake vā saddhaṁ paṭilabhati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Etadānuttariyaṁ bhikkhave lābhānaṁ sattānaṁ visuddhiyā -pa- nibbānassa sacchikiriyāya, yadidaṁ Tathāgate vā Tathāgatasāvake vā saddhaṁ paṭilabhati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Idaṁ vuccati bhikkhave lābhānuttariyaṁ. Iti dassanānuttariyaṁ savanānuttariyaṁ lābhānuttariyaṁ.

Sikkhānuttariyañca kathaṁ hoti, idha bhikkhave ekacco hatthismimpi sikkhati, assasmimpi sikkhati, rathasmimpi sikkhati, dhanusmimpi sikkhati, tharusmimpi sikkhati, uccāvacaṁ vā pana sikkhati, samaṇassa vā brāhmaṇassa vā micchādiṭṭhikassa micchāpaṭipannassa sikkhati. Atthesā bhikkhave sikkhā, nesā natthīti vadāmi. Sā ca kho esā bhikkhave sikkhā hīnā -pa- na nibbānāya saṁvattati. yo ca kho bhikkhave Tathāgatappavedite dhammavinaye adhisīlampi sikkhati, adhicittampi sikkhati, adhipaññampi sikkhati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Etadānuttariyaṁ

ဝဒါမိ။ တဉ္စ ခေါ ဧတံ ဘိက္ခဝေ သဝနံ ဟီနံ။ပ။ န နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ ယော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿ ဝါ တထာဂတသာဝကဿ ဝါ ဓမ္မဿဝနာယ ဂစ္ဆတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဧတဒါနုတ္တရိယံ ဘိက္ခဝေ သဝနာနံ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ။ပ။ နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယ၊ ယဒိဒံ တထာဂတဿ ဝါ တထာဂတသာဝကဿ ဝါ ဓမ္မဿဝနာယ ဂစ္ဆတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သဝနာနုတ္တရိယံ။ ဣတိ ဒဿနာနုတ္တရိယံ သဝနာနုတ္တရိယံ။

လာဘာနုတ္တရိယဉ္စ ကထံ ဟောတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော ပုတ္တလာဘမ္ပိ လဘတိ၊ ဒါရလာဘမ္ပိ လဘတိ၊ ဓနလာဘမ္ပိ လဘတိ၊ ဥစ္စာဝစံ ဝါ ပန လာဘမ္ပိ လဘတိ။ သမဏေ ဝါ ဗြာဟ္မဏေ ဝါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကေ မိစ္ဆာပဋိပန္နေ သဒ္ဓံ ပဋိလဘတိ။ အတ္ထေသော ဘိက္ခဝေ လာဘော၊ နေသော နတ္ထီတိ ဝဒါမိ။ သော စ ခေါ ဧသော ဘိက္ခဝေ လာဘော ဟီနော။ပ။ န နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ ယော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတေ ဝါ တထာဂတသာဝကေ ဝါ သဒ္ဓံ ပဋိလဘတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဧတဒါနုတ္တရိယံ ဘိက္ခဝေ လာဘာနံ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ။ပ။ နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယ၊ ယဒိဒံ တထာဂတေ ဝါ တထာဂတသာဝကေ ဝါ သဒ္ဓံ ပဋိလဘတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ လာဘာနုတ္တရိယံ။ ဣတိ ဒဿနာနုတ္တရိယံ သဝနာနုတ္တရိယံ လာဘာနုတ္တရိယံ။

သိက္ခာနုတ္တရိယဉ္စ ကထံ ဟောတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော ဟတ္ထိသ္မိမ္ပိ သိက္ခတိ၊ အဿသ္မိမ္ပိ သိက္ခတိ၊ ရထသ္မိမ္ပိ သိက္ခတိ၊ ဓနုသ္မိမ္ပိ သိက္ခတိ၊ ထရုသ္မိမ္ပိ သိက္ခတိ၊ ဥစ္စာဝစံ ဝါ ပန သိက္ခတိ၊ သမဏဿ ဝါ ဗြာဟ္မဏဿ ဝါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကဿ မိစ္ဆာပဋိပန္နဿ သိက္ခတိ။ အတ္ထေသာ ဘိက္ခဝေ သိက္ခာ၊ နေသာ နတ္ထီတိ ဝဒါမိ။ သာ စ ခေါ ဧသာ ဘိက္ခဝေ သိက္ခာ ဟီနာ။ပ။ န နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ ယော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတပ္ပဝေဒိတေ ဓမ္မဝိနယေ အဓိသီလမ္ပိ သိက္ခတိ၊ အဓိစိတ္တမ္ပိ သိက္ခတိ၊ အဓိပညမ္ပိ သိက္ခတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဧတဒါနုတ္တရိယံ

bhikkhave sikkhānaṁ sattānaṁ visuddhiyā -pa- nibbānassa sacchikiriyāya, yadidaṁ Tathāgatappavedite dhammavinaye adhisīlampi sikkhati, adhicittampi sikkhati, adhipaññampi sikkhati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Idaṁ vuccati bhikkhave sikkhānuttariyaṁ. Iti dassanānuttariyaṁ savanānuttariyaṁ lābhānuttariyaṁ sikkhānuttariyaṁ.

Pāricariyānuttariyañca kathaṁ hoti, idha bhikkhave ekacco khattiyampi paricarati, brāhmaṇampi paricarati, gahapatimpi paricarati, uccāvacaṁ vā pana paricarati, samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā micchādiṭṭhikaṁ micchāpaṭipannaṁ paricarati, atthesā bhikkhave pāricariyā, nesā natthīti vadāmi. Sā ca kho esā bhikkhave pāricariyā hīnā -pa- na nibbānāya saṁvattati. Yo ca kho bhikkhave Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā paricarati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Etadānuttariyaṁ bhikkhave pāricariyānaṁ sattānaṁ visuddhiyā -pa- nibbānassa sacchikiriyāya, yadidaṁ Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā paricarati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Idaṁ vuccati bhikkhave pāricariyānuttariyaṁ. Iti dassanānuttariyaṁ savanānuttariyaṁ lābhānuttariyaṁ sikkhānuttariyaṁ pāricariyānuttariyaṁ.

Anussatānuttariyañca kathaṁ hoti, idha bhikkhave ekacco puttalābhampi anussarati, dāralābhampi anussarati, dhanalābhampi anussarati, uccāvacaṁ vā pana anussarati, samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā micchādiṭṭhikaṁ micchāpaṭipannaṁ anussarati. Atthesā bhikkhave anussati, nesā natthīti vadāmi. Sā ca kho esā bhikkhave anussati hīnā -pa- na nibbānāya saṁvattati. Yo ca kho bhikkhave Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā anussarati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno. Etadānuttariyaṁ bhikkhave anussatīnaṁ sattānaṁ visuddhiyā -pa- nibbānassa sacchikiriyāya, yadidaṁ Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā anussarati niviṭṭhasaddho niviṭṭhapemo ekantagato abhippasanno.

ဘိက္ခဝေ သိက္ခာနံ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ။ပ။ နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယ၊ ယဒိဒံ တထာဂတပ္ပဝေဒိတေ ဓမ္မဝိနယေ အဓိသီလမ္ပိ သိက္ခတိ၊ အဓိစိတ္တမ္ပိ သိက္ခတိ၊ အဓိပညမ္ပိ သိက္ခတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သိက္ခာနုတ္တရိယံ။ ဣတိ ဒဿနာနုတ္တရိယံ သဝနာနုတ္တရိယံ လာဘာနုတ္တရိယံ သိက္ခာနုတ္တရိယံ။

ပါရိစရိယာနုတ္တရိယဉ္စ ကထံ ဟောတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော ခတ္တိယမ္ပိ ပရိစရတိ၊ ဗြာဟ္မဏမ္ပိ ပရိစရတိ၊ ဂဟပတိမ္ပိ ပရိစရတိ၊ ဥစ္စာဝစံ ဝါ ပန ပရိစရတိ၊ သမဏံ ဝါ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံ မိစ္ဆာပဋိပန္နံ ပရိစရတိ၊ အတ္ထေသာ ဘိက္ခဝေ ပါရိစရိယာ၊ နေသာ နတ္ထီတိ ဝဒါမိ။ သာ စ ခေါ ဧသာ ဘိက္ခဝေ ပါရိစရိယာ ဟီနာ။ပ။ န နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ ယော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတံ ဝါ တထာဂတသာဝကံ ဝါ ပရိစရတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဧတဒါနုတ္တရိယံ ဘိက္ခဝေ ပါရိစရိယာနံ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ။ပ။ နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယ၊ ယဒိဒံ တထာဂတံ ဝါ တထာဂတသာဝကံ ဝါ ပရိစရတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ပါရိစရိယာနုတ္တရိယံ။ ဣတိ ဒဿနာနုတ္တရိယံ သဝနာနုတ္တရိယံ လာဘာနုတ္တရိယံ သိက္ခာနုတ္တရိယံ ပါရိစရိယာနုတ္တရိယံ။

အနုဿတာနုတ္တရိယဉ္စ ကထံ ဟောတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စော ပုတ္တလာဘမ္ပိ အနုဿရတိ၊ ဒါရလာဘမ္ပိ အနုဿရတိ၊ ဓနလာဘမ္ပိ အနုဿရတိ၊ ဥစ္စာဝစံ ဝါ ပန အနုဿရတိ၊ သမဏံ ဝါ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံ မိစ္ဆာပဋိပန္နံ အနုဿရတိ။ အတ္ထေသာ ဘိက္ခဝေ အနုဿတိ၊ နေသာ နတ္ထီတိ ဝဒါမိ။ သာ စ ခေါ ဧသာ ဘိက္ခဝေ အနုဿတိ ဟီနာ။ပ။ န နိဗ္ဗာနာယ သံဝတ္တတိ။ ယော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတံ ဝါ တထာဂတသာဝကံ ဝါ အနုဿရတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။ ဧတဒါနုတ္တရိယံ ဘိက္ခဝေ အနုဿတီနံ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ။ပ။ နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာယ၊ ယဒိဒံ တထာဂတံ ဝါ တထာဂတသာဝကံ ဝါ အနုဿရတိ နိဝိဋ္ဌသဒ္ဓေါ နိဝိဋ္ဌပေမော ဧကန္တဂတော အဘိပ္ပသန္နော။

Idaṁ vuccati bhikkhave anussatānuttariyaṁ. Imāni kho bhikkhave cha anuttariyānīti[1].

Satta niddasavatthūnīti ettha natthi etassa dasāti niddaso, niddasassa niddasabhāvassa vatthūni kāraṇāni niddasavatthūni. Khīṇāsavo hi dasavassakāle parinibbuto puna paṭisandhiyā abhāvā puna dasavasso na hotīti niddasoti vuccati. Na kevalañca dasavasso va na hoti, navavassopi -pa- ekamuhuttikopi na hotiyeva. Na kevalañca dasavassakāle parinibbuto, sattavassikakāle parinibbutopi nissatto niddaso nimuhutto hotiyeva[2]. Titthiyasamaye uppannavohāraṁ pana sāsane khīṇāsavassa āropetvā tattha tādisassa abhāvaṁ, idha ca sabbhāvaṁ dassento Bhagavā tādisasabhāvassa kāraṇāni "satta niddasavatthūnī"ti āha. Yathāha—

> "Sattimāni bhikkhave niddasavatthūni. Katamāni satta, idha bhikkhave bhikkhu sikkhāsamādāne tibbacchando hoti, āyatiṁ ca sikkhāsamādāne avigatapemo. Dhammanisantiyā tibbacchando hoti, āyatiṁ ca dhammanisantiyā avigatapemo. Icchāvinaye tibbacchando hoti, āyatiṁ ca icchāvinaye avigatapemo. Paṭisallāne tibbacchando hoti, āyatiṁ ca paṭisallāne avigatapemo. Vīriyārambhe tibbacchando hoti, āyatiṁ ca vīriyārambhe avigatapemo. Satinepakke tibbacchando hoti, āyatiṁ ca satinepakke avigatapemo. Diṭṭhipaṭivedhe tibbacchando hoti, āyatiṁ ca diṭṭhipaṭivedhe avigatapemo. Imāni kho bhikkhave satta niddasavatthūnī"ti[3].

Theropi tatheva desanaṁ uddharitvā "satta niddasavatthūnī"ti āha.

Aṭṭha abhibhāyatanānīti ettha abhibhuyyamānāni[4] āyatanāni etesaṁ jhānānanti abhibhāyatanāni, jhānāni. **Āyatanānī**ti adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanasaṅkhātāni kasiṇārammaṇāni. Ñāṇuttariko hi puggalo

---

1. Aṁ 2. 286 piṭṭhādīsu.
2. Na hotiyeva (Sī) Aṁ-Ṭṭha 3. 137 piṭṭhe passitabbaṁ.
3. Aṁ 2. 407 piṭṭhe.
4. Abhibhūyamānāni (Sī)

ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ အနုဿတာနုတ္တရိယံ။ ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဆ အနုတ္တရိယာနီတိ[၁]။

သတ္တ နိဒ္ဒသဝတ္ထူနီတိ ဧတ္ထ နတ္ထိ ဧတဿ ဒသာတိ နိဒ္ဒသော၊ နိဒ္ဒသဿ နိဒ္ဒသဘာဝဿ ဝတ္ထူနိ ကာရဏာနိ နိဒ္ဒသဝတ္ထူနိ။ ခီဏာသဝေါ ဟိ ဒသဝဿကာလေ ပရိနိဗ္ဗုတော ပုန ပဋိသန္ဓိယာ အဘာဝါ ပုန ဒသဝဿော န ဟောတီတိ နိဒ္ဒသောတိ ဝုစ္စတိ။ န ကေဝလဉ္စ ဒသဝဿောဝ န ဟောတိ၊ နဝဝဿောပိ။ပ။ ဧကမုဟုတ္တိကောပိ န ဟောတိယေဝ။ န ကေဝလဉ္စ ဒသဝဿကာလေ ပရိနိဗ္ဗုတော၊ သတ္တဝဿိကကာလေ ပရိနိဗ္ဗုတောပိ နိဿတ္တော နိဒ္ဒသော နိမုဟုတ္တော ဟောတိယေဝ[၂]။ တိတ္ထိယသမယေ ဥပ္ပန္နဝေါဟာရံ ပန သာသနေ ခီဏာသဝဿ အာရောပေတွာ တတ္ထ တာဒိသဿ အဘာဝံ, ဣဓ စ သဗ္ဘာဝံ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ တာဒိသသဘာဝဿ ကာရဏာနိ "သတ္တ နိဒ္ဒသဝတ္ထူနီ"တိ အာဟ။ ယထာဟ—

> "သတ္တိမာနိ ဘိက္ခဝေ နိဒ္ဒသဝတ္ထူနိ။ ကတမာနိ သတ္တ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သိက္ခာသမာဒါနေ တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒော ဟောတိ၊ အာယတိံ စ သိက္ခာသမာဒါနေ အဝိဂတပေမော။ ဓမ္မနိသန္တိယာ တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒော ဟောတိ၊ အာယတိံ စ ဓမ္မနိသန္တိယာ အဝိဂတပေမော။ ဣစ္ဆာဝိနယေ တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒော ဟောတိ၊ အာယတိံ စ ဣစ္ဆာဝိနယေ အဝိဂတပေမော။ ပဋိသလ္လာနေ တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒော ဟောတိ၊ အာယတိံ စ ပဋိသလ္လာနေ အဝိဂတပေမော။ ဝီရိယာရမ္ဘေ တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒော ဟောတိ၊ အာယတိံ စ ဝီရိယာရမ္ဘေ အဝိဂတပေမော။ သတိနေပက္ကေ တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒော ဟောတိ၊ အာယတိံ စ သတိနေပက္ကေ အဝိဂတပေမော။ ဒိဋ္ဌိပဋိဝေဓေ တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒော ဟောတိ၊ အာယတိံ စ ဒိဋ္ဌိပဋိဝေဓေ အဝိဂတပေမော။ ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ သတ္တ နိဒ္ဒသဝတ္ထူနီ"တိ[၃]။

ထေရောပိ တထေဝ ဒေသနံ ဥဒ္ဓရိတွာ "သတ္တ နိဒ္ဒသဝတ္ထူနီ"တိ အာဟ။

အဋ္ဌ အဘိဘာယတနာနီတိ ဧတ္ထ အဘိဘုယျမာနာနိ[၄] အာယတနာနိ ဧတေသံ ဈာနာနန္တိ အဘိဘာယတနာနိ၊ ဈာနာနိ။ **အာယတနာနီ**တိ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာယတနသင်္ခါတာနိ ကသိဏာရမ္မဏာနိ။ ဉာဏုတ္တရိကော ဟိ ပုဂ္ဂလော

၁-အံ ၂-၂၈၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-န ဟောတိယေဝ(သီ) အံ-ဋ္ဌ ၃-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-အံ ၂-၄၀၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိဘူယမာနာနိ(သီ)

visadañāṇo “kiṁ ettha ārammaṇe samāpajjitabbaṁ, na mayhaṁ cittekaggatākaraṇe bhāro atthī”ti tāni ārammaṇāni abhibhavitvā samāpajjati, saha nimittuppādenevettha appanaṁ nibbattetīti attho. Evaṁ uppāditāni jhānāni “abhibhāyatanānī”ti vuccanti.

Katamāni[1] aṭṭha? ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, “tāni abhibhuyya jānāmi passāmī”ti evaṁsaññī hoti, idaṁ paṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, “tāni abhibhuyya jānāmi passāmī”ti evaṁsaññī hoti, idaṁ dutiyaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, “tāni abhibhuyya jānāmi passāmī”ti evaṁsaññī hoti, idaṁ tatiyaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, “tāni abhibhuyya jānāmi passāmī”ti evaṁsaññī hoti, idaṁ catutthaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīsanibhāsāni. Seyyathāpi nāma umāpupphaṁ nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīlanidassanaṁ nīlanibhāsaṁ, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīlanidassanaṁ nīlanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni, “tāni abhibhuyya jānāmi passāmī”ti evaṁsaññī hoti, idaṁ pañcamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇikārapupphaṁ pītaṁ pītavaṇṇaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ

1. Aṁ 3. 125; Dī 3. 250 piṭṭhesu.

ဝိသဒဉာဏော “ကိံ ဧတ္ထ အာရမ္မဏေ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ န မယှံ စိတ္တေကဂ္ဂတာကရဏေ ဘာရော အတ္ထီ”တိ တာနိ အာရမ္မဏာနိ အဘိဘဝိတွာ သမာပဇ္ဇတိ၊ သဟ နိမိတ္တုပ္ပါဒေနေဝေတ္ထ အပ္ပနံ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ဥပ္ပါဒိတာနိ ဈာနာနိ “အဘိဘာယတနာနီ”တိ ဝုစ္စန္တိ။

ကတမာနိ[1] အဋ္ဌ? အဇ္ဈတ္တံ ရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ ပရိတ္တာနိ သုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏာနိ၊ “တာနိ အဘိဘုယျ ဇာနာမိ ပဿာမီ”တိ ဧဝံသညီ ဟောတိ၊ ဣဒံ ပဌမံ အဘိဘာယတနံ။

အဇ္ဈတ္တံ ရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ အပ္ပမာဏာနိ သုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏာနိ၊ “တာနိ အဘိဘုယျ ဇာနာမိ ပဿာမီ”တိ ဧဝံသညီ ဟောတိ၊ ဣဒံ ဒုတိယံ အဘိဘာယတနံ။

အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ ပရိတ္တာနိ သုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏာနိ၊ “တာနိ အဘိဘုယျ ဇာနာမိ ပဿာမီ”တိ ဧဝံသညီ ဟောတိ၊ ဣဒံ တတိယံ အဘိဘာယတနံ။

အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ အပ္ပမာဏာနိ သုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏာနိ၊ “တာနိ အဘိဘုယျ ဇာနာမိ ပဿာမီ”တိ ဧဝံသညီ ဟောတိ၊ ဣဒံ စတုတ္ထံ အဘိဘာယတနံ။

အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ နီလာနိ နီလဝဏ္ဏာနိ နီလနိဒဿနာနိ နီလနိဘာသာနိ။ သေယျထာပိ နာမ ဥမာပုပ္ဖံ နီလံ နီလဝဏ္ဏံ နီလနိဒဿနံ နီလနိဘာသံ၊ သေယျထာပိ ဝါ ပန တံ ဝတ္ထံ ဗာရာဏသေယျကံ ဥဘတောဘာဂဝိမဋ္ဌံ နီလံ နီလဝဏ္ဏံ နီလနိဒဿနံ နီလနိဘာသံ၊ ဧဝမေဝ အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ နီလာနိ နီလဝဏ္ဏာနိ နီလနိဒဿနာနိ နီလနိဘာသာနိ၊ “တာနိ အဘိဘုယျ ဇာနာမိ ပဿာမီ”တိ ဧဝံသညီ ဟောတိ၊ ဣဒံ ပဉ္စမံ အဘိဘာယတနံ။

အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ ပီတာနိ ပီတဝဏ္ဏာနိ ပီတနိဒဿနာနိ ပီတနိဘာသာနိ။ သေယျထာပိ နာမ ကဏိကာရပုပ္ဖံ ပီတံ ပီတဝဏ္ဏံ ပီတနိဒဿနံ ပီတနိဘာသံ၊ သေယျထာပိ ဝါ ပန တံ ဝတ္ထံ ဗာရာဏသေယျကံ ဥဘတောဘာဂဝိမဋ္ဌံ

၁-အံ ၃-၁၂၅၊ ဒီ ၃-၂၅၀-ပိဋ္ဌေသု။

pītaṁ pītavaṇṇaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ chaṭṭhaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapupphaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ sattamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā, seyyathāpi vā pana taṁ vatthaṁ bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ odātaṁ odātavaṇṇaṁ odātanidassanaṁ odātanibhāsaṁ, evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, "tāni abhibhuyya jānāmi passāmī"ti evaṁsaññī hoti, idaṁ aṭṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ. Imāni aṭṭha abhibhāyatanāni[1].

Nava anupubbavihārāti pubbaṁ pubbaṁ anu anupubbaṁ, anupubbaṁ viharitabbato samāpajjitabbato vihārā anupubbavihārā, anupaṭipāṭiyā samāpajjitabbavihārāti attho.

---

1. Aṁ 3. 125; Dī 3. 250 piṭṭhādīsu.

ပီတံ ပီတဝဏ္ဏံ ပီတနိဒဿနံ ပီတနိဘာသံ၊ ဧဝမေဝ အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ ပီတာနိ ပီတဝဏ္ဏာနိ ပီတနိဒဿနာနိ ပီတနိဘာသာနိ၊ "တာနိ အဘိဘုယျ ဇာနာမိ ပဿာမီ"တိ ဧဝံသညီ ဟောတိ၊ ဣဒံ ဆဋ္ဌံ အဘိဘာယတနံ။

အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ လောဟိတကာနိ လောဟိတကဝဏ္ဏာနိ လောဟိတကနိဒဿနာနိ လောဟိတကနိဘာသာနိ။ သေယျထာပိ နာမ ဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖံ လောဟိတကံ လောဟိတကဝဏ္ဏံ လောဟိတကနိဒဿနံ လောဟိတကနိဘာသံ၊ သေယျထာပိ ဝါ ပန တံ ဝတ္ထံ ဗာရာဏသေယျကံ ဥဘတောဘာဂဝိမဋ္ဌံ လောဟိတကံ လောဟိတကဝဏ္ဏံ လောဟိတကနိဒဿနံ လောဟိတကနိဘာသံ၊ ဧဝမေဝ အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ လောဟိတကာနိ လောဟိတကဝဏ္ဏာနိ လောဟိတကနိဒဿနာနိ လောဟိတကနိဘာသာနိ၊ "တာနိ အဘိဘုယျ ဇာနာမိ ပဿာမီ"တိ ဧဝံသညီ ဟောတိ၊ ဣဒံ သတ္တမံ အဘိဘာယတနံ။

အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ ဩဒါတာနိ ဩဒါတဝဏ္ဏာနိ ဩဒါတနိဒဿနာနိ ဩဒါတနိဘာသာနိ။ သေယျထာပိ နာမ ဩသဓိတာရကာ ဩဒါတာ ဩဒါတဝဏ္ဏာ ဩဒါတနိဒဿနာ ဩဒါတနိဘာသာ၊ သေယျထာပိ ဝါ ပန တံ ဝတ္ထံ ဗာရာဏသေယျကံ ဥဘတောဘာဂဝိမဋ္ဌံ ဩဒါတံ ဩဒါတဝဏ္ဏံ ဩဒါတနိဒဿနံ ဩဒါတနိဘာသံ၊ ဧဝမေဝ အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ ဩဒါတာနိ ဩဒါတဝဏ္ဏာနိ ဩဒါတနိဒဿနာနိ ဩဒါတနိဘာသာနိ၊ "တာနိ အဘိဘုယျ ဇာနာမိ ပဿာမီ"တိ ဧဝံသညီ ဟောတိ၊ ဣဒံ အဋ္ဌမံ အဘိဘာယတနံ။ ဣမာနိ အဋ္ဌ အဘိဘာယတနာနိ[၁]။

နဝ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရာတိ ပုဗ္ဗံ ပုဗ္ဗံ အနု အနုပုဗ္ဗံ၊ အနုပုဗ္ဗံ ဝိဟရိတဗ္ဗတော သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗတော ဝိဟာရာ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရာ၊ အနုပဋိပါဋိယာ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗဝိဟာရာတိ အတ္ထော။

၁-အံ ၃-၁၂၅၊ ဒီ ၃-၂၅၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

“Katame nava? Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato sampajāno, sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti ‘upekkhako satimā sukhavihārī’ti, tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantaṁ viññāṇan’ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñcī’ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharatī”ti[1] vuttā nava anupubbavihārāva.

Dasa nijjaravatthūnīti micchādiṭṭhādīni[2] nijjarayanti nāsayantīti nijjarāni. **Vatthūnī**ti kāraṇāni. Nijjarāni ca tāni vatthūni cāti nijjaravatthūni. Sammādiṭṭhādīnaṁ etaṁ adhivacanaṁ.

Katamāni[3] dasa? Sammādiṭṭhikassa bhikkhave micchādiṭṭhi nijjiṇṇā hoti, ye ca micchādiṭṭhipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti, sammādiṭṭhipaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti.

Sammāsaṅkappassa bhikkhave micchāsaṅkappo nijjiṇṇo hoti, ye ca micchāsaṅkappapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā

1. Aṁ 3. 209; Dī 3. 220, 254 piṭṭhesu.
2. Micchādiṭṭhādiṁ (Syā, Ka)
3. Aṁ 3. 430; Dī 3. 259 piṭṭhesu.

“ကတမေ နဝ? ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ သဝိတက္ကံ သဝိစာရံ ဝိဝေကဇံ ပီတိသုခံ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ အဇ္ဈတ္တံ သမ္ပသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ သမာဓိဇံ ပီတိသုခံ ဒုတိယံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ပီတိယာ စ ဝိရာဂါ ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော၊ သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ၊ ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တိ ‘ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီ’တိ၊ တတိယံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ သုခဿ စ ပဟာနာ ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ ပုဗ္ဗေဝ သောမနဿ-ဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမာ အဒုက္ခမသုခံ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိံ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ သဗ္ဗသော ရူပသညာနံ သမတိက္ကမာ ပဋိဃသညာနံ အတ္ထင်္ဂမာ နာနတ္တသညာနံ အမနသိကာရာ ‘အနန္တော အာကာသော’တိ အာကာသာနဉ္စာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ သဗ္ဗသော အာကာသာနဉ္စာယတနံ သမတိက္ကမ္မ ‘အနန္တံ ဝိညာဏ’န္တိ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ သဗ္ဗသော ဝိညာဏဉ္စာယတနံ သမတိက္ကမ္မ ‘နတ္ထိ ကိဉ္စီ’တိ အာကိဉ္စညာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ သဗ္ဗသော အာကိဉ္စညာယတနံ သမတိက္ကမ္မ နေဝသညာနာသညာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ သဗ္ဗသော နေဝသညာနာသညာယတနံ သမတိက္ကမ္မ သညာဝေဒယိတနိရောဓံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ”တိ[၁] ဝုတ္တာ နဝ အနုပုဗ္ဗဝိဟာရာဝ။

ဒသ နိဇ္ဇရဝတ္ထူနီတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌာဒီနိ[၂] နိဇ္ဇရယန္တိ နာသယန္တီတိ နိဇ္ဇရာနိ။ **ဝတ္ထူနီ**တိ ကာရဏာနိ။ နိဇ္ဇရာနိ စ တာနိ ဝတ္ထူနိ စာတိ နိဇ္ဇရဝတ္ထူနိ။ သမ္မာဒိဋ္ဌာဒီနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။

ကတမာနိ[၃] ဒသ? သမ္မာဒိဋ္ဌိကဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောတိ၊ ယေ စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တေ စဿ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။

သမ္မာသင်္ကပ္ပဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ နိဇ္ဇိဏ္ဏော ဟောတိ၊ ယေ စ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ

၁-အံ ၃-၂၀၉၊ ဒီ ၃-၂၂၀-၂၅၄-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မိစ္ဆာဒိဋ္ဌာဒိံ (သျာ၊ က)
၃-အံ ၃-၄၃၀၊ ဒီ ၃-၂၅၉-ပိဋ္ဌေသု။

sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti, sammāsaṅkappapaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti.

Sammāvācassa bhikkhave micchāvācā nijjiṇṇā hoti, ye ca micchāvācāpaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti, sammāvācāpaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti.

Sammākammantassa bhikkhave micchākammanto nijjiṇṇo hoti, ye ca micchākammantapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti, sammākammantapaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti.

Sammā-ājīvassa bhikkhave micchā-ājīvo nijjiṇṇo hoti, ye ca micchā-ājīvapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti, sammā-ājīvapaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti.

Sammāvāyāmassa bhikkhave micchāvāyāmo nijjiṇṇo hoti, ye ca micchāvāyāmapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti, sammāvāyāmapaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti.

Sammāsatissa bhikkhave micchāsati nijjiṇṇā hoti, ye ca micchāsatipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti, sammāsatipaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti.

Sammāsamādhissa bhikkhave micchāsamādhi nijjiṇṇo hoti, ye ca micchāsamādhipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti, sammāsamādhipaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti.

Sammāñāṇissa bhikkhave micchāñāṇaṁ nijjiṇṇaṁ hoti, ye ca micchāñāṇapaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti, sammāñāṇapaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchanti.

သမ္ဘဝန္တိ၊ တေ စဿ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။

သမ္မာဝါစဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဝါစာ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောတိ၊ ယေ စ မိစ္ဆာဝါစာပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တေ စဿ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ သမ္မာဝါစာပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။

သမ္မာကမ္မန္တဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာကမ္မန္တော နိဇ္ဇိဏ္ဏော ဟောတိ၊ ယေ စ မိစ္ဆာကမ္မန္တပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တေ စဿ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ သမ္မာကမ္မန္တပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။

သမ္မာအာဇီဝဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာအာဇီဝေါ နိဇ္ဇိဏ္ဏော ဟောတိ၊ ယေ စ မိစ္ဆာအာဇီဝပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တေ စဿ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ သမ္မာအာဇီဝပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။

သမ္မာဝါယာမဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဝါယာမော နိဇ္ဇိဏ္ဏော ဟောတိ၊ ယေ စ မိစ္ဆာဝါယာမပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တေ စဿ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ သမ္မာဝါယာမပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။

သမ္မာသတိဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာသတိ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောတိ၊ ယေ စ မိစ္ဆာသတိပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တေ စဿ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ သမ္မာသတိပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။

သမ္မာသမာဓိဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာသမာဓိ နိဇ္ဇိဏ္ဏော ဟောတိ၊ ယေ စ မိစ္ဆာသမာဓိပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တေ စဿ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ သမ္မာသမာဓိပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။

သမ္မာဉာဏိဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဉာဏံ နိဇ္ဇိဏ္ဏံ ဟောတိ၊ ယေ စ မိစ္ဆာဉာဏပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တေ စဿ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ သမ္မာဉာဏပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တိ။

Samāvimuttissa bhikkhave micchāvimutti nijjiṇṇā hoti, ye ca micchāvimuttipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti, te cassa nijjiṇṇā honti, sammāvimuttipaccayā ca aneke kusalā dhammā bhāvanāpāripūriṁ gacchantī”ti[1] vuttāni dasa nijjaravatthūni.

3. **Sabbaṁ bhikkhave abhiññeyyan**ti-ādi Bhagavatā vuttaṁ idha āharitvā dassitanti veditabbaṁ. **Kiñca**-iti **ca**-kāro padapūraṇamatte nipāto. **Cakkhā**dīni tiṁsa vissajjanāni chasu dvāresu ekekasmiṁ pañca pañca katvā dvārārammaṇapavattikkamena niddiṭṭhāni. Tattha duvidhaṁ cakkhu maṁsacakkhu paññācakkhu ca. Tesu Buddhacakkhu samantacakkhu ñāṇacakkhu dibbacakkhu dhammacakkhūti pañcavidhaṁ paññācakkhu. “Addasaṁ kho ahaṁ bhikkhave Buddhacakkhunā lokaṁ volokento”ti[2] idaṁ **Buddhacakkhu** nāma. “Samantacakkhu vuccati sabbaññutaññāṇan”ti[3] idaṁ **samantacakkhu** nāma. “Cakkhuṁ udapādi ñāṇaṁ udapādī”ti[4] idaṁ **ñāṇacakkhu** nāma. “Addasaṁ kho ahaṁ bhikkhave dibbena cakkhunā visuddhenā”ti[5] idaṁ **dibbacakkhu** nāma. “Virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādī”ti[6] idaṁ heṭṭhimamaggattayasaṅkhātaṁ ñāṇaṁ **dhammacakkhu** nāma.

Maṁsacakkhupi sasambhāracakkhu pasādacakkhūti duvidhaṁ hoti. Yvāyaṁ akkhikūpake patiṭṭhito heṭṭhā akkhikūpakaṭṭhikena upari bhamukaṭṭhikena ubhato akkhikūṭehi bahiddhā akkhipakhumehi paricchinno akkhikūpakamajjhā nikkhantena nhārusuttakena matthaluṅge ābaddho setakaṇhātikaṇhamaṇḍalavicitto maṁsapiṇḍo, idaṁ **sasambhāracakkhu** nāma. Yo pana ettha sito ettha paṭibaddho catunnaṁ mahābhūtānaṁ upādāya pasādo, idaṁ **pasādacakkhu** nāma. Idamidhādhippetaṁ. Tadetaṁ tassa sasambhāracakkhuno setamaṇḍalaparikkhittassa kaṇhamaṇḍalassa majjhe abhimukhe ṭhitānaṁ sarīrasaṇṭhānupattidese diṭṭhimaṇḍale[7] sattasu picupaṭalesu āsittatelaṁ picupaṭalāni viya sattā akkhipaṭalāni[8] byāpetvā pamāṇato muggavidalamattaṁ cakkhuviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ

1. Aṁ 3. 430; Dī 3. 259 piṭṭhesu.
2. Ma 1. 225; Ma 2. 293; Vi 3. 9 piṭṭhesu.
3. Khu 8. 93, 178 piṭṭhesu.
4. Saṁ 3. 369; Vi 3. 15 piṭṭhesu.
5. Ma 1. 227 piṭṭhe.
6. Ma 2. 346 piṭṭhādīsu.
7. Diṭṭhamaṇḍale (Syā, Ka)
8. Akkhipaṭalāni hadayaṅgatāni (Sī, Ka), Abhi-Ṭṭha 1. 345 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

သမ္မာဝိမုတ္တိဿ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောတိ၊ ယေ စ မိစ္ဆာဝိမုတ္တိပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ၊ တေ စဿ နိဇ္ဇိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ သမ္မာဝိမုတ္တိပစ္စယာ စ အနေကေ ကုသလာ ဓမ္မာ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆန္တီ”တိ[1] ဝုတ္တာနိ ဒသ နိဇ္ဇရဝတ္ထူနိ။

၃။ **သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ အဘိညေယျ**န္တိအာဒိ ဘဂဝတာ ဝုတ္တံ ဣဓ အာဟရိတွာ ဒဿိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ကိဉ္စ**-ဣတိ **စ**-ကာရော ပဒပူရဏမတ္တေ နိပါတော။ **စက္ခာ**ဒီနိ တိံသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဆသု ဒွါရေသု ဧကေကသ္မိံ ပဉ္စ ပဉ္စ ကတွာ ဒွါရာရမ္မဏပဝတ္တိက္ကမေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထ ဒုဝိဓံ စက္ခု မံသစက္ခု ပညာစက္ခု စ။ တေသု ဗုဒ္ဓစက္ခု သမန္တစက္ခု ဉာဏစက္ခု ဒိဗ္ဗစက္ခု ဓမ္မစက္ခူတိ ပဉ္စဝိဓံ ပညာစက္ခု။ “အဒ္ဒသံ ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ ဗုဒ္ဓစက္ခုနာ လောကံ ဝေါလောကေန္တော”တိ[2] ဣဒံ **ဗုဒ္ဓစက္ခု** နာမ။ “သမန္တစက္ခု ဝုစ္စတိ သဗ္ဗညုတညာဏ”န္တိ[3] ဣဒံ **သမန္တစက္ခု** နာမ။ “စက္ခုံ ဥဒပါဒိ ဉာဏံ ဥဒပါဒီ”တိ[4] ဣဒံ **ဉာဏစက္ခု** နာမ။ “အဒ္ဒသံ ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန”တိ[5] ဣဒံ **ဒိဗ္ဗစက္ခု** နာမ။ “ဝိရဇံ ဝီတမလံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥဒပါဒီ”တိ[6] ဣဒံ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂတ္တယသင်္ခါတံ ဉာဏံ **ဓမ္မစက္ခု** နာမ။

မံသစက္ခုပိ သသမ္ဘာရစက္ခု ပသာဒစက္ခူတိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ ယွာယံ အက္ခိကူပကေ ပတိဋ္ဌိတော ဟေဋ္ဌာ အက္ခိကူပကဋ္ဌိကေန ဥပရိ ဘမုကဋ္ဌိကေန ဥဘတော အက္ခိကူဋေဟိ ဗဟိဒ္ဓါ အက္ခိပခုမေဟိ ပရိစ္ဆိန္နော အက္ခိကူပကမဇ္ဈာ နိက္ခန္တေန နှာရုသုတ္တကေန မတ္ထလုင်္ဂေ အာဗဒ္ဓေါ သေတကဏှာတိကဏှမဏ္ဍလဝိစိတ္တော မံသပိဏ္ဍော၊ ဣဒံ **သသမ္ဘာရစက္ခု** နာမ။ ယော ပန ဧတ္ထ သိတော ဧတ္ထ ပဋိဗဒ္ဓေါ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ပသာဒေါ၊ ဣဒံ **ပသာဒစက္ခု** နာမ။ ဣဒမိဓာဓိပ္ပေတံ။ တဒေတံ တဿ သသမ္ဘာရစက္ခုနော သေတမဏ္ဍလပရိက္ခိတ္တဿ ကဏှမဏ္ဍလဿ မဇ္ဈေ အဘိမုခေ ဌိတာနံ သရီရသဏ္ဌာနုပ္ပတ္တိဒေသေ ဒိဋ္ဌိမဏ္ဍလေ[7] သတ္တသု ပိစုပဋလေသု အာသိတ္တတေလံ ပိစုပဋလာနိ ဝိယ သတ္တ အက္ခိပဋလာနိ[8] ဗျာပေတွာ ပမာဏတော မုဂ္ဂဝိဒလမတ္တံ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ

၁- အံ ၃-၄၃၀၊ ဒီ ၃-၂၅၉-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၁-၂၂၅၊ မ ၂-၂၉၃၊ ဝိ ၃-၉-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၈-၉၃-၁၇၈-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သံ ၃-၃၆၉၊ ဝိ ၃-၁၅-ပိဋ္ဌေသု။
၅-မ ၁-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၂-၃၄၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-ဒိဋ္ဌမဏ္ဍလေ (သျာ၊ က)
၈-အက္ခိပဋလာနိ ဟဒယင်္ဂတာနိ (သီ၊ က)၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၅-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

vatthudvārabhāvaṁ sādhayamānaṁ tiṭṭhati. Taṁ cakkhatīti **cakkhu,** rūpaṁ assādeti vibhāveti cāti attho. Rūpayantīti **rūpā,** vaṇṇavikāraṁ āpajjamānā hadayaṅgatabhāvaṁ pakāsentīti attho. Cakkhuto pavattaṁ viññāṇaṁ, cakkhussa vā viññāṇaṁ **cakkhuviññāṇaṁ.** Phusatīti phasso. Upasaggena padaṁ maṇḍetvā samphassoti vuttaṁ. Cakkhuto pavatto samphasso **cakkhusamphasso. Cakkhusamphassapaccayā**ti cakkhuviññāṇasampayutta-phassapaccayā. **Vedayitan**ti vindanaṁ, vedanāti attho. Tadeva sukhayatīti **sukhaṁ,** yassuppajjati, taṁ sukhitaṁ karotīti attho. Suṭṭhu vā khādati, khanati ca kāyacittābādhanti sukhaṁ. Dukkhayatīti **dukkhaṁ,** yassuppajjati, taṁ dukkhitaṁ karotīti attho. Na dukkhaṁ na sukhanti **adukkhamasukhaṁ. Ma**-kāro padasandhivasena vutto. So pana cakkhusamphasso attanā sampayuttāya vedanāya sahajāta aññamaññanissaya vipāka āhāra sampayutta atthi avigatavasena aṭṭhadhā paccayo hoti, sampaṭicchanasampayuttāya anantarasamanantara-anantarūpanissaya natthi vigatavasena pañcadhā, santīraṇādisampayuttānaṁ upanissayavaseneva paccayo hoti.

Suṇātīti **sotaṁ.** Taṁ sasambhārasotabilassa anto tanutambalomācite aṅgulivedhikasaṇṭhāne padese sotaviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvaṁ sādhayamānaṁ tiṭṭhati. Sappantīti **saddā,** udāharīyantīti attho. Ghāyatīti **ghānaṁ.** Taṁ sasambhāraghānabilassa anto ajapadasaṇṭhāne padese ghānaviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvaṁ sādhayamānaṁ tiṭṭhati. Gandhayantīti **gandhā,** attano vatthuṁ sūcentīti attho. Jīvitamavhāyatīti **jivhā,** sāyanaṭṭhena[1] vā jivhā. Sā sasambhārajivhāya ati-aggamūlapassāni vajjetvā uparimatalamajjhe bhinna-uppaladalaggasaṇṭhāne padese jivhāviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvaṁ sādhayamānā tiṭṭhati. Rasanti te sattāti **rasā,** assādentīti attho. Kucchitānaṁ sāsavadhammānaṁ āyoti **kāyo. Āyo**ti uppattideso. So yāvatā imasmiṁ kāye upādiṇṇappavatti nāma[2] atthi, tattha yebhuyyena kāyapasādo kāyaviññāṇādīnaṁ yathārahaṁ vatthudvārabhāvaṁ sādhayamāno tiṭṭhati. Phusīyantīti **phoṭṭhabbā.** Munātīti **mano,** vijānātīti attho. Attano lakkhaṇaṁ dhārentīti

1. Rasasāyanaṭṭhena (Ka)   2. Upādiṇṇakarūpaṁ nāma (Abhi-Ṭṭha 1. 348 piṭṭhe.)

ဝတ္ထုဒွါရဘာဝံ သာဓယမာနံ တိဋ္ဌတိ။ တံ စက္ခတီတိ **စက္ခု၊** ရူပံ အဿာဒေတိ ဝိဘာဝေတိ စာတိ အတ္ထော။ ရူပယန္တီတိ **ရူပါ၊** ဝဏ္ဏဝိကာရံ အာပဇ္ဇမာနာ ဟဒယင်္ဂတဘာဝံ ပကာသေန္တီတိ အတ္ထော။ စက္ခုတော ပဝတ္တံ ဝိညာဏံ, စက္ခုဿ ဝါ ဝိညာဏံ **စက္ခုဝိညာဏံ။** ဖုသတီတိ ဖဿော။ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ မဏ္ဍေတွာ သမ္ဖဿောတိ ဝုတ္တံ။ စက္ခုတော ပဝတ္တော သမ္ဖဿော **စက္ခုသမ္ဖဿော။ စက္ခုသမ္ဖဿပစ္စယာ**တိ စက္ခုဝိညာဏသမ္ပယုတ္တဖဿပစ္စယာ။ **ဝေဒယိတ**န္တိ ဝိန္ဒနံ၊ ဝေဒနာတိ အတ္ထော။ တဒေဝ သုခယတီတိ **သုခံ၊** ယဿုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ သုခိတံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ သုဋ္ဌု ဝါ ခါဒတိ, ခနတိ စ ကာယစိတ္တာဗာဓန္တိ သုခံ။ ဒုက္ခယတီတိ **ဒုက္ခံ၊** ယဿုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဒုက္ခိတံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ န ဒုက္ခံ န သုခန္တိ **အဒုက္ခမသုခံ။ မ**-ကာရော ပဒသန္ဓိဝသေန ဝုတ္တော။ သော ပန စက္ခုသမ္ဖဿော အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တာယ ဝေဒနာယ သဟဇာတ အညမညနိဿယ ဝိပါက အာဟာရ သမ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတဝသေန အဋ္ဌဓာ ပစ္စယော ဟောတိ၊ သမ္ပဋိစ္ဆနသမ္ပယုတ္တာယ အနန္တရသမနန္တရ-အနန္တရူပနိဿယ နတ္ထိ ဝိဂတဝသေန ပဉ္စဓာ၊ သန္တီရဏာဒိသမ္ပယုတ္တာနံ ဥပနိဿယဝသေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။

သုဏာတီတိ **သောတံ။** တံ သသမ္ဘာရသောတဗိလဿ အန္တော တနုတမ္ဗလောမာစိတေ အင်္ဂုလိဝေဓကသဏ္ဌာနေ ပဒေသေ သောတဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒွါရဘာဝံ သာဓယမာနံ တိဋ္ဌတိ။ သပ္ပန္တီတိ **သဒ္ဒါ၊** ဥဒါဟရီယန္တီတိ အတ္ထော။ ဃာယတီတိ **ဃာနံ။** တံ သသမ္ဘာရဃာနဗိလဿ အန္တော အဇပဒသဏ္ဌာနေ ပဒေသေ ဃာနဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒွါရဘာဝံ သာဓယမာနံ တိဋ္ဌတိ။ ဂန္ဓယန္တီတိ **ဂန္ဓာ၊** အတ္တနော ဝတ္ထုံ သူစေန္တီတိ အတ္ထော။ ဇီဝိတမဝှါယတီတိ **ဇိဝှါ၊** သာယနဋ္ဌေန[၁] ဝါ ဇိဝှါ။ သာ သသမ္ဘာရဇိဝှါယ အတိအဂ္ဂမူလပဿာနိ ဝဇ္ဇေတွာ ဥပရိမတလမဇ္ဈေ ဘိန္နဥပ္ပလဒလဂ္ဂသဏ္ဌာနေ ပဒေသေ ဇိဝှါဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒွါရဘာဝံ သာဓယမာနာ တိဋ္ဌတိ။ ရသန္တိ တေ သတ္တာတိ **ရသာ၊** အဿာဒေန္တီတိ အတ္ထော။ ကုစ္ဆိတာနံ သာသဝဓမ္မာနံ အာယောတိ **ကာယော။ အာယော**တိ ဥပ္ပတ္တိဒေသော။ သော ယာဝတာ ဣမသ္မိံ ကာယေ ဥပါဒိန္နပ္ပဝတ္တိ နာမ[၂] အတ္ထိ၊ တတ္ထ ယေဘုယျေန ကာယပသာဒေါ ကာယဝိညာဏာဒီနံ ယထာရဟံ ဝတ္ထုဒွါရဘာဝံ သာဓယမာနော တိဋ္ဌတိ။ ဖုသီယန္တီတိ **ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ။** မုနာတီတိ **မနော၊** ဝိဇာနာတီတိ အတ္ထော။ အတ္တနော လက္ခဏံ ဓာရေန္တီတိ

၁-ရသသာယနဋ္ဌေန (က)   ၂-ဥပါဒိန္နကရူပံ နာမ (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။)

dhammā. Manoti sahāvajjanaṁ bhavaṅgaṁ. **Dhammā**ti dvādasapabhedā dhammārammaṇā dhammā. **Manoviññāṇan**ti javanamanoviññāṇaṁ. **Manosamphasso**ti taṁsampayutto phasso. So sampayuttāya vedanāya vipākapaccayavajjehi sesehi sattahi paccayo hoti, anantarāya teheva, sesānaṁ upanissayavaseneva paccayo hoti.

Rūpādīni pañca vissajjanāni khandhavasena niddiṭṭhāni. Sītādīhi ruppati piḷīyatīti **rūpaṁ.** Vedayatīti **vedanā.** Sañjānātīti **saññā.** Saṅkharontīti **saṅkhārā.** Vijānātīti **viññāṇaṁ. Cakkhā**dīni dhammavicārapariyantāni dasa chakkavasena, saṭṭhi vissajjanāni piyarūpasātarūpavasena niddiṭṭhāni. Cakkhusamphassajādikā vedanā taṁtaṁsampayuttāva. Rūpesu saññā **rūpasaññā.** Sañcetayatīti **sañcetanā,** abhisandahatīti attho. Tasatīti **taṇhā,** pipāsatīti attho. Vitakketīti **vitakko,** vitakkanaṁ vā vitakko, ūhananti vuttaṁ hoti. Ārammaṇe tena cittaṁ vicaratīti **vicāro,** vicaraṇaṁ vā vicāro, anusañcaraṇanti vuttaṁ hoti.

4. **Pathavīdhātā**dīni cha vissajjanāni saṁkhittena nāmarūpavavatthānavasena niddiṭṭhāni. Patthaṭattā **pathavī.** Appeti[1], āpīyati, appāyatīti vā **āpo.** Tejayatīti **tejo.** Vāyatīti **vāyo.** Na kassati na nikassati, kasituṁ chindituṁ bhindituṁ vā na sakkāti **ākāso.** Nissattaṭṭhena **dhātu.**

Pathavīkasiṇādīni dasa vissajjanāni kasiṇabhāvanāvasena niddiṭṭhāni. **Kasiṇan**ti sakalapharaṇavasena[2] kasiṇamaṇḍalampi tasmiṁ upaṭṭhitanimittampi tadārammaṇaṁ jhānampi vuccati. Idha pana jhānaṁ adhippetaṁ. Ādimhi cattāri mahābhūtakasiṇārammaṇāni jhānāni, tato parāni cattāri vaṇṇakasiṇārammaṇāni. **Ākāsakasiṇan**ti paricchedākāso, tadārammaṇañca jhānaṁ, kasiṇugghāṭimākāso, tadārammaṇañca ākāsānañcāyatanaṁ. **Viññāṇakasiṇan**ti ākāsānañcāyatanaviññāṇaṁ, tadārammaṇañca viññāṇañcāyatanaṁ.

Kesādīni dvattiṁsa vissajjanāni dvattiṁsākārakammaṭṭhānavasena niddiṭṭhāni. Tesu pana kesādīsu paṭikūlato upaṭṭhitesu kāyagatāsativasena

1. Apoti (Sī), āpoti (Syā) 2. Sakalaṁ pharaṇavasena (Sī)

ဓမ္မာ။ မနောတိ သဟာဝဇ္ဇနံ ဘဝင်္ဂံ။ **ဓမ္မာ**တိ ဒွါဒသပဘေဒါ ဓမ္မာရမ္မဏာ ဓမ္မာ။ **မနောဝိညာဏ**န္တိ ဇဝနမနောဝိညာဏံ။ **မနောသမ္ဖဿော**တိ တံသမ္ပယုတ္တော ဖဿော။ သော သမ္ပယုတ္တာယ ဝေဒနာယ ဝိပါကပစ္စယဝဇ္ဇေဟိ သေသေဟိ သတ္တဟိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ အနန္တရာယ တေဟေဝ, သေသာနံ ဥပနိဿယဝသေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။

ရူပါဒီနိ ပဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ခန္ဓဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ သီတာဒီဟိ ရုပ္ပတိ ပီဠီယတီတိ **ရူပံ**။ ဝေဒယတီတိ **ဝေဒနာ**။ သဉ္ဇာနာတီတိ **သညာ**။ သင်္ခရောန္တီတိ **သင်္ခါရာ**။ ဝိဇာနာတီတိ **ဝိညာဏံ**။ **စက္ခာ**ဒီနိ ဓမ္မဝိစာရပရိယန္တာနိ ဒသ ဆက္ကဝသေန, သဋ္ဌိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ပိယရူပသာတရူပဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒိကာ ဝေဒနာ· တံတံသမ္ပယုတ္တာဝ။ ရူပေသု သညာ **ရူပသညာ**။ သဉ္စေတယတီတိ **သဉ္စေတနာ**၊ အဘိသန္ဒဟတီတိ အတ္ထော။ တသတီတိ **တဏှာ**၊ ပိပါသတီတိ အတ္ထော။ ဝိတက္ကေတီတိ **ဝိတက္ကော**၊ ဝိတက္ကနံ ဝါ ဝိတက္ကော၊ ဦဟနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အာရမ္မဏေ တေန စိတ္တံ ဝိစရတီတိ **ဝိစာရော**၊ ဝိစရဏံ ဝါ ဝိစာရော၊ အနုသဉ္စရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၄။ **ပထဝီဓာတာ**ဒီနိ ဆ ဝိဿဇ္ဇနာနိ သံခိတ္တေန နာမရူပဝဝတ္ထာနဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ပတ္ထဋတ္တာ **ပထဝီ**။ အပ္ပေတိ[1], အာပီယတိ, အပ္ပါယတီတိ ဝါ **အာပေါ**။ တေဇယတီတိ **တေဇော**။ ဝါယတီတိ **ဝါယော**။ န ကဿတိ န နိကဿတိ, ကသိတုံ ဆိန္ဒိတုံ ဘိန္ဒိတုံ ဝါ န သက္ကာတိ **အာကာသော**။ နိဿတ္တဋ္ဌေန **ဓာတု**။

ပထဝီကသိဏာဒီနိ ဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ကသိဏဘာဝနာဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ **ကသိဏ**န္တိ သကလဖရဏဝသေန[2] ကသိဏမဏ္ဍလမ္ပိ တသ္မိံ ဥပဋ္ဌိတနိမိတ္တမ္ပိ တဒါရမ္မဏံ ဈာနမ္ပိ ဝုစ္စတိ။ ဣဓ ပန ဈာနံ အဓိပ္ပေတံ။ အာဒိမှိ စတ္တာရိ မဟာဘူတကသိဏာရမ္မဏာနိ ဈာနာနိ၊ တတော ပရာနိ စတ္တာရိ ဝဏ္ဏကသိဏာရမ္မဏာနိ။ **အာကာသကသိဏ**န္တိ ပရိစ္ဆေဒါကာသော၊ တဒါရမ္မဏဉ္စ ဈာနံ၊ ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသော၊ တဒါရမ္မဏဉ္စ အာကာသာနဉ္စာယတနံ။ **ဝိညာဏကသိဏ**န္တိ အာကာသာနဉ္စာယတနဝိညာဏံ၊ တဒါရမ္မဏဉ္စ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ။

ကေသာဒီနိ ဒွတ္တိံသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဒွတ္တိံသာကာရကမ္မဋ္ဌာနဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တေသု ပန ကေသာဒီသု ပဋိကူလတော ဥပဋ္ဌိတေသု ကာယဂတာသတိဝသေန

၁-အပေါတိ (သီ)၊ အာပေါတိ (သျာ) ၂-သကလံ ဖရဏဝသေန (သီ)

asubhakammaṭṭhānaṁ hoti, vaṇṇato upaṭṭhitesu kasiṇakammaṭṭhānaṁ[1] hoti, dhātuto upaṭṭhitesu catudhātuvavatthānakammaṭṭhānaṁ hoti, kesāti-ādīni ca paṭikūlato vaṇṇato vā upaṭṭhitānaṁ tadārammaṇāni jhānāni, dhātuto upaṭṭhitassa te ca koṭṭhāsā tadārammaṇā ca dhātubhāvanā veditabbā.

Kesā ubhosu passesu kaṇṇacūḷikāhi purato nalāṭantena, pacchato ca galavāṭakena paricchinnā sīsakaṭāhaveṭhanacamme vīhaggamattaṁ pavisitvā ṭhitā anekasatasahassasaṅkhā. **Lomā** ṭhapetvā kesādīnaṁ patiṭṭhitokāsaṁ hatthatalapādatalāni ca yebhuyyena sarīracamme navanavutiyā lomakūpasahassesu likkhāmattaṁ[2] pavisitvā ṭhitā. **Nakhā** aṅgulīnaṁ aggapiṭṭhesu ṭhitā vīsati. **Dantā** dvīsu haṇukaṭṭhikesu ṭhitā yebhuyyena dvattiṁsa. **Taco** sakalasarīraṁ pariyonandhitvā pākaṭakilomakassa upari chaviyā heṭṭhā ṭhitaṁ cammaṁ.

Maṁsaṁ sādhikāni tīṇi aṭṭhisatāni anulimpitvā ṭhitāni navamaṁsapesisatāni. **Nhārū** sakalasarīre aṭṭhīni ābandhitvā ṭhitāni nava nhārusatāni. **Aṭṭhī** sakalasarīre heṭṭhā aṭṭhīnaṁ upari ṭhitāni sādhikāni tīṇi aṭṭhisatāni. **Aṭṭhimiñjā** tesaṁ tesaṁ aṭṭhīnaṁ abbhantare ṭhitā miñjā. **Vakkaṁ** galavāṭakā nikkhantena ekamūlena thokaṁ gantvā dvidhā bhinnena thūlanhāruṇā vinibaddhā hutvā hadayamaṁsaṁ parikkhipitvā ṭhitā dve maṁsapiṇḍikā.

Hadayaṁ sarīrabbhantare dvinnaṁ thanānaṁ majjhe ṭhitaṁ anto cittasannissayaṁ aḍḍhapasatamattalohitapuṇṇaṁ punnāgaṭṭhipatiṭṭhānamattāvāṭakaṁ hadayamaṁsaṁ. **Yakanaṁ** dvinnaṁ thanānaṁ abbhantare dakkhiṇapassaṁ nissāya ṭhitaṁ yamakamaṁsapaṭalaṁ. **Kilomakaṁ** hadayavakkāni paṭicchādetvā ṭhitaṁ paṭicchannakilomakasaṅkhātañca sakalasarīre cammassa heṭṭhato maṁsaṁ pariyonandhitvā ṭhitaṁ appaṭicchannakilomakasaṅkhātañcāti duvidhaṁ pariyonahanamaṁsaṁ. **Pihakaṁ** hadayassa vāmapasse udarapaṭalassa matthakapassaṁ nissāya ṭhitaṁ udarajivhāmaṁsaṁ. **Papphāsaṁ** sarīrabbhantare dvinnaṁ thanānaṁ antare hadayayakanānaṁ upari chādetvā olambantaṁ ṭhitaṁ dvattiṁsamaṁsakhaṇḍappabhedaṁ papphāsamaṁsaṁ.

---

1. Vaṇṇakammaṭṭhānaṁ (Sī) 2. Likhāmattaṁ (Syā, Ka)

အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ဝဏ္ဏတော ဥပဋ္ဌိတေသု ကသိဏကမ္မဋ္ဌာနံ[၁] ဟောတိ၊ ဓာတုတော ဥပဋ္ဌိတေသု စတုဓာတုဝဝတ္ထာနကမ္မဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ကေသာတိအာဒီနိ စ ပဋိကူလတော ဝဏ္ဏတော ဝါ ဥပဋ္ဌိတာနံ တဒါရမ္မဏာနိ ဈာနာနိ၊ ဓာတုတော ဥပဋ္ဌိတဿ တေ စ ကောဋ္ဌာသာ တဒါရမ္မဏာ စ ဓာတုဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကေသာ ဥဘောသု ပဿေသု ကဏ္ဏစူဠိကာဟိ ပုရတော နလာဋန္တေန, ပစ္ဆတော စ ဂလဝါဋကေန ပရိစ္ဆိန္နာ သီသကဋာဟဝေဌနစမ္မေ ဝီဟဂ္ဂမတ္တံ ပဝိသိတွာ ဌိတာ အနေကသတသဟဿသင်္ခါ။ **လောမာ** ဌပေတွာ ကေသာဒီနံ ပတိဋ္ဌိတောကာသံ ဟတ္ထတလပါဒတလာနိ စ ယေဘုယျေန သရီရစမ္မေ နဝနဝုတိယာ လောမကူပသဟဿေသု လိက္ခာမတ္တံ[၂] ပဝိသိတွာ ဌိတာ။ **နခါ** အင်္ဂုလီနံ အဂ္ဂပိဋ္ဌေသု ဌိတာ ဝီသတိ။ **ဒန္တာ** ဒွီသု ဟနုကဋ္ဌိကေသု ဌိတာ ယေဘုယျေန ဒွတ္တိံသ။ **တစော** သကလသရီရံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ပါကဋကိလောမကဿ ဥပရိ ဆဝိယာ ဟေဋ္ဌာ ဌိတံ စမ္မံ။

မံသံ သာဓိကာနိ တီဏိ အဋ္ဌိသတာနိ အနုလိမ္ပိတွာ ဌိတာနိ နဝမံသပေသိသတာနိ။ **နှာရူ** သကလသရီရေ အဋ္ဌီနိ အာဗန္ဓိတွာ ဌိတာနိ နဝ နှာရုသတာနိ။ **အဋ္ဌီ** သကလသရီရေ ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌီနံ ဥပရိ ဌိတာနိ သာဓိကာနိ တီဏိ အဋ္ဌိသတာနိ။ **အဋ္ဌိမိဉ္ဇာ** တေသံ တေသံ အဋ္ဌီနံ အဗ္ဘန္တရေ ဌိတာ မိဉ္ဇာ။ **ဝက္ကံ** ဂလဝါဋကာ နိက္ခန္တေန ဧကမူလေန ထောကံ ဂန္တွာ ဒွိဓာ ဘိန္နေန ထူလနှာရုနာ ဝိနိဗဒ္ဓါ ဟုတွာ ဟဒယမံသံ ပရိက္ခိပိတွာ ဌိတာ ဒွေ မံသပိဏ္ဍိကာ။

ဟဒယံ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဒွိန္နံ ထနာနံ မဇ္ဈေ ဌိတံ အန္တော စိတ္တသန္နိဿယံ အဍ္ဎပသတမတ္တလောဟိတပုဏ္ဏံ ပုန္နာဂဋ္ဌိပတိဋ္ဌာနမတ္တာဝါဋကံ ဟဒယမံသံ။ **ယကနံ** ဒွိန္နံ ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဒက္ခိဏပဿံ နိဿာယ ဌိတံ ယမကမံသပဋလံ။ **ကိလောမကံ** ဟဒယဝက္ကာနိ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဌိတံ ပဋိစ္ဆန္နကိလောမကသင်္ခါတဉ္စ သကလသရီရေ စမ္မဿ ဟေဋ္ဌတော မံသံ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဌိတံ အပ္ပဋိစ္ဆန္နကိလောမကသင်္ခါတဉ္စာတိ ဒုဝိဓံ ပရိယောနဟနမံသံ။ **ပိဟကံ** ဟဒယဿ ဝါမပဿေ ဥဒရပဋလဿ မတ္ထကပဿံ နိဿာယ ဌိတံ ဥဒရဇိဝှါမံသံ။ **ပပ္ဖာသံ** သရီရဗ္ဘန္တရေ ဒွိန္နံ ထနာနံ အန္တရေ ဟဒယယကနာနံ ဥပရိ ဆာဒေတွာ ဩလမ္ဗန္တံ ဌိတံ ဒွတ္တိံသမံသခဏ္ဍပ္ပဘေဒံ ပပ္ဖာသမံသံ။

၁-ဝဏ္ဏကမ္မဋ္ဌာနံ (သီ) ၂-လိခါမတ္တံ (သျာ၊ က)

Antaṁ upari galavāṭake heṭṭhā karīsamagge vinibandhattā galavāṭakakarīsamaggapariyante sarīrabbhantare ṭhitā purisassa dvattiṁsahatthā itthiyā aṭṭhavīsatihatthā ekavīsatiyā ṭhānesu obhaggā antavaṭṭi. **Antaguṇaṁ** antabhoge ekato agalante ābandhitvā ekavīsatiyā antabhogānaṁ antarā ṭhitaṁ bandhanaṁ. **Udariyaṁ** dantamusalasañcuṇṇitaṁ jivhāhatthaparivattitaṁ kheḷalālāpalibuddhaṁ taṁkhaṇavigatavaṇṇagandharasādisampadaṁ tantavāyakhalisuvānavamathusadisaṁ nipatitvā pittasemhavātapaliveṭhitaṁ hutvā udaraggisantāpavegakuthitaṁ kimikulākulaṁ uparūpari pheṇabubbuḷakāni muñcantaṁ paramakasambukaduggandhajegucchabhāvaṁ āpajjitvā āmāsayasaṅkhāte uparinābhi-antapaṭale ṭhitaṁ nānappakārakaṁ asitapītakhāyitasāyitaṁ. **Karīsaṁ** pakkāsayasaṅkhāte heṭṭhā nābhipiṭṭhikaṇṭamūlānaṁ antare ubbedhena aṭṭhaṅgulamatte antāvasāne ṭhitaṁ vaccaṁ. **Pittaṁ** hadayamaṁsapapphāsānaṁ antare yakanamaṁsaṁ nissāya ṭhitaṁ mahākosātakīkosakasadise pittakosake ṭhitaṁ baddhapittasaṅkhātañca, kesalomanakhadantānaṁ maṁsavinimuttaṭṭhānañceva thaddhasukkhacammañca ṭhapetvā avasesaṁ sarīraṁ byāpetvā ṭhitaṁ abaddhapittasaṅkhātañcāti duvidhaṁ pittaṁ.

Semhaṁ udarapaṭale ṭhitaṁ ekapatthapūrappamāṇaṁ[1] semhaṁ. **Pubbo** khāṇukaṇṭakapaharaṇaggijālādīhi abhihate vā sarīrappadese abbhantaradhātukkhobhavasena vā uppannesu gaṇḍapīḷakādīsu paripakkalohitapariṇāmo. **Lohitaṁ** yakanassa heṭṭhābhāgaṁ pūretvā hadayavakkapapphāsānaṁ upari thokaṁ thokaṁ paggharantaṁ vakkahadayayakanapapphāse temayamānaṁ ṭhitaṁ ekapatthapūramattaṁ sannicitalohitasaṅkhātañca, kesalomanakhadantānaṁ maṁsavinimuttaṭṭhānañceva thaddhasukkhacammañca ṭhapetvā dhamanijālānusārena sabbaṁ upādiṇṇasarīraṁ pharitvā ṭhitaṁ saṁsaraṇalohitasaṅkhātañcāti duvidhaṁ lohitaṁ. **Sedo** aggisantāpasūriyasantāpa-utuvikārādīhi santatte sarīre sabbakesalomakūpavivarehi paggharaṇaka-āpodhātu. **Medo** thūlassa sakalasarīre cammamaṁsantare kisassa jaṅghamaṁsādīni nissāya ṭhito thinasineho. **Assu** somanassadomanassavisabhāgāhāra-utūhi samuṭṭhahitvā akkhikūpake pūretvā tiṭṭhantī vā paggharantī vā āpodhātu.

1. Ekapattapūrappamāṇaṁ (Sī, Syā)

အန္တံ ဥပရိ ဂလဝါဋကေ ဟေဋ္ဌာ ကရီသမဂ္ဂေ ဝိနိဗန္ဓတ္တာ ဂလဝါဋကကရီသမဂ္ဂပရိယန္တေ သရီရဗ္ဘန္တရေ ဌိတာ ပုရိသဿ ဒွတ္တိံသဟတ္ထာ ဣတ္ထိယာ အဋ္ဌဝီသတိဟတ္ထာ ဧကဝီသတိယာ ဌာနေသု ဩဘဂ္ဂါ အန္တဝဋ္ဋိ။ **အန္တဂုဏံ** အန္တဘောဂေ ဧကတော အဂလန္တေ အာဗန္ဓိတွာ ဧကဝီသတိယာ အန္တဘောဂါနံ အန္တရာ ဌိတံ ဗန္ဓနံ။ **ဥဒရိယံ** ဒန္တမုသလသဉ္စုဏ္ဏိတံ ဇိဝှါဟတ္ထပရိဝတ္တိတံ ခေဠလာလာပလိဗုဒ္ဓံ တံခဏဝိဂတဝဏ္ဏဂန္ဓရသာဒိသမ္ပဒံ တန္တဝါယခလိသုဝါနဝမထုသဒိသံ နိပတိတွာ ပိတ္တသေမှဝါတပလိဝေဌိတံ ဟုတွာ ဥဒရဂ္ဂိသန္တာပဝေဂကုထိတံ ကိမိကုလာကုလံ ဥပရူပရိ ဖေဏဗုဗ္ဗုဠကာနိ မုဉ္စန္တံ ပရမကသမ္ဗုကဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆဘာဝံ အာပဇ္ဇိတွာ အာမာသယသင်္ခါတေ ဥပရိနာဘိအန္တပဋလေ ဌိတံ နာနပ္ပကာရကံ အသိတပီတခါယိတသာယိတံ။ **ကရီသံ** ပက္ကာသယသင်္ခါတေ ဟေဋ္ဌာ နာဘိပိဋ္ဌိကဏ္ဋကမူလာနံ အန္တရေ ဥဗ္ဗေဓေန အဋ္ဌင်္ဂုလမတ္တေ အန္တာဝသာနေ ဌိတံ ဝစ္စံ။ **ပိတ္တံ** ဟဒယမံသပပ္ဖာသာနံ အန္တရေ ယကနမံသံ နိဿာယ ဌိတံ မဟာကောသာတကီကောသကသဒိသေ ပိတ္တကောသကေ ဌိတံ ဗဒ္ဓပိတ္တသင်္ခါတဉ္စ, ကေသလောမနခဒန္တာနံ မံသဝိနိမုတ္တဋ္ဌာနဉ္စေဝ ထဒ္ဓသုက္ခစမ္မဉ္စ ဌပေတွာ အဝသေသံ သရီရံ ဗျာပေတွာ ဌိတံ အဗဒ္ဓပိတ္တသင်္ခါတဉ္စာတိ ဒုဝိဓံ ပိတ္တံ။

သေမှံ ဥဒရပဋလေ ဌိတံ ဧကပတ္ထပူရပ္ပမာဏံ[၁] သေမှံ။ **ပုဗ္ဗော** ခါဏုကဏ္ဋကပဟရဏဂ္ဂိဇာလာဒီဟိ အဘိဟတေ ဝါ သရီရပ္ပဒေသေ အဗ္ဘန္တရဓာတုက္ခောဘဝသေန ဝါ ဥပ္ပန္နေသု ဂဏ္ဍပိဠကာဒီသု ပရိပက္ကလောဟိတပရိဏာမော။ **လောဟိတံ** ယကနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂံ ပူရေတွာ ဟဒယဝက္ကပပ္ဖါသာနံ ဥပရိ ထောကံ ထောကံ ပဂ္ဃရန္တံ ဝက္ကဟဒယယကနပပ္ဖါသေ တေမယမာနံ ဌိတံ ဧကပတ္ထပူရမတ္တံ သန္နိစိတလောဟိတသင်္ခါတဉ္စ, ကေသလောမနခဒန္တာနံ မံသဝိနိမုတ္တဋ္ဌာနဉ္စေဝ ထဒ္ဓသုက္ခစမ္မဉ္စ ဌပေတွာ ဓမနိဇာလာနုသာရေန သဗ္ဗံ ဥပါဒိဏ္ဏသရီရံ ဖရိတွာ ဌိတံ သံသရဏလောဟိတသင်္ခါတဉ္စာတိ ဒုဝိဓံ လောဟိတံ။ **သေဒေါ** အဂ္ဂိသန္တာပသူရိယသန္တာပဥတုဝိကာရာဒီဟိ သန္တတ္တေ သရီရေ သဗ္ဗကေသလောမကူပဝိဝရေဟိ ပဂ္ဃရဏကအာပေါဓာတု။ **မေဒေါ** ထူလဿ သကလသရီရေ စမ္မမံသန္တရေ ကိသဿ ဇင်္ဃမံသာဒီနိ နိဿာယ ဌိတော ထိနသိနေဟော။ **အဿု** သောမနဿဒောမနဿဝိသဘာဂါဟာရဥတူဟိ သမုဋ္ဌဟိတွာ အက္ခိကူပကေ ပူရေတွာ တိဋ္ဌန္တိ ဝါ ပဂ္ဃရန္တိ ဝါ အာပေါဓာတု။

၁-ဧကပတ္တပူရပ္ပမာဏံ (သီ၊ သျာ)

Vasā aggisantāpasūriyasantāpa-utuvisabhāgehi usmājātesu yebhuyyena hatthatalahatthapiṭṭhipādatalapādapiṭṭhināsāpuṭanalāṭa-aṁsakūṭesu ṭhito vilīnasineho. **Kheḷo** tathārūpaṁ āhāraṁ passantassa vā sarantassa vā mukhe vā ṭhapentassa hadayaṁ vā ākilāyantassa kismiñcideva vā jigucchaṁ uppādentassa bhiyyo uppajjitvā ubhohi kapolapassehi oruyha jivhāya tiṭṭhamānā pheṇamissā āpodhātu. **Siṅghāṇikā** visabhāgāhāra-utuvasena sañjātadhātukkhobhassa vā rodantassa vā antosīse matthaluṅgato galitvā tālumatthakavivarena otaritvā nāsāpuṭe pūretvā tiṭṭhantaṁ vā paggharantaṁ vā pūti asuci picchilaṁ. **Lasikā** aṭṭhisandhīnaṁ abbhañjanakiccaṁ sādhayamānaṁ asītisatasandhīnaṁ abbhantare ṭhitaṁ picchilakuṇapaṁ. **Muttaṁ** āhāra-utuvasena vatthipuṭabbhantare ṭhitā āpodhātu. **Matthaluṅgaṁ** sīsakaṭāhabbhantare cattāro sibbinimagge nissāya ṭhito catupiṇḍasamodhāno miñjarāsi.

Cakkhāyatanādīni dvādasa vissajjanāni dvādasāyatanavasena niddiṭṭhāni. Āyatanato, āyānaṁ tananato, āyatassa ca nayanato āyatanaṁ. Cakkhurūpādīsu hi taṁtaṁdvārārammaṇā cittacetasikā dhammā sena sena anubhavanādinā kiccena āyatanti uṭṭhahanti ghaṭanti[1], vāyamantīti vuttaṁ hoti. Te ca pana āyabhūte dhamme etāni tanonti, vitthārentīti vuttaṁ hoti. Idañca anamatagge saṁsāre pavattaṁ atīva āyataṁ saṁsāradukkhaṁ yāva na nivattati, tāva nayanti, pavattayantīti vuttaṁ hoti.

Apica nivāsaṭṭhānaṭṭhena ākaraṭṭhena samosaraṇaṭṭhānaṭṭhena sañjātidesaṭṭhena kāraṇaṭṭhena ca āyatanaṁ. Tathā hi loke "isarāyatanaṁ vāsudevāyatanan"ti-ādīsu nivāsaṭṭhānaṁ "āyatanan"ti vuccati. "Suvaṇṇāyatanaṁ rajatāyatanan"ti-ādīsu ākaro. Sāsane pana "manorame āyatane, sevanti naṁ vihaṅgamā"ti-ādīsu[2] samosaraṇaṭṭhānaṁ. "Dakkhiṇāpatho gunnaṁ āyatanan"ti-ādīsu sañjātideso. "Tatra tatreva sakkhitabbataṁ pāpuṇāti sati sati-āyatane"ti-ādīsu[3] kāraṇaṁ. Cakkhu-ādīsu cāpi te te cittacetasikā dhammā nivasanti tadāyattavuttitāyāti cakkhādayo nesaṁ

1. Ghaṭenti (Sī) 2. Aṁ 2. 36 piṭṭhe. 3. Aṁ 1. 256; Aṁ 2. 14 piṭṭhesu.

ဝသာ အဂ္ဂိသန္တာပသူရိယသန္တာပဥတုဝိသဘာဂေဟိ ဥသ္မာဇာတေသု ယေဘုယျေန ဟတ္ထတလဟတ္ထပိဋ္ဌိပါဒတလပါဒပိဋ္ဌိနာသာပုဋနလာဋအံသကူဋေသု ဌိတော ဝိလီနသိနေဟော။ **ခေဠော** တထာရူပံ အာဟာရံ ပဿန္တဿ ဝါ သရန္တဿ ဝါ မုခေ ဝါ ဌပေန္တဿ ဟဒယံ ဝါ အာကိလာယန္တဿ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဝါ ဇိဂုစ္ဆံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ ဘိယျော ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဥဘောဟိ ကပေါလပဿေဟိ ဩရုယှ ဇိဝှါယ တိဋ္ဌမာနာ ဖေဏမိဿာ အာပေါဓာတု။ **သိင်္ဃာဏိကာ** ဝိသဘာဂါဟာရဥတုဝသေန သဉ္ဇာတဓာတုက္ခောဘဿ ဝါ ရောဒန္တဿ ဝါ အန္တောသီသေ မတ္ထလုင်္ဂတော ဂလိတွာ တာလုမတ္ထကဝိဝရေန ဩတရိတွာ နာသာပုဋေ ပူရေတွာ တိဋ္ဌန္တံ ဝါ ပဂ္ဃရန္တံ ဝါ ပူတိ အသုစိ ပိစ္ဆိလံ။ **လသိကာ** အဋ္ဌိသန္ဓီနံ အဗ္ဘဉ္ဇနကိစ္စံ သာဓယမာနံ အသီတိသတသန္ဓီနံ အဗ္ဘန္တရေ ဌိတံ ပိစ္ဆိလကုဏပံ။ **မုတ္တံ** အာဟာရဥတုဝသေန ဝတ္ထိပုဋဗ္ဘန္တရေ ဌိတာ အာပေါဓာတု။ **မတ္ထလုင်္ဂံ** သီသကဋာဟဗ္ဘန္တရေ စတ္တာရော သိဗ္ဗိနိမဂ္ဂေ နိဿာယ ဌိတော စတုပိဏ္ဍသမောဓာနော မိဉ္ဇရာသိ။

စက္ခာယတနာဒီနိ ဒွါဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဒွါဒသာယတနဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ အာယတနတော, အာယာနံ တနနတော, အာယတဿ စ နယနတော အာယတနံ။ စက္ခုရူပါဒီသု ဟိ တံတံဒွါရာရမ္မဏာ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ သေန သေန အနုဘဝနာဒိနာ ကိစ္စေန အာယတန္တိ ဥဋ္ဌဟန္တိ ဃဋန္တိ[၁]၊ ဝါယမန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေ စ ပန အာယဘူတေ ဓမ္မေ ဧတာနိ တနောန္တိ၊ ဝိတ္ထာရေန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣဒဉ္စ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ပဝတ္တံ အတီဝ အာယတံ သံသာရဒုက္ခံ ယာဝ န နိဝတ္တတိ၊ တာဝ နယန္တိ၊ ပဝတ္တယန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အပိစ နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာကရဋ္ဌေန သမောသရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေန သဉ္ဇာတိဒေသဋ္ဌေန ကာရဏဋ္ဌေန စ အာယတနံ။ တထာ ဟိ လောကေ "ဣဿရာယတနံ ဝါသုဒေဝါယတန"န္တိအာဒီသု နိဝါသဋ္ဌာနံ "အာယတန"န္တိ ဝုစ္စတိ။ "သုဝဏ္ဏာယတနံ ရဇတာယတန"န္တိအာဒီသု အာကရော။ သာသနေ ပန "မနောရမေ အာယတနေ၊ သေဝန္တိ နံ ဝိဟင်္ဂမာ"တိအာဒီသု[၂] သမောသရဏဋ္ဌာနံ။ "ဒက္ခိဏာပထော ဂုန္နံ အာယတန"န္တိအာဒီသု သဉ္ဇာတိဒေသော။ "တတြ တတြေဝ သက္ခိဘဗ္ဗတံ ပါပုဏာတိ သတိ သတိအာယတနေ"တိအာဒီသု[၃] ကာရဏံ။ စက္ခုအာဒီသု စာပိ တေ တေ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ နိဝသန္တိ တဒါယတ္တဝုတ္တိတာယာတိ စက္ခာဒယော နေသံ

၁-ဃဋေန္တိ (သီ) ၂-အံ ၂-၃၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၁-၂၅၆၊ အံ ၂-၁၄-ပိဋ္ဌေသု။

nivāsaṭṭhānaṁ, cakkhādīsu ca te ākiṇṇā tannissayattā tadārammaṇattā cāti cakkhādayo ca nesaṁ ākaro, tattha tattha vatthudvārārammaṇavasena samosaraṇato cakkhādayo ca nesaṁ samosaraṇaṭṭhānaṁ, taṁnissayārammaṇabhāvena tattheva uppattito cakkhādayo ca nesaṁ sañjātideso, cakkhādīnaṁ abhāve abhāvato cakkhādayo ca nesaṁ kāraṇanti yathāvuttenatthena cakkhu ca taṁ āyatanañcāti **cakkhāyatanaṁ.** Evaṁ sesānipi.

Cakkhudhātādīni aṭṭhārasa vissajjanāni aṭṭhārasadhātuvasena niddiṭṭhāni. Cakkhādīsu ekeko dhammo yathāsambhavaṁ vidahati, dhīyate, vidhānaṁ, vidhīyate etāya, ettha vā dhīyatīti **dhātu**. Lokiyā hi dhātuyo kāraṇabhāvena vavatthitā hutvā suvaṇṇarajatādidhātuyo viya suvaṇṇarajatādiṁ, anekappakāraṁ saṁsāradukkhaṁ vidahanti. Bhārahārehi ca bhāro viya sattehi dhīyante, dhārīyantīti attho. Dukkhavidhānamattameva cetā avasavattanato. Etāhi ca karaṇabhūtāhi[1] saṁsāradukkhaṁ sattehi anuvidhīyati. Tathāvihitañcetaṁ etāsveva dhīyati, ṭhapīyatīti attho. Apica yathā titthiyānaṁ atthā nāma sabhāvato natthi, na evametā. Etā pana attano sabhāvaṁ dhārentīti dhātuyo. Yathā ca loke vicittā haritālamanosilādayo selāvayavā dhātuyoti vuccanti, evametāpi dhātuyo viyāti dhātuyo. Vicittā hetā ñāṇaneyyāvayavāti. Yathā vā sarīrasaṅkhātassa samudāyassa avayavabhūtesu rasasoṇitādīsu aññamaññavisabhāgalakkhaṇaparicchinnesu dhātusamaññā, evamevetesupi pañcakkhandhasaṅkhātassa attabhāvassa avayavesu dhātusamaññā veditabbā.
Aññamaññavisabhāgalakkhaṇaparicchinnā hete cakkhādayoti. Apica **dhātū**ti nijjīvamattassetaṁ adhivacanaṁ. Tathā hi Bhagavā "chadhāturo ayaṁ bhikkhu puriso"ti-ādīsu[2] jīvasaññāsamūhananatthaṁ dhātudesanaṁ akāsīti. Yathāvuttenatthena cakkhu ca taṁ dhātu cāti **cakkhudhātu.** Evaṁ sesāpi. **Manodhātū**ti ca tisso manodhātuyo. **Dhammadhātū**ti vedanāsaññāsaṅkhārakkhandhā soḷasa sukhumarūpāni nibbānañca. **Manoviññāṇadhātū**ti chasattati manoviññāṇadhātuyo.

---

1. Kāraṇabhūtāhi (Sī, Syā, Ka), Abhi-Ṭṭha 2. 72; Visuddhi 2. 116 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
2. Ma 3. 282 piṭṭhe.

နိဝါသဋ္ဌာနံ၊ စက္ခာဒီသု စ တေ အာကိဏ္ဏာ တန္နိဿယတ္တာ တဒါရမ္မဏတ္တာ စာတိ စက္ခာဒယော စ နေသံ အာကရော၊ တတ္ထ တတ္ထ ဝတ္ထုဒွါရာရမ္မဏဝသေန သမောသရဏတော စက္ခာဒယော စ နေသံ သမောသရဏဋ္ဌာနံ၊ တံနိဿယာရမ္မဏဘာဝေန တတ္ထေဝ ဥပ္ပတ္တိတော စက္ခာဒယော စ နေသံ သဉ္ဇာတိဒေသော၊ စက္ခာဒီနံ အဘာဝေ အဘာဝတော စက္ခာဒယော စ နေသံ ကာရဏန္တိ ယထာဝုတ္တေနတ္ထေန စက္ခု စ တံ အာယတနဉ္စာတိ **စက္ခာယတနံ**။ ဧဝံ သေသာနိပိ။

စက္ခုဓာတာဒီနိ အဋ္ဌာရသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ အဋ္ဌာရသဓာတုဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ စက္ခာဒီသု ဧကေကော ဓမ္မော ယထာသမ္ဘဝံ ဝိဒဟတိ, ဓီယတေ, ဝိဓာနံ, ဝိဓီယတေ ဧတာယ, ဧတ္ထ ဝါ ဓီယတီတိ **ဓာတု**။ လောကိယာ ဟိ ဓာတုယော ကာရဏဘာဝေန ဝဝတ္ထိတာ ဟုတွာ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိဓာတုယော ဝိယ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိံ, အနေကပ္ပကာရံ သံသာရဒုက္ခံ ဝိဒဟန္တိ။ ဘာရဟာရေဟိ စ ဘာရော ဝိယ သတ္တေဟိ ဓီယန္တေ၊ ဓာရီယန္တီတိ အတ္ထော။ ဒုက္ခဝိဓာနမတ္တမေဝ စေတာ အဝသဝတ္တနတော။ ဧတာဟိ စ ကရဏဘူတာဟိ[1] သံသာရဒုက္ခံ သတ္တေဟိ အနုဝိဓီယတိ။ တထာဝိဟိတဉ္စေတံ ဧတာသွေဝ ဓီယတိ၊ ဌပီယတီတိ အတ္ထော။ အပိစ ယထာ တိတ္ထိယာနံ အတ္တာ နာမ သဘာဝတော နတ္ထိ၊ န ဧဝမေတာ။ ဧတာ ပန အတ္တနော သဘာဝံ ဓာရေန္တီတိ ဓာတုယော။ ယထာ စ လောကေ ဝိစိတ္တာ ဟရိတာလမနောသိလာဒယော သေလာဝယဝါ ဓာတုယောတိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝမေတာပိ ဓာတုယော ဝိယာတိ ဓာတုယော။ ဝိစိတ္တာ ဟေတာ ဉာဏနေယျာဝယဝါတိ။ ယထာ ဝါ သရီရသင်္ခါတဿ သမုဒါယဿ အဝယဝဘူတေသု ရသသောဏိတာဒီသု အညမညဝိသဘာဂလက္ခဏပရိစ္ဆိန္နေသု ဓာတုသမညာ၊ ဧဝမေဝေတေသုပိ ပဉ္စက္ခန္ဓသင်္ခါတဿ အတ္တဘာဝဿ အဝယဝေသု ဓာတုသမညာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အညမညဝိသဘာဂလက္ခဏပရိစ္ဆိန္နာ ဟေတေ စက္ခာဒယောတိ။ အပိစ **ဓာတူ**တိ နိဇ္ဇီဝမတ္တဿေတံ အဓိဝစနံ။ တထာ ဟိ ဘဂဝါ "ဆဓာတုရော အယံ ဘိက္ခု ပုရိသော"တိအာဒီသု[2] ဇီဝသညာသမူဟနနတ္ထံ ဓာတုဒေသနံ အကာသီတိ။ ယထာဝုတ္တေနတ္ထေန စက္ခု စ တံ ဓာတု စာတိ **စက္ခုဓာတု**။ ဧဝံ သေသာပိ။ **မနောဓာတူ**တိ စ တိဿော မနောဓာတုယော။ **ဓမ္မဓာတူ**တိ ဝေဒနာသညာသင်္ခါရက္ခန္ဓာ သောဠသ သုခုမရူပါနိ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ **မနောဝိညာဏဓာတူ**တိ ဆသတ္တတိ မနောဝိညာဏဓာတုယော။

၁-ကာရဏဘူတာဟိ (သီ၊ သျာ၊ က)၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၇၂၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-မ ၃-၂၈၂-ပိဋ္ဌေ။

Cakkhundriyādīni bāvīsati vissajjanāni bāvīsatindriyavasena niddiṭṭhāni. Cakkhumeva dassanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **cakkhundriyaṁ.** Sotameva savanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **sotindriyaṁ.** Ghānameva ghāyanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **ghānindriyaṁ.** Jivhā eva sāyanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **jivhindriyaṁ.** Kāyo eva phusanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **kāyindriyaṁ.** Manate iti mano, vijānātīti attho. Aṭṭhakathācariyā panāhu—nāliyā minamāno viya mahātulāya dhārayamāno viya ca ārammaṇaṁ manati jānātīti mano, tadeva mananalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **manindriyaṁ.** Jīvanti tena taṁsahajātā dhammāti jīvitaṁ, tadeva anupālanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti **jīvitindriyaṁ.** Taṁ rūpajīvitindriyaṁ arūpajīvitindriyanti duvidhaṁ. Sabbakammajarūpasahajaṁ sahajarūpānupālanaṁ rūpajīvitindriyaṁ, sabbacittasahajaṁ sahaja-arūpānupālanaṁ arūpajīvitindriyaṁ. Thīyati saṅghātaṁ gacchati etissā gabbhoti itthī, itthiliṅgādīsu indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, niyamato itthiyā eva indriyaṁ **itthindriyaṁ.** Puṁvuccati nirayo, puṁsaṅkhāte niraye risīyati hiṁsīyatīti puriso, purisaliṅgādīsu indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, niyamato purisasseva indriyaṁ **purisindriyaṁ.** Dvīsupetesu ekekaṁ sabhāvakassa ekekassa kammajarūpasahajaṁ hoti.

Kusalavipākakāyaviññāṇasampayuttaṁ sukhaṁ, kāyikasātalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, sukhameva indriyaṁ **sukhindriyaṁ.** Akusalavipākakāyaviññāṇasampayuttaṁ dukkhaṁ, kāyika-asātalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, dukkhameva indriyaṁ **dukkhindriyaṁ.** Pītisomanassayogato sobhanaṁ mano assāti sumano, sumanassa bhāvo somanassaṁ, cetasikasātalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, somanassameva indriyaṁ **somanassindriyaṁ.** Domanassayogato duṭṭhu mano assāti, hīnavedanattā vā kucchitaṁ mano assāti dummano, dummanassa bhāvo domanassaṁ, cetasika-asātalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, domanassameva indriyaṁ **domanassindriyaṁ.** Sukhadukkhākārapavattiṁ upekkhati majjhattākārasaṇṭhatattā tenākārena pavattatīti upekkhā, majjhattalakkhaṇe indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, upekkhā eva indriyaṁ **upekkhindriyaṁ.**

စက္ခုန္ဒြိယာဒီနိ ဗာဝီသတိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဗာဝီသတိန္ဒြိယဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ စက္ခုမေဝ ဒဿနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **စက္ခုန္ဒြိယံ**။ သောတမေဝ သဝနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **သောတိန္ဒြိယံ**။ ဃာနမေဝ ဃာယနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ဃာနိန္ဒြိယံ**။ ဇိဝှါ ဧဝ သာယနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ဇိဝှိန္ဒြိယံ**။ ကာယော ဧဝ ဖုသနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ကာယိန္ဒြိယံ**။ မနတေ ဣတိ မနော၊ ဝိဇာနာတီတိ အတ္ထော။ အဋ္ဌကထာစရိယာ ပနာဟု—နာလိယာ မိနမာနော ဝိယ မဟာတုလာယ ဓာရယမာနော ဝိယ စ အာရမ္မဏံ မနတိ ဇာနာတီတိ မနော၊ တဒေဝ မနနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **မနိန္ဒြိယံ**။ ဇီဝန္တိ တေန တံသဟဇာတာ ဓမ္မာတိ ဇီဝိတံ၊ တဒေဝ အနုပါလနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ **ဇီဝိတိန္ဒြိယံ**။ တံ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ ဒုဝိဓံ။ သဗ္ဗကမ္မဇရူပသဟဇံ သဟဇရူပါနုပါလနံ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ၊ သဗ္ဗစိတ္တသဟဇံ သဟဇအရူပါနုပါလနံ အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ ထီယတိ သံဃာတံ ဂစ္ဆတိ ဧတိဿာ ဂဗ္ဘောတိ ဣတ္ထီ၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂါဒီသု ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ နိယမတော ဣတ္ထိယာ ဧဝ ဣန္ဒြိယံ **ဣတ္ထိန္ဒြိယံ**။ ပုံ-ဝုစ္စတိ နိရယော၊ ပုံ-သင်္ခါတေ နိရယေ ရိသီယတိ ဟိံသီယတီတိ ပုရိသော၊ ပုရိသလိင်္ဂါဒီသု ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ နိယမတော ပုရိသဿေဝ ဣန္ဒြိယံ **ပုရိသိန္ဒြိယံ**။ ဒွီသုပေတေသု ဧကေကံ သဘာဝကဿ ဧကေကဿ ကမ္မဇရူပသဟဇံ ဟောတိ။

ကုသလဝိပါကကာယဝိညာဏသမ္ပယုတ္တံ သုခံ၊ ကာယိကသာတလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ သုခမေဝ ဣန္ဒြိယံ **သုခိန္ဒြိယံ**။ အကုသလဝိပါကကာယဝိညာဏသမ္ပယုတ္တံ ဒုက္ခံ၊ ကာယိကအသာတလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ ဒုက္ခမေဝ ဣန္ဒြိယံ **ဒုက္ခိန္ဒြိယံ**။ ပီတိသောမနဿယောဂတော သောဘနံ မနော အဿာတိ သုမနော၊ သုမနဿ ဘာဝေါ သောမနဿံ၊ စေတသိကသာတလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ သောမနဿမေဝ ဣန္ဒြိယံ **သောမနဿိန္ဒြိယံ**။ ဒေါမနဿယောဂတော ဒုဋ္ဌု မနော အဿာတိ, ဟီနဝေဒနတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ မနော အဿာတိ ဒုမ္မနော၊ ဒုမ္မနဿ ဘာဝေါ ဒေါမနဿံ၊ စေတသိကအသာတလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ ဒေါမနဿမေဝ ဣန္ဒြိယံ **ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ**။ သုခဒုက္ခာကာရပဝတ္တိံ ဥပေက္ခတိ မဇ္ဈတ္တာကာရသဏ္ဌိတတ္တာ တေနာကာရေန ပဝတ္တတီတိ ဥပေက္ခာ၊ မဇ္ဈတ္တလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ ဥပေက္ခာ ဧဝ ဣန္ဒြိယံ **ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ**။

Saddahanti etāya, sayaṁ vā saddahati, saddahanamattameva vā esāti saddhā, assaddhiyassa abhibhavanato adhipati-atthena indriyaṁ, adhimokkhalakkhaṇe vā indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, saddhāyeva indriyaṁ **saddhindriyaṁ.** Vīrabhāvo vīriyaṁ, vīrānaṁ vā kammaṁ, vidhinā vā nayena īrayitabbaṁ pavattayitabbanti vīriyaṁ, kosajjassa abhibhavanato adhipati-atthena indriyaṁ, paggahaṇalakkhaṇe vā indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, vīriyameva indriyaṁ **vīriyandriyaṁ.** Saranti tāya, sayaṁ vā sarati, saraṇamattameva vā esāti sati, muṭṭhasaccassa abhibhavanato adhipati-atthena indriyaṁ, upaṭṭhānalakkhaṇe vā indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, sati eva indriyaṁ **satindriyaṁ.** Ārammaṇe cittaṁ sammā ādhiyati ṭhapetīti samādhi, vikkhepassa abhibhavanato adhipati-atthena indriyaṁ, avikkhepalakkhaṇe vā indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, samādhi eva indriyaṁ **samādhindriyaṁ.** "Idaṁ dukkhan"ti-ādinā nayena ariyasaccāni pajānātīti paññā. Aṭṭhakathāyaṁ[1] pana "aniccaṁ dukkhamanattāti paññāpanavasena paññā"ti vuttaṁ. Avijjāya abhibhavanato adhipati-atthena indriyaṁ, dassanalakkhaṇe vā indaṭṭhaṁ kāretīti indriyaṁ, paññā eva indriyaṁ **paññindriyaṁ.**

Anamatagge saṁsāravaṭṭe anaññātaṁ amataṁ padaṁ, catusaccadhammameva vā jānissāmīti paṭipannassa uppajjanato indriyaṭṭhasambhavato ca **anaññātaññassāmītindriyaṁ.** Sotāpattimaggañāṇassetaṁ nāmaṁ. Paṭhamamaggena ñātaṁ mariyādaṁ anatikkamitvā tesaṁyeva tena maggena ñātānaṁ catusaccadhammānameva jānanato indriyaṭṭhasambhavato ca ājānanakaṁ indriyaṁ **aññindriyaṁ.** Sotāpattiphalādīsu chasu ṭhānesu ñāṇassetaṁ nāmaṁ. Aññātāvino catusaccesu niṭṭhitañāṇakiccassa khīṇāsavassa uppajjanato indriyaṭṭhasambhavato ca **aññātāvindriyaṁ,** aññātāvīnaṁ vā catūsu saccesu niṭṭhitakiccānaṁ cattāri saccāni paṭivijjhitvā ṭhitānaṁ dhammānaṁ abbhantare indaṭṭhasādhanena aññātāvindriyaṁ. Arahattaphalañāṇassetaṁ nāmaṁ. Sabbānipetāni yathāyogaṁ indaliṅgaṭṭhena indadesitaṭṭhena indadiṭṭhaṭṭhena indasiṭṭhaṭṭhena indajuṭṭhaṭṭhena ca indriyāni. Bhagavā hi Sammāsambuddho paramissariyabhāvato indo, kusalākusalañca kammaṁ kammesu kassaci issariyābhāvato. Tenevettha kammajanitāni indriyāni kusalākusalakammaṁ

1. Abhi-Ṭṭha 1. 191 piṭṭhe.

သဒ္ဒဟန္တိ ဧတာယ, သယံ ဝါ သဒ္ဒဟတိ, သဒ္ဒဟနမတ္တမေဝ ဝါ ဧသာတိ သဒ္ဓါ၊ အဿဒ္ဓိယဿ အဘိဘဝနတော အဓိပတိအတ္ထေန ဣန္ဒြိယံ၊ အဓိမောက္ခလက္ခဏေ ဝါ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ သဒ္ဓါယေဝ ဣန္ဒြိယံ **သဒ္ဓိန္ဒြိယံ။** ဝီရဘာဝေါ ဝီရိယံ၊ ဝီရာနံ ဝါ ကမ္မံ, ဝိဓိနာ ဝါ နယေန ဤရယိတဗ္ဗံ ပဝတ္တယိတဗ္ဗန္တိ ဝီရိယံ၊ ကောသဇ္ဇဿ အဘိဘဝနတော အဓိပတိအတ္ထေန ဣန္ဒြိယံ၊ ပဂ္ဂဟဏလက္ခဏေ ဝါ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ ဝီရိယမေဝ ဣန္ဒြိယံ **ဝီရိယိန္ဒြိယံ။** သရန္တိ တာယ, သယံ ဝါ သရတိ, သရဏမတ္တမေဝ ဝါ ဧသာတိ သတိ၊ မုဋ္ဌသစ္စဿ အဘိဘဝနတော အဓိပတိအတ္ထေန ဣန္ဒြိယံ၊ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏေ ဝါ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ သတိ ဧဝ ဣန္ဒြိယံ **သတိန္ဒြိယံ။** အာရမ္မဏေ စိတ္တံ သမ္မာ အာဓိယတိ ဌပေတီတိ သမာဓိ၊ ဝိက္ခေပဿ အဘိဘဝနတော အဓိပတိအတ္ထေန ဣန္ဒြိယံ၊ အဝိက္ခေပလက္ခဏေ ဝါ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ သမာဓိ ဧဝ ဣန္ဒြိယံ **သမာဓိန္ဒြိယံ။** "ဣဒံ ဒုက္ခ"န္တိအာဒိနာ နယေန အရိယသစ္စာနိ ပဇာနာတီတိ ပညာ။ အဋ္ဌကထာယံ[၁] ပန "အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာတိ ပညာပနဝသေန ပညာ"တိ ဝုတ္တံ။ အဝိဇ္ဇာယ အဘိဘဝနတော အဓိပတိအတ္ထေန ဣန္ဒြိယံ၊ ဒဿနလက္ခဏေ ဝါ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကာရေတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ ပညာ ဧဝ ဣန္ဒြိယံ **ပညိန္ဒြိယံ။**

အနမတဂ္ဂေ သံသာရဝဋ္ဋေ အနညာတံ အမတံ ပဒံ, စတုသစ္စဓမ္မမေဝ ဝါ ဇာနိဿာမီတိ ပဋိပန္နဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဣန္ဒြိယဋ္ဌသမ္ဘဝတော စ **အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ။** သောတာပတ္တိမဂ္ဂဉာဏဿေတံ နာမံ။ ပဌမမဂ္ဂေန ဉာတံ မရိယာဒံ အနတိက္ကမိတွာ တေသံယေဝ တေန မဂ္ဂေန ဉာတာနံ စတုသစ္စဓမ္မာနမေဝ ဇာနနတော ဣန္ဒြိယဋ္ဌသမ္ဘဝတော စ အာဇာနနကံ ဣန္ဒြိယံ **အညိန္ဒြိယံ။** သောတာပတ္တိဖလာဒီသု ဆသု ဌာနေသု ဉာဏဿေတံ နာမံ။ အညာတာဝိနော စတုသစ္စေသု နိဋ္ဌိတဉာဏကိစ္စဿ ခီဏာသဝဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဣန္ဒြိယဋ္ဌသမ္ဘဝတော စ **အညာတာဝိန္ဒြိယံ၊** အညာတာဝီနံ ဝါ စတူသု သစ္စေသု နိဋ္ဌိတကိစ္စာနံ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဌိတာနံ ဓမ္မာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဣန္ဒဋ္ဌသာဓနေန အညာတာဝိန္ဒြိယံ။ အရဟတ္တဖလဉာဏဿေတံ နာမံ။ သဗ္ဗာနိပေတာနိ ယထာယောဂံ ဣန္ဒလိင်္ဂဋ္ဌေန ဣန္ဒဒေသိတဋ္ဌေန ဣန္ဒဒိဋ္ဌဋ္ဌေန ဣန္ဒသိဋ္ဌဋ္ဌေန ဣန္ဒဇုဋ္ဌဋ္ဌေန စ ဣန္ဒြိယာနိ။ ဘဂဝါ ဟိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပရမိဿရိယဘာဝတော ဣန္ဒော၊ ကုသလာကုသလဉ္စ ကမ္မံ ကမ္မေသု ကဿစိ ဣဿရိယာဘာဝတော။ တေနေဝေတ္ထ ကမ္မဇနိတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ ကုသလာကုသလကမ္မံ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ။

ulliṅgenti, tena ca siṭṭhānīti indaliṅgaṭṭhena indasiṭṭhaṭṭhena ca indriyāni. Sabbāneva panetāni Bhagavatā munindena yathābhūtato pakāsitāni abhisambuddhāni cāti indadesitaṭṭhena indadiṭṭhaṭṭhena ca indriyāni. Teneva ca Bhagavatā munindena kānici gocarāsevanāya, kānici bhāvanāsevanāya sevitānīti indajuṭṭhaṭṭhenapi indriyāni. Api ca ādhipaccasaṅkhātena issariyaṭṭhenapi etāni indriyāni. Cakkhuviññāṇādipavattiyaṁ hi cakkhādīnaṁ siddhamādhipaccaṁ tasmiṁ tikkhe tikkhattā mande ca mandattāti.

5. **Kāmadhātu**-ādīni dvādasa vissajjanāni bhavappabhedavasena niddiṭṭhāni. Kāmarāgasaṅkhātena kāmena yuttā dhātu **kāmadhātu,** kāmasaṅkhātā vā dhātu kāmadhātu. Kāmaṁ pahāya rūpena yuttā dhātu **rūpadhātu,** rūpasaṅkhātā vā dhātu rūpadhātu. Kāmañca rūpañca pahāya arūpena yuttā dhātu **arūpadhātu,** arūpasaṅkhātā vā dhātu arūpadhātu. Tā eva dhātuyo puna bhavapariyāyena vuttā. Bhavatīti hi bhavoti vuccati. Saññāya yutto bhavo **saññābhavo,** saññāsahagato vā bhavo saññābhavo, saññā vā ettha bhave atthīti saññābhavo. So kāmabhavo ca asaññābhavamutto rūpabhavo ca nevasaññānāsaññābhavamutto arūpabhavo ca hoti. Na saññābhavo **asaññābhavo,** so rūpabhavekadeso. Oḷārikattābhāvato nevasaññā, sukhumattena sambhavato nāsaññāti nevasaññānāsaññā, tāya yutto bhavo **nevasaññānāsaññābhavo,** atha vā oḷārikāya saññāya abhāvā, sukhumāya ca bhāvā nevasaññānāsaññā asmiṁ bhaveti nevasaññānāsaññābhavo, so arūpabhavekadeso. Ekena rūpakkhandhena vokiṇṇo bhavo ekena vokāro assa bhavassāti **ekavokārabhavo,** so asaññabhavova. Catūhi arūpakkhandhehi vokiṇṇo bhavo catūhi vokāro assa bhavassāti **catuvokārabhavo,** so arūpabhavo eva. Pañcahi khandhehi vokiṇṇo bhavo pañcahi vokāro assa bhavassāti **pañcavokārabhavo,** so kāmabhavo ca rūpabhavekadeso ca hoti.

6. **Paṭhamajjhānā**dīni dvādasa vissajjanāni jhānasamāpattivasena niddiṭṭhāni. **Jhānan**ti idha brahmavihāramattaṁ adhippetaṁ. Vitakkavicārapītisukhacittekaggatāsampayuttaṁ **paṭhamaṁ jhānaṁ.** Pītisukhacittekaggatāsampayuttaṁ **dutiyaṁ jhānaṁ.**

ဥလ္လိင်္ဂေန္တိ၊ တေန စ သိဋ္ဌာနီတိ ဣန္ဒလိင်္ဂဋ္ဌေန ဣန္ဒသိဋ္ဌဋ္ဌေန စ ဣန္ဒြိယာနိ။ သဗ္ဗာနေဝ ပနေတာနိ ဘဂဝတာ မုနိန္ဒေန ယထာဘူတတော ပကာသိတာနိ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါနိ စာတိ ဣန္ဒဒေသိတဋ္ဌေန ဣန္ဒဒိဋ္ဌဋ္ဌေန စ ဣန္ဒြိယာနိ။ တေနေဝ စ ဘဂဝတာ မုနိန္ဒေန ကာနိစိ ဂေါစရာသေဝနာယ, ကာနိစိ ဘာဝနာသေဝနာယ သေဝိတာနီတိ ဣန္ဒဇုဋ္ဌဋ္ဌေနပိ ဣန္ဒြိယာနိ။ အပိ စ အာဓိပစ္စသင်္ခါတေန ဣဿရိယဋ္ဌေနပိ ဧတာနိ ဣန္ဒြိယာနိ။ စက္ခုဝိညာဏာဒိပဝတ္တိယံ ဟိ စက္ခာဒီနံ သိဒ္ဓမာဓိပစ္စံ တသ္မိံ တိက္ခေ တိက္ခတ္တာ မန္ဒေ စ မန္ဒတ္တာတိ။

၅။ **ကာမဓာတု**အာဒီနိ ဒွါဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဘဝပ္ပဘေဒဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ကာမရာဂသင်္ခါတေန ကာမေန ယုတ္တာ ဓာတု **ကာမဓာတု၊** ကာမသင်္ခါတာ ဝါ ဓာတု ကာမဓာတု။ ကာမံ ပဟာယ ရူပေန ယုတ္တာ ဓာတု **ရူပဓာတု၊** ရူပသင်္ခါတာ ဝါ ဓာတု ရူပဓာတု။ ကာမဉ္စ ရူပဉ္စ ပဟာယ အရူပေန ယုတ္တာ ဓာတု **အရူပဓာတု၊** အရူပသင်္ခါတာ ဝါ ဓာတု အရူပဓာတု။ တာ ဧဝ ဓာတုယော ပုန ဘဝပရိယာယေန ဝုတ္တာ။ ဘဝတီတိ ဟိ ဘဝေါတိ ဝုစ္စတိ။ သညာယ ယုတ္တော ဘဝေါ **သညာဘဝေါ၊** သညာသဟဂတော ဝါ ဘဝေါ သညာဘဝေါ၊ သညာ ဝါ ဧတ္ထ ဘဝေ အတ္ထီတိ သညာဘဝေါ။ သော ကာမဘဝေါ စ အသညာဘဝမုတ္တော ရူပဘဝေါ စ နေဝသညာနာသညာဘဝမုတ္တော အရူပဘဝေါ စ ဟောတိ။ န သညာဘဝေါ **အသညာဘဝေါ၊** သော ရူပဘဝေကဒေသော။ ဩဠာရိကတ္တာဘာဝတော နေဝသညာ, သုခုမတ္တေန သမ္ဘဝတော နာသညာတိ နေဝသညာနာသညာ၊ တာယ ယုတ္တော ဘဝေါ **နေဝသညာနာသညာဘဝေါ၊** အထ ဝါ ဩဠာရိကာယ သညာယ အဘာဝါ, သုခုမာယ စ ဘာဝါ နေဝသညာနာသညာ အသ္မိံ ဘဝေတိ နေဝသညာနာသညာဘဝေါ၊ သော အရူပဘဝေကဒေသော။ ဧကေန ရူပက္ခန္ဓေန ဝေါကိဏ္ဏော ဘဝေါ ဧကေန ဝေါကာရော အဿ ဘဝဿာတိ **ဧကဝေါကာရဘဝေါ၊** သော အသညဘဝေါဝ။ စတူဟိ အရူပက္ခန္ဓေဟိ ဝေါကိဏ္ဏော ဘဝေါ စတူဟိ ဝေါကာရော အဿ ဘဝဿာတိ **စတုဝေါကာရဘဝေါ၊** သော အရူပဘဝေါ ဧဝ။ ပဉ္စဟိ ခန္ဓေဟိ ဝေါကိဏ္ဏော ဘဝေါ ပဉ္စဟိ ဝေါကာရော အဿ ဘဝဿာတိ **ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ၊** သော ကာမဘဝေါ စ ရူပဘဝေကဒေသော စ ဟောတိ။

၆။ **ပဌမဇ္ဈာန**ာဒီနိ ဒွါဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဈာနသမာပတ္တိဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ **ဈာန**န္တိ ဣဓ ဗြဟ္မဝိဟာရမတ္တံ အဓိပ္ပေတံ။ ဝိတက္ကဝိစာရပီတိသုခစိတ္တေကဂ္ဂတာသမ္ပယုတ္တံ **ပဌမံ ဈာနံ။** ပီတိသုခစိတ္တေကဂ္ဂတာသမ္ပယုတ္တံ **ဒုတိယံ ဈာနံ။**

Sukhacittekaggatāsampayuttaṁ **tatiyaṁ jhānaṁ.** Upekkhācittekaggatāsampayuttaṁ **catutthaṁ jhānaṁ.** Medati mejjatīti mettā, siniyhatīti attho. Mitte vā bhavā, mittassa vā esā pavattīti mettā, paccanīkadhammehi muttattā ārammaṇe cādhimuttattā vimutti, cetaso vimutti cetovimutti, mettā eva cetovimutti **mettācetovimutti.** Karuṇā vuttatthā eva. Modanti tāya taṁsamaṅgino, sayaṁ vā modati, modanamattameva vā tanti **muditā.** "Averā hontū"ti-ādibyāpārappahānena majjhattabhāvūpagamanena ca upekkhatīti **upekkhā.** Mettādayo tayo brahmavihārā paṭhamādīhi tīhi jhānehi yuttā, upekkhābrahmavihāro catutthajjhānena yutto.

Pharaṇavasena natthi etassa antoti ananto, ākāso ananto ākāsānanto, kasiṇugghāṭimākāso. Ākāsānantoyeva ākāsānañcaṁ, taṁ ākāsanañcaṁ adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanamassa sasampayuttadhammassa jhānassa "devānaṁ devāyatanamivā"ti ākāsānañcāyatanaṁ, ākāsānañcāyatanameva samāpatti **ākāsānañcāyatanasamāpatti.** Pharaṇavasena ca natthi etassa antoti anantaṁ, taṁ ākāsārammaṇaṁ viññāṇaṁ. Anantameva ānañcaṁ, viññāṇaṁ ānañcaṁ "viññāṇānañcan"ti avatvā "viññāṇañcan"ti vuttaṁ. Ayaṁ hettha ruḷhisaddo. Taṁ viññāṇañcaṁ adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanamassa sasampayuttadhammassa jhānassa "devānaṁ devāyatanamivā"ti **viññāṇañcāyatanaṁ.** Natthi etassa kiñcananti akiñcanaṁ, antamaso bhaṅgamattampi assa avasiṭṭhaṁ natthīti vuttaṁ hoti. Akiñcanassa bhāvo ākiñcaññaṁ. Ākāsānañcāyatanaviññāṇābhāvassetaṁ adhivacanaṁ. Taṁ ākiñcaññaṁ adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanamassa sasampayuttadhammassa jhānassa "devānaṁ devāyatanamivā"ti **ākiñcaññāyatanaṁ.** Oḷārikāya saññāya abhāvato, sukhumāya ca bhāvato nevassa sasampayuttadhammassa jhānassa saññā nāsaññāti nevasaññānāsaññaṁ, nevasaññānāsaññañca taṁ manāyatana-dhammāyatanapariyāpannattā āyatanañcāti **nevasaññānāsaññāyatanaṁ.** Atha vā yāyamettha saññā sā paṭusaññākiccaṁ kātuṁ asamatthatāya nevasaññā, saṅkhārāvasesasukhumabhāvena vijjamānattā nāsaññāti nevasaññānāsaññā, nevasaññānāsaññā ca sā sesadhammānaṁ adhiṭṭhānaṭṭhena āyatanañcāti nevasaññānāsaññāyatanaṁ. Ākiñcaññāyatanārammaṇāya samāpattiyā etaṁ adhivacanaṁ. Na kevalaṁ ettha

သုခစိတ္တေကဂ္ဂတာသမ္ပယုတ္တံ **တတိယံ ဈာနံ။** ဥပေက္ခာစိတ္တေကဂ္ဂတာသမ္ပယုတ္တံ **စတုတ္ထံ ဈာနံ။** မေဒတိ မေဇ္ဇတီတိ မေတ္တာ၊ သိနိယှတီတိ အတ္ထော။ မိတ္တေ ဝါ ဘဝါ, မိတ္တဿ ဝါ ဧသာ ပဝတ္တီတိ မေတ္တာ၊ ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ မုတ္တတ္တာ အာရမ္မဏေ စာဓိမုတ္တတ္တာ ဝိမုတ္တိ၊ စေတသော ဝိမုတ္တိ စေတောဝိမုတ္တိ၊ မေတ္တာ ဧဝ စေတောဝိမုတ္တိ **မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ။** ကရုဏာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။ မောဒန္တိ တာယ တံသမင်္ဂိနော, သယံ ဝါ မောဒတိ, မောဒနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ **မုဒိတာ။** "အဝေရာ ဟောန္တူ"တိအာဒိဗျာပါရပ္ပဟာနေန မဇ္ဈတ္တဘာဝူပဂမနေန စ ဥပေက္ခတီတိ **ဥပေက္ခာ။** မေတ္တာဒယော တယော ဗြဟ္မဝိဟာရာ ပဌမာဒီဟိ တီဟိ ဈာနေဟိ ယုတ္တာ၊ ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရော စတုတ္ထဇ္ဈာနေန ယုတ္တော။

ဖရဏဝသေန နတ္ထိ ဧတဿ အန္တောတိ အနန္တော၊ အာကာသော အနန္တော အာကာသာနန္တော၊ ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသော။ အာကာသာနန္တောယေဝ အာကာသာနဉ္စံ၊ တံ အာကာသာနဉ္စံ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာယတနမဿ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မဿ ဈာနဿ "ဒေဝါနံ ဒေဝါယတနမိဝါ"တိ အာကာသာနဉ္စာယတနံ၊ အာကာသာနဉ္စာယတနမေဝ သမာပတ္တိ **အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိ။** ဖရဏဝသေန စ နတ္ထိ ဧတဿ အန္တောတိ အနန္တံ၊ တံ အာကာသာရမ္မဏံ ဝိညာဏံ။ အနန္တမေဝ အာနဉ္စံ၊ ဝိညာဏံ အာနဉ္စံ "ဝိညာဏာနဉ္စ"န္တိ အဝတွာ "ဝိညာဏဉ္စ"န္တိ ဝုတ္တံ။ အယံ ဟေတ္ထ ရုဠှိသဒ္ဒေါ။ တံ ဝိညာဏဉ္စံ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာယတနမဿ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မဿ ဈာနဿ "ဒေဝါနံ ဒေဝါယတနမိဝါ"တိ **ဝိညာဏဉ္စာယတနံ။** နတ္ထိ ဧတဿ ကိဉ္စနန္တိ အကိဉ္စနံ၊ အန္တမသော ဘင်္ဂမတ္တမ္ပိ အဿ အဝသိဋ္ဌံ နတ္ထီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အကိဉ္စနဿ ဘာဝေါ အာကိဉ္စညံ။ အာကာသာနဉ္စာယတနဝိညာဏာဘာဝဿေတံ အဓိဝစနံ။ တံ အာကိဉ္စညံ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာယတနမဿ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မဿ ဈာနဿ "ဒေဝါနံ ဒေဝါယတနမိဝါ"တိ **အာကိဉ္စညာယတနံ။** ဩဠာရိကာယ သညာယ အဘာဝတော, သုခုမာယ စ ဘာဝတော နေဝဿ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မဿ ဈာနဿ သညာ နာသညာတိ နေဝသညာနာသညံ၊ နေဝသညာနာသညဉ္စ တံ မနာယတနဓမ္မာယတနပရိယာပန္နတ္တာ အာယတနဉ္စာတိ **နေဝသညာနာသညာယတနံ။** အထ ဝါ ယာယမေတ္ထ သညာ သာ ပဋုသညာကိစ္စံ ကာတုံ အသမတ္ထတာယ နေဝသညာ၊ သင်္ခါရာဝသေသသုခုမဘာဝေန ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ နာသညာတိ နေဝသညာနာသညာ၊ နေဝသညာနာသညာ စ သာ သေသဓမ္မာနံ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာယတနဉ္စာတိ နေဝသညာနာသညာယတနံ။ အာကိဉ္စညာယတနာရမ္မဏာယ သမာပတ္တိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ န ကေဝလံ ဧတ္ထ

saññāva edisī, atha kho vedanāpi nevavedanā nāvedanā. Cittampi nevacittaṁ nācittaṁ. Phassopi nevaphasso nāphasso. Esa nayo sesasampayuttadhammesu. Saññāsīsena panāyaṁ desanā katāti.

Avijjādīni dvādasa vissajjanāni paṭiccasamuppādaṅgavasena niddiṭṭhāni. Pūretuṁ ayuttaṭṭhena kāyaduccaritādi avindiyaṁ nāma, aladdhabbanti attho. Taṁ avindiyaṁ vindatīti **avijjā.** Tabbiparītato kāyasucaritādi vindiyaṁ nāma, taṁ vindiyaṁ na vindatīti avijjā, khandhānaṁ rāsaṭṭhaṁ, āyatanānaṁ āyatanaṭṭhaṁ, dhātūnaṁ suññaṭṭhaṁ, indriyānaṁ adhipatiyaṭṭhaṁ, saccānaṁ tathaṭṭhaṁ aviditaṁ karotīti avijjā, dukkhādīnaṁ pīḷanādivasena vuttaṁ catubbidhaṁ catubbidhaṁ atthaṁ aviditaṁ karotītipi avijjā, antavirahite saṁsāre sabbayonigatibhavaviññāṇaṭṭhitisattāvāsesu satte javāpetīti avijjā, paramatthato avijjamānesu itthipurisādīsu javati, vijjamānesupi khandhādīsu na javatīti avijjā, api ca cakkhuviññāṇādīnaṁ vatthārammaṇānaṁ paṭiccasamuppādapaṭiccasamuppannānañca dhammānaṁ chādanatopi avijjā. Saṅkhatamabhisaṅkharontīti **saṅkhārā**. Vijānātīti **viññāṇaṁ.** Namatīti **nāmaṁ,** nāmayatīti vā nāmaṁ, ruppatīti **rūpaṁ.** Āye tanoti, āyatañca nayatīti **āyatanaṁ.** Phusatīti **phasso.** Vedayatīti **vedanā**. Paritassatīti **taṇhā.** Upādiyati bhusaṁ gaṇhātīti **upādānaṁ.** Bhavati, bhāvayatīti vā **bhavo**. Jananaṁ **jāti.** Jīraṇaṁ **jarā.** Maranti etenāti **maraṇaṁ.**

7. **Dukkhā**dīni aṭṭhasatāni aṭṭha ca vissajjanāni catusaccayojanāvasena niddiṭṭhāni. "Dukkhaṁ abhiññeyyan"ti-ādīsu hi channaṁ catukkānaṁ vasena catuvīsati vissajjanāni "cakkhu jarāmaraṇan"ti peyyāle "cakkhu abhiññeyyaṁ sotaṁ abhiññeyyan"ti-ādinā "jāti abhiññeyyā"ti pariyosānena pañcanavutādhikena vissajjanasatena yojetvā vuttāni. Pañcanavutādhikaṁ catukkasataṁ hoti, tesaṁ catukkānaṁ vasena asīti-adhikāni sattā vissajjanasatāni. "Jarāmaraṇaṁ abhiññeyyan"ti-ādike catukke "cattāri vissajjanānī"ti evaṁ sabbāni aṭṭha ca satāni aṭṭha ca vissajjanāni honti. Ettha ca tassa tassa dhammassa padhānabhūto paccayo samudayoti veditabbo, sabbasaṅkhārehi suññaṁ nibbānaṁ nirodhoti veditabbaṁ. Anaññātaññassāmītindriyādīnaṁ tiṇṇampi hi lokuttarindriyānaṁ ettha abhāvaṁ sandhāya anaññātaññassāmītindriyanirodhoti-ādi

သညာဝ ဧဒိသီ၊ အထ ခေါ ဝေဒနာပိ နေဝဝေဒနာ နာဝေဒနာ။ စိတ္တမ္ပိ နေဝစိတ္တံ နာစိတ္တံ။ ဖဿောပိ နေဝဖဿော နာဖဿော။ ဧသ နယော သေသသမ္ပယုတ္တဓမ္မေသု။ သညာသီသေန ပနာယံ ဒေသနာ ကတာတိ။

အဝိဇ္ဇာဒီနိ ဒွါဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ပူရေတုံ အယုတ္တဋ္ဌေန ကာယဒုစ္စရိတာဒိ အဝိန္ဒိယံ နာမ၊ အလဒ္ဓဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ တံ အဝိန္ဒိယံ ဝိန္ဒတီတိ **အဝိဇ္ဇာ**။ တဗ္ဗိပရီတတော ကာယသုစရိတာဒိ ဝိန္ဒိယံ နာမ၊ တံ ဝိန္ဒိယံ န ဝိန္ဒတီတိ အဝိဇ္ဇာ၊ ခန္ဓာနံ ရာသဋ္ဌံ, အာယတနာနံ အာယတနဋ္ဌံ, ဓာတူနံ သုညဋ္ဌံ, ဣန္ဒြိယာနံ အဓိပတိယဋ္ဌံ, သစ္စာနံ တထဋ္ဌံ အဝိဒိတံ ကရောတီတိ အဝိဇ္ဇာ၊ ဒုက္ခာဒီနံ ပီဠနာဒိဝသေန ဝုတ္တံ စတုဗ္ဗိဓံ စတုဗ္ဗိဓံ အတ္ထံ အဝိဒိတံ ကရောတီတိပိ အဝိဇ္ဇာ၊ အန္တဝိရဟိတေ သံသာရေ သဗ္ဗယောနိဂတိဘဝဝိညာဏဋ္ဌိတိသတ္တာဝါသေသု သတ္တေ ဇဝါပေတီတိ အဝိဇ္ဇာ၊ ပရမတ္ထတော အဝိဇ္ဇမာနေသု ဣတ္ထိပုရိသာဒီသု ဇဝတိ၊ ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ ခန္ဓာဒီသု န ဇဝတီတိ အဝိဇ္ဇာ၊ အပိ စ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ဝတ္ထာရမ္မဏာနံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ဆာဒနတောပိ အဝိဇ္ဇာ။ သင်္ခတမဘိသင်္ခရောန္တီတိ **သင်္ခါရာ**။ ဝိဇာနာတီတိ **ဝိညာဏံ**။ နမတီတိ **နာမံ**၊ နာမယတီတိ ဝါ နာမံ၊ ရုပ္ပတီတိ **ရူပံ**။ အာယေ တနောတိ, အာယတဉ္စ နယတီတိ **အာယတနံ**။ ဖုသတီတိ **ဖဿော**။ ဝေဒယတီတိ **ဝေဒနာ**။ ပရိတဿတီတိ **တဏှာ**။ ဥပါဒိယတိ ဘုသံ ဂဏှာတီတိ **ဥပါဒါနံ**။ ဘဝတိ, ဘာဝယတီတိ ဝါ **ဘဝေါ**။ ဇနနံ **ဇာတိ**။ ဇီရဏံ **ဇရာ**။ မရန္တိ ဧတေနာတိ **မရဏံ**။

၇။ **ဒုက္ခာ**ဒီနိ အဋ္ဌသတာနိ အဋ္ဌ စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ စတုသစ္စယောဇနာဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ "ဒုက္ခံ အဘိညေယျ"န္တိအာဒီသု ဟိ ဆန္နံ စတုက္ကာနံ ဝသေန စတုဝီသတိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ "စက္ခု ဇရာမရဏ"န္တိ ပေယျာလေ "စက္ခု အဘိညေယျံ သောတံ အဘိညေယျ"န္တိအာဒိနာ "ဇာတိ အဘိညေယျာ"တိ ပရိယောသာနေန ပဉ္စနဝုတာဓိကေန ဝိဿဇ္ဇနသတေန ယောဇေတွာ ဝုတ္တာနိ။ ပဉ္စနဝုတာဓိကံ စတုက္ကသတံ ဟောတိ၊ တေသံ စတုက္ကာနံ ဝသေန အသီတိ-အဓိကာနိ သတ္တ ဝိဿဇ္ဇနသတာနိ။ "ဇရာမရဏံ အဘိညေယျ"န္တိအာဒိကေ စတုက္ကေ "စတ္တာရိ ဝိဿဇ္ဇနာနီ"တိ ဧဝံ သဗ္ဗာနိ အဋ္ဌ စ သတာနိ အဋ္ဌ စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဟောန္တိ။ ဧတ္ထ စ တဿ တဿ ဓမ္မဿ ပဓာနဘူတော ပစ္စယော သမုဒယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သဗ္ဗသင်္ခါရေဟိ သုညံ နိဗ္ဗာနံ နိရောဓောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယာဒီနံ တိဏ္ဏမ္ပိ ဟိ လောကုတ္တရိန္ဒြိယာနံ ဧတ္ထ အဘာဝံ သန္ဓာယ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယနိရောဓောတိအာဒိ

yujjati. Nirodhagāminipaṭipadāti ca sabbattha ariyamaggo eva. Evaṁ hi vuccamāne phalepi maggavohārasambhavato aññindriya-aññātāvindriyānampi yujjati. Puna dukkhādīnaṁ pariññaṭṭhādivasena aṭṭhasatāni aṭṭha ca vissajjanāni niddiṭṭhāni, puna dukkhādīnaṁ pariññāpaṭivedhaṭṭhādivasena aṭṭhasatāni aṭṭha ca vissajjanāni niddiṭṭhāni. Pariññā ca sā paṭivijjhitabbaṭṭhena paṭivedho cāti pariññāpaṭivedho, pariññāpaṭivedhova attho **pariññāpaṭivedhaṭṭho.**

8. Puna tāneva dukkhādīni jarāmaraṇapariyantāni dvi-adhikāni dve padasatāni samudayādīhi sattahi sattahi padehi yojetvā dvi-adhikānaṁ dvinnaṁ aṭṭhakasatānaṁ vasena sahassañca cha ca satāni soḷasa ca vissajjanāni niddiṭṭhāni. Tattha padhānabhūto paccayo samudayo, tassa nirodho **samudayanirodho.** Chando eva rāgo chandarāgo, dukkhe sukhasaññāya dukkhassa chandarāgo, tassa nirodho **chandarāganirodho.** Dukkhaṁ paṭicca uppajjamānaṁ sukhaṁ somanassaṁ **dukkhassa assādo.** Dukkhassa aniccatā dukkhassa vipariṇāmadhammatā **dukkhassa ādīnavo.** Dukkhe chandarāgavinayo chandarāgappahānaṁ **dukkhassa nissaraṇaṁ.** “Yaṁ kho pana kiñci bhūtaṁ saṅkhataṁ paṭiccasamuppannaṁ nirodho tassa nissaraṇan”ti[1] vacanato nibbānameva dukkhassa nissaraṇaṁ. “Dukkhanirodho samudayanirodho chandarāganirodho dukkhassa nissaraṇan”ti nānāsaṅkhatapaṭipakkhavasena nānāpariyāyavacanehi catūsu ṭhānesu nibbānameva vuttanti veditabbaṁ. Keci pana “āhārasamudayā dukkhasamudayo āhāranirodhā dukkhanirodho sarasavasena samudayanirodho, atha vā udayabbayadassanena samudayanirodho saha vipassanāya maggo chandarāganirodho”ti vadanti. Evañca vuccamāne lokuttarindriyānaṁ avipassanūpagattā na sabbasādhāraṇaṁ hotīti paṭhamaṁ vuttanayova gahetabbo. Lokuttarindriyesu hi chandarāgābhāvatoyeva chandarāganirodhoti yujjati. Sarīre chandarāgeneva sarīrekadesesu kesādīsupi chandarāgo katova hoti, jarāmaraṇavantesu chandarāgeneva jarāmaraṇesupi chandarāgo katova hoti. Evaṁ assādādīnavāpi yojetabbā. Puna dukkhādīni jarāmaraṇapariyantāni dvi-adhikāni dve padasatāni samudayādīhi chahi

1. Khu 9. 26 piṭṭhe.

ယုဇ္ဇတိ။ နိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါတိ စ သဗ္ဗတ္ထ အရိယမဂ္ဂေါ ဧဝ။ ဧဝံ ဟိ ဝုစ္စမာနေ ဖလေပိ မဂ္ဂဝေါဟာရသမ္ဘဝတော အညိန္ဒြိယအညာတာဝိန္ဒြိယာနမ္ပိ ယုဇ္ဇတိ။ ပုန ဒုက္ခာဒီနံ ပရိညဋ္ဌာဒိဝသေန အဋ္ဌသတာနိ အဋ္ဌ စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ၊ ပုန ဒုက္ခာဒီနံ ပရိညာပဋိဝေဓဋ္ဌာဒိဝသေန အဋ္ဌသတာနိ အဋ္ဌ စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ပရိညာ စ သာ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗဋ္ဌေန ပဋိဝေဓော စာတိ ပရိညာပဋိဝေဓော၊ ပရိညာပဋိဝေဓောဝ အတ္ထော **ပရိညာပဋိဝေဓဋ္ဌော**။

၈။ ပုန တာနေဝ ဒုက္ခာဒီနိ ဇရာမရဏပရိယန္တာနိ ဒွိအဓိကာနိ ဒွေ ပဒသတာနိ သမုဒယာဒီဟိ သတ္တဟိ သတ္တဟိ ပဒေဟိ ယောဇေတွာ ဒွိအဓိကာနံ ဒွိန္နံ အဋ္ဌကသတာနံ ဝသေန သဟဿဉ္စ ဆ စ သတာနိ သောဠသ စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထ ပဓာနဘူတော ပစ္စယော သမုဒယော၊ တဿ နိရောဓော **သမုဒယနိရောဓော**။ ဆန္ဒော ဧဝ ရာဂေါ ဆန္ဒရာဂေါ၊ ဒုက္ခေ သုခသညာယ ဒုက္ခဿ ဆန္ဒရာဂေါ၊ တဿ နိရောဓော **ဆန္ဒရာဂနိရောဓော**။ ဒုက္ခံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ သုခံ သောမနဿံ **ဒုက္ခဿ အဿာဒေါ**။ ဒုက္ခဿ အနိစ္စတာ ဒုက္ခဿ ဝိပရိဏာမဓမ္မတာ **ဒုက္ခဿ အာဒီနဝေါ**။ ဒုက္ခေ ဆန္ဒရာဂဝိနယော ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနံ **ဒုက္ခဿ နိဿရဏံ**။ “ယံ ခေါ ပန ကိဉ္စိ ဘူတံ သင်္ခတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ နိရောဓော တဿ နိဿရဏ”န္တိ[၁] ဝစနတော နိဗ္ဗာနမေဝ ဒုက္ခဿ နိဿရဏံ။ “ဒုက္ခနိရောဓော သမုဒယနိရောဓော ဆန္ဒရာဂနိရောဓော ဒုက္ခဿ နိဿရဏ”န္တိ နာနာသင်္ခတပဋိပက္ခဝသေန နာနာပရိယာယဝစနေဟိ စတူသု ဌာနေသု နိဗ္ဗာနမေဝ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကေစိ ပန “အာဟာရသမုဒယာ ဒုက္ခသမုဒယော အာဟာရနိရောဓာ ဒုက္ခနိရောဓော သရသဝသေန သမုဒယနိရောဓော၊ အထ ဝါ ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေန သမုဒယနိရောဓော သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂေါ ဆန္ဒရာဂနိရောဓော”တိ ဝဒန္တိ။ ဧဝဉ္စ ဝုစ္စမာနေ လောကုတ္တရိန္ဒြိယာနံ အဝိပဿနူပဂတ္တာ န သဗ္ဗသာဓာရဏံ ဟောတီတိ ပဌမံ ဝုတ္တနယောဝ ဂဟေတဗ္ဗော။ လောကုတ္တရိန္ဒြိယေသု ဟိ ဆန္ဒရာဂါဘာဝတောယေဝ ဆန္ဒရာဂနိရောဓောတိ ယုဇ္ဇတိ။ သရီရေ ဆန္ဒရာဂေနေဝ သရီရေကဒေသေသု ကေသာဒီသုပိ ဆန္ဒရာဂေါ ကတောဝ ဟောတိ၊ ဇရာမရဏဝန္တေသု ဆန္ဒရာဂေနေဝ ဇရာမရဏေသုပိ ဆန္ဒရာဂေါ ကတောဝ ဟောတိ။ ဧဝံ အဿာဒါဒီနဝါပိ ယောဇေတဗ္ဗာ။ ပုန ဒုက္ခာဒီနိ ဇရာမရဏပရိယန္တာနိ ဒွိအဓိကာနိ ဒွေ ပဒသတာနိ သမုဒယာဒီဟိ ဆဟိ

၁-ခု ၉-၂၆-ပိဋ္ဌေ။

chahi padehi yojetvā dvi-adhikānaṁ dvinnaṁ sattakasatānaṁ vasena nayasahassañca cattāri ca satāni cuddasa ca vissajjanāni niddiṭṭhāni.

9. Idāni rūpādīni jarāmaraṇapariyantāni ekādhikāni dve padasatāni sattahi anupassanāhi yojetvā niddisituṁ paṭhamaṁ tāva aniccānupassanādayo satta anupassanā niddiṭṭhā. Tāni sabbāni sattahi suddhika-anupassanāvissanāvissajjanehi saddhiṁ sahassañca cattāri ca satāni cuddasa ca vissajjanāni honti. Aniccanti anupassanā **aniccānupassanā.** Sā niccasaññāpaṭipakkhā. Dukkhanti anupassanā **dukkhānupassanā.** Sā sukhasaññāpaṭipakkhā. Anattāti anupassanā **anattānupassanā.** Sā attasaññāpaṭipakkhā. Tissannaṁ anupassanānaṁ paripūrattā nibbindatīti nibbidā, nibbidā ca sā anupassanā cāti **nibbidānupassanā.** Sā nandipaṭipakkhā. Catassannaṁ anupassanānaṁ paripūrattā virajjatīti virāgo, virāgo ca so anupassanā cāti **virāgānupassanā.** Sā rāgapaṭipakkhā. Pañcannaṁ anupassanānaṁ paripūrattā rāgaṁ nirodhetīti nirodho, nirodho ca so anupassanā cāti **nirodhānupassanā.** Sā samudayapaṭipakkhā. Channaṁ anupassanānaṁ paripūrattā paṭinissajjatīti paṭinissaggo, paṭinissaggo ca so anupassanā cāti **paṭinissaggānupassanā.** Sā ādānapaṭipakkhā. Lokuttarindriyānaṁ asatipi vipassanūpagatte "sabbe saṅkhārā aniccā, sabbe saṅkhārā dukkhā, sabbe dhammā anattā"ti[1] vacanato tesampi aniccadukkhānattattā tattha niccasukhattasaññānaṁ nandiyā rāgassa ca abhāvo nirodhavantānīti anupassanato pariccāgapaṭinissaggapakkhandanapaṭinissaggasambhavato ca tehipi satta anupassanā yojitāti veditabbā. Jarāmaraṇavantesu aniccādito diṭṭhesu jarāmaraṇampi aniccādito diṭṭhaṁ nāma hoti, jarāmaraṇavantesu nibbindanto virajjanto jarāmaraṇe nibbinno ca viratto ca hoti, jarāmaraṇavantesu nirodhato diṭṭhesu jarāmaraṇampi nirodhato diṭṭhaṁ nāma hoti, jarāmaraṇavantesu[2] paṭinissajjanto jarāmaraṇaṁ paṭinissajjantova hotīti jarāmaraṇehi satta anupassanā yojitāti veditabbā.

10. Idāni ādīnavañāṇassa vatthubhūtānaṁ uppādādīnaṁ pañcannaṁ ārammaṇānaṁ vasena uppādādīni tesaṁ vevacanāni pañcadasa vissajjanāni niddiṭṭhāni,

1. Khu 1. 53; Khu 9. 36 piṭṭhesu.
2. Jarāmaraṇavante (Sī)

ဆဟိ ပဒေဟိ ယောဇေတွာ ဒွိအဓိကာနံ ဒွိန္နံ သတ္တကသတာနံ ဝသေန နယသဟဿဉ္စ စတ္တာရိ စ သတာနိ စုဒ္ဒသ စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။

၉။ ဣဒါနိ ရူပါဒီနိ ဇရာမရဏပရိယန္တာနိ ဧကာဓိကာနိ ဒွေ ပဒသတာနိ သတ္တဟိ အနုပဿနာဟိ ယောဇေတွာ နိဒ္ဒိသိတုံ ပဌမံ တာဝ အနိစ္စာနုပဿနာဒယော သတ္တ အနုပဿနာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ တာနိ သဗ္ဗာနိ သတ္တဟိ သုဒ္ဓိကအနုပဿနာဝိဿဇ္ဇနေဟိ သဒ္ဓိံ သဟဿဉ္စ စတ္တာရိ စ သတာနိ စုဒ္ဒသ စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဟောန္တိ။ အနိစ္စန္တိ အနုပဿနာ **အနိစ္စာနုပဿနာ**။ သာ နိစ္စသညာပဋိပက္ခာ။ ဒုက္ခန္တိ အနုပဿနာ **ဒုက္ခာနုပဿနာ**။ သာ သုခသညာပဋိပက္ခာ။ အနတ္တာတိ အနုပဿနာ **အနတ္တာနုပဿနာ**။ သာ အတ္တသညာပဋိပက္ခာ။ တိဿန္နံ အနုပဿနာနံ ပရိပူရတ္တာ နိဗ္ဗိန္ဒတီတိ နိဗ္ဗိဒါ၊ နိဗ္ဗိဒါ စ သာ အနုပဿနာ စာတိ **နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာ**။ သာ နန္ဒိပဋိပက္ခာ။ စတဿန္နံ အနုပဿနာနံ ပရိပူရတ္တာ ဝိရဇ္ဇတီတိ ဝိရာဂေါ၊ ဝိရာဂေါ စ သော အနုပဿနာ စာတိ **ဝိရာဂါနုပဿနာ**။ သာ ရာဂပဋိပက္ခာ။ ပဉ္စန္နံ အနုပဿနာနံ ပရိပူရတ္တာ ရာဂံ နိရောဓေတီတိ နိရောဓော၊ နိရောဓော စ သော အနုပဿနာ စာတိ **နိရောဓာနုပဿနာ**။ သာ သမုဒယပဋိပက္ခာ။ ဆန္နံ အနုပဿနာနံ ပရိပူရတ္တာ ပဋိနိဿဇ္ဇတီတိ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ၊ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ စ သော အနုပဿနာ စာတိ **ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာ**။ သာ အာဒါနပဋိပက္ခာ။ လောကုတ္တရိန္ဒြိယာနံ အသတိပိ ဝိပဿနူပဂတ္တေ "သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ၊ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာ၊ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ အနတ္တာ"တိ[၁] ဝစနတော တေသမ္ပိ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တတ္တာ တတ္ထ နိစ္စသုခတ္တသညာနံ နန္ဒိယာ ရာဂဿ စ အဘာဝေါ နိရောဓဝန္တာနီတိ အနုပဿနတော ပရိစ္စာဂပဋိနိဿဂ္ဂပက္ခန္ဒနပဋိနိဿဂ္ဂသမ္ဘဝတော စ တေဟိပိ သတ္တ အနုပဿနာ ယောဇိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဇရာမရဏဝန္တေသု အနိစ္စာဒိတော ဒိဋ္ဌေသု ဇရာမရဏမ္ပိ အနိစ္စာဒိတော ဒိဋ္ဌံ နာမ ဟောတိ၊ ဇရာမရဏဝန္တေသု နိဗ္ဗိန္ဒန္တော ဝိရဇ္ဇန္တော ဇရာမရဏေ နိဗ္ဗိန္နော စ ဝိရတ္တော စ ဟောတိ၊ ဇရာမရဏဝန္တေသု နိရောဓတော ဒိဋ္ဌေသု ဇရာမရဏမ္ပိ နိရောဓတော ဒိဋ္ဌံ နာမ ဟောတိ၊ ဇရာမရဏဝန္တေသု[၂] ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော ဇရာမရဏံ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တောဝ ဟောတီတိ ဇရာမရဏေဟိ သတ္တ အနုပဿနာ ယောဇိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၀။ ဣဒါနိ အာဒီနဝဉာဏဿ ဝတ္ထုဘူတာနံ ဥပ္ပါဒါဒီနံ ပဉ္စန္နံ အာရမ္မဏာနံ ဝသေန ဥပ္ပါဒါဒီနိ တေသံ ဝေဝစနာနိ ပဉ္စဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ၊

၁-ခု ၁-၅၃၊ ခု ၉-၃၆-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဇရာမရဏဝန္တေ (သီ)

santipadañāṇassa tappaṭipakkhārammaṇavasena anuppādādīni pañcadassa vissajjanāni niddiṭṭhāni, puna tāneva uppādānuppādādīni padāni yugaḷakavasena yojetvā tiṁsa vissajjanāni niddiṭṭhāni. Evaṁ imasmiṁ nayeva saṭṭhi vissajjanāni honti. Tattha **uppādo**ti purimakammapaccayā idha uppatti. **Pavattan**ti tathā-uppannassa pavatti. **Nimittan**ti sabbampi saṅkhāranimittaṁ. Yogāvacarassa hi saṅkhārā sasaṇṭhānā viya upaṭṭhahanti, tasmā nimittanti vuccanti. **Āyūhanā**ti āyatiṁ paṭisandhihetubhūtaṁ kammaṁ. Taṁ hi abhisaṅkharaṇaṭṭhena āyūhanāti vuccati. **Paṭisandhī**ti āyatiṁ uppatti. Sā hi bhavantarapaṭisandhānato paṭisandhīti vuccati. **Gatī**ti yāya gatiyā sā[1] paṭisandhi hoti. Sā hi gantabbato gatīti vuccati. **Nibbattī**ti khandhānaṁ nibbattanaṁ. **Upapattī**ti "samāpannassa vā upapannassa vā"ti[2] evaṁ vuttā vipākapavatti. **Jātī**ti jananaṁ. Tattha tattha nibbattamānānaṁ sattānaṁ ye ye khandhā pātubhavanti, tesaṁ tesaṁ paṭhamaṁ pātubhāvo. **Jarā**ti jīraṇaṁ. Sā duvidhā ṭhitaññathattalakkhaṇasaṅkhātaṁ saṅkhatalakkhaṇañca khaṇḍiccādisammato santatiyaṁ ekabhavapariyāpannakhandhānaṁ purāṇabhāvo ca. Sā idha adhippetā. **Byādhī**ti dhātukkhobhapaccayasamuṭṭhito pittasemhavātasannipāta-utuvipariṇāmavisamaparihāra-upakkamakammavipākavasena aṭṭhavidho ābādho. Vividhaṁ dukkhaṁ ādahati vidahatīti byādhi, byādhayati tāpeti, kampayatīti vā byādhi. **Maraṇan**ti maranti etenāti maraṇaṁ. Taṁ duvidhaṁ vayalakkhaṇasaṅkhātaṁ saṅkhatalakkhaṇañca ekabhavapariyāpannajīvitindriyappabandhavicchedo ca. Taṁ idha adhippetaṁ. **Soko**ti socanaṁ. Ñātibhogarogasīladiṭṭhibyasanehi phuṭṭhassa cittasantāpo. **Paridevo**ti paridevanaṁ. Ñātibyasanādīhiyeva phuṭṭhassa vacīpalāpo. **Upāyāso**ti bhuso āyāso. Ñātibyasanādīhiyeva phuṭṭhassa adhimattacetodukkhappabhāvito dosoyeva. Ettha ca uppādādayo pañceva ādīnavañāṇassa vatthuvasena vuttā, sesā tesaṁ vevacanavasena. "Nibbattī"ti hi uppādassa, "jātī"ti paṭisandhiyā vevacanaṁ, "gati upapattī"ti idaṁ dvayaṁ pavattassa, jarādayo nimittassāti. Anuppādādivacanehi pana nibbānameva vuttaṁ.

Puna tāneva uppādānuppādādīni saṭṭhi padāni dukkhasukhapadehi yojetvā saṭṭhi vissajjanāni, bhayakhemapadehi yojetvā saṭṭhi vissajjanāni,

1. Yā (Sī) 2. Khu 9. 81 piṭṭhe.

သန္တိပဒဉာဏဿ တပ္ပဋိပက္ခာရမ္မဏဝသေန အနုပ္ပါဒါဒီနိ ပဉ္စဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ၊ ပုန တာနေဝ ဥပ္ပါဒါနုပ္ပါဒါဒီနိ ပဒါနိ ယုဂဠကဝသေန ယောဇေတွာ တိံသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ဧဝံ ဣမသ္မိံ နယေဝ သဋ္ဌိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဟောန္တိ။ တတ္ထ **ဥပ္ပါဒေါ**တိ ပုရိမကမ္မပစ္စယာ ဣဓ ဥပ္ပတ္တိ။ **ပဝတ္တ**န္တိ တထာဥပ္ပန္နဿ ပဝတ္တိ။ **နိမိတ္တ**န္တိ သဗ္ဗမ္ပိ သင်္ခါရနိမိတ္တံ။ ယောဂါဝစရဿ ဟိ သင်္ခါရာ သသဏ္ဌာနာ ဝိယ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တသ္မာ နိမိတ္တန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ **အာယူဟနာ**တိ အာယတိံ ပဋိသန္ဓိဟေတုဘူတံ ကမ္မံ။ တံ ဟိ အဘိသင်္ခရဏဋ္ဌေန အာယူဟနာတိ ဝုစ္စတိ။ **ပဋိသန္ဓီ**တိ အာယတိံ ဥပ္ပတ္တိ။ သာ ဟိ ဘဝန္တရပဋိသန္ဓာနတော ပဋိသန္ဓီတိ ဝုစ္စတိ။ **ဂတီ**တိ ယာယ ဂတိယာ သာ[1] ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ။ သာ ဟိ ဂန္တဗ္ဗတော ဂတီတိ ဝုစ္စတိ။ **နိဗ္ဗတ္တီ**တိ ခန္ဓာနံ နိဗ္ဗတ္တနံ။ **ဥပပတ္တီ**တိ "သမာပန္နဿ ဝါ ဥပပန္နဿ ဝါ"တိ[2] ဧဝံ ဝုတ္တာ ဝိပါကပဝတ္တိ။ **ဇာတီ**တိ ဇနနံ။ တတ္ထ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တမာနာနံ သတ္တာနံ ယေ ယေ ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တေသံ တေသံ ပဌမံ ပါတုဘာဝေါ။ **ဇရာ**တိ ဇီရဏံ။ သာ ဒုဝိဓာ ဌိတညထတ္တလက္ခဏသင်္ခါတံ သင်္ခတလက္ခဏဉ္စ ခဏ္ဍိစ္စာဒိသမ္မတော သန္တတိယံ ဧကဘဝပရိယာပန္နခန္ဓာနံ ပုရာဏဘာဝေါ စ။ သာ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ **ဗျာဓီ**တိ ဓာတုက္ခောဘပစ္စယသမုဋ္ဌိတော ပိတ္တသေမှဝါတသန္နိပါတဥတုဝိပရိဏာမဝိသမပရိဟာရဥပက္ကမကမ္မဝိပါကဝသေန အဋ္ဌဝိဓော အာဗာဓော။ ဝိဝိဓံ ဒုက္ခံ အာဒဟတိ ဝိဒဟတီတိ ဗျာဓိ၊ ဗျာဓယတိ တာပေတိ, ကမ္ပယတီတိ ဝါ ဗျာဓိ။ **မရဏ**န္တိ မရန္တိ ဧတေနာတိ မရဏံ။ တံ ဒုဝိဓံ ဝယလက္ခဏသင်္ခါတံ သင်္ခတလက္ခဏဉ္စ ဧကဘဝပရိယာပန္နဇီဝိတိန္ဒြိယပ္ပဗန္ဓဝိစ္ဆေဒေါ စ။ တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ **သောကော**တိ သောစနံ။ ဉာတိဘောဂရောဂသီလဒိဋ္ဌိဗျသနေဟိ ဖုဋ္ဌဿ စိတ္တသန္တာပေါ။ **ပရိဒေဝေါ**တိ ပရိဒေဝနံ။ ဉာတိဗျသနာဒီဟိယေဝ ဖုဋ္ဌဿ ဝစီပလာပေါ။ **ဥပါယာသော**တိ ဘုသော အာယာသော။ ဉာတိဗျသနာဒီဟိယေဝ ဖုဋ္ဌဿ အဓိမတ္တစေတောဒုက္ခပ္ပဘာဝိတော ဒေါသောယေဝ။ ဧတ္ထ စ ဥပ္ပါဒါဒယော ပဉ္စေဝ အာဒီနဝဉာဏဿ ဝတ္ထုဝသေန ဝုတ္တာ၊ သေသာ တေသံ ဝေဝစနဝသေန။ "နိဗ္ဗတ္တီ"တိ ဟိ ဥပ္ပါဒဿ, "ဇာတီ"တိ ပဋိသန္ဓိယာ ဝေဝစနံ၊ "ဂတိ ဥပပတ္တီ"တိ ဣဒံ ဒွယံ ပဝတ္တဿ, ဇရာဒယော နိမိတ္တဿာတိ။ အနုပ္ပါဒါဒိဝစနေဟိ ပန နိဗ္ဗာနမေဝ ဝုတ္တံ။

ပုန တာနေဝ ဥပ္ပါဒါနုပ္ပါဒါဒီနိ သဋ္ဌိ ပဒါနိ ဒုက္ခသုခပဒေဟိ ယောဇေတွာ သဋ္ဌိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ, ဘယခေမပဒေဟိ ယောဇေတွာ သဋ္ဌိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ,

၁-ယာ (သီ) ၂-ခု ၉-၈၁-ပိဋ္ဌေ။

sāmisanirāmisapadehi yojetvā saṭṭhi vissajjanāni, saṅkhāranibbānapadehi yojetvā saṭṭhi vissajjanāni niddiṭṭhāni. Tattha **dukkhan**ti aniccattā dukkhaṁ. Dukkhapaṭipakkhato **sukhaṁ.** Yaṁ dukkhaṁ, taṁ **bhayaṁ.** Bhayapaṭipakkhato **khemaṁ.** Yaṁ bhayaṁ, taṁ vaṭṭāmisalokāmisehi avippamuttattā **sāmisaṁ.** Sāmisapaṭipakkhato **nirāmisaṁ.** Yaṁ sāmisaṁ, taṁ saṅkhāramattameva. Saṅkhārapaṭipakkhato santattā **nibbānaṁ.** Saṅkhārā hi ādittā, nibbānaṁ santanti. Dukkhākārena bhayākārena sāmisākārena saṅkhārākārenāti evaṁ tena tena ākārena pavattiṁ sandhāya tathā tathā vuttanti veditabbanti.

11. **Pariggahaṭṭhā**dīni ekatiṁsa vissajjanāni ariyamaggakkhaṇavasena niddiṭṭhāni. Ariyamaggasampayuttā hi dhammā ādito pabhuti uppādanatthaṁ pariggayhante iti pariggahā, tesaṁ sabhāvo **pariggahaṭṭho.** Tesaṁyeva aññamaññaparivārabhāvena **parivāraṭṭho.** Bhāvanāpāripūrivasena **paripūraṭṭho**[1]. Tesaṁyeva samādhivasena ekārammaṇapariggahamapekkhitvā **ekaggaṭṭho.** Nānārammaṇavikkhepābhāvamapekkhitvā **avikkhepaṭṭho.** Vīriyavasena **paggahaṭṭho.** Samādhivasena udakena nhānīyacuṇṇānaṁ viya avippakiṇṇatā **avisāraṭṭho.** Samādhiyogena alulitattā **anāvilaṭṭho.** Avikampitattā **aniñjanaṭṭho.** **Ekattupaṭṭhānavasenā**ti samādhiyogena ca ekārammaṇe bhusaṁ patiṭṭhānavasena ca. **Ṭhitaṭṭho**ti ārammaṇe niccalabhāvena patiṭṭhitaṭṭho. Tassa nibbānārammaṇassa ālambanabhāvena **ārammaṇaṭṭho.** Tattheva nikāmacārabhāvena **gocaraṭṭho.** Nissaraṇapahānabhāvena nibbānassa **pahānaṭṭho.** Kilesapariccāgavasena ariyamaggassa **pariccāgaṭṭho.** Dubhato vuṭṭhānavasena **vuṭṭhānaṭṭho.** Nimittapavattehi nivattanavasena **nivattanaṭṭho.** Nibbutattā **santaṭṭho.** Atappakattā uttamattā ca **paṇītaṭṭho.** Kilesehi vimuttattā, ārammaṇe ca adhimuttattā **vimuttaṭṭho.** Āsavānaṁ avisayabhāvena parisuddhattā **anāsavaṭṭho.** Kilesakantārasaṁsārakantārātikkamanena **taraṇaṭṭho.** Saṅkhāranimittābhāvena **animittaṭṭho.** Taṇhapaṇidhi-abhāvena **appaṇihitaṭṭho.** Attasārābhāvena **suññataṭṭho.** Vimuttirasena ekarasatāya, samathavipassanānaṁ ekarasatāya vā **ekarasaṭṭho.** Samathavipassanānaṁ aññamaññaṁ **anativattanaṭṭho.** Tesaṁyeva **yuganaddhaṭṭho.** Ariyamaggassa saṅkhārato

1. Paripūriṭṭho (Sī)

သာမိသနိရာမိသပဒေဟိ ယောဇေတွာ သဋ္ဌိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ, သင်္ခါရနိဗ္ဗာနပဒေဟိ ယောဇေတွာ သဋ္ဌိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထ **ဒုက္ခန္တိ** အနိစ္စတ္တာ ဒုက္ခံ။ ဒုက္ခပဋိပက္ခတော **သုခံ။** ယံ ဒုက္ခံ၊ တံ **ဘယံ။** ဘယပဋိပက္ခတော **ခေမံ။** ယံ ဘယံ၊ တံ ဝဋ္ဋာမိသလောကာမိသေဟိ အဝိပ္ပမုတ္တတ္တာ **သာမိသံ။** သာမိသပဋိပက္ခတော **နိရာမိသံ။** ယံ သာမိသံ၊ တံ သင်္ခါရမတ္တမေဝ။ သင်္ခါရပဋိပက္ခတော သန္တတ္တာ **နိဗ္ဗာနံ။** သင်္ခါရာ ဟိ အာဒိတ္တာ၊ နိဗ္ဗာနံ သန္တန္တိ။ ဒုက္ခာကာရေန ဘယာကာရေန သာမိသာကာရေန သင်္ခါရာကာရေနာတိ ဧဝံ တေန တေန အာကာရေန ပဝတ္တိံ သန္ဓာယ တထာ တထာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

၁၁။ **ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌာ**ဒီနိ ဧကတိံသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ အရိယမဂ္ဂက္ခဏဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ အရိယမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ဟိ ဓမ္မာ အာဒိတော ပဘုတိ ဥပ္ပါဒနတ္ထံ ပရိဂ္ဂယှန္တေ ဣတိ ပရိဂ္ဂဟာ၊ တေသံ သဘာဝေါ **ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌော။** တေသံယေဝ အညမညပရိဝါရဘာဝေန **ပရိဝါရဋ္ဌော။** ဘာဝနာပါရိပူရိဝသေန **ပရိပူရဋ္ဌော**[1]။ တေသံယေဝ သမာဓိဝသေန ဧကာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟမပေက္ခိတွာ **ဧကဂ္ဂဋ္ဌော။** နာနာရမ္မဏဝိက္ခေပါဘာဝမပေက္ခိတွာ **အဝိက္ခေပဋ္ဌော။** ဝီရိယဝသေန **ပဂ္ဂဟဋ္ဌော။** သမာဓိဝသေန ဥဒကေန နှာနီယစုဏ္ဏာနံ ဝိယ အဝိပ္ပကိဏ္ဏတာ **အဝိသာရဋ္ဌော။** သမာဓိယောဂေန အလုလိတတ္တာ **အနာဝိလဋ္ဌော။** အဝိကမ္ပိတတ္တာ **အနိဉ္ဇနဋ္ဌော။** **ဧကတ္တုပဋ္ဌာနဝသေနာ**တိ သမာဓိယောဂေန စ ဧကာရမ္မဏေ ဘုသံ ပတိဋ္ဌာနဝသေန စ။ **ဌိတဋ္ဌော**တိ အာရမ္မဏေ နိစ္စလဘာဝေန ပတိဋ္ဌိတဋ္ဌော။ တဿ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏဿ အာလမ္ဗနဘာဝေန **အာရမ္မဏဋ္ဌော။** တတ္ထေဝ နိကာမစာရဘာဝေန **ဂေါစရဋ္ဌော။** နိဿရဏပဟာနဘာဝေန နိဗ္ဗာနဿ **ပဟာနဋ္ဌော။** ကိလေသပရိစ္စာဂဝသေန အရိယမဂ္ဂဿ **ပရိစ္စာဂဋ္ဌော။** ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝသေန **ဝုဋ္ဌာနဋ္ဌော။** နိမိတ္တပဝတ္တေဟိ နိဝတ္တနဝသေန **နိဝတ္တနဋ္ဌော။** နိဗ္ဗုတတ္တာ **သန္တဋ္ဌော။** အတပ္ပကတ္တာ ဥတ္တမတ္တာ စ **ပဏီတဋ္ဌော။** ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ, အာရမ္မဏေ စ အဓိမုတ္တတ္တာ **ဝိမုတ္တဋ္ဌော။** အာသဝါနံ အဝိသယဘာဝေန ပရိသုဒ္ဓတ္တာ **အနာသဝဋ္ဌော။** ကိလေသကန္တာရသံသာရကန္တာရာတိက္ကမနေန **တရဏဋ္ဌော။** သင်္ခါရနိမိတ္တာဘာဝေန **အနိမိတ္တဋ္ဌော။** တဏှာပဏိဓိအဘာဝေန **အပ္ပဏိဟိတဋ္ဌော။** အတ္တသာရာဘာဝေန **သုညတဋ္ဌော။** ဝိမုတ္တိရသေန ဧကရသတာယ, သမထဝိပဿနာနံ ဧကရသတာယ ဝါ **ဧကရသဋ္ဌော။** သမထဝိပဿနာနံ အညမညံ **အနတိဝတ္တနဋ္ဌော။** တေသံယေဝ **ယုဂနဒ္ဓဋ္ဌော။** အရိယမဂ္ဂဿ သင်္ခါရတော

၁-ပရိပူရိဋ္ဌော (သီ)

niggamanena **niyyānaṭṭho.** Nibbānasampāpanena **hetuṭṭho**[1]. Nibbānapaccakkhakaraṇena **dassanaṭṭho.** Adhipatibhāvena **ādhipateyyaṭṭho**ti.

12. **Samathā**dīni cattāri vissajjanāni samathavipassanāvasena niddiṭṭhāni. Aniccādivasena anu anu passanato **anupassanaṭṭho.** Yuganaddhassa samathavipassanādvayassa ekarasabhāvena **anativattanaṭṭho.** **Sikkhā**dīni nava vissajjanāni ariyamaggassa ādimajjhapariyosānavasena niddiṭṭhāni. Sikkhitabbattā **sikkhā.** Tassā samādātabbato **samādānaṭṭho.** Sīle patiṭṭhāya kammaṭṭhānavasena gahitassa ārammaṇassa bhāvanāpavattiṭṭhānattā (gocaraṭṭhānattā ca)[2] **gocaraṭṭho.** Samathakāle vipassanākāle vā kosajjavasena līnassa cittassa dhammavicayavīriyapītisambojjhaṅgabhāvanāvasena ussāhanaṭṭho **paggahaṭṭho.** Uddhaccavasena uddhatassa cittassa passaddhisamādhi-upekkhāsambojjhaṅgabhāvanāvasena sannisīdāpanaṭṭho **niggahaṭṭho.** **Ubho visuddhānan**ti ubhato visuddhānaṁ, līnuddhatapakkhato nivāretvā visuddhānaṁ cittānanti attho. Majjhimabhāve ṭhitānaṁ santativasena pavattamānānaṁ cittānaṁ vasena bahuvacanaṁ katanti veditabbaṁ. Ussāhanasannisīdāpanesu sabyāpārābhāvo **ajjhupekkhanaṭṭho.** Samappavattassa cittassa vasena bhāvanā **visesādhigamaṭṭho.** Ariyamaggapātubhāvavasena **uttaripaṭivedhaṭṭho.** Ariyamaggasiddhacatusaccapaṭivedhavasena **saccābhisamayaṭṭho.** Phalasamāpattivasena nirodhe **patiṭṭhāpakaṭṭho.** Sā hi taṁsamaṅgipuggalaṁ nirodhasaṅkhāte nibbāne patiṭṭhāpeti.

Saddhindriyādīni pañca vissajjanāni indriyaṭṭhavasena vuttāni. **Adhimokkhaṭṭho**ti adhimuccanaṭṭho. **Upaṭṭhānaṭṭho**ti ārammaṇaṁ upecca patiṭṭhānaṭṭho. **Dassanaṭṭho**ti sabhāvapekkhanaṭṭho. **Saddhābalā**dīni pañca vissajjanāni balaṭṭhavasena niddiṭṭhāni. Akampiyaṭṭhena saddhāva balanti **saddhābalaṁ.** **Assaddhiye**ti assaddhiyena. **Assaddhiyan**ti ca saddhāpaṭipakkhabhūto cittuppādo. **Akampiyaṭṭho**ti akampetabbaṭṭho, kampetuṁ na sakkāti attho. **Kosajje**ti kusītabhāvasaṅkhātena thinamiddhena. **Pamāde**ti satipaṭipakkhena cittuppādena. **Uddhacce**ti avūpasamasaṅkhātena uddhaccena. **Avijjāyā**ti mohena. **Satisambojjhaṅgā**dīni satta vissajjanāni bojjhaṅgaṭṭhavasena niddiṭṭhāni. Bujjhanakassa

1. Hetattho (Syā) 2. (...) Sī-Syā-potthakesu natthi.

နိဂ္ဂမနေန **နိယျာနဋ္ဌော**။ နိဗ္ဗာနသမ္ပာပနေန **ဟေတုဋ္ဌော**[၁]။ နိဗ္ဗာနပစ္စက္ခကရဏေန **ဒဿနဋ္ဌော**။ အဓိပတိဘာဝေန **အာဓိပတေယျဋ္ဌော**တိ။

၁၂။ **သမထာ**ဒီနိ စတ္တာရိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ သမထဝိပဿနာဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ အနိစ္စာဒိဝသေန အနု အနု ပဿနတော **အနုပဿနဋ္ဌော**။ ယုဂနဒ္ဓဿ သမထဝိပဿနာဒွယဿ ဧကရသဘာဝေန **အနတိဝတ္တနဋ္ဌော**။ **သိက္ခာ**ဒီနိ နဝ ဝိဿဇ္ဇနာနိ အရိယမဂ္ဂဿ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ သိက္ခိတဗ္ဗတ္တာ **သိက္ခာ**။ တဿာ သမာဒါတဗ္ဗတော **သမာဒါနဋ္ဌော**။ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ကမ္မဋ္ဌာနဝသေန ဂဟိတဿ အာရမ္မဏဿ ဘာဝနာပဝတ္တိဋ္ဌာနတ္တာ (ဂေါစရဋ္ဌာနတ္တာ စ)[၂] **ဂေါစရဋ္ဌော**။ သမထကာလေ ဝိပဿနာကာလေ ဝါ ကောသဇ္ဇဝသေန လီနဿ စိတ္တဿ ဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာဝသေန ဥဿာဟနဋ္ဌော **ပဂ္ဂဟဋ္ဌော**။ ဥဒ္ဓစ္စဝသေန ဥဒ္ဓတဿ စိတ္တဿ ပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာဝသေန သန္နိသီဒါပနဋ္ဌော **နိဂ္ဂဟဋ္ဌော**။ **ဥဘော ဝိသုဒ္ဓါန**န္တိ ဥဘတော ဝိသုဒ္ဓါနံ၊ လီနုဒ္ဓတပက္ခတော နိဝါရေတွာ ဝိသုဒ္ဓါနံ စိတ္တာနန္တိ အတ္ထော။ မဇ္ဈိမဘာဝေ ဌိတာနံ သန္တတိဝသေန ပဝတ္တမာနာနံ စိတ္တာနံ ဝသေန ဗဟုဝစနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဥဿာဟနသန္နိသီဒါပနေသု သဗျာပါရာဘာဝေါ **အဇ္ဈုပေက္ခနဋ္ဌော**။ သမပ္ပဝတ္တဿ စိတ္တဿ ဝသေန ဘာဝနာ **ဝိသေသာဓိဂမဋ္ဌော**။ အရိယမဂ္ဂပါတုဘာဝဝသေန **ဥတ္တရိပဋိဝေဓဋ္ဌော**။ အရိယမဂ္ဂသိဒ္ဓစတုသစ္စပဋိဝေဓဝသေန **သစ္စာဘိသမယဋ္ဌော**။ ဖလသမာပတ္တိဝသေန နိရောဓေ **ပတိဋ္ဌာပကဋ္ဌော**။ သာ ဟိ တံသမင်္ဂိပုဂ္ဂလံ နိရောဓသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ ပတိဋ္ဌာပေတိ။

သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနိ ပဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဣန္ဒြိယဋ္ဌဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **အဓိမောက္ခဋ္ဌော**တိ အဓိမုစ္စနဋ္ဌော။ **ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌော**တိ အာရမ္မဏံ ဥပေစ္စ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌော။ **ဒဿနဋ္ဌော**တိ သဘာဝပေက္ခနဋ္ဌော။ **သဒ္ဓါဗလာ**ဒီနိ ပဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဗလဋ္ဌဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ အကမ္ပိယဋ္ဌေန သဒ္ဓါဝ ဗလန္တိ **သဒ္ဓါဗလံ**။ **အဿဒ္ဓိယေ**တိ အဿဒ္ဓိယေန။ **အဿဒ္ဓိယ**န္တိ စ သဒ္ဓါပဋိပက္ခဘူတော စိတ္တုပ္ပါဒေါ။ **အကမ္ပိယဋ္ဌော**တိ အကမ္ပေတဗ္ဗဋ္ဌော၊ ကမ္ပေတုံ န သက္ကာတိ အတ္ထော။ **ကောသဇ္ဇေ**တိ ကုသီတဘာဝသင်္ခါတေန ထိနမိဒ္ဓေန။ **ပမာဒေ**တိ သတိပဋိပက္ခေန စိတ္တုပ္ပါဒေန။ **ဥဒ္ဓစ္စေ**တိ အဝူပသမသင်္ခါတေန ဥဒ္ဓစ္စေန။ **အဝိဇ္ဇာယာ**တိ မောဟေန။ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**ဒီနိ သတ္တ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ဗုဇ္ဈနကဿ

၁-ဟေတတ္ထော (သျာ) ၂-(....) သီ-သျာပေါတ္ထကေသု နတ္ထိ။

aṅgo bojjhaṅgo, pasattho sundaro ca bojjhaṅgo sambojjhaṅgo, satiyeva sambojjhaṅgo **satisambojjhaṅgo.** Dhamme vicinātīti dhammavicayo. Paññāyetaṁ nāmaṁ. **Pavicayaṭṭho**ti vicāraṭṭho[1]. Pīnayatīti **pīti. Pharaṇaṭṭho**ti visaraṇaṭṭho. Passambhanaṁ **passaddhi. Upasamaṭṭho**ti niddarathaṭṭho. Upapattito ikkhatīti **upekkhā,** samaṁ pekkhati apakkhapatitāva hutvā pekkhatīti attho. Sā idha tatramajjhattupekkhā, bojjhaṅgupekkhātipi tassā nāmaṁ. Samavāhitalakkhaṇattā **paṭisaṅkhānaṭṭho.**

Sammādiṭṭhādīni aṭṭha vissajjanāni maggavasena niddiṭṭhāni. Sammā passati, sammā vā tāya passanti, passatthā sundarā vā diṭṭhīti sammādiṭṭhi. Tassā **sammādiṭṭhiyā.** Sammā saṅkappeti, sammā vā tena saṅkappenti, passattho sundaro vā saṅkappoti **sammāsaṅkappo. Abhiropanaṭṭho**ti cittassa ārammaṇāropanaṭṭho. Ārammaṇabhiniropanaṭṭhotipi pāṭho. Sammā vadati, sammā vā tāya vadanti, pasatthā sundarā vā vācāti **sammāvācā.** Micchāvācāviratiyā etaṁ nāmaṁ. **Pariggahaṭṭho**ti catubbidhavacīsaṁvarapariggahaṭṭho. Sammā karoti, sammā vā tena karonti, pasatthaṁ sundaraṁ vā kammanti sammākammaṁ, sammākammameva **sammākammanto.** Micchākammantaviratiyā etaṁ nāmaṁ. **Samuṭṭhānaṭṭho**ti tividhakāyasaṁvarasamuṭṭhānaṭṭho. Sammā ājīvati, sammā vā tena ājīvanti, pasattho sundaro vā ājīvoti **sammā-ājīvo.** Micchājīvaviratiyā etaṁ nāmaṁ. **Vodānaṭṭho**ti parisuddhaṭṭho. Sammā vāyamati, sammā vā tena vāyamanti, pasattho sundaro vā vāyāmoti **sammāvāyāmo.** Sammā sarati, sammā vā tāya saranti, pasatthā sundarā vā satīti **sammāsati.** Sammā samādhiyati, sammā vā tena samādhiyanti, pasattho sundaro vā samādhīti **sammāsamādhi.**

13. **Indriyā**dīni dasa vissajjanāni rāsikatvā anupubbapaṭipāṭivasena niddiṭṭhāni. **Ādhipateyyaṭṭho**ti indaṭṭhakaraṇavasena adhipati-attho. **Akampiyaṭṭho**ti paṭipakkhehi kampetuṁ asakkuṇeyyaṭṭho. **Niyyānaṭṭho**ti lokiyalokuttarānampi paṭipakkhato niggamanaṭṭho. **Hetuṭṭho**ti micchādiṭṭhādīnaṁ pahānāya sammādiṭṭhādayo hetūti vā sabbepi sammādiṭṭhādayo nibbānasampāpakahetūti vā hetuṭṭho. Satipaṭṭhānesu

1. Vicayaṭṭho (Sī)

အင်္ဂေါ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ ပသတ္ထော သုန္ဒရော စ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ၊ သတိယေဝ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ**။ ဓမ္မေ ဝိစိနာတီတိ ဓမ္မဝိစယော။ ပညာယေတံ နာမံ။ **ပဝိစယဋ္ဌော**တိ ဝိစာရဋ္ဌော[၁]။ ပီနယတီတိ **ပီတိ**။ **ဖရဏဋ္ဌော**တိ ဝိသရဏဋ္ဌော။ ပဿမ္ဘနံ **ပဿဒ္ဓိ**။ **ဥပသမဋ္ဌော**တိ နိဒ္ဒရထဋ္ဌော။ ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတီတိ **ဥပေက္ခာ**၊ သမံ ပေက္ခတိ အပက္ခပတိတာဝ ဟုတွာ ပေက္ခတီတိ အတ္ထော။ သာ ဣဓ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂုပေက္ခာတိပိ တဿာ နာမံ။ သမဝါဟိတလက္ခဏတ္တာ **ပဋိသင်္ခါနဋ္ဌော**။

သမ္မာဒိဋ္ဌာဒီနိ အဋ္ဌ ဝိဿဇ္ဇနာနိ မဂ္ဂဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ သမ္မာ ပဿတိ, သမ္မာ ဝါ တာယ ပဿန္တိ, ပသတ္ထာ သုန္ဒရာ ဝါ ဒိဋ္ဌီတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ တဿာ **သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ**။ သမ္မာ သင်္ကပ္ပေတိ, သမ္မာ ဝါ တေန သင်္ကပ္ပေန္တိ, ပသတ္ထော သုန္ဒရော ဝါ သင်္ကပ္ပေါတိ **သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ**။ **အဘိရောပနဋ္ဌော**တိ စိတ္တဿ အာရမ္မဏာရောပနဋ္ဌော။ အာရမ္မဏာဘိနိရောပနဋ္ဌောတိပိ ပါဌော။ သမ္မာ ဝဒတိ, သမ္မာ ဝါ တာယ ဝဒန္တိ, ပသတ္ထာ သုန္ဒရာ ဝါ ဝါစာတိ **သမ္မာဝါစာ**။ မိစ္ဆာဝါစာဝိရတိယာ ဧတံ နာမံ။ **ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌော**တိ စတုဗ္ဗိဓဝစီသံဝရပရိဂ္ဂဟဋ္ဌော။ သမ္မာ ကရောတိ, သမ္မာ ဝါ တေန ကရောန္တိ, ပသတ္ထံ သုန္ဒရံ ဝါ ကမ္မန္တိ သမ္မာကမ္မံ၊ သမ္မာကမ္မမေဝ **သမ္မာကမ္မန္တော**။ မိစ္ဆာကမ္မန္တဝိရတိယာ ဧတံ နာမံ။ **သမုဋ္ဌာနဋ္ဌော**တိ တိဝိဓကာယသံဝရသမုဋ္ဌာနဋ္ဌော။ သမ္မာ အာဇီဝတိ, သမ္မာ ဝါ ဘေန အာဇီဝန္တိ, ပသတ္ထော သုန္ဒရော ဝါ အာဇီဝေါတိ **သမ္မာအာဇီဝေါ**။ မိစ္ဆာဇီဝဝိရတိယာ ဧတံ နာမံ။ **ဝေါဒါနဋ္ဌော**တိ ပရိသုဒ္ဓဋ္ဌော။ သမ္မာ ဝါယမတိ, သမ္မာ ဝါ ဘေန ဝါယမန္တိ, ပသတ္ထော သုန္ဒရော ဝါ ဝါယာမောတိ **သမ္မာဝါယာမော**။ သမ္မာ သရတိ, သမ္မာ ဝါ တာယ သရန္တိ, ပသတ္ထာ သုန္ဒရာ ဝါ သတီတိ **သမ္မာသတိ**။ သမ္မာ သမာဓိယတိ, သမ္မာ ဝါ တေန သမာဓိယန္တိ, ပသတ္ထော သုန္ဒရော ဝါ သမာဓီတိ **သမ္မာသမာဓိ**။

၁၃။ **ဣန္ဒြိယာ**ဒီနိ ဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ရာသိကတွာ အနုပုဗ္ဗပဋိပါဋိဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ **အာဓိပတေယျဋ္ဌော**တိ ဣန္ဒဋ္ဌကရဏဝသေန အဓိပတိအတ္ထော။ **အကမ္ပိယဋ္ဌော**တိ ပဋိပက္ခေဟိ ကမ္ပေတုံ အသက္ကုဏေယျဋ္ဌော။ **နိယျာနဋ္ဌော**တိ လောကိယလောကုတ္တရာနမ္ပိ ပဋိပက္ခတော နိဂ္ဂမနဋ္ဌော။ **ဟေတုဋ္ဌော**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌာဒီနံ ပဟာနာယ သမ္မာဒိဋ္ဌာဒယော ဟေတူတိ ဝါ သဗ္ဗေပိ သမ္မာဒိဋ္ဌာဒယော နိဗ္ဗာနသမ္ပာပကဟေတူတိ ဝါ ဟေတုဋ္ဌော။ သတိပဋ္ဌာနေသု

၁-ဝိစယဋ္ဌော (သီ)

ārammaṇesu okkhanditvā pakkhanditvā upaṭṭhānato upaṭṭhānaṁ, satiyeva upaṭṭhānaṁ **satipaṭṭhānaṁ.** Kāyavedanācittadhammesu panassā asubhadukkhāniccānattākāragahaṇavasena subhasukhaniccattasaññāpahānakiccasādhanavasena ca pavattito catudhā bhedo hoti. Etāni pubbabhāge nānācittesu labbhanti, maggakkhaṇe pana ekāyeva sati cattāri nāmāni labhati. Sammappadhānesu padahanti etenāti padhānaṁ, sobhanaṁ padhānaṁ **sammappadhānaṁ,** sammā vā padahanti etenāti sammappadhānaṁ, sobhanaṁ vā taṁ kilesavirūpattavirahato padhānañca hitasukhanipphādakattena seṭṭhabhāvāvahanato padhānabhāvakaraṇato vā sammappadhānaṁ. Vīriyassetaṁ adhivacanaṁ. Uppannānuppannānaṁ anuppannuppannānañca akusalakusalānaṁ dhammānaṁ pahānānuppatti-uppādaṭṭhitikiccasādhanavasena pavattito panassa catudhā bhedo hoti. Etānipi pubbabhāge nānācittesu labbhanti, maggakkhaṇe pana ekameva vīriyaṁ cattāri nāmāni labhati. **Padahanaṭṭho**ti ussāhanaṭṭho. Padhānaṭṭhotipi pāṭho, soyevattho.

Iddhipādānanti ettha chandavīriyacittavīmaṁsāsu ekeko ijjhatīti iddhi, samijjhati nipphajjatīti attho. Ijjhanti vā etāya sattā iddhā vuddhā ukkaṁsagatā hontīti iddhi, paṭhamenatthena iddhi eva pādo **iddhipādo,** iddhikoṭṭhāsoti attho. Dutiyenatthena iddhiyā pādoti iddhipādo. **Pādo**ti patiṭṭhā, adhigamūpāyoti attho. Tena hi yasmā uparūpari visesasaṅkhātaṁ iddhiṁ pajjanti pāpuṇanti, tasmā pādoti vuccati. Ete chandādayo pubbabhāge adhipativasena nānācittesu labbhanti, maggakkhaṇe pana saheva labbhanti. **Ijjhanaṭṭho**ti nipphajjanaṭṭho patiṭṭhānaṭṭho vā. **Saccānan**ti catunnaṁ ariyasaccānaṁ. **Tathaṭṭho**ti yathāsabhāvaṭṭho. Imāni aṭṭha vissajjanāni lokiyalokuttaramissakāni. **Payogānan**ti[1] catunnaṁ ariyamaggapayogānaṁ. **Paṭippassaddhaṭṭho**ti catunnaṁ ariyaphalānaṁ paṭippassaddhaṭṭho. Maggapayogo hi phalakkhaṇe paṭippassaddho hoti niṭṭhitakiccattā. Maggapayogānaṁ phalodayena paṭippassaddhabhāvo vā. **Phalānaṁ sacchikiriyaṭṭho**ti ariyaphalānaṁ paccavekkhaṇevasena paccakkhakaraṇaṭṭho. Ārammaṇasacchikiriyā vuttā hoti, phalakkhaṇe paṭilābhasacchikiriyā vā. **Vitakkā**dīni pañca vissajjanāni jhānaṅgavasena niddiṭṭhāni. Vitakkanaṁ **vitakko,**

1. Yogānanti (Sī), Pāḷiyaṁ pana "maggānan"ti dissati.

အာရမ္မဏေသု ဩက္ခန္ဒိတွာ ပက္ခန္ဒိတွာ ဥပဋ္ဌာနတော ဥပဋ္ဌာနံ၊ သတိယေဝ ဥပဋ္ဌာနံ **သတိပဋ္ဌာနံ။** ကာယဝေဒနာစိတ္တဓမ္မေသု ပနဿာ အသုဘဒုက္ခာနိစ္စာနတ္တာကာရဂဟဏဝသေန သုဘသုခနိစ္စတ္တသညာပဟာနကိစ္စသာဓနဝသေန စ ပဝတ္တိတော စတုဓာ ဘေဒေါ ဟောတိ။ ဧတာနိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု လဗ္ဘန္တိ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကာယေဝ သတိ စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ သမ္မပ္ပဓာနေသု ပဒဟန္တိ ဧတေနာတိ ပဓာနံ၊ သောဘနံ ပဓာနံ **သမ္မပ္ပဓာနံ၊** သမ္မာ ဝါ ပဒဟန္တိ ဧတေနာတိ သမ္မပ္ပဓာနံ၊ သောဘနံ ဝါ တံ ကိလေသဝိရူပတ္တဝိရဟတော ပဓာနဉ္စ ဟိတသုခနိပ္ဖာဒကတ္တေန သေဋ္ဌဘာဝါဝဟနတော ပဓာနဘာဝကရဏတော ဝါ သမ္မပ္ပဓာနံ။ ဝီရိယဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဥပ္ပန္နာနုပ္ပန္နာနံ အနုပ္ပန္နုပ္ပန္နာနဉ္စ အကုသလကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာနုပ္ပတ္တိဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိကိစ္စသာဓနဝသေန ပဝတ္တိတော ပနဿ စတုဓာ ဘေဒေါ ဟောတိ။ ဧတာနိပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု လဗ္ဘန္တိ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကမေဝ ဝီရိယံ စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ **ပဒဟနဋ္ဌော**တိ ဥဿာဟနဋ္ဌော။ ပဓာနဋ္ဌောတိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။

ဣဒ္ဓိပါဒါနန္တိ ဧတ္ထ ဆန္ဒဝီရိယစိတ္တဝီမံသာသု ဧကေကော ဣဇ္ဈတီတိ ဣဒ္ဓိ၊ သမိဇ္ဈတိ နိပ္ဖဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဣဇ္ဈန္တိ ဝါ ဧတာယ သတ္တာ ဣဒ္ဓါ ဝုဒ္ဓါ ဥက္ကံသဂတာ ဟောန္တီတိ ဣဒ္ဓိ၊ ပဌမေနတ္ထေန ဣဒ္ဓိ ဧဝ ပါဒေါ **ဣဒ္ဓိပါဒေါ၊** ဣဒ္ဓိကောဋ္ဌာသောတိ အတ္ထော။ ဒုတိယေနတ္ထေန ဣဒ္ဓိယာ ပါဒေါတိ ဣဒ္ဓိပါဒေါ။ **ပါဒေါ**တိ ပတိဋ္ဌာ၊ အဓိဂမူပါယောတိ အတ္ထော။ တေန ဟိ ယသ္မာ ဥပရူပရိ ဝိသေသသင်္ခါတံ ဣဒ္ဓိံ ပဇ္ဇန္တိ ပါပုဏန္တိ၊ တသ္မာ ပါဒေါတိ ဝုစ္စတိ။ ဧတေ ဆန္ဒာဒယော ပုဗ္ဗဘာဂေ အဓိပတိဝသေန နာနာစိတ္တေသု လဗ္ဘန္တိ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန သဟေဝ လဗ္ဘန္တိ။ **ဣဇ္ဈနဋ္ဌော**တိ နိပ္ဖဇ္ဇနဋ္ဌော ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌော ဝါ။ **သစ္စာန**န္တိ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ။ **တထဋ္ဌော**တိ ယထာသဘာဝဋ္ဌော။ ဣမာနိ အဋ္ဌ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာနိ။ **ပယောဂါန**န္တိ[1] စတုန္နံ အရိယမဂ္ဂပယောဂါနံ။ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဋ္ဌော**တိ စတုန္နံ အရိယဖလာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဋ္ဌော။ မဂ္ဂပယောဂေါ ဟိ ဖလက္ခဏေ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓေါ ဟောတိ နိဋ္ဌိတကိစ္စတ္တာ။ မဂ္ဂပယောဂါနံ ဖလောဒယေန ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဘာဝေါ ဝါ။ **ဖလာနံ သစ္ဆိကိရိယဋ္ဌော**တိ အရိယဖလာနံ ပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ပစ္စက္ခကရဏဋ္ဌော။ အာရမ္မဏသစ္ဆိကိရိယာ ဝုတ္တာ ဟောတိ၊ ဖလက္ခဏေ ပဋိလာဘသစ္ဆိကိရိယာ ဝါ။ **ဝိတက္ကာ**ဒီနိ ပဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဈာနင်္ဂဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ဝိတက္ကနံ **ဝိတက္ကော၊**

၁-ယောဂါနန္တိ (သီ)၊ ပါဠိယံ ပန ‘‘မဂ္ဂါန’’န္တိ ဒိဿတိ။

ūhananti vuttaṁ hoti. Vicaraṇaṁ **vicāro,** anusañcaraṇanti vuttaṁ hoti. **Upavicāraṭṭho**ti anumajjanaṭṭho. **Abhisandanaṭṭho**ti temanaṭṭho samādhivasena cittassa ekaggaṭṭho.

Āvajjanādīni pañcadasa vissajjanāni pakiṇṇakavasena niddiṭṭhāni. Pañcadvāramanodvāresu bhavaṅgārammaṇato aññārammaṇe cittasantānaṁ namentānaṁ dvinnaṁ cittānaṁ **āvajjanaṭṭho.** Viññāṇassa **vijānanaṭṭho.** Paññāya **pajānanaṭṭho.** Saññāya **sañjānanaṭṭho.** Samādhissa **ekodaṭṭho.** Dutiyajjhānasmiṁ hi samādhi eko udetīti **ekodī**ti vuccati, vitakkavicārehi anajjhāruḷhattā aggo seṭṭho hutvā uppajjatīti attho, Seṭṭhopi hi loke ekoti vuccati. Vitakkavicāravirahito vā eko asahāyo hutvā udetītipi vaṭṭati. Sabbopi vā kusalasamādhi nīvaraṇādīnaṁ uddhaccasseva vā paṭipakkhattā tehi anajjhāruḷhoti aggo hutvā udetīti vā tehi virahitoti asahāyo hutvā udetīti vā ekodīti yujjati. **Abhiññāya ñātaṭṭho**ti ñātapariññāya sabhāvajānanaṭṭho. **Pariññāya tīraṇaṭṭho**ti tīraṇapariññāya aniccādito upaparikkhaṇaṭṭho. **Pahānassa pariccāgaṭṭho**ti pahānapariññāya paṭipakkhapajahanaṭṭho. Samappavattāya **bhāvanāya ekarasaṭṭho. Phassanaṭṭho**ti phusanaṭṭho vindanaṭṭho. Pīḷābhāravahanādinā **khandhaṭṭho.** Suññādinā **dhātuṭṭho.** Sakasakamariyādāyatanādinā **āyatanaṭṭho.** Paccayehi saṅgamma katavasena **saṅkhataṭṭho.** Tabbiparītena **asaṅkhataṭṭho.**

14. **Cittaṭṭhā**dīni pañcadasa vissajjanāni cittasambandhena niddiṭṭhāni. **Cittaṭṭho**ti ettha ārammaṇaṁ cintetīti cittaṁ, vijānātīti attho. Yaṁ panettha javanaṁ hoti, taṁ javanavīthivasena attano santānaṁ cinotītipi cittaṁ, yaṁ vipākaṁ hoti, taṁ kammakilesehi citantipi cittaṁ, sabbampi yathānurūpaṁ cittatāya cittaṁ, cittakaraṇatāya cittaṁ, yaṁ vaṭṭassa paccayo hoti, taṁ saṁsāradukkhaṁ cinotītipi cittaṁ. Evaṁ ārammaṇe cittatādito **cittaṭṭho.** Cittuppādane phaluppādane vā nāssa antaramatthīti anantaraṁ, anantarassa bhāvo ānantariyaṁ, cittassa ānantariyaṁ cittānantariyaṁ, so **cittānantariyaṭṭho,** arahato cuticittaṁ vajjetvā yassa kassaci samanantaraniruddhassa cittassa anantaracittuppādane samatthabhāvo maggacittassa anantaraṁ phaluppādane samatthabhāvoti adhippāyo. **Cittassa vuṭṭhānaṭṭho**ti

ဦဟနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိစရဏံ **ဝိစာရော၊** အနုသဉ္စရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥပဝိစာရဋ္ဌော**တိ အနုမဇ္ဇနဋ္ဌော။ **အဘိသန္ဒနဋ္ဌော**တိ တေမနဋ္ဌော သမာဓိဝသေန စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂဋ္ဌော။

အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ပဉ္စဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ပကိဏ္ဏကဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ပဉ္စဒွါရမနောဒွါရေသု ဘဝင်္ဂါရမ္မဏတော အညာရမ္မဏေ စိတ္တသန္တာနံ နမေန္တာနံ ဒွိန္နံ စိတ္တာနံ **အာဝဇ္ဇနဋ္ဌော။** ဝိညာဏဿ **ဝိဇာနနဋ္ဌော။** ပညာယ **ပဇာနနဋ္ဌော။** သညာယ **သဉ္ဇာနနဋ္ဌော။** သမာဓိဿ **ဧကောဒဋ္ဌော။** ဒုတိယဇ္ဈာနသ္မိံ ဟိ သမာဓိ ဧကော ဥဒေတီတိ **ဧကောဒီ**တိ ဝုစ္စတိ၊ ဝိတက္ကဝိစာရေဟိ အနဇ္ဈာရုဠှတ္တာ အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ သေဋ္ဌောပိ ဟိ လောကေ ဧကောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိတက္ကဝိစာရဝိရဟိတော ဝါ ဧကော အသဟာယော ဟုတွာ ဥဒေတီတိပိ ဝဋ္ဋတိ။ သဗ္ဗောပိ ဝါ ကုသလသမာဓိ နီဝရဏာဒီနံ ဥဒ္ဓစ္စဿေဝ ဝါ ပဋိပက္ခတ္တာ တေဟိ အနဇ္ဈာရုဠှောတိ အဂ္ဂေါ ဟုတွာ ဥဒေတီတိ ဝါ တေဟိ ဝိရဟိတောတိ အသဟာယော ဟုတွာ ဥဒေတီတိ ဝါ ဧကောဒီတိ ယုဇ္ဇတိ။ **အဘိညာယ ဉာတဋ္ဌော**တိ ဉာတပရိညာယ သဘာဝဇာနနဋ္ဌော။ **ပရိညာယ တီရဏဋ္ဌော**တိ တီရဏပရိညာယ အနိစ္စာဒိတော ဥပပရိက္ခဏဋ္ဌော။ **ပဟာနဿ ပရိစ္စာဂဋ္ဌော**တိ ပဟာနပရိညာယ ပဋိပက္ခပဇဟနဋ္ဌော။ သမပ္ပဝတ္တာယ **ဘာဝနာယ ဧကရသဋ္ဌော။ ဖဿနဋ္ဌော**တိ ဖုသနဋ္ဌော ဝိန္ဒနဋ္ဌော။ ပီဠာဘာရဝဟနာဒိနာ **ခန္ဓဋ္ဌော။** သုညာဒိနာ **ဓာတုဋ္ဌော။** သကသကမရိယာဒါယတနာဒိနာ **အာယတနဋ္ဌော။** ပစ္စယေဟိ သင်္ဂမ္မ ကတဝသေန **သင်္ခတဋ္ဌော။** တဗ္ဗိပရီတေန **အသင်္ခတဋ္ဌော။**

၁၄။ **စိတ္တဋ္ဌာ**ဒီနိ ပဉ္စဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ စိတ္တသမ္ဗန္ဓေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ **စိတ္တဋ္ဌော**တိ ဧတ္ထ အာရမ္မဏံ စိန္တေတီတိ စိတ္တံ၊ ဝိဇာနာတီတိ အတ္ထော။ ယံ ပနေတ္ထ ဇဝနံ ဟောတိ၊ တံ ဇဝနဝီထိဝသေန အတ္တနော သန္တာနံ စိနောတီတိပိ စိတ္တံ၊ ယံ ဝိပါကံ ဟောတိ၊ တံ ကမ္မကိလေသေဟိ စိတန္တိပိ စိတ္တံ၊ သဗ္ဗမ္ပိ ယထာနုရူပံ စိတ္တတာယ စိတ္တံ၊ စိတ္တကရဏတာယ စိတ္တံ၊ ယံ ဝဋ္ဋဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တံ သံသာရဒုက္ခံ စိနောတီတိပိ စိတ္တံ။ ဧဝံ အာရမ္မဏေ စိတ္တတာဒိတော **စိတ္တဋ္ဌော။** စိတ္တုပ္ပါဒနေ ဖလုပ္ပါဒနေ ဝါ နာဿ အန္တရမတ္ထီတိ အနန္တရံ၊ အနန္တရဿ ဘာဝေါ အာနန္တရိယံ၊ စိတ္တဿ အာနန္တရိယံ စိတ္တာနန္တရိယံ၊ သော **စိတ္တာနန္တရိယဋ္ဌော၊** အရဟတော စုတိစိတ္တံ ဝဇ္ဇေတွာ ယဿ ကဿစိ သမနန္တရနိရုဒ္ဓဿ စိတ္တဿ အနန္တရစိတ္တုပ္ပါဒနေ သမတ္ထဘာဝေါ မဂ္ဂစိတ္တဿ အနန္တရံ ဖလုပ္ပါဒနေ သမတ္ထဘာဝေါတိ အဓိပ္ပါယော။ **စိတ္တဿ ဝုဋ္ဌာနဋ္ဌော**တိ

gotrabhucittassa nimittato, maggacittassa nimittapavattato[1] vuṭṭhānaṭṭho. **Cittassa vivaṭṭanaṭṭho**ti tasseva cittadvayassa yathāvuttato vuṭṭhitassa nibbāne vivaṭṭanaṭṭho. **Cittassa hetuṭṭho**ti cittassa hetupaccayabhūtānaṁ navannaṁ hetūnaṁ hetuṭṭho. **Cittassa paccayaṭṭho**ti cittassa vatthārammaṇādīnaṁ anekesaṁ paccayānaṁ paccayaṭṭho. **Cittassa vatthuṭṭho**ti cittassa vatthubhūtānaṁ cakkhusotaghānajivhākāyahadaya-vatthūnaṁ vatthuṭṭho. **Cittassa bhūmaṭṭho**ti cittassa uppattidesavasena kāmāvacarādibhūmi-attho. **Cittassa ārammaṇaṭṭho**ti rūpādi-ārammaṇaṭṭho. Paricitassārammaṇassa sañcaraṇaṭṭhānaṭṭhena **gocaraṭṭho.** Upari vuttaviññāṇacariyāvasena **cariyaṭṭho.** Atha vā payogasamudācāraṭṭho cariyaṭṭho. Cittassa gamanābhāvepi dūrasantikārammaṇagahaṇavasena **gataṭṭho. Abhinīhāraṭṭho**ti gahitārammaṇato aññārammaṇamanasikāratthaṁ cittassa abhinīharaṇaṭṭho. **Cittassa niyyānaṭṭho**ti maggacittassa vaṭṭato niyyānaṭṭho. "Nekkhammaṁ paṭiladdhassa kāmacchandato cittaṁ nissaṭaṁ hotī"ti-ādinā[2] nayena **cittassa nissaraṇaṭṭho.**

15. **Ekattā**dīni dvācattālīsa vissajjanāni ekattasambandhena niddiṭṭhāni. **Ekatte**ti ārammaṇekatte, ekārammaṇeti attho. Paṭhamajjhānavasena **pakkhandanaṭṭho.** Dutiyajjhānavasena **pasīdanaṭṭho.** Tatiyajjhānavasena **santiṭṭhanaṭṭho.** Catutthajjhānavasena **muccānaṭṭho.** Paccavekkhaṇavasena etaṁ santanti **passanaṭṭho. Yānīkataṭṭhā**dayo pañca samādhissa vasībhāvavisesā. **Yānīkataṭṭho**ti yuttayānasadisakataṭṭho. **Vatthukataṭṭho**ti patiṭṭhaṭṭhena vatthu viya kataṭṭho. **Anuṭṭhitaṭṭho**ti paccupaṭṭhitaṭṭho. **Paricitaṭṭho**ti samantato citaṭṭho. **Susamāraddhaṭṭho**ti suṭṭhu samāraddhaṭṭho, sukataṭṭhoti attho. Āvajjanasamāpajjana-adhiṭṭhānavuṭṭhānapaccavekkhaṇavasitāvasena vā paṭipāṭiyā pañca padāni yojetabbāni. Kasiṇādi-ārammaṇabhāvanāya sikhāppattakāle cittacetasikānaṁ **pariggahaparivāraparipūraṭṭho.** Tesaṁyeva sammā samāhitattā ekārammaṇe samosaraṇena **samodhānaṭṭho.** Tesaṁyeva balappattiyā ārammaṇaṁ abhibhavitvā patiṭṭhānavasena **adhiṭṭhānaṭṭho.** Samathassa vipassanāya vā ādito, ādarena vā sevanavasena **āsevanaṭṭho.** Vaḍḍhanavasena

1. Nimittapavattito (Sī) 2. Khu 9. 26, 207 piṭṭhe (tannissitapāḷi)

ဂေါတြဘုစိတ္တဿ နိမိတ္တတော, မဂ္ဂစိတ္တဿ နိမိတ္တပဝတ္တတော[1] ဝုဋ္ဌာနဋ္ဌော။ **စိတ္တဿ ဝိဝဋ္ဋနဋ္ဌော**တိ တဿေဝ စိတ္တဒ္ဝယဿ ယထာဝုတ္တတော ဝုဋ္ဌိတဿ နိဗ္ဗာနေ ဝိဝဋ္ဋနဋ္ဌော။ **စိတ္တဿ ဟေတုဋ္ဌော**တိ စိတ္တဿ ဟေတုပစ္စယဘူတာနံ နဝန္နံ ဟေတူနံ ဟေတုဋ္ဌော။ **စိတ္တဿ ပစ္စယဋ္ဌော**တိ စိတ္တဿ ဝတ္ထာရမ္မဏာဒီနံ အနေကေသံ ပစ္စယာနံ ပစ္စယဋ္ဌော။ **စိတ္တဿ ဝတ္ထုဋ္ဌော**တိ စိတ္တဿ ဝတ္ထုဘူတာနံ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယဟဒယဝတ္ထူနံ ဝတ္ထုဋ္ဌော။ **စိတ္တဿ ဘူမဋ္ဌော**တိ စိတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိဒေသဝသေန ကာမာဝစရာဒိဘူမိအတ္ထော။ **စိတ္တဿ အာရမ္မဏဋ္ဌော**တိ ရူပါဒိအာရမ္မဏဋ္ဌော။ ပရိစိတဿာရမ္မဏဿ သဉ္စရဏဋ္ဌာနဋ္ဌေန **ဂေါစရဋ္ဌော။** ဥပရိ ဝုတ္တဝိညာဏစရိယာဝသေန **စရိယဋ္ဌော။** အထ ဝါ ပယောဂသမုဒါစာရဋ္ဌော စရိယဋ္ဌော။ စိတ္တဿ ဂမနာဘာဝေပိ ဒူရသန္တိကာရမ္မဏဂဟဏဝသေန **ဂတဋ္ဌော။ အဘိနီဟာရဋ္ဌော**တိ ဂဟိတာရမ္မဏတော အညာရမ္မဏမနသိကာရတ္ထံ စိတ္တဿ အဘိနီဟရဏဋ္ဌော။ **စိတ္တဿ နိယျာနဋ္ဌော**တိ မဂ္ဂစိတ္တဿ ဝဋ္ဋတော နိယျာနဋ္ဌော။ "နေက္ခမ္မံ ပဋိလဒ္ဓဿ ကာမစ္ဆန္ဒတော စိတ္တံ နိဿဋံ ဟောတီ"တိအာဒိနာ[2] နယေန **စိတ္တဿ နိဿရဏဋ္ဌော။**

၁၅။ **ဧကတ္တာ**ဒီနိ ဒွါစတ္တာလီသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဧကတ္တသမ္ဗန္ဓေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ **ဧကတ္တေ**တိ အာရမ္မဏေကတ္တေ၊ ဧကာရမ္မဏေတိ အတ္ထော။ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန **ပက္ခန္ဒနဋ္ဌော။** ဒုတိယဇ္ဈာနဝသေန **ပသီဒနဋ္ဌော။** တတိယဇ္ဈာနဝသေန **သန္တိဋ္ဌနဋ္ဌော။** စတုတ္ထဇ္ဈာနဝသေန **မုစ္စနဋ္ဌော။** ပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ဧတံ သန္တန္တိ **ပဿနဋ္ဌော။ ယာနီကတဋ္ဌာ**ဒယော ပဉ္စ သမာဓိဿ ဝသီဘာဝဝိသေသာ။ **ယာနီကတဋ္ဌော**တိ ယုတ္တယာနသဒိသကတဋ္ဌော။ **ဝတ္ထုကတဋ္ဌော**တိ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန ဝတ္ထု ဝိယ ကတဋ္ဌော။ **အနုဋ္ဌိတဋ္ဌော**တိ ပစ္စုပဋ္ဌိတဋ္ဌော။ **ပရိစိတဋ္ဌော**တိ သမန္တတော စိတဋ္ဌော။ **သုသမာရဒ္ဓဋ္ဌော**တိ သုဋ္ဌု သမာရဒ္ဓဋ္ဌော၊ သုကတဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ အာဝဇ္ဇနသမာပဇ္ဇနအဓိဋ္ဌာနဝုဋ္ဌာနပစ္စဝေက္ခဏဝသိတာဝသေန ဝါ ပဋိပါဋိယာ ပဉ္စ ပဒါနိ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ ကသိဏာဒိအာရမ္မဏဘာဝနာယ သိခါပ္ပတ္တကာလေ စိတ္တစေတသိကာနံ **ပရိဂ္ဂဟပရိဝါရပရိပူရဋ္ဌော။** တေသံယေဝ သမ္မာ သမာဟိတတ္တာ ဧကာရမ္မဏေ သမောသရဏေန **သမောဓာနဋ္ဌော။** တေသံယေဝ ဗလပ္ပတ္တိယာ အာရမ္မဏံ အဘိဘဝိတွာ ပတိဋ္ဌာနဝသေန **အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌော။** သမထဿ ဝိပဿနာယ ဝါ အာဒိတော, အာဒရေန ဝါ သေဝနဝသေန **အာသေဝနဋ္ဌော။** ဝဍ္ဎနဝသေန

၁-နိမိတ္တပဝတ္တိတော (သီ) ၂-ခု ၉-၂၆-၂၀၇-ပိဋ္ဌေ (တန္နိဿိတပါဠိ)

bhāvanaṭṭho. Punappunaṁ karaṇavasena **bahulīkammaṭṭho.** Bahulīkatassa suṭṭhu samuṭṭhitavasena **susamuggataṭṭho.** Susamuggatassa paccanīkehi suṭṭhu vimuttivasena ārammaṇe ca suṭṭhu adhimuttivasena **suvimuttaṭṭho.**

Bujjhanaṭṭhādīni cattāri padāni bojjhaṅgavasena vuttāni. Sotāpattimaggabojjhaṅgānaṁ **bujjhanaṭṭho.** Sakadāgāmimaggabojjhaṅgānaṁ **anubujjhānaṭṭho.** Anāgāmimaggabojjhaṅgānaṁ **paṭibujjhanaṭṭho.** Arahattamaggabojjhaṅgānaṁ **sambujjhanaṭṭho.** Vipassanābojjhaṅgānaṁ vā bujjhanaṭṭho. Dassanamaggabojjhaṅgānaṁ anubujjhanaṭṭho. Bhāvanāmaggabojjhaṅgānaṁ paṭibujjhanaṭṭho. Phalabojjhaṅgānaṁ sambujjhanaṭṭho. Yathāvuttanayeneva bojjhaṅgānaṁ tassa tassa puggalassa bodhanādikaraṇena bodhanaṭṭhādayo cattāro atthā veditabbā. Yathāvuttānaṁyeva bojjhaṅgānaṁ bujjhanaṭṭhena "bodho"ti laddhanāmassa puggalassa pakkhe bhavattā bodhipakkhiyā nāma. Tesaṁ yathāvuttānaṁyeva bodhipakkhiyaṭṭhādayo cattāro atthā veditabbā. Vipassanāpaññāvasena **jotanaṭṭho.** Kamato catumaggapaññāvasena **ujjotanānujjotanapaṭijjotanasañjotanaṭṭho.** Kamato catumaggapaññāvasena vā jotanaṭṭhādayo, phalapaññāvasena sañjotanaṭṭho veditabbo.

16. **Patāpanaṭṭhā**dīni[1] aṭṭhārasa vissajjanāni ariyamaggavasena niddiṭṭhāni. Ariyamaggo hi yassuppajjati, taṁ patāpeti pabhāseti virocāpetīti patāpano, tassa **patāpanaṭṭho.** Tasseva atipabhassarabhāvena sayaṁ **virocanaṭṭho.** Kilesānaṁ visosanena **santāpanaṭṭho.** Amalanibbānārammaṇattā **amalaṭṭho.** Sampayuttamalābhāvena **vimalaṭṭho.** Ārammaṇakaraṇamalābhāvena **nimmalaṭṭho.** Atha vā sotāpattimaggassa amalaṭṭho. Sakadāgāmi-anāgāmimaggānaṁ vimalaṭṭho. Arahattamaggassa nimmalaṭṭho. Atha vā sāvakamaggassa amalaṭṭho. Paccekabuddhamaggassa vimalaṭṭho. Sammāsambuddhamaggassa nimmalaṭṭho. Kilesavisamābhāvena **samaṭṭho.** "Sammā mānābhisamayā"ti-ādīsu[2] viya kilesappahānaṭṭhena **samayaṭṭho.** Vikkhambhanatadaṅgasamucchedapaṭippassaddhinissaraṇa-saṅkhātesu pañcasu vivekesu samucchedavivekattā **vivekaṭṭho,** vinābhāvaṭṭho. Nissaraṇaviveke nibbāne caraṇato **vivekacariyaṭṭho.** Pañcasu virāgesu

1. Pakāsanaṭṭhādīni (Sī) 2. Ma 1. 15; Aṁ 2. 215; Aṁ 1. 133 piṭṭhādīsu.

ဘာဝနဋ္ဌော။ ပုနပ္ပုနံ ကရဏဝသေန **ဗဟုလီကမ္မဋ္ဌော။** ဗဟုလီကတဿ သုဋ္ဌု သမုဋ္ဌိတဝသေန **သုသမုဂ္ဂတဋ္ဌော။** သုသမုဂ္ဂတဿ ပစ္စနီကေဟိ သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တိဝသေန အာရမ္မဏေ စ သုဋ္ဌု အဓိမုတ္တိဝသေန **သုဝိမုတ္တဋ္ဌော။**

ဗုဇ္ဈနဋ္ဌာဒီနိ စတ္တာရိ ပဒါနိ ဗောဇ္ဈင်္ဂဝသေန ဝုတ္တာနိ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ **ဗုဇ္ဈနဋ္ဌော။** သကဒါဂါမိမဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ **အနုဗုဇ္ဈနဋ္ဌော။** အနာဂါမိမဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ **ပဋိဗုဇ္ဈနဋ္ဌော။** အရဟတ္တမဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ **သမ္ဗုဇ္ဈနဋ္ဌော။** ဝိပဿနာဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဝါ ဗုဇ္ဈနဋ္ဌော။ ဒဿနမဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ အနုဗုဇ္ဈနဋ္ဌော။ ဘာဝနာမဂ္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ပဋိဗုဇ္ဈနဋ္ဌော။ ဖလဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ သမ္ဗုဇ္ဈနဋ္ဌော။ ယထာဝုတ္တနယေနေဝ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ တဿ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ဗောဓနာဒိကရဏေန ဗောဓနဋ္ဌာဒယော စတ္တာရော အတ္ထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာဝုတ္တာနံယေဝ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဗုဇ္ဈနဋ္ဌေန "ဗောဓော"တိ လဒ္ဓနာမဿ ပုဂ္ဂလဿ ပက္ခေ ဘဝတ္တာ ဗောဓိပက္ခိယာ နာမ။ တေသံ ယထာဝုတ္တာနံယေဝ ဗောဓိပက္ခိယဋ္ဌာဒယော စတ္တာရော အတ္ထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိပဿနာပညာဝသေန **ဇောတနဋ္ဌော။** ကမတော စတုမဂ္ဂပညာဝသေန **ဥဇ္ဇောတနာနုဇ္ဇောတနပဋိဇ္ဇောတနသဉ္ဇောတနဋ္ဌော။** ကမတော စတုမဂ္ဂပညာဝသေန ဝါ ဇောတနဋ္ဌာဒယော၊ ဖလပညာဝသေန သဉ္ဇောတနဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၆။ **ပတာပနဋ္ဌာ**ဒီနိ[၁] အဋ္ဌာရသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ အရိယမဂ္ဂဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ အရိယမဂ္ဂေါ ဟိ ယဿုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ပတာပေတိ ပဘာသေတိ ဝိရောစာပေတီတိ ပတာပနော၊ တဿ **ပတာပနဋ္ဌော။** တဿေဝ အတိပဘဿရဘာဝေန သယံ **ဝိရောစနဋ္ဌော။** ကိလေသာနံ ဝိသောသနေန **သန္တာပနဋ္ဌော။** အမလနိဗ္ဗာနာရမ္မဏတ္တာ **အမလဋ္ဌော။** သမ္ပယုတ္တမလာဘာဝေန **ဝိမလဋ္ဌော။** အာရမ္မဏကရဏမလာဘာဝေန **နိမ္မလဋ္ဌော။** အထ ဝါ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ အမလဋ္ဌော။ သကဒါဂါမိအနာဂါမိမဂ္ဂါနံ ဝိမလဋ္ဌော။ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ နိမ္မလဋ္ဌော။ အထ ဝါ သာဝကမဂ္ဂဿ အမလဋ္ဌော။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓမဂ္ဂဿ ဝိမလဋ္ဌော။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓမဂ္ဂဿ နိမ္မလဋ္ဌော။ ကိလေသဝိသမာဘာဝေန **သမဋ္ဌော။** "သမ္မာ မာနာဘိသမယာ"တိအာဒီသု[၂] ဝိယ ကိလေသပ္ပဟာနဋ္ဌေန **သမယဋ္ဌော။** ဝိက္ခမ္ဘနတဒင်္ဂသမုစ္ဆေဒပဋိပ္ပဿဒ္ဓိနိဿရဏသင်္ခါတေသု ပဉ္စသု ဝိဝေကေသု သမုစ္ဆေဒဝိဝေကတ္တာ **ဝိဝေကဋ္ဌော၊** ဝိနာဘာဝဋ္ဌော။ နိဿရဏဝိဝေကေ နိဗ္ဗာနေ စရဏတော **ဝိဝေကစရိယဋ္ဌော။** ပဉ္စသု ဝိရာဂေသု

၁-ပကာသနဋ္ဌာဒီနိ (သီ) ၂-မ ၁-၁၅၊ အံ ၂-၂၁၅၊ အံ ၁-၁၃၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

samucchedavirāgattā **virāgaṭṭho,** virajjanaṭṭho. Nissaraṇavirāge nibbāne caraṇato **virāgacariyaṭṭho.** Pañcasu nirodhesu samucchedanirodhattā **nirodhaṭṭho.** Dukkhanirodhe nibbāne caraṇato **nirodhacariyaṭṭho.** Pariccāgapakkhandanavosaggattā **vosaggaṭṭho.** Ariyamaggo hi samucchedavasena kilesappahānato pariccāgavosaggo, ārammaṇakaraṇena nibbānapakkhandanato pakkhandanavosaggo ca. Vipassanā pana tadaṅgavasena kilesappahānato pariccāgavosaggo, tanninnabhāvena nibbānapakkhandanato pakkhandanavosaggo. Na so idha adhippeto. Vosaggabhāvena caraṇato **vosaggacariyaṭṭho.** Pañcasu vimuttīsu samucchedavimuttittā **vimuttaṭṭho.** Nissaraṇavimuttiyaṁ caraṇato **vimutticariyaṭṭho.**

Chandavīriyacittavīmaṁsāsaṅkhātesu catūsu iddhipādesu ekeka-iddhipādavasena dasa dasa katvā caturiddhipādavasena **chandaṭṭhādīni** cattālīsa vissajjanāni niddiṭṭhāni. Kattukamyataṭṭho **chandaṭṭho.** Chandaṁ sīsaṁ katvā bhāvanārambhakāle **mūlaṭṭho.** Sahajātānaṁ patiṭṭhābhāvena **pādaṭṭho.** Padaṭṭhoti vā pāṭho. Iddhipādattā adhipatibhāvena **padhānaṭṭho.** Payogakāle **ijjhanaṭṭho.** Saddhāsampayogena **adhimokkhaṭṭho.** Vīriyasampayogena **paggahaṭṭho.** Satisampayogena **upaṭṭhānaṭṭho.** Samādhisampayogena **avikkhepaṭṭho.** Paññāsampayogena **dassanaṭṭho.** Paggahaṭṭho **vīriyaṭṭho.** Vīriyaṁ sīsaṁ katvā bhāvanārambhakāle mūlaṭṭho. Sayaṁ vīriyattā paggahaṭṭho. Cintanaṭṭhādiko **cittaṭṭho.** Cittaṁ sīsaṁ katvā bhāvanārambhakāle mūlaṭṭho. Upaparikkhanaṭṭho **vīmaṁsaṭṭho.** Vīmaṁsaṁ sīsaṁ katvā bhāvanārambhakāle mūlaṭṭho. Sayaṁ vīmaṁsattā dassanaṭṭho.

17. **Dukkhassa pīḷanaṭṭho**ti-ādīni soḷasa vissajjanāni saccānaṁ tathalakkhaṇavasena niddiṭṭhāni. Dukkhadassaneneva **pīḷanaṭṭho.** Dukkhāyūhanasamudayadassanena **saṅkhataṭṭho.** Sabbakilesasantāpaharasusītalamaggadassanena **santāpaṭṭho.** Apariṇāmadhammanirodhadassanena **vipariṇāmaṭṭho.** Samudayadassaneneva **āyūhanaṭṭho.** Samudayāyūhitadukkhadassanena **nidānaṭṭho.** Visaññogabhūtanirodhadassanena **saññogaṭṭho.** Niyyānabhūtamaggadassanena **palibodhaṭṭho.** Nirodhadassaneneva **nissaraṇaṭṭho.** Avivekabhūtasamudayadassanena **vivekaṭṭho.** Saṅkhatabhūtamaggadassanena **asaṅkhataṭṭho.** Visabhūtadukkhadassanena **amataṭṭho.**

သမုစ္ဆေဒဝိရာဂတ္တာ **ဝိရာဂဋ္ဌော၊** ဝိရဇ္ဇနဋ္ဌော။ နိဿရဏဝိရာဂေ နိဗ္ဗာနေ စရဏတော **ဝိရာဂစရိယဋ္ဌော။** ပဉ္စသု နိရောဓေသု သမုစ္ဆေဒနိရောဓတ္တာ **နိရောဓဋ္ဌော။** ဒုက္ခနိရောဓေ နိဗ္ဗာနေ စရဏတော **နိရောဓစရိယဋ္ဌော။** ပရိစ္စာဂပက္ခန္ဒနဝေါသဂ္ဂတ္တာ **ဝေါသဂ္ဂဋ္ဌော။** အရိယမဂ္ဂေါ ဟိ သမုစ္ဆေဒ-ဝသေန ကိလေသပ္ပဟာနတော ပရိစ္စာဂဝေါသဂ္ဂေါ၊ အာရမ္မဏကရဏေန နိဗ္ဗာနပက္ခန္ဒနတော ပက္ခန္ဒနဝေါသဂ္ဂေါ စ။ ဝိပဿနာ ပန တဒင်္ဂဝသေန ကိလေသပ္ပဟာနတော ပရိစ္စာဂဝေါသဂ္ဂေါ၊ တန္နိန္နဘာဝေန နိဗ္ဗာန-ပက္ခန္ဒနတော ပက္ခန္ဒနဝေါသဂ္ဂေါ။ န သော ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ ဝေါသဂ္ဂ-ဘာဝေန စရဏတော **ဝေါသဂ္ဂစရိယဋ္ဌော။** ပဉ္စသု ဝိမုတ္တီသု သမုစ္ဆေဒ-ဝိမုတ္တိတ္တာ **ဝိမုတ္တဋ္ဌော။** နိဿရဏဝိမုတ္တိယံ စရဏတော **ဝိမုတ္တိစရိယဋ္ဌော။**

ဆန္ဒဝီရိယစိတ္တဝီမံသာသင်္ခါတေသု စတူသု ဣဒ္ဓိပါဒေသု ဧကေကဣဒ္ဓိပါဒ-ဝသေန ဒသ ဒသ ကတွာ စတုရိဒ္ဓိပါဒဝသေန **ဆန္ဒဋ္ဌာ**ဒီနိ စတ္တာလီသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ကတ္တုကမျတဋ္ဌော **ဆန္ဒဋ္ဌော။** ဆန္ဒံ သီသံ ကတွာ ဘာဝနာရမ္ဘကာလေ **မူလဋ္ဌော။** သဟဇာတာနံ ပတိဋ္ဌာဘာဝေန **ပါဒဋ္ဌော။** ပဒဋ္ဌောတိ ဝါ ပါဌော။ ဣဒ္ဓိပါဒတ္တာ အဓိပတိဘာဝေန **ပဓာနဋ္ဌော။** ပယောဂကာလေ **ဣဇ္ဈနဋ္ဌော။** သဒ္ဓါသမ္ပယောဂေန **အဓိမောက္ခဋ္ဌော။** ဝီရိယသမ္ပယောဂေန **ပဂ္ဂဟဋ္ဌော။** သတိသမ္ပယောဂေန **ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌော။** သမာဓိသမ္ပယောဂေန **အဝိက္ခေပဋ္ဌော။** ပညာသမ္ပယောဂေန **ဒဿနဋ္ဌော။** ပဂ္ဂဟဋ္ဌော **ဝီရိယဋ္ဌော။** ဝီရိယံ သီသံ ကတွာ ဘာဝနာရမ္ဘကာလေ မူလဋ္ဌော။ သယံ ဝီရိယတ္တာ ပဂ္ဂဟဋ္ဌော။ စိန္တနဋ္ဌာဒိကော **စိတ္တဋ္ဌော။** စိတ္တံ သီသံ ကတွာ ဘာဝနာရမ္ဘကာလေ မူလဋ္ဌော။ ဥပပရိက္ခနဋ္ဌော **ဝီမံသဋ္ဌော။** ဝီမံသံ သီသံ ကတွာ ဘာဝနာရမ္ဘကာလေ မူလဋ္ဌော။ သယံ ဝီမံသတ္တာ ဒဿနဋ္ဌော။

၁၇။ **ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော**တိအာဒီနိ သောဠသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ သစ္စာနံ တထလက္ခဏဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ဒုက္ခဒဿနေနေဝ **ပီဠနဋ္ဌော။** ဒုက္ခာယူဟန-သမုဒယဒဿနေန **သင်္ခတဋ္ဌော။** သဗ္ဗကိလေသသန္တာပဟရသုသီတလ-မဂ္ဂဒဿနေန **သန္တာပဋ္ဌော။** အဝိပရိဏာမဓမ္မနိရောဓဒဿနေန **ဝိပရိ-ဏာမဋ္ဌော။** သမုဒယဒဿနေနေဝ **အာယူဟနဋ္ဌော။** သမုဒယာယူဟိတ-ဒုက္ခဒဿနေန **နိဒါနဋ္ဌော။** ဝိသညောဂဘူတနိရောဓဒဿနေန **သညော-ဂဋ္ဌော။** နိယျာနဘူတမဂ္ဂဒဿနေန **ပလိဗောဓဋ္ဌော။** နိရောဓဒဿနေနေဝ **နိဿရဏဋ္ဌော။** အဝိဝေကဘူတသမုဒယဒဿနေန **ဝိဝေကဋ္ဌော။** သင်္ခတ-ဘူတမဂ္ဂဒဿနေန **အသင်္ခတဋ္ဌော။** ဝိသဘူတဒုက္ခဒဿနေန **အမတဋ္ဌော။**

Maggadassaneneva **niyyānaṭṭho.** Nibbānasampattiyā ahetubhūtasamudayadassanena **hetuṭṭho.** Sududdasanirodhadassanena **dassanaṭṭho.** Kapaṇajanasadisadukkhadassanena uḷārakulasadiso **ādhipateyyaṭṭho** pātubhavatīti. Evaṁ taṁtaṁsaccadassanena tadaññasaccadassanena ca ekekassa saccassa cattāro cattāro lakkhaṇaṭṭhā vuttā.

Tathaṭṭhādīni dvādasa vissajjanāni sabbadhammasaṅgāhakadvādasapadavasena niddiṭṭhāni. **Tathaṭṭho**ti yathāsabhāvaṭṭho. **Anattaṭṭho**ti attavirahitaṭṭho. **Saccaṭṭho**ti avisaṁvādanaṭṭho. **Paṭivedhaṭṭho**ti paṭivijjhitabbaṭṭho. **Abhijānanaṭṭho**ti abhijānitabbaṭṭho. **Parijānanaṭṭho**ti ñātatīraṇapariññāya parijānitabbaṭṭho. **Dhammaṭṭho**ti sabhāvadhāraṇādi-attho. **Dhātuṭṭho**ti suññādi-attho. **Ñātaṭṭho**ti jānituṁ sakkuṇeyyaṭṭho. **Sacchikiriyaṭṭho**ti sacchikātabbaṭṭho. **Phassanaṭṭho**ti ñāṇena phusitabbaṭṭho. **Abhisamayaṭṭho**ti paccavekkhaṇañāṇena abhisammāgantabbaṭṭho, ñāṇena paṭilabhitabbaṭṭho vā. Paṭilābhopi hi "atthābhisamayā dhīro"ti-ādīsu[1] viya abhisamayoti vuccati.

18. **Nekkhammā**dīni satta vissajjanāni upacārajjhānavasena niddiṭṭhāni. **Nekkhammanti** kāmacchandassa paṭipakkho alobho. **Ālokasaññā**ti thinamiddhassa paṭipakkhe ālokanimitte saññā. **Avikkhepo**ti uddhaccassa paṭipakkho samādhi. **Dhammavavatthānan**ti vicikicchāya paṭipakkhaṁ ñāṇaṁ. **Ñāṇan**ti avijjāya paṭipakkhaṁ ñāṇaṁ. **Pāmojjan**ti aratipaṭipakkhā pīti. **Paṭhamajjhānā**dīni aṭṭha vissajjanāni rūpārūpasamāpattivasena niddiṭṭhāni. Heṭṭhā pana rūpasamāpatti-anantaraṁ rūpajjhānasambandhena cattāro brahmavihārā niddiṭṭhā.

Aniccānupassanādīni lokuttaramaggassa pubbabhāge aṭṭhārasamahāvipassanāvasena niddiṭṭhāni. Heṭṭhā pana rūpādīhi yojanūpagā satta anupassanā eva vuttā, idha pana sabbāpi vuttā. Kalāpasammasana-udayabbayānupassanā kasmā na vuttāti ce? Tāsaṁ dvinnaṁ vasena aniccānupassanādīnaṁ sijjhanato imāsu vuttāsu tā dvepi vuttāva honti, aniccānupasanādīhi vā vinā tāsaṁ dvinnaṁ appavattito imāsu vuttāsu tā dvepi vuttāva honti. **Khayānupassanā**ti paccuppannānaṁ rūpakkhandhādīnaṁ

1. Saṁ 1. 90 piṭṭhe.

မဂ္ဂဒဿနေနေဝ **နိယျာနဋ္ဌော**။ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိယာ အဟေတုဘူတသမုဒယဒဿနေန **ဟေတုဋ္ဌော**။ သုဒုဒ္ဒသနိရောဓဒဿနေန **ဒဿနဋ္ဌော**။ ကပဏဇနသဒိသဒုက္ခဒဿနေန ဥဠာရကုလသဒိသော **အာဓိပတေယျဋ္ဌော** ပါတုဘဝတီတိ။ ဧဝံ တံတံသစ္စဒဿနေန တဒညသစ္စဒဿနေန စ ဧကေကဿ သစ္စဿ စတ္တာရော စတ္တာရော လက္ခဏဋ္ဌာ ဝုတ္တာ။

တထဋ္ဌာဒီနိ ဒွါဒသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ သဗ္ဗဓမ္မသင်္ဂါဟကဒွါဒသပဒဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ **တထဋ္ဌော**တိ ယထာသဘာဝဋ္ဌော။ **အနတ္တဋ္ဌော**တိ အတ္တဝိရဟိတဋ္ဌော။ **သစ္စဋ္ဌော**တိ အဝိသံဝါဒနဋ္ဌော။ **ပဋိဝေဓဋ္ဌော**တိ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗဋ္ဌော။ **အဘိဇာနနဋ္ဌော**တိ အဘိဇာနိတဗ္ဗဋ္ဌော။ **ပရိဇာနနဋ္ဌော**တိ ဉာတတီရဏပရိညာယ ပရိဇာနိတဗ္ဗဋ္ဌော။ **ဓမ္မဋ္ဌော**တိ သဘာဝဓာရဏာဒိအတ္ထော။ **ဓာတုဋ္ဌော**တိ သုညာဒိအတ္ထော။ **ဉာတဋ္ဌော**တိ ဇာနိတုံ သက္ကုဏေယျဋ္ဌော။ **သစ္ဆိကိရိယဋ္ဌော**တိ သစ္ဆိကာတဗ္ဗဋ္ဌော။ **ဖဿနဋ္ဌော**တိ ဉာဏေန ဖုသိတဗ္ဗဋ္ဌော။ **အဘိသမယဋ္ဌော**တိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေန အဘိသမ္မာဂန္တဗ္ဗဋ္ဌော, ဉာဏေန ပဋိလဘိတဗ္ဗဋ္ဌော ဝါ။ ပဋိလာဘောပိ ဟိ "အတ္ထာဘိသမယာ ဓီရော"တိအာဒီသု[၁] ဝိယ အဘိသမယောတိ ဝုစ္စတိ။

၁၈။ **နေက္ခမ္မာ**ဒီနိ သတ္တ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဥပစာရဇ္ဈာနဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ **နေက္ခမ္မန္တိ** ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဋိပက္ခော အလောဘော။ **အာလောကသညာ**တိ ထိနမိဒ္ဓဿ ပဋိပက္ခေ အာလောကနိမိတ္တေ သညာ။ **အဝိက္ခေပေါ**တိ ဥဒ္ဓစ္စဿ ပဋိပက္ခော သမာဓိ။ **ဓမ္မဝဝတ္ထာနန္တိ** ဝိစိကိစ္ဆာယ ပဋိပက္ခံ ဉာဏံ။ **ဉာဏန္တိ** အဝိဇ္ဇာယ ပဋိပက္ခံ ဉာဏံ။ **ပါမောဇ္ဇန္တိ** အရတိပဋိပက္ခာ ပီတိ။ **ပဌမဇ္ဈာနာ**ဒီနိ အဋ္ဌ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ရူပါရူပသမာပတ္တိဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ဟေဋ္ဌာ ပန ရူပသမာပတ္တိအနန္တရံ ရူပဇ္ဈာနသမ္ဗန္ဓေန စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။

အနိစ္စာနုပဿနာဒီနိ လောကုတ္တရမဂ္ဂဿ ပုဗ္ဗဘာဂေ အဋ္ဌာရသမဟာဝိပဿနာဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ဟေဋ္ဌာ ပန ရူပါဒီဟိ ယောဇနူပဂါ သတ္တ အနုပဿနာ ဧဝ ဝုတ္တာ၊ ဣဓ ပန သဗ္ဗာပိ ဝုတ္တာ။ ကလာပသမ္မသနဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာ ကသ္မာ န ဝုတ္တာတိ စေ? တာသံ ဒွိန္နံ ဝသေန အနိစ္စာနုပဿနာဒီနံ သိဇ္ဈနတော ဣမာသု ဝုတ္တာသု တာ ဒွေပိ ဝုတ္တာဝ ဟောန္တိ၊ အနိစ္စာနုပဿနာဒီဟိ ဝါ ဝိနာ တာသံ ဒွိန္နံ အပ္ပဝတ္တိတော ဣမာသု ဝုတ္တာသု တာ ဒွေပိ ဝုတ္တာဝ ဟောန္တိ။ **ခယာနုပဿနာ**တိ ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ရူပက္ခန္ဓာဒီနံ

၁-သံ ၁-၉၀-ပိဋ္ဌေ။

bhaṅgadassanañāṇañca taṁtaṁkhandhabhaṅgadassanānantaraṁ tadārammaṇacittacetasikabhaṅgadassanañāṇañca. **Vayānupassanā**ti paccuppannānaṁ khandhānaṁ bhaṅgadassanānantaraṁ tadanvayeneva atītānāgatakhandhānaṁ bhaṅgadassanañāṇaṁ. **Vipariṇāmānupassanā**ti tasmiṁ bhaṅgasaṅkhāte nirodhe adhimuttattā atha sabbepi atītānāgatapaccuppannā khandhā vipariṇāmavantoti sabbesaṁ vipariṇāmadassanañāṇaṁ. **Animittānupassanā**ti evaṁ sabbasaṅkhārānaṁ vipariṇāmaṁ disvā aniccato vipassantassa aniccānupassanāva niccanimittapajahanavasena niccanimittābhāvā animittānupassanā nāma hoti. **Appaṇihitānupassanā**ti aniccānupassanānantaraṁ pavattā dukkhānupassanāva sukhapatthanāpajahanavasena paṇidhi-abhāvā appaṇihitānupassanā nāma hoti. **Suññatānupassanā**ti dukkhānupassanānantaraṁ pavattā anattānupassanāva attābhinivesapajahanavasena attasuññatādassanato suññatānupassanā nāma hoti. **Adhipaññādhammavipassanā**ti evaṁsaṅkhārānaṁ bhaṅgaṁ passitvā passitvā aniccādito vipassantassa saṅkhārāva bhijjanti, saṅkhārānaṁ maraṇaṁ na añño koci atthīti bhaṅgavasena suññataṁ gahetvā pavattā vipassanā. Sā hi adhipaññā ca dhammesu ca vipassanāti katvā adhipaññādhammavipassanāti vuccati. **Yathābhūtañāṇadassanan**ti bhaṅgaṁ disvā disvā "sabhayā saṅkhārā"ti pavattaṁ bhayatupaṭṭhānañāṇaṁ. **Ādīnavānupassanā**ti bhayatupaṭṭhānavasena uppannaṁ sabbabhavādīsu ādīnavadassanañāṇaṁ. "Yā ca bhayatupaṭṭhāne paññā yañca ādīnave ñāṇaṁ yā ca nibbidā, ime dhammā ekatthā, byañjanameva nānan"ti[1] vacanato bhayatupaṭṭhānādīnavānupassanāsu vuttāsu nibbidānupassanā idhāpi vuttāva hoti. Ādito catutthaṁ katvā vuttattā panidha na vuttā. **Paṭisaṅkhānupassanā**ti muñcitukamyatāñāṇavasena uppannaṁ muñcanassa upāyakaraṇaṁ paṭisaṅkhānupassanāsaññitaṁ aniccadukkhānattānupassanāñāṇaṁ. "Yā ca muñcitukamyatā yā ca paṭisaṅkhānupassanā yā ca saṅkhārupekkhā, ime dhammā ekatthā, byañjanameva nānan"ti[1] vacanato paṭisaṅkhānupassanāya vuttāya muñcitukamyatāsaṅkhārupekkhāñāṇāni vuttāneva honti. **Vivaṭṭanānupassanā**ti anulomañāṇavasena uppannaṁ gotrabhuñāṇaṁ. Anulomañāṇena gotrabhuñāṇassa sijjhanato gotrabhuñāṇe vutte anulomañāṇaṁ vuttameva hoti. Evaṁ hi

1. Khu 9. 259 piṭṭhe.

ဘင်္ဂဒဿနဉာဏဉ္စ တံတံခန္ဓဘင်္ဂဒဿနာနန္တရံ တဒါရမ္မဏစိတ္တစေတသိကဘင်္ဂဒဿနဉာဏဉ္စ။ **ဝယာနုပဿနာ**တိ ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ခန္ဓာနံ ဘင်္ဂဒဿနာနန္တရံ တဒန္ဝယေနေဝ အတီတာနာဂတခန္ဓာနံ ဘင်္ဂဒဿနဉာဏံ။ **ဝိပရိဏာမာနုပဿနာ**တိ တသ္မိံ ဘင်္ဂသင်္ခါတေ နိရောဓေ အဓိမုတ္တတ္တာ အထ သဗ္ဗေပိ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာ ခန္ဓာ ဝိပရိဏာမဝန္တောတိ သဗ္ဗေသံ ဝိပရိဏာမဒဿနဉာဏံ။ **အနိမိတ္တာနုပဿနာ**တိ ဧဝံ သဗ္ဗသင်္ခါရာနံ ဝိပရိဏာမံ ဒိသွာ အနိစ္စတော ဝိပဿန္တဿ အနိစ္စာနုပဿနာဝ နိစ္စနိမိတ္တပဇဟနဝသေန နိစ္စနိမိတ္တာဘာဝါ အနိမိတ္တာနုပဿနာ နာမ ဟောတိ။ **အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနာ**တိ အနိစ္စာနုပဿနာနန္တရံ ပဝတ္တာ ဒုက္ခာနုပဿနာဝ သုခပတ္ထနာပဇဟနဝသေန ပဏိဓိအဘာဝါ အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနာ နာမ ဟောတိ။ **သုညတာနုပဿနာ**တိ ဒုက္ခာနုပဿနာနန္တရံ ပဝတ္တာ အနတ္တာနုပဿနာဝ အတ္တာဘိနိဝေသပဇဟနဝသေန အတ္တသုညတာဒဿနတော သုညတာနုပဿနာ နာမ ဟောတိ။ **အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာ**တိ ဧဝံ သင်္ခါရာနံ ဘင်္ဂံ ပဿိတွာ ပဿိတွာ အနိစ္စာဒိတော ဝိပဿန္တဿ သင်္ခါရာဝ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ သင်္ခါရာနံ မရဏံ န အညော ကောစိ အတ္ထီတိ ဘင်္ဂဝသေန သုညတံ ဂဟေတွာ ပဝတ္တာ ဝိပဿနာ။ သာ ဟိ အဓိပညာ စ ဓမ္မေသု စ ဝိပဿနာတိ ကတွာ အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာတိ ဝုစ္စတိ။ **ယထာဘူတဉာဏဒဿနန္**တိ ဘင်္ဂံ ဒိသွာ ဒိသွာ "သဘယာ သင်္ခါရာ"တိ ပဝတ္တံ ဘယတုပဋ္ဌာနဉာဏံ။ **အာဒီနဝါနုပဿနာ**တိ ဘယတုပဋ္ဌာနဝသေန ဥပ္ပန္နံ သဗ္ဗဘဝါဒီသု အာဒီနဝဒဿနဉာဏံ။ "ယာ စ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ ယဉ္စ အာဒီနဝေ ဉာဏံ ယာ စ နိဗ္ဗိဒါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ဧကတ္ထာ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာန"န္တိ[၁] ဝစနတော ဘယတုပဋ္ဌာနာဒီနဝါနုပဿနာသု ဝုတ္တာသု နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာ ဣဓာပိ ဝုတ္တာဝ ဟောတိ။ အာဒိတော စတုတ္ထံ ကတွာ ဝုတ္တတ္တာ ပနိဓ န ဝုတ္တာ။ **ပဋိသင်္ခါနုပဿနာ**တိ မုဉ္စိတုကမျတာဉာဏဝသေန ဥပ္ပန္နံ မုဉ္စနဿ ဥပါယကရဏံ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာသညိတံ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တာနုပဿနာဉာဏံ။ "ယာ စ မုဉ္စိတုကမျတာ ယာ စ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာ ယာ စ သင်္ခါရုပေက္ခာ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ဧကတ္ထာ၊ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာန"န္တိ[၁] ဝစနတော ပဋိသင်္ခါနုပဿနာယ ဝုတ္တာယ မုဉ္စိတုကမျတာသင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏာနိ ဝုတ္တာနေဝ ဟောန္တိ။ **ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာ**တိ အနုလောမဉာဏဝသေန ဥပ္ပန္နံ ဂေါတြဘုဉာဏံ။ အနုလောမဉာဏေန ဂေါတြဘုဉာဏဿ သိဇ္ဈနတော ဂေါတြဘုဉာဏေ ဝုတ္တေ အနုလောမဉာဏံ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။ ဧဝံ ဟိ

၁-ခု ၉-၂၅၉-ပိဋ္ဌေ။

aṭṭhārasannaṁ mahāvipassanānaṁ paṭipāṭi vuccamānā Pāḷiyā sameti. Vuttaṁ hi indriyakathāyaṁ—

> “Pubbabhāge pañcahindriyehi paṭhamajjhānavasena pañcindriyāni nissaṭāni honti, paṭhame jhāne pañcahindriyehi dutiyajjhānavasena pañcindriyāni nissaṭāni hontī”ti[1]—

ādinā nayena yāva arahattaphalā uttaruttaripaṭipāṭiyā indriyāni vuttāni. Tasmā aṭṭhārasa mahāvipassanā yathāvuttakkamena Pāḷiyā yujjanti. Visuddhimagge pana—

> “Khayānupassanāti ghanavinibbhogaṁ katvā aniccaṁ khayaṭṭhenāti evaṁ khayaṁ passato ñāṇaṁ. Vipariṇāmānupassanāti rūpasattaka-arūpasattakādivasena[2] taṁ taṁ paricchedaṁ atikkamma aññathā pavattidassanaṁ. Uppannassa vā jarāya ceva maraṇena ca dvīhākārehi vipariṇāmadassanaṁ. Yathābhūtañāṇadassananti sapaccayanāmarūpapariggaho”ti—

vuttaṁ. Taṁ tāya Pāḷiyā viruddhaṁ viya dissati. Vivaṭṭanānupassanāti saṅkhārupekkhā ceva anulomañcāti vuttaṁ. Tañca Pāḷiyā viruddhaṁ viya dissati. Cariyākathāyaṁ hi—

> “Aniccānupassanatthāya āvajjanakiriyābyākatā viññāṇacariyā. Aniccānupassanā ñāṇacariyā -pa- paṭisaṅkhānupassanatthāya āvajjanakiriyābyākatā viññāṇacariyā. Paṭisaṅkhānupassanā ñāṇacariyā”ti[3]—

Yassa yassa ñāṇassa visuṁ visuṁ āvajjanaṁ labbhati, tassa tassa visuṁ visuṁ āvajjanaṁ vuttaṁ. Vivaṭṭanānupassanāya pana āvajjanaṁ avatvāva “vivaṭṭanānupassanā ñāṇacariyā”ti vuttaṁ. Yadi saṅkhārupekkhānulomañāṇāni vivaṭṭanānupassanā nāma siyuṁ, tadāvajjanasambhavā tadatthāya ca āvajjanaṁ vadeyya, na ca tadatthāya āvajjanaṁ vuttaṁ. Gotrabhuñāṇassa pana visuṁ

---

1. Khu 9. 207 piṭṭhe.
2. Rūpasattakādivasena (Visuddhi 2. 336 piṭṭhe)
3. Khu 9. 80 piṭṭhe.

အဋ္ဌာရသန္နံ မဟာဝိပဿနာနံ ပဋိပါဋိ ဝုစ္စမာနာ ပါဠိယာ သမေတိ။ ဝုတ္တံ ဟိ ဣန္ဒြိယကထာယံ—

> “ပုဗ္ဗဘာဂေ ပဉ္စဟိန္ဒြိယေဟိ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ နိဿဋာနိ ဟောန္တိ၊ ပဌမေ ဈာနေ ပဉ္စဟိန္ဒြိယေဟိ ဒုတိယဇ္ဈာန-ဝသေန ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ နိဿဋာနိ ဟောန္တီ”တိ[၁]—

အာဒိနာ နယေန ယာဝ အရဟတ္တဖလာ ဥတ္တရုတ္တရိပဋိပါဋိယာ ဣန္ဒြိယာနိ ဝုတ္တာနိ။ တသ္မာ အဋ္ဌာရသ မဟာဝိပဿနာ ယထာဝုတ္တက္ကမေန ပါဠိယာ ယုဇ္ဇန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ပန—

> “ခယာနုပဿနာတိ ဃနဝိနိဗ္ဘောဂံ ကတွာ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေနာတိ ဧဝံ ခယံ ပဿတော ဉာဏံ။ ဝိပရိဏာမာနုပဿနာတိ ရူပသတ္တက-အရူပသတ္တကာဒိဝသေန[၂] တံ တံ ပရိစ္ဆေဒံ အတိက္ကမ္မ အညထာ ပဝတ္တိဒဿနံ။ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ဇရာယ စေဝ မရဏေန စ ဒွီဟာ-ကာရေဟိ ဝိပရိဏာမဒဿနံ။ ယထာဘူတဉာဏဒဿနန္တိ သပစ္စယ-နာမရူပပရိဂ္ဂဟော”တိ—

ဝုတ္တံ။ တံ တာယ ပါဠိယာ ဝိရုဒ္ဓံ ဝိယ ဒိဿတိ။ ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာတိ သင်္ခါရု-ပေက္ခာ စေဝ အနုလောမဉ္စာတိ ဝုတ္တံ။ တဉ္စ ပါဠိယာ ဝိရုဒ္ဓံ ဝိယ ဒိဿတိ။ စရိယာကထာယံ ဟိ—

> “အနိစ္စာနုပဿနတ္ထာယ အာဝဇ္ဇနကိရိယာဗျာကတာ ဝိညာဏ-စရိယာ။ အနိစ္စာနုပဿနာ ဉာဏစရိယာ။ပ။ ပဋိသင်္ခါနုပဿနတ္ထာယ အာဝဇ္ဇနကိရိယာဗျာကတာ ဝိညာဏစရိယာ။ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာ ဉာဏစရိယာ”တိ[၃]—

ယဿ ယဿ ဉာဏဿ ဝိသုံ ဝိသုံ အာဝဇ္ဇနံ လဗ္ဘတိ၊ တဿ တဿ ဝိသုံ ဝိသုံ အာဝဇ္ဇနံ ဝုတ္တံ။ ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာယ ပန အာဝဇ္ဇနံ အဝတွာဝ “ဝိဝဋ္ဋနာ-နုပဿနာ ဉာဏစရိယာ”တိ ဝုတ္တံ။ ယဒိ သင်္ခါရုပေက္ခာနုလောမဉာဏာနိ ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာ နာမ သိယုံ၊ တဒါဝဇ္ဇနသမ္ဘဝါ တဒတ္ထာယ စ အာဝဇ္ဇနံ ဝဒေယျ၊ န စ တဒတ္ထာယ အာဝဇ္ဇနံ ဝုတ္တံ။ ဂေါတြဘုဉာဏဿ ပန ဝိသုံ

၁-ခု ၉-၂၀၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ရူပသတ္တကာဒိဝသေန (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၃၆-ပိဋ္ဌေ)
၃-ခု ၉-၈၀-ပိဋ္ဌေ။

āvajjanaṁ natthi anulomāvajjanavīthiyaṁyeva uppattito. Tasmā vivaṭṭanānupassanatthāya āvajjanassa avuttattā gotrabhuñāṇameva "vivaṭṭanānupassanā"ti yujjati.

19. **Sotāpattimaggā**dīni aṭṭha vissajjanāni lokuttaramaggaphalavasena niddiṭṭhāni. Sotassa āpajjanaṁ sotāpatti, sotāpatti eva maggo **sotāpattimaggo.** Sotāpattiyā phalaṁ sotāpattiphalaṁ, samāpajjīyatīti samāpatti, sotāpattiphalameva samāpatti **sotāpattiphalasamāpatti.** Paṭisandhivasena sakiṁ yeva imaṁ lokaṁ āgacchatīti sakadāgāmī, tassa maggo **sakadāgāmimaggo.** Sakadāgāmissa phalaṁ **sakadāgāmiphalaṁ.** Paṭisandhivaseneva kāmabhavaṁ na āgacchatīti anāgāmī, tassa maggo **anāgāmimaggo.** Anāgāmissa phalaṁ **anāgāmiphalaṁ.** Kilesehi ārakattā, kilesārīnaṁ hatattā, saṁsāracakkassa arānaṁ hatattā, pāpakaraṇe rahābhāvā, paccayādīnaṁ arahattā arahaṁ, arahato bhāvo arahattaṁ. Kiṁ taṁ? Arahattaphalaṁ. Arahattassa maggo **arahattamaggo.** Arahattameva phalaṁ **arahattaphalaṁ.**

"Adhimokkhaṭṭhena saddhindriyan"ti-ādīni "tathaṭṭhena saccā"ti pariyantāni tettiṁsa vissajjanāni niddiṭṭhāni. Heṭṭhā "saddhindriyassa adhimokkhaṭṭho"ti-ādīhi tettiṁsāya vissajjanehi samānāni. Kevalaṁ hi tattha dhammehi atthā niddiṭṭhā, idha atthehi dhammā niddiṭṭhāti ayaṁ viseso. "Avikkhepaṭṭhena samatho"ti-ādīnañca catunnaṁ vissajjanānaṁ heṭṭhā "samathassa avikkhepaṭṭho"ti-ādīnañca catunnaṁ vissajjanānaṁ viseso vuttanayeneva veditabbo.

Saṁvaraṭṭhenāti-ādīni aṭṭha vissajjanāni sīlādibalapariyosānadhammavasena niddiṭṭhāni. **Sīlavisuddhī**ti suparisuddhapātimokkhasaṁvarādicatubbidhaṁ sīlaṁ dussīlyamalavisodhanato. **Cittavisuddhī**ti sa-upacārā aṭṭha samāpattiyo. Cittasīsena hettha samādhi vutto. So cittamalavisodhanato cittavisuddhi. **Diṭṭhivisuddī**ti nāmarūpānaṁ yathāsabhāvadassanaṁ sattadiṭṭhimalavisodhanato diṭṭhivisuddhi. **Muttaṭṭhenā**ti tadaṅgavasena upakkilesato vimuttaṭṭhena ārammaṇe ca adhimuttaṭṭhena. **Vimokkho**ti tadaṅgavimokkho. **Paṭivedhaṭṭhena vijjā**ti pubbenivāsānussatiñāṇaṁ purimabhavapaṭivedhaṭṭhena vijjā,

အာဝဇ္ဇနံ နတ္ထိ အနုလောမာဝဇ္ဇနဝီထိယံယေဝ ဥပ္ပတ္တိတော။ တသ္မာ ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနတ္ထာယ အာဝဇ္ဇနဿ အဝုတ္တတ္တာ ဂေါတြဘုဉာဏမေဝ "ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာ"တိ ယုဇ္ဇတိ။

၁၉။ **သောတာပတ္တိမဂ္ဂါ**ဒီနိ အဋ္ဌ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လောကုတ္တရမဂ္ဂဖလဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ သောတဿ အာပဇ္ဇနံ သောတာပတ္တိ၊ သောတာပတ္တိ ဧဝ မဂ္ဂေါ **သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ။** သောတာပတ္တိယာ ဖလံ သောတာပတ္တိဖလံ၊ သမာပဇ္ဇီယတီတိ သမာပတ္တိ၊ သောတာပတ္တိဖလမေဝ သမာပတ္တိ **သောတာပတ္တိဖလသမာပတ္တိ။** ပဋိသန္ဓိဝသေန သကိံယေဝ ဣမံ လောကံ အာဂစ္ဆတီတိ သကဒါဂါမီ၊ တဿ မဂ္ဂေါ **သကဒါဂါမိမဂ္ဂေါ။** သကဒါဂါမိဿ ဖလံ **သကဒါဂါမိဖလံ။** ပဋိသန္ဓိဝသေနေဝ ကာမဘဝံ န အာဂစ္ဆတီတိ အနာဂါမီ၊ တဿ မဂ္ဂေါ **အနာဂါမိမဂ္ဂေါ။** အနာဂါမိဿ ဖလံ **အနာဂါမိဖလံ။** ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ, ကိလေသာရီနံ ဟတတ္တာ, သံသာရစက္ကဿ အရာနံ ဟတတ္တာ, ပါပကရဏေ ရဟာဘာဝါ, ပစ္စယာဒီနံ အရဟတ္တာ အရဟံ၊ အရဟတော ဘာဝေါ အရဟတ္တံ။ ကိံ တံ? အရဟတ္တဖလံ။ အရဟတ္တဿ မဂ္ဂေါ **အရဟတ္တမဂ္ဂေါ။** အရဟတ္တမေဝ ဖလံ **အရဟတ္တဖလံ။**

"အဓိမောက္ခဋ္ဌေန သဒ္ဓိန္ဒြိယ"န္တိအာဒီနိ "တထဋ္ဌေန သစ္စာ"တိပရိယန္တာနိ တေတ္တိံသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ဟေဋ္ဌာ "သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ အဓိမောက္ခဋ္ဌော"တိအာဒီဟိ တေတ္တိံသာယ ဝိဿဇ္ဇနေဟိ သမာနာနိ။ ကေဝလံ ဟိ တတ္ထ ဓမ္မေဟိ အတ္ထာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ၊ ဣဓ အတ္ထေဟိ ဓမ္မာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာတိ အယံ ဝိသေသော။ "အဝိက္ခေပဋ္ဌေန သမထော"တိအာဒီနဉ္စ စတုန္နံ ဝိဿဇ္ဇနာနံ ဟေဋ္ဌာ "သမထဿ အဝိက္ခေပဋ္ဌော"တိအာဒီနဉ္စ စတုန္နံ ဝိဿဇ္ဇနာနံ ဝိသေသော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သံဝရဋ္ဌေနာတိအာဒီနိ အဋ္ဌ ဝိဿဇ္ဇနာနိ သီလာဒိဗလပရိယောသာနဓမ္မဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ **သီလဝိသုဒ္ဓီ**တိ သုပရိသုဒ္ဓပါတိမောက္ခသံဝရာဒိစတုဗ္ဗိဓံ သီလံ ဒုဿီလျမလဝိသောဓနတော။ **စိတ္တဝိသုဒ္ဓီ**တိ သဥပစာရာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော။ စိတ္တသီသေန ဟေတ္ထ သမာဓိ ဝုတ္တော။ သော စိတ္တမလဝိသောဓနတော စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ။ **ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓီ**တိ နာမရူပါနံ ယထာသဘာဝဒဿနံ သတ္တဒိဋ္ဌိမလဝိသောဓနတော ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ။ **မုတ္တဋ္ဌေနာ**တိ တဒင်္ဂဝသေန ဥပက္ကိလေသတော ဝိမုတ္တဋ္ဌေန အာရမ္မဏေ စ အဓိမုတ္တဋ္ဌေန။ **ဝိမောက္ခော**တိ တဒင်္ဂဝိမောက္ခော။ **ပဋိဝေဓဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ**တိ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ ပုရိမဘဝပဋိဝေဓဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ၊

dibbacakkhuñāṇaṁ sattānaṁ cutūpapātapaṭivedhaṭṭhena vijjā, āsavānaṁ khaye ñāṇaṁ saccapaṭivedhaṭṭhena vijjā. **Paṭivedhaṭṭhenā**ti jānanaṭṭhena. **Pariccāgaṭṭhena vimuttī**ti yaṁ yaṁ pariccattaṁ, tato tato vimuttattā phalavimutti. **Samucchedaṭṭhena khaye ñāṇan**ti kilesasamucchindanatthena kilesakkhayakare ariyamagge ñāṇaṁ. **Paṭippassaddhaṭṭhena anuppāde ñāṇan**ti maggakiccasaṅkhātapayogapaṭippassaddhattā paṭisandhivasena anuppādabhūte taṁtaṁmaggavajjhakilesānaṁ anuppādapariyosāne uppanne ariyaphale ñāṇaṁ.

20. **Chando mūlaṭṭhenā**ti-ādīni nava vissajjanāni ariyamaggassa ādimajjhapariyosānuvasena niddiṭṭhāni. **Chando mūlaṭṭhenā**ti kusalānaṁ dhammānaṁ kattukamyatāchando paṭipattiyā ca nipphattiyā ca mūlattā mūlaṭṭhena. **Manasikāro samuṭṭhānaṭṭhenā**ti yonisomanasikāro sabbakusaladhamme samuṭṭhāpetīti samuṭṭhānaṭṭhena. **Phasso samodhānaṭṭhenā**ti yasmā taṇhāya visesena vedanā padhānakāraṇaṁ, taṇhā ca pahīyamānā visesena vedanāya pariññātāya pahīyati, tassā ca vedanāya phassova padhānakāraṇaṁ, tasmiṁ pariññāte vedanā pariññātā hoti, tasmā sattasu abhiññeyyavatthūsu phasso paṭhamaṁ vutto. So ca tikasannipātasaṅkhātassa attano kāraṇassa vasena paveditattā “tikasannipātapaccupaṭṭhāno”ti vuttattā samodhānaṭṭhena abhiññeyyo. Keci pana “ñāṇaphasso phasso”ti vadanti.

Yasmā pana vedanā cittacetasike attano vase vattāpayamānā tattha samosarati pavisati, cittasantānameva vā pavisati, tasmā **samosaraṇaṭṭhena abhiññeyyā**ti vuttā. Keci pana “sabbānipi pariññeyyāni vedanāsu samosaranti, vedanāsu pariññātāsu sabbaṁ taṇhāvatthu pariññātaṁ hoti. Taṁ kissahetu? Vedanāpaccayā hi sabbāpi taṇhā. Tasmā vedanā samosaraṇaṭṭhena abhiññeyyā”ti vadanti. Yasmā sabbagopānasīnaṁ ābandhanato kūṭāgārakaṇṇikā viya cittacetasikānaṁ sampiṇḍanato samādhi kusalānaṁ dhammānaṁ pamukho hoti jeṭṭhako, tasmā **samādhi pamukhaṭṭhenā**ti vuttaṁ. Pāmukhaṭṭhenātipi[1] pāṭho. Yasmā samathavipassanaṁ bhāventassa ārammaṇūpaṭṭhānādhipati hoti sati,

1. Pāmukkhaṭṭhenātipi (Syā)

ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ သတ္တာနံ စုတူပပါတပဋိဝေဓဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ၊ အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏံ သစ္စပဋိဝေဓဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ။ **ပဋိဝေဓဋ္ဌေနာ**တိ ဇာနနဋ္ဌေန။ **ပရိစ္စာဂဋ္ဌေန ဝိမုတ္တီ**တိ ယံ ယံ ပရိစ္စတ္တံ၊ တတော တတော ဝိမုတ္တတ္တာ ဖလဝိမုတ္တိ။ **သမုစ္ဆေဒဋ္ဌေန ခယေ ဉာဏ**န္တိ ကိလေသသမုစ္ဆိန္ဒနဋ္ဌေန ကိလေသက္ခယကရေ အရိယမဂ္ဂေ ဉာဏံ။ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဋ္ဌေန အနုပ္ပါဒေ ဉာဏ**န္တိ မဂ္ဂကိစ္စသင်္ခါတပယောဂပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ ပဋိသန္ဓိဝသေန အနုပ္ပါဒဘူတေ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသာနံ အနုပ္ပါဒပရိယောသာနေ ဥပ္ပန္နေ အရိယဖလေ ဉာဏံ။

၂၀။ **ဆန္ဒော မူလဋ္ဌေနာ**တိအာဒီနိ နဝ ဝိဿဇ္ဇနာနိ အရိယမဂ္ဂဿ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနဝသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ **ဆန္ဒော မူလဋ္ဌေနာ**တိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ကတ္တုကမျတာဆန္ဒော ပဋိပတ္တိယာ စ နိပ္ဖတ္တိယာ စ မူလတ္တာ မူလဋ္ဌေန။ **မနသိကာရော သမုဋ္ဌာနဋ္ဌေနာ**တိ ယောနိသောမနသိကာရော သဗ္ဗကုသလဓမ္မေ သမုဋ္ဌာပေတီတိ သမုဋ္ဌာနဋ္ဌေန။ **ဖဿော သမောဓာနဋ္ဌေနာ**တိ ယသ္မာ တဏှာယ ဝိသေသေန ဝေဒနာ ပဓာနကာရဏံ၊ တဏှာ စ ပဟီယမာနာ ဝိသေသေန ဝေဒနာယ ပရိညာတာယ ပဟီယတိ၊ တဿာ စ ဝေဒနာယ ဖဿောဝ ပဓာနကာရဏံ၊ တသ္မိံ ပရိညာတေ ဝေဒနာ ပရိညာတာ ဟောတိ၊ တသ္မာ သတ္တသု အဘိညေယျဝတ္ထူသု ဖဿော ပဌမံ ဝုတ္တော။ သော စ တိကသန္နိပါတသင်္ခါတဿ အတ္တနော ကာရဏဿ ဝသေန ပဝေဒိတတ္တာ “တိကသန္နိပါတပစ္စုပဋ္ဌာနော”တိ ဝုတ္တတ္တာ သမောဓာနဋ္ဌေန အဘိညေယျော။ ကေစိ ပန “ဉာဏဖဿော ဖဿော”တိ ဝဒန္တိ။

ယသ္မာ ပန ဝေဒနာ စိတ္တစေတသိကေ အတ္တနော ဝသေ ဝတ္တာပယမာနာ တတ္ထ သမောသရတိ ပဝိသတိ, စိတ္တသန္တာနမေဝ ဝါ ပဝိသတိ၊ တသ္မာ **သမောသရဏဋ္ဌေန အဘိညေယျာ**တိ ဝုတ္တာ။ ကေစိ ပန “သဗ္ဗာနိပိ ပရိညေယျာနိ ဝေဒနာသု သမောသရန္တိ၊ ဝေဒနာသု ပရိညာတာသု သဗ္ဗံ တဏှာဝတ္ထု ပရိညာတံ ဟောတိ။ တံ ကိဿဟေတု? ဝေဒနာပစ္စယာ ဟိ သဗ္ဗာပိ တဏှာ။ တသ္မာ ဝေဒနာ သမောသရဏဋ္ဌေန အဘိညေယျာ”တိ ဝဒန္တိ။ ယသ္မာ သဗ္ဗဂေါပါနသီနံ အာဗန္ဓနတော ကူဋာဂါရကဏ္ဏိကာ ဝိယ စိတ္တစေတသိကာနံ သမ္ပိဏ္ဍနတော သမာဓိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပမုခေါ ဟောတိ ဇေဋ္ဌကော၊ တသ္မာ **သမာဓိ ပမုခဋ္ဌေနာ**တိ ဝုတ္တံ။ ပါမုခဋ္ဌေနာတိပိ[၁] ပါဌော။ ယသ္မာ သမထဝိပဿနံ ဘာဝေန္တဿ အာရမ္မဏူပဋ္ဌာနာဓိပတိ ဟောတိ သတိ၊

၁-ပါမုက္ခဋ္ဌေနာတိပိ (သျာ)

satiyā upaṭṭhite ārammaṇe sabbepi kusalā dhammā sakaṁ sakaṁ kiccaṁ sādhenti, tasmā **sati ādhipateyyaṭṭhenā**ti vuttaṁ. **Paññā taduttaraṭṭhenā**ti ariyamaggapaññā tesaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uttaraṭṭhena seṭṭhaṭṭhena abhiññeyyā. Atha vā tato kilesehi, saṁsāravaṭṭato vā uttarati samatikkamatīti taduttarā, tassā attho taduttaraṭṭho. Tena **taduttaraṭṭhena.** Tatuttaraṭṭhenātipi pāṭho, tato uttaraṭṭhenāti attho. **Vimutti sāraṭṭhenā**ti phalavimutti aparihānivasena thirattā sāro, taṁ atikkamitvā aññassa pariyesitabbassa abhāvatopi sāro. Sā vimutti tena sāraṭṭhena abhiññeyyā. **Amatogadhaṁ nibbānan**ti natthi etassa maraṇasaṅkhātaṁ matanti amataṁ, kilesavisapaṭipakkhattā agadantipi amataṁ, sacchikiriyāya sattānaṁ patiṭṭhābhūtanti ogadhaṁ, saṁsāradukkhasantibhūtattā nibbutanti nibbānaṁ, natthettha taṇhāsaṅkhātaṁ vānantipi nibbānaṁ. Taṁ sāsanassa niṭṭhābhūtattā **pariyosānaṭṭhena abhiññeyyaṁ.** Evaṁ imasmiṁ abhiññeyyaniddese sattasahassāni sattasatāni cattālīsañca vissajjanāni honti.

Idāni tesaṁ evaṁ niddiṭṭhānaṁ dhammānaṁ "ye ye dhammā abhiññātā, te te dhammā ñātā hontī"ti nigamanaṁ karoti, tassa abhimukhaṁ katvā ñātā hontīti adhippāyo. **Taṁñātaṭṭhena ñāṇan**ti tesaṁ vuttappakārānaṁ dhammānaṁ jānanaṭṭhena ñāṇaṁ. **Pajānanaṭṭhena paññā**ti pakārato jānanaṭṭhena paññā. **Tena vuccatī**ti-ādito pucchitapucchā nigametvā dassitā. Tena kāraṇena "ime dhammā abhiññeyyāti sotāvadhānaṁ, taṁpajānanā paññā sutamaye ñāṇan"ti vuccatīti atthoti.

Saddhammappakāsiniyā Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya

Abhiññeyyaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Pariññeyyaniddesavaṇṇanā

21. Pariññeyyaniddese kiñcāpi pariññāsaddena ñātapariññā tīraṇapariññā pahānapariññāti tisso pariññā saṅgahitā, heṭṭhā "abhiññeyyā"ti ñātapariññāya vuttattā upari "pahātabbā"ti pahānapariññāya vuttattā tīraṇapariññāva idha adhippetā. **Phasso sāsavo upādāni-**

သတိယာ ဥပဋ္ဌိတေ အာရမ္မဏေ သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ဓမ္မာ သကံ သကံ ကိစ္စံ သာဓေန္တိ၊ တသ္မာ **သတိ အာဓိပတေယျဋ္ဌေနာ**တိ ဝုတ္တံ။ **ပညာ တဒုတ္တရဋ္ဌေနာ**တိ အရိယမဂ္ဂပညာ တေသံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥတ္တရဋ္ဌေန သေဋ္ဌဋ္ဌေန အဘိညေယျာ။ အထ ဝါ တတော ကိလေသေဟိ, သံသာရဝဋ္ဋတော ဝါ ဥတ္တရတိ သမတိက္ကမတီတိ တဒုတ္တရာ၊ တဿာ အတ္ထော တဒုတ္တရဋ္ဌော။ တေန **တဒုတ္တရဋ္ဌေန**။ တတုတ္တရဋ္ဌေနာတိပိ ပါဌော၊ တတော ဥတ္တရဋ္ဌေနာတိ အတ္ထော။ **ဝိမုတ္တိ သာရဋ္ဌေနာ**တိ ဖလဝိမုတ္တိ အပရိဟာနိဝသေန ထိရတ္တာ သာရော၊ တံ အတိက္ကမိတွာ အညဿ ပရိယေသိတဗ္ဗဿ အဘာဝတောပိ သာရော။ သာ ဝိမုတ္တိ တေန သာရဋ္ဌေန အဘိညေယျာ။ **အမတောဂဓံ နိဗ္ဗာန**န္တိ နတ္ထိ ဧတဿ မရဏသင်္ခါတံ မတန္တိ အမတံ၊ ကိလေသဝိသပဋိပက္ခတ္တာ အဂဒန္တိပိ အမတံ၊ သစ္ဆိကိရိယာယ သတ္တာနံ ပတိဋ္ဌာဘူတန္တိ ဩဂဓံ၊ သံသာရဒုက္ခသန္တိဘူတတ္တာ နိဗ္ဗုတန္တိ နိဗ္ဗာနံ၊ နတ္ထေတ္ထ တဏှာသင်္ခါတံ ဝါနန္တိပိ နိဗ္ဗာနံ။ တံ သာသနဿ နိဋ္ဌာဘူတတ္တာ **ပရိယောသာနဋ္ဌေန အဘိညေယျံ**။ ဧဝံ ဣမသ္မိံ အဘိညေယျနိဒ္ဒေသေ သတ္တသဟဿာနိ သတ္တသတာနိ စတ္တာလီသဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဟောန္တိ။

ဣဒါနိ တေသံ ဧဝံ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနံ ဓမ္မာနံ “ယေ ယေ ဓမ္မာ အဘိညာတာ၊ တေ တေ ဓမ္မာ ဉာတာ ဟောန္တီ”တိ နိဂမနံ ကရောတိ၊ တဿ အဘိမုခံ ကတွာ ဉာတာ ဟောန္တီတိ အဓိပ္ပါယော။ **တံဉာတဋ္ဌေန ဉာဏ**န္တိ တေသံ ဝုတ္တပ္ပကာရာနံ ဓမ္မာနံ ဇာနနဋ္ဌေန ဉာဏံ။ **ပဇာနနဋ္ဌေန ပညာ**တိ ပကာရတော ဇာနနဋ္ဌေန ပညာ။ **တေန ဝုစ္စတီ**တိအာဒိတော ပုစ္ဆိတပုစ္ဆာ နိဂမေတွာ ဒဿိတာ။ တေန ကာရဏေန “ဣမေ ဓမ္မာ အဘိညေယျာတိ သောတာဝဓာနံ၊ တံပဇာနနာ ပညာ သုတမယေ ဉာဏ”န္တိ ဝုစ္စတီတိ အတ္ထောတိ။

သဒ္ဓမ္မပ္ပကာသိနိယာ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ

အဘိညေယျနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပရိညေယျနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၁။ ပရိညေယျနိဒ္ဒေသေ ကိဉ္စာပိ ပရိညာသဒ္ဒေန ဉာတပရိညာ တီရဏပရိညာ ပဟာနပရိညာတိ တိဿော ပရိညာ သင်္ဂဟိတာ၊ ဟေဋ္ဌာ “အဘိညေယျာ”တိ ဉာတပရိညာယ ဝုတ္တတ္တာ ဥပရိ “ပဟာတဗ္ဗာ”တိ ပဟာနပရိညာယ ဝုတ္တတ္တာ တီရဏပရိညာဝ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ **ဖဿော သာသဝေါ ဥပါဒါနိ-**

yoti āsavānañceva upādānānañca paccayabhūto tebhūmakaphasso. Sopi hi attānaṁ ārammaṇaṁ katvā pavattamānehi saha āsavehīti sāsavo, ārammaṇabhāvaṁ upagantvā upādānasambandhanena upādānānaṁ hitoti upādāniyo. Yasmā phasse tīraṇapariññāya pariññāte phassamukhena sesāpi arūpadhammā tadanusārena ca rūpadhammā pariññāyanti, tasmā ekova phasso vutto. Evaṁ sesesupi yathāyogaṁ yojetabbaṁ.

Nāmanti cattāro khandhā arūpino nibbānañca. **Rūpan**ti cattāri ca mahābhūtāni catunnañca mahābhūtānaṁ upādāyarūpāni catuvīsati. Cattāro khandhā namanaṭṭhena nāmaṁ. Te hi ārammaṇābhimukhā namanti. Sabbampi nāmanaṭṭhena nāmaṁ. Cattāro hi khandhā ārammaṇe aññamaññaṁ nāmenti, nibbānaṁ ārammaṇādhipatipaccayatāya[1] attani anavajjadhamme nāmeti. Santativasena sītādīhi ruppanaṭṭhena rūpaṁ. **Ruppanaṭṭhenā**ti kuppanaṭṭhena. Santativipariṇāmavasena hi sītādīhi ghaṭṭanīyaṁ dhammajātaṁ rūpanti vuccati. Idha pana nāmanti lokikameva adhippetaṁ, rūpaṁ pana ekantena lokikameva.

Tisso vedanāti sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. Tā lokikā eva. **Āhārā**ti paccayā. Paccayā hi attano phalaṁ āharantīti āhārā. Kabaḷīkāro āhāro phassāhāro manosañcetanāhāro viññāṇāhāroti cattāro. Vatthuvasena kabaḷīkātabbattā kabaḷīkāro, ajjhoharitabbattā āhāro. Odanakummāsādivatthukāya ojāyetaṁ nāmaṁ. Sā hi ojaṭṭhamakarūpāni āharatīti āhāro. Cakkhusamphassādiko chabbidho phasso tisso vedanā āharatīti āhāro. Manaso sañcetanā, na sattassāti manosañcetanā yathā cittekaggatā. Manasā vā sampayuttā sañcetanā manosañcetanā yathā ājaññaratho. Tebhūmakakusalākusalacetanā. Sā hi tayo bhave āharatīti āhāro. **Viññāṇan**ti ekūnavīsatibhedaṁ paṭisandhiviññāṇaṁ. Taṁ hi paṭisandhināmarūpaṁ āharatīti āhāro. **Upādānakkhandhā**ti upādānagocarā khandhā, majjhupadalopo daṭṭhabbo. Upādānasambhūtā vā khandhā upādānakkhandhā yathā

1. Ārammaṇa-ārammaṇādhipatipaccayatāya (Sī)

ယောတိ အာသဝါနဉ္စေဝ ဥပါဒါနာနဉ္စ ပစ္စယဘူတော တေဘူမကဖဿော။ သောပိ ဟိ အတ္တာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တမာနေဟိ သဟ အာသဝေဟီတိ သာသဝေါ၊ အာရမ္မဏဘာဝံ ဥပဂန္တွာ ဥပါဒါနသမ္ဗန္ဓနေန ဥပါဒါနာနံ ဟိတောတိ ဥပါဒါနိယော။ ယသ္မာ ဖဿေ တီရဏပရိညာယ ပရိညာတေ ဖဿမုခေန သေသာပိ အရူပဓမ္မာ တဒနုသာရေန စ ရူပဓမ္မာ ပရိညာယန္တိ၊ တသ္မာ ဧကောဝ ဖဿော ဝုတ္တော။ ဧဝံ သေသေသုပိ ယထာယောဂံ ယောဇေတဗ္ဗံ။

နာမန္တိ စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော နိဗ္ဗာနဉ္စ။ **ရူပ**န္တိ စတ္တာရိ စ မဟာဘူတာနိ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပါနိ စတုဝီသတိ။ စတ္တာရော ခန္ဓာ နမနဋ္ဌေန နာမံ။ တေ ဟိ အာရမ္မဏာဘိမုခါ နမန္တိ။ သဗ္ဗမ္ပိ နာမနဋ္ဌေန နာမံ။ စတ္တာရော ဟိ ခန္ဓာ အာရမ္မဏေ အညမညံ နာမေန္တိ၊ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယတာယ[၁] အတ္တနိ အနဝဇ္ဇဓမ္မေ နာမေတိ။ သန္တတိဝသေန သီတာဒီဟိ ရုပ္ပနဋ္ဌေန ရူပံ။ **ရုပ္ပနဋ္ဌေနာ**တိ ကုပ္ပနဋ္ဌေန။ သန္တတိဝိပရိဏာမဝသေန ဟိ သီတာဒီဟိ ဃဋ္ဋနီယံ ဓမ္မဇာတံ ရူပန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဣဓ ပန နာမန္တိ လောကိကမေဝ အဓိပ္ပေတံ၊ ရူပံ ပန ဧကန္တေန လောကိကမေဝ။

တိဿော ဝေဒနာတိ သုခါ ဝေဒနာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ။ တာ လောကိကာ ဧဝ။ **အာဟာရာ**တိ ပစ္စယာ။ ပစ္စယာ ဟိ အတ္တနော ဖလံ အာဟရန္တီတိ အာဟာရာ။ ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဖဿာဟာရော မနောသဉ္စေတနာဟာရော ဝိညာဏာဟာရောတိ စတ္တာရော။ ဝတ္ထုဝသေန ကဗဠီကာတဗ္ဗတ္တာ ကဗဠီကာရော၊ အဇ္ဈောဟရိတဗ္ဗတ္တာ အာဟာရော။ ဩဒနကုမ္မာသာဒိဝတ္ထုကာယ ဩဇာယေတံ နာမံ။ သာ ဟိ ဩဇဋ္ဌမကရူပါနိ အာဟရတီတိ အာဟာရော။ စက္ခုသမ္ဖဿာဒိကော ဆဗ္ဗိဓော ဖဿော တိဿော ဝေဒနာ အာဟရတီတိ အာဟာရော။ မနသော သဉ္စေတနာ, န သတ္တဿာတိ မနောသဉ္စေတနာ ယထာ စိတ္တေကဂ္ဂတာ။ မနသာ ဝါ သမ္ပယုတ္တာ သဉ္စေတနာ မနောသဉ္စေတနာ ယထာ အာဇညရထော။ တေဘူမကကုသလာကုသလစေတနာ။ သာ ဟိ တယော ဘဝေ အာဟရတီတိ အာဟာရော။ **ဝိညာဏ**န္တိ ဧကူနဝီသတိဘေဒံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏံ။ တံ ဟိ ပဋိသန္ဓိနာမရူပံ အာဟရတီတိ အာဟာရော။ **ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ**တိ ဥပါဒါနဂေါစရာ ခန္ဓာ၊ မဇ္ဈေပဒလောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဥပါဒါနသမ္ဘူတာ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ယထာ

၁-အာရမ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယတာယ (သီ)

tiṇaggi thusaggi. Upādānavidheyyā vā khandhā upādānakkhandhā yathā rājapuriso. Upādānappabhavā vā khandhā upādānakkhandhā yathā puppharukkho phalarukkho. Upādānāni pana kāmupādānaṁ diṭṭhupādānaṁ sīlabbatupādānaṁ attavādupādānanti cattāri. Atthato pana bhusaṁ ādānanti upādānaṁ. Rūpupādānakkhandho vedanupādānakkhandho saññupādānakkhandho saṅkhārupādānakkhandho viññāṇupādānakkhandhoti pañca.

Cha ajjhattikāni āyatanānīti cakkhāyatanaṁ sotāyatanaṁ ghānāyatanaṁ jivhāyatanaṁ kāyāyatanaṁ manāyatanaṁ.

Satta viññāṇaṭṭhitiyoti katamā satta. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

Santi bhikkhave[1] sattā nānattakāyā nānattasaññino. Seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayaṁ paṭhamā viññāṇaṭṭhiti.

Santi bhikkhave sattā nānattakāyā ekattasaññino. Seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayaṁ dutiyā viññāṇaṭṭhiti.

Santi bhikkhave sattā ekattakāyā nānattasaññino. Seyyathāpi devā Ābhassarā. Ayaṁ tatiyā viññāṇaṭṭhiti.

Santi bhikkhave sattā ekattakāyā ekattasaññino. Seyyathāpi devā Subhakiṇhā. Ayaṁ catutthā viññāṇaṭṭhiti.

Santi bhikkhave sattā sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti Ākāsānañcāyatanupagā. Ayaṁ pañcamī viññāṇaṭṭhiti.

Santi bhikkhave sattā sabbaso Ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti Viññāṇañcāyatanūpagā. Ayaṁ chaṭṭhā viññāṇaṭṭhiti.

1. Aṁ 2. 427; Dī 3. 209 piṭṭhesu.

တိဏဂ္ဂိ ထုသဂ္ဂိ။ ဥပါဒါနဝိဓေယျာ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ယထာ ရာဇပုရိသော။ ဥပါဒါနပ္ပဘဝါ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ယထာ ပုပ္ဖရုက္ခော ဖလရုက္ခော။ ဥပါဒါနာနိ ပန ကာမုပါဒါနံ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ အတ္တဝါဒုပါဒါနန္တိ စတ္တာရိ။ အတ္ထတော ပန ဘုသံ အာဒါနန္တိ ဥပါဒါနံ။ ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓော ဝေဒနုပါဒါနက္ခန္ဓော သညုပါဒါနက္ခန္ဓော သင်္ခါရုပါဒါနက္ခန္ဓော ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓောတိ ပဉ္စ။

ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနီတိ စက္ခာယတနံ သောတာယတနံ ဃာနာယတနံ ဇိဝှါယတနံ ကာယာယတနံ မနာယတနံ။

သတ္တ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယောတိ ကတမာ သတ္တ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

သန္တိ ဘိက္ခဝေ[1] သတ္တာ နာနတ္တကာယာ နာနတ္တသညိနော။ သေယျထာပိ မနုဿာ ဧကစ္စေ စ ဒေဝါ ဧကစ္စေ စ ဝိနိပါတိကာ။ အယံ ပဌမာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ နာနတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော။ သေယျထာပိ ဒေဝါ ဗြဟ္မကာယိကာ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တာ။ အယံ ဒုတိယာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ ဧကတ္တကာယာ နာနတ္တသညိနော။ သေယျထာပိ ဒေဝါ အာဘဿရာ။ အယံ တတိယာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ ဧကတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော။ သေယျထာပိ ဒေဝါ သုဘကိဏှာ။ အယံ စတုတ္ထာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ သဗ္ဗသော ရူပသညာနံ သမတိက္ကမာ ပဋိဃသညာနံ အတ္ထင်္ဂမာ နာနတ္တသညာနံ အမနသိကာရာ "အနန္တော အာကာသော"တိ အာကာသာနဉ္စာယတနူပဂါ။ အယံ ပဉ္စမီ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ သဗ္ဗသော အာကာသာနဉ္စာယတနံ သမတိက္ကမ္မ "အနန္တံ ဝိညာဏ"န္တိ ဝိညာဏဉ္စာယတနူပဂါ။ အယံ ဆဋ္ဌာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ။

၁-အံ ၂-၄၂၇၊ ဒီ ၃-၂၀၉-ပိဋ္ဌေသု။

Santi bhikkhave sattā sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma “natthi kiñcī”ti Ākiñcaññāyatanūpagā. Ayaṁ sattamī viññāṇaṭṭhiti. Imā kho bhikkhave satta viññāṇaṭṭhitiyoti[1].

Viññāṇaṭṭhitiyoti paṭisandhiviññāṇassa ṭhānāni saviññāṇakā khandhā eva. Tattha **seyyathāpī**ti nidassanatthe nipāto. **Manussā**ti aparimāṇesupi cakkavāḷesu aparimāṇānaṁ manussanaṁ vaṇṇasaṇṭhānādivasena dvepi ekasadisā natthi. Yepi vaṇṇena vā saṇṭhānena vā sadisā honti, tepi ālokitavilokitādīhi visadisāva honti, tasmā **nānattakāyā**ti vuttā. Paṭisandhisaññā pana nesaṁ tihetukāpi duhetukāpi ahetukāpi hoti, tasmā **nānattasaññino**ti vuttā. **Ekacce ca devā**ti cha kāmāvacaradevā. Tesu hi kesañci kāyo nīlo hoti, kesañci pītakādivaṇṇo, saññā pana nesaṁ tihetukāpi duhetukāpi hoti, ahetukā na hoti. **Ekacce ca vinipātikā**ti catu-apāyavinimuttā Punabbasumātā[2] yakkhinī, Piyaṅkaramātā, Phussamittā, Dhammaguttāti evamādayo aññe ca vemānikā[3] petā. Etesaṁ hi odātakāḷamaṅguracchavisāmavaṇṇādivasena ceva kisathūlarassadīghavasena ca kāyo nānā hoti, manussānaṁ viya tihetukadvihetukāhetukavasena saññāpi. Te pana devā viya na mahesakkhā, kapaṇamanussā viya appesakkhā dullabhaghāsacchādanā dukkhapīḷitā viharanti. Ekacce kāḷapakkhe dukkhitā juṇhapakkhe sukhitā honti, tasmā sukhasamussayato vinipatitattā **vinipātikā**ti vuttā. Ye panettha tihetukā, tesaṁ dhammābhisamayopi hoti Piyaṅkaramātādīnaṁ viya.

Brahmakāyikāti Brahmapārisajjabrahmapurohitamahābrahmāno. **Paṭhamābhinibbattā**ti te sabbepi paṭhamajjhānena nibbattā. Brahmapārisajjā pana parittena, brahmapurohitā majjhimena, kāyo ca tesaṁ vipphārikataro hoti. Mahābrahmāno paṇītena, kāyo pana nesaṁ ativipphārikataro hoti. Iti te kāyassa nānattā, paṭhamajjhānavasena saññāya ekattā **nānattakāyā ekattasaññino**ti vuttā. Yathā ca te, evaṁ catūsu apāyesu sattā. Nirayesu hi kesañci gāvutaṁ, kesañci

---

1. Aṁ 2. 427; Dī 3. 209 piṭṭhesu.
2. Uttaramātā (Dī-Ṭṭha 2. 100; Aṁ-Ṭṭha 3. 163 piṭṭhesu) 3. Vematikā (Gaṇṭhipade)

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ သဗ္ဗသော ဝိညာဏဉ္စာယတနံ သမတိက္ကမ္မ “နတ္ထိ ကိဉ္စီ”တိ အာကိဉ္စညာယတနူပဂါ။ အယံ သတ္တမီ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ။ ဣမာ ခေါ ဘိက္ခဝေ သတ္တ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယောတိ[၁]။

ဝိညာဏဋ္ဌိတိယောတိ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဿ ဌာနာနိ သဝိညာဏကာ ခန္ဓာ ဧဝ။ တတ္ထ **သေယျထာပီ**တိ နိဒဿနတ္ထေ နိပါတော။ **မနုဿာ**တိ အပရိမာဏေသုပိ စက္ကဝါဠေသု အပရိမာဏာနံ မနုဿာနံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒိဝသေန ဒွေပိ ဧကသဒိသာ နတ္ထိ။ ယေပိ ဝဏ္ဏေန ဝါ သဏ္ဌာနေန ဝါ သဒိသာ ဟောန္တိ၊ တေပိ အာလောကိတဝိလောကိတာဒီဟိ ဝိသဒိသာဝ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ **နာနတ္တကာယာ**တိ ဝုတ္တာ။ ပဋိသန္ဓိသညာ ပန နေသံ တိဟေတုကာပိ ဒုဟေတုကာပိ အဟေတုကာပိ ဟောတိ၊ တသ္မာ **နာနတ္တသညိနော**တိ ဝုတ္တာ။ **ဧကစ္စေ စ ဒေဝါ**တိ ဆ ကာမာဝစရဒေဝါ။ တေသု ဟိ ကေသဉ္စိ ကာယော နီလော ဟောတိ, ကေသဉ္စိ ပီတကာဒိဝဏ္ဏော၊ သညာ ပန နေသံ တိဟေတုကာပိ ဒုဟေတုကာပိ ဟောတိ၊ အဟေတုကာ န ဟောတိ။ **ဧကစ္စေ စ ဝိနိပါတိကာ**တိ စတုအပါယဝိနိမုတ္တာ ပုနဗ္ဗသုမာတာ[၂] ယက္ခိနီ, ပိယင်္ကရမာတာ, ဖုဿမိတ္တာ, ဓမ္မဂုတ္တာတိ ဧဝမာဒယော အညေ စ ဝေမာနိကာ[၃] ပေတာ။ ဧတေသံ ဟိ ဩဒါတကာဠမင်္ဂုရစ္ဆဝိသာမဝဏ္ဏာဒိဝသေန စေဝ ကိသထူလရဿဒီဃဝသေန စ ကာယော နာနာ ဟောတိ, မနုဿာနံ ဝိယ တိဟေတုကဒွိဟေတုကာဟေတုကဝသေန သညာပိ။ တေ ပန ဒေဝါ ဝိယ န မဟေသက္ခာ၊ ကပဏမနုဿာ ဝိယ အပ္ပေသက္ခာ ဒုလ္လဘဃာသစ္ဆာဒနာ ဒုက္ခပီဠိတာ ဝိဟရန္တိ။ ဧကစ္စေ ကာဠပက္ခေ ဒုက္ခိတာ ဇုဏှပက္ခေ သုခိတာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ သုခသမုဿယတော ဝိနိပတိတတ္တာ **ဝိနိပါတိကာ**တိ ဝုတ္တာ။ ယေ ပနေတ္ထ တိဟေတုကာ၊ တေသံ ဓမ္မာဘိသမယောပိ ဟောတိ ပိယင်္ကရမာတာဒီနံ ဝိယ။

ဗြဟ္မကာယိကာတိ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇဗြဟ္မပုရောဟိတမဟာဗြဟ္မာနော။ **ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တာ**တိ တေ သဗ္ဗေပိ ပဌမဇ္ဈာနေန နိဗ္ဗတ္တာ။ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာ ပန ပရိတ္တေန, ဗြဟ္မပုရောဟိတာ မဇ္ဈိမေန, ကာယော စ တေသံ ဝိပ္ဖာရိကတရော ဟောတိ။ မဟာဗြဟ္မာနော ပဏီတေန, ကာယော ပန နေသံ အတိဝိပ္ဖာရိကတရော ဟောတိ။ ဣတိ တေ ကာယဿ နာနတ္တာ, ပဌမဇ္ဈာနဝသေန သညာယ ဧကတ္တာ **နာနတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော**တိ ဝုတ္တာ။ ယထာ စ တေ၊ ဧဝံ စတူသု အပါယေသု သတ္တာ။ နိရယေသု ဟိ ကေသဉ္စိ ဂါဝုတံ, ကေသဉ္စိ

၁-အံ ၂-၄၂၇၊ ဒီ ၃-၂၀၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဥတ္တရမာတာ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၀၊ အံ-ဋ္ဌ ၃-၁၆၃-ပိဋ္ဌေသု)
၃-ဝေမတိကာ (ဂဏ္ဌိပဒေ)

aḍḍhayojanaṁ, kesañci tigāvutaṁ attabhāvo hoti, Devadattassa pana yojanasatiko jāto. tiracchānesupi keci khuddakā honti, keci mahantā. Pettivisayesupi keci saṭṭhihatthā keci asītihatthā honti keci suvaṇṇā keci dubbaṇṇā. Tathā kālakañcikā asurā. Apicettha dīghapiṭṭhikā petā nāma saṭṭhiyojanikāpi honti, saññā pana sabbesampi akusalavipākāhetukāva hoti. Iti apāyikāpi “nānattakāyā ekattasaññino”ti saṅkhaṁ gacchanti.

Ābhassarāti daṇḍa-ukkāya acci viya etesaṁ sarīrato ābhā chijjitvā chijjitvā patantī viya sarati visaratīti ābhassarā. Tesu pañcakanaye dutiyatatiyajjhānadvayaṁ parittaṁ bhāvetvā uppannā **parittābhā** nāma honti, majjhimaṁ bhāvetvā uppannā **appamāṇābhā** nāma honti, paṇītaṁ bhāvetvā uppannā **ābhassarā** nāma honti. Idha pana ukkaṭṭhaparicchedavasena sabbeva te gahitā. Sabbesaṁ hi tesaṁ kāyo ekavipphārova hoti, saññā pana avitakkavicāramattā ca avitakka-avicārā cāti nānā.

Subhakiṇhāti subhena vokiṇṇā vikiṇṇā, subhena sarīrappabhāvaṇṇena ekagghanāti attho. Etesaṁ hi na ābhassarānaṁ viya chijjitvā chijjitvā pabhā gacchatīti. Catukkanaye tatiyassa, pañcakanaye catutthassa parittamajjhimapaṇītassa jhānassavasena **Parittasubha-appamāṇasubhasubhakiṇhā** nāma hutvā nibbattanti. Iti sabbepi te **ekattakāyā** ceva catutthajjhānasaññāya **ekattasaññino** cāti veditabbā. **Vehapphalā**pi catutthaviññāṇaṭṭhitimeva bhajanti. **Asaññasattā** viññāṇābhāvā ettha saṅgahaṁ na gacchanti, sattāvāsesu gacchanti.

Suddhāvāsā vivaṭṭapakkhe ṭhitā na sabbakālikā, kappasatasahassampi asaṅkhyeyampi Buddhasuññe loke na uppajjanti, soḷasakappasahabbhantare Buddhesu uppannesuyeva uppajjanti, dhammacakkappavattassa Bhagavato khandhāvārasadisā honti, tasmā neva viññāṇaṭṭhitiṁ, na ca sattāvāsaṁ bhajanti. Mahāsīvatthero pana—“na kho pana so Sāriputta sattāvāso sulabharūpo, yo mayā anāvuttapubbo iminā dīghena addhunā aññatra suddhāvāsehi devehī”ti[1] iminā suttena suddhāvāsāpi

1. Ma 1. 116 piṭṭhe.

အဍ္ဎယောဇနံ, ကေသဉ္စိ တိဂါဝုတံ အတ္တဘာဝေါ ဟောတိ၊ ဒေဝဒတ္တဿ ပန ယောဇနသတိကော ဇာတော။ တိရစ္ဆာနေသုပိ ကေစိ ခုဒ္ဒကာ ဟောန္တိ၊ ကေစိ မဟန္တာ။ ပေတ္တိဝိသယေသုပိ ကေစိ သဋ္ဌိဟတ္ထာ ကေစိ အသီတိဟတ္ထာ ဟောန္တိ ကေစိ သုဝဏ္ဏာ ကေစိ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ။ တထာ ကာလကဉ္စိကာ အသုရာ။ အပိစေတ္ထ ဒီဃပိဋ္ဌိကာ ပေတာ နာမ သဋ္ဌိယောဇနိကာပိ ဟောန္တိ၊ သညာ ပန သဗ္ဗေသမ္ပိ အကုသလဝိပါကာဟေတုကာဝ ဟောတိ။ ဣတိ အပါယိကာပိ “နာနတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော”တိ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။

အာဘဿရာတိ ဒဏ္ဍဥက္ကာယ အစ္စိ ဝိယ ဧတေသံ သရီရတော အာဘာ ဆိဇ္ဇိတွာ ဆိဇ္ဇိတွာ ပတန္တီ ဝိယ သရတိ ဝိသရတီတိ အာဘဿရာ။ တေသု ပဉ္စကနယေ ဒုတိယတတိယဇ္ဈာနဒွယံ ပရိတ္တံ ဘာဝေတွာ ဥပ္ပန္နာ **ပရိတ္တာဘာ** နာမ ဟောန္တိ၊ မဇ္ဈိမံ ဘာဝေတွာ ဥပ္ပန္နာ **အပ္ပမာဏာဘာ** နာမ ဟောန္တိ၊ ပဏီတံ ဘာဝေတွာ ဥပ္ပန္နာ **အာဘဿရာ** နာမ ဟောန္တိ။ ဣဓ ပန ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒဝသေန သဗ္ဗေဝ တေ ဂဟိတာ။ သဗ္ဗေသံ ဟိ တေသံ ကာယော ဧကဝိပ္ဖာရောဝ ဟောတိ၊ သညာ ပန အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တာ စ အဝိတက္က-အဝိစာရာ စာတိ နာနာ။

သုဘကိဏှာတိ သုဘေန ဝေါကိဏ္ဏာ ဝိကိဏ္ဏာ၊ သုဘေန သရီရပ္ပဘာဝဏ္ဏေန ဧကဂ္ဃနာတိ အတ္ထော။ ဧတေသံ ဟိ န အာဘဿရာနံ ဝိယ ဆိဇ္ဇိတွာ ဆိဇ္ဇိတွာ ပဘာ ဂစ္ဆတီတိ။ စတုက္ကနယေ တတိယဿ, ပဉ္စကနယေ စတုတ္ထဿ ပရိတ္တမဇ္ဈိမပဏီတဿ ဈာနဿဝသေန **ပရိတ္တသုဘအပ္ပမာဏသုဘသုဘကိဏှာ** နာမ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ဣတိ သဗ္ဗေပိ တေ **ဧကတ္တကာယာ** စေဝ စတုတ္ထဇ္ဈာနသညာယ **ဧကတ္တသညိနော** စာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဝေဟပ္ဖလာ**ပိ စတုတ္ထဝိညာဏဋ္ဌိတိမေဝ ဘဇန္တိ။ **အသညသတ္တာ** ဝိညာဏာဘာဝါ ဧတ္ထ သင်္ဂဟံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ သတ္တာဝါသေသု ဂစ္ဆန္တိ။

သုဒ္ဓါဝါသာ ဝိဝဋ္ဋပက္ခေ ဌိတာ န သဗ္ဗကာလိကာ၊ ကပ္ပသတသဟဿမ္ပိ အသင်္ချေယျမ္ပိ ဗုဒ္ဓသုညေ လောကေ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သောဠသကပ္ပသဟဿဗ္ဘန္တရေ ဗုဒ္ဓေသု ဥပ္ပန္နေသုယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တဿ ဘဂဝတော ခန္ဓာဝါရသဒိသာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ နေဝ ဝိညာဏဋ္ဌိတိံ, န စ သတ္တာဝါသံ ဘဇန္တိ။ မဟာသီဝတ္ထေရော ပန—“န ခေါ ပန သော သာရိပုတ္တ သတ္တာဝါသော သုလဘရူပေါ၊ ယော မယာ အနာဝုတ္ထပုဗ္ဗော ဣမိနာ ဒီဃေန အဒ္ဓုနာ အညတြ သုဒ္ဓါဝါသေဟိ ဒေဝေဟီ”တိ[၁] ဣမိနာ သုတ္တေန သုဒ္ဓါဝါသာပိ

၁-မ ၁-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။

catutthaṁ viññāṇaṭṭhitiṁ catutthaṁ sattāvāsañca bhajantīti vadati, taṁ appaṭibāhitattā suttassa anuññātaṁ.

Nevasaññānāsaññāyatanaṁ yatheva saññāya, evaṁ viññāṇassāpi sukhumattā nevaviññāṇaṁ nāviññāṇaṁ, tasmā viññāṇaṭṭhitīsu na vuttaṁ.

Aṭṭha lokadhammāti lābho alābho yaso ayaso nindā pasaṁsā sukhaṁ dukkhanti ime aṭṭha lokappavattiyā sati anuparamadhammakattā lokassa dhammāti lokadhammā. Etehi mutto satto nāma natthi, Buddhānampi hontiyeva. Yathāha—

“Aṭṭhime bhikkhave lokadhammā lokaṁ anuparivattanti, loko ca aṭṭha lokadhamme anuparivattati. Katame aṭṭha, lābho ca alābho ca yaso ca ayaso ca nindā ca pasaṁsā ca sukhañca dukkhañca. Ime kho bhikkhave aṭṭha lokadhammā lokaṁ anuparivattanti, loko ca ime aṭṭha lokadhamme anuparivattatī”ti[1].

Tattha **anuparivattantī**ti anubandhanti nappajahanti, lokato na nivattantīti attho. **Lābho**ti pabbajitassa cīvarādi, gahaṭṭhassa dhanadhaññādi lābho. Soyeva alabbhamāno lābho **alābho.** Na lābho alābhoti vuccamāne atthābhāvāpattito pariññeyyo na siyā. **Yaso**ti parivāro. Soyeva alabbhamāno yaso **ayaso. Nindā**ti avaṇṇabhaṇṇanaṁ. **Pasaṁsā**ti vaṇṇabhaṇanaṁ. **Sukhan**ti kāmāvacarānaṁ kāyikacetasikaṁ. **Dukkhan**ti puthujjanasotāpannasakadāgāmīnaṁ kāyikacetasikaṁ, anāgāmi-arahantānaṁ kāyikameva.

Nava sattāvāsāti sattānaṁ āvāsā, vasanaṭṭhānānīti attho. Tāni pana tathāpakāsitā khandhā eva. Katame nava. Vuttaṁ hetaṁ Bhagavatā—

Navayime bhikkhave[2] sattāvāsā. Katame nava, santi bhikkhave sattā nānattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi manussā

1. Aṁ 3. 7 piṭṭhe. 2. Aṁ 3. 201; Dī 3. 218 piṭṭhesu.

စတုတ္ထံ ဝိညာဏဋ္ဌိတိံ စတုတ္ထံ သတ္တာဝါသဉ္စ ဘဇန္တီတိ ဝဒတိ၊ တံ အပ္ပဋိဗာဟိတတ္တာ သုတ္တဿ အနုညာတံ။

နေဝသညာနာသညာယတနံ ယထေဝ သညာယ၊ ဧဝံ ဝိညာဏဿာပိ သုခုမတ္တာ နေဝဝိညာဏံ နာဝိညာဏံ၊ တသ္မာ ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု န ဝုတ္တံ။

အဋ္ဌ လောကဓမ္မာတိ လာဘော အလာဘော ယသော အယသော နိန္ဒာ ပသံသာ သုခံ ဒုက္ခန္တိ ဣမေ အဋ္ဌ လောကပ္ပဝတ္တိယာ သတိ အနုပရမဓမ္မကတ္တာ လောကဿ ဓမ္မာတိ လောကဓမ္မာ။ ဧတေဟိ မုတ္တော သတ္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ ဟောန္တိယေဝ။ ယထာဟ—

“အဋ္ဌိမေ ဘိက္ခဝေ လောကဓမ္မာ လောကံ အနုပရိဝတ္တန္တိ၊ လောကော စ အဋ္ဌ လောကဓမ္မေ အနုပရိဝတ္တတိ။ ကတမေ အဋ္ဌ၊ လာဘော စ အလာဘော စ ယသော စ အယသော စ နိန္ဒာ စ ပသံသာ စ သုခဉ္စ ဒုက္ခဉ္စ။ ဣမေ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဋ္ဌ လောကဓမ္မာ လောကံ အနုပရိဝတ္တန္တိ၊ လောကော စ ဣမေ အဋ္ဌ လောကဓမ္မေ အနုပရိဝတ္တတီ”တိ[၁]။

တတ္ထ **အနုပရိဝတ္တန္တီ**တိ အနုဗန္ဓန္တိ နပ္ပဇဟန္တိ၊ လောကတော န နိဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ **လာဘော**တိ ပဗ္ဗဇိတဿ စီဝရာဒိ, ဂဟဋ္ဌဿ ဓနဓညာဒိ လာဘော။ သောယေဝ အလဗ္ဘမာနော လာဘော **အလာဘော**။ န လာဘော အလာဘောတိ ဝုစ္စမာနေ အတ္ထာဘာဝါပတ္တိတော ပရိညေယျော န သိယာ။ **ယသော**တိ ပရိဝါရော။ သောယေဝ အလဗ္ဘမာနော ယသော **အယသော**။ **နိန္ဒာ**တိ အဝဏ္ဏဘဏ္ဏနံ။ **ပသံသာ**တိ ဝဏ္ဏဘဏနံ။ **သုခ**န္တိ ကာမာဝစရာနံ ကာယိကစေတသိကံ။ **ဒုက္ခ**န္တိ ပုထုဇ္ဇနသောတာပန္နသကဒါဂါမီနံ ကာယိကစေတသိကံ၊ အနာဂါမိအရဟန္တာနံ ကာယိကမေဝ။

နဝ သတ္တာဝါသာတိ သတ္တာနံ အာဝါသာ၊ ဝသနဋ္ဌာနာနီတိ အတ္ထော။ တာနိ ပန တထာပကာသိတာ ခန္ဓာ ဧဝ။ ကတမေ နဝ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဘဂဝတာ—

နဝယိမေ ဘိက္ခဝေ[၂] သတ္တာဝါသာ။ ကတမေ နဝ၊ သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ နာနတ္တကာယာ နာနတ္တသညိနော၊ သေယျထာပိ မနုဿာ

၁-အံ ၃-၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၃-၂၀၁၊ ဒီ-၃-၂၁၈-ပိဋ္ဌေသု။

ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Ayaṁ paṭhamo sattāvāso.

Santi bhikkhave sattā nānattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā brahmakāyikā paṭhamābhinibbattā. Ayaṁ dutiyo sattāvāso.

Santi bhikkhave sattā ekattakāyā nānattasaññino, seyyathāpi devā Ābhassarā. Ayaṁ tatiyo sattāvāso.

Santi bhikkhave sattā ekattakāyā ekattasaññino, seyyathāpi devā Subhakiṇhā. Ayaṁ catuttho sattāvāso.

Santi bhikkhave sattā asaññino appaṭisaṁvedino, seyyathāpi devā Asaññasattā. Ayaṁ pañcamo sattāvāso.

Santi bhikkhave sattā sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti Ākāsānañcāyatanūpagā. Ayaṁ chaṭṭho sattāvāso.

Santi bhikkhave sattā sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti Viññāṇañcāyatanūpagā. Ayaṁ sattamo sattāvāso.

Santi bhikkhave sattā sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti Ākiñcaññāyatanūpagā. Ayaṁ aṭṭhamo sattāvāso. Santi bhikkhave sattā sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma Nevasaññānāsaññāyatanūpagā. Ayaṁ navamo sattāvāso. Ime kho bhikkhave nava sattavāsāti[1].

Dasāyatanānīti cakkhāyatanaṁ rūpāyatanaṁ sotāyatanaṁ saddāyatanaṁ ghānāyatanaṁ gandhāyatanaṁ jivhāyatanaṁ rasāyatanaṁ kāyāyatanaṁ phoṭṭhabbāyatananti evaṁ dasa. Manāyatanadhammāyatanāni pana lokuttaramissakattā na gahitāni. Imesu dasasu vissajjanesu vipassanāvasena

1. Aṁ 3. 201; Dī 3. 218 piṭṭhesu.

ဧကစ္စေ စ ဒေဝါ ဧကစ္စေ စ ဝိနိပါတိကာ။ အယံ ပဌမော သတ္တာဝါသော။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ နာနတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော၊ သေယျထာပိ ဒေဝါ ဗြဟ္မကာယိကာ ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တာ။ အယံ ဒုတိယော သတ္တာဝါသော။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ ဧကတ္တကာယာ နာနတ္တသညိနော၊ သေယျထာပိ ဒေဝါ အာဘဿရာ။ အယံ တတိယော သတ္တာဝါသော။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ ဧကတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော၊ သေယျထာပိ ဒေဝါ သုဘကိဏှာ။ အယံ စတုတ္ထော သတ္တာဝါသော။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ အသညိနော အပ္ပဋိသံဝေဒိနော၊ သေယျထာပိ ဒေဝါ အသညသတ္တာ။ အယံ ပဉ္စမော သတ္တာဝါသော။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ သဗ္ဗသော ရူပသညာနံ သမတိက္ကမာ ပဋိဃသညာနံ အတ္ထင်္ဂမာ နာနတ္တသညာနံ အမနသိကာရာ "အနန္တော အာကာသော"တိ အာကာသာနဉ္စာယတနူပဂါ။ အယံ ဆဋ္ဌော သတ္တာဝါသော။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ သဗ္ဗသော အာကာသာနဉ္စာယတနံ သမတိက္ကမ္မ "အနန္တံ ဝိညာဏ"န္တိ ဝိညာဏဉ္စာယတနူပဂါ။ အယံ သတ္တမော သတ္တာဝါသော။

သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ သဗ္ဗသော ဝိညာဏဉ္စာယတနံ သမတိက္ကမ္မ "နတ္ထိ ကိဉ္စီ"တိ အာကိဉ္စညာယတနူပဂါ။ အယံ အဋ္ဌမော သတ္တာဝါသော။ သန္တိ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ သဗ္ဗသော အာကိဉ္စညာယတနံ သမတိက္ကမ္မ နေဝသညာနာသညာယတနူပဂါ။ အယံ နဝမော သတ္တာဝါသော။ ဣမေ ခေါ ဘိက္ခဝေ နဝ သတ္တဝါသာတိ[1]။

ဒသာယတနာနီတိ စက္ခာယတနံ ရူပါယတနံ သောတာယတနံ သဒ္ဒါယတနံ ဃာနာယတနံ ဂန္ဓာယတနံ ဇိဝှါယတနံ ရသာယတနံ ကာယာယတနံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနန္တိ ဧဝံ ဒသ။ မနာယတနဓမ္မာယတနာနိ ပန လောကုတ္တရမိဿကတ္တာ န ဂဟိတာနိ။ ဣမေသု ဒသသု ဝိဿဇ္ဇနေသု ဝိပဿနာဝသေန

၁-အံ ၃-၂၀၁၊ ဒီ-၃-၂၁၈-ပိဋ္ဌေသု။

tīraṇapariññā vuttā, “sabbaṁ bhikkhave pariññeyyan”ti-ādīsu pana anaññātaññassāmītindriyādīnaṁ tiṇṇaṁ, nirodhapaṭipadānaṁ sacchikiriyābhāvanaṭṭhānaṁ tesaṁyeva paṭivedhaṭṭhānaṁ dukkhādīnaṁ nissaraṇassa anuppādādīnaṁ pañcadasannaṁ, pariggahaṭṭhādīnaṁ ekatiṁsāya, uttaripaṭivedhaṭṭhādīnaṁ tiṇṇaṁ, maggaṅgānaṁ aṭṭhannaṁ, “payogānaṁ paṭippassaddhaṭṭho”ti-ādīnaṁ dvinnaṁ, asaṅkataṭṭhassa vuṭṭhānaṭṭhādīnaṁ dvinnaṁ, niyyānaṭṭhassa anubujjhanaṭṭhādīnaṁ tiṇṇaṁ, anubodhanaṭṭhādīnaṁ tiṇṇaṁ, anubodhapakkhiyādīnaṁ tiṇṇaṁ, ujjotanaṭṭhādīnaṁ catunnaṁ, patāpanaṭṭhādīnaṁ[1] aṭṭhārasannaṁ, vivaṭṭanānupassanādīnaṁ navannaṁ, khayeñāṇa-anuppādeñāṇānaṁ paññāvimuttinibbānānanti imesaṁ dhammānaṁ paṭilābhavasena tīraṇapariññā vuttā, sesānaṁ yathāyogaṁ vipassanāvasena ca paṭilābhavasena ca tīraṇapariññā vuttāti veditabbā.

Yesaṁ yesaṁ dhammānaṁ paṭilābhatthāya vāyamantassa, te te dhammā paṭiladdhā honti. Evaṁ te dhammā pariññātā ceva honti tīritā cāti hi kiccasamāpanaṭṭhena tīraṇapariññā[2] vuttā. Kicce hi samāpite te dhammā paṭiladdhā hontīti. Keci pana “avipassanūpagānaṁ[3] ñātapariññā”ti vadanti. Abhiññeyyena ñātapariññāya vuttattā taṁ na sundaraṁ. **Pariññātā ceva honti tīritā cā**ti te paṭiladdhā eva dhammā pariññātā ca nāma honti, tīritā ca nāmāti attho. Evaṁ kiccasamāpanatthavasena pariññātattho vutto hoti.

22. Idāni tamevatthaṁ ekekadhamme paṭilābhavasena yojetvā ante ca nigametvā dassetuṁ **nekkhamman**ti-ādimāha. Taṁ sabbaṁ pubbe vuttānusāreneva veditabbanti.

Pariññeyyaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Pahātabbaniddesavaṇṇanā

23. Pahātabbaniddese **asmimāno**ti rūpādīsu pañcasu upādānakkhandhesu asmīti māno. Tasmiṁ hi pahīne arahattaṁ pattaṁ hoti.

1. Pakāsanaṭṭhādīnaṁ (Sī)
2. Tīraṇapariññatā (Ka), tīraṇā (Syā)
3. Daṁdhavipassanūpagānaṁ (Sī)

တီရဏပရိညာ ဝုတ္တာ၊ “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ ပရိညေယျ”န္တိအာဒီသု ပန အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယာဒီနံ တိဏ္ဏံ, နိရောဓပဋိပဒါနံ သစ္ဆိကိရိယာဘာဝနဋ္ဌာနံ တေသံယေဝ ပဋိဝေဓဋ္ဌာနံ ဒုက္ခာဒီနံ နိဿရဏဿ အနုပ္ပါဒါဒီနံ ပဉ္စဒသန္နံ, ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌာဒီနံ ဧကတိံသာယ, ဥတ္တရိပဋိဝေဓဋ္ဌာဒီနံ တိဏ္ဏံ, မဂ္ဂင်္ဂါနံ အဋ္ဌန္နံ, “ပယောဂါနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဋ္ဌော”တိအာဒီနံ ဒွိန္နံ, အသင်္ခတဋ္ဌဿ ဝုဋ္ဌာနဋ္ဌာဒီနံ ဒွိန္နံ, နိယျာနဋ္ဌဿ အနုဗုဇ္ဈနဋ္ဌာဒီနံ တိဏ္ဏံ, အနုဗောဓနဋ္ဌာဒီနံ တိဏ္ဏံ, အနုဗောဓပက္ခိယာဒီနံ တိဏ္ဏံ, ဥဇ္ဇောတနဋ္ဌာဒီနံ စတုန္နံ, ပတာပနဋ္ဌာဒီနံ[၁] အဋ္ဌာရသန္နံ, ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာဒီနံ နဝန္နံ, ခယေဉာဏအနုပ္ပါဒေဉာဏာနံ ပညာဝိမုတ္တိနိဗ္ဗာနာနန္တိ ဣမေသံ ဓမ္မာနံ ပဋိလာဘဝသေန တီရဏပရိညာ ဝုတ္တာ၊ သေသာနံ ယထာယောဂံ ဝိပဿနာဝသေန စ ပဋိလာဘဝသေန စ တီရဏပရိညာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယေသံ ယေသံ ဓမ္မာနံ ပဋိလာဘတ္ထာယ ဝါယမန္တဿ၊ တေ တေ ဓမ္မာ ပဋိလဒ္ဓါ ဟောန္တိ။ ဧဝံ တေ ဓမ္မာ ပရိညာတာ စေဝ ဟောန္တိ တီရိတာ စာတိ ဟိ ကိစ္စသမာပနဋ္ဌေန တီရဏပရိညာ[၂] ဝုတ္တာ။ ကိစ္စေ ဟိ သမာပိတေ တေ ဓမ္မာ ပဋိလဒ္ဓါ ဟောန္တီတိ။ ကေစိ ပန “အဝိပဿနူပဂါနံ[၃] ဉာတပရိညာ”တိ ဝဒန္တိ။ အဘိညေယျေန ဉာတပရိညာယ ဝုတ္တတ္တာ တံ န သုန္ဒရံ။ **ပရိညာတာ စေဝ ဟောန္တိ တီရိတာ စာ**တိ တေ ပဋိလဒ္ဓါ ဧဝ ဓမ္မာ ပရိညာတာ စ နာမ ဟောန္တိ၊ တီရိတာ စ နာမာတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ကိစ္စသမာပနတ္ထဝသေန ပရိညာတတ္ထော ဝုတ္တော ဟောတိ။

၂၂။ ဣဒါနိ တမေဝတ္ထံ ဧကေကဓမ္မေ ပဋိလာဘဝသေန ယောဇေတွာ အန္တေ စ နိဂမေတွာ ဒဿေတုံ **နေက္ခမ္မ**န္တိအာဒိမာဟ။ တံ သဗ္ဗံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ပရိညေယျနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဟာတဗ္ဗနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၃။ ပဟာတဗ္ဗနိဒ္ဒေသေ **အသ္မိမာနော**တိ ရူပါဒီသု ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု အသ္မီတိ မာနော။ တသ္မိံ ဟိ ပဟီနေ အရဟတ္တံ ပတ္တံ ဟောတိ။

၁-ပကာသနဋ္ဌာဒီနံ (သီ)
၂-တီရဏပရိညတာ (က)၊ တီရဏာ (သျာ)
၃-ဒန္ဓဝိပဿနူပဂါနံ (သီ)

Rūparāgādīsu vijjamānesupi sesāni avatvā asmimānasseva vacanaṁ diṭṭhipatirūpakattena tassa oḷārikattāti veditabbaṁ. **Avijjā**ti suttantapariyāyena dukkhādīsu catūsu ṭhānesu aññāṇaṁ, abhidhammapariyāyena pubbantādīhi saddhiṁ aṭṭhasu. Vuttaṁ hetaṁ—

“Tattha katamā avijjā, dukkhe aññāṇaṁ, dukkhasamudaye aññāṇaṁ, dukkhanirodhe aññāṇaṁ, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya aññāṇaṁ, pubbante aññāṇaṁ, aparante aññāṇaṁ, pubbantāparante aññāṇaṁ, idappaccayatāpaṭiccasamuppannesu dhammesu aññāṇan”ti[1].

Bhavataṇhāti kāmabhavādīsu bhavesu patthanā. Yathāha—

“Tattha katamā bhavataṇhā, yo bhavesu bhavacchando bhavarāgo bhavanandī bhavataṇhā bhavasineho bhavapariḷāho bhavamucchā bhavajjhosānan”ti[2].

Tisso taṇhāti kāmataṇhā bhavataṇhā vibhavataṇhā. Tāsaṁ abhidhamme evaṁ niddeso kato—tattha katamā bhavataṇhā, bhavadiṭṭhisahagato rāgo -pa- cittassa sārāgo, ayaṁ vuccati bhavataṇhā. Tattha katamā vibhavataṇhā, ucchedadiṭṭhisahagato rāgo -pa- cittassa sārāgo, ayaṁ vuccati vibhavataṇhā. Avasesā taṇhā kāmataṇhā. Tattha katamā kāmataṇhā, kāmadhātupaṭisaṁyutto rāgo -pa- cittassa sārāgo, ayaṁ vuccati kāmataṇhā. Tattha katamā bhavataṇhā, rūpadhātu-arūpadhātupaṭisaṁyutto rāgo -pa-. Tattha katamā vibhavataṇhā, ucchedadiṭṭhisahagato rāgo -pa-.[3]

Aṭṭhakathāyaṁ pana “pañcakāmaguṇiko rāgo kāmataṇhā, rūpārūpabhavesu rāgo jhānanikantisassatadiṭṭhisahagato rāgo bhavavasena patthanā bhavataṇhā, ucchedadiṭṭhisahagato rāgo vibhavataṇhā”ti vuttaṁ. Ayaṁ dasuttarasuttapariyāyena yojanā. Saṅgītipariyāyena pana abhidhammapariyāyena ca “aparāpi tisso taṇhā kāmataṇhā rūpataṇhā arūpataṇhā. Aparāpi tisso rūpataṇhā arūpataṇhā

1. Abhi 1. 222; Abhi 2. 142. piṭṭhesu. 2. Abhi 2. 372 piṭṭhe.
3. Abhi 2. 379, 380 piṭṭhesu.

ရူပရာဂါဒီသု ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ သေသာနိ အဝတွာ အသ္မိမာနဿေဝ ဝစနံ ဒိဋ္ဌိပတိရူပကတ္တေန တဿ ဩဠာရိကတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ သုတ္တန္တပရိယာယေန ဒုက္ခာဒီသု စတူသု ဌာနေသု အညာဏံ၊ အဘိဓမ္မပရိယာယေန ပုဗ္ဗန္တာဒီဟိ သဒ္ဓိံ အဋ္ဌသု။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

“တတ္ထ ကတမာ အဝိဇ္ဇာ၊ ဒုက္ခေ အညာဏံ၊ ဒုက္ခသမုဒယေ အညာဏံ၊ ဒုက္ခနိရောဓေ အညာဏံ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ အညာဏံ၊ ပုဗ္ဗန္တေ အညာဏံ၊ အပရန္တေ အညာဏံ၊ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တေ အညာဏံ၊ ဣဒပ္ပစ္စယတာပဋိစ္စသမုပ္ပန္နေသု ဓမ္မေသု အညာဏ”န္တိ[၁]။

ဘဝတဏှာတိ ကာမဘဝါဒီသု ဘဝေသု ပတ္ထနာ။ ယထာဟ—

“တတ္ထ ကတမာ ဘဝတဏှာ၊ ယော ဘဝေသု ဘဝစ္ဆန္ဒော ဘဝရာဂေါ ဘဝနန္ဒီ ဘဝတဏှာ ဘဝသိနေဟော ဘဝပရိဠာဟော ဘဝမုစ္ဆာ ဘဝဇ္ဈောသာန”န္တိ[၂]။

တိဿော တဏှာတိ ကာမတဏှာ ဘဝတဏှာ ဝိဘဝတဏှာ။ တာသံ အဘိဓမ္မေ ဧဝံ နိဒ္ဒေသော ကတော—တတ္ထ ကတမာ ဘဝတဏှာ၊ ဘဝဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ။ပ။ စိတ္တဿ သာရာဂေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘဝတဏှာ။ တတ္ထ ကတမာ ဝိဘဝတဏှာ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ။ပ။ စိတ္တဿ သာရာဂေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဝိဘဝတဏှာ။ အဝသေသာ တဏှာ ကာမတဏှာ။ တတ္ထ ကတမာ ကာမတဏှာ၊ ကာမဓာတုပဋိသံယုတ္တော ရာဂေါ။ပ။ စိတ္တဿ သာရာဂေါ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ကာမတဏှာ။ တတ္ထ ကတမာ ဘဝတဏှာ၊ ရူပဓာတုအရူပဓာတုပဋိသံယုတ္တော ရာဂေါ။ပ။ တတ္ထ ကတမာ ဝိဘဝတဏှာ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ။ပ။[၃]

အဋ္ဌကထာယံ ပန “ပဉ္စကာမဂုဏိကော ရာဂေါ ကာမတဏှာ၊ ရူပါရူပဘဝေသု ရာဂေါ ဈာနနိကန္တိသဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ ဘဝဝသေန ပတ္ထနာ ဘဝတဏှာ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတော ရာဂေါ ဝိဘဝတဏှာ”တိ ဝုတ္တံ။ အယံ ဒသုတ္တရသုတ္တပရိယာယေန ယောဇနာ။ သင်္ဂီတိပရိယာယေန ပန အဘိဓမ္မပရိယာယေန စ “အပရာပိ တိဿော တဏှာ ကာမတဏှာ ရူပတဏှာ အရူပတဏှာ။ အပရာပိ တိဿော တဏှာ ရူပတဏှာ အရူပတဏှာ

၁-အဘိ ၁-၂၂၂၊ အဘိ ၂-၁၄၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-အဘိ ၂-၃၇၂-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဘိ ၂-၃၇၉-၃၈၀-ပိဋ္ဌေသု။

nirodhataṇhāti[1] vuttā taṇhāpi ettha yujjanti. Tāsu pañca kāmadhāturūpadhātu-arūpadhātupaṭisaṁyuttā, antimā ucchedadiṭṭhisahagatā.

Cattāro oghāti kāmogho bhavogho diṭṭhogho avijjogho. Yassa saṁvijjanti, taṁ vaṭṭasmiṁ ohananti osīdāpentīti oghā. Balavakilesā ete. Kāmaguṇasaṅkhāte kāme ogho kāmogho. Kāmataṇhāyetaṁ nāmaṁ. Rūpārūpasaṅkhāte kammato ca upapattito ca duvidhepi bhave ogho bhavogho. Bhavataṇhāyetaṁ nāmaṁ. Diṭṭhi eva ogho diṭṭhogho. "Sassato loko"ti-ādikāya diṭṭhiyā etaṁ nāmaṁ. Avijjā eva ogho avijjogho, dukkhādīsu aññāṇassetaṁ nāmaṁ.

Pañca nīvaraṇānīti kāmacchandanīvaraṇaṁ byāpādanīvaraṇaṁ thinamiddhanīvaraṇaṁ uddhaccakukkuccanīvaraṇaṁ vicikicchānīvaraṇaṁ. Cittaṁ nīvaranti pariyonandhantīti nīvaraṇāni. Kāmīyantīti kāmā. Pañca kāmaguṇā. Kāmesu chando kāmacchando. Kāmayatīti vā kāmo, kāmo eva chando, na kattukamyatāchando na dhammacchandoti kāmacchando. Kāmataṇhāyetaṁ nāmaṁ. Byāpajjati tena cittaṁ pūtibhāvaṁ gacchati, byāpādayati vā vinayācārarūpasampattihitasukhānīti byāpādo. Dosassetaṁ nāmaṁ. Thinanatā thinaṁ, middhanatā middhaṁ, anussāhasaṁhananatā asatthivighāto cāti attho. Cittassa anussāho thinaṁ, cetasikānaṁ akammaññatā middhaṁ, thinañca middhañca thinamiddhaṁ. Uddhatassa bhāvo uddhaccaṁ, avūpasamoti attho. Vikkhepassetaṁ nāmaṁ. Kucchitaṁ kataṁ kukataṁ, kukatassa bhāvo kukkuccaṁ, garahitakiriyabhāvoti attho. Pacchānutāpassetaṁ nāmaṁ. Vigatā cikicchāti vicikicchā, vigatapaññāti attho. Sabhāvaṁ vā vicinanto etāya kicchati kilamatīti vicikicchā. Buddhādīsu saṁsayassetaṁ nāmaṁ. Kāmacchando eva nīvaraṇaṁ kāmacchandanīvaraṇaṁ. Evaṁ sesesupi.

Cha dhammā, chaddhammāti vā pāṭho. **Cha taṇhākāyā**ti rūpataṇhā saddataṇhā gandhataṇhā rasataṇhā phoṭṭhabbataṇhā dhammataṇhā. Rūpe taṇhā rūpataṇhā. Sā eva kāmataṇhādibhedena anekabhedattā rāsaṭṭhena kāyoti vuttā. Evaṁ sesesupi.

1. Dī 3. 181; Abhi 2. 380 piṭṭhesu.

နိရောဓတဏှာတိ[၁] ဝုတ္တာ တဏှာပိ ဧတ္ထ ယုဇ္ဇန္တိ။ တာသု ပဉ္စ ကာမဓာတု-ရူပဓာတုအရူပဓာတုပဋိသံယုတ္တာ၊ အန္တိမာ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတာ။

စတ္တာရော ဩဃာတိ ကာမောဃော ဘဝေါဃော ဒိဋ္ဌောဃော အဝိဇ္ဇော-ဃော။ ယဿ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ တံ ဝဋ္ဋသ္မိံ ဩဟနန္တိ ဩသီဒါပေန္တီတိ ဩဃာ။ ဗလဝကိလေသာ ဧတေ။ ကာမဂုဏသင်္ခါတေ ကာမေ ဩဃော ကာမောဃော။ ကာမတဏှာယေတံ နာမံ။ ရူပါရူပသင်္ခါတေ ကမ္မတော စ ဥပပတ္တိတော စ ဒုဝိဓေပိ ဘဝေ ဩဃော ဘဝေါဃော။ ဘဝတဏှာယေတံ နာမံ။ ဒိဋ္ဌိ ဧဝ ဩဃော ဒိဋ္ဌောဃော။ “သဿတော လောကော”တိအာဒိကာယ ဒိဋ္ဌိယာ ဧတံ နာမံ။ အဝိဇ္ဇာ ဧဝ ဩဃော အဝိဇ္ဇောဃော၊ ဒုက္ခာဒီသု အညာဏဿေတံ နာမံ။

ပဉ္စ နီဝရဏာနီတိ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏံ ဗျာပါဒနီဝရဏံ ထိနမိဒ္ဓနီဝရဏံ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စနီဝရဏံ ဝိစိကိစ္ဆာနီဝရဏံ။ စိတ္တံ နီဝရန္တိ ပရိယောနန္ဓန္တီတိ နီဝရဏာနိ။ ကာမီယန္တီတိ ကာမာ။ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ။ ကာမေသု ဆန္ဒော ကာမစ္ဆန္ဒော။ ကာမယတီတိ ဝါ ကာမော၊ ကာမော ဧဝ ဆန္ဒော, န ကတ္တု-ကမျတာဆန္ဒော န ဓမ္မစ္ဆန္ဒောတိ ကာမစ္ဆန္ဒော။ ကာမတဏှာယေတံ နာမံ။ ဗျာပဇ္ဇတိ တေန စိတ္တံ ပူတိဘာဝံ ဂစ္ဆတိ, ဗျာပါဒယတိ ဝါ ဝိနယာစာရရူပ-သမ္ပတ္တိဟိတသုခါနီတိ ဗျာပါဒေါ။ ဒေါသဿေတံ နာမံ။ ထိနနတာ ထိနံ၊ မိဒ္ဓနတာ မိဒ္ဓံ၊ အနုဿာဟသံဟနနတာ အသတ္တိဝိဃာတော စာတိ အတ္ထော။ စိတ္တဿ အနုဿာဟော ထိနံ၊ စေတသိကာနံ အကမ္မညတာ မိဒ္ဓံ၊ ထိနဉ္စ မိဒ္ဓဉ္စ ထိနမိဒ္ဓံ။ ဥဒ္ဓတဿ ဘာဝေါ ဥဒ္ဓစ္စံ၊ အဝူပသမောတိ အတ္ထော။ ဝိက္ခေပဿေတံ နာမံ။ ကုစ္ဆိတံ ကတံ ကုကတံ၊ ကုကတဿ ဘာဝေါ ကုက္ကုစ္စံ၊ ဂရဟိတကိရိယဘာဝေါတိ အတ္ထော။ ပစ္ဆာနုတာပဿေတံ နာမံ။ ဝိဂတာ စိကိစ္ဆာတိ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ ဝိဂတပညာတိ အတ္ထော။ သဘာဝံ ဝါ ဝိစိနန္တော ဧတာယ ကိစ္ဆတိ ကိလမတီတိ ဝိစိကိစ္ဆာ။ ဗုဒ္ဓါဒီသု သံသယဿေတံ နာမံ။ ကာမစ္ဆန္ဒော ဧဝ နီဝရဏံ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏံ။ ဧဝံ သေသေသုပိ။

ဆ ဓမ္မာ၊ ဆဒ္ဓမ္မာတိ ဝါ ပါဌော။ **ဆ တဏှာကာယာ**တိ ရူပတဏှာ သဒ္ဒတဏှာ ဂန္ဓတဏှာ ရသတဏှာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗတဏှာ ဓမ္မတဏှာ။ ရူပေ တဏှာ ရူပတဏှာ။ သာ ဧဝ ကာမတဏှာဒိဘေဒေန အနေကဘေဒတ္တာ ရာသဋ္ဌေန ကာယောတိ ဝုတ္တာ။ ဧဝံ သေသေသုပိ။

၁- ဒီ ၃-၁၈၁၊ အဘိ ၂-၃၈၀-ပိဋ္ဌေသု။

Sattānusayāti kāmarāgānusayo paṭighānusayo mānānusayo diṭṭhānusayo vicikicchānusayo bhavarāgānusayo avijjānusayo. Appahīnaṭṭhena anusentīti anusayā. Kāmesu rāgo kāmarāgo, kāmo eva vā rāgoti kāmarāgo. Ārammaṇasmiṁ paṭihaññatīti paṭighaṁ. Ayāthāvadassanaṭṭhena diṭṭhi. Seyyādivasena maññatīti māno. Bhavesu rāgo bhavarāgo. Thāmagato kāmarāgo kāmarāgānusayo. Evaṁ sesesupi.

Aṭṭha micchattāti micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā micchākammanto micchā-ājīvo micchāvāyāmo micchāsati micchāsamādhi. “Hitasukhāvahā me bhavissantī”ti evaṁ āsīsitāpi[1] tathā-abhāvato asubhādīsuyeva subhanti-ādiviparītappavattito ca micchāsabhāvāti micchattā. Micchā passati, micchā vā etāya passantīti micchādiṭṭhi. Atha vā viparītā diṭṭhīti micchādiṭṭhi, ayāthāvadiṭṭhīti vā micchādiṭṭhi, virajjhitvā gahaṇato vā vitathā diṭṭhīti micchādiṭṭhi, anatthāvahattā paṇḍitehi kucchitā diṭṭhīti vā micchādiṭṭhi. Micchāsaṅkappādīsupi eseva nayo. **Micchādiṭṭhī**ti sassatucchedābhiniveso. **Micchāsaṅkappo**ti kāmavitakkāditividho vitakko. **Micchāvācā**ti musāvādādicatubbidhā cetanā. **Micchākammanto**ti pāṇātipātāditividhā cetanā. **Micchā-ājīvo**ti micchājīvapayogasamuṭṭhāpikā cetanā. **Micchāvāyāmo**ti akusalacittasampayuttaṁ vīriyaṁ. **Micchāsatī**ti satipaṭipakkhabhūho akusalacittuppādo. **Micchāsamādhī**ti akusalasamādhi.

Nava taṇhāmūlakāti[2] taṇhaṁ paṭicca pariyesanā, pariyesanaṁ paṭicca lābho, lābhaṁ paṭicca vinicchayo, vinicchayaṁ paṭicca chandarāgo, chandarāgaṁ paṭicca ajjhosānaṁ, ajjhosānaṁ paṭicca pariggaho, pariggahaṁ paṭicca macchariyaṁ, macchariyaṁ paṭicca ārakkho, ārakkhādhikaraṇaṁ daṇḍādānasatthādānakalahaviggahavivādatuvaṁtuvaṁpesuññamusāvādā aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti[2]. Ime nava taṇhāmūlakā dhammā. Taṇhā mūlaṁ etesanti taṇhāmūlakā. Pariyesanādayo akusalā eva. **Taṇhaṁ paṭiccā**ti taṇhaṁ nissāya. **Pariyesanā**ti rūpādi-ārammaṇapariyesanā.

1. Āsīsatopi (Sī)

2-2. Dī 2. 50; Dī 3. 253 piṭṭhesu.

သတ္တာနုသယာတိ ကာမရာဂါနုသယော ပဋိဃာနုသယော မာနာနုသယော ဒိဋ္ဌာနုသယော ဝိစိကိစ္ဆာနုသယော ဘဝရာဂါနုသယော အဝိဇ္ဇာနုသယော။ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန အနုသေန္တီတိ အနုသယာ။ ကာမေသု ရာဂေါ ကာမရာဂေါ၊ ကာမော ဧဝ ဝါ ရာဂေါတိ ကာမရာဂေါ။ အာရမ္မဏသ္မိံ ပဋိဟညတီတိ ပဋိဃံ။ အယာထာဝဒဿနဋ္ဌေန ဒိဋ္ဌိ။ သေယျာဒိဝသေန မညတီတိ မာနော။ ဘဝေသု ရာဂေါ ဘဝရာဂေါ။ ထာမဂတော ကာမရာဂေါ ကာမရာဂါနုသယော။ ဧဝံ သေသေသုပိ။

အဋ္ဌ မိစ္ဆတ္တာတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ မိစ္ဆာဝါစာ မိစ္ဆာကမ္မန္တော မိစ္ဆာအာဇီဝေါ မိစ္ဆာဝါယာမော မိစ္ဆာသတိ မိစ္ဆာသမာဓိ။ “ဟိတသုခါဝဟာ မေ ဘဝိဿန္တီ”တိ ဧဝံ အာသီသိတာပိ[၁] တထာအဘာဝတော အသုဘာဒီသုယေဝ သုဘန္တိအာဒိဝိပရီတပ္ပဝတ္တိတော စ မိစ္ဆာသဘာဝါတိ မိစ္ဆတ္တာ။ မိစ္ဆာ ပဿတိ, မိစ္ဆာ ဝါ ဧတာယ ပဿန္တီတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ အထ ဝါ ဝိပရီတာ ဒိဋ္ဌီတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ အယာထာဝဒိဋ္ဌီတိ ဝါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ ဝိရဇ္ဈိတွာ ဂဟဏတော ဝါ ဝိတထာ ဒိဋ္ဌီတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ အနတ္ထာဝဟတ္တာ ပဏ္ဍိတေဟိ ကုစ္ဆိတာ ဒိဋ္ဌီတိ ဝါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ**တိ သဿတုစ္ဆေဒါဘိနိဝေသော။ **မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ**တိ ကာမဝိတက္ကာဒိတိဝိဓော ဝိတက္ကော။ **မိစ္ဆာဝါစာ**တိ မုသာဝါဒါဒိစတုဗ္ဗိဓာ စေတနာ။ **မိစ္ဆာကမ္မန္တော**တိ ပါဏာတိပါတာဒိတိဝိဓာ စေတနာ။ **မိစ္ဆာအာဇီဝေါ**တိ မိစ္ဆာဇီဝပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ။ **မိစ္ဆာဝါယာမော**တိ အကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တံ ဝီရိယံ။ **မိစ္ဆာသတီ**တိ သတိပဋိပက္ခဘူတော အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒေါ။ **မိစ္ဆာသမာဓီ**တိ အကုသလသမာဓိ။

နဝ တဏှာမူလကာတိ[၂] တဏှံ ပဋိစ္စ ပရိယေသနာ၊ ပရိယေသနံ ပဋိစ္စ လာဘော၊ လာဘံ ပဋိစ္စ ဝိနိစ္ဆယော၊ ဝိနိစ္ဆယံ ပဋိစ္စ ဆန္ဒရာဂေါ၊ ဆန္ဒရာဂံ ပဋိစ္စ အဇ္ဈောသာနံ၊ အဇ္ဈောသာနံ ပဋိစ္စ ပရိဂ္ဂဟော၊ ပရိဂ္ဂဟံ ပဋိစ္စ မစ္ဆရိယံ၊ မစ္ဆရိယံ ပဋိစ္စ အာရက္ခော၊ အာရက္ခာဓိကရဏံ ဒဏ္ဍာဒါနသတ္ထာဒါနကလဟဝိဂ္ဂဟဝိဝါဒတုဝံတုဝံပေသုညမုသာဝါဒါ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ သမ္ဘဝန္တိ[၂]။ ဣမေ နဝ တဏှာမူလကာ ဓမ္မာ။ တဏှာ မူလံ ဧတေသန္တိ တဏှာမူလကာ။ ပရိယေသနာဒယော အကုသလာ ဧဝ။ **တဏှံ ပဋိစ္စာ**တိ တဏှံ နိဿာယ။ **ပရိယေသနာ**တိ ရူပါဒိအာရမ္မဏပရိယေသနာ။

၁-အာသီသတောပိ (သီ)

၂-၂-ဒီ ၂-၅၀၊ ဒီ ၃-၂၅၃-ပိဋ္ဌေသု။

Sā hi taṇhāya sati hoti. **Lābho**ti rūpādi-ārammaṇapaṭilābho, so hi pariyesanāya sati hoti. Vinicchayo pana ñāṇataṇhādiṭṭhivitakkavasena catubbidho. Tattha "sukhavinicchayaṁ jaññā, sukhavinicchayaṁ ñatvā ajjhattaṁ sukhamanuyuñjeyyā"ti[1] ayaṁ **ñāṇavinacchayo.** "Vinicchayoti dve vinicchayā taṇhāvinicchayo ca diṭṭhivinicchayo cā"ti[2] evaṁ āgatāni aṭṭhasatataṇhāvicaritāni **taṇhāvinicchayo.** Dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo **diṭṭhivinicchayo.** "Chando kho Devānaminda vitakkanidāno"ti[3] imasmiṁ pana sutte idha vinicchayoti vutto vitakkoyeva āgato. Lābhaṁ labhitvā hi iṭṭhāniṭṭhaṁ sundarāsundarañca vitakkeneva vinicchināti "ettakaṁ me rūpārammaṇatthāya bhavissati, ettakaṁ saddādi-ārammaṇatthāya, ettakaṁ mayhaṁ bhavissati, ettakaṁ parassa, ettakaṁ paribhuñjissāmi, ettakaṁ nidahissāmī"ti. Tena vuttaṁ "lābhaṁ paṭicca vinicchayo"ti. **Chandarāgo**ti evaṁ akusalavitakkena vitakkite vatthusmiṁ dubbalarāgo ca balavarāgo ca uppajjati. **Chando**ti ettha dubbalarāgassādhivacanaṁ, **rāgo**ti balavarāgassa. **Ajjhosānan**ti ahaṁ mamāti balavasanniṭṭhānaṁ. **Pariggaho**ti taṇhādiṭṭhivasena pariggahakaraṇaṁ. **Macchariyan**ti parehi sādhāraṇabhāvassa asahanatā. Tenevassa porāṇā evaṁ vacanatthaṁ vadanti "idaṁ acchariyaṁ mayhameva hotu, mā aññassa acchariyaṁ hotūti pavattattā macchariyanti vuccatī"ti. **Ārakkho**ti dvārapidahanamañjūsagopanādivasena suṭṭhu rakkhaṇaṁ. Adhikarotīti adhikaraṇaṁ. Kāraṇassetaṁ nāmaṁ. **Ārakkhādhikaraṇan**ti bhāvanapuṁsakaṁ, ārakkhahetūti attho. Daṇḍādānādīsu paranisedhanatthaṁ daṇḍassa ādānaṁ **daṇḍādānaṁ.** Ekatodhārādino satthassa ādānaṁ **satthādānaṁ.** Kāyakalahopi vācākalahopi **kalaho.** Purimo purimo virodho **viggaho.** Pacchimo pacchimo **vivādo.** **Tuvaṁtuvan**ti agāravavasena tuvaṁtuvaṁvacanaṁ.

Dasa micchattāti micchādiṭṭhi -pa- micchāsamādhi micchāñāṇaṁ micchāvimutti. Tattha **micchāñāṇan**ti pāpakiriyāsu upāyacintāvasena pāpaṁ katvā sukataṁ[4] mayāti paccavekkhaṇākārena ca uppanno moho. **Micchāvimuttī**ti avimuttasseva sato vimuttisaññitā.

1. Ma 3. 273 piṭṭhe. 2. Khu 7. 205 piṭṭhe. 3. Dī 2. 221 piṭṭhe. 4. Kataṁ (Syā)

သာ ဟိ တဏှာယ သတိ ဟောတိ။ **လာဘော**တိ ရူပါဒိအာရမ္မဏပဋိလာဘော၊ သော ဟိ ပရိယေသနာယ သတိ ဟောတိ။ ဝိနိစ္ဆယော ပန ဉာဏတဏှာဒိဋ္ဌိဝိတက္ကဝသေန စတုဗ္ဗိဓော။ တတ္ထ “သုခဝိနိစ္ဆယံ ဇညာ၊ သုခဝိနိစ္ဆယံ ဉတွာ အဇ္ဈတ္တံ သုခမနုယုဉ္ဇေယျာ”တိ[၁] အယံ **ဉာဏဝိနိစ္ဆယော။** “ဝိနိစ္ဆယောတိ ဒွေ ဝိနိစ္ဆယာ တဏှာဝိနိစ္ဆယော စ ဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယော စာ”တိ[၂] ဧဝံ အာဂတာနိ အဋ္ဌသတတဏှာဝိစရိတာနိ **တဏှာဝိနိစ္ဆယော။** ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော **ဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယော။** “ဆန္ဒော ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဝိတက္ကနိဒါနော”တိ[၃] ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဣဓ ဝိနိစ္ဆယောတိ ဝုတ္တော ဝိတက္ကောယေဝ အာဂတော။ လာဘံ လဘိတွာ ဟိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌံ သုန္ဒရာသုန္ဒရဉ္စ ဝိတက္ကေနေဝ ဝိနိစ္ဆိနာတိ “ဧတ္တကံ မေ ရူပါရမ္မဏတ္ထာယ ဘဝိဿတိ၊ ဧတ္တကံ သဒ္ဒါဒိအာရမ္မဏတ္ထာယ၊ ဧတ္တကံ မယှံ ဘဝိဿတိ၊ ဧတ္တကံ ပရဿ၊ ဧတ္တကံ ပရိဘုဉ္ဇိဿာမိ၊ ဧတ္တကံ နိဒဟိဿာမီ”တိ။ တေန ဝုတ္တံ “လာဘံ ပဋိစ္စ ဝိနိစ္ဆယော”တိ။ **ဆန္ဒရာဂေါ**တိ ဧဝံ အကုသလဝိတက္ကေန ဝိတက္ကိတေ ဝတ္ထုသ္မိံ ဒုဗ္ဗလရာဂေါ စ ဗလဝရာဂေါ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ဆန္ဒော**တိ ဧတ္ထ ဒုဗ္ဗလရာဂဿာဓိဝစနံ၊ **ရာဂေါ**တိ ဗလဝရာဂဿ။ **အဇ္ဈောသာန**န္တိ အဟံ မမာတိ ဗလဝသန္နိဋ္ဌာနံ။ **ပရိဂ္ဂဟော**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန ပရိဂ္ဂဟကရဏံ။ **မစ္ဆရိယ**န္တိ ပရေဟိ သာဓာရဏဘာဝဿ အသဟနတာ။ တေနေဝဿ ပေါရာဏာ ဧဝံ ဝစနတ္ထံ ဝဒန္တိ “ဣဒံ အစ္ဆရိယံ မယှမေဝ ဟောတု၊ မာ အညဿ အစ္ဆရိယံ ဟောတူတိ ပဝတ္တတ္တာ မစ္ဆရိယန္တိ ဝုစ္စတီ”တိ။ **အာရက္ခော**တိ ဒွါရပိဒဟနမဉ္ဇူသဂေါပနာဒိဝသေန သုဋ္ဌု ရက္ခဏံ။ အဓိကရောတီတိ အဓိကရဏံ။ ကာရဏဿေတံ နာမံ။ **အာရက္ခာဓိကရဏ**န္တိ ဘာဝနပုံသကံ၊ အာရက္ခဟေတူတိ အတ္ထော။ ဒဏ္ဍာဒါနာဒီသု ပရနိသေဓနတ္ထံ ဒဏ္ဍဿ အာဒါနံ **ဒဏ္ဍာဒါနံ။** ဧကတောဓာရာဒိနော သတ္ထဿ အာဒါနံ **သတ္ထာဒါနံ။** ကာယကလဟောပိ ဝါစာကလဟောပိ **ကလဟော။** ပုရိမော ပုရိမော ဝိရောဓော **ဝိဂ္ဂဟော။** ပစ္ဆိမော ပစ္ဆိမော **ဝိဝါဒေါ။** **တုဝံတုဝ**န္တိ အဂါရဝဝသေန တုဝံတုဝံဝစနံ။

ဒသ မိစ္ဆတ္တာတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ပ။ မိစ္ဆာသမာဓိ မိစ္ဆာဉာဏံ မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ။ တတ္ထ **မိစ္ဆာဉာဏ**န္တိ ပါပကိရိယာသု ဥပါယစိန္တာဝသေန ပါပံ ကတွာ သုကတံ[၄] မယာတိ ပစ္စဝေက္ခဏာကာရေန စ ဥပ္ပန္နော မောဟော။ **မိစ္ဆာဝိမုတ္တီ**တိ အဝိမုတ္တဿေဝ သတော ဝိမုတ္တိသညိတာ။

၁-မ ၃-၂၇၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၇-၂၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၂-၂၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ကတံ (သျာ)

24. Idāni anekabhedena pahānena pahātabbe dassetuṁ **dve pahānānī**ti-ādi āraddhaṁ. Pahānesu hi viññātesu tena tena pahātabbā dhammā suviññeyyā honti. Pañcasu pahānesu lokikāni ca dve pahānāni appayogaṁ nissaraṇappahānañca ṭhapetvā appayogāneva dve lokuttarapahānāni paṭhamaṁ vuttāni. Sammā ucchijjanti etena kilesāti samucchedo, pahīyanti etena kilesāti pahānaṁ, samucchedasaṅkhātaṁ pahānaṁ, na sesappahānanti **samucchedappahānaṁ.** Kilesānaṁ paṭippassaddhattā paṭippassaddhi, pahīnattā pahānaṁ, paṭippassaddhisaṅkhātaṁ pahānaṁ **paṭippassaddhippahānaṁ.** Lokaṁ uttaratīti **lokuttaro.** Nibbānasaṅkhātaṁ khayaṁ gacchatīti khayagāmī, khayagāmī ca so maggo cāti **khayagāmimaggo,** taṁ bhāvayato so maggo samucchedappahānanti attho. Tathā phalakkhaṇe lokuttaraphalameva paṭippassaddhippahānaṁ.

Kāmānametaṁ nissaraṇanti-ādīsu kāmato rūpato saṅkhatato nissaranti etenāti **nissaraṇaṁ,** tehi vā nissaṭattā[1] nissaraṇaṁ. Asubhajjhānaṁ. Kāmehi nikkhandattā **nekkhammaṁ.** Anāgāmimaggo vā. Asubhajjhānaṁ hi vikkhambhanato kāmānaṁ nissaraṇaṁ, taṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā uppādita-anāgāmimaggo pana samucchedato sabbaso kāmānaṁ accantanissaraṇaṁ. Ruppatīti rūpaṁ, na rūpaṁ arūpaṁ mittapaṭipakkhā amittā viya, lobhādipaṭipakkhā alobhādayo viya ca rūpapaṭipakkhoti attho. Phalavasena vā natthettha rūpanti arūpaṁ, arūpameva **āruppaṁ.** Arūpajjhānāni. Tāni rūpānaṁ nissaraṇaṁ nāma. Arūpehipi arahattamaggo puna uppattinivāraṇato sabbaso rūpānaṁ nissaraṇaṁ nāma. **Bhūtan**ti jātaṁ. **Saṅkhatan**ti paccayehi saṅgamma kataṁ. **Paṭiccasamuppannan**ti te te paccaye paṭicca sammā saha ca uppannaṁ. Paṭhamena sañjātattadīpanena aniccatā, dutiyena aniccassāpi sato paccayānubhāvadīpanena parāyattatā, tatiyena parāyattassāpi sato paccayānaṁ abyāpārattadīpanena evaṁdhammatā dīpitā hoti. **Nirodho**ti nibbānaṁ. Nibbānañhi āgamma dukkhaṁ nirujjhatīti nirodhoti vuccati. So eva ca sabbasaṅkhatato nissaṭattā tassa saṅkhatassa nissaraṇaṁ nāma. Aṭṭhakathāyaṁ pana—

1. Nissaraṇattā (Sī, Ka)

၂၄။ ဣဒါနိ အနေကဘေဒေန ပဟာနေန ပဟာတဗ္ဗေ ဒဿေတုံ **ဒွေ ပဟာနာနီ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ ပဟာနေသု ဟိ ဝိညာတေသု တေန တေန ပဟာတဗ္ဗာ ဓမ္မာ သုဝိညေယျာ ဟောန္တိ။ ပဉ္စသု ပဟာနေသု လောကိကာနိ စ ဒွေ ပဟာနာနိ အပ္ပယောဂံ နိဿရဏပ္ပဟာနဉ္စ ဌပေတွာ အပ္ပယောဂါနေဝ ဒွေ လောကုတ္တရပဟာနာနိ ပဌမံ ဝုတ္တာနိ။ သမ္မာ ဥစ္ဆိဇ္ဇန္တိ ဧတေန ကိလေသာတိ သမုစ္ဆေဒေါ၊ ပဟီယန္တိ ဧတေန ကိလေသာတိ ပဟာနံ၊ သမုစ္ဆေဒသင်္ခါတံ ပဟာနံ, န သေသပ္ပဟာနန္တိ **သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ**။ ကိလေသာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ၊ ပဟီနတ္တာ ပဟာနံ၊ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိသင်္ခါတံ ပဟာနံ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ**။ လောကံ ဥတ္တရတီတိ **လောကုတ္တရော**။ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ ခယံ ဂစ္ဆတီတိ ခယဂါမီ၊ ခယဂါမီ စ သော မဂ္ဂေါ စာတိ **ခယဂါမိမဂ္ဂေါ**၊ တံ ဘာဝယတော သော မဂ္ဂေါ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနန္တိ အတ္ထော။ တထာ ဖလက္ခဏေ လောကုတ္တရဖလမေဝ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ။

ကာမာနမေတံ နိဿရဏန္တိအာဒီသု ကာမတော ရူပတော သင်္ခတတော နိဿရန္တိ ဧတေနာတိ **နိဿရဏံ**၊ တေဟိ ဝါ နိဿဋတ္တာ[၁] နိဿရဏံ။ အသုဘဇ္ဈာနံ။ ကာမေဟိ နိက္ခန္တတ္တာ **နေက္ခမ္မံ**။ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ ဝါ။ အသုဘဇ္ဈာနံ ဟိ ဝိက္ခမ္ဘနတော ကာမာနံ နိဿရဏံ၊ တံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဥပ္ပါဒိတအနာဂါမိမဂ္ဂေါ ပန သမုစ္ဆေဒတော သဗ္ဗသော ကာမာနံ အစ္စန္တနိဿရဏံ။ ရုပ္ပတီတိ ရူပံ၊ န ရူပံ အရူပံ မိတ္တပဋိပက္ခာ အမိတ္တာ ဝိယ, လောဘာဒိပဋိပက္ခာ အလောဘာဒယော ဝိယ စ ရူပပဋိပက္ခောတိ အတ္ထော။ ဖလဝသေန ဝါ နတ္ထေတ္ထ ရူပန္တိ အရူပံ၊ အရူပမေဝ **အာရုပ္ပံ**။ အရူပဇ္ဈာနာနိ။ တာနိ ရူပါနံ နိဿရဏံ နာမ။ အရူပေဟိပိ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ပုန ဥပ္ပတ္တိနိဝါရဏတော သဗ္ဗသော ရူပါနံ နိဿရဏံ နာမ။ **ဘူတ**န္တိ ဇာတံ။ **သင်္ခတ**န္တိ ပစ္စယေဟိ သင်္ဂမ္မ ကတံ။ **ပဋိစ္စသမုပ္ပန္န**န္တိ တေ တေ ပစ္စယေ ပဋိစ္စ သမ္မာ သဟ စ ဥပ္ပန္နံ။ ပဌမေန သဉ္ဇာတတ္တဒီပနေန အနိစ္စတာ၊ ဒုတိယေန အနိစ္စဿာပိ သတော ပစ္စယာနုဘာဝဒီပနေန ပရာယတ္တတာ၊ တတိယေန ပရာယတ္တဿာပိ သတော ပစ္စယာနံ အဗျာပါရတ္တဒီပနေန ဧဝံဓမ္မတာ ဒီပိတာ ဟောတိ။ **နိရောဓော**တိ နိဗ္ဗာနံ။ နိဗ္ဗာနဉှိ အာဂမ္မ ဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတီတိ နိရောဓောတိ ဝုစ္စတိ။ သော ဧဝ စ သဗ္ဗသင်္ခတတော နိဿဋတ္တာ တဿ သင်္ခတဿ နိဿရဏံ နာမ။ အဋ္ဌကထာယံ ပန—

၁-နိဿရဏတ္တာ (သီ၊ က)

“Nirodho tassa nissaraṇanti idha arahattaphalaṁ nirodhoti adhippetaṁ. Arahattaphalena hi nibbāne diṭṭhe puna āyatiṁ sabbasaṅkhārā na hontīti arahattasaṅkhātassa nirodhassa paccayattā nirodhoti vuttan”ti vuttaṁ.

Nekkhammaṁ paṭiladdhassāti-ādīsu asubhajjhānassa nissaraṇatte vikkhambhanappahānena, anāgāmimaggassa nissaraṇatte samucchedappahānena kāmā pahīnā ceva honti pariccattā ca. Arūpajjhānānaṁ nissaraṇatte ca arahattamaggassa nissaraṇatte ca evameva rūpā yojetabbā. Rūpesu hi chandarāgappahānena rūpānaṁ samucchedo hoti. **Rūpā**ti cettha liṅgavipallāso kato. Nibbānassa nissaraṇatte nissaraṇappahānena, arahattaphalassa nissaraṇatte paṭippassaddhippahānena saṅkhārā pahīnā ceva honti pariccattā ca. Nibbānassa ca nissaraṇatte ārammaṇakaraṇavasena paṭilābho veditabbo.

Dukkhasaccanti-ādīsu **pariññāpaṭivedhan**ti-ādi bhāvanapuṁsakavacanaṁ. Pariññāya paṭivedho pariññāpaṭivedho. Taṁ pariññāpaṭivedhaṁ. Esa nayo sesesupi. **Pajahātī**ti tathā tathā paṭivijjhanto pahātabbe kilese pajahatīti attho gahatabbo. Lokiyalokuttaresupi chandarāgappahānena vā tāni pajahatīti attho. Pajahatītipi pāṭho. Yathā nāvā apubbaṁ acarimaṁ ekakkhaṇe cattāri kiccāni karoti, orimaṁ tīraṁ pajahati, sotaṁ chindati, bhaṇḍaṁ vahati, pārimaṁ tīraṁ appeti, evamevaṁ maggañāṇaṁ apubbaṁ acarimaṁ ekakkhaṇe cattāri saccāni abhisameti, dukkhaṁ pariññābhisamayena abhisameti, samudayaṁ pahānābhisamayena abhisameti, maggaṁ bhāvanābhisamayena abhisameti, nirodhaṁ sacchikiriyābhisamayena abhisameti. Kiṁ vuttaṁ hoti? “Nirodhaṁ ārammaṇaṁ katvā cattāri saccāni pāpuṇāti passati paṭivijjhatī”ti[1] vuttattā ekakkhaṇepi visuṁ visuṁ viya pahānāni vuttānīti veditabbāni.

Pañcasu pahānesu yaṁ sasevāle udake pakkhittena ghaṭena sevālassa viya tena tena lokiyasamādhinā nīvaraṇādīnaṁ paccanīkadhammānaṁ vikkhambhanaṁ dūrīkaraṇaṁ, idaṁ **vikkhambhanappahānaṁ** nāma. **Vikkhambhanappahānañca nīvaraṇānaṁ**

1. Visuddhi 2. 331 piṭṭhe.

“နိရောဓော တဿ နိဿရဏန္တိ ဣဓ အရဟတ္တဖလံ နိရောဓောတိ အဓိပ္ပေတံ။ အရဟတ္တဖလေန ဟိ နိဗ္ဗာနေ ဒိဋ္ဌေ ပုန အာယတိံ သဗ္ဗသင်္ခါရာ န ဟောန္တီတိ အရဟတ္တသင်္ခါတဿ နိရောဓဿ ပစ္စယတ္တာ နိရောဓောတိ ဝုတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။

နေက္ခမ္မံ ပဋိလဒ္ဓဿာတိအာဒီသု အသုဘဇ္ဈာနဿ နိဿရဏတ္တေ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန, အနာဂါမိမဂ္ဂဿ နိဿရဏတ္တေ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန ကာမာ ပဟီနာ စေဝ ဟောန္တိ ပရိစ္စတ္တာ စ။ အရူပဇ္ဈာနာနံ နိဿရဏတ္တေ စ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ နိဿရဏတ္တေ စ ဧဝမေဝ ရူပါ ယောဇေတဗ္ဗာ။ ရူပေသု ဟိ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန ရူပါနံ သမုစ္ဆေဒေါ ဟောတိ။ **ရူပါ**တိ စေတ္ထ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတော။ နိဗ္ဗာနဿ နိဿရဏတ္တေ နိဿရဏပ္ပဟာနေန, အရဟတ္တဖလဿ နိဿရဏတ္တေ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနေန သင်္ခါရာ ပဟီနာ စေဝ ဟောန္တိ ပရိစ္စတ္တာ စ။ နိဗ္ဗာနဿ စ နိဿရဏတ္တေ အာရမ္မဏကရဏဝသေန ပဋိလာဘော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုက္ခသစ္စန္တိအာဒီသု **ပရိညာပဋိဝေဓ**န္တိအာဒိ ဘာဝနပုံသကဝစနံ။ ပရိညာယ ပဋိဝေဓော ပရိညာပဋိဝေဓော။ တံ ပရိညာပဋိဝေဓံ။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ **ပဇဟာတီ**တိ တထာ တထာ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော ပဟာတဗ္ဗေ ကိလေသေ ပဇဟတီတိ အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ လောကိယလောကုတ္တရေသုပိ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန ဝါ တာနိ ပဇဟတီတိ အတ္ထော။ ပဇဟတီတိပိ ပါဌော။ ယထာ နာဝါ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဧကက္ခဏေ စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ကရောတိ၊ ဩရိမံ တီရံ ပဇဟတိ၊ သောတံ ဆိန္ဒတိ၊ ဘဏ္ဍံ ဝဟတိ၊ ပါရိမံ တီရံ အပ္ပေတိ၊ ဧဝမေဝံ မဂ္ဂဉာဏံ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဧကက္ခဏေ စတ္တာရိ သစ္စာနိ အဘိသမေတိ၊ ဒုက္ခံ ပရိညာဘိသမယေန အဘိသမေတိ၊ သမုဒယံ ပဟာနာဘိသမယေန အဘိသမေတိ၊ မဂ္ဂံ ဘာဝနာဘိသမယေန အဘိသမေတိ၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? “နိရောဓံ အာရမ္မဏံ ကတွာ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပါပုဏာတိ ပဿတိ ပဋိဝိဇ္ဈတီ”တိ[၁] ဝုတ္တတ္တာ ဧကက္ခဏေပိ ဝိသုံ ဝိသုံ ဝိယ ပဟာနာနိ ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ပဉ္စသု ပဟာနေသု ယံ သသေဝါလေ ဥဒကေ ပက္ခိတ္တေန ဃဋေန သေဝါလဿ ဝိယ တေန တေန လောကိယသမာဓိနာ နီဝရဏာဒီနံ ပစ္စနီကဓမ္မာနံ ဝိက္ခမ္ဘနံ ဒူရီကရဏံ၊ ဣဒံ **ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ** နာမ။ **ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနဉ္စ နီဝရဏာနံ**

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၃၁-ပိဋ္ဌေ။

paṭhamaṁ jhānaṁ bhāvayatoti nīvaraṇānaṁyeva pahānaṁ[1] pākaṭattā vuttanti veditabbaṁ. Nīvaraṇāni hi jhānassa pubbabhāgepi pacchābhāgepi na sahasā cittaṁ ajjhottharanti, ajjhotthaṭesu ca tesu jhānaṁ parihāyati, vitakkādayo pana dutiyajjhānādito pubbe pacchā ca appaṭipakkhā hutvā pavattanti. Tasmā nīvaraṇānaṁ vikkhambhanaṁ pākaṭaṁ. Yaṁ pana rattibhāge samujjalitena padīpena andhakārassa viya tena tena vipassanāya avayavabhūtena jhānaṅgena paṭipakkhavaseneva tassa tassa ca pahātabbadhammassa pahānaṁ, idaṁ **tadaṅgappahānaṁ** nāma. **Tadaṅgappahānañca diṭṭhigatānaṁ nibbedhabhāgiyaṁ samādhiṁ bhāvayato**ti diṭṭhigatānaṁyeva pahānaṁ oḷārikavasena vuttanti veditabbaṁ. Diṭṭhigataṁ hi oḷārikaṁ, niccasaññādayo sukhumā. Tattha **diṭṭhigatānan**ti diṭṭhiyeva diṭṭhigataṁ "gūthagataṁ muttagatan"ti-ādīni[2] viya. Gantabbābhāvato[3] ca diṭṭhiyā gatamattamevetantipi diṭṭhigataṁ, dvāsaṭṭhidiṭṭhīsu antogadhattā diṭṭhīsu gatantipi diṭṭhigataṁ. Bahuvacanena tesaṁ diṭṭhigatānaṁ. **Nibbedhabhāgiyaṁ samādhin**ti vipassanāsampayuttaṁ samādhiṁ. Yaṁ pana asanivicakkābhihatassa[4] rukkhassa viya ariyamaggañāṇena saṁyojanānaṁ dhammānaṁ yathā na puna pavattati, evaṁ pahānaṁ, idaṁ **samucchedappahānaṁ** nāma. **Nirodho nibbānan**ti nirodhasaṅkhātaṁ nibbānaṁ.

Evaṁ pahānavasena pahātabbe dhamme dassetvā idāni sarūpeneva puna pahātabbe dhamme dassetuṁ **sabbaṁ bhikkhave pahātabban**ti-ādimāha. Tattha cakkhādīni chandarāgappahānena pahātabbāni. **Rūpaṁ passanto pajahātī**ti-ādīsu rūpaṁ aniccādito passanto pahātabbe kilese pajahāti. **Cakkhuṁ -pa-. Jarāmaraṇaṁ -pa- amatogadhaṁ nibbānan**ti peyyāladvaye anaññātaññassāmītindriyaṁ "passanto pajahātī"ti-ādīsu tesu lokuttaresu anaññātaññassāmītindriyaṁ passanto udikkhanto apekkhamāno icchamāno vipassanākkhaṇesu pahātabbe kilese pajahātīti taṁtaṁdhammānurūpena yojetabbaṁ.

Pahātabbaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Pahānassa (Ka)
2. Aṁ 3. 181 piṭṭhe.
3. Gantabbabhāvato (Sī, Syā), gandhabbattābhāvato (Gaṇṭhipade)
4. Asanivisattābhihatassa (Gaṇṭhipade), Visuddhi 2. 337 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

ပဌမံ ဈာနံ ဘာဝယတောတိ နီဝရဏာနံယေဝ ပဟာနံ[၁] ပါကဋတ္တာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ နီဝရဏာနိ ဟိ ဈာနဿ ပုဗ္ဗဘာဂေပိ ပစ္ဆာဘာဂေပိ န သဟသာ စိတ္တံ အဇ္ဈောတ္ထရန္တိ၊ အဇ္ဈောတ္ထဋေသု စ တေသု ဈာနံ ပရိဟာယတိ၊ ဝိတက္ကာဒယော ပန ဒုတိယဇ္ဈာနာဒိတော ပုဗ္ဗေ ပစ္ဆာ စ အပ္ပဋိပက္ခာ ဟုတွာ ပဝတ္တန္တိ။ တသ္မာ နီဝရဏာနံ ဝိက္ခမ္ဘနံ ပါကဋံ။ ယံ ပန ရတ္တိဘာဂေ သမုဇ္ဇလိတေန ပဒီပေန အန္ဓကာရဿ ဝိယ တေန တေန ဝိပဿနာယ အဝယဝဘူတေန ဈာနင်္ဂေန ပဋိပက္ခဝသေနေဝ တဿ တဿ စ ပဟာတဗ္ဗဓမ္မဿ ပဟာနံ၊ ဣဒံ **တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ** နာမ။ **တဒင်္ဂပ္ပဟာနဉ္စ ဒိဋ္ဌိဂတာနံ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံ သမာဓိံ ဘာဝယတော**တိ ဒိဋ္ဌိဂတာနံယေဝ ပဟာနံ ဩဠာရိကဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဟိ ဩဠာရိကံ၊ နိစ္စသညာဒယော သုခုမာ။ တတ္ထ **ဒိဋ္ဌိဂတာန**န္တိ ဒိဋ္ဌိယေဝ ဒိဋ္ဌိဂတံ "ဂူထဂတံ မုတ္တဂတ"န္တိအာဒီနိ[၂] ဝိယ။ ဂန္တဗ္ဗာဘာဝတော[၃] စ ဒိဋ္ဌိယာ ဂတမတ္တမေဝေတန္တိပိ ဒိဋ္ဌိဂတံ၊ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌီသု အန္တောဂဓတ္တာ ဒိဋ္ဌီသု ဂတန္တိပိ ဒိဋ္ဌိဂတံ။ ဗဟုဝစနေန တေသံ ဒိဋ္ဌိဂတာနံ။ **နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံ သမာဓိ**န္တိ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တံ သမာဓိံ။ ယံ ပန အသနိဝိစက္ကာဘိဟတဿ[၄] ရုက္ခဿ ဝိယ အရိယမဂ္ဂဉာဏေန သံယောဇနာနံ ဓမ္မာနံ ယထာ န ပုန ပဝတ္တတိ၊ ဧဝံ ပဟာနံ၊ ဣဒံ **သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ** နာမ။ **နိရောဓော နိဗ္ဗာန**န္တိ နိရောဓသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနံ။

ဧဝံ ပဟာနဝသေန ပဟာတဗ္ဗေ ဓမ္မေ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သရူပေနေဝ ပုန ပဟာတဗ္ဗေ ဓမ္မေ ဒဿေတုံ **သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ ပဟာတဗ္ဗ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ စက္ခာဒီနိ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန ပဟာတဗ္ဗာနိ။ **ရူပံ ပဿန္တော ပဇဟာတီ**တိ-အာဒီသု ရူပံ အနိစ္စာဒိတော ပဿန္တော ပဟာတဗ္ဗေ ကိလေသေ ပဇဟာတိ။ **စက္ခုံ။ပ။ ဇရာမရဏံ။ပ။ အမတောဂဓံ နိဗ္ဗာန**န္တိ ပေယျာလဒွယေ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ "ပဿန္တော ပဇဟာတီ"တိအာဒီသု တေသု လောကုတ္တရေသု အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ ပဿန္တော ဥဒိက္ခန္တော အပေက္ခမာနော ဣစ္ဆမာနော ဝိပဿနာက္ခဏေသု ပဟာတဗ္ဗေ ကိလေသေ ပဇဟာတီတိ တံတံဓမ္မာနုရူပေန ယောဇေတဗ္ဗံ။

ပဟာတဗ္ဗနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပဟာနဿ (က)
၂-အံ ၃-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဂန္တဗ္ဗဘာဝတော (သီ၊ သျာ)၊ ဂန္ဓဗ္ဗတ္တာဘာဝတော (ဂဏ္ဌိပဒေ)
၄-အသနိဝိသတ္တာဘိဟတဿ (ဂဏ္ဌိပဒေ)၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၃၇-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

Bhāvetabbaniddesavaṇṇanā

25. Bhāvetabbaniddese **kāyagatāsatī**ti kāyagatāsatisuttante[1] vuttā ānāpānacatu-iriyāpathakhuddaka-iriyāpathadvattiṁsākāracatudhātunavasivathikāpaṭikūlavavatthāpakamanasikārasampayuttā yathānurūpaṁ rūpajjhānasampayuttā ca sati. Sā hi tesu kāyesu gatā pavattāti kāyagatāti vuccati. **Sātasahagatā**ti madhurasukhavedayitasaṅkhātena sātena saha ekuppādādibhāvaṁ gatā. Tabbhāve vokiṇṇe ārammaṇe nissaye saṁsaṭṭhe dissati **sahagata**saddo pañcasu atthesu Jinavacane. "Yāyaṁ taṇhā ponobbhavikā nandirāgasahagatā"ti[2] ettha tabbhāve, nandirāgabhūtāti attho. "Yā bhikkhave vīmaṁsā kosajjasahagatā kosajjasampayuttā"ti[3] ettha vokiṇṇe, antarantarā uppajjamānena kosajjena vokiṇṇāti attho. "Lābhī hoti rūpasahagatānaṁ vā samāpattīnaṁ arūpasahagatānaṁ vā samāpattīnan"ti[4] ettha ārammaṇe, rūpārūpārammaṇānanti attho. "Aṭṭhikasaññāsahagataṁ satisambojjhaṅgaṁ bhāvetī"ti[5] ettha nissaye, aṭṭhikasaññānissayaṁ aṭṭhikasaññaṁ bhāvetvā paṭiladdhanti attho. "Idaṁ sukhaṁ imāya pītiyā sahagataṁ hoti sahajātaṁ sampayuttan"ti[6] ettha saṁsaṭṭhe, sammissanti attho. Imasmimpi pade saṁsaṭṭho adhippeto. Sātasaṁsaṭṭhā[7] hi sātasahagatāti vuttā. Sā hi ṭhapetvā catutthaṁ jhānaṁ sesesu sātasahagatā hoti, satipi ca upekkhāsahagatatte yebhuyyavasena sātasahagatāti vuttā, purimajjhānamūlakattā vā catutthajjhānassa sātasahagatāya upekkhāsahagatāpi vuttāva hoti, upekkhāya pana sante sukhe vuttattā Bhagavatā sātasahagatāti catutthajjhānasampayuttāpi vuttāva hoti.

Samatho ca vipassanā cāti kāmacchāndādayo paccanīkadhamme sameti vināsetīti samatho. Samādhissetaṁ nāmaṁ. Aniccatādivasena vividhehi ākārehi dhamme passatīti vipassanā. Paññāyetaṁ nāmaṁ. Ime pana dve dasuttarapariyāye pubbabhāgāti vuttā, saṅgītipariyāye ca lokiyalokuttaramissakāti. **Tayo samādhī**ti savitakko savicāro

1. Ma 3. 130 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 106 piṭṭhe. 3. Saṁ 3. 244 piṭṭhe. 4. Abhi 3. 114 piṭṭhe. 5. Saṁ 3. 113 piṭṭhe. 6. Abhi 2. 268 piṭṭhe. 7. Sāte saṁsaṭṭhā (Syā)

ဘာဝေတဗ္ဗနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၅။ ဘာဝေတဗ္ဗနိဒ္ဒေသေ **ကာယဂတာသတီ**တိ ကာယဂတာသတိသုတ္တန္တေ[၁] ဝုတ္တာ အာနာပါနစတုဣရိယာပထခုဒ္ဒကဣရိယာပထဒွတ္တိံသာကာရစတုဓာတုနဝသိဝထိကာပဋိကူလဝဝတ္ထာပကမနသိကာရသမ္ပယုတ္တာ ယထာနုရူပံ ရူပဇ္ဈာနသမ္ပယုတ္တာ စ သတိ။ သာ ဟိ တေသု ကာယေသု ဂတာ ပဝတ္တာတိ ကာယဂတာတိ ဝုစ္စတိ။ **သာတသဟဂတာ**တိ မဓုရသုခဝေဒယိတသင်္ခါတေန သာတေန သဟ ဧကုပ္ပာဒါဒိဘာဝံ ဂတာ။ တဗ္ဘာဝေ ဝေါကိဏ္ဏေ အာရမ္မဏေ နိဿယေ သံသဋ္ဌေ ဒိဿတိ **သဟဂတ**သဒ္ဒေါ ပဉ္စသု အတ္ထေသု ဇိနဝစနေ။ "ယာယံ တဏှာ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ နန္ဒီရာဂသဟဂတာ"တိ[၂] ဧတ္ထ တဗ္ဘာဝေ၊ နန္ဒီရာဂဘူတာတိ အတ္ထော။ "ယာ ဘိက္ခဝေ ဝီမံသာ ကောသဇ္ဇသဟဂတာ ကောသဇ္ဇသမ္ပယုတ္တာ"တိ[၃] ဧတ္ထ ဝေါကိဏ္ဏေ၊ အန္တရန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေန ကောသဇ္ဇေန ဝေါကိဏ္ဏာတိ အတ္ထော။ "လာဘီ ဟောတိ ရူပသဟဂတာနံ ဝါ သမာပတ္တီနံ အရူပသဟဂတာနံ ဝါ သမာပတ္တီန"န္တိ[၄] ဧတ္ထ အာရမ္မဏေ၊ ရူပါရူပါရမ္မဏာနန္တိ အတ္ထော။ "အဋ္ဌိကသညာသဟဂတံ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတီ"တိ[၅] ဧတ္ထ နိဿယေ၊ အဋ္ဌိကသညာနိဿယံ အဋ္ဌိကသညံ ဘာဝေတွာ ပဋိလဒ္ဓန္တိ အတ္ထော။ "ဣဒံ သုခံ ဣမာယ ပီတိယာ သဟဂတံ ဟောတိ သဟဇာတံ သမ္ပယုတ္တ"န္တိ[၆] ဧတ္ထ သံသဋ္ဌေ၊ သမ္မိဿန္တိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိမ္ပိ ပဒေ သံသဋ္ဌော အဓိပ္ပေတော။ သာတသံသဋ္ဌာ[၇] ဟိ သာတသဟဂတာတိ ဝုတ္တာ။ သာ ဟိ ဌပေတွာ စတုတ္ထံ ဈာနံ သေသေသု သာတသဟဂတာ ဟောတိ၊ သတိပိ စ ဥပေက္ခာသဟဂတတ္တေ ယေဘုယျဝသေန သာတသဟဂတာတိ ဝုတ္တာ၊ ပုရိမဇ္ဈာနမူလကတ္တာ ဝါ စတုတ္ထဇ္ဈာနဿ သာတသဟဂတာယ ဥပေက္ခာသဟဂတာပိ ဝုတ္တာဝ ဟောတိ၊ ဥပေက္ခာယ ပန သန္တေ သုခေ ဝုတ္တတ္တာ ဘဂဝတာ သာတသဟဂတာတိ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမ္ပယုတ္တာပိ ဝုတ္တာဝ ဟောတိ။

သမထော စ ဝိပဿနာ စာတိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒယော ပစ္စနီကဓမ္မေ သမေတိ ဝိနာသေတီတိ သမထော။ သမာဓိဿေတံ နာမံ။ အနိစ္စတာဒိဝသေန ဝိဝိဓေဟိ အာကာရေဟိ ဓမ္မေ ပဿတီတိ ဝိပဿနာ။ ပညာယေတံ နာမံ။ ဣမေ ပန ဒွေ ဒသုတ္တရပရိယာယေ ပုဗ္ဗဘာဂါတိ ဝုတ္တာ၊ သင်္ဂီတိပရိယာယေ စ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာတိ။ **တယော သမာဓီ**တိ သဝိတက္ကော သဝိစာရော

၁-မ ၃-၁၃၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၁၀၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သံ ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အဘိ ၃-၁၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သံ ၃-၁၁၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အဘိ ၂-၂၆၈-ပိဋ္ဌေ။ ၇-သာတေ သံသဋ္ဌာ (သျာ)

samādhi avitakko vicāramatto samādhi avitakko avicāro samādhi. Sampayogavasena vattamānena saha vitakkena savitakko, saha vicārena savicāro. So khaṇikasamādhi vipassanāsamādhi upacārasamādhi paṭhamajjhānasamādhi. Natthi etassa vitakkoti avitakko. Vitakkavicāresu vicāro mattā paramā pamāṇaṁ etassāti vicāramatto, vicārato uttari vitakkena sampayogaṁ na gacchatīti attho. So pañcakanaye dutiyajjhānasamādhi, tadubhayavirahito avitakko avicāro samādhi. So catukkanaye dutiyajjhānādi, pañcakanaye tatiyajjhānādi rūpāvacarasamādhi. Ime tayopi lokiyā eva. Saṅgītipariyāye aparepi tayo samādhī vuttā "suññato samādhi, animitto samādhi, appaṇihito samādhī"ti[1]. Na te idha adhippetā.

Cattāro satipaṭṭhānāti kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ vedanānupassanāsatipaṭṭhānaṁ cittānupassanāsatipaṭṭhānaṁ dhammānupassanāsatipaṭṭhānaṁ. Pubbabhāge cuddasavidhena kāyaṁ pariggaṇhato kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ, navavidhena vedanaṁ pariggaṇhato vedanānupassanāsatipaṭṭhānaṁ, soḷasavidhena cittaṁ pariggaṇhato cittānupassanāsatipaṭṭhānaṁ, pañcavidhena dhamme pariggaṇhato dhammānupassanāsatipaṭṭhānaṁ veditabbaṁ. Lokuttaraṁ pana idha na adhippetaṁ. **Pañcaṅgiko samādhī**ti pañca aṅgāni assa santīti pañcaṅgiko. Catutthajjhānasamādhi. Pītipharaṇatā sukhapharaṇatā cetopharaṇatā ālokapharaṇatā paccavekkhaṇanimittanti pañca aṅgāni. Pītiṁ pharamānā uppajjatīti dvīsu jhānesu paññā **pītipharaṇatā** nāma. Sukhaṁ pharamānā uppajjatīti tīsu jhānesu paññā **sukhapharaṇatā** nāma. Paresaṁ ceto pharamānā uppajjatīti cetopariyapaññā **cetopharaṇatā** nāma. Ālokaṁ pharamānā uppajjatīti dibbacakkhupaññā **ālokapharaṇatā** nāma. Paccavekkhaṇañāṇaṁ **paccavekkhaṇanimittaṁ** nāma. Vuttampi cetaṁ—

"Dvīsu jhānesu paññā pītipharaṇatā, tīsu jhānesu paññā sukhapharaṇatā, paracittapaññā cetopharaṇatā, dibbacakkhupaññā ālokapharaṇatā, tamhā tamhā samādhimhā vuṭṭhitassa paccavekkhaṇañāṇaṁ paccavekkhaṇanimittan"ti[2].

1. Dī 3. 184 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 346 piṭṭhe.

သမာဓိ အဝိတက္ကော ဝိစာရမတ္တော သမာဓိ အဝိတက္ကော အဝိစာရော သမာဓိ။ သမ္ပယောဂဝသေန ဝတ္တမာနေန သဟ ဝိတက္ကေန သဝိတက္ကော၊ သဟ ဝိစာရေန သဝိစာရော။ သော ခဏိကသမာဓိ ဝိပဿနာသမာဓိ ဥပစာရသမာဓိ ပဌမဇ္ဈာနသမာဓိ။ နတ္ထိ ဧတဿ ဝိတက္ကောတိ အဝိတက္ကော။ ဝိတက္ကဝိစာရေသု ဝိစာရော မတ္တာ ပရမာ ပမာဏံ ဧတဿာတိ ဝိစာရမတ္တော၊ ဝိစာရတော ဥတ္တရိ ဝိတက္ကေန သမ္ပယောဂံ န ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ သော ပဉ္စကနယေ ဒုတိယဇ္ဈာနသမာဓိ၊ တဒုဘယဝိရဟိတော အဝိတက္ကော အဝိစာရော သမာဓိ။ သော စတုက္ကနယေ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒိ, ပဉ္စကနယေ တတိယဇ္ဈာနာဒိ ရူပါဝစရသမာဓိ။ ဣမေ တယောပိ လောကိယာ ဧဝ။ သင်္ဂီတိပရိယာယေ အပရေပိ တယော သမာဓီ ဝုတ္တာ "သုညတော သမာဓိ၊ အနိမိတ္တော သမာဓိ၊ အပ္ပဏိဟိတော သမာဓီ"တိ[1]။ န တေ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။

စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာတိ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ။ ပုဗ္ဗဘာဂေ စုဒ္ဒသဝိဓေန ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှတော ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ၊ နဝဝိဓေန ဝေဒနံ ပရိဂ္ဂဏှတော ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ၊ သောဠသဝိဓေန စိတ္တံ ပရိဂ္ဂဏှတော စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ၊ ပဉ္စဝိဓေန ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှတော ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ လောကုတ္တရံ ပန ဣဓ န အဓိပ္ပေတံ။ **ပဉ္စင်္ဂိကော သမာဓီ**တိ ပဉ္စ အင်္ဂါနိ အဿ သန္တီတိ ပဉ္စင်္ဂိကော။ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာဓိ။ ပီတိဖရဏတာ သုခဖရဏတာ စေတောဖရဏတာ အာလောကဖရဏတာ ပစ္စဝေက္ခဏနိမိတ္တန္တိ ပဉ္စ အင်္ဂါနိ။ ပီတိံ ဖရမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဒွီသု ဈာနေသု ပညာ **ပီတိဖရဏတာ** နာမ။ သုခံ ဖရမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ တီသု ဈာနေသု ပညာ **သုခဖရဏတာ** နာမ။ ပရေသံ စေတော ဖရမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ စေတောပရိယပညာ **စေတောဖရဏတာ** နာမ။ အာလောကံ ဖရမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဒိဗ္ဗစက္ခုပညာ **အာလောကဖရဏတာ** နာမ။ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ **ပစ္စဝေက္ခဏနိမိတ္တံ** နာမ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

"ဒွီသု ဈာနေသု ပညာ ပီတိဖရဏတာ၊ တီသု ဈာနေသု ပညာ သုခဖရဏတာ၊ ပရစိတ္တပညာ စေတောဖရဏတာ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုပညာ အာလောကဖရဏတာ၊ တမှာ တမှာ သမာဓိမှာ ဝုဋ္ဌိတဿ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏနိမိတ္တ"န္တိ[2]။

၁-ဒီ ၃-၁၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။

Taṁ hi vuṭṭhitasamādhissa pavattākāragahaṇato nimittanti vuttaṁ. Tattha ca pītipharaṇatā sukhapharaṇatā dve pādā viya, cetopharaṇatā ālokapharaṇatā dve hatthā viya, abhiññāpādakaṁ catutthajjhānaṁ majjhimakāyo viya, paccavekkhaṇanimittaṁ sīsaṁ viya. Iti āyasmā Dhammasenāpati Sāriputtatthero pañcaṅgikaṁ sammāsamādhiṁ aṅgapaccaṅgasampannaṁ purisaṁ viya katvā dassesi.

Cha anussatiṭṭhānānīti punappunaṁ uppajjanato satiyo eva anussatiyo, pavattitabbaṭṭhānasmiṁyeva pavattattā saddhāpabbajitassa kulaputtassa anurūpā satiyotipi anussatiyo, anussatiyo eva pīti-ādīnaṁ ṭhānattā anussatiṭṭhānāni. Katamāni cha. Buddhānussati dhammānussati saṁghānussati sīlānussati cāgānussati devatānussati[1]. **Bojjhaṅgā**ti bodhiyā, bodhissa vā aṅgā. Idaṁ vuttaṁ hoti—yā esā dhammasāmaggī yāyalokuttaramaggakkhaṇe uppajjamānāya līnuddhaccapatiṭṭhānāyūhanakāmasukhattakilamathānuyoga-ucchedasassatābhinivesādīnaṁ anekesaṁ upaddavānaṁ paṭipakkhabhūtāya satidhammavicaravīriyapītipassaddhisamādhi-upekkhāsaṅkhātāya dhammasāmaggiyā ariyasāvako bujjhatīti katvā bodhīti vuccati, **bujjhatī**ti kilesasantānaniddāya vuṭṭhahati, cattāri vā ariyasaccāni paṭivijjhati, nibbānameva vā sacchikaroti, tassā dhammasāmaggisaṅkhātāya bodhiyā aṅgātipi bojjhaṅgā jhānaṅgamaggaṅgādayo viya. Yo panesa[2] yathāvuttappakārāya etāya dhammasāmaggiyā bujjhatīti katvā ariyasāvako bodhīti vuccati, tassa bodhissa aṅgātipi bojjhaṅgā senaṅgarathaṅgādayo viya. Tenāhu Aṭṭhakathācariyā "bujjhanakassa puggalassa aṅgāti vā bojjhaṅgā"ti. Apica "bojjhaṅgāti kenaṭṭhena bojjhaṅgā, bodhāya saṁvattantīti bojjhaṅgā"ti-ādinā[3] nayena bojjhaṅgaṭṭho veditabbo. **Ariyo aṭṭhaṅgiko maggo**ti taṁtaṁmaggavajjhakilesehi ārakattā ariyabhāvakarattā ariyaphalapaṭilābhakarattā ca ariyo. Aṭṭha aṅgāni assāti aṭṭhaṅgiko. Soyaṁ caturaṅgikā viya senā, pañcaṅgikaṁ viya ca tūriyaṁ aṅgamattameva hoti, aṅgavinimutto natthi. Bojjhaṅgamaggaṅgā lokuttarā, dasuttarapariyāyena pubbabhāgāpi labbhanti.

---

1. Dī 3. 207 piṭṭhe. 2. Yopesa (Ka), yo cesa (Syā) 3. Khu 9. 302 piṭṭhe.

တံ ဟိ ဝုဋ္ဌိတသမာဓိဿ ပဝတ္တာကာရဂဟဏတော နိမိတ္တန္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ စ ပီတိဖရဏတာ သုခဖရဏတာ ဒွေ ပါဒါ ဝိယ၊ စေတောဖရဏတာ အာလောကဖရဏတာ ဒွေ ဟတ္ထာ ဝိယ၊ အဘိညာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ မဇ္ဈိမကာယော ဝိယ၊ ပစ္စဝေက္ခဏနိမိတ္တံ သီသံ ဝိယ။ ဣတိ အာယသ္မာ ဓမ္မသေနာပတိ သာရိပုတ္တတ္ထေရော ပဉ္စင်္ဂိကံ သမ္မာသမာဓိံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမ္ပန္နံ ပုရိသံ ဝိယ ကတွာ ဒဿေသိ။

ဆ အနုဿတိဋ္ဌာနာနီတိ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော သတိယော ဧဝ အနုဿတိယော၊ ပဝတ္တိတဗ္ဗဋ္ဌာနသ္မိံယေဝ ပဝတ္တတ္တာ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတဿ ကုလပုတ္တဿ အနုရူပါ သတိယောတိပိ အနုဿတိယော၊ အနုဿတိယော ဧဝ ပီတိအာဒီနံ ဌာနတ္တာ အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ။ ကတမာနိ ဆ။ ဗုဒ္ဓါနုဿတိ ဓမ္မာနုဿတိ သံဃာနုဿတိ သီလာနုဿတိ စာဂါနုဿတိ ဒေဝတာနုဿတိ[၁]။ **ဗောဇ္ဈင်္ဂါ**တိ ဗောဓိယာ, ဗောဓိဿ ဝါ အင်္ဂါ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယာ ဧသာ ဓမ္မသာမဂ္ဂီ ယာယ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ လီနုဒ္ဓစ္စပတိဋ္ဌာနာယူဟနကာမသုခတ္တကိလမထာနုယောဂဥစ္ဆေဒသဿတာဘိနိဝေသာဒီနံ အနေကေသံ ဥပဒ္ဒဝါနံ ပဋိပက္ခဘူတာယ သတိဓမ္မဝိစယဝီရိယပီတိပဿဒ္ဓိသမာဓိဥပေက္ခာသင်္ခါတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ အရိယသာဝကော ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ ဗောဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ **ဗုဇ္ဈတီ**တိ ကိလေသသန္တာနနိဒ္ဒါယ ဝုဋ္ဌဟတိ၊ စတ္တာရိ ဝါ အရိယသစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ သစ္ဆိကရောတိ၊ တဿာ ဓမ္မသာမဂ္ဂိသင်္ခါတာယ ဗောဓိယာ အင်္ဂါတိပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဈာနင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါဒယော ဝိယ။ ယော ပနေသ[၂] ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာယ ဧတာယ ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ ဗုဇ္ဈတီတိ ကတွာ အရိယသာဝကော ဗောဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဗောဓိဿ အင်္ဂါတိပိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ သေနင်္ဂရထင်္ဂါဒယော ဝိယ။ တေနာဟု အဋ္ဌကထာစရိယာ "ဗုဇ္ဈနကဿ ပုဂ္ဂလဿ အင်္ဂါတိ ဝါ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ"တိ။ အပိစ "ဗောဇ္ဈင်္ဂါတိ ကေနဋ္ဌေန ဗောဇ္ဈင်္ဂါ၊ ဗောဓာယ သံဝတ္တန္တီတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ"တိအာဒိနာ[၃] နယေန ဗောဇ္ဈင်္ဂဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ**တိ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ အရိယဘာဝကရတ္တာ အရိယဖလပဋိလာဘကရတ္တာ စ အရိယော။ အဋ္ဌ အင်္ဂါနိ အဿာတိ အဋ္ဌင်္ဂိကော။ သောယံ စတုရင်္ဂိကာ ဝိယ သေနာ, ပဉ္စင်္ဂိကံ ဝိယ စ တူရိယံ အင်္ဂမတ္တမေဝ ဟောတိ၊ အင်္ဂဝိနိမုတ္တော နတ္ထိ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါ လောကုတ္တရာ၊ ဒသုတ္တရပရိယာယေန ပုဗ္ဗဘာဂါပိ လဗ္ဘန္တိ။

၁-ဒီ ၃-၂၀၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ယောပေသ (က)၊ ယော စေသ (သျာ) ၃-ခု ၉-၃၀၂-ပိဋ္ဌေ။

Nava pārisuddhipadhāniyaṅgānīti sīlavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, cittavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, diṭṭhivisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, kaṅkhāvitaraṇavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, maggāmaggañāṇadassanavisuddhi pārisuddhipadhānāyaṅgaṁ, paṭipadāñāṇadassanavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, ñāṇadassanavisuddhi pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, paññā pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ, vimutti pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ[1]. **Sīlavisuddhī**ti visuddhiṁ pāpetuṁ samatthaṁ catupārisuddhisīlaṁ. Taṁ hi dussīlyamalaṁ[2] visodheti. **Pārisuddhipadhāniyaṅgan**ti parisuddhabhāvassa[3] padhānaṁ uttamaṁ aṅgaṁ. **Cittavisuddhī**ti vipassanāya padaṭṭhānabhūtā paguṇā aṭṭha samāpattiyo. Tā hi kāmacchandādicittamalaṁ visodhenti. **Diṭṭhivisuddhī**ti sappaccayanāmarūpadassanaṁ. Taṁ hi sattadiṭṭhimalaṁ visodheti. **Kaṅkhāvitaraṇavisuddhī**ti paccayākārañāṇaṁ. Tena hi tīsu addhāsu paccayavasena dhammā pavattantīti passanto tīsupi addhāsu sattakaṅkhāmalaṁ vitaranto visujjhati. **Maggāmaggañāṇadassanavisuddhī**ti udayabbayānupassanakkhaṇe uppannā obhāsañāṇapītipassaddhisukha-adhimokkhapaggaha-upaṭṭhāna-upekkhānikantīti dasa vipassanupakkilesā, na maggo, vīthipaṭipannaṁ udayabbañāṇaṁ maggoti evaṁ maggāmagge ñāṇaṁ nāma. Tena hi amaggamalaṁ visodheti. **Paṭipadāñāṇadassanavisuddhī**ti vīthipaṭipannaṁ udayabbayānupassanāñāṇaṁ bhaṅgānupassanāñāṇaṁ bhayatupaṭṭhānānupassanāñāṇaṁ ādīnavānupassanāñāṇaṁ nibbidānupassanāñāṇaṁ muñcitukamyatāñāṇaṁ paṭisaṅkhānupassanāñāṇaṁ saṅkhārupekkhāñāṇaṁ anulomañāṇanti imāni nava vipassanāñāṇāni. Tāni hi niccasaññādimalaṁ visodhenti. **Ñāṇadassanavisuddhī**ti catu-ariyamaggapaññā. Sā hi samucchedato sakasakamaggavajjhakilesamalaṁ visodheti. **Paññā**ti arahattaphalapaññā. **Vimuttī**ti arahattaphalavimutti.

Dasa kasiṇāyatanānīti "Pathavīkasiṇameko sañjānāti uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇaṁ, āpokasiṇameko sañjānāti -pa-. Tejokasiṇameko sañjānāti. Vāyokasiṇameko sañjānāti. Nīlakasiṇameko sañjānāti. Pītakasiṇameko sañjānāti. Lohitakasiṇameko sañjānāti. Odātakasiṇameko sañjānāti. Ākāsakasiṇameko sañjānāti. Viññāṇakasiṇameko sañjānāti uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇan"ti[4] evaṁ vuttāni dasa.

1. Dī 3. 252 piṭṭhe.
2. Dussīlamalaṁ (Syā)
3. Pārisuddhibhāvassa (Syā, Ka)
4. Aṁ 3. 293; Dī 3. 257 piṭṭhesu.

နဝ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂါနီတိ သီလဝိသုဒ္ဓိ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ၊ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ၊ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ၊ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ၊ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ၊ ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ၊ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ၊ ပညာ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ၊ ဝိမုတ္တိ ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ[၁]။ **သီလဝိသုဒ္ဓီ**တိ ဝိသုဒ္ဓိံ ပါပေတုံ သမတ္ထံ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ တံ ဟိ ဒုဿီလျမလံ[၂] ဝိသောဓေတိ။ **ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂ**န္တိ ပရိသုဒ္ဓဘာဝဿ[၃] ပဓာနံ ဥတ္တမံ အင်္ဂံ။ **စိတ္တဝိသုဒ္ဓီ**တိ ဝိပဿနာယ ပဒဋ္ဌာနဘူတာ ပဂုဏာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော။ တာ ဟိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိစိတ္တမလံ ဝိသောဓေန္တိ။ **ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓီ**တိ သပ္ပစ္စယနာမရူပဒဿနံ။ တံ ဟိ သတ္တဒိဋ္ဌိမလံ ဝိသောဓေတိ။ **ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓီ**တိ ပစ္စယာကာရဉာဏံ။ တေန ဟိ တီသု အဒ္ဓါသု ပစ္စယဝသေန ဓမ္မာ ပဝတ္တန္တီတိ ပဿန္တော တီသုပိ အဒ္ဓါသု သတ္တကင်္ခါမလံ ဝိတရန္တော ဝိသုဇ္ဈတိ။ **မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓီ**တိ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနက္ခဏေ ဥပ္ပန္နာ ဩဘာသဉာဏပီတိပဿဒ္ဓိသုခအဓိမောက္ခပဂ္ဂဟဥပဋ္ဌာနဥပေက္ခာနိကန္တီတိ ဒသ ဝိပဿနုပက္ကိလေသာ, န မဂ္ဂေါ၊ ဝီထိပဋိပန္နံ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏံ မဂ္ဂေါတိ ဧဝံ မဂ္ဂါမဂ္ဂေ ဉာဏံ နာမ။ တေန ဟိ အမဂ္ဂမလံ ဝိသောဓေတိ။ **ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓီ**တိ ဝီထိပဋိပန္နံ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏံ ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏံ ဘယတုပဋ္ဌာနာနုပဿနာဉာဏံ အာဒီနဝါနုပဿနာဉာဏံ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏံ မုဉ္စိတုကမျတာဉာဏံ ပဋိသင်္ခါနုပဿနာဉာဏံ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏံ အနုလောမဉာဏန္တိ ဣမာနိ နဝ ဝိပဿနာဉာဏာနိ။ တာနိ ဟိ နိစ္စသညာဒိမလံ ဝိသောဓေန္တိ။ **ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓီ**တိ စတုအရိယမဂ္ဂပညာ။ သာ ဟိ သမုစ္ဆေဒတော သကသကမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသမလံ ဝိသောဓေတိ။ **ပညာ**တိ အရဟတ္တဖလပညာ။ **ဝိမုတ္တီ**တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိ။

ဒသ ကသိဏာယတနာနီတိ "ပထဝီကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယံ အဒ္ဝယံ အပ္ပမာဏံ၊ အာပေါကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ။ပ။ တေဇောကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ။ ဝါယောကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ။ နီလကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ။ ပီတကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ။ လောဟိတကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ။ ဩဒါတကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ။ အာကာသကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ။ ဝိညာဏကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယံ အဒ္ဝယံ အပ္ပမာဏ"န္တိ[၄] ဧဝံ ဝုတ္တာနိ ဒသ။

၁-ဒီ ၃-၂၅၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဒုဿီလမလံ (သျာ)
၃-ပါရိသုဒ္ဓိဘာဝဿ (သျာ၊ က)
၄-အံ ၃-၂၉၃၊ ဒီ ၃-၂၅၇-ပိဋ္ဌေသု။

Etāni hi sakalapharaṇaṭṭhena kasiṇāni, tadārammaṇānaṁ dhammānaṁ khettaṭṭhena adhiṭṭhānaṭṭhena vā ayatanāni. **Uddhan**ti uparigaganatalābhimukhaṁ. Adhoti heṭṭhābhūmitalābhimukhaṁ. **Tiriyan**ti khettamaṇḍalamiva samantā paricchinnaṁ. Ekacco hi uddhameva kasiṇaṁ vaḍḍheti ekacco adho, ekacco samantato. Ekopi tena tena vā kāraṇena evaṁ pasāreti ālokamiva rūpadassanakāmo. Tena vuttaṁ "pathavīkasiṇameko sañjānāti uddhaṁ adho tiriyan"ti[1]. **Advayan**ti idaṁ pana ekassa aññabhāvānupagamanatthaṁ vuttaṁ. Yathā hi udakaṁ paviṭṭhassa sabbadisāsu udakameva hoti na aññaṁ, evameva pathavīkasiṇaṁ pathavīkasiṇameva hoti, natthi tassa aññakasiṇasambhedoti. esa nayo sabbattha. **Appamāṇan**ti idaṁ tassa tassa pharaṇa-appamāṇavasena vuttaṁ. Taṁ hi manasā pharanto sakalameva pharati, na ayamassa ādi idaṁ majjhanti pamāṇaṁ gaṇhātīti. **Ākāsakasiṇan**ti kasiṇugghāṭimākāso paricchedākāsakasiṇañca. **Viññāṇakasiṇan**ti kasiṇugghāṭimākāse pavattaviññāṇaṁ. Tattha kasiṇavasena kasiṇugghāṭimākāse kasiṇugghāṭimākāsavasena tattha pavattaviññāṇe uddhaṁadhotiriyatā veditabbā, paricchedākāsakasiṇassapi vaḍḍhanīyattā tassa vasenapīti.

26. Idāni bhāvanāpabhedaṁ dassento **dve bhāvanā**ti-ādimāha. Tattha **lokiyā**ti-ādīsu loko vuccati lujjanapalujjanaṭṭhena vaṭṭaṁ, tasmiṁ pariyāpannabhāvena loke niyuttāti lokiyā, lokiyānaṁ dhammānaṁ bhāvanā lokiyā. Kiñcāpi dhammānaṁ bhāvanāti vohāravasena vuccati, tehi pana visuṁ bhāvanā natthi. Te eva hi dhammā bhāviyamānā **bhāvanā**ti vuccanti. Uttiṇṇāti uttarā, loke apariyāpannabhāvena lokato uttarāti **lokuttarā.**

Rūpabhavasaṅkhāte rūpe avacarantīti **rūpāvacarā. Kusala**saddo panettha ārogya-anavajjachekasukhavipākesu dissati. "Kacci nu bhoto kusalaṁ, kacci bhoto anāmayan"ti-ādīsu[2] ārogye. "Katamo pana bhante kāyasamācāro kusalo, yo kho mahārāja kāyasamācāro anavajjo"ti[3] ca "puna caparaṁ bhante etadānuttariyaṁ, yathā Bhagavā dhammaṁ deseti kusalesu dhammesū"ti[4] ca evamādīsu anavajje.

1. Aṁ 3. 293; Dī 3. 257 piṭṭhesu.
2. Khu 5. 327; Khu 6. 77 piṭṭhādīsu.
3. Ma 2. 318 piṭṭhe.
4. Dī 3. 84 piṭṭhe.

ဧတာနိ ဟိ သကလဖရဏဋ္ဌေန ကသိဏာနိ၊ တဒါရမ္မဏာနံ ဓမ္မာနံ ခေတ္တဋ္ဌေန အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဝါ အာယတနာနိ။ **ဥဒ္ဓ**န္တိ ဥပရိဂဂနတလာဘိမုခံ။ အဓောတိ ဟေဋ္ဌာဘူမိတလာဘိမုခံ။ **တိရိယ**န္တိ ခေတ္တမဏ္ဍလမိဝ သမန္တာ ပရိစ္ဆိန္နံ။ ဧကစ္စော ဟိ ဥဒ္ဓမေဝ ကသိဏံ ဝဍ္ဎေတိ ဧကစ္စော အဓော, ဧကစ္စော သမန္တတော။ ဧကောပိ တေန တေန ဝါ ကာရဏေန ဧဝံ ပသာရေတိ အာလောကမိဝ ရူပဒဿနကာမော။ တေန ဝုတ္တံ “ပထဝီကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယ”န္တိ[1]။ **အဒွယ**န္တိ ဣဒံ ပန ဧကဿ အညဘာဝါနုပဂမနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ ဥဒကံ ပဝိဋ္ဌဿ သဗ္ဗဒိသာသု ဥဒကမေဝ ဟောတိ န အညံ၊ ဧဝမေဝ ပထဝီကသိဏံ ပထဝီကသိဏမေဝ ဟောတိ၊ နတ္ထိ တဿ အညကသိဏသမ္ဘေဒေါတိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **အပ္ပမာဏ**န္တိ ဣဒံ တဿ တဿ ဖရဏအပ္ပမာဏဝသေန ဝုတ္တံ။ တံ ဟိ မနသာ ဖရန္တော သကလမေဝ ဖရတိ၊ န အယမဿ အာဒိ ဣဒံ မဇ္ဈန္တိ ပမာဏံ ဂဏှာတီတိ။ **အာကာသကသိဏ**န္တိ ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသော ပရိစ္ဆေဒါကာသကသိဏဉ္စ။ **ဝိညာဏကသိဏ**န္တိ ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသေ ပဝတ္တဝိညာဏံ။ တတ္ထ ကသိဏဝသေန ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသေ ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသဝသေန တတ္ထ ပဝတ္တဝိညာဏေ ဥဒ္ဓံအဓောတိရိယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ပရိစ္ဆေဒါကာသကသိဏဿပိ ဝဍ္ဎနီယတ္တာ တဿ ဝသေနပီတိ။

၂၆။ ဣဒါနိ ဘာဝနာပဘေဒံ ဒဿေန္တော **ဒွေ ဘာဝနာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **လောကိယာ**တိအာဒီသု လောကော ဝုစ္စတိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန ဝဋ္ဋံ၊ တသ္မိံ ပရိယာပန္နဘာဝေန လောကေ နိယုတ္တာတိ လောကိယာ၊ လောကိယာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာ လောကိယာ။ ကိဉ္စာပိ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာတိ ဝေါဟာရဝသေန ဝုစ္စတိ၊ တေဟိ ပန ဝိသုံ ဘာဝနာ နတ္ထိ။ တေ ဧဝ ဟိ ဓမ္မာ ဘာဝိယမာနာ **ဘာဝနာ**တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဥတ္တိဏ္ဏာတိ ဥတ္တရာ၊ လောကေ အပရိယာပန္နဘာဝေန လောကတော ဥတ္တရာတိ **လောကုတ္တရာ**။

ရူပဘဝသင်္ခါတေ ရူပေ အဝစရန္တီတိ **ရူပါဝစရာ။ ကုသလ**သဒ္ဒေါ ပနေတ္ထ အာရောဂျအနဝဇ္ဇဆေကသုခဝိပါကေသု ဒိဿတိ။ “ကစ္စိ နု ဘောတော ကုသလံ၊ ကစ္စိ ဘောတော အနာမယ”န္တိအာဒီသု[2] အာရောဂျေ။ “ကတမော ပန ဘန္တေ ကာယသမာစာရော ကုသလော၊ ယော ခေါ မဟာရာဇ ကာယသမာစာရော အနဝဇ္ဇော”တိ[3] စ “ပုန စပရံ ဘန္တေ ဧတဒါနုတ္တရိယံ၊ ယထာ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေတိ ကုသလေသု ဓမ္မေသူ”တိ[4] စ ဧဝမာဒီသု အနဝဇ္ဇေ။

၁-အံ ၃-၂၉၃၊ ဒီ ၃-၂၅၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ခု ၅-၃၂၇၊ ခု ၆-၇၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-မ ၂-၃၁၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဒီ ၃-၈၄-ပိဋ္ဌေ။

“Taṁ kiṁ maññasi rājakumāra kusalo tvaṁ rathassa aṅgapaccaṅgānan”ti[1] “kusalā naccagītassa sikkhitā cāturitthiyo”ti[2] ca ādīsu cheke. “Kusalānaṁ dhammānaṁ samādānahetu evamidaṁ puññaṁ pavaḍḍhatī”ti[3] “kusalassa kammassa katattā upacitattā”ti[4] ca ādīsu sukhavipāke. Svāyamidha ārogyepi anavajjepi sukhavipākepi vaṭṭati. Vacanattho panettha kucchite pāpake dhamme salayanti calayanti kampenti viddhaṁsentīti kusalā, kucchitena vā ākārena sayanti pavattantīti kusā, te akusalasaṅkhāte kuse lunanti chindantīti kusalā, kucchitānaṁ vā sānato tanukaraṇato kusaṁ, ñāṇaṁ. Tena kusena lātabbā gahetabbā pavattetabbāti kusalā, yathā vā kusā ubhayabhāgagataṁ hatthappadesaṁ lunanti, evamimepi uppannānuppannabhāvena ubhayabhāgagataṁ saṁkilesapakkhaṁ lunanti, tasmā kusā viya lunantīti kusalā. Tesaṁ **rūpāvacarakusalānaṁ bhāvanā.** Arūpabhavasaṅkhāte arūpe avacarantīti **arūpāvacarā**. Tebhūmakavaṭṭe pariyāpannā antogadhāti pariyāpannā, tasmiṁ na pariyāpannāti **apariyāpannā**, lokuttarā.

“Kāmāvacarakusalānaṁ dhammānaṁ bhāvanā kasmā na vuttāti ce? Appanāppattāya eva bhāvanāya abhidhamme bhāvanāti adhippetattā. Vuttaṁ hi tattha—

> “Yogavihitesu vā kammāyatanesu yogavihitesu vā sippāyatanesu yogavihitesu vā vijjāṭṭhānesu kammassakataṁ vā saccānulomikaṁ vā rūpaṁ aniccanti vā, vedanā aniccāti vā, saññā aniccāti vā, saṅkhārā aniccāti vā, viññāṇaṁ aniccanti vā yaṁ evarūpaṁ anulomikaṁ khantiṁ diṭṭhiṁ ruciṁ mudiṁ[5] pekkhaṁ dhammanijjhānakkhantiṁ parato asutvā paṭilabhati, ayaṁ vuccati cintāmayā paññā. Yogavihitesu vā kammāyatanesu -pa- dhammanijjhānakkhantiṁ parato sutvā paṭilabhati, ayaṁ vuccati sutamayā paññā. Sabbāpi samāpannassa paññā bhāvanāmayā paññā”ti[6].

1. Ma 2. 58 piṭṭhe. 2. Khu 6. 156 piṭṭhe. 3. Dī 3. 48 piṭṭhe.
4. Abhi 1. 104 piṭṭhādīsu. 5. Mutiṁ (Sī) 6. Abhi 2. 337 piṭṭhe.

“တံ ကိံ မညသိ ရာဇကုမာရ ကုသလော တွံ ရထဿ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါန”န္တိ[1] “ကုသလာ နစ္စဂီတဿ သိက္ခိတာ စာတုရိတ္ထိယော”တိ[2] စ အာဒီသု ဆေကေ။ “ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာဒါနဟေတု ဧဝမိဒံ ပုညံ ပဝၶုတီ”တိ[3] “ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ”တိ[4] စ အာဒီသု သုခဝိပါကေ။ သွာယမိဓ အာရောဂျေပိ အနဝဇ္ဇေပိ သုခဝိပါကေပိ ဝဋ္ဋတိ။ ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ ကုစ္ဆိတေ ပါပကေ ဓမ္မေ သလယန္တိ စလယန္တိ ကမ္ပေန္တိ ဝိဒ္ဓံသေန္တီတိ ကုသလာ၊ ကုစ္ဆိတေန ဝါ အာကာရေန သယန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ကုသာ၊ တေ အကုသလသင်္ခါတေ ကုသေ လုနန္တိ ဆိန္ဒန္တီတိ ကုသလာ၊ ကုစ္ဆိတာနံ ဝါ သာနတော တနုကရဏတော ကုသံ၊ ဉာဏံ။ တေန ကုသေန လာတဗ္ဗာ ဂဟေတဗ္ဗာ ပဝတ္တေတဗ္ဗာတိ ကုသလာ၊ ယထာ ဝါ ကုသာ ဥဘယဘာဂဂတံ ဟတ္ထပ္ပဒေသံ လုနန္တိ၊ ဧဝမိမေပိ ဥပ္ပန္နာနုပ္ပန္နဘာဝေန ဥဘယဘာဂဂတံ သံကိလေသပက္ခံ လုနန္တိ၊ တသ္မာ ကုသာ ဝိယ လုနန္တီတိ ကုသလာ။ တေသံ **ရူပါဝစရကုသလာနံ ဘာဝနာ**။ အရူပဘဝသင်္ခါတေ အရူပေ အဝစရန္တီတိ **အရူပါဝစရာ**။ တေဘူမကဝဋ္ဋေ ပရိယာပန္နာ အန္တောဂဓာတိ ပရိယာပန္နာ၊ တသ္မိံ န ပရိယာပန္နာတိ **အပရိယာပန္နာ**၊ လောကုတ္တရာ။

ကာမာဝစရကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာ ကသ္မာ န ဝုတ္တာတိ စေ? အပ္ပနာပ္ပတ္တာယ ဧဝ ဘာဝနာယ အဘိဓမ္မေ ဘာဝနာတိ အဓိပ္ပေတတ္တာ။ ဝုတ္တံ ဟိ တတ္ထ—

> “ယောဂဝိဟိတေသု ဝါ ကမ္မာယတနေသု ယောဂဝိဟိတေသု ဝါ သိပ္ပါယတနေသု ယောဂဝိဟိတေသု ဝါ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနေသု ကမ္မဿကတံ ဝါ သစ္စာနုလောမိကံ ဝါ ရူပံ အနိစ္စန္တိ ဝါ၊ ဝေဒနာ အနိစ္စာတိ ဝါ၊ သညာ အနိစ္စာတိ ဝါ၊ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ ဝါ၊ ဝိညာဏံ အနိစ္စန္တိ ဝါ ယံ ဧဝရူပံ အနုလောမိကံ ခန္တိံ ဒိဋ္ဌိံ ရုစိံ မုဒိံ[5] ပေက္ခံ ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိံ ပရတော အသုတွာ ပဋိလဘတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ စိန္တာမယာ ပညာ။ ယောဂဝိဟိတေသု ဝါ ကမ္မာယတနေသု။ပ။ ဓမ္မနိဇ္ဈာနက္ခန္တိံ ပရတော သုတွာ ပဋိလဘတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ သုတမယာ ပညာ။ သဗ္ဗာပိ သမာပန္နဿ ပညာ ဘာဝနာမယာ ပညာ”တိ[6]။

၁-မ ၂-၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၆-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၃-၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိ ၁-၁၀၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-မုတိံ (သီ) ၆-အဘိ ၂-၃၃၇-ပိဋ္ဌေ။

Sā pana kāmāvacarabhāvanā āvajjanabhavaṅgapātehi antaritattā bhāvanāti na vuttāti veditabbā. Sabbesaṁ pana puññānaṁ tividhapuññakiriyavatthūnaṁ antogadhattā upacārasamādhivipassanāsamādhīnaṁ bhāvanāmayapuññatā siddhā. Idha pana lokiyabhāvanāya[1] eva saṅgahitā. Rūpārūpāvacarānaṁ tividhabhāve **hīnā**ti lāmakā. Hīnuttamānaṁ majjhe bhavā **majjhā**, majjhimātipi pāṭho. Padhānabhāvaṁ nītāti **paṇītā**, uttamāti attho. Āyūhanavasena ayaṁ hīnamajjhimapaṇītatā veditabbā. Yassā hi āyūhanakkhaṇe chando vā hīno hoti vīriyaṁ vā cittaṁ vā vīmaṁsā vā, sā hīnā nāma. Yassā te dhammā majjhimā, sā majjhimā nāma. Yassā te dhammā paṇītā, sā paṇītā nāma. Mudukehi vā indriyehi sampayuttā hīnā nāma, majjhimehi indriyehi sampayuttā majjhimā, adhimattehi indriyehi sampayuttā paṇītā nāma. Apariyāpannāya hīnamajjhimattābhāvā paṇītatā eva vuttā. Sā hi uttamaṭṭhena atappakaṭṭhena ca paṇītā.

27. Paṭhamabhāvanācatukke **bhāvetī**ti ekasmiṁyeva khaṇe tathā tathā paṭivijjhanto ariyamaggaṁ bhāveti. Dutiyabhāvanācatukke **esanābhāvanā**ti appanāpubbabhāge bhāvanā. Sā hi appanaṁ esanti etāyāti esanāti vuttā. **Paṭilābhabhāvanā**ti appanābhāvanā. Sā hi tāya esanāya paṭilabbhatīti paṭilābhoti vuttā. **Ekarasābhāvanā**ti paṭilābhe vasībhāvaṁ pattukāmassa payogakāle bhāvanā. Sā hi tena tena pahānena tehi tehi kilesehi vimuttattā vimuttirasena ekarasāti katvā ekarasāti vuttā. **Āsevanābhāvanā**ti paṭilābhe vasippattassa yathāruci paribhogakāle bhāvanā. Sā hi bhusaṁ sevīyatīti āsevanāti vuttā. Keci pana "āsevanābhāvanā vasīkammaṁ, ekarasābhāvanā sabbattikā"ti vaṇṇayanti. Catukkavibhāge **samādhiṁ samāpajjantānan**ti vattamānasamīpe vattamānavacanaṁ. **Tattha jātā**ti tasmiṁ pubbabhāge jātā. **Ekarasā hontī**ti appanuppādane samānakiccā honti. **Samādhiṁ samāpannānan**ti appitappanānaṁ. **Tattha jātā**ti tassā appanāya jātā. **Aññamaññaṁ nātivattantī**ti samappavattiyā aññamaññaṁ nātikkamanti. **Adhimokkhaṭṭhena**

1. Lokiyabhāvanā (Sī)

သာ ပန ကာမာဝစရဘာဝနာ အာဝဇ္ဇနဘဝင်္ဂပါတေဟိ အန္တရိတတ္တာ ဘာဝနာတိ န ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သဗ္ဗေသံ ပန ပုညာနံ တိဝိဓပုညကိရိယဝတ္ထူနံ အန္တောဂဓတ္တာ ဥပစာရသမာဓိဝိပဿနာသမာဓီနံ ဘာဝနာမယပုညတာ သိဒ္ဓါ။ ဣဓ ပန လောကိယဘာဝနာယ[1] ဧဝ သင်္ဂဟိတာ။ ရူပါရူပါဝစရာနံ တိဝိဓဘာဝေ **ဟီနာ**တိ လာမကာ။ ဟီနုတ္တမာနံ မဇ္ဈေ ဘဝါ **မဇ္ဈာ၊** မဇ္ဈိမာတိပိ ပါဌော။ ပဓာနဘာဝံ နီတာတိ **ပဏီတာ၊** ဥတ္တမာတိ အတ္ထော။ အာယူဟနဝသေန အယံ ဟီနမဇ္ဈိမပဏီတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယဿာ ဟိ အာယူဟနက္ခဏေ ဆန္ဒော ဝါ ဟီနော ဟောတိ ဝိရိယံ ဝါ စိတ္တံ ဝါ ဝိမံသာ ဝါ၊ သာ ဟီနာ နာမ။ ယဿာ တေ ဓမ္မာ မဇ္ဈိမာ၊ သာ မဇ္ဈိမာ နာမ။ ယဿာ တေ ဓမ္မာ ပဏီတာ၊ သာ ပဏီတာ နာမ။ မုဒုကေဟိ ဝါ ဣန္ဒြိယေဟိ သမ္ပယုတ္တာ ဟီနာ နာမ၊ မဇ္ဈိမေဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ သမ္ပယုတ္တာ မဇ္ဈိမာ၊ အဓိမတ္တေဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ သမ္ပယုတ္တာ ပဏီတာ နာမ။ အပရိယာပန္နာယ ဟီနမဇ္ဈိမတ္တာဘာဝါ ပဏီတတာ ဧဝ ဝုတ္တာ။ သာ ဟိ ဥတ္တမဋ္ဌေန အတပ္ပကဋ္ဌေန စ ပဏီတာ။

၂၇။ ပဌမဘာဝနာစတုက္ကေ **ဘာဝေတီ**တိ ဧကသ္မိံယေဝ ခဏေ တထာ တထာ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ။ ဒုတိယဘာဝနာစတုက္ကေ **ဧသနာဘာဝနာ**တိ အပ္ပနာပုဗ္ဗဘာဂေ ဘာဝနာ။ သာ ဟိ အပ္ပနံ ဧသန္တိ ဧတာယာတိ ဧသနာတိ ဝုတ္တာ။ **ပဋိလာဘဘာဝနာ**တိ အပ္ပနာဘာဝနာ။ သာ ဟိ တာယ ဧသနာယ ပဋိလဗ္ဘတီတိ ပဋိလာဘောတိ ဝုတ္တာ။ **ဧကရသာဘာဝနာ**တိ ပဋိလာဘေ ဝသီဘာဝံ ပတ္တုကာမဿ ပယောဂကာလေ ဘာဝနာ။ သာ ဟိ တေန တေန ပဟာနေန တေဟိ တေဟိ ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ ဝိမုတ္တိရသေန ဧကရသာတိ ကတွာ ဧကရသာတိ ဝုတ္တာ။ **အာသေဝနာဘာဝနာ**တိ ပဋိလာဘေ ဝသိပ္ပတ္တဿ ယထာရုစိ ပရိဘောဂကာလေ ဘာဝနာ။ သာ ဟိ ဘုသံ သေဝီယတီတိ အာသေဝနာတိ ဝုတ္တာ။ ကေစိ ပန "အာသေဝနာဘာဝနာ ဝသီကမ္မံ၊ ဧကရသာဘာဝနာ သဗ္ဗတ္တိကာ"တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။ စတုက္ကဝိဘာဂေ **သမာဓိံ သမာပဇ္ဇန္တာနန္တိ** ဝတ္တမာနသမီပေ ဝတ္တမာနဝစနံ။ **တတ္ထ ဇာတာ**တိ တသ္မိံ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဇာတာ။ **ဧကရသာ ဟောန္တီ**တိ အပ္ပနုပ္ပါဒနေ သမာနကိစ္စာ ဟောန္တိ။ **သမာဓိံ သမာပန္နာနန္တိ** အပ္ပိတပ္ပနာနံ။ **တတ္ထ ဇာတာ**တိ တဿာ အပ္ပနာယ ဇာတာ။ **အညမညံ နာတိဝတ္တန္တီ**တိ သမပ္ပဝတ္တိယာ အညမညံ နာတိက္ကမန္တိ။ **အဓိမောက္ခဋ္ဌေန**

၁-လောကိယဘာဝနာ (သီ)

saddhindriyaṁ bhāvayatoti-ādīsu ekakkhaṇepi ekekassa indriyassa sakasakakiccakaraṇe taṁtaṁnissayavasena sakasakakiccakārakāni sesānipi indriyāni vimuttirasena ekarasā hontīti vimuttiraseneva[1] ekarasaṭṭhena bhāvanā. Balabojjhaṅgamaggaṅgesupi eseva nayo. Ekarasāti ca liṅgavipallāso kato.

Idha bhikkhūti imasmiṁ sāsane bhikkhu. Saṁsāre bhayaṁ ikkhatīti bhikkhu. **Pubbaṇhasamayan**ti-ādīsu accantasaṁyogatthe upayogavacanaṁ, atthato pana bhummameva, divasassa pubbakāleti attho. **Āsevatī**ti vasippattaṁ samādhiṁ bhusaṁ sevati. **Majjhanhikasamayan**ti divasassa majjhakāle. **Sāyanhasamayan**ti divasassa sāyanhakāle. **Purebhattan**ti divābhattato purekāle. **Pacchābhattan**ti divābhattato pacchākāle. **Purimepi yāme**ti rattiyā paṭhame koṭṭhāse. **Kāḷe**ti kāḷapakkhe. **Juṇhe**ti sukkapakkhe. **Purimepi vayokhandhe**ti paṭhame vayokoṭṭhāse, paṭhamavayeti attho. Tīsu ca vayesu vassasatāyukassa purisassa ekekasmiṁ vaye catumāsādhikāni tettiṁsa vassāni honti.

28. Tatiyabhāvanācatukke **tattha jātānaṁ dhammānaṁ anativattanaṭṭhenā**ti tattha nekkhammādīsu bhāvanāvisesesu jātānaṁ samādhipaññāsaṅkhātānaṁ yuganaddhadhammānaṁ aññamaññaṁ anatikkamanabhāvena. **Indriyānaṁ ekarasaṭṭhenā**ti tattheva saddhādīnaṁ indriyānaṁ nānākilesehi vimuttattā vimuttirasena ekarasabhāvena. **Tadupagavīriyavāhanaṭṭhenā**ti tesaṁ anativattana-ekarasabhāvānaṁ anucchavikassa vīriyassa vāhanabhāvena. **Āsevanaṭṭhenā**ti yā tassa tasmiṁ samaye pavattā āsevanā, tassā āsevanāya āsevanabhāvena.

Rūpasaññanti kusalavipākakiriyavasena pañcadasavidhaṁ rūpavacarajjhānasaṅkhātaṁ rūpasaññaṁ. Rūpāvacarajjhānampi hi rūpanti vuccati "rūpī rūpāni passatī"ti-ādīsu[2], tassa jhānassa ārammaṇampi "bahiddhā rūpāni passati suvaṇṇadubbaṇṇānī"ti-ādīsu[3]. Rūpāvacarajjhānaṁ hi saññāsīsena rūpe saññāti katvā rūpasaññāti vuccati. **Paṭighasaññan**ti kusalavipākā pañca, akusalavipākā pañcāti evaṁ dasavidhaṁ paṭighasaññaṁ. Dvipañcaviññāṇasampayuttā hi

1. Vimuttirasavaseneva (Sī) 2. Dī 2. 96; Aṁ 3. 126; Abhi 1. 65 piṭṭhesu.
3. Dī 2. 92; Aṁ 3. 126; Abhi 1. 64 piṭṭhesu.

သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဘာဝယတောတိအာဒီသု ဧကက္ခဏေပိ ဧကေကဿ ဣန္ဒြိယဿ သကသကကိစ္စကရဏေ တံတံနိဿယဝသေန သကသကကိစ္စကာရကာနိ သေသာနိပိ ဣန္ဒြိယာနိ ဝိမုတ္တိရသေန ဧကရသာ ဟောန္တီတိ ဝိမုတ္တိရသေနေဝ[1] ဧကရသဋ္ဌေန ဘာဝနာ။ ဗလဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧကရသာတိ စ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတော။

ဣဓ ဘိက္ခူတိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခု။ သံသာရေ ဘယံ ဣက္ခတီတိ ဘိက္ခု။ **ပုဗ္ဗဏှသမယ**န္တိအာဒီသု အစ္စန္တသံယောဂတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ၊ အတ္ထတော ပန ဘုမ္မမေဝ၊ ဒိဝသဿ ပုဗ္ဗကာလေတိ အတ္ထော။ **အာသေဝတီ**တိ ဝသိပ္ပတ္တံ သမာဓိံ ဘုသံ သေဝတိ။ **မဇ္ဈန္ဟိကသမယ**န္တိ ဒိဝသဿ မဇ္ဈကာလေ။ **သာယန္ဟသမယ**န္တိ ဒိဝသဿ သာယန္ဟကာလေ။ **ပုရေဘတ္တ**န္တိ ဒိဝါဘတ္တတော ပုရေကာလေ။ **ပစ္ဆာဘတ္တ**န္တိ ဒိဝါဘတ္တတော ပစ္ဆာကာလေ။ **ပုရိမေပိ ယာမေ**တိ ရတ္တိယာ ပဌမေ ကောဋ္ဌာသေ။ **ကာဠေ**တိ ကာဠပက္ခေ။ **ဇုဏှေ**တိ သုက္ကပက္ခေ။ **ပုရိမေပိ ဝယောခန္ဓေ**တိ ပဌမေ ဝယောကောဋ္ဌာသေ၊ ပဌမဝယေတိ အတ္ထော။ တီသု စ ဝယေသု ဝဿသတာယုကဿ ပုရိသဿ ဧကေကသ္မိံ ဝယေ စတုမာသာဓိကာနိ တေတ္တိံသ ဝဿာနိ ဟောန္တိ။

၂၈။ တတိယဘာဝနာစတုက္ကေ **တတ္ထ ဇာတာနံ ဓမ္မာနံ အနတိဝတ္တနဋ္ဌေနာ**တိ တတ္ထ နေက္ခမ္မာဒီသု ဘာဝနာဝိသေသေသု ဇာတာနံ သမာဓိပညာသင်္ခါတာနံ ယုဂနဒ္ဓဓမ္မာနံ အညမညံ အနတိက္ကမနဘာဝေန။ **ဣန္ဒြိယာနံ ဧကရသဋ္ဌေနာ**တိ တတ္ထေဝ သဒ္ဓါဒီနံ ဣန္ဒြိယာနံ နာနာကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ ဝိမုတ္တိရသေန ဧကရသဘာဝေန။ **တဒုပဂဝီရိယဝါဟနဋ္ဌေနာ**တိ တေသံ အနတိဝတ္တနဧကရသဘာဝါနံ အနုစ္ဆဝိကဿ ဝီရိယဿ ဝါဟနဘာဝေန။ **အာသေဝနဋ္ဌေနာ**တိ ယာ တဿ တသ္မိံ သမယေ ပဝတ္တာ အာသေဝနာ၊ တဿာ အာသေဝနာယ အာသေဝနဘာဝေန။

ရူပသညန္တိ ကုသလဝိပါကကိရိယဝသေန ပဉ္စဒသဝိဓံ ရူပါဝစရဈာနသင်္ခါတံ ရူပသညံ။ ရူပါဝစရဈာနမ္ပိ ဟိ ရူပန္တိ ဝုစ္စတိ "ရူပီ ရူပါနိ ပဿတီ"တိအာဒီသု[2]၊ တဿ ဈာနဿ အာရမ္မဏမ္ပိ "ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ သုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏာနီ"တိအာဒီသု[3]။ ရူပါဝစရဈာနံ ဟိ သညာသီသေန ရူပေ သညာတိ ကတွာ ရူပသညာတိ ဝုစ္စတိ။ **ပဋိဃသည**န္တိ ကုသလဝိပါကာ ပဉ္စ, အကုသလဝိပါကာ ပဉ္စာတိ ဧဝံ ဒသဝိဓံ ပဋိဃသညံ။ ဒွိပဉ္စဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ ဟိ

၁-ဝိမုတ္တိရသဝသေနေဝ (သီ) ၂-ဒီ ၂-၉၆၊ အံ ၃-၁၂၆၊ အဘိ ၁-၆၅-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဒီ ၂-၉၂၊ အံ ၃-၁၂၆၊ အဘိ ၁-၆၄-ပိဋ္ဌေသု။

saññā cakkhādīnaṁ vatthūnaṁ rūpādīnaṁ ārammaṇānañca paṭighātena uppannattā paṭighasaññāti vuccati. Rūpasaññā saddasaññā gandhasaññā rasasaññāphoṭṭhabbasaññātipi etissā eva nāmaṁ. **Nānattasaññan**ti aṭṭhe kāmāvacarakusalasaññā, dvādasa akusalasaññā, ekādasa kāmāvacarakusalavipākasaññā, dve akusalavipākasaññā, ekādasa kāmāvacarakiriyasaññāti evaṁ catucattālīsavidhaṁ nānattasaññaṁ. Sāhi nānatte nānāsabhāve rūpasaddādibhede gocare pavattā saññāti nānattasaññā, catucattālīsabhedato nānattā nānāsabhāvā aññamaññaṁ asadisā saññāti vā nānattasaññāti vuccati. Saññābahukattepi jātiggahaṇena ekavacanaṁ kataṁ.

Niccasaññanti niccanti saññaṁ niccasaññaṁ. Evaṁ sukhasaññaṁ attasaññaṁ. **Nandin**ti sappītikaṁ taṇhaṁ. **Rāgan**ti nippītikaṁ taṇhaṁ. **Samudayan**ti rāgassa samudayaṁ. Atha vā bhaṅgānupassanāya bhaṅgasseva dassanato saṅkhārānaṁ udayaṁ. **Ādānan**ti nibbattanavasena kilesānaṁ, adosadassāvitāya saṅkhatārammaṇassa vā ādānaṁ. **Ghanasaññan**ti santativasena ghananti saññaṁ. **Āyūhanan**ti saṅkhārānaṁ atthāya payogakaraṇaṁ. **Dhuvasaññan**ti thiranti saññaṁ. **Nimittan**ti niccanimittaṁ. **Paṇidhin**ti sukhapatthanaṁ. **Abhinivesan**ti atthi attāti abhinivesaṁ. **Sārādānābhinivesan**ti niccasārattasāragahaṇābhinivesaṁ. **Sammohābhinivesan**ti "ahosiṁ nu kho ahaṁ atītamaddhānan"ti-ādivasena[1] "issarato loko sambhotī"ti-ādivasena ca sammohābhinivesaṁ. **Ālayābhinivesan**ti ādīnavādassanena allīyitabbamidanti abhinivesaṁ. **Appaṭisaṅkhan**ti anupāyagahaṇaṁ. **Saññogābhinivesan**ti kāmayogādikaṁ kilesappavattiṁ.

Diṭṭhekaṭṭheti diṭṭhīhi saha ekasmiṁ ṭhitāti diṭṭhekaṭṭhā. Te diṭṭhekaṭṭha. Kilesenti upatāpenti, vibādhenti vāti kilesā. Te kilese. Duvidhaṁ hi ekaṭṭhaṁ pahānekaṭṭhaṁ sahajekaṭṭhañca. Pahānekaṭṭhaṁ sakkāyadiṭṭhipamukhāhi tesaṭṭhiyā diṭṭhīhi saha[2] yāva sotāpattimaggena pahānā, tāva ekasmiṁ puggale ṭhitāti attho. Idamidhādhippetaṁ. Dasasu hi kilesesu idha diṭṭhikilesoyeva āgato. Sesesu pana apāyagamanīyo lobho doso moho māno vicikicchā

1. Saṁ 1. 265 piṭṭhe. 2. Paṭisaṁ-Ṭṭha 2. 21 piṭṭhe passitabbaṁ.

သညာ စက္ခာဒီနံ ဝတ္ထူနံ ရူပါဒီနံ အာရမ္မဏာနဉ္စ ပဋိဃာတေန ဥပ္ပန္နတ္တာ ပဋိဃသညာတိ ဝုစ္စတိ။ ရူပသညာ သဒ္ဒသညာ ဂန္ဓသညာ ရသသညာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗသညာတိပိ ဧတိဿာ ဧဝ နာမံ။ **နာနတ္တသည**န္တိ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလသညာ, ဒွါဒသ အကုသလသညာ, ဧကာဒသ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကသညာ, ဒွေ အကုသလဝိပါကသညာ, ဧကာဒသ ကာမာဝစရကိရိယသညာတိ ဧဝံ စတုစတ္တာလီသဝိဓံ နာနတ္တသညံ။ သာ ဟိ နာနတ္တေ နာနာသဘာဝေ ရူပသဒ္ဒါဒိဘေဒေ ဂေါစရေ ပဝတ္တာ သညာတိ နာနတ္တသညာ၊ စတုစတ္တာလီသဘေဒတော နာနတ္တာ နာနာသဘာဝါ အညမညံ အသဒိသာ သညာတိ ဝါ နာနတ္တသညာတိ ဝုစ္စတိ။ သညာဗဟုကတ္တေပိ ဇာတိဂ္ဂဟဏေန ဧကဝစနံ ကတံ။

နိစ္စသညန္တိ နိစ္စန္တိ သညံ နိစ္စသညံ။ ဧဝံ သုခသညံ အတ္တသညံ။ **နန္ဒိ**န္တိ သပ္ပီတိကံ တဏှံ။ **ရာဂ**န္တိ နိပ္ပီတိကံ တဏှံ။ **သမုဒယ**န္တိ ရာဂဿ သမုဒယံ။ အထ ဝါ ဘင်္ဂါနုပဿနာယ ဘင်္ဂဿေဝ ဒဿနတော သင်္ခါရာနံ ဥဒယံ။ **အာဒါန**န္တိ နိဗ္ဗတ္တနဝသေန ကိလေသာနံ, အဒေါသဒဿာဝိတာယ သင်္ခတာရမ္မဏဿ ဝါ အာဒါနံ။ **ဃနသည**န္တိ သန္တတိဝသေန ဃနန္တိ သညံ။ **အာယူဟန**န္တိ သင်္ခါရာနံ အတ္ထာယ ပယောဂကရဏံ။ **ဓုဝသည**န္တိ ထိရန္တိ သညံ။ **နိမိတ္တ**န္တိ နိစ္စနိမိတ္တံ။ **ပဏိဓိ**န္တိ သုခပတ္ထနံ။ **အဘိနိဝေသ**န္တိ အတ္ထိ အတ္တာတိ အဘိနိဝေသံ။ **သာရာဒါနာဘိနိဝေသ**န္တိ နိစ္စသာရတ္တသာရဂဟဏာဘိနိဝေသံ။ **သမ္မောဟာဘိနိဝေသ**န္တိ "အဟောသိံ နု ခေါ အဟံ အတီတမဒ္ဓါန"န္တိအာဒိဝသေန[၁] "ဣဿရတော လောကော သမ္ဘောတီ"တိအာဒိဝသေန စ သမ္မောဟာဘိနိဝေသံ။ **အာလယာဘိနိဝေသ**န္တိ အာဒီနဝါဒဿနေန အလ္လီယိတဗ္ဗမိဒန္တိ အဘိနိဝေသံ။ **အပ္ပဋိသင်္ခ**န္တိ အနုပါယဂဟဏံ။ **သညောဂါဘိနိဝေသ**န္တိ ကာမယောဂါဒိကံ ကိလေသပ္ပဝတ္တိံ။

ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌေတိ ဒိဋ္ဌီဟိ သဟ ဧကသ္မိံ ဌိတာတိ ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌာ။ တေ ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌေ။ ကိလေသေန္တိ ဥပတာပေန္တိ, ဝိဗာဓေန္တိ ဝါတိ ကိလေသာ။ တေ ကိလေသေ။ ဒုဝိဓံ ဟိ ဧကဋ္ဌံ ပဟာနေကဋ္ဌံ သဟဇေကဋ္ဌဉ္စ။ ပဟာနေကဋ္ဌံ သက္ကာယဒိဋ္ဌိပမုခါဟိ တေသဋ္ဌိယာ ဒိဋ္ဌီဟိ သဟ[၂] ယာဝ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟာနာ၊ တာဝ ဧကသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ဌိတာတိ အတ္ထော။ ဣဒမိဓာဓိပ္ပေတံ။ ဒသသု ဟိ ကိလေသေသု ဣဓ ဒိဋ္ဌိကိလေသောယေဝ အာဂတော။ သေသေသု ပန အပါယဂမနီယော လောဘော ဒေါသော မောဟော မာနော ဝိစိကိစ္ဆာ

၁-သံ ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၂-၂၁-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။

thinaṁ uddhaccaṁ ahirikaṁ anottappanti nava kilesā diṭṭhiyā saha pahānekaṭṭhā hutvā sotāpattimaggena pahīyanti, rāgadosamohapamukhesu vā diyaḍḍhesu kilesasahassesu sotāpattimaggena diṭṭhiyā pahīyamānāya diṭṭhiyā saha apāyagamanīyā sabbakilesā pahānekaṭṭhavasena pahīyanti, sahajekaṭṭhe diṭṭhiyā saha ekasmiṁ citte ṭhitāti attho. Sotāpattimaggena hi dvīsu diṭṭhisampayutta asaṅkhārikacittesu pahīyamānesu tehi sahajāto lobho moho uddhaccaṁ ahirikaṁ anottappanti ime kilesā sahajekaṭṭhavasena pahīyanti, dvīsu diṭṭhisampayuttasasaṅkhārikacittesu pahīyamānesu tehi sahajāto lobho moho thinaṁ uddhaccaṁ ahirikaṁ anottappanti ime kilesā sahajekaṭṭhavasena pahīyanti. **Oḷārike kilese**ti oḷārikabhūte kāmarāgabyāpāde. **Anusahagate kilese**ti sukhumabhūte kāmarāgabyāpāde. **Sabbakilese**ti maggattayena pahīnāvasese.

Vīriyaṁ vāhetīti yogāvacaro vīriyaṁ pavatteti. Heṭṭhā esanāpaṭilābha-ekarasa-āsevanavacanāni bhāvanānaṁ visesadassanatthaṁ vuttāni "evabhūtā ca bhāvanā"ti. Idha "tattha jātānaṁ dhammānaṁ anativattanaṭṭhena indriyānaṁ ekarasaṭṭhena tadupagavīriyavāhanaṭṭhena āsevanaṭṭhenā"ti vacanāni bhāvanāhetudassanatthaṁ vuttāni "iminā ca iminā ca hetunā bhāvanā"ti. Heṭṭhā āsevanābhāvanāti nānākkhaṇavasena vuttā, idha āsevanaṭṭhena bhāvanāti ekakkhaṇavasenāti viseso. **Rūpaṁpassanto bhāvetī**ti-ādīsu rūpādīni passitabbākārena passanto bhāvetabbaṁ bhāvanaṁ bhāvetīti attho. **Ekarasā honti**ti vimuttirasena, kiccarasena vā ekarasā honti. **Vimuttiraso**ti sampattiraso. Kiccasampatti-atthena raso nāma pavuccatīti hi vuttanti.

Bhāvetabbaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Sacchikātabbaniddesavaṇṇanā

29. Sacchikātabbaniddese dasa ekuttaravissajjanāni paṭilābhasacchikiriyāvasena vuttāni. Tattha **akuppācetovimuttī**ti arahattaphalavimutti. Sā hi na kuppati na calati na parihāyatīti akuppā, sabbakilesehi

ထိနံ ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ နဝ ကိလေသာ ဒိဋ္ဌိယာ သဟ ပဟာနေကဋ္ဌာ ဟုတွာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟီယန္တိ၊ ရာဂဒေါသမောဟပမုခေသု ဝါ ဒိယဍ္ဎေသု ကိလေသသဟဿေသု သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ဒိဋ္ဌိယာ ပဟီယမာနာယ ဒိဋ္ဌိယာ သဟ အပါယဂမနီယာ သဗ္ဗကိလေသာ ပဟာနေကဋ္ဌဝသေန ပဟီယန္တိ၊ သဟဇေကဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌိယာ သဟ ဧကသ္မိံ စိတ္တေ ဌိတာတိ အတ္ထော။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ဟိ ဒွီသု ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တအသင်္ခါရိကစိတ္တေသု ပဟီယမာနေသု တေဟိ သဟဇာတော လောဘော မောဟော ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ ဣမေ ကိလေသာ သဟဇေကဋ္ဌဝသေန ပဟီယန္တိ၊ ဒွီသု ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တသသင်္ခါရိကစိတ္တေသု ပဟီယမာနေသု တေဟိ သဟဇာတော လောဘော မောဟော ထိနံ ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ ဣမေ ကိလေသာ သဟဇေကဋ္ဌဝသေန ပဟီယန္တိ။ **ဩဠာရိကေ ကိလေသေ**တိ ဩဠာရိကဘူတေ ကာမရာဂဗျာပါဒေ။ **အနုသဟဂတေ ကိလေသေ**တိ သုခုမဘူတေ ကာမရာဂဗျာပါဒေ။ **သဗ္ဗကိလေသေ**တိ မဂ္ဂတ္တယေန ပဟီနာဝသေသေ။

ဝီရိယံ ဝါဟေတီတိ ယောဂါဝစရော ဝီရိယံ ပဝတ္တေတိ။ ဟေဋ္ဌာ ဧသနာပဋိလာဘဧကရသအာသေဝနဝစနာနိ ဘာဝနာနံ ဝိသေသဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ “ဧဝံဘူတာ စ ဘာဝနာ”တိ။ ဣဓ “တတ္ထ ဇာတာနံ ဓမ္မာနံ အနတိဝတ္တနဋ္ဌေန ဣန္ဒြိယာနံ ဧကရသဋ္ဌေန တဒုပဂဝီရိယဝါဟနဋ္ဌေန အာသေဝနဋ္ဌေနာ”တိ ဝစနာနိ ဘာဝနာဟေတုဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ “ဣမိနာ စ ဣမိနာ စ ဟေတုနာ ဘာဝနာ”တိ။ ဟေဋ္ဌာ အာသေဝနာဘာဝနာတိ နာနာက္ခဏဝသေန ဝုတ္တာ၊ ဣဓ အာသေဝနဋ္ဌေန ဘာဝနာတိ ဧကက္ခဏဝသေနာတိ ဝိသေသော။ **ရူပံ ပဿန္တော ဘာဝေတီ**တိအာဒီသု ရူပါဒီနိ ပဿိတဗ္ဗာကာရေန ပဿန္တော ဘာဝေတဗ္ဗံ ဘာဝနံ ဘာဝေတီတိ အတ္ထော။ **ဧကရသာ ဟောန္တီ**တိ ဝိမုတ္တိရသေန, ကိစ္စရသေန ဝါ ဧကရသာ ဟောန္တိ။ **ဝိမုတ္တိရသော**တိ သမ္ပတ္တိရသော။ ကိစ္စသမ္ပတ္တိအတ္ထေန ရသော နာမ ပဝုစ္စတီတိ ဟိ ဝုတ္တန္တိ။

ဘာဝေတဗ္ဗနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

သစ္ဆိကာတဗ္ဗနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၉။ သစ္ဆိကာတဗ္ဗနိဒ္ဒေသေ ဒသ ဧကုတ္တရဝိဿဇ္ဇနာနိ ပဋိလာဘသစ္ဆိကိရိယာဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ **အကုပ္ပါ စေတောဝိမုတ္တီ**တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိ။ သာ ဟိ န ကုပ္ပတိ န စလတိ န ပရိဟာယတီတိ အကုပ္ပါ၊ သဗ္ဗကိလေသေဟိ

cittassa vimuttattā cetovimuttīti vuccati. **Vijjā**ti tisso vijjā. **Vimuttī**ti dasuttarapariyāyena arahattaphalaṁ vuttaṁ, saṅgītipariyāyena pana "vimuttīti dve vimuttiyo cittassa ca adhimutti nibbānañcā"ti[1] vuttaṁ. Ettha ca aṭṭhe samāpattiyo nīvaraṇādīhi suṭṭhu vimuttattā vimutti namā, nibbānaṁ sabbasaṅkhatato vimuttattā vumutti nāma. **Tisso vijjā**ti pubbenivāsānussatiñāṇaṁ vijjā sattānaṁ cutūpapāte ñāṇaṁ vijjā āsavānaṁ khaye ñāṇaṁ vijjā. Tamavijjhanaṭṭhena vijjā, viditakaraṇaṭṭhenāpi vijjā. Pubbenivāsānussatiñānaṁ hi uppajjamānaṁ pubbenivāsaṁ chādetvā ṭhitaṁ tamaṁ vijjhati, pubbenivāsañca viditaṁ karotīti vijjā. Cutūpapāte ñāṇaṁ cutipaṭisandhicchādakaṁ tamaṁ vijjhati, cutūpapātañca viditaṁ karotīti vijjā. Āsavānaṁ khaye ñāṇaṁ catusaccacchādakaṁ tamaṁ vijjhati, catusaccadhamme ca viditaṁ karotīti vijjā. **Cattāri sāmaññaphalānī**ti sotāpattiphalaṁ sakadāgāmiphalaṁ anāgāmiphalaṁ arahattaphalaṁ. Pāpadhamme sameti vināsetīti samaṇo, samaṇassa bhāvo sāmaññaṁ. Catunnaṁ ariyamaggānametaṁ nāmaṁ. Sāmaññassa phalāni sāmaññaphalāni.

Pañca dhammakkhandhāti sīlakkhandho samādhikkhandho paññākkhandho vimuttikkhandho vimuttiñāṇadassanakkhandho. **Dhammakkhandhā**ti dhammavibhāgā dhammakoṭṭhāsā. **Sīlakkhandhā**dīsupi eseva nayo. Lokiyalokuttarā sīlasamādhipaññā eva sīlasamādhipaññākkhandhā. Samucchedapaṭippassaddhinissaraṇavimuttiyo eva vimuttikkhandho. Tividhā vimuttipaccavekkhaṇā eva vimuttiñāṇadassanakkhandho. So lokiyo eva. Jānanaṭṭhena ñāṇameva dassanaṭṭhena dassananti ñāṇadassanaṁ, vimuttīnaṁ ñāṇadassanaṁ vimuttiñāṇadassananti vuccati. Vikkhambhanatadaṅgavimuttiyo pana samādhipaññākkhandheheva saṅgahitā. Ime pañca dhammakkhandhā sekkhānaṁ sekkhā, asekkhānaṁ asekkhāti vuttā. Etesu hi lokiyā ca nissaraṇavimutti ca nevasekkhānāsekkhā. Sekkhā hontāpi sekkhānaṁ ime iti sekkhā, asekkhānaṁ ime iti asekkhāti vuccanti. "Sekkhena vimuttikkhandhena samannāgato hotī"ti ettha pana nissaraṇavimuttiyā ārammaṇakaraṇavasena samannāgatoti veditabbo. **Cha abhiññā**ti cha-adhikāni ñāṇāni. Katamā cha?

1. Dī-Ṭṭha 3. 167 piṭṭhe.

စိတ္တဿ ဝိမုတ္တတ္တာ စေတောဝိမုတ္တီတိ ဝုစ္စတိ။ **ဝိဇ္ဇာ**တိ တိဿော ဝိဇ္ဇာ။ **ဝိမုတ္တီ**တိ ဒသုတ္တရပရိယာယေန အရဟတ္တဖလံ ဝုတ္တံ၊ သင်္ဂီတိပရိယာယေန ပန "ဝိမုတ္တီတိ ဒွေ ဝိမုတ္တိယော စိတ္တဿ စ အဓိမုတ္တိ နိဗ္ဗာနဉ္စာ"တိ[၁] ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ စ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နီဝရဏာဒီဟိ သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တတ္တာ ဝိမုတ္တိ နာမ၊ နိဗ္ဗာနံ သဗ္ဗသင်္ခတတော ဝိမုတ္တတ္တာ ဝိမုတ္တိ နာမ။ **တိဿော ဝိဇ္ဇာ**တိ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ ဝိဇ္ဇာ သတ္တာနံ စုတူပပါတေ ဉာဏံ ဝိဇ္ဇာ အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏံ ဝိဇ္ဇာ။ တမဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ၊ ဝိဒိတကရဏဋ္ဌေနာပိ ဝိဇ္ဇာ။ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဆာဒေတွာ ဌိတံ တမံ ဝိဇ္ဈတိ၊ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉ္စ ဝိဒိတံ ကရောတီတိ ဝိဇ္ဇာ။ စုတူပပါတေ ဉာဏံ စုတိပဋိသန္ဓိစ္ဆာဒကံ တမံ ဝိဇ္ဈတိ၊ စုတူပပါတဉ္စ ဝိဒိတံ ကရောတီတိ ဝိဇ္ဇာ။ အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏံ စတုသစ္စစ္ဆာဒကံ တမံ ဝိဇ္ဈတိ၊ စတုသစ္စဓမ္မေ စ ဝိဒိတံ ကရောတီတိ ဝိဇ္ဇာ။ **စတ္တာရိ သာမညဖလာနီ**တိ သောတာပတ္တိဖလံ သကဒါဂါမိဖလံ အနာဂါမိဖလံ အရဟတ္တဖလံ။ ပါပဓမ္မေ သမေတိ ဝိနာသေတီတိ သမဏော၊ သမဏဿ ဘာဝေါ သာမညံ။ စတုန္နံ အရိယမဂ္ဂါနမေတံ နာမံ။ သာမညဿ ဖလာနိ သာမညဖလာနိ။

ပဉ္စ ဓမ္မက္ခန္ဓာတိ သီလက္ခန္ဓော သမာဓိက္ခန္ဓော ပညာက္ခန္ဓော ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓော ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓော။ **ဓမ္မက္ခန္ဓာ**တိ ဓမ္မဝိဘာဂါ ဓမ္မကောဋ္ဌာသာ။ **သီလက္ခန္ဓာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ လောကိယလောကုတ္တရာ သီလသမာဓိပညာ ဧဝ သီလသမာဓိပညာက္ခန္ဓာ။ သမုစ္ဆေဒပဋိပ္ပဿဒ္ဓိနိဿရဏဝိမုတ္တိယော ဧဝ ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓော။ တိဝိဓာ ဝိမုတ္တိပစ္စဝေက္ခဏာ ဧဝ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓော။ သော လောကိယော ဧဝ။ ဇာနနဋ္ဌေန ဉာဏမေဝ ဒဿနဋ္ဌေန ဒဿနန္တိ ဉာဏဒဿနံ၊ ဝိမုတ္တီနံ ဉာဏဒဿနံ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိက္ခမ္ဘနတဒင်္ဂဝိမုတ္တိယော ပန သမာဓိပညာက္ခန္ဓေဟေဝ သင်္ဂဟိတာ။ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မက္ခန္ဓာ သေက္ခာနံ သေက္ခာ, အသေက္ခာနံ အသေက္ခာတိ ဝုတ္တာ။ ဧတေသု ဟိ လောကိယာ စ နိဿရဏဝိမုတ္တိ စ နေဝသေက္ခာနာသေက္ခာ။ သေက္ခာ ဟောန္တာပိ သေက္ခာနံ ဣမေ ဣတိ သေက္ခာ၊ အသေက္ခာနံ ဣမေ ဣတိ အသေက္ခာတိ ဝုစ္စန္တိ။ "သေက္ခေန ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓေန သမန္နာဂတော ဟောတီ"တိ ဧတ္ထ ပန နိဿရဏဝိမုတ္တိယာ အာရမ္မဏကရဏဝသေန သမန္နာဂတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဆ အဘိညာ**တိ ဆအဓိကာနိ ဉာဏာနိ။ ကတမာ ဆ?

၁-ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၁၆၇-ပိဋ္ဌေ။

Iddhividhañāṇaṁ dibbasotadhātuñāṇaṁ pubbenivāsānussatiñāṇaṁ cetopariyañāṇaṁ dibbacakkhuñāṇaṁ āsavānaṁ khaye ñāṇanti imā cha.

Satta khīṇāsavabalānīti khīṇā āsavā assāti khīṇāsavo, khīṇāsavassa balāni khīṇāsavabalāni. Katamāni satta? Vuttāni Bhagavatā—

“Idha bhikkhave khīṇāsavassa bhikkhuno aniccato sabbe saṅkhārā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti. Yampi bhikkhave khīṇāsavassa bhikkhuno aniccato sabbe saṅkhārā yathābhūtaṁ sammappaññāya sudiṭṭhā honti, idampi bhikkhave khīṇāsavassa bhikkhuno balaṁ hoti, yaṁ balaṁ āgamma khīṇāsavo bhikkhu āsavānaṁ khayaṁ paṭijānāti ‘khīṇā me āsavā’ti.

Puna caparaṁ bhikkhave khiṇāsavassa bhikkhuno aṅgārakāsūpamā kāmāti yathābhūtaṁ sammappaññaya sudiṭṭhā honti. Yampi bhikkhave -pa- idampi khīṇāsavassa bhikkhuno balaṁ hoti -pa-.

Puna caparaṁ bhikkhave khīṇāsavassa bhikkhuno vivekaninnaṁ cittaṁ hoti vivekapoṇaṁ vivekapabbhāraṁ vivekaṭṭhaṁ nekkhammābhirataṁ byantībhūtaṁ sabbaso āsavaṭṭhāniyehi dhammehi. Yampi bhikkhave -pa- idampi khīṇāsavassa bhikkhuno balaṁ hoti -pa-.

Puna caparaṁ bhikkhave khīṇāsavassa bhikkhuno cattāro satipaṭṭhānā bhāvitā honti subhāvitā. Pañcindriyāni bhāvitāni honti subhāvitāni. Satta bojjhaṅgā bhāvitā honti subhāvitā. Ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvito hoti subhāvito. Yampi bhikkhave khīṇāsavassa bhikkhuno ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvito hoti subhāvito, idampi khīṇāsavassa bhikkhuno balaṁ hoti, yaṁ balaṁ āgamma khīṇāsavo bhikkhu āsavānaṁ khayaṁ paṭijānāti ‘khīṇā me āsavā’ti”[1].

1. Aṁ 3. 397; Dī 3. 242; Khu 9. 356 piṭṭhesu.

ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏံ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုဉာဏံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ စေတောပရိယ-ဉာဏံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏန္တိ ဣမာ ဆ။

သတ္တ ခီဏာသဝဗလာနီတိ ခီဏာ အာသဝါ အဿာတိ ခီဏာသဝေါ၊ ခီဏာသဝဿ ဗလာနိ ခီဏာသဝဗလာနိ။ ကတမာနိ သတ္တ? ဝုတ္တာနိ ဘဂဝတာ—

“ဣဓ ဘိက္ခဝေ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော အနိစ္စတော သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ သုဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ ယမ္ပိ ဘိက္ခဝေ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော အနိစ္စတော သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ သုဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ ဣဒမ္ပိ ဘိက္ခဝေ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော ဗလံ ဟောတိ၊ ယံ ဗလံ အာဂမ္မ ခီဏာသဝေါ ဘိက္ခု အာသဝါနံ ခယံ ပဋိဇာနာတိ ‘ခီဏာ မေ အာသဝါ’တိ။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော အင်္ဂါရကာသူပမာ ကာမာတိ ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ သုဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ ယမ္ပိ ဘိက္ခဝေ။ပ။ ဣဒမ္ပိ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော ဗလံ ဟောတိ။ပ။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော ဝိဝေကနိန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ ဝိဝေကပေါဏံ ဝိဝေကပဗ္ဘာရံ ဝိဝေကဋ္ဌံ နေက္ခမ္မာဘိရတံ ဗျန္တီဘူတံ သဗ္ဗသော အာသဝဋ္ဌာနိယေဟိ ဓမ္မေဟိ။ ယမ္ပိ ဘိက္ခဝေ။ပ။ ဣဒမ္ပိ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော ဗလံ ဟောတိ။ပ။

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ဘာဝိတာ ဟောန္တိ သုဘာဝိတာ။ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ဘာဝိတာနိ ဟောန္တိ သုဘာဝိတာနိ။ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဘာဝိတာ ဟောန္တိ သုဘာဝိတာ။ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဘာဝိတော ဟောတိ သုဘာဝိတော။ ယမ္ပိ ဘိက္ခဝေ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဘာဝိတော ဟောတိ သုဘာဝိတော၊ ဣဒမ္ပိ ခီဏာသဝဿ ဘိက္ခုနော ဗလံ ဟောတိ၊ ယံ ဗလံ အာဂမ္မ ခီဏာ-သဝေါ ဘိက္ခု အာသဝါနံ ခယံ ပဋိဇာနာတိ ‘ခီဏာ မေ အာသဝါ’တိ”[၁]။

၁-အံ ၃-၃၉၇၊ ဒီ ၃-၂၄၂၊ ခု ၉-၃၅၆-ပိဋ္ဌေသု။

Tattha paṭhamena balena dukkhasaccapaṭivedho, dutiyena samudayasaccapaṭivedho, tatiyena nirodhasaccapaṭivedho, catūhi maggasaccapaṭivedho pakāsito hoti.

Aṭṭha vimokkhāti ārammaṇe adhimuccanaṭṭhena paccanīkammehi ca suṭṭhu muccanaṭṭhena vimokkhā. "Katame aṭṭha. Rūpī rūpāni passati, ayaṁ paṭhamo vimokkho. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati, ayaṁ dutiyo vimokkho. 'Subhan'teva adhimutto hoti, ayaṁ tatiyo vimokkho. Sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā 'ananto ākāso'ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ catuttho vimokkho. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma 'anantaṁ viññāṇan'ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ pañcamo vimokkho. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma 'natthikiñcī'ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ chaṭṭho vimokkho. Sabbaso ākiñciññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ sattamo vimokkho. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, ayaṁ aṭṭhamo vimokkho"ti[1].

Nava anupubbanirodhāti nava anupaṭipāṭiyā nirodhā. "Katame nava, paṭhamaṁ jhānaṁ samāpannassa kāmasaññā niruddhā hoti, dutiyaṁ jhānaṁ samāpannassa vitakkavicārā niruddhā honti, tatiyaṁ jhānaṁ samāpannassa pīti niruddhā hoti, catutthaṁ jhānaṁ samāpannassa assāsapassāsā niruddhā hoti, ākāsānañcāyatanaṁ samāpannassa rūpasaññā niruddhā hoti, viññāṇañcāyatanaṁ samāpannassa ākāsānañcāyatanasaññā niruddhā hoti, ākiñcaññāyatanaṁ samāpannassa viññāṇañcāyatanasaññā niruddhā hoti, nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpannassa ākiñcaññāyatanasaññā niruddhā hoti, saññāvedayitanirodhaṁ samāpannassa saññā ca vedanā ca niruddhā hontī"ti[2].

Dasa asekkhā dhammāti upari sikkhitabbābhāvato na sikkhantīti asekkhā. Atha vā tīsu sikkhāsu sikkhantīti sekkhā, vuddhippattā

1. Dī 2. 94; Dī 3. 251; Aṁ 3. 126 piṭṭhādīsu.
2. Aṁ 3. 208; Dī 3. 221, 255 piṭṭhesu.

တတ္ထ ပဌမေန ဗလေန ဒုက္ခသစ္စပဋိဝေဓော၊ ဒုတိယေန သမုဒယသစ္စပဋိဝေဓော၊ တတိယေန နိရောဓသစ္စပဋိဝေဓော၊ စတူဟိ မဂ္ဂသစ္စပဋိဝေဓော ပကာသိတော ဟောတိ။

အဋ္ဌ ဝိမောက္ခာတိ အာရမ္မဏေ အဓိမုစ္စနဋ္ဌေန ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ စ သုဋ္ဌု မုစ္စနဋ္ဌေန ဝိမောက္ခာ။ "ကတမေ အဋ္ဌ။ ရူပီ ရူပါနိ ပဿတိ၊ အယံ ပဌမော ဝိမောက္ခော။ အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ၊ အယံ ဒုတိယော ဝိမောက္ခော။ 'သုဘ'န္တေဝ အဓိမုတ္တော ဟောတိ၊ အယံ တတိယော ဝိမောက္ခော။ သဗ္ဗသော ရူပသညာနံ သမတိက္ကမာ ပဋိဃသညာနံ အတ္ထင်္ဂမာ နာနတ္တသညာနံ အမနသိကာရာ 'အနန္တော အာကာသော'တိ အာကာသာနဉ္စာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ အယံ စတုတ္ထော ဝိမောက္ခော။ သဗ္ဗသော အာကာသာနဉ္စာယတနံ သမတိက္ကမ္မ 'အနန္တံ ဝိညာဏ'န္တိ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ အယံ ပဉ္စမော ဝိမောက္ခော။ သဗ္ဗသော ဝိညာဏဉ္စာယတနံ သမတိက္ကမ္မ 'နတ္ထိ ကိဉ္စီ'တိ အာကိဉ္စညာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ အယံ ဆဋ္ဌော ဝိမောက္ခော။ သဗ္ဗသော အာကိဉ္စညာယတနံ သမတိက္ကမ္မ နေဝသညာနာသညာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ အယံ သတ္တမော ဝိမောက္ခော။ သဗ္ဗသော နေဝသညာနာသညာယတနံ သမတိက္ကမ္မ သညာဝေဒယိတနိရောဓံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ အယံ အဋ္ဌမော ဝိမောက္ခော"တိ[၁]။

နဝ အနုပုဗ္ဗနိရောဓာတိ နဝ အနုပဋိပါဋိယာ နိရောဓာ။ "ကတမေ နဝ၊ ပဌမံ ဈာနံ သမာပန္နဿ ကာမသညာ နိရုဒ္ဓါ ဟောတိ၊ ဒုတိယံ ဈာနံ သမာပန္နဿ ဝိတက္ကဝိစာရာ နိရုဒ္ဓါ ဟောန္တိ၊ တတိယံ ဈာနံ သမာပန္နဿ ပီတိ နိရုဒ္ဓါ ဟောတိ၊ စတုတ္ထံ ဈာနံ သမာပန္နဿ အဿာသပဿာသာ နိရုဒ္ဓါ ဟောန္တိ၊ အာကာသာနဉ္စာယတနံ သမာပန္နဿ ရူပသညာ နိရုဒ္ဓါ ဟောတိ၊ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ သမာပန္နဿ အာကာသာနဉ္စာယတနသညာ နိရုဒ္ဓါ ဟောတိ၊ အာကိဉ္စညာယတနံ သမာပန္နဿ ဝိညာဏဉ္စာယတနသညာ နိရုဒ္ဓါ ဟောတိ၊ နေဝသညာနာသညာယတနံ သမာပန္နဿ အာကိဉ္စညာယတနသညာ နိရုဒ္ဓါ ဟောတိ၊ သညာဝေဒယိတနိရောဓံ သမာပန္နဿ သညာ စ ဝေဒနာ စ နိရုဒ္ဓါ ဟောန္တီ"တိ[၂]။

ဒသ အသေက္ခာ ဓမ္မာတိ ဥပရိ သိက္ခိတဗ္ဗာဘာဝတော န သိက္ခန္တီတိ အသေက္ခာ။ အထ ဝါ တီသု သိက္ခာသု သိက္ခန္တီတိ သေက္ခာ၊ ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တာ

၁-ဒီ ၂-၉၄၊ ဒီ ၃-၂၅၁၊ အံ ၃-၁၂၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-အံ ၃-၂၀၈၊ ဒီ ၃-၂၂၁-၂၅၅-ပိဋ္ဌေသု။

sekkhāti asekkhā, arahanto. Asekkhānaṁ ime iti asekkhā. "Katame dasa, asekkhā sammādiṭṭhi asekkho sammāsaṅkappo asekkhā sammāvācā asekkho sammākammanto asekkho sammā-ājīvo asekkho sammāvāyāmo asekkhā sammāsati asekkho sammāsamādhi asekkhaṁ sammāñāṇaṁ asekkhā sammāvimuttī"ti[1]. **Asekkhaṁ sammāñāṇan**ti arahattaphalapaññaṁ ṭhapetvā sesalokiyapaññā. **Sammāvimuttī**ti arahattaphalavimutti. Aṭṭhakathāyaṁ[2] pana vuttaṁ—

> "Asekkhā sammādiṭṭhīti-ādayo sabbepi phalasampayuttadhammā eva. Ettha ca sammādiṭṭhi sammāñāṇanti dvīsu ṭhānesu paññāva kathitā. Sammāvimuttīti iminā pana padena vuttāvasesā phalasamāpattidhammā saṅgahitā"ti.

Sabbaṁ bhikkhave sacchikātabbanti-ādīsu ārammaṇasacchikiriyā veditabbā. **Rūpaṁ passanto sacchikaroti**ti-ādīsu rūpādīni lokiyāni passitabbākārena passanto tāneva rūpādīni ārammaṇasacchikiriyāya sacchikaroti, rūpādīni vā passitabbākārena passanto tena hetunā sacchikātabbaṁ nibbānaṁ sacchikaroti. Passantoti hi padaṁ hetu-atthepi akkharacintakā icchanti. Anaññātaññassāmītindriyādīni pana lokuttarāni paccavekkhaṇavasena passanto tāneva ārammaṇasacchikiriyāya sacchikaroti. "Amatogadhaṁ nibbānaṁ pariyosānaṭṭhena sacchikarotī"ti idaṁ pariññeyyapahātabbasacchikātabbabhāvetabbesu sacchikātabbattā ujukameva. **Ye ye dhammā sacchikatā honti, te te dhammā phassitā**[3] **hontī**ti ārammaṇasacchikiriyāya sacchikatā ārammaṇaphassena phuṭṭhā honti, paṭilābhasacchikiriyāya sacchikatā paṭilābhaphassena phuṭṭhā hontīti.

Sacchikātabbaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Hānabhāgiyacatukkaniddesavaṇṇanā

30. Idāni yasmā hānabhāgiyāditā ekekasseva samādhissa avatthābhedena hoti, tasmā hānabhāgiyacatukkaṁ ekatoyeva niddiṭṭhaṁ. Tattha **paṭhamassa jhānassa lābhin**ti paṭhamassa jhānassa

---

1. Dī 3. 225, 260 piṭṭhesu. 2. Dī-Ṭṭha 3. 235 piṭṭhe. 3. Phussitā (Syā)

သေက္ခာတိ အသေက္ခာ၊ အရဟန္တော။ အသေက္ခာနံ ဣမေ ဣတိ အသေက္ခာ။ "ကတမေ ဒသ၊ အသေက္ခာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ အသေက္ခော သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ အသေက္ခာ သမ္မာဝါစာ အသေက္ခော သမ္မာကမ္မန္တော အသေက္ခော သမ္မာအာဇီဝေါ အသေက္ခော သမ္မာဝါယာမော အသေက္ခာ သမ္မာသတိ အသေက္ခော သမ္မာသမာဓိ အသေက္ခံ သမ္မာဉာဏံ အသေက္ခာ သမ္မာဝိမုတ္တီ"တိ[၁]။ **အသေက္ခံ သမ္မာဉာဏန္တိ** အရဟတ္တဖလပညံ ဌပေတွာ သေသလောကိယပညာ။ **သမ္မာဝိမုတ္တီ**တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိ။ အဋ္ဌကထာယံ[၂] ပန ဝုတ္တံ—

> "အသေက္ခာ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိအာဒယော သဗ္ဗေပိ ဖလသမ္ပယုတ္တဓမ္မာ ဧဝ။ ဧတ္ထ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ သမ္မာဉာဏန္တိ ဒွီသု ဌာနေသု ပညာဝ ကထိတာ။ သမ္မာဝိမုတ္တီတိ ဣမိနာ ပန ပဒေန ဝုတ္တာဝသေသာ ဖလသမာပတ္တိဓမ္မာ သင်္ဂဟိတာ"တိ။

သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ သစ္ဆိကာတဗ္ဗန္တိအာဒီသု အာရမ္မဏသစ္ဆိကိရိယာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ရူပံ ပဿန္တော သစ္ဆိကရောတီ**တိအာဒီသု ရူပါဒီနိ လောကိယာနိ ပဿိတဗ္ဗာကာရေန ပဿန္တော တာနေဝ ရူပါဒီနိ အာရမ္မဏသစ္ဆိကိရိယာယ သစ္ဆိကရောတိ၊ ရူပါဒီနိ ဝါ ပဿိတဗ္ဗာကာရေန ပဿန္တော တေန ဟေတုနာ သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတိ။ ပဿန္တောတိ ဟိ ပဒံ ဟေတုအတ္ထေပိ အက္ခရစိန္တကာ ဣစ္ဆန္တိ။ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယာဒီနိ ပန လောကုတ္တရာနိ ပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ပဿန္တော တာနေဝ အာရမ္မဏသစ္ဆိကိရိယာယ သစ္ဆိကရောတိ။ "အမတောဂဓံ နိဗ္ဗာနံ ပရိယောသာနဋ္ဌေန သစ္ဆိကရောတီ"တိ ဣဒံ ပရိညေယျပဟာတဗ္ဗသစ္ဆိကာတဗ္ဗဘာဝေတဗ္ဗေသု သစ္ဆိကာတဗ္ဗတ္တာ ဥဇုကမေဝ။ **ယေ ယေ ဓမ္မာ သစ္ဆိကတာ ဟောန္တိ၊ တေ တေ ဓမ္မာ ဖဿိတာ**[၃] **ဟောန္တီ**တိ အာရမ္မဏသစ္ဆိကိရိယာယ သစ္ဆိကတာ အာရမ္မဏဖဿေန ဖုဋ္ဌာ ဟောန္တိ၊ ပဋိလာဘသစ္ဆိကိရိယာယ သစ္ဆိကတာ ပဋိလာဘဖဿေန ဖုဋ္ဌာ ဟောန္တီတိ။

သစ္ဆိကာတဗ္ဗနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဟာနဘာဂိယစတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၀။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဟာနဘာဂိယာဒိတာ ဧကေကဿေဝ သမာဓိဿ အဝတ္ထာဘေဒေန ဟောတိ၊ တသ္မာ ဟာနဘာဂိယစတုက္ကံ ဧကတောယေဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **ပဌမဿ ဈာနဿ လာဘိန္တိ** ပဌမဿ ဈာနဿ

၁-ဒီ ၃-၂၂၅၊ ၂၆၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၂၃၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဖုဿိတာ (သျာ)

lābhino. Sāmi-atthe upayogavacanaṁ. Lābho sacchikiriyā assa atthīti lābhīti vuccati. **Kāmasahagatā**ti ettha sahagatasaddassa ārammaṇattho adhippeto, vatthukāmakilesakāmārammaṇāti attho. **Saññāmanasikārā**ti javanasaññā ca tadāvajjanamanasikāro ca, saññāsampayuttamanasikāropi vaṭṭati. **Samudācarantī**ti pavattanti. **Dhammo**ti paṭhamajjhānadhammo. Jhānā parihāyanto tīhi kāraṇehi parihāyati kilesasamudācārena vā asappāyakiriyāya vā ananuyogena vā. Kilesasamudācārena parihāyanto sīghaṁ parihāyati, kammārāmatābhassārāmatāniddārāmatā-saṅgaṇikārāmatānuyogavasena asappāyakiriyāya parihāyanto dandhaṁ parihāyati, gelaññapaccayavekallādinā palibodhena abhikkhaṇaṁ asamāpajjanto ananuyogena parihāyantopi dandhaṁ parihāyati. Idha pana balavakāraṇameva dassento kilesasamudācāramevāha. Dutiyajjhānādīhi pana parihāyanto heṭṭhimaheṭṭhimajjhānanikantisamudācārenapi parihāyati. Kittāvatā parihīno hotīti? Yadā na sakkoti samāpajjituṁ, ettāvatā parihīno hotīti. **Tadanudhammatā**ti anupavatto dhammo anudhammo, jhānaṁ adhikaṁ katvā pavattassa nikantidhammassetaṁ adhivacanaṁ. Anudhammo eva anudhammatā, tassa jhānassa anudhammatā tadanudhammatā. **Satī**ti nikanti. **Santiṭṭhatī**ti patiṭṭhāti. Taṁ paṭhamajjhānaṁ anuvattamānā nikanti pavattatīti vuttaṁ hoti. **Avitakkasahagatā**ti dutiyajjhānārammaṇā. Taṁ hi natthettha vitakkoti avitakkanti vuccati. **Nibbidāsahagatā**ti vipassanārammaṇā. Sā hi saṅkhāresu nibbindanato nibbidāti vuccati, "nibbindaṁ virajjatī"ti[1] hi vuttaṁ. **Virāgūpasaṁhitā**ti ariyamaggapaṭisaññuttā vipassanā. Vipassanā hi sikhāppattā maggavuṭṭhānaṁ pāpeti. Tasmā vipassanārammaṇā saññāmanasikārā "virāgūpasaṁhitā"ti vuccanti, "virāgā vumuccatī"ti[1] hi vuttaṁ.

Vitakkasahagatāti vitakkavasena paṭhamajjhānārammaṇā. **Upekkhāsukhasahagatā**ti tatramajjhattupekkhāya ca sukhavedanāya ca vasena tatiyajjhānārammaṇā. **Pītisukhasahagatā**ti pītiyā ca sukhavedanāya ca vasena dutiyajjhānārammaṇā. **Adukkhamasukhasahagatā**ti upekkhāvedanāvasena catutthajjhānārammaṇā. Sā hi vedanā na dukkhā na sukhāti adukkhamasukhāti

1. Vi 3. 20; Saṁ 2. 56 piṭṭhesu.

လာဘိနော။ သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။ လာဘော သစ္ဆိကိရိယာ အဿ အတ္ထီတိ လာဘီတိ ဝုစ္စတိ။ **ကာမသဟဂတာ**တိ ဧတ္ထ သဟဂတသဒ္ဒဿ အာရမ္မဏတ္ထော အဓိပ္ပေတော၊ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမာရမ္မဏာတိ အတ္ထော။ **သညာမနသိကာရာ**တိ ဇဝနသညာ စ တဒါဝဇ္ဇနမနသိကာရော စ၊ သညာသမ္ပယုတ္တမနသိကာရောပိ ဝဋ္ဋတိ။ **သမုဒါစရန္တီ**တိ ပဝတ္တန္တိ။ **ဓမ္မော**တိ ပဌမဇ္ဈာနဓမ္မော။ ဈာနာ ပရိဟာယန္တော တီဟိ ကာရဏေဟိ ပရိဟာယတိ ကိလေသသမုဒါစာရေန ဝါ အသပ္ပာယကိရိယာယ ဝါ အနနုယောဂေန ဝါ။ ကိလေသသမုဒါစာရေန ပရိဟာယန္တော သီဃံ ပရိဟာယတိ၊ ကမ္မာရာမတာဘဿာရာမတာနိဒ္ဒါရာမတာသင်္ဂဏိကာရာမတာနုယောဂဝသေန အသပ္ပာယကိရိယာယ ပရိဟာယန္တော ဒန္ဓံ ပရိဟာယတိ၊ ဂေလညပစ္စယဝေကလ္လာဒိနာ ပလိဗောဓေန အဘိက္ခဏံ အသမာပဇ္ဇန္တော အနနုယောဂေန ပရိဟာယန္တောပိ ဒန္ဓံ ပရိဟာယတိ။ ဣဓ ပန ဗလဝကာရဏမေဝ ဒဿေန္တော ကိလေသသမုဒါစာရမေဝါဟ။ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒီဟိ ပန ပရိဟာယန္တော ဟေဋ္ဌိမဟေဋ္ဌိမဇ္ဈာနနိကန္တိသမုဒါစာရေနပိ ပရိဟာယတိ။ ကိတ္တာဝတာ ပရိဟီနော ဟောတီတိ? ယဒါ န သက္ကောတိ သမာပဇ္ဇိတုံ၊ ဧတ္တာဝတာ ပရိဟီနော ဟောတီတိ။ **တဒနုဓမ္မတာ**တိ အနုပဝတ္တော ဓမ္မော အနုဓမ္မော၊ ဈာနံ အဓိကံ ကတွာ ပဝတ္တဿ နိကန္တိဓမ္မဿေတံ အဓိဝစနံ။ အနုဓမ္မော ဧဝ အနုဓမ္မတာ၊ တဿ ဈာနဿ အနုဓမ္မတာ တဒနုဓမ္မတာ။ **သတီ**တိ နိကန္တိ။ **သန္တိဋ္ဌတီ**တိ ပတိဋ္ဌာတိ။ တံ ပဌမဇ္ဈာနံ အနုဝတ္တမာနာ နိကန္တိ ပဝတ္တတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဝိတက္ကသဟဂတာ**တိ ဒုတိယဇ္ဈာနာရမ္မဏာ။ တံ ဟိ နတ္ထေတ္ထ ဝိတက္ကောတိ အဝိတက္ကန္တိ ဝုစ္စတိ။ **နိဗ္ဗိဒါသဟဂတာ**တိ ဝိပဿနာရမ္မဏာ။ သာ ဟိ သင်္ခါရေသု နိဗ္ဗိန္ဒနတော နိဗ္ဗိဒါတိ ဝုစ္စတိ၊ "နိဗ္ဗိန္ဒံ ဝိရဇ္ဇတီ"တိ[၁] ဟိ ဝုတ္တံ။ **ဝိရာဂူပသံဟိတာ**တိ အရိယမဂ္ဂပဋိသညုတ္တာ ဝိပဿနာ။ ဝိပဿနာ ဟိ သိခါပ္ပတ္တာ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ပါပေတိ။ တသ္မာ ဝိပဿနာရမ္မဏာ သညာမနသိကာရာ "ဝိရာဂူပသံဟိတာ"တိ ဝုစ္စန္တိ၊ "ဝိရာဂါ ဝိမုစ္စတီ"တိ[၁] ဟိ ဝုတ္တံ။

ဝိတက္ကသဟဂတာတိ ဝိတက္ကဝသေန ပဌမဇ္ဈာနာရမ္မဏာ။ **ဥပေက္ခာသုခသဟဂတာ**တိ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာယ စ သုခဝေဒနာယ စ ဝသေန တတိယဇ္ဈာနာရမ္မဏာ။ **ပီတိသုခသဟဂတာ**တိ ပီတိယာ စ သုခဝေဒနာယ စ ဝသေန ဒုတိယဇ္ဈာနာရမ္မဏာ။ **အဒုက္ခမသုခသဟဂတာ**တိ ဥပေက္ခာဝေဒနာဝသေန စတုတ္ထဇ္ဈာနာရမ္မဏာ။ သာ ဟိ ဝေဒနာ န ဒုက္ခာ န သုခါတိ အဒုက္ခမသုခါတိ

၁-ဝိ ၃-၂၀၊ သံ ၂-၅၆-ပိဋ္ဌေသု။

vuccati, makāro panettha padasandhivasena vutto. **Rūpasahagatā**ti rūpajjhānārammaṇā. Nevasaññānāsaññāyatane ṭhitassa hānabhāgiyaṭhitibhāgiyanibbedhabhāgiyattesu vijjamānesupi visesabhāgiyattābhāvā nevasaññānāsaññāyatanaṁ na niddiṭṭhaṁ. Sabbopi cesa lokiyo samādhi pamādavihārissa mudindriyassa hānabhāgiyo hoti, appamādavihārissa mudindriyassa ṭhitibhāgiyo hoti, taṇhācaritassa tikkhindriyassa visesabhāgiyo hoti, diṭṭhicaritassa tikkhindriyassa nibbedhabhāgiyo hotīti vuccati.

Hānabhāgiyacatukkaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Lakkhaṇattikaniddesavaṇṇanā

31. Idāni yasmā ekekopi lokiyadhammo tilakkhaṇabbhāhato, tasmā lakkhaṇattikaṁ ekato niddiṭṭhaṁ. Tattha **aniccaṁ khayaṭṭhenā**ti tattha tattheva khīyanabhāvena aniccaṁ. “Khayadhammattā vayadhammattā virāgadhammattā nirodhadhammattā aniccan”ti eke. **Dukkhaṁ bhayaṭṭhenā**ti sappaṭibhayatāya dukkhaṁ. Yaṁ hi aniccaṁ, taṁ bhayāvahaṁ hoti Sīhopamasutte[1] devānaṁ viya. “Jātijarābyādhimaraṇabhayaṭṭhena[2] dukkhan”ti eke. **Anattā asārakaṭṭhenā**ti “attā nivāsī kārako vedako sayaṁvasī”ti evaṁ parikappitassa attasārassa abhāvena anattā. Yaṁ hi aniccaṁ dukkhaṁ, taṁ attanopi aniccataṁ vā udayabbayapīḷanaṁ vā dhāretuṁ na sakkoti, kuto tassa kārakādibhāvo. Vuttañca “rūpañca hidaṁ bhikkhave attā abhavissa, nayidaṁ rūpaṁ ābādhāya saṁvatteyyā”ti-ādi[3]. “Attasāraniccasāravirahitattā anattā”ti eke.

Lakkhaṇattikaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dukkhasaccaniddesavaṇṇanā

32-33. Ariyasaccacatukkampi tathaṭṭhena saccānaṁ ekasambandhattā ekato eva niddiṭṭhaṁ. Tattha **tatthā**ti tesu catūsu ariyasaccesu. **Kataman**ti

1. Saṁ 2. 70 piṭṭhe.
2. Jātijarābyādhimaraṇaṁ bhayaṭṭhena (Sī)
3. Vi 3. 18 piṭṭhe.

ဝုစ္စတိ၊ မကာရော ပနေတ္ထ ပဒသန္ဓိဝသေန ဝုတ္တော။ **ရူပသဟဂတာ**တိ ရူပဇ္ဈာနာရမ္မဏာ။ နေဝသညာနာသညာယတနေ ဌိတဿ ဟာနဘာဂိယဋ္ဌိတိဘာဂိယနိဗ္ဗေဓဘာဂိယတ္တေသု ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ ဝိသေသဘာဂိယတ္တာဘာဝါ နေဝသညာနာသညာယတနံ န နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ သဗ္ဗောပိ စေသ လောကိယော သမာဓိ ပမာဒဝိဟာရိဿ မုဒိန္ဒြိယဿ ဟာနဘာဂိယော ဟောတိ၊ အပ္ပမာဒဝိဟာရိဿ မုဒိန္ဒြိယဿ ဌိတိဘာဂိယော ဟောတိ၊ တဏှာစရိတဿ တိက္ခိန္ဒြိယဿ ဝိသေသဘာဂိယော ဟောတိ၊ ဒိဋ္ဌိစရိတဿ တိက္ခိန္ဒြိယဿ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယော ဟောတီတိ ဝုစ္စတိ။

ဟာနဘာဂိယစတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

လက္ခဏတ္တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၁။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဧကေကောပိ လောကိယဓမ္မော တိလက္ခဏဗ္ဘာဟတော၊ တသ္မာ လက္ခဏတ္တိကံ ဧကတော နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေနာ**တိ တတ္ထ တတ္ထေဝ ခီယနဘာဝေန အနိစ္စံ။ “ခယဓမ္မတ္တာ ဝယဓမ္မတ္တာ ဝိရာဂဓမ္မတ္တာ နိရောဓဓမ္မတ္တာ အနိစ္စ”န္တိ ဧကေ။ **ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေနာ**တိ သပ္ပဋိဘယတာယ ဒုက္ခံ။ ယံ ဟိ အနိစ္စံ၊ တံ ဘယာဝဟံ ဟောတိ သီဟောပမသုတ္တေ[၁] ဒေဝါနံ ဝိယ။ “ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏဘယဋ္ဌေန[၂] ဒုက္ခ”န္တိ ဧကေ။ **အနတ္တာ အသာရကဋ္ဌေနာ**တိ “အတ္တာ နိဝါသီ ကာရကော ဝေဒကော သယံဝသီ”တိ ဧဝံ ပရိကပ္ပိတဿ အတ္တသာရဿ အဘာဝေန အနတ္တာ။ ယံ ဟိ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ၊ တံ အတ္တနောပိ အနိစ္စတံ ဝါ ဥဒယဗ္ဗယပီဠနံ ဝါ ဓာရေတုံ န သက္ကောတိ၊ ကုတော တဿ ကာရကာဒိဘာဝေါ။ ဝုတ္တဉ္စ “ရူပဉ္စ ဟိဒံ ဘိက္ခဝေ အတ္တာ အဘဝိဿ၊ နယိဒံ ရူပံ အာဗာဓာယ သံဝတ္တေယျာ”တိအာဒိ[၃]။ “အတ္တသာရနိစ္စသာရဝိရဟိတတ္တာ အနတ္တာ”တိ ဧကေ။

လက္ခဏတ္တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒုက္ခသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၂-၃၃။ အရိယသစ္စစတုက္ကမ္ပိ တထဋ္ဌေန သစ္စာနံ ဧကသမ္ဗန္ဓတ္တာ ဧကတော ဧဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ **တထာ**တိ တေသု စတူသု အရိယသစ္စေသု။ **ကတမ**န္တိ

၁-သံ ၂-၇၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏံ ဘယဋ္ဌေန (သီ) ၃-ဝိ ၃-၁၈-ပိဋ္ဌေ။

kathetukamyatāpucchā. **Dukkhaṁ ariyasaccan**ti pucchitadhammanidassanaṁ. Tattha **jātipi dukkhā**ti-ādīsu jātisaddassa tāva aneke atthā paveditā. Yathāha—

“Bhavo kulaṁ nikāyo ca, sīlaṁ paññatti lakkhaṇaṁ.
Pasūti sandhi cevāti, jāti-atthā paveditā”.

Tathā hissa “ekampi jātiṁ dvepi jātiyo”ti-ādīsu[1] bhavo attho. “Akkhitto anupakkuṭṭho jātivādenā”ti[2] ettha kulaṁ. “Atthi Visākhe Nigaṇṭhā nāma samaṇajātī”ti[3] ettha nikāyo. “Yatohaṁ bhagini ariyāya jātiyā jāto nābhijānāmī”ti[4] ettha ariyasīlaṁ. “Tiriyā nāma tiṇajāti nābhiyā uggantvā nabhaṁ āhacca ṭhitā ahosī”ti[5] ettha paññatti. “Jāti dvīhi khandhehi saṅgahitā”ti[6] ettha saṅkhatalakkhaṇaṁ. “Sampatijāto Ānanda bodhisatto”ti[7] ettha pasūti. “Bhavapaccayā jātī”ti[8] ca “jātipi dukkhā”ti[9] ca ettha pariyāyato paṭisandhikhandhā. Nippariyāyato pana tattha tattha nibbattamānānaṁ sattānaṁ ye ye khandhā pātubhavanti, tesaṁ tesaṁ paṭhamaṁ pātubhāvo.

Kasmā panesā jāti dukkhāti ce? Anekesaṁ dukkhānaṁ vatthubhāvato. Anekāni hi dukkhāni. Seyyathidaṁ, dukkhadukkhaṁ vipariṇāmadukkhaṁ saṅkhāradukkhaṁ paṭicchannadukkhaṁ appaṭicchannadukkhaṁ pariyāyadukkhaṁ nippariyāyadukkhanti. Ettha kāyikacetasikā dukkhā vedanāsabhāvato ca nāmatoca cu dukkhatthā **dukkhadukkhan**ti vuccati. Sukhā vedanā vipariṇāmena dukkhuppattihetuto **vipariṇāmadukkhaṁ.** Upekkhāvedanā ceva avasesā ca tebhūmakasaṅkhārā udayabbayapaṭipīḷitattā **saṅkhāradukkhaṁ.** Kaṇṇasūladantasūlarāgajapariḷāhadosajapariḷāhādi kāyikacetasiko ābādho pucchitvā jānitabbato upakkamassa ca apākaṭabhāvato **paṭicchannadukkhaṁ.** Dvattiṁsakammakāraṇādisamuṭṭhāno ābādho apucchitvāva jānitabbato upakkamassa ca pākaṭabhāvato **appaṭicchannadukkhaṁ.** Ṭhapetvā dukkhadukkhaṁ sesaṁ

1. Vi 1. 5; Ma 2. 202 piṭṭhādīsu.
2. Dī 1. 122. piṭṭhe.
3. Aṁ 1. 206 piṭṭhe.
4. Ma 2. 306. piṭṭhe.
5. Aṁ 2. 210 piṭṭhe.
6. Abhi 3. 13 piṭṭhe.
7. Ma 3. 164 piṭṭhe.
8. Abhi 2. 198 piṭṭhe.
9. Khu 9. 36; Abhi 2. 105 piṭṭhe.

ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ။ **ဒုက္ခံ အရိယသစ္စန္တိ** ပုစ္ဆိတဓမ္မနိဒဿနံ။ တတ္ထ **ဇာတိပိ ဒုက္ခာ**တိအာဒီသု ဇာတိသဒ္ဒဿ တာဝ အနေကေ အတ္ထာ ပဝေဒိတာ။ ယထာဟ—

“ဘဝေါ ကုလံ နိကာယော စ၊ သီလံ ပညတ္တိ လက္ခဏံ။
ပသူတိ သန္ဓိ စေဝါတိ၊ ဇာတိအတ္ထာ ပဝေဒိတာ”။

တထာ ဟိဿ “ဧကမ္ပိ ဇာတိံ ဒွေပိ ဇာတိယော”တိအာဒီသု[၁] ဘဝေါ အတ္ထော။ “အက္ခိတ္တော အနုပက္ကုဋ္ဌော ဇာတိဝါဒေန”တိ[၂] ဧတ္ထ ကုလံ။ “အတ္ထိ ဝိသာခေ နိဂဏ္ဌာ နာမ သမဏဇာတီ”တိ[၃] ဧတ္ထ နိကာယော။ “ယတောဟံ ဘဂိနိ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတော နာဘိဇာနာမီ”တိ[၄] ဧတ္ထ အရိယသီလံ။ “တိရိယာ နာမ တိဏဇာတိ နာဘိယာ ဥဂ္ဂန္တွာ နဘံ အာဟစ္စ ဌိတာ အဟောသီ”တိ[၅] ဧတ္ထ ပညတ္တိ။ “ဇာတိ ဒွီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတာ”တိ[၆] ဧတ္ထ သင်္ခတလက္ခဏံ။ “သမ္ပတိဇာတော အာနန္ဒ ဗောဓိသတ္တော”တိ[၇] ဧတ္ထ ပသူတိ။ “ဘဝပစ္စယာ ဇာတီ”တိ[၈] စ “ဇာတိပိ ဒုက္ခာ”တိ[၉] စ ဧတ္ထ ပရိယာယတော ပဋိသန္ဓိခန္ဓာ။ နိပ္ပရိယာယတော ပန တတ္ထ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တမာနာနံ သတ္တာနံ ယေ ယေ ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တေသံ တေသံ ပဌမံ ပါတုဘာဝေါ။

ကသ္မာ ပနေသာ ဇာတိ ဒုက္ခာတိ စေ? အနေကေသံ ဒုက္ခာနံ ဝတ္ထုဘာဝတော။ အနေကာနိ ဟိ ဒုက္ခာနိ။ သေယျထိဒံ၊ ဒုက္ခဒုက္ခံ ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ သင်္ခါရဒုက္ခံ ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ အပ္ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ ပရိယာယဒုက္ခံ နိပ္ပရိယာယဒုက္ခန္တိ။ ဧတ္ထ ကာယိကစေတသိကာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာသဘာဝတော စ နာမတော စ ဒုက္ခတ္တာ **ဒုက္ခဒုက္ခန္တိ** ဝုစ္စတိ။ သုခါ ဝေဒနာ ဝိပရိဏာမေန ဒုက္ခုပ္ပတ္တိဟေတုတော **ဝိပရိဏာမဒုက္ခံ**။ ဥပေက္ခာဝေဒနာ စေဝ အဝသေသာ စ တေဘူမကသင်္ခါရာ ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠိတတ္တာ **သင်္ခါရဒုက္ခံ**။ ကဏ္ဏသူလဒန္တသူလရာဂဇပရိဠာဟဒေါသဇပရိဠာဟာဒိ ကာယိကစေတသိကော အာဗာဓော ပုစ္ဆိတွာ ဇာနိတဗ္ဗတော ဥပက္ကမဿ စ အပါကဋဘာဝတော **ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ**။ ဒွတ္တိံသကမ္မကာရဏာဒိသမုဋ္ဌာနော အာဗာဓော အပုစ္ဆိတွာဝ ဇာနိတဗ္ဗတော ဥပက္ကမဿ စ ပါကဋဘာဝတော **အပ္ပဋိစ္ဆန္နဒုက္ခံ**။ ဌပေတွာ ဒုက္ခဒုက္ခံ သေသံ

၁-ဝိ ၁-၅၊ မ ၂-၂၀၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဒီ ၁-၁၂၂-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၁-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၂-၃၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၅-အံ ၂-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ။
၆-အဘိ ၃-၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၇-မ ၃-၁၆၄-ပိဋ္ဌေ။
၈-အဘိ ၂-၁၉၈-ပိဋ္ဌေ။
၉-ခု ၉-၃၆၊ အဘိ ၂-၁၀၅-ပိဋ္ဌေ။

Dukkhasaccavibhaṅge[1] āgataṁ jāti-ādi sabbampi tassa tassa dukkhassa vatthubhāvato **pariyāyadukkhaṁ.** Dukkhadukkhaṁ pana **nippariyāyadukkhan**ti vuccati.

Tatrāyaṁ jāti yaṁ taṁ Bālapaṇḍitasuttādīsu[2] Bhagavatāpi upamāvasena pakāsitaṁ āpāyikaṁ dukkhaṁ, yañca sugatiyampi manussaloke gabbhokkantimūlakādibhedaṁ dukkhaṁ uppajjati, tassa vatthubhāvato dukkhā. Tatridaṁ gabbhokkantimūlakādibhedaṁ dukkhaṁ—ayaṁ hi satto mātukucchimhi nibbattamāno na uppalapadumapuṇḍarīkādīsu nibbattati, atha kho heṭṭhā āmāsayassa upari pakkāsayassa udarapaṭalapiṭṭhikaṇṭakānaṁ vemajjhe paramasambādhe tibbandhakāre nānākuṇapagandhaparibhāvitaparamaduggandhapavanavicarite adhimattajegucche kucchippadese pūtimacchapūtikummāsacandanikādīsu kimi viya nibbattati. So tattha nibbatto dasa māse mātukucchisambhavena usmanā puṭapākaṁ viya paccamāno piṭṭhapiṇḍi viya sediyamāno samiñjanapasāraṇādivirahito adhimattaṁ dukkhaṁ paccanubhotīti. Idaṁ tāva **gabbhokkantimūlakaṁ** dukkhaṁ.

Yaṁ pana so mātu sahasā upakkhalanagamananisīdana-uṭṭhānaparivattanādīsu surā dhuttahatthagato eḷako viya ahituṇḍikahatthagato sappapotako viya ca ākaḍḍhanaparikaḍḍhana-odhunananiddhunanādinā upakkamena adhimattaṁ dukkhamanubhoti, yañca mātu sītudakapānakāle sītanarakūpapanno viya uṇhayāgubhattādi-ajjhogaraṇakāle aṅgāravuṭṭhisamparikiṇṇo viya loṇambilādi-ajjhoharaṇakāle khārapatacchikādikammākāraṇappatto[3] viya adhimattaṁ dukkhamanubhoti, idaṁ **gabbhapariharaṇamūlakaṁ** dukkhaṁ.

Yaṁ panassa mūḷhagabbhāya mātuyā mittāmaccasuhajjādīhipi adassanārahe dukkhuppattiṭṭhāne chedanaphālanādīhi dukkhamanubhavati, idaṁ **gabbhavipattimūlakaṁ** dukkhaṁ.

Yaṁ vijāyamānāya mātuyā kammajehi vātehi parivattetvā narakappapātaṁ viya atibhayānakaṁ yonimaggaṁ paṭipādiyamānassa paramasambādhena ca yonimukhena tāḷacchiggaḷena viya nikaḍḍhiyamānassa mahānāgassa narakasattassa viya ca saṅghātapabbatehi vicuṇṇiyamānassa dukkhamuppajjati, idaṁ **vijāyanamūlakaṁ** dukkhaṁ.

1. Abhi 2. 104 piṭṭhe. 2. Ma 3. 203 piṭṭhe. 3. Khārāpaṭicchakādi... (Syā, Ka)

ဒုက္ခသစ္စဝိဘင်္ဂေ[1] အာဂတံ ဇာတိအာဒိ သဗ္ဗမ္ပိ တဿ တဿ ဒုက္ခဿ ဝတ္ထုဘာဝတော **ပရိယာယဒုက္ခံ**။ ဒုက္ခဒုက္ခံ ပန **နိပ္ပရိယာယဒုက္ခန္တိ** ဝုစ္စတိ။

တတြာယံ ဇာတိ ယံ တံ ဗာလပဏ္ဍိတသုတ္တာဒီသု[2] ဘဂဝတာပိ ဥပမာဝသေန ပကာသိတံ အာပါယိကံ ဒုက္ခံ၊ ယဉ္စ သုဂတိယမ္ပိ မနုဿလောကေ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒံ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခာ။ တတြိဒံ ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒံ ဒုက္ခံ—အယံ ဟိ သတ္တော မာတုကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တမာနော န ဥပ္ပလပဒုမပုဏ္ဍရီကာဒီသု နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အထ ခေါ ဟေဋ္ဌာ အာမာသယဿ ဥပရိ ပက္ကာသယဿ ဥဒရပဋလပိဋ္ဌိကဏ္ဋကာနံ ဝေမဇ္ဈေ ပရမသမ္ဗာဓေ တိဗ္ဗန္ဓကာရေ နာနာကုဏပဂန္ဓပရိဘာဝိတပရမဒုဂ္ဂန္ဓပဝနဝိစရိတေ အဓိမတ္တဇေဂုစ္ဆေ ကုစ္ဆိပ္ပဒေသေ ပူတိမစ္ဆပူတိကုမ္မာသစန္ဒနိကာဒီသု ကိမိ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တတိ။ သော တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တော ဒသ မာသေ မာတုကုစ္ဆိသမ္ဘဝေန ဥသ္မနာ ပုဋပါကံ ဝိယ ပစ္စမာနော ပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ ဝိယ သေဒိယမာနော သမိဉ္ဇနပသာရဏာဒိဝိရဟိတော အဓိမတ္တံ ဒုက္ခံ ပစ္စနုဘောတီတိ။ ဣဒံ တာဝ **ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ပန သော မာတု သဟသာ ဥပက္ခလနဂမနနိသီဒနဥဋ္ဌာနပရိဝတ္တနာဒီသု သုရာဓုတ္တဟတ္ထဂတော ဧဠကော ဝိယ အဟိတုဏ္ဍိကဟတ္ထဂတော သပ္ပပေါတကော ဝိယ စ အာကဍ္ဎနပရိကဍ္ဎနဩဓုနနနိဒ္ဓုနနာဒိနာ ဥပက္ကမေန အဓိမတ္တံ ဒုက္ခမနုဘောတိ၊ ယဉ္စ မာတု သီတုဒကပါနကာလေ သီတနရကူပပန္နော ဝိယ ဥဏှယာဂုဘတ္တာဒိအဇ္ဈောဟရဏကာလေ အင်္ဂါရဝုဋ္ဌိသမ္ပရိကိဏ္ဏော ဝိယ လောဏမ္ဗိလာဒိအဇ္ဈောဟရဏကာလေ ခါရာပတစ္ဆိကာဒိကမ္မကာရဏပ္ပတ္တော[3] ဝိယ အဓိမတ္တံ ဒုက္ခမနုဘောတိ၊ ဣဒံ **ဂဗ္ဘပရိဟရဏမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ပနဿ မူဠှဂဗ္ဘာယ မာတုယာ မိတ္တာမစ္စသုဟဇ္ဇာဒီဟိပိ အဒဿနာရဟေ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနေ ဆေဒနဖာလနာဒီဟိ ဒုက္ခမနုဘဝတိ၊ ဣဒံ **ဂဗ္ဘဝိပတ္တိမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ဝိဇာယမာနာယ မာတုယာ ကမ္မဇေဟိ ဝါတေဟိ ပရိဝတ္တေတွာ နရကပ္ပပါတံ ဝိယ အတိဘယာနကံ ယောနိမဂ္ဂံ ပဋိပါဒိယမာနဿ ပရမသမ္ဗာဓေန စ ယောနိမုခေန တာဠစ္ဆိဂ္ဂဠေန ဝိယ နိကဍ္ဎိယမာနဿ မဟာနာဂဿ နရကသတ္တဿ ဝိယ စ သင်္ဃာတပဗ္ဗတေဟိ ဝိစုဏ္ဏိယမာနဿ ဒုက္ခမုပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ဝိဇာယနမူလကံ** ဒုက္ခံ။

၁-အဘိ ၂-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခါရာပဋိစ္ဆကာဒိ....(သျာ၊ က)

Yaṁ pana jātassa taruṇavaṇasadisassa sukumārasarīrassa hatthagahaṇanhāpanadhovanacoḷaparimajjanādikāle sūcimukhakhuradhārāvijjhanaphālanasadisaṁ dukkhamuppajjati, idaṁ mātukucchito **bahi nikkhamanamūlakaṁ** dukkhaṁ.

Yaṁ tato paraṁ pavattiyaṁ attanāva attānaṁ vadhentassa[1] acelakavatādivasena ātāpanaparitāpanānuyogamanuyuttassa kodhavasena abhuñjantassa ubbandhantassa ca dukkhaṁ hoti, idaṁ **attūpakkamamūlakaṁ** dukkhaṁ.

Yaṁ pana parato vadhabandhanādīni anubhavantassa uppajjati, idaṁ **parūpakkamamūlakaṁ** dukkhanti. Iti imassa sabbassāpi dukkhassa ayaṁ jāti vatthumeva hoti. Tenetaṁ vuccati—

“Jāyetha no ce narakesu satto,
Tatthaggidāhādika’mappasayhaṁ.
Labhetha dukkhaṁ nu kuhiṁ patiṭṭhaṁ,
Iccāha dukkhāti Munīdha jātiṁ.

Dukkhaṁ tiracchesu kasāpatoda-
Daṇḍābhighātādibhavaṁ anekaṁ.
Yaṁ taṁ kathaṁ tattha bhaveyya jātiṁ,
Vinā tahiṁ jāti tatopi dukkhā.

Petesu dukkhaṁ pana khuppipāsā-
Vātātapādippabhavaṁ vicittaṁ.
Yasmā ajātassa na tattha atthi,
Tasmāpi dukkhaṁ Muni jātimāha.

Tibbandhakāre ca asayhasīte,
Lokantare yaṁ asuresu dukkhaṁ.
Na taṁ bhave tattha na cassa jāti,
Yato ayaṁ jāti tatopi dukkhā.

1. Tapantassa (Ka)

ယံ ပန ဇာတဿ တရုဏဝဏသဒိသဿ သုကုမာရသရီရဿ ဟတ္ထဂဟဏနှာပနဓောဝနစောဠပရိမဇ္ဇနာဒိကာလေ သူစိမုခခုရဓာရာဝိဇ္ဈနဖာလနသဒိသံ ဒုက္ခမုပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ မာတုကုစ္ဆိတော **ဗဟိ နိက္ခမနမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ တတော ပရံ ပဝတ္တိယံ အတ္တနာဝ အတ္တာနံ ဝဓေန္တဿ[၁] အစေလကဝတာဒိဝသေန အာတာပနပရိတာပနာနုယောဂမနုယုတ္တဿ ကောဓဝသေန အဘုဉ္ဇန္တဿ ဥဗ္ဗန္ဓန္တဿ စ ဒုက္ခံ ဟောတိ၊ ဣဒံ **အတ္တူပက္ကမမူလကံ** ဒုက္ခံ။

ယံ ပန ပရတော ဝဓဗန္ဓနာဒီနိ အနုဘဝန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ **ပရူပက္ကမမူလကံ** ဒုက္ခန္တိ။ ဣတိ ဣမဿ သဗ္ဗဿာပိ ဒုက္ခဿ အယံ ဇာတိ ဝတ္ထုမေဝ ဟောတိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဇာယေထ နော စေ နရကေသု သတ္တော၊
တတ္ထဂ္ဂိဒါဟာဒိက’မပ္ပသယှံ။
လဘေထ ဒုက္ခံ နု ကုဟိံ ပတိဋ္ဌံ၊
ဣစ္စာဟ ဒုက္ခာတိ မုနီဓ ဇာတိံ။

ဒုက္ခံ တိရစ္ဆေသု ကသာပတောဒ-
ဒဏ္ဍာဘိဃာတာဒိဘဝံ အနေကံ။
ယံ တံ ကထံ တတ္ထ ဘဝေယျ ဇာတိံ၊
ဝိနာ တဟိံ ဇာတိ တတောပိ ဒုက္ခာ။

ပေတေသု ဒုက္ခံ ပန ခုပ္ပိပါသာ-
ဝါတာတပါဒိပ္ပဘဝံ ဝိစိတ္တံ။
ယသ္မာ အဇာတဿ န တတ္ထ အတ္ထိ၊
တသ္မာပိ ဒုက္ခံ မုနိ ဇာတိမာဟ။

တိဗ္ဗန္ဓကာရေ စ အသယှသီတေ၊
လောကန္တရေ ယံ အသုရေသု ဒုက္ခံ။
န တံ ဘဝေ တတ္ထ န စဿ ဇာတိ၊
ယတော အယံ ဇာတိ တတောပိ ဒုက္ခာ။

၁-တပန္တဿ (က)

Yañcāpi gūthanarake viya mātugabbhe,
Satto vasaṁ ciramato bahi nikkhamañca.
Pappoti dukkhamatighoramidampi natthi,
Jātiṁ vinā itipi jāti ayaṁ hi dukkhā.

Kiṁ bhāsitena bahunā nanu yaṁ huhiñci,
Atthīdha kiñcidapi dukkhamidaṁ kadāci.
Nevatthi jātivirahe yadato[1] mahesī,
Dukkhāti sabbapaṭhamaṁ imamāha jātin”ti.

Jarāpi dukkhāti ettha duvidhā jarā saṅkhatalakkhaṇañca, khaṇḍiccādisammato santatiyaṁ ekabhavapariyāpannakhandhapurāṇabhāvo ca. Sā idha adhippetā. Sā panesā dukkhā saṅkhāradukkhabhāvato ceva dukkhavatthuto ca. Yaṁ hidaṁ aṅgapaccaṅgasithilībhāvaindriyavikāravirūpatā yobbanavināsabalūpaghātasatimativippavāsaparaparibhavādianekappaccayaṁ kāyikacetasikaṁ dukkhamuppajjati, jarā tassa vatthu. Tenetaṁ vuccati—

“Aṅgānaṁ sithilībhāvā, indriyānaṁ vikārato.
Yobbanassa vināsena, balassa upaghātato.

Vippavāsā satādīnaṁ, puttadārehi attano.
Appasādanīyato ceva, bhiyyo bālattapattiyā.

Pappoti dukkhaṁ yaṁ macco, kāyikaṁ mānasaṁ tathā.
Sabbametaṁ jarāhetu, yasmā tasmā jarā dukhā”ti.

Jarādukkhānantaraṁ byādhidukkhe vattabbepi kāyikadukkhagahaṇeneva byādhidukkhaṁ gahitaṁ hotīti navuttanti veditabbaṁ.

Maraṇampi dukkhanti etthāpi duvidhaṁ maraṇaṁ saṅkhatalakkhaṇañca, yaṁ sandhāya vuttaṁ “jarāmaraṇaṁ dvīhi khandhehi saṅgahitan”ti[2]. Ekabhavapariyāpannajīvitindriyappabandhavicchedo ca, yaṁ sandhāya vuttaṁ “niccaṁ maraṇato bhayan”ti[3]. Taṁ idha adhippetaṁ. Jātipaccayamaraṇaṁ upakkamamaraṇaṁ sarasamaraṇaṁ āyukkhayamaraṇaṁ puññakkhayamaraṇantipi tasseva nāmaṁ. Puna khaṇikamaraṇaṁ sammutimaraṇaṁ samucchedamaraṇanti ayampettha bhedo veditabbo. Pavatte rūpārūpadhammānaṁ

1. Jātivirahena yato (Visuddhi 2. 132 piṭṭhe). 2. Abhi 3. 13 piṭṭhe.
3. Khu 1. 371 piṭṭhe.

ယဉ္စာပိ ဂူထနရကေ ဝိယ မာတုဂဗ္ဘေ၊
သတ္တော ဝသံ စိရမတော ဗဟိ နိက္ခမဉ္စ။
ပပ္ပေါတိ ဒုက္ခမတိဃောရမိဒမ္ပိ နတ္ထိ၊
ဇာတိံ ဝိနာ ဣတိပိ ဇာတိ အယံ ဟိ ဒုက္ခာ။

ကိံ ဘာသိတေန ဗဟုနာ နနု ယံ ကုဟိဉ္စိ၊
အတ္ထီဓ ကိဉ္စိဒပိ ဒုက္ခမိဒံ ကဒါစိ။
နေဝတ္ထိ ဇာတိဝိရဟေ ယဒတော[၁] မဟေသီ၊
ဒုက္ခာတိ သဗ္ဗပဌမံ ဣမမာဟ ဇာတိ”န္တိ။

ဇရာပိ ဒုက္ခာတိ ဧတ္ထ ဒုဝိဓာ ဇရာ သင်္ခတလက္ခဏဉ္စ, ခဏ္ဍိစ္စာဒိသမ္မတော သန္တတိယံ ဧကဘဝပရိယာပန္နခန္ဓပုရာဏဘာဝေါ စ။ သာ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ သာ ပနေသာ ဒုက္ခာ သင်္ခါရဒုက္ခဘာဝတော စေဝ ဒုက္ခဝတ္ထုတော စ။ ယံ ဟိဒံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသိထိလီဘာဝဣန္ဒြိယဝိကာရဝိရူပတာ ယောဗ္ဗနဝိနာသဗလူပဃာတသတိမတိဝိပ္ပဝါသပရပရိဘဝါဒိအနေကပ္ပစ္စယံ ကာယိကစေတသိကံ ဒုက္ခမုပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဇရာ တဿ ဝတ္ထု။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“အင်္ဂါနံ သိထိလီဘာဝါ၊ ဣန္ဒြိယာနံ ဝိကာရတော။
ယောဗ္ဗနဿ ဝိနာသေန၊ ဗလဿ ဥပဃာတတော။

ဝိပ္ပဝါသာ သတာဒီနံ၊ ပုတ္တဒါရေဟိ အတ္တနော။
အပ္ပသာဒနီယတော စေဝ၊ ဘိယျော ဗာလတ္တပတ္တိယာ။

ပပ္ပေါတိ ဒုက္ခံ ယံ မစ္စော၊ ကာယိကံ မာနသံ တထာ။
သဗ္ဗမေတံ ဇရာဟေတု၊ ယသ္မာ တသ္မာ ဇရာ ဒုခါ”တိ။

ဇရာဒုက္ခာနန္တရံ ဗျာဓိဒုက္ခေ ဝတ္တဗ္ဗေပိ ကာယိကဒုက္ခဂဟဏေနေဝ ဗျာဓိဒုက္ခံ ဂဟိတံ ဟောတီတိ န ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

မရဏမ္ပိ ဒုက္ခန္တိ ဧတ္ထာပိ ဒုဝိဓံ မရဏံ သင်္ခတလက္ခဏဉ္စ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဇရာမရဏံ ဒွီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတ”န္တိ[၂]။ ဧကဘဝပရိယာပန္နဇီဝိတိန္ဒြိယပ္ပဗန္ဓဝိစ္ဆေဒော စ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “နိစ္စံ မရဏတော ဘယ”န္တိ[၃]။ တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ ဇာတိပစ္စယမရဏံ ဥပက္ကမမရဏံ သရသမရဏံ အာယုက္ခယမရဏံ ပုညက္ခယမရဏန္တိပိ တဿေဝ နာမံ။ ပုန ခဏိကမရဏံ သမ္မုတိမရဏံ သမုစ္ဆေဒမရဏန္တိ အယမေတ္ထ ဘေဒော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပဝတ္တေ ရူပါရူပဓမ္မာနံ

၁-ဇာတိဝိရဟေန ယတော (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၂-ပိဋ္ဌေ) ၂-အဘိ ၃-၁၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ။

bhedo **khaṇikamaraṇaṁ** nāma. “Tisso mato, phusso mato”ti idaṁ paramatthato sattassa abhāvā “sassaṁ mataṁ, rukkho matto”ti idaṁ jīvitindriyassa abhāvā **sammutimaraṇaṁ** nāma. Khīṇāsavassa appaṭisandhikā kālakiriyā **samucchedamaraṇaṁ** nāma. Bāhirakaṁ sammutimaraṇaṁ ṭhapetvā itaraṁ sammutimaraṇañca samucchedamaraṇañca yathāvuttapabandhavicchedeneva saṅgahitaṁ. Dukkhassa pana vatthubhāvato dukkhaṁ. Tenetaṁ vuccati—

“Pāpassa pāpakammādi-nimittamanupassato.
Bhaddassā’pasahantassa, viyogaṁ piyavatthukaṁ.
Mīyamānassa yaṁ dukkhaṁ, mānasaṁ avisesato.

Sabbesañcāpi yaṁ sandhi-bandhanacchedanādikaṁ.
Vitujjamānamammānaṁ, hoti dukkhaṁ sarīrajaṁ.

Asayhamappaṭikāraṁ, dukkhassetassidaṁ yato.
Maraṇaṁ vatthu tenetaṁ, dukkhamicceva bhāsitan”ti.

Sokādīsu **soko** nāma ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa anto nijjhānalakkhaṇo cittasantāpo. Dukkho pana dukkhadukkhato dukkhavatthuto ca. Tenetaṁ vuccati—

“Sattānaṁ hadayaṁ soko, visasallaṁva tujjati.
Aggitattova nārāco, bhusaṁva dahate puna.

Samāvahati byādiñca, jarāmaraṇabhedanaṁ.
Dukkhampi vividhaṁ yasmā, tasmā dukkhoti vuccatī”ti.

Paridevo nāma ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa vacīpalāpo. Dukkho pana saṅkhāradukkhabhāvato dukkhavatthuto ca. Tenetaṁ vuccati—

“Yaṁ sokasallavihato paridevamāno,
Kaṇṭhoṭṭhatālutalasosajamappasayhaṁ.
Bhiyyodhimattamadhigacchatiyeva dukkhaṁ,
Dukkhoti tena Bhagavā paridevamāhā”ti.

Dukkhaṁ nāma kāyapīḷanalakkhaṇaṁ kāyikadukkhaṁ. Dukkhaṁ pana dukkhadukkhato mānasadukkhāvahanato ca. Tenetaṁ vuccati—

ဘေဒေါ **ခဏိကမရဏံ** နာမ။ ''တိဿော မတော၊ ဖုဿော မတော''တိ ဣဒံ ပရမတ္ထတော သတ္တဿ အဘာဝါ ''သဿံ မတံ၊ ရုက္ခော မတော''တိ ဣဒံ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ အဘာဝါ **သမ္မုတိမရဏံ** နာမ။ ခီဏာသဝဿ အပ္ပဋိသန္ဓိကာ ကာလကိရိယာ **သမုစ္ဆေဒမရဏံ** နာမ။ ဗာဟိရကံ သမ္မုတိမရဏံ ဌပေတွာ ဣတရံ သမ္မုတိမရဏဉ္စ သမုစ္ဆေဒမရဏဉ္စ ယထာဝုတ္တပဗန္ဓဝိစ္ဆေဒေနေဝ သင်္ဂဟိတံ။ ဒုက္ခဿ ပန ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခံ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

''ပါပဿ ပါပကမ္မာဒိ-နိမိတ္တမနုပဿတော။
ဘဒ္ဒဿာ'ပသဟန္တဿ၊ ဝိယောဂံ ပိယဝတ္ထုကံ။
မီယမာနဿ ယံ ဒုက္ခံ၊ မာနသံ အဝိသေသတော။

သဗ္ဗေသဉ္စာပိ ယံ သန္ဓိ-ဗန္ဓနစ္ဆေဒနာဒိကံ။
ဝိတုဇ္ဇမာနမမ္မာနံ၊ ဟောတိ ဒုက္ခံ သရီရဇံ။

အသယှမပ္ပဋိကာရံ၊ ဒုက္ခဿေတဿိဒံ ယတော။
မရဏံ ဝတ္ထု တေနေတံ၊ ဒုက္ခမိစ္စေဝ ဘာသိတ''န္တိ။

သောကာဒီသု **သောကော** နာမ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ အန္တော-နိဇ္ဈာနလက္ခဏော စိတ္တသန္တာပေါ။ ဒုက္ခော ပန ဒုက္ခဒုက္ခတော ဒုက္ခဝတ္ထုတော စ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

''သတ္တာနံ ဟဒယံ သောကော၊ ဝိသသလ္လံဝ တုဇ္ဇတိ။
အဂ္ဂိတတ္တောဝ နာရာစော၊ ဘုသံဝ ဒဟတေ ပုန။

သမာဝဟတိ ဗျာဓိဉ္စ၊ ဇရာမရဏဘေဒနံ။
ဒုက္ခမ္ပိ ဝိဝိဓံ ယသ္မာ၊ တသ္မာ ဒုက္ခောတိ ဝုစ္စတီ''တိ။

ပရိဒေဝေါ နာမ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ ဝစီပလာပေါ။ ဒုက္ခော ပန သင်္ခါရဒုက္ခဘာဝတော ဒုက္ခဝတ္ထုတော စ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

''ယံ သောကသလ္လဝိဟတော ပရိဒေဝမာနော၊
ကဏ္ဌောဋ္ဌတာလုတလသောသဇမပ္ပသယှံ။
ဘိယျောဓိမတ္တမဓိဂစ္ဆတိယေဝ ဒုက္ခံ၊
ဒုက္ခောတိ တေန ဘဂဝါ ပရိဒေဝမာဟာ''တိ။

ဒုက္ခံ နာမ ကာယပီဠနလက္ခဏံ ကာယိကဒုက္ခံ။ ဒုက္ခံ ပန ဒုက္ခဒုက္ခတော မာနသဒုက္ခာဝဟနတော စ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“Pīḷeti kāyikamidaṁ, dukkhaṁ dukkhañca[1] mānasaṁ bhiyyo.
Janayati yasmā tasmā, dukkhanti visesato vuttan”ti.

Domanassaṁ nāma cittapīḷanalakkhaṇaṁ mānasaṁ dukkhaṁ. Dukkhaṁ pana dukkhadukkhato kāyikadukkhāvahanato ca. Cetodukkhasamappitā hi kese pakiriya kandanti, urāni paṭipisanti[2], āvaṭṭanti, vivaṭṭanti, uddhaṁpādaṁ papatanti, satthaṁ āharanti, visaṁ khādanti, rajjuyā ubbandhanti, aggiṁ pavisantīti nānappakārakaṁ dukkhamanubhavanti. Tenetaṁ vuccati—

“Pīḷeti yato cittaṁ, kāyassa ca pīḷanaṁ samāvahati.
Dukkhanti domanassaṁ, vidomanassā tato āhū”ti.

Upāyāso nāma ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa adhimattacetodukkhappabhāvito dosoyeva. “Saṅkhārakkhandhapariyāpanno eko dhammo”ti eke. Dukkho pana saṅkhāradukkhabhāvato cittaparidahanato kāyavisādanato ca. Tenetaṁ vuccati—

“Cittassa ca paridahanā, kāyassa visādanā ca adhimattaṁ.
Yaṁ dukkhamupāyāso, janeti dukkho tato vutto”ti.

Ettha ca mandagginā antobhājane pāko viya soko, tikkhagginā paccamānassa bhājanato bahinikkhamanaṁ viya paridevo, bahinikkhantāvasesassa nikkhamitumpi appahontassa antobhājaneyeva yāva parikkhayā pāko viya upāyāso daṭṭhabbo.

Appiyasampayogo nāma appiyehi sattasaṅkhārehi samodhānaṁ. Dukkho pana dukkhavatthuto. Tenetaṁ vuccati—

“Disvāva appiye dukkhaṁ, paṭhamaṁ hoti cetasi.
Tadupakkamasambhūta-matha kāye yato idha.

Tato dukkhadvayassāpi, vatthuto so Mahesinā.
Dukkho vuttoti viññeyyo, appiyehi samāgamo”ti.

Piyavippayogo nāma piyehi sattasaṅkhārehi vinābhāvo. Dukkho pana dukkhavatthuto. Tenetaṁ vuccati—

1. Dukkhañca (Sī, Visuddhi 2. 134 piṭṭhe ca) 2. Paṭipiṁsanti (Sī, Syā)

“ပီဠေတိ ကာယိကမိဒံ၊ ဒုက္ခံ ဒုက္ခဉ္စ[1] မာနသံ ဘိယျော။
ဇနယတိ ယသ္မာ တသ္မာ၊ ဒုက္ခန္တိ ဝိသေသတော ဝုတ္တ”န္တိ။

ဒေါမနဿံ နာမ စိတ္တပီဠနလက္ခဏံ မာနသံ ဒုက္ခံ။ ဒုက္ခံ ပန ဒုက္ခဒုက္ခတော ကာယိကဒုက္ခာဝဟနတော စ။ စေတောဒုက္ခသမပ္ပိတာ ဟိ ကေသေ ပကိရိယ ကန္ဒန္တိ၊ ဥရာနိ ပဋိပိသန္တိ[2]၊ အာဝဋ္ဋန္တိ၊ ဝိဝဋ္ဋန္တိ၊ ဥဒ္ဓံပါဒံ ပပတန္တိ၊ သတ္ထံ အာဟရန္တိ၊ ဝိသံ ခါဒန္တိ၊ ရဇ္ဇုယာ ဥဗ္ဗန္ဓန္တိ၊ အဂ္ဂိံ ပဝိသန္တီတိ နာနပ္ပကာရကံ ဒုက္ခမနုဘဝန္တိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ပီဠေတိ ယတော စိတ္တံ၊ ကာယဿ စ ပီဠနံ သမာဝဟတိ။
ဒုက္ခန္တိ ဒေါမနဿံ၊ ဝိဒေါမနဿာ တတော အာဟူ”တိ။

ဥပါယာသော နာမ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ အဓိမတ္တစေတောဒုက္ခပ္ပဘာဝိတော ဒေါသောယေဝ။ “သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နော ဧကော ဓမ္မော”တိ ဧကေ။ ဒုက္ခော ပန သင်္ခါရဒုက္ခဘာဝတော စိတ္တပရိဒဟနတော ကာယဝိသာဒနတော စ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“စိတ္တဿ စ ပရိဒဟနာ၊ ကာယဿ ဝိသာဒနာ စ အဓိမတ္တံ။
ယံ ဒုက္ခမုပါယာသော၊ ဇနေတိ ဒုက္ခော တတော ဝုတ္တော”တိ။

ဧတ္ထ စ မန္ဒဂ္ဂိနာ အန္တောဘာဇနေ ပါကော ဝိယ သောကော၊ တိက္ခဂ္ဂိနာ ပစ္စမာနဿ ဘာဇနတော ဗဟိနိက္ခမနံ ဝိယ ပရိဒေဝေါ၊ ဗဟိနိက္ခန္တာဝသေသဿ နိက္ခမိတုမ္ပိ အပ္ပဟောန္တဿ အန္တောဘာဇနေယေဝ ယာဝ ပရိက္ခယာ ပါကော ဝိယ ဥပါယာသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

အပ္ပိယသမ္ပယောဂေါ နာမ အပ္ပိယေဟိ သတ္တသင်္ခါရေဟိ သမောဓာနံ။ ဒုက္ခော ပန ဒုက္ခဝတ္ထုတော။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဒိသွာဝ အပ္ပိယေ ဒုက္ခံ၊ ပဌမံ ဟောတိ စေတသိ။
တဒုပက္ကမသမ္ဘူတ-မထ ကာယေ ယတော ဣဓ။

တတော ဒုက္ခဒွယဿာပိ၊ ဝတ္ထုတော သော မဟေသိနာ။
ဒုက္ခော ဝုတ္တောတိ ဝိညေယျော၊ အပ္ပိယေဟိ သမာဂမော”တိ။

ပိယဝိပ္ပယောဂေါ နာမ ပိယေဟိ သတ္တသင်္ခါရေဟိ ဝိနာဘာဝေါ။ ဒုက္ခော ပန ဒုက္ခဝတ္ထုတော။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

၁-ဒုက္ခဉ္စ (သီ၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၄-ပိဋ္ဌေ စ) ၂-ပဋိပိံသန္တိ (သီ၊ သျာ)

“Ñātidhanādiviyogā,
Sokasarasamappitā vitujjanti.
Bālā yato tatoyaṁ,
Dukkhoti mato piyaviyogo”ti[1].

Icchitālābhe alabbhaneyyavatthūsu icchāva **yampicchaṁ na labhati, tampi dukkhan**ti vuttā. Yenapi dhammena alabbhaneyyaṁ vatthuṁ icchanto na labhati, tampi alabbhaneyyavatthumhi icchanaṁ dukkhanti attho. Dukkhaṁ pana dukkhavatthuto. Tenetaṁ vuccati—

“Taṁ taṁ patthayamānānaṁ, tassa tassa alābhato.
Yaṁ vighātamayaṁ dukkhaṁ, sattānaṁ idha jāyati.

Alabbha neyyavatthūnaṁ, patthanā tassa kāraṇaṁ.
Yasmā tasmā Jino dukkhaṁ, icchitālābhamabravī”ti.

Saṅkhittena pañcupādānakkhandhāti ettha pana **saṅkhittenā**ti desanaṁ sandhāya vuttaṁ. Dukkhaṁ hi ettakāni dukkhasatānīti vā ettakāni dukkhasahassānīti vā saṅkhipituṁ na sakkā, desanā pana sakkā. Tasmā “dukkhaṁ nāma na aññaṁ kiñci, saṅkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā”ti desanaṁ saṅkhipanto evamāha. **Pañcā**ti gaṇanaparicchedo. **Upādānakkhandhā**ti upādānagocarā khandhā.

Jātippabhutikaṁ dukkhaṁ, yaṁ vuttamidha tādinā.
Avuttaṁ yañca taṁ sabbaṁ, vinā etena vijjati.

Yasmā tasmā upādāna-kkhandhā saṅkhepato ime.
Dukkhāti vuttā dukkhanta-desakena Mahesinā.

Tathā hi indhanamiva pāvako, lakkhamiva paharaṇāni, gorupaṁ viya ḍaṁsamakasādayo, khettamiva lāyakā, gāmaṁ viya gāmaghātakā, upādānakkhandhapañcakameva jāti-ādayo nānappakārehi vibādhentā tiṇalatādīni viya bhūmiyaṁ, pupphaphalapallavāni viya rukkhesu upādānakkhandhesuyeva nibbattanti. Upādānakkhandhānañca ādidukkhaṁ jāti, majjhedukkhaṁ jarā, pariyosānadukkhaṁ maraṇaṁ, māraṇantikadukkhābhighātena pariḍayhanadukkhaṁ

1. Piyavippayogoti (Sī, Ka, Visuddhi 2. 136 piṭṭhe ca)

“ဉာတိဓနာဒိဝိယောဂါ၊
သောကသရသမပ္ပိတာ ဝိတုဇ္ဇန္တိ။
ဗာလာ ယတော တတောယံ၊
ဒုက္ခောတိ မတော ပိယဝိယောဂေါ”တိ[၁]။

ဣစ္ဆိတာလာဘေ အလဗ္ဘနေယျဝတ္ထူသု ဣစ္ဆာဝ **ယမ္ပိစ္ဆံ န လဘတိ၊ တမ္ပိ ဒုက္ခ**န္တိ ဝုတ္တာ။ ယေနပိ ဓမ္မေန အလဗ္ဘနေယျံ ဝတ္ထုံ ဣစ္ဆန္တော န လဘတိ၊ တမ္ပိ အလဗ္ဘနေယျဝတ္ထုမှိ ဣစ္ဆနံ ဒုက္ခန္တိ အတ္ထော။ ဒုက္ခံ ပန ဒုက္ခဝတ္ထုတော။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“တံ တံ ပတ္ထယမာနာနံ၊ တဿ တဿ အလာဘတော။
ယံ ဝိဃာတမယံ ဒုက္ခံ၊ သတ္တာနံ ဣဓ ဇာယတိ။

အလဗ္ဘနေယျဝတ္ထူနံ၊ ပတ္ထနာ တဿ ကာရဏံ။
ယသ္မာ တသ္မာ ဇိနော ဒုက္ခံ၊ ဣစ္ဆိတာလာဘမဗြဝီ”တိ။

သံခိတ္တေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာတိ ဧတ္ထ ပန **သံခိတ္တေန**တိ ဒေသနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဒုက္ခံ ဟိ ဧတ္တကာနိ ဒုက္ခသတာနီတိ ဝါ ဧတ္တကာနိ ဒုက္ခသဟဿာနီတိ ဝါ သံခိပိတုံ န သက္ကာ၊ ဒေသနာ ပန သက္ကာ။ တသ္မာ “ဒုက္ခံ နာမ န အညံ ကိဉ္စိ၊ သံခိတ္တေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ”တိ ဒေသနံ သံခိပန္တော ဧဝမာဟ။ **ပဉ္စာ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ**တိ ဥပါဒါနဂေါစရာ ခန္ဓာ။

ဇာတိပ္ပဘုတိကံ ဒုက္ခံ၊ ယံ ဝုတ္တမိဓ တာဒိနာ။
အဝုတ္တံ ယဉ္စ တံ သဗ္ဗံ၊ ဝိနာ ဧတေန ဝိဇ္ဇတိ။

ယသ္မာ တသ္မာ ဥပါဒါန-က္ခန္ဓာ သံခေပတော ဣမေ။
ဒုက္ခာတိ ဝုတ္တာ ဒုက္ခန္တ-ဒေသကေန မဟေသိနာ။

တထာ ဟိ ဣန္ဓနမိဝ ပါဝကော, လက္ခမိဝ ပဟရဏာနိ, ဂေါရူပံ ဝိယ ဍံသမကသာဒယော, ခေတ္တမိဝ လာယကာ, ဂါမံ ဝိယ ဂါမဃာတကာ, ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကမေဝ ဇာတိအာဒယော နာနပ္ပကာရေဟိ ဝိဗာဓေန္တာ တိဏလတာဒီနိ ဝိယ ဘူမိယံ, ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါနိ ဝိယ ရုက္ခေသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသုယေဝ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာနဉ္စ အာဒိဒုက္ခံ ဇာတိ၊ မဇ္ဈေဒုက္ခံ ဇရာ၊ ပရိယောသာနဒုက္ခံ မရဏံ၊ မာရဏန္တိကဒုက္ခာဘိဃာတေန ပရိဋ္ဍယှနဒုက္ခံ

၁-ပိယဝိပ္ပယောဂေါတိ (သီ၊ က၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၆-ပိဋ္ဌေ စ)

soko, tadasahanato lālappanadukkhaṁ paridevo, tato dhātukkhobhasaṅkhāta-aniṭṭhaphoṭṭhabbasamāyogato kāyassa ābādhanadukkhaṁ dukkhaṁ, tena ābādhiyamānānaṁ puthujjanānaṁ tattha paṭighuppattito cetobādhanadukkhaṁ domanassaṁ, sokādivuddhiyā janitavisādānaṁ anuttunanadukkhaṁ upāyāso, manorathavighātappattānaṁ icchāvighātadukkhaṁ icchitālābhoti evaṁ nānappakārato upaparikkhiyamānā upādānakkhandhāva dukkhāti yadetaṁ ekamekaṁ dassetvā vuccamānaṁ anekehipi kappehi na sakkā anavasesato vattuṁ, taṁ sabbampi dukkhaṁ ekajalabindumhi sakalasamuddajalarasaṁ viya yesu kesuci pañcasu upādānakkhandhesu saṅkhipitvā dassetuṁ "saṅkhittena pañcupādānakkhandhā dukkhā"ti Bhagavatā vuttameva thero avocāti.

Tattha katamo jātīti-ādīsu padabhājanīyesu **tatthā**ti dukkhasaccaniddese vuttesu jāti-ādīsu. **Yā tesaṁ tesaṁ sattānan**ti saṅkhepato anekesaṁ sattānaṁ sādhāraṇaniddeso. Yā Devadattassa jāti, yā Somadattassa jātīti evaṁ hi divasampi kathiyamāne neva sattā pariyādānaṁ gacchanti, na sabbaṁ aparatthadīpanaṁ sijjhati, imehi pana dvīhi padehi na koci satto apariyādinno hoti, na kiñci aparatthadīpanaṁ na sijjhati. **Tamhi tamhī**ti ayaṁ gatijātivasena anekesaṁ sattanikāyānaṁ sādhāraṇaniddeso. **Sattanikāye**ti sattānaṁ nikāye, sattaghaṭāyaṁ sattasamūheti attho. **Jātī**ti jāyanavasena. Idamettha sabhāvapaccattaṁ. **Sañjātī**ti sañjāyanavasena. Upasaggena padaṁ vaḍḍhitaṁ. **Okkantī**ti okkamanavasena. Jāyanaṭṭhena vā jāti, sā aparipuṇṇāyatanavasena vuttā. Sañjāyanaṭṭhena sañjāti, sā paripuṇṇāyatanavasena vuttā. Okkamanaṭṭhena okkanti, sā aṇḍajajalābujavasena vuttā. Te hi aṇḍakosaṁ vatthikosañca okkamanti, okkamantā pavisantā viya paṭisandhiṁ gaṇhanti. Abhinibbattanaṭṭhena **abhinibbatti,** sā saṁsedaja-opapātikavasena vuttā. Te hi pākaṭā eva hutvā nibbattanti, ayaṁ tāva sammutikathā.

Idāni **khandhānaṁ pātubhāvo āyatanānaṁ paṭilābho**ti paramatthakathā hoti. Khandhā eva hi paramatthato pātubhavanti, na sattā. Ettha ca **khandhānan**ti ekavokārabhave ekassa, catuvokārabhave catunnaṁ, pañcavokārabhave pañcannampi gahaṇaṁ veditabbaṁ. **Pātubhāvo**ti uppatti.

သောကော၊ တဒသဟနတော လာလပ္ပနဒုက္ခံ ပရိဒေဝေါ၊ တတော ဓာတုက္ခောဘသင်္ခါတအနိဋ္ဌဖောဋ္ဌဗ္ဗသမာယောဂတော ကာယဿ အာဗာဓနဒုက္ခံ ဒုက္ခံ၊ တေန အာဗာဓိယမာနာနံ ပုထုဇ္ဇနာနံ တတ္ထ ပဋိဃုပ္ပတ္တိတော စေတောဗာဓနဒုက္ခံ ဒေါမနဿံ၊ သောကာဒိဝုဒ္ဓိယာ ဇနိတဝိသာဒါနံ အနုတ္ထုနနဒုက္ခံ ဥပါယာသော၊ မနောရထဝိဃာတပ္ပတ္တာနံ ဣစ္ဆာဝိဃာတဒုက္ခံ ဣစ္ဆိတာလာဘောတိ ဧဝံ နာနပ္ပကာရတော ဥပပရိက္ခိယမာနာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဝ ဒုက္ခာတိ ယဒေတံ ဧကမေကံ ဒဿေတွာ ဝုစ္စမာနံ အနေကေဟိပိ ကပ္ပေဟိ န သက္ကာ အနဝသေသတော ဝတ္တုံ၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဒုက္ခံ ဧကဇလဗိန္ဒုမှိ သကလသမုဒ္ဒဇလရသံ ဝိယ ယေသု ကေသုစိ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု သင်္ခိပိတွာ ဒဿေတုံ "သင်္ခိတ္တေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ"တိ ဘဂဝတာ ဝုတ္တမေဝ ထေရော အဝေါစာတိ။

တတ္ထ ကတမာ ဇာတီတိအာဒီသု ပဒဘာဇနီယေသု **တတ္ထာ**တိ ဒုက္ခသစ္စနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တေသု ဇာတိအာဒီသု။ **ယာ တေသံ တေသံ သတ္တာနန္တိ** သင်္ခေပတော အနေကေသံ သတ္တာနံ သာဓာရဏနိဒ္ဒေသော။ ယာ ဒေဝဒတ္တဿ ဇာတိ, ယာ သောမဒတ္တဿ ဇာတီတိ ဧဝံ ဟိ ဒိဝသမ္ပိ ကထိယမာနေ နေဝ သတ္တာ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆန္တိ၊ န သဗ္ဗံ အပရတ္ထဒီပနံ သိဇ္ဈတိ၊ ဣမေဟိ ပန ဒွီဟိ ပဒေဟိ န ကောစိ သတ္တော အပရိယာဒိန္နော ဟောတိ၊ န ကိဉ္စိ အပရတ္ထဒီပနံ န သိဇ္ဈတိ။ **တမှိ တမှီ**တိ အယံ ဂတိဇာတိဝသေန အနေကေသံ သတ္တနိကာယာနံ သာဓာရဏနိဒ္ဒေသော။ **သတ္တနိကာယေ**တိ သတ္တာနံ နိကာယေ၊ သတ္တဃဋာယံ သတ္တသမူဟေတိ အတ္ထော။ **ဇာတီ**တိ ဇာယနဝသေန။ ဣဒမေတ္ထ သဘာဝပစ္စတ္တံ။ **သဉ္ဇာတီ**တိ သဉ္ဇာယနဝသေန။ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ။ **ဩက္ကန္တီ**တိ ဩက္ကမနဝသေန။ ဇာယနဋ္ဌေန ဝါ ဇာတိ၊ သာ အပရိပုဏ္ဏာယတနဝသေန ဝုတ္တာ။ သဉ္ဇာယနဋ္ဌေန သဉ္ဇာတိ၊ သာ ပရိပုဏ္ဏာယတနဝသေန ဝုတ္တာ။ ဩက္ကမနဋ္ဌေန ဩက္ကန္တိ၊ သာ အဏ္ဍဇဇလာဗုဇဝသေန ဝုတ္တာ။ တေ ဟိ အဏ္ဍကောသံ ဝတ္ထိကောသဉ္စ ဩက္ကမန္တိ၊ ဩက္ကမန္တာ ပဝိသန္တာ ဝိယ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တိ။ အဘိနိဗ္ဗတ္တနဋ္ဌေန **အဘိနိဗ္ဗတ္တိ၊** သာ သံသေဒဇဩပပါတိကဝသေန ဝုတ္တာ။ တေ ဟိ ပါကဋာ ဧဝ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ အယံ တာဝ သမ္မုတိကထာ။

ဣဒါနိ **ခန္ဓာနံ ပါတုဘာဝေါ အာယတနာနံ ပဋိလာဘော**တိ ပရမတ္ထကထာ ဟောတိ။ ခန္ဓာ ဧဝ ဟိ ပရမတ္ထတော ပါတုဘဝန္တိ၊ န သတ္တာ။ ဧတ္ထ စ **ခန္ဓာနန္တိ** ဧကဝေါကာရဘဝေ ဧကဿ, စတုဝေါကာရဘဝေ စတုန္နံ, ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဉ္စန္နမ္ပိ ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ပါတုဘာဝေါ**တိ ဥပ္ပတ္တိ။

āyatanānanti tatra tatra uppajjamānāyatanavasena saṅgaho veditabbo. **Paṭilābho**ti santatiyaṁ pātubhāvoyeva. Pātubhavantāneva hi tāni paṭiladdhāni nāma honti. **Ayaṁ vuccati jātī**ti ayaṁ jāti nāma kathīyati.

Jarāniddese **jarā**ti sabhāvapaccattaṁ. **Jīraṇatā**ti ākāraniddeso. **Khaṇḍiccan**ti-ādayo tayo kālātikkame kiccaniddesā, pacchimā dve pakatiniddesā. Ayaṁ hi jarāti iminā padena sabhāvato dīpitā, tenassā idaṁ sabhāvapaccattaṁ. Jīraṇatāti iminā ākārato, tenassāyaṁ ākāraniddeso. Khaṇḍiccanti iminā kālātikkame dantanakhānaṁ khaṇḍitabhāvakaraṇakiccato. **Pāliccan**ti iminā kesalomānaṁ palitabhāvakaraṇakiccato. **Valittacatā**ti iminā maṁsaṁ milāpetvā tace valibhāvakaraṇakiccato dīpitā. Tenassā ime tayo kālātikkame kiccaniddesā. Tehi imesaṁ vikārānaṁ dassanavasena pākaṭībhūtā pākaṭajarā dassitā. Yatheva hi udakassa vā vātassa vā aggino vā tiṇarukkhādīnaṁ sambhaggapalibhaggatāya vā jhāmatāya vā gatamaggo pākaṭo hoti, na ca so gatamaggo tāneva udakādīni, evameva jarāya dantādīsu khaṇḍiccādivasena gatamaggo pākaṭo cakkhuṁ ummīletvāpi gayhati, na ca khaṇḍiccādīneva jarā. Na hi jarā cakkhuviññeyyā hoti.

Āyuno saṁhāni indriyānaṁ paripākoti imehi pana padehi kālātikkameyeva abhibyattāya āyukkhayacakkhādi-indriyaparipākasaṅkhātāya pakatiyā dīpitā, tenassime dve pakatiniddesāti veditabbā. Tattha yasmā jaraṁ pattassa āyu hāyati, tasmā jarā “āyuno saṁhānī”ti phalūpacārena vuttā. Yasmā ca daharakāle suppasannāni sukhumampi attano visayaṁ sukheneva gaṇhanasamatthāni cakkhādīni indriyāni jaraṁ pattassa paripakkāni āluḷitāni avisadāni oḷārikampi attano visayaṁ gahetuṁ asamatthāni honti, tasmā “indriyānaṁ paripāko”ti phalūpacāreneva vuttā.

Sā panesā evaṁ niddiṭṭhā sabbāpi jarā pākaṭā paṭicchannāti duvidhā hoti. Tattha dantāsīsu khaṇḍādibhāvadassanato rūpadhammesu jarā **pākaṭajarā** nāma, arūpadhammesu pana jarā tādisassa vikārassa

အာယတနာနန္တိ တတြ တတြ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယတနဝသေန သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပဋိလာဘော**တိ သန္တတိယံ ပါတုဘာဝေါယေဝ။ ပါတုဘဝန္တာနေဝ ဟိ တာနိ ပဋိလဒ္ဓါနိ နာမ ဟောန္တိ။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဇာတီ**တိ အယံ ဇာတိ နာမ ကထီယတိ။

ဇရာနိဒ္ဒေသေ **ဇရာ**တိ သဘာဝပစ္စတ္တံ။ **ဇီရဏတာ**တိ အာကာရနိဒ္ဒေသော။ **ခဏ္ဍိစ္စန္တိ**အာဒယော တယော ကာလာတိက္ကမေ ကိစ္စနိဒ္ဒေသာ၊ ပစ္ဆိမာ ဒွေ ပကတိနိဒ္ဒေသာ။ အယံ ဟိ ဇရာတိ ဣမိနာ ပဒေန သဘာဝတော ဒီပိတာ၊ တေနဿာ ဣဒံ သဘာဝပစ္စတ္တံ။ ဇီရဏတာတိ ဣမိနာ အာကာရတော၊ တေနဿာယံ အာကာရနိဒ္ဒေသော။ ခဏ္ဍိစ္စန္တိ ဣမိနာ ကာလာတိက္ကမေ ဒန္တနခါနံ ခဏ္ဍိတဘာဝကရဏကိစ္စတော။ **ပါလိစ္စန္တိ** ဣမိနာ ကေသလောမာနံ ပလိတဘာဝကရဏကိစ္စတော။ **ဝလိတ္တစတာ**တိ ဣမိနာ မံသံ မိလာပေတွာ တစေ ဝလိဘာဝကရဏကိစ္စတော ဒီပိတာ။ တေနဿာ ဣမေ တယော ကာလာတိက္ကမေ ကိစ္စနိဒ္ဒေသာ။ တေဟိ ဣမေသံ ဝိကာရာနံ ဒဿနဝသေန ပါကဋီဘူတာ ပါကဋဇရာ ဒဿိတာ။ ယထေဝ ဟိ ဥဒကဿ ဝါ ဝါတဿ ဝါ အဂ္ဂိနော ဝါ တိဏရုက္ခာဒီနံ သမ္ဘဂ္ဂပလိဘဂ္ဂတာယ ဝါ ဈာမတာယ ဝါ ဂတမဂ္ဂေါ ပါကဋော ဟောတိ၊ န စ သော ဂတမဂ္ဂေါ တာနေဝ ဥဒကာဒီနိ၊ ဧဝမေဝ ဇရာယ ဒန္တာဒီသု ခဏ္ဍိစ္စာဒိဝသေန ဂတမဂ္ဂေါ ပါကဋော စက္ခုံ ဥမ္မီလေတွာပိ ဂယှတိ၊ န စ ခဏ္ဍိစ္စာဒီနေဝ ဇရာ။ န ဟိ ဇရာ စက္ခုဝိညေယျာ ဟောတိ။

အာယုနော သံဟာနိ ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါကောတိ ဣမေဟိ ပန ပဒေဟိ ကာလာတိက္ကမေယေဝ အဘိဗျတ္တာယ အာယုက္ခယစက္ခာဒိဣန္ဒြိယပရိပါကသင်္ခါတာယ ပကတိယာ ဒီပိတာ၊ တေနဿိမေ ဒွေ ပကတိနိဒ္ဒေသာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဇရံ ပတ္တဿ အာယု ဟာယတိ၊ တသ္မာ ဇရာ “အာယုနော သံဟာနီ”တိ ဖလူပစာရေန ဝုတ္တာ။ ယသ္မာ စ ဒဟရကာလေ သုပ္ပသန္နာနိ သုခုမမ္ပိ အတ္တနော ဝိသယံ သုခေနေဝ ဂဏှနသမတ္ထာနိ စက္ခာဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ ဇရံ ပတ္တဿ ပရိပက္ကာနိ အာလုဠိတာနိ အဝိသဒါနိ ဩဠာရိကမ္ပိ အတ္တနော ဝိသယံ ဂဟေတုံ အသမတ္ထာနိ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ “ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါကော”တိ ဖလူပစာရေနေဝ ဝုတ္တာ။

သာ ပနေသာ ဧဝံ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ သဗ္ဗာပိ ဇရာ ပါကဋာ ပဋိစ္ဆန္နာတိ ဒုဝိဓာ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒန္တာဒီသု ခဏ္ဍာဒိဘာဝဒဿနတော ရူပဓမ္မေသု ဇရာ **ပါကဋဇရာ** နာမ၊ အရူပဓမ္မေသု ပန ဇရာ တာဒိသဿ ဝိကာရဿ

adassanato **paṭicchannajarā** nāma. Tatra yvāyaṁ khaṇḍādibhāvo dissati, so tādisānaṁ dantādīnaṁ vaṇṇoyeva. Taṁ cakkhunā disvā manodvārena cintetvā "ime dantā jarāya pahaṭā"ti jaraṁ jānāti udakaṭṭhāne baddhāni gosiṅgādīni oloketvā heṭṭhā udakassa atthibhāvajānanaṁ viya. Puna ayaṁ jarā savīci avīcīti evampi duvidhā hoti. Tattha maṇikanakarajatapavāḷacandasūriyādīnaṁ mandadasakādīsu pāṇīnaṁ viya, pupphaphalapallavādīsu apāṇīnaṁ viya ca antarantarā vaṇṇavisesādīnaṁ dubbiññeyyattā jarā **avīcijarā** nāma, nirantarajarāti attho. Tato aññesu pana yathāvuttesu antarantarā vaṇṇavisesādīnaṁ suviññeyyattā jarā **savīcijarā** nāma.

Tattha savīcijarā upādiṇṇaka-anupādiṇṇakavasena evaṁ veditabbā—daharakumārakānaṁ hi paṭhamameva khīradantā nāma uṭṭhahanti, na te thirā. Tesu pana patitesu puna dantā uṭṭhahanti. Te paṭhamameva setā honti, jarāvātena pahaṭakāle kāḷakā honti. Kesā paṭhamameva tambā honti, tato kāḷakā, tato setā. Chavi pana salohitikā hoti. Vaḍḍhantānaṁ vaḍḍhantānaṁ odātānaṁ odātabhāvo, kāḷakānaṁ kāḷakabhāvo paññāyati. Jarāvātena pana pahaṭakāle valiṁ gaṇhāti. Sabbampi sassaṁ vapitakāle setaṁ hoti, pacchā nīlaṁ. Jarāvātena pana pahaṭakāle paṇḍukaṁ hoti. Ambaṅkurenāpi dīpetuṁ vaṭṭati.

Maraṇaniddese **cutī**ti cavanavasena vuttaṁ. Ekacatupañcakkhandhānaṁ sāmaññavacanametaṁ. **Cavanatā**ti bhāvavacanena lakkhaṇanidassanaṁ. **Bhedo**ti cutikhandhānaṁ bhaṅguppattiparidīpanaṁ. **Antaradhānan**ti ghaṭassa viya bhinnassa bhinnānaṁ cutikhandhānaṁ yena kenaci pariyāyena ṭhānābhāvaparidīpanaṁ. **Maccu maraṇan**ti maccusaṅkhātaṁ maraṇaṁ, na khaṇikamaraṇaṁ. Kālo nāma antako, tassa kiriyāti **kālakiriyā.** Ettāvatā ca sammutiyā maraṇaṁ dīpitaṁ.

Idāni paramatthena dīpetuṁ **khandhānaṁ bhedo**ti-ādimāha. Paramatthena hi khandhāyeva bhijjanti, na satto nāma koci marati. Khandhesu pana bhijjamānesu satto marati, bhinnesu matoti vohāro hoti. Ettha ca catuvokārapañcavokāravasena **khandhānaṁ bhedo,** ekavokāravasena **kaḷevarassa nikkhepo,** catuvokāravasena vā khandhānaṁ bhedo, sesadvayavasena kaḷevarassa nikkhepo veditabbo. Kasmā? Bhavadvayepi

အဒဿနတော **ပဋိစ္ဆန္နဇရာ** နာမ။ တတြ ယွာယံ ခဏ္ဍာဒိဘာဝေါ ဒိဿတိ၊ သော တာဒိသာနံ ဒန္တာဒီနံ ဝဏ္ဏောယေဝ။ တံ စက္ခုနာ ဒိသွာ မနောဒွါရေန စိန္တေတွာ "ဣမေ ဒန္တာ ဇရာယ ပဟဋာ"တိ ဇရံ ဇာနာတိ ဥဒကဋ္ဌာနေ ဗဒ္ဓါနိ ဂေါသိင်္ဂါဒီနိ ဩလောကေတွာ ဟေဋ္ဌာ ဥဒကဿ အတ္ထိဘာဝဇာနနံ ဝိယ။ ပုန အယံ ဇရာ သဝီစိ အဝီစီတိ ဧဝမ္ပိ ဒုဝိဓာ ဟောတိ။ တတ္ထ မဏိကနကရဇတပဝါဠစန္ဒသူရိယာဒီနံ မန္ဒဒသကာဒီသု ပါဏီနံ ဝိယ, ပုပ္ဖဖလပလ္လဝါဒီသု အပါဏီနံ ဝိယ စ အန္တရန္တရာ ဝဏ္ဏဝိသေသာဒီနံ ဒုဗ္ဗိညေယျတ္တာ ဇရာ **အဝီစိဇရာ** နာမ၊ နိရန္တရဇရာတိ အတ္ထော။ တတော အညေသု ပန ယထာဝုတ္တေသု အန္တရန္တရာ ဝဏ္ဏဝိသေသာဒီနံ သုဝိညေယျတ္တာ ဇရာ **သဝီစိဇရာ** နာမ။

တတ္ထ. သဝီစိဇရာ ဥပါဒိန္နကအနုပါဒိန္နကဝသေန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ— ဒဟရကုမာရကာနံ ဟိ ပဌမမေဝ ခီရဒန္တာ နာမ ဥဋ္ဌဟန္တိ၊ န တေ ထိရာ။ တေသု ပန ပတိတေသု ပုန ဒန္တာ ဥဋ္ဌဟန္တိ။ တေ ပဌမမေဝ သေတာ ဟောန္တိ၊ ဇရာဝါတေန ပဟဋကာလေ ကာဠကာ ဟောန္တိ။ ကေသာ ပဌမမေဝ တမ္ဗာ ဟောန္တိ၊ တတော ကာဠကာ၊ တတော သေတာ။ ဆဝိ ပန သလောဟိတိကာ ဟောတိ။ ဝဍ္ဎန္တာနံ ဝဍ္ဎန္တာနံ ဩဒါတာနံ ဩဒါတဘာဝေါ, ကာဠကာနံ ကာဠကဘာဝေါ ပညာယတိ။ ဇရာဝါတေန ပန ပဟဋကာလေ ဝလိံ ဂဏှာတိ။ သဗ္ဗမ္ပိ သဿံ ဝပိတကာလေ သေတံ ဟောတိ၊ ပစ္ဆာ နီလံ။ ဇရာဝါတေန ပန ပဟဋကာလေ ပဏ္ဍုကံ ဟောတိ။ အမ္ဗင်္ကုရေနာပိ ဒီပေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

မရဏနိဒ္ဒေသေ **စုတီ**တိ စဝနဝသေန ဝုတ္တံ။ ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓာနံ သာမညဝစနမေတံ။ **စဝနတာ**တိ ဘာဝဝစနေန လက္ခဏနိဒဿနံ။ **ဘေဒေါ**တိ စုတိခန္ဓာနံ ဘင်္ဂုပ္ပတ္တိပရိဒီပနံ။ **အန္တရဓာန**န္တိ ဃဋဿ ဝိယ ဘိန္နဿ ဘိန္နာနံ စုတိခန္ဓာနံ ယေန ကေနစိ ပရိယာယေန ဌာနာဘာဝပရိဒီပနံ။ **မစ္စု မရဏ**န္တိ မစ္စုသင်္ခါတံ မရဏံ၊ န ခဏိကမရဏံ။ ကာလော နာမ အန္တကော၊ တဿ ကိရိယာတိ **ကာလကိရိယာ။** ဧတ္တာဝတာ စ သမ္မုတိယာ မရဏံ ဒီပိတံ။

ဣဒါနိ ပရမတ္ထေန ဒီပေတုံ **ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ**တိအာဒိမာဟ။ ပရမတ္ထေန ဟိ ခန္ဓာယေဝ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ န သတ္တော နာမ ကောစိ မရတိ။ ခန္ဓေသု ပန ဘိဇ္ဇမာနေသု သတ္တော မရတိ၊ ဘိန္နေသု မတောတိ ဝေါဟာရော ဟောတိ။ ဧတ္ထ စ စတုဝေါကာရပဉ္စဝေါကာရဝသေန **ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊** ဧကဝေါကာရဝသေန **ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ၊** စတုဝေါကာရဝသေန ဝါ ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ သေသဒွယဝသေန ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ဘဝဒွယေပိ

rūpakāyasaṅkhātassa kaḷevarassa sambhavato. Yasmā vā Cātumahārājikādīsupi khandhā bhijjanteva, na kiñci nikkhipati, tasmā tesaṁ vasena khandhānaṁ bhedo, manussādīsu kaḷevarassa nikkhepo. Ettha ca kaḷevarassa nikkhepakaraṇato maraṇaṁ "kaḷevarassa nikkhepo"ti vuttaṁ.

Jīvitindriyassupacchedoti iminā indriyabaddhasseva maraṇaṁ nāma hoti, anindriyabaddhassa maraṇaṁ nāma natthīti dasseti. "Sassaṁ mataṁ, rukkho mato"ti idaṁ pana vohāramattameva, atthato pana evarūpāni vacanāni sassādīnaṁ khayavayabhāvameva dīpenti.

Apica imāni jātijarāmaraṇāni nāma imesaṁ sattānaṁ vadhakapaccāmittā viya otāraṁ gavesantāni vicaranti. Yathā hi purisassa tīsu paccāmittesu otārāpekkhesu vicarantesu eko vadeyya "ahaṁ asuka-araññassa nāma vaṇṇaṁ kathetvā etaṁ ādāya tattha gamissāmi, ettha mayhaṁ dukkaraṁ natthī"ti. Dutiyo vadeyya "ahaṁ tava[1] etaṁ gahetvā gatakāle pothetvā dubbalaṁ karissāmi, ettha mayhaṁ dukkaraṁ natthī"ti. Tatiyo vadeyya "tayā etasmiṁ pothetvā dubbale kate tiṇhena asinā sīsacchedanaṁ nāma mayhaṁ bhāro hotū"ti te evaṁ vatvā tathā kareyyuṁ. Tattha paṭhamapaccāmittassa araññavaṇṇaṁkathetvā taṁ ādāya tattha gatakālo viya suhajjañātimaṇḍalato nikkaḍḍhitvā yattha katthaci nibbattāpanaṁ nāma jātiyā kiccaṁ, dutiyassa pothetvā dubbalakaraṇaṁ viya nibbattakkhandhesu nipatitvā parādhīnamañcaparāyaṇabhāvakaraṇaṁ jarāya kiccaṁ, tatiyassa tiṇhena asinā sīsacchedanaṁ viya jīvitakkhayapāpanaṁ maraṇassa kiccanti veditabbaṁ.

Apicettha jātidukkhaṁ sādīnavamahākantārappaveso viya daṭṭhabbaṁ, jarādukkhaṁ tattha annapānarahitassa dubbalaṁ viya, maraṇadukkhaṁ dubbalassa iriyāpathapavattane vihataparakkamassa vāḷādīhi anayabyasanāpādanaṁ viya daṭṭhabbanti.

Sokaniddese viyasatīti[2] byasanaṁ, hitasukhaṁ khipati viddhaṁsetīti attho. Ñātīnaṁ byasanaṁ ñātibyasanaṁ, corarogabhayādīhi ñātikkhayo

1. Tāva (Sī) 2. Byasatīti (Sī)

ရူပကာယသင်္ခါတဿ ကဠေဝရဿ သမ္ဘဝတော။ ယသ္မာ ဝါ စာတုမဟာရာဇိကာဒီသုပိ ခန္ဓာ ဘိဇ္ဇန္တေဝ၊ န ကိဉ္စိ နိက္ခိပတိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝသေန ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ၊ မနုဿာဒီသု ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ။ ဧတ္ထ စ ကဠေဝရဿ နိက္ခေပကရဏတော မရဏံ "ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ"တိ ဝုတ္တံ။

ဇီဝိတိန္ဒြိယဿုပစ္ဆေဒေါတိ ဣမိနာ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓဿေဝ မရဏံ နာမ ဟောတိ၊ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓဿ မရဏံ နာမ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။ "သဿံ မတံ၊ ရုက္ခော မတော"တိ ဣဒံ ပန ဝေါဟာရမတ္တမေဝ၊ အတ္ထတော ပန ဧဝရူပါနိ ဝစနာနိ သဿာဒီနံ ခယဝယဘာဝမေဝ ဒီပေန္တိ။

အပိစ ဣမာနိ ဇာတိဇရာမရဏာနိ နာမ ဣမေသံ သတ္တာနံ ဝဓကပစ္စာမိတ္တာ ဝိယ ဩတာရံ ဂဝေသန္တာနိ ဝိစရန္တိ။ ယထာ ဟိ ပုရိသဿ တီသု ပစ္စာမိတ္တေသု ဩတာရာပေက္ခေသု ဝိစရန္တေသု ဧကော ဝဒေယျ "အဟံ အသုကအရညဿ နာမ ဝဏ္ဏံ ကထေတွာ ဧတံ အာဒါယ တတ္ထ ဂမိဿာမိ၊ ဧတ္ထ မယှံ ဒုက္ကရံ နတ္ထီ"တိ။ ဒုတိယော ဝဒေယျ "အဟံ တဝ[၁] ဧတံ ဂဟေတွာ ဂတကာလေ ပေါထေတွာ ဒုဗ္ဗလံ ကရိဿာမိ၊ ဧတ္ထ မယှံ ဒုက္ကရံ နတ္ထီ"တိ။ တတိယော ဝဒေယျ "တယာ ဧတသ္မိံ ပေါထေတွာ ဒုဗ္ဗလေ ကတေ တိဏှေန အသိနာ သီသစ္ဆေဒနံ နာမ မယှံ ဘာရော ဟောတူ"တိ တေ ဧဝံ ဝတွာ တထာ ကရေယျုံ။ တတ္ထ ပဌမပစ္စာမိတ္တဿ အရညဝဏ္ဏံကထေတွာ တံ အာဒါယ တတ္ထ ဂတကာလော ဝိယ သုဟဇ္ဇဉာတိမဏ္ဍလတော နိက္ကဍ္ဎိတွာ ယတ္ထ ကတ္ထစိ နိဗ္ဗတ္တာပနံ နာမ ဇာတိယာ ကိစ္စံ၊ ဒုတိယဿ ပေါထေတွာ ဒုဗ္ဗလကရဏံ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တက္ခန္ဓေသု နိပတိတွာ ပရာဓီနမဉ္စပရာယဏဘာဝကရဏံ ဇရာယ ကိစ္စံ၊ တတိယဿ တိဏှေန အသိနာ သီသစ္ဆေဒနံ ဝိယ ဇီဝိတက္ခယပါပနံ မရဏဿ ကိစ္စန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပိစေတ္ထ ဇာတိဒုက္ခံ သာဒီနဝမဟာကန္တာရပ္ပဝေသော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ဇရာဒုက္ခံ တတ္ထ အန္နပါနရဟိတဿ ဒုဗ္ဗလံ ဝိယ၊ မရဏဒုက္ခံ ဒုဗ္ဗလဿ ဣရိယာပထပဝတ္တနေ ဝိဟတပရက္ကမဿ ဝါဠာဒီဟိ အနယဗျသနာပါဒနံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗန္တိ။

သောကနိဒ္ဒေသေ ဝိယသတီတိ[၂] ဗျသနံ၊ ဟိတသုခံ ခိပတိ ဝိဒ္ဓံသေတီတိ အတ္ထော။ ဉာတီနံ ဗျသနံ ဉာတိဗျသနံ၊ စောရရောဂဘယာဒီဟိ ဉာတိက္ခယော

၁-တာဝ (သီ) ၂-ဗျသတီတိ (သီ)

ñātivināsoti attho. Tena **ñātibyasanena. Phuṭṭhassā**ti ajjhotthaṭassa abhibhūtassa, samannāgatassāti attho. Sesesupi eseva nayo. Ayaṁ pana viseso—bhogānaṁ byasanaṁ **bhogabyasanaṁ,** rājacorādivasena bhogakkhayo bhogavināsoti attho. Rogoyeva byasanaṁ **rogabyasanaṁ.** Rogo hi ārogyaṁ viyasati vināsetīti byasanaṁ. Sīlassa byasanaṁ **sīlabyasanaṁ.** Dussīlyassetaṁ nāmaṁ. Sammādiṭṭhiṁ vināsayamānā uppannā diṭṭhi eva byasanaṁ **diṭṭhibyasanaṁ.** Ettha ca purimāni dve anipphannāni, pacchimāni tīṇi nipphannāni tilakkhaṇabbhāhatāni. Purimāni ca tīṇi neva kusalāni na akusalāni, sīladiṭṭhibyasanadvayaṁ akusalaṁ.

Aññatarāññatarenāti gahitesu vā yena kenaci aggahitesu vā mittāmaccabyasanādīsu yena kenaci. **Samannāgatassā**ti samanubandhassa aparimuccamānassa. **Aññatarāññatarena dukkhadhammenā**ti yena kenaci sokadukkhassa uppattihetunā. **Soko**ti socanakavasena soko. Idaṁ tehi kāraṇehi uppajjanakasokassa sabhāvapaccattaṁ. **Socanā**ti socanākāro. **Socitattan**ti socitabhāvo. **Antosoko**ti abbhantarasoko. Dutiyapadaṁ upasaggena vaḍḍhitaṁ. So hi abbhantaraṁ sukkhāpento viya parisukkhāpento viya uppajjatīti "antosoko antoparisoko"ti vuccati. **Cetaso parijjhāyanā**ti cittassa parijjhāyanākāro. Soko hi uppajjamāno aggi viya cittaṁ jhāpeti dahati, "cittaṁme jhāmaṁ, na me kiñci paṭibhātī"ti vadāpeti. Dukkhito mano dummano, tassa bhāvo **domanassaṁ.** Anupaviṭṭhaṭṭhena sokova sallanti **sokasallaṁ.**

Paridevaniddese "mayhaṁ dhītā, mayhaṁ putto"ti evaṁ ādissa ādissa devanti rodanti etenāti **ādevo.** Taṁ taṁ vaṇṇaṁ parikittetvā parikittetvā devanti etenāti **paridevo.** Tato parāni dve dve padāni purimadvayasseva ākārabhāvaniddesavasena vuttāni. **Vācā**ti vacanaṁ. **Palāpo**ti tucchaṁ niratthakavacanaṁ. Upaḍḍhabhaṇita-aññabhaṇitādivasena virūpo palāpoti **vippalāpo. Lālappo**ti punappunaṁ lapanaṁ. Lālappanākāro **lālappanā.** Lalappitassa bhāvo **lālappitattaṁ.**

ဉာတိဝိနာသောတိ အတ္ထော။ တေန **ဉာတိဗျသနေန။ ဖုဋ္ဌဿာ**တိ အဇ္ဈောတ္ထဋဿ အဘိဘူတဿ၊ သမန္နာဂတဿာတိ အတ္ထော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယံ ပန ဝိသေသော—ဘောဂါနံ ဗျသနံ **ဘောဂဗျသနံ၊** ရာဇစောရာဒိဝသေန ဘောဂက္ခယော ဘောဂဝိနာသောတိ အတ္ထော။ ရောဂေါယေဝ ဗျသနံ **ရောဂဗျသနံ။** ရောဂေါ ဟိ အာရောဂျံ ဝိယသတိ ဝိနာသေတီတိ ဗျသနံ။ သီလဿ ဗျသနံ **သီလဗျသနံ။** ဒုဿီလျဿေတံ နာမံ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဝိနာသယမာနာ ဥပ္ပန္နာ ဒိဋ္ဌိ ဧဝ ဗျသနံ **ဒိဋ္ဌိဗျသနံ။** ဧတ္ထ စ ပုရိမာနိ ဒွေ အနိပ္ဖန္နာနိ၊ ပစ္ဆိမာနိ တီဏိ နိပ္ဖန္နာနိ တိလက္ခဏဗ္ဘာဟတာနိ။ ပုရိမာနိ စ တီဏိ နေဝ ကုသလာနိ န အကုသလာနိ၊ သီလဒိဋ္ဌိဗျသနဒွယံ အကုသလံ။

အညတရညတရေနာတိ ဂဟိတေသု ဝါ ယေန ကေနစိ အဂ္ဂဟိတေသု ဝါ မိတ္တာမစ္စဗျသနာဒီသု ယေန ကေနစိ။ **သမန္နာဂတဿာ**တိ သမနုဗန္ဓဿ အပရိမုစ္စမာနဿ။ **အညတရညတရေန ဒုက္ခဓမ္မေနာ**တိ ယေန ကေနစိ သောကဒုက္ခဿ ဥပ္ပတ္တိဟေတုနာ။ **သောကော**တိ သောစနကဝသေန သောကော။ ဣဒံ တေဟိ ကာရဏေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇနကသောကဿ သဘာဝပစ္စတ္တံ။ **သောစနာ**တိ သောစနာကာရော။ **သောစိတတ္တ**န္တိ သောစိတဘာဝေါ။ **အန္တောသောကော**တိ အဗ္ဘန္တရသောကော။ ဒုတိယပဒံ ဥပသဂ္ဂေန ဝဍ္ဎိတံ။ သော ဟိ အဗ္ဘန္တရံ သုက္ခာပေန္တော ဝိယ ပရိသုက္ခာပေန္တော ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ "အန္တောသောကော အန္တောပရိသောကော"တိ ဝုစ္စတိ။ **စေတသော ပရိဇ္ဈာယနာ**တိ စိတ္တဿ ပရိဇ္ဈာယနာကာရော။ သောကော ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော အဂ္ဂိ ဝိယ စိတ္တံ ဈာပေတိ ဒဟတိ၊ "စိတ္တံ မေ ဈာမံ၊ န မေ ကိဉ္စိ ပဋိဘာတီ"တိ ဝဒါပေတိ။ ဒုက္ခိတော မနော ဒုမ္မနော၊ တဿ ဘာဝေါ **ဒေါမနဿံ။** အနုပဝိဋ္ဌဋ္ဌေန သောကောဝ သလ္လန္တိ **သောကသလ္လံ။**

ပရိဒေဝနိဒ္ဒေသေ "မယှံ ဓီတာ၊ မယှံ ပုတ္တော"တိ ဧဝံ အာဒိဿ အာဒိဿ ဒေဝန္တိ ရောဒန္တိ ဧတေနာတိ **အာဒေဝေါ။** တံ တံ ဝဏ္ဏံ ပရိကိတ္တေတွာ ပရိကိတ္တေတွာ ဒေဝန္တိ ဧတေနာတိ **ပရိဒေဝေါ။** တတော ပရာနိ ဒွေ ဒွေ ပဒါနိ ပုရိမဒွယဿေဝ အာကာရဘာဝနိဒ္ဒေသဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **ဝါစာ**တိ ဝစနံ။ **ပလာပေါ**တိ တုစ္ဆံ နိရတ္ထကဝစနံ။ ဥပဍ္ဎဘဏိတအညဘဏိတာဒိဝသေန ဝိရူပေါ ပလာပေါတိ **ဝိပ္ပလာပေါ။ လာလပ္ပေါ**တိ ပုနပ္ပုနံ လပနံ။ လာလပ္ပနာကာရော **လာလပ္ပနာ။** လာလပ္ပိတဿ ဘာဝေါ **လာလပ္ပိတတ္တံ။**

Dukkhaniddese kāyanissitattā **kāyikaṁ.** Amadhuraṭṭhena **asātaṁ.** Kāyikapadena cetasika-asātaṁ paṭikkhipati, asātapadena kāyikasātaṁ. Tadeva dukkhayatīti **dukkhaṁ,** yassuppajjati, taṁ dukkhitaṁ karotīti attho. Dukkhamattā vā dukkhaṁ. **Kāyasamphassajan**ti kāyasamphasse jātaṁ. **Asātaṁ dukkhaṁ vedayitan**ti asātaṁ vedayitaṁ na sātaṁ, dukkhaṁ vedayitaṁ na sukhaṁ. Parato tīṇi padāni itthiliṅgavasena vuttāni. Asātā vedanā na sātā, dukkhā vedanā na sukhāti ayameva panettha attho. Yaṁ kāyikaṁ asātaṁ dukkhaṁ vedayitaṁ, yā kāyasamphassajā asātā dukkhā vedanā, idaṁ vuccati dukkhanti evaṁ yojanā veditabbā.

Domanassaniddese duṭṭhu manoti dummano, hīnavedanattā vā kucchitaṁ manoti dummano, dummanassa bhāvo **domanassaṁ.** Cittanissitattā **cetasikaṁ. Cetosamphassajan**ti cittasamphasse jātaṁ.

Upāyāsaniddese āyāsanaṭṭhena **āyāso.** Saṁsīdanavisīdanākārappavattassa cittakilamathassetaṁ nāmaṁ. Balava-āyāso **upāyāso.** Āyāsitabhāvo **āyāsitattaṁ.** Upāyāsitabhāvo **upāyāsitattaṁ.**

Appiyasampayoganiddese **idhā**ti imasmiṁ loke. **Ya'ssā**ti ye assa. **Aniṭṭhā**ti apariyesitā. Pariyesitā vā hontu apariyesitā vā, nāmamevetaṁ amanāpārammaṇānaṁ. Manasmiṁ na kamanti na pavisantīti **akantā.** Manasmiṁ na appiyanti, na vā manaṁ vaḍḍhentīti **amanāpā. Rūpā**ti-ādi tesaṁ sabhāvanidassanaṁ. Anatthaṁ kāmenti icchintīti **anatthakāmā.** Ahitaṁ kāmenti icchantīti **ahitakāmā.** Aphāsuṁ dukkhavihāraṁ kāmenti icchantīti **aphāsukāmā.** Catūhi yogehi khemaṁ nibbhayaṁ vivaṭṭaṁ na kāmenti, sabhayaṁ vaṭṭameva nesaṁ kāmenti icchantīti **ayogakkhemakāmā.** Apica saddhādīnaṁ vuddhisaṅkhātassa atthassa akāmanato, tesaṁyeva hānisaṅkhātassa anatthassa kāmanato **anatthakāmā.** Saddhādīnaṁyeva upāyabhūtassa hitassa akāmanato, saddhāhāni-ādīnaṁ upāyabhūtassa ahitassa ca kāmanato **ahitakāmā.**

ဒုက္ခနိဒ္ဒေသေ ကာယနိဿိတတ္တာ **ကာယိကံ**။ အမဓုရဋ္ဌေန **အသာတံ**။ ကာယိကပဒေန စေတသိကအသာတံ ပဋိက္ခိပတိ၊ အသာတပဒေန ကာယိကသာတံ။ တဒေဝ ဒုက္ခယတီတိ **ဒုက္ခံ၊** ယဿုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဒုက္ခိတံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ ဒုက္ခမတ္တာ ဝါ ဒုက္ခံ။ **ကာယသမ္ဖဿဇ**န္တိ ကာယသမ္ဖဿေ ဇာတံ။ **အသာတံ ဒုက္ခံ ဝေဒယိတ**န္တိ အသာတံ ဝေဒယိတံ န သာတံ၊ ဒုက္ခံ ဝေဒယိတံ န သုခံ။ ပရတော တီဏိ ပဒါနိ ဣတ္ထိလိင်္ဂဝသေန ဝုတ္တာနိ။ အသာတာ ဝေဒနာ န သာတာ၊ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ န သုခါတိ အယမေဝ ပနေတ္ထ အတ္ထော။ ယံ ကာယိကံ အသာတံ ဒုက္ခံ ဝေဒယိတံ၊ ယာ ကာယသမ္ဖဿဇာ အသာတာ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဒုက္ခန္တိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဒေါမနဿနိဒ္ဒေသေ ဒုဋ္ဌု မနောတိ ဒုမ္မနော၊ ဟီနဝေဒနတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ မနောတိ ဒုမ္မနော၊ ဒုမ္မနဿ ဘာဝေါ **ဒေါမနဿံ**။ စိတ္တနိဿိတတ္တာ **စေတသိကံ**။ **စေတောသမ္ဖဿဇ**န္တိ စိတ္တသမ္ဖဿေ ဇာတံ။

ဥပါယာသနိဒ္ဒေသေ အာယာသနဋ္ဌေန **အာယာသော**။ သံသီဒနဝိသီဒနာကာရပ္ပဝတ္တဿ စိတ္တကိလမထဿေတံ နာမံ။ ဗလဝအာယာသော **ဥပါယာသော**။ အာယာသိတဘာဝေါ **အာယာသိတတ္တံ**။ ဥပါယာသိတဘာဝေါ **ဥပါယာသိတတ္တံ**။

အပ္ပိယသမ္ပယောဂနိဒ္ဒေသေ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ။ **ယ'ဿာ**တိ ယေ အဿ။ **အနိဋ္ဌာ**တိ အပရိယေသိတာ။ ပရိယေသိတာ ဝါ ဟောန္တု အပရိယေသိတာ ဝါ၊ နာမမေဝေတံ အမနာပါရမ္မဏာနံ။ မနသ္မိံ န ကမန္တိ န ပဝိသန္တီတိ **အကန္တာ**။ မနသ္မိံ န အပ္ပိယန္တိ, န ဝါ မနံ ဝဍ္ဎေန္တီတိ **အမနာပါ**။ **ရူပါ**တိအာဒိ တေသံ သဘာဝနိဒဿနံ။ အနတ္ထံ ကာမေန္တိ ဣစ္ဆန္တီတိ **အနတ္ထကာမာ**။ အဟိတံ ကာမေန္တိ ဣစ္ဆန္တီတိ **အဟိတကာမာ**။ အဖာသုံ ဒုက္ခဝိဟာရံ ကာမေန္တိ ဣစ္ဆန္တီတိ **အဖာသုကာမာ**။ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ နိဗ္ဘယံ ဝိဝဋ္ဋံ န ကာမေန္တိ၊ သဘယံ ဝဋ္ဋမေဝ နေသံ ကာမေန္တိ ဣစ္ဆန္တီတိ **အယောဂက္ခေမကာမာ**။ အပိစ သဒ္ဓါဒီနံ ဝုဒ္ဓိသင်္ခါတဿ အတ္ထဿ အကာမနတော, တေသံယေဝ ဟာနိသင်္ခါတဿ အနတ္ထဿ စ ကာမနတော **အနတ္ထကာမာ**။ သဒ္ဓါဒီနံယေဝ ဥပါယဘူတဿ ဟိတဿ အကာမနတော, သဒ္ဓါဟာနိအာဒီနံ ဥပါယဘူတဿ အဟိတဿ စ ကာမနတော **အဟိတကာမာ**။

Phāsuvihārassa akāmanato, aphāsuvihārassa ca kāmanato **aphāsukāmā.** Yassa kassaci nibbhayassa[1] akāmanato, bhayassa ca kāmanato **ayogakkhemakāmā**ti evamettha attho daṭṭhabbo.

Saṅgatīti gantvā saṁyogo. **Samogamo**ti āgatehi saṁyogo. **Samodhānan**ti ṭhānanisajjādīsu sahabhāvo. **Missībhāvo**ti sabbakiccānaṁ sahakaraṇaṁ. Ayaṁ sattavasena yojanā. Saṅkhāravasena pana yaṁ labbhati, taṁ gahetabbaṁ. So pana appiyasampayogo atthato eko dhammo nāmanatthi, kevalaṁ appiyasampayuttānaṁ duvidhassāpi dukkhassa vatthubhāvato dukkhoti vutto.

Piyavippayoganiddeso vuttapaṭipakkhanayena veditabbo. **Mātāvā**ti-ādi panettha atthakāme sarūpena dassetuṁ vuttaṁ. Tattha mamāyatīti **mātā,** piyāyatīti **pitā.** Bhajatīti **bhātā.** Tathā **bhaginī.** Mettā yantīti **mittā,** minanti vā sabbaguyhesu anto pakkhipantīti mittā. Kiccakaraṇīyesu sahabhāvaṭṭhena amā hontīti **amaccā.** “Ayaṁ amhākaṁ ajjhattiko”ti evaṁ jānanti, ñāyantīti vā **ñātī.** Lohitena sambandhāti **sālohitā.** Pitupakkhikā ñātī, mātupakkhikā sālohitā. Mātāpitupakkhikā vā ñātī, sassusasurapakkhikā sālohitā. Ayampi piyavippayogo atthato eko dhammo nāma natthi, kevalaṁ piyavippayuttānaṁ duvidhassāpi dukkhassa vatthubhāvato dukkhoti vutto. Idamettha sabba-aṭṭhakathāvacanaṁ. Saccānaṁ pana tathalakkhaṇattā sampayogavippayogavacanehi appiyapiyavatthūniyeva visesitānīti vattuṁ yujjatīti.

Icchitālābhaniddese **jātidhammānan**ti jātisabhāvānaṁ jātipakatikānaṁ. **Icchā uppajjatī**ti taṇhā uppajjati. **Aho vatā**ti patthanā. **Assāmā**ti bhaveyyāma. **Na kho panetaṁ icchāya pattabban**ti yaṁ etaṁ “aho vata mayaṁ na jātidhammā assāma, na ca vata no jāti āgaccheyyā”ti evaṁ pahīnasamudayesu sādhūsu vijjamānaṁ ajātidhammattaṁ parinibbutesu ca vijjamānaṁ jātiyā anāgamanaṁ icchitaṁ, taṁ icchantassāpi maggabhāvanāya vinā appattabbato, anicchantassāpi ca bhāvanāya pattabbato na icchāya pattabbaṁ nāma hoti. **Idampī**ti etampi. Upari sesāni upādāya **api**saddo.

1. Nibbhayayogassa (Sī)

ဖာသုဝိဟာရဿ အကာမနတော, အဖာသုဝိဟာရဿ စ ကာမနတော **အဖာသုကာမာ။** ယဿ ကဿစိ နိဗ္ဘယဿ[၁] အကာမနတော, ဘယဿ စ ကာမနတော **အယောဂက္ခေမကာမာ**တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သင်္ဂတီတိ ဂန္တွာ သံယောဂေါ။ **သမာဂမော**တိ အာဂတေဟိ သံယောဂေါ။ **သမောဓာနန္တိ** ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု သဟဘာဝေါ။ **မိဿီဘာဝေါ**တိ သဗ္ဗကိစ္စာနံ သဟကရဏံ။ အယံ သတ္တဝသေန ယောဇနာ။ သင်္ခါရဝသေန ပန ယံ လဗ္ဘတိ၊ တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ သော ပန အပ္ပိယသမ္ပယောဂေါ အတ္ထတော ဧကော ဓမ္မော နာမ နတ္ထိ၊ ကေဝလံ အပ္ပိယသမ္ပယုတ္တာနံ ဒုဝိဓဿာပိ ဒုက္ခဿ ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခောတိ ဝုတ္တော။

ပိယဝိပ္ပယောဂနိဒ္ဒေသော ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **မာတာ ဝါ**တိအာဒိ ပနေတ္ထ အတ္ထကာမေ သရူပေန ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ မမာယတီတိ **မာတာ၊** ပိယာယတီတိ **ပိတာ။** ဘဇတီတိ **ဘာတာ။** တထာ **ဘဂိနီ။** မေတ္တာ ယန္တီတိ **မိတ္တာ၊** မိနန္တိ ဝါ သဗ္ဗဂုယှေသု အန္တော ပက္ခိပန္တီတိ မိတ္တာ။ ကိစ္စကရဏီယေသု သဟဘာဝဋ္ဌေန အမာ ဟောန္တီတိ **အမစ္စာ။** “အယံ အမှာကံ အဇ္ဈတ္တိကော”တိ ဧဝံ ဇာနန္တိ, ဉာယန္တီတိ ဝါ **ဉာတီ။** လောဟိတေန သမ္ဗန္ဓာတိ **သာလောဟိတာ။** ပိတုပက္ခိကာ ဉာတီ၊ မာတုပက္ခိကာ သာလောဟိတာ။ မာတာပိတုပက္ခိကာ ဝါ ဉာတီ၊ သဿုသသုရပက္ခိကာ သာလောဟိတာ။ အယမ္ပိ ပိယဝိပ္ပယောဂေါ အတ္ထတော ဧကော ဓမ္မော နာမ နတ္ထိ၊ ကေဝလံ ပိယဝိပ္ပယုတ္တာနံ ဒုဝိဓဿာပိ ဒုက္ခဿ ဝတ္ထုဘာဝတော ဒုက္ခောတိ ဝုတ္တော။ ဣဒမေတ္ထ သဗ္ဗအဋ္ဌကထာဝစနံ။ သစ္စာနံ ပန တထလက္ခဏတ္တာ သမ္ပယောဂဝိပ္ပယောဂဝစနေဟိ အပ္ပိယပိယဝတ္ထူနိယေဝ ဝိသေသိတာနီတိ ဝတ္တုံ ယုဇ္ဇတီတိ။

ဣစ္ဆိတာလာဘနိဒ္ဒေသေ **ဇာတိဓမ္မာနန္တိ** ဇာတိသဘာဝါနံ ဇာတိပကတိကာနံ။ **ဣစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **အဟော ဝတာ**တိ ပတ္ထနာ။ **အဿာမာ**တိ ဘဝေယျာမ။ **န ခေါ ပနေတံ ဣစ္ဆာယ ပတ္တဗ္ဗန္တိ** ယံ ဧတံ “အဟော ဝတ မယံ န ဇာတိဓမ္မာ အဿာမ၊ န စ ဝတ နော ဇာတိ အာဂစ္ဆေယျာ”တိ ဧဝံ ပဟီနသမုဒယေသု သာဓူသု ဝိဇ္ဇမာနံ အဇာတိဓမ္မတ္တံ ပရိနိဗ္ဗုတေသု စ ဝိဇ္ဇမာနံ ဇာတိယာ အနာဂမနံ ဣစ္ဆိတံ၊ တံ ဣစ္ဆန္တဿာပိ မဂ္ဂဘာဝနာယ ဝိနာ အပ္ပတ္တဗ္ဗတော, အနိစ္ဆန္တဿာပိ စ ဘာဝနာယ ပတ္တဗ္ဗတော န ဣစ္ဆာယ ပတ္တဗ္ဗံ နာမ ဟောတိ။ **ဣဒမ္ပီ**တိ ဧတမ္ပိ။ ဥပရိ သေသာနိ ဥပါဒါယ **အပိ**သဒ္ဒေါ။

၁-နိဗ္ဘယယောဂဿ (သီ)

Upādānakkhandhaniddese **seyyathidan**ti nipāto, tassa te katame iti ceti attho. Rūpameva upādānakkhandhoti **rūpupādānakkhandho.** Eseva nayo sesesupi.

Dukkhasaccaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Samudayasaccaniddesavaṇṇanā

34. Samudayasaccaniddese **yāyaṁ taṇhā**ti yā ayaṁ taṇhā. **Ponobhavikā**ti[1] punabbhavakaraṇaṁ punobhavo, punobhavo sīlamassāti ponobhavikā. Apica punabbhavaṁ[2] deti, punabbhavāya saṁvattati, punappunaṁ bhave[3] nibbattetīti ponobhavikā. Sā panesā punabbhavassa dāyikāpi atthi adāyikāpi, punabbhavāya saṁvattanikāpi atthi asaṁvattanikāpi, dinnāya paṭisandhiyā upadhivepakkamattāpi. Sā tippakārāpi ponobhavikāti nāmaṁ labhati. Ponabbhavikātipi pāṭho, soyevattho. Abhinandanasaṅkhātena nandirāgena saha gatāti **nandirāgasahagatā,** nandirāgena saddhiṁ atthato ekattameva gatāti vuttaṁ hoti. **Tatra tatrābhinandinī**ti yatra yatra attabhāvo nibbattati, tatra tatra abhinandini, rūpādīsu vā ārammaṇesu tatra tatrābhinandinī, rūpābhinandinī saddagandharasaphoṭṭhabbadhammābhinandinīti attho. Tatra tatrābhinandītipi pāṭho, tatra tatra abhinandayatīti attho. **Sayyathidan**ti nipāto, tassa sā katamā iti ceti attho. **Kāmataṇhā**ti kāme taṇhā, pañcakāmaguṇikarāgassetaṁ adhivacanaṁ. **Bhavataṇhā**ti bhave taṇhā. Bhavapatthanāvasena uppannassa sassatadiṭṭhisahagatassa rāgassa rūpārūpabhavarāgassa ca jhānanikantiyā ca etaṁ adhivacanaṁ. **Vibhavataṇhā**ti vibhave taṇhā. Ucchedadiṭṭhisahagatarāgassetaṁ adhivacanaṁ.

Idāni tassā taṇhāya vatthuṁ vitthārato dassetuṁ **sā kho panesā**ti-ādimāha. Tattha **uppajjatī**ti jāyati. **Nivisatī**ti punappunaṁ pavattivasena patiṭṭhāti. Uppajjamānā kattha uppajjati, nivisamānā kattha nivisatīti sambandho. **Yaṁ loke piyarūpaṁ sātarūpan**ti yaṁ lokasmiṁ

1. Ponobbhavikāti (Syā) 2. Punobhavaṁ (Sī) 3. Bhavaṁ (Syā, Ka)

ဥပါဒါနက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ **သေယျထိဒန္တိ** နိပါတော၊ တဿ တေ ကတမေ ဣတိ စေတိ အတ္ထော။ ရူပမေဝ ဥပါဒါနက္ခန္ဓောတိ **ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓော**။ ဧသေဝ နယော သေသေသုပိ။

ဒုက္ခသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

သမုဒယသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၄။ သမုဒယသစ္စနိဒ္ဒေသေ **ယာယံ တဏှာ**တိ ယာ အယံ တဏှာ။ **ပေါနောဘဝိကာ**တိ[၁] ပုနဗ္ဘဝကရဏံ ပုနောဘဝေါ၊ ပုနောဘဝေါ သီလမဿာတိ ပေါနောဘဝိကာ။ အပိစ ပုနဗ္ဘဝံ[၂] ဒေတိ၊ ပုနဗ္ဘဝါယ သံဝတ္တတိ၊ ပုနပ္ပုနံ ဘဝေ[၃] နိဗ္ဗတ္တေတီတိ ပေါနောဘဝိကာ။ သာ ပနေသာ ပုနဗ္ဘဝဿ ဒါယိကာပိ အတ္ထိ အဒါယိကာပိ၊ ပုနဗ္ဘဝါယ သံဝတ္တနိကာပိ အတ္ထိ အသံဝတ္တနိကာပိ၊ ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဥပဓိဝေပက္ကမတ္တာပိ။ သာ တိပ္ပကာရာပိ ပေါနောဘဝိကာတိ နာမံ လဘတိ။ ပေါနဗ္ဘဝိကာတိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ အဘိနန္ဒနသင်္ခါတေန နန္ဒိရာဂေန သဟ ဂတာတိ **နန္ဒိရာဂသဟဂတာ၊** နန္ဒိရာဂေန သဒ္ဓိံ အတ္ထတော ဧကတ္တမေဝ ဂတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တတြ တတြာဘိနန္ဒိနီ**တိ ယတြ ယတြ အတ္တဘာဝေါ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တတြ တတြ အဘိနန္ဒိနီ၊ ရူပါဒီသု ဝါ အာရမ္မဏေသု တတြ တတြာဘိနန္ဒိနီ၊ ရူပါဘိနန္ဒိနီ သဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗဓမ္မာဘိနန္ဒိနီတိ အတ္ထော။ တတြ တတြာဘိနန္ဒီတိပိ ပါဌော၊ တတြ တတြ အဘိနန္ဒယတီတိ အတ္ထော။ **သေယျထိဒန္တိ** နိပါတော၊ တဿ သာ ကတမာ ဣတိ စေတိ အတ္ထော။ **ကာမတဏှာ**တိ ကာမေ တဏှာ၊ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ဘဝတဏှာ**တိ ဘဝေ တဏှာ။ ဘဝပတ္ထနာဝသေန ဥပ္ပန္နဿ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတဿ ရာဂဿ ရူပါရူပဘဝရာဂဿ စ ဈာနနိကန္တိယာ စ ဧတံ အဓိဝစနံ။ **ဝိဘဝတဏှာ**တိ ဝိဘဝေ တဏှာ။ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။

ဣဒါနိ တဿာ တဏှာယ ဝတ္ထုံ ဝိတ္ထာရတော ဒဿေတုံ **သာ ခေါ ပနေသာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ဇာယတိ။ **နိဝိသတီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ပဝတ္တိဝသေန ပတိဋ္ဌာတိ။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ကတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ နိဝိသမာနာ ကတ္ထ နိဝိသတီတိ သမ္ဗန္ဓော။ **ယံ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပန္တိ** ယံ လောကသ္မိံ

၁-ပေါနောဗ္ဘဝိကာတိ (သျာ) ၂-ပုနောဘဝံ (သီ) ၃-ဘဝံ (သျာ၊ က)

piyasabhāvañceva madhurasabhāvañca. **Cakkhu loke**ti-ādīsu lokasmiṁ hi cakkhu-ādīsu mamattena abhiniviṭṭhā sattā sampattiyaṁ patiṭṭhitā attano cakkhuṁ ādāsādīsu nimittaggahaṇānusārena vippasannaṁ pañcapasādaṁ suvaṇṇavimāne ugghāṭitamaṇisīhapañjaraṁ viya maññanti, sotaṁ rajatapanāḷikaṁ viya pāmaṅgasuttakaṁ viya ca maññanti, tuṅganāsāti laddhavohāraṁ ghānaṁ vaṭṭetvā ṭhapitaharitālavaṭṭiṁ viya maññanti, jivhaṁ rattakambalapaṭalaṁ viya mudusiniddhamadhurarasadaṁ maññanti, kāyaṁ sālalaṭṭhiṁ viya suvaṇṇatoraṇaṁ viya ca maññanti, manaṁ aññesaṁ manena asadisaṁ uḷāraṁ maññanti, rūpaṁ suvaṇṇakaṇikārapupphādivaṇṇaṁ viya, saddaṁ mattakaravīkakokilamandadhamitamaṇivaṁsanigghosaṁ viya, attanā paṭiladdhāni catusamuṭṭhānikagandhārammaṇādīni "kassaññassa evarūpāni atthī"ti maññanti, tesaṁ evaṁ maññamānānaṁ tāni cakkhādīni piyarūpāni ceva sātarūpāni ca honti. Atha nesaṁ tattha anuppannā ceva taṇhā uppajjati, uppannā ca punappunaṁ pavattivasena nivisati. Tasmā thero "cakkhu loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā uppajjamānā uppajjatī"ti-ādimāha. Tattha **uppajjamānā**ti yadā uppajjati, tadā ettha uppajjatīti attho.

Samudayasaccaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Nirodhasaccaniddesavaṇṇanā

35. Nirodhasaccaniddese **yo tassāyeva taṇhāyā**ti ettha "yo tasseva dukkhassā"ti vattabbe yasmā samudayanirodheneva[1] dukkhaṁ nirujjhati, no aññathā. Yathāha—

"Yathāpi mūle anupaddave daḷhe,
Chinnopi rukkho punareva rūhati.
Evampi taṇhānusaye anūhate,
Nibbattatī dukkhamidaṁ punappunan"ti[2].

Tasmā taṁ dukkhanirodhaṁ dassento samudayanirodhena dassetuṁ evamāha. Sīhasamānavuttino hi Tathāgatā, te dukkhaṁ nirodhentā dukkhanirodhañca dassentā hetumhi paṭipajjanti, na phale. Suvānavuttino pana

1. Samudayanirodhena (Syā) 2. Khu 1. 62 piṭṭhe Dhammapade.

ပိယသဘာဝဉ္စေဝ မဓုရသဘာဝဉ္စ။ **စက္ခု လောကေ**တိအာဒီသု လောကသ္မိံ ဟိ စက္ခုအာဒီသု မမတ္တေန အဘိနိဝိဋ္ဌာ သတ္တာ သမ္ပတ္တိယံ ပတိဋ္ဌိတာ အတ္တနော စက္ခုံ အာဒါသာဒီသု နိမိတ္တဂ္ဂဟဏာနုသာရေန ဝိပ္ပသန္နံ ပဉ္စပသာဒံ သုဝဏ္ဏဝိမာနေ ဥဂ္ဃာဋိတမဏိသီဟပဉ္ဇရံ ဝိယ မညန္တိ၊ သောတံ ရဇတပနာဠိကံ ဝိယ ပါမင်္ဂသုတ္တကံ ဝိယ စ မညန္တိ၊ တုင်္ဂနာသာတိ လဒ္ဓဝေါဟာရံ ဃာနံ ဝဋ္ဋေတွာ ဌပိတဟရိတာလဝဋ္ဋိံ ဝိယ မညန္တိ၊ ဇိဝှံ ရတ္တကမ္ဗလပဋလံ ဝိယ မုဒုသိနိဒ္ဓမဓုရရသဒံ မညန္တိ၊ ကာယံ သာလလဋ္ဌိံ ဝိယ သုဝဏ္ဏတောရဏံ ဝိယ စ မညန္တိ၊ မနံ အညေသံ မနေန အသဒိသံ ဥဠာရံ မညန္တိ၊ ရူပံ သုဝဏ္ဏကဏိကာရပုပ္ဖာဒိဝဏ္ဏံ ဝိယ၊ သဒ္ဒံ မတ္တကရဝီကကောကိလမန္ဒဓမိတမဏိဝံသနိဂ္ဃောသံ ဝိယ၊ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓါနိ စတုသမုဋ္ဌာနိကဂန္ဓာရမ္မဏာဒီနိ "ကဿညဿ ဧဝရူပါနိ အတ္ထီ"တိ မညန္တိ၊ တေသံ ဧဝံ မညမာနာနံ တာနိ စက္ခာဒီနိ ပိယရူပါနိ စေဝ သာတရူပါနိ စ ဟောန္တိ။ အထ နေသံ တတ္ထ အနုပ္ပန္နာ စေဝ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နာ စ ပုနပ္ပုနံ ပဝတ္တိဝသေန နိဝိသတိ။ တသ္မာ ထေရော "စက္ခု လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ၊ ဧတ္ထေသာ တဏှာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ**တိ ယဒါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ ဧတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။

သမုဒယသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိရောဓသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၅။ နိရောဓသစ္စနိဒ္ဒေသေ **ယော တဿာယေဝ တဏှာယာ**တိ ဧတ္ထ "ယော တဿေဝ ဒုက္ခဿာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ယသ္မာ သမုဒယနိရောဓေနေဝ[1] ဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတိ၊ နော အညထာ။ ယထာဟ—

"ယထာပိ မူလေ အနုပဒ္ဒဝေ ဒဠှေ၊
ဆိန္နောပိ ရုက္ခော ပုနရေဝ ရူဟတိ။
ဧဝမ္ပိ တဏှာနုသယေ အနူဟတေ၊
နိဗ္ဗတ္တတိ ဒုက္ခမိဒံ ပုနပ္ပုန"န္တိ[2]။

တသ္မာ တံ ဒုက္ခနိရောဓံ ဒဿေန္တော သမုဒယနိရောဓေန ဒဿေတုံ ဧဝမာဟ။ သီဟသမာနဝုတ္တိနော ဟိ တထာဂတာ၊ တေ ဒုက္ခံ နိရောဓေန္တာ ဒုက္ခနိရောဓဉ္စ ဒဿေန္တာ ဟေတုမှိ ပဋိပဇ္ဇန္တိ, န ဖလေ။ သုဝါနဝုတ္တိနော ပန

၁-သမုဒယနိရောဓေန (သျာ) ၂-ခု ၁-၆၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

aññatitthiyā, te dukkhaṁ nirodhentā dukkhanirodhañca dassentā attakilamathānuyogena ceva tasseva ca desanāya phale paṭipajjanti, na hetumhīti sīhasamānavuttitāya Satthā hetumhi paṭipajjanto “yo tassāyevā”ti-ādimāha. Dhammasenāpatipi Satthārā vuttakkamenevāha.

Tattha **tassāyeva taṇhāyā**ti yā sā taṇhā “ponobhavikā”ti vatvā kāmataṇhādivasena vibhattā uppattinivesanavasena ca heṭṭhā pakāsitā, tassāyeva taṇhāya. **Asesavirāganirodho**ti virāgo vuccati maggo, “virāgā vimuccatī”ti[1] hi vuttaṁ. Virāgena nirodho virāganirodho, anusayasamugghātato aseso virāganirodho asesavirāganirodho. Atha vā virāgoti hi pahānaṁ vuccati, tasmā aseso virāgo aseso nirodhoti evampettha yojanā daṭṭhabbā. Atthato pana sabbāneva panetāni asesavirāganirodhoti-ādīni nibbānasseva vevacanāni. Paramatthato hi dukkhanirodhaṁ ariyasaccanti nibbānaṁ vuccati. Yasmā pana taṁ āgamma taṇhā asesā virajjati nirujjati, tasmā taṁ “tassāyeva taṇhāya asesavirāganirodho”ti vuccati. Nibbānañca āgamma taṇhā cajīyati paṭinissajjīyati muccati na allīyati, kāmaguṇālayesu cettha ekopi ālayo natthi, tasmā nibbānaṁ, **cāgo paṭinissaggo mutti anālayo**ti vuccati. Ekameva hi nibbānaṁ, nāmāni panassa sabbasaṅkhatānaṁ nāmapaṭipakkhavasena anekāni honti. Seyyathidaṁ, asesavirāgo asesanirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo rāgakkhayo dosakkhayo mohakkhayo taṇhākkhayo anuppado appavattaṁ animittaṁ appaṇihitaṁ anāyūhanaṁ appaṭisandhi anupapatti[2] agati ajātaṁ ajaraṁ abyādhi amataṁ asokaṁ aparidevaṁ anupāyāsaṁ asaṁkiliṭṭhanti-ādīni.

Idāni maggena chinnāya nibbānaṁ āgamma appavattipattāyapi ca taṇhāya yesu vatthūsu tassā uppatti dassitā, tattheva abhāvaṁ dassetuṁ **sā kho panesā**ti-ādimāha. Tattha yathā puriso khette jātaṁ tittakālābuvalliṁ disvā aggato paṭṭhāya mūlaṁ pariyesitvā chinneyya, sā anupubbena milāyitā appaññattiṁ[3] gaccheyya, tato tasmiṁ khette tittakālābu niruddhā pahīnāti vucceyya, evameva khette

1. Ma 1. 192; Saṁ 2. 18, 56; Vi 3. 20 piṭṭhesu.
2. Anuppatti (Sī, Syā)
3. Apavattiṁ (Sī)

အညတိတ္ထိယာ၊ တေ ဒုက္ခံ နိရောဓေန္တာ ဒုက္ခနိရောဓဉ္စ ဒဿေန္တာ အတ္တကိလမထာနုယောဂေန စေဝ တဿေဝ စ ဒေသနာယ ဖလေ ပဋိပဇ္ဇန္တိ, န ဟေတုမှီတိ သီဟသမာနဝုတ္တိတာယ သတ္ထာ ဟေတုမှိ ပဋိပဇ္ဇန္တော “ယော တဿာယေဝါ”တိအာဒိမာဟ။ ဓမ္မသေနာပတိပိ သတ္ထာရာ ဝုတ္တက္ကမေနေဝါဟ။

တတ္ထ **တဿာယေဝ တဏှာယာ**တိ ယာ သာ တဏှာ ‘‘ပေါနောဗ္ဘဝိကာ’’တိ ဝတွာ ကာမတဏှာဒိဝသေန ဝိဘတ္တာ ဥပ္ပတ္တိနိဝေသနဝသေန စ ဟေဋ္ဌာ ပကာသိတာ၊ တဿာယေဝ တဏှာယ။ **အသေသဝိရာဂနိရောဓော**တိ ဝိရာဂေါ ဝုစ္စတိ မဂ္ဂေါ၊ “ဝိရာဂါ ဝိမုစ္စတီ”တိ[1] ဟိ ဝုတ္တံ။ ဝိရာဂေန နိရောဓော ဝိရာဂနိရောဓော၊ အနုသယသမုဂ္ဃာတတော အသေသော ဝိရာဂနိရောဓော အသေသဝိရာဂနိရောဓော။ အထ ဝါ ဝိရာဂေါတိ ဟိ ပဟာနံ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ အသေသော ဝိရာဂေါ အသေသော နိရောဓောတိ ဧဝမေတ္ထ ယောဇနာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ အတ္ထတော ပန သဗ္ဗာနေဝ ပနေတာနိ အသေသဝိရာဂနိရောဓောတိအာဒီနိ နိဗ္ဗာနဿေဝ ဝေဝစနာနိ။ ပရမတ္ထတော ဟိ ဒုက္ခနိရောဓံ အရိယသစ္စန္တိ နိဗ္ဗာနံ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ ပန တံ အာဂမ္မ တဏှာ အသေသာ ဝိရဇ္ဇတိ နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ တံ ‘‘တဿာယေဝ တဏှာယ အသေသဝိရာဂနိရောဓော”တိ ဝုစ္စတိ။ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာဂမ္မ တဏှာ စဇီယတိ ပဋိနိဿဇ္ဇီယတိ မုစ္စတိ န အလ္လီယတိ၊ ကာမဂုဏာလယေသု စေတ္ထ ဧကောပိ အာလယော နတ္ထိ၊ တသ္မာ နိဗ္ဗာနံ **စာဂေါ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ မုတ္တိ အနာလယော**တိ ဝုစ္စတိ။ ဧကမေဝ ဟိ နိဗ္ဗာနံ၊ နာမာနိ ပနဿ သဗ္ဗသင်္ခတာနံ နာမပဋိပက္ခဝသေန အနေကာနိ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ၊ အသေသဝိရာဂေါ အသေသနိရောဓော စာဂေါ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ မုတ္တိ အနာလယော ရာဂက္ခယော ဒေါသက္ခယော မောဟက္ခယော တဏှာက္ခယော အနုပ္ပါဒေါ အပ္ပဝတ္တံ အနိမိတ္တံ အပ္ပဏိဟိတံ အနာယူဟနံ အပ္ပဋိသန္ဓိ အနုပပတ္တိ[2] အဂတိ အဇာတံ အဇရံ အဗျာဓိ အမတံ အသောကံ အပရိဒေဝံ အနုပါယာသံ အသံကိလိဋ္ဌန္တိအာဒီနိ။

ဣဒါနိ မဂ္ဂေန ဆိန္နာယ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ အပ္ပဝတ္တိပ္ပတ္တာယပိ စ တဏှာယ ယေသု ဝတ္ထူသု တဿာ ဥပ္ပတ္တိ ဒဿိတာ၊ တတ္ထေဝ အဘာဝံ ဒဿေတုံ **သာ ခေါ ပနေသာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယထာ ပုရိသော ခေတ္တေ ဇာတံ တိတ္တကာလာဗုဝလ္လိံ ဒိသွာ အဂ္ဂတော ပဋ္ဌာယ မူလံ ပရိယေသိတွာ ဆိန္ဒေယျ၊ သာ အနုပုဗ္ဗေန မိလာယိတွာ အပ္ပညတ္တိံ[3] ဂစ္ဆေယျ၊ တတော တသ္မိံ ခေတ္တေ တိတ္တကာလာဗု နိရုဒ္ဓါ ပဟီနာတိ ဝုစ္စေယျ၊ ဧဝမေဝ ခေတ္တေ

၁-မ ၁-၁၉၂၊ သံ ၂-၁၈-၅၆၊ ဝိ ၃-၂၀-ပိဋ္ဌေသု။
၂-အနုပ္ပတ္တိ (သီ၊ သျာ)
၃-အပ္ပဝတ္တိံ (သီ)

hittakālābu viya cakkhādīsu taṇhā. Sā ariyamaggena mūlacchinnā nibbānaṁ āgamma appavattiṁ gacchati. Evaṁ gatā pana tesu vatthūsu khette tittakālābu viya na paññāyati. Yathā ca aṭavito core ānetvā nagarassa dakkhiṇadvāre ghāteyyuṁ, tato aṭaviyaṁ corā matāti vā māritāti vā vucceyyuṁ, evameva aṭaviyaṁ corā viya yā cakkhādīsu taṇhā, sā dakkhiṇadvāre corā viya nibbānaṁ āgamma niruddhattā nibbāne niruddhā. Evaṁ niruddhā pana tesu vatthūsu aṭaviyaṁ corā viya na paññāyati. Tenassā tattheva nirodhaṁ dassento "cakkhu loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, etthesā taṇhā pahīyamānā pahīyatī"ti-ādimāha. Atha vā taṇhuppādavatthussa pariññātattā pariññātavatthusmiṁ puna na uppajjanato anuppādanirodhavasena taṇhuppādavatthusmiṁyeva nirujjhatīti vuccati. Ettha ca uppajjanapaṭipakkhavasena pahīyatīti vuttaṁ, nivisanapaṭipakkhavasena nirujjhatīti.

Nirodhasaccaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Maggasaccaniddesavaṇṇanā

36. Maggasaccaniddese **ayamevāti** aññamaggapaṭikkhepanatthaṁ niyamanaṁ[1]. **Ariyoti** taṁtaṁmaggavajjhakilesehi ārakattā, ariyabhāvakarattā, ariyaphalapaṭilābhakarattā ca ariyo. Aṭṭha aṅgāni assāti **aṭṭhaṅgiko**. Svāyaṁ caturaṅgikā viya senā, pañcaṅgikaṁ viya tūriyaṁ aṅgamattameva hoti, aṅgavinimutto natthi.

Idāni aṅgamattameva maggo aṅgavinimutto natthīti dassento **sammādiṭṭhi -pa- sammāsamādhī**ti-ādimāha. Tattha sammā dassanalakkhaṇā **sammādiṭṭhi.** Sammā abhiniropanalakkhaṇo **sammāsaṅkappo.** Sammā pariggahalakkhaṇā **sammāvācā.** Sammā samuṭṭhāpanalakkhaṇo **sammākammanto.** Sammā vodāpanalakkhaṇo **sammā-ājīvo.** Sammā paggahalakkhaṇo **sammāvāyāmo.** Sammā upaṭṭhānalakkhaṇā **sammāsati.** Sammā samādhānalakkhaṇo **sammāsamādhi.** Tesu ekekassa tīṇi tīṇi kiccāni honti. Seyyathidaṁ,

1. Paṭipakkhaniyamanaṁ (Syā, Gaṇṭhipade ca) Abhi-Ṭṭha 2. 107 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

တိတ္တကာလာဗု ဝိယ စက္ခာဒီသု တဏှာ။ သာ အရိယမဂ္ဂေန မူလစ္ဆိန္နာ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ အပ္ပဝတ္တိံ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝံ ဂတာ ပန တေသု ဝတ္ထူသု ခေတ္တေ တိတ္တကာလာဗု ဝိယ န ပညာယတိ။ ယထာ စ အဋဝိတော စောရေ အာနေတွာ နဂရဿ ဒက္ခိဏဒွါရေ ဃာတေယျုံ၊ တတော အဋဝိယံ စောရာ မတာတိ ဝါ မာရိတာတိ ဝါ ဝုစ္စေယျုံ၊ ဧဝမေဝ အဋဝိယံ စောရာ ဝိယ ယာ စက္ခာဒီသု တဏှာ၊ သာ ဒက္ခိဏဒွါရေ စောရာ ဝိယ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ နိရုဒ္ဓတ္တာ နိဗ္ဗာနေ နိရုဒ္ဓါ။ ဧဝံ နိရုဒ္ဓါ ပန တေသု ဝတ္ထူသု အဋဝိယံ စောရာ ဝိယ န ပညာယတိ။ တေနဿာ တတ္ထေဝ နိရောဓံ ဒဿေန္တော "စက္ခု လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ၊ ဧတ္ထေသာ တဏှာ ပဟီယမာနာ ပဟီယတီ"တိအာဒိမာဟ။ အထ ဝါ တဏှုပ္ပါဒဝတ္ထုဿ ပရိညာတတ္တာ ပရိညာတဝတ္ထုသ္မိံ ပုန န ဥပ္ပဇ္ဇနတော အနုပ္ပါဒနိရောဓဝသေန တဏှုပ္ပါဒဝတ္ထုသ္မိံယေဝ နိရုဇ္ဈတီတိ ဝုစ္စတိ။ ဧတ္ထ စ ဥပ္ပဇ္ဇနပဋိပက္ခဝသေန ပဟီယတီတိ ဝုတ္တံ၊ နိဝိသနပဋိပက္ခဝသေန နိရုဇ္ဈတီတိ။

နိရောဓသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

မဂ္ဂသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၆။ မဂ္ဂသစ္စနိဒ္ဒေသေ **အယမေဝါ**တိ အညမဂ္ဂပဋိက္ခေပနတ္ထံ နိယမနံ[၁]။ **အရိယော**တိ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ, အရိယဘာဝကရတ္တာ, အရိယဖလပဋိလာဘကရတ္တာ စ အရိယော။ အဋ္ဌ အင်္ဂါနိ အဿာတိ **အဋ္ဌင်္ဂိကော**။ သွာယံ စတုရင်္ဂိကာ ဝိယ သေနာ, ပဉ္စင်္ဂိကံ ဝိယ တူရိယံ အင်္ဂမတ္တမေဝ ဟောတိ၊ အင်္ဂဝိနိမုတ္တော နတ္ထိ။

ဣဒါနိ အင်္ဂမတ္တမေဝ မဂ္ဂေါ အင်္ဂဝိနိမုတ္တော နတ္ထီတိ ဒဿေန္တော **သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။ သမ္မာသမာဓီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ သမ္မာ ဒဿနလက္ခဏာ **သမ္မာဒိဋ္ဌိ**။ သမ္မာ အဘိနိရောပနလက္ခဏော **သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ**။ သမ္မာ ပရိဂ္ဂဟလက္ခဏာ **သမ္မာဝါစာ**။ သမ္မာ သမုဋ္ဌာပနလက္ခဏော **သမ္မာကမ္မန္တော**။ သမ္မာ ဝောဒါပနလက္ခဏော **သမ္မာအာဇီဝေါ**။ သမ္မာ ပဂ္ဂဟလက္ခဏော **သမ္မာဝါယာမော**။ သမ္မာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏာ **သမ္မာသတိ**။ သမ္မာ သမာဓာနလက္ခဏော **သမ္မာသမာဓိ**။ တေသုံ ဧကေကဿ တီဏိ တီဏိ ကိစ္စာနိ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ၊

၁-ပဋိပက္ခနိယမနံ (သျာ၊ ဂဏ္ဌိပဒေ စ) အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

sammādiṭṭhi tāva aññehipi attano paccanīkakilesehi saddhiṁ miccādiṭṭhiṁ pajahati, nirodhañca ārammaṇaṁ karoti, sampayuttadhamme ca passati tappaṭicchādakamohavidhamanavasena asammohato. Sammāsaṅkappādayopi tatheva micchāsaṅkappādīni ca pajahanti, nibbānañca ārammaṇaṁ karonti. Visesato panettha sammāsaṅkappo sahajātadhamme sammā abhiniropeti, sammāvācā sammā pariggaṇhāti, sammākammanto sammā samuṭṭhāpeti, sammā-ājīvo sammā vodāpeti, sammāvāyāmo sammā paggaṇhāti, sammāsati sammā upaṭṭhāpeti, sammāsamādhi sammā samādahati.

Apicesā sammādiṭṭhi nāma pubbabhāge nānākkhaṇā nānārammaṇā hoti, maggakāle ekakkhaṇā ekārammaṇā. Kiccato pana “dukkhe ñāṇan”ti-ādīni cattāri nāmāni labhati. Sammāsaṅkappādayopi pubbabhāge nānākkhaṇā nānārammaṇā honti, maggakāle ekakkhaṇā ekārammaṇā. Tesu sammāsaṅkappo kiccato nekkhammasaṅkappoti-ādīni tīṇi nāmāni labhati. Sammāvācādayo tayo pubbabhāge viratiyopi honti cetanāyopi, maggakkhaṇe pana viratiyoyeva. Sammāvāyāmo sammāsatīti idampi dvayaṁ kiccato sammappadhānasatipaṭṭhānavasena cattāri nāmāni labhati. Sammāsamādhi pana pubbabhāgepi maggakkhaṇepi sammāsamādhiyeva.

Iti imesu aṭṭhasu dhammesu Bhagavatā nibbānādhigamāya paṭipannassa yogino bahūpakārattā paṭhamaṁ sammādiṭṭhi desitā. Ayaṁ hi “paññāpajjoto paññāsatthan”ti[1] ca vuttā. Tasmā etāya pubbabhāge vipassanāñāṇasaṅkhātāya sammādiṭṭhiyā avijjandhakāraṁ vidhamitvā kilesacore ghātento khemena yogāvacaro nibbānaṁ pāpuṇāti. Tasmā paṭhamaṁ sammādiṭṭhi desitā.

Sammāsaṅkappo pana tassā bahūpakāro. Tasmā tadanantaraṁ vutto. Yathā hi heraññiko hatthena parivattetvā parivattetvā cakkhunā kāhāpaṇaṁ olokento “ayaṁ kūṭo ayaṁ cheko”ti jānāti, evaṁ yogāvacaropi pubbabhāge vitakkena vitakketvā vitakketvā vipassanāpaññāya olokayamāno “ime dhammā kāmāvacarā, ime rūpāvacarādayo”ti jānāti. Yathā vā pana purisena koṭiyaṁ gahetvā parivattetvā parivattetvā dinnaṁ mahārukkhaṁ tacchako vāsiyā tacchetvā

1. Abhi 1. 20, 22 piṭṭhesu.

သမ္မာဒိဋ္ဌိ တာဝ အညေဟိပိ အတ္တနော ပစ္စနီကကိလေသေဟိ သဒ္ဓိံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ၊ နိရောဓဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ ပဿတိ တပ္ပဋိစ္ဆာဒကမောဟဝိဓမနဝသေန အသမ္မောဟတော။ သမ္မာသင်္ကပ္ပာဒယောပိ တထေဝ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပာဒီနိ စ ပဇဟန္တိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အာရမ္မဏံ ကရောန္တိ။ ဝိသေသတော ပနေတ္ထ သမ္မာသင်္ကပ္ပော သဟဇာတဓမ္မေ သမ္မာ အဘိနိရောပေတိ၊ သမ္မာဝါစာ သမ္မာ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ သမ္မာကမ္မန္တော သမ္မာ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ သမ္မာအာဇီဝေါ သမ္မာ ဝေါဒါပေတိ၊ သမ္မာဝါယာမော သမ္မာ ပဂ္ဂဏှာတိ၊ သမ္မာသတိ သမ္မာ ဥပဋ္ဌာပေတိ၊ သမ္မာသမာဓိ သမ္မာ သမာဒဟတိ။

အပိစေသာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ နာမ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာက္ခဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောတိ၊ မဂ္ဂကာလေ ဧကက္ခဏာ ဧကာရမ္မဏာ။ ကိစ္စတော ပန “ဒုက္ခေ ဉာဏ”န္တိအာဒီနိ စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပာဒယောပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာက္ခဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောန္တိ၊ မဂ္ဂကာလေ ဧကက္ခဏာ ဧကာရမ္မဏာ။ တေသု သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ကိစ္စတော နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပေါတိအာဒီနိ တီဏိ နာမာနိ လဘတိ။ သမ္မာဝါစာဒယော တယော ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝိရတိယောပိ ဟောန္တိ စေတနာယောပိ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဝိရတိယောယေဝ။ သမ္မာဝါယာမော သမ္မာသတီတိ ဣဒမ္ပိ ဒွယံ ကိစ္စတော သမ္မပ္ပဓာနသတိပဋ္ဌာနဝသေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ သမ္မာသမာဓိ ပန ပုဗ္ဗဘာဂေပိ မဂ္ဂက္ခဏေပိ သမ္မာသမာဓိယေဝ။

ဣတိ ဣမေသု အဋ္ဌသု ဓမ္မေသု ဘဂဝတာ နိဗ္ဗာနာဓိဂမာယ ပဋိပန္နဿ ယောဂိနော ဗဟူပကာရတ္တာ ပဌမံ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဒေသိတာ။ အယံ ဟိ “ပညာပဇ္ဇောတော ပညာသတ္ထ”န္တိ[၁] စ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ ဧတာယ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝိပဿနာဉာဏသင်္ခါတာယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ ကိလေသစောရေ ဃာတေန္တော ခေမေန ယောဂါဝစရော နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏာတိ။ တသ္မာ ပဌမံ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဒေသိတာ။

သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ပန တဿာ ဗဟူပကာရော။ တသ္မာ တဒနန္တရံ ဝုတ္တော။ ယထာ ဟိ ဟေရညိကော ဟတ္ထေန ပရိဝတ္တေတွာ ပရိဝတ္တေတွာ စက္ခုနာ ကဟာပဏံ ဩလောကေန္တော “အယံ ကူဋော အယံ ဆေကော”တိ ဇာနာတိ၊ ဧဝံ ယောဂါဝစရောပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဝိတက္ကေန ဝိတက္ကေတွာ ဝိတက္ကေတွာ ဝိပဿနာပညာယ ဩလောကယမာနော “ဣမေ ဓမ္မာ ကာမာဝစရာ၊ ဣမေ ရူပါဝစရာဒယော”တိ ဇာနာတိ။ ယထာ ဝါ ပန ပုရိသေန ကောဋိယံ ဂဟေတွာ ပရိဝတ္တေတွာ ပရိဝတ္တေတွာ ဒိန္နံ မဟာရုက္ခံ တစ္ဆကော ဝါသိယာ တစ္ဆေတွာ

၁-အဘိ ၁-၂၀-၂၂-ပိဋ္ဌေသု။

kamme upaneti, evaṁ vitakkena vitakketvā vitakketvā dinnadhamme yogāvacaro paññāya "ime dhammā kāmāvacarā, ime rūpāvacarā"ti-ādinā nayena paricchinditvā kamme upaneti. Tasmā sammāsaṅkappo sammādiṭṭhānantaraṁ vutto.

Svāyaṁ yathā sammādiṭṭhiyā, evaṁ sammāvācāyapi upakārako. Yathāha "pubbe kho gahapati vitakketvā vicāretvā pacchā vācaṁ bhindatī"ti[1]. Tasmā tadanantaraṁ sammāvācā vuttā.

Yasmā pana "idañcidañca karissāmā"ti paṭhamaṁ vācāya saṁvidahitvā loke kammante payojenti, tasmā vācā kāyakammassa upakārikāti sammāvācāya anantaraṁ sammākammanto vutto.

Catubbidhaṁ pana vacīduccaritaṁ, tividhaṁ kāyaduccaritaṁ pahāya ubhayaṁ sucaritaṁ pūrentasseva yasmā ājīvaṭṭhamakasīlaṁ pūrati, na itarassa, tasmā tadubhayānantaraṁ sammā-ājīvo vutto.

Evaṁ visuddhājīvena pana "parisuddho me ājīvo"ti ettāvatā pāritosaṁ katvā[2] suttappamattena viharituṁ na yuttaṁ, atha kho sabba-iriyāpathesu idaṁ vīriyamārabhitabbanti dassetuṁ tadanantaraṁ sammāvāyāmo vutto.

Tato āraddhavīriyenāpi kāyādīsu catūsu vatthūsu sati sūpaṭṭhitā kātabbāti dassetuṁ tadanantaraṁ sammāsati vuttā.

Yasmā pana evaṁ sūpaṭṭhitāya satiyā samādhissa upakārānupakārānaṁ dhammānaṁ gatiyo samanvesitvā[3] pahoti ekattārammaṇe cittaṁ samādhātuṁ, tasmā sammāsati-anantaraṁ sammāsamādhi vuttoti veditabboti.

Sammādiṭṭhiniddese "dukkhe ñāṇan"ti-ādinā catusaccakammaṭṭhānaṁ dassitaṁ. Tattha purimāni dve saccāni vaṭṭaṁ, pacchimāni dve vivaṭṭaṁ. Tesu bhikkhuno vaṭṭe kammaṭṭhānābhiniveso hoti, vivaṭṭe natthi abhiniveso. Purimāni hi dve saccāni "pañcakkhandhā dukkhaṁ, taṇhā samudayo"ti evaṁ saṅkhepena ca,

1. Ma 1. 376 piṭṭhe. 2. Akatvā (Abhi-Ṭṭha 2. 109 piṭṭhe) 3. Samannesitvā (Ka)

ကမ္မေ ဥပနေတိ၊ ဧဝံ ဝိတက္ကေန ဝိတက္ကေတွာ ဝိတက္ကေတွာ ဒိန္နဓမ္မေ ယောဂါဝစရော ပညာယ "ဣမေ ဓမ္မာ ကာမာဝစရာ၊ ဣမေ ရူပါဝစရာ"တိ-အာဒိနာ နယေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ကမ္မေ ဥပနေတိ။ တသ္မာ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ သမ္မာဒိဋ္ဌာနန္တရံ ဝုတ္တော။

သွာယံ ယထာ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ၊ ဧဝံ သမ္မာဝါစာယပိ ဥပကာရကော။ ယထာဟ "ပုဗ္ဗေ ခေါ ဂဟပတိ ဝိတက္ကေတွာ ဝိစာရေတွာ ပစ္ဆာ ဝါစံ ဘိန္ဒတီ"တိ[1]။ တသ္မာ တဒနန္တရံ သမ္မာဝါစာ ဝုတ္တာ။

ယသ္မာ ပန "ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ကရိဿာမာ"တိ ပဌမံ ဝါစာယ သံဝိဒဟိတွာ လောကေ ကမ္မန္တေ ပယောဇေန္တိ၊ တသ္မာ ဝါစာ ကာယကမ္မဿ ဥပကာရိကာတိ သမ္မာဝါစာယ အနန္တရံ သမ္မာကမ္မန္တော ဝုတ္တော။

စတုဗ္ဗိဓံ ပန ဝစီဒုစ္စရိတံ, တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတံ ပဟာယ ဥဘယံ သုစရိတံ ပူရေန္တဿေဝ ယသ္မာ အာဇီဝဋ္ဌမကသီလံ ပူရတိ၊ န ဣတရဿ၊ တသ္မာ တဒုဘယာနန္တရံ သမ္မာအာဇီဝေါ ဝုတ္တော။

ဧဝံ ဝိသုဒ္ဓါဇီဝေန ပန "ပရိသုဒ္ဓေါ မေ အာဇီဝေါ"တိ ဧတ္တာဝတာ ပါရိတောသံ ကတွာ[2] သုတ္တပ္ပမတ္တေန ဝိဟရိတုံ န ယုတ္တံ၊ အထ ခေါ သဗ္ဗဣရိယာပထေသု ဣဒံ ဝီရိယမာရဘိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတုံ တဒနန္တရံ သမ္မာဝါယာမော ဝုတ္တော။

တတော အာရဒ္ဓဝီရိယေနာပိ ကာယာဒီသု စတူသု ဝတ္ထူသု သတိ သူပဋ္ဌိတာ ကာတဗ္ဗာတိ ဒဿေတုံ တဒနန္တရံ သမ္မာသတိ ဝုတ္တာ။

ယသ္မာ ပန ဧဝံ သူပဋ္ဌိတာယ သတိယာ သမာဓိဿ ဥပကာရာနုပကာရာနံ ဓမ္မာနံ ဂတိယော သမန္ဝေသိတွာ[3] ပဟောတိ ဧကတ္တာရမ္မဏေ စိတ္တံ သမာဓာတုံ၊ တသ္မာ သမ္မာသတိအနန္တရံ သမ္မာသမာဓိ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိနိဒ္ဒေသေ "ဒုက္ခေ ဉာဏ"န္တိအာဒိနာ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနံ ဒဿိတံ။ တတ္ထ ပုရိမာနိ ဒွေ သစ္စာနိ ဝဋ္ဋံ၊ ပစ္ဆိမာနိ ဒွေ ဝိဝဋ္ဋံ။ တေသု ဘိက္ခုနော ဝဋ္ဋေ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသော ဟောတိ၊ ဝိဝဋ္ဋေ နတ္ထိ အဘိနိဝေသော။ ပုရိမာနိ ဟိ ဒွေ သစ္စာနိ "ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒုက္ခံ၊ တဏှာ သမုဒယော"တိ ဧဝံ သင်္ခေပေန စ,

၁-မ ၁-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အကတွာ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၉-ပိဋ္ဌေ) ၃-သမန္နေသိတွာ (က)

“katame pañcakkhandhā, rūpakkhandho”ti-ādinā nayena vitthārena ca ācariyasantike uggaṇhitvā vācāya punappunaṁ parivattento yogāvacaro kammaṁ karoti. Itaresu pana dvīsu saccesu “nirodhasaccaṁ iṭṭhaṁ kantaṁ manāpaṁ, maggasaccaṁ iṭṭhaṁ kantaṁ manāpan”ti evaṁ savaneneva kammaṁ karoti. So evaṁ kammaṁ karonto cattāri saccāni ekapaṭivedhena paṭivijjhati, ekābhisamayena abhisameti. Dukkhaṁ pariññāpaṭivedhena paṭivijjhati, samudayaṁ pahānapaṭivedhena paṭivijjhati. Nirodhaṁ sacchikiriyāpaṭivedhena paṭivijjhati, maggaṁ bhāvanāpaṭivedhena paṭivijjhati. Dukkhaṁ pariññābhisamayena -pa- maggaṁ bhāvanābhisamayena abhisameti.

Evamassa pubbabhāge dvīsu saccesu uggahaparipucchāsavanadhāraṇasammasanapaṭivedho hoti, dvīsu savanapaṭivedhoyeva. Aparabhāge tīsu kiccato paṭivedho hoti nirodhe ārammaṇapaṭivedho. Tattha sabbampi paṭivedhañāṇaṁ lokuttaraṁ, savanadhāraṇasammasanañāṇaṁ lokiyaṁ kāmāvacaraṁ. Paccavekkhaṇā pana pattasaccassa hoti, ayañca ādikammiko. Tasmā sā idha na vuttā. Imassa ca bhikkhuno pubbe pariggahato “dukkhaṁ parijānāmi, samudayaṁ pajahāmi, nirodhaṁ sacchikaromi, maggaṁ bhāvemī”ti ābhoga-samannāhāramanasikārapaccavekkhaṇā natthi, pariggahato paṭṭhāya hoti. Aparabhāge pana dukkhaṁ pariññātameva hoti -pa- maggo bhāvitova hoti.

Tattha dve saccāni duddasattā gambhīrāni, dve gambhīrattā duddasāni. Dukkhasaccaṁ hi uppattito pākaṭaṁ, khāṇukaṇṭakappahārādīsu “aho dukkhan”ti vattabbatampi āpajjati. Samudayasaccaṁ khāditukāmatā-bhuñjitukāmatādivasena uppattito pākaṭaṁ. Lakkhaṇapaṭivedhato pana ubhayampi gambhīraṁ. Iti tāni duddasattā gambhīrāni. Itaresaṁ pana dvinnaṁ dassanatthāya payogo bhavaggaggahaṇatthaṁ hatthapasāraṇaṁ viya, avīciphusanatthaṁ pādapasāraṇaṁ viya, satadhā[1] bhinnassa vālassa koṭiyā koṭipaṭipādanaṁ viya ca hoti. Iti tāni gambhīrattā duddasāni. Evaṁ duddasattā gambhīresu gambhīrattā ca duddasesu catūsu saccesu uggahādivasena pubbabhāgañāṇuppattiṁ sandhāya idaṁ “dukkhe ñāṇan”ti-ādi vuttaṁ. Paṭivedhakkhaṇe pana ekameva taṁ ñāṇaṁ hoti.

1. Sattadhā (Syā)

"ကတမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ ရူပက္ခန္ဓော"တိအာဒိနာ နယေန ဝိတ္ထာရေန စ အာစရိယသန္တိကေ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ဝါစာယ ပုနပ္ပုနံ ပရိဝတ္တေန္တော ယောဂါဝစရော ကမ္မံ ကရောတိ။ ဣတရေသု ပန ဒွီသု သစ္စေသု "နိရောဓသစ္စံ ဣဋ္ဌံ ကန္တံ မနာပံ၊ မဂ္ဂသစ္စံ ဣဋ္ဌံ ကန္တံ မနာပ"န္တိ ဧဝံ သဝနေနေဝ ကမ္မံ ကရောတိ။ သော ဧဝံ ကမ္မံ ကရောန္တော စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဧကပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ ဧကာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ဒုက္ခံ ပရိညာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ သမုဒယံ ပဟာနပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ မဂ္ဂံ ဘာဝနာပဋိဝေဓေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ ဒုက္ခံ ပရိညာဘိသမယေန။ပ။ မဂ္ဂံ ဘာဝနာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။

ဧဝမဿ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဒွီသု သစ္စေသု ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာသဝနဓာရဏသမ္မသနပဋိဝေဓော ဟောတိ၊ ဒွီသု သဝနပဋိဝေဓောယေဝ။ အပရဘာဂေ တီသု ကိစ္စတော ပဋိဝေဓော ဟောတိ နိရောဓေ အာရမ္မဏပဋိဝေဓော။ တတ္ထ သဗ္ဗမ္ပိ ပဋိဝေဓဉာဏံ လောကုတ္တရံ၊ သဝနဓာရဏသမ္မသနဉာဏံ လောကိယံ ကာမာဝစရံ။ ပစ္စဝေက္ခဏာ ပန ပတ္တသစ္စဿ ဟောတိ၊ အယဉ္စ အာဒိကမ္မိကော။ တသ္မာ သာ ဣဓ န ဝုတ္တာ။ ဣမဿ စ ဘိက္ခုနော ပုဗ္ဗေ ပရိဂ္ဂဟတော "ဒုက္ခံ ပရိဇာနာမိ၊ သမုဒယံ ပဇဟာမိ၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကရောမိ၊ မဂ္ဂံ ဘာဝေမီ"တိ အာဘောဂသမန္နာဟာရမနသိကာရပစ္စဝေက္ခဏာ နတ္ထိ၊ ပရိဂ္ဂဟတော ပဋ္ဌာယ ဟောတိ။ အပရဘာဂေ ပန ဒုက္ခံ ပရိညာတမေဝ ဟောတိ။ပ။ မဂ္ဂေါ ဘာဝိတောဝ ဟောတိ။

တတ္ထ ဒွေ သစ္စာနိ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရာနိ၊ ဒွေ ဂမ္ဘီရတ္တာ ဒုဒ္ဒသာနိ။ ဒုက္ခသစ္စံ ဟိ ဥပ္ပတ္တိတော ပါကဋံ၊ ခါဏုကဏ္ဋကပ္ပဟာရာဒီသု "အဟော ဒုက္ခ"န္တိ ဝတ္တဗ္ဗတမ္ပိ အာပဇ္ဇတိ။ သမုဒယသစ္စံ ခါဒိတုကာမတာဘုဉ္ဇိတုကာမတာဒိဝသေန ဥပ္ပတ္တိတော ပါကဋံ။ လက္ခဏပဋိဝေဓတော ပန ဥဘယမ္ပိ ဂမ္ဘီရံ။ ဣတိ တာနိ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရာနိ။ ဣတရေသံ ပန ဒွိန္နံ ဒဿနတ္ထာယ ပယောဂေါ ဘဝဂ္ဂဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဟတ္ထပသာရဏံ ဝိယ, အဝီစိဖုသနတ္ထံ ပါဒပသာရဏံ ဝိယ, သတဓာ[1] ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိပဋိပါဒနံ ဝိယ စ ဟောတိ။ ဣတိ တာနိ ဂမ္ဘီရတ္တာ ဒုဒ္ဒသာနိ။ ဧဝံ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရေသု ဂမ္ဘီရတ္တာ စ ဒုဒ္ဒသေသု စတူသု သစ္စေသု ဥဂ္ဂဟာဒိဝသေန ပုဗ္ဗဘာဂဉာဏုပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ဣဒံ "ဒုက္ခေ ဉာဏ"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ပဋိဝေဓက္ခဏေ ပန ဧကမေဝ တံ ဉာဏံ ဟောတိ။

၁-သတ္တဓာ (သျာ)

Apare panāhu—catubbidhaṁ saccesu ñāṇaṁ sutamayañāṇaṁ vavatthānañāṇaṁ sammasanañāṇaṁ abhisamayañāṇanti. Tattha katamaṁ sutamayañāṇaṁ? Saṅkhittena vā vitthārena vā cattāri saccāni sutvā jānāti "idaṁ dukkhaṁ, ayaṁ samudayo, ayaṁ nirodho, ayaṁ maggo"ti. Idaṁ **sutamayañāṇaṁ.** Katamaṁ vavatthānañāṇaṁ? So sutānaṁ atthaṁ upaparikkhati dhammato ca lakkhaṇato ca, "ime dhammā imasmiṁ sacce pariyāpannā, imassa saccassa idaṁ lakkhaṇan"ti sanniṭṭhānaṁ karoti. Idaṁ **vavatthānañāṇaṁ.** Katamaṁ sammasanañāṇaṁ? So evaṁ yathānupubbaṁ cattāri saccāni vavatthapetvā atha dukkhameva gahetvā yāva gotrabhuñāṇaṁ aniccato dukkhato anattato sammasati. Idaṁ **sammasanañāṇaṁ.** Katamaṁ abhisamayañāṇaṁ? Lokuttaramaggakkhaṇe ekena ñāṇena cattāri saccāni apubbaṁ acarimaṁ abhisameti "dukkhaṁ pariññābhisamayena, samudayaṁ pahānābhisamayena, nirodhaṁ sacchikiriyābhisamayena maggaṁ bhāvanābhisamayena abhisametī"ti. Idaṁ **abhisamayañāṇan**ti.

Sammāsaṅkappaniddese kāmato nissaṭoti **nekkhammasaṅkappo.** Byāpādato nissaṭoti **abyāpādasaṅkappo.** Vihiṁsāya nissaṭoti **avihiṁsāsaṅkappo.** Tattha nekkhammavitakko kāmavitakkassa padaghātaṁ padacchedaṁ[1] karonto uppajjati, abyāpādavitakko byāpādavitakkassa, avihiṁsāvitakko vihiṁsāvitakkassa. Tathā nekkhamma-abyāpāda-avihiṁsāvitakkā kāmabyāpādavihiṁsāvitakkānaṁ paccanīkā hutvā uppajjanti.

Tattha yogāvacaro kāmavitakkassa padaghātanatthaṁ kāmavitakkaṁ vā sammasati aññaṁ vā pana kiñci saṅkhāraṁ. Athassa vipassanākkhaṇe vipassanāsampayutto saṅkappo tadaṅgavasena kāmavitakkassa padaghātaṁ padacchedaṁ karonto uppajjati, vipassanaṁ ussukkāpetvā maggaṁ pāpeti. Athassa maggakkhaṇe maggasampayutto saṅkappo samucchedavasena kāmavitakkassa padaghātaṁ padacchedaṁ karonto uppajjati. Byāpādavitakkassapi padaghātanatthaṁ byāpādavitakkaṁ vā aññaṁ vā saṅkhāraṁ, vihiṁsāvitakkassa padaghātanatthaṁ vihiṁsāvitakkaṁ vā aññaṁ vā saṅkhāraṁ sammasati. Athassa vipassanākkhaṇeti sabbaṁ purimanayeneva yojetabbaṁ.

1. Padapacchedaṁ (Syā) evamaññatthāpi.

အပရေ ပနာဟု—စတုဗ္ဗိဓံ သစ္စေသု ဉာဏံ သုတမယဉာဏံ ဝဝတ္ထာနဉာဏံ သမ္မသနဉာဏံ အဘိသမယဉာဏန္တိ။ တတ္ထ ကတမံ သုတမယဉာဏံ? သင်္ခိတ္တေန ဝါ ဝိတ္ထာရေန ဝါ စတ္တာရိ သစ္စာနိ သုတွာ ဇာနာတိ "ဣဒံ ဒုက္ခံ၊ အယံ သမုဒယော၊ အယံ နိရောဓော၊ အယံ မဂ္ဂေါ"တိ။ ဣဒံ **သုတမယဉာဏံ။** ကတမံ ဝဝတ္ထာနဉာဏံ? သော သုတာနံ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခတိ ဓမ္မတော စ လက္ခဏတော စ၊ "ဣမေ ဓမ္မာ ဣမသ္မိံ သစ္စေ ပရိယာပန္နာ၊ ဣမဿ သစ္စဿ ဣဒံ လက္ခဏ"န္တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကရောတိ။ ဣဒံ **ဝဝတ္ထာနဉာဏံ။** ကတမံ သမ္မသနဉာဏံ? သော ဧဝံ ယထာနုပုဗ္ဗံ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဝဝတ္ထပေတွာ အထ ဒုက္ခမေဝ ဂဟေတွာ ယာဝ ဂေါတြဘုဉာဏံ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော သမ္မသတိ။ ဣဒံ **သမ္မသနဉာဏံ။** ကတမံ အဘိသမယဉာဏံ? လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဧကေန ဉာဏေန စတ္တာရိ သစ္စာနိ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ အဘိသမေတိ "ဒုက္ခံ ပရိညာဘိသမယေန, သမုဒယံ ပဟာနာဘိသမယေန, နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယေန မဂ္ဂံ ဘာဝနာဘိသမယေန အဘိသမေတီ"တိ။ ဣဒံ **အဘိသမယဉာဏန္တိ။**

သမ္မာသင်္ကပ္ပနိဒ္ဒေသေ ကာမတော နိဿဋောတိ **နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပေါ။** ဗျာပါဒတော နိဿဋောတိ **အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပေါ။** ဝိဟိံသာယ နိဿဋောတိ **အဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပေါ။** တတ္ထ နေက္ခမ္မဝိတက္ကော ကာမဝိတက္ကဿ ပဒဃာတံ ပဒစ္ဆေဒံ[၁] ကရောန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အဗျာပါဒဝိတက္ကော ဗျာပါဒဝိတက္ကဿ, အဝိဟိံသာဝိတက္ကော ဝိဟိံသာဝိတက္ကဿ။ တထာ နေက္ခမ္မအဗျာပါဒ-အဝိဟိံသာဝိတက္ကာ ကာမဗျာပါဒဝိဟိံသာဝိတက္ကာနံ ပစ္စနီကာ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။

တတ္ထ ယောဂါဝစရော ကာမဝိတက္ကဿ ပဒဃာတနတ္ထံ ကာမဝိတက္ကံ ဝါ သမ္မသတိ အညံ ဝါ ပန ကိဉ္စိ သင်္ခါရံ။ အထဿ ဝိပဿနာက္ခဏေ ဝိပဿနာ-သမ္ပယုတ္တော သင်္ကပ္ပေါ တဒင်္ဂဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပဒဃာတံ ပဒစ္ဆေဒံ ကရောန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂံ ပါပေတိ။ အထဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တော သင်္ကပ္ပေါ သမုစ္ဆေဒဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပဒဃာတံ ပဒစ္ဆေဒံ ကရောန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဗျာပါဒဝိတက္ကဿပိ ပဒဃာတနတ္ထံ ဗျာပါဒဝိတက္ကံ ဝါ အညံ ဝါ သင်္ခါရံ, ဝိဟိံသာဝိတက္ကဿ ပဒဃာတနတ္ထံ ဝိဟိံသာဝိတက္ကံ ဝါ အညံ ဝါ သင်္ခါရံ သမ္မသတိ။ အထဿ ဝိပဿနာက္ခဏေတိ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗံ။

၁-ပဒပစ္ဆေဒံ (သျာ) ဧဝမညတ္ထာပိ။

Kāmavitakkādīnaṁ pana tiṇṇampi Pāḷiyaṁ vibhattesu aṭṭhatiṁsārammaṇesu ekakammaṭṭhānampi apaccanīkaṁ nāma natthi. Ekantato pana kāmavitakkassa tāva asubhesu paṭhamajjhānameva paccanīkaṁ, byāpādavitakkassa mettāya tikacatukkajjhānāni, vihiṁsāvitakkassa karuṇāya tikacatukkajjhānāni. Tasmā asubhaparikammaṁ katvā jhānaṁ samāpannassa samāpattikkhaṇe jhānasampayutto vitakko vikkhambhanavasena kāmavitakkassa paccanīko hutvā uppajjati, jhānaṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapentassa vipassanākkhaṇe vipassanāsampayutto saṅkappo tadaṅgavasena kāmavitakkassa paccanīko hutvā uppajjati, vipassanaṁ ussukkāpetvā maggaṁ pāpentassa maggakkhaṇe maggasampayutto saṅkappo samucchedavasena kāmavitakkassa paccanīko hutvā upajjati. Evaṁ uppanno nekkhammasaṅkappoti vuccatīti veditabbo.

Mettāya pana parikammaṁ katvā, karuṇāya parikammaṁ katvā jhānaṁ samāpannassāti sabbaṁ purimanayeneva yojetabbaṁ. Evaṁ uppanno abyāpādasaṅkappoti vuccati, avihiṁsāsaṅkappoti vuccatīti veditabbo. Evamete nekkhammasaṅkappādayā vipassanājhānavasena uppattīnaṁ nānattā pubbabhāge nānā, maggakkhaṇe pana imesu tīsu ṭhānesu uppannassa akusalasaṅkappassa padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamāno ekova kusalasaṅkappo uppajjati. Ayaṁ sammāsaṅkappo nāma.

Sammāvācāniddesepi yasmā aññeneva cittena musāvādā viramati, aññena aññena[1] pisuṇāvācādīhi, tasmā catasopetā veramaṇiyo pubbabhāge nānā, maggakkhaṇe pana micchāvācāsaṅkhātāya catubbidhāya akusaladussīlyacetanāya padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānā ekāva sammāvācāsaṅkhātā kusalaveramaṇi uppajjati. Ayaṁ sammāvācā nāma.

Sammākammantaniddesepi yasmā aññeneva cittena pāṇātipātā viramati, aññena adinnādānā, aññena micchācārā, tasmā tissopetā veramaṇiyo pubbabhāge nānā, maggakkhaṇe pana micchākammantasaṅkhātāya tividhāya akusaladussīlyacetanāya padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānā ekāva sammākammantasaṅkhāto kusalaveramaṇi uppajjati. Ayaṁ sammākammanto nāma.

1. Aññena (Syā)

ကာမဝိတက္ကာဒီနံ ပန တိဏ္ဏမ္ပိ ပါဠိယံ ဝိဘတ္တေသု အဋ္ဌတိံသာရမ္မဏေသု ဧကကမ္မဋ္ဌာနမ္ပိ အပစ္စနီကံ နာမ နတ္ထိ။ ဧကန္တတော ပန ကာမဝိတက္ကဿ တာဝ အသုဘေသု ပဌမဇ္ဈာနမေဝ ပစ္စနီကံ၊ ဗျာပါဒဝိတက္ကဿ မေတ္တာယ တိကစတုက္ကဇ္ဈာနာနိ၊ ဝိဟိံသာဝိတက္ကဿ ကရုဏာယ တိကစတုက္ကဇ္ဈာနာနိ။ တသ္မာ အသုဘပရိကမ္မံ ကတွာ ဈာနံ သမာပန္နဿ သမာပတ္တိက္ခဏေ ဈာနသမ္ပယုတ္တော ဝိတက္ကော ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပစ္စနီကော ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေန္တဿ ဝိပဿနာက္ခဏေ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တော သင်္ကပ္ပေါ တဒင်္ဂဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပစ္စနီကော ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ မဂ္ဂံ ပါပေန္တဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တော သင်္ကပ္ပေါ သမုစ္ဆေဒဝသေန ကာမဝိတက္ကဿ ပစ္စနီကော ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နော နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပေါတိ ဝုစ္စတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

မေတ္တာယ ပန ပရိကမ္မံ ကတွာ, ကရုဏာယ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဈာနံ သမာပန္နဿာတိ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နော အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပေါတိ ဝုစ္စတိ၊ အဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပေါတိ ဝုစ္စတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝမေတေ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပါဒယော ဝိပဿနာဈာနဝသေန ဥပ္ပတ္တီနံ နာနတ္တာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဣမေသု တီသု ဌာနေသု ဥပ္ပန္နဿ အကုသလသင်္ကပ္ပဿ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနော ဧကောဝ ကုသလသင်္ကပ္ပေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ နာမ။

သမ္မာဝါစာနိဒ္ဒေသေပိ ယသ္မာ အညေနေဝ စိတ္တေန မုသာဝါဒါ ဝိရမတိ၊ အညေန အညေန[1] ပိသုဏာဝါစာဒီဟိ၊ တသ္မာ စတဿောပေတာ ဝေရမဏိယော ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန မိစ္ဆာဝါစာသင်္ခါတာယ စတုဗ္ဗိဓာယ အကုသလဒုဿီလျစေတနာယ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဧကာဝ သမ္မာဝါစာသင်္ခါတာ ကုသလဝေရမဏိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ သမ္မာဝါစာ နာမ။

သမ္မာကမ္မန္တနိဒ္ဒေသေပိ ယသ္မာ အညေနေဝ စိတ္တေန ပါဏာတိပါတာ ဝိရမတိ၊ အညေန အဒိန္နာဒါနာ၊ အညေန မိစ္ဆာစာရာ၊ တသ္မာ တိဿောပေတာ ဝေရမဏိယော ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန မိစ္ဆာကမ္မန္တသင်္ခါတာယ တိဝိဓာယ အကုသလဒုဿီလျစေတနာယ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဧကာဝ သမ္မာကမ္မန္တသင်္ခါတာ ကုသလဝေရမဏိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ သမ္မာကမ္မန္တော နာမ။

၁-အညေန (သျာ)

Sammā-ājīvaniddese **idhā**ti imasmiṁ sāsane. **Ariyasāvako**ti ariyassa Buddhassa sāvako. **Micchā-ājīvaṁ pahāyā**ti pāpakaṁ ājīvaṁ pajahitvā. **Sammā-ājīvenā**ti Buddhappasatthena kusala-ājīvena. **Jīvikaṁ**[1] **kappetī**ti jīvitappavattiṁ pavatteti. Idhāpi yasmā aññeneva cittena kāyadvāravītikkamā viramati, aññeneva vacīdvāravītikkamā, tasmā pubbabhāge nānākkhaṇesu uppajjati, maggakkhaṇe pana dvīsu dvāresu sattannaṁ kammapathānaṁ vasena uppannāya micchā-ājīvadussīlyacetanāya padacchedato anuppattisādhanavasena maggaṅgaṁ pūrayamānā ekāva sammā-ājīvasaṅkhātā kusalaveramaṇi uppajjati. Ayaṁ sammā-ājīvo nāma.

Sammāvāyamaniddese **idha bhikkhū**ti imasmiṁ sāsane paṭipannako bhikkhu. **Anuppannānan**ti anibbattānaṁ. **Pāpakānan**ti lāmakānaṁ. **Akusalānaṁ dhammānan**ti akosallasambhūtānaṁ dhammānaṁ. **Anuppādāyā**ti na uppādanatthāya. **Chandaṁ janetī**ti kattukamyatāsaṅkhātaṁ kusalacchandaṁ janeti uppādeti. **Vāyamatī**ti payogaṁ janeti parakkamaṁ karoti. **Vīriyaṁ ārabhatī**ti kāyikaṁ cetasikaṁ vīriyaṁ karoti. **Cittaṁ paggaṇhātī**ti teneva sahajātavīriyena cittaṁ ukkhipati. **Padahatī**ti padhānavīriyaṁ karoti. Paṭipāṭiyā panetāni cattāripi padāni āsevanābhāvanābahulīkammasātaccakiriyāhi yojetabbāni.

Uppannānanti anuppannānanti avattabbataṁ āpannānaṁ. **Pahānāyā**ti pajahanatthāya. **Anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānan**ti anibbattānaṁ kosallasambhūtānaṁ dhammānaṁ. **Uppādāyā**ti uppādanatthāya. **Uppannānan**ti nibbattānaṁ. **Ṭhitiyā**ti ṭhitatthāya. **Asammosāyā**ti anassanatthaṁ. **Bhiyyobhāvāyā**ti punappunaṁ bhāvāya. **Vepullāyā**ti vipulabhāvāya. **Bhāvanāyā**ti vaḍḍhiyā. **Pāripūriyā**ti paripūraṇatthāya.

Ete pana sammāvāyāmasaṅkhātā cattāro sammappadhānā pubbabhāge lokiyā, maggakkhaṇe lokuttarā. Maggakkhaṇe pana ekameva vīriyaṁ catukiccasādhanavasena cattāri nāmāni labhati. Tattha lokiyā Kassapasaṁyutte vuttanayeneva veditabbā. Vuttañhi tattha—

1. Jīvitaṁ (Syā)

သမ္မာအာဇီဝနိဒ္ဒေသေ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ **အရိယသာဝကော**တိ အရိယဿ ဗုဒ္ဓဿ သာဝကော။ **မိစ္ဆာအာဇီဝံ ပဟာယာ**တိ ပါပကံ အာဇီဝံ ပဇဟိတွာ။ **သမ္မာအာဇီဝေနာ**တိ ဗုဒ္ဓပ္ပသတ္ထေန ကုသလအာဇီဝေန။ **ဇီဝိကံ**[1] **ကပ္ပေတီ**တိ ဇီဝိတပ္ပဝတ္တိံ ပဝတ္တေတိ။ ဣဓာပိ ယသ္မာ အညေနေဝ စိတ္တေန ကာယဒွါရဝီတိက္ကမာ ဝိရမတိ၊ အညေနေဝ ဝစီဒွါရဝီတိက္ကမာ၊ တသ္မာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာက္ခဏေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဒွီသု ဒွါရေသု သတ္တန္နံ ကမ္မပထာနံ ဝသေန ဥပ္ပန္နာယ မိစ္ဆာအာဇီဝဒုဿီလျစေတနာယ ပဒစ္ဆေဒတော အနုပ္ပတ္တိသာဓနဝသေန မဂ္ဂင်္ဂံ ပူရယမာနာ ဧကာဝ သမ္မာအာဇီဝသင်္ခါတာ ကုသလဝေရမဏိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အယံ သမ္မာအာဇီဝေါ နာမ။

သမ္မာဝါယာမနိဒ္ဒေသေ **ဣဓ ဘိက္ခူ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဋိပန္နကော ဘိက္ခု။ **အနုပ္ပန္နာန**န္တိ အနိဗ္ဗတ္တာနံ။ **ပါပကာန**န္တိ လာမကာနံ။ **အကုသလာနံ ဓမ္မာန**န္တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတာနံ ဓမ္မာနံ။ **အနုပ္ပါဒါယာ**တိ န ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ။ **ဆန္ဒံ ဇနေတီ**တိ ကတ္တုကမျတာသင်္ခါတံ ကုသလစ္ဆန္ဒံ ဇနေတိ ဥပ္ပါဒေတိ။ **ဝါယမတီ**တိ ပယောဂံ ဇနေတိ ပရက္ကမံ ကရောတိ။ **ဝီရိယံ အာရဘတီ**တိ ကာယိကံ စေတသိကံ ဝီရိယံ ကရောတိ။ **စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတီ**တိ တေနေဝ သဟဇာတဝီရိယေန စိတ္တံ ဥက္ခိပတိ။ **ပဒဟတီ**တိ ပဓာနဝီရိယံ ကရောတိ။ ပဋိပါဋိယာ ပနေတာနိ စတ္တာရိပိ ပဒါနိ အာသေဝနာဘာဝနာဗဟုလီကမ္မသာတစ္စကိရိယာဟိ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။

ဥပ္ပန္နာနန္တိ အနုပ္ပန္နာနန္တိ အဝတ္တဗ္ဗတံ အာပန္နာနံ။ **ပဟာနာယာ**တိ ပဇဟနတ္ထာယ။ **အနုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာန**န္တိ အနိဗ္ဗတ္တာနံ ကောသလ္လသမ္ဘူတာနံ ဓမ္မာနံ။ **ဥပ္ပါဒါယာ**တိ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ။ **ဥပ္ပန္နာန**န္တိ နိဗ္ဗတ္တာနံ။ **ဌိတိယာ**တိ ဌိတတ္ထာယ။ **အသမ္မောသာယာ**တိ အနဿနတ္ထံ။ **ဘိယျောဘာဝါယာ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဘာဝါယ။ **ဝေပုလ္လာယာ**တိ ဝိပုလဘာဝါယ။ **ဘာဝနာယာ**တိ ဝဍ္ဎိယာ။ **ပါရိပူရိယာ**တိ ပရိပူရဏတ္ထာယ။

ဧတေ ပန သမ္မာဝါယာမသင်္ခါတာ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ ပုဗ္ဗဘာဂေ လောကိယာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ လောကုတ္တရာ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကမေဝ ဝီရိယံ စတုကိစ္စသာဓနဝသေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ တတ္ထ လောကိယာ ကဿပသံယုတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉှိ တတ္ထ—

၁-ဇီဝိတံ (သျာ)

("Cattārome āvuso sammappadhānā. Katame cattāro.)[1] Idhāvuso bhikkhu 'anuppannā me pāpakā akusalā dhammā uppajjamānā anatthāya saṁvatteyyun'ti ātappaṁ karoti, 'uppannā me pāpakā akusalā dhammā appahīyamānā anatthāya saṁvatteyyun'ti ātappaṁ karoti, 'anuppannā me kusalā dhammā anuppajjamānā anatthāya saṁvatteyyun'ti ātappaṁ karoti, 'uppannā me kusalā dhammā nirujjhamānā anatthāya saṁvatteyyun'ti ātappaṁ karotī"ti[2].

Tattha ca **anuppannā**ti asamudācāravasena vā ananubhūtārammaṇavasena vā anuppannā. Aññathā hi anamatagge saṁsāre anuppannā pāpakā akusalā dhammā nāma natthi, anuppannā pana uppajjamānāpi eteyeva uppajjanti, pahīyamānāpi eteyeva pahīyanti.

Tattha ekaccassa vattaganthadhutaṅgasamādhivipassanānavakammabhavānaṁ aññataravasena kilesā na samudācaranti. Kathaṁ? Ekacco hi vattasampanno hoti, asīti khandhakavattāni[3] cuddasa mahāvattāni[4] cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇapānīyamāḷaka-uposathāgāra-āgantukagamikavattāni ca karontasseva kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa vattāni vissajjetvā bhinnavattassa carato ayonisomanasikāraṁ sativossaggañca āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā uppajjanti nāma.

Ekacco ganthayutto hoti, ekampi nikāyaṁ gaṇhāti dvepi tayopi cattāropi pañcapi. Tassa tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ atthavasena Pāḷivasena anusandhivasena pubbāparavasena gaṇhantassa sajjhāyantassa cintentassa vācentassa desentassa pakāsentassa kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa ganthakammaṁ pahāya kusītassa carato ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā uppajjanti nāma.

Ekacco pana dhutaṅgadharo hoti, terasa dhutaṅgaguṇe samādāya vattati, tassa dhutaṅgaguṇe pariharantassa kilesā okāsaṁ na labhanti.

1. ( ) Pāḷiyaṁ natthi. 2. Saṁ 1. 401 piṭṭhe.
3. Dvāsīti khuddakavattāni (Abhi-Ṭṭha 2. 283; Aṁ-Ṭṭha 1. 23 piṭṭhesu), Vi 4. 239 piṭṭhe pana passitabbaṁ. 4. Vi 4. 373 piṭṭhādīsu.

("စတ္တာရောမေ အာဝုသော သမ္မပ္ပဓာနာ။ ကတမေ စတ္တာရော။)[၁] ဣဓာဝုသော ဘိက္ခု 'အနုပ္ပန္နာ မေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျု'န္တိ အာတပ္ပံ ကရောတိ၊ 'ဥပ္ပန္နာ မေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အပ္ပဟီယမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျု'န္တိ အာတပ္ပံ ကရောတိ၊ 'အနုပ္ပန္နာ မေ ကုသလာ ဓမ္မာ အနုပ္ပဇ္ဇမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျု'န္တိ အာတပ္ပံ ကရောတိ၊ 'ဥပ္ပန္နာ မေ ကုသလာ ဓမ္မာ နိရုဇ္ဈမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျု'န္တိ အာတပ္ပံ ကရောတီ"တိ[၂]။

တတ္ထ စ **အနုပ္ပန္နာ**တိ အသမုဒါစာရဝသေန ဝါ အနနုဘူတာရမ္မဏဝသေန ဝါ အနုပ္ပန္နာ။ အညထာ ဟိ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ အနုပ္ပန္နာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ နာမ နတ္ထိ၊ အနုပ္ပန္နာ ပန ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ ဧတေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ပဟီယမာနာပိ ဧတေယေဝ ပဟီယန္တိ။

တတ္ထ ဧကစ္စဿ ဝတ္တဂန္ထဓုတင်္ဂသမာဓိဝိပဿနာနဝကမ္မဘဝါနံ အညတရဝသေန ကိလေသာ န သမုဒါစရန္တိ။ ကထံ? ဧကစ္စော ဟိ ဝတ္တသမ္ပန္နော ဟောတိ၊ အသီတိ ခန္ဓကဝတ္တာနိ[၃] စုဒ္ဒသ မဟာဝတ္တာနိ[၄] စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏပါနီယမာဠကဥပေါသထာဂါရအာဂန္တုကဂမိကဝတ္တာနိ စ ကရောန္တဿေဝ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ ဝတ္တာနိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဘိန္နဝတ္တဿ စရတော အယောနိသောမနသိကာရံ သတိဝေါဿဂ္ဂဉ္စ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော ဂန္ထယုတ္တော ဟောတိ၊ ဧကမ္ပိ နိကာယံ ဂဏှာတိ ဒွေပိ တယောပိ စတ္တာရောပိ ပဉ္စပိ။ တဿ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ အတ္ထဝသေန ပါဠိဝသေန အနုသန္ဓိဝသေန ပုဗ္ဗာပရဝသေန ဂဏှန္တဿ သဇ္ဈာယန္တဿ စိန္တေန္တဿ ဝါစေန္တဿ ဒေသေန္တဿ ပကာသေန္တဿ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ ဂန္ထကမ္မံ ပဟာယ ကုသီတဿ စရတော အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော ပန ဓုတင်္ဂဓရော ဟောတိ၊ တေရသ ဓုတင်္ဂဂုဏေ သမာဒါယ ဝတ္တတိ၊ တဿ ဓုတင်္ဂဂုဏေ ပရိဟရန္တဿ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။

၁-( )ပါဠိယံ နတ္ထိ။ ၂-သံ ၁-၄၀၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒွါသီတိ ခုဒ္ဒကဝတ္တာနိ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၂၈၃၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေသု)၊ ဝိ ၄-၂၃၉-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-ဝိ ၄-၃၇၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Aparabhāge panassa dhutaṅgāni vissajjetvā bāhullāya āvattassa[1] carato ayonisomanasikārasatipossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā uppajjanti nāma.

Ekacco aṭṭhasu samāpattīsu ciṇṇavasī hoti, tassa paṭhamajjhānādīsu āvajjanavasī-ādīnaṁ vasena viharantassa kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa parihīnajjhānassa vā vissaṭṭhajjhānassa vā bhassādīsu anuyuttassa viharato ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā uppajjanti nāma.

Ekacco pana vipassako hoti, sattasu vā anupassanāsu[2] aṭṭhārasasu vā mahāvipassanāsu[3] kammaṁ karonto viharati, tassa evaṁ viharato kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa vipassanākammaṁ pahāya kāyadaḷhībahulassa viharato ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā uppajjanti nāma.

Ekacco navakammiko hoti, uposathāgārabhojanasālādīni karoti, tassa tesaṁ upakaraṇāni cintentassa kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa navakamme niṭṭhite vā vissaṭṭhe vā ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā uppajjanti nāma.

Ekacco pana brahmalokato āgato suddhasatto hoti, tassa anāsevanāya kilesā okāsaṁ na labhanti. Aparabhāge panassa laddhāsevanassa ayonisomanasikārasativossagge āgamma uppajjanti. Evampi asamudācāravasena anuppannā uppajjanti nāma. Evaṁ tāva asamudācāravasena anuppannatā veditabbā.

Kathaṁ ananubhūtārammaṇavasena? Idhekacco ananubhūtapubbaṁ manāpikādibhedaṁ ārammaṇaṁ labhati, tassa tattha ayonisomanasikārasati vossagge āgamma rāgādayo kilesā uppajjanti. Evaṁ ananubhūtārammaṇavasena anuppannā uppajjanti nāma. Evaṁ anuppannānaṁ akusalānaṁ uppāde sati

1. Āvattantassa (Syā)   2. Khu 9. 406 piṭṭhe.   3. Khu 9. 24, 25 piṭṭhesu.

အပရဘာဂေ ပနဿ ဓုတင်္ဂါနိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဗာဟုလ္လာယ အာဝတ္တဿ[1] စရတော အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော အဋ္ဌသု သမာပတ္တီသု စိဏ္ဏဝသီ ဟောတိ၊ တဿ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု အာဝဇ္ဇနဝသီအာဒီနံ ဝသေန ဝိဟရန္တဿ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ ပရိဟီနဇ္ဈာနဿ ဝါ ဝိဿဋ္ဌဇ္ဈာနဿ ဝါ ဘဿာဒီသု အနုယုတ္တဿ ဝိဟရတော အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော ပန ဝိပဿကော ဟောတိ၊ သတ္တသု ဝါ အနုပဿနာသု[2] အဋ္ဌာရသသု ဝါ မဟာဝိပဿနာသု[3] ကမ္မံ ကရောန္တော ဝိဟရတိ၊ တဿ ဧဝံ ဝိဟရတော ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ ဝိပဿနာကမ္မံ ပဟာယ ကာယဒဠှီဗဟုလဿ ဝိဟရတော အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော နဝကမ္မိကော ဟောတိ၊ ဥပေါသထာဂါရဘောဇနသာလာဒီနိ ကရောတိ၊ တဿ တေသံ ဥပကရဏာနိ စိန္တေန္တဿ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ နဝကမ္မေ နိဋ္ဌိတေ ဝါ ဝိဿဋ္ဌေ ဝါ အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

ဧကစ္စော ပန ဗြဟ္မလောကတော အာဂတော သုဒ္ဓသတ္တော ဟောတိ၊ တဿ အနာသေဝနာယ ကိလေသာ ဩကာသံ န လဘန္တိ။ အပရဘာဂေ ပနဿ လဒ္ဓါသေဝနဿ အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝမ္ပိ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။ ဧဝံ တာဝ အသမုဒါစာရဝသေန အနုပ္ပန္နတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကထံ အနနုဘူတာရမ္မဏဝသေန? ဣဓေကစ္စော အနနုဘူတပုဗ္ဗံ မနာပိကာဒိဘေဒံ အာရမ္မဏံ လဘတိ၊ တဿ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရသတိဝေါဿဂ္ဂေ အာဂမ္မ ရာဂါဒယော ကိလေသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ အနနုဘူတာရမ္မဏဝသေန အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။ ဧဝံ အနုပ္ပန္နာနံ အကုသလာနံ ဥပ္ပါဒေ သတိ

၁-အာဝတ္တန္တဿ (သျာ)   ၂-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ။   ၃-ခု ၉-၂၄-၂၅-ပိဋ္ဌေသု။

attano anatthaṁ passitvā tesaṁ anuppādāya satipaṭṭhānabhāvanānuyogena paṭhamaṁ sammappadhānaṁ bhāveti, uppannesu pana tesu tesaṁ appahānato attano anatthaṁ passitvā tesaṁ pahānāya dutiyaṁ tatheva sammappadhānaṁ bhāveti.

Anuppannā kusalā dhammāti samathavipassanā ceva maggo ca. Tesaṁ anuppāde attano anatthaṁ passitvā tesaṁ uppādanatthāya tatheva tatiyaṁ sammappadhānaṁ bhāveti. **Uppannā kusalā dhammā**ti samathavipassanāva. Maggo pana sakiṁ uppajjitvā nirujjhamāno anatthāya saṁvattanako nāma natthi. So hi phalassa paccayaṁ datvāva nirujjhati. Tāsaṁ samathavipassanānaṁ nirodhato attano anatthaṁ passitvā tāsaṁ ṭhitiyā tatheva catutthaṁ sammappadhānaṁ bhāveti. Lokuttaramaggakkhaṇe pana ekameva vīriyaṁ.

Ye evaṁ anuppannā uppajjeyyuṁ, te yathā neva uppajjanti, evaṁ tesaṁ anuppannānaṁ anuppādakiccaṁ, uppannānañca pahānakiccaṁ sādheti. **Uppannā**ti cettha catubbidhaṁ uppannaṁ vattamānuppannaṁ bhūtāpagatuppannaṁ[1] okāsakatuppannaṁ bhūmiladdhuppannanti. Tattha sabbampi uppādajarābhaṅgasamaṅgisaṅkhātaṁ **vattamānuppannaṁ** nāma. Ārammaṇarasaṁ anubhavitvā niruddhaṁ anubhūtāpagatasaṅkhātaṁ kusalākusalaṁ uppādādittayamanuppatvā niruddhaṁ bhutvāpagatasaṅkhātaṁ sesasaṅkhatañca **bhūtāpagatuppannaṁ** nāma. “Yānissa tāni pubbe katāni kammānī”ti evamādinā[2] nayena vuttaṁ kammaṁ atītampi samānaṁ aññaṁ vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassa okāsaṁ katvā ṭhitattā tathā katokāsañca vipākaṁ anuppannampi samānaṁ evaṁ kate okāse ekantena uppajjanato **okāsakatuppannaṁ** nāma. Tāsu tāsu bhūmīsu asamūhataṁ akusalaṁ **bhūmiladdhuppannaṁ** nāma.

Ettha ca bhūmiyā bhūmiladdhassa ca nānattaṁ veditabbaṁ—**bhūmi**ti hi vipassanāya ārammaṇabhūtā tebhūmakā pañcakkhandhā. Bhūmiladdhaṁ nāma tesu khandhesu uppattirahaṁ kilesajātaṁ. Tena hi sā bhūmiladdhā nāma hotīti tasmā bhūmiladdhanti vuccati. Sā ca kho na ārammaṇavasena. Ārammaṇavasena hi sabbepi atītānāgate pariññātepi ca khīṇāsavānaṁ khandhe ārabbha kilesā uppajjanti. Yadi ca taṁ bhūmiladdhaṁ nāma siyā, tassa appaheyyato na koci bhavamūlaṁ pajaheyya. Vatthuvasena pana bhūmiladdhaṁ veditabbaṁ. Yattha

1. Bhutvāvigatuppannaṁ (Sī, Abhi-Ṭṭha 2. 285; Ma-Ṭṭha 3. 173 piṭṭhesu ca)
2. Ma 3. 203 piṭṭhe.

အတ္တနော အနတ္ထံ ပဿိတွာ တေသံ အနုပ္ပါဒါယ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာနုယောဂေန ပဌမံ သမ္မပ္ပဓာနံ ဘာဝေတိ၊ ဥပ္ပန္နေသု ပန တေသု တေသံ အပ္ပဟာနတော အတ္တနော အနတ္ထံ ပဿိတွာ တေသံ ပဟာနာယ ဒုတိယံ တထေဝ သမ္မပ္ပဓာနံ ဘာဝေတိ။

အနုပ္ပန္နာ ကုသလာ ဓမ္မာတိ သမထဝိပဿနာ စေဝ မဂ္ဂေါ စ။ တေသံ အနုပ္ပါဒေ အတ္တနော အနတ္ထံ ပဿိတွာ တေသံ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ တထေဝ တတိယံ သမ္မပ္ပဓာနံ ဘာဝေတိ။ **ဥပ္ပန္နာ ကုသလာ ဓမ္မာ**တိ သမထဝိပဿနာဝ။ မဂ္ဂေါ ပန သကိံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈမာနော အနတ္ထာယ သံဝတ္တနကော နာမ နတ္ထိ။ သော ဟိ ဖလဿ ပစ္စယံ ဒတွာဝ နိရုဇ္ဈတိ။ တာသံ သမထဝိပဿနာနံ နိရောဓတော အတ္တနော အနတ္ထံ ပဿိတွာ တာသံ ဌိတိယာ တထေဝ စတုတ္ထံ သမ္မပ္ပဓာနံ ဘာဝေတိ။ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကမေဝ ဝီရိယံ။

ယေ ဧဝံ အနုပ္ပန္နာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တေ ယထာ နေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဧဝံ တေသံ အနုပ္ပန္နာနံ အနုပ္ပါဒကိစ္စံ, ဥပ္ပန္နာနဉ္စ ပဟာနကိစ္စံ သာဓေတိ။ **ဥပ္ပန္နာ**တိ စေတ္ထ စတုဗ္ဗိဓံ ဥပ္ပန္နံ ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ ဘူတာပဂတုပ္ပန္နံ[၁] ဩကာသကတုပ္ပန္နံ ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နန္တိ။ တတ္ထ သဗ္ဗမ္ပိ ဥပ္ပါဒဇရာဘင်္ဂသမင်္ဂိသင်္ခါတံ **ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ** နာမ။ အာရမ္မဏရသံ အနုဘဝိတွာ နိရုဒ္ဓံ အနုဘူတာပဂတသင်္ခါတံ ကုသလာကုသလံ ဥပ္ပါဒါဒိတ္တယမနုပ္ပတွာ နိရုဒ္ဓံ ဘုတွာပဂတသင်္ခါတံ သေသသင်္ခတဉ္စ **ဘူတာပဂတုပ္ပန္နံ** နာမ။ “ယာနိဿ တာနိ ပုဗ္ဗေ ကတာနိ ကမ္မာနီ”တိ ဧဝမာဒိနာ[၂] နယေန ဝုတ္တံ ကမ္မံ အတီတမ္ပိ သမာနံ အညံ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ကတွာ ဌိတတ္တာ တထာ ကတောကာသဉ္စ ဝိပါကံ အနုပ္ပန္နမ္ပိ သမာနံ ဧဝံ ကတေ ဩကာသေ ဧကန္တေန ဥပ္ပဇ္ဇနတော **ဩကာသကတုပ္ပန္နံ** နာမ။ တာသု တာသု ဘူမီသု အသမူဟတံ အကုသလံ **ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ** နာမ။

ဧတ္ထ စ ဘူမိယာ ဘူမိလဒ္ဓဿ စ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—**ဘူမီ**တိ ဟိ ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတာ တေဘူမကာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ ဘူမိလဒ္ဓံ နာမ တေသု ခန္ဓေသု ဥပ္ပတ္တိရဟံ ကိလေသဇာတံ။ တေန ဟိ သာ ဘူမိလဒ္ဓါ နာမ ဟောတီတိ တသ္မာ ဘူမိလဒ္ဓန္တိ ဝုစ္စတိ။ သာ စ ခေါ န အာရမ္မဏဝသေန။ အာရမ္မဏဝသေန ဟိ သဗ္ဗေပိ အတီတာနာဂတေ ပရိညာတေပိ စ ခီဏာသဝါနံ ခန္ဓေ အာရဗ္ဘ ကိလေသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ယဒိ စ တံ ဘူမိလဒ္ဓံ နာမ သိယာ၊ တဿ အပ္ပဟေယျတော န ကောစိ ဘဝမူလံ ပဇဟေယျ။ ဝတ္ထုဝသေန ပန ဘူမိလဒ္ဓံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယတ္ထ

၁-ဘုတွာဝိဂတုပ္ပန္နံ (သီ၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၂၈၅၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၁၇၃-ပိဋ္ဌေသု စ)
၂-မ ၃-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။

yattha hi vipassanāya apariññātā khandhā uppajjanti, tattha tattha uppādato pabhuti tesu vaṭṭamūlaṁ kilesajātaṁ anuseti. Taṁ appahīnaṭṭhena bhūmiladdhanti veditabbaṁ.

Tattha ca yassa yesu khandhesu appahīnaṭṭhena anusayitā kilesā, tassa te eva khandhā tesaṁ kilesānaṁ vatthu, na aññesaṁ santakā khandhā. Atītakkhandhesu ca appahīnānusayitānaṁ kilesānaṁ atītakkhandhāva vatthu, na itare. Esa nayo anāgatādīsu. Tathā kāmāvacarakkhandhesu appahīnānusayitānaṁ kilesānaṁ kāmāvacarakkhandhā eva vatthu, na itare. Esa nayo rūpārūpāvacaresu. Sotāpannādīsu pana yassa yassa ariyapuggalassa khandhesu taṁ taṁ vaṭṭamūlaṁ kilesajātaṁ tena tena maggena pahīnaṁ, tassa tassa te te khandhā pahīnānaṁ tesaṁ tasaṁ vaṭṭamūlakānaṁ kilesānaṁ avatthuto bhūmīti saṅkhaṁ na labhanti. Puthujjanassa sabbaso vaṭṭamūlakilesānaṁ appahīnattā yaṁkiñci kariyamānaṁ kammaṁ kusalamakusalaṁ vā hoti, iccassa kammakilesapaccayāva vaṭṭaṁ vaṭṭati, tassa tasseva taṁ vaṭṭamūlaṁ rūpakkhandheyeva, na vedanādīsu. Viññāṇakkhandheyeva vā, na rūpakkhandhādīsūti na vattabbaṁ. Kasmā? Avisesena pañcasupi khandhesu anusayitattā. Kathaṁ? Pathavīrasādi viya rukkhe. Yathā hi mahārukkhe pathavītalaṁ adhiṭṭhāya pathavīrasañca āporasañca nissāya tappaccayā mūlakhandhasākhāpasākhāpallavapalāsapupphaphalehi vaḍḍhitvā nabhaṁ pūretvā yāva kappāvasānā bījaparamparāya rukkhapaveṇiṁ santānayāmāne[1] ṭhite taṁ pathavīrasādimūleyeva, na khandhādīsu. Phaleyeva vā, na mūlādīsūti na vattabbaṁ. Kasmā? Avisesena sabbesu mūlādīsu anugatattāti. Yathā pana tasseva rukkhassa pupphaphalādīsu nibbinno koci puriso catūsu disāsu maṇḍūkakaṇṭakaṁ nāma visakaṇṭakaṁ ākoṭeyya, atha so rukkho tena visasamphassena phuṭṭho pathavīrasa-āporasānaṁ pariyādinnattā appasavadhammataṁ āgamma puna santānaṁ nibbattetuṁ na sakkuṇeyya, evameva khandhappavattiyaṁ nibbinno kulaputto tassa purisassa catūsu disāsu rukkhe visayojanaṁ viya attano santāne catumaggabhāvanaṁ ārabhati. Athassa so khandhasantāno tena catumaggavisasamphassena sabbaso vaṭṭamūlakilesānaṁ pariyādinnattā

1. Sandhārayamāne (Sī, Ka)

ယတ္ထ ဟိ ဝိပဿနာယ အပရိညာတာ ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဥပ္ပါဒတော ပဘုတိ တေသု ဝဋ္ဋမူလံ ကိလေသဇာတံ အနုသေတိ။ တံ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန ဘူမိလဒ္ဓန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ စ ယဿ ယေသု ခန္ဓေသု အပ္ပဟီနဋ္ဌေန အနုသယိတာ ကိလေသာ၊ တဿ တေ ဧဝ ခန္ဓာ တေသံ ကိလေသာနံ ဝတ္ထု၊ န အညေသံ သန္တကာ ခန္ဓာ။ အတီတက္ခန္ဓေသု စ အပ္ပဟီနာနုသယိတာနံ ကိလေသာနံ အတီတက္ခန္ဓာဝ ဝတ္ထု၊ န ဣတရေ။ ဧသ နယော အနာဂတာဒီသု။ တထာ ကာမာဝစရက္ခန္ဓေသု အပ္ပဟီနာနုသယိတာနံ ကိလေသာနံ ကာမာဝစရက္ခန္ဓာ ဧဝ ဝတ္ထု၊ န ဣတရေ။ ဧသ နယော ရူပါရူပါဝစရေသု။ သောတာပန္နာဒီသု ပန ယဿ ယဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ ခန္ဓေသု တံ တံ ဝဋ္ဋမူလံ ကိလေသဇာတံ တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟီနံ၊ တဿ တဿ တေ တေ ခန္ဓာ ပဟီနာနံ တေသံ တေသံ ဝဋ္ဋမူလကာနံ ကိလေသာနံ အဝတ္ထုတော ဘူမီတိ သင်္ခံ န လဘန္တိ။ ပုထုဇ္ဇနဿ သဗ္ဗသော ဝဋ္ဋမူလကိလေသာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ ယံကိဉ္စိ ကရိယမာနံ ကမ္မံ ကုသလမကုသလံ ဝါ ဟောတိ၊ ဣစ္စဿ ကမ္မကိလေသပစ္စယာဝ ဝဋ္ဋံ ဝဋ္ဋတိ၊ တဿ တဿေဝ တံ ဝဋ္ဋမူလံ ရူပက္ခန္ဓေယေဝ၊ န ဝေဒနာဒီသု။ ဝိညာဏက္ခန္ဓေယေဝ ဝါ၊ န ရူပက္ခန္ဓာဒီသူတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? အဝိသေသေန ပဉ္စသုပိ ခန္ဓေသု အနုသယိတတ္တာ။ ကထံ? ပထဝီရသာဒိ ဝိယ ရုက္ခေ။ ယထာ ဟိ မဟာရုက္ခေ ပထဝီတလံ အဓိဋ္ဌာယ ပထဝီရသဉ္စ အာပေါရသဉ္စ နိဿာယ တပ္ပစ္စယာ မူလခန္ဓသာခါပသာခါပလ္လဝပလာသပုပ္ဖဖလေဟိ ဝဍ္ဎိတွာ နဘံ ပူရေတွာ ယာဝ ကပ္ပါဝသာနာ ဗီဇပရမ္ပရာယ ရုက္ခပဝေဏိံ သန္တာနယမာနေ[1] ဌိတေ တံ ပထဝီရသာဒိမူလေယေဝ၊ န ခန္ဓာဒီသု။ ဖလေယေဝ ဝါ၊ န မူလာဒီသူတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? အဝိသေသေန သဗ္ဗေသု မူလာဒီသု အနုဂတတ္တာတိ။ ယထာ ပန တဿေဝ ရုက္ခဿ ပုပ္ဖဖလာဒီသု နိဗ္ဗိန္နော ကောစိ ပုရိသော စတူသု ဒိသာသု မဏ္ဍူကကဏ္ဋကံ နာမ ဝိသကဏ္ဋကံ အာကောဋေယျ၊ အထ သော ရုက္ခော တေန ဝိသသမ္ဖဿေန ဖုဋ္ဌော ပထဝီရသအာပေါရသာနံ ပရိယာဒိန္နတ္တာ အပ္ပသဝဓမ္မတံ အာဂမ္မ ပုန သန္တာနံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ကုဏေယျ၊ ဧဝမေဝ ခန္ဓပ္ပဝတ္တိယံ နိဗ္ဗိန္နော ကုလပုတ္တော တဿ ပုရိသဿ စတူသု ဒိသာသု ရုက္ခေ ဝိသယောဇနံ ဝိယ အတ္တနော သန္တာနေ စတုမဂ္ဂဘာဝနံ အာရဘတိ။ အထဿ သော ခန္ဓသန္တာနော တေန စတုမဂ္ဂဝိသသမ္ဖဿေန သဗ္ဗသော ဝဋ္ဋမူလကိလေသာနံ ပရိယာဒိန္နတ္တာ

၁-သန္ဓာရယမာနေ (သီ၊ က)

kiriyasabhāvamattaṁ upagatakāyakammādisabbakammappabhedo hutvā āyatiṁ punabbhavānabhinibbattanadhammataṁ āgamma bhavantarasantānaṁ nibbattetuṁ na sakkoti, kevalaṁ carimaviññāṇanirodhena nirindhano viya jātavedo anupādāno parinibbāyati. Evaṁ bhūmiyā bhūmiladdhassa ca nānattaṁ veditabbaṁ.

Aparampi catubbidhaṁ uppannaṁ samudācāruppannaṁ ārammaṇādhiggahituppannaṁ avikkhambhituppannaṁ asamūhatuppannanti. Tattha vattamānuppannameva **samudācāruppannaṁ.** Cakkhādīnaṁ pana āpāthagate ārammaṇe pubbabhāge anuppajjamānampi kilesajātaṁ ārammaṇassa adhiggahitattā eva aparabhāge ekantena uppattito **ārammaṇādhiggahituppannan**ti vuccati. Samathavipassanānaṁ aññataravasena avikkhambhitaṁ kilesajātaṁ cittasantatimanārūḷhampi uppattinivārakassa hetuno abhāvā **avikkhambhituppannaṁ** nāma. Samathavipassanāvasena pana vikkhambhitampi ariyamaggena asamūhatattā uppattidhammataṁ anatītattā **asamūhatuppannan**ti vuccati. Tividhampi cetaṁ ārammaṇādhiggahitāvikkhambhitāsamūhatuppannaṁ bhūmiladdheneva saṅgahaṁ gacchatīti veditabbaṁ.

Icchetasmiṁ vuttappabhede uppanne yadetaṁ vattamānabhūtāpagatokāsakatasamudācārasaṅkhātaṁ uppannaṁ, taṁ amaggavajjhattā kenaci maggañāṇena pahātabbaṁ na hoti. Yaṁ panetaṁ bhūmiladdhārammaṇādhiggahitāvikkhambhitāsamūhatasaṅkhātaṁ uppannaṁ, tassa taṁ uppannabhāvaṁ nāsayamānaṁ yasmā taṁ taṁ lokiyalokuttarañāṇaṁ uppajjati, tasmā taṁ sabbampi pahātabbaṁ hotīti. Evaṁ ye maggo kilese pajahati, te sandhāya "uppannānan"ti-ādi vuttaṁ.

Atha maggakkhaṇe kathaṁ anuppannānaṁ kusalānaṁ uppādāya bhāvanā hoti, kathañca uppannānaṁ ṭhitiyāti? Maggappavattiyā eva. Maggo hi pavattamāno pubbe anuppannapubbattā anuppanno nāma vuccati. Anāgatapubbaṁ hi ṭhānaṁ āgantvā ananubhūtapubbaṁ vā ārammaṇaṁ anubhavitvā vattāro bhavanti "anāgataṭṭhānaṁ āgatamha, ananubhūtaṁ ārammaṇaṁ anubhavāmā"ti. Yāvassa[1] pavatti, ayameva ṭhiti nāmāti ṭhitiyā bhāvetītipi vatthuṁ vaṭṭati. Evametassa bhikkhuno idaṁ lokuttaramaggakkhaṇe ekameva vīriyaṁ

1. Yā cassa (Syā, Abhi-Ṭṭha 2. 287; Ma-Ṭṭha 3. 176 piṭṭhesu ca)

ကိရိယသဘာဝမတ္တံ ဥပဂတကာယကမ္မာဒိသဗ္ဗကမ္မပ္ပဘေဒေါ ဟုတွာ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝါနဘိနိဗ္ဗတ္တနဓမ္မတံ အာဂမ္မ ဘဝန္တရသန္တာနံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ကောတိ၊ ကေဝလံ စရိမဝိညာဏနိရောဓေန နိရိန္ဓနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ အနုပါဒါနော ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ ဧဝံ ဘူမိယာ ဘူမိလဒ္ဓဿ စ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပရမ္ပိ စတုဗ္ဗိဓံ ဥပ္ပန္နံ သမုဒါစာရုပ္ပန္နံ အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတုပ္ပန္နံ အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ အသမူဟတုပ္ပန္နန္တိ။ တတ္ထ ဝတ္တမာနုပ္ပန္နမေဝ **သမုဒါစာရုပ္ပန္နံ။** စက္ခာဒီနံ ပန အာပါထဂတေ အာရမ္မဏေ ပုဗ္ဗဘာဂေ အနုပ္ပဇ္ဇမာနမ္ပိ ကိလေသဇာတံ အာရမ္မဏဿ အဓိဂ္ဂဟိတတ္တာ ဧဝ အပရဘာဂေ ဧကန္တေန ဥပ္ပတ္တိတော **အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတုပ္ပန္နန်**္တိ ဝုစ္စတိ။ သမထဝိပဿနာနံ အညတရဝသေန အဝိက္ခမ္ဘိတံ ကိလေသဇာတံ စိတ္တသန္တတိမနာရူဠှမ္ပိ ဥပ္ပတ္တိနိဝါရကဿ ဟေတုနော အဘာဝါ **အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ** နာမ။ သမထဝိပဿနာဝသေန ပန ဝိက္ခမ္ဘိတမ္ပိ အရိယမဂ္ဂေန အသမူဟတတ္တာ ဥပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အနတီတတ္တာ **အသမူဟတုပ္ပန္နန်**္တိ ဝုစ္စတိ။ တိဝိဓမ္ပိ စေတံ အာရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတာဝိက္ခမ္ဘိတာသမူဟတုပ္ပန္နံ ဘူမိလဒ္ဓေနေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣစ္စေတသ္မိံ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေ ဥပ္ပန္နေ ယဒေတံ ဝတ္တမာနဘူတာပဂတောကာသကတသမုဒါစာရသင်္ခါတံ ဥပ္ပန္နံ၊ တံ အမဂ္ဂဝဇ္ဈတ္တာ ကေနစိ မဂ္ဂဉာဏေန ပဟာတဗ္ဗံ န ဟောတိ။ ယံ ပနေတံ ဘူမိလဒ္ဓါရမ္မဏာဓိဂ္ဂဟိတာဝိက္ခမ္ဘိတာသမူဟတသင်္ခါတံ ဥပ္ပန္နံ၊ တဿ တံ ဥပ္ပန္နဘာဝံ နာသယမာနံ ယသ္မာ တံ တံ လောကိယလောကုတ္တရဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ပဟာတဗ္ဗံ ဟောတီတိ။ ဧဝံ ယေ မဂ္ဂေါ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေ သန္ဓာယ "ဥပ္ပန္နာန"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

အထ မဂ္ဂက္ခဏေ ကထံ အနုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဥပ္ပါဒါယ ဘာဝနာ ဟောတိ၊ ကထဉ္စ ဥပ္ပန္နာနံ ဌိတိယာတိ? မဂ္ဂပ္ပဝတ္တိယာ ဧဝ။ မဂ္ဂေါ ဟိ ပဝတ္တမာနော ပုဗ္ဗေ အနုပ္ပန္နပုဗ္ဗတ္တာ အနုပ္ပန္နော နာမ ဝုစ္စတိ။ အနာဂတပုဗ္ဗံ ဟိ ဌာနံ အာဂန္တွာ အနနုဘူတပုဗ္ဗံ ဝါ အာရမ္မဏံ အနုဘဝိတွာ ဝတ္တာရော ဘဝန္တိ "အနာဂတဋ္ဌာနံ အာဂတမှ၊ အနနုဘူတံ အာရမ္မဏံ အနုဘဝါမာ"တိ။ ယာဝဿ[၁] ပဝတ္တိ၊ အယမေဝ ဌိတိ နာမာတိ ဌိတိယာ ဘာဝေတီတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝမေတဿ ဘိက္ခုနော ဣဒံ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ဧကမေဝ ဝီရိယံ

၁-ယာ စဿ (သျာ၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၂၈၇၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၁၇၆-ပိဋ္ဌေသု စ)

“anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāyā”ti-ādīni cattāri nāmāni labhati. Ayaṁ lokuttaramaggakkhaṇe sammappadhānakathā. Evamettha lokiyalokuttaramissakā sammappadhānā niddiṭṭhāti.

Sammāsatiniddese **kāye**ti rūpakāye. Rūpakāyo hi idha aṅgapaccaṅgānaṁ kesādīnañca dhammānaṁ samūhaṭṭhena hatthikāyarathakāyādayo viya kāyoti adhippeto. Yathā ca samūhaṭṭhena, evaṁ kucchitānaṁ āyaṭṭhena. Kucchitānaṁ hi paramajegucchānaṁ so āyotipi kāyo. **Āyo**ti uppattideso. Tatrāyaṁ vacanattho—āyanti tatoti āyo. Ke āyanti? Kucchitā kesādayo. Iti kucchitānaṁ āyoti kāyo.

Kāyānupassīti kāyaṁ anupassanasīlo, kāyaṁ vā anupassamāno. **Kāye**ti ca vatvāpi puna **kāyānupassī**ti dutiyaṁ kāyaggahaṇaṁ asammissato vavatthānaghanavinibbhogādidassanatthaṁ katanti veditabbaṁ. Tena na kāye[1] vedanānupassī cittadhammānupassī vā, atha kho kāyānupassīyevāti kāyasaṅkhāte vatthusmiṁ kāyānupassanākārasseva dassanena asammissato vavatthānaṁ dassitaṁ hoti. Tathā na kāye aṅgapaccaṅgavinimutta-ekadhammānupassī, nāpi kesalomādivinimutta-itthipurisānupassī. Yopi cettha kesalomādiko bhūtupādāyasamūhasaṅkhāto kāyo, tatthāpi na bhūtupādāyavinimutta-ekadhammānupassī, atha kho rathasambhārānupassako viya aṅgapaccaṅgasamūhānupassī, nagarāvayavānupassako viya kesalomādisamūhānupassī, kadalikkhandhapattavaṭṭivinibhujjako viya rittamuṭṭhiviniveṭhako viya ca bhūtupādāyasamūhānupassīyevāti samūhavaseneva kāyasaṅkhātassa vatthuno nānappakārato dassanena ghanavinibbhogo dassito hoti. Na hettha yathāvuttasamūhavinimutto kāyo vā itthī vā puriso vā añño vā koci dhammo dissati, yathāvuttadhammasamūhamatteyeva pana tathā tathā sattā micchābhinivesaṁ karonti. Tenāhu porāṇā—

“Yaṁ passati na taṁ diṭṭhaṁ, yaṁ diṭṭhaṁ taṁ na passati.
Apassaṁ bajjhate mūḷho, bajjhamāno na muccatī”ti.

1. Kāyeyeva (Sī)

“အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပါဒါယာ”တိအာဒီနိ စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ အယံ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ သမ္မပ္ပဓာနကထာ။ ဧဝမေတ္ထ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ သမ္မပ္ပဓာနာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာတိ။

သမ္မာသတိနိဒ္ဒေသေ **ကာယေ**တိ ရူပကာယေ။ ရူပကာယော ဟိ ဣဓ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ ကေသာဒီနဉ္စ ဓမ္မာနံ သမူဟဋ္ဌေန ဟတ္ထိကာယရထကာယာဒယော ဝိယ ကာယောတိ အဓိပ္ပေတော။ ယထာ စ သမူဟဋ္ဌေန၊ ဧဝံ ကုစ္ဆိတာနံ အာယဋ္ဌေန။ ကုစ္ဆိတာနံ ဟိ ပရမဇေဂုစ္ဆာနံ သော အာယောတိပိ ကာယော။ **အာယော**တိ ဥပ္ပတ္တိဒေသော။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—အာယန္တိ တတောတိ အာယော။ ကေ အာယန္တိ? ကုစ္ဆိတာ ကေသာဒယော။ ဣတိ ကုစ္ဆိတာနံ အာယောတိ ကာယော။

ကာယာနုပဿီတိ ကာယံ အနုပဿနသီလော၊ ကာယံ ဝါ အနုပဿမာနော။ **ကာယေ**တိ စ ဝတွာပိ ပုန **ကာယာနုပဿီ**တိ ဒုတိယံ ကာယဂ္ဂဟဏံ အသမ္မိဿတော ဝဝတ္ထာနဃနဝိနိဗ္ဘောဂါဒိဒဿနတ္ထံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေန န ကာယေ[1] ဝေဒနာနုပဿီ စိတ္တဓမ္မာနုပဿီ ဝါ၊ အထ ခေါ ကာယာနုပဿီယေဝါတိ ကာယသင်္ခါတေ ဝတ္ထုသ္မိံ ကာယာနုပဿနာကာရဿေဝ ဒဿနေန အသမ္မိဿတော ဝဝတ္ထာနံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ တထာ န ကာယေ အင်္ဂပစ္စင်္ဂဝိနိမုတ္တဧကဓမ္မာနုပဿီ၊ နာပိ ကေသလောမာဒိဝိနိမုတ္တဣတ္ထိပုရိသာနုပဿီ။ ယောပိ စေတ္ထ ကေသလောမာဒိကော ဘူတုပါဒါယသမူဟသင်္ခါတော ကာယော၊ တတ္ထာပိ န ဘူတုပါဒါယဝိနိမုတ္တဧကဓမ္မာနုပဿီ၊ အထ ခေါ ရထသမ္ဘာရာနုပဿကော ဝိယ အင်္ဂပစ္စင်္ဂသမူဟာနုပဿီ၊ နဂရာဝယဝါနုပဿကော ဝိယ ကေသလောမာဒိသမူဟာနုပဿီ၊ ကဒလိက္ခန္ဓပတ္တဝဋ္ဋိဝိနိဗ္ဘုဇ္ဇကော ဝိယ ရိတ္တမုဋ္ဌိဝိနိဝေဌကော ဝိယ စ ဘူတုပါဒါယသမူဟာနုပဿီယေဝါတိ သမူဟဝသေနေဝ ကာယသင်္ခါတဿ ဝတ္ထုနော နာနပ္ပကာရတော ဒဿနေန ဃနဝိနိဗ္ဘောဂေါ ဒဿိတော ဟောတိ။ န ဟေတ္ထ ယထာဝုတ္တသမူဟဝိနိမုတ္တော ကာယော ဝါ ဣတ္ထီ ဝါ ပုရိသော ဝါ အညော ဝါ ကောစိ ဓမ္မော ဒိဿတိ၊ ယထာဝုတ္တဓမ္မသမူဟမတ္တေယေဝ ပန တထာ တထာ သတ္တာ မိစ္ဆာဘိနိဝေသံ ကရောန္တိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“ယံ ပဿတိ န တံ ဒိဋ္ဌံ၊ ယံ ဒိဋ္ဌံ တံ န ပဿတိ။
အပဿံ ဗဇ္ဈတေ မူဠှော၊ ဗဇ္ဈမာနော န မုစ္စတီ”တိ။

၁-ကာယေယေဝ (သီ)

Ghanavinibbhogādidassanatthanti vuttaṁ. Ādisaddena cettha ayampi attho veditabbo—ayaṁ hi etasmiṁ kāye kāyānupassīyeva, na aññadhammānupassī. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yathā anudakabhūtāyapi marīciyā udakānupassino honti, na evaṁ aniccadukkhānattāsubhabhūteyeva imasmiṁ kāye niccasukhattasubhabhāvānupassī, atha kho kāyānupassī aniccadukkhānattāsubhākārasamūhānupassīyevāti vuttaṁ hoti. Atha vā yvāyaṁ Mahāsatipaṭṭhāne "idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā -pa-. So satova assasatī"ti[1] ādinā nayena assāsapassāsādicuṇṇakajāta-aṭṭhikapariyosāno kāyo vutto, yo ca parato satipaṭṭhānakathāyaṁ "idhekacco pathavīkāyaṁ aniccato anupassati, āpokāyaṁ, tejokāyaṁ, vāyokāyaṁ, kesakāyaṁ, lomakāyaṁ, chavikāyaṁ, cammakāyaṁ, maṁsakāyaṁ, ruhirakāyaṁ, nhārukāyaṁ, aṭṭhikāyaṁ, aṭṭhimiñjakāyan"ti[2] kāyo vutto, tassa sabbassa imasmiṁyeva kāye anupassanato kāye kāyānupassīti evampi attho daṭṭhabbo.

Atha vā kāye ahanti vā mamanti vā evaṁ gahetabbassa kassaci ananupassanato tassa tasseva pana kesalomādikassa nānādhammasamūhassa anupassanato kāye kesādidhammasamūhasaṅkhātakāyānupassīti evamattho daṭṭhabbo. Apica "imasmiṁ kāye aniccato anupassati, no niccato"ti[2] ādinā anukkamena parato āgatanayassa sabbasseva aniccalakkhaṇādino ākārasamūhasaṅkhātassa kāyassa anupassanatopi kāye kāyānupassīti evampi attho daṭṭhabbo. Ayaṁ pana catusatipaṭṭhānasādhāraṇo attho.

Kāye kāyānupassīti assāsapassāsakāyādike bahudhā vutte kāye ekekakāyānupassī. **Viharatī**ti catūsu iriyāpathavihāresu aññataravihārasamāyogaparidīpanametaṁ, ekaṁ iriyāpathabādhanaṁ aññena iriyāpathena vicchinditvā apatamānaṁ attānaṁ harati pavattetīti attho. **Ātāpī**ti kāyapariggāhakavīriyasamāyogaparidīpanametaṁ. So hi yasmā tasmiṁ samaye yaṁ taṁ vīriyaṁ tīsu bhavesu kilesānaṁ ātāpanato ātāpoti vuccati, tena samannāgato

1. Dī 2. 231; Ma 1. 70 piṭṭhesu. 2. Khu 9. 406 piṭṭhe.

ဃနဝိနိဗ္ဘောဂါဒိဒဿနတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ။ အာဒိသဒ္ဒေန စေတ္ထ အယမ္ပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—အယံ ဟိ ဧတသ္မိံ ကာယေ ကာယာနုပဿီယေဝ၊ န အညဓမ္မာနုပဿီ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယထာ အနုဒကဘူတာယပိ မရီစိယာ ဥဒကာနုပဿိနော ဟောန္တိ၊ န ဧဝံ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တာသုဘဘူတေယေဝ ဣမသ္မိံ ကာယေ နိစ္စသုခတ္တသုဘဘာဝါနုပဿီ၊ အထ ခေါ ကာယာနုပဿီ အနိစ္စဒုက္ခာနတ္တာသုဘာကာရသမူဟာနုပဿီယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ ယွာယံ မဟာသတိပဋ္ဌာနေ "ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အရညဂတော ဝါ ရုက္ခမူလဂတော ဝါ။ပ။ သော သတောဝ အဿသတီ"တိ[၁] အာဒိနာ နယေန အဿာသပဿာသာဒိစုဏ္ဏကဇာတအဋ္ဌိကပရိယောသာနော ကာယော ဝုတ္တော၊ ယော စ ပရတော သတိပဋ္ဌာနကထာယံ "ဣဓေကစ္စော ပထဝီကာယံ အနိစ္စတော အနုပဿတိ၊ အာပေါကာယံ၊ တေဇောကာယံ၊ ဝါယောကာယံ၊ ကေသကာယံ၊ လောမကာယံ၊ ဆဝိကာယံ၊ စမ္မကာယံ၊ မံသကာယံ၊ ရုဟိရကာယံ၊ နှာရုကာယံ၊ အဋ္ဌိကာယံ၊ အဋ္ဌိမိဉ္ဇကာယ"န္တိ[၂] ကာယော ဝုတ္တော၊ တဿ သဗ္ဗဿ ဣမသ္မိံယေဝ ကာယေ အနုပဿနတော ကာယေ ကာယာနုပဿီတိ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

အထ ဝါ ကာယေ အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ ဧဝံ ဂဟေတဗ္ဗဿ ကဿစိ အနနုပဿနတော တဿ တဿေဝ ပန ကေသလောမာဒိကဿ နာနာဓမ္မသမူဟဿ အနုပဿနတော ကာယေ ကေသာဒိဓမ္မသမူဟသင်္ခါတကာယာနုပဿီတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အပိစ "ဣမသ္မိံ ကာယေ အနိစ္စတော အနုပဿတိ, နော နိစ္စတော"တိ[၂] အာဒိနာ အနုက္ကမေန ပရတော အာဂတနယဿ သဗ္ဗဿေဝ အနိစ္စလက္ခဏာဒိနော အာကာရသမူဟသင်္ခါတဿ ကာယဿ အနုပဿနတောပိ ကာယေ ကာယာနုပဿီတိ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အယံ ပန စတုသတိပဋ္ဌာနသာဓာရဏော အတ္ထော။

ကာယေ ကာယာနုပဿီတိ အဿာသပဿာသကာယာဒိကေ ဗဟုဓာ ဝုတ္တေ ကာယေ ဧကေကကာယာနုပဿီ။ **ဝိဟရတီ**တိ စတူသု ဣရိယာပထဝိဟာရေသု အညတရဝိဟာရသမာယောဂပရိဒီပနမေတံ၊ ဧကံ ဣရိယာပထဗာဓနံ အညေန ဣရိယာပထေန ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ အပတမာနံ အတ္တာနံ ဟရတိ ပဝတ္တေတီတိ အတ္ထော။ **အာတာပီ**တိ ကာယပရိဂ္ဂါဟကဝီရိယသမာယောဂပရိဒီပနမေတံ။ သော ဟိ ယသ္မာ တသ္မိံ သမယေ ယံ တံ ဝီရိယံ တီသု ဘဝေသု ကိလေသာနံ အာတာပနတော အာတာပေါတိ ဝုစ္စတိ၊ တေန သမန္နာဂတော

၁-ဒီ ၂-၂၃၁၊ မ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၉-၄၀၆-ပိဋ္ဌေ။

hoti, tasmā “ātāpī”ti vuccati. **Sampajāno**ti kāyapariggāhakena sampajaññasaṅkhātena ñāṇena samannāgato. **Satimā**ti kāyapariggāhikāya satiyā samannāgato. Ayaṁ pana yasmā satiyā ārammaṇaṁ pariggahetvā paññāya anupassati. Na hi sativirahitassa anupassanā nāma atthi. Tenevāha “satiñca khvāhaṁ bhikkhave sabbatthikaṁ vadāmī”ti[1]. Tasmā ettha “kāye kāyānupassī viharatī”ti ettāvatā kāyānupassanāsatipaṭṭhānakammaṭṭhānaṁ vuttaṁ hoti. Atha vā yasmā anātāpino antosaṅkhepo antarāyakaro hoti, asampajāno upāyapariggahe anupāyaparivajjane ca sammuyhati, muṭṭhassati upāyāpariccāge anupāyāpariggahe ca asamattho hoti, tenassa taṁ kammaṭṭhānaṁ na sampajjati, tasmā yesaṁ dhammānaṁ ānubhāvena taṁ sampajjati, tesaṁ dassanatthaṁ “ātāpī sampajāno satimā”ti idaṁ vuttanti veditabbaṁ.

Iti kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ sampayogaṅgañca[2] dassetvā idāni pahānaṅgaṁ dassetuṁ **vineyya loke abhijjhādomanassan**ti vuttaṁ. Tattha **vineyyā**ti tadaṅgavinayena vā vikkhambhanavinayena vā vinayitvā. **Loke**ti yvāyaṁ kāyo pubbe pariggahito, sveva idha lujjanapalujjanaṭṭhena[3] loko nāma. Tasmiṁ loke abhijjhaṁ domanassañca pajahitvāti attho. Yasmā panassa na kāyamatteyeva abhijjhādomanassaṁ pahīyati, vedanādīsupi pahīyatiyeva, tasmā “pañcapi upādānakkhandhā loko”ti[4] Vibhaṅge vuttaṁ. Lokasaṅkhātattāyeva tesaṁ dhammānaṁ atthuddhāravasenetaṁ vuttanti veditabbaṁ. Yaṁ panāha “tattha katamo loko, sveva kāyo loko”ti[5] ayamevettha attho. Abhijjhādomanassanti ca samāsetvā vuttaṁ. Saṁyuttaṅguttarapāḷhantaresu[6] pana visuṁ katvā paṭhanti. Sā pana abhijjhāyanti patthayanti etāya, sayaṁ vā abhijjhāyati, abhijjhāyanamattameva vā esāti abhijjhā. Yasmā panettha abhijjhāgahaṇena kāmacchando, domanassagahaṇena byāpādo saṅgahaṁ gacchati, tasmā nīvaraṇapariyāpannabalavadhammadvayadassanena nīvaraṇappahānaṁ vuttaṁ hotīti veditabbaṁ.

1. Saṁ 3. 100 piṭṭhe. 2. Sampayogañca (Syā) 3. Lujjanaṭṭhena (Syā)
4. Abhi 2. 202 piṭṭhe. 5. Abhi 2. 261 piṭṭhe. 6. Saṁyuttaṅguttaresu (Sī)

ဟောတိ၊ တသ္မာ “အာတာပီ”တိ ဝုစ္စတိ။ **သမ္ပဇာနော**တိ ကာယပရိဂ္ဂါဟကေန သမ္ပဇညသင်္ခါတေန ဉာဏေန သမန္နာဂတော။ **သတိမာ**တိ ကာယပရိဂ္ဂါဟိကာယ သတိယာ သမန္နာဂတော။ အယံ ပန ယသ္မာ သတိယာ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ပညာယ အနုပဿတိ။ န ဟိ သတိဝိရဟိတဿ အနုပဿနာ နာမ အတ္ထိ။ တေနေဝါဟ “သတိဉ္စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမီ”တိ[၁]။ တသ္မာ ဧတ္ထ “ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတီ”တိ ဧတ္တာဝတာ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနကမ္မဋ္ဌာနံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ ယသ္မာ အနာတာပိနော အန္တောသင်္ခေပေါ အန္တရာယကရော ဟောတိ၊ အသမ္ပဇာနော ဥပါယပရိဂ္ဂဟေ အနုပါယပရိဝဇ္ဇနေ စ သမ္မုယှတိ၊ မုဋ္ဌဿတိ ဥပါယာပရိစ္စာဂေ အနုပါယာပရိဂ္ဂဟေ စ အသမတ္ထော ဟောတိ၊ တေနဿ တံ ကမ္မဋ္ဌာနံ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ယေသံ ဓမ္မာနံ အာနုဘာဝေန တံ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တေသံ ဒဿနတ္ထံ “အာတာပီ သမ္ပဇာနော သတိမာ”တိ ဣဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣတိ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ သမ္ပယောဂင်္ဂဉ္စ[၂] ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပဟာနင်္ဂံ ဒဿေတုံ **ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿ**န္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝိနေယျာ**တိ တဒင်္ဂဝိနယေန ဝါ ဝိက္ခမ္ဘနဝိနယေန ဝါ ဝိနယိတွာ။ **လောကေ**တိ ယွာယံ ကာယော ပုဗ္ဗေ ပရိဂ္ဂဟိတော၊ သွေဝ ဣဓ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန[၃] လောကော နာမ။ တသ္မိံ လောကေ အဘိဇ္ဈံ ဒောမနဿဉ္စ ပဇဟိတွာတိ အတ္ထော။ ယသ္မာ ပနဿ န ကာယမတ္တေယေဝ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿံ ပဟီယတိ၊ ဝေဒနာဒီသုပိ ပဟီယတိယေဝ၊ တသ္မာ “ပဉ္စပိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ လောကော”တိ[၄] ဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တံ။ လောကသင်္ခါတတ္တာယေဝ တေသံ ဓမ္မာနံ အတ္ထုဒ္ဓါရဝသေနေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယံ ပနာဟ “တတ္ထ ကတမော လောကော၊ သွေဝ ကာယော လောကော”တိ[၅] အယမေဝေတ္ထ အတ္ထော။ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿန္တိ စ သမာသေတွာ ဝုတ္တံ။ သံယုတ္တင်္ဂုတ္တရပါဠန္တရေသု[၆] ပန ဝိသုံ ကတွာ ပဌန္တိ။ သာ ပန အဘိဇ္ဈာယန္တိ ပတ္ထယန္တိ ဧတာယ, သယံ ဝါ အဘိဇ္ဈာယတိ, အဘိဇ္ဈာယနမတ္တမေဝ ဝါ ဧသာတိ အဘိဇ္ဈာ။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ အဘိဇ္ဈာဂဟဏေန ကာမစ္ဆန္ဒော, ဒောမနဿဂဟဏေန ဗျာပါဒေါ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ နီဝရဏပရိယာပန္နဗလဝဓမ္မဒွယဒဿနေန နီဝရဏပ္ပဟာနံ ဝုတ္တံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-သံ ၃-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သမ္ပယောဂဉ္စ (သျာ) ၃-လုဇ္ဇနဋ္ဌေန (သျာ)
၄-အဘိ ၂-၂၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အဘိ ၂-၂၆၁-ပိဋ္ဌေ။ ၆-သံယုတ္တင်္ဂုတ္တရေသု (သီ)

Visesena panettha abhijjhāvinayena kāyasampattimūlakassa anurodhassa, domanassavinayena kāyavipattimūlakassa virodhassa, abhijjhāvinayena ca kāye abhiratiyā, domanassavinayena kāyabhāvanāya anabhiratiyā, abhijjhāvinayena kāye abhūtānaṁ subhasukhabhāvādīnaṁ pakkhepassa, domanassavinayena kāye bhūtānaṁ asubhāsukhabhāvādīnaṁ apanayanassa pahānaṁ vuttaṁ. Tena yogāvacarassa yogānubhāvo yogasamatthatā ca dīpitā hoti. Yogānubhāvo hi esa, ya'dayaṁ[1] anurodhavirodhavippamutto aratiratisaho abhūtapakkhepabhūtāpanayanavirahito ca hoti. Anurodhavirodhavippamutto cesa aratiratisaho abhūtaṁ apakkhipanto bhūtañca anapanento yogasamattho hotīti.

Aparo nayo—"kāye kāyānupassī"ti ettha anupassanāya kammaṭṭhānaṁ vuttaṁ, "viharatī"ti ettha vuttavihārena kammaṭṭhānikassa kāyapariharaṇaṁ. "Ātāpī"ti-ādīsu ātāpena sammappadhānaṁ, satisampajaññena sabbatthakakammaṭṭhānaṁ, kammaṭṭhānapariharaṇūpāyo vā. Satiyā vā kāyānupassanāvasena paṭiladdhasamatho, sampajaññena vipassanā, abhijjhādomanassavinayena bhāvanāphalaṁ vuttanti veditabbaṁ.

Vedanāsu vedanānupassīti-ādīsu ca vedanādīnaṁ puna vacane payojanaṁ kāyānupassanāyaṁ vuttanayeneva yathāyodaṁ yojetvā veditabbaṁ. Ayaṁ pana asādhāraṇattho—sukhādīsu anekappabhedāsu vedanāsu visuṁ visuṁ aniccādito ekekavedanānupassīti, sarāgādike soḷasappabhede citte visuṁ visuṁ aniccādito etekacittānupassīti, kāyavedanācittāni ṭhapetvā sesatebhūmakadhammesu visuṁ visuṁ aniccādito ekekadhammānupassīti, Satipaṭṭhānasuttante[2] vuttanayena nīvaraṇādidhammānupassīti vā. Ettha ca "kāye"ti ekavacanaṁ sarīrassa ekattā, "citte"ti ekavacanaṁ cittassa sabhāvabhedābhāvato jātiggahaṇena katanti veditabbaṁ. Yathā ca vedanādayo anupassitabbā, tathā anupassanto vedanāsu vedanānupassī, citte cittānupassī, dhammesu dhammānupassīti veditabbo. Kathaṁ tāva vedanā anupassitabbā?

1. Yadidaṁ (Syā, Abhi-Ṭṭha 2. 210; Ma-Ṭṭha 1. 249 piṭṭhesu ca) Gaṇṭhipade pana passitabbaṁ.
2. Dī 2. 238; Ma 1. 76 piṭṭhesu.

ဝိသေသေန ပနေတ္ထ အဘိဇ္ဈာဝိနယေန ကာယသမ္ပတ္တိမူလကဿ အနုရောဓဿ, ဒေါမနဿဝိနယေန ကာယဝိပတ္တိမူလကဿ ဝိရောဓဿ, အဘိဇ္ဈာဝိနယေန စ ကာယေ အဘိရတိယာ, ဒေါမနဿဝိနယေန ကာယဘာဝနာယ အနဘိရတိယာ, အဘိဇ္ဈာဝိနယေန ကာယေ အဘူတာနံ သုဘသုခဘာဝါဒီနံ ပက္ခေပဿ, ဒေါမနဿဝိနယေန ကာယေ ဘူတာနံ အသုဘာသုခဘာဝါဒီနံ အပနယနဿ ပဟာနံ ဝုတ္တံ။ တေန ယောဂါဝစရဿ ယောဂါနုဘာဝေါ ယောဂသမတ္ထတာ စ ဒီပိတာ ဟောတိ။ ယောဂါနုဘာဝေါ ဟိ ဧသ၊ ယ'ဒယံ[၁] အနုရောဓဝိရောဓဝိပ္ပမုတ္တော အရတိရတိသဟော အဘူတပက္ခေပဘူတာပနယနဝိရဟိတော စ ဟောတိ။ အနုရောဓဝိရောဓဝိပ္ပမုတ္တော စေသ အရတိရတိသဟော အဘူတံ အပက္ခိပန္တော ဘူတဉ္စ အနပနေန္တော ယောဂသမတ္ထော ဟောတီတိ။

အပရော နယော—"ကာယေ ကာယာနုပဿီ"တိ ဧတ္ထ အနုပဿနာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝုတ္တံ၊ "ဝိဟရတီ"တိ ဧတ္ထ ဝုတ္တဝိဟာရေန ကမ္မဋ္ဌာနိကဿ ကာယပရိဟရဏံ။ "အာတာပီ"တိအာဒီသု အာတာပေန သမ္မပ္ပဓာနံ, သတိသမ္ပဇညေန သဗ္ဗတ္ထကကမ္မဋ္ဌာနံ, ကမ္မဋ္ဌာနပရိဟရဏူပါယော ဝါ။ သတိယာ ဝါ ကာယာနုပဿနာဝသေန ပဋိလဒ္ဓသမထော, သမ္ပဇညေန ဝိပဿနာ, အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿဝိနယေန ဘာဝနာဖလံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီတိအာဒီသု စ ဝေဒနာဒီနံ ပုန ဝစနေ ပယောဇနံ ကာယာနုပဿနာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ယထာယောဂံ ယောဇေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ ပန အသာဓာရဏတ္ထော—သုခါဒီသု အနေကပ္ပဘေဒါသု ဝေဒနာသု ဝိသုံ ဝိသုံ အနိစ္စာဒိတော ဧကေကဝေဒနာနုပဿီတိ၊ သရာဂါဒိကေ သောဠသပ္ပဘေဒေ စိတ္တေ ဝိသုံ ဝိသုံ အနိစ္စာဒိတော ဧကေကစိတ္တာနုပဿီတိ၊ ကာယဝေဒနာစိတ္တာနိ ဌပေတွာ သေသတေဘူမကဓမ္မေသု ဝိသုံ ဝိသုံ အနိစ္စာဒိတော ဧကေကဓမ္မာနုပဿီတိ၊ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တန္တေ[၂] ဝုတ္တနယေန နီဝရဏာဒိဓမ္မာနုပဿီတိ ဝါ။ ဧတ္ထ စ "ကာယေ"တိ ဧကဝစနံ သရီရဿ ဧကတ္တာ, "စိတ္တေ"တိ ဧကဝစနံ စိတ္တဿ သဘာဝဘေဒါဘာဝတော ဇာတိဂ္ဂဟဏေန ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာ စ ဝေဒနာဒယော အနုပဿိတဗ္ဗာ၊ တထာ အနုပဿန္တော ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ, စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ, ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကထံ တာဝ ဝေဒနာ အနုပဿိတဗ္ဗာ?

၁-ယဒိဒံ (သျာ၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၂၁၀၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၂၄၉-ပိဋ္ဌေသု စ) ဂဏ္ဌိပဒေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-ဒီ ၂-၂၃၈၊ မ ၁-၇၆-ပိဋ္ဌေသု။

Sukhā tāva vedanā dukkhato, dukkhā vedanā sallato, adukkhamasukhā vedanā aniccato anupassitabbā. Yathāha—

> “Yo sukhaṁ dukkhato adda, dukkhamaddakkhi sallato.
> Adukkhamasukhaṁ santaṁ, addakkhi naṁ aniccato.
> Sa ve sammaddaso bhikkhu, parijānāti vedanā”ti[1].

Sabbā eva cetā dukkhatopi anupassitabbā. Vuttañhetaṁ “yaṁkiñci vedayitaṁ, sabbaṁ taṁ dukkhasminti vadāmī”ti[2]. Sukhadukkhatopi ca anupassitabbo. Yathāha “sukhā vedanā ṭhitisukhā vipariṇāmadukkhā. Dukkhā vedanā ṭhitidukkhā vipariṇāmasukhā. Adukkhamasukhā vedanā ñāṇasukhā aññāṇadukkhā”ti[1]. Apica aniccādisatta-anupassanāvasenāpi anupassitabbā.

Cittadhammesupi cittaṁ tāva ārammaṇādhipatisahajātabhūmikammavipākakiriyādinānattabhedānaṁ aniccādisatta-anupassanānaṁ sarāgādisoḷasabhedānañca vasena anupassitabbaṁ, dhammā salakkhaṇasāmaññalakkhaṇānaṁ suññabhādhammassa aniccādisatta-anupassanānaṁ santāsantādīnañca vasena anupassitabbā. Kāmañcettha yassa kāyasaṅkhāte loke abhijjhādomanassaṁ pahīnaṁ, tassa vedanādilokesupi taṁ pahīnameva, nānāpuggalavasena pana nānākkhaṇikasatipaṭṭhānabhāvanāvasena ca sabbattha vuttaṁ. Yato vā ekattha pahīnaṁ, sesesupi pahīnaṁ hoti. Tenevassa tattha pahānadassanatthampi evaṁ vuttanti veditabbaṁ.

Iti ime cattāro satipaṭṭhānā pubbabhāge nānācittesu labbhanti. Aññeneva hi cittena kāyaṁ pariggaṇhāti aññena vedanaṁ, aññena cittaṁ, aññena dhamme pariggaṇhāti. Lokuttaramaggakkhaṇe pana ekacitteyeva labbhanti. Ādito hi kāyaṁ pariggaṇhitvā āgatassa vipassanāsampayuttā sati kāyānupassanā nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo kāyānupassī nāma. Vipassanaṁ ussukkāpetvā ariyamaggaṁ pattassa maggakkhaṇe maggasampayuttā sati kāyānupassanā nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo kāyānupassī nāma. Vedanaṁ pariggaṇhitvā cittaṁ pariggaṇhitvā dhamme pariggaṇhitvā āgatassa vipassanāsampayuttā

1. Saṁ 2. 409 piṭṭhe. 2. Saṁ 2. 417 piṭṭhe. 3. Ma 1. 377 piṭṭhe.

သုခါ တာဝ ဝေဒနာ ဒုက္ခတော၊ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ သလ္လတော၊ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ အနိစ္စတော အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ—

> “ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ၊ ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ သလ္လတော။
> အဒုက္ခမသုခံ သန္တံ၊ အဒ္ဒက္ခိ နံ အနိစ္စတော။
> သ ဝေ သမ္မဒ္ဒသော ဘိက္ခု၊ ပရိဇာနာတိ ဝေဒနာ”တိ[၁]။

သဗ္ဗာ ဧဝ စေတာ ဒုက္ခတောပိ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ “ယံကိဉ္စိ ဝေဒယိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဒုက္ခသ္မိန္တိ ဝဒါမီ”တိ[၂]။ သုခဒုက္ခတောပိ စ အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ယထာဟ “သုခါ ဝေဒနာ ဌိတိသုခါ ဝိပရိဏာမဒုက္ခာ။ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ဌိတိဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမသုခါ။ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ ဉာဏသုခါ အညာဏဒုက္ခာ”တိ[၃]။ အပိစ အနိစ္စာဒိသတ္တအနုပဿနာဝသေနာပိ အနုပဿိတဗ္ဗာ။

စိတ္တဓမ္မေသုပိ စိတ္တံ တာဝ အာရမ္မဏာဓိပတိသဟဇာတဘူမိကမ္မဝိပါကကိရိယာဒိနာနတ္တဘေဒါနံ အနိစ္စာဒိသတ္တအနုပဿနာနံ သရာဂါဒိသောဠသဘေဒါနဉ္စ ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗံ၊ ဓမ္မာ သလက္ခဏသာမညလက္ခဏာနံ သုညဘာဓမ္မဿ အနိစ္စာဒိသတ္တအနုပဿနာနံ သန္တာသန္တာဒီနဉ္စ ဝသေန အနုပဿိတဗ္ဗာ။ ကာမဉ္စေတ္ထ ယဿ ကာယသင်္ခါတေ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒောမနဿံ ပဟီနံ၊ တဿ ဝေဒနာဒိလောကေသုပိ တံ ပဟီနမေဝ၊ နာနာပုဂ္ဂလဝသေန ပန နာနာက္ခဏိကသတိပဋ္ဌာနဘာဝနာဝသေန စ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တံ။ ယတော ဝါ ဧကတ္ထ ပဟီနံ၊ သေသေသုပိ ပဟီနံ ဟောတိ။ တေနေဝဿ တတ္ထ ပဟာနဒဿနတ္ထမ္ပိ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣတိ ဣမေ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု လဗ္ဘန္တိ။ အညေနေဝ ဟိ စိတ္တေန ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ အညေန ဝေဒနံ၊ အညေန စိတ္တံ၊ အညေန ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကစိတ္တေယေဝ လဗ္ဘန္တိ။ အာဒိတော ဟိ ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အာဂတဿ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ သတိ ကာယာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ကာယာနုပဿီ နာမ။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂံ ပတ္တဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ ကာယာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ကာယာနုပဿီ နာမ။ ဝေဒနံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ စိတ္တံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အာဂတဿ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ

၁-သံ ၂-၄၀၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၂-၄၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။

sati dhammānupassanā nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo dhammānupassī nāma. Vipassanaṁ ussukkāpetvā ariyamaggaṁ pattassa maggakkhaṇe maggasampayuttā sati dhammānupassanā nāma, tāya satiyā samannāgato puggalo dhammānupassī nāma. Evaṁ tāva desanā puggale tiṭṭhati. Kāye pana “subhan”ti vipallāsappahānā kāyapariggāhikā sati maggena samijjhatīti kāyānupassanā nāma. Vedanāya “sukhā”ti vipallāsappahānā vedanāpariggāhikā sati maggena samijjhatīti vedanānupassanā nāma. Citte “niccan”ti vipallāsappahānā cittapariggāhikā sati maggena samijjhatīti cittānupassanā nāma. Dhammesu “attā”ti vipallāsappahānā dhammapariggāhikā sati maggena samijjhatīti dhammānupassanā nāma. Iti ekāva maggasampayuttā sati catukiccasādhakattena cattāri nāmāni labhati. Tena vuttaṁ “lokuttaramaggakkhaṇe pana ekacitteyeva labbhantī”ti.

Sammāsamādhiniddese **vivicceva kāmehī**ti kāmehi viviccitvā vinā hutvā apakkamitvā. Yo panāyamettha evakāro, so niyamatthoti veditabbo. Yasmā ca niyamattho, tasmā paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharaṇasamaye avijjamānānampi kāmānaṁ tassa paṭhamajjhānassa paṭipakkhabhāvaṁ kāmapariccāgeneva cassa adhigamaṁ dīpeti. Kathaṁ? “Vivicceva kāmehī”ti evaṁ hi niyame kayiramāne idaṁ paññāyati, nūnimassa[1] jhānassa kāmā paṭipakkhabhūtā, yesu sati idaṁ na pavattati, andhakāre sati padīpobhāso viya, tesaṁ pariccāgeneva cassa adhigamo hoti orimatīrapariccāgena pārimatīrassa viya. Tasmā niyamaṁ karotīti.

Tattha siyā, kasmā panesa pubbapadeyeva vutto, na uttarapade, kiṁ akusalehi dhammehi aviviccāpi jhānaṁ upasampajja vihareyyāti? Na kho panetaṁ evaṁ daṭṭhabbaṁ. Taṁnissaraṇato hi pubbapade esa vutto. Kāmadhātusamatikkamanato hi kāmarāgapaṭipakkhato ca idaṁ jhānaṁ kāmānameva nissaraṇaṁ. Yathāha “kāmānametaṁ nissaraṇaṁ yadidaṁ nekkhamman”ti[2]. Uttarapadepi pana yathā “idheva bhikkhave samaṇo, idha dutiyo samaṇo”ti[3] ettha evakāro ānetvā vuccati, evaṁ vattabbo. Na hi sakkā ito aññehipi nīvaraṇasaṅkhātehi akusalehi dhammehi avivicca jhānaṁ upasampajja viharituṁ. Tasmā “vivicceva kāmehi vivicceva

1. Nanvimassa (Sī) 2. Khu 1. 237 Itivuttake. 3. Ma 1. 92; Aṁ 1. 560 piṭṭhesu.

သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုပဿီ နာမ။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂံ ပတ္တဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုပဿီ နာမ။ ဧဝံ တာဝ ဒေသနာ ပုဂ္ဂလေ တိဋ္ဌတိ။ ကာယေ ပန “သုဘ”န္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ကာယပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ ကာယာနုပဿနာ နာမ။ ဝေဒနာယ “သုခါ”တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ဝေဒနာပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ ဝေဒနာနုပဿနာ နာမ။ စိတ္တေ “နိစ္စ”န္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ စိတ္တပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ စိတ္တာနုပဿနာ နာမ။ ဓမ္မေသု “အတ္တာ”တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ဓမ္မပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ။ ဣတိ ဧကာဝ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ စတုကိစ္စသာဓကတ္တေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ တေန ဝုတ္တံ “လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကစိတ္တေယေဝ လဗ္ဘန္တီ”တိ။

သမ္မာသမာဓိနိဒ္ဒေသေ **ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ**တိ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စိတွာ ဝိနာ ဟုတွာ အပက္ကမိတွာ။ ယော ပနာယမေတ္ထ ဧဝကာရော၊ သော နိယမတ္ထောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယသ္မာ စ နိယမတ္ထော၊ တသ္မာ ပဌမဇ္ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရဏသမယေ အဝိဇ္ဇမာနာနမ္ပိ ကာမာနံ တဿ ပဌမဇ္ဈာနဿ ပဋိပက္ခဘာဝံ ကာမပရိစ္စာဂေနေဝ စဿ အဓိဂမံ ဒီပေတိ။ ကထံ? “ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ”တိ ဧဝံ ဟိ နိယမေ ကယိရမာနေ ဣဒံ ပညာယတိ၊ နူနိမဿ[၁] ဈာနဿ ကာမာ ပဋိပက္ခဘူတာ၊ ယေသု သတိ ဣဒံ န ပဝတ္တတိ၊ အန္ဓကာရေ သတိ ပဒီပေါဘာသော ဝိယ၊ တေသံ ပရိစ္စာဂေနေဝ စဿ အဓိဂမော ဟောတိ ဩရိမတီရပရိစ္စာဂေန ပါရိမတီရဿ ဝိယ။ တသ္မာ နိယမံ ကရောတီတိ။

တတ္ထ သိယာ၊ ကသ္မာ ပနေသ ပုဗ္ဗပဒေယေဝ ဝုတ္တော, န ဥတ္တရပဒေ၊ ကိံ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ အဝိဝိစ္စာပိ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရေယျာတိ? န ခေါ ပနေတံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တံနိဿရဏတော ဟိ ပုဗ္ဗပဒေ ဧသ ဝုတ္တော။ ကာမဓာတုသမတိက္ကမနတော ဟိ ကာမရာဂပဋိပက္ခတော စ ဣဒံ ဈာနံ ကာမာနမေဝ နိဿရဏံ။ ယထာဟ “ကာမာနမေတံ နိဿရဏံ ယဒိဒံ နေက္ခမ္မ”န္တိ[၂]။ ဥတ္တရပဒေပိ ပန ယထာ “ဣဓေဝ ဘိက္ခဝေ သမဏော၊ ဣဓ ဒုတိယော သမဏော”တိ[၃] ဧတ္ထ ဧဝကာရော အာနေတွာ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗော။ န ဟိ သက္ကာ ဣတော အညေဟိပိ နီဝရဏသင်္ခါတေဟိ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ အဝိဝိစ္စ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိတုံ။ တသ္မာ “ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စေဝ

၁-နန္ဝိမဿ (သီ) ၂-ခု ၁-၂၃၇-ဣတိဝုတ္တကေ။ ၃-မ ၁-၉၂၊ အံ ၁-၅၆၀-ပိဋ္ဌေသု။

akusalehi dhammehī”ti evaṁ padadvayepi esa daṭṭhabbo. Padadvayepi ca kiñcāpi viviccāti iminā sādhāraṇavacanena tadaṅgavikkhambhana-samucchedapaṭippassaddhinissaraṇavivekā cittakāya-upadhivivekā ca saṅgahaṁ gacchanti, tathāpi pubbabhāge kāyavivekacittaviveka-vikkhambhanavivekā daṭṭhabbā, lokuttaramaggakkhaṇe kāyavivekacittavivekasamucchedavivekapaṭippassaddhiviveka-nissaraṇavivekā.

Kāmehīti iminā pana padena ye ca Mahāniddese “katame vatthukāmā manāpikā rūpā”ti-ādinā[1] nayena vatthukāmā vuttā, ye ca tattheva Vibhaṅge ca “chando kāmo, rāgo kāmo, chandarāgo kāmo, saṅkappo kāmo, rāgo kāmo, saṅkapparāgo kāmo”ti[2] evaṁ kilesakāmā vuttā, te sabbepi saṅgahitā icceva daṭṭhabbā. Evaṁ hi sati vivicceva kāmehīti vatthukāmehipi viviccevāti attho yujjati. Tena kāyaviveko vutto hoti.

Vivicca akusalehi dhammehīti kilesakāmehi sabbākusalehi vā viviccāti attho yujjati. Tena cittaviveko vutto hoti. Purimena cettha vatthukāmehi vivekavacanato eva kāmasukhapariccāgo, dutiyena kilesakāmehi vivekavacanato nekkhammasukhapariggaho vibhāvito hoti. Evaṁ vatthukāmakilesakāmavivekavacanatoyeva ca etesaṁ paṭhamena saṁkilesavatthuppahānaṁ, dutiyena saṁkilesappahānaṁ. Paṭhamena lolabhāvassa hetupariccāgo, dutiyena bālabhāvassa. Paṭhamena ca payogasuddhi, dutiyena āsayaposanaṁ vibhāvitaṁ hotīti viññātabbaṁ. Esa tāva nayo kāmehīti ettha vuttakāmesu vatthukāmapakkhe.

Kilesakāmapakkhe pana chandoti ca rāgoti ca evamādīhi anekabhedo kāmacchandova kāmoti adhippeto. So ca akusalapariyāpannopi samāno “tattha katame kāmā, chando kāmo”ti-ādinā[3] nayena Vibhaṅge upari jhānaṅgapaṭipakkhato visuṁ vutto, kilesakāmattā vā purimapade vutto, akusalapariyāpannattā dutiyapade. Anekabhedato cassa kāmatoti avatvā kāmehīti vuttaṁ.

1. Khu 7. 1 piṭṭhe. 2. Khu 7. 2; Abhi 2. 266 piṭṭhesu. 3. Abhi 2. 266 piṭṭhe.

အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟီ”တိ ဧဝံ ပဒဒွယေပိ ဧသ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပဒဒွယေပိ စ ကိဉ္စာပိ ဝိဝိစ္စာတိ ဣမိနာ သာဓာရဏဝစနေန တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒပဋိပ္ပဿဒ္ဓိနိဿရဏဝိဝေကာ စိတ္တကာယဥပဓိဝိဝေကာ စ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တထာပိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ကာယဝိဝေကစိတ္တဝိဝေကဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ကာယဝိဝေကစိတ္တဝိဝေကသမုစ္ဆေဒဝိဝေကပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိဝေကနိဿရဏဝိဝေကာ။

ကာမေဟီတိ ဣမိနာ ပန ပဒေန ယေ စ မဟာနိဒ္ဒေသေ “ကတမေ ဝတ္ထုကာမာ မနာပိကာ ရူပါ”တိအာဒိနာ[1] နယေန ဝတ္ထုကာမာ ဝုတ္တာ၊ ယေ စ တတ္ထေဝ ဝိဘင်္ဂေ စ “ဆန္ဒော ကာမော၊ ရာဂေါ ကာမော၊ ဆန္ဒရာဂေါ ကာမော၊ သင်္ကပ္ပေါ ကာမော၊ ရာဂေါ ကာမော၊ သင်္ကပ္ပရာဂေါ ကာမော”တိ[2] ဧဝံ ကိလေသကာမာ ဝုတ္တာ၊ တေ သဗ္ဗေပိ သင်္ဂဟိတာ ဣစ္စေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဧဝံ ဟိ သတိ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီတိ ဝတ္ထုကာမေဟိပိ ဝိဝိစ္စေဝါတိ အတ္ထော ယုဇ္ဇတိ။ တေန ကာယဝိဝေကော ဝုတ္တော ဟောတိ။

ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟီတိ ကိလေသကာမေဟိ သဗ္ဗာကုသလေဟိ ဝါ ဝိဝိစ္စာတိ အတ္ထော ယုဇ္ဇတိ။ တေန စိတ္တဝိဝေကော ဝုတ္တော ဟောတိ။ ပုရိမေန စေတ္ထ ဝတ္ထုကာမေဟိ ဝိဝေကဝစနတော ဧဝ ကာမသုခပရိစ္စာဂေါ၊ ဒုတိယေန ကိလေသကာမေဟိ ဝိဝေကဝစနတော နေက္ခမ္မသုခပရိဂ္ဂဟော ဝိဘာဝိတော ဟောတိ။ ဧဝံ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမဝိဝေကဝစနတောယေဝ စ ဧတေသံ ပဌမေန သံကိလေသဝတ္ထုပ္ပဟာနံ၊ ဒုတိယေန သံကိလေသပ္ပဟာနံ။ ပဌမေန လောလဘာဝဿ ဟေတုပရိစ္စာဂေါ၊ ဒုတိယေန ဗာလဘာဝဿ။ ပဌမေန စ ပယောဂသုဒ္ဓိ၊ ဒုတိယေန အာသယပေါသနံ ဝိဘာဝိတံ ဟောတီတိ ဝိညာတဗ္ဗံ။ ဧသ တာဝ နယော ကာမေဟီတိ ဧတ္ထ ဝုတ္တကာမေသု ဝတ္ထုကာမပက္ခေ။

ကိလေသကာမပက္ခေ ပန ဆန္ဒောတိ စ ရာဂေါတိ စ ဧဝမာဒီဟိ အနေကဘေဒေါ ကာမစ္ဆန္ဒောဝ ကာမောတိ အဓိပ္ပေတော။ သော စ အကုသလပရိယာပန္နောပိ သမာနော “တတ္ထ ကတမေ ကာမာ၊ ဆန္ဒော ကာမော”တိအာဒိနာ[3] နယေန ဝိဘင်္ဂေ ဥပရိ ဈာနင်္ဂပဋိပက္ခတော ဝိသုံ ဝုတ္တော၊ ကိလေသကာမတ္တာ ဝါ ပုရိမပဒေ ဝုတ္တော၊ အကုသလပရိယာပန္နတ္တာ ဒုတိယပဒေ။ အနေကဘေဒတော စဿ ကာမတောတိ အဝတွာ ကာမေဟီတိ ဝုတ္တံ။

၁-ခု ၇-၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၇-၂၊ အဘိ ၂-၂၆၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-အဘိ ၂-၂၆၆-ပိဋ္ဌေ။

Aññesampi ca dhammānaṁ akusalabhāve vijjamāne “tattha katame akusalā dhammā, kāmacchando”ti-ādinā[1] nayena **Vibhaṅge** upari jhānaṅgapaccanīkapaṭipakkhabhāvadassanato nīvaraṇāneva vuttāni. Nīvaraṇāni hi jhānaṅgapaccanīkāni, tesaṁ jhānaṅgāneva paṭipakkhāni viddhaṁsakāni vināsakānīti vuttaṁ hoti. Tathā hi “samādhi kāmacchandassa paṭipakkho, pīti byāpādassa, vitakko thinamiddhassa, sukhaṁ uddhaccakukkuccassa, vicāro vicikicchāyā”ti[2] Peṭake vuttaṁ.

Evamettha “vivicceva kāmehī”ti iminā kāmacchandassa vikkhambhanaviveko vutto hoti, “vivicca akusalehi dhammehī”ti iminā pañcannampi nivaraṇānaṁ. Agahitaggahaṇena pana paṭhamena kāmacchandassa, dutiyena sesanīvaraṇānaṁ. Tathā paṭhamena tīsu akusalamūlesu pañcakāmaguṇabhedavisayassa lobhassa, dutiyena āghātavatthubhedādivisayānaṁ dosamohānaṁ. Oghādīsu vā dhammesu paṭhamena kāmoghakāmayogakāmāsavakāmupādāna-abhijjhākāyagantha kāmarāgasaññojanānaṁ, dutiyena avasesa-oghayogāsava-upādānaganthasaṁyojanānaṁ. Paṭhamena taṇhāya taṁsampayuttakānañca, dutiyena avijjāya taṁsampayuttakānañca. Apica paṭhamena lobhasampayutta-aṭṭhacittuppādānaṁ, dutiyena sesānaṁ catunnaṁ akusalacittuppādānaṁ vikkhambhanaviveko vutto hotīti veditabbo.

Ettāvatā ca paṭhamassa jhānassa pahānaṅgaṁ dassetvā idāni sampayogaṅgaṁ dassetuṁ **savitakkaṁ savicāran**ti-ādi vuttaṁ. Tattha ārammaṇe cittassa abhiniropanalakkhaṇo **vitakko.** Ārammaṇānumajjanalakkhaṇo **vicāro.** Santepi ca nesaṁ katthaci avippayoge oḷārikaṭṭhena pubbaṅgamaṭṭhena ca ghaṇḍābhighāto viya cetaso paṭhamābhinipāto vitakko, sukhumaṭṭhena anumajjanasabhāvena ca ghaṇḍānuravo viya anuppabandho vicāro. Vipphāravā cettha vitakko paṭhamuppattikāle paripphandanabhūto cittassa, ākāse uppatitukāmassa pakkhino pakkhavikkhepo viya, padumābhimukhapāto viya ca gandhānubandhacetaso bhamarassa. Santavutti vicāro nātiparipphandanabhūto cittassa, ākāse uppattitassa pakkhino pakkhappasāraṇaṁ viya, paribbhamanaṁ viya ca padumābhimukhapatitassa bhamarassa padumassa uparibhāge.

1. Abhi 2. 266 piṭṭhe. 2. Gavesitabbo.

အညေသမ္ပိ စ ဓမ္မာနံ အကုသလဘာဝေ ဝိဇ္ဇမာနေ “တတ္ထ ကတမေ အကုသလာ ဓမ္မာ၊ ကာမစ္ဆန္ဒော”တိအာဒိနာ[၁] နယေန **ဝိဘင်္ဂေ** ဥပရိ ဈာနင်္ဂပစ္စနီကပဋိပက္ခဘာဝဒဿနတော နီဝရဏာနေဝ ဝုတ္တာနိ။ နီဝရဏာနိ ဟိ ဈာနင်္ဂပစ္စနီကာနိ၊ တေသံ ဈာနင်္ဂါနေဝ ပဋိပက္ခာနိ ဝိဒ္ဓံသကာနိ ဝိနာသကာနီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တထာ ဟိ “သမာဓိ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဋိပက္ခော၊ ပီတိ ဗျာပါဒဿ၊ ဝိတက္ကော ထိနမိဒ္ဓဿ၊ သုခံ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စဿ၊ ဝိစာရော ဝိစိကိစ္ဆာယာ”တိ[၂] ပေဋကေ ဝုတ္တံ။

ဧဝမေတ္ထ “ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ”တိ ဣမိနာ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကော ဝုတ္တော ဟောတိ၊ “ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟီ”တိ ဣမိနာ ပဉ္စန္နမ္ပိ နီဝရဏာနံ။ အဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ပန ပဌမေန ကာမစ္ဆန္ဒဿ၊ ဒုတိယေန သေသနီဝရဏာနံ။ တထာ ပဌမေန တီသု အကုသလမူလေသု ပဉ္စကာမဂုဏဘေဒဝိသယဿ လောဘဿ၊ ဒုတိယေန အာဃာတဝတ္ထုဘေဒါဒိဝိသယာနံ ဒောသမောဟာနံ။ ဩဃာဒီသု ဝါ ဓမ္မေသု ပဌမေန ကာမောဃကာမယောဂကာမာသဝကာမုပါဒါနအဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထကာမရာဂသညောဇနာနံ၊ ဒုတိယေန အဝသေသဩဃယောဂါသဝဥပါဒါနဂန္ထသံယောဇနာနံ။ ပဌမေန တဏှာယ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ၊ ဒုတိယေန အဝိဇ္ဇာယ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ။ အပိစ ပဌမေန လောဘသမ္ပယုတ္တအဋ္ဌစိတ္တုပ္ပါဒါနံ၊ ဒုတိယေန သေသာနံ စတုန္နံ အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါနံ ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကော ဝုတ္တော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္တာဝတာ စ ပဌမဿ ဈာနဿ ပဟာနင်္ဂံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ သမ္ပယောဂင်္ဂံ ဒဿေတုံ **သဝိတက္ကံ သဝိစာရ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ အာရမ္မဏေ စိတ္တဿ အဘိနိရောပနလက္ခဏော **ဝိတက္ကော။** အာရမ္မဏာနုမဇ္ဇနလက္ခဏော **ဝိစာရော။** သန္တေပိ စ နေသံ ကတ္ထစိ အဝိပ္ပယောဂေ ဩဠာရိကဋ္ဌေန ပုဗ္ဗင်္ဂမဋ္ဌေန စ ဃဏ္ဍာဘိဃာတော ဝိယ စေတသော ပဌမာဘိနိပါတော ဝိတက္ကော၊ သုခုမဋ္ဌေန အနုမဇ္ဇနသဘာဝေန စ ဃဏ္ဍာနုရဝေါ ဝိယ အနုပ္ပဗန္ဓော ဝိစာရော။ ဝိပ္ဖာရဝါ စေတ္ထ ဝိတက္ကော ပဌမုပ္ပတ္တိကာလေ ပရိပ္ဖန္ဒနဘူတော စိတ္တဿ၊ အာကာသေ ဥပ္ပတိတုကာမဿ ပက္ခိနော ပက္ခဝိက္ခေပေါ ဝိယ, ပဒုမာဘိမုခပါတော ဝိယ စ ဂန္ဓာနုဗန္ဓစေတသော ဘမရဿ။ သန္တဝုတ္တိ ဝိစာရော နာတိပရိပ္ဖန္ဒနဘူတော စိတ္တဿ၊ အာကာသေ ဥပ္ပတိတဿ ပက္ခိနော ပက္ခပ္ပသာရဏံ ဝိယ, ပရိဗ္ဘမနံ ဝိယ စ ပဒုမာဘိမုခပတိတဿ ဘမရဿ ပဒုမဿ ဥပရိဘာဂေ။

၁-အဘိ ၂-၂၆၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဂဝေသိတဗ္ဗော။

Dukanipātaṭṭhakathāyaṁ pana “ākāse gacchato mahāsakuṇassa ubhohi pakkhehi vātaṁ gahetvā[1] pakkhe sannisīdāpetvā gamanaṁ viya ārammaṇe cetaso abhiniropanabhāvena pavattho vitakko, vātaggahaṇatthaṁ pakkhephandāpayamānassa gamanaṁ viya anumajjanabhāvena pavatto vicāro”ti vuttaṁ. Taṁ anuppabandhena pavattiyaṁ yujjati. So pana tesaṁ viseso paṭhamadutiyajjhānesu pākaṭo hoti. Apica malaggahitaṁ kaṁsabhājanaṁ ekena hatthena daḷhaṁ gahetvā itarena hatthena cuṇṇatelavālaṇḍupakena parimajjantassa daḷhaggahaṇahattho viya vitakko, parimajjanahattho viya vicāro. Tathā kumbhakārassa daṇḍappahārena cakkaṁ bhamayitvā bhājanaṁ karontassa uppīḷanahattho viya vitakko, ito cito ca saṁsaraṇahattho viya vicāro. Tathā maṇḍalaṁ karontassa majjhe sannirujjhitvā ṭhitakaṇṭako viya abhiniropano vitakko, bahi paribbhamanakaṇṭako viya anumajjano vicāro. Iti iminā ca vitakkena iminā ca vicārena saha vattati rukkho viya pupphena phalena cāti idaṁ jhānaṁ “savitakkaṁ savicāran”ti vuccati.

Vivekajanti ettha vivitti viveko, nīvaraṇavigamoti attho. Vivittoti vā viveko, nīvaraṇavivitto jhānasampayuttadhammarāsīti attho. Tasmā vivekā, tasmiṁ vā viveke jātanti vivekajaṁ. **Pītisukhan**ti ettha piṇayatīti pīti, sā sampiyāyanalakkhaṇā. Sā panesā khuddikā pīti khaṇikā pīti okkantikā pīti ubbegā pīti pharaṇā pītīti pañcavidhā hoti.

Tattha **khuddikā pīti** sarīre lomahaṁsanamattameva kātuṁ sakkoti. **Khaṇikā pīti** khaṇe khaṇe vijjuppādasadisā[2] hoti. **Okkantikā pīti** samuddatīraṁ vīci viya kāyaṁ okkamitvā okkamitvā bhijjati. **Ubbegā pīti** balavatī hoti kāyaṁ uddhaggaṁ katvā ākāse laṅghāpanappamāṇappattā. **Pharaṇā pīti** atibalavatī hoti. Tāya hi uppannāya sakalasarīraṁ dhamitvā pūritavatthi viya mahatā udakoghena pakkhandapabbatakucchi viya ca anupariphuṭaṁ hoti. Sā panesā pañcavidhā pīti gabbhaṁ gaṇhantī paripākaṁ gacchantī duvidaṁ passaddhiṁ paripūreti kāyapassaddhiñca cittapassaddhiñca. Passaddhigabbhaṁ gaṇhantī paripākaṁ gacchantī duvidhampi sukhaṁ pāripūreti kāyikañca cetasikañca.

---

1. Gāhāpetvā (Sī) 2. Vijjupātasadisā (Sī)

ဒုကနိပါတဋ္ဌကထာယံ ပန “အာကာသေ ဂစ္ဆတော မဟာသကုဏဿ ဥဘောဟိ ပက္ခေဟိ ဝါတံ ဂဟေတွာ[၁] ပက္ခေ သန္နိသီဒါပေတွာ ဂမနံ ဝိယ အာရမ္မဏေ စေတသော အဘိနိရောပနဘာဝေန ပဝတ္တော ဝိတက္ကော၊ ဝါတဂ္ဂဟဏတ္ထံ ပက္ခေဖန္ဒာပယမာနဿ ဂမနံ ဝိယ အနုမဇ္ဇနဘာဝေန ပဝတ္တော ဝိစာရော”တိ ဝုတ္တံ။ တံ အနုပ္ပဗန္ဓေန ပဝတ္တိယံ ယုဇ္ဇတိ။ သော ပန တေသံ ဝိသေသော ပဌမဒုတိယဇ္ဈာနေသု ပါကဋော ဟောတိ။ အပိစ မလဂ္ဂဟိတံ ကံသဘာဇနံ ဧကေန ဟတ္ထေန ဒဠှံ ဂဟေတွာ ဣတရေန ဟတ္ထေန စုဏ္ဏတေလဝါလဏ္ဍုပကေန ပရိမဇ္ဇန္တဿ ဒဠှဂ္ဂဟဏဟတ္ထော ဝိယ ဝိတက္ကော၊ ပရိမဇ္ဇနဟတ္ထော ဝိယ ဝိစာရော။ တထာ ကုမ္ဘကာရဿ ဒဏ္ဍပ္ပဟာရေန စက္ကံ ဘမယိတွာ ဘာဇနံ ကရောန္တဿ ဥပ္ပီဠနဟတ္ထော ဝိယ ဝိတက္ကော၊ ဣတော စိတော စ သံသရဏဟတ္ထော ဝိယ ဝိစာရော။ တထာ မဏ္ဍလံ ကရောန္တဿ မဇ္ဈေ သန္နိရုဇ္ဈိတွာ ဌိတကဏ္ဋကော ဝိယ အဘိနိရောပနော ဝိတက္ကော၊ ဗဟိ ပရိဗ္ဘမနကဏ္ဋကော ဝိယ အနုမဇ္ဇနော ဝိစာရော။ ဣတိ ဣမိနာ စ ဝိတက္ကေန ဣမိနာ စ ဝိစာရေန သဟ ဝတ္တတိ ရုက္ခော ဝိယ ပုပ္ဖေန ဖလေန စာတိ ဣဒံ ဈာနံ “သဝိတက္ကံ သဝိစာရ”န္တိ ဝုစ္စတိ။

ဝိဝေကဇန္တိ ဧတ္ထ ဝိဝိတ္တိ ဝိဝေကော၊ နီဝရဏဝိဂမောတိ အတ္ထော။ ဝိဝိတ္တောတိ ဝါ ဝိဝေကော၊ နီဝရဏဝိဝိတ္တော ဈာနသမ္ပယုတ္တဓမ္မရာသီတိ အတ္ထော။ တသ္မာ ဝိဝေကာ, တသ္မိံ ဝါ ဝိဝေကေ ဇာတန္တိ ဝိဝေကဇံ။ **ပီတိသုခ**န္တိ ဧတ္ထ ပီဏယတီတိ ပီတိ၊ သာ သမ္ပိယာယနလက္ခဏာ။ သာ ပနေသာ ခုဒ္ဒိကာ ပီတိ ခဏိကာ ပီတိ ဩက္ကန္တိကာ ပီတိ ဥဗ္ဗေဂါ ပီတိ ဖရဏာ ပီတီတိ ပဉ္စဝိဓာ ဟောတိ။

တတ္ထ **ခုဒ္ဒိကာ ပီတိ** သရီရေ လောမဟံသနမတ္တမေဝ ကာတုံ သက္ကောတိ။ **ခဏိကာ ပီတိ** ခဏေ ခဏေ ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒသဒိသာ[၂] ဟောတိ။ **ဩက္ကန္တိကာ ပီတိ** သမုဒ္ဒတီရံ ဝီစိ ဝိယ ကာယံ ဩက္ကမိတွာ ဩက္ကမိတွာ ဘိဇ္ဇတိ။ **ဥဗ္ဗေဂါ ပီတိ** ဗလဝတီ ဟောတိ ကာယံ ဥဒ္ဓဂ္ဂံ ကတွာ အာကာသေ လင်္ဃာပနပ္ပမာဏပ္ပတ္တာ။ **ဖရဏာ ပီတိ** အတိဗလဝတီ ဟောတိ။ တာယ ဟိ ဥပ္ပန္နာယ သကလသရီရံ ဓမိတွာ ပူရိတဝတ္ထိ ဝိယ မဟတာ ဥဒကောဃေန ပက္ခန္ဒပဗ္ဗတကုစ္ဆိ ဝိယ စ အနုပရိဖုဋံ ဟောတိ။ သာ ပနေသာ ပဉ္စဝိဓာ ပီတိ ဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တီ ပရိပါကံ ဂစ္ဆန္တီ ဒုဝိဓံ ပဿဒ္ဓိံ ပရိပူရေတိ ကာယပဿဒ္ဓိဉ္စ စိတ္တပဿဒ္ဓိဉ္စ။ ပဿဒ္ဓိဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တီ ပရိပါကံ ဂစ္ဆန္တီ ဒုဝိဓမ္ပိ သုခံ ပရိပူရေတိ ကာယိကဉ္စ စေတသိကဉ္စ။

၁-ဂါဟာပေတွာ (သီ) ၂-ဝိဇ္ဇုပါတသဒိသာ (သီ)

Sukhaṁ gabbhaṁ gaṇhantaṁ paripākaṁ gacchantaṁ tividhaṁ samādhiṁ paripūreti khaṇikasamādhiṁ upacārasamādhiṁ appanāsamādhiñcāti. Tāsu ca yā appanā samādhissa mūlaṁ hutvā vaḍḍhamānā samādhisampayogaṁ gatā pharaṇā pīti, ayaṁ imasmiṁ atthe adhippetā pītīti.

Itaraṁ pana sukhayatīti sukhaṁ, yassuppajjati, taṁ sukhitaṁ karotīti attho. Sukhanaṁ vā sukhaṁ, suṭṭhu vā khādati khaṇati ca kāyacittābādhanti sukhaṁ, somanassavedanāyetaṁ nāmaṁ. Taṁ sātalakkhaṇaṁ. Santepi ca nesaṁ katthaci avippayoge iṭṭhārammaṇapaṭilābhatuṭṭhi pīti, paṭiladdharasānubhavanaṁ sukhaṁ. Yatha pīti, tattha sukhaṁ. Yattha sukhaṁ, tattha na niyamato pīti. Saṅkhārakkhandhasaṅgahitā pīti, vedanākkhandhasaṅgahitaṁ. Kantārakhinnassa vanantudakadassanasavanesu viya pīti, vanacchāyāpavesana-udakaparibhogesu viya sukhaṁ. Tasmiṁ tasmiṁ samaye pākaṭabhāvato cetaṁ vuttanti veditabbaṁ. Iti ayañca pīti idañca sukhaṁ assa jhānassa, asmiṁ vā jhāne atthīti idaṁ jhānaṁ “pītisukhan”ti vuccati. Atha vā pīti ca sukhañca pītisukhaṁ dhammavinayādayo viya. Vivekajaṁ pītisukhaṁ assa jhānassa, asmiṁ vā jhāne atthīti evampi vivekajaṁ pītisukhaṁ. Yatheva hi jhānaṁ, evaṁ pītisukhampettha vivekajameva hoti. Tañcassa atthīti tasmā alopasamāsaṁ katvā ekapadeneva “vivekajaṁ pītisukhan”tipi vatthuṁ yujjati.

Paṭhamanti gaṇanānupubbatā paṭhamaṁ, paṭhamaṁ uppannantipi paṭhamaṁ. **Jhānan**ti duvidhaṁ jhānaṁ ārammaṇūpanijjhānañca lakkhaṇūpanijjhānañca. Tattha aṭṭha samāpattiyo pathavīkasiṇādi-ārammaṇaṁ upanijjhāyantīti “ārammaṇūpanijjhānan”ti saṅkhyaṁ gatā. Vipassanāmaggaphalāni pana lakkhaṇūpanijjhānaṁ nāma. Tattha vipassanā aniccādilakkhaṇassa upanijjhānato lakkhaṇūpanijjhānaṁ, vipassanāya katakiccassa maggena ijjhanato maggo lakkhaṇūpanijjhānaṁ, phalaṁ pana nirodhasaccaṁ tathalakkhaṇaṁ upanijjhāyatīti lakkhaṇūpanijjhānaṁ. Tesu idha pubbabhāge ārammaṇūpanijjhānaṁ, lokuttaramaggakkhaṇe lakkhaṇūpanijjhānaṁ adhippetaṁ, tasmā ārammaṇūpanijjhānato lakkhaṇūpanijjhānato paccanīkajjhāpanato ca “jhānan”ti veditabbaṁ. **Upasampajjā**ti upagantvā, pāpuṇitvāti vuttaṁ hoti. Upasampādayitvā vā, nipphādetvāti vuttaṁ hoti. **Viharatī**ti tadanurūpena iriyāpathavihārena iriyati, vuttappakārajhānasamaṅgī hutvā attabhāvassa vuttiṁ abhinipphādeti.

သုခံ ဂဗ္ဘံ ဂဏှန္တံ ပရိပါကံ ဂစ္ဆန္တံ တိဝိဓံ သမာဓိံ ပရိပူရေတိ ခဏိကသမာဓိံ ဥပစာရသမာဓိံ အပ္ပနာသမာဓိဉ္စာတိ။ တာသု စ ယာ အပ္ပနာ သမာဓိဿ မူလံ ဟုတွာ ဝဍ္ဎမာနာ သမာဓိသမ္ပယောဂံ ဂတာ ဖရဏာ ပီတိ၊ အယံ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ အဓိပ္ပေတာ ပီတီတိ။

ဣတရံ ပန သုခယတီတိ သုခံ၊ ယဿုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ သုခိတံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ သုခနံ ဝါ သုခံ၊ သုဋ္ဌု ဝါ ခါဒတိ, ခဏတိ စ ကာယစိတ္တာဗာဓန္တိ သုခံ၊ သောမနဿဝေဒနာယေတံ နာမံ။ တံ သာတလက္ခဏံ။ သန္တေပိ စ နေသံ ကတ္ထစိ အဝိပ္ပယောဂေ ဣဋ္ဌာရမ္မဏပဋိလာဘတုဋ္ဌိ ပီတိ၊ ပဋိလဒ္ဓရသာနုဘဝနံ သုခံ။ ယတ္ထ ပီတိ၊ တတ္ထ သုခံ။ ယတ္ထ သုခံ၊ တတ္ထ န နိယမတော ပီတိ။ သင်္ခါရက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတာ ပီတိ၊ ဝေဒနာက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတံ သုခံ။ ကန္တာရခိန္နဿ ဝနန္တုဒကဒဿနသဝနေသု ဝိယ ပီတိ၊ ဝနစ္ဆာယာပဝေသနဥဒကပရိဘောဂေသု ဝိယ သုခံ။ တသ္မိံ တသ္မိံ သမယေ ပါကဋဘာဝတော စေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣတိ အယဉ္စ ပီတိ ဣဒဉ္စ သုခံ အဿ ဈာနဿ, အသ္မိံ ဝါ ဈာနေ အတ္ထီတိ ဣဒံ ဈာနံ “ပီတိသုခ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ ပီတိ စ သုခဉ္စ ပီတိသုခံ ဓမ္မဝိနယာဒယော ဝိယ။ ဝိဝေကဇံ ပီတိသုခံ အဿ ဈာနဿ, အသ္မိံ ဝါ ဈာနေ အတ္ထီတိ ဧဝမ္ပိ ဝိဝေကဇံ ပီတိသုခံ။ ယထေဝ ဟိ ဈာနံ၊ ဧဝံ ပီတိသုခမ္ပေတ္ထ ဝိဝေကဇမေဝ ဟောတိ။ တဉ္စဿ အတ္ထီတိ တသ္မာ အလောပသမာသံ ကတွာ ဧကပဒေနေဝ “ဝိဝေကဇံ ပီတိသုခ”န္တိပိ ဝတ္တုံ ယုဇ္ဇတိ။

ပဌမန္တိ ဂဏနာနုပုဗ္ဗတာ ပဌမံ၊ ပဌမံ ဥပ္ပန္နန္တိပိ ပဌမံ။ **ဈာန**န္တိ ဒုဝိဓံ ဈာနံ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဉ္စ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဉ္စ။ တတ္ထ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပထဝီကသိဏာဒိအာရမ္မဏံ ဥပနိဇ္ဈာယန္တီတိ “အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာန”န္တိ သင်္ချံ ဂတာ။ ဝိပဿနာမဂ္ဂဖလာနိ ပန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနံ နာမ။ တတ္ထ ဝိပဿနာ အနိစ္စာဒိလက္ခဏဿ ဥပနိဇ္ဈာနတော လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနံ၊ ဝိပဿနာယ ကတကိစ္စဿ မဂ္ဂေန ဣဇ္ဈနတော မဂ္ဂေါ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနံ၊ ဖလံ ပန နိရောဓသစ္စံ တထလက္ခဏံ ဥပနိဇ္ဈာယတီတိ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနံ။ တေသု ဣဓ ပုဗ္ဗဘာဂေ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနံ, လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနံ အဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနတော လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနတော ပစ္စနီကဇ္ဈာပနတော စ “ဈာန”န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇာ**တိ ဥပဂန္တွာ၊ ပါပုဏိတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဥပသမ္ပာဒယိတွာ ဝါ၊ နိပ္ဖာဒေတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝိဟရတီ**တိ တဒနုရူပေန ဣရိယာပထဝိဟာရေန ဣရိယတိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရဈာနသမင်္ဂီ ဟုတွာ အတ္တဘာဝဿ ဝုတ္တိံ အဘိနိပ္ဖာဒေတိ။

Vitakkavicārānaṁ vūpasamāti ettha vitakkassa ca vicārassa cāti imesaṁ dvinnaṁ vūpasamā samatikkamā, dutiyajjhānakkhaṇe apātubhāvāti vuttaṁ hoti. Tattha kiñcāpi dutiyajjhāne sabbepi paṭhamajjhānadhammā na santi, aññeyeva hi paṭhamajjhāne phassādayo, aññe idhāti. Oḷārikassa pana oḷārikassa aṅgassa samatikkamā paṭhamajjhānato paresaṁ dutiyajjhānādīnaṁ adhigamo hotīti dassanatthaṁ “vitakkavicārānaṁ vūpasamā”ti evaṁ vuttanti veditabbaṁ. **Ajjhattan**ti idha niyakajjhattaṁ adhippetaṁ, tasmā attani jātaṁ, attasantāne nibbattanti attho.

Sampasādananti sampasādanaṁ vuccati saddhā. Sampasādanayogato jhānampi sampasādanaṁ nīlavaṇṇayogato nīlavatthaṁ viya. Yasmā vā taṁ jhānaṁ sampasādanasamannāgatattā vitakkavicārakkhobhavūpasamanena ca ceto sampasādayati, tasmāpi sampasādananti vuttaṁ. Imasmiṁ ca atthavikappe sampasādanaṁ cetasoti evaṁ padasambandho veditabbo, purimasmiṁ pana atthavikappe cetasoti etaṁ ekodibhāvena saddhiṁ yojetabbaṁ.

Tatrāyaṁ atthayojanā—eko udetīti **ekodi,** vitakkavicārehi anajjhārūḷhattā aggo seṭṭho hutvā udetīti attho. Seṭṭhopi hi loke ekoti vuccati. Vitakkavicāravirahito vā eko asahāyo hutvā itipi vattuṁ vaṭṭati. Atha vā sampayuttadhamme udāyatīti udi, uṭṭhapetīti attho. Seṭṭhaṭṭhena eko ca so udi cāti ekodi. Samādhissetaṁ adhivacanaṁ. Iti imaṁ ekodiṁ bhāveti vaḍḍhetīti idaṁ dutiyaṁ jhānaṁ **ekodibhāvaṁ.** So panāyaṁ ekodi yasmā cetaso, na sattassa na jīvassa. Tasmā etaṁ “cetaso ekodibhāvan”ti vuttaṁ.

Nanu cāyaṁ saddhā paṭhamajjhānepi atthi, ayañca ekodināmako samādhi, atha kasmā idameva “sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvan”ti ca vuttanti. Vuccate—aduṁ hi paṭhamajjhānaṁ vitakkavicārakkhobhena vīcitaraṅgasamākulamiva jalaṁ na suppasannaṁ hoti, tasmā satiyāpi saddhāya “sampasādanan”ti na vuttaṁ. Na suppasannattāyeva cettha samādhipi na suṭṭhu pākaṭo, tasmā “ekodibhāvan”tipi na vuttaṁ. Imasmiṁ pana jhāne vitakkavicārapalibodhābhāvena laddhokāsā balavatī saddhā, balavasaddhāsahāyapaṭilābheneva ca samādhipi pākaṭo, tasmā idameva evaṁ vuttanti veditabbaṁ.

ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာတိ ဧတ္ထ ဝိတက္ကဿ စ ဝိစာရဿ စာတိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ဝူပသမာ သမတိက္ကမာ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနက္ခဏေ အပါတုဘာဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဒုတိယဇ္ဈာနေ သဗ္ဗေပိ ပဌမဇ္ဈာနဓမ္မာ န သန္တိ၊ အညေယေဝ ဟိ ပဌမဇ္ဈာနေ ဖဿာဒယော၊ အညေ ဣဓာတိ။ ဩဠာရိကဿ ပန ဩဠာရိကဿ အင်္ဂဿ သမတိက္ကမာ ပဌမဇ္ဈာနတော ပရေသံ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒီနံ အဓိဂမော ဟောတီတိ ဒဿနတ္ထံ “ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အဇ္ဈတ္တ**န္တိ ဣဓ နိယကဇ္ဈတ္တံ အဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ အတ္တနိ ဇာတံ၊ အတ္တသန္တာနေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ အတ္ထော။

သမ္ပသာဒနန္တိ သမ္ပသာဒနံ ဝုစ္စတိ သဒ္ဓါ။ သမ္ပသာဒနယောဂတော ဈာနမ္ပိ သမ္ပသာဒနံ နီလဝဏ္ဏယောဂတော နီလဝတ္ထံ ဝိယ။ ယသ္မာ ဝါ တံ ဈာနံ သမ္ပသာဒနသမန္နာဂတတ္တာ ဝိတက္ကဝိစာရက္ခောဘဝူပသမနေန စ စေတော သမ္ပသာဒယတိ၊ တသ္မာပိ သမ္ပသာဒနန္တိ ဝုတ္တံ။ ဣမသ္မိံ စ အတ္ထဝိကပ္ပေ သမ္ပသာဒနံ စေတသောတိ ဧဝံ ပဒသမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ပုရိမသ္မိံ ပန အတ္ထဝိကပ္ပေ စေတသောတိ ဧတံ ဧကောဒိဘာဝေန သဒ္ဓိံ ယောဇေတဗ္ဗံ။

တတြာယံ အတ္ထယောဇနာ—ဧကော ဥဒေတီတိ **ဧကောဒိ၊** ဝိတက္ကဝိစာရေဟိ အနဇ္ဈာရူဠှတ္တာ အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ဟုတွာ ဥဒေတီတိ အတ္ထော။ သေဋ္ဌောပိ ဟိ လောကေ ဧကောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိတက္ကဝိစာရဝိရဟိတော ဝါ ဧကော အသဟာယော ဟုတွာ ဣတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ အထ ဝါ သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ ဥဒါယတီတိ ဥဒိ၊ ဥဋ္ဌပေတီတိ အတ္ထော။ သေဋ္ဌဋ္ဌေန ဧကော စ သော ဥဒိ စာတိ ဧကောဒိ။ သမာဓိဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဣတိ ဣမံ ဧကောဒိံ ဘာဝေတိ ဝဍ္ဎေတီတိ ဣဒံ ဒုတိယံ ဈာနံ **ဧကောဒိဘာဝံ။** သော ပနာယံ ဧကောဒိ ယသ္မာ စေတသော၊ န သတ္တဿ န ဇီဝဿ။ တသ္မာ ဧတံ “စေတသော ဧကောဒိဘာဝ”န္တိ ဝုတ္တံ။

နနု စာယံ သဒ္ဓါ ပဌမဇ္ဈာနေပိ အတ္ထိ၊ အယဉ္စ ဧကောဒိနာမကော သမာဓိ၊ အထ ကသ္မာ ဣဒမေဝ “သမ္ပသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝ”န္တိ စ ဝုတ္တန္တိ။ ဝုစ္စတေ—အဒုံ ဟိ ပဌမဇ္ဈာနံ ဝိတက္ကဝိစာရက္ခောဘေန ဝီစိတရင်္ဂသမာကုလမိဝ ဇလံ န သုပ္ပသန္နံ ဟောတိ၊ တသ္မာ သတိယာပိ သဒ္ဓါယ “သမ္ပသာဒန”န္တိ န ဝုတ္တံ။ န သုပ္ပသန္နတ္တာယေဝ စေတ္ထ သမာဓိပိ န သုဋ္ဌု ပါကဋော၊ တသ္မာ “ဧကောဒိဘာဝ”န္တိပိ န ဝုတ္တံ။ ဣမသ္မိံ ပန ဈာနေ ဝိတက္ကဝိစာရပလိဗောဓာဘာဝေန လဒ္ဓေါကာသာ ဗလဝတီ သဒ္ဓါ၊ ဗလဝသဒ္ဓါသဟာယပဋိလာဘေနေဝ စ သမာဓိပိ ပါကဋော၊ တသ္မာ ဣဒမေဝ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

Avitakkaṁ avicāranti bhāvanāya pahinattā etasmiṁ, etassa vā vitakko natthīti avitakkaṁ. Imināva nayena avicāraṁ. Etthāha “nanu ca ‘vitakkavicārānaṁ vūpasamā’ti imināpi ayamattho siddho, atha kasmā puna vuttaṁ ‘avitakkaṁ avicāran’ti”. Vuccate—evametaṁ, siddhovāyamattho, na panetaṁ tadatthadīpakaṁ, nanu avocumha “oḷārikassa pana oḷārikassa aṅgassa samatikkamā paṭhamajjhānato paresaṁ dutiyajjhānādīnaṁ samadhigamo hotīti dassanatthaṁ vitakkavicārānaṁ vūpasamāti evaṁ vuttan”ti.

Apica vitakkavicārānaṁ vūpasamā idaṁ sampasādanaṁ, na kilesakālussiyassa. Vitakkavicāranañca vūpasamā ekodibhāvaṁ, na upacārajjhānamiva nīvaraṇappahānā, na paṭhamajjhānamiva ca aṅgapātubhāvāti evaṁ sampasādana-ekodibhāvānaṁ hetuparidipakamidaṁ vacanaṁ. Tathā vitakkavicārānaṁ vūpasamā idaṁ avitakka-avicāraṁ, na tatiyacatutthajjhānāni viya cakkhuviññāṇādīni viya ca abhāvāti evaṁ avitakka-avicārabhāvassa hetuparidīpakañca. Na vitakkavicārābhāvamattaparidīpakaṁ, vitakkavicārābhāvamattaparidīpakameva pana “avitakkaṁ avicāran”ti idaṁ vacanaṁ. Tasmā purimaṁ vatvāpi puna vattabbamevāti.

Samādhijanti paṭhamajjhānasamādhito, sampayuttasamādhito vā jātanti attho. Tattha kiñcāpi paṭhamajjhānampi sampayuttasamādhito jātaṁ, atha kho ayameva samādhi “samādhī”ti vattabbataṁ arahati vitakkavicārakkhobhavirahena ativiya acalattā suppasannattā ca. Tasmā imassa vaṇṇabhaṇanatthaṁ idameva “samādhijan”ti vuttaṁ. **Pītisukhan**ti idaṁ vuttanayemeva. **Dutiyan**ti gaṇanānupubbatā dutiyaṁ, idaṁ dutiyaṁ uppannantipi dutiyaṁ.

Pītiyā ca virāgāti virāgo nāma vuttappakārāya pītiyā jīgucchanaṁ vā samatikkamo vā, ubhinnaṁ pana antarā casaddo sampiṇḍanattho, so vūpasamaṁ vā sampiṇḍeti vitakkavicāravupasamaṁ vā. Tattha yadā vūpasamameva sampiṇḍeti, tadā pītiyā virāgā ca, kiñca bhiyyo vūpasamā cāti evaṁ yojanā veditabbā. Imissā ca yojanāya virāgo jigucchanattho hoti, tasmā pītiyā jigucchanā ca samatikkamā cāti ayamattho daṭṭhabbo. Yadā pana vitakkavicāravūpasamaṁ sampiṇḍeti, tadā pītiyā ca virāgā, kiñca bhiyyo vitakkavicārānañca vūpasamāti evaṁ yojanā veditabbā. Imisā ca yojanāya virāgo samatikkamanatto hoti, tasmā pītiyā ca samatikkamā, vitakkavicāranañca vupasamāti ayamattho daṭṭhabbo.

အဝိတက္ကံ အဝိစာရန္တိ ဘာဝနာယ ပဟီနတ္တာ ဧတသ္မိံ, ဧတဿ ဝါ ဝိတက္ကော နတ္ထီတိ အဝိတက္ကံ။ ဣမိနာဝ နယေန အဝိစာရံ။ ဧတ္ထာဟ “နနု စ ‘ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ’တိ ဣမိနာပိ အယမတ္ထော သိဒ္ဓေါ၊ အထ ကသ္မာ ပုန ဝုတ္တံ ‘အဝိတက္ကံ အဝိစာရ’န္တိ”။ ဝုစ္စတေ—ဧဝမေတံ, သိဒ္ဓေါဝါယမတ္ထော၊ န ပနေတံ တဒတ္ထဒီပကံ၊ နနု အဝေါစုမှ “ဩဠာရိကဿ ပန ဩဠာရိကဿ အင်္ဂဿ သမတိက္ကမာ ပဌမဇ္ဈာနတော ပရေသံ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒီနံ သမဓိဂမော ဟောတီတိ ဒဿနတ္ထံ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာတိ ဧဝံ ဝုတ္တ”န္တိ။

အပိစ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ ဣဒံ သမ္ပသာဒနံ၊ န ကိလေသကာလုဿိယဿ။ ဝိတက္ကဝိစာရာနဉ္စ ဝူပသမာ ဧကောဒိဘာဝံ၊ န ဥပစာရဇ္ဈာနမိဝ နီဝရဏပ္ပဟာနာ၊ န ပဌမဇ္ဈာနမိဝ စ အင်္ဂပါတုဘာဝါတိ ဧဝံ သမ္ပသာဒန-ဧကောဒိဘာဝါနံ ဟေတုပရိဒီပကမိဒံ ဝစနံ။ တထာ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ ဣဒံ အဝိတက္ကအဝိစာရံ၊ န တတိယစတုတ္ထဇ္ဈာနာနိ ဝိယ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ ဝိယ စ အဘာဝါတိ ဧဝံ အဝိတက္ကအဝိစာရဘာဝဿ ဟေတုပရိဒီပကဉ္စ။ န ဝိတက္ကဝိစာရာဘာဝမတ္တပရိဒီပကံ၊ ဝိတက္ကဝိစာရာဘာဝမတ္တပရိဒီပကမေဝ ပန “အဝိတက္ကံ အဝိစာရ”န္တိ ဣဒံ ဝစနံ။ တသ္မာ ပုရိမံ ဝတွာပိ ပုန ဝတ္တဗ္ဗမေဝါတိ။

သမာဓိဇန္တိ ပဌမဇ္ဈာနသမာဓိတော, သမ္ပယုတ္တသမာဓိတော ဝါ ဇာတန္တိ အတ္ထော။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ပဌမဇ္ဈာနမ္ပိ သမ္ပယုတ္တသမာဓိတော ဇာတံ၊ အထ ခေါ အယမေဝ သမာဓိ “သမာဓီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ ဝိတက္ကဝိစာရက္ခောဘဝိရဟေန အတိဝိယ အစလတ္တာ သုပ္ပသန္နတ္တာ စ။ တသ္မာ ဣမဿ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထံ ဣဒမေဝ “သမာဓိဇ”န္တိ ဝုတ္တံ။ **ပီတိသုခ**န္တိ ဣဒံ ဝုတ္တနယမေဝ။ **ဒုတိယ**န္တိ ဂဏနာနုပုဗ္ဗတာ ဒုတိယံ၊ ဣဒံ ဒုတိယံ ဥပ္ပန္နန္တိပိ ဒုတိယံ။

ပီတိယာ စ ဝိရာဂါတိ ဝိရာဂေါ နာမ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ ပီတိယာ ဇိဂုစ္ဆနံ ဝါ သမတိက္ကမော ဝါ၊ ဥဘိန္နံ ပန အန္တရာ စသဒ္ဒေါ သမ္ပိဏ္ဍနတ္ထော၊ သော ဝူပသမံ ဝါ သမ္ပိဏ္ဍေတိ ဝိတက္ကဝိစာရဝူပသမံ ဝါ။ တတ္ထ ယဒါ ဝူပသမမေဝ သမ္ပိဏ္ဍေတိ၊ တဒါ ပီတိယာ ဝိရာဂါ စ, ကိဉ္စ ဘိယျော ဝူပသမာ စာတိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမိဿာ စ ယောဇနာယ ဝိရာဂေါ ဇိဂုစ္ဆနတ္ထော ဟောတိ၊ တသ္မာ ပီတိယာ ဇိဂုစ္ဆနာ စ သမတိက္ကမာ စာတိ အယမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယဒါ ပန ဝိတက္ကဝိစာရဝူပသမံ သမ္ပိဏ္ဍေတိ၊ တဒါ ပီတိယာ စ ဝိရာဂါ, ကိဉ္စ ဘိယျော ဝိတက္ကဝိစာရာနဉ္စ ဝူပသမာတိ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမိဿာ စ ယောဇနာယ ဝိရာဂေါ သမတိက္ကမနတ္ထော ဟောတိ၊ တသ္မာ ပီတိယာ စ သမတိက္ကမာ, ဝိတက္ကဝိစာရာနဉ္စ ဝူပသမာတိ အယမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

Kāmañcete vitakkavicārā dutiyajjhāneyeva vūpasantā, imassa pana jhānassa maggaparidīpanatthaṁ vaṇṇabhaṇanatthañcetaṁ vuttaṁ. Vitakkavicārānaṁ vūpasamāti hi vutte idaṁ paññāyati "nūna[1] vitakkavicāravūpasamo mago imassa jhānassā"ti. Yathā ca tatiye ariyamagge appahīnānampi sakkāyadiṭṭhādīnaṁ "pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁpahānā"ti[2] evaṁ pahānaṁ vuccamānaṁ vaṇṇabhaṇanaṁ hoti, tadadhigamāya ussukkānaṁ ussāhajanakaṁ, evameva idha avūpasantānampi vitakkavicārānaṁ vūpasamo vuccamāno vaṇṇabhaṇanaṁ hoti, tenāyamattho vuttho "pītiyā ca samatikkamā vitakkavicārānañca vūpasamā"ti.

Upekkhako ca viharatīti ettha upapattito ikkhatīti upekkhā, samaṁ passati apakkhapatitā hutvā passatīti attho. Tāya visadāya vipulāya thāmagatāya samannāgatattā tatiyajjhānasamaṅgī "upekkhako"ti vuccati.

Upekkhā pana dasavidhā hoti chaḷaṅgupekkhā brahmavihārupekkhā bojjhaṅgupekkhā vīriyupekkhā saṅkhārupekkhā vedanupekkhā vipassanupekkhā tatramajjhattupekkhā jhānupekkhā pārisuddhupekkhāti.

Tattha yā "idha bhikkhave khīṇāsavo bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā neva sumano hoti na dummano, upekkhako ca viharati sato sampajāno"ti[3] evamāgatā khīṇāsavassa chasu dvāresu iṭṭhāniṭṭhachaḷārammaṇāpāthe parisuddhapakatibhāvāvijahanākārabhūtā upekkhā, ayaṁ **chaḷaṅgupekkhā** nāma.

Yā pana "upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharatī"ti[4] evamāgatā sattesu majjhattākārabhūtā upekkhā, ayaṁ **brahmavihārupekkhā** nāma.

Yā pana "upekkhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitan"ti[5] evamāgatā sahajātadhammānaṁ majjhattākārabhūtā upekkhā, ayaṁ **bojjhaṅgupekkhā** nāma.

1. Nanu (Sī) 2. Dī 1. 148; Ma 2. 99; Saṁ 3. 63; Aṁ 1. 235 piṭṭhādīsu.
3. Aṁ 2. 247. piṭṭhe. 4. Dī 1. 234; Ma 1. 47 piṭṭhādīsu. 5. Ma 2. 204 piṭṭhādīsu.

ကာမဉ္စေတေ ဝိတက္ကဝိစာရာ ဒုတိယဇ္ဈာနေယေဝ ဝူပသန္တာ၊ ဣမဿ ပန ဈာနဿ မဂ္ဂပရိဒီပနတ္ထံ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထဉ္စေတံ ဝုတ္တံ။ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာတိ ဟိ ဝုတ္တေ ဣဒံ ပညာယတိ “နူန[၁] ဝိတက္ကဝိစာရဝူပသမော မဂ္ဂေါ ဣမဿ ဈာနဿာ”တိ။ ယထာ စ တတိယေ အရိယမဂ္ဂေ အပ္ပဟီနာနမ္ပိ သက္ကာယဒိဋ္ဌာဒီနံ “ပဉ္စန္နံ ဩရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနံ ပဟာနာ”တိ[၂] ဧဝံ ပဟာနံ ဝုစ္စမာနံ ဝဏ္ဏဘဏနံ ဟောတိ၊ တဒဓိဂမာယ ဥဿုက္ကာနံ ဥဿာဟဇနကံ၊ ဧဝမေဝ ဣဓ အဝူပသန္တာနမ္ပိ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမော ဝုစ္စမာနော ဝဏ္ဏဘဏနံ ဟောတိ၊ တေနာယမတ္ထော ဝုတ္တော “ပီတိယာ စ သမတိက္ကမာ ဝိတက္ကဝိစာရာနဉ္စ ဝူပသမာ”တိ။

ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတီတိ ဧတ္ထ ဥပပတ္တိတော ဣက္ခတီတိ ဥပေက္ခာ၊ သမံ ပဿတိ အပက္ခပတိတာ ဟုတွာ ပဿတီတိ အတ္ထော။ တာယ ဝိသဒါယ ဝိပုလာယ ထာမဂတာယ သမန္နာဂတတ္တာ တတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂီ “ဥပေက္ခကော”တိ ဝုစ္စတိ။

ဥပေက္ခာ ပန ဒသဝိဓာ ဟောတိ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာ ဗြဟ္မဝိဟာရုပေက္ခာ ဗောဇ္ဈင်္ဂုပေက္ခာ ဝီရိယုပေက္ခာ သင်္ခါရုပေက္ခာ ဝေဒနုပေက္ခာ ဝိပဿနုပေက္ခာ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ ဈာနုပေက္ခာ ပါရိသုဒ္ဓုပေက္ခာတိ။

တတ္ထ ယာ “ဣဓ ဘိက္ခဝေ ခီဏာသဝေါ ဘိက္ခု စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ နေဝ သုမနော ဟောတိ န ဒုမ္မနော၊ ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော”တိ[၃] ဧဝမာဂတာ ခီဏာသဝဿ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌဆဠာရမ္မဏာပါထေ ပရိသုဒ္ဓပကတိဘာဝါဝိဇဟနာကာရဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဆဠင်္ဂုပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ဥပေက္ခာသဟဂတေန စေတသာ ဧကံ ဒိသံ ဖရိတွာ ဝိဟရတီ”တိ[၄] ဧဝမာဂတာ သတ္တေသု မဇ္ဈတ္တာကာရဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဗြဟ္မဝိဟာရုပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ ဝိဝေကနိဿိတ”န္တိ[၅] ဧဝမာဂတာ သဟဇာတဓမ္မာနံ မဇ္ဈတ္တာကာရဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဗောဇ္ဈင်္ဂုပေက္ခာ** နာမ။

၁. နနု (သီ) ၂. ဒီ ၁-၁၄၈၊ မ ၂-၉၉၊ သံ ၃-၆၃၊ အံ ၁-၂၃၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃. အံ ၂-၂၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၄. ဒီ ၁-၂၃၄၊ မ ၁-၄၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅. မ ၂-၂၀၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Yā pana “kālena kālaṁ upekkhānimittaṁ manasikarotī”ti[1] evamāgatā anaccāraddhanātisithilavīriyasaṅkhātā upekkhā, ayaṁ **vīriyupekkhā** nāma.

Yā pana “kati saṅkhārupekkhā samathavasena[2] uppajjanti, kati saṅkhārupekkhā vipassanāvasena uppajjanti, aṭṭha saṅkhārupekkhā samathavasena uppajjanti, dasasaṅkhārupekkhā vipassanāvasena uppajjantī”ti[3] evamāgatā nīvaraṇādipaṭisaṅkhāsantiṭṭhanāgahaṇe majjhattabhūtā upekkhā, ayaṁ **saṅkhārupekkhā** nāma.

Yā pana “yasmiṁ samaye kāmāvacaraṁ kusalaṁ cittaṁ uppannaṁ hoti upekkhāsahagatan”ti[4] evamāgatā adukkhamasukhasaññitā upekkhā, ayaṁ **vedanupekkhā** nāma.

Yā “yadatthi yaṁ bhūtaṁ, taṁ pajahati, upekkhaṁ paṭilabhatī”ti[5] evamāgatā vicinane majjhattabhūtā upekkhā, ayaṁ **vipassanupekkhā** nāma.

Yā pana chandādīsu yevāpanakesu āgatā sahajātānaṁ samavāhitabhūtā upekkhā, ayaṁ **tatramajjhattupekkhā** nāma.

Yā pana “upekkhako ca viharatī”ti[6] evamāgatā aggasukhepi tasmiṁ apakkhapātajananī upekkhā, ayaṁ **jhānupekkhā** nāma.

Yā pana “upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānan”ti[7] evamāgatā sabbapaccanīkaparisuddhā paccanīkavūpasamanepi abyāpārabhūtā upekkhā, ayaṁ **pārisuddhupekkhā** nāma.

Tattha chaḷaṅgupekkhā ca brahmavihārupekkhā ca bojjhaṅgupekkhā ca tatramajjhattupekkhā ca jhānupekkhā ca pārisuddhupekkhā ca atthato ekā, tatramajjhattupekkhāva hoti. Tena tena avatthābhedena panassāyaṁ bhedo. Ekassāpi sato sattassa kumārayuvattherasenāpatirājādivasena viya, tasmā tāsu yattha chaḷaṅgupekkhā, na tattha bojjhaṅgupekkhādayo. Yattha vā pana bojjhaṅgupekkhā, na tattha chaḷaṅgupekkhādayo hontīti veditabbo.

1. Aṁ 1. 258 piṭṭhe.
2. Samādhivasena (Sabbattha)
3. Khu 9. 62 piṭṭhe.
4. Abhi 1. 40 piṭṭhe.
5. Ma 3. 51; Aṁ 2. 450 piṭṭhesu.
6. Abhi 1. 45; Dī 1. 71 piṭṭhādīsu.
7. Abhi 1. 45; Dī 1. 71 piṭṭhādīsu.

ယာ ပန “ကာလေန ကာလံ ဥပေက္ခာနိမိတ္တံ မနသိကရောတီ”တိ[၁] ဧဝမာဂတာ အနစ္စာရဒ္ဓနာတိသိထိလဝီရိယသင်္ခါတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဝီရိယုပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ကတိ သင်္ခါရုပေက္ခာ သမထဝသေန[၂] ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ကတိ သင်္ခါရုပေက္ခာ ဝိပဿနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အဋ္ဌ သင်္ခါရုပေက္ခာ သမထဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဒသ သင်္ခါရုပေက္ခာ ဝိပဿနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ[၃] ဧဝမာဂတာ နီဝရဏာဒိပဋိသင်္ခါသန္တိဋ္ဌနာဂဟဏေ မဇ္ဈတ္တဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **သင်္ခါရုပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ယသ္မိံ သမယေ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ ဥပေက္ခာသဟဂတ”န္တိ[၄] ဧဝမာဂတာ အဒုက္ခမသုခသညိတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဝေဒနုပေက္ခာ** နာမ။

ယာ “ယဒတ္ထိ ယံ ဘူတံ၊ တံ ပဇဟတိ၊ ဥပေက္ခံ ပဋိလဘတီ”တိ[၅] ဧဝမာဂတာ ဝိစိနနေ မဇ္ဈတ္တဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဝိပဿနုပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန ဆန္ဒာဒီသု ယေဝါပနကေသု အာဂတာ သဟဇာတာနံ သမဝါဟိတဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတီ”တိ[၆] ဧဝမာဂတာ အဂ္ဂသုခေပိ တသ္မိံ အပက္ခပါတဇနနီ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ဈာနုပေက္ခာ** နာမ။

ယာ ပန “ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိံ စတုတ္ထံ ဈာန”န္တိ[၇] ဧဝမာဂတာ သဗ္ဗပစ္စနီကပရိသုဒ္ဓါ ပစ္စနီကဝူပသမနေပိ အဗျာပါရဘူတာ ဥပေက္ခာ၊ အယံ **ပါရိသုဒ္ဓုပေက္ခာ** နာမ။

တတ္ထ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာ စ ဗြဟ္မဝိဟာရုပေက္ခာ စ ဗောဇ္ဈင်္ဂုပေက္ခာ စ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ စ ဈာနုပေက္ခာ စ ပါရိသုဒ္ဓုပေက္ခာ စ အတ္ထတော ဧကာ၊ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာဝ ဟောတိ။ တေန တေန အဝတ္ထာဘေဒေန ပနဿာယံ ဘေဒေါ။ ဧကဿာပိ သတော သတ္တဿ ကုမာရယုဝတ္ထေရသေနာပတိရာဇာဒိဝသေန ဘေဒေါ ဝိယ၊ တသ္မာ တာသု ယတ္ထ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာ၊ န တတ္ထ ဗောဇ္ဈင်္ဂုပေက္ခာဒယော။ ယတ္ထ ဝါ ပန ဗောဇ္ဈင်္ဂုပေက္ခာ၊ န တတ္ထ ဆဠင်္ဂုပေက္ခာဒယော ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-အံ ၁-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သမာဓိဝသေန (သဗ္ဗတ္ထ) ၃-ခု ၉-၆၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-အဘိ ၁-၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၃-၅၁၊ အံ ၂-၄၅၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-အဘိ ၁-၄၅၊ ဒီ ၁-၇၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၇-အဘိ ၁-၄၅၊ ဒီ ၁-၇၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Yathā cetāsaṁ atthato ekībhāvo, evaṁ saṅkhārupekkhāvipassanupekkhānampi. Paññā eva hi sā, kiccavasena dvidhā bhinnā. Yathā hi purisassa sāyaṁ gehaṁ paviṭṭhaṁ sappaṁ ajapadadaṇḍaṁ gahetvā pariyesamānassa taṁ thusakoṭṭhake nipannaṁ disvā "sappo nu kho, no"ti avalokentassa sovatthikattayaṁ disvā nibbematikassa "sappo, na sappo"ti vicinane majjhattatā uppajjati, evameva yā āraddhavipassakassa vipassanāñāṇena lakkhaṇattaye diṭṭhe saṅkhārānaṁ aniccabhāvādivicinane majjhattatā uppajjati, ayaṁ vipassanupekkhā. Yathā pana tassa purisassa ajapadadaṇḍena gāḷhaṁ sappaṁ gahetvā "kintāhaṁ imaṁ sappaṁ aviheṭhento attānañca iminā aḍaṁsāpento muñceyyan"ti muñcanākārameva pariyesato gahaṇe majjhattatā hoti, evameva yā lakkhaṇattayassa diṭṭhattā āditte viya tayo bhave passato saṅkhāragahaṇe majjhattatā, ayaṁ saṅkhārupekkhā. Iti vipassanupekkhāya siddhāya saṅkhārupekkhāpi siddhāva hoti. Iminā panesā vicinanagahaṇesu majjhattasaṅkhātena kiccena dvidhā bhinnāti. Vīriyupekkhā pana vedanupekkhā ca aññamaññañca avasesāhi ca atthato bhinnā evāti. Āha cettha—

"Majjhattabrahmabojjhaṅga-chaḷaṅgajhānasuddhiyo.
Vipassanā ca saṅkhāra-vedanā vīriyaṁ iti.

Vitthārato daso'pekkhā, cha majjhattādito tato.
Duve paññā tato dvīhi, catassova bhavantimā"ti[1].

Iti imāsu upekkhāsu jhānupekkhā idha adhippetā. Sā majjhattalakkhaṇā. Etthāha "nanu cāyaṁ atthato tatramajjhattupekkhāva hoti, sā ca paṭhamadutiyajjhānesupi atthi, tasmā tatrapi 'upekkhako ca viharatī"ti evamayaṁ vattabbā siyā, sā kasmā na vuttā"ti? Aparibyattakiccato. Aparibyattañhi tassa tattha kiccaṁ vitakkādīhi abhibhūtattā, idha panāyaṁ vitakkavicārapītīhi anabhibhūtattā ukkhittasirā viya hutvā paribyattakiccā jātā, tasmā vuttāti.

Idāni **sato ca sampajāno**ti ettha saratīti sato. Sampajānātīti sampajāno. Iti puggalena sati ca sampajaññañca vuttaṁ. Tattha

1. Bhavanti cāti (Sī)

ယထာ စေတာသံ အတ္ထတော ဧကီဘာဝေါ၊ ဧဝံ သင်္ခါရုပေက္ခာဝိပဿနုပေက္ခာနမ္ပိ။ ပညာ ဧဝ ဟိ သာ၊ ကိစ္စဝသေန ဒွိဓာ ဘိန္နာ။ ယထာ ဟိ ပုရိသဿ သာယံ ဂေဟံ ပဝိဋ္ဌံ သပ္ပံ အဇပဒဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ပရိယေသမာနဿ တံ ထုသကောဋ္ဌကေ နိပန္နံ ဒိသွာ "သပ္ပေါ နု ခေါ၊ နော"တိ အဝလောကေန္တဿ သောဝတ္ထိကတ္တယံ ဒိသွာ နိဗ္ဗေမတိကဿ "သပ္ပေါ၊ န သပ္ပေါ"တိ ဝိစိနနေ မဇ္ဈတ္တတာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝမေဝ ယာ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဝိပဿနာဉာဏေန လက္ခဏတ္တယေ ဒိဋ္ဌေ သင်္ခါရာနံ အနိစ္စဘာဝါဒိဝိစိနနေ မဇ္ဈတ္တတာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အယံ ဝိပဿနုပေက္ခာ။ ယထာ ပန တဿ ပုရိသဿ အဇပဒဒဏ္ဍေန ဂါဠှံ သပ္ပံ ဂဟေတွာ "ကိန္တာဟံ ဣမံ သပ္ပံ အဝိဟေဌေန္တော အတ္တာနဉ္စ ဣမိနာ အဍံသာပေန္တော မုဉ္စေယျ"န္တိ မုဉ္စနာကာရမေဝ ပရိယေသတော ဂဟဏေ မဇ္ဈတ္တတာ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ယာ လက္ခဏတ္တယဿ ဒိဋ္ဌတ္တာ အာဒိတ္တေ ဝိယ တယော ဘဝေ ပဿတော သင်္ခါရဂဟဏေ မဇ္ဈတ္တတာ၊ အယံ သင်္ခါရုပေက္ခာ။ ဣတိ ဝိပဿနုပေက္ခာယ သိဒ္ဓါယ သင်္ခါရုပေက္ခာပိ သိဒ္ဓါဝ ဟောတိ။ ဣမိနာ ပနေသာ ဝိစိနနဂဟဏေသု မဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေန ကိစ္စေန ဒွိဓာ ဘိန္နာတိ။ ဝီရိယုပေက္ခာ ပန ဝေဒနုပေက္ခာ စ အညမညဉ္စ အဝသေသာဟိ စ အတ္ထတော ဘိန္နာ ဧဝါတိ။ အာဟ စေတ္ထ—

"မဇ္ဈတ္တဗြဟ္မဗောဇ္ဈင်္ဂ-ဆဠင်္ဂဈာနသုဒ္ဓိယော။
ဝိပဿနာ စ သင်္ခါရ-ဝေဒနာ ဝီရိယံ ဣတိ။

ဝိတ္ထာရတော ဒသော'ပေက္ခာ၊ ဆ မဇ္ဈတ္တာဒိတော တတော။
ဒုဝေ ပညာ တတော ဒွီဟိ၊ စတဿောဝ ဘဝန္တိမာ"တိ[1]။

ဣတိ ဣမာသု ဥပေက္ခာသု ဈာနုပေက္ခာ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ သာ မဇ္ဈတ္တလက္ခဏာ။ ဧတ္ထာဟ "နနု စာယံ အတ္ထတော တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာဝ ဟောတိ၊ သာ စ ပဌမဒုတိယဇ္ဈာနေသုပိ အတ္ထိ၊ တသ္မာ တတြာပိ 'ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတီ'တိ ဧဝမယံ ဝတ္တဗ္ဗာ သိယာ၊ သာ ကသ္မာ န ဝုတ္တာ"တိ? အပရိဗျတ္တကိစ္စတော။ အပရိဗျတ္တညှိ တဿ တတ္ထ ကိစ္စံ ဝိတက္ကာဒီဟိ အဘိဘူတတ္တာ၊ ဣဓ ပနာယံ ဝိတက္ကဝိစာရပီတီဟိ အနဘိဘူတတ္တာ ဥက္ခိတ္တသိရာ ဝိယ ဟုတွာ ပရိဗျတ္တကိစ္စာ ဇာတာ၊ တသ္မာ ဝုတ္တာတိ။

ဣဒါနိ **သတော စ သမ္ပဇာနော**တိ ဧတ္ထ သရတီတိ သတော။ သမ္ပဇာနာတီတိ သမ္ပဇာနော။ ဣတိ ပုဂ္ဂလေန သတိ စ သမ္ပဇညဉ္စ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ

၁-ဘဝန္တိ စာတိ (သီ)

saraṇalakkhaṇā sati. Asammohalakkhaṇaṁ sampajaññaṁ. Tattha kiñcāpi idaṁ satisampajaññaṁ purimajjhānesupi atthi, muṭṭhassatissa hi asampajānassa upacāramattampi na sampajjati, pageva appana. Oḷārikattā pana tasaṁ jhānānaṁ bhūmiyaṁ viya purisassa cittassa gati sukhā hoti, abyattaṁ tattha satisampajaññakiccaṁ. Oḷārikaṅgappahānena pana sukhumattā imassa jhānassa purisassa khuradhārāyaṁ viya satisampajaññakiccapariggahitā eva cittassa gati icchitabbāti idheva vuttaṁ. Kiñca bhiyyo—yathā dhenupago vaccho dhenuto apanīto arakkhiyamāno punadeva dhenuṁ upagacchati, evamidaṁ tatiyajjhānasukhaṁ pītito apanītampi[1] satisampajaññārakkhena arakkhiyamānaṁ punadeva pītiṁ upagaccheyya, pītisampayuttameva siyā. Sukhe vāpi[2] sattā sārajjanti, idañca atimadhuraṁ sukhaṁ tato paraṁ sukhābhāvā. Satisampajaññānubhāvena panettha sukhe asārajjanā hoti, no aññathāti imampi atthavisesaṁ dassetuṁ idaṁ idheva vuttanti veditabbaṁ.

Idāni **sukhañca kāyena paṭisaṁvedetī**ti ettha kiñcāpi tatiyajjhānasamaṅgino sukhapaṭisaṁvedanābhogo natthi, evaṁ santepi yasmā tassa nāmakāyena sampayuttaṁ sukhaṁ, yaṁ vā taṁ nāmakāyasampayuttaṁ sukhaṁ, taṁsamuṭṭhānenassa yasmā atipaṇītena rūpena rūpakāyo phuṭṭho, yassa phuṭṭhattā jhānā vuṭṭhitopi sukhaṁ paṭisaṁvadeyya, tasmā etamatthaṁ dassento "sukhañca kāyena paṭisaṁvedetī"ti āha.

Idāni **yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti upekkhako satimā sukhavihārī**ti ettha yaṁjhānahetu yaṁjhānakāraṇā taṁ tatiyajjhānasamaṅgipuggalaṁ Buddhādayo ariyā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti pakāsenti, pasaṁsantīti adhippāyo. Kinti? Upekkhako satimā sukhavihārīti. Taṁ tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharatīti evamettha yojanā veditabbā.

Kasmā pana taṁ te evaṁ pasaṁsantīti? Pasaṁsārahato. Ayaṁ hi yasmā atimadhurasukhe sukhapāramippattepi tatiyajjhāne upekkhako, na tattha sukhābhisaṅgena ākaḍḍhīyati. Yathā ca pīti na uppajjati, evaṁ

1. Apanītaṁ (Sabbattha) Vi-Ṭṭha 1. 121 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
2. Sukhe cāpi (Sī, Ka)

သရဏလက္ခဏာ သတိ။ အသမ္မောဟလက္ခဏံ သမ္ပဇညံ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဣဒံ သတိသမ္ပဇညံ ပုရိမဇ္ဈာနေသုပိ အတ္ထိ၊ မုဋ္ဌဿတိဿ ဟိ အသမ္ပဇာနဿ ဥပစာရမတ္တမ္ပိ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ပဂေဝ အပ္ပနာ။ ဩဠာရိကတ္တာ ပန တေသံ ဈာနာနံ ဘူမိယံ ဝိယ ပုရိသဿ စိတ္တဿ ဂတိ သုခါ ဟောတိ၊ အဗျတ္တံ တတ္ထ သတိသမ္ပဇညကိစ္စံ။ ဩဠာရိကင်္ဂပ္ပဟာနေန ပန သုခုမတ္တာ ဣမဿ ဈာနဿ ပုရိသဿ ခုရဓာရာယံ ဝိယ သတိသမ္ပဇညကိစ္စပရိဂ္ဂဟိတာ ဧဝ စိတ္တဿ ဂတိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာတိ ဣဓေဝ ဝုတ္တံ။ ကိဉ္စ ဘိယျော— ယထာ ဓေနုပဂေါ ဝစ္ဆော ဓေနုတော အပနီတော အရက္ခိယမာနော ပုနဒေဝ ဓေနုံ ဥပဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမိဒံ တတိယဇ္ဈာနသုခံ ပီတိတော အပနီတမ္ပိ[၁] သတိသမ္ပဇညာရက္ခေန အရက္ခိယမာနံ ပုနဒေဝ ပီတိံ ဥပဂစ္ဆေယျ၊ ပီတိသမ္ပယုတ္တမေဝ သိယာ။ သုခေ ဝါပိ[၂] သတ္တာ သာရဇ္ဇန္တိ၊ ဣဒဉ္စ အတိမဓုရံ သုခံ တတော ပရံ သုခါဘာဝါ။ သတိသမ္ပဇညာနုဘာဝေန ပနေတ္ထ သုခေ အသာရဇ္ဇနာ ဟောတိ၊ နော အညထာတိ ဣမမ္ပိ အတ္ထဝိသေသံ ဒဿေတုံ ဣဒံ ဣဓေဝ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ **သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတီ**တိ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ တတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂိနော သုခပဋိသံဝေဒနာဘောဂေါ နတ္ထိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ယသ္မာ တဿ နာမကာယေန သမ္ပယုတ္တံ သုခံ၊ ယံ ဝါ တံ နာမကာယသမ္ပယုတ္တံ သုခံ၊ တံသမုဋ္ဌာနေနဿ ယသ္မာ အတိပဏီတေန ရူပေန ရူပကာယော ဖုဋ္ဌော၊ ယဿ ဖုဋ္ဌတ္တာ ဈာနာ ဝုဋ္ဌိတောပိ သုခံ ပဋိသံဝေဒေယျ၊ တသ္မာ ဧတမတ္ထံ ဒဿေန္တော "သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတီ"တိ အာဟ။

ဣဒါနိ **ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တိ ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီ**တိ ဧတ္ထ ယံဈာနဟေတု ယံဈာနကာရဏာ တံ တတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂိပုဂ္ဂလံ ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ အာစိက္ခန္တိ ဒေသေန္တိ ပညပေန္တိ ပဋ္ဌပေန္တိ ဝိဝရန္တိ ဝိဘဇန္တိ ဥတ္တာနီကရောန္တိ ပကာသေန္တိ၊ ပသံသန္တီတိ အဓိပ္ပါယော။ ကိန္တိ? ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီတိ။ တံ တတိယံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီတိ ဧဝမေတ္ထ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကသ္မာ ပန တံ တေ ဧဝံ ပသံသန္တီတိ? ပသံသာရဟတော။ အယံ ဟိ ယသ္မာ အတိမဓုရသုခေ သုခပါရမိပ္ပတ္တေပိ တတိယဇ္ဈာနေ ဥပေက္ခကော၊ န တတ္ထ သုခါဘိသင်္ဂေန အာကဍ္ဎိယတိ။ ယထာ စ ပီတိ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ

၁-အပနီတံ (သဗ္ဗတ္ထ) ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၂၁-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-သုခေ စာပိ (သီ၊ က)

upaṭṭhitassatitāya satimā. Yasmā ca ariyakantaṁ ariyajanasevitameva ca asaṁkiliṭṭhaṁ sukhaṁ nāmakāyena paṭisaṁvedeti, tasmā pasaṁsāraho hoti. Iti pasaṁsārahato naṁ ariyā te evaṁ pasaṁsārahahetubhūte guṇe pakāsentā “upekkhako satimā sukhavihārī”ti evaṁ pasaṁsantīti veditabbaṁ. **Tatiyan**ti gaṇanānupubbatā tatiyaṁ, tatiyaṁ uppannantipi tatiyaṁ.

Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānāti kāyikasukhassa ca kāyikadukkhassa ca pahānā. **Pubbevā**ti tañca kho pubbeva, na catutthajjhānakkhaṇe. **Somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā**ti cetasikasukhassa cetasikadukkhassa cāti imesampi dvinnaṁ pubbeva atthaṅgamā, pahānā-icceva vuttaṁ hoti. Kadā pana nesaṁ pahānaṁ hoti? Catunnaṁ jhānānaṁ upacārakkhaṇe. Somanassaṁ hi catutthassa jhānassa upacārakkhaṇeyeva pahīyati, dukkhadomanassasukhāni paṭhamadutiyatatiyānaṁ upacārakkhaṇesu. Evametesaṁ pahānakkamena avuttānaṁ **Indriyavibhaṅge**[1] pana indriyānaṁ uddesakkameneva idhāpi vuttānaṁ sukhadukkhasomanassadomanassānaṁ pahānaṁ veditabbaṁ.

Yadi panetāni tassa tassa jhānassa upacārakkhaṇeyeva pahīyanti, atha kasmā “kattha cuppannaṁ dukkhindriyaṁ aparisesaṁ nirujjhati. Idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamajjhānaṁ upasampajja viharati. Ettha cuppannaṁ dukkhindriyaṁ aparisesaṁ nirujjhati. Kattha cuppannaṁ domanassindriyaṁ. Sukhindriyaṁ. Somanassindriyaṁ aparisesaṁ nirujjhati. Idha bhikkhave bhikkhu sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ettha cuppannaṁ somanassindriyaṁ aparisesaṁ nirujjhatī”ti[2] evaṁ jhānesveva nirodho vuttoti? Atisayanirodhattā. Atisayanirodho hi tesaṁ paṭhamajjhānādīsu, na nirodhoyeva. Nirodhoyeva pana upacārakkhaṇe, nātisayanirodho. Tathā hi nānāvajjane paṭhamajjhānūpacāre niruddhassāpi dukkhindriyassa ḍaṁsamakasādisamphassena vā visamāsanūpatāpena vā siyā uppatti, na tveva anto-appanāyaṁ. Upacāre vā niruddhampetaṁ na suṭṭhu niruddhaṁ hoti paṭipakkhena avihatattā. Anto-appanāyaṁ pana pītipharaṇena sabbo kāyo sukhokkanto hoti, sukhokkantakāyassa ca

1. Abhi 2. 128 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 188 piṭṭhe.

ဥပဋ္ဌိတဿတိတာယ သတိမာ။ ယသ္မာ စ အရိယကန္တံ အရိယဇနသေဝိတမေဝ စ အသံကိလိဋ္ဌံ သုခံ နာမကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ၊ တသ္မာ ပသံသာရဟော ဟောတိ။ ဣတိ ပသံသာရဟတော နံ အရိယာ တေ ဧဝံ ပသံသာရဟဟေတုဘူတေ ဂုဏေ ပကာသေန္တာ “ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီ”တိ ဧဝံ ပသံသန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တတိယန္တိ** ဂဏနာနုပုဗ္ဗတာ တတိယံ၊ တတိယံ ဥပ္ပန္နန္တိပိ တတိယံ။

သုခဿ စ ပဟာနာ ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာတိ ကာယိကသုခဿ စ ကာယိကဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ။ **ပုဗ္ဗေဝါ**တိ တဉ္စ ခေါ ပုဗ္ဗေဝ၊ န စတုတ္ထဇ္ဈာနက္ခဏေ။ **သောမနဿဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမာ**တိ စေတသိကသုခဿ စေတသိကဒုက္ခဿ စာတိ ဣမေသမ္ပိ ဒွိန္နံ ပုဗ္ဗေဝ အတ္ထင်္ဂမာ၊ ပဟာနာဣစ္စေဝ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကဒါ ပန နေသံ ပဟာနံ ဟောတိ? စတုန္နံ ဈာနာနံ ဥပစာရက္ခဏေ။ သောမနဿံ ဟိ စတုတ္ထဿ ဈာနဿ ဥပစာရက္ခဏေယေဝ ပဟီယတိ၊ ဒုက္ခဒေါမနဿသုခါနိ ပဌမဒုတိယတတိယာနံ ဥပစာရက္ခဏေသု။ ဧဝမေတေသံ ပဟာနက္ကမေန အဝုတ္တာနံ **ဣန္ဒြိယဝိဘင်္ဂေ**[၁] ပန ဣန္ဒြိယာနံ ဥဒ္ဒေသက္ကမေနေဝ ဣဓာပိ ဝုတ္တာနံ သုခဒုက္ခသောမနဿဒေါမနဿာနံ ပဟာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယဒိ ပနေတာနိ တဿ တဿ ဈာနဿ ဥပစာရက္ခဏေယေဝ ပဟီယန္တိ၊ အထ ကသ္မာ “ကတ္ထ စုပ္ပန္နံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ ပဌမဇ္ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ဧတ္ထ စုပ္ပန္နံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ။ ကတ္ထ စုပ္ပန္နံ ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ။ သုခိန္ဒြိယံ။ သောမနဿိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတိ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သုခဿ စ ပဟာနာ။ပ။ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ဧတ္ထ စုပ္ပန္နံ သောမနဿိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတီ”တိ[၂] ဧဝံ ဈာနေသွေဝ နိရောဓော ဝုတ္တောတိ? အတိသယနိရောဓတ္တာ။ အတိသယနိရောဓော ဟိ တေသံ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု၊ န နိရောဓောယေဝ။ နိရောဓောယေဝ ပန ဥပစာရက္ခဏေ၊ နာတိသယနိရောဓော။ တထာ ဟိ နာနာဝဇ္ဇနေ ပဌမဇ္ဈာနူပစာရေ နိရုဒ္ဓဿာပိ ဒုက္ခိန္ဒြိယဿ ဍံသမကသာဒိသမ္ဖဿေန ဝါ ဝိသမာသနူပတာပေန ဝါ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ န တွေဝ အန္တောအပ္ပနာယံ။ ဥပစာရေ ဝါ နိရုဒ္ဓမ္ပေတံ န သုဋ္ဌု နိရုဒ္ဓံ ဟောတိ ပဋိပက္ခေန အဝိဟတတ္တာ။ အန္တောအပ္ပနာယံ ပန ပီတိဖရဏေန သဗ္ဗော ကာယော သုခေါက္ကန္တော ဟောတိ၊ သုခေါက္ကန္တကာယဿ စ

၁-အဘိ ၂-၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၁၈၈-ပိဋ္ဌေ။

suṭṭhu niruddhaṁ hoti dukkhindriyaṁ paṭipakkhena vihatattā. Nānāvajjaneyeva ca dutiyajjhānūpacāre pahīnassāpi domanassindriyassa yasmā etaṁ vitakkavicārapaccayepi kāyakilamathe cittūpaghāte ca sati uppajjati, vitakkavicārābhāve neva uppajjati. Yattha pana uppajjati, tattha vitakkavicārabhāve. Appahīnāyeva ca dutiyajjhānūpacāre vitakkavicārāti tatthassa siyā uppatti, natveva dutiyajjhāne pahīnapaccayattā. Tathā tatiyajjhānūpacāre pahīnassāpi sukhindriyassa pītisamuṭṭhānapaṇītarūpaphuṭṭhākāyassa siyā uppatti, natveva tatiyajjhāne. Tatiyajjhāne hi sukhassa paccayabhūtā pīti sabbaso niruddhā hoti[1]. Tathā catutthajjhānupacāre pahīnassāpi somanassindriyassa āsannattā, appanāppattāya upekkhāya abhāvena sammā anatikkantattā ca siyā uppatti, natveva catutthajjhāne. Tasmā eva ca "etthuppannaṁ dukkhindriyaṁ aparisesaṁ nirujjhatī"ti tattha tattha aparisesaggahaṇaṁ katanti.

Etthāha "athevaṁ tassa tassa jhānassūpacāre pahīnāpi etā vedanā idha kasmā samāharī"ti. Sukhaggahaṇatthaṁ. Yā hi ayaṁ "adukkhamasukhan"ti ettha adukkhamasukhā vedanā vuttā, sā sukhumā dubbiññeyyā na sakkā sukhena gahetuṁ, tasmā yathā nāma duṭṭhassa yathā tathā vā upasaṅkamitvā gahetuṁ asakkuṇeyyassa goṇassa gahaṇatthaṁ gopo ekasmiṁ vaje sabbā gāvo samāharati, athekekaṁ nīharanto paṭipāṭiyā āgataṁ "ayaṁ so gaṇhatha nan"ti tampi gāhāpeti, evamevaṁ sukhaggahaṇatthaṁ sabbāpi etā samāhari. Evaṁ hi samāhaṭā etā dassetvā "yaṁ neva sukhaṁ, na dukkhaṁ, na somanassaṁ, na domanassaṁ, ayaṁ adukkhamasukhāvedanā"ti sakkā hoti esā gāhayituṁ.

Apica adukkhamasukhāya cetovimuttiyā paccayadassanatthañcāpi etā vuttāti veditabbā. Sukhadukkhappahānādayo hi tassā paccayā. Yathāha "cattāro kho āvuso paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiyā, idhāvuso bhikkhu sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ime kho āvuso cattāro paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiyā"ti[2]. Yathā vā aññattha pahīnāpi sakkāyadiṭṭhi-ādayo tatiyamaggassa vaṇṇabhaṇanatthaṁ tattha pahīnāti

1. Nirujjhati (Sī) 2. Ma 1. 370 piṭṭhe.

သုဋ္ဌု နိရုဒ္ဓံ ဟောတိ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ ပဋိပက္ခေန ဝိဟတတ္တာ။ နာနာဝဇ္ဇနေယေဝ စ ဒုတိယဇ္ဈာနူပစာရေ ပဟီနဿာပိ ဒေါမနဿိန္ဒြိယဿ ယသ္မာ ဧတံ ဝိတက္ကဝိစာရပစ္စယေပိ ကာယကိလမထေ စိတ္တူပဃာတေ စ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝိတက္ကဝိစာရာဘာဝေ နေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယတ္ထ ပန ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ ဝိတက္ကဝိစာရဘာဝေ။ အပ္ပဟီနာယေဝ စ ဒုတိယဇ္ဈာနူပစာရေ ဝိတက္ကဝိစာရာတိ တတ္ထဿ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ နတွေဝ ဒုတိယဇ္ဈာနေ ပဟီနပစ္စယတ္တာ။ တထာ တတိယဇ္ဈာနူပစာရေ ပဟီနဿာပိ သုခိန္ဒြိယဿ ပီတိသမုဋ္ဌာနပဏီတရူပဖုဋ္ဌကာယဿ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ နတွေဝ တတိယဇ္ဈာနေ။ တတိယဇ္ဈာနေ ဟိ သုခဿ ပစ္စယဘူတာ ပီတိ သဗ္ဗသော နိရုဒ္ဓါ ဟောတိ[၁]။ တထာ စတုတ္ထဇ္ဈာနူပစာရေ ပဟီနဿာပိ သောမနဿိန္ဒြိယဿ အာသန္နတ္တာ, အပ္ပနာပ္ပတ္တာယ ဥပေက္ခာယ အဘာဝေန သမ္မာ အနတိက္ကန္တတ္တာ စ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ၊ နတွေဝ စတုတ္ထဇ္ဈာနေ။ တသ္မာ ဧဝ စ "ဧတ္ထုပ္ပန္နံ ဒုက္ခိန္ဒြိယံ အပရိသေသံ နိရုဇ္ဈတီ"တိ တတ္ထ တတ္ထ အပရိသေသဂ္ဂဟဏံ ကတန္တိ။

ဧတ္ထာဟ "အထေဝံ တဿ တဿ ဈာနဿူပစာရေ ပဟီနာပိ ဧတာ ဝေဒနာ ဣဓ ကသ္မာ သမာဟရီ"တိ။ သုခဂ္ဂဟဏတ္ထံ။ ယာ ဟိ အယံ "အဒုက္ခမသုခ"န္တိ ဧတ္ထ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ ဝုတ္တာ၊ သာ သုခုမာ ဒုဗ္ဗိညေယျာ န သက္ကာ သုခေန ဂဟေတုံ၊ တသ္မာ ယထာ နာမ ဒုဋ္ဌဿ ယထာ တထာ ဝါ ဥပသင်္ကမိတွာ ဂဟေတုံ အသက္ကုဏေယျဿ ဂေါဏဿ ဂဟဏတ္ထံ ဂေါပေါ ဧကသ္မိံ ဝဇေ သဗ္ဗာ ဂါဝေါ သမာဟရတိ၊ အထေကေကံ နီဟရန္တော ပဋိပါဋိယာ အာဂတံ "အယံ သော ဂဏှထ န"န္တိ တမ္ပိ ဂါဟာပေတိ၊ ဧဝမေဝံ သုခဂ္ဂဟဏတ္ထံ သဗ္ဗာပိ ဧတာ သမာဟရိ။ ဧဝံ ဟိ သမာဟဋာ ဧတာ ဒဿေတွာ "ယံ နေဝ သုခံ, န ဒုက္ခံ, န သောမနဿံ, န ဒေါမနဿံ၊ အယံ အဒုက္ခမသုခါဝေဒနာ"တိ သက္ကာ ဟောတိ ဧသာ ဂါဟယိတုံ။

အပိစ အဒုက္ခမသုခါယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ပစ္စယဒဿနတ္ထဉ္စာပိ ဧတာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သုခဒုက္ခပ္ပဟာနာဒယော ဟိ တဿာ ပစ္စယာ။ ယထာဟ "စတ္တာရော ခေါ အာဝုသော ပစ္စယာ အဒုက္ခမသုခါယ စေတောဝိမုတ္တိယာ သမာပတ္တိယာ၊ ဣဓာဝုသော ဘိက္ခု သုခဿ စ ပဟာနာ။ပ။ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ဣမေ ခေါ အာဝုသော စတ္တာရော ပစ္စယာ အဒုက္ခမသုခါယ စေတောဝိမုတ္တိယာ သမာပတ္တိယာ"တိ[၂]။ ယထာ ဝါ အညတ္ထ ပဟီနာပိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိအာဒယော တတိယမဂ္ဂဿ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထံ တတ္ထ ပဟီနာတိ

၁-နိရုဇ္ဈတိ (သီ) ၂-မ ၁-၃၇၀-ပိဋ္ဌေ။

vuttā, evaṁ vaṇṇabhaṇanatthampetassa jhānassetā idha vuttātipi veditabbā. Paccayaghātena vā ettha rāgadosānaṁ atidūrabhāvaṁ dassetumpetā vuttāti veditabbā. Etāsu hi sukhaṁ somanassassa paccayo, somanassaṁ rāgassa, dukkhaṁ domanassassa, domanassaṁ dosassa. Sukhādighātena ca sappaccayā rāgadosā hatāti atidūre hontīti.

Adukkhamasukhanti dukkhābhāvena adukkhaṁ. Sukhābhāvena asukhaṁ. Etenettha dukkhasukhapaṭipakkhabhūtaṁ tatiyavedanaṁ dīpeti, na dukkhasukhābhāvamatthaṁ. Tatiyavedanā nāma adukkhamasukhā, upekkhātipi vuccati. Sā iṭṭhāniṭṭhaviparītānubhavanalakkhaṇā. **Upekkhāsatipārisuddhin**ti upekkhāya janitasatipārisuddhiṁ. Imasmiṁ hi jhāne suparisuddhā sati, yā ca tassā satiyā pārisuddhi, sā upekkhāya katā, na aññena. Tasmā etaṁ "upekkhāsatipārisuddhin"ti vuccati. Yāya ca upekkhāya ettha satiyā pārisuddhi hoti, sā atthato tatramajjhattatāti veditabbā. Na kevalaṁ cettha tāya satiyeva parisuddhā, apica kho sabbepi sampayuttadhammā, satisīsena pana desanā vuttā.

Tattha kiñcāpi ayaṁ upekkhā heṭṭhātipi tīsu jhānesu vijjati, yathā pana divā sūriyappabhābhibhavā sommabhāvena ca attano upakārakattena vā sabhāgāya rattiyā alābhā divā vijjamānāpi candalekhā aparisuddhā hoti apariyodātā, evamayampi tatramajjhattupekkhācandalekhā vitakkādipaccanīkadhammatejābhibhavā sabhāgāya ca upekkhāvedanārattiyā alābhā vijjamānāpi paṭhamajjhānādibhede aparisuddhā hoti. Tassā ca aparisuddhāya divā aparisuddhacandalekhāya pabhā viya sahajātāpi sati-ādayo aparisuddhāva honti. Tasmā tesu ekampi upekkhāsatipārisuddhin"ti na vuttaṁ. Idha pana vitakkādipaccanīkatejābhibhavābhāvā sabhāgāya ca upekkhāvedanārattiyā paṭilābhā ayaṁ tatramajjhattupekkhācandalekhā ativiya parisuddhā, tassā parisuddhāttā parisuddhacandalekhāya pabhā viya sahajātāpi sati-ādayo parisuddhā honti pariyodātā. Tasmā idameva "upekkhāsatipārisuddhin"ti vuttanti veditabbaṁ. **Catutthan**ti gaṇanānupubbatā catutthaṁ,catutthaṁ uppannantipi catutthaṁ.

Imāni cattāri jhānāni pubbabhāgepi nānā, maggakkhaṇepi. Pubbabhāge samāpattivasena nānā, maggakkhaṇe nānāmaggavasena. Ekassa hi paṭhamamaggo

ဝုတ္တာ၊ ဧဝံ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထမ္ပေတဿ ဈာနဿေတာ ဣဓ ဝုတ္တာတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပစ္စယဃာတေန ဝါ ဧတ္ထ ရာဂဒေါသာနံ အတိဒူရဘာဝံ ဒဿေတုမ္ပေတာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတာသု ဟိ သုခံ သောမနဿဿ ပစ္စယော၊ သောမနဿံ ရာဂဿ၊ ဒုက္ခံ ဒေါမနဿဿ၊ ဒေါမနဿံ ဒေါသဿ။ သုခါဒိဃာတေန စ သပ္ပစ္စယာ ရာဂဒေါသာ ဟတာတိ အတိဒူရေ ဟောန္တီတိ။

အဒုက္ခမသုခန္တိ ဒုက္ခာဘာဝေန အဒုက္ခံ။ သုခါဘာဝေန အသုခံ။ ဧတေနေတ္ထ ဒုက္ခသုခပဋိပက္ခဘူတံ တတိယဝေဒနံ ဒီပေတိ၊ န ဒုက္ခသုခါဘာဝမတ္တံ။ တတိယဝေဒနာ နာမ အဒုက္ခမသုခါ၊ ဥပေက္ခာတိပိ ဝုစ္စတိ။ သာ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌဝိပရီတာနုဘဝနလက္ခဏာ။ **ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ**န္တိ ဥပေက္ခာယ ဇနိတသတိပါရိသုဒ္ဓိံ။ ဣမသ္မိံ ဟိ ဈာနေ သုပရိသုဒ္ဓါ သတိ၊ ယာ စ တဿာ သတိယာ ပါရိသုဒ္ဓိ၊ သာ ဥပေက္ခာယ ကတာ၊ န အညေန။ တသ္မာ ဧတံ "ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ယာယ စ ဥပေက္ခာယ ဧတ္ထ သတိယာ ပါရိသုဒ္ဓိ ဟောတိ၊ သာ အတ္ထတော တတြမဇ္ဈတ္တတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ န ကေဝလံ စေတ္ထ တာယ သတိယေဝ ပရိသုဒ္ဓါ၊ အပိစ ခေါ သဗ္ဗေပိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာ၊ သတိသီသေန ပန ဒေသနာ ဝုတ္တာ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အယံ ဥပေက္ခာ ဟေဋ္ဌာပိ တီသု ဈာနေသု ဝိဇ္ဇတိ၊ ယထာ ပန ဒိဝါ သူရိယပ္ပဘာဘိဘဝါ သောမ္မဘာဝေန စ အတ္တနော ဥပကာရကတ္တေန ဝါ သဘာဂါယ ရတ္တိယာ အလာဘာ ဒိဝါ ဝိဇ္ဇမာနာပိ စန္ဒလေခါ အပရိသုဒ္ဓါ ဟောတိ အပရိယောဒါတာ၊ ဧဝမယမ္ပိ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာစန္ဒလေခါ ဝိတက္ကာဒိပစ္စနီကဓမ္မတေဇာဘိဘဝါ သဘာဂါယ စ ဥပေက္ခာဝေဒနာရတ္တိယာ အလာဘာ ဝိဇ္ဇမာနာပိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိဘေဒေ အပရိသုဒ္ဓါ ဟောတိ။ တဿာ စ အပရိသုဒ္ဓါယ ဒိဝါ အပရိသုဒ္ဓစန္ဒလေခါယ ပဘာ ဝိယ သဟဇာတာပိ သတိအာဒယော အပရိသုဒ္ဓါဝ ဟောန္တိ။ တသ္မာ တေသု ဧကမ္ပိ "ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ"န္တိ န ဝုတ္တံ။ ဣဓ ပန ဝိတက္ကာဒိပစ္စနီကတေဇာဘိဘဝါဘာဝါ သဘာဂါယ စ ဥပေက္ခာဝေဒနာရတ္တိယာ ပဋိလာဘာ အယံ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာစန္ဒလေခါ အတိဝိယ ပရိသုဒ္ဓါ၊ တဿာ ပရိသုဒ္ဓတ္တာ ပရိသုဒ္ဓစန္ဒလေခါယ ပဘာ ဝိယ သဟဇာတာပိ သတိအာဒယော ပရိသုဒ္ဓါ ဟောန္တိ ပရိယောဒါတာ။ တသ္မာ ဣဒမေဝ "ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ"န္တိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **စတုတ္ထ**န္တိ ဂဏနာနုပုဗ္ဗတာ စတုတ္ထံ၊ စတုတ္ထံ ဥပ္ပန္နန္တိပိ စတုတ္ထံ။

ဣမာနိ စတ္တာရိ ဈာနာနိ ပုဗ္ဗဘာဂေပိ နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေပိ။ ပုဗ္ဗဘာဂေ သမာပတ္တိဝသေန နာနာ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ နာနာမဂ္ဂဝသေန။ ဧကဿ ဟိ ပဌမမဂ္ဂေါ

paṭhamajjhāniko hoti, dutiyamaggādayopi paṭhamajjhānikā vā dutiyādīsu aññatarajjhānikā vā. Ekassa paṭhamamaggo dutiyādīnaṁ aññatarajjhāniko hoti, dutiyādayopi dutiyādīnaṁ aññatarajjhānikā vā paṭhamajjhānikā vā. Evaṁ cattāropi maggā jhānavasena sadisā vā asadisā vā ekaccasadisā vā honti. Ayaṁ panassa viseso pādakajjhānaniyamena hoti. Paṭhamajjhānalābhino hi paṭhamajjhānā vuṭṭhāya vipassantassa uppannamaggo paṭhamajjhāniko hoti, maggaṅgabojjhaṅgāni panettha paripuṇṇāneva honti. Dutiyajjhānato vuṭṭhāya vipassantassa uppanno dutiyajjhāniko hoti, maggaṅgāni panettha satta honti. Tatiyajjhānato vuṭṭhāya vipassantassa uppanno tatiyajjhāniko, maggaṅgāni panettha satta, bojjhaṅgāni cha honti. Esa nayo catutthajjhānato paṭṭhāya[1] yāva nevasaññānāsaññāyatanā. Āruppe catukkapañcakajjhānaṁ uppajjati, tañca kho lokuttaraṁ, na lokiyanti vuttaṁ. Ettha kathanti? Etthapi paṭhamajjhānādīsu yato vuṭṭhāya sotāpattimaggaṁ paṭilabhitvā arūpasamāpattiṁ bhāvetvā yo āruppe uppanno, taṁjhānikāva tassa tattha tayo maggā uppajjanti. Evaṁ pādakajjhānameva niyameti. Keci pana therā “vipassanāya ārammaṇabhūtā khandhā niyamentī”ti vadanti. Keci “puggalajjhāsayo niyametī”ti vadanti. Keci “vuṭṭhānagāminī vipassanā niyametī”ti vadanti.

Tatrāyaṁ anupubbikathā—vipassanāniyamena hi sukkhavipassakassa uppannamaggopi, samāpattilābhino jhānaṁ pādakaṁ akatvā uppannamagopi, paṭhamajjhānaṁ pādakaṁ katvā pakiṇṇakasaṅkhāre sammasitvā uppāditamaggopi paṭhamajjhānikova hoti, sabbesu satta bojjhaṅgāni aṭṭha maggaṅgāni pañca jhānaṅgāni honti. Tesaṁ hi pubbabhāgavipassanā somanassasahagatāpi upekkhāsahagatāpi hutvā vuṭṭhānakāle saṅkhārupekkhābhāvaṁ pattā somanassasahagatāva hoti.

Pañcakanaye dutiyatatiyacatutthajjhānāni pādakāni katvā uppāditamaggesu yathākkameneva jhānaṁ caturaṅgikaṁ tivaṅgikaṁ duvaṅgikañca hoti, sabbesu pana satta maggaṅgāni honti, catutthe cha bojjhaṅgāni. Ayaṁ viseso pādakajjhānaniyamena ceva vipassanāniyamena ca hoti.

1. Vuṭṭhāya (Sī)

ပဌမဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ ဒုတိယမဂ္ဂါဒယောပိ ပဌမဇ္ဈာနိကာ ဝါ ဒုတိယာဒီသု အညတရဇ္ဈာနိကာ ဝါ။ ဧကဿ ပဌမမဂ္ဂေါ ဒုတိယာဒီနံ အညတရဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ ဒုတိယာဒယောပိ ဒုတိယာဒီနံ အညတရဇ္ဈာနိကာ ဝါ ပဌမဇ္ဈာနိကာ ဝါ။ ဧဝံ စတ္တာရောပိ မဂ္ဂါ ဈာနဝသေန သဒိသာ ဝါ အသဒိသာ ဝါ ဧကစ္စသဒိသာ ဝါ ဟောန္တိ။ အယံ ပနဿ ဝိသေသော ပါဒကဇ္ဈာနနိယမေန ဟောတိ။ ပဌမဇ္ဈာနလာဘိနော ဟိ ပဌမဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂေါ ပဌမဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ မဂ္ဂင်္ဂဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ ပနေတ္ထ ပရိပုဏ္ဏာနေဝ ဟောန္တိ။ ဒုတိယဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နော ဒုတိယဇ္ဈာနိကော ဟောတိ၊ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ပနေတ္ထ သတ္တ ဟောန္တိ။ တတိယဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿန္တဿ ဥပ္ပန္နော တတိယဇ္ဈာနိကော၊ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ပနေတ္ထ သတ္တ, ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ ဆ ဟောန္တိ။ ဧသ နယော စတုတ္ထဇ္ဈာနတော ပဋ္ဌာယ[၁] ယာဝ နေဝသညာနာသညာယတနာ။ အာရုပ္ပေ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ ခေါ လောကုတ္တရံ၊ န လောကိယန္တိ ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ ကထန္တိ? ဧတ္ထာပိ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု ယတော ဝုဋ္ဌာယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပဋိလဘိတွာ အရူပသမာပတ္တိံ ဘာဝေတွာ ယော အာရုပ္ပေ ဥပ္ပန္နော၊ တံဈာနိကာဝ တဿ တတ္ထ တယော မဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဧဝံ ပါဒကဇ္ဈာနမေဝ နိယမေတိ။ ကေစိ ပန ထေရာ “ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတာ ခန္ဓာ နိယမေန္တီ”တိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ “ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယော နိယမေတီ”တိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ “ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ဝိပဿနာ နိယမေတီ”တိ ဝဒန္တိ။

တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—ဝိပဿနာနိယမေန ဟိ သုက္ခဝိပဿကဿ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂေါပိ, သမာပတ္တိလာဘိနော ဈာနံ ပါဒကံ အကတွာ ဥပ္ပန္နမဂ္ဂေါပိ, ပဌမဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ပကိဏ္ဏကသင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂေါပိ ပဌမဇ္ဈာနိကောဝ ဟောတိ၊ သဗ္ဗေသု သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ အဋ္ဌ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ပဉ္စ ဈာနင်္ဂါနိ ဟောန္တိ။ တေသံ ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ သောမနဿသဟဂတာပိ ဥပေက္ခာသဟဂတာပိ ဟုတွာ ဝုဋ္ဌာနကာလေ သင်္ခါရုပေက္ခာဘာဝံ ပတ္တာ သောမနဿသဟဂတာဝ ဟောတိ။

ပဉ္စကနယေ ဒုတိယတတိယစတုတ္ထဇ္ဈာနာနိ ပါဒကာနိ ကတွာ ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂေသု ယထာက္ကမေနေဝ ဈာနံ စတုရင်္ဂိကံ တိဝင်္ဂိကံ ဒုဝင်္ဂိကဉ္စ ဟောတိ၊ သဗ္ဗေသု ပန သတ္တ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ဟောန္တိ၊ စတုတ္ထေ ဆ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ။ အယံ ဝိသေသော ပါဒကဇ္ဈာနနိယမေန စေဝ ဝိပဿနာနိယမေန စ ဟောတိ။

၁-ဝုဋ္ဌာယ (သီ)

Tesampi hi pubbabhāgavipassanā somanassasahagatāpi upekkhāsahagatāpi hoti, vuṭṭhānagāminī somanassasahagatāva.

Pañcamajjhānaṁ pādakaṁ katvā nibbattitamagge pana upekkhācittekaggatāvasena dve jhānaṅgāni, bojjhaṅgamaggaṅgāni cha satta ceva. Ayampi viseso ubhayaniyamavasena hoti. Imasmiṁ hi naye pubbabhāgavipassanā somanassasahagatā vā upekkhāsahagatā vā hoti, vuṭṭhānagāminī upekkhāsahagatāva hoti. Arūpajjhānāni pādakāni katvā uppāditamaggepi eseva nayo. Idha pana catukkanaye avitakkavicāramattassa dutiyajjhānassa abhāvā taṁ apanetvā sesānaṁ vasena yojetabbaṁ. Evaṁ pādakajjhānato vuṭṭhāya ye keci saṅkhāre sammasitvā nibbattitamaggassa āsannapadese vuṭṭhitasamāpatti attanā sadisabhāvaṁ karoti bhūmivaṇṇo viya godhāvaṇṇassa.

Dutiyattheravāde pana yato yato samāpattito vuṭṭhāya ye ye samāpattidhamme sammasitvā maggo nibbattito hoti, taṁtaṁsamāpattisadisova hoti. Tatrāpi ca vipassanāniyamo vuttanayeneva veditabbo.

Tatiyattheravāde attano ajjhāsayānurūpena yaṁ yaṁ jhānaṁ pādakaṁ katvā ye ye jhānadhamme sammasitvā maggo nibbattito, taṁtaṁjhānasadisova hoti. Pādakajjhānaṁ pana sammasitajjhānaṁ vā vinā ajjhāsayamatteneva taṁ na ijjhati. Etthāpi ca vipassanāniyamo vuttanayeneva veditabbo.

Ayaṁ vuccati sammāsamādhīti yā imesu catūsu jhānesu ekaggatā, ayaṁ pubbabhāge lokiyo, aparabhāge lokuttaro sammāsamādhi nāma vuccati. Evaṁ lokiyalokuttaravasena Dhammasenāpati maggasaccaṁ deseti. Tattha lokiyamagge sabbāneva maggaṅgāni yathānurūpaṁ chasu ārammaṇesu aññatarārammaṇāni honti. Lokuttaramagge pana catusaccappaṭivedhāya pavattassa ariyasāvakassa nibbānārammaṇaṁ avijjānusayasamugghātakaṁ paññācakkhu sammādiṭṭhi, tatthā sampannadiṭṭhissa taṁsampayutto tividhamicchāsaṅkappasamugghātako cetaso nibbānapadābhiniropano sammāsaṅkappo, tathā passantassa vitakkentassa ca taṁsampayuttāva catubbidhavacīduccaritasamugghātikā micchāvācāya virati sammāvācā, tathā viramantassa taṁsampayuttāva tividhamicchākammantasamucchedikā micchākammantā

တေသမ္ပိ ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ သောမနဿသဟဂတာပိ ဥပေက္ခာသဟဂတာပိ ဟောတိ၊ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ သောမနဿသဟဂတာဝ။

ပဉ္စမဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တိတမဂ္ဂေ ပန ဥပေက္ခာစိတ္တေကဂ္ဂတာဝသေန ဒွေ ဈာနင်္ဂါနိ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါနိ ဆ သတ္တ စေဝ။ အယမ္ပိ ဝိသေသော ဥဘယနိယမဝသေန ဟောတိ။ ဣမသ္မိံ ဟိ နယေ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿနာ သောမနဿသဟဂတာ ဝါ ဥပေက္ခာသဟဂတာ ဝါ ဟောတိ၊ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ဥပေက္ခာသဟဂတာဝ ဟောတိ။ အရူပဇ္ဈာနာနိ ပါဒကာနိ ကတွာ ဥပ္ပါဒိတမဂ္ဂေပိ ဧသေဝ နယော။ ဣဓ ပန စတုက္ကနယေ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တဿ ဒုတိယဇ္ဈာနဿ အဘာဝါ တံ အပနေတွာ သေသာနံ ဝသေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ယေ ကေစိ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ နိဗ္ဗတ္တိတမဂ္ဂဿ အာသန္နပဒေသေ ဝုဋ္ဌိတသမာပတ္တိ အတ္တနာ သဒိသဘာဝံ ကရောတိ ဘူမိဝဏ္ဏော ဝိယ ဂေါဓာဝဏ္ဏဿ။

ဒုတိယတ္ထေရဝါဒေ ပန ယတော ယတော သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ယေ ယေ သမာပတ္တိဓမ္မေ သမ္မသိတွာ မဂ္ဂေါ နိဗ္ဗတ္တိတော ဟောတိ၊ တံတံသမာပတ္တိသဒိသောဝ ဟောတိ။ တတြာပိ စ ဝိပဿနာနိယမော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတိယတ္ထေရဝါဒေ အတ္တနော အဇ္ဈာသယာနုရူပေန ယံ ယံ ဈာနံ ပါဒကံ ကတွာ ယေ ယေ ဈာနဓမ္မေ သမ္မသိတွာ မဂ္ဂေါ နိဗ္ဗတ္တိတော၊ တံတံဈာနသဒိသောဝ ဟောတိ။ ပါဒကဇ္ဈာနံ ပန သမ္မသိတဇ္ဈာနံ ဝါ ဝိနာ အဇ္ဈာသယမတ္တေနေဝ တံ န ဣဇ္ဈတိ။ ဧတ္ထာပိ စ ဝိပဿနာနိယမော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အယံ ဝုစ္စတိ သမ္မာသမာဓီတိ ယာ ဣမေသု စတူသု ဈာနေသု ဧကဂ္ဂတာ၊ အယံ ပုဗ္ဗဘာဂေ လောကိယော, အပရဘာဂေ လောကုတ္တရော သမ္မာသမာဓိ နာမ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ လောကိယလောကုတ္တရဝသေန ဓမ္မသေနာပတိ မဂ္ဂသစ္စံ ဒေသေတိ။ တတ္ထ လောကိယမဂ္ဂေ သဗ္ဗာနေဝ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ယထာနုရူပံ ဆသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏာနိ ဟောန္တိ။ လောကုတ္တရမဂ္ဂေ ပန စတုသစ္စပ္ပဋိဝေဓာယ ပဝတ္တဿ အရိယသာဝကဿ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ အဝိဇ္ဇာနုသယသမုဂ္ဃာတကံ ပညာစက္ခု သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ တထာ သမ္ပန္နဒိဋ္ဌိဿ တံသမ္ပယုတ္တော တိဝိဓမိစ္ဆာသင်္ကပ္ပသမုဂ္ဃာတကော စေတသော နိဗ္ဗာနပဒါဘိနိရောပနော သမ္မာသင်္ကပ္ပော၊ တထာ ပဿန္တဿ ဝိတက္ကေန္တဿ စ တံသမ္ပယုတ္တာဝ စတုဗ္ဗိဓဝစီဒုစ္စရိတသမုဂ္ဃာတိကာ မိစ္ဆာဝါစာယ ဝိရတိ သမ္မာဝါစာ၊ တထာ ဝိရမန္တဿ တံသမ္ပယုတ္တာဝ တိဝိဓမိစ္ဆာကမ္မန္တသမုစ္ဆေဒိကာ မိစ္ဆာကမ္မန္တာ

virati sammākammanto, tesaṁyeva cassa vācākammantānaṁ vodānabhūtā taṁsampayuttāva kuhanādisamucchedikā micchā-ājīvā virati sammā-ājīvo, tassāyevassa sammāvācākammantājīvasaṅkhātāya sīlabhūmiyaṁ patiṭṭhamānassa tadanurūpo taṁsampayuttova kosajjasamucchedako, anuppannuppannānaṁ akusalakusalānaṁ anuppādappahānuppādaṭṭhitisādhako ca vīriyārambho sammāvāyāmo, evaṁ vāyamantassa taṁsampayuttova micchāsativiniddhunako, kāyādīsu kāyānupassanādisādhako ca cetaso asammoso sammāsati, evaṁ anuttarāya satiyā suvihitacittārakkhassa taṁsampayuttāva micchāsamādhividdhaṁsikā cittekaggatā sammāsamādhi[1]. Esa lokuttaro ariyo aṭṭhaṅgiko maggo.

Yo saha lokiyena maggena dukkhanirodhagāminipaṭipadāti saṅkhyaṁ gato, so kho panesa maggo sammādiṭṭhisaṅkappānaṁ vijjāya sesadhammānaṁ caraṇena saṅgahitattā vijjā ceva caraṇañca. Tathā tesaṁ dvinnaṁ vipassanāyānena itaresaṁ samathayānena saṅgahitattā samatho ceva vipassanā ca. Tesaṁ dvinnaṁ paññākkhandhena tadanantarānaṁ tiṇṇaṁ sīlakkhandhena avasesānaṁ tiṇṇaṁ samādhikkhandhena adhipaññā-adhisīla-adhicittasikkhāhi ca saṅgahitattā khandhattayañceva sikkhattayañca hoti. Yena samannāgato ariyasāvako dassanasamatthehi cakkhūhi gamanasamatthehi ca pādehi samannāgato addhiko viya vijjācaraṇasampanno hutvā vipassanāyānena kāmasukhallikānuyogaṁ samathayānena attakilamathānuyoganti antadvayaṁ parivajjetvā majjhimapaṭipadaṁ paṭipanno paññākkhandhena mohakkhandhaṁ, sīlakkhandhena dosakkhandhaṁ, samādhikkhandhena ca lobhakkhandhaṁ padālento adhipaññāsikkhāya paññāsampadaṁ, adhisīlasikkhāya sīlasampadaṁ, adhicittasikkhāya samādhisampadanti tisso sampattiyo patvā amataṁ nibbānaṁ sacchikaroti. Ādimajjhapariyosānakalyāṇaṁ sattatiṁsabodhipakkhiyadhammaratanavicittaṁ sammattaniyāmasaṅkhātaṁ ariyabhūmiṁ okkanto hotīti.

Maggasaccaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Sammāsamādhīti (Sī, Ka)

ဝိရတိ သမ္မာကမ္မန္တော၊ တေသံယေဝ စဿ ဝါစာကမ္မန္တာနံ ဝေါဒါနဘူတာ တံသမ္ပယုတ္တာဝ ကုဟနာဒိသမုစ္ဆေဒိကာ မိစ္ဆာအာဇီဝါ ဝိရတိ သမ္မာအာဇီဝေါ၊ တဿာယေဝဿ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝသင်္ခါတာယ သီလဘူမိယံ ပတိဋ္ဌမာနဿ တဒနုရူပေါ တံသမ္ပယုတ္တောဝ ကောသဇ္ဇသမုစ္ဆေဒကော, အနုပ္ပန္နုပ္ပန္နာနံ အကုသလကုသလာနံ အနုပ္ပါဒပ္ပဟာနုပ္ပါဒဋ္ဌိတိသာဓကော စ ဝီရိယာရမ္ဘော သမ္မာဝါယာမော၊ ဧဝံ ဝါယမန္တဿ တံသမ္ပယုတ္တောဝ မိစ္ဆာသတိဝိနိဒ္ဓုနကော, ကာယာဒီသု ကာယာနုပဿနာဒိသာဓကော စ စေတသော အသမ္မောသော သမ္မာသတိ၊ ဧဝံ အနုတ္တရာယ သတိယာ သုဝိဟိတစိတ္တာရက္ခဿ တံသမ္ပယုတ္တာဝ မိစ္ဆာသမာဓိဝိဒ္ဓံသိကာ စိတ္တေကဂ္ဂတာ သမ္မာသမာဓိ[၁]။ ဧသ လောကုတ္တရော အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ။

ယော သဟ လောကိယေန မဂ္ဂေန ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါတိ သင်္ချံ ဂတော၊ သော ခေါ ပနေသ မဂ္ဂေါ သမ္မာဒိဋ္ဌိသင်္ကပ္ပါနံ ဝိဇ္ဇာယ သေသဓမ္မာနံ စရဏေန သင်္ဂဟိတတ္တာ ဝိဇ္ဇာ စေဝ စရဏဉ္စ။ တထာ တေသံ ဒွိန္နံ ဝိပဿနာယာနေန ဣတရေသံ သမထယာနေန သင်္ဂဟိတတ္တာ သမထော စေဝ ဝိပဿနာ စ။ တေသံ ဒွိန္နံ ပညာက္ခန္ဓေန တဒနန္တရာနံ တိဏ္ဏံ သီလက္ခန္ဓေန အဝသေသာနံ တိဏ္ဏံ သမာဓိက္ခန္ဓေန အဓိပညာအဓိသီလအဓိစိတ္တသိက္ခာဟိ စ သင်္ဂဟိတတ္တာ ခန္ဓတ္တယဉ္စေဝ သိက္ခတ္တယဉ္စ ဟောတိ။ ယေန သမန္နာဂတော အရိယသာဝကော ဒဿနသမတ္ထေဟိ စက္ခူဟိ ဂမနသမတ္ထေဟိ စ ပါဒေဟိ သမန္နာဂတော အဒ္ဓိကော ဝိယ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော ဟုတွာ ဝိပဿနာယာနေန ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂံ သမထယာနေန အတ္တကိလမထာနုယောဂန္တိ အန္တဒွယံ ပရိဝဇ္ဇေတွာ မဇ္ဈိမပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ပညာက္ခန္ဓေန မောဟက္ခန္ဓံ, သီလက္ခန္ဓေန ဒေါသက္ခန္ဓံ, သမာဓိက္ခန္ဓေန စ လောဘက္ခန္ဓံ ပဒါလေန္တော အဓိပညာသိက္ခာယ ပညာသမ္ပဒံ, အဓိသီလသိက္ခာယ သီလသမ္ပဒံ, အဓိစိတ္တသိက္ခာယ သမာဓိသမ္ပဒန္တိ တိဿော သမ္ပတ္တိယော ပတွာ အမတံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတိ။ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနကလျာဏံ သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မရတနဝိစိတ္တံ သမ္မတ္တနိယာမသင်္ခါတံ အရိယဘူမိံ ဩက္ကန္တော ဟောတီတိ။

မဂ္ဂသစ္စနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-သမ္မာသမာဓီတိ (သီ၊ က)

Saccapakiṇṇakavaṇṇanā

Catūsu pana saccesu bādhanalakkhaṇaṁ dukkhasaccaṁ, pabhavalakkhaṇaṁ samudayasaccaṁ, santilakkhaṇaṁ nirodhasaccaṁ, niyyānalakkhaṇaṁ maggasaccaṁ, apica pavattipavattakanivattinivattakalakkhaṇāni paṭipāṭiyā. Tathā saṅkhatataṇhā-asaṅkhatadassanalakkhaṇāni ca.

Kasmā pana cattāreva ariyasaccāni vuttāni anūnāni anadhikānīti ce? Aññassa asambhavato aññatarassa ca anapaneyyabhāvato. Na hi etehi aññaṁ adhikaṁ vā, etesaṁ vā ekampi apanetabbaṁ sambhoti. Yathāha—

> "Idha bhikkhave āgaccheyya samaṇo vā brāhmaṇo vā 'netaṁ[1] dukkhaṁ ariyasaccaṁ, aññaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ. Yaṁ samaṇena Gotamena desitaṁ, ahametaṁ[2] dukkhaṁ ariyasaccaṁ ṭhapetvā aññaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ paññapessāmī'ti netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti-ādi[3].

Yathā cāha—

> "Yo hi koci bhikkhave samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁ vadeyya 'netaṁ dukkhaṁ paṭhamaṁ ariyasaccaṁ, yaṁ samaṇena Gotamena desitaṁ, ahametaṁ dukkhaṁ paṭhamaṁ ariyasaccaṁ paccakkhāya aññaṁ dukkhaṁ paṭhamaṁ ariyasaccaṁ paññāpessāmī'ti netaṁ ṭhānaṁ vijjatī"ti-ādi[4].

Apica pavattimācikkhanto Bhagavā sahetukaṁ ācikkhi, nivattiñca sa-upāyaṁ. Iti pavattinivattitadubhayahetūnaṁ etapparamato cattāreva vuttāni. Tathā pariññeyya pahātabba sacchikātabba bhāvetabbānaṁ, taṇhāvatthutaṇhātaṇhānirodhataṇhānirodhūpāyānaṁ, ālaya ālayarāmatā-ālayasamugghāta-ālayasamugghātūpāyānañca vasenāpi cattāreva vuttānīti.

Ettha ca oḷārikattā sabbasattasādhāraṇattā ca suviññeyyanti dukkhasaccaṁ paṭhamaṁ vuttaṁ, tasseva hetudassanatthaṁ tadanantaraṁ samudayasaccaṁ,

1. Nayidaṁ (Syā, Ka) 2. Ahamidaṁ (Syā, Ka)
3. Gavesitabbaṁ. 4. Saṁ 3. 375 piṭṭhe.

သစ္စပကိဏ္ဏကဝဏ္ဏနာ

စတူသု ပန သစ္စေသု ဗာဓနလက္ခဏံ ဒုက္ခသစ္စံ၊ ပဘဝလက္ခဏံ သမုဒယသစ္စံ၊ သန္တိလက္ခဏံ နိရောဓသစ္စံ၊ နိယျာနလက္ခဏံ မဂ္ဂသစ္စံ၊ အပိစ ပဝတ္တိပဝတ္တကနိဝတ္တိနိဝတ္တကလက္ခဏာနိ ပဋိပါဋိယာ။ တထာ သင်္ခတတဏှာအသင်္ခတဒဿနလက္ခဏာနိ စ။

ကသ္မာ ပန စတ္တာရေဝ အရိယသစ္စာနိ ဝုတ္တာနိ အနူနာနိ အနဓိကာနီတိ စေ? အညဿ အသမ္ဘဝတော အညတရဿ စ အနပနေယျဘာဝတော။ န ဟိ ဧတေဟိ အညံ အဓိကံ ဝါ, ဧတေသံ ဝါ ဧကမ္ပိ အပနေတဗ္ဗံ သမ္ဘောတိ။ ယထာဟ—

> “ဣဓ ဘိက္ခဝေ အာဂစ္ဆေယျ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ‘နေတံ[1] ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ၊ အညံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ။ ယံ သမဏေန ဂေါတမေန ဒေသိတံ၊ အဟမေတံ[2] ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ဌပေတွာ အညံ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ ပညပေဿာမီ’တိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိအာဒိ[3]။

ယထာ စာဟ—

> “ယော ဟိ ကောစိ ဘိက္ခဝေ သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဧဝံ ဝဒေယျ ‘နေတံ ဒုက္ခံ ပဌမံ အရိယသစ္စံ၊ ယံ သမဏေန ဂေါတမေန ဒေသိတံ၊ အဟမေတံ ဒုက္ခံ ပဌမံ အရိယသစ္စံ ပစ္စက္ခါယ အညံ ဒုက္ခံ ပဌမံ အရိယသစ္စံ ပညပေဿာမီ’တိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိအာဒိ[4]။

အပိစ ပဝတ္တိမာစိက္ခန္တော ဘဂဝါ သဟေတုကံ အာစိက္ခိ၊ နိဝတ္တိဉ္စ သဉပါယံ။ ဣတိ ပဝတ္တိနိဝတ္တိတဒုဘယဟေတူနံ ဧတပ္ပရမတော စတ္တာရေဝ ဝုတ္တာနိ။ တထာ ပရိညေယျပဟာတဗ္ဗသစ္ဆိကာတဗ္ဗဘာဝေတဗ္ဗာနံ, တဏှာဝတ္ထုတဏှာတဏှာနိရောဓတဏှာနိရောဓူပါယာနံ, အာလယအာလယရာမတာအာလယသမုဂ္ဃာတအာလယသမုဂ္ဃာတူပါယာနဉ္စ ဝသေနာပိ စတ္တာရေဝ ဝုတ္တာနီတိ။

ဧတ္ထ စ ဩဠာရိကတ္တာ သဗ္ဗသတ္တသာဓာရဏတ္တာ စ သုဝိညေယျန္တိ ဒုက္ခသစ္စံ ပဌမံ ဝုတ္တံ၊ တဿေဝ ဟေတုဒဿနတ္ထံ တဒနန္တရံ သမုဒယသစ္စံ၊

၁-နယိဒံ (သျာ၊ က) ၂-အဟမိဒံ (သျာ၊ က)
၃-ဂဝေသိတဗ္ဗံ။ ၄-သံ ၃-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။

hetunirodhā phalanirodhoti ñāpanatthaṁ tato nirodhasaccaṁ, tadadhigamūpāyadassanatthaṁ ante maggasaccaṁ. Bhavasukhassādagadhitānaṁ vā sattānaṁ saṁvegajananatthaṁ paṭhamaṁ dukkhamāha, taṁ neva akataṁ āgacchati, na issaranimmānādito hoti, ito pana hotīti ñāpanatthaṁ tadanantaraṁ samudayaṁ, tato sahetukena dukkhena abhibhūtattā saṁviggamānasānaṁ dukkhanissaraṇagavesīnaṁ nissaraṇadassanena assāsajananatthaṁ nirodhaṁ, tato nirodhādhigamanatthaṁ nirodhasampāpakaṁ magganti ayametesaṁ kamo.

Etesu pana bhāro viya dukkhasaccaṁ daṭṭhabbaṁ, bhārādānamiva samudayasaccaṁ, bhāranikkhepanamiva nirodhasaccaṁ, bhāranikkhepanūpāyo viya maggasaccaṁ. Rogo viya vā[1] dukkhasaccaṁ, roganidānamiva samudayasaccaṁ, rogavūpasamo viya nirodhasaccaṁ, bhesajjamiva maggasaccaṁ. Dubbhikkhamiva vā dukkhasaccaṁ, dubbuṭṭhi viya samudayasaccaṁ, subhikkhamiva nirodhasaccaṁ, suvuṭṭhi viya maggasaccaṁ. Apica verīveramūlaverasamugghātaverasamugghātūpāyehi, visarukkharukkhamūlamūlūpacchedatadupacchedūpāyehi bhayabhayamūlanibbhayatadadhigamūpāyehi, orimatīramahoghapārimatīrataṁsampāpakavāyāmehi ca yojetvāpetāni upamāto veditabbānīti.

Sabbāneva panetāni saccāni paramatthena vedakakārakanibbutagamakābhāvato suññānīti veditabbāni. Tenetaṁ vuccati—

“Dukkhameva hi, na koci dukkhito,
Kārako na, kiriyāva vijjati.
Atthi nibbuti, na nibbuto pumā,
Maggamatthi, gamako na vijjatī”ti.

Atha vā—

Dhuvasubhasukhattasuññaṁ,
Purimadvaya’mattasuñña’mamatapadaṁ.
Dhuvasukha-attavirahito, maggo iti suññatā tesu.

Nirodhasuññāni vā tīṇi, nirodho ca sesattayasuñño. Phalasuñño vā ettha hetu samudaye dukkhassa abhāvato, magge ca nirodhassa, na phalena sagabbho pakativādīnaṁ pakati viya. Hetusuññañca phalaṁ dukkhasamudayānaṁ nirodhamaggānañca asamavāyā, na hetusamavetaṁ hetuphalaṁ samavāyavādīnaṁ[2] dvi-aṇukādi viya. Tenetaṁ vuccati—

1. Ca (Sī) 2. Hetuphalasamavāyavādīnaṁ (Sī, Abhi-Ṭṭha 2. 84 piṭṭhe ca)

ဟေတုနိရောဓာ ဖလနိရောဓောတိ ဉာပနတ္ထံ တတော နိရောဓသစ္စံ၊ တဒဓိဂမူပါယဒဿနတ္ထံ အန္တေ မဂ္ဂသစ္စံ။ ဘဝသုခဿာဒဂဓိတာနံ ဝါ သတ္တာနံ သံဝေဂဇနနတ္ထံ ပဌမံ ဒုက္ခမာဟ၊ တံ နေဝ အကတံ အာဂစ္ဆတိ၊ န ဣဿရနိမ္မာနာဒိတော ဟောတိ၊ ဣတော ပန ဟောတီတိ ဉာပနတ္ထံ တဒနန္တရံ သမုဒယံ၊ တတော သဟေတုကေန ဒုက္ခေန အဘိဘူတတ္တာ သံဝိဂ္ဂမာနသာနံ ဒုက္ခနိဿရဏဂဝေသီနံ နိဿရဏဒဿနေန အဿာသဇနနတ္ထံ နိရောဓံ၊ တတော နိရောဓာဓိဂမနတ္ထံ နိရောဓသမ္ပာပကံ မဂ္ဂန္တိ အယမေတေသံ ကမော။

ဧတေသု ပန ဘာရော ဝိယ ဒုက္ခသစ္စံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ဘာရာဒါနမိဝ သမုဒယသစ္စံ၊ ဘာရနိက္ခေပနမိဝ နိရောဓသစ္စံ၊ ဘာရနိက္ခေပနူပါယော ဝိယ မဂ္ဂသစ္စံ။ ရောဂေါ ဝိယ ဝါ[1] ဒုက္ခသစ္စံ၊ ရောဂနိဒါနမိဝ သမုဒယသစ္စံ၊ ရောဂဝူပသမော ဝိယ နိရောဓသစ္စံ၊ ဘေသဇ္ဇမိဝ မဂ္ဂသစ္စံ။ ဒုဗ္ဘိက္ခမိဝ ဝါ ဒုက္ခသစ္စံ၊ ဒုဗ္ဗုဋ္ဌိ ဝိယ သမုဒယသစ္စံ၊ သုဘိက္ခမိဝ နိရောဓသစ္စံ၊ သုဝုဋ္ဌိ ဝိယ မဂ္ဂသစ္စံ။ အပိစ ဝေရီဝေရမူလဝေရသမုဂ္ဃာတဝေရသမုဂ္ဃာတူပါယေဟိ, ဝိသရုက္ခရုက္ခမူလမူလုပစ္ဆေဒတဒုပစ္ဆေဒူပါယေဟိ, ဘယဘယမူလနိဗ္ဘယတဒဓိဂမူပါယေဟိ, ဩရိမတီရမဟောဃပါရိမတီရတံသမ္ပာပကဝါယာမေဟိ စ ယောဇေတွာပေတာနိ ဥပမာတော ဝေဒိတဗ္ဗာနီတိ။

သဗ္ဗာနေဝ ပနေတာနိ သစ္စာနိ ပရမတ္ထေန ဝေဒကကာရကနိဗ္ဗုတဂမကာဘာဝတော သုညာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

“ဒုက္ခမေဝ ဟိ, န ကောစိ ဒုက္ခိတော၊
ကာရကော န, ကိရိယာဝ ဝိဇ္ဇတိ။
အတ္ထိ နိဗ္ဗုတိ, န နိဗ္ဗုတော ပုမာ၊
မဂ္ဂမတ္ထိ, ဂမကော န ဝိဇ္ဇတီ”တိ။

အထ ဝါ—

ဓုဝသုဘသုခတ္တသုညံ၊ ပုရိမဒွယ’မတ္တသုည’မမတပဒံ။
ဓုဝသုခအတ္တဝိရဟိတော၊ မဂ္ဂေါ ဣတိ သုညတာ တေသု။

နိရောဓသုညာနိ ဝါ တီဏိ၊ နိရောဓော စ သေသတ္တယသုညော။ ဖလသုညော ဝါ ဧတ္ထ ဟေတု သမုဒယေ ဒုက္ခဿ အဘာဝတော, မဂ္ဂေ စ နိရောဓဿ၊ န ဖလေန သဂဗ္ဘော ပကတိဝါဒီနံ ပကတိ ဝိယ။ ဟေတုသုညဉ္စ ဖလံ ဒုက္ခသမုဒယာနံ နိရောဓမဂ္ဂါနဉ္စ အသမဝါယာ၊ န ဟေတုသမဝေတံ ဟေတုဖလံ သမဝါယဝါဒီနံ[2] ဒွိအဏုကာဒိ ဝိယ။ တေနေတံ ဝုစ္စတိ—

၁-စ (သီ) ၂-ဟေတုဖလသမဝါယဝါဒီနံ (သီ၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၈၄-ပိဋ္ဌေ စ)

"Tayamidha nirodhasuññaṁ, tayena tenāpi nibbutī suññā.
Suñño phalena hetu, phalampi taṁhetunā suññan"ti.

Sabbāneva saccāni aññamaññasabhāgāni avitathato attasuññato dukkarapaṭivedhato ca. Yathāha—

"Taṁ kiṁ maññasi Ānanda, katamaṁ nu kho dukkarataraṁ vā durabhisambhavataraṁ vā, yo dūratova sukhumena tāḷacchiggaḷena asanaṁ atipāteyya poṅkhānupoṅkhaṁ avirādhitaṁ, yo vā sattadhā[1] bhinnassa vālassa koṭiyā koṭiṁ paṭivijjheyyāti. Etadeva bhante dukkaratarañceva durabhisambhavatarañca. Yo vā sattadhā bhinnassa vālassa koṭiyā koṭiṁ paṭivijjheyyāti. Atha kho te Ānanda duppaṭivijjhataraṁ paṭivijjhanti, ye 'idaṁ dukkhan'ti yathābhūtaṁ paṭivijjhanti -pa- ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā'ti yathābhūtaṁ paṭivijjhantī"ti[2].

Visabhāgāni salakkhaṇavavatthānato. Purimāni ca dve sabhāgāni duravagāhatthena gambhīrattā lokiyattā sāsavattā ca, visabhāgāni phalahetubhedato pariññeyyapahātabbato ca. Pacchimānipi dve sabhāgāni gambhīrattena duravagāhattā lokuttarattā anāsavattā ca, visabhāgāni visayavisayībhedato sacchikātabbabhāvetabbato ca. Paṭhamatatiyāni cāpi sabhāgāni phalāpadesato, visabhāgāni saṅkhatāsaṅkhatato. Dutiyacatutthāni cāpi sabhāgāni hetu-apadesato, visabhāgāni ekantakusalākusalato. Paṭhamacatutthāni cāpi sabhāgāni saṅkhatato, visabhāgāni lokiyalokuttarato. Dutiyatatiyāni cāpi sabhāgāni nevasekkhanāsekkhabhāvato, visabhāgāni sārammaṇānārammaṇato.

Iti evaṁ pakārehi, nayehi ca vicakkhaṇo.
Vijaññā ariyasaccānaṁ, sabhāgavisabhāgatanti.

Sabbameva cettha dukkhaṁ ekavidhaṁ pavattibhāvato, duvidhaṁ nāmarūpato, tividhaṁ kāmarūpārūpūpapattibhavabhedato, catubbidhaṁ catu-āhārabhedato,

1. Satadhā (Sī, Ka) 2. Saṁ 3. 395 piṭṭhe.

"တယမိဓ နိရောဓသုညံ၊ တယေန တေနာပိ နိဗ္ဗုတိ သုညာ။
သုညော ဖလေန ဟေတု၊ ဖလမ္ပိ တံဟေတုနာ သုည"န္တိ။

သဗ္ဗာနေဝ သစ္စာနိ အညမညသဘာဂါနိ အဝိတထတော အတ္တသုညတော ဒုက္ကရပဋိဝေဓတော စ။ ယထာဟ—

"တံ ကိံ မညသိ အာနန္ဒ၊ ကတမံ နု ခေါ ဒုက္ကရတရံ ဝါ ဒုရဘိသမ္ဘဝတရံ ဝါ၊ ယော ဒူရတောဝ သုခုမေန တာဠစ္ဆိဂ္ဂဠေန အသနံ အတိပါတေယျ ပေါင်္ခါနုပေါင်္ခံ အဝိရာဓိတံ၊ ယော ဝါ သတ္တဓာ[၁] ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာတိ။ ဧတဒေဝ ဘန္တေ ဒုက္ကရတရဉ္စေဝ ဒုရဘိသမ္ဘဝတရဉ္စ။ ယော ဝါ သတ္တဓာ ဘိန္နဿ ဝါလဿ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိဝိဇ္ဈေယျာတိ။ အထ ခေါ တေ အာနန္ဒ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈတရံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ၊ ယေ 'ဣဒံ ဒုက္ခ'န္တိ ယထာဘူတံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ။ပ။ 'အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ'တိ ယထာဘူတံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တီ"တိ[၂]။

ဝိသဘာဂါနိ သလက္ခဏဝဝတ္ထာနတော။ ပုရိမာနိ စ ဒွေ သဘာဂါနိ ဒုရဝဂါဟတ္ထေန ဂမ္ဘီရတ္တာ လောကိယတ္တာ သာသဝတ္တာ စ၊ ဝိသဘာဂါနိ ဖလဟေတုဘေဒတော ပရိညေယျပဟာတဗ္ဗတော စ။ ပစ္ဆိမာနိပိ ဒွေ သဘာဂါနိ ဂမ္ဘီရတ္တေန ဒုရဝဂါဟတ္တာ လောကုတ္တရတ္တာ အနာသဝတ္တာ စ၊ ဝိသဘာဂါနိ ဝိသယဝိသယီဘေဒတော သစ္ဆိကာတဗ္ဗဘာဝေတဗ္ဗတော စ။ ပဌမတတိယာနိ စာပိ သဘာဂါနိ ဖလာပဒေသတော၊ ဝိသဘာဂါနိ သင်္ခတာသင်္ခတတော။ ဒုတိယစတုတ္ထာနိ စာပိ သဘာဂါနိ ဟေတုအပဒေသတော၊ ဝိသဘာဂါနိ ဧကန္တကုသလာကုသလတော။ ပဌမစတုတ္ထာနိ စာပိ သဘာဂါနိ သင်္ခတတော၊ ဝိသဘာဂါနိ လောကိယလောကုတ္တရတော။ ဒုတိယတတိယာနိ စာပိ သဘာဂါနိ နေဝသေက္ခနာသေက္ခဘာဝတော၊ ဝိသဘာဂါနိ သာရမ္မဏာနာရမ္မဏတော။

ဣတိ ဧဝံ ပကာရေဟိ၊ နယေဟိ စ ဝိစက္ခဏော။
ဝိဇညာ အရိယသစ္စာနံ၊ သဘာဂဝိသဘာဂတန္တိ။

သဗ္ဗမေဝ စေတ္ထ ဒုက္ခံ ဧကဝိဓံ ပဝတ္တိဘာဝတော၊ ဒုဝိဓံ နာမရူပတော၊ တိဝိဓံ ကာမရူပါရူပူပပတ္တိဘဝဘေဒတော၊ စတုဗ္ဗိဓံ စတုအာဟာရဘေဒတော၊

၁-သတဓာ (သီ၊ က) ၂-သံ ၃-၃၉၅-ပိဋ္ဌေ။

pañcavidhaṁ pañcupādānakkhandhabhedato. Samudayopi ekavidho pavattakabhāvato, duvidho diṭṭhisampayuttāsampayuttato, tividho kāmabhavavibhavataṇhābhedato, catubbidho catumaggappaheyyato, pañcavidho rūpābhinandanādibhedato, chabbidho chataṇhākāyabhedato. Nirodhopi ekavidho asaṅkhatadhātubhāvato, pariyāyato pana duvidho sa-upādisesa-anupādisesato, tividho bhavattayavūpasamato, catubbidho catumaggādhigamanīyato, pañcavidho pañcābhinandanavūpasamato, chabbidho chataṇhākāyakkhayabhedato. Maggopi ekavidho bhāvetabbato, duvidho samathavipassanābhedato, dassanabhāvanābhedato vā, tividho khandhattayabhedato. Ayaṁ hi sappadesattā nagaraṁ viya rajjena nippadesehi tīhi khandhehi saṅgahito. Yathāha—

> “Na kho āvuso Visākha ariyena aṭṭhaṅgikena maggena tayo khandhā saṅgahitā, tīhi ca kho āvuso Visākha khandhehi ariyo aṭṭhaṅgiko maggo saṅgahito. Yā cāvuso Visākha sammāvācā yo ca sammākammanto yo ca sammā-ājīvo, ime dhammā sīlakkhandhe saṅgahitā. Yo ca sammāvāyāmo yā ca sammāsati yo ca sammāsamādhi, ime dhammā samādhikkhandhe saṅgahitā. Yā ca sammādiṭṭhi yo ca sammāsaṅkappo, ime dhammā paññākkhandhe saṅgahitā”ti[1].

Catubbidho sotāpattimaggādivasena.

Apica sabbāneva saccāni ekavidhāni avitathattā, abhiññeyyattā vā. Duvidhāni lokiyalokuttarato, saṅkhatāsaṅkhatato vā. Tividhāni dassanabhāvanāhi pahātabbato appahātabbato nevapahātabbanāpahātabbato ca. Catubbidhāni pariññeyyapahātabbasacchikātabbabhāvetabbatoti.

Evaṁ ariyasaccānaṁ, dubbodhānaṁ budho vidhiṁ.
Anekabhedato jaññā, hitāya ca sukhāya cāti.

Saccapakiṇṇakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Ma 1. 375 piṭṭhe.

ပဉ္စဝိဓံ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓဘေဒတော။ သမုဒယောပိ ဧကဝိဓော ပဝတ္တကဘာဝတော၊ ဒုဝိဓော ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာသမ္ပယုတ္တတော၊ တိဝိဓော ကာမဘဝဝိဘဝတဏှာဘေဒတော၊ စတုဗ္ဗိဓော စတုမဂ္ဂပ္ပဟေယျတော၊ ပဉ္စဝိဓော ရူပါဘိနန္ဒနာဒိဘေဒတော၊ ဆဗ္ဗိဓော ဆတဏှာကာယဘေဒတော။ နိရောဓောပိ ဧကဝိဓော အသင်္ခတဓာတုဘာဝတော၊ ပရိယာယတော ပန ဒုဝိဓော သဥပါဒိသေသအနုပါဒိသေသတော၊ တိဝိဓော ဘဝတ္တယဝူပသမတော၊ စတုဗ္ဗိဓော စတုမဂ္ဂါဓိဂမနီယတော၊ ပဉ္စဝိဓော ပဉ္စာဘိနန္ဒနဝူပသမတော၊ ဆဗ္ဗိဓော ဆတဏှာကာယက္ခယဘေဒတော။ မဂ္ဂေါပိ ဧကဝိဓော ဘာဝေတဗ္ဗတော၊ ဒုဝိဓော သမထဝိပဿနာဘေဒတော, ဒဿနဘာဝနာဘေဒတော ဝါ၊ တိဝိဓော ခန္ဓတ္တယဘေဒတော။ အယံ ဟိ သပ္ပဒေသတ္တာ နဂရံ ဝိယ ရဇ္ဇေန နိပ္ပဒေသေဟိ တီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတော။ ယထာဟ—

> “န ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ အရိယေန အဋ္ဌင်္ဂိကေန မဂ္ဂေန တယော ခန္ဓာ သင်္ဂဟိတာ၊ တီဟိ စ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ခန္ဓေဟိ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ သင်္ဂဟိတော။ ယာ စာဝုသော ဝိသာခ သမ္မာဝါစာ ယော စ သမ္မာကမ္မန္တော ယော စ သမ္မာအာဇီဝေါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သီလက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ။ ယော စ သမ္မာဝါယာမော ယာ စ သမ္မာသတိ ယော စ သမ္မာသမာဓိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သမာဓိက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ။ ယာ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ယော စ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ပညာက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ”တိ[၁]။

စတုဗ္ဗိဓော သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒိဝသေန။

အပိစ သဗ္ဗာနေဝ သစ္စာနိ ဧကဝိဓာနိ အဝိတထတ္တာ, အဘိညေယျတ္တာ ဝါ။ ဒုဝိဓာနိ လောကိယလောကုတ္တရတော, သင်္ခတာသင်္ခတတော ဝါ။ တိဝိဓာနိ ဒဿနဘာဝနာဟိ ပဟာတဗ္ဗတော အပ္ပဟာတဗ္ဗတော နေဝပဟာတဗ္ဗနာပဟာတဗ္ဗတော စ။ စတုဗ္ဗိဓာနိ ပရိညေယျပဟာတဗ္ဗသစ္ဆိကာတဗ္ဗဘာဝေတဗ္ဗတောတိ။

ဧဝံ အရိယသစ္စာနံ၊ ဒုဗ္ဗောဓာနံ ဗုဓော ဝိဓိံ။
အနေကဘေဒတော ဇညာ၊ ဟိတာယ စ သုခါယ စာတိ။

သစ္စပကိဏ္ဏကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-မ ၁-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။

Idāni Dhammasenāpati Bhagavatā desitakkameneva ante saccacatukkaṁ niddisitvā “taṁ ñātaṭṭhena ñāṇan”ti-ādinā saccacatukkavasena sutamaye ñāṇaṁ nigametvā dasseti, evaṁ “sotāvadhāne paññā sutamaye ñāṇan”ti pubbe vuttaṁ sabbaṁ nigametvā dassetīti.

Saddhammappakāsiniyā Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya

Sutamayañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Sīlamayañāṇaniddesavaṇṇanā

37. Sīlamayañāṇaniddese **pañcāti** gaṇanaparicchedo. **Sīlānīti** paricchinnadhammanidassanaṁ. **Pariyantapārisuddhisīlan**ti-ādi pañcannaṁ sarūpato dassanaṁ. Pariyantapārisuddhīti-ādīsu yathā nīlavaṇṇayogato vatthampi nīlamassa atthīti nīlanti vuccati, evaṁ gaṇanavasena pariyanto paricchedo assā atthīti pariyantā, upasampannasīle patte anupasampannasīlassa avasānasabbhāvato vā pariyanto avasānaṁ assā atthīti pariyantā. Sapariyantāti vā vattabbe sakāralopo katoti veditabbo “dakaṁ dakāsayā pavisantī”ti[1] ettha ukāralopo viya. Parisuddhabhāvo pārisuddhi, pariyantā ca sā pārisuddhi cāti pariyantapārisuddhi, pariyantapārisuddhisaṅkhātaṁ sīlaṁ pariyantapārisuddhisīlaṁ. Vuttapaṭipakkhena na pariyantāti **apariyantā,** natthi etissā pariyantotipi apariyantā, vuddho etissā pariyantotipi apariyantā. Samādānato pabhuti akhaṇḍitattā khaṇḍitāpi katapaṭikammattā cittuppādamattakenāpi malena virahitattā ca parisuddhajātimaṇi viya sudhantasuparikammakatasuvaṇṇaṁ viya ca parisuddhattā ariyamaggassa padaṭṭhānabhūtā anūnaṭṭhena **paripuṇṇā.** Diṭṭhiyā pahīnattā diṭṭhiparāmāsena aggahitattā **aparāmaṭṭhā,** ayaṁ te sīle dosoti kenaci codakena parāmasituṁ asakkuṇeyyattā vā aparāmaṭṭhā. Arahattaphalakkhaṇe sabbadarathapaṭippassaddhiyā **paṭippassaddhi. Anupasampannānan**ti anavasesasamādānavasena sīlasampadāya bhusaṁ sampannāti upasampannā, na upasampannā anupasampannā. Tesaṁ anupasampannānaṁ.

---

1. Saṁ 2. 70; Aṁ 1. 342 piṭṭhesu.

ဣဒါနိ ဓမ္မသေနာပတိ ဘဂဝတာ ဒေသိတက္ကမေနေဝ အန္တေ သစ္စစတုက္ကံ နိဒ္ဒိသိတွာ “တံ ဉာတဋ္ဌေန ဉာဏ”န္တိအာဒိနာ သစ္စစတုက္ကဝသေန သုတမယေ ဉာဏံ နိဂမေတွာ ဒဿေတိ၊ ဧဝံ “သောတာဝဓာနေ ပညာ သုတမယေ ဉာဏ”န္တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တံ သဗ္ဗံ နိဂမေတွာ ဒဿေတီတိ။

သဒ္ဓမ္မပ္ပကာသိနိယာ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ

သုတမယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သီလမယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃၇။ သီလမယဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ပဉ္စာတိ** ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ **သီလာနီတိ** ပရိစ္ဆိန္နဓမ္မနိဒဿနံ။ **ပရိယန္တပါရိသုဒ္ဓိသီလ**န္တိအာဒိ ပဉ္စန္နံ သရူပတော ဒဿနံ။ ပရိယန္တပါရိသုဒ္ဓီတိအာဒီသု ယထာ နီလဝဏ္ဏယောဂတော ဝတ္ထမ္ပိ နီလမဿ အတ္ထီတိ နီလန္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ဂဏနဝသေန ပရိယန္တော ပရိစ္ဆေဒေါ အဿာ အတ္ထီတိ ပရိယန္တာ၊ ဥပသမ္ပန္နသီလေ ပတ္တေ အနုပသမ္ပန္နသီလဿ အဝသာနသဗ္ဘာဝတော ဝါ ပရိယန္တော အဝသာနံ အဿာ အတ္ထီတိ ပရိယန္တာ။ သပရိယန္တာတိ ဝါ ဝတ္တဗ္ဗေ သကာရလောပေါ ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော “ဒကံ ဒကာသယာ ပဝိသန္တီ”တိ[၁] ဧတ္ထ ဥကာရလောပေါ ဝိယ။ ပရိသုဒ္ဓဘာဝေါ ပါရိသုဒ္ဓိ၊ ပရိယန္တာ စ သာ ပါရိသုဒ္ဓိ စာတိ ပရိယန္တပါရိသုဒ္ဓိ၊ ပရိယန္တပါရိသုဒ္ဓိသင်္ခါတံ သီလံ ပရိယန္တပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ ဝုတ္တပဋိပက္ခေန န ပရိယန္တာတိ **အပရိယန္တာ၊** နတ္ထိ ဧတိဿာ ပရိယန္တောတိပိ အပရိယန္တာ၊ ဝုဍ္ဎော ဧတိဿာ ပရိယန္တောတိပိ အပရိယန္တာ။ သမာဒါနတော ပဘုတိ အခဏ္ဍိတတ္တာ ခဏ္ဍိတာပိ ကတပဋိကမ္မတ္တာ စိတ္တုပ္ပါဒမတ္တကေနာပိ မလေန ဝိရဟိတတ္တာ စ ပရိသုဒ္ဓဇာတိမဏိ ဝိယ သုဓန္တသုပရိကမ္မကတသုဝဏ္ဏံ ဝိယ စ ပရိသုဒ္ဓတ္တာ အရိယမဂ္ဂဿ ပဒဋ္ဌာနဘူတာ အနူနဋ္ဌေန **ပရိပုဏ္ဏာ။** ဒိဋ္ဌိယာ ပဟီနတ္တာ ဒိဋ္ဌိပရာမာသေန အဂ္ဂဟိတတ္တာ **အပရာမဋ္ဌာ၊** အယံ တေ သီလေ ဒေါသောတိ ကေနစိ စောဒကေန ပရာမသိတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ ဝါ အပရာမဋ္ဌာ။ အရဟတ္တဖလက္ခဏေ သဗ္ဗဒရထပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ။ အနုပသမ္ပန္နာန**န္တိ အနဝသေသသမာဒါနဝသေန သီလသမ္ပဒါယ ဘုသံ သမ္ပန္နာတိ ဥပသမ္ပန္နာ၊ န ဥပသမ္ပန္နာ အနုပသမ္ပန္နာ။ တေသံ အနုပသမ္ပန္နာနံ။

၁-သံ ၂-၇၀၊ အံ ၁-၃၄၂-ပိဋ္ဌေသု။

Pariyantasikkhāpadānanti ettha sikkhitabbaṭṭhena sikkhā, koṭṭhāsaṭṭhena padāni, sikkhitabbakoṭṭhāsānīti attho. Apica sīle patiṭṭhitena uparipattabbattā sabbe kusalā dhammā sikkhā, sīlāni tāsaṁ sikkhānaṁ patiṭṭhaṭṭhena padānīti sikkhānaṁ padattā sikkhāpadāni, pariyantāni sikkhāpadāni etesanti pariyantasikkhāpadā. Tesaṁ pariyantasikkhāpadānaṁ. Ettha ca dve pariyantā sikkhāpadapariyanto ca kālapariyanto ca. Katamo sikkhāpadapariyanto? Upāsakopāsikānaṁ yathāsamādānavasena ekaṁ vā dve vā tīṇi vā cattāri vā pañca vā aṭṭha vā dasa vā sikkhāpadāni honti, sikkhamānasāmaṇerasāmaṇerīnaṁ dasa sikkhāpadāni. Ayaṁ sikkhāpadapariyanto. Katamo kālapariyanto? Upāsakopāsikā dānaṁ dadamānā parivesanapariyantaṁ sīlaṁ samādiyanti, vihāragatā vihārapariyantaṁ sīlaṁ samādiyanti, ekaṁ vā dve vā tayo vā bhiyyo vā rattindivāni paricchedaṁ katvā sīlaṁ samādiyanti. Ayaṁ kālapariyanto. Imesu dvīsu pariyantesu sikkhāpadaṁ pariyantaṁ katvā samādinnaṁ sīlaṁ vītikkamanena vā maraṇena vā paṭippassambhati, kālaṁ pariyantaṁ katvā samādinnaṁ taṁtaṁkālātikkamena paṭippassambhati.

Apariyantasikkhāpadānanti—

"Nava koṭisahassāni, asīti satakoṭiyo.
Paññāsa satasahassāni, chattiṁsa ca punāpare.

Ete saṁvaravinayā, Sambuddhena pakāsitā.
Peyyālamukhena niddiṭṭhā, sikkhā vinayasaṁvare"ti—

evaṁ gaṇanavasena pariyantānampi sikkhāpadānaṁ anavasesasamādānabhāvavasena lābhayasañāti-aṅgajīvitahetu adiṭṭhapariyantabhāvavasena uparirakkhitabbasīlaparicchedābhāvavasena ca natthi etesaṁ pariyantoti apariyantāni, apariyantāni sikkhāpadāni etesanti apariyantasikkhāpadā. Tesaṁ apariyantasikkhāpadānaṁ, vuddhapariyantasikkhāpadānanti vā attho.

Puthujjanakalyāṇakānanti-ādīsu—

"Puthūnaṁ jananādīhi, kāraṇehi puthujjano.
Puthujjanantogadhattā, puthuvāyaṁ jano iti"—

vuttaputhujjanalakkhaṇānatikkamepi—

ပရိယန္တသိက္ခာပဒါနန္တိ ဧတ္ထ သိက္ခိတဗ္ဗဋ္ဌေန သိက္ခာ၊ ကောဋ္ဌာသဋ္ဌေန ပဒါနိ၊ သိက္ခိတဗ္ဗကောဋ္ဌာသာနီတိ အတ္ထော။ အပိစ သီလေ ပတိဋ္ဌိတေန ဥပရိပတ္တဗ္ဗတ္တာ သဗ္ဗေ ကုသလာ ဓမ္မာ သိက္ခာ၊ သီလာနိ တာသံ သိက္ခာနံ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန ပဒါနီတိ သိက္ခာနံ ပဒတ္တာ သိက္ခာပဒါနိ၊ ပရိယန္တာနိ သိက္ခာပဒါနိ ဧတေသန္တိ ပရိယန္တသိက္ခာပဒါ။ တေသံ ပရိယန္တသိက္ခာပဒါနံ။ ဧတ္ထ စ ဒွေ ပရိယန္တာ သိက္ခာပဒပရိယန္တော စ ကာလပရိယန္တော စ။ ကတမော သိက္ခာပဒပရိယန္တော? ဥပါသကောပါသိကာနံ ယထာသမာဒါနဝသေန ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ စတ္တာရိ ဝါ ပဉ္စ ဝါ အဋ္ဌ ဝါ ဒသ ဝါ သိက္ခာပဒါနိ ဟောန္တိ၊ သိက္ခမာနသာမဏေရသာမဏေရီနံ ဒသ သိက္ခာပဒါနိ။ အယံ သိက္ခာပဒပရိယန္တော။ ကတမော ကာလပရိယန္တော? ဥပါသကောပါသိကာ ဒါနံ ဒဒမာနာ ပရိဝေသနပရိယန္တံ သီလံ သမာဒိယန္တိ၊ ဝိဟာရဂတာ ဝိဟာရပရိယန္တံ သီလံ သမာဒိယန္တိ၊ ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ တယော ဝါ ဘိယျော ဝါ ရတ္တိန္ဒိဝါနိ ပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ သီလံ သမာဒိယန္တိ။ အယံ ကာလပရိယန္တော။ ဣမေသု ဒွီသု ပရိယန္တေသု သိက္ခာပဒံ ပရိယန္တံ ကတွာ သမာဒိန္နံ သီလံ ဝီတိက္ကမနေန ဝါ မရဏေန ဝါ ပဋိပ္ပဿမ္ဘတိ၊ ကာလံ ပရိယန္တံ ကတွာ သမာဒိန္နံ တံတံကာလာတိက္ကမေန ပဋိပ္ပဿမ္ဘတိ။

အပရိယန္တသိက္ခာပဒါနန္တိ—

"နဝ ကောဋိသဟဿာနိ၊ အသီတိ သတကောဋိယော။
ပညာသ သတသဟဿာနိ၊ ဆတ္တိံသ စ ပုနာပရေ။

ဧတေ သံဝရဝိနယာ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေန ပကာသိတာ။
ပေယျာလမုခေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာ၊ သိက္ခာ ဝိနယသံဝရေ"တိ—

ဧဝံ ဂဏနဝသေန ပရိယန္တာနမ္ပိ သိက္ခာပဒါနံ အနဝသေသသမာဒါနဘာဝဝသေန လာဘယသဉာတိအင်္ဂဇီဝိတဟေတု အဒိဋ္ဌပရိယန္တဘာဝဝသေန ဥပရိရက္ခိတဗ္ဗသီလပရိစ္ဆေဒါဘာဝဝသေန စ နတ္ထိ ဧတေသံ ပရိယန္တောတိ အပရိယန္တာနိ၊ အပရိယန္တာနိ သိက္ခာပဒါနိ ဧတေသန္တိ အပရိယန္တသိက္ခာပဒါ။ တေသံ အပရိယန္တသိက္ခာပဒါနံ၊ ဝုဍ္ဎပရိယန္တသိက္ခာပဒါနန္တိ ဝါ အတ္ထော။

ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကာနန္တိအာဒီသု—

"ပုထူနံ ဇနနာဒီဟိ၊ ကာရဏေဟိ ပုထုဇ္ဇနော။
ပုထုဇ္ဇနန္တောဂဓတ္တာ၊ ပုထုဝါယံ ဇနော ဣတိ"—

ဝုတ္တပုထုဇ္ဇနလက္ခဏာနတိက္ကမေပိ—

“Duve puthujjanā vuttā, Buddhenādiccabandhunā.
Andho puthujjano eko, kalyāṇeko puthujjano”ti—

Vuttaputhujjanadvaye kalyāṇadhammasamāgamena andhaputhujjanabhāvaṁ atikkamma kalyāṇaputhujjanabhāve ṭhitānaṁ puthujjanakalyāṇakānaṁ kalyāṇaputhujjanānanti vuttaṁ hoti. Puthujjanesu vā kalyāṇakānaṁ puthujjanakalyāṇakānaṁ.

Kusaladhamme yuttānanti ettha **kusala**saddo tāva ārogyānavajjachekasukhavipākesu dissati. Ayaṁ hi “kacci nu bhoto kusalaṁ, kacci bhoto anāmayan”ti-ādīsu[1] ārogyedissati. “Katamo pana bhante kāyasamācāro kusalo, yo kho mahārāja kāyasamācāro anavajjo”ti ca[2] “puna caparaṁ bhante etadānuttariyaṁ yathā Bhagavā dhammaṁ deseti kusalesu dhammesū”ti ca[3] evamādīsu anavajje. “Kusalo tvaṁ rathassa aṅgapaccaṅgānaṁ[4], kusalā naccagītassa sikkhitā cāturitthiyo”ti-ādīsu[5] cheke. “Kusalānaṁ bhikkhave dhammānaṁ samādānahetu[6]. Kusalassa kammassa katattā upacitattā”ti-ādīsu[7] sukhavipāke. Svāyamidha ārogyepi anavajjepi sukhavipākepi vaṭṭati.

Vacanattho panettha kucchite pāpake dhamme salayanti calayanti kampenti viddhaṁsentīti kusalā, kucchitena vā ākārena sayanti pavattantīti kusā, te kuse lunanti chindantīti kusalā, kucchitānaṁ vā sānato tanukaraṇato kusaṁ, ñāṇaṁ. Tena kusena lātabbā gahetabbā pavattetabbāti kusalā, yathā vā kusā ubhayabhāgagataṁ hatthappadesaṁ lunanti, evamimepi uppannānuppannabhāvena ubhayabhāgagataṁ saṁkilesapakkhaṁ lunanti, tasmā kusā viya lunantīti kusalā. Apica ārogyaṭṭhena anavajjaṭṭhena kosallasambhūtaṭṭhena vā kusalā. Idha pana yasmā vipassanākusalameva adhippetaṁ, tasmā sese vihāya tasseva dassanatthaṁ “kusaladhamme”ti ekavacanaṁ katanti veditabbaṁ. Vipassanā kusaladhamme sātaccakiriyatāya sakkaccakāritāya ca yuttānanti attho.

Sekkhapariyante paripūrakārīnanti ettha tīsu sikkhāsu jātātipi sekkhā, sattannaṁ sekkhānaṁ etetipi sekkhā, sayameva sikkhantītipi

1. Khu 5. 327; Khu 6. 77 piṭṭhādīsu.
2. Ma 2. 318 piṭṭhe.
3. Dī 3. 84 piṭṭhe.
4. Ma 2. 58 piṭṭhe.
5. Khu 6. 156 piṭṭhe.
6. Dī 3. 48 piṭṭhe.
7. Abhi 1. 104 piṭṭhādīsu.

“ဒုဝေ ပုထုဇ္ဇနာ ဝုတ္တာ၊ ဗုဒ္ဓေနာဒိစ္စဗန္ဓုနာ။
အန္ဓော ပုထုဇ္ဇနော ဧကော၊ ကလျာဏေကော ပုထုဇ္ဇနော”တိ—

ဝုတ္တပုထုဇ္ဇနဒွယေ ကလျာဏဓမ္မသမာဂမေန အန္ဓပုထုဇ္ဇနဘာဝံ အတိက္ကမ္မ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနဘာဝေ ဌိတာနံ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကာနံ ကလျာဏပုထုဇ္ဇနာနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပုထုဇ္ဇနေသု ဝါ ကလျာဏကာနံ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကာနံ။

ကုသလဓမ္မေ ယုတ္တာနန္တိ ဧတ္ထ **ကုသလ**သဒ္ဒေါ တာဝ အာရောဂျာနဝဇ္ဇဆေကသုခဝိပါကေသု ဒိဿတိ။ အယံ ဟိ ‘‘ကစ္စိ နု ဘောတော ကုသလံ၊ ကစ္စိ ဘောတော အနာမယ’’န္တိအာဒီသု[1] အာရောဂျေ ဒိဿတိ။ “ကတမော ပန ဘန္တေ ကာယသမာစာရော ကုသလော၊ ယော ခေါ မဟာရာဇ ကာယသမာစာရော အနဝဇ္ဇော”တိ စ[2] ‘‘ပုန စပရံ ဘန္တေ ဧတဒါနုတ္တရိယံ ယထာ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေတိ ကုသလေသု ဓမ္မေသူ”တိ စ[3] ဧဝမာဒီသု အနဝဇ္ဇေ။ “ကုသလော တွံ ရထဿ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ[4]၊ ကုသလာ နစ္စဂီတဿ သိက္ခိတာ စာတုရိတ္ထိယော’’တိအာဒီသု[5] ဆေကေ။ “ကုသလာနံ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာနံ သမာဒါနဟေတု[6]။ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ”တိအာဒီသု[7] သုခဝိပါကေ။ သွာယမိဓ အာရောဂျေပိ အနဝဇ္ဇေပိ သုခဝိပါကေပိ ဝဋ္ဋတိ။

ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ ကုစ္ဆိတေ ပါပကေ ဓမ္မေ သလယန္တိ စလယန္တိ ကမ္ပေန္တိ ဝိဒ္ဓံသေန္တီတိ ကုသလာ၊ ကုစ္ဆိတေန ဝါ အာကာရေန သယန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ကုသာ၊ တေ ကုသေ လုနန္တိ ဆိန္ဒန္တီတိ ကုသလာ၊ ကုစ္ဆိတာနံ ဝါ သာနတော တနုကရဏတော ကုသံ၊ ဉာဏံ။ တေန ကုသေန လာတဗ္ဗာ ဂဟေတဗ္ဗာ ပဝတ္တေတဗ္ဗာတိ ကုသလာ၊ ယထာ ဝါ ကုသာ ဥဘယဘာဂဂတံ ဟတ္ထပ္ပဒေသံ လုနန္တိ၊ ဧဝမိမေပိ ဥပ္ပန္နာနုပ္ပန္နဘာဝေန ဥဘယဘာဂဂတံ သံကိလေသပက္ခံ လုနန္တိ၊ တသ္မာ ကုသာ ဝိယ လုနန္တီတိ ကုသလာ။ အပိစ အာရောဂျဋ္ဌေန အနဝဇ္ဇဋ္ဌေန ကောသလ္လသမ္ဘူတဋ္ဌေန ဝါ ကုသလာ။ ဣဓ ပန ယသ္မာ ဝိပဿနာကုသလမေဝ အဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ သေသေ ဝိဟာယ တဿေဝ ဒဿနတ္ထံ “ကုသလဓမ္မေ”တိ ဧကဝစနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိပဿနာကုသလဓမ္မေ သာတစ္စကိရိယတာယ သက္ကစ္စကာရိတာယ စ ယုတ္တာနန္တိ အတ္ထော။

သေက္ခပရိယန္တေ ပရိပူရကာရီနန္တိ ဧတ္ထ တီသု သိက္ခာသု ဇာတာတိပိ သေက္ခာ၊ သတ္တန္နံ သေက္ခာနံ ဧတေတိပိ သေက္ခာ၊ သယမေဝ သိက္ခန္တီတိပိ

၁-ခု ၅-၃၂၇၊ ခု ၆-၇၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၂-မ ၂-၃၁၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဒီ ၃-၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၂-၅၈-ပိဋ္ဌေ။
၅-ခု ၆-၁၅၆-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဒီ ၃-၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၇-အဘိ ၁-၁၀၄-ပိဋ္ဌာဒီသု။

sekkhā. Sotāpattimaggaphalasakadāgāmimaggaphala-anāgāmimaggaphala-arahattamaggadhammā. Te sekkhā dhammā pariyante avasāne etassa, te vā sekkhā dhammā pariyanto paricchedo etassāti sekkhapariyanto. Tasmiṁ sekkhapariyante dhammeti sambandho. Paripūraṁ paripuṇṇataṁ karontīti paripūrakārino, paripūrakāro paripūrakiriyā etesaṁ atthīti vā paripūrakārino. Tesaṁ sotāpattimaggassa pubbabhāgabhūte sekkhapariyante paṭipadādhamme vipassanāpāripūriyā paripūrakārīnaṁ. **Kāye ca jīvite ca anapekkhānan**ti ettha **kāye**ti sarīre. Sarīraṁ hi asucisañcayato kucchitānañca kesādīnaṁ cakkhurogādīnañca rogasatānaṁ āyabhūtattā kāyoti vuccati. **Jīvite**ti jīvitindriye. Taṁ hi jīvanti tenāti jīvitanti vuccati. Natthi etesaṁ apekkhāti anapekkhā, nissinehāti attho. Tesaṁ tasmiṁ kāye ca jīvite ca anapekkhānaṁ.

Idāni tesaṁ tesu anapekkhattassa kāraṇaṁ dassento **pariccattajīvitānan**ti āha. Bhagavato ācariyassa vā sakajīvitapariccāgeneva hi te kilamamānepi kāye vinassamānepi jīvite anapekkhā hontīti. **Sattannaṁ sekkhānan**ti sikkhantīti sekkhāti laddhanāmānaṁ sotāpattimaggaṭṭhādīnaṁ sattannaṁ ariyapuggalānaṁ. **Tathāgatasāvakānan**ti Tathāgatassa sāvakānaṁ. Aṭṭhapi hi ariyapuggalā savanante ariyāya jātiyā jātattā Bhagavato desanaṁ anusiṭṭhiṁ aveccappasādayogena sakkaccaṁ suṇantīti sāvakā. Tesupi arahattaphalaṭṭheyeva visesetvā dassento **khīṇāsavānan**ti āha, arahattamaggañāṇena parikkhīṇasabbāsavānanti attho. **Paccekabuddhānan**ti taṁ taṁ kāraṇaṁ paṭicca ekova anācariyako catusaccaṁ bujjhitavāti Paccekabuddho. Tādisānaṁ Paccekabuddhānaṁ.

Tathāgatānanti ettha aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā Tathāgato—tathā āgatoti Tathāgato, tathā gatoti Tathāgato, tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato, tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato, tathadassitāya Tathāgato, tathavāditāya Tathāgato, tathā kāritāya Tathāgato, abhibhavanaṭṭhena Tathāgato.

သေက္ခာ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဖလသကဒါဂါမိမဂ္ဂဖလအနာဂါမိမဂ္ဂဖလအရဟတ္တမဂ္ဂဓမ္မာ။ တေ သေက္ခာ ဓမ္မာ ပရိယန္တေ အဝသာနေ ဧတဿ, တေ ဝါ သေက္ခာ ဓမ္မာ ပရိယန္တော ပရိစ္ဆေဒေါ ဧတဿာတိ သေက္ခပရိယန္တော။ တသ္မိံ သေက္ခပရိယန္တေ ဓမ္မေတိ သမ္ဗန္ဓော။ ပရိပူရံ ပရိပုဏ္ဏတံ ကရောန္တီတိ ပရိပူရကာရိနော၊ ပရိပူရကာရော ပရိပူရကိရိယာ ဧတေသံ အတ္ထီတိ ဝါ ပရိပူရကာရိနော။ တေသံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ ပုဗ္ဗဘာဂဘူတေ သေက္ခပရိယန္တေ ပဋိပဒါဓမ္မေ ဝိပဿနာပါရိပူရိယာ ပရိပူရကာရီနံ။ **ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခာန**န္တိ ဧတ္ထ **ကာယေ**တိ သရီရေ။ သရီရံ ဟိ အသုစိသဉ္စယတော ကုစ္ဆိတာနဉ္စ ကေသာဒီနံ စက္ခုရောဂါဒီနဉ္စ ရောဂသတာနံ အာယဘူတတ္တာ ကာယောတိ ဝုစ္စတိ။ **ဇီဝိတေ**တိ ဇီဝိတိန္ဒြိယေ။ တံ ဟိ ဇီဝန္တိ တေနာတိ ဇီဝိတန္တိ ဝုစ္စတိ။ နတ္ထိ ဧတေသံ အပေက္ခာတိ အနပေက္ခာ၊ နိဿိနေဟာတိ အတ္ထော။ တေသံ တသ္မိံ ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခာနံ။

ဣဒါနိ တေသံ တေသု အနပေက္ခတ္တဿ ကာရဏံ ဒဿေန္တော **ပရိစ္စတ္တဇီဝိတာန**န္တိ အာဟ။ ဘဂဝတော အာစရိယဿ ဝါ သကဇီဝိတပရိစ္စာဂေနေဝ ဟိ တေ ကိလမမာနေပိ ကာယေ ဝိနဿမာနေပိ ဇီဝိတေ အနပေက္ခာ ဟောန္တီတိ။ **သတ္တန္နံ သေက္ခာန**န္တိ သိက္ခန္တီတိ သေက္ခာတိ လဒ္ဓနာမာနံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌာဒီနံ သတ္တန္နံ အရိယပုဂ္ဂလာနံ။ **တထာဂတသာဝကာန**န္တိ တထာဂတဿ သာဝကာနံ။ အဋ္ဌပိ ဟိ အရိယပုဂ္ဂလာ သဝနန္တေ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတတ္တာ ဘဂဝတော ဒေသနံ အနုသိဋ္ဌိံ အဝေစ္စပ္ပသာဒယောဂေန သက္ကစ္စံ သုဏန္တီတိ သာဝကာ။ တေသုပိ အရဟတ္တဖလဋ္ဌေယေဝ ဝိသေသေတွာ ဒဿေန္တော **ခီဏာသဝါန**န္တိ အာဟ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေန ပရိက္ခီဏသဗ္ဗာသဝါနန္တိ အတ္ထော။ **ပစ္စေကဗုဒ္ဓါန**န္တိ တံ တံ ကာရဏံ ပဋိစ္စ ဧကောဝ အနာစရိယကော စတုသစ္စံ ဗုဇ္ဈိတဝါတိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ။ တာဒိသာနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ။

တထာဂတာနန္တိ ဧတ္ထ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ တထာဂတော— တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော၊ တထဒဿိတာယ တထာဂတော၊ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော၊ တထာ ကာရိတာယ တထာဂတော၊ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော။

Kathaṁ Bhagavā **tathā āgatoti Tathāgato?** Yathā sabbalokahitāya ussukkamāpannā purimakā Sammāsambuddhā āgatā. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yenābhinīhārena purimakā Bhagavanto āgatā, teneva amhākampi Bhagavā āgato. Atha vā yathā purimakā Bhagavanto dānasīlanekkhammapaññāvīriyakhantisaccādhiṭṭhānamettupekkhāsaṅkhātā dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samatiṁsa pāramiyo pūretvā aṅgapariccāgaṁ nayanadhanarajjaputtadārapariccāganti ime pañca mahāpariccāge pariccajitvā, pubbayogapubbacariyadhammakkhānañātatthacariyādayo pūretvā buddhicariyāya[1] koṭiṁ patvā āgatā, tathā amhākampi Bhagavā āgato. Yathā ca purimakā Bhagavanto cattāro satipaṭṭhāne cattāro sammappadhāne cattāro iddhipāde pañcindriyāni pañca balāni satta bojjhaṅge ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāvetvā brūhetvā āgatā, tathā amhākampi Bhagavā āgatoti Tathāgato.

Yatheva Dīpaṅkarabuddha-ādayo,
Sabbaññubhāvaṁ Munayo idhāgatā.
Tathā ayaṁ Sakyamunīpi āgato,
Tathāgato vuccati tena cakkhumāti. (1)

Kathaṁ **tathā gatoti Tathāgato?** Yathā sampatijātā purimakā Bhagavanto gatā. Kathañca te gatā? Te hi sampatijātā samehi pādehi pathaviyaṁ patiṭṭhāya uttarenamukhā sattapadavītihārena gatā. Yathāha "sampatijāto Ānanda bodhisatto samehi pādehi pathaviyaṁ patiṭṭhahitvā uttarābhimukho sattapadavītihārena gacchati setamhi chatte anudhārayamāne, sabbā ca disā anuviloketi, āsabhiñca vācaṁ bhāsati 'aggohamasmi lokassa, jeṭṭhohamasmi lokassa, seṭṭhohamasmi lokassa, ayamantimā jāti, natthi dāni punabbhāvo'ti"[2]. Tañcassa gamanaṁ tathaṁ ahosi avitathaṁ anekesaṁ visesādhigamānaṁ pubbanimittabhāvena. Yaṁ hi so sampatijāto samehi pādehi patiṭṭhahi, idamassa caturiddhipādapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, uttaramukhabhāvo panassa sabbalokuttarabhāvassa pubbanimittaṁ, sattapadavītihāro sattabojjhaṅgaratanapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, "suvaṇṇadaṇḍā vītipatanti cāmarā"ti[3]

1. Buddhacariyāya (Syā, Ka)
2. Ma 3. 164; Dī 2. 13 piṭṭhesu.
3. Khu 1. 386 piṭṭhe.

ကထံ ဘဂဝါ **တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော?** ယထာ သဗ္ဗလောကဟိတာယ ဥဿုက္ကမာပန္နာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အာဂတာ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယေနာဘိနီဟာရေန ပုရိမကာ ဘဂဝန္တော အာဂတာ၊ တေနေဝ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော။ အထ ဝါ ယထာ ပုရိမကာ ဘဂဝန္တော ဒါနသီလနေက္ခမ္မပညာဝီရိယခန္တိသစ္စာဓိဋ္ဌာနမေတ္တုပေက္ခာသင်္ခါတာ ဒသ ပါရမိယော ဒသ ဥပပါရမိယော ဒသ ပရမတ္ထပါရမိယောတိ သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ အင်္ဂပရိစ္စာဂံ နယနဓနရဇ္ဇပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂန္တိ ဣမေ ပဉ္စ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇိတွာ, ပုဗ္ဗယောဂပုဗ္ဗစရိယဓမ္မက္ခာနဉာတတ္ထစရိယာဒယော ပူရေတွာ ဗုဒ္ဓိစရိယာယ[1] ကောဋိံ ပတွာ အာဂတာ၊ တထာ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော။ ယထာ စ ပုရိမကာ ဘဂဝန္တော စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနေ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒေ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ပဉ္စ ဗလာနိ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ ဗြူဟေတွာ အာဂတာ၊ တထာ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတောတိ တထာဂတော။

ယထေဝ ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓအာဒယော၊
သဗ္ဗညုဘာဝံ မုနယော ဣဓာဂတာ။
တထာ အယံ သကျမုနီပိ အာဂတော၊
တထာဂတော ဝုစ္စတိ တေန စက္ခုမာတိ။ (၁)

ကထံ **တထာ ဂတောတိ တထာဂတော?** ယထာ သမ္ပတိဇာတာ ပုရိမကာ ဘဂဝန္တော ဂတာ။ ကထဉ္စ တေ ဂတာ? တေ ဟိ သမ္ပတိဇာတာ သမေဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ ဥတ္တရေနမုခါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန ဂတာ။ ယထာဟ "သမ္ပတိဇာတော အာနန္ဒ ဗောဓိသတ္တော သမေဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌဟိတွာ ဥတ္တရာဘိမုခေါ သတ္တပဒဝီတိဟာရေန ဂစ္ဆတိ သေတမှိ ဆတ္တေ အနုဓာရယမာနေ၊ သဗ္ဗာ စ ဒိသာ အနုဝိလောကေတိ၊ အာသဘိဉ္စ ဝါစံ ဘာသတိ 'အဂ္ဂေါဟမသ္မိ လောကဿ၊ ဇေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿ၊ သေဋ္ဌောဟမသ္မိ လောကဿ၊ အယမန္တိမာ ဇာတိ၊ နတ္ထိ ဒါနိ ပုနဗ္ဘဝေါ'တိ"[၂]။ တဉ္စဿ ဂမနံ တထံ အဟောသိ အဝိတထံ အနေကေသံ ဝိသေသာဓိဂမာနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘာဝေန။ ယံ ဟိ သော သမ္ပတိဇာတော သမေဟိ ပါဒေဟိ ပတိဋ္ဌဟိ၊ ဣဒမဿ စတုရိဒ္ဓိပါဒပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ ဥတ္တရမုခဘာဝေါ ပနဿ သဗ္ဗလောကုတ္တရဘာဝဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ သတ္တပဒဝီတိဟာရော သတ္တဗောဇ္ဈင်္ဂရတနပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ "သုဝဏ္ဏဒဏ္ဍာ ဝီတိပတန္တိ စာမရာ"တိ[၃]

၁-ဗုဒ္ဓစရိယာယ (သျာ၊ က) ၂-မ ၃-၁၆၄၊ ဒီ ၂-၁၃-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-ခု ၁-၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။

ettha vuttacāmarukkhepo pana sabbatitthiyanimmathanassa pubbanimittaṁ, setacchattadhāraṇaṁ arahattaphalavimuttivaravimalasetacchattapaṭilābhassa pubbanimittaṁ sabbādisānuvilokanaṁ sabbaññutānāvaraṇañāṇapaṭilābhassa pubbanimittaṁ, āsabhivācābhāsanaṁ pana appaṭivattiyavaradhammacakkappavattanassa pubbanimittaṁ. Tathāyaṁ Bhagavāpi gato. Tañcassa gamanaṁ tathaṁ ahosi avitathaṁ tesaṁyeva visesādhigamānaṁ pubbanimittabhāvena. Tenāhu porāṇā—

"Muhuttajātova Gavaṁpatī yathā,
Samehi pādehi Phusī vasundharaṁ.
So vikkamī satta padāni Gotamo,
Setañca chattaṁ anudhārayuṁ marū.

Gantvāna so satta padāni Gotamo,
Disā vilokesi samā samantato.
Aṭṭhaṅgupetaṁ giramabbhudīrayi,
Sīho yathā pabbatamuddhaniṭṭhito"ti.

Evaṁ tathā gatoti Tathāgato.

Atha vā yathā purimakā Bhagavanto, ayampi Bhagavā tatheva nekkhammena kāmacchandaṁ -pa- paṭhamajjhānena nīvaraṇe -pa- aniccānupassanāya niccasaññaṁ -pa- arahattamaggena sabbakilese pahāya gato. Evampi tathā gatoti Tathāgato. (2)

Kathaṁ **tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato?** Pathavīdhātuyā kakkhaḷattalakkhaṇaṁ tathaṁ avitathaṁ, āpodhātuyā paggharaṇalakkhaṇaṁ, tejodhātuyā uṇhattalakkhaṇaṁ, vāyodhātuyā vitthambhanalakkhaṇaṁ, ākāsadhātuyā asamphuṭṭhalakkhaṇaṁ, viññāṇadhātuyā vijānanalakkhaṇaṁ.

Rūpassa rūppanalakkhaṇaṁ, vedanāya vedayitalakkhaṇaṁ, saññāya sañjānanalakkhaṇaṁ, saṅkhārānaṁ abhisaṅkharaṇalakkhaṇaṁ, viññāṇassa vijānanalakkhaṇaṁ.

Vitakkassa abhiniropanalakkhaṇaṁ, vicārassa anumajjanalakkhaṇaṁ, pītiyā pharaṇalakkhaṇaṁ, sukhassa sātalakkhaṇaṁ, cittekaggatāya avikkhepalakkhaṇaṁ, phassassa phusanalakkhaṇaṁ.

ဧတ္ထ ဝုတ္တစာမရုက္ခေပေါ ပန သဗ္ဗတိတ္ထိယနိမ္မထနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ သေတစ္ဆတ္တဓာရဏံ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိဝရဝိမလသေတစ္ဆတ္တပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ သဗ္ဗာဒိသာနုဝိလောကနံ သဗ္ဗညုတာနာဝရဏဉာဏပဋိလာဘဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ၊ အာသဘိဝါစာဘာသနံ ပန အပ္ပဋိဝတ္တိယဝရဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ တထာယံ ဘဂဝါပိ ဂတော။ တဉ္စဿ ဂမနံ တထံ အဟောသိ အဝိတထံ တေသံယေဝ ဝိသေသာဓိဂမာနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တဘာဝေန။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

"မုဟုတ္တဇာတောဝ ဂဝံပတီ ယထာ၊
သမေဟိ ပါဒေဟိ ဖုသီ ဝသုန္ဓရံ။
သော ဝိက္ကမီ သတ္တ ပဒါနိ ဂေါတမော၊
သေတဉ္စ ဆတ္တံ အနုဓာရယုံ မရူ။

ဂန္တွာန သော သတ္တ ပဒါနိ ဂေါတမော၊
ဒိသာ ဝိလောကေသိ သမာ သမန္တတော။
အဋ္ဌင်္ဂုပေတံ ဂိရမဗ္ဘုဒီရယိ၊
သီဟော ယထာ ပဗ္ဗတမုဒ္ဓနိဋ္ဌိတော"တိ။

ဧဝံ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။

အထ ဝါ ယထာ ပုရိမကာ ဘဂဝန္တော၊ အယမ္ပိ ဘဂဝါ တထေဝ နေက္ခမ္မေန ကာမစ္ဆန္ဒံ။ပ။ ပဌမဇ္ဈာနေန နီဝရဏေ။ပ။ အနိစ္စာနုပဿနာယ နိစ္စသညံ။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန သဗ္ဗကိလေသေ ပဟာယ ဂတော။ ဧဝမ္ပိ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ (၂)

ကထံ **တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော?** ပထဝီဓာတုယာ ကက္ခဠတ္တလက္ခဏံ တထံ အဝိတထံ၊ အာပေါဓာတုယာ ပဂ္ဃရဏလက္ခဏံ၊ တေဇောဓာတုယာ ဥဏှတ္တလက္ခဏံ၊ ဝါယောဓာတုယာ ဝိတ္ထမ္ဘနလက္ခဏံ၊ အာကာသဓာတုယာ အသမ္ဖုဋ္ဌလက္ခဏံ၊ ဝိညာဏဓာတုယာ ဝိဇာနနလက္ခဏံ။

ရူပဿ ရုပ္ပနလက္ခဏံ၊ ဝေဒနာယ ဝေဒယိတလက္ခဏံ၊ သညာယ သဉ္ဇာနနလက္ခဏံ၊ သင်္ခါရာနံ အဘိသင်္ခရဏလက္ခဏံ၊ ဝိညာဏဿ ဝိဇာနနလက္ခဏံ။

ဝိတက္ကဿ အဘိနိရောပနလက္ခဏံ၊ ဝိစာရဿ အနုမဇ္ဇနလက္ခဏံ၊ ပီတိယာ ဖရဏလက္ခဏံ၊ သုခဿ သာတလက္ခဏံ၊ စိတ္တေကဂ္ဂတာယ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ၊ ဖဿဿ ဖုသနလက္ခဏံ။

Saddhindriyassa adhimokkhalakkhaṇaṁ, vīriyindriyassa paggahalakkhaṇaṁ, satindriyassa upaṭṭhānalakkhaṇaṁ, samādhindriyassa avikkhepalakkhaṇaṁ, paññindriyassa pajānanalakkhaṇaṁ.

Saddhābalassa assaddhiye akampiyalakkhaṇaṁ, vīriyabalassa kosajje, satibalassa muṭṭhassacce, samādhibalassa uddhacce, paññābalassa avijjāya akampiyalakkhaṇaṁ.

Satisambojjhaṅgassa upaṭṭhānalakkhaṇaṁ, dhammavicayasambojjhaṅgassa pavicayalakkhaṇaṁ, vīriyasambojjhaṅgassa paggahalakkhaṇaṁ, pītisambojjhaṅgassa pharaṇalakkhaṇaṁ, passaddhisambojjhaṅgassa upasamalakkhaṇaṁ, samādhisambojjhaṅgassa avikkhepalakkhaṇaṁ, upekkhāsambojjhaṅgassa paṭisaṅkhānalakkhaṇaṁ.

Sammādiṭṭhiyā dassanalakkhaṇaṁ, sammāsaṅkappassa abhiniropanalakkhaṇaṁ, sammāvācāya pariggahalakkhaṇaṁ, sammākammantassa samuṭṭhānalakkhaṇaṁ, sammā-ājīvassa vodānalakkhaṇaṁ, sammāvāyāmassa paggahalakkhaṇaṁ, sammāsatiyā upaṭṭhānalakkhaṇaṁ, sammāsamādhissa avikkhepalakkhaṇaṁ.

Avijjāya aññāṇalakkhaṇaṁ, saṅkhārānaṁ cetanālakkhaṇaṁ, viññāṇassa vijjānanalakkhaṇaṁ, nāmassa namanalakkhaṇaṁ, rūpassa ruppanalakkhaṇaṁ, saḷāyatanassa āyatanalakkhaṇaṁ, phassassa phusanalakkhaṇaṁ, vedanāya vedayitalakkhaṇaṁ, taṇhāya hetulakkhaṇaṁ, upādānassa gahaṇalakkhaṇaṁ, bhavassa āyūhanalakkhaṇaṁ, jātiyā nibbattilakkhaṇaṁ, jarāya jīraṇalakkhaṇaṁ, maraṇassa cutilakkhaṇaṁ.

Dhātūnaṁ suññatālakkhaṇaṁ, āyatanānaṁ āyatanalakkhaṇaṁ, satipaṭṭhānānaṁ upaṭṭhānalakkhaṇaṁ, sammappadhānānaṁ padahanalakkhaṇaṁ, iddhipādānaṁ ijjhanalakkhaṇaṁ, indriyānaṁ adhipatilakkhaṇaṁ, balānaṁ akampiyalakkhaṇaṁ, bojjhaṅgānaṁ niyyānalakkhaṇaṁ, maggassa hetulakkhaṇaṁ.

Saccānaṁ tathalakkhaṇaṁ, samathassa avikkhepalakkhaṇaṁ, vipassanāya anupassanālakkhaṇaṁ, samathavipassanānaṁ ekarasalakkhaṇaṁ, yuganaddhānaṁ anativattanalakkhaṇaṁ.

Sīlavisuddhiyā saṁvaralakkhaṇaṁ, cittavisuddhiyā avikkhepalakkhaṇaṁ, diṭṭhivisuddhiyā dassanalakkhaṇaṁ.

သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ အဓိမောက္ခလက္ခဏံ၊ ဝီရိယိန္ဒြိယဿ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ၊ သတိန္ဒြိယဿ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ သမာဓိန္ဒြိယဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ၊ ပညိန္ဒြိယဿ ပဇာနနလက္ခဏံ။

သဒ္ဓါဗလဿ အဿဒ္ဓိယေ အကမ္ပိယလက္ခဏံ၊ ဝီရိယဗလဿ ကောသဇ္ဇေ၊ သတိဗလဿ မုဋ္ဌဿစ္စေ၊ သမာဓိဗလဿ ဥဒ္ဓစ္စေ၊ ပညာဗလဿ အဝိဇ္ဇာယ အကမ္ပိယလက္ခဏံ။

သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ပဝိစယလက္ခဏံ၊ ဝီရိယသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ၊ ပီတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဖရဏလက္ခဏံ၊ ပဿဒ္ဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ဥပသမလက္ခဏံ၊ သမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ၊ ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ပဋိသင်္ခါနလက္ခဏံ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဒဿနလက္ခဏံ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပဿ အဘိနိရောပနလက္ခဏံ၊ သမ္မာဝါစာယ ပရိဂ္ဂဟလက္ခဏံ၊ သမ္မာကမ္မန္တဿ သမုဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ သမ္မာအာဇီဝဿ ဝေါဒါနလက္ခဏံ၊ သမ္မာဝါယာမဿ ပဂ္ဂဟလက္ခဏံ၊ သမ္မာသတိယာ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ သမ္မာသမာဓိဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ။

အဝိဇ္ဇာယ အညာဏလက္ခဏံ၊ သင်္ခါရာနံ စေတနာလက္ခဏံ၊ ဝိညာဏဿ ဝိဇာနနလက္ခဏံ၊ နာမဿ နမနလက္ခဏံ၊ ရူပဿ ရုပ္ပနလက္ခဏံ၊ သဠာယတနဿ အာယတနလက္ခဏံ၊ ဖဿဿ ဖုသနလက္ခဏံ၊ ဝေဒနာယ ဝေဒယိတလက္ခဏံ၊ တဏှာယ ဟေတုလက္ခဏံ၊ ဥပါဒါနဿ ဂဟဏလက္ခဏံ၊ ဘဝဿ အာယူဟနလက္ခဏံ၊ ဇာတိယာ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ၊ ဇရာယ ဇီရဏလက္ခဏံ၊ မရဏဿ စုတိလက္ခဏံ။

ဓာတူနံ သုညတာလက္ခဏံ၊ အာယတနာနံ အာယတနလက္ခဏံ၊ သတိပဋ္ဌာနာနံ ဥပဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ သမ္မပ္ပဓာနာနံ ပဒဟနလက္ခဏံ၊ ဣဒ္ဓိပါဒါနံ ဣဇ္ဈနလက္ခဏံ၊ ဣန္ဒြိယာနံ အဓိပတိလက္ခဏံ၊ ဗလာနံ အကမ္ပိယလက္ခဏံ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ နိယျာနလက္ခဏံ၊ မဂ္ဂဿ ဟေတုလက္ခဏံ။

သစ္စာနံ တထလက္ခဏံ၊ သမထဿ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ၊ ဝိပဿနာယ အနုပဿနာလက္ခဏံ၊ သမထဝိပဿနာနံ ဧကရသလက္ခဏံ၊ ယုဂနဒ္ဓါနံ အနတိဝတ္တနလက္ခဏံ။

သီလဝိသုဒ္ဓိယာ သံဝရလက္ခဏံ၊ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိယာ အဝိက္ခေပလက္ခဏံ၊ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိယာ ဒဿနလက္ခဏံ။

ပဋိသံ-ဋ္ဌ ၁—၁၃

Khaye ñāṇassa samucchedalakkhaṇaṁ, anuppāde ñāṇassa passaddhilakkhaṇaṁ.

Chandassa mūlalakkhaṇaṁ, manasikārassa samuṭṭhānalakkhaṇaṁ, phassassa samodhānalakkhaṇaṁ, vedanāya samosaraṇalakkhaṇaṁ, samādhissa pamukhalakkhaṇaṁ, satiyā ādhipateyyalakkhaṇaṁ, paññāya tatuttarilakkhaṇaṁ, vimuttiyā sāralakkhaṇaṁ, amatogadhassa nibbānassa pariyosānalakkhaṇaṁ tathaṁ avitathaṁ. Etaṁ tathalakkhaṇaṁ ñāṇagatiyā āgato avirajjhitvā patto anuppattoti Tathāgato. Evaṁ tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato. (3)

Kathaṁ **tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato?** Tathadhammā nāma cattāri ariyasaccani. Yathāha "cattārimāni bhikkhave tathāni avitathāni anaññathāni. Katamāni cattāri, 'idaṁ dukkhan'ti bhikkhave tathametaṁ avitathametaṁ anaññathametan"ti[1] vitthāro. Tāni ca Bhagavā abhisambuddhoti tathānaṁ abhisambuddhattā Tathāgatoti vuccati. Abhisambodhattho hi ettha gatasaddo.

Apica jarāmaraṇassa jātipaccayasambhūtasamudāgataṭṭho tatho avitatho anaññatho -pa-. Saṅkhārānaṁ avijjāpaccayasambhūtasamudāgataṭṭho tatho avitatho anaññatho. Tathā avijjāya saṅkhārānaṁ paccayaṭṭho tatho avitatho anaññatho -pa-. Jātiyā jarāmaraṇassa paccayaṭṭho tatho avitatho anaññatho. Taṁ sabbaṁ Bhagavā abhisambuddho. Tasmāpi tathānaṁ abhisambuddhattā Tathāgato. Evaṁ tathadhamme yāthāvato abhisambuddhoti Tathāgato. (4)

Kathaṁ **tathadassitāya Tathāgato? Bhagavā** yaṁ sadevake loke -pa- sadevamanussāya aparimāṇāsu lokadhātūsu aparimāṇānaṁ sattānaṁ cakkhudvāre āpāthaṁ āgacchantaṁ rūpārammaṇaṁ nāma atthi,taṁ sabbākārena jānāti passati. Evaṁ jānatā passatā ca tena taṁ iṭṭhāniṭṭhādivasena vā diṭṭhasutamutaviññātesu labbhamānakapadavasena vā "katamaṁ taṁ rūpaṁ rūpāyatanaṁ, yaṁ rūpaṁ catunnaṁ mahābhūtānaṁ upādāya vaṇṇanibhā sanidassanaṁ sappaṭighaṁ nīlaṁ pītakan"ti-ādinā[2] nayena anekehināmehi terasahi vārehi dvipaññāsāya nayehi vibhajjamānaṁ tathameva hoti, vitathaṁ

1. Saṁ 3. 377 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 162 piṭṭhe.

ခယေ ဉာဏဿ သမုစ္ဆေဒလက္ခဏံ၊ အနုပ္ပါဒေ ဉာဏဿ ပဿဒ္ဓိလက္ခဏံ။

ဆန္ဒဿ မူလလက္ခဏံ၊ မနသိကာရဿ သမုဋ္ဌာနလက္ခဏံ၊ ဖဿဿ သမောဓာနလက္ခဏံ၊ ဝေဒနာယ သမောသရဏလက္ခဏံ၊ သမာဓိဿ ပမုခလက္ခဏံ၊ သတိယာ အာဓိပတေယျလက္ခဏံ၊ ပညာယ တတုတ္တရိလက္ခဏံ၊ ဝိမုတ္တိယာ သာရလက္ခဏံ၊ အမတောဂဓဿ နိဗ္ဗာနဿ ပရိယောသာနလက္ခဏံ တထံ အဝိတထံ။ ဧတံ တထလက္ခဏံ ဉာဏဂတိယာ အာဂတော အဝိရဇ္ဈိတွာ ပတ္တော အနုပ္ပတ္တောတိ တထာဂတော။ ဧဝံ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော။ (၃)

ကထံ **တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော**? တထဓမ္မာ နာမ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ ယထာဟ "စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ တထာနိ အဝိတထာနိ အနညထာနိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ၊ 'ဣဒံ ဒုက္ခ'န္တိ ဘိက္ခဝေ တထမေတံ အဝိတထမေတံ အနညထမေတ"န္တိ[၁] ဝိတ္ထာရော။ တာနိ စ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ။ အဘိသမ္ဗောဓတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ။

အပိစ ဇရာမရဏဿ ဇာတိပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော။ပ။ သင်္ခါရာနံ အဝိဇ္ဇာပစ္စယသမ္ဘူတသမုဒါဂတဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော။ တထာ အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော။ပ။ ဇာတိယာ ဇရာမရဏဿ ပစ္စယဋ္ဌော တထော အဝိတထော အနညထော။ တံ သဗ္ဗံ ဘဂဝါ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ တသ္မာပိ တထာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတော။ ဧဝံ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော။ (၄)

ကထံ **တထဒဿိတာယ တထာဂတော**? ဘဂဝါ ယံ သဒေဝကေ လောကေ။ပ။ သဒေဝမနုဿာယ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ စက္ခုဒွါရေ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္တံ ရူပါရမ္မဏံ နာမ အတ္ထိ၊ တံ သဗ္ဗာကာရေန ဇာနာတိ ပဿတိ။ ဧဝံ ဇာနတာ ပဿတာ စ တေန တံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိဝသေန ဝါ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတေသု လဗ္ဘမာနကပဒဝသေန ဝါ "ကတမံ တံ ရူပံ ရူပါယတနံ၊ ယံ ရူပံ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ဝဏ္ဏနိဘာ သနိဒဿနံ သပ္ပဋိဃံ နီလံ ပီတက"န္တိအာဒိနာ[၂] နယေန အနေကေဟိ နာမေဟိ တေရသဟိ ဝါရေဟိ ဒွိပညာသာယ နယေဟိ ဝိဘဇ္ဇမာနံ တထမေဝ ဟောတိ၊ ဝိတထံ

၁-သံ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။

natthi. Esa nayo sotadvārādīsupi āpāthamāgacchantesu saddādīsu. Vuttampi cetaṁ Bhagavatā “yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- sadevamanussāya diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ pattaṁ pariyesitaṁ anuvicaritaṁ manasā, tamahaṁ jānāmi, tamahaṁ abbhaññāsiṁ, taṁ Tathāgatassa viditaṁ, taṁ Tathāgato na upaṭṭhāsī”ti[1]. Evaṁ tathadassitāya Tathāgato. Tattha tathadassī-atthe Tathāgatoti padasambhavo veditabbo. (5)

Kathaṁ **tathavāditāya Tathāgato**? Yaṁ rattiṁ Bhagavā Bodhimaṇḍe Aparājitapallaṅke nisinno catunnaṁ[2] mārānaṁ matthakaṁ madditvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho, yañca rattiṁ yamakasālānamantare anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi, etthantare pañcacattālīsavassaparimāṇe kāle paṭhamabodhiyāpi majjhimabodhiyāpi pacchimabodhiyāpi yaṁ Bhagavatā bhāsitaṁ Suttaṁ Geyyaṁ -pa- Vedallaṁ, taṁ sabbaṁ atthato ca byañjanato ca anavajjaṁ anupavajjaṁ anūnamanadhikaṁ sabbākāraparipuṇṇaṁ rāgamadanimmadanaṁ dosamohamadanimmadanaṁ, natthi tattha vālaggamattampi pakkhalitaṁ, sabbaṁ taṁ ekamuddikāya lañchitaṁ viya, ekanāḷikāya mitaṁ viya, ekatulāya tulitaṁ viya, ca tathameva hoti. Yathāha “yañca Cunda rattiṁ Tathāgato anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambujjhati, yañca rattiṁ anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyati, yaṁ etasmiṁ antare bhāsati lapati niddisati, sabbaṁ taṁ tathameva hoti, no aññathā. Tasmā ‘tathāgato’ti vuccatī”ti[3]. Gada-attho hi ettha gatasaddo. Evaṁ tathavāditāya Tathāgato.

Apica āgadanaṁ āgado, vacananti attho. Tatho aviparīto āgado assāti dakārassa takāraṁ katvā Tathāgatoti evametasmiṁ atthe padasiddhi veditabbā. (6)

Kathaṁ **tathākāritāya Tathāgato?** Bhagavato hi vācāya kāyo anulometi, kāyassāpi vācā, tasmā yathāvādī tathākārī yathākārī tathāvādī ca hoti. Evaṁ bhūtassa cassa yathā vācā, kāyopi tathā gato pavattoti attho. Yathā ca kāyo, vācāpi

---

1. Aṁ 1. 333 piṭṭhe.
2. Tiṇṇaṁ (Sī, Aṁ-Ṭṭha 1. 85; Ma-Ṭṭha 1. 52; Dī-Ṭṭha 1. 65 piṭṭhesupi) Gaṇṭhipade pana passitabbaṁ.
3. Dī 3. 111 piṭṭhe.

နတ္ထိ။ ဧသ နယော သောတဒွါရာဒီသုပိ အာပါထမာဂစ္ဆန္တေသု သဒ္ဒါဒီသု။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ “ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ။ပ။သဒေဝမနုဿာယ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ ပတ္တံ ပရိယေသိတံ အနုဝိစရိတံ မနသာ၊ တမဟံ ဇာနာမိ၊ တမဟံ အဗ္ဘညာသိံ၊ တံ တထာဂတဿ ဝိဒိတံ၊ တံ တထာဂတော န ဥပဋ္ဌာသီ”တိ[၁]။ ဧဝံ တထဒဿိတာယ တထာဂတော။ တတ္ထ တထဒဿီ-အတ္ထေ တထာဂတောတိ ပဒသမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ (၅)

ကထံ **တထဝါဒိတာယ တထာဂတော**? ယံ ရတ္တိံ ဘဂဝါ ဗောဓိမဏ္ဍေ အပရာဇိတပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော စတုန္နံ[၂] မာရာနံ မတ္ထကံ မဒ္ဒိတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ ယဉ္စ ရတ္တိံ ယမကသာလာနမန္တရေ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ၊ ဧတ္ထန္တရေ ပဉ္စစတ္တာလီသဝဿပရိမာဏေ ကာလေ ပဌမဗောဓိယာပိ မဇ္ဈိမဗောဓိယာပိ ပစ္ဆိမဗောဓိယာပိ ယံ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ သုတ္တံ ဂေယျံ။ပ။ ဝေဒလ္လံ၊ တံ သဗ္ဗံ အတ္ထတော စ ဗျဉ္ဇနတော စ အနဝဇ္ဇံ အနုပဝဇ္ဇံ အနူနမနဓိကံ သဗ္ဗာကာရပရိပုဏ္ဏံ ရာဂမဒနိမ္မဒနံ ဒေါသမောဟမဒနိမ္မဒနံ၊ နတ္ထိ တတ္ထ ဝါလဂ္ဂမတ္တမ္ပိ ပက္ခလိတံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဧကမုဒ္ဒိကာယ လဉ္ဆိတံ ဝိယ, ဧကနာဠိကာယ မိတံ ဝိယ, ဧကတုလာယ တုလိတံ ဝိယ, စ တထမေဝ ဟောတိ။ ယထာဟ “ယဉ္စ စုန္ဒ ရတ္တိံ တထာဂတော အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတိ၊ ယဉ္စ ရတ္တိံ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဘာသတိ လပတိ နိဒ္ဒိသတိ၊ သဗ္ဗံ တံ တထမေဝ ဟောတိ၊ နော အညထာ။ တသ္မာ ‘တထာဂတော’တိ ဝုစ္စတီ”တိ[၃]။ ဂဒအတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ။ ဧဝံ တထဝါဒိတာယ တထာဂတော။

အပိစ အာဂဒနံ အာဂဒေါ၊ ဝစနန္တိ အတ္ထော။ တထော အဝိပရီတော အာဂဒေါ အဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဧဝမေတသ္မိံ အတ္ထေ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (၆)

ကထံ **တထာကာရိတာယ တထာဂတော**? ဘဂဝတော ဟိ ဝါစာယ ကာယော အနုလောမေတိ, ကာယဿာပိ ဝါစာ၊ တသ္မာ ယထာဝါဒီ တထာကာရီ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ စ ဟောတိ။ ဧဝံဘူတဿ စဿ ယထာ ဝါစာ၊ ကာယောပိ တထာ ဂတော ပဝတ္တောတိ အတ္ထော။ ယထာ စ ကာယော၊ ဝါစာပိ

၁-အံ ၁-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-တိဏ္ဏံ (သီ၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၈၅၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၅၂၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၆၅-ပိဋ္ဌေသုပိ) ဂဏ္ဌိပဒေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-ဒီ ၃-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။

tathā gatā pavattāti Tathāgato. Tenevāha “yathāvādī bhikkhave Tathāgato tathākārī, yathākārī tathāvādī. Iti yathāvādī tathākārī, yathākārī tathāvādī. Tasmā ‘tathāgato’tivuccatī”ti[1]. Evaṁ tathākāritāya Tathāgato. (7)

Kathaṁ **abhibhavanaṭṭhena Tathāgato?** Upari bhavaggaṁ heṭṭhā Avīciṁ pariyantaṁ katvā tiriyaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu sabbasatte abhibhavati sīlena samādhinā paññāya vimuttiyā vimuttiñāṇadassanena, na tassa tulā[2] vā pamāṇaṁ vā atthi, atulo appameyyo anuttaro rājādhirājā devānaṁ atidevo Sakkānaṁ atisakko brahmānaṁ atibrahmā. Tenāha “sadevake bhikkhave loke -pa- sadevamanussāya Tathāgato abhibhū anabhibhūto aññadatthu daso vasavattī. Tasmā ‘tathāgato’ti vuccatī”ti[1].

Tatthevaṁ padasiddhi veditabbā—agado viya agado. Ko panesa? Desanāvilāso ceva puññussayo ca. Tena hesa mahānubhāvo bhisakko dibbāgadena sappe viya sabbaparappavādino sadevakañca lokaṁ abhibhavati. Iti sabbalokābhibhavane tatho aviparīto desanāvilāsamayo ceva puññamayo ca agado assāti dakārassa takāraṁ katvā Tathāgatoti veditabbo. Evaṁ abhibhavanaṭṭhena Tathāgato. (8)

Apica tathāya gatotipi Tathāgato, tathaṁ gatotipi Tathāgatoti. **Gato**ti avagato atīto patto paṭipannoti attho. Tattha sakalaṁ lokaṁ tīraṇapariññāya tathāya gato avagatoti Tathāgato, lokasamudayaṁ pahānapariññāya tathāya gato atītoti Tathāgato, lokanirodhaṁ sacchikiriyāya tathāya gato pattoti Tathāgato, lokanirodhagāminipaṭipadaṁ tathaṁ gato paṭipannoti Tathāgato. Tena yaṁ vuttaṁ Bhagavatā “loko bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasmā Tathāgato visaṁyutto. Lokasamudayo bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokasamudayo Tathāgatassa pahīno. Lokanirodho

1. Aṁ 1. 332 piṭṭhe. 2. Tulo (Syā)

တထာ ဂတာ ပဝတ္တာတိ တထာဂတော။ တေနေဝါဟ “ယထာဝါဒီ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော တထာကာရီ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ။ ဣတိ ယထာဝါဒီ တထာကာရီ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ။ တသ္မာ ‘တထာဂတော’တိ ဝုစ္စတီ”တိ[1]။ ဧဝံ တထာကာရိတာယ တထာဂတော။ (၇)

ကထံ **အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော**? ဥပရိ ဘဝဂ္ဂံ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ပရိယန္တံ ကတွာ တိရိယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု သဗ္ဗသတ္တေ အဘိဘဝတိ သီလေန သမာဓိနာ ပညာယ ဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေန၊ န တဿ တုလာ[2] ဝါ ပမာဏံ ဝါ အတ္ထိ၊ အတုလော အပ္ပမေယျော အနုတ္တရော ရာဇာဓိရာဇာ ဒေဝါနံ အတိဒေဝေါ သက္ကာနံ အတိသက္ကော ဗြဟ္မာနံ အတိဗြဟ္မာ။ တေနာဟ “သဒေဝကေ ဘိက္ခဝေ လောကေ။ပ။သဒေဝမနုဿာယ တထာဂတော အဘိဘူ အနဘိဘူတော အညဒတ္ထု ဒသော ဝသဝတ္တီ။ တသ္မာ ‘တထာဂတော’တိ ဝုစ္စတီ”တိ[1]။

တတ္ထေဝံ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ—အဂဒေါ ဝိယ အဂဒေါ။ ကော ပနေသ? ဒေသနာဝိလာသော စေဝ ပုညုဿယော စ။ တေန ဟေသ မဟာနုဘာဝေါ ဘိသက္ကော ဒိဗ္ဗာဂဒေန သပ္ပေ ဝိယ သဗ္ဗပရပ္ပဝါဒိနော သဒေဝကဉ္စ လောကံ အဘိဘဝတိ။ ဣတိ သဗ္ဗလောကာဘိဘဝနေ တထော အဝိပရီတော ဒေသနာဝိလာသမယော စေဝ ပုညမယော စ အဂဒေါ အဿာတိ ဒကာရဿ တကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော။ (၈)

အပိစ တထာယ ဂတောတိပိ တထာဂတော၊ တထံ ဂတောတိပိ တထာဂတောတိ။ **ဂတော**တိ အဝဂတော အတီတော ပတ္တော ပဋိပန္နောတိ အတ္ထော။ တတ္ထ သကလံ လောကံ တီရဏပရိညာယ တထာယ ဂတော အဝဂတောတိ တထာဂတော၊ လောကသမုဒယံ ပဟာနပရိညာယ တထာယ ဂတော အတီတောတိ တထာဂတော၊ လောကနိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာယ တထာယ ဂတော ပတ္တောတိ တထာဂတော၊ လောကနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒံ တထံ ဂတော ပဋိပန္နောတိ တထာဂတော။ တေန ယံ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ “လောကော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကသ္မာ တထာဂတော ဝိသံယုတ္တော။ လောကသမုဒယော ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကသမုဒယော တထာဂတဿ ပဟီနော။ လောကနိရောဓော

၁-အံ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-တုလော (သျာ)

bhikkhave Tathāgatena abhisambuddho, lokanirodho Tathāgatassa sacchikato. Lokanirodhagāminī paṭipadā bhikkhave Tathāgatena abhisambuddhā, lokanirodhagāminī paṭipadā Tathāgatassa bhāvitā. Yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassa -pa- anuvicaritaṁ manasā, sabbaṁ taṁ Tathāgatena abhisambuddhaṁ. Tasmā ‘tathāgato’ti vuccatī”ti[1]. Tassa evampi attho veditabbo. Idampi ca Tathāgatassa Tathāgatabhāvadīpane mukhamattameva. Sabbākārena pana Tathāgatova Tathāgatassa Tathāgatabhāvaṁ vaṇṇeyya. Yasmā pana sabbabuddhā Tathāgataguṇenāpi samasamā, tasmā sabbesaṁ vasena Tathāgat**ānan**ti āha.

Arahantānanti kilesehi ārakattā, arīnaṁ arānañca hatattā, paccayādīnaṁ arahattā, pāpakaraṇe rahābhāvā Tathāgato arahaṁ. Ārakā hi so sabbakilesehi suvidūravidūre ṭhito maggena savāsanānaṁ kilesānaṁ pahīnattāti arahaṁ.

So tato ārakā nāma, yassa yenāsamaṅgitā.
Asamaṅgī ca dosehi, Nātho tenārahaṁ mato.

Te cānena kilesārayo maggena hatāti arīnaṁ hatattāpi arahaṁ.

Yasmā rāgādisaṅkhātā, sabbepi arayo hatā.
Paññāsatthena Nāthena, tasmāpi Arahaṁ mato.

Yañcetaṁ avijjābhavataṇhāmayanābhi puññādi-abhisaṅkhārāraṁ jarāmaraṇanemi āsavasamudayamayena akkhena vijjhitvā tibhavarathe samāyojitaṁ anādikālappavattaṁ saṁsāracakkaṁ, tassānena Bodhimaṇḍe vīriyapādehi sīlapathaviyaṁ patiṭṭhāya saddhāhatthena kammakkhayakaraṁ ñāṇapharasuṁ gahetvā sabbe arā hatāti arānaṁ hatattāpi Arahaṁ.

Arā saṁsāracakkassa, hatā ñāṇāsinā yato.
Lokanāthena tenesa, arahanti pavuccati.

Aggadakkhiṇeyyattā ca cīvarādipaccaye arahati pūjāvisesañca. Teneva ca uppanne Tathāgate ye keci mahesakkhā devamanussā, na

1. Aṁ 1. 331 piṭṭhe.

ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ လောကနိရောဓော တထာဂတဿ သစ္ဆိကတော။ လောကနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ လောကနိရောဓဂါမိနီပဋိပဒါ တထာဂတဿ ဘာဝိတာ။ ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿ။ပ။ အနုဝိစရိတံ မနသာ၊ သဗ္ဗံ တံ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။ တသ္မာ ‘တထာဂတော’တိ ဝုစ္စတီ’’တိ[၁]။ တဿ ဧဝမ္ပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဒမ္ပိ စ တထာဂတဿ တထာဂတဘာဝဒီပနေ မုခမတ္တမေဝ။ သဗ္ဗာကာရေန ပန တထာဂတောဝ တထာဂတဿ တထာဂတဘာဝံ ဝဏ္ဏေယျ။ ယသ္မာ ပန သဗ္ဗဗုဒ္ဓါ တထာဂတဂုဏေနာပိ သမသမာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗေသံ ဝသေန **တထာဂတာန**န္တိ အာဟ။

အရဟန္တာနန္တိ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ, အရီနံ အရာနဉ္စ ဟတတ္တာ, ပစ္စယာဒီနံ အရဟတ္တာ, ပါပကရဏေ ရဟာဘာဝါ တထာဂတော အရဟံ။ အာရကာ ဟိ သော သဗ္ဗကိလေသေဟိ သုဝိဒူရဝိဒူရေ ဌိတော မဂ္ဂေန သဝါသနာနံ ကိလေသာနံ ပဟီနတ္တာတိ အရဟံ။

သော တတော အာရကာ နာမ၊ ယဿ ယေနာသမင်္ဂိတာ။
အသမင်္ဂီ စ ဒေါသေဟိ၊ နာထော တေနာရဟံ မတော။

တေ စာနေန ကိလေသာရယော မဂ္ဂေန ဟတာတိ အရီနံ ဟတတ္တာပိ အရဟံ။

ယသ္မာ ရာဂါဒိသင်္ခါတာ၊ သဗ္ဗေပိ အရယော ဟတာ။
ပညာသတ္ထေန နာထေန၊ တသ္မာပိ အရဟံ မတော။

ယဉ္စေတံ အဝိဇ္ဇာဘဝတဏှာမယနာဘိ ပုညာဒိအဘိသင်္ခါရာရံ ဇရာမရဏနေမိ အာသဝသမုဒယမယေန အက္ခေန ဝိဇ္ဈိတွာ တိဘဝရထေ သမာယောဇိတံ အနာဒိကာလပ္ပဝတ္တံ သံသာရစက္ကံ၊ တဿာနေန ဗောဓိမဏ္ဍေ ဝီရိယပါဒေဟိ သီလပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ သဒ္ဓါဟတ္ထေန ကမ္မက္ခယကရံ ဉာဏဖရသုံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗေ အရာ ဟတာတိ အရာနံ ဟတတ္တာပိ အရဟံ။

အရာ သံသာရစက္ကဿ၊ ဟတာ ဉာဏာသိနာ ယတော။
လောကနာထေန တေနေသ၊ အရဟန္တိ ပဝုစ္စတိ။

အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျတ္တာ စ စီဝရာဒိပစ္စယေ အရဟတိ ပူဇာဝိသေသဉ္စ။ တေနေဝ စ ဥပ္ပန္နေ တထာဂတေ ယေ ကေစိ မဟေသက္ခာ ဒေဝမနုဿာ၊ န

၁-အံ ၁-၃၃၁-ပိဋ္ဌေ။

te aññattha pūjaṁ karonti. Tathā hi brahmā Sahampati Sinerumattena ratanadāmena Tathāgataṁ pūjesi, yathābalañca aññe devā manussā ca Bimbisārakosalarājādayo. Parinibbutampi ca Bhagavantaṁ uddissa channavutikoṭidhanaṁ vissajjetvā Asokamahārājā sakalajambudīpe caturāsīti vihārasahassāni patiṭṭhāpesi, ko pana vādo aññesaṁ pūjāvisesānanti paccayādīnaṁ arahattāpi Arahaṁ.

Pūjāvisesaṁ saha paccayehi,
Yasmā ayaṁ arahati Lokanātho.
Atthānurūpaṁ arahanti loke,
Tasmā Jino arahati nāmametaṁ.

Yathā ca loke ye keci[1] paṇḍitamānino bālā asilokabhayena raho pāpaṁ karonti, evamesa na kadāci karotīti pāpakaraṇe rahābhāvatopi Arahaṁ.

Yasmā natthi raho nāma, pāpakammesu tādino.
Rahābhāvena tenesa, Arahaṁ iti vissuto.

Evaṁ sabbathāpi

Ārakattā hatattā ca, kilesārīna so Muni.
Hatasaṁsāracakkāro, paccayādīna cāraho.
Na raho karoti pāpāni, Arahaṁ tena vuccatīti.

yasmā pana sabbabuddhā arahattaguṇenāpi samasamā, tasmā sabbesaṁ vasena "arahantānan"ti āha.

Sammāsambuddhānanti sammā samañca sabbadhammānaṁ Buddhattā Sammāsambuddho. Tathā hesa sabbadhamme sammā sambuddho, abhiññeyye dhamme abhiññeyyato Buddho, pariññeyye dhamme pariññeyyato, pahātabbe dhamme pahātabbato, sacchikātabbe dhamme sacchikātabbato, bhāvetabbe dhamme bhāvetabbato. Tenevāha—

"Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ, bhāvetabbañca bhāvitaṁ.
Pahātabbaṁ pahīnaṁ me, tasmā Buddhosmi brāhmaṇā"ti[2].

1. Keci (Syā, Ka, Vi-Ṭṭha 1. 87 piṭṭhepi)   2. Ma 2. 352; Khu 1. 368 piṭṭhesu.

တေ အညတ္ထ ပူဇံ ကရောန္တိ။ တထာ ဟိ ဗြဟ္မာ သဟမ္ပတိ သိနေရုမတ္တေန ရတနဒါမေန တထာဂတံ ပူဇေသိ၊ ယထာဗလဉ္စ အညေ ဒေဝါ မနုဿာ စ ဗိမ္ဗိသာရကောသလရာဇာဒယော။ ပရိနိဗ္ဗုတမ္ပိ စ ဘဂဝန္တံ ဥဒ္ဒိဿ ဆန္နဝုတိကောဋိဓနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အသောကမဟာရာဇာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ စတုရာသီတိ ဝိဟာရသဟဿာနိ ပတိဋ္ဌာပေသိ၊ ကော ပန ဝါဒေါ အညေသံ ပူဇာဝိသေသာနန္တိ ပစ္စယာဒီနံ အရဟတ္တာပိ အရဟံ။

ပူဇာဝိသေသံ သဟ ပစ္စယေဟိ၊
ယသ္မာ အယံ အရဟတိ လောကနာထော။
အတ္ထာနုရူပံ အရဟန္တိ လောကေ၊
တသ္မာ ဇိနော အရဟတိ နာမမေတံ။

ယထာ စ လောကေ ယေ ကေစိ[1] ပဏ္ဍိတမာနိနော ဗာလာ အသိလောကဘယေန ရဟော ပါပံ ကရောန္တိ၊ ဧဝမေသ န ကဒါစိ ကရောတီတိ ပါပကရဏေ ရဟာဘာဝတောပိ အရဟံ။

ယသ္မာ နတ္ထိ ရဟော နာမ၊ ပါပကမ္မေသု တာဒိနော။
ရဟာဘာဝေန တေနေသ၊ အရဟံ ဣတိ ဝိဿုတော။

ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ

အာရကတ္တာ ဟတတ္တာ စ၊ ကိလေသာရီန သော မုနိ။
ဟတသံသာရစက္ကာရော၊ ပစ္စယာဒီန စာရဟော။
န ရဟော ကရောတိ ပါပါနိ၊ အရဟံ တေန ဝုစ္စတီတိ။

ယသ္မာ ပန သဗ္ဗဗုဒ္ဓါ အရဟတ္တဂုဏေနာပိ သမသမာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗေသံ ဝသေန "အရဟန္တာန"န္တိ အာဟ။

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနန္တိ သမ္မာ သာမဉ္စ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ တထာ ဟေသ သဗ္ဗဓမ္မေ သမ္မာ သမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အဘိညေယျေ ဓမ္မေ အဘိညေယျတော ဗုဒ္ဓေါ၊ ပရိညေယျေ ဓမ္မေ ပရိညေယျတော, ပဟာတဗ္ဗေ ဓမ္မေ ပဟာတဗ္ဗတော, သစ္ဆိကာတဗ္ဗေ ဓမ္မေ သစ္ဆိကာတဗ္ဗတော, ဘာဝေတဗ္ဗေ ဓမ္မေ ဘာဝေတဗ္ဗတော။ တေနေဝါဟ—

"အဘိညေယျံ အဘိညာတံ၊ ဘာဝေတဗ္ဗဉ္စ ဘာဝိတံ။
ပဟာတဗ္ဗံ ပဟီနံ မေ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါသ္မိ ဗြာဟ္မဏာ"တိ[2]။

၁-ကေစိ (သျာ၊ က၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၈၇-ပိဋ္ဌေပိ)   ၂-မ ၂-၃၅၂၊ ခု ၁-၃၆၈-ပိဋ္ဌေသု။

Atha vā cakkhu dukkhasaccaṁ, tassa mūlakāraṇabhāvena samuṭṭhāpikā purimataṇhā samudayasaccaṁ, ubhinnaṁ appavatti nirodhasaccaṁ, nirodhappajānanā paṭipadā maggasaccanti evaṁ ekekapaduddhārenāpi sabbadhamme sammā sāmañca Buddho. Esa nayo sotaghānajivhākāyamanesu. Eteneva nayena rūpādīni cha āyatanāni, cakkhuviññāṇādayo cha viññāṇakāyā, cakkhusamphassādayo cha phassā, cakkhusamphassajādayo cha vedanā, rūpasaññādayo cha saññā, rūpasañcetanādayo cha cetanā, rūpataṇhādayo cha taṇhākāyā, rūpavitakkādayo cha vitakkā, rūpavicārādayo cha vicārā, rūpakkhandhādayo pañcakkhandhā, dasa kasiṇāni, dasa anussatiyo, uddhumātakasaññādivasena dasa saññā, kesādayo dvattiṁsākārā, dvādasāyatanāni, aṭṭhārasa dhātuyo, kāmabhavādayo nava bhavā, paṭhamādīni cattāri jhānāni, mettābhāvanādayo cataso appamaññā, catasso arūpasamāpattiyo, paṭilomato jārāmaraṇādīni, anulomato avijjādīni paṭiccasamuppādaṅgāni ca yojetabbāni. Tatrāyaṁ ekapadayojanā—jarāmaraṇaṁ dukkhasaccaṁ, jāti samudayasaccaṁ, ubhinnaṁ nissaraṇaṁ nirodhasaccaṁ, nirodhappajānanā paṭipadā maggasaccanti evaṁ ekekapaduddhārena sabbadhamme sammā sāmañca Buddho anubuddho paṭividdho. Yaṁ vā pana kiñci atthi neyyaṁ nāma, sabbassa sammā sambuddhattā vimokkhantikañāṇavasena Sammāsambuddho. Tassa pana vibhāgo upari āvi bhavissatīti. Yasmā pana sabbabuddhā Sammāsambuddhaguṇenāpi samasamā, tasmā sabbesaṁ vasena “Sammāsambuddhānan”ti āha.

38. Idāni pariyantapārisuddhi-apariyantapārisuddhisīladvaye ekekameva sīlaṁ pañcadhā bhinditvā dassetuṁ **atthi sīlaṁ pariyantaṁ, atthi sīlaṁ apariyantan**ti-ādimāha. Itaresu pana tīsu sīlesu tathāvidho bhedo natthīti. Tattha **lābhapariyantan**ti lābhena pariyanto bhedo etassāti lābhapariyantaṁ. Evaṁ sesānipi. **Yaso**ti panettha parivāro. **Idhā**ti imasmiṁ loke. **Ekacco**ti eko. **Lābhahetū**ti lābhoyeva hetu lābhahetu, tasmā lābhahetutoti vuttaṁ hoti. Hetvatthe nissakkavacanaṁ. “Lābhapaccayā lābhakāraṇā”ti tasseva vevacanaṁ. Hetumeva hi paṭicca etaṁ phalametīti **paccayo**ti ca, phaluppattiṁ kārayatīti **kāraṇan**ti ca vuccati.

အထ ဝါ စက္ခု ဒုက္ခသစ္စံ၊ တဿ မူလကာရဏဘာဝေန သမုဋ္ဌာပိကာ ပုရိမတဏှာ သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္နံ အပ္ပဝတ္တိ နိရောဓသစ္စံ၊ နိရောဓပ္ပဇာနနာ ပဋိပဒါ မဂ္ဂသစ္စန္တိ ဧဝံ ဧကေကပဒုဒ္ဓါရေနာပိ သဗ္ဗဓမ္မေ သမ္မာ သာမဉ္စ ဗုဒ္ဓေါ။ ဧသ နယော သောတဃာနဇိဝှါကာယမနေသု။ ဧတေနေဝ နယေန ရူပါဒီနိ ဆ အာယတနာနိ၊ စက္ခုဝိညာဏာဒယော ဆ ဝိညာဏကာယာ၊ စက္ခုသမ္ဖဿာဒယော ဆ ဖဿာ၊ စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒယော ဆ ဝေဒနာ၊ ရူပသညာဒယော ဆ သညာ၊ ရူပသဉ္စေတနာဒယော ဆ စေတနာ၊ ရူပတဏှာဒယော ဆ တဏှာကာယာ၊ ရူပဝိတက္ကာဒယော ဆ ဝိတက္ကာ၊ ရူပဝိစာရာဒယော ဆ ဝိစာရာ၊ ရူပက္ခန္ဓာဒယော ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ ဒသ ကသိဏာနိ၊ ဒသ အနုဿတိယော၊ ဥဒ္ဓုမာတကသညာဒိဝသေန ဒသ သညာ၊ ကေသာဒယော ဒွတ္တိံသာကာရာ၊ ဒွါဒသာယတနာနိ၊ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော၊ ကာမဘဝါဒယော နဝ ဘဝါ၊ ပဌမာဒီနိ စတ္တာရိ ဈာနာနိ၊ မေတ္တာဘာဝနာဒယော စတဿော အပ္ပမညာ၊ စတဿော အရူပသမာပတ္တိယော၊ ပဋိလောမတော ဇရာမရဏာဒီနိ၊ အနုလောမတော အဝိဇ္ဇာဒီနိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂါနိ စ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ တတြာယံ ဧကပဒယောဇနာ—ဇရာမရဏံ ဒုက္ခသစ္စံ၊ ဇာတိ သမုဒယသစ္စံ၊ ဥဘိန္နံ နိဿရဏံ နိရောဓသစ္စံ၊ နိရောဓပ္ပဇာနနာ ပဋိပဒါ မဂ္ဂသစ္စန္တိ ဧဝံ ဧကေကပဒုဒ္ဓါရေန သဗ္ဗဓမ္မေ သမ္မာ သာမဉ္စ ဗုဒ္ဓေါ အနုဗုဒ္ဓေါ ပဋိဝိဒ္ဓေါ။ ယံ ဝါ ပန ကိဉ္စိ အတ္ထိ နေယျံ နာမ၊ သဗ္ဗဿ သမ္မာ သမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ ဝိမောက္ခန္တိကဉာဏဝသေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ တဿ ပန ဝိဘာဂေါ ဥပရိ အာဝိ ဘဝိဿတီတိ။ ယသ္မာ ပန သဗ္ဗဗုဒ္ဓါ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဂုဏေနာပိ သမသမာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗေသံ ဝသေန “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနန္”တိ အာဟ။

၃၈။ ဣဒါနိ ပရိယန္တပါရိသုဒ္ဓိအပရိယန္တပါရိသုဒ္ဓိသီလဒွယေ ဧကေကမေဝ သီလံ ပဉ္စဓာ ဘိန္ဒိတွာ ဒဿေတုံ **အတ္ထိ သီလံ ပရိယန္တံ၊ အတ္ထိ သီလံ အပရိယန္တ**န္တိအာဒိမာဟ။ ဣတရေသု ပန တီသု သီလေသု တထာဝိဓော ဘေဒေါ နတ္ထီတိ။ တတ္ထ **လာဘပရိယန္တ**န္တိ လာဘေန ပရိယန္တော ဘေဒေါ ဧတဿာတိ လာဘပရိယန္တံ။ ဧဝံ သေသာနိပိ။ **ယသော**တိ ပနေတ္ထ ပရိဝါရော။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ။ **ဧကစ္စော**တိ ဧကော။ **လာဘဟေတူ**တိ လာဘောယေဝ ဟေတု လာဘဟေတု၊ တသ္မာ လာဘဟေတုတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဟေတွတ္ထေ နိဿက္ကဝစနံ။ ‘‘လာဘပစ္စယာ လာဘကာရဏာ’’တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဟေတုမေဝ ဟိ ပဋိစ္စ ဧတံ ဖလမေတီတိ **ပစ္စယော**တိ စ၊ ဖလုပ္ပတ္တိံ ကာရယတီတိ **ကာရဏ**န္တိ စ ဝုစ္စတိ။

Yathāsamādinnanti yaṁ yaṁ samādinnaṁ gahitaṁ. **Vītikkamatī**ti ajjhācarati. **Evarūpānī**ti evaṁsabhāvāni, vuttappakārānīti adhippāyo. **Sīlānī**ti gahaṭṭhasīlāni vā hontu pabbajitasīlāni vā, yesaṁ ādimhi vā ante vā ekaṁ bhinnaṁ, tāni pariyante chinnasāṭako viya **khaṇḍāni.** Yesaṁ vemajjhe ekaṁ bhinnaṁ, tāni majjhe vinividdhasāṭako viya **chiddāni.** Yesaṁ paṭipāṭiyā dve vā tīṇi vā bhinnāni, tāni piṭṭhiyā vā kucchiyā vā uṭṭhitena dīghavaṭṭādisaṇṭhānena visabhāgavaṇṇena kāḷarattādīnaṁ aññatarasarīravaṇṇā gāvī viya **sabalāni.** Yesaṁ antarantarā ekekāni bhinnāni, tāni antarantarā visabhāgavaṇṇabinduvicitrā gāvī viya **kammāsāni.** Avisesena vā sabbānipi sattavidhena methunasaṁyogena kodhūpanāhādīhi ca pāpadhammehi upahatattā khaṇḍāni chiddāni sabalāni kammāsānīti. Tāniyeva taṇhādāsabyato mocetvā bhujissabhāvākaraṇena **na bhujissāni.** Buddhādīhi viññūhi na pasatthattā **na viññuppasatthāni.** Taṇhādiṭṭhīhi parāmaṭṭhattā, kenaci vā "ayaṁ te sīlesu doso"ti parāmaṭṭhuṁ sakkuṇeyyatāya **parāmaṭṭhāni.** Upacārasamādhiṁ appanāsamādhiṁ vā, atha vā maggasamādhiṁ phalasamādhiṁ vā na saṁvattayantīti[1] **asamādhisaṁvattanikāni.** Na samādhisaṁvattanitānītipi pāṭho.

Keci pana "khaṇḍānīti kusalānaṁ dhammānaṁ appatiṭṭhābhūtattā, chiddānītipi evaṁ. Sabalānīti vivaṇṇakaraṇattā, kammāsānītipi evaṁ. Na bhujissānīti taṇhādāsabyaṁ gatattā. Na viññuppasatthānīti kusalehi garahitattā. Parāmaṭṭhānīti taṇhāya gahitattā. Asamādhisaṁvattanikānīti vippaṭisāravatthubhūtattā"ti evamatthaṁ vaṇṇayanti.

Na avippaṭisāravatthukānīti vippaṭisārāvahattā avippaṭisārassa patiṭṭhā na hontīti attho. **Na pāmojjavatthukānī**ti avippaṭisārajāya dubbalapītiyā na vatthubhūtāni tassā anāvahattā. Evaṁ sesesupi yojanā kātabbā. **Na pītivatthukānī**ti dubbalapītijāya balavapītiyā na vatthubhūtāni. **Na passaddhivatthukānī**ti balavapītijāya kāyacittapassaddhiyā na vatthubhūtāni. **Na sukhavatthukānī**ti passaddhijassa kāyikacetasikasukhassa na vatthubhūtāni. **Na samādhivatthukānī**ti sukhajassa

1. Na saṁvattantīti (Syā, Ka)

ယထာသမာဒိန္နန္တိ ယံ ယံ သမာဒိန္နံ ဂဟိတံ။ **ဝီတိက္ကမတီ**တိ အဇ္ဈာစရတိ။ **ဧဝရူပါနီ**တိ ဧဝံသဘာဝါနိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရာနီတိ အဓိပ္ပါယော။ **သီလာနီ**တိ ဂဟဋ္ဌသီလာနိ ဝါ ဟောန္တု ပဗ္ဗဇိတသီလာနိ ဝါ၊ ယေသံ အာဒိမှိ ဝါ အန္တေ ဝါ ဧကံ ဘိန္နံ၊ တာနိ ပရိယန္တေ ဆိန္နသာဋကော ဝိယ **ခဏ္ဍာနိ**။ ယေသံ ဝေမဇ္ဈေ ဧကံ ဘိန္နံ၊ တာနိ မဇ္ဈေ ဝိနိဝိဒ္ဓသာဋကော ဝိယ **ဆိဒ္ဒါနိ**။ ယေသံ ပဋိပါဋိယာ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ ဘိန္နာနိ၊ တာနိ ပိဋ္ဌိယာ ဝါ ကုစ္ဆိယာ ဝါ ဥဋ္ဌိတေန ဒီဃဝဋ္ဋာဒိသဏ္ဌာနေန ဝိသဘာဂဝဏ္ဏေန ကာဠရတ္တာဒီနံ အညတရသရီရဝဏ္ဏာ ဂါဝီ ဝိယ **သဗလာနိ**။ ယေသံ အန္တရန္တရာ ဧကေကာနိ ဘိန္နာနိ၊ တာနိ အန္တရန္တရာ ဝိသဘာဂဝဏ္ဏဗိန္ဒုဝိစိတြာ ဂါဝီ ဝိယ **ကမ္မာသာနိ**။ အဝိသေသေန ဝါ သဗ္ဗာနိပိ သတ္တဝိဓေန မေထုနသံယောဂေန ကောဓူပနာဟာဒီဟိ စ ပါပဓမ္မေဟိ ဥပဟတတ္တာ ခဏ္ဍာနိ ဆိဒ္ဒါနိ သဗလာနိ ကမ္မာသာနီတိ။ တာနိယေဝ တဏှာဒါသဗျတော မောစေတွာ ဘုဇိဿဘာဝါကရဏေန **န ဘုဇိဿာနိ**။ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ဝိညူဟိ န ပသတ္ထတ္တာ **န ဝိညုပ္ပသတ္ထာနိ**။ တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ ပရာမဋ္ဌတ္တာ, ကေနစိ ဝါ "အယံ တေ သီလေသု ဒေါသော"တိ ပရာမဋ္ဌုံ သက္ကုဏေယျတာယ **ပရာမဋ္ဌာနိ**။ ဥပစာရသမာဓိံ အပ္ပနာသမာဓိံ ဝါ, အထ ဝါ မဂ္ဂသမာဓိံ ဖလသမာဓိံ ဝါ န သံဝတ္တယန္တီတိ[၁] **အသမာဓိသံဝတ္တနိကာနိ**။ န သမာဓိသံဝတ္တနိကာနီတိပိ ပါဌော။

ကေစိ ပန "ခဏ္ဍာနီတိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အပ္ပတိဋ္ဌာဘူတတ္တာ၊ ဆိဒ္ဒါနီတိပိ ဧဝံ။ သဗလာနီတိ ဝိဝဏ္ဏကရဏတ္တာ၊ ကမ္မာသာနီတိပိ ဧဝံ။ န ဘုဇိဿာနီတိ တဏှာဒါသဗျံ ဂတတ္တာ။ န ဝိညုပ္ပသတ္ထာနီတိ ကုသလေဟိ ဂရဟိတတ္တာ။ ပရာမဋ္ဌာနီတိ တဏှာယ ဂဟိတတ္တာ။ အသမာဓိသံဝတ္တနိကာနီတိ ဝိပ္ပဋိသာရဝတ္ထုဘူတတ္တာ"တိ ဧဝမတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ။

န အဝိပ္ပဋိသာရဝတ္ထုကာနီတိ ဝိပ္ပဋိသာရာဝဟတ္တာ အဝိပ္ပဋိသာရဿ ပတိဋ္ဌာ န ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ **န ပါမောဇ္ဇဝတ္ထုကာနီ**တိ အဝိပ္ပဋိသာရဇာယ ဒုဗ္ဗလပီတိယာ န ဝတ္ထုဘူတာနိ တဿာ အနာဝဟတ္တာ။ ဧဝံ သေသေသုပိ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ **န ပီတိဝတ္ထုကာနီ**တိ ဒုဗ္ဗလပီတိဇာယ ဗလဝပီတိယာ န ဝတ္ထုဘူတာနိ။ **န ပဿဒ္ဓိဝတ္ထုကာနီ**တိ ဗလဝပီတိဇာယ ကာယစိတ္တပဿဒ္ဓိယာ န ဝတ္ထုဘူတာနိ။ **န သုခဝတ္ထုကာနီ**တိ ပဿဒ္ဓိဇဿ ကာယိကစေတသိကသုခဿ န ဝတ္ထုဘူတာနိ။ **န သမာဓိဝတ္ထုကာနီ**တိ သုခဇဿ

၁-န သံဝတ္တန္တီတိ (သျာ၊ က)

samādhissa na vatthubhūtāni. **Na yathābhūtañāṇadassanavatthukānī**ti samādhipadaṭṭhānassa yathābhūtañāṇadassanassa na vatthubhūtāni.

Na ekantanibbidāyāti-ādīsu **na**-kārameva āharitvā “na virāgāyā”ti-ādinā nayena sesapadehipi yojetabbaṁ. **Na virāgāyā**ti-ādīsu sanakāro vā pāṭho. Tattha **ekantanibbidāyā**ti ekantena vaṭṭe nibbindanatthāya na saṁvattantīti sambandho. Evaṁ sesesupi yojetabbaṁ. **Virāgāyā**ti vaṭṭe virajjanatthāya. **Nirodhāyā**ti vaṭṭassa nirodhanatthāya. **Upasamāyā**ti nirodhitassa puna anuppattivasena vaṭṭassa upasamanatthāya. **Abhiññāyā**ti vaṭṭassa abhijānanatthāya. **Sambodhāyā**ti kilesaniddāvigamena vaṭṭato pabujjhanatthāya. **Nibbānāyā**ti amatanibbānatthāya.

Yathāsamādinnaṁ sikkhāpadaṁ vītikkamāyāti yathāsamādinnassa sikkhāpadassa vītikkamanatthāya. Vibhattivipallāsavasena panettha upayogavacanaṁ kataṁ. **Cittampi na uppādetī**ti cittuppādasuddhiyā sīlassa ativisuddhabhāvadassanatthaṁ vuttaṁ, na pana cittuppādamattena sīlaṁ bhijjati. **Kiṁ so vītikkamissatī**ti kimatthaṁ vītikkamaṁ karissati, neva vītikkamaṁ karissatīti attho. **Akhaṇḍānī**ti-ādīni heṭṭhā vuttapaṭipakkhanayena veditabbāni. Na khaṇḍānītipi pāṭho. “Ekantanibbidāyā”ti-ādīsu ekantena vaṭṭe nibbindanatthāyāti-ādinā nayena yojetabbaṁ. Ettha pana **nibbidāyā**ti vipassanā. **Virāgāyā**ti maggo. **Nirodhāya upasamāyā**ti nibbānaṁ. **Abhiññāya sambodhāyā**ti maggo. **Nibbānāyā**ti nibbānameva. Ekasmiṁ ṭhāne vipassanā, dvīsu maggo, tīsu nibbānaṁ vuttanti evaṁ avatthānakathā veditabbā. Pariyāyena pana sabbānipetāni maggavevacanānipi nibbānavevacanānipi hontiyeva.

39. Idāni pariyantāpariyantavasena vijjamānapabhedaṁ dassetvā puna dhammavasena jātivasena paccayavasena sampayuttavasena sīlassa pabhedaṁ dassetuṁ **kiṁ sīlan**ti-ādimāha. Tattha samuṭṭhāti etenāti samuṭṭhānaṁ. Paccayassetaṁ nāmaṁ. Kiṁ samuṭṭhānamassāti **kiṁsamuṭṭhānaṁ.** Katinaṁ dhammānaṁ samodhānaṁ samavāyo assāti **katidhammasamodhānaṁ.**

Cetanā sīlanti pāṇātipātādīhi viramantassa, vattapaṭipattiṁ vā pūrentassa cetanā. **Cetasikaṁ sīlan**ti pāṇātipātādīhi viramantassa virati. Apica cetanā sīlaṁ nāma pāṇātipātādīni pajahantassa

သမာဓိဿ န ဝတ္ထုဘူတာနိ။ **န ယထာဘူတဉာဏဒဿနဝတ္ထုကာနီ**တိ သမာဓိပဒဋ္ဌာနဿ ယထာဘူတဉာဏဒဿနဿ န ဝတ္ထုဘူတာနိ။

န ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယာတိအာဒီသု **န**-ကာရမေဝ အာဟရိတွာ “န ဝိရာဂါယာ”တိအာဒိနာ နယေန သေသပဒေဟိပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **န ဝိရာဂါယာ**တိအာဒီသု သနကာရော ဝါ ပါဌော။ တတ္ထ **ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယာ**တိ ဧကန္တေန ဝဋ္ဋေ နိဗ္ဗိန္ဒနတ္ထာယ န သံဝတ္တန္တီတိ သမ္ဗန္ဓော။ ဧဝံ သေသေသုပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ဝိရာဂါယာ**တိ ဝဋ္ဋေ ဝိရဇ္ဇနတ္ထာယ။ **နိရောဓာယာ**တိ ဝဋ္ဋဿ နိရောဓနတ္ထာယ။ **ဥပသမာယာ**တိ နိရောဓိတဿ ပုန အနုပ္ပတ္တိဝသေန ဝဋ္ဋဿ ဥပသမနတ္ထာယ။ **အဘိညာယာ**တိ ဝဋ္ဋဿ အဘိဇာနနတ္ထာယ။ **သမ္ဗောဓာယာ**တိ ကိလေသနိဒ္ဒါဝိဂမေန ဝဋ္ဋတော ပဗုဇ္ဈနတ္ထာယ။ **နိဗ္ဗာနာယာ**တိ အမတနိဗ္ဗာနတ္ထာယ။

ယထာသမာဒိန္နံ သိက္ခာပဒံ ဝီတိက္ကမာယာတိ ယထာသမာဒိန္နဿ သိက္ခာပဒဿ ဝီတိက္ကမနတ္ထာယ။ ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသဝသေန ပနေတ္ထ ဥပယောဂဝစနံ ကတံ။ **စိတ္တမ္ပိ န ဥပ္ပါဒေတီ**တိ စိတ္တုပ္ပါဒသုဒ္ဓိယာ သီလဿ အတိဝိသုဒ္ဓဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ၊ န ပန စိတ္တုပ္ပါဒမတ္တေန သီလံ ဘိဇ္ဇတိ။ **ကိံ သော ဝီတိက္ကမိဿတီ**တိ ကိမတ္ထံ ဝီတိက္ကမံ ကရိဿတိ၊ နေဝ ဝီတိက္ကမံ ကရိဿတီတိ အတ္ထော။ **အခဏ္ဍာနီ**တိအာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ န ခဏ္ဍာနီတိပိ ပါဌော။ “ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယာ”တိအာဒီသု ဧကန္တေန ဝဋ္ဋေ နိဗ္ဗိန္ဒနတ္ထာယာတိအာဒိနာ နယေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဧတ္ထ ပန **နိဗ္ဗိဒါယာ**တိ ဝိပဿနာ။ **ဝိရာဂါယာ**တိ မဂ္ဂေါ။ **နိရောဓာယ ဥပသမာယာ**တိ နိဗ္ဗာနံ။ **အဘိညာယ သမ္ဗောဓာယာ**တိ မဂ္ဂေါ။ **နိဗ္ဗာနာယာ**တိ နိဗ္ဗာနမေဝ။ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဝိပဿနာ, ဒွီသု မဂ္ဂေါ, တီသု နိဗ္ဗာနံ ဝုတ္တန္တိ ဧဝံ အဝတ္ထာနကထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပရိယာယေန ပန သဗ္ဗာနိပေတာနိ မဂ္ဂဝေဝစနာနိပိ နိဗ္ဗာနဝေဝစနာနိပိ ဟောန္တိယေဝ။

၃၉။ ဣဒါနိ ပရိယန္တာပရိယန္တဝသေန ဝိဇ္ဇမာနပဘေဒံ ဒဿေတွာ ပုန ဓမ္မဝသေန ဇာတိဝသေန ပစ္စယဝသေန သမ္ပယုတ္တဝသေန သီလဿ ပဘေဒံ ဒဿေတုံ **ကိံ သီလ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ သမုဋ္ဌာတိ ဧတေနာတိ သမုဋ္ဌာနံ။ ပစ္စယဿေတံ နာမံ။ ကိံ သမုဋ္ဌာနမဿာတိ **ကိံသမုဋ္ဌာနံ**။ ကတိနံ ဓမ္မာနံ သမောဓာနံ သမဝါယော အဿာတိ **ကတိဓမ္မသမောဓာနံ**။

စေတနာ သီလန္တိ ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဝိရမန္တဿ, ဝတ္တပဋိပတ္တိံ ဝါ ပူရေန္တဿ စေတနာ။ **စေတသိကံ သီလ**န္တိ ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဝိရမန္တဿ ဝိရတိ။ အပိစ စေတနာ သီလံ နာမ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ပဇဟန္တဿ

sattakammapathacetanā. Cetasikaṁ sīlaṁ nāma “abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharatī”ti-ādinā[1] nayena vuttā anabhijjhā-abyāpādasammādiṭṭhidhammā. **Saṁvaro silan**ti ettha pañcavidho saṁvaro veditabbo pātimokkhasaṁvaro satisaṁvaro ñāṇasaṁvaro khantisaṁvaro vīriyasaṁvaroti. Tattha “iminā pātimokkhasaṁvarena upeto hoti samupeto”ti[2] ayaṁ **pātimokkhasaṁvaro.** “Rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjatī”ti[3] ayaṁ **satisaṁvaro.**

“Yāni sotāni lokasmiṁ, (ajitāti Bhagavā,)
Sati tesaṁ nivāraṇaṁ.
Sotānaṁ saṁvaraṁ brūmi,
Paññāyete pidhīyare”ti[4]—

Ayaṁ **ñāṇasaṁvaro.** Paccayapaṭisevanampi ettheva samodhānaṁ gacchati. Yo panāyaṁ “khamo hoti sītassa uṇhassā”ti-ādinā[5] nayena āgato, ayaṁ **khantisaṁvaro** nāma. Yo cāyaṁ “uppannaṁ kāmavitakkaṁ nādhivāsetī”ti-ādinā[6] nayena āgato, ayaṁ **vīriyasaṁvaro** nāma. Ājīvapārisuddhipi ettheva samodhānaṁ gacchati. Iti ayaṁ pañcavidhopi saṁvaro, yā ca pāpabhīrukānaṁ kulaputtānaṁ sampattavatthuto virati, sabbametaṁ saṁvarasīlanti veditabbaṁ. **Avītikkamo sīlan**ti samādinnasīlassa kāyikavācasiko avītikkamo. Idaṁ tāva **kiṁsīlan**ti pañhassa vissajjanaṁ.

Kati sīlānīti pañhassa vissajjane **kusalasīlaṁ akusalasīlaṁ abyākatasīlan**ti ettha yasmā loke tesaṁ tesaṁ sattānaṁ pakati sīlanti vuccati, yaṁ sandhāya “ayaṁ sukhasīlo ayaṁ dukkhasīlo ayaṁ kalahasīlo ayaṁ maṇḍanasīlo”ti bhaṇanti. Tasmā tena pariyāyena atthuddhāravasena akusalasīlamapi sīlanti[7] Vuttaṁ. Taṁ pana “sutvāna saṁvare paññā”ti[8] vacanato idhādhippetasīlaṁ na hotīti.

1. Dī 1. 67 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 255 piṭṭhe.
3. Dī 1. 66; Ma 1. 238; Saṁ 2. 384; Aṁ 1. 111 piṭṭhādīsu.
4. Khu 1. 434 piṭṭhe. 5. Ma 1. 13; Aṁ 2. 433; Aṁ 3. 341 piṭṭhesu.
6. Ma 1. 14; Aṁ 2. 432; Aṁ 3. 342 piṭṭhesu.
7. Akusalaṁ sīlampi (Syā), akusalaṁ sīlantipi (Ka)
8. Khu 9. 1, 41 piṭṭhesu.

သတ္တကမ္မပထစေတနာ။ စေတသိကံ သီလံ နာမ “အဘိဇ္ဈံ လောကေ ပဟာယ ဝိဂတာဘိဇ္ဈေန စေတသာ ဝိဟရတီ”တိအာဒိနာ[၁] နယေန ဝုတ္တာ အနဘိဇ္ဈာ-အဗျာပါဒသမ္မာဒိဋ္ဌိဓမ္မာ။ **သံဝရော သီလ**န္တိ ဧတ္ထ ပဉ္စဝိဓော သံဝရော ဝေဒိတဗ္ဗော ပါတိမောက္ခသံဝရော သတိသံဝရော ဉာဏသံဝရော ခန္တိသံဝရော ဝီရိယသံဝရောတိ။ တတ္ထ “ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရေန ဥပေတော ဟောတိ သမုပေတော”တိ[၂] အယံ **ပါတိမောက္ခသံဝရော။** “ရက္ခတိ စက္ခုန္ဒြိယံ၊ စက္ခုန္ဒြိယေ သံဝရံ အာပဇ္ဇတီ”တိ[၃] အယံ **သတိသံဝရော။**

“ယာနိ သောတာနိ လောကသ္မိံ၊ (အဇိတာတိ ဘဂဝါ၊)
သတိ တေသံ နိဝါရဏံ။
သောတာနံ သံဝရံ ဗြူမိ၊
ပညာယေတေ ပိဓိယရေ”တိ[၄]—

အယံ **ဉာဏသံဝရော။** ပစ္စယပဋိသေဝနမ္ပိ ဧတ္ထေဝ သမောဓာနံ ဂစ္ဆတိ။ ယော ပနာယံ “ခမော ဟောတိ သီတဿ ဥဏှဿာ”တိအာဒိနာ[၅] နယေန အာဂတော၊ အယံ **ခန္တိသံဝရော** နာမ။ ယော စာယံ “ဥပ္ပန္နံ ကာမဝိတက္ကံ နာဓိဝါသေတီ”တိအာဒိနာ[၆] နယေန အာဂတော၊ အယံ **ဝီရိယသံဝရော** နာမ။ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိပိ ဧတ္ထေဝ သမောဓာနံ ဂစ္ဆတိ။ ဣတိ အယံ ပဉ္စဝိဓောပိ သံဝရော, ယာ စ ပါပဘီရုကာနံ ကုလပုတ္တာနံ သမ္ပတ္တဝတ္ထုတော ဝိရတိ၊ သဗ္ဗမေတံ သံဝရသီလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အဝီတိက္ကမော သီလ**န္တိ သမာဒိန္နသီလဿ ကာယိကဝါစသိကော အဝီတိက္ကမော။ ဣဒံ တာဝ **ကိံသီလ**န္တိ ပဉ္ဟဿ ဝိဿဇ္ဇနံ။

ကတိ သီလာနီတိ ပဉ္ဟဿ ဝိဿဇ္ဇနေ **ကုသလသီလံ အကုသလသီလံ အဗျာကတသီလ**န္တိ ဧတ္ထ ယသ္မာ လောကေ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ ပကတိ သီလန္တိ ဝုစ္စတိ၊ ယံ သန္ဓာယ “အယံ သုခသီလော အယံ ဒုက္ခသီလော အယံ ကလဟသီလော အယံ မဏ္ဍနသီလော”တိ ဘဏန္တိ။ တသ္မာ တေန ပရိယာယေန အတ္ထုဒ္ဓါရဝသေန အကုသလသီလမ္ပိ သီလန္တိ[၇] ဝုတ္တံ။ တံ ပန “သုတွာန သံဝရေ ပညာ”တိ[၈] ဝစနတော ဣဓာဓိပ္ပေတသီလံ န ဟောတီတိ။

၁-ဒီ ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၁-၆၆၊ မ ၁-၂၃၈၊ သံ ၂-၃၈၄၊ အံ ၁-၁၁၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၄-ခု ၁-၄၃၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၁၃၊ အံ ၂-၄၃၃၊ အံ ၃-၃၄၁-ပိဋ္ဌေသု။
၆-မ ၁-၁၄၊ အံ ၂-၄၃၂၊ အံ ၃-၃၄၂-ပိဋ္ဌေသု။
၇-အကုသလံ သီလမ္ပိ (သျာ)၊ အကုသလံ သီလန္တိပိ (က) ၈-ခု ၉-၁-၄၁-ပိဋ္ဌေသု။

Yasmā pana cetanādibhedassa sīlassa sampayuttacittaṁ samuṭṭhānaṁ, tasmā **kusalacittasamuṭṭhānaṁ kusalasīlan**ti-ādimāha.

Saṁvarasamodhānaṁ sīlanti saṁvarasampayuttakhandhā. Te hi saṁvarena samāgatā missībhūtāti saṁvarasamodhānanti vuttā. Evaṁ avītikkamasamodhānaṁ sīlampi veditabbaṁ. **Tathābhāve jātacetanā samodhānaṁ sīlan**ti saṁvarabhāve avītikkamabhāve jātacetanāsampayuttā khandhā. Yasmā ca tīsupi cetesu taṁsampayuttā dhammā adhippetā, tasmā cetanāsamodhānena cetasikānampi saṅgahitattā cetasikasamodhānasīlaṁ visuṁ na niddiṭṭhanti veditabbaṁ. Heṭṭhā cetanādayo dhammā "sīlan"ti vuttā. Na kevalaṁ te eva sīlaṁ, taṁsampayuttā dhammāpi sīlamevāti dassanatthaṁ ayaṁ tiko vuttoti veditabbo.

40. Idāni yasmā cetanācetasikā saṁvarāvītikkamāyeva honti na visuṁ, tasmā saṁvarāvītikkameyeva yāva arahattamaggā sādhāraṇakkamena yojento **pāṇātipātaṁ saṁvaraṭṭhena sīlaṁ, avītikkamaṭṭhena sīlaṁ**nti-ādimaha. Pāṇātipātā veramaṇi-ādayo hi yasmā attano attano paccanīkaṁ saṁvaranti, taṁ na vītikkamanti ca, tasmā saṁvaraṇato avītikkamanato ca saṁvaraṭṭhena sīlaṁ avītikkamaṭṭhena sīlaṁ nāma hoti. Tattha **pāṇātipātaṁ saṁvaraṭṭhenā**ti pāṇātipātassa pidahanaṭṭhena sīlaṁ. Kiṁ taṁ? Pāṇātipātā veramaṇī. Sā ca taṁ saṁvarantīyeva taṁ na vītikkamatīti **avītikkamaṭṭhena** sīlaṁ. Evameva **adinnādānā veramaṇi**-ādayo anabhijjhā-abyāpādasammādiṭṭhiyo yojetabbā.

Pāṇātipātanti-ādīsu pana dasasu akusalakammapathesu pāṇassa atipāto **pāṇātipāto**, pāṇavadho pāṇaghātoti vuttaṁ hoti. **Pāṇo**ti cettha vohārato satto, paramatthato jīvitindriyaṁ. Tasmiṁ pana pāṇe pāṇasaññino jīvitindriyupacchedaka-upakkamasamuṭṭhāpikā kāyavacīdvārānaṁ aññataradvārappavattā vadhakacetanā pāṇātipāto. So guṇavirahitesu tiracchānagatādīsu pāṇesu khuddake pāṇe appasāvajjo, mahāsarīre mahāsāvajjo. Kasmā? Payogamahantatāya. Payogasamattepi vatthumahantatāya. Guṇavantesu manussādīsu appaguṇe pāṇe appasāvajjo, mahāguṇe mahāsāvajjo.

ယသ္မာ ပန စေတနာဒိဘေဒဿ သီလဿ သမ္ပယုတ္တစိတ္တံ သမုဋ္ဌာနံ၊ တသ္မာ **ကုသလစိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ကုသလသီလ**န္တိအာဒိမာဟ။

သံဝရသမောဓာနံ သီလန္တိ သံဝရသမ္ပယုတ္တခန္ဓာ။ တေ ဟိ သံဝရေန သမာဂတာ မိဿီဘူတာတိ သံဝရသမောဓာနန္တိ ဝုတ္တာ။ ဧဝံ အဝီတိက္ကမသမောဓာနံ သီလမ္ပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တထာဘာဝေ ဇာတစေတနာ သမောဓာနံ သီလ**န္တိ သံဝရဘာဝေ အဝီတိက္ကမဘာဝေ ဇာတစေတနာသမ္ပယုတ္တာ ခန္ဓာ။ ယသ္မာ စ တီသုပိ စေတေသု တံသမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာ အဓိပ္ပေတာ၊ တသ္မာ စေတနာသမောဓာနေန စေတသိကာနမ္ပိ သင်္ဂဟိတတ္တာ စေတသိကသမောဓာနသီလံ ဝိသုံ န နိဒ္ဒိဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဟေဋ္ဌာ စေတနာဒယော ဓမ္မာ "သီလ"န္တိ ဝုတ္တာ။ န ကေဝလံ တေ ဧဝ သီလံ၊ တံသမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာပိ သီလမေဝါတိ ဒဿနတ္ထံ အယံ တိကော ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄၀။ ဣဒါနိ ယသ္မာ စေတနာစေတသိကာ သံဝရာဝီတိက္ကမာယေဝ ဟောန္တိ န ဝိသုံ၊ တသ္မာ သံဝရာဝီတိက္ကမေယေဝ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ သာဓာရဏက္ကမေန ယောဇေန္တော **ပါဏာတိပါတံ သံဝရဋ္ဌေန သီလံ၊ အဝီတိက္ကမဋ္ဌေန သီလ**န္တိအာဒိမာဟ။ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိအာဒယော ဟိ ယသ္မာ အတ္တနော အတ္တနော ပစ္စနီကံ သံဝရန္တိ၊ တံ န ဝီတိက္ကမန္တိ စ၊ တသ္မာ သံဝရဏတော အဝီတိက္ကမနတော စ သံဝရဋ္ဌေန သီလံ အဝီတိက္ကမဋ္ဌေန သီလံ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ **ပါဏာတိပါတံ သံဝရဋ္ဌေနာ**တိ ပါဏာတိပါတဿ ပိဒဟနဋ္ဌေန သီလံ။ ကိံ တံ? ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ။ သာ စ တံ သံဝရန္တီယေဝ တံ န ဝီတိက္ကမတီတိ **အဝီတိက္ကမဋ္ဌေန** သီလံ။ ဧဝမေဝ **အဒိန္နာဒါနာ ဝေရမဏိ**အာဒယော အနဘိဇ္ဈာအဗျာပါဒသမ္မာဒိဋ္ဌိယော ယောဇေတဗ္ဗာ။

ပါဏာတိပါတန္တိအာဒီသု ပန ဒသသု အကုသလကမ္မပထေသု ပါဏဿ အတိပါတော **ပါဏာတိပါတော၊** ပါဏဝဓော ပါဏဃာတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပါဏော**တိ စေတ္ထ ဝေါဟာရတော သတ္တော၊ ပရမတ္ထတော ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ တသ္မိံ ပန ပါဏေ ပါဏသညိနော ဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ကာယဝစီဒွါရာနံ အညတရဒွါရပ္ပဝတ္တာ ဝဓကစေတနာ ပါဏာတိပါတော။ သော ဂုဏဝိရဟိတေသု တိရစ္ဆာနဂတာဒီသု ပါဏေသု ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာသရီရေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ ကသ္မာ? ပယောဂမဟန္တတာယ။ ပယောဂသမတ္တေပိ ဝတ္ထုမဟန္တတာယ။ ဂုဏဝန္တေသု မနုဿာဒီသု အပ္ပဂုဏေ ပါဏေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟာဂုဏေ မဟာသာဝဇ္ဇော။

Sarīraguṇānaṁ pana samabhāve sati kilesānaṁ upakkamānañca mudutāya appasāvajjo, tibbatāya mahāsāvajjoti veditabbo. Tassa pañca sambhārā—pāṇo, pāṇasaññitā, vadhakacittaṁ, upakkamo, tena maraṇanti.

Adinnassa ādānaṁ **adinnādānaṁ,** parasaṁharaṇaṁ[1], theyyaṁ corikāti vuttaṁ hoti. Tattha **adinnan**ti parapariggahitaṁ, yattha paro yathākāmakāritaṁ āpajjanto adaṇḍāraho anupavajjo ca hoti, tasmiṁ parapariggahite parapariggahitasaññino tadādāyaka-upakkamasamuṭṭhāpikā kāyavacīdvārānaṁ aññataradvārappavattā theyyacetanā adinnādānaṁ. Taṁ hīne parasantake appasāvajjaṁ, paṇīte mahāsāvajjaṁ. Kasmā? Vatthupaṇītatāya. Vatthusamatte sati guṇādhikānaṁ santake vatthusmiṁ mahāsāvajjaṁ, taṁ taṁ guṇādhikaṁ upādāya tato tato hīnaguṇassa santake vatthusmiṁ appasāvajjaṁ. Tassa pañca sambhārā—parapariggahitaṁ, parapariggahitasaññitā theyyacittaṁ, upakkamo, tena haraṇanti.

Kāmesūti methunasamācāresu. **Micchācāro**ti ekantanindito lāmakācāro. Lakkhaṇato pana asaddhammādhippāyena kāyadvārappavattā agamanīyaṭṭhānavītikkamacetanā kāmesu micchācāro.

Tattha **agamanīyaṭṭhānaṁ** nāma purisānaṁ tāva māturakkhitā piturakkhitā mātāpiturakkhitā bhāturakkhitā bhaginirakkhitā ñātirakkhitā gottarakkhitā dhammarakkhitā sārakkhā saparidaṇḍāti māturakkhitādayo dasa, dhanakkītā chandavāsīni bhogavāsinī paṭavāsinī odapattakinī obhatacumbaṭā dāsī ca bhariyā ca, kammakārī ca bhariyā ca, dhajāhaṭā muhuttikāti dhanakkītādayo dasāti vīsati itthiyo. Itthīsu pana dvinnaṁ sārakkhasaparidaṇḍānaṁ dasannañca dhanakkītādīnanti dvādasannaṁ itthīnaṁ aññe purisā[2], idaṁ agamanīyaṭṭhānaṁ nāma.

So panesa micchācāro sīlādiguṇarahite agamanīyaṭṭhāne appasāvajjo, sīlādiguṇasampanne mahāsāvajjo. Tassa cattāro sambhārā—agamanīyavatthu, tasmiṁ sevanacittaṁ, sevanapayogo, maggenamaggapaṭipatti-adhivāsananti.

---

1. Parassa haraṇaṁ (Sī, Syā, Ka) Dī-Ṭṭha 1. 70 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
2. Aññesaṁ purisānaṁ (Sī), aññapurisānaṁ (Syā)

သရီရဂုဏာနံ ပန သမဘာဝေ သတိ ကိလေသာနံ ဥပက္ကမာနဉ္စ မုဒုတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ တိဗ္ဗတာယ မဟာသာဝဇ္ဇောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တဿ ပဉ္စ သမ္ဘာရာ—ပါဏော, ပါဏသညိတာ, ဝဓကစိတ္တံ, ဥပက္ကမော, တေန မရဏန္တိ။

အဒိန္နဿ အာဒါနံ **အဒိန္နာဒါနံ၊** ပရသံဟရဏံ[1]၊ ထေယျံ စောရိကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ **အဒိန္န**န္တိ ပရပရိဂ္ဂဟိတံ၊ ယတ္ထ ပရော ယထာကာမကာရိတံ အာပဇ္ဇန္တော အဒဏ္ဍာရဟော အနုပဝဇ္ဇော စ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ပရပရိဂ္ဂဟိတေ ပရပရိဂ္ဂဟိတသညိနော တဒါဒါယကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ကာယဝစီဒွါရာနံ အညတရဒွါရပ္ပဝတ္တာ ထေယျစေတနာ အဒိန္နာဒါနံ။ တံ ဟီနေ ပရသန္တကေ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ ပဏီတေ မဟာသာဝဇ္ဇံ။ ကသ္မာ? ဝတ္ထုပဏီတတာယ။ ဝတ္ထုသမတ္တေ သတိ ဂုဏာဓိကာနံ သန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ မဟာသာဝဇ္ဇံ၊ တံ တံ ဂုဏာဓိကံ ဥပါဒါယ တတော တတော ဟီနဂုဏဿ သန္တကေ ဝတ္ထုသ္မိံ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ။ တဿ ပဉ္စ သမ္ဘာရာ—ပရပရိဂ္ဂဟိတံ, ပရပရိဂ္ဂဟိတသညိတာ ထေယျစိတ္တံ, ဥပက္ကမော, တေန ဟရဏန္တိ။

ကာမေသူတိ မေထုနသမာစာရေသု။ **မိစ္ဆာစာရော**တိ ဧကန္တနိန္ဒိတော လာမကာစာရော။ လက္ခဏတော ပန အသဒ္ဓမ္မာဓိပ္ပါယေန ကာယဒွါရပ္ပဝတ္တာ အဂမနီယဋ္ဌာနဝီတိက္ကမစေတနာ ကာမေသု မိစ္ဆာစာရော။

တတ္ထ **အဂမနီယဋ္ဌာနံ** နာမ ပုရိသာနံ တာဝ မာတုရက္ခိတာ ပိတုရက္ခိတာ မာတာပိတုရက္ခိတာ ဘာတုရက္ခိတာ ဘဂိနိရက္ခိတာ ဉာတိရက္ခိတာ ဂေါတ္တရက္ခိတာ ဓမ္မရက္ခိတာ သာရက္ခာ သပရိဒဏ္ဍာတိ မာတုရက္ခိတာဒယော ဒသ, ဓနက္ကီတာ ဆန္ဒဝါသိနီ ဘောဂဝါသိနီ ပဋဝါသိနီ ဩဒပတ္တကိနီ ဩဘတစုမ္ဗဋာ ဒါသီ စ ဘရိယာ စ, ကမ္မကာရီ စ ဘရိယာ စ, ဓဇာဟဋာ မုဟုတ္တိကာတိ ဓနက္ကီတာဒယော ဒသာတိ ဝီသတိ ဣတ္ထိယော။ ဣတ္ထီသု ပန ဒွိန္နံ သာရက္ခသပရိဒဏ္ဍာနံ ဒသန္နဉ္စ ဓနက္ကီတာဒီနန္တိ ဒွါဒသန္နံ ဣတ္ထီနံ အညေ ပုရိသာ[2]၊ ဣဒံ အဂမနီယဋ္ဌာနံ နာမ။

သော ပနေသ မိစ္ဆာစာရော သီလာဒိဂုဏရဟိတေ အဂမနီယဋ္ဌာနေ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နေ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တဿ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ—အဂမနီယဝတ္ထု, တသ္မိံ သေဝနစိတ္တံ, သေဝနပယောဂေါ, မဂ္ဂေနမဂ္ဂပဋိပတ္တိအဓိဝါသနန္တိ။

၁-ပရဿ ဟရဏံ (သီ၊ သျာ၊ က) ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-အညေသံ ပုရိသာနံ (သီ)၊ အညပုရိသာနံ (သျာ)

Musāti visaṁvādanapurekkhārassa atthabhañjako vacīpayogo, kāyapayogo vā. Visaṁvādanādhippāyena panassa paravisaṁvādakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā musāvādo. Aparo nayo—**musā**ti abhūtaṁ ataccaṁ vatthu. **Vādo**ti tassa bhūtato tacchato viññāpanaṁ. Lakkhaṇato pana atathaṁ vatthuṁ tathato paraṁ viññāpetukāmassa tathāviññattisamuṭṭhāpikā cetanā musāvādo. So yamatthaṁ bhañjati, tassa appatāya appasāvajjo, mahantatāya mahāsāvajjo. Apica gahaṭṭhānaṁ attano santakaṁ adātukāmatāya natthīti-ādinayappavatto appasāvajjo, sakkhinā hutvā atthabhañjanatthaṁ vutto mahāsāvajjo. Pabbajitānaṁ appakampi telaṁ vā sappiṁ vā labhitvā hasādhippāyena “ajja gāme telaṁ nadī maññe sandatī”ti pūraṇakathānayena pavatto appasāvajjo, adiṭṭhaṁyeva pana diṭṭhanti-ādinā nayena vadantānaṁ mahāsāvajjo. Tassa cattāro sambhārā—atathaṁ vatthu, visaṁvādanacittaṁ, tajjo vāyāmo, parassa tadatthavijānananti.

Yāya vācāya yassa taṁ vācaṁ bhāsati, tassa hadaye attano piyabhāvaṁ, parassa ca suññabhāvaṁ karoti, sā **pisuṇā vācā.** Yāya pana attānampi parampi pharusaṁ karoti, yā vācā sayampi pharusā neva kaṇṇasukhā na hadayasukhā vā, ayaṁ **pharusā vācā.** Yena samphaṁ palapati niratthakaṁ, so **samphappalāpo.** Tesaṁ mūlabhūtā cetanāpi pisuṇāvācādināmameva labhati. Sā eva ca idha adhippetāti.

Tattha saṁkiliṭṭhacittassa paresaṁ vā bhedāya attano piyakamyatāya vā kāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā cetanā pisuṇā vācā. Sā yassa bhedaṁ karoti, tassa appaguṇatāya appasāvajjā, mahāguṇatāya mahāsāvajjā. Tassā cattāro sambhārā—bhinditabbo paro, “iti ime nānā bhavissantī”ti bhedapurekkhāratā vā “iti ahaṁ piyo bhavissāmi vissāsiko”ti piyakamyatā vā, tajjo vāyāmo, tassa tadatthavijānananti. Pare pana abhinne kammapathabhedo natthi, bhinneyeva hoti.

Parassa mammacchedakakāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā ekantapharusacetanā pharusā vācā. Mammacchedakopi pana payogo cittasaṇhatāya pharusā vācā na hoti. Mātāpitaro hi kadāci puttake evampi vadanti “corā vo khaṇḍākhaṇḍikaṁ karontū”ti. Uppalapattampi ca nesaṁ upari

မုသာတိ ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရဿ အတ္ထဘဉ္ဇကော ဝစီပယောဂေါ, ကာယပယောဂေါ ဝါ။ ဝိသံဝါဒနာဓိပ္ပါယေန ပနဿ ပရဝိသံဝါဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ မုသာဝါဒေါ။ အပရော နယော—**မုသာ**တိ အဘူတံ အတစ္ဆံ ဝတ္ထု။ **ဝါဒေါ**တိ တဿ ဘူတတော တစ္ဆတော ဝိညာပနံ။ လက္ခဏတော ပန အတထံ ဝတ္ထုံ တထတော ပရံ ဝိညာပေတုကာမဿ တထာဝိညတ္တိသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ မုသာဝါဒေါ။ သော ယမတ္ထံ ဘဉ္ဇတိ၊ တဿ အပ္ပတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ မဟန္တတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ အပိစ ဂဟဋ္ဌာနံ အတ္တနော သန္တကံ အဒါတုကာမတာယ နတ္ထီတိအာဒိနယပ္ပဝတ္တော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ သက္ခိနာ ဟုတွာ အတ္ထဘဉ္ဇနတ္ထံ ဝုတ္တော မဟာသာဝဇ္ဇော။ ပဗ္ဗဇိတာနံ အပ္ပကမ္ပိ တေလံ ဝါ သပ္ပိံ ဝါ လဘိတွာ ဟသာဓိပ္ပါယေန “အဇ္ဇ ဂါမေ တေလံ နဒီ မညေ သန္ဒတီ”တိ ပူရဏကထာနယေန ပဝတ္တော အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အဒိဋ္ဌံယေဝ ပန ဒိဋ္ဌန္တိအာဒိနာ နယေန ဝဒန္တာနံ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တဿ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ—အတထံ ဝတ္ထု, ဝိသံဝါဒနစိတ္တံ, တဇ္ဇော ဝါယာမော, ပရဿ တဒတ္ထဝိဇာနနန္တိ။

ယာယ ဝါစာယ ယဿ တံ ဝါစံ ဘာသတိ၊ တဿ ဟဒယေ အတ္တနော ပိယဘာဝံ, ပရဿ စ သုညဘာဝံ ကရောတိ၊ သာ **ပိသုဏာ ဝါစာ**။ ယာယ ပန အတ္တာနမ္ပိ ပရမ္ပိ ဖရုသံ ကရောတိ၊ ယာ ဝါစာ သယမ္ပိ ဖရုသာ နေဝ ကဏ္ဏသုခါ န ဟဒယသုခါ ဝါ၊ အယံ **ဖရုသာ ဝါစာ**။ ယေန သမ္ဖံ ပလပတိ နိရတ္ထကံ၊ သော **သမ္ဖပ္ပလာပေါ**။ တေသံ မူလဘူတာ စေတနာပိ ပိသုဏာဝါစာဒိနာမမေဝ လဘတိ။ သာ ဧဝ စ ဣဓ အဓိပ္ပေတာတိ။

တတ္ထ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တဿ ပရေသံ ဝါ ဘေဒါယ အတ္တနော ပိယကမျတာယ ဝါ ကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ စေတနာ ပိသုဏာ ဝါစာ။ သာ ယဿ ဘေဒံ ကရောတိ၊ တဿ အပ္ပဂုဏတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ၊ မဟာဂုဏတာယ မဟာသာဝဇ္ဇာ။ တဿာ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ—ဘိန္ဒိတဗ္ဗော ပရော, “ဣတိ ဣမေ နာနာ ဘဝိဿန္တီ”တိ ဘေဒပုရေက္ခာရတာ ဝါ “ဣတိ အဟံ ပိယော ဘဝိဿာမိ ဝိဿာသိကော”တိ ပိယကမျတာ ဝါ, တဇ္ဇော ဝါယာမော, တဿ တဒတ္ထဝိဇာနနန္တိ။ ပရေ ပန အဘိန္နေ ကမ္မပထဘေဒေါ နတ္ထိ၊ ဘိန္နေယေဝ ဟောတိ။

ပရဿ မမ္မစ္ဆေဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ ဧကန္တဖရုသစေတနာ ဖရုသာ ဝါစာ။ မမ္မစ္ဆေဒကောပိ ပန ပယောဂေါ စိတ္တသဏှတာယ ဖရုသာ ဝါစာ န ဟောတိ။ မာတာပိတရော ဟိ ကဒါစိ ပုတ္တကေ ဧဝမ္ပိ ဝဒန္တိ “စောရာ ဝေါ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ကရောန္တူ”တိ။ ဥပ္ပလပတ္တမ္ပိ စ နေသံ ဥပရိ

patantaṁ na icchanti. Ācariyupajjhāyā ca kadāci nissitake evaṁ vadanti “kiṁ ime ahirikā anottappino, niddhamatha ne”ti. Atha ca nesaṁ āgamādhigamasampattiṁ icchanti. Yathā ca cittasaṇhatāya pharusā vācā na hoti, evaṁ vacanasaṇhatāya apharusā vācāpi na hoti. Na hi mārāpetukāmassa “imaṁ sukhaṁ sayāpethā”ti vacanaṁ apharusā vācā hoti, cittapharusatāya panesā pharusā vācāva. Sā yaṁ sandhāya pavattitā, tassa appaguṇatāya appasāvajjā, mahāguṇatāya mahāsāvajjā. Tassa tayo sambhārā—akkositabbo paro, kupitacittaṁ, akkosanāti.

Anatthaviññāpikā kāyavacīpayogasamuṭṭhāpikā akusalacetanā samphappalāpo. So āsevanamandatāya appasāvajjo, āsevanamahantatāya mahāsāvajjo. Tassa dve sambhārā—bhāratayuddhasītāharaṇādiniratthakakathāpurekkhāratā, tathārūpikathākathanañcāti. Pare pana taṁ kathaṁ agaṇhante kammapathabhedo natthi, parena samphappalāpe gahiteyeva hoti.

Abhijjhāyatīti **abhijjhā**, parabhaṇḍābhimukhī hutvā tanninnatāya pavattatīti attho. Sā “aho vata idaṁ mamassā”ti evaṁ parabhaṇḍābhijjhāyanalakkhaṇā, adinnādānaṁ viya appasāvajjā mahāsāvajjā ca. Tassa dve sambhārā—parabhaṇḍaṁ, attano pariṇāmanañcāti. Parabhaṇḍavatthuke hi lobhe uppannepi na tāva kammapathabhedo hoti, yāva “aho vata idaṁ mamassā”ti attano na pariṇāmeti.

Hitasukhaṁ byāpādayatīti **byāpādo.** So paravināsāya manopadosalakkhaṇo, pharusā vācā viya appasāvajjo mahāsāvajjo ca. Tassa dve sambhārā—parasatto ca, tassa ca vināsacintāti. Parasattavatthuke[1] hi kodhe uppannepi na tāva kammapathabhedo hoti, yāva “aho vatāyaṁ ucchijjeyya vinasseyyā”ti tassa vināsaṁ na cinteti.

1. Parasantakavatthuke (Sī)

ပတန္တံ န ဣစ္ဆန္တိ။ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ စ ကဒါစိ နိဿိတကေ ဧဝံ ဝဒန္တိ “ကိံ ဣမေ အဟိရိကာ အနောတ္တပ္ပိနော၊ နိဒ္ဓမထ နေ”တိ။ အထ စ နေသံ အာဂမာဓိဂမသမ္ပတ္တိံ ဣစ္ဆန္တိ။ ယထာ စ စိတ္တသဏှတာယ ဖရုသာ ဝါစာ န ဟောတိ၊ ဧဝံ ဝစနသဏှတာယ အဖရုသာ ဝါစာပိ န ဟောတိ။ န ဟိ မာရာပေတုကာမဿ ‘‘ဣမံ သုခံ သယာပေထာ’’တိ ဝစနံ အဖရုသာ ဝါစာ ဟောတိ၊ စိတ္တဖရုသတာယ ပနေသာ ဖရုသာ ဝါစာဝ။ သာ ယံ သန္ဓာယ ပဝတ္တိတာ၊ တဿ အပ္ပဂုဏတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ၊ မဟာဂုဏတာယ မဟာသာဝဇ္ဇာ။ တဿာ တယော သမ္ဘာရာ—အက္ကောသိတဗ္ဗော ပရော, ကုပိတစိတ္တံ, အက္ကောသနာတိ။

အနတ္ထဝိညာပိကာ ကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ အကုသလစေတနာ သမ္ဖပ္ပလာပေါ။ သော အာသေဝနမန္ဒတာယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အာသေဝနမဟန္တတာယ မဟာသာဝဇ္ဇော။ တဿ ဒွေ သမ္ဘာရာ—ဘာရတယုဒ္ဓသီတာဟရဏာဒိနိရတ္ထကကထာပုရေက္ခာရတာ, တထာရူပိကထာကထနဉ္စာတိ။ ပရေ ပန တံ ကထံ အဂဏှန္တေ ကမ္မပထဘေဒေါ နတ္ထိ၊ ပရေန သမ္ဖပ္ပလာပေ ဂဟိတေယေဝ ဟောတိ။

အဘိဇ္ဈာယတီတိ **အဘိဇ္ဈာ၊** ပရဘဏ္ဍာဘိမုခီ ဟုတွာ တန္နိန္နတာယ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ သာ “အဟော ဝတ ဣဒံ မမဿာ”တိ ဧဝံ ပရဘဏ္ဍာဘိဇ္ဈာယနလက္ခဏာ၊ အဒိန္နာဒါနံ ဝိယ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ မဟာသာဝဇ္ဇာ စ။ တဿ ဒွေ သမ္ဘာရာ—ပရဘဏ္ဍံ, အတ္တနော ပရိဏာမနဉ္စာတိ။ ပရဘဏ္ဍဝတ္ထုကေ ဟိ လောဘေ ဥပ္ပန္နေပိ န တာဝ ကမ္မပထဘေဒေါ ဟောတိ၊ ယာဝ “အဟော ဝတ ဣဒံ မမဿာ”တိ အတ္တနော န ပရိဏာမေတိ။

ဟိတသုခံ ဗျာပါဒယတီတိ **ဗျာပါဒေါ။** သော ပရဝိနာသာယ မနောပဒေါသလက္ခဏော၊ ဖရုသာ ဝါစာ ဝိယ အပ္ပသာဝဇ္ဇော မဟာသာဝဇ္ဇော စ။ တဿ ဒွေ သမ္ဘာရာ—ပရသတ္တော စ, တဿ စ ဝိနာသစိန္တာတိ။ ပရသတ္တဝတ္ထုကေ[၁] ဟိ ကောဓေ ဥပ္ပန္နေပိ န တာဝ ကမ္မပထဘေဒေါ ဟောတိ၊ ယာဝ “အဟော ဝတာယံ ဥစ္ဆိဇ္ဇေယျ ဝိနဿေယျာ”တိ တဿ ဝိနာသံ န စိန္တေတိ။

၁-ပရသန္တကဝတ္ထုကေ (သီ)

Yathābhuccagahaṇābhāvena micchā passatīti **micchādiṭṭhi.** Sā “natthi dinnan”ti-ādinā nayena viparītadassanalakkhaṇā, samphappalāpo viya appasāvajjā mahāsāvajjā ca. Apica aniyatā appasāvajjā, niyatā mahāsāvajjā. Tassā dve sambhārā—vatthuno ca gahitākāraviparītatā, yathā ca taṁ gaṇhāti, tathābhāvena tassūpaṭṭhānanti. Tattha natthikāhetuka-akiriyadiṭṭhīhi eva kammapathabhedo hoti, na aññadiṭṭhīhi.

Imesaṁ pana dasannaṁ akusalakammapathānaṁ dhammato koṭṭhāsato ārammaṇato vedanāto mūlatoti pañcahākārehi vinicchayo veditabbo.

Tattha **dhammato**ti etesu hi satta paṭipāṭiyā cetanādhammāva honti, abhijjhādayo tayo cetanāsampayuttā.

Koṭṭhāsatoti paṭipāṭiyā satta, micchādiṭṭhi cāti ime aṭṭha kammapathā eva honti, no mūlāni. Abhijjhābyāpādā kammapathā ceva mūlāni ca. Abhijjhā hi mūlaṁ patvā lobho akusalamūlaṁ hoti, byāpādo doso akusalamūlaṁ.

Ārammaṇatoti pāṇātipāto jīvitindriyārammaṇato saṅkhārārammaṇo. Adinnādānaṁ sattārammaṇaṁ vā saṅkhārārammaṇaṁ vā. Micchācāro phoṭṭhabbavasena saṅkhārārammaṇo, sattārammaṇotipi eke. Musāvādo sattārammaṇo vā saṅkhārārammaṇo vā. Tathā pisuṇā vācā. Pharusā vācā sattārammaṇāva. Samphappalāpo diṭṭhasutamutaviññātavasena sattārammaṇo vā saṅkhārārammaṇo vā. Tathā abhijjhā. Byāpādo sattārammaṇova. Micchādiṭṭhi tebhūmakadhammavasena saṅkhārārammaṇāva.

Vedanātoti pāṇātipāto dukkhavedano hoti. Kiñcāpi hi rājāno coraṁ disvā hasamānāpi “gacchatha bhaṇe, māretha nan”ti vadanti, sanniṭṭhāpakacetanā pana nesaṁ dukkhasampayuttāva hoti. Adinnādānaṁ tivedanaṁ. Tañhi parabhaṇḍaṁ disvā haṭṭhatuṭṭhassa gaṇhato sukhavedanaṁ hoti, bhītatasitassa gaṇhato dukkhavedanaṁ, tathā vipākanissandaphalāni paccavekkhantassa. Gahaṇakāle majjhattabhāve ṭhitassa pana gaṇhato adukkhamasukhavedanaṁ hoti. Micchācāro sukhamajjhattavasena dvivedano,

ယထာဘုစ္စဂဟဏာဘာဝေန မိစ္ဆာ ပဿတီတိ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ**။ သာ “နတ္ထိ ဒိန္န”န္တိအာဒိနာ နယေန ဝိပရီတဒဿနလက္ခဏာ၊ သမ္ဖပ္ပလာပေါ ဝိယ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ မဟာသာဝဇ္ဇာ စ။ အပိစ အနိယတာ အပ္ပသာဝဇ္ဇာ၊ နိယတာ မဟာသာဝဇ္ဇာ။ တဿာ ဒွေ သမ္ဘာရာ—ဝတ္ထုနော စ ဂဟိတာကာရဝိပရီတတာ, ယထာ စ တံ ဂဏှာတိ၊ တထာဘာဝေန တဿူပဋ္ဌာနန္တိ။ တတ္ထ နတ္ထိကာဟေတုကအကိရိယဒိဋ္ဌီဟိ ဧဝ ကမ္မပထဘေဒေါ ဟောတိ၊ န အညဒိဋ္ဌီဟိ။

ဣမေသံ ပန ဒသန္နံ အကုသလကမ္မပထာနံ ဓမ္မတော ကောဋ္ဌာသတော အာရမ္မဏတော ဝေဒနာတော မူလတောတိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **ဓမ္မတော**တိ ဧတေသု ဟိ သတ္တ ပဋိပါဋိယာ စေတနာဓမ္မာဝ ဟောန္တိ၊ အဘိဇ္ဈာဒယော တယော စေတနာသမ္ပယုတ္တာ။

ကောဋ္ဌာသတောတိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ, မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ စာတိ ဣမေ အဋ္ဌ ကမ္မပထာ ဧဝ ဟောန္တိ၊ နော မူလာနိ။ အဘိဇ္ဈာဗျာပါဒါ ကမ္မပထာ စေဝ မူလာနိ စ။ အဘိဇ္ဈာ ဟိ မူလံ ပတွာ လောဘော အကုသလမူလံ ဟောတိ၊ ဗျာပါဒေါ ဒေါသော အကုသလမူလံ။

အာရမ္မဏတောတိ ပါဏာတိပါတော ဇီဝိတိန္ဒြိယာရမ္မဏတော သင်္ခါရာရမ္မဏော။ အဒိန္နာဒါနံ သတ္တာရမ္မဏံ ဝါ သင်္ခါရာရမ္မဏံ ဝါ။ မိစ္ဆာစာရော ဖောဋ္ဌဗ္ဗဝသေန သင်္ခါရာရမ္မဏော၊ သတ္တာရမ္မဏောတိပိ ဧကေ။ မုသာဝါဒေါ သတ္တာရမ္မဏော ဝါ သင်္ခါရာရမ္မဏော ဝါ။ တထာ ပိသုဏာ ဝါစာ။ ဖရုသာ ဝါစာ သတ္တာရမ္မဏာဝ။ သမ္ဖပ္ပလာပေါ ဒိဋ္ဌသုတမုတဝိညာတဝသေန သတ္တာရမ္မဏော ဝါ သင်္ခါရာရမ္မဏော ဝါ။ တထာ အဘိဇ္ဈာ။ ဗျာပါဒေါ သတ္တာရမ္မဏောဝ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ တေဘူမကဓမ္မဝသေန သင်္ခါရာရမ္မဏာဝ။

ဝေဒနာတောတိ ပါဏာတိပါတော ဒုက္ခဝေဒနော ဟောတိ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ရာဇာနော စောရံ ဒိသွာ ဟသမာနာပိ “ဂစ္ဆထ ဘဏေ, မာရေထ န”န္တိ ဝဒန္တိ၊ သန္နိဋ္ဌာပကစေတနာ ပန နေသံ ဒုက္ခသမ္ပယုတ္တာဝ ဟောတိ။ အဒိန္နာဒါနံ တိဝေဒနံ။ တဉှိ ပရဘဏ္ဍံ ဒိသွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌဿ ဂဏှတော သုခဝေဒနံ ဟောတိ၊ ဘီတတသိတဿ ဂဏှတော ဒုက္ခဝေဒနံ၊ တထာ ဝိပါကနိဿန္ဒဖလာနိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ။ ဂဟဏကာလေ မဇ္ဈတ္တဘာဝေ ဌိတဿ ပန ဂဏှတော အဒုက္ခမသုခဝေဒနံ ဟောတိ။ မိစ္ဆာစာရော သုခမဇ္ဈတ္တဝသေန ဒွိဝေဒနော၊

sanniṭṭhāpakacitte pana majjhattavedano na hoti. Musāvādo adinnādāne vuttanayeneva tivedano, tathā pisuṇā vācā. Pharusā vācā dukkhavedanā. Samphappalāpo tivedano. Paresu hi sādhukāraṁ dentesu celādīni ukkhipantesu haṭṭhatuṭṭhassa sītāharaṇabhāratayuddhādīni kathanakāle so sukhavedano hoti, paṭhamaṁ dinnavetanena ekena pacchā āgantvā "ādito paṭṭhāya kathehī"ti vutte "niravasesaṁ yathānusandhikaṁ pakiṇṇakakathaṁ kathessāmi nu kho, no"ti domanassitassa kathanakāle dukkhavedano hoti, majjhattassa kathayato adukkhamasukhavedano hoti. Abhijjhā sukhamajjhattavasena dvivedanā, tathā micchādiṭṭhi. Byāpādo dukkhavedano.

Mūlātoti pāṇātipāto dosamohavasena dvimūlako hoti, adinnādānaṁ dosamohavasena vā lobhamohavasena vā, micchācāro lobhamohavasena, musāvādo dosamohavasena vā lobhamohavasena vā. Tathā pisuṇā vācā samphappalāpo ca. Pharusā vācā dosamohavasena, abhijjhā mohavasena ekamūlā, tathā byāpādo. Micchādiṭṭhi lobhamohavasena dvimūlāti.

Akusalakammapathakathā niṭṭhitā.

Pāṇātipātādīhi pana viratiyo, anabhijjhā-abyāpādasammādiṭṭhiyo cāti ime dasa kusalakammapathā nāma. Pāṇātipātādīhi etāya viramanti, sayaṁ vā viramati, viramaṇamattameva vā etanti **virati.** Yā pāṇātipātādīhi viramantassa kusalacittasampayuttā virati, sā pabhedato tividhā hoti sampattavirati samādānavirati samucchedaviratīti. Tattha asamādinnasikkhāpadānaṁ attano jātivayabāhusaccādīni paccavekkhitvā "ayuttaṁ amhākaṁ evarūpaṁ pāpaṁ kātun"ti sampattavatthuṁ avītikkamantānaṁ uppajjamānā virati **sampattavirati** nāma. Samādinnasikkhāpadānaṁ pana sikkhāpadasamādāne ca tatuttari ca attano jīvitampi pariccajitvā vatthuṁ avītikkamantānaṁ uppajjamānā virati **samādānavirati** nāma. Ariyamaggasampayuttā, pana virati **samucchedavirati** nāma, yassā uppattito pabhuti ariyapuggalānaṁ "pāṇaṁ ghātessāmā"ti-ādicittampi na uppajjatīti.

သန္နိဋ္ဌာပကစိတ္တေ ပန မဇ္ဈတ္တဝေဒနော န ဟောတိ။ မုသာဝါဒေါ အဒိန္နာဒါနေ ဝုတ္တနယေနေဝ တိဝေဒနော၊ တထာ ပိသုဏာ ဝါစာ။ ဖရုသာ ဝါစာ ဒုက္ခဝေဒနာ။ သမ္ဖပ္ပလာပေါ တိဝေဒနော။ ပရေသု ဟိ သာဓုကာရံ ဒေန္တေသု စေလာဒီနိ ဥက္ခိပန္တေသု ဟဋ္ဌတုဋ္ဌဿ သီတာဟရဏဘာရတယုဒ္ဓါဒီနိ ကထနကာလေ သော သုခဝေဒနော ဟောတိ၊ ပဌမံ ဒိန္နဝေတနေန ဧကေန ပစ္ဆာ အာဂန္တွာ "အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ကထေဟီ"တိ ဝုတ္တေ "နိရဝသေသံ ယထာနုသန္ဓိကံ ပကိဏ္ဏကကထံ ကထေဿာမိ နု ခေါ, နော"တိ ဒေါမနဿိတဿ ကထနကာလေ ဒုက္ခဝေဒနော ဟောတိ၊ မဇ္ဈတ္တဿ ကထယတော အဒုက္ခမသုခဝေဒနော ဟောတိ။ အဘိဇ္ဈာ သုခမဇ္ဈတ္တဝသေန ဒွိဝေဒနာ၊ တထာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ ဗျာပါဒေါ ဒုက္ခဝေဒနော။

မူလတောတိ ပါဏာတိပါတော ဒေါသမောဟဝသေန ဒွိမူလကော ဟောတိ၊ အဒိန္နာဒါနံ ဒေါသမောဟဝသေန ဝါ လောဘမောဟဝသေန ဝါ၊ မိစ္ဆာစာရော လောဘမောဟဝသေန၊ မုသာဝါဒေါ ဒေါသမောဟဝသေန ဝါ လောဘမောဟဝသေန ဝါ။ တထာ ပိသုဏာ ဝါစာ သမ္ဖပ္ပလာပေါ စ။ ဖရုသာ ဝါစာ ဒေါသမောဟဝသေန၊ အဘိဇ္ဈာ မောဟဝသေန ဧကမူလာ၊ တထာ ဗျာပါဒေါ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ လောဘမောဟဝသေန ဒွိမူလာတိ။

အကုသလကမ္မပထကထာ နိဋ္ဌိတာ။

ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ပန ဝိရတိယော, အနဘိဇ္ဈာအဗျာပါဒသမ္မာဒိဋ္ဌိယော စာတိ ဣမေ ဒသ ကုသလကမ္မပထာ နာမ။ ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဧတာယ ဝိရမန္တိ, သယံ ဝါ ဝိရမတိ, ဝိရမဏမတ္တမေဝ ဝါ ဧတန္တိ **ဝိရတိ**။ ယာ ပါဏာတိပါတာဒီဟိ ဝိရမန္တဿ ကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဝိရတိ၊ သာ ပဘေဒတော တိဝိဓာ ဟောတိ သမ္ပတ္တဝိရတိ သမာဒါနဝိရတိ သမုစ္ဆေဒဝိရတီတိ။ တတ္ထ အသမာဒိန္နသိက္ခာပဒါနံ အတ္တနော ဇာတိဝယဗာဟုသစ္စာဒီနိ ပစ္စဝေက္ခိတွာ "အယုတ္တံ အမှာကံ ဧဝရူပံ ပါပံ ကာတု"န္တိ သမ္ပတ္တဝတ္ထုံ အဝီတိက္ကမန္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝိရတိ **သမ္ပတ္တဝိရတိ** နာမ။ သမာဒိန္နသိက္ခာပဒါနံ ပန သိက္ခာပဒသမာဒါနေ စ တတုတ္တရိ စ အတ္တနော ဇီဝိတမ္ပိ ပရိစ္စဇိတွာ ဝတ္ထုံ အဝီတိက္ကမန္တာနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဝိရတိ **သမာဒါနဝိရတိ** နာမ။ အရိယမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ပန ဝိရတိ **သမုစ္ဆေဒဝိရတိ** နာမ၊ ယဿာ ဥပ္ပတ္တိတော ပဘုတိ အရိယပုဂ္ဂလာနံ "ပါဏံ ဃာတေဿာမာ"တိအာဒိစိတ္တမ္ပိ န ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။

Idāni akusalakammapathānaṁ viya imesaṁ kusalakammapathānaṁ dhammato koṭṭhāsato ārammaṇato vedanāto mūlatoti pañcahākārehi vinicchayo veditabbo.

Tattha **dhammato**ti etesupi paṭipāṭiyā satta cetanāpi vaṭṭanti viratiyopi, ante tayo cetanāsampayuttāva.

Koṭṭhāsatoti paṭipāṭiyā satta kammapathā eva, no mūlāni, ante tayo kammapathā ceva mūlāni ca. Anabhijjhā hi mūlaṁ patvā alobho kusalamūlaṁ hoti, abyāpādo adoso kusalamūlaṁ, sammādiṭṭhi amoho kusalamūlaṁ.

Ārammaṇatoti pāṇātipātādīnaṁ ārammaṇāneva etesaṁ ārammaṇāni. Vītikkamitabbatoyeva hi veramaṇī nāma hoti. Yathā pana nibbānārammaṇo ariyamaggo kilese pajahati, evaṁ jīvitindriyādi-ārammaṇāpete kammapathā pāṇātipātādīni dussīlyāni pajahantīti.

Vedanātoti sabbe sukhavedanā vā honti majjhattavedanā vā. Kusalaṁ patvā hi dukkhā vedanā nāma natthi.

Mūlatoti paṭipāṭiyā satta ñāṇasampayuttacittena viramantassa alobha-adosa-amohavasena timūlā honti, ñāṇavippayuttacittena viramantassa alobhādosavasena dvimūlā. Anabhijjhā ñāṇasampayuttacittena viramantassa adosa-amohavasena dvimūlā, ñāṇavippayuttacittena viramantassa adosavasena ekamūlā. Alobho pana attanāva attano mūlaṁ na hoti. Abyāpādepi eseva nayo. Sammādiṭṭhi alobhādosavasena dvimūlāvāti.

Kusalakammapathakathā niṭṭhitā.

41. Evaṁ dasakusalakammapathavasena sīlaṁ dassetvā idāni nekkhammādīnaṁ arahattamaggapariyosānānaṁ sattatiṁsadhammānaṁ vasena dassetuṁ **nekkhammena kāmacchandaṁ saṁvaraṭṭhena sīlaṁ, avītikkamaṭṭhena sīlan**ti-ādimāha. Tattha yasmā nekkhammena kāmacchandaṁ saṁvarati na vītikkamati, tasmā nekkhammaṁ sīlanti adhippāyo. Paccattatthe vā karaṇavacanaṁ, nekkhammanti attho. Esa

ဣဒါနိ အကုသလကမ္မပထာနံ ဝိယ ဣမေသံ ကုသလကမ္မပထာနံ ဓမ္မတော ကောဋ္ဌာသတော အာရမ္မဏတော ဝေဒနာတော မူလတောတိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတ္ထ **ဓမ္မတော**တိ ဧတေသုပိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ စေတနာပိ ဝဋ္ဋန္တိ ဝိရတိယောပိ၊ အန္တေ တယော စေတနာသမ္ပယုတ္တာဝ။

ကောဋ္ဌာသတောတိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ကမ္မပထာ ဧဝ၊ နော မူလာနိ၊ အန္တေ တယော ကမ္မပထာ စေဝ မူလာနိ စ။ အနဘိဇ္ဈာ ဟိ မူလံ ပတွာ အလောဘော ကုသလမူလံ ဟောတိ၊ အဗျာပါဒေါ အဒေါသော ကုသလမူလံ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိ အမောဟော ကုသလမူလံ။

အာရမ္မဏတောတိ ပါဏာတိပါတာဒီနံ အာရမ္မဏာနေဝ ဧတေသံ အာရမ္မဏာနိ။ ဝီတိက္ကမိတဗ္ဗတောယေဝ ဟိ ဝေရမဏီ နာမ ဟောတိ။ ယထာ ပန နိဗ္ဗာနာရမ္မဏော အရိယမဂ္ဂေါ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ ဧဝံ ဇီဝိတိန္ဒြိယာဒိ-အာရမ္မဏာပေတေ ကမ္မပထာ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ဒုဿီလျာနိ ပဇဟန္တီတိ။

ဝေဒနာတောတိ သဗ္ဗေ သုခဝေဒနာ ဝါ ဟောန္တိ မဇ္ဈတ္တဝေဒနာ ဝါ။ ကုသလံ ပတွာ ဟိ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ နာမ နတ္ထိ။

မူလတောတိ ပဋိပါဋိယာ သတ္တ ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဝိရမန္တဿ အလောဘအဒေါသအမောဟဝသေန တိမူလာ ဟောန္တိ၊ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တ-စိတ္တေန ဝိရမန္တဿ အလောဘာဒေါသဝသေန ဒွိမူလာ။ အနဘိဇ္ဈာ ဉာဏ-သမ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဝိရမန္တဿ အဒေါသအမောဟဝသေန ဒွိမူလာ၊ ဉာဏ-ဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဝိရမန္တဿ အဒေါသဝသေန ဧကမူလာ။ အလောဘော ပန အတ္တနာဝ အတ္တနော မူလံ န ဟောတိ။ အဗျာပါဒေပိ ဧသေဝ နယော။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ အလောဘာဒေါသဝသေန ဒွိမူလာဝါတိ။

ကုသလကမ္မပထကထာ နိဋ္ဌိတာ။

၄၁။ ဧဝံ ဒသကုသလကမ္မပထဝသေန သီလံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ နေက္ခမ္မာ-ဒီနံ အရဟတ္တမဂ္ဂပရိယောသာနာနံ သတ္တတိံသဓမ္မာနံ ဝသေန ဒဿေတုံ **နေက္ခမ္မေန ကာမစ္ဆန္ဒံ သံဝရဋ္ဌေန သီလံ၊ အဝီတိက္ကမဋ္ဌေန သီလ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယသ္မာ နေက္ခမ္မေန ကာမစ္ဆန္ဒံ သံဝရတိ န ဝီတိက္ကမတိ၊ တသ္မာ နေက္ခမ္မံ သီလန္တိ အဓိပ္ပါယော။ ပစ္စတ္တတ္ထေ ဝါ ကရဏဝစနံ၊ နေက္ခမ္မန္တိ အတ္ထော။ ဧသ

nayo sesesu. Pāḷiyaṁ pana nekkhamma-abyāpāde dassetvā heṭṭhā vuttanayattā sesaṁ saṅkhipitvā ante arahattamaggoyeva dassito.

Evaṁ saṁvara-avītikkamavasena sīlaṁ dassetvā idāni tesaṁyeva dvinnaṁ pabhedadassanatthaṁ **pañca sīlāni pāṇātipātassa pahānaṁ sīlan**ti-ādimāha. Ettha ca pāṇātipātassa pahānaṁ sīlaṁ, pāṇātipātā veramaṇī sīlaṁ, pāṇātipātassa paṭipakkhacetanā sīlaṁ, pāṇātipātassa saṁvaro sīlaṁ, pāṇātipātassa avītikkamo sīlanti yojanā kātabbā. **Pahānan**ti ca koci dhammo nāma natthi aññatra vuttappakārānaṁ pāṇātipātādīnaṁ anuppādamattato. Yasmā pana taṁ taṁ pahānaṁ tassa tassa kusalassa dhammassa patiṭṭhānaṭṭhena upadhāraṇaṁ hoti, vippakiṇṇasabhāvākaraṇena ca samodhānaṁ, tasmā pubbe vutteneva upadhāraṇasamodhānasaṅkhātena sīlanaṭṭhena sīlanti vuttaṁ. Itare cattāro dhammā tato tato veramaṇivasena tassa tassa saṁvaravasena tadubhayasampayuttacetanāvasena taṁ taṁ avītikkamantassa avītikkamavasena ca cetaso pavattisabhāvaṁ sandhāya vuttā.

Atha vā pahānampi dhammato atthiyeva. Kathaṁ? Pahīyate anena pāṇātipātādipaṭipakkho, pajahati vā taṁ paṭipakkhanti pahānaṁ. Kiṁ taṁ? Sabbepi kusalā khandhā. Aññe pana ācariyā "nekkhāmmādīsupi 'veramaṇī sīlan'ti vacanamattaṁ gahetvā sabbakusalesupi niyatayevāpanakabhūtā virati nāma atthī"ti vadanti, na tathā idhāti. Evamimehi pahānādīhi pañcahi padehi visesetvā pariyantāpariyantasīladvaye apariyantasīlameva vuttaṁ. Tasmā eva hi **evarūpāni sīlāni cittassa avippaṭisārāya saṁvattanti -pa- sacchikātabbaṁ sacchikaronto sikkhatī**ti vuttaṁ.

Tattha **avippaṭisārāya saṁvattantī**ti "saṁvaro avippaṭisāratthāyā"ti[1] ca "avippaṭisāratthāni kho Ānanda kusalāni sīlāni avippaṭisārānisaṁsānī"ti[2] ca vacanato avippaṭisāratthāya saṁvattanti. "Avippaṭisāro pāmojjatthāyā"ti[1] ca "yoniso manasikaroto pāmojjaṁ jāyatī"ti[3] ca vacanato **pāmojjāya saṁvattanti.** "Pāmojjaṁ pītatthāyā"ti[1] ca "pamuditassa pīti jāyatī"ti[4] ca vacanato

1. Vī 5. 288 piṭṭhe.
2. Aṁ 3. 257, 515 piṭṭhesu.
3. Khu 9. 83 piṭṭhe.
4. Aṁ 2. 18; Saṁ 3. 135; Dī 3. 201 piṭṭhesu.

နယော သေသေသု။ ပါဠိယံ ပန နေက္ခမ္မအဗျာပါဒေ ဒဿေတွာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ သေသံ သင်္ခိပိတွာ အန္တေ အရဟတ္တမဂ္ဂေါယေဝ ဒဿိတော။

ဧဝံ သံဝရအဝီတိက္ကမဝသေန သီလံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တေသံယေဝ ဒွိန္နံ ပဘေဒဒဿနတ္ထံ **ပဉ္စ သီလာနိ ပါဏာတိပါတဿ ပဟာနံ သီလ**န္တိ-အာဒိမာဟ။ ဧတ္ထ စ ပါဏာတိပါတဿ ပဟာနံ သီလံ၊ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ သီလံ၊ ပါဏာတိပါတဿ ပဋိပက္ခစေတနာ သီလံ၊ ပါဏာတိပါတဿ သံဝရော သီလံ၊ ပါဏာတိပါတဿ အဝီတိက္ကမော သီလန္တိ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ **ပဟာန**န္တိ စ ကောစိ ဓမ္မော နာမ နတ္ထိ အညတြ ဝုတ္တပ္ပကာရာနံ ပါဏာတိပါတာဒီနံ အနုပ္ပါဒမတ္တတော။ ယသ္မာ ပန တံ တံ ပဟာနံ တဿ တဿ ကုသလဿ ဓမ္မဿ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဥပဓာရဏံ ဟောတိ၊ ဝိပ္ပကိဏ္ဏသဘာဝါကရဏေန စ သမောဓာနံ၊ တသ္မာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေနေဝ ဥပဓာရဏသမောဓာနသင်္ခါတေန သီလနဋ္ဌေန သီလန္တိ ဝုတ္တံ။ ဣတရေ စတ္တာရော ဓမ္မာ တတော တတော ဝေရမဏိဝသေန တဿ တဿ သံဝရဝသေန တဒုဘယသမ္ပယုတ္တစေတနာဝသေန တံ တံ အဝီတိက္ကမန္တဿ အဝီတိက္ကမဝသေန စ စေတသော ပဝတ္တိသဘာဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။

အထ ဝါ ပဟာနမ္ပိ ဓမ္မတော အတ္ထိယေဝ။ ကထံ? ပဟီယတေ အနေန ပါဏာတိပါတာဒိပဋိပက္ခော, ပဇဟတိ ဝါ တံ ပဋိပက္ခန္တိ ပဟာနံ။ ကိံ တံ? သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ခန္ဓာ။ အညေ ပန အာစရိယာ "နေက္ခမ္မာဒီသုပိ 'ဝေရမဏီ သီလ'န္တိ ဝစနမတ္တံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗကုသလေသုပိ နိယတယေဝါပနကဘူတာ ဝိရတိ နာမ အတ္ထီ"တိ ဝဒန္တိ၊ န တထာ ဣဓာတိ။ ဧဝမိမေဟိ ပဟာနာဒီဟိ ပဉ္စဟိ ပဒေဟိ ဝိသေသေတွာ ပရိယန္တာပရိယန္တသီလဒွယေ အပရိယန္တသီလမေဝ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ဧဝ ဟိ **ဧဝရူပါနိ သီလာနိ စိတ္တဿ အဝိပ္ပဋိသာရာယ သံဝတ္တန္တိ။ပ။ သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ သစ္ဆိကရောန္တော သိက္ခတီ**တိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **အဝိပ္ပဋိသာရာယ သံဝတ္တန္တီ**တိ "သံဝရော အဝိပ္ပဋိသာရတ္ထာယာ"တိ[၁] စ "အဝိပ္ပဋိသာရတ္ထာနိ ခေါ အာနန္ဒ ကုသလာနိ သီလာနိ အဝိပ္ပဋိသာရာနိသံသာနီ"တိ[၂] စ ဝစနတော အဝိပ္ပဋိသာရတ္ထာယ သံဝတ္တန္တိ။ "အဝိပ္ပဋိသာရော ပါမောဇ္ဇတ္ထာယာ"တိ[၁] စ "ယောနိသော မနသိကရောတော ပါမောဇ္ဇံ ဇာယတီ"တိ[၃] စ ဝစနတော **ပါမောဇ္ဇာယ သံဝတ္တန္တိ**။ "ပါမောဇ္ဇံ ပီတတ္ထာယာ"တိ[၁] စ "ပမုဒိတဿ ပီတိ ဇာယတီ"တိ[၄] စ ဝစနတော

၁-ဝိ ၅-၂၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-အံ ၃-၂၅၇-၅၁၅-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၉-၈၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၂-၁၈၊ သံ ၃-၁၃၅၊ ဒီ ၃-၂၀၁-ပိဋ္ဌေသု။

pītiyā saṁvattanti. “Pīti passaddhatthāyā”ti[1] ca “pītimanassa kāyo passambhatī”ti[2] ca vacanato **passaddhiyā saṁvattanti.** “Passaddhi sukhatthāyā”ti[1] ca “passaddhakāyo sukhaṁ vedetī”ti[2] ca vacanato **somanassāya saṁvattanti.** Cetasikaṁ sukhaṁ hi somanassanti vuccati. **Āsevanāyā**ti bhusā sevanā āsevanā. Kassa āsevanā? Anantaraṁ somanassavacanena sukhassa vuttattā sukhaṁ siddhaṁ. “Sukhino cittaṁ samādhiyatī”ti[2] ca vacanato tena sukhena samādhi siddho hoti. Evaṁ siddhassa samādhissa āsevanā. Tassa samādhissa **āsevanāya saṁvattanti,** paguṇabalavabhāvāya saṁvattantīti attho. **Bhāvanāyā**ti tasseva samādhissa vuddhiyā. **Bahulīkammāyā**ti tasseva samādhissa punappunaṁ kiriyāya. Avippaṭisārādipavattiyā mūlakāraṇaṁ hutvā samādhissa saddhindriyādi-alaṅkārasādhanena **alaṅkārāya saṁvattanti.** Avippaṭisārādikassa samādhisambhārassa sādhanena **parikkhārāya saṁvattanti.** “Ye ca kho ime[3] pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā”ti-ādīsu[4] viya hi ettha sambhārattho parikkhārasaddo. “Ratho sīlaparikkhāro, jhānakkho cakkavīriyo”ti-ādīsu[5] pana alaṅkārattho. “Sattahi nagaraparikkhārehi suparikkhataṁ hotī”ti-ādīsu[6] parivārattho. Idha pana alaṅkāraparivārānaṁ visuṁ āgatattā sambhāratthoti vuttaṁ. Sambhārattho ca paccayatthoti. Mūlakāraṇabhāveneva samādhisampayuttaphassādidhammasampatti-sādhanena **parivārāya saṁvattanti.** Samādhissa vipassanāya ca padaṭṭhānabhāvapāpanena vasībhāvapāpanena ca paripuṇṇabhāvasādhanato **pāripūriyā saṁvattanti.**

Evaṁ sīlūpanissayena sabbākāraparipūraṁ samādhiṁ dassetvā idāni “samāhite citte yathābhūtaṁ jānāti passati, yathābhūtaṁ jānaṁ passaṁ nibbindati, nibbindaṁ virajjati, virāgā vimuccatī”ti[7] vacanato sīlamūlakāni samādhipadaṭṭhānāni yathābhūtañāṇadassanādīni dassento **ekantanibbidāyā**ti-ādimāha. Nibbidāya hi dassitāya tassā padaṭṭhānabhūtaṁ

1. Vi 5. 288 piṭṭhe.
2. Aṁ 2. 18; Saṁ 3. 135; Dī 3. 201 piṭṭhesu.
3. Ye cime (Sī, Syā), ye kecime (Ka)
4. Ma 1. 150 piṭṭhe.
5. Saṁ 3. 5 piṭṭhe.
6. Aṁ 2. 478 piṭṭhe.
7. Khu 9. 83; Dī 3. 252 piṭṭhesu.

ပီတိယာ သံဝတ္တန္တိ။ “ပီတိ ပဿဒ္ဓတ္ထာယာ”တိ[1] စ “ပီတိမနဿ ကာယော ပဿမ္ဘတီ”တိ[2] စ ဝစနတော **ပဿဒ္ဓိယာ သံဝတ္တန္တိ**။ “ပဿဒ္ဓိ သုခတ္ထာယာ”တိ[1] စ “ပဿဒ္ဓကာယော သုခံ ဝေဒေတီ”တိ[2] စ ဝစနတော **သောမနဿာယ သံဝတ္တန္တိ**။ စေတသိကံ သုခံ ဟိ သောမနဿန္တိ ဝုစ္စတိ။ **အာသေဝနာယာ**တိ ဘုသာ သေဝနာ အာသေဝနာ။ ကဿ အာသေဝနာ? အနန္တရံ သောမနဿဝစနေန သုခဿ ဝုတ္တတ္တာ သုခံ သိဒ္ဓံ။ “သုခိနော စိတ္တံ သမာဓိယတီ”တိ[2] စ ဝစနတော တေန သုခေန သမာဓိ သိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ ဧဝံ သိဒ္ဓဿ သမာဓိဿ အာသေဝနာ။ တဿ သမာဓိဿ **အာသေဝနာယ သံဝတ္တန္တိ**၊ ပဂုဏဗလဝဘာဝါယ သံဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ **ဘာဝနာယာ**တိ တဿေဝ သမာဓိဿ ဝုဒ္ဓိယာ။ **ဗဟုလီကမ္မာယာ**တိ တဿေဝ သမာဓိဿ ပုနပ္ပုနံ ကိရိယာယ။ အဝိပ္ပဋိသာရာဒိပဝတ္တိယာ မူလကာရဏံ ဟုတွာ သမာဓိဿ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒိအလင်္ကာရသာဓနေန **အလင်္ကာရာယ သံဝတ္တန္တိ**။ အဝိပ္ပဋိသာရာဒိကဿ သမာဓိသမ္ဘာရဿ သာဓနေန **ပရိက္ခာရာယ သံဝတ္တန္တိ**။ “ယေ စ ခေါ ဣမေ[3] ပဗ္ဗဇိတေန ဇီဝိတပရိက္ခာရာ သမုဒါနေတဗ္ဗာ”တိအာဒီသု[4] ဝိယ ဟိ ဧတ္ထ သမ္ဘာရတ္ထော ပရိက္ခာရသဒ္ဒေါ။ “ရထော သီလပရိက္ခာရော၊ ဈာနက္ခော စက္ကဝီရိယော”တိအာဒီသု[5] ပန အလင်္ကာရတ္ထော။ “သတ္တဟိ နဂရပရိက္ခာရေဟိ သုပရိက္ခတံ ဟောတီ”တိအာဒီသု[6] ပရိဝါရတ္ထော။ ဣဓ ပန အလင်္ကာရပရိဝါရာနံ ဝိသုံ အာဂတတ္တာ သမ္ဘာရတ္ထောတိ ဝုတ္တံ။ သမ္ဘာရတ္ထော စ ပစ္စယတ္ထောတိ။ မူလကာရဏဘာဝေနေဝ သမာဓိသမ္ပယုတ္တဖဿာဒိဓမ္မ-သမ္ပတ္တိသာဓနေန **ပရိဝါရာယ သံဝတ္တန္တိ**။ သမာဓိဿ ဝိပဿနာယ စ ပဒဋ္ဌာနဘာဝပါပနေန ဝသီဘာဝပါပနေန စ ပရိပုဏ္ဏဘာဝသာဓနတော **ပါရိပူရိယာ သံဝတ္တန္တိ**။

ဧဝံ သီလူပနိဿယေန သဗ္ဗာကာရပရိပူရံ သမာဓိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ “သမာဟိတေ စိတ္တေ ယထာဘူတံ ဇာနာတိ ပဿတိ၊ ယထာဘူတံ ဇာနံ ပဿံ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒံ ဝိရဇ္ဇတိ၊ ဝိရာဂါ ဝိမုစ္စတီ”တိ[7] ဝစနတော သီလမူလကာနိ သမာဓိပဒဋ္ဌာနာနိ ယထာဘူတဉာဏဒဿနာဒီနိ ဒဿေန္တော **ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယာ**တိအာဒိမာဟ။ နိဗ္ဗိဒါယ ဟိ ဒဿိတာယ တဿာ ပဒဋ္ဌာနဘူတံ

၁-ဝိ ၅-၂၈၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-အံ ၂-၁၈၊ သံ ၃-၁၃၅၊ ဒီ ၃-၂၀၁-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ယေ စိမေ (သီ၊ သျာ)၊ ယေ ကေစိမေ (က)
၄-မ ၁-၁၅၀-ပိဋ္ဌေ။
၅-သံ ၃-၅-ပိဋ္ဌေ။
၆-အံ ၂-၄၇၈-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခု ၉-၈၃၊ ဒီ ၃-၂၅၂-ပိဋ္ဌေသု။

yathābhūtañāṇadassanaṁ dassitameva hoti. Tasmiṁ hi asiddhe nibbidā na sijjhatīti. Tāni pana vuttatthāneva. Yathābhūtañāṇadassanaṁ panettha sappaccayanāmarūpapariggaho.

Evaṁ amatamahānibbānapariyosānaṁ sīlappayojanaṁ dassetvā idāni tassa sīlassa adhisīlasikkhābhāvaṁ tammūlakā ca adhicitta-adhipaññāsikkhā dassetukāmo **evarūpānaṁ sīlānaṁ saṁvarapārisuddhi adhisīlan**ti-ādimāha. Tattha saṁvaroyeva pārisuddhi **saṁvarapārisuddhi.** Evarūpānaṁ apariyantabhūtānaṁ vivaṭṭanissitānaṁ sīlānaṁ saṁvarapārisuddhi vivaṭṭanissitattā sesasīlato adhikaṁ sīlanti **adhisīlan**ti vuccati. **Saṁvarapārisuddhiyā ṭhitaṁ cittan**ti edisāya sīlasaṁvarapārisuddhiyā patiṭṭhitaṁ cittaṁ suṭṭhu avippaṭisārādīnaṁ āvahanato na vikkhepaṁ gacchati, samādhismiṁ patiṭṭhātīti attho. Avikkhepoyeva pārisuddhi **avikkhepapārisuddhi.** So sabbamalavirahito nibbedhabhāgiyo samādhi sesasamādhito adhikattā **adhicittan**tivuccati. Cittasīsena hettha samādhi niddiṭṭho. **Saṁvarapārisuddhiṁsammā passatī**ti parisuddhaṁ sīlasaṁvaraṁ ñātapariññāvasena tīraṇapariññāvasena ca sammā passati, evameva avikkhepapārisuddhisaṅkhātaṁ parisuddhaṁ samādhiṁ sammā passati. Evaṁ passato cassa dassanasaṅkhātā pārisuddhi **dassanapārisuddhi.** Sāyeva sesapaññāya adhikattā **adhipaññā**ti vuccati. **Yotatthā**ti yo tattha saṁvara-avikkhepadassanesu. **Saṁvaraṭṭho**ti saṁvarabhāvo. Evameva avikkhepaṭṭhadassanaṭṭhā ca veditabbā. Adhisīlameva sikkhā **adhisīlasikkhā.** Evaṁ itarāpi veditabbā.

Evaṁ tisso sikkhāyo dassetvā idāni tāsaṁ pāripūrikkamaṁ dassetuṁ **imā tisso sikkhāyo āvajjanto sikkhatī**ti-ādimāha. Tassattho—paccekaṁ paripūretuṁ āvajjantopi sikkhati nāma, āvajjetvā "ayaṁ nāma sikkhā"ti jānantopi sikkhati nāma, jānitvā punappunaṁ passantopi sikkhati nāma, passitvā yathādiṭṭhaṁ paccavekkhantopi sikkhati nāma, paccavekkhitvā tattheva cittaṁ acalaṁ katvā patiṭṭhapentopi sikkhati nāma, taṁtaṁsikkhāsampayuttasaddhāvīriyasatisamādhipaññāhi sakasakakiccaṁ karontopi sikkhati nāma, abhiññeyyābhijānanādikālepi taṁ taṁ kiccaṁ karonto tissopi sikkhāyo sikkhāti nāmāti. Puna **pañca sīlānī**ti-ādīni vuttatthāneva. **Arahattamaggena sabbakilesānan**ti-ādīsu

ယထာဘူတဉာဏဒဿနံ ဒဿိတမေဝ ဟောတိ။ တသ္မိံ ဟိ အသိဒ္ဓေ နိဗ္ဗိဒါ န သိဇ္ဈတီတိ။ တာနိ ပန ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ ယထာဘူတဉာဏဒဿနံ ပနေတ္ထ သပ္ပစ္စယနာမရူပပရိဂ္ဂဟော။

ဧဝံ အမတမဟာနိဗ္ဗာနပရိယောသာနံ သီလပ္ပယောဇနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဿ သီလဿ အဓိသီလသိက္ခာဘာဝံ တမ္မူလကာ စ အဓိစိတ္တအဓိပညာ-သိက္ခာ ဒဿေတုကာမော **ဧဝရူပါနံ. သီလာနံ သံဝရပါရိသုဒ္ဓိ အဓိသီလန္တိ**-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ သံဝရောယေဝ ပါရိသုဒ္ဓိ **သံဝရပါရိသုဒ္ဓိ။** ဧဝရူပါနံ အပရိယန္တဘူတာနံ ဝိဝဋ္ဋနိဿိတာနံ သီလာနံ သံဝရပါရိသုဒ္ဓိ ဝိဝဋ္ဋနိဿိတတ္တာ သေသသီလတော အဓိကံ သီလန္တိ **အဓိသီလ**န္တိ ဝုစ္စတိ။ **သံဝရပါရိသုဒ္ဓိယာ ဌိတံ စိတ္တ**န္တိ ဧဒိသာယ သီလသံဝရပါရိသုဒ္ဓိယာ ပတိဋ္ဌိတံ စိတ္တံ သုဋ္ဌု အဝိပ္ပဋိသာရာဒီနံ အာဝဟနတော န ဝိက္ခေပံ ဂစ္ဆတိ၊ သမာဓိသ္မိံ ပတိဋ္ဌာတီတိ အတ္ထော။ အဝိက္ခေပေါယေဝ ပါရိသုဒ္ဓိ **အဝိက္ခေပပါရိသုဒ္ဓိ။** သော သဗ္ဗမလ-ဝိရဟိတော နိဗ္ဗေဓဘာဂိယော သမာဓိ သေသသမာဓိတော အဓိကတ္တာ **အဓိစိတ္တ**န္တိ ဝုစ္စတိ။ စိတ္တသီသေန ဟေတ္ထ သမာဓိ နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ **သံဝရပါရိသုဒ္ဓိံ သမ္မာ ပဿတီ**တိ ပရိသုဒ္ဓံ သီလသံဝရံ ဉာတပရိညာဝသေန တီရဏပရိညာဝသေန စ သမ္မာ ပဿတိ၊ ဧဝမေဝ အဝိက္ခေပပါရိသုဒ္ဓိသင်္ခါတံ ပရိသုဒ္ဓံ သမာဓိံ သမ္မာ ပဿတိ။ ဧဝံ ပဿတော စဿ ဒဿနသင်္ခါတာ ပါရိသုဒ္ဓိ **ဒဿနပါရိသုဒ္ဓိ။** သာယေဝ သေသပညာယ အဓိကတ္တာ **အဓိပညာ**တိ ဝုစ္စတိ။ **ယော တတ္ထာ**တိ ယော တတ္ထ သံဝရအဝိက္ခေပဒဿနေသု။ **သံဝရဋ္ဌော**တိ သံဝရဘာဝေါ။ ဧဝမေဝ အဝိက္ခေပဋ္ဌဒဿနဋ္ဌာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဓိသီလမေဝ သိက္ခာ **အဓိသီလသိက္ခာ။** ဧဝံ ဣတရာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ တိဿော သိက္ခာယော ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တာသံ ပါရိပူရိက္ကမံ ဒဿေတုံ **ဣမာ တိဿော သိက္ခာယော အာဝဇ္ဇန္တော သိက္ခတီ**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—ပစ္စေကံ ပရိပူရေတုံ အာဝဇ္ဇန္တောပိ သိက္ခတိ နာမ၊ အာဝဇ္ဇေတွာ "အယံ နာမ သိက္ခာ"တိ ဇာနန္တောပိ သိက္ခတိ နာမ၊ ဇာနိတွာ ပုနပ္ပုနံ ပဿန္တောပိ သိက္ခတိ နာမ၊ ပဿိတွာ ယထာဒိဋ္ဌံ ပစ္စဝေက္ခန္တောပိ သိက္ခတိ နာမ၊ ပစ္စဝေက္ခိတွာ တတ္ထေဝ စိတ္တံ အစလံ ကတွာ ပတိဋ္ဌပေန္တောပိ သိက္ခတိ နာမ၊ တံတံသိက္ခာသမ္ပယုတ္တသဒ္ဓါဝီရိယသတိသမာဓိပညာဟိ သကသကကိစ္စံ ကရောန္တောပိ သိက္ခတိ နာမ၊ အဘိညေယျာဘိဇာနနာဒိကာလေပိ တံ တံ ကိစ္စံ ကရောန္တော တိဿောပိ သိက္ခာယော သိက္ခတိ နာမာတိ။ ပုန **ပဉ္စ သီလာနီ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **အရဟတ္တမဂ္ဂေန သဗ္ဗကိလေသာန**န္တိအာဒီသု

pana arahantānaṁ suṭṭhu vippaṭisārādi-abhāvato āsevanādibhāvato ca tāni padāni yujjanteva. **Ekantanibbidāyā**ti-ādīni pana satipaṭṭhānasammappadhānāni viya maggakkhaṇeyeva yojetabbāni.

42. **Saṁvarapārisuddhiṁ sammā passati, avikkhepapārisuddhiṁ sammā passatī**ti idaṁ pana vacanadvayaṁ phalasamāpattatthāya vipassanāvasena yojetabbaṁ, dutiyavacanaṁ pana nirodhasamāpattatthāya vipassanāvasenāpi yujjati. **Āvajjanto sikkhatī**ti-ādīsu pañcasu vacanesu arahato sikkhitabbābhāvepi asekkhasīlakkhandhādisabhāvato “sikkhatī”ti vuttanti veditabbaṁ. **Saddhāya adhimuccanto sikkhatī**ti-ādīni pana maggakkhaṇaññeva sandhāya vuttāni. Aññānipi upacārappanāvipassanāmaggavasena vuttāni vacanāni yathāyogaṁ yojetabbānīti.

Sīlamayañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Samādhibhāvanāmayañāṇaniddesavaṇṇanā

43. Samādhibhāvanāmayañāṇaniddese ādito tāva ekakato paṭṭhāya yāva dasakā samādhippabhedaṁ dassento **eko samādhī**ti-ādimāha. Tattha **cittassa ekaggatā**ti nānārammaṇavikkhepābhāvato ekaṁ ārammaṇaṁ aggaṁ uttamaṁ assāti ekaggo, ekaggassa bhāvo ekaggatā. Sā pana ekaggatā cittassa, na sattassāti dassanatthaṁ “cittassā”ti vuttaṁ. Duke **lokiyo**ti loko vuccati lujjanapalujjanaṭṭhena vaṭṭaṁ, tasmiṁ pariyāpannabhāvena loke niyuttoti lokiyo. **Lokuttaro**ti uttiṇṇoti uttaro, loke apariyāpannabhāvena lokato uttaroti lokuttaro. Tike savitakko ca so savicāro cāti **savitakkasavicāro.** Evaṁ **avitakka-avicāro.** Vitakkavicāresu vicārova mattā pamāṇaṁ etassāti vicāramatto, vicārato uttari vitakkena saddhiṁ sampayogaṁ na gacchatīti attho. Avitakko ca so vicāramatto cāti **avitakkavicāramatto.** Tīsupi vicchedaṁ katvāpi paṭhanti. Catukkapañcakā

ပန အရဟန္တာနံ သုဋ္ဌု ဝိပ္ပဋိသာရာဒိအဘာဝတော အာသေဝနာဒိဘာဝတော စ တာနိ ပဒါနိ ယုဇ္ဇန္တေဝ။ **ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယာ**တိအာဒီနိ ပန သတိပဋ္ဌာနသမ္မပ္ပဓာနာနိ ဝိယ မဂ္ဂက္ခဏေယေဝ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။

၄၂။ **သံဝရပါရိသုဒ္ဓိံ သမ္မာ ပဿတိ၊ အဝိက္ခေပပါရိသုဒ္ဓိံ သမ္မာ ပဿတီ**တိ ဣဒံ ပန ဝစနဒွယံ ဖလသမာပတ္တတ္ထာယ ဝိပဿနာဝသေန ယောဇေတဗ္ဗံ၊ ဒုတိယဝစနံ ပန နိရောဓသမာပတ္တတ္ထာယ ဝိပဿနာဝသေနာပိ ယုဇ္ဇတိ။ **အာဝဇ္ဇန္တော သိက္ခတီ**တိအာဒီသု ပဉ္စသု ဝစနေသု အရဟတော သိက္ခိတဗ္ဗာဘာဝေပိ အသေက္ခသီလက္ခန္ဓာဒိသဘာဝတော “သိက္ခတီ”တိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သဒ္ဓါယ အဓိမုစ္စန္တော သိက္ခတီ**တိအာဒီနိ ပန မဂ္ဂက္ခဏညေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တာနိ။ အညာနိပိ ဥပစာရပ္ပနာဝိပဿနာမဂ္ဂဝသေန ဝုတ္တာနိ ဝစနာနိ ယထာယောဂံ ယောဇေတဗ္ဗာနီတိ။

သီလမယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-သမာဓိဘာဝနာမယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၄၃။ သမာဓိဘာဝနာမယဉာဏနိဒ္ဒေသေ အာဒိတော တာဝ ဧကကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဒသကာ သမာဓိပ္ပဘေဒံ ဒဿေန္တော **ဧကော သမာဓီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတာ**တိ နာနာရမ္မဏဝိက္ခေပါဘာဝတော ဧကံ အာရမ္မဏံ အဂ္ဂံ ဥတ္တမံ အဿာတိ ဧကဂ္ဂေါ၊ ဧကဂ္ဂဿ ဘာဝေါ ဧကဂ္ဂတာ။ သာ ပန ဧကဂ္ဂတာ စိတ္တဿ, န သတ္တဿာတိ ဒဿနတ္ထံ “စိတ္တဿာ”တိ ဝုတ္တံ။ ဒုကေ **လောကိယော**တိ လောကော ဝုစ္စတိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန ဝဋ္ဋံ၊ တသ္မိံ ပရိယာပန္နဘာဝေန လောကေ နိယုတ္တောတိ လောကိယော။ **လောကုတ္တရော**တိ ဥတ္တိဏ္ဏောတိ ဥတ္တရော၊ လောကေ အပရိယာပန္နဘာဝေန လောကတော ဥတ္တရောတိ လောကုတ္တရော။ တိကေ သဝိတက္ကော စ သော သဝိစာရော စာတိ **သဝိတက္ကသဝိစာရော။** ဧဝံ **အဝိတက္ကအဝိစာရော။** ဝိတက္ကဝိစာရေသု ဝိစာရောဝ မတ္တာ ပမာဏံ ဧတဿာတိ ဝိစာရမတ္တော၊ ဝိစာရတော ဥတ္တရိ ဝိတက္ကေန သဒ္ဓိံ သမ္ပယောဂံ န ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ အဝိတက္ကော စ သော ဝိစာရမတ္တော စာတိ **အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တော။** တီသုပိ ဝိစ္ဆေဒံ ကတွာပိ ပဌန္တိ။ စတုက္ကပဉ္စကာ

vuttatthā. Chakke punappunaṁ uppajjanato satiyeva anussati, pavattitabbaṭṭhānamhiyeva vā pavattattā saddhāpabbajitassa kulaputtassa anurūpāsatītipi anussati, Buddhaṁ ārabbha uppannā anussati **Buddhānussati.** Arahatādibuddhaguṇārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Tassā Buddhānussatiyā vasena cittassa ekaggatāyeva uddhaccasaṅkhātassa vikkhepassa paṭipakkhabhāvato na vikkhepoti **avikkhepo.** Dhammaṁ ārabbha uppannā anussati **dhammānussati.** Svākkhātatādidhamma-guṇārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Saṁghaṁ ārabbha uppannā anussati **saṁghānussati.** Suppaṭipannatādisaṁghaguṇārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Sīlaṁ ārabbha uppannā anussati **sīlānussati.** Attano akhaṇḍatādisīlaguṇārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Cāgaṁ ārabbha uppannā anussati **cāgānussati.** Attano muttacāgatādicāgaguṇārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Devatā ārabbha uppannā anussati **devatānussati.** Devatā sakkhiṭṭhāne ṭhapetvā attano saddhādiguṇārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ.

Sattake **samādhikusalatā**ti ekavidhādibhedena anekabhede samādhimhi “ayamevaṁvidho samādhi, ayamevaṁvidho samādhī”ti chekabhāvo. Samādhiparicchedakapaññāyetaṁ adhivacanaṁ. Samādhi-uppādanavidhānepi chekabhāvo samādhikusalatā.

Samādhissa samāpattikusalatāti uppāditassa samādhissa samāpajjane chekabhāvo. Etena samāpajjanavasitā vuttā hoti.

Samādhissa ṭhitikusalatāti samāpannassa samādhissa santativasena yathāruci ṭhapane chekabhāvo. Etena adhiṭṭhānavasitā vuttā hoti. Atha vā nimittaggahaṇena cassa puna te ākāre sampādayato appanāmattameva ijjhati, na ciraṭṭhānaṁ. Ciraṭṭhānaṁ pana samādhiparipanthānaṁ dhammānaṁ suvisodhitattā hoti. Yo hi bhikkhu kāmādīnavapaccavekkhaṇādīhi kāmacchandaṁ na suṭṭhu vikkhambhetvā, kāyapassaddhivasena kāyaduṭṭhullaṁ na suppaṭippassaddhaṁ katvā, ārambhadhātumanasikārādivasena thinamiddhaṁ na suṭṭhu paṭivinodetvā, samathanimittamanasikārādivasena uddhaccakukkuccaṁ na suṭṭhu samūhataṁ katvā, aññepi samādhiparipanthe dhamme na suṭṭhu visodhetvā jhānaṁ samāpajjati, so avisodhitaṁ āsayaṁ paviṭṭhabhamaro viya asuddhaṁ uyyānaṁ paviṭṭharājā viya ca khippameva nikkhamati. Yo pana

ဝုတ္တတ္ထာ။ ဆက္ကေ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော သတိယေဝ အနုဿတိ၊ ပဝတ္တိတဗ္ဗဋ္ဌာနမှိယေဝ ဝါ ပဝတ္တတ္တာ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတဿ ကုလပုတ္တဿ အနုရူပါ သတီတိပိ အနုဿတိ၊ ဗုဒ္ဓံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **ဗုဒ္ဓါနုဿတိ**။ အရဟတာဒိဗုဒ္ဓဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ တဿာ ဗုဒ္ဓါနုဿတိယာ ဝသေန စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတာယေဝ ဥဒ္ဓစ္စသင်္ခါတဿ ဝိက္ခေပဿ ပဋိပက္ခဘာဝတော န ဝိက္ခေပေါတိ **အဝိက္ခေပေါ**။ ဓမ္မံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **ဓမ္မာနုဿတိ**။ သွာက္ခာတတာဒိဓမ္မဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ သံဃံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **သံဃာနုဿတိ**။ သုပ္ပဋိပန္နတာဒိသံဃဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ သီလံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **သီလာနုဿတိ**။ အတ္တနော အခဏ္ဍတာဒိသီလဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ စာဂံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **စာဂါနုဿတိ**။ အတ္တနော မုတ္တစာဂတာဒိစာဂဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ဒေဝတာ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **ဒေဝတာနုဿတိ**။ ဒေဝတာ သက္ခိဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ အတ္တနော သဒ္ဓါဒိဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။

သတ္တကေ **သမာဓိကုသလတာ**တိ ဧကဝိဓာဒိဘေဒေန အနေကဘေဒေ သမာဓိမှိ “အယမေဝံဝိဓော သမာဓိ၊ အယမေဝံဝိဓော သမာဓီ”တိ ဆေကဘာဝေါ။ သမာဓိပရိစ္ဆေဒကပညာယေတံ အဓိဝစနံ။ သမာဓိဥပ္ပါဒနဝိဓာနေပိ ဆေကဘာဝေါ သမာဓိကုသလတာ။

သမာဓိဿ သမာပတ္တိကုသလတာတိ ဥပ္ပါဒိတဿ သမာဓိဿ သမာပဇ္ဇနေ ဆေကဘာဝေါ။ ဧတေန သမာပဇ္ဇနဝသိတာ ဝုတ္တာ ဟောတိ။

သမာဓိဿ ဌိတိကုသလတာတိ သမာပန္နဿ သမာဓိဿ သန္တတိဝသေန ယထာရုစိ ဌပနေ ဆေကဘာဝေါ။ ဧတေန အဓိဋ္ဌာနဝသိတာ ဝုတ္တာ ဟောတိ။ အထ ဝါ နိမိတ္တဂ္ဂဟဏေန စဿ ပုန တေ အာကာရေ သမ္ပာဒယတော အပ္ပနာမတ္တမေဝ ဣဇ္ဈတိ၊ န စိရဋ္ဌာနံ။ စိရဋ္ဌာနံ ပန သမာဓိပရိပန္ထာနံ ဓမ္မာနံ သုဝိသောဓိတတ္တာ ဟောတိ။ ယော ဟိ ဘိက္ခု ကာမာဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏာဒီဟိ ကာမစ္ဆန္ဒံ န သုဋ္ဌု ဝိက္ခမ္ဘေတွာ, ကာယပဿဒ္ဓိဝသေန ကာယဒုဋ္ဌုလ္လံ န သုပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓံ ကတွာ, အာရမ္ဘဓာတုမနသိကာရာဒိဝသေန ထိနမိဒ္ဓံ န သုဋ္ဌု ပဋိဝိနောဒေတွာ, သမထနိမိတ္တမနသိကာရာဒိဝသေန ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ န သုဋ္ဌု သမူဟတံ ကတွာ, အညေပိ သမာဓိပရိပန္ထေ ဓမ္မေ န သုဋ္ဌု ဝိသောဓေတွာ ဈာနံ သမာပဇ္ဇတိ၊ သော အဝိသောဓိတံ အာသယံ ပဝိဋ္ဌဘမရော ဝိယ အသုဒ္ဓံ ဥယျာနံ ပဝိဋ္ဌရာဇာ ဝိယ စ ခိပ္ပမေဝ နိက္ခမတိ။ ယော ပန

samādhiparipanthe dhamme suṭṭhu visodhetvā jhānaṁ samāpajjati, so suvisodhitaṁ āsayaṁ paviṭṭhabhamaro viya suparisuddhaṁ uyyānaṁ paviṭṭharājā viya ca sakalampi divasabhāgaṁ antosamāpattiyaṁyeva hoti. Tenāhu porāṇā—

“Kāmesu chandaṁ paṭighaṁ vinodaye,
Uddhaccathīnaṁ[1] vicikicchapañcamaṁ.
Vivekapāmojjakarena cetasā,
Rājāva suddhantagato tahiṁ rame”ti.

Tasmā “ciraṭṭhitikāmena pāripanthikadhamme sodhetvā jhānaṁ samāpajjitabban”ti vuttattā taṁ vidhiṁ sampādetvā samādhissa ciraṭṭhitikaraṇe chekabhāvoti vuttaṁ hoti.

Samādhissa vuṭṭhānakusalatāti santativasena yathāruci pavattassa samādhissa yathāparicchinnakāleyeva vuṭṭhānena samādhissa vuṭṭhāne chekabhāvo. “Yassa hi dhammaṁ puriso vijaññā”ti-ādīsu[2] viya nissakkatthe vā samivacanaṁ katanti veditabbanti. Etena vuṭṭhānavasitā vuttā hoti.

Samādhissa kallatākusalatāti agilānabhāvo arogabhāvo kallatā. Gilāno hi akallakoti vuccati. Vinayepi vuttaṁ “nāhaṁ bhante akallako”ti[3]. Anaṅgaṇasuttavatthasuttesu[4] vuttānaṁ jhānapaṭilābhapaccanīkānaṁ pāpakānaṁ icchāvacarānaṁ abhāvena ca abhijjhādīnaṁ cittassa upakkilesānaṁ vigamena ca samādhissa agilānabhāvakaraṇe chekabhāvo samādhissa kallatākusalatā, kilesagelaññarahitabhāve kusalatāti vuttaṁ hoti. Atha vā **kallatā**ti kammaññatā kammaññatāpariyāyattā kallavacanassa. “Yā cittassa akallatā akammaññatā”ti[5] hi vuttaṁ “kallacittaṁ muducittaṁ vinīvaraṇacittan”ti[6] ca. Ettha kallasaddo kammaññattho. Tasmā kasiṇānulomato kasiṇapaṭilomato kasiṇānulomapaṭilomato jhānānulomato

1. Uddhaccamiddhaṁ (Visuddhi 1. 147 piṭṭhe) 2. Khu 5. 221 piṭṭhe.
3. Vi 1. 78 piṭṭhe. 4. Ma 1. 29, 43 piṭṭhesu. 5. Abhi 1. 233 piṭṭhe.
6. Dī 1. 102; Ma 2. 346; Vi 3. 22 piṭṭhādīsu.

သမာဓိပရိပန္ထေ ဓမ္မေ သုဋ္ဌု ဝိသောဓေတွာ ဈာနံ သမာပဇ္ဇတိ၊ သော သုဝိသောဓိတံ အာသယံ ပဝိဋ္ဌဘမရော ဝိယ သုပရိသုဒ္ဓံ ဥယျာနံ ပဝိဋ္ဌရာဇာ ဝိယ စ သကလမ္ပိ ဒိဝသဘာဂံ အန္တောသမာပတ္တိယံယေဝ ဟောတိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“ကာမေသု ဆန္ဒံ ပဋိဃံ ဝိနောဒယေ၊
ဥဒ္ဓစ္စထိနံ[၁] ဝိစိကိစ္ဆပဉ္စမံ။
ဝိဝေကပါမောဇ္ဇကရေန စေတသာ၊
ရာဇာဝ သုဒ္ဓန္တဂတော တဟိံ ရမေ”တိ။

တသ္မာ “စိရဋ္ဌိတိကာမေန ပါရိပန္ထိကဓမ္မေ သောဓေတွာ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗ”န္တိ ဝုတ္တတ္တာ တံ ဝိဓိံ သမ္ပာဒေတွာ သမာဓိဿ စိရဋ္ဌိတိကရဏေ ဆေကဘာဝေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သမာဓိဿ ဝုဋ္ဌာနကုသလတာတိ သန္တတိဝသေန ယထာရုစိ ပဝတ္တဿ သမာဓိဿ ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလေယေဝ ဝုဋ္ဌာနေန သမာဓိဿ ဝုဋ္ဌာနေ ဆေကဘာဝေါ။ “ယဿ ဟိ ဓမ္မံ ပုရိသော ဝိဇညာ”တိအာဒီသု[၂] ဝိယ နိဿက္ကတ္ထေ ဝါ သာမိဝစနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။ ဧတေန ဝုဋ္ဌာနဝသိတာ ဝုတ္တာ ဟောတိ။

သမာဓိဿ ကလ္လတာကုသလတာတိ အဂိလာနဘာဝေါ အရောဂဘာဝေါ ကလ္လတာ။ ဂိလာနော ဟိ အကလ္လကောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိနယေပိ ဝုတ္တံ “နာဟံ ဘန္တေ အကလ္လကော”တိ[၃]။ အနင်္ဂဏသုတ္တဝတ္ထသုတ္တေသု[၄] ဝုတ္တာနံ ဈာနပဋိလာဘပစ္စနီကာနံ ပါပကာနံ ဣစ္ဆာဝစရာနံ အဘာဝေန စ အဘိဇ္ဈာဒီနံ စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသာနံ ဝိဂမေန စ သမာဓိဿ အဂိလာနဘာဝကရဏေ ဆေကဘာဝေါ သမာဓိဿ ကလ္လတာကုသလတာ၊ ကိလေသဂေလညရဟိတဘာဝေ ကုသလတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ **ကလ္လတာ**တိ ကမ္မညတာ ကမ္မညတာပရိယာယတ္တာ ကလ္လဝစနဿ။ “ယာ စိတ္တဿ အကလ္လတာ အကမ္မညတာ”တိ[၅] ဟိ ဝုတ္တံ “ကလ္လစိတ္တံ မုဒုစိတ္တံ ဝိနီဝရဏစိတ္တ”န္တိ[၆] စ။ ဧတ္ထ ကလ္လသဒ္ဒေါ ကမ္မညတ္ထော။ တသ္မာ ကသိဏာနုလောမတော ကသိဏပဋိလောမတော ကသိဏာနုလောမပဋိလောမတော ဈာနာနုလောမတော

၁-ဥဒ္ဓစ္စမိဒ္ဓံ (ဝိသုဒ္ဓိ ၁—၁၄၇-ပိဋ္ဌေ) ၂-ခု ၅-၂၂၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝိ ၁-၇၈-ပိဋ္ဌေ။ ၄-မ ၁-၂၉-၄၃-ပိဋ္ဌေသု။
၅-အဘိ ၁-၂၃၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဒီ ၁-၁၀၂၊ မ ၂-၃၄၆၊ ဝိ ၃-၂၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။

jhānapaṭilomato jhānānulomapaṭilomato jhānukkantikato kasiṇukkantikato jhānakasiṇukkantikato aṅgasaṅkantito ārammaṇasaṅkantito aṅgārammaṇasaṅkantito aṅgavavatthānato ārammaṇavavatthānatoti imehi cuddasahi ākārehi, aṅgārammaṇavavatthānatoti iminā saha pañcadasahi vā ākārehi cittaparidamanena samādhissa kammaññabhāvakaraṇe kusalabhāvoti vuttaṁ hoti.

Samādhissa gocarakusalatāti samādhissa gocaresu kasiṇādīsu ārammaṇesu taṁ taṁ jhānaṁ samāpajjitukāmatāya yathāruci āvajjanakaraṇavasena tesu ārammaṇesu chekabhāvo. Etena kasiṇāvajjanavasena āvajjanavasitā vuttā hoti. Atha vā tasmiṁ tasmiṁ disābhāge kasiṇapharaṇavasena evaṁ phuṭṭhassa kasiṇassa ciraṭṭhānavasena ca samādhissa gocaresu chekabhāvo.

Samādhissa abhinīhārakusalatāti ekattanayena heṭṭhāheṭṭhāsamādhiṁ uparūparisamādhibhāvūpanayanena abhinīharaṇe abhininnāmane chekabhāvo. Upacārajjhānaṁ hi vasippattaṁ paṭhamajjhānatthāya vipassanatthāya vā abhinīharati, evaṁ paṭhamajjhānādīni dutiyajjhānādi-atthāya vipassanatthāya vā, catutthajjhānaṁ arūpasamāpattatthāya abhiññatthāya vipassanatthāya vā, ākāsānañcāyatanādayo viññāṇañcāyatanādi-atthāya vipassanatthāya vā abhinīharatīti evaṁ samādhissa tattha tattha abhinīhārakusalatā. Yasmā pana kusalatā nāma paññā, sā samādhi na hoti, tasmā samādhipariṇāyakapaññāvasena sattavidho samādhi vuttoti veditabbo.

Keci pana ācariyā "samādhikusalatāti yena manasikārena cittaṁ na vikkhipati, tattha kusalatā. Samāpattikusalatāti yena manasikārena samāpajjantassa jhānaṅgāni pātubhavanti, tattha kusalatā. Ṭhitikusalatāti yena manasikārena appito samādhi na vikkhipati, tattha kusalatā. Vuṭṭhānakusalatāti nīvaraṇavuṭṭhānaṁ jānāti paṭhamajjhāne, aṅgavuṭṭhānaṁ jānāti tīsu jhānesu, ārammaṇavuṭṭhānaṁ jānāti arūpasamāpattīsu, vikkhepavuṭṭhānaṁ jānāti visayādhimattesu, sacchandavuṭṭhānaṁ jānāti pariyantakāle ca avasānakaraṇīyakāle ca. Kallatākusalatāti

ဈာနပဋိလောမတော ဈာနာနုလောမပဋိလောမတော ဈာနုက္ကန္တိကတော ကသိဏုက္ကန္တိကတော ဈာနကသိဏုက္ကန္တိကတော အင်္ဂသင်္ကန္တိတော အာရမ္မဏသင်္ကန္တိတော အင်္ဂါရမ္မဏသင်္ကန္တိတော အင်္ဂဝဝတ္ထာနတော အာရမ္မဏဝဝတ္ထာနတောတိ ဣမေဟိ စုဒ္ဒသဟိ အာကာရေဟိ, အင်္ဂါရမ္မဏဝဝတ္ထာနတောတိ ဣမိနာ သဟ ပဉ္စဒသဟိ ဝါ အာကာရေဟိ စိတ္တပရိဒမနေန သမာဓိဿ ကမ္မညဘာဝကရဏေ ကုသလဘာဝေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သမာဓိဿ ဂေါစရကုသလတာတိ သမာဓိဿ ဂေါစရေသု ကသိဏာဒီသု အာရမ္မဏေသု တံ တံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတုကာမတာယ ယထာရုစိ အာဝဇ္ဇနကရဏဝသေန တေသု အာရမ္မဏေသု ဆေကဘာဝေါ။ ဧတေန ကသိဏာဝဇ္ဇနဝသေန အာဝဇ္ဇနဝသိတာ ဝုတ္တာ ဟောတိ။ အထ ဝါ တသ္မိံ တသ္မိံ ဒိသာဘာဂေ ကသိဏဖရဏဝသေန ဧဝံ ဖုဋ္ဌဿ ကသိဏဿ စိရဋ္ဌာနဝသေန စ သမာဓိဿ ဂေါစရေသု ဆေကဘာဝေါ။

သမာဓိဿ အဘိနီဟာရကုသလတာတိ ဧကတ္တနယေန ဟေဋ္ဌာဟေဋ္ဌာသမာဓိံ ဥပရူပရိသမာဓိဘာဝူပနယနေန အဘိနီဟရဏေ အဘိနိန္နာမနေ ဆေကဘာဝေါ။ ဥပစာရဇ္ဈာနံ ဟိ ဝသိပ္ပတ္တံ ပဌမဇ္ဈာနတ္ထာယ ဝိပဿနတ္ထာယ ဝါ အဘိနီဟရတိ၊ ဧဝံ ပဌမဇ္ဈာနာဒီနိ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒိအတ္ထာယ ဝိပဿနတ္ထာယ ဝါ၊ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ အရူပသမာပတ္တတ္ထာယ အဘိညတ္ထာယ ဝိပဿနတ္ထာယ ဝါ၊ အာကာသာနဉ္စာယတနာဒယော ဝိညာဏဉ္စာယတနာဒိအတ္ထာယ ဝိပဿနတ္ထာယ ဝါ အဘိနီဟရတီတိ ဧဝံ သမာဓိဿ တတ္ထ တတ္ထ အဘိနီဟာရကုသလတာ။ ယသ္မာ ပန ကုသလတာ နာမ ပညာ၊ သာ သမာဓိ န ဟောတိ၊ တသ္မာ သမာဓိပရိဏာယကပညာဝသေန သတ္တဝိဓော သမာဓိ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကေစိ ပန အာစရိယာ "သမာဓိကုသလတာတိ ယေန မနသိကာရေန စိတ္တံ န ဝိက္ခိပတိ၊ တတ္ထ ကုသလတာ။ သမာပတ္တိကုသလတာတိ ယေန မနသိကာရေန သမာပဇ္ဇန္တဿ ဈာနင်္ဂါနိ ပါတုဘဝန္တိ၊ တတ္ထ ကုသလတာ။ ဌိတိကုသလတာတိ ယေန မနသိကာရေန အပ္ပိတော သမာဓိ န ဝိက္ခိပတိ၊ တတ္ထ ကုသလတာ။ ဝုဋ္ဌာနကုသလတာတိ နီဝရဏဝုဋ္ဌာနံ ဇာနာတိ ပဌမဇ္ဈာနေ၊ အင်္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဇာနာတိ တီသု ဈာနေသု၊ အာရမ္မဏဝုဋ္ဌာနံ ဇာနာတိ အရူပသမာပတ္တီသု၊ ဝိက္ခေပဝုဋ္ဌာနံ ဇာနာတိ ဝိသယာဓိမတ္တေသု၊ သစ္ဆန္ဒဝုဋ္ဌာနံ ဇာနာတိ ပရိယန္တကာလေ စ အဝသာနကရဏီယကာလေ စ။ ကလ္လတာကုသလတာတိ

cittaphāsutāya sarīraphāsutāya āhāraphāsutāya senāsanaphāsutāya puggalaphāsutāya ca samādhissa kallatā hotīti jānāti. Gocarakusalatāti ārammaṇassa paricchedaṁ kātuṁ jānāti, disāpharaṇaṁ kātuṁ jānāti, vaḍḍhetuṁ jānāti. Abhinīhārakusalatāti tattha tattha sammā manasikārena cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, upacāre vasippatte paṭhamajjhāne abhinīharati, evaṁ uparūparijhānesu abhiññāsu arūpasamāpattīsu vipassanāsu ca abhinīharati. Evaṁ tattha tattha abhinīhārakusalatā"ti evametesaṁ padānaṁ atthaṁ vaṇṇayanti.

Aṭṭhakaṁ vuttatthameva. Navake **rūpāvacaro**ti "katame dhammā rūpāvacarā. Heṭṭhato Brahmapārisajjaṁ pariyantaṁ karitvā uparito Akaniṭṭhe deve antokaritvā"ti-ādinā[1] nayena vuttesu rūpāvacaradhammesu pariyāpanno. Tatrāyaṁ vacanattho—rūpakkhandhasaṅkhātaṁ rūpaṁ ettha avacarati, na kāmoti rūpāvacaro. Rūpakkhandhopi hi rūpanti vuccati "rūpakkhandho rūpan"ti-ādīsu[2] viya. So pana Brahmapārisajjabrahmapurohitamahābrahmānaṁ Parittābha-appamāṇābha-ābhassarānaṁ Parittasubha-appamāṇasubhasubhakiṇhānaṁ Asaññasattavehapphalānaṁ Avihātappasudassasudassī-akaniṭṭhānañca vasena soḷasavidho padeso. So rūpāvacarasaṅkhāto padeso uttarapadalopaṁ katvā "rūpan"ti vuccati, tasmiṁ rūpe avacaratīti rūpāvacaro. Rūpabhavo vā rūpaṁ, tasmiṁ avacaratīti rūpāvacaraṁ. Kiñcāpi hi eso samādhi kāmabhavepi avacarati, yathā pana saṅgāme avacaraṇato saṅgāmāvacaroti laddhanāmo nāgo nagare carantopi saṅgāmāvacaroti vuccati, thalacarā jalacarā ca pāṇino athale ajale ca ṭhitāpi thalacarā jalacarāti vuccanti, evamayaṁ aññattha avacarantopi rūpāvacaroti vutto. Apica rūpabhavasaṅkhāte rūpe paṭisandhiṁ avacāretītipi rūpāvacaro. **Hīno**ti lāmako. Hīnuttamānaṁ majjhe bhavo **majjho.** Majjhimotipi pāṭho, soyevattho. Padhānabhāvaṁ nīto **paṇīto,** uttamoti attho. Ete pana āyūhanavasena veditabbā. Yassa hi āyūhanakkhaṇe chando vā hīno hoti vīriyaṁ vā cittaṁ vā vīmaṁsā vā, so hīno nāma. Yassa te dhammā majjhimā, so majjhimo.

1. Abhi 1. 253 piṭṭhe. 2. Abhi 5. 17 piṭṭhe.

စိတ္တဖာသုတာယ သရီရဖာသုတာယ အာဟာရဖာသုတာယ သေနာသနဖာသုတာယ ပုဂ္ဂလဖာသုတာယ စ သမာဓိဿ ကလ္လတာ ဟောတီတိ ဇာနာတိ။ ဂေါစရကုသလတာတိ အာရမ္မဏဿ ပရိစ္ဆေဒံ ကာတုံ ဇာနာတိ၊ ဒိသာဖရဏံ ကာတုံ ဇာနာတိ၊ ဝဍ္ဎေတုံ ဇာနာတိ။ အဘိနီဟာရကုသလတာတိ တတ္ထ တတ္ထ သမ္မာ မနသိကာရေန စိတ္တံ အဘိနီဟရတိ အဘိနိန္နာမေတိ၊ ဥပစာရေ ဝသိပ္ပတ္တေ ပဌမဇ္ဈာနေ အဘိနီဟရတိ၊ ဧဝံ ဥပရူပရိဈာနေသု အဘိညာသု အရူပသမာပတ္တီသု ဝိပဿနာသု စ အဘိနီဟရတိ။ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ အဘိနီဟာရကုသလတာ”တိ ဧဝမေတေသံ ပဒါနံ အတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ။

အဋ္ဌကံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ နဝကေ **ရူပါဝစရော**တိ “ကတမေ ဓမ္မာ ရူပါဝစရာ။ ဟေဋ္ဌတော ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇံ ပရိယန္တံ ကရိတွာ ဥပရိတော အကနိဋ္ဌေ ဒေဝေ အန္တောကရိတွာ”တိအာဒိနာ[1] နယေန ဝုတ္တေသု ရူပါဝစရဓမ္မေသု ပရိယာပန္နော။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—ရူပက္ခန္ဓသင်္ခါတံ ရူပံ ဧတ္ထ အဝစရတိ, န ကာမောတိ ရူပါဝစရော။ ရူပက္ခန္ဓောပိ ဟိ ရူပန္တိ ဝုစ္စတိ “ရူပက္ခန္ဓော ရူပ”န္တိအာဒီသု[2] ဝိယ။ သော ပန ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇဗြဟ္မပုရောဟိတမဟာဗြဟ္မာနံ ပရိတ္တာဘအပ္ပမာဏာဘအာဘဿရာနံ ပရိတ္တသုဘအပ္ပမာဏသုဘသုဘကိဏှာနံ အသညသတ္တဝေဟပ္ဖလာနံ အဝိဟာတပ္ပသုဒဿသုဒဿီအကနိဋ္ဌာနဉ္စ ဝသေန သောဠသဝိဓော ပဒေသော။ သော ရူပါဝစရသင်္ခါတော ပဒေသော ဥတ္တရပဒလောပံ ကတွာ “ရူပ”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မိံ ရူပေ အဝစရတီတိ ရူပါဝစရော။ ရူပဘဝေါ ဝါ ရူပံ၊ တသ္မိံ အဝစရတီတိ ရူပါဝစရံ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ဧသော သမာဓိ ကာမဘဝေပိ အဝစရတိ၊ ယထာ ပန သင်္ဂါမေ အဝစရဏတော သင်္ဂါမာဝစရောတိ လဒ္ဓနာမော နာဂေါ နဂရေ စရန္တောပိ သင်္ဂါမာဝစရောတိ ဝုစ္စတိ၊ ထလစရာ ဇလစရာ စ ပါဏိနော အထလေ အဇလေ စ ဌိတာပိ ထလစရာ ဇလစရာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝမယံ အညတ္ထ အဝစရန္တောပိ ရူပါဝစရောတိ ဝုတ္တော။ အပိစ ရူပဘဝသင်္ခါတေ ရူပေ ပဋိသန္ဓိံ အဝစာရေတီတိပိ ရူပါဝစရော။ **ဟီနော**တိ လာမကော။ ဟီနုတ္တမာနံ မဇ္ဈေ ဘဝေါ **မဇ္ဈော။** မဇ္ဈိမောတိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ ပဓာနဘာဝံ နီတော **ပဏီတော၊** ဥတ္တမောတိ အတ္ထော။ ဧတေ ပန အာယူဟနဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယဿ ဟိ အာယူဟနက္ခဏေ ဆန္ဒော ဝါ ဟီနော ဟောတိ ဝီရိယံ ဝါ စိတ္တံ ဝါ ဝီမံသာ ဝါ၊ သော ဟီနော နာမ။ ယဿ တေ ဓမ္မာ မဇ္ဈိမာ၊ သော မဇ္ဈိမော။

၁-အဘိ ၁-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၅-၁၇-ပိဋ္ဌေ။

Yassa paṇītā, so paṇīto. Uppāditamatto vā hīno, nātisubhāvito majjhimo, atisubhāvito vasippatto paṇīto. **Arūpāvacaro** rūpāvacare vuttanayānusārena veditabbo.

Suññato samādhīti-ādīsu “sabbe saṅkhārā aniccā dukkhā anattā”ti vipassanāpaṭipāṭiyā vipassantassa anattānupassanāya maggavuṭṭhāne jāte yasmā sā vipassanā attavirahitesu saṅkhāresu suññato pavattā, tasmā suññatā nāma hoti. Tāya siddho ariyamaggassamādhi **suññato samādhi**nāma hoti, suññatavasena pavattasamādhīti attho. Vipassanāya pavattākārena hi so pavattati. Aniccānupassanāya maggavuṭṭhāne jāte yasmā sā vipassanā niccanimittapaṭipakkhavasena pavattā, tasmā animittā nāma hoti. Tāya siddho ariyamaggasamādhi **animitto samādhi** nāma hoti, niccanimittavirahito samādhīti attho. Vipassanāya pavattākārena hi so pavattati. Dukkhānupassanāya maggavuṭṭhāne jāte yasmā sā vipassanā paṇidhipaṭipakkhavasena pavattā, tasmā appaṇihitā nāma hoti. Tāya siddho ariyamaggasamādhi **appaṇihito samādhi** nāma hoti, paṇidhivirahito samādhīti attho. Vipassanāya pavattākārena hi so pavattati. Tādisā eva tayo phalasamādhayopi etehiyeva tīhi samādhīhi gahitā hontīti veditabbā. Lokuttarasamādhīnaṁ pana paṇītattā hīnādibhedo na uddhaṭo.

Dasake **uddhumātakasaññāvasenā**ti-ādīsu bhastā viya vāyunā uddhaṁ jīvitapariyādānā yathānukkamaṁ samuggatena sūnabhāvena uddhumātattā uddhumātaṁ, uddhumātameva **uddhumātakaṁ,** paṭikūlattā vā kucchitaṁ uddhumātanti uddhumātakaṁ. Tathārūpassa chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Vinīlaṁ vuccati viparibhinnavaṇṇaṁ, vinīlameva **vinīlakaṁ,** paṭikūlattā vā kucchitaṁ vinīlanti vinīlakaṁ. Maṁsussadaṭṭhānesu rattavaṇṇassa, pubbasannicayaṭṭhānesu[1] setavaṇṇassa, yebhuyyena ca nīlavaṇṇassa nīlaṭṭhāne nīlasāṭakapārutasseva chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Paribhinnaṭṭhānesu vissandamānapubbaṁ vipubbaṁ, vipubbameva **vipubbakaṁ,** paṭikūlattā vā kucchitaṁ vipubbanti vipubbakaṁ. Tathārūpassa chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Vicchiddaṁ vuccati dvidhā chindanena apadhāritaṁ, vicchiddameva **vicchiddakaṁ,** paṭikūlattā vā kucchitaṁ

1. Pubbasannicitaṭṭhānesu (Sī, Syā)

ယဿ ပဏီတာ၊ သော ပဏီတော။ ဥပ္ပါဒိတမတ္တော ဝါ ဟီနော၊ နာတိသုဘာဝိတော မဇ္ဈိမော၊ အတိသုဘာဝိတော ဝသိပ္ပတ္တော ပဏီတော။ **အရူပါဝစရော** ရူပါဝစရေ ဝုတ္တနယာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

သုညတော သမာဓီတိအာဒီသု “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ အနတ္တာ”တိ ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ ဝိပဿန္တဿ အနတ္တာနုပဿနာယ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနေ ဇာတေ ယသ္မာ သာ ဝိပဿနာ အတ္တဝိရဟိတေသု သင်္ခါရေသု သုညတော ပဝတ္တာ၊ တသ္မာ သုညတာ နာမ ဟောတိ။ တာယ သိဒ္ဓေါ အရိယမဂ္ဂသမာဓိ **သုညတော သမာဓိ** နာမ ဟောတိ၊ သုညတဝသေန ပဝတ္တသမာဓီတိ အတ္ထော။ ဝိပဿနာယ ပဝတ္တာကာရေန ဟိ သော ပဝတ္တတိ။ အနိစ္စာနုပဿနာယ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနေ ဇာတေ ယသ္မာ သာ ဝိပဿနာ နိစ္စနိမိတ္တပဋိပက္ခဝသေန ပဝတ္တာ၊ တသ္မာ အနိမိတ္တာ နာမ ဟောတိ။ တာယ သိဒ္ဓေါ အရိယမဂ္ဂသမာဓိ **အနိမိတ္တော သမာဓိ** နာမ ဟောတိ၊ နိစ္စနိမိတ္တဝိရဟိတော သမာဓီတိ အတ္ထော။ ဝိပဿနာယ ပဝတ္တာကာရေန ဟိ သော ပဝတ္တတိ။ ဒုက္ခာနုပဿနာယ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနေ ဇာတေ ယသ္မာ သာ ဝိပဿနာ ပဏိဓိပဋိပက္ခဝသေန ပဝတ္တာ၊ တသ္မာ အပ္ပဏိဟိတာ နာမ ဟောတိ။ တာယ သိဒ္ဓေါ အရိယမဂ္ဂသမာဓိ **အပ္ပဏိဟိတော သမာဓိ** နာမ ဟောတိ၊ ပဏိဓိဝိရဟိတော သမာဓီတိ အတ္ထော။ ဝိပဿနာယ ပဝတ္တာကာရေန ဟိ သော ပဝတ္တတိ။ တာဒိသာ ဧဝ တယော ဖလသမာဓယောပိ ဧတေဟိယေဝ တီဟိ သမာဓီဟိ ဂဟိတာ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ လောကုတ္တရသမာဓီနံ ပန ပဏီတတ္တာ ဟီနာဒိဘေဒေါ န ဥဒ္ဓဋော။

ဒသကေ **ဥဒ္ဓုမာတကသညာဝသေနာ**တိအာဒီသု ဘသ္တာ ဝိယ ဝါယုနာ ဥဒ္ဓံ ဇီဝိတပရိယာဒါနာ ယထာနုက္ကမံ သမုဂ္ဂတေန သူနဘာဝေန ဥဒ္ဓုမာတတ္တာ ဥဒ္ဓုမာတံ၊ ဥဒ္ဓုမာတမေဝ **ဥဒ္ဓုမာတကံ၊** ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဥဒ္ဓုမာတန္တိ ဥဒ္ဓုမာတကံ။ တထာရူပဿ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိနီလံ ဝုစ္စတိ ဝိပရိဘိန္နဝဏ္ဏံ၊ ဝိနီလမေဝ **ဝိနီလကံ၊** ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဝိနီလန္တိ ဝိနီလကံ။ မံသုဿဒဋ္ဌာနေသု ရတ္တဝဏ္ဏဿ, ပုဗ္ဗသန္နိစယဋ္ဌာနေသု[1] သေတဝဏ္ဏဿ, ယေဘုယျေန စ နီလဝဏ္ဏဿ နီလဋ္ဌာနေ နီလသာဋကပါရုတဿေဝ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပရိဘိန္နဋ္ဌာနေသု ဝိဿန္ဒမာနပုဗ္ဗံ ဝိပုဗ္ဗံ၊ ဝိပုဗ္ဗမေဝ **ဝိပုဗ္ဗကံ၊** ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဝိပုဗ္ဗန္တိ ဝိပုဗ္ဗကံ။ တထာရူပဿ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိစ္ဆိဒ္ဒံ ဝုစ္စတိ ဒွိဓာ ဆိန္ဒနေန အပဓာရိတံ၊ ဝိစ္ဆိဒ္ဒမေဝ **ဝိစ္ဆိဒ္ဒကံ၊** ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ

၁-ပုဗ္ဗသန္နိစိတဋ္ဌာနေသု (သီ၊ သျာ)

vicchiddanti vicchiddakaṁ. Vemajjhe chinnassa chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Ito ca etto ca vividhākārena soṇasiṅgālādīhi khāyitanti vikkhāyitaṁ, vikhāyitanti vattabbe vikkhāyitanti vuttaṁ. Vikkhāyitameva **vikkhāyitakaṁ,** paṭikūlattā vā kucchitaṁ vikkhāyitanti vikkhāyitakaṁ. Tathārūpassa chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Vividhaṁ khittaṁ vikkhittaṁ, vikkhittameva **vikkhittakaṁ,** paṭikūlattā vā kucchitaṁ vikkhittanti vikkhittakaṁ. Aññena hattaṁ[1] aññena pādaṁ[2] aññena sīsanti evaṁ tato tato khittassa chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Hatañca taṁ purimanayeneva vikkhittakañcāti **hatavikkhittakaṁ.** Kākapadākārena aṅgapaccaṅgesu satthena hanitvā vuttanayena vikkhittassa chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Lohitaṁ kirati vikkhipati ito cito ca paggharatīti **lohitakaṁ.** Paggharitalohitamakkhitassa chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Puḷavā vuccanti kimayo, puḷave[3] kiratīti **puḷavakaṁ.** Kimiparipuṇṇassa chavasarīrassetaṁ adhivacanaṁ. Aṭṭhiyeva **aṭṭhikaṁ,** paṭikūlattā vā kucchitaṁ aṭṭhīti aṭṭhikaṁ. Aṭṭhisaṅkhalikāyapi ekaṭṭhikassapi etaṁ adhivacanaṁ. Imāni ca pana uddhumātakādīni nissāya uppannanimittānampi nimittesu paṭiladdhajjhānānampi etāneva nāmāni. Idha pana uddhumātakanimitte paṭikūlākāragāhikā appanāvasena uppannā saññā uddhumātakasaññā, tassā uddhumātakasaññāya vasena **uddhumātakasaññāvasena.** Sesesupi eseva nayo. **Pañcapaññāsa samādhī**ti ekakādivasena vuttā.

44. Evaṁ ekakādivasena samādhippabhedaṁ dassetvā idāni aññenapi pariyāyena samādhiṁ dassetukāmo **apicā**ti aññaṁ pariyāyārambhaṁ dassetvā **pañcavīsatī**ti-ādimāha. Tattha **samādhissa samādhiṭṭhā**ti samādhissa samādhibhāve sabhāvā, yehi sabhāvehi so samādhi hoti, te tasmiṁ atthā nāma. **Pariggahaṭṭhena samādhī**ti saddhādīhi indriyehi pariggahitattā tasmā pariggahitasabhāvena samādhi. Tāneva ca indriyāni aññamaññaparivārāni honti, bhāvanāpāripūriyā paripuṇṇāni ca honti. Tasmā **parivāraṭṭhena paripūraṭṭhena samādhi.** Tesaṁyeva samādhivasena ekārammaṇamapekkhitvā **ekaggaṭṭhena,** nānārammaṇavikkhepābhāvamapekkhitvā **avikkhepaṭṭhena,** lokuttarasseva mahatā

1. Hatthā (Sī, Syā) 2. Pādā (Sī, Syā) 3. Puḷavehi (Ka)

ဝိစ္ဆိဒ္ဒန္တိ ဝိစ္ဆိဒ္ဒကံ။ ဝေမဇ္ဈေ ဆိန္နဿ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဣတော စ ဧတ္တော စ ဝိဝိဓာကာရေန သောဏသိင်္ဂါလာဒီဟိ ခါယိတန္တိ ဝိက္ခာယိတံ၊ ဝိခါယိတန္တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဝိက္ခာယိတန္တိ ဝုတ္တံ။ ဝိက္ခာယိတမေဝ **ဝိက္ခာယိတကံ၊** ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဝိက္ခာယိတန္တိ ဝိက္ခာယိတကံ။ တထာရူပဿ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိဝိဓံ ခိတ္တံ ဝိက္ခိတ္တံ၊ ဝိက္ခိတ္တမေဝ **ဝိက္ခိတ္တကံ၊** ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဝိက္ခိတ္တန္တိ ဝိက္ခိတ္တကံ။ အညေန ဟတ္ထံ[1] အညေန ပါဒံ[2] အညေန သီသန္တိ ဧဝံ တတော တတော ခိတ္တဿ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဟတဉ္စ တံ ပုရိမနယေနေဝ ဝိက္ခိတ္တကဉ္စာတိ **ဟတဝိက္ခိတ္တကံ။** ကာကပဒါကာရေန အင်္ဂပစ္စင်္ဂေသု သတ္ထေန ဟနိတွာ ဝုတ္တနယေန ဝိက္ခိတ္တဿ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ လောဟိတံ ကိရတိ ဝိက္ခိပတိ ဣတော စိတော စ ပဂ္ဃရတီတိ **လောဟိတကံ။** ပဂ္ဃရိတလောဟိတမက္ခိတဿ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပုဠဝါ ဝုစ္စန္တိ ကိမယော၊ ပုဠဝေ[3] ကိရတီတိ **ပုဠဝကံ။** ကိမိပရိပုဏ္ဏဿ ဆဝသရီရဿေတံ အဓိဝစနံ။ အဋ္ဌိယေဝ **အဋ္ဌိကံ၊** ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ အဋ္ဌီတိ အဋ္ဌိကံ။ အဋ္ဌိသင်္ခလိကာယပိ ဧကဋ္ဌိကဿပိ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ဣမာနိ စ ပန ဥဒ္ဓုမာတကာဒီနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နနိမိတ္တာနမ္ပိ နိမိတ္တေသု ပဋိလဒ္ဓဈာနာနမ္ပိ ဧတာနေဝ နာမာနိ။ ဣဓ ပန ဥဒ္ဓုမာတကနိမိတ္တေ ပဋိကူလာကာရဂ္ဂါဟိကာ အပ္ပနာဝသေန ဥပ္ပန္နာ သညာ ဥဒ္ဓုမာတကသညာ၊ တဿာ ဥဒ္ဓုမာတကသညာယ ဝသေန **ဥဒ္ဓုမာတကသညာဝသေန။** သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ပဉ္စပညာသ သမာဓီ**တိ ဧကကာဒိဝသေန ဝုတ္တာ။

၄၄။ ဧဝံ ဧကကာဒိဝသေန သမာဓိပ္ပဘေဒံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အညေနပိ ပရိယာယေန သမာဓိံ ဒဿေတုကာမော **အပိစာ**တိ အညံ ပရိယာယာရမ္ဘံ ဒဿေတွာ **ပဉ္စဝီသတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သမာဓိဿ သမာဓိဋ္ဌာ**တိ သမာဓိဿ သမာဓိဘာဝေ သဘာဝါ၊ ယေဟိ သဘာဝေဟိ သော သမာဓိ ဟောတိ၊ တေ တသ္မိံ အတ္ထာ နာမ။ **ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌေန သမာဓီ**တိ သဒ္ဓါဒီဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ တသ္မာ ပရိဂ္ဂဟိတသဘာဝေန သမာဓိ။ တာနေဝ စ ဣန္ဒြိယာနိ အညမညပရိဝါရာနိ ဟောန္တိ၊ ဘာဝနာပါရိပူရိယာ ပရိပုဏ္ဏာနိ စ ဟောန္တိ။ တသ္မာ **ပရိဝါရဋ္ဌေန ပရိပူရဋ္ဌေန သမာဓိ။** တေသံယေဝ သမာဓိဝသေန ဧကာရမ္မဏမပေက္ခိတွာ **ဧကဂ္ဂဋ္ဌေန,** နာနာရမ္မဏဝိက္ခေပါဘာဝမပေက္ခိတွာ **အဝိက္ခေပဋ္ဌေန,** လောကုတ္တရဿေဝ မဟတာ

၁-ဟတ္ထာ (သီ၊ သျာ) ၂-ပါဒါ (သီ၊ သျာ) ၃-ပုဠဝေဟိ (က)

vīriyabalapaggahena[1] pattabbattā lokuttaramaggasseva ca parihānivasena visārābhāvato heṭṭhā gahitapaggahaṭṭha-avisāraṭṭhā[2] idha na gahitāti veditabbā. Kilesakālussiyassābhāvena **anāvilaṭṭhena samādhi.** Avikampattā **aniñjanaṭṭhena samādhi.** Vikkhambhanavasena samucchedavasena vā kilesehi vimuttattā ārammaṇe ca adhimuttattā **vimuttaṭṭhena samādhi.**

Ekattupaṭṭhānavasena cittassa ṭhitattāti samādhiyogeneva ekārammaṇe bhusaṁ patiṭṭhānavasena cittassa ārammaṇe niccalabhāvena patiṭṭhitattā. Aṭṭhasu yugalesu esati nesati, ādiyati nādiyati, paṭipajjati na paṭipajjatīti imāni tīṇi yugalāni appanāvīthito pubbabhāge upacārassa mudumajjhādhimattatāvasena vuttānīti veditabbāni, jhāyati jhāpetīti idaṁ appanāvīthiyaṁ upacāravasena veditabbaṁ. Esitattā nesitattā, ādinnattā anādinnattā, paṭipannattā nappaṭipannattā, jhātattā na jhāpitattāti imāni cattāri yugalāni appanāvasena vuttānīti veditabbāni.

Tattha **samaṁ esatīti samādhī**ti-ādīsu **saman**ti appannaṁ. Sā hi paccanīkadhamme sameti nāsetīti samā, paccanīkavisamābhāvato vā samabhūtāti samā. Taṁ samaṁ esati ajjhāsayavasena gavesati. **Iti**saddo kāraṇattho, yasmā samaṁ esati, tasmā samādhīti attho. **Visamaṁ nesatī**ti taṁ taṁ jhānapaccanīkasaṅkhātaṁ visamaṁ na esati. Mudubhūto hi pubbabhāgasamādhi ādibhūtattā **samaṁ esati, visamaṁ nesati** nāma. Majjhimabhūto thirabhūtattā **samaṁ ādiyati, visamaṁ nādiyati** nāma. Adhimattabhūto appanāvīthiyā āsannabhūtattā **samaṁ paṭipajjati, visamaṁ nappaṭipajjati** nāma. **Samaṁ jhāyatī**ti bhāvanapuṁsakavacanaṁ, samaṁ hutvā jhāyati, samena vā ākārena jhāyatīti attho. Appanāvīthiyaṁ hi samādhi paccanīkadhammavigamena santattā, santāya appanāya anukūlabhāvena ca ṭhitattā samenākārena pavattati. **Jhāyatī**ti ca pajjalatīti attho "ete maṇḍalamāḷe dīpā jhāyanti[3] sabbarattiṁ, sabbarattiyo ca telappadīpo jhāyati, telappadīpo cettha jhāyeyyā"ti-ādīsu[4] viya. Samaṁ jāyatītipi

1. Vīriyabalapariggahena (Sabbattha)
2. Gahitapariggahaṭṭha... (Sabbattha)
3. Dī 1. 47 piṭṭhe.
4. Saṁ 2. 414, 416 piṭṭhesu.

ဝီရိယဗလပဂ္ဂဟေန[၁] ပတ္တဗ္ဗတ္တာ လောကုတ္တရမဂ္ဂဿေဝ စ ပရိဟာနိဝသေန ဝိသာရာဘာဝတော ဟေဋ္ဌာ ဂဟိတပဂ္ဂဟဋ္ဌအဝိသာရဋ္ဌာ[၂] ဣဓ န ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကိလေသကာလုဿိယဿာဘာဝေန **အနာဝိလဋ္ဌေန သမာဓိ။** အဝိကမ္ပတ္တာ **အနိဉ္ဇနဋ္ဌေန သမာဓိ။** ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန သမုစ္ဆေဒဝသေန ဝါ ကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ အာရမ္မဏေ စ အဓိမုတ္တတ္တာ **ဝိမုတ္တဋ္ဌေန သမာဓိ။**

ဧကတ္တုပဋ္ဌာနဝသေန စိတ္တဿ ဌိတတ္တာတိ သမာဓိယောဂေနေဝ ဧကာရမ္မဏေ ဘုသံ ပတိဋ္ဌာနဝသေန စိတ္တဿ အာရမ္မဏေ နိစ္စလဘာဝေန ပတိဋ္ဌိတတ္တာ။ အဋ္ဌသု ယုဂလေသု ဧသတိ နေသတိ, အာဒိယတိ နာဒိယတိ, ပဋိပဇ္ဇတိ န ပဋိပဇ္ဇတီတိ ဣမာနိ တီဏိ ယုဂလာနိ အပ္ပနာဝီထိတော ပုဗ္ဗဘာဂေ ဥပစာရဿ မုဒုမဇ္ဈာဓိမတ္တတာဝသေန ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ၊ ဈာယတိ ဈာပေတီတိ ဣဒံ အပ္ပနာဝီထိယံ ဥပစာရဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧသိတတ္တာ နေသိတတ္တာ, အာဒိန္နတ္တာ အနာဒိန္နတ္တာ, ပဋိပန္နတ္တာ နပ္ပဋိပန္နတ္တာ, ဈာတတ္တာ န ဈာပိတတ္တာတိ ဣမာနိ စတ္တာရိ ယုဂလာနိ အပ္ပနာဝသေန ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

တတ္ထ **သမံ ဧသတီတိ သမာဓီ**တိအာဒီသု **သမန္တိ** အပ္ပနံ။ သာ ဟိ ပစ္စနီကဓမ္မေ သမေတိ နာသေတီတိ သမာ၊ ပစ္စနီကဝိသမာဘာဝတော ဝါ သမဘူတာတိ သမာ။ တံ သမံ ဧသတိ အဇ္ဈာသယဝသေန ဂဝေသတိ။ **ဣတိ**သဒ္ဒေါ ကာရဏတ္ထော၊ ယသ္မာ သမံ ဧသတိ၊ တသ္မာ သမာဓီတိ အတ္ထော။ **ဝိသမံ နေသတီ**တိ တံ တံ ဈာနပစ္စနီကသင်္ခါတံ ဝိသမံ န ဧသတိ။ မုဒုဘူတော ဟိ ပုဗ္ဗဘာဂသမာဓိ အာဒိဘူတတ္တာ **သမံ ဧသတိ၊ ဝိသမံ နေသတိ** နာမ။ မဇ္ဈိမဘူတော ထိရဘူတတ္တာ **သမံ အာဒိယတိ၊ ဝိသမံ နာဒိယတိ** နာမ။ အဓိမတ္တဘူတော အပ္ပနာဝီထိယာ အာသန္နဘူတတ္တာ **သမံ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ ဝိသမံ နပ္ပဋိပဇ္ဇတိ** နာမ။ **သမံ ဈာယတီ**တိ ဘာဝနပုံသကဝစနံ၊ သမံ ဟုတွာ ဈာယတိ, သမေန ဝါ အာကာရေန ဈာယတီတိ အတ္ထော။ အပ္ပနာဝီထိယံ ဟိ သမာဓိ ပစ္စနီကဓမ္မဝိဂမေန သန္တတ္တာ, သန္တာယ အပ္ပနာယ အနုကူလဘာဝေန စ ဌိတတ္တာ သမေနာကာရေန ပဝတ္တတိ။ **ဈာယတီ**တိ စ ပဇ္ဇလတီတိ အတ္ထော "ဧတေ မဏ္ဍလမာဠေ ဒီပါ ဈာယန္တိ[၃] သဗ္ဗရတ္တိံ၊ သဗ္ဗရတ္တိယော စ တေလပ္ပဒီပေါ ဈာယတိ၊ တေလပ္ပဒီပေါ စေတ္ထ ဈာယေယျာ"တိအာဒီသု[၄] ဝိယ။ သမံ ဇာယတီတိပိ

၁-ဝီရိယဗလပရိဂ္ဂဟေန (သဗ္ဗတ္ထ)
၂-ဂဟိတပရိဂ္ဂဟဋ္ဌ....(သဗ္ဗတ္ထ)
၃-ဒီ ၁-၄၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၂-၄၁၄-၄၁၆-ပိဋ္ဌေသု။

pāṭho, samenākārena uppajjatīti attho. Jhāyati jhāpetīti yugalattā pana purimapāṭhova sundarataro. **Jhāpetī**ti ca dahatīti attho. So hi samādhipaccanīkadhamme dūratarakaraṇena dahati nāma. Esanānesanādīnaṁ pana appanāya siddhattā “esitattā nesitattā”ti-ādīhi appanāsamādhi vutto. **Samaṁ jhātattā**ti samaṁ jalitattā. Samaṁ jātattātipi pāṭho. Iti imesaṁ aṭṭhannaṁ yugalānaṁ vasena soḷasa, purimā ca navāti ime pañcavīsati samādhissa samādhiṭṭhā.

Samo ca hito ca sukho cāti samādhīti idaṁ pana pañcavīsatiyā ākārehi sādhitassa samādhissa atthasādhanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **samo**ti samasaddassa, saṁsaddassa vā attho. So hi paccanīkakkhobhavisamavirahitattā samo. **Hito**ti ādhisaddassa attho, ārammaṇe āhito niccalabhāvakaraṇena patiṭṭhāpitoti adhippāyo. Ubhayena samo ca āhito cāti samādhīti vuttaṁ hoti. **Sukho**ti santaṭṭhena sukho. “Yāyaṁ bhante adukkhamasukhā vedanā, santasmiṁ esā paṇīte sukhe vuttā Bhagavatā”ti[1] ca “upekkhā pana santattā, sukhamicceva bhāsitā”ti ca vuttattā tena santatthena sukhasaddena upekkhāsahagatasamādhipi gahito hoti. Aniyāmena hi sabbasamādhayo idha vuccanti. Tena ca sukhasaddena āhitabhāvassa kāraṇaṁ vuttaṁ hoti. Yasmā santo, tasmā ekārammaṇe āhitoti adhippāyo veditabboti.

Samādhibhāvanāmayañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Dhammaṭṭhitiñāṇaniddesavaṇṇanā

45. Dhammaṭṭhitiñāṇaniddese **avijjāsaṅkhārānaṁ uppādaṭṭhitī**ti-ādīsu tiṭṭhanti etāya saṅkhārāti ṭhiti. Kā sā? Avijjā. Sā hi saṅkhārānaṁ uppādāya nibbattiyā ṭhiti kāraṇanti **uppādaṭṭhiti.** Uppannānaṁ pavattiyāpi kāraṇanti **pavattaṭṭhiti.** Kiñcāpi hi janakapaccayassa jananakkhaṇeyeva kiccānubhāvo hoti, tena pana janitānaṁyeva pavattattā sakakkhaṇe pavattiyāpi kāraṇaṁ nāma hoti, santativasena vā pavattiyā kāraṇanti

1. Ma 2. 59 piṭṭhe.

ပါဌော၊ သမေနာကာရေန ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဈာယတိ ဈာပေတီတိ ယုဂလတ္တာ ပန ပုရိမပါဌောဝ သုန္ဒရတရော။ **ဈာပေတီ**တိ စ ဒဟတီတိ အတ္ထော။ သော ဟိ သမာဓိပစ္စနီကဓမ္မေ ဒူရတရကရဏေန ဒဟတိ နာမ။ ဧသနာနေသနာဒီနံ ပန အပ္ပနာယ သိဒ္ဓတ္တာ “ဧသိတတ္တာ နေသိတတ္တာ”တိအာဒီဟိ အပ္ပနာသမာဓိ ဝုတ္တော။ **သမံ ဈာတတ္တာ**တိ သမံ ဇလိတတ္တာ။ သမံ ဇာတတ္တာတိပိ ပါဌော။ ဣတိ ဣမေသံ အဋ္ဌန္နံ ယုဂလာနံ ဝသေန သောဠသ, ပုရိမာ စ နဝါတိ ဣမေ ပဉ္စဝီသတိ သမာဓိဿ သမာဓိဋ္ဌာ။

သမော စ ဟိတော စ သုခေါ စာတိ သမာဓီတိ ဣဒံ ပန ပဉ္စဝီသတိယာ အာကာရေဟိ သာဓိတဿ သမာဓိဿ အတ္ထသာဓနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သမော**တိ သမသဒ္ဒဿ, သံသဒ္ဒဿ ဝါ အတ္ထော။ သော ဟိ ပစ္စနီကက္ခောဘဝိသမဝိရဟိတတ္တာ သမော။ **ဟိတော**တိ အာဓိသဒ္ဒဿ အတ္ထော၊ အာရမ္မဏေ အာဟိတော နိစ္စလဘာဝကရဏေန ပတိဋ္ဌာပိတောတိ အဓိပ္ပါယော။ ဥဘယေန သမော စ အာဟိတော စာတိ သမာဓီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သုခေါ**တိ သန္တဋ္ဌေန သုခေါ။ “ယာယံ ဘန္တေ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ၊ သန္တသ္မိံ ဧသာ ပဏီတေ သုခေ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ”တိ[1] စ “ဥပေက္ခာ ပန သန္တတ္တာ၊ သုခမိစ္စေဝ ဘာသိတာ”တိ စ ဝုတ္တတ္တာ တေန သန္တဋ္ဌေန သုခသဒ္ဒေန ဥပေက္ခာသဟဂတသမာဓိပိ ဂဟိတော ဟောတိ။ အနိယာမေန ဟိ သဗ္ဗသမာဓယော ဣဓ ဝုစ္စန္တိ။ တေန စ သုခသဒ္ဒေန အာဟိတဘာဝဿ ကာရဏံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယသ္မာ သန္တော၊ တသ္မာ ဧကာရမ္မဏေ အာဟိတောတိ အဓိပ္ပါယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သမာဓိဘာဝနာမယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၄၅။ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏနိဒ္ဒေသေ **အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရာနံ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတီ**တိအာဒီသု တိဋ္ဌန္တိ ဧတာယ သင်္ခါရာတိ ဌိတိ။ ကာ သာ? အဝိဇ္ဇာ။ သာ ဟိ သင်္ခါရာနံ ဥပ္ပါဒါယ နိဗ္ဗတ္တိယာ ဌိတိ ကာရဏန္တိ **ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိ။** ဥပ္ပန္နာနံ ပဝတ္တိယာပိ ကာရဏန္တိ **ပဝတ္တဋ္ဌိတိ။** ကိဉ္စာပိ ဟိ ဇနကပစ္စယဿ ဇနနက္ခဏေယေဝ ကိစ္စာနုဘာဝေါ ဟောတိ၊ တေန ပန ဇနိတာနံယေဝ ပဝတ္တတ္တာ သကက္ခဏေ ပဝတ္တိယာပိ ကာရဏံ နာမ ဟောတိ၊ သန္တတိဝသေန ဝါ ပဝတ္တိယာ ကာရဏန္တိ

၁-မ ၂-၅၉-ပိဋ္ဌေ။

attho. **Pavattan**ti ca napuṁsake bhāvavacanametaṁ, tasmā pavattaṁ pavattīti atthato ekaṁ. Pavattisaddassa pana pākaṭattā tena yojetvā attho vutto. Bhāvepi ṭhitisaddassa sijjhanato na idha bhāve ṭhitisaddo, kāraṇe ṭhitisaddoti dassanatthaṁ **nimittaṭṭhitī**ti vuttaṁ, nimittabhūtāṭhitīti attho, kāraṇabhūtāti vuttaṁ hoti. Na kevalaṁ nimittamattaṁ hoti, atha kho saṅkhārajanane sabyāpārā viya hutvā āyūhati vāyamatīti paccayasamatthataṁ dassento **āyūhanaṭṭhitī**ti āha, āyūhanabhūtā ṭhitīti attho. Yasmā avijjhā saṅkhāre uppādayamānā uppāde saṁyojeti nāma, ghaṭetīti attho, saṅkhāre pavattayamānā pavattiyaṁ palibundhati[1] nāma, bandhatīti[2] attho, tasmā **saññogaṭṭhiti palibodhaṭṭhitī**ti vuttā, saññogabhūtā ṭhiti, palibodhabhūtā ṭhitīti attho. Yasmā avijjāva saṅkhāre uppādayamānā uppādāya pavattiyā ca mūlakāraṇaṭṭhena samudayo nāma, samudayabhūtā ṭhitīti **samudayaṭṭhiti,** mūlakāraṇabhūtā ṭhitīti attho. Avijjāva saṅkhārānaṁ uppāde janakapaccayattā, pavattiyaṁ upatthambhakapaccayattā **hetuṭṭhiti paccayaṭṭhitī**ti vuttā, hetubhūtā ṭhiti, paccayabhūtā ṭhitīti attho. Janakapaccayo hi hetūti, upatthambhako paccayoti vuccati. Evaṁ sesesupi yojetabbaṁ.

Bhavo jātiyā, jāti jarāmaraṇassāti ettha pana uppādaṭṭhiti saññogaṭṭhiti hetuṭṭhitīti uppādavasena yojitāni padāni jātijarāmaraṇavantānaṁ khandhānaṁ vasena pariyāyena vuttānīti veditabbāni. Keci pana “uppādāya ṭhiti uppādaṭṭhitī”ti evamādinā nayenettha atthaṁ vaṇṇayanti. **Avijjāpaccayoti** avijjāya saṅkhārānaṁ paccayabhāvaṁ apekkhitvā vuttaṁ. Avijjāyapi paccayasambhūtattā tassā api paccayapariggahaṇadassanatthaṁ **ubhopete dhammā paccayasamuppannāti paccayapariggahe paññā**ti vuttaṁ. Evaṁ sesesupi yojetabbaṁ. **Jāti paccayo, jarāmaraṇaṁ paccayasamuppannan**ti pana pariyāyena vuttaṁ. **Atītampi addhānan**ti atikkantampi kālaṁ. **Anāgatampi addhānan**ti appattampi kālaṁ. Ubhayatthāpi accantasaṁyogatthe upayogavacanaṁ.

46. Idāni navākāravārānantaraṁ te navākāre vihāya hetupaṭiccapaccayapadeheva yojetvā **avijjā hetu, saṅkhārā**

1. Palibujjhati (Sī) 2. Ganthatīti (Ka)

အတ္ထော။ **ပဝတ္တန္တိ** စ နပုံသကေ ဘာဝဝစနမေတံ၊ တသ္မာ ပဝတ္တံ ပဝတ္တီတိ အတ္ထတော ဧကံ။ ပဝတ္တိသဒ္ဒဿ ပန ပါကဋတ္တာ တေန ယောဇေတွာ အတ္ထော ဝုတ္တော။ ဘာဝေပိ ဌိတိသဒ္ဒဿ သိဇ္ဈနတော န ဣဓ ဘာဝေ ဌိတိသဒ္ဒေါ၊ ကာရဏေ ဌိတိသဒ္ဒေါတိ ဒဿနတ္ထံ **နိမိတ္တဋ္ဌိတီ**တိ ဝုတ္တံ၊ နိမိတ္တဘူတာ ဌိတီတိ အတ္ထော၊ ကာရဏဘူတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ န ကေဝလံ နိမိတ္တမတ္တံ ဟောတိ၊ အထ ခေါ သင်္ခါရဇနနေ သဗျာပါရာ ဝိယ ဟုတွာ အာယူဟတိ ဝါယမတီတိ ပစ္စယသမတ္ထတံ ဒဿေန္တော **အာယူဟနဋ္ဌိတီ**တိ အာဟ၊ အာယူဟနဘူတာ ဌိတီတိ အတ္ထော။ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရေ ဥပ္ပါဒယမာနာ ဥပ္ပါဒေ သံယောဇေတိ နာမ၊ ဃဋေတီတိ အတ္ထော၊ သင်္ခါရေ ပဝတ္တယမာနာ ပဝတ္တိယံ ပလိဗုန္ဓတိ[၁] နာမ၊ ဗန္ဓတီတိ[၂] အတ္ထော၊ တသ္မာ **သညောဂဋ္ဌိတိ ပလိဗောဓဋ္ဌိတီ**တိ ဝုတ္တာ၊ သညောဂဘူတာ ဌိတိ၊ ပလိဗောဓဘူတာ ဌိတီတိ အတ္ထော။ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဝ သင်္ခါရေ ဥပ္ပါဒယမာနာ ဥပ္ပါဒါယ ပဝတ္တိယာ စ မူလကာရဏဋ္ဌေန သမုဒယော နာမ၊ သမုဒယဘူတာ ဌိတီတိ **သမုဒယဋ္ဌိတိ၊** မူလကာရဏဘူတာ ဌိတီတိ အတ္ထော။ အဝိဇ္ဇာဝ သင်္ခါရာနံ ဥပ္ပါဒေ ဇနကပစ္စယတ္တာ၊ ပဝတ္တိယံ ဥပတ္ထမ္ဘကပစ္စယတ္တာ **ဟေတုဋ္ဌိတိ ပစ္စယဋ္ဌိတီ**တိ ဝုတ္တာ၊ ဟေတုဘူတာ ဌိတိ၊ ပစ္စယဘူတာ ဌိတီတိ အတ္ထော။ ဇနကပစ္စယော ဟိ ဟေတူတိ၊ ဥပတ္ထမ္ဘကော ပစ္စယောတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ သေသေသုပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။

ဘဝေါ ဇာတိယာ၊ ဇာတိ ဇရာမရဏဿာတိ ဧတ္ထ ပန ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိ သညောဂဋ္ဌိတိ ဟေတုဋ္ဌိတီတိ ဥပ္ပါဒဝသေန ယောဇိတာနိ ပဒါနိ ဇာတိဇရာမရဏဝန္တာနံ ခန္ဓာနံ ဝသေန ပရိယာယေန ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ကေစိ ပန “ဥပ္ပါဒါယ ဌိတိ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတီ”တိ ဧဝမာဒိနာ နယေနေတ္ထ အတ္ထံ ဝဏ္ဏယန္တိ။ **အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယော**တိ အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယဘာဝံ အပေက္ခိတွာ ဝုတ္တံ။ အဝိဇ္ဇာယပိ ပစ္စယသမ္ဘူတတ္တာ တဿာ အပိ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဏဒဿနတ္ထံ **ဥဘောပေတေ ဓမ္မာ ပစ္စယသမုပ္ပန္နာတိ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေ ပညာ**တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သေသေသုပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ဇာတိ ပစ္စယော၊ ဇရာမရဏံ ပစ္စယသမုပ္ပန္န**န္တိ ပန ပရိယာယေန ဝုတ္တံ။ **အတီတမ္ပိ အဒ္ဓါန**န္တိ အတိက္ကန္တမ္ပိ ကာလံ။ **အနာဂတမ္ပိ အဒ္ဓါန**န္တိ အပ္ပတ္တမ္ပိ ကာလံ။ ဥဘယတ္ထာပိ အစ္စန္တသံယောဂတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။

၄၆။ ဣဒါနိ နဝါကာရဝါရာနန္တရံ တေ နဝါကာရေ ဝိဟာယ ဟေတုပဋိစ္စပစ္စယပဒေဟေဝ ယောဇေတွာ **အဝိဇ္ဇာ ဟေတု၊ သင်္ခါရာ**

၁-ပလိဗုဇ္ဈတိ (သီ) ၂-ဂန္ထတီတိ (က)

hetusamuppannāti-ādayo tayo vārā niddiṭṭhā. Navākāravāre janaka-upatthambhakavasena paccayo vutto. Idha pana hetuvārassa paccayavārassa ca visuṁ āgatattā **hetū**ti janakapaccayattaṁ, **paccayo**ti upatthambhakapaccayattaṁ veditabbaṁ ekekassāpi avijjādikassa paccayassa ubhayathā sambhavato. Paṭiccavāre **avijjā paṭiccā**ti attano uppāde saṅkhārānaṁ avijjāpekkhattā saṅkhārehi avijjā paṭimukhaṁ etabbā gantabbāti paṭiccā. Etena avijjāya saṅkhāruppādanasamatthatā vuttā hoti. **Saṅkhārā paṭiccasamuppannā**ti saṅkhārā avijjaṁ paṭicca tadabhimukaṁ pavattanato paṭimukhaṁ katvā na vihāya samaṁ uppannā. Evaṁ sesesupi liṅgānurūpena yojetabbaṁ. Avijjā paṭiccāti ussukkavasena vā pāṭho, attho panettha avijjā attano paccaye paṭicca pavattāti pāṭhasesavasena yojetabbo. Evaṁ sesesupi. Catūsupi ca etesu vāresu dvādasannaṁ paṭiccasamuppādaṅgānaṁ paccayasseva vasena dhammaṭṭhitiñāṇassa niddisitabbattā avijjādīnaṁ ekādasannaṁyeva aṅgānaṁ vasena dhammaṭṭhitiñāṇaṁ niddiṭṭhaṁ, jarāmaraṇassa pana ante ṭhitattā tassa vasena na niddiṭṭhaṁ. Jarāmaraṇassāpi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsānaṁ paccayattā jarāmaraṇaṁ tesaṁ paccayaṁ katvā upaparikkhamānassa tassāpi jarāmaraṇassa vasena dhammaṭṭhitiñāṇaṁ yujjateva.

47. Idāni tāneva dvādasa paṭiccasamuppādaṅgāni vīsati-ākāravasena vibhajitvā catusaṅkhepatiyaddhatisandhiyo dassetvā dhammaṭṭhitiñāṇaṁ niddisitukāmo **purimakammabhavasmin**ti-ādimāha. Tattha **purimakammabhavasmin**ti purime kammabhave, atītajātiyaṁ kammabhave kariyamāneti attho. **Moho avijjā**ti yo tadā dukkhādīsu moho, yena mūḷho kammaṁ karoti, sā avijjā. **Āyūhanā saṅkhārā**ti taṁ kammaṁ karontassa purimacetanāyo, yathā "dānaṁ dassāmī"ti cittaṁ uppādetvā māsampi saṁvaccharampi dānūpakaraṇāni sajjentassa uppannā purimacetanāyo. Paṭiggāhakānaṁ pana hatthe dakkhiṇaṁ patiṭṭhāpayato cetanā bhavoti vuccati. Ekāvajjanesu vā chasu javanesu cetanā āyūhanā saṅkhārā nāma, sattamajavane cetanā bhavo. Yā kāci vā pana cetanā bhavo, taṁsampayuttā āyūhanā saṅkhārā nāma. **Nikanti taṇhā**ti yā kammaṁ karontassa tassa phale upapattibhave nikāmanā patthanā, sā taṇhā nāma. **Upagamanaṁ upādānan**ti yaṁ kammabhavassa paccayabhūtaṁ "imasmiṁ nāma kamme kate

ဟေတုသမုပ္ပန္နာတိအာဒယော တယော ဝါရာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ နဝါကာရဝါရေ ဇနက-ဥပတ္ထမ္ဘကဝသေန ပစ္စယော ဝုတ္တော။ ဣဓ ပန ဟေတုဝါရဿ ပစ္စယဝါရဿ စ ဝိသုံ အာဂတတ္တာ **ဟေတူ**တိ ဇနကပစ္စယတ္တံ, **ပစ္စယော**တိ ဥပတ္ထမ္ဘက-ပစ္စယတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ ဧကေကဿာပိ အဝိဇ္ဇာဒိကဿ ပစ္စယဿ ဥဘယထာ သမ္ဘဝတော။ ပဋိစ္စဝါရေ **အဝိဇ္ဇာ ပဋိစ္စာ**တိ အတ္တနော ဥပ္ပါဒေ သင်္ခါရာနံ အဝိဇ္ဇာပေက္ခတ္တာ သင်္ခါရေဟိ အဝိဇ္ဇာ ပဋိမုခံ ဧတဗ္ဗာ ဂန္တဗ္ဗာတိ ပဋိစ္စာ။ ဧတေန အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရုပ္ပါဒနသမတ္ထတာ ဝုတ္တာ ဟောတိ။ **သင်္ခါရာ ပဋိစ္စ-သမုပ္ပန္နာ**တိ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇံ ပဋိစ္စ တဒဘိမုခံ ပဝတ္တနတော ပဋိမုခံ ကတွာ န ဝိဟာယ သမံ ဥပ္ပန္နာ။ ဧဝံ သေသေသုပိ လိင်္ဂါနုရူပေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ အဝိဇ္ဇာ ပဋိစ္စာတိ ဥဿုက္ကဝသေန ဝါ ပါဌော၊ အတ္ထော ပနေတ္ထ အဝိဇ္ဇာ အတ္တနော ပစ္စယေ ပဋိစ္စ ပဝတ္တာတိ ပါဌသေသဝသေန ယောဇေတဗ္ဗော။ ဧဝံ သေသေသုပိ။ စတူသုပိ စ ဧတေသု ဝါရေသု ဒွါဒသန္နံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂါနံ ပစ္စယဿေဝ ဝသေန ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏဿ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗတ္တာ အဝိဇ္ဇာဒီနံ ဧကာဒသန္နံယေဝ အင်္ဂါနံ ဝသေန ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ ဇရာမရဏဿ ပန အန္တေ ဌိတတ္တာ တဿ ဝသေန န နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ ဇရာမရဏဿာပိ သောကပရိဒေဝဒုက္ခဒောမနဿုပါယာသာနံ ပစ္စယတ္တာ ဇရာမရဏံ တေသံ ပစ္စယံ ကတွာ ဥပပရိက္ခမာနဿ တဿာပိ ဇရာမရဏဿ ဝသေန ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ ယုဇ္ဇတေဝ။

၄၇။ ဣဒါနိ တာနေဝ ဒွါဒသ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂါနိ ဝီသတိအာကာရဝသေန ဝိဘဇိတွာ စတုသင်္ခေပတိယဒ္ဓတိသန္ဓိယော ဒဿေတွာ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ နိဒ္ဒိသိတု-ကာမော **ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိ**န္တိ ပုရိမေ ကမ္မဘဝေ၊ အတီတဇာတိယံ ကမ္မဘဝေ ကရိယမာနေတိ အတ္ထော။ **မောဟော အဝိဇ္ဇာ**တိ ယော တဒါ ဒုက္ခာဒီသု မောဟော၊ ယေန မူဠှော ကမ္မံ ကရောတိ၊ သာ အဝိဇ္ဇာ။ **အာယူဟနာ သင်္ခါရာ**တိ တံ ကမ္မံ ကရောန္တဿ ပုရိမ-စေတနာယော၊ ယထာ "ဒါနံ ဒဿာမီ"တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ မာသမ္ပိ သံဝစ္ဆရမ္ပိ ဒါနူပကရဏာနိ သဇ္ဇေန္တဿ ဥပ္ပန္နာ ပုရိမစေတနာယော။ ပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ပန ဟတ္ထေ ဒက္ခိဏံ ပတိဋ္ဌာပယတော စေတနာ ဘဝေါတိ ဝုစ္စတိ။ ဧကာဝဇ္ဇနေသု ဝါ ဆသု ဇဝနေသု စေတနာ အာယူဟနာ သင်္ခါရာ နာမ၊ သတ္တမဇဝနေ စေတနာ ဘဝေါ။ ယာ ကာစိ ဝါ ပန စေတနာ ဘဝေါ၊ တံသမ္ပယုတ္တာ အာယူဟနာ သင်္ခါရာ နာမ။ **နိကန္တိ တဏှာ**တိ ယာ ကမ္မံ ကရောန္တဿ တဿ ဖလေ ဥပပတ္တိဘဝေ နိကာမနာ ပတ္ထနာ၊ သာ တဏှာ နာမ။ **ဥပဂမနံ ဥပါဒါန**န္တိ ယံ ကမ္မဘဝဿ ပစ္စယဘူတံ "ဣမသ္မိံ နာမ ကမ္မေ ကတေ

kāmā sampajjantī”ti vā “idaṁ katvā asukasmiṁ nāma ṭhāne kāma sevissāmī”ti vā “attā ucchinno su-ucchinno hotī”ti vā “sukhī hoti[1] vigatapariḷāho”ti vā “sīlabbataṁ sukhena paripuratī”ti vā pavattaṁ upagamanaṁ daḷhagahaṇaṁ, idaṁ upādānaṁ nāma. **Cetanā bhavo**ti āyūhanāvasāne vuttā cetanā bhavo nāma. **Purimakammabhavasmin**ti atītajātiyā kammabhave kariyamāne pavattā. **Idha paṭisandhiyā paccayā**ti paccuppannapaṭisandhiyā paccayabhūtā.

Idha paṭisandhi viññāṇanti yaṁ paccuppannabhavassa bhavantarapaṭisandhānavasena uppannattā paṭisandhīti vuccati, taṁ viññāṇaṁ. **Okkanti nāmarūpan**ti yā gabbhe rūpārūpadhammānaṁ okkanti āgantvā pavisanaṁ viya, idaṁ nāmarūpaṁ. **Pasādo āyatanan**ti yo pasannabhāvo, idaṁ āyatanaṁ. Jātiggahaṇena ekavacanaṁ kataṁ. Etena cakkhādīni pañcāyatanāni vuttāni. “Pabhassaramidaṁ bhikkhave cittaṁ, tañca kho āgantukehi upakkilesehi upakkiliṭṭhan”ti[2] ettha bhavaṅgacittaṁ adhippetanti vacanato idhāpi manāyatanassa vipākabhūtattā, tassa ca kilesakālussiyābhāvena pasannattā pasādavacanena manāyatanampi vuttanti veditabbaṁ. **Phuṭṭho phasso**ti yo ārammaṇaṁ phuṭṭho phusanto uppanno, ayaṁ phasso. **Vedayitaṁ vedanā**ti yaṁ paṭisandhiviññāṇena vā saḷāyatanapaccayena vā phassena saha uppannaṁ vipākavedayitaṁ, ayaṁ vedanā. **Idhupapattibhavasmiṁ purekatassa kammassa paccayā**ti paccuppanne vipākabhave atītajātiyaṁ katassa kammassa paccayena pavattantīti attho.

Idha paripakkattā āyatanānanti paripakkāyatanassa kammakaraṇakāle mohādayo dassitā. **Āyatiṁ paṭisandhiyā**ti anāgate paṭisandhiyā. **Āyatiṁ paṭisandhi viññāṇan**ti-ādīni vuttatthāni.

Kathaṁ pana dvādasahi paṭiccasamuppādaṅgehi ime vīsati ākārā gahitā hontīti? Avijjā saṅkhārāti ime dve atītahetuyo sarūpato vuttā. Yasmā pana avidvā paritassati, paritassito upādiyati, tassupādānapaccayā bhavo, tasmā tehi dvīhi gahitehi taṇhupādānabhavāpi gahitāva honti. Paccuppanne viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanā sarūpato vuttāyeva. Taṇhupādānabhavā paccuppannahetuyo

1. Sukhīti (Syā)　　2. Aṁ 1. 9 piṭṭhe.

ကာမာ သမ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ ဝါ “ဣဒံ ကတွာ အသုကသ္မိံ နာမ ဌာနေ ကာမေ သေဝိဿာမီ”တိ ဝါ “အတ္တာ ဥစ္ဆိန္နော သုဥစ္ဆိန္နော ဟောတီ”တိ ဝါ “သုခီ ဟောတိ[၁] ဝိဂတပရိဠာဟော”တိ ဝါ “သီလဗ္ဗတံ သုခေန ပရိပူရတီ”တိ ဝါ ပဝတ္တံ ဥပဂမနံ ဒဠှဂဟဏံ၊ ဣဒံ ဥပါဒါနံ နာမ။ **စေတနာ ဘဝေါ**တိ အာယူဟနာဝသာနေ ဝုတ္တာ စေတနာ ဘဝေါ နာမ။ **ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိန္တိ** အတီတဇာတိယာ ကမ္မဘဝေ ကရိယမာနေ ပဝတ္တာ။ **ဣဓ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယာ**တိ ပစ္စုပ္ပန္နပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယဘူတာ။

ဣဓ ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏန္တိ ယံ ပစ္စုပ္ပန္နဘဝဿ ဘဝန္တရပဋိသန္ဓာနဝသေန ဥပ္ပန္နတ္တာ ပဋိသန္ဓီတိ ဝုစ္စတိ၊ တံ ဝိညာဏံ။ **ဩက္ကန္တိ နာမရူပန္တိ** ယာ ဂဗ္ဘေ ရူပါရူပဓမ္မာနံ ဩက္ကန္တိ အာဂန္တွာ ပဝိသနံ ဝိယ၊ ဣဒံ နာမရူပံ။ **ပသာဒေါ အာယတနန္တိ** ယော ပသန္နဘာဝေါ၊ ဣဒံ အာယတနံ။ ဇာတိဂ္ဂဟဏေန ဧကဝစနံ ကတံ။ ဧတေန စက္ခာဒီနိ ပဉ္စာယတနာနိ ဝုတ္တာနိ။ “ပဘဿရမိဒံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ၊ တဉ္စ ခေါ အာဂန္တုကေဟိ ဥပက္ကိလေသေဟိ ဥပက္ကိလိဋ္ဌ”န္တိ[၂] ဧတ္ထ ဘဝင်္ဂစိတ္တံ အဓိပ္ပေတန္တိ ဝစနတော ဣဓာပိ မနာယတနဿ ဝိပါကဘူတတ္တာ, တဿ စ ကိလေသကာလုဿိယာဘာဝေန ပသန္နတ္တာ ပသာဒဝစနေန မနာယတနမ္ပိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဖုဋ္ဌော ဖဿော**တိ ယော အာရမ္မဏံ ဖုဋ္ဌော ဖုသန္တော ဥပ္ပန္နော၊ အယံ ဖဿော။ **ဝေဒယိတံ ဝေဒနာ**တိ ယံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏေန ဝါ သဠာယတနပစ္စယေန ဝါ ဖဿေန သဟ ဥပ္ပန္နံ ဝိပါကဝေဒယိတံ၊ အယံ ဝေဒနာ။ **ဣဓုပပတ္တိဘဝသ္မိံ ပုရေကတဿ ကမ္မဿ ပစ္စယာ**တိ ပစ္စုပ္ပန္နေ ဝိပါကဘဝေ အတီတဇာတိယံ ကတဿ ကမ္မဿ ပစ္စယေန ပဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။

ဣဓ ပရိပက္ကတ္တာ အာယတနာနန္တိ ပရိပက္ကာယတနဿ ကမ္မကရဏကာလေ မောဟာဒယော ဒဿိတာ။ **အာယတိံ ပဋိသန္ဓိယာ**တိ အနာဂတေ ပဋိသန္ဓိယာ။ **အာယတိံ ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏန္တိ**အာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနိ။

ကထံ ပန ဒွါဒသဟိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂေဟိ ဣမေ ဝီသတိ အာကာရာ ဂဟိတာ ဟောန္တီတိ? အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာတိ ဣမေ ဒွေ အတီတဟေတုယော သရူပတော ဝုတ္တာ။ ယသ္မာ ပန အဝိဒွါ ပရိတဿတိ၊ ပရိတဿိတော ဥပါဒိယတိ၊ တဿုပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ၊ တသ္မာ တေဟိ ဒွီဟိ ဂဟိတေဟိ တဏှုပါဒါနဘဝါပိ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ။ ပစ္စုပ္ပန္နေ ဝိညာဏနာမရူပသဠာယတနဖဿဝေဒနာ သရူပတော ဝုတ္တာယေဝ။ တဏှုပါဒါနဘဝါ ပစ္စုပ္ပန္နဟေတုယော

၁-သုခီတိ (သျာ)　　၂-အံ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။

sarūpato vuttā. Bhave pana gahite tassa pubbabhāgā taṁsampayuttā vā saṅkhārā gahitāva honti, taṇhupādānaggahaṇena ca taṁsampayuttā. Yāya vā mūḷho kammaṁ karoti, sā avijjā gahitāva hoti. Anāgate jāti jarāmaraṇanti dve sarūpena vuttāni, jātijarāmaraṇaggahaṇeneva pana viññāṇādīni pañca anāgataphalāni gahitāneva honti. Tesaṁyeva hi jātijarāmaraṇānīti evaṁ dvādasahi aṅgehi vīsati ākārā gahitā honti.

> “Atīte hetavo[1] pañca, idāni phalapañcakaṁ.
> Idāni hetavo[1] pañca, āyatiṁ phalapañcakan”ti—

gāthāya ayamevattho vutto. **Itime**ti iti ime. Iti imeti vā pāṭho.

Catusaṅkhepeti caturo rāsī. Atīte pañca hetudhammā eko hetusaṅkhepo, paccuppanne pañca phaladhammā eko phalasaṅkhepo, paccuppanne pañca hetudhammā eko hetusaṅkhepo, anāgate pañca phaladhammā eko phalasaṅkhepo.

Tayo addheti tayo kāle. Paṭhamapañcakavasena atītakālo, dutiyatatiyapañcakavasena paccuppannakālo, catutthapañcakavasena anāgatakālo veditabbo.

Tisandhinti tayo sandhayo assāti tisandhi, taṁ tisandhiṁ. Atītahetupaccuppannaphalānamantarā eko hetuphalasandhi, paccuppannaphala-anāgatahetūnamantarā eko phalahetusandhi, paccuppannahetu-anāgataphalānamantarā eko hetuphalasandhi.

Paṭiccasamuppādapāḷiyaṁ sarūpato āgatavasena pana avijjāsaṅkhārā eko saṅkhepo, viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanā dutiyo, taṇhupādānabhavā tatiyo, jātijarāmaraṇaṁ catuttho. Avijjāsaṅkhārāti dve aṅgāni atītakālāni, viññāṇādīni bhavāvasānāni aṭṭha paccuppannakālāni, jātijarāmaraṇanti dve anāgatakālāni. Saṅkhāraviññāṇānaṁ antarā eko hetuphalasandhi, vedanātaṇhānamantarā eko phalahetusandhi, bhavajātīnamantarā eko hetuphalasandhi.

1. Hetuyo (Syā)

သရူပတော ဝုတ္တာ။ ဘဝေ ပန ဂဟိတေ တဿ ပုဗ္ဗဘာဂါ တံသမ္ပယုတ္တာ ဝါ သင်္ခါရာ ဂဟိတာဝ ဟောန္တိ၊ တဏှုပါဒါနဂ္ဂဟဏေန စ တံသမ္ပယုတ္တာ။ ယာယ ဝါ မူဠှော ကမ္မံ ကရောတိ၊ သာ အဝိဇ္ဇာ ဂဟိတာဝ ဟောတိ။ အနာဂတေ ဇာတိ ဇရာမရဏန္တိ ဒွေ သရူပေန ဝုတ္တာနိ၊ ဇာတိဇရာမရဏဂ္ဂဟဏေနေဝ ပန ဝိညာဏာဒီနိ ပဉ္စ အနာဂတဖလာနိ ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ တေသံယေဝ ဟိ ဇာတိဇရာမရဏာနီတိ ဧဝံ ဒွါဒသဟိ အင်္ဂေဟိ ဝီသတိ အာကာရာ ဂဟိတာ ဟောန္တိ။

> “အတီတေ ဟေတဝေါ[1] ပဉ္စ၊ ဣဒါနိ ဖလပဉ္စကံ။
> ဣဒါနိ ဟေတဝေါ[1] ပဉ္စ၊ အာယတိံ ဖလပဉ္စက”န္တိ—

ဂါထာယ အယမေဝတ္ထော ဝုတ္တော။ **ဣတိမေ**တိ ဣတိ ဣမေ။ ဣတိ ဣမေတိ ဝါ ပါဌော။

စတုသင်္ခေပေတိ စတုရော ရာသီ။ အတီတေ ပဉ္စ ဟေတုဓမ္မာ ဧကော ဟေတုသင်္ခေပေါ၊ ပစ္စုပ္ပန္နေ ပဉ္စ ဖလဓမ္မာ ဧကော ဖလသင်္ခေပေါ၊ ပစ္စုပ္ပန္နေ ပဉ္စ ဟေတုဓမ္မာ ဧကော ဟေတုသင်္ခေပေါ၊ အနာဂတေ ပဉ္စ ဖလဓမ္မာ ဧကော ဖလသင်္ခေပေါ။

တယော အဒ္ဓေတိ တယော ကာလေ။ ပဌမပဉ္စကဝသေန အတီတကာလော၊ ဒုတိယတတိယပဉ္စကဝသေန ပစ္စုပ္ပန္နကာလော၊ စတုတ္ထပဉ္စကဝသေန အနာဂတကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တိသန္ဓိန္တိ တယော သန္ဓယော အဿာတိ တိသန္ဓိ၊ တံ တိသန္ဓိံ။ အတီတဟေတုပစ္စုပ္ပန္နဖလာနမန္တရာ ဧကော ဟေတုဖလသန္ဓိ၊ ပစ္စုပ္ပန္နဖလအနာဂတဟေတူနမန္တရာ ဧကော ဖလဟေတုသန္ဓိ၊ ပစ္စုပ္ပန္နဟေတုအနာဂတဖလာနမန္တရာ ဧကော ဟေတုဖလသန္ဓိ။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒပါဠိယံ သရူပတော အာဂတဝသေန ပန အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရာ ဧကော သင်္ခေပေါ၊ ဝိညာဏနာမရူပသဠာယတနဖဿဝေဒနာ ဒုတိယော၊ တဏှုပါဒါနဘဝါ တတိယော၊ ဇာတိဇရာမရဏံ စတုတ္ထော။ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရာတိ ဒွေ အင်္ဂါနိ အတီတကာလာနိ၊ ဝိညာဏာဒီနိ ဘဝါဝသာနာနိ အဋ္ဌ ပစ္စုပ္ပန္နကာလာနိ၊ ဇာတိဇရာမရဏန္တိ ဒွေ အနာဂတကာလာနိ။ သင်္ခါရဝိညာဏာနံ အန္တရာ ဧကော ဟေတုဖလသန္ဓိ၊ ဝေဒနာတဏှာနမန္တရာ ဧကော ဖလဟေတုသန္ဓိ၊ ဘဝဇာတီနမန္တရာ ဧကော ဟေတုဖလသန္ဓိ။

၁-ဟေတုယော (သျာ)

Vīsatiyā ākārehīti vīsatiyā koṭṭhāsehi. Catusaṅkhepe ca tayo addhe ca tisandhiṁ paṭiccasamuppādañca vīsatiyā ākārehi jānātīti sambandho.

Jānātīti sutānusārena bhāvanārambhañāṇena jānāti. **Passatī**ti ñātameva cakkhunā diṭṭhaṁ viya hatthatale āmalakaṁ viya ca phuṭaṁ katvā ñāṇeneva passati. **Aññātī**ti diṭṭhamariyādeneva āsevanaṁ karonto ñāṇeneva jānāti. Mariyādattho ho ettha ākāro. **Paṭivijjhatī**ti bhāvanāpāripūriyā niṭṭhaṁ pāpento ñāṇeneva paṭivedhaṁ karoti. Salakkhaṇavasena vā jānāti, sarasavasena passati, paccupaṭṭhānavasena aññāti, padaṭṭhānavasena paṭivijjhati.

Tattha **paṭiccasamuppādo**ti paccayadhammā veditabbā. **Paṭiccasamuppannā dhammā**ti tehi tehi paccayehi nibbattadhammā. Kathamidaṁ jānitabbanti ce? Bhagavato vacanena. Bhagavatā hi paṭiccasamuppādapaṭiccasamuppannadhammadesanāsutte—

“Katamo ca bhikkhave paṭiccasamuppādo, jātipaccayā bhikkhave jarāmaraṇaṁ, uppādā vā Tathāgatānaṁ anuppādā vā Tathāgatānaṁ ṭhitāva sā dhātu dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā idappaccayatā, taṁ Tathāgato abhisambujjhati abhisameti, abhisambujjhitvā abhisametvā ācikkhati deseti paññāpeti paṭṭhapeti vivarati vibhajati uttānīkaroti ‘passathā’ti cāha. Jātipaccayā bhikkhave jarāmaraṇaṁ, bhavapaccayā bhikkhave jāti -pa- avijjāpaccayā bhikkhave saṅkhārā. Uppādā vā Tathāgatānaṁ -pa- uttānīkaroti ‘passathā’ti cāha. Avijjāpaccayā bhikkhave saṅkhārā. Iti kho bhikkhave yā tatra tathatā avitathatā anaññathatā idappaccayatā. Ayaṁ vuccati bhikkhave paṭiccasamuppādo”ti[1]—

evaṁ paṭiccasamuppādaṁ desentena tathatādīhi vevacanehi paccayadhammāva paṭiccasamuppādoti vuttā. Tasmā jarāmaraṇādīnaṁ paccayalakkhaṇo paṭiccasamuppādo, dukkhānubandhanaraso kummaggapaccupaṭṭhāno, ayampi sapaccayattā attano visesapaccayapadaṭṭhāno.

1. Saṁ 1. 264 piṭṭhe.

ဝီသတိယာ အာကာရေဟီတိ ဝီသတိယာ ကောဋ္ဌာသေဟိ။ စတုသင်္ခေပေ စ တယော အဒ္ဓေ စ တိသန္ဓိံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဉ္စ ဝီသတိယာ အာကာရေဟိ ဇာနာတီတိ သမ္ဗန္ဓော။

ဇာနာတီတိ သုတာနုသာရေန ဘာဝနာရမ္ဘဉာဏေန ဇာနာတိ။ **ပဿတီ**တိ ဉာတမေဝ စက္ခုနာ ဒိဋ္ဌံ ဝိယ ဟတ္ထတလေ အာမလကံ ဝိယ စ ဖုဋံ ကတွာ ဉာဏေနေဝ ပဿတိ။ **အညာတီ**တိ ဒိဋ္ဌမရိယာဒေနေဝ အာသေဝနံ ကရောန္တော ဉာဏေနေဝ ဇာနာတိ။ မရိယာဒတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ အာကာရော။ **ပဋိဝိဇ္ဈတီ**တိ ဘာဝနာပါရိပူရိယာ နိဋ္ဌံ ပါပေန္တော ဉာဏေနေဝ ပဋိဝေဓံ ကရောတိ။ သလက္ခဏဝသေန ဝါ ဇာနာတိ၊ သရသဝသေန ပဿတိ၊ ပစ္စုပဋ္ဌာနဝသေန အညာတိ၊ ပဒဋ္ဌာနဝသေန ပဋိဝိဇ္ဈတိ။

တတ္ထ **ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ**တိ ပစ္စယဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ**တိ တေဟိ တေဟိ ပစ္စယေဟိ နိဗ္ဗတ္တဓမ္မာ။ ကထမိဒံ ဇာနိတဗ္ဗန္တိ စေ? ဘဂဝတော ဝစနေန။ ဘဂဝတာ ဟိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မဒေသနာသုတ္တေ—

“ကတမော စ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ၊ ဇာတိပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ ဇရာမရဏံ၊ ဥပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ အနုပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ ဌိတာဝ သာ ဓာတု ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာ ဣဒပ္ပစ္စယတာ၊ တံ တထာဂတော အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတိ အဘိသမေတိ၊ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈိတွာ အဘိသမေတွာ အာစိက္ခတိ ဒေသေတိ ပညာပေတိ ပဋ္ဌပေတိ ဝိဝရတိ ဝိဘဇတိ ဥတ္တာနီကရောတိ ‘ပဿထာ’တိ စာဟ။ ဇာတိပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ ဇရာမရဏံ၊ ဘဝပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ ဇာတိ။ပ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ သင်္ခါရာ။ ဥပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ။ပ။ ဥတ္တာနီကရောတိ ‘ပဿထာ’တိ စာဟ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဘိက္ခဝေ သင်္ခါရာ။ ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ယာ တတြ တထတာ အဝိတထတာ အနညထတာ ဣဒပ္ပစ္စယတာ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ”တိ[၁]—

ဧဝံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ဒေသေန္တေန တထတာဒီဟိ ဝေဝစနေဟိ ပစ္စယဓမ္မာဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါတိ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ ဇရာမရဏာဒီနံ ပစ္စယလက္ခဏော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ၊ ဒုက္ခာနုဗန္ဓနရသော ကုမ္မဂ္ဂပစ္စုပဋ္ဌာနော၊ အယမ္ပိ သပစ္စယတ္တာ အတ္တနော ဝိသေသပစ္စယပဒဋ္ဌာနော။

၁-သံ ၁-၂၆၄-ပိဋ္ဌေ။

Uppādā vā anuppādā vāti uppāde vā anuppāde vā, Tathāgatesu uppannesupi anuppannesupīti attho. **Ṭhitāva sā dhātū**ti ṭhitova so paccayasabhāvo, na kadāci jātijarāmaraṇassa paccayo na hotīti attho. **Dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā idappaccayatā**ti jātipaccayoyeva. Jātipaccayena hi jarāmaraṇasaṅkhāto paccayasamuppannadhammo tadāyattatāya tiṭṭhati, jātipaccayova jarāmaraṇadhammaṁ niyameti, tasmā jāti "dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā"ti vuccati. Jātiyeva imassa jarāmaraṇassa paccayoti idappaccayo, idappaccayova **idappaccayatā. Tan**ti taṁ paccayaṁ. **Abhisambujjhatī**ti ñāṇena abhisambujjhati. **Abhisametī**ti ñāṇena abhisamāgacchati. **Ācikkhatī**ti katheti. **Desetī**ti dasseti. **Paññāpetī**ti jānāpeti. **Paṭṭhepetī**ti ñāṇamukhe ṭhapeti. **Vivaratī**ti vivaritvā dasseti. **Vibhajatī**ti vibhāgato dasseti. **Uttānīkarotī**ti pākaṭaṁ karoti. **Iti kho**ti evaṁ kho. **Yā tatrā**ti yā tesu "jātipaccayā jarāmaraṇan"ti-ādīsu. So panāyaṁ paṭiccasamuppādo tehi tehi paccayehi anūnādhikeheva tassa tassa dhammassa sambhavato **tathatā**ti, sāmaggiṁ upagatesu paccayesu muhuttampi tato nibbattanadhammānaṁ asambhavābhāvato **avitathatā**ti, aññadhammapaccayehi aññadhammānuppattito **anaññathatā**ti, yathāvuttānaṁ etesaṁ jarāmaraṇādīnaṁ paccayato vā paccayasamūhato vā **idappaccayatā**ti vutto. Tatrāyaṁ vacanattho—imesaṁ paccayā idappaccayā, idappaccayā eva idappaccayatā, idappaccayānaṁ vā samūho idappaccayatā. Lakkhaṇaṁ panettha saddasatthato veditabbanti.

Dhammaṭṭhitiñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Sammasanañāṇaniddesavaṇṇanā

46. Sammasanañāṇaniddese **yaṁ kiñcī**ti anavasesapariyādānaṁ. **Rūpan**ti atippasaṅganiyamanaṁ. Evaṁ padadvayenāpi rūpassa asesapariggaho kato hoti. Athassa atītādinā vibhāgaṁ ārabhati. Taṁ hi kiñci atītaṁ kiñci anāgatādibhedanti. Esa nayo vedanādīsupi. Tattha rūpaṁ tāva addhāsantatisamayakhaṇavasena catudhā atītaṁ nāma hoti, tathā anāgatapaccuppannaṁ. Tattha **addhāvasena** tāva ekassa

ဥပ္ပါဒါ ဝါ အနုပ္ပါဒါ ဝါတိ ဥပ္ပါဒေ ဝါ အနုပ္ပါဒေ ဝါ၊ တထာဂတေသု ဥပ္ပန္နေသုပိ အနုပ္ပန္နေသုပီတိ အတ္ထော။ **ဌိတာဝ သာ ဓာတူ**တိ ဌိတောဝ သော ပစ္စယသဘာဝေါ၊ န ကဒါစိ ဇာတိဇရာမရဏဿ ပစ္စယော န ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာ ဣဒပ္ပစ္စယတာ**တိ ဇာတိပစ္စယောယေဝ။ ဇာတိပစ္စယေန ဟိ ဇရာမရဏသင်္ခါတော ပစ္စယသမုပ္ပန္နဓမ္မော တဒါယတ္တတာယ တိဋ္ဌတိ၊ ဇာတိပစ္စယောဝ ဇရာမရဏဓမ္မံ နိယမေတိ၊ တသ္မာ ဇာတိ "ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာတိယေဝ ဣမဿ ဇရာမရဏဿ ပစ္စယောတိ ဣဒပ္ပစ္စယော၊ ဣဒပ္ပစ္စယောဝ **ဣဒပ္ပစ္စယတာ။ တန္တိ** တံ ပစ္စယံ။ **အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတီ**တိ ဉာဏေန အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတိ။ **အဘိသမေတီ**တိ ဉာဏေန အဘိသမာဂစ္ဆတိ။ **အာစိက္ခတီ**တိ ကထေတိ။ **ဒေသေတီ**တိ ဒဿေတိ။ **ပညာပေတီ**တိ ဇာနာပေတိ။ **ပဋ္ဌပေတီ**တိ ဉာဏမုခေ ဌပေတိ။ **ဝိဝရတီ**တိ ဝိဝရိတွာ ဒဿေတိ။ **ဝိဘဇတီ**တိ ဝိဘာဂတော ဒဿေတိ။ **ဥတ္တာနီကရောတီ**တိ ပါကဋံ ကရောတိ။ **ဣတိ ခေါ**တိ ဧဝံ ခေါ။ **ယာ တတြာ**တိ ယာ တေသု "ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏ"န္တိအာဒီသု။ သော ပနာယံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ တေဟိ တေဟိ ပစ္စယေဟိ အနူနာဓိကေဟေဝ တဿ တဿ ဓမ္မဿ သမ္ဘဝတော **တထတာ**တိ, သာမဂ္ဂိံ ဥပဂတေသု ပစ္စယေသု မုဟုတ္တမ္ပိ တတော နိဗ္ဗတ္တနဓမ္မာနံ အသမ္ဘဝါဘာဝတော **အဝိတထတာ**တိ, အညဓမ္မပစ္စယေဟိ အညဓမ္မာနုပ္ပတ္တိတော **အနညထတာ**တိ, ယထာဝုတ္တာနံ ဧတေသံ ဇရာမရဏာဒီနံ ပစ္စယတော ဝါ ပစ္စယသမူဟတော ဝါ **ဣဒပ္ပစ္စယတာ**တိ ဝုတ္တော။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—ဣမေသံ ပစ္စယာ ဣဒပ္ပစ္စယာ၊ ဣဒပ္ပစ္စယာ ဧဝ ဣဒပ္ပစ္စယတာ၊ ဣဒပ္ပစ္စယာနံ ဝါ သမူဟော ဣဒပ္ပစ္စယတာ။ လက္ခဏံ ပနေတ္ထ သဒ္ဒသတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သမ္မသနဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၄၆။ သမ္မသနဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ယံ ကိဉ္စီ**တိ အနဝသေသပရိယာဒါနံ။ **ရူပ**န္တိ အတိပ္ပသင်္ဂနိယမနံ။ ဧဝံ ပဒဒွယေနာပိ ရူပဿ အသေသပရိဂ္ဂဟော ကတော ဟောတိ။ အထဿ အတီတာဒိနာ ဝိဘာဂံ အာရဘတိ။ တံ ဟိ ကိဉ္စိ အတီတံ ကိဉ္စိ အနာဂတာဒိဘေဒန္တိ။ ဧသ နယော ဝေဒနာဒီသုပိ။ တတ္ထ ရူပံ တာဝ အဒ္ဓါသန္တတိသမယခဏဝသေန စတုဓာ အတီတံ နာမ ဟောတိ၊ တထာ အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ တတ္ထ **အဒ္ဓါဝသေန** တာဝ ဧကဿ

ekasmiṁ[1] bhave paṭisandhito pubbe atītaṁ, cutito uddhaṁ anāgataṁ, ubhinnamantare paccuppannaṁ. **Santativasena** sabhāga-eka-utusamuṭṭhānaṁ ekāhārasamuṭṭhānañca pubbāpariyabhāvena vattamānampi paccuppannaṁ, tato pubbe visabhāga-utu-āhārasamuṭṭhānaṁ atītaṁ, pacchā anāgataṁ. Cittajaṁ ekavīthi-ekajavana-ekasamāpattisamuṭṭhānaṁ paccuppannaṁ, tato pubbe atītaṁ, pacchā anāgataṁ. Kammasamuṭṭhānassa pāṭiyekkaṁ santativasena atītādibhedo natthi, tesaññeva pana utu-āhāracittasamuṭṭhānānaṁ upatthambhanavasena tassa atītādibhāvo veditabbo. **Samayavasena** ekamuhuttapubbaṇhasāyanharattindivādīsu samayesu santānavasena pavattamānaṁ taṁ taṁ samayaṁ paccuppannaṁ nāma, tato pubbe atītaṁ, pacchā anāgataṁ. **Khaṇavasena** uppādādikhaṇattayapariyāpannaṁ paccuppannaṁ, tato pubbe anāgataṁ, pacchā atītaṁ. Apica atikkantahetupaccayakiccaṁ atītaṁ, niṭṭhitahetukiccamaniṭṭhitapaccayakiccaṁ paccuppannaṁ, ubhayakiccamasampattaṁ anāgataṁ. Sakiccakkhaṇe vā paccuppannaṁ, tato pubbe anāgataṁ, pacchā-atītaṁ. Ettha ca khaṇādikathāvanippariyāyā sesā sapariyāyā.

Ajjhattanti pañcasupi khandhesu idha niyakajjhattaṁ adhippetaṁ, tasmā attano santāne pavattaṁ paṭipuggalikaṁ rūpaṁ ajjhattanti veditabbaṁ. Tato bahibhūtaṁ pana indriyabaddhaṁ vā anindriyabaddhaṁ vā rūpaṁ **bahiddhā** nāma. **Oḷārikan**ti cakkhusotaghānajivhākāyarūpasaddagandharasa-phoṭṭhabbasaṅkhātā pathavītejovāyo cāti dvādasavidhaṁ rūpaṁ ghaṭṭanavasena gahetabbato oḷārikaṁ. Sesaṁ pana āpodhātu itthindriyaṁ purisindriyaṁ jīvitindriyaṁ hadayavatthu ojā ākāsadhātu kāyaviññatti vacīviññatti rūpassalahutā mudutā kammaññatā upacayo santati jaratā aniccatāti soḷasavidhaṁ rūpaṁ ghaṭṭanavasena agahetabbato **sukhumaṁ**. **Hīnaṁ vā paṇītaṁ vā**ti ettha hīnapaṇītabhāvo pariyāyato nippariyāyato ca. Tattha Akaniṭṭhānaṁ rūpato sudassīnaṁ rūpaṁ hīnaṁ, tadeva sudassānaṁ rūpato paṇītaṁ. Evaṁ yāva narakasattānaṁ rūpaṁ, tāva pariyāyato hīnapaṇītatā veditabbā. Nippariyāyato pana yattha akusalavipākaṁ uppajjati, taṁ hīnaṁ. Yattha kusalavipākaṁ, taṁ paṇītaṁ. **Yaṁ dūre santike vā**ti ettha yaṁ sukhumaṁ, tadeva duppaṭivijjhasabhāvattā dūre. Yaṁ oḷārikaṁ, tadeva suppaṭivijjhasabhāvattā santike.

1. Ekasmiṁ vā (Sī)

ဧကသ္မိံ[၁] ဘဝေ ပဋိသန္ဓိတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ စုတိတော ဥဒ္ဓံ အနာဂတံ၊ ဥဘိန္နမန္တရေ ပစ္စုပ္ပန္နံ။ **သန္တတိဝသေန** သဘာဂဧကဥတုသမုဋ္ဌာနံ ဧကာဟာရသမုဋ္ဌာနဉ္စ ပုဗ္ဗာပရိယဘာဝေန ဝတ္တမာနမ္ပိ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ ဝိသဘာဂဥတုအာဟာရသမုဋ္ဌာနံ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။ စိတ္တဇံ ဧကဝီထိဧကဇဝနဧကသမာပတ္တိသမုဋ္ဌာနံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။ ကမ္မသမုဋ္ဌာနဿ ပါဋိယေက္ကံ သန္တတိဝသေန အတီတာဒိဘေဒေါ နတ္ထိ၊ တေသညေဝ ပန ဥတုအာဟာရစိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ဥပတ္ထမ္ဘနဝသေန တဿ အတီတာဒိဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သမယဝသေန** ဧကမုဟုတ္တပုဗ္ဗဏှသာယန္ဟရတ္တိန္ဒိဝါဒီသု သမယေသု သန္တာနဝသေန ပဝတ္တမာနံ တံ တံ သမယံ ပစ္စုပ္ပန္နံ နာမ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတံ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတံ။ **ခဏဝသေန** ဥပ္ပါဒါဒိခဏတ္တယပရိယာပန္နံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အနာဂတံ၊ ပစ္ဆာ အတီတံ။ အပိစ အတိက္ကန္တဟေတုပစ္စယကိစ္စံ အတီတံ၊ နိဋ္ဌိတဟေတုကိစ္စမနိဋ္ဌိတပစ္စယကိစ္စံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ ဥဘယကိစ္စမသမ္ပတ္တံ အနာဂတံ။ သကိစ္စက္ခဏေ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အနာဂတံ၊ ပစ္ဆာ အတီတံ။ ဧတ္ထ စ ခဏာဒိကထာဝ နိပ္ပရိယာယာ သေသာ သပရိယာယာ။

အဇ္ဈတ္တန္တိ ပဉ္စသုပိ ခန္ဓေသု ဣဓ နိယကဇ္ဈတ္တံ အဓိပ္ပေတံ၊ တသ္မာ အတ္တနော သန္တာနေ ပဝတ္တံ ပါဋိပုဂ္ဂလိကံ ရူပံ အဇ္ဈတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတော ဗဟိဘူတံ ပန ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓံ ဝါ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓံ ဝါ ရူပံ **ဗဟိဒ္ဓါ** နာမ။ **ဩဠာရိကန္တိ** စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗသင်္ခါတာ ပထဝီတေဇောဝါယော စာတိ ဒွါဒသဝိဓံ ရူပံ ဃဋ္ဋနဝသေန ဂဟေတဗ္ဗတော ဩဠာရိကံ။ သေသံ ပန အာပေါဓာတု ဣတ္ထိန္ဒြိယံ ပုရိသိန္ဒြိယံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဟဒယဝတ္ထု ဩဇာ အာကာသဓာတု ကာယဝိညတ္တိ ဝစီဝိညတ္တိ ရူပဿလဟုတာ မုဒုတာ ကမ္မညတာ ဥပစယော သန္တတိ ဇရတာ အနိစ္စတာတိ သောဠသဝိဓံ ရူပံ ဃဋ္ဋနဝသေန အဂဟေတဗ္ဗတော **သုခုမံ။ ဟီနံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ**တိ ဧတ္ထ ဟီနပဏီတဘာဝေါ ပရိယာယတော နိပ္ပရိယာယတော စ။ တတ္ထ အကနိဋ္ဌာနံ ရူပတော သုဒဿီနံ ရူပံ ဟီနံ၊ တဒေဝ သုဒဿာနံ ရူပတော ပဏီတံ။ ဧဝံ ယာဝ နရကသတ္တာနံ ရူပံ၊ တာဝ ပရိယာယတော ဟီနပဏီတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နိပ္ပရိယာယတော ပန ယတ္ထ အကုသလဝိပါကံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဟီနံ။ ယတ္ထ ကုသလဝိပါကံ၊ တံ ပဏီတံ။ **ယံ ဒူရေ သန္တိကေ ဝါ**တိ ဧတ္ထ ယံ သုခုမံ၊ တဒေဝ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဈသဘာဝတ္တာ ဒူရေ။ ယံ ဩဠာရိကံ၊ တဒေဝ သုပ္ပဋိဝိဇ္ဈသဘာဝတ္တာ သန္တိကေ။

၁-ဧကသ္မိံ ဝါ (သီ)

Sabbaṁ rūpaṁ aniccato vavattheti ekaṁ sammasanaṁ, dukkhato vavattheti ekaṁ sammasanaṁ anattato vavattheti ekaṁ sammasananti ettha ayaṁ bhikkhu "yaṁ kiñci rūpan"ti evaṁ aniyamaniddiṭṭhaṁ sabbampi rūpaṁ atītattikena ceva catūhi ajjhattādidukehi cāti ekādasahi okāsehi paricchinditvā sabbaṁ rūpaṁ aniccato vavattheti aniccanti sammasati. Kathaṁ? Parato vuttanayena. Vuttaṁ hetaṁ "rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ khayaṭṭhenā"ti[1]. Tasmā esa yaṁ atītaṁ rūpaṁ, taṁ yasmā atīteyeva khīṇaṁ, nayimaṁ bhavaṁ sampattanti aniccaṁ khayaṭṭhena, yaṁ anāgataṁ rūpaṁ anantarabhave nibbattissati, tampi tattheva khīyissati, na tato paraṁ bhavaṁ gamissatīti aniccaṁ khayaṭṭhena, yaṁ paccuppannaṁ rūpaṁ, taṁ idheva khīyati, na ito gacchatīti aniccaṁ khayaṭṭhena, yaṁ ajjhattaṁ rūpaṁ, tampi ajjhattameva khīyati, na bahiddhābhāvaṁ gacchatīti aniccaṁ khayaṭṭhena, yaṁ bahiddhā oḷārikaṁ sukhumaṁ hīnaṁ paṇītaṁ dūre santike, tampi ettheva khīyati, na dūrabhāvaṁ gacchatīti aniccaṁ khayaṭṭhenāti sammasati. Idaṁ sabbampi "aniccaṁ khayaṭṭhenā"ti etassa vasena ekaṁ sammasanaṁ, pabhedato pana ekādasavidhaṁ hoti.

Sabbameva cetaṁ dukkhaṁ bhayaṭṭhenāti sammasati. **Bhayaṭṭhenā**ti sappaṭibhayatāya. Yaṁ hi aniccaṁ, taṁ bhayāvahaṁ hoti Sīhopamasutte[2] devānaṁ viya. Iti idampi "dukkhaṁ bhayaṭṭhenā"ti etassa vasena ekaṁ sammasanaṁ, pabhedato pana ekādasavidhaṁ hoti.

Yathā ca dukkhaṁ, evaṁ sabbampi taṁ anattā asārakaṭṭhenāti sammasati. **Asārakaṭṭhenā**ti "attā nivāsī kārako vedako sayaṁvasī"ti evaṁ parikappitassa attasārassa abhāvena. Yaṁ hi aniccaṁ dukkhaṁ, attanopi[3] aniccataṁ vā udayabbayapīḷanaṁ vā vāretuṁ na sakkoti, kuto tassa kārakādibhāvo. Tenāha "rūpañca hidaṁ bhikkhave attā abhavissa, nayidaṁ rūpaṁ ābādhāya saṁvatteyyā"ti-ādi[4]. Iti idaṁ "anattā asārakaṭṭhenā"ti etassa vasena ekaṁ sammasanaṁ, pabhedato pana ekādasavidhaṁ hoti. Eseva nayo vedanādīsu. Iti ekekasmiṁ khandhe ekādasa ekādasa katvā pañcasu khandhe pañcapaññāsa sammasanāni honti, aniccato

1. Khu 9. 51 piṭṭhe.
2. Aṁ 1. 342; Saṁ 2. 70 piṭṭhesu.
3. Taṁ attanopi (Visuddhi 2. 245 piṭṭhe)
4. Vi 2. 18; Saṁ 2. 55 piṭṭhesu.

သဗ္ဗံ ရူပံ အနိစ္စတော ဝဝတ္ထေတိ ဧကံ သမ္မသနံ၊ ဒုက္ခတော ဝဝတ္ထေတိ ဧကံ သမ္မသနံ၊ အနတ္တတော ဝဝတ္ထေတိ ဧကံ သမ္မသနန္တိ ဧတ္ထ အယံ ဘိက္ခု “ယံ ကိဉ္စိ ရူပ”န္တိ ဧဝံ အနိယမနိဒ္ဒိဋ္ဌံ သဗ္ဗမ္ပိ ရူပံ အတီတတ္တိကေန စေဝ စတူဟိ အဇ္ဈတ္တာဒိဒုကေဟိ စာတိ ဧကာဒသဟိ ဩကာသေဟိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ သဗ္ဗံ ရူပံ အနိစ္စတော ဝဝတ္ထေတိ အနိစ္စန္တိ သမ္မသတိ။ ကထံ? ပရတော ဝုတ္တနယေန။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေနာ”တိ[1]။ တသ္မာ ဧသ ယံ အတီတံ ရူပံ၊ တံ ယသ္မာ အတီတေယေဝ ခီဏံ၊ နယိမံ ဘဝံ သမ္ပတ္တန္တိ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန၊ ယံ အနာဂတံ ရူပံ အနန္တရဘဝေ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ၊ တမ္ပိ တတ္ထေဝ ခီယိဿတိ၊ န တတော ပရံ ဘဝံ ဂမိဿတီတိ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန၊ ယံ ပစ္စုပ္ပန္နံ ရူပံ၊ တံ ဣဓေဝ ခီယတိ၊ န ဣတော ဂစ္ဆတီတိ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန၊ ယံ အဇ္ဈတ္တံ ရူပံ၊ တမ္ပိ အဇ္ဈတ္တမေဝ ခီယတိ၊ န ဗဟိဒ္ဓါဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန၊ ယံ ဗဟိဒ္ဓါ ဩဠာရိကံ သုခုမံ ဟီနံ ပဏီတံ ဒူရေ သန္တိကေ၊ တမ္ပိ ဧတ္ထေဝ ခီယတိ၊ န ဒူရဘာဝံ ဂစ္ဆတီတိ အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေနာတိ သမ္မသတိ။ ဣဒံ သဗ္ဗမ္ပိ “အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေနာ”တိ ဧတဿ ဝသေန ဧကံ သမ္မသနံ၊ ပဘေဒတော ပန ဧကာဒသဝိဓံ ဟောတိ။

သဗ္ဗမေဝ စေတံ ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေနာတိ သမ္မသတိ။ **ဘယဋ္ဌေနာ**တိ သပ္ပဋိဘယတာယ။ ယံ ဟိ အနိစ္စံ၊ တံ ဘယာဝဟံ ဟောတိ သီဟောပမသုတ္တေ[2] ဒေဝါနံ ဝိယ။ ဣတိ ဣဒမ္ပိ “ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေနာ”တိ ဧတဿ ဝသေန ဧကံ သမ္မသနံ၊ ပဘေဒတော ပန ဧကာဒသဝိဓံ ဟောတိ။

ယထာ စ ဒုက္ခံ၊ ဧဝံ သဗ္ဗမ္ပိ တံ အနတ္တာ အသာရကဋ္ဌေနာတိ သမ္မသတိ။ **အသာရကဋ္ဌေနာ**တိ “အတ္တာ နိဝါသီ ကာရကော ဝေဒကော သယံဝသီ”တိ ဧဝံ ပရိကပ္ပိတဿ အတ္တသာရဿ အဘာဝေန။ ယံ ဟိ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ၊ အတ္တနောပိ[3] အနိစ္စတံ ဝါ ဥဒယဗ္ဗယပီဠနံ ဝါ ဝါရေတုံ န သက္ကောတိ၊ ကုတော တဿ ကာရကာဒိဘာဝေါ။ တေနာဟ “ရူပဉ္စ ဟိဒံ ဘိက္ခဝေ အတ္တာ အဘဝိဿ၊ နယိဒံ ရူပံ အာဗာဓာယ သံဝတ္တေယျာ”တိအာဒိ[4]။ ဣတိ ဣဒံ “အနတ္တာ အသာရကဋ္ဌေနာ”တိ ဧတဿ ဝသေန ဧကံ သမ္မသနံ၊ ပဘေဒတော ပန ဧကာဒသဝိဓံ ဟောတိ။ ဧသေဝ နယော ဝေဒနာဒီသု။ ဣတိ ဧကေကသ္မိံ ခန္ဓေ ဧကာဒသ ဧကာဒသ ကတွာ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ပဉ္စပညာသ သမ္မသနာနိ ဟောန္တိ၊ အနိစ္စတော

၁-ခု ၉-၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၃၄၂၊ သံ ၂-၇၀-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-တံ အတ္တနောပိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၂၄၅-ပိဋ္ဌေ) ၄-ဝိ ၂-၁၈၊ သံ ၂-၅၅-ပိဋ္ဌေသု။

pañcapaññāsa, dukkhato pañcapaññāsa, anattato pañcapaññāsāti tividhānupassanāvasena sabbāni pañcasaṭṭhisatasammasanāni honti.

Keci pana"sabbaṁ rūpaṁ sabbaṁ vedanaṁ sabbaṁ saññaṁ sabbe saṅkhāre sabbaṁ viññāṇanti padampi pakkhipitvā ekekasmiṁ khandhe dvādasa dvādasa katvā pañcasu saṭṭhi, anupassanāto asītisatasammasanānī"ti vadanti.

Atītādivibhāge panettha santativasena khaṇādivasena ca vedanāya atītānāgatapaccuppannabhāvo veditabbo. Tattha **santativasena** ekavīthi-ekajavana-ekasamāpattipariyāpannā ekavidhavisayasamāyogappavattā[1] ca paccuppannā, tato pubbe atītā, pacchā anāgatā. **Khaṇādivasena** khaṇattayapariyāpannā pubbantāparantamajjhagatā sakiccañca kurumānā vedanā paccuppannā, tato pubbe atītā, pacchā anāgatā. Ajjhattabahiddhābhedo niyakajjhattavaseneva veditabbo.

Oḷārikasukhumabhāvo[2] "akusalā vedanā oḷārikā, kusalābyākatā vedanā sukhumā"ti-ādinā[3] nayena Vibhaṅge vuttena jātisabhāvapuggalalokiyalokuttaravasena veditabbo. **Jātivasena** tāva akusalā vedanā sāvajjakiriyahetuto, kilesasantāpabhāvato ca avūpasantavuttīti kusalavedanāya oḷārikā, sabyāpārato sa-ussāhato savipākato kilesasantāpabhāvato sāvajjato ca vipākābyākatāya oḷārikā, savipākato kilesasantāpabhāvato sabyābajjhato sāvajjato ca kiriyābyākatāya oḷārikā. Kusalābyākatā pana vuttavipariyāyato akusalāya vedanāya sukhumā. Dvepi kusalākusalā vedanā sabyāpārato sa-ussāhato savipākato ca yathāyogaṁ duvidhāyapi abyākatāya oḷārikā, vuttavipariyāyena duvidhāpi abyākatā tāhi sukhumā. Evaṁ tāva jātivasena oḷārikasukhumatā veditabbā.

Sabhāvavasena pana dukkhā vedanā nirassādato savipphārato khobhakaraṇato ubbejanīyato abhibhavanato ca itarāhi dvīhi oḷārikā, itarā pana dve sātato santato paṇītato

1. Ekavīthivisaya... (Visuddhi 2. 104 piṭṭhe)
2. Oḷārikasukhumabhedo (Visuddhi 2. 104 piṭṭhe)
3. Abhi 2. 4 piṭṭhe.

ပဉ္စပညာသ, ဒုက္ခတော ပဉ္စပညာသ, အနတ္တတော ပဉ္စပညာသာတိ တိဝိဓာနုပဿနာဝသေန သဗ္ဗာနိ ပဉ္စသဋ္ဌိသတသမ္မသနာနိ ဟောန္တိ။

ကေစိ ပန “သဗ္ဗံ ရူပံ သဗ္ဗံ ဝေဒနံ သဗ္ဗံ သညံ သဗ္ဗေ သင်္ခါရေ သဗ္ဗံ ဝိညာဏန္တိ ပဒမ္ပိ ပက္ခိပိတွာ ဧကေကသ္မိံ ခန္ဓေ ဒွါဒသ ဒွါဒသ ကတွာ ပဉ္စသု သဋ္ဌိ၊ အနုပဿနာတော အသီတိသတသမ္မသနာနီ”တိ ဝဒန္တိ။

အတီတာဒိဝိဘာဂေ ပနေတ္ထ သန္တတိဝသေန ခဏာဒိဝသေန စ ဝေဒနာယ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **သန္တတိဝသေန** ဧကဝီထိဧကဇဝနဧကသမာပတ္တိပရိယာပန္နာ ဧကဝိဓဝိသယသမာယောဂပ္ပဝတ္တာ[၁] စ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ။ **ခဏာဒိဝသေန** ခဏတ္တယပရိယာပန္နာ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တမဇ္ဈဂတာ သကိစ္စဉ္စ ကုရုမာနာ ဝေဒနာ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အတီတာ၊ ပစ္ဆာ အနာဂတာ။ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဘေဒေါ နိယကဇ္ဈတ္တဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဩဠာရိကသုခုမဘာဝေါ[၂] “အကုသလာ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ ကုသလာဗျာကတာ ဝေဒနာ သုခုမာ”တိအာဒိနာ[၃] နယေန ဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တေန ဇာတိသဘာဝပုဂ္ဂလလောကိယလောကုတ္တရဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဇာတိဝသေန** တာဝ အကုသလာ ဝေဒနာ သာဝဇ္ဇကိရိယဟေတုတော, ကိလေသသန္တာပဘာဝတော စ အဝူပသန္တဝုတ္တီတိ ကုသလဝေဒနာယ ဩဠာရိကာ၊ သဗျာပါရတော သဥဿာဟတော သဝိပါကတော ကိလေသသန္တာပဘာဝတော သာဝဇ္ဇတော စ ဝိပါကာဗျာကတာယ ဩဠာရိကာ၊ သဝိပါကတော ကိလေသသန္တာပဘာဝတော သဗျာဗဇ္ဈတော သာဝဇ္ဇတော စ ကိရိယာဗျာကတာယ ဩဠာရိကာ။ ကုသလာဗျာကတာ ပန ဝုတ္တဝိပရိယာယတော အကုသလာယ ဝေဒနာယ သုခုမာ။ ဒွေပိ ကုသလာကုသလာ ဝေဒနာ သဗျာပါရတော သဥဿာဟတော သဝိပါကတော စ ယထာယောဂံ ဒုဝိဓာယပိ အဗျာကတာယ ဩဠာရိကာ၊ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဒုဝိဓာပိ အဗျာကတာ တာဟိ သုခုမာ။ ဧဝံ တာဝ ဇာတိဝသေန ဩဠာရိကသုခုမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သဘာဝဝသေန ပန ဒုက္ခာ ဝေဒနာ နိရဿာဒတော သဝိပ္ဖါရတော ခေါဘကရဏတော ဥဗ္ဗေဇနီယတော အဘိဘဝနတော စ ဣတရာဟိ ဒွီဟိ ဩဠာရိကာ၊ ဣတရာ ပန ဒွေ သာတတော သန္တတော ပဏီတတော

၁-ဧကဝီထိဝိသယ....(ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ) ၂-ဩဠာရိကသုခုမဘေဒေါ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ)
၃-အဘိ ၂-၄-ပိဋ္ဌေ။

manāpato majjhattato ca yathāyogaṁ dukkhāya sukhumā. Ubho pana sukhadukkhā savipphārato ubbejanīyato khobhakaraṇato pākaṭato ca adukkhamasukhāya oḷārikā, sā vuttavipariyāyena tadubhayato sukhumā. Evaṁ sabhāvavasena oḷārikasukhumatā veditabbā.

Puggalavasena pana asamāpannassa vedanā nānārammaṇe vikkhittabhāvato samāpannassa vedanāya oḷārikā, vipariyāyena itarā sukhumā. Evaṁ puggalavasena oḷārikasukhumatā veditabbā.

Lokiyalokuttaravasena pana sāsavā vedanā lokiyā, sā āsavuppattihetuto oghaniyato yoganiyato ganthaniyato nīvaraṇiyato upādāniyato saṁkilesikato puthujjanasādhāraṇato ca anāsavāya oḷārikā, anāsavā ca vipariyāyena sāsavāya sukhumā. Evaṁ lokiyalokuttaravasena oḷārikasukhumatā veditabbā.

Tattha jāti-ādivasena sambhedo pariharitabbo. Akusalavipākakāyaviññāṇasampayuttā hi vedanā jātivasena abyākatattā sukhumāpi samānā sabhāvādivasena oḷārikā hoti. Vuttañhetaṁ—

> “Abyākatā vedanā sukhumā, dukkhā vedanā oḷārikā. Samāpannassa vedanā sukhumā, asamāpannassa vedanā oḷārikā. Anāsavā vedanā sukhumā, sāsavā vedanā oḷārikā”ti[1].

Yathā ca dukkhā vedanā, evaṁ sukhādayopi. Tāpi hi jātivasena oḷārikā, sabhāvādivasena sukhumā honti. Tasmā yathā jāti-ādivasena sambhedo na hoti, tathā vedanānaṁ oḷārikasukhumatā veditabbā. Seyyathidaṁ, abyākatā jātivasena kusalākusalāhi sukhumā. Tattha katamā abyākatā? Kiṁ dukkhā? Kiṁ sukhā? Kiṁ samāpannassa? Kiṁ asamāpannassa? Kiṁ sāsavā? Kiṁ anāsavāti? Evaṁ sabhāvādibhedo na parāmasitabbo. Esa nayo sabbattha.

Apica “taṁ taṁ vā pana vedanaṁ upādāyupādāya vedanā oḷārikā sukhumā daṭṭhabbā”ti[1] vacanato akusalādīsupi lobhasahagatāya

1. Abhi 2. 4 piṭṭhe.

မနာပတော မဇ္ဈတ္တတော စ ယထာယောဂံ ဒုက္ခာယ သုခုမာ။ ဥဘော ပန သုခဒုက္ခာ သဝိပ္ဖာရတော ဥဗ္ဗေဇနီယတော ခေါဘကရဏတော ပါကဋတော စ အဒုက္ခမသုခါယ ဩဠာရိကာ၊ သာ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန တဒုဘယတော သုခုမာ။ ဧဝံ သဘာဝဝသေန ဩဠာရိကသုခုမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပုဂ္ဂလဝသေန ပန အသမာပန္နဿ ဝေဒနာ နာနာရမ္မဏေ ဝိက္ခိတ္တဘာဝတော သမာပန္နဿ ဝေဒနာယ ဩဠာရိကာ၊ ဝိပရိယာယေန ဣတရာ သုခုမာ။ ဧဝံ ပုဂ္ဂလဝသေန ဩဠာရိကသုခုမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

လောကိယလောကုတ္တရဝသေန ပန သာသဝါ ဝေဒနာ လောကိယာ၊ သာ အာသဝုပ္ပတ္တိဟေတုတော ဩဃနိယတော ယောဂနိယတော ဂန္ထနိယတော နီဝရဏိယတော ဥပါဒါနိယတော သံကိလေသိကတော ပုထုဇ္ဇနသာဓာရဏတော စ အနာသဝါယ ဩဠာရိကာ၊ အနာသဝါ စ ဝိပရိယာယေန သာသဝါယ သုခုမာ။ ဧဝံ လောကိယလောကုတ္တရဝသေန ဩဠာရိကသုခုမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတ္ထ ဇာတိအာဒိဝသေန သမ္ဘေဒေါ ပရိဟရိတဗ္ဗော။ အကုသလဝိပါကကာယဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ ဟိ ဝေဒနာ ဇာတိဝသေန အဗျာကတတ္တာ သုခုမာပိ သမာနာ သဘာဝါဒိဝသေန ဩဠာရိကာ ဟောတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

> “အဗျာကတာ ဝေဒနာ သုခုမာ၊ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ။ သမာပန္နဿ ဝေဒနာ သုခုမာ၊ အသမာပန္နဿ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ။ အနာသဝါ ဝေဒနာ သုခုမာ၊ သာသဝါ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ”တိ[၁]။

ယထာ စ ဒုက္ခာ ဝေဒနာ၊ ဧဝံ သုခါဒယောပိ။ တာပိ ဟိ ဇာတိဝသေန ဩဠာရိကာ၊ သဘာဝါဒိဝသေန သုခုမာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ယထာ ဇာတိအာဒိဝသေန သမ္ဘေဒေါ န ဟောတိ၊ တထာ ဝေဒနာနံ ဩဠာရိကသုခုမတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေယျထိဒံ၊ အဗျာကတာ ဇာတိဝသေန ကုသလာကုသလာဟိ သုခုမာ။ တတ္ထ ကတမာ အဗျာကတာ? ကိံ ဒုက္ခာ? ကိံ သုခါ? ကိံ သမာပန္နဿ? ကိံ အသမာပန္နဿ? ကိံ သာသဝါ? ကိံ အနာသဝါတိ? ဧဝံ သဘာဝါဒိဘေဒေါ န ပရာမသိတဗ္ဗော။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

အပိစ “တံ တံ ဝါ ပန ဝေဒနံ ဥပါဒါယုပါဒါယ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ သုခုမာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ”တိ[၁] ဝစနတော အကုသလာဒီသုပိ လောဘသဟဂတာယ

၁-အဘိ ၂-၄-ပိဋ္ဌေ။

dosasahagatā vedanā aggi viya nissayadahanato oḷārikā, lobhasahagatā sukhumā. Dosasahagatāpi niyatā oḷārikā, aniyatā sukhumā. Niyatāpi kappaṭṭhitikā oḷārikā, itarā sukhumā. Kappaṭṭhitikāsupi asaṅkhārikā oḷārikā, itarā sukhumā. Lobhasahagatā pana diṭṭhisampayuttā oḷārikā, itarā sukhumā. Sāpi niyatā kappaṭṭhitikā asaṅkhārikā oḷārikā, itarā sukhumā. Avisesena ca akusalā bahuvipākā oḷārikā, appavipākā sukhumā. Kusalā pana appavipākā oḷarikā, bahuvipākā sukhumā.

Apica kāmāvacarakusalā oḷārikā, rūpāvacarā sukhumā. Tato arūpāvacarā, tato lokuttarā. Kāmāvacarā ca dānamayā oḷārikā, sīlamayā sukhumā. Sīlamayāpi oḷārikā, tato bhāvanāmayā sukhumā. Bhāvanāmayāpi duhetukā oḷārikā, tihetukā sukhumā. Tihetukāpi sasaṅkhārikā oḷārikā, asaṅkhārikā sukhumā. Rūpāvacarā ca paṭhamajjhānikā oḷārikā -pa- pañcamajjhānikā sukhumāva. Arūpāvacarā ca ākāsānañcāyatanasampayuttā oḷārikā -pa- nevasaññānāsaññāyatanasampayuttā sukhumāva. Lokuttarā ca sotāpattimaggasampayuttā oḷārikā -pa- arahattamaggasampayuttā sukhumāva. Esa nayo taṁtaṁbhūmivipākakiriyāvedanāsu dukkhādi-asamāpannādisāsavādivasena vuttavedanāsu ca. Okāsavasena vāpi niraye dukkhā oḷārikā, tiracchānayoniyaṁ sukhumā -pa- Paranimmitavasavattīsu sukhumāva. Yathā ca dukkhā, evaṁ sukhāpi sabbattha yathānurūpaṁ yojetabbā. Vatthuvasena cāpi hīnavatthukā yā kāci vedanā oḷārikā, paṇītavatthukā sukhumā. Hīnapaṇītabhede yā oḷārikā, sā hīnā. Yā ca sukhumā, sā paṇītāti daṭṭhabbā.

Dūrasantikapade pana "akusalā vedanā kusalābyākatāhi vedanāhi dūre, akusalā vedanā akusalāya vedanāya santike"ti-ādinā[1] nayena Vibhaṅge vibhattā. Tasmā akusalā vedanā visabhāgato asaṁsaṭṭhato asarikkhato ca kusalābyākatāhi dūre, tathā kusalābyākatā akusalāya. Esa nayo sabbavāresu.

1. Abhi 2. 4 piṭṭhe.

ဒေါသသဟဂတာ ဝေဒနာ အဂ္ဂိ ဝိယ နိဿယဒဟနတော ဩဠာရိကာ၊ လောဘသဟဂတာ သုခုမာ။ ဒေါသသဟဂတာပိ နိယတာ ဩဠာရိကာ၊ အနိယတာ သုခုမာ။ နိယတာပိ ကပ္ပဋ္ဌိတိကာ ဩဠာရိကာ၊ ဣတရာ သုခုမာ။ ကပ္ပဋ္ဌိတိကာသုပိ အသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ၊ ဣတရာ သုခုမာ။ လောဘသဟဂတာ ပန ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ ဩဠာရိကာ၊ ဣတရာ သုခုမာ။ သာပိ နိယတာ ကပ္ပဋ္ဌိတိကာ အသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ၊ ဣတရာ သုခုမာ။ အဝိသေသေန စ အကုသလာ ဗဟုဝိပါကာ ဩဠာရိကာ၊ အပ္ပဝိပါကာ သုခုမာ။ ကုသလာ ပန အပ္ပဝိပါကာ ဩဠာရိကာ၊ ဗဟုဝိပါကာ သုခုမာ။

အပိစ ကာမာဝစရကုသလာ ဩဠာရိကာ၊ ရူပါဝစရာ သုခုမာ။ တတော အရူပါဝစရာ၊ တတော လောကုတ္တရာ။ ကာမာဝစရာ စ ဒါနမယာ ဩဠာရိကာ၊ သီလမယာ သုခုမာ။ သီလမယာပိ ဩဠာရိကာ၊ တတော ဘာဝနာမယာ သုခုမာ။ ဘာဝနာမယာပိ ဒုဟေတုကာ ဩဠာရိကာ၊ တိဟေတုကာ သုခုမာ။ တိဟေတုကာပိ သသင်္ခါရိကာ ဩဠာရိကာ၊ အသင်္ခါရိကာ သုခုမာ။ ရူပါဝစရာ စ ပဌမဇ္ဈာနိကာ ဩဠာရိကာ။ပ။ ပဉ္စမဇ္ဈာနိကာ သုခုမာဝ။ အရူပါဝစရာ စ အာကာသာနဉ္စာယတနသမ္ပယုတ္တာ ဩဠာရိကာ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသမ္ပယုတ္တာ သုခုမာဝ။ လောကုတ္တရာ စ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ ဩဠာရိကာ။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သုခုမာဝ။ ဧသ နယော တံတံဘူမိဝိပါကကိရိယာဝေဒနာသု ဒုက္ခာဒိအသမာပန္နာဒိသာသဝါဒိဝသေန ဝုတ္တဝေဒနာသု စ။ ဩကာသဝသေန ဝါပိ နိရယေ ဒုက္ခာ ဩဠာရိကာ၊ တိရစ္ဆာနယောနိယံ သုခုမာ။ပ။ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီသု သုခုမာဝ။ ယထာ စ ဒုက္ခာ၊ ဧဝံ သုခါပိ သဗ္ဗတ္ထ ယထာနုရူပံ ယောဇေတဗ္ဗာ။ ဝတ္ထုဝသေန စာပိ ဟီနဝတ္ထုကာ ယာ ကာစိ ဝေဒနာ ဩဠာရိကာ၊ ပဏီတဝတ္ထုကာ သုခုမာ။ ဟီနပဏီတဘေဒေ ယာ ဩဠာရိကာ၊ သာ ဟီနာ။ ယာ စ သုခုမာ၊ သာ ပဏီတာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

ဒူရသန္တိကပဒေ ပန "အကုသလာ ဝေဒနာ ကုသလာဗျာကတာဟိ ဝေဒနာဟိ ဒူရေ၊ အကုသလာ ဝေဒနာ အကုသလာယ ဝေဒနာယ သန္တိကေ"တိအာဒိနာ[၁] နယေန ဝိဘင်္ဂေ ဝိဘတ္တာ။ တသ္မာ အကုသလာ ဝေဒနာ ဝိသဘာဂတော အသံသဋ္ဌတော အသရိက္ခတော စ ကုသလာဗျာကတာဟိ ဒူရေ၊ တထာ ကုသလာဗျာကတာ အကုသလာယ။ ဧသ နယော သဗ္ဗဝါရေသု။

၁-အဘိ ၂-၄-ပိဋ္ဌေ။

Akusalā pana vedanā sabhāgato saṁsaṭṭhato sarikkhato ca akusalāya santiketi idaṁ vedanāya atītādivibhāge vitthārakathāmukhaṁ. Taṁtaṁvedanāsampayuttānaṁ pana saññādīnampi etaṁ evameva veditabbaṁ.

Ye panettha vedanādīsu **cakkhu -pa- jarāmaraṇan**ti peyyālena saṅkhittesu ca dhammesu lokuttaradhammā āgatā, te asammasanūpagattā imasmiṁ adhikārena na gahetabbā. Te pana kevalaṁ tena tena padena saṅgahitadhammadassanavasena ca abhiññeyyaniddese āgatanayena ca vuttā. Yepi ca sammasanūpagā, tesu ye yassa pākaṭā honti, sukhena pariggahaṁ gacchanti, tesu tena sammasanaṁ ārabhitabbaṁ. Jātijarāmaraṇavasena visuṁ sammasanābhāvepi jātijarāmaraṇavantesuyeva pana sammasitesu tānipi sammasitāni hontīti pariyāyena tasampi vasena sammasanaṁ vuttanti veditabbaṁ. **Atītānāgatapaccuppannaṁ aniccato vavatthetī**ti-ādinā nayena atītattikasseva ca vasena sammasanassa vuttattā ajjhattādibhedaṁ anāmasitvāpi atītattikasseva vasena paricchinditvāpi aniccādito sammasanaṁ kātabbameva.

Yaṁ pana aniccaṁ, taṁ yasmā niyamato saṅkhatādibhedaṁ hoti, tenassa pariyāyadassanatthaṁ, nānākārehi vā manasikārappavattidassanatthaṁ **rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ aniccaṁ saṅkhatan**ti-ādimāha. Taṁ hi hutvā abhāvaṭṭhena **aniccaṁ,** aniccantikatāya ādi-antavantatāya vā aniccaṁ. Paccayehi samāgantvā katattā **saṅkhataṁ.** Paccaye paṭicca nissāya samaṁ, saha vā uppannattā **paṭiccasamuppannaṁ.** Etena paccayehi katepi paccayānaṁ abyāpāratаṁ dasseti. **Khayadhamman**ti khīyanadhammaṁ khīyanapakatikaṁ. **Vayadhamman**ti nassanadhammaṁ. Nayidaṁ mandībhāvakkhayavasena khayadhammaṁ, kevalaṁ vigamanapakatikaṁ. Pahūtassa mandībhāvopi hi loke khayoti vuccati. **Virāgadhamman**ti nayidaṁ kuhiñci gamanavasena vayadhammaṁ, kevalaṁ sabhāvātikkamanapakatikaṁ. “Virāgo nāma jigucchanaṁ vā samatikkamo vā”ti hi vuttaṁ. **Nirodhadhamman**ti nayidaṁ sabhāvātikkamena punarāvattidhammaṁ, kevalaṁ apunarāvattinirodhena nirujjhanapakatikanti purimapurimapadassa atthavivaraṇavasena pacchimapacchimapadaṁ vuttanti veditabbaṁ.

အကုသလာ ပန ဝေဒနာ သဘာဂတော သံသဋ္ဌတော သရိက္ခတော စ အကုသလာယ သန္တိကေတိ ဣဒံ ဝေဒနာယ အတီတာဒိဝိဘာဂေ ဝိတ္ထာရကထာမုခံ။ တံတံဝေဒနာသမ္ပယုတ္တာနံ ပန သညာဒီနမ္ပိ ဧတံ ဧဝမေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယေ ပနေတ္ထ ဝေဒနာဒီသု **စက္ခု။ပ။ ဇရာမရဏ**န္တိ ပေယျာလေန သင်္ခိတ္တေသု စ ဓမ္မေသု လောကုတ္တရဓမ္မာ အာဂတာ၊ တေ အသမ္မသနူပဂတ္တာ ဣမသ္မိံ အဓိကာရေ န ဂဟေတဗ္ဗာ။ တေ ပန ကေဝလံ တေန တေန ပဒေန သင်္ဂဟိတဓမ္မဒဿနဝသေန စ အဘိညေယျနိဒ္ဒေသေ အာဂတနယေန စ ဝုတ္တာ။ ယေပိ စ သမ္မသနူပဂါ၊ တေသု ယေ ယဿ ပါကဋာ ဟောန္တိ၊ သုခေန ပရိဂ္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသု တေန သမ္မသနံ အာရဘိတဗ္ဗံ။ ဇာတိဇရာမရဏဝသေန ဝိသုံ သမ္မသနာဘာဝေပိ ဇာတိဇရာမရဏဝန္တေသုယေဝ ပန သမ္မသိတေသု တာနိပိ သမ္မသိတာနိ ဟောန္တီတိ ပရိယာယေန တေသမ္ပိ ဝသေန သမ္မသနံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စတော ဝဝတ္ထေတီ**တိအာဒိနာ နယေန အတီတတ္တိကဿေဝ စ ဝသေန သမ္မသနဿ ဝုတ္တတ္တာ အဇ္ဈတ္တာဒိဘေဒံ အနာမသိတွာပိ အတီတတ္တိကဿေဝ ဝသေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာပိ အနိစ္စာဒိတော သမ္မသနံ ကာတဗ္ဗမေဝ။

ယံ ပန အနိစ္စံ၊ တံ ယသ္မာ နိယမတော သင်္ခတာဒိဘေဒံ ဟောတိ၊ တေနဿ ပရိယာယဒဿနတ္ထံ, နာနာကာရေဟိ ဝါ မနသိကာရပ္ပဝတ္တိဒဿနတ္ထံ **ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အနိစ္စံ သင်္ခတ**န္တိအာဒိမာဟ။ တံ ဟိ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန **အနိစ္စံ၊** အနိစ္စန္တိကတာယ အာဒိအန္တဝန္တတာယ ဝါ အနိစ္စံ။ ပစ္စယေဟိ သမာဂန္တွာ ကတတ္တာ **သင်္ခတံ။** ပစ္စယေ ပဋိစ္စ နိဿာယ သမံ, သဟ ဝါ ဥပ္ပန္နတ္တာ **ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ။** ဧတေန ပစ္စယေဟိ ကတေပိ ပစ္စယာနံ အဗျာပါရတံ ဒဿေတိ။ **ခယဓမ္မ**န္တိ ခီယနဓမ္မံ ခီယနပကတိကံ။ **ဝယဓမ္မ**န္တိ နဿနဓမ္မံ။ နယိဒံ မန္ဒီဘာဝက္ခယဝသေန ခယဓမ္မံ၊ ကေဝလံ ဝိဂမနပကတိကံ။ ပဟူတဿ မန္ဒီဘာဝေါပိ ဟိ လောကေ ခယောတိ ဝုစ္စတိ။ **ဝိရာဂဓမ္မ**န္တိ နယိဒံ ကုဟိဉ္စိ ဂမနဝသေန ဝယဓမ္မံ၊ ကေဝလံ သဘာဝါတိက္ကမနပကတိကံ။ “ဝိရာဂေါ နာမ ဇိဂုစ္ဆနံ ဝါ သမတိက္ကမော ဝါ”တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ **နိရောဓဓမ္မ**န္တိ နယိဒံ သဘာဝါတိက္ကမေန ပုနရာဝတ္တိဓမ္မံ၊ ကေဝလံ အပုနရာဝတ္တိနိရောဓေန နိရုဇ္ဈနပကတိကန္တိ ပုရိမပုရိမပဒဿ အတ္ထဝိဝရဏဝသေန ပစ္ဆိမပစ္ဆိမပဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

Atha vā ekabhavapariyāpannarūpabhaṅgavasena khayadhammaṁ, ekasantatipariyāpannarūpakkhayavasena vayadhammaṁ, rūpassa khaṇabhaṅgavasena virāgadhammaṁ, tiṇṇampi apunappavattivasena[1] nirodhadhammantipi yojetabbaṁ.

Jarāmaraṇaṁ aniccanti-ādīsu jarāmaraṇaṁ na aniccaṁ, aniccasabhāvānaṁ pana khandhānaṁ jarāmaraṇattā aniccaṁ nāma jātaṁ. Saṅkhatādīsupi eseva nayo. Antarapeyyāle jātiyāpi aniccāditāya eseva nayo.

Jātipaccayā jarāmaraṇanti-ādi[2] na vipassanāvasena[3] vuttaṁ, kevalaṁ paṭiccasamuppādassa ekeka-aṅgavasena saṅkhipitvā vavatthānato sammasanañāṇaṁ nāma hotīti pariyāyena vuttaṁ. Na panetaṁ kalāpasammasanañāṇaṁ dhammaṭṭhitiñāṇameva taṁ hotīti. **Asati jātiyā**ti liṅgavipallāso kato, asatiyā jātiyāti vuttaṁ hoti. **Asati saṅkhāresū**ti vacanavipallāso kato, asantesu saṅkhāresūti vuttaṁ hoti. **Bhavapaccayā jāti, asatī**ti-ādi "bhavapaccayā jāti, asati bhave natthi jātī"ti-ādinā nayena yojetabbaṁ.

Sammasanañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Udayabbayañāṇaniddesavaṇṇanā

49. Idāni anantaraṁ vuttassa sammasanañāṇassa nānānayehi bhāvanāthirakaraṇena pāraṁ gantvā ṭhitena aniccādito diṭṭhe saṅkhāre udayabbayena paricchinditvā aniccādito vipassanatthaṁ vuttassa udayabbayānupassanāñāṇassa niddese **jātaṁ rūpan**ti-ādīsu santativasena yathāsakaṁ paccayehi nibbattaṁ rūpaṁ. **Tassa** jātassa rūpassa **nibbattilakkhaṇaṁ** jātiṁ uppādaṁ abhinavākāraṁ **udayo**ti, **vipariṇāmalakkhaṇaṁ** khayaṁ bhaṅgaṁ **vayo**ti, **anupassanā** punappunanaṁ nisāmanā, udayabbayānupassanāñāṇanti attho. Vedanādīsupi eseva nayo. Jātijarāmaraṇavantānaṁyeva udayabbayassa pariggahetabbattā jātijarāmaraṇānaṁ udayabbayābhāvato jātijarāmaraṇaṁ anāmasitvā **jātaṁ cakkhu -pa- jāto bhavo**ti peyyālaṁ kataṁ. So evaṁ pañcannaṁ khandhānaṁ

---

1. Apunappunaruppattivasena (Sī), apunappunappattivasena (Syā)
2. Jarāmaraṇanti-ādīsu (Sī, Ka)
3. Vipassanāvasena (Sī, Syā)

အထ ဝါ ဧကဘဝပရိယာပန္နရူပဘင်္ဂဝသေန ခယဓမ္မံ၊ ဧကသန္တတိပရိယာပန္နရူပက္ခယဝသေန ဝယဓမ္မံ၊ ရူပဿ ခဏဘင်္ဂဝသေန ဝိရာဂဓမ္မံ၊ တိဏ္ဏမ္ပိ အပုနပ္ပဝတ္တိဝသေန[၁] နိရောဓဓမ္မန္တိပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။

ဇရာမရဏံ အနိစ္စန္တိအာဒီသု ဇရာမရဏံ န အနိစ္စံ၊ အနိစ္စသဘာဝါနံ ပန ခန္ဓာနံ ဇရာမရဏတ္တာ အနိစ္စံ နာမ ဇာတံ။ သင်္ခတာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အန္တရပေယျာလေ ဇာတိယာပိ အနိစ္စာဒိတာယ ဧသေဝ နယော။

ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိအာဒိ[၂] န ဝိပဿနာဝသေန[၃] ဝုတ္တံ၊ ကေဝလံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ ဧကေကအင်္ဂဝသေန သင်္ခိပိတွာ ဝဝတ္ထာနတော သမ္မသနဉာဏံ နာမ ဟောတီတိ ပရိယာယေန ဝုတ္တံ။ န ပနေတံ ကလာပသမ္မသနဉာဏံ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏမေဝ တံ ဟောတီတိ။ **အသတိ ဇာတိယာ**တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတော၊ အသတိယာ ဇာတိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အသတိ သင်္ခါရေသူ**တိ ဝစနဝိပလ္လာသော ကတော၊ အသန္တေသု သင်္ခါရေသူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ, အသတီ**တိအာဒိ “ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ၊ အသတိ ဘဝေ နတ္ထိ ဇာတီ”တိအာဒိနာ နယေန ယောဇေတဗ္ဗံ။

သမ္မသနဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ဥဒယဗ္ဗယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၄၉။ ဣဒါနိ အနန္တရံ ဝုတ္တဿ သမ္မသနဉာဏဿ နာနာနယေဟိ ဘာဝနာထိရကရဏေန ပါရံ ဂန္တွာ ဌိတေန အနိစ္စာဒိတော ဒိဋ္ဌေ သင်္ခါရေ ဥဒယဗ္ဗယေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အနိစ္စာဒိတော ဝိပဿနတ္ထံ ဝုတ္တဿ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏဿ နိဒ္ဒေသေ **ဇာတံ ရူပန္တိ**အာဒီသု သန္တတိဝသေန ယထာသကံ ပစ္စယေဟိ နိဗ္ဗတ္တံ ရူပံ။ **တဿ** ဇာတဿ ရူပဿ **နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ** ဇာတိံ ဥပ္ပါဒံ အဘိနဝါကာရံ **ဥဒယော**တိ, **ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ** ခယံ ဘင်္ဂံ **ဝယော**တိ, **အနုပဿနာ** ပုနပ္ပုနံ နိသာမနာ၊ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏန္တိ အတ္ထော။ ဝေဒနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဇာတိဇရာမရဏဝန္တာနံယေဝ ဥဒယဗ္ဗယဿ ပရိဂ္ဂဟေတဗ္ဗတ္တာ ဇာတိဇရာမရဏာနံ ဥဒယဗ္ဗယာဘာဝတော ဇာတိဇရာမရဏံ အနာမသိတွာ **ဇာတံ စက္ခု။ပ။ ဇာတော ဘဝေါ**တိ ပေယျာလံ ကတံ။ သော ဧဝံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ

၁-အပုနပ္ပုနရုပ္ပတ္တိဝသေန (သီ)၊ အပုနပ္ပုနပ္ပတ္တိဝသေန (သျာ)
၂-ဇရာမရဏန္တိအာဒီသု (သီ၊ က)
၃-ဝိပဿနာဝသေန (သီ၊ သျာ)

udayabbayaṁ passanto evaṁ jānāti “imesaṁ khandhānaṁ uppattito pubbe anuppannānaṁ rāsi vā nicayo vā natthi, uppajjamānānampi rāsito vā nicayato vā āgamanaṁ nāma natthi, nirujjhamānānampi disāvidisāgamanaṁ nāma natthi, niruddhānampi ekasmiṁ ṭhāne rāsito nicayato nidhānato avaṭṭhānaṁ nāma natthi. Yathā pana vīṇāya vādiyamānāya uppannassa saddassa neva uppattitopubbe sannicayo atthi, na uppajjamāno sannicayato āgato, na nirujjhamānassa disāvidisāgamanaṁ atthi, na niruddho katthaci sannicito tiṭṭhati, atha kho vīṇañca upavīṇañca purisassa ca tajjaṁ vāyāmaṁ paṭicca ahutvā sambhoti, hutvā paṭiveti, evaṁ sabbepi rūpārūpino dhammā ahutvā sambhonti, hutvā paṭiventī”ti[1].

50. Evaṁ saṅkhepato udayabbayadassanaṁ dassetvā idāni vitthārato dassetuṁ **pañcannaṁ khandhānaṁ udayaṁ passanto kati lakkhaṇāni passatī**ti-ādīhi rāsito gaṇanaṁ pucchitvā pañcannaṁ khandhānaṁ udayaṁ passanto **pañcavīsati lakkhaṇāni passatī**ti-ādīhi rāsitova gaṇanaṁ vissajjetvā puna **rūpakkhandhassa udayaṁ passanto kati lakkhaṇāni passatī**ti-ādīhi vibhāgato gaṇanaṁ pucchitvā **rūpakkhandhassa udayaṁ passanto pañca lakkhaṇāni passatī**ti-ādīhi vibhāgato gaṇanaṁ vissajjetvā puna **rūpakkhandhassa udayaṁ passanto katamāni pañca lakkhaṇāni passatī**ti-ādīhi lakkhaṇavibhāgaṁ pucchitvā vissajjanaṁ kataṁ.

Tattha **avijjāsamudayā rūpasamudayo**ti “purimakammabhavasmiṁ moho avijjā”ti vuttāya avijjāya sati imasmiṁ bhave rūpassa uppādo hotīti attho. **Paccayasamudayaṭṭhenā**ti paccayassa uppannabhāvenāti attho. Avijjātaṇhākammāni cettha idha paṭisandhihetubhūtā atītapaccayā. Imesu ca tīsu gahitesu saṅkhārupādānāni gahitāneva honti. **Āhārasamudayā**ti pavattipaccayesu kabaḷīkārāhārassa balavattā soyeva gahito. Tasmiṁ pana gahite pavattihetubhūtāni utucittānipi gahitāneva honti. **Nibbattilakkhaṇan**ti addhāsantatikhaṇavasena rūpassa uppādaṁ, uppādoyeva saṅkhatalakkhaṇattā lakkhaṇanti ca vutto. **Pañca lakkhaṇānī**ti avijjā taṇhā kammāhārā nibbatti cāti imāni

1. Paṭiventīti passati (Sabbattha) Visuddhi 2. 266 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿန္တော ဧဝံ ဇာနာတိ “ဣမေသံ ခန္ဓာနံ ဥပ္ပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ အနုပ္ပန္နာနံ ရာသိ ဝါ နိစယော ဝါ နတ္ထိ၊ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနမ္ပိ ရာသိတော ဝါ နိစယတော ဝါ အာဂမနံ နာမ နတ္ထိ၊ နိရုဇ္ဈမာနာနမ္ပိ ဒိသာဝိဒိသာဂမနံ နာမ နတ္ထိ၊ နိရုဒ္ဓါနမ္ပိ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ရာသိတော နိစယတော နိဓာနတော အဝဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထိ။ ယထာ ပန ဝီဏာယ ဝါဒိယမာနာယ ဥပ္ပန္နဿ သဒ္ဒဿ နေဝ ဥပ္ပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ သန္နိစယော အတ္ထိ၊ န ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သန္နိစယတော အာဂတော၊ န နိရုဇ္ဈမာနဿ ဒိသာဝိဒိသာဂမနံ အတ္ထိ၊ န နိရုဒ္ဓေါ ကတ္ထစိ သန္နိစိတော တိဋ္ဌတိ၊ အထ ခေါ ဝီဏဉ္စ ဥပဝီဏဉ္စ ပုရိသဿ စ တဇ္ဇံ ဝါယာမံ ပဋိစ္စ အဟုတွာ သမ္ဘောတိ၊ ဟုတွာ ပဋိဝေတိ၊ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ ရူပါရူပိနော ဓမ္မာ အဟုတွာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတွာ ပဋိဝေန္တီ”တိ[1]။

၅၀။ ဧဝံ သင်္ခေပတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဝိတ္ထာရတော ဒဿေတုံ **ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဥဒယံ ပဿန္တော ကတိ လက္ခဏာနိ ပဿတီ**တိအာဒီဟိ ရာသိတော ဂဏနံ ပုစ္ဆိတွာ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဥဒယံ ပဿန္တော **ပဉ္စဝီသတိ လက္ခဏာနိ ပဿတီ**တိအာဒီဟိ ရာသိတောဝ ဂဏနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ပုန **ရူပက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿန္တော ကတိ လက္ခဏာနိ ပဿတီ**တိအာဒီဟိ ဝိဘာဂတော ဂဏနံ ပုစ္ဆိတွာ **ရူပက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿန္တော ပဉ္စ လက္ခဏာနိ ပဿတီ**တိအာဒီဟိ ဝိဘာဂတော ဂဏနံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ပုန **ရူပက္ခန္ဓဿ ဥဒယံ ပဿန္တော ကတမာနိ ပဉ္စ လက္ခဏာနိ ပဿတီ**တိအာဒီဟိ လက္ခဏဝိဘာဂံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။

တတ္ထ **အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ရူပသမုဒယော**တိ “ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ မောဟော အဝိဇ္ဇာ”တိ ဝုတ္တာယ အဝိဇ္ဇာယ သတိ ဣမသ္မိံ ဘဝေ ရူပဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ပစ္စယသမုဒယဋ္ဌေနာ**တိ ပစ္စယဿ ဥပ္ပန္နဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ အဝိဇ္ဇာတဏှာကမ္မာနိ စေတ္ထ ဣဓ ပဋိသန္ဓိဟေတုဘူတာ အတီတပစ္စယာ။ ဣမေသု စ တီသု ဂဟိတေသု သင်္ခါရုပါဒါနာနိ ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ **အာဟာရသမုဒယာ**တိ ပဝတ္တိပစ္စယေသု ကဗဠီကာရာဟာရဿ ဗလဝတ္တာ သောယေဝ ဂဟိတော။ တသ္မိံ ပန ဂဟိတေ ပဝတ္တိဟေတုဘူတာနိ ဥတုစိတ္တာနိပိ ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ **နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏ**န္တိ အဒ္ဓါသန္တတိခဏဝသေန ရူပဿ ဥပ္ပါဒံ၊ ဥပ္ပါဒေါယေဝ သင်္ခတလက္ခဏတ္တာ လက္ခဏန္တိ စ ဝုတ္တော။ **ပဉ္စ လက္ခဏာနီ**တိ အဝိဇ္ဇာ တဏှာ ကမ္မာဟာရာ နိဗ္ဗတ္တိ စာတိ ဣမာနိ

၁-ပဋိဝေန္တီတိ ပဿတိ (သဗ္ဗတ္ထ) ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၂၆၆-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

pañca lakkhaṇāni. Avijjādayopi hi rūpassa udayo lakkhīyati etetīti lakkhaṇāni. Nibbatti pana saṅkhatalakkhaṇameva, tampi saṅkhatanti lakkhīyati etenāti lakkhaṇaṁ.

Avijjānirodhā rūpanirodhoti anāgatabhavassa paccayabhūtāya imasmiṁ bhave avijjāya arahattamaggañāṇena nirodhe kate paccayābhāvā anāgatassa rūpassa anuppādo nirodho hotīti attho. **Paccayanirodhaṭṭhenā**ti paccayassa niruddhabhāvenāti attho. Nirodho cettha anāgatapaṭisandhipaccayānaṁ idha avijjātaṇhākammānaṁyeva nirodho. **Āhāranirodhā rūpanirodho**ti pavattipaccayassa kabaḷīkārāhārassa abhāve taṁsamuṭṭhānarūpābhāvo hoti. **Vipariṇāmalakkhaṇan**ti addhāsantatikhaṇavasena rūpassa bhaṅgaṁ, bhaṅgoyeva saṅkhatalakkhaṇattā lakkhaṇanti vutto. Idha **pañca lakkhaṇānī**ti avijjātaṇhākammāhārānaṁ abhāvanirodhā cattāri, vipariṇāmo ekanti pañca. Esa nayo vedanākkhandhādīsu. Ayaṁ pana viseso—arūpakkhandhānaṁ udayabbayadassanaṁ addhāsantativasena, na khaṇavasena. Phasso vedanāsaññāsaṅkhārakkhandhānaṁ pavattipaccayo, taṁnirodhā ca tesaṁ nirodho. Nāmarūpaṁ viññāṇakkhandhassa pavattipaccayo, taṁnirodhā ca tassa nirodhoti.

Keci panāhu "catudhā paccayato udayabbayadassane atītādivibhāgaṁ anāmasitvāva sabbasāmaññavasena avijjādīhi udetīti uppajjamānabhāvamattaṁ gaṇhāti, na uppādaṁ. Avijjādinirodhā nirujjatīti anuppajjamānabhāvamattaṁ gaṇhāti, na bhaṅgaṁ. Khaṇato udayabbayadassane paccuppannānaṁ uppādaṁ bhaṅgaṁ gaṇhātī"ti.

Vipassamāno pana vipassako paṭhamaṁ paccayato udayabbayaṁ manasikaritvā vipassanākāle avijjādike caturo dhamme vissajjetvā udayabbayavanteyeva khandhe gahetvā tesaṁ udayabbayaṁ passati. Evañca tassa vipassakassa "evaṁ rūpādīnaṁ udayo, evaṁ vayo, evaṁ rūpādayo udenti, evaṁ ventī"ti paccayato ca khaṇato[1] ca vitthārena udayabbayaṁ passato "iti kira ime dhammā ahutvā sambhonti, hutvā paṭiventī"ti ñāṇaṁ visadataraṁ hoti, saccapaṭiccasamuppādanayalakkhaṇabhedā pākaṭā

1. Lakkhaṇato (Sī, Syā)

ပဉ္စ လက္ခဏာနိ။ အဝိဇ္ဇာဒယောပိ ဟိ ရူပဿ ဥဒယော လက္ခီယတိ ဧတေဟီတိ လက္ခဏာနိ။ နိဗ္ဗတ္တိ ပန သင်္ခတလက္ခဏမေဝ၊ တမ္ပိ သင်္ခတန္တိ လက္ခီယတိ ဧတေနာတိ လက္ခဏံ။

အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ ရူပနိရောဓောတိ အနာဂတဘဝဿ ပစ္စယဘူတာယ ဣမသ္မိံ ဘဝေ အဝိဇ္ဇာယ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေန နိရောဓေ ကတေ ပစ္စယာဘာဝါ အနာဂတဿ ရူပဿ အနုပ္ပါဒေါ နိရောဓော ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ပစ္စယနိရောဓဋ္ဌေနာ**တိ ပစ္စယဿ နိရုဒ္ဓဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ နိရောဓော စေတ္ထ အနာဂတပဋိသန္ဓိပစ္စယာနံ ဣဓ အဝိဇ္ဇာတဏှာကမ္မာနံယေဝ နိရောဓော။ **အာဟာရနိရောဓာ ရူပနိရောဓော**တိ ပဝတ္တိပစ္စယဿ ကဗဠီကာရာဟာရဿ အဘာဝေ တံသမုဋ္ဌာနရူပါဘာဝေါ ဟောတိ။ **ဝိပရိဏာမလက္ခဏ**န္တိ အဒ္ဓါသန္တတိခဏဝသေန ရူပဿ ဘင်္ဂံ၊ ဘင်္ဂေါယေဝ သင်္ခတလက္ခဏတ္တာ လက္ခဏန္တိ ဝုတ္တော။ ဣဓ **ပဉ္စ လက္ခဏာနီ**တိ အဝိဇ္ဇာတဏှာကမ္မာဟာရာနံ အဘာဝနိရောဓာ စတ္တာရိ, ဝိပရိဏာမော ဧကန္တိ ပဉ္စ။ ဧသ နယော ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒီသု။ အယံ ပန ဝိသေသော—အရူပက္ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ အဒ္ဓါသန္တတိဝသေန၊ န ခဏဝသေန။ ဖဿော ဝေဒနာသညာသင်္ခါရက္ခန္ဓာနံ ပဝတ္တိပစ္စယော၊ တံနိရောဓာ စ တေသံ နိရောဓော။ နာမရူပံ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ ပဝတ္တိပစ္စယော၊ တံနိရောဓာ စ တဿ နိရောဓောတိ။

ကေစိ ပနာဟု "စတုဓာ ပစ္စယတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေ အတီတာဒိဝိဘာဂံ အနာမသိတွာဝ သဗ္ဗသာမညဝသေန အဝိဇ္ဇာဒီဟိ ဥဒေတီတိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနဘာဝမတ္တံ ဂဏှာတိ၊ န ဥပ္ပါဒံ။ အဝိဇ္ဇာဒိနိရောဓာ နိရုဇ္ဈတီတိ အနုပ္ပဇ္ဇမာနဘာဝမတ္တံ ဂဏှာတိ၊ န ဘင်္ဂံ။ ခဏတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေ ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဥပ္ပါဒံ ဘင်္ဂံ ဂဏှာတီ"တိ။

ဝိပဿမာနော ပန ဝိပဿကော ပဌမံ ပစ္စယတော ဥဒယဗ္ဗယံ မနသိကရိတွာ ဝိပဿနာကာလေ အဝိဇ္ဇာဒိကေ စတုရော ဓမ္မေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဥဒယဗ္ဗယဝန္တေယေဝ ခန္ဓေ ဂဟေတွာ တေသံ ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿတိ။ ဧဝဉ္စ တဿ ဝိပဿကဿ ''ဧဝံ ရူပါဒီနံ ဥဒယော၊ ဧဝံ ဝယော၊ ဧဝံ ရူပါဒယော ဥဒေန္တိ၊ ဧဝံ ဝေန္တီ''တိ ပစ္စယတော စ ခဏတော[၁] စ ဝိတ္ထာရေန ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿတော "ဣတိ ကိရ ဣမေ ဓမ္မာ အဟုတွာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတွာ ပဋိဝေန္တီ"တိ ဉာဏံ ဝိသဒတရံ ဟောတိ၊ သစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနယလက္ခဏဘေဒါ ပါကဋာ

၁-လက္ခဏတော (သီ၊ သျာ)

honti. Yaṁ hi so avijjādisamudayā khandhānaṁ samudayaṁ avijjādinirodhā ca khandhānaṁ nirodhaṁ passati, idamassa paccayato udayabbayadassanaṁ. Yaṁ pana nibbattilakkhaṇavipariṇāmalakkhaṇāni passanto khandhānaṁ udayabbayaṁ passati, idamassa khaṇato udayabbayadassanaṁ. Uppattikkhaṇeyeva hi nibbattilakkhaṇaṁ, bhaṅgakkhaṇe ca vipariṇāmalakkhaṇaṁ.

Iccassevaṁ paccayato ceva khaṇato ca dvedhā udayabbayaṁ passato paccayato udayadassanena samudayasaccaṁ pākaṭaṁ hoti janakāvabodhato. Khaṇato udayadassanena dukkhasaccaṁ pākaṭaṁ hoti jātidukkhāvabodhato. Paccayato vayadassanena nirodhasaccaṁ pākaṭaṁ hoti jātidukkhāvabodhato. Paccayato vayadassanena nirodhasaccaṁ pākaṭaṁ hoti paccayānuppādena paccayavataṁ anuppādāvabodhato. Khaṇato vayadassanena dukkhasaccameva pākaṭaṁ hoti maraṇadukkhāvabodhato. Yañcassa udayabbayadassanaṁ, maggovāyaṁ lokikoti maggasaccaṁ pākaṭaṁ hoti tatra sammohavighātato.

Paccayato cassa udayadassanena anulomo paṭiccasamuppādo pākaṭo hoti "imasmiṁ sati idaṁ hotī"ti[1] avabodhato. Paccayato vayadassanena paṭilomo paṭiccasamuppādo pākaṭo hoti "imassa nirodhā idaṁ nirujjhatī"ti[2] avabodhato. Khaṇato pana udayabbayadassanena paṭiccasamuppannā dhammā pākaṭā honti saṅkhatalakkhaṇāvabodhato. Udayabbayavanto hi saṅkhatā, te ca paṭiccasamuppannāti.

Paccayato cassa udayadassanena ekattanayo pākaṭo hoti hetuphalasambandhena santānassa anupacchedāvabodhato. Atha suṭṭhutaraṁ. Ucchedadiṭṭhiṁ pajahati. Khaṇato udayadassanena nānattanayo pākaṭo hoti navanavānaṁ uppādāvabodhato. Atha suṭṭhutaraṁ sassatadiṭṭhiṁ pajahati. Paccayato cassa udayabbayadassanena abyāpāranayo pākaṭo hoti dhammānaṁ avasavattibhāvāvabodhato. Atha suṭṭhutaraṁ attadiṭṭhiṁ pajahati. Paccayato pana udayadassanena evaṁdhammatānayo pākaṭo hoti paccayānurūpena phalassuppādāvabodhato. Atha suṭṭhutaraṁ akiriyadiṭṭhiṁ pajahati.

1. Ma 1. 329; Saṁ 1. 266; Khu 1. 77 piṭṭhādīsu.
2. Ma 1. 331; Saṁ 1. 266; Khu 1. 78 piṭṭhādīsu.

ဟောန္တိ။ ယံ ဟိ သော အဝိဇ္ဇာဒိသမုဒယာ ခန္ဓာနံ သမုဒယံ အဝိဇ္ဇာဒိနိရောဓာ စ ခန္ဓာနံ နိရောဓံ ပဿတိ၊ ဣဒမဿ ပစ္စယတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ။ ယံ ပန နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏဝိပရိဏာမလက္ခဏာနိ ပဿန္တော ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿတိ၊ ဣဒမဿ ခဏတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ။ ဥပ္ပတ္တိက္ခဏေယေဝ ဟိ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ၊ ဘင်္ဂက္ခဏေ စ ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ။

ဣစ္စဿေဝံ ပစ္စယတော စေဝ ခဏတော စ ဒွေဓာ ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿတော ပစ္စယတော ဥဒယဒဿနေန သမုဒယသစ္စံ ပါကဋံ ဟောတိ ဇနကာဝဗောဓတော။ ခဏတော ဥဒယဒဿနေန ဒုက္ခသစ္စံ ပါကဋံ ဟောတိ ဇာတိဒုက္ခာဝဗောဓတော။ ပစ္စယတော ဝယဒဿနေန နိရောဓသစ္စံ ပါကဋံ ဟောတိ ပစ္စယာနုပ္ပါဒေန ပစ္စယဝတံ အနုပ္ပါဒါဝဗောဓတော။ ခဏတော ဝယဒဿနေန ဒုက္ခသစ္စမေဝ ပါကဋံ ဟောတိ မရဏဒုက္ခာဝဗောဓတော။ ယဉ္စဿ ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ၊ မဂ္ဂေါဝါယံ လောကိကောတိ မဂ္ဂသစ္စံ ပါကဋံ ဟောတိ တတြ သမ္မောဟဝိဃာတတော။

ပစ္စယတော စဿ ဥဒယဒဿနေန အနုလောမော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ပါကဋော ဟောတိ "ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတီ"တိ[၁] အဝဗောဓတော။ ပစ္စယတော ဝယဒဿနေန ပဋိလောမော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ပါကဋော ဟောတိ "ဣမဿ နိရောဓာ ဣဒံ နိရုဇ္ဈတီ"တိ[၂] အဝဗောဓတော။ ခဏတော ပန ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေန ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ ပါကဋာ ဟောန္တိ သင်္ခတလက္ခဏာဝဗောဓတော။ ဥဒယဗ္ဗယဝန္တော ဟိ သင်္ခတာ၊ တေ စ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာတိ။

ပစ္စယတော စဿ ဥဒယဒဿနေန ဧကတ္တနယော ပါကဋော ဟောတိ ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓေန သန္တာနဿ အနုပစ္ဆေဒါဝဗောဓတော။ အထ သုဋ္ဌုတရံ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။ ခဏတော ဥဒယဒဿနေန နာနတ္တနယော ပါကဋော ဟောတိ နဝနဝါနံ ဥပ္ပါဒါဝဗောဓတော။ အထ သုဋ္ဌုတရံ သဿတဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။ ပစ္စယတော စဿ ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေန အဗျာပါရနယော ပါကဋော ဟောတိ ဓမ္မာနံ အဝသဝတ္တိဘာဝါဝဗောဓတော။ အထ သုဋ္ဌုတရံ အတ္တဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။ ပစ္စယတော ပန ဥဒယဒဿနေန ဧဝံဓမ္မတာနယော ပါကဋော ဟောတိ ပစ္စယာနုရူပေန ဖလဿုပ္ပါဒါဝဗောဓတော။ အထ သုဋ္ဌုတရံ အကိရိယဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။

၁-မ ၁-၃၂၉၊ သံ ၁-၂၆၆၊ ခု ၁-၇၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-မ ၁-၃၃၁၊ သံ ၁-၂၆၆၊ ခု ၁-၇၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Paccayato cassa udayadassanena anattalakkhaṇaṁ pākaṭaṁ hoti dhammānaṁ nirīhakattapaccayapaṭibaddhavuttitāva bodhato. Khaṇato udayabbayadassanena aniccalakkhaṇaṁ pākaṭaṁ hoti hutvā abhāvāvabodhato, pubbantāparantavivekāvabodhato ca. Dukkhalakkhaṇampi pākaṭaṁ hoti udayabbayehi paṭipīḷanāvabodhato. Sabhāvalakkhaṇampi pākaṭaṁ hoti udayabbayaparicchinnāvabodhato. Sabhāvalakhaṇe saṅkhatalakkhaṇassa tāvakālikattampi pākaṭaṁ hoti udayakkhaṇe vayassa, vayakkhaṇe ca udayassa abhāvāvabodhatoti.

Tassevaṁ pākaṭībhūtasaccapaṭiccasamuppādanayalakkhaṇabhedassa “evaṁ kira nāmime dhammā anuppannapubbā uppajjanti, uppannā nirujjhantī”ti niccanavāva hutvā saṅkhārā upaṭṭhahanti. Na kevalañca niccanavāva, sūriyuggamane ussāvabindu viya udakapubbuḷo viya udake daṇḍarāji viya āragge sāsapo viya vijjuppādo viya ca parittaṭṭhāyino māyāmarīcisupinanta-alātacakkagandhabbanagarapheṇakadali-ādayo viya asārā nissārāti cāpi upaṭṭhahanti. Ettāvatā tena “vayadhammameva uppajjati, uppannañca vayaṁ upetī”ti iminā ākārena samapaññāsa lakkhaṇāni paṭivijjhitvā ṭhitaṁ udayabbayānupassanā nāma paṭhamaṁ taruṇavipassanāñāṇaṁ adhigataṁ hoti, yassādhigamā “āraddhavipassako”ti saṅkhaṁ gacchati. Imasmiṁ ñāṇe ṭhitassa obhāsādayo dasa vipassanūpakkilesā uppajjanti, yesaṁ uppattiyā akusalo yogāvacaro tesu maggañāṇasaññī hutvā amaggameva “maggo”ti gaṇhāti, upakkilesajaṭājaṭito ca hoti. Kusalo pana yogāvacaro tesu vipassanaṁ āropento upakkilesajaṭaṁ vijaṭetvā “ete dhammā na maggo, upakkilesavimuttaṁ pana vīthipaṭipannaṁ vipassanāñāṇaṁ maggo”ti maggañca amaggañca vavatthapeti. Tassevaṁ maggañca amaggañca ñatvā ṭhitaṁ ñāṇaṁ maggāmaggañāṇadassanavisuddhi nāma.

Ettāvatā ca pana tena catunnaṁ saccānaṁ vavatthānaṁ kataṁ hoti. Kathaṁ? Nāmarūpapariggahe sati paccayapariggahasambhavato dhammaṭṭhitiñāṇavacaneneva vuttena diṭṭhivisuddhisaṅkhātena nāmarūpavavatthāpanena[1] dukkhasaccassa vavatthānaṁ kataṁ hoti, kaṅkhāvitaraṇavisuddhisaṅkhātena paccayapariggahaṇena samudayasaccassa vavatthānaṁ, udayabbayānupassanena ca khaṇato udayabbayadassanena

1. Nāmarūpavavatthānena (Sī)

ပစ္စယတော စဿ ဥဒယဒဿနေန အနတ္တလက္ခဏံ ပါကဋံ ဟောတိ ဓမ္မာနံ နိရီဟကတ္တပစ္စယပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတာဝဗောဓတော။ ခဏတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေန အနိစ္စလက္ခဏံ ပါကဋံ ဟောတိ ဟုတွာ အဘာဝါဝဗောဓတော, ပုဗ္ဗန္တာပရန္တဝိဝေကာဝဗောဓတော စ။ ဒုက္ခလက္ခဏမ္ပိ ပါကဋံ ဟောတိ ဥဒယဗ္ဗယေဟိ ပဋိပီဠနာဝဗောဓတော။ သဘာဝလက္ခဏမ္ပိ ပါကဋံ ဟောတိ ဥဒယဗ္ဗယပရိစ္ဆိန္နာဝဗောဓတော။ သဘာဝလက္ခဏေ သင်္ခတလက္ခဏဿ တာဝကာလိကတ္တမ္ပိ ပါကဋံ ဟောတိ ဥဒယက္ခဏေ ဝယဿ, ဝယက္ခဏေ စ ဥဒယဿ အဘာဝါဝဗောဓတောတိ။

တဿေဝံ ပါကဋီဘူတသစ္စပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနယလက္ခဏဘေဒဿ ''ဧဝံ ကိရ နာမိမေ ဓမ္မာ အနုပ္ပန္နပုဗ္ဗာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ နိရုဇ္ဈန္တီ''တိ နိစ္စနဝါဝ ဟုတွာ သင်္ခါရာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ နိစ္စနဝါဝ၊ သူရိယုဂ္ဂမနေ ဥဿာဝဗိန္ဒု ဝိယ ဥဒကပုဗ္ဗုဠော ဝိယ ဥဒကေ ဒဏ္ဍရာဇိ ဝိယ အာရဂ္ဂေ သာသပေါ ဝိယ ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒေါ ဝိယ စ ပရိတ္တဋ္ဌာယိနော မာယာမရီစိသုပိနန္တအလာတစက္ကဂန္ဓဗ္ဗနဂရဖေဏကဒလိအာဒယော ဝိယ အသာရာ နိဿာရာတိ စာပိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ ဧတ္တာဝတာ တေန “ဝယဓမ္မမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဥပ္ပန္နဉ္စ ဝယံ ဥပေတီ”တိ ဣမိနာ အာကာရေန သမပညာသ လက္ခဏာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဌိတံ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာ နာမ ပဌမံ တရုဏဝိပဿနာဉာဏံ အဓိဂတံ ဟောတိ၊ ယဿာဓိဂမာ “အာရဒ္ဓဝိပဿကော”တိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ဣမသ္မိံ ဉာဏေ ဌိတဿ ဩဘာသာဒယော ဒသ ဝိပဿနူပက္ကိလေသာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ယေသံ ဥပ္ပတ္တိယာ အကုသလော ယောဂါဝစရော တေသု မဂ္ဂဉာဏသညီ ဟုတွာ အမဂ္ဂမေဝ “မဂ္ဂေါ”တိ ဂဏှာတိ၊ ဥပက္ကိလေသဇဋာဇဋိတော စ ဟောတိ။ ကုသလော ပန ယောဂါဝစရော တေသု ဝိပဿနံ အာရောပေန္တော ဥပက္ကိလေသဇဋံ ဝိဇဋေတွာ “ဧတေ ဓမ္မာ န မဂ္ဂေါ၊ ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တံ ပန ဝီထိပဋိပန္နံ ဝိပဿနာဉာဏံ မဂ္ဂေါ”တိ မဂ္ဂဉ္စ အမဂ္ဂဉ္စ ဝဝတ္ထပေတိ။ တဿေဝံ မဂ္ဂဉ္စ အမဂ္ဂဉ္စ ဉတွာ ဌိတံ ဉာဏံ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ နာမ။

ဧတ္တာဝတာ စ ပန တေန စတုန္နံ သစ္စာနံ ဝဝတ္ထာနံ ကတံ ဟောတိ။ ကထံ? နာမရူပပရိဂ္ဂဟေ သတိ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟသမ္ဘဝတော ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏဝစနေနေဝ ဝုတ္တေန ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိသင်္ခါတေန နာမရူပဝဝတ္ထာပနေန[၁] ဒုက္ခသစ္စဿ ဝဝတ္ထာနံ ကတံ ဟောတိ၊ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိသင်္ခါတေန ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဏေန သမုဒယသစ္စဿ ဝဝတ္ထာနံ, ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနေန စ ခဏတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနေန

၁-နာမရူပဝဝတ္ထာနေန (သီ)

dukkhasaccassa vavatthānaṁ kataṁ, paccayato udayadassanena samudayasaccassa vavatthānaṁ, paccayato vayadassanena nirodhasaccassa vavatthānaṁ, yañcassa udayabbayadassanaṁ, maggovāyaṁ lokikoti tatra sammohavighātato imissañca maggāmaggañāṇadassanavisuddhiyaṁ vipassato sammā maggassa avadhāraṇena maggasaccassa vavatthānaṁ kataṁ. Evaṁ lokiyena tāva ñāṇena catunnaṁ saccānaṁ vavatthānaṁ kataṁ. Evaṁ lokiyena tāva ñāṇena catunnaṁ saccānaṁ vavatthānaṁ kataṁ hotīti.

Udayabbayañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Bhaṅgānupassanāñāṇaniddesavaṇṇanā

51. So udayabbayānupassanāyaṁ ṭhito yogāvacaro maggāmaggavavatthāpanena upakkilesavimuttaṁ vīthipaṭipannaṁ udayabbayānupassanāñāṇaṁ “maggo”ti ñatvā tilakkhaṇasallakkhaṇena tasseva maggassa suvisadakaraṇatthaṁ puna udayabbayānupassanaṁ ārabhitvā udayabbayena paricchinne saṅkhāre aniccādito vipassati. Evaṁ tassa taṁ ñāṇaṁ tikkhaṁ hutvā vahati, saṅkhārā lahuṁ upaṭṭhahanti, ñāṇe tikkhe vahante saṅkhāresu lahuṁ upaṭṭhahantesu uppādaṁ atikkamitvā bhaṅge eva sati santiṭṭhati. Nirodhādhimuttattā vā udayaṁ pahāya bhaṅgeyeva satiṁ upaṭṭhapeti, etasmiṁ ṭhāne bhaṅgānupassanāñāṇaṁ uppajjati. Idāni tassa ñāṇassa niddese **rūpārammaṇatā cittaṁ uppajjitvā bhijjatī**ti rūpārammaṇaṁ cittaṁ uppajjitvā bhijjati. Atha vā rūpārammaṇabhāve cittaṁ uppajjitvā bhijjatīti attho. **Taṁ ārammaṇaṁ paṭisaṅkhā**ti taṁ rūpārammaṇaṁ paṭisaṅkhāya jānitvā, khayato vayato disvāti attho. **Tassa cittassa bhaṅgaṁ anupassatī**ti yena cittena taṁ rūpārammaṇaṁ khayato vayato diṭṭhaṁ, tassa cittassa aparena cittena bhaṅgaṁ anupassatīti attho. Tenāhu porāṇā “ñātañca ñāṇañca ubho vipassatī”ti. **Cittan**ti cettha sasampayuttacittaṁ[1] adhippetaṁ.

Anupassatīti anu anu passati, anekehi ākārehi punappunaṁ passatīti attho. Tenāha **anupassatīti kathaṁ anupassati, aniccato**

---

1. Sampayuttaṁ cittaṁ (Sī), sampayuttacittaṁ (Syā)

ဒုက္ခသစ္စဿ ဝဝတ္ထာနံ ကတံ၊ ပစ္စယတော ဥဒယဒဿနေန သမုဒယသစ္စဿ ဝဝတ္ထာနံ၊ ပစ္စယတော ဝယဒဿနေန နိရောဓသစ္စဿ ဝဝတ္ထာနံ၊ ယဉ္စဿ ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ၊ မဂ္ဂေါဝါယံ လောကိကောတိ တတြ သမ္မောဟဝိဃာတတော ဣမိဿဉ္စ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိယံ ဝိပဿတော သမ္မာ မဂ္ဂဿ အဝဓာရဏေန မဂ္ဂသစ္စဿ ဝဝတ္ထာနံ ကတံ။ ဧဝံ လောကိယေန တာဝ ဉာဏေန စတုန္နံ သစ္စာနံ ဝဝတ္ထာနံ ကတံ ဟောတီတိ။

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၅၁။ သော ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာယံ ဌိတော ယောဂါဝစရော မဂ္ဂါမဂ္ဂဝဝတ္ထာပနေန ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တံ ဝီထိပဋိပန္နံ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏံ “မဂ္ဂေါ”တိ ဉတွာ တိလက္ခဏသလ္လက္ခဏေန တဿေဝ မဂ္ဂဿ သုဝိသဒကရဏတ္ထံ ပုန ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနံ အာရဘိတွာ ဥဒယဗ္ဗယေန ပရိစ္ဆိန္နေ သင်္ခါရေ အနိစ္စာဒိတော ဝိပဿတိ။ ဧဝံ တဿ တံ ဉာဏံ တိက္ခံ ဟုတွာ ဝဟတိ၊ သင်္ခါရာ လဟုံ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ဉာဏေ တိက္ခေ ဝဟန္တေ သင်္ခါရေသု လဟုံ ဥပဋ္ဌဟန္တေသု ဥပ္ပါဒံ အတိက္ကမိတွာ ဘင်္ဂေ ဧဝ သတိ သန္တိဋ္ဌတိ။ နိရောဓာဓိမုတ္တတ္တာ ဝါ ဥဒယံ ပဟာယ ဘင်္ဂေယေဝ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတိ၊ ဧတသ္မိံ ဌာနေ ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဒါနိ တဿ ဉာဏဿ နိဒ္ဒေသေ **ရူပါရမ္မဏတာ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဘိဇ္ဇတီ**တိ ရူပါရမ္မဏံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဘိဇ္ဇတိ။ အထ ဝါ ရူပါရမ္မဏဘာဝေ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဘိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **တံ အာရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါ**တိ တံ ရူပါရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါယ ဇာနိတွာ၊ ခယတော ဝယတော ဒိသွာတိ အတ္ထော။ **တဿ စိတ္တဿ ဘင်္ဂံ အနုပဿတီ**တိ ယေန စိတ္တေန တံ ရူပါရမ္မဏံ ခယတော ဝယတော ဒိဋ္ဌံ၊ တဿ စိတ္တဿ အပရေန စိတ္တေန ဘင်္ဂံ အနုပဿတီတိ အတ္ထော။ တေနာဟု ပေါရာဏာ “ဉာတဉ္စ ဉာဏဉ္စ ဥဘော ဝိပဿတီ”တိ။ **စိတ္တ**န္တိ စေတ္ထ သသမ္ပယုတ္တစိတ္တံ[၁] အဓိပ္ပေတံ။

အနုပဿတီတိ အနု အနု ပဿတိ၊ အနေကေဟိ အာကာရေဟိ ပုနပ္ပုနံ ပဿတီတိ အတ္ထော။ တေနာဟ **အနုပဿတီတိ ကထံ အနုပဿတိ၊ အနိစ္စတော**

၁-သမ္ပယုတ္တံ စိတ္တံ (သီ)၊ သမ္ပယုတ္တစိတ္တံ (သျာ)

anupassatīti-ādi. Tattha yasmā bhaṅgo nāma aniccatāya paramā koṭi, tasmā bhaṅgānupassako yogāvacaro sabbaṁ rūpagataṁ aniccato anupassati, no niccato. Tato aniccassa dukkhattā dukkhassa ca anattattā tadeva dukkhato anupassati, no sukhato. Anattato anupassati, no attato. Yasmā pana yaṁ aniccaṁ dukkhamanattā, na taṁ abhinanditabbaṁ. Yañca na abhinanditabbaṁ, na tattha rajjitabbaṁ. Tasmā esa tasmiṁ bhaṅgānupassanānusārena “aniccaṁ dukkhamanattā”ti diṭṭhe rūpagate nibbindati, no nandati. Virajjati, no rajjati. So evaṁ virajjanto lokikeneva tāva ñāṇena rāgaṁ nirodheti, no samudeti, samudayaṁ na karotīti attho. Atha vā so evaṁ viratto yathā diṭṭhaṁ rūpagataṁ, tathā adiṭṭhampi anvayañāṇavasena nirodheti, no samudeti. Nirodhatova manasi karoti, nirodhamevassa passati, no samudayanti attho. So evaṁ paṭipanno paṭinissajjati, no ādiyati. Kiṁ vuttaṁ hoti? Ayampi hi aniccādi-anupassanā tadaṅgavasena saddhiṁ khandhābhisaṅkhārehi kilesānaṁ pariccajanato, saṅkhatadosadassanena ca tabbiparīte nibbāne tanninnatāya pakkhandanato pariccāgapaṭinissaggo ceva pakkhandanapaṭinissaggo cāti vuccati. Tasmā tāya samannāgato bhikkhu yathāvuttena nayena kilese ca pariccajati, nibbāne ca pakkhandati. Nāpi nibbattanavasena kilese ādiyati, na adosadassitāvasena saṅkhatārammaṇaṁ. Tena vuccati **paṭinissajjati, no ādiyatī**ti.

52. Idānissa tehi ñāṇehi yesaṁ dhammānaṁ pahānaṁ hoti, taṁ dassetuṁ **aniccato anupassanto niccasaññaṁ pajahatī**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **nandin**ti sappītikaṁ taṇhaṁ. **Rāgan**ti sesaṁ taṇhaṁ. **Samudayan**ti rāgassa uppattiṁ. Atha vā rūpagatassa udayaṁ. **Ādānan**ti nibbattanavasena kilesānaṁ ādānaṁ. Vedanārammaṇatāti-ādīni idha ca heṭṭhā ca vuttanayeneva veditabbāni.

Gāthāsu pana **vatthusaṅkamanā**ti rūpādīsu ekekassa bhaṅgaṁ disvā puna yena cittena bhaṅgo diṭṭho, tassāpi bhaṅgadassanavasena purimavatthuto aññavatthusaṅkamanā. **Paññāya ca vivaṭṭanā**ti udayaṁ pahāya vaye santiṭṭhanā. **Āvajjanā balañcevā**ti rūpādīsu ekekassa bhaṅgaṁ disvā puna bhaṅgārammaṇassa cittassa bhaṅgadassanatthaṁ anantarameva āvajjanasamatthatā. **Paṭisaṅkhā**

အနုပဿတီတိအာဒိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဘင်္ဂေါ နာမ အနိစ္စတာယ ပရမာ ကောဋိ၊ တသ္မာ ဘင်္ဂါနုပဿကော ယောဂါဝစရော သဗ္ဗံ ရူပဂတံ အနိစ္စတော အနုပဿတိ၊ နော နိစ္စတော။ တတော အနိစ္စဿ ဒုက္ခတ္တာ ဒုက္ခဿ စ အနတ္တတ္တာ တဒေဝ ဒုက္ခတော အနုပဿတိ၊ နော သုခတော။ အနတ္တတော အနုပဿတိ၊ နော အတ္တတော။ ယသ္မာ ပန ယံ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ၊ န တံ အဘိနန္ဒိတဗ္ဗံ။ ယဉ္စ န အဘိနန္ဒိတဗ္ဗံ၊ န တတ္ထ ရဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ တသ္မာ ဧသ တသ္မိံ ဘင်္ဂါနုပဿနာနုသာရေန “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ ဒိဋ္ဌေ ရူပဂတေ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ နော နန္ဒတိ။ ဝိရဇ္ဇတိ၊ နော ရဇ္ဇတိ။ သော ဧဝံ ဝိရဇ္ဇန္တော လောကိကေနေဝ တာဝ ဉာဏေန ရာဂံ နိရောဓေတိ၊ နော သမုဒေတိ၊ သမုဒယံ န ကရောတီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ သော ဧဝံ ဝိရတ္တော ယထာ ဒိဋ္ဌံ ရူပဂတံ၊ တထာ အဒိဋ္ဌမ္ပိ အန္ဝယဉာဏဝသေန နိရောဓေတိ၊ နော သမုဒေတိ။ နိရောဓတောဝ မနသိ ကရောတိ၊ နိရောဓမေဝဿ ပဿတိ၊ နော သမုဒယန္တိ အတ္ထော။ သော ဧဝံ ပဋိပန္နော ပဋိနိဿဇ္ဇတိ၊ နော အာဒိယတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? အယမ္ပိ ဟိ အနိစ္စာဒိအနုပဿနာ တဒင်္ဂဝသေန သဒ္ဓိံ ခန္ဓာဘိသင်္ခါရေဟိ ကိလေသာနံ ပရိစ္စဇနတော, သင်္ခတဒေါသဒဿနေန စ တဗ္ဗိပရီတေ နိဗ္ဗာနေ တန္နိန္နတာယ ပက္ခန္ဒနတော ပရိစ္စာဂပဋိနိဿဂ္ဂေါ စေဝ ပက္ခန္ဒနပဋိနိဿဂ္ဂေါ စာတိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ တာယ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု ယထာဝုတ္တေန နယေန ကိလေသေ စ ပရိစ္စဇတိ၊ နိဗ္ဗာနေ စ ပက္ခန္ဒတိ။ နာပိ နိဗ္ဗတ္တနဝသေန ကိလေသေ အာဒိယတိ၊ န အဒေါသဒဿိတာဝသေန သင်္ခတာရမ္မဏံ။ တေန ဝုစ္စတိ **ပဋိနိဿဇ္ဇတိ၊ နော အာဒိယတီ**တိ။

၅၂။ ဣဒါနိဿ တေဟိ ဉာဏေဟိ ယေသံ ဓမ္မာနံ ပဟာနံ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **အနိစ္စတော အနုပဿန္တော နိစ္စသညံ ပဇဟတီ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **နန္ဒိ**န္တိ သပ္ပီတိကံ တဏှံ။ **ရာဂ**န္တိ သေသံ တဏှံ။ **သမုဒယ**န္တိ ရာဂဿ ဥပ္ပတ္တိံ။ အထ ဝါ ရူပဂတဿ ဥဒယံ။ **အာဒါန**န္တိ နိဗ္ဗတ္တနဝသေန ကိလေသာနံ အာဒါနံ။ ဝေဒနာရမ္မဏတာတိအာဒီနိ ဣဓ စ ဟေဋ္ဌာ စ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ဂါထာသု ပန **ဝတ္ထုသင်္ကမနာ**တိ ရူပါဒီသု ဧကေကဿ ဘင်္ဂံ ဒိသွာ ပုန ယေန စိတ္တေန ဘင်္ဂေါ ဒိဋ္ဌော၊ တဿာပိ ဘင်္ဂဒဿနဝသေန ပုရိမဝတ္ထုတော အညဝတ္ထုသင်္ကမနာ။ **ပညာယ စ ဝိဝဋ္ဋနာ**တိ ဥဒယံ ပဟာယ ဝယေ သန္တိဋ္ဌနာ။ **အာဝဇ္ဇနာ ဗလဉ္စေဝါ**တိ ရူပါဒီသု ဧကေကဿ ဘင်္ဂံ ဒိသွာ ပုန ဘင်္ဂါရမ္မဏဿ စိတ္တဿ ဘင်္ဂဒဿနတ္ထံ အနန္တရမေဝ အာဝဇ္ဇနသမတ္ထတာ။ **ပဋိသင်္ခါ**

vipassanāti esā ārammaṇapaṭisaṅkhā bhaṅgānupassanā nāma. **Ārammaṇa-anvayena ubho ekavavatthanā**hi[1] paccakkhato diṭṭhassa ārammaṇassa anvayena anugamanena yathā idaṁ, tathā atītepi saṅkhāragataṁ bhijji, anāgatepi bhijjissatīti evaṁ ubhinnaṁ ekasabhāvenava vavatthāpananti attho. Vuttampi cetaṁ porāṇehi—

> "Saṁvijjamānamhi visuddhadassano,
> Tadanvayaṁ neti atītanāgate.
> Sabbepi saṅkhāragatā palokino,
> Ussāvabindū suriyeva uggate"ti.

Nirodhe adhimuttatāti evaṁ ubhinnaṁ bhaṅgavasena ekavavatthānaṁ katvā tasmiṁyeva bhaṅgasaṅkhāte nirodhe adhimuttatā taggarutā tanninnatā tapponatā tappabbhāratāti attho. **Vayalakkhaṇavipassanā**ti esā vayalakkhaṇavipassanā nāmāti vuttaṁ hoti. **Ārammaṇañca paṭisaṅkhā**ti purimañca rūpādi-ārammaṇaṁ jānitvā. **Bhaṅgañca anupassatī**ti tassārammaṇassa bhaṅgaṁ disvā tadārammaṇassa cittassa ca bhaṅgaṁ anupassati. **Suññato ca upaṭṭhānan**ti tassevaṁ bhaṅgamanupassato "saṅkhārāva bhijjanti, tesaṁ bhedo maraṇaṁ, na añño koci atthī"ti suññato upaṭṭhānaṁ ijjhati. Tenāhu porāṇā—

> "Khandhā nirujjhanti na catthi añño,
> Khandhāna bhedo maraṇanti vuccati.
> Tasaṁ khayaṁ passati appamatto,
> Maṇiṁva vijjhaṁ vajirena yoniso"ti.

Adhipaññā vipassanāti yā ca ārammaṇapaṭisaṅkhā, yā ca bhaṅgānupassanā, yañca suññato upaṭṭhānaṁ, ayaṁ adhipaññā vipassanā nāmāti vuttaṁ hoti. **Kusalo tīsu anupassanāsū**ti aniccānupassanādīsu tīsu cheko bhikkhu. **Catasso ca**[2] **vipassanāsū**ti nibbidādīsu ca catūsu vipassanāsu. **Tayo upaṭṭhāne kusalatā**ti khayato vayato suññatoti imasmiṁ ca tividhe upaṭṭhāne kusalatāya. **Nānādiṭṭhīsu na kampatī**ti

---

1. Ekavavatthānāti (Sī, Syā) 2. Catūsu (Syā)

ဝိပဿနာတိ ဧသာ အာရမ္မဏပဋိသင်္ခါ ဘင်္ဂါနုပဿနာ နာမ။ **အာရမ္မဏ-အန္ဝယေန ဥဘော ဧကဝဝတ္ထနာ**တိ[၁] ပစ္စက္ခတော ဒိဋ္ဌဿ အာရမ္မဏဿ အန္ဝယေန အနုဂမနေန ယထာ ဣဒံ၊ တထာ အတီတေပိ သင်္ခါရဂတံ ဘိဇ္ဇိ၊ အနာဂတေပိ ဘိဇ္ဇိဿတီတိ ဧဝံ ဥဘိန္နံ ဧကသဘာဝေနေဝ ဝဝတ္ထာပနန္တိ အတ္ထော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ပေါရာဏေဟိ—

> “သံဝိဇ္ဇမာနမှိ ဝိသုဒ္ဓဒဿနော၊
> တဒန္ဝယံ နေတိ အတီတနာဂတေ။
> သဗ္ဗေပိ သင်္ခါရဂတာ ပလောကိနော၊
> ဥဿာဝဗိန္ဒူ သုရိယေဝ ဥဂ္ဂတေ”တိ။

နိရောဓေ အဓိမုတ္တတာတိ ဧဝံ ဥဘိန္နံ ဘင်္ဂဝသေန ဧကဝဝတ္ထာနံ ကတွာ တသ္မိံယေဝ ဘင်္ဂသင်္ခါတေ နိရောဓေ အဓိမုတ္တတာ တဂ္ဂရုတာ တန္နိန္နတာ တပ္ပေါဏတာ တပ္ပဗ္ဘာရတာတိ အတ္ထော။ **ဝယလက္ခဏဝိပဿနာ**တိ ဧသာ ဝယလက္ခဏဝိပဿနာ နာမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အာရမ္မဏဉ္စ ပဋိသင်္ခါ**တိ ပုရိမဉ္စ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ ဇာနိတွာ။ **ဘင်္ဂဉ္စ အနုပဿတီ**တိ တဿာရမ္မဏဿ ဘင်္ဂံ ဒိသွာ တဒါရမ္မဏဿ စိတ္တဿ စ ဘင်္ဂံ အနုပဿတိ။ **သုညတော စ ဥပဋ္ဌာန**န္တိ တဿေဝံ ဘင်္ဂမနုပဿတော “သင်္ခါရာဝ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ တေသံ ဘေဒေါ မရဏံ၊ န အညော ကောစိ အတ္ထီ”တိ သုညတော ဥပဋ္ဌာနံ ဣဇ္ဈတိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

> “ခန္ဓာ နိရုဇ္ဈန္တိ န စတ္ထိ အညော၊
> ခန္ဓာန ဘေဒေါ မရဏန္တိ ဝုစ္စတိ။
> တေသံ ခယံ ပဿတိ အပ္ပမတ္တော၊
> မဏိံဝ ဝိဇ္ဈံ ဝဇိရေန ယောနိသော”တိ။

အဓိပညာ ဝိပဿနာတိ ယာ စ အာရမ္မဏပဋိသင်္ခါ, ယာ စ ဘင်္ဂါနုပဿနာ, ယဉ္စ သုညတော ဥပဋ္ဌာနံ၊ အယံ အဓိပညာ ဝိပဿနာ နာမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကုသလော တီသု အနုပဿနာသူ**တိ အနိစ္စာနုပဿနာဒီသု တီသု ဆေကော ဘိက္ခု။ **စတဿော စ**[၂] **ဝိပဿနာသူ**တိ နိဗ္ဗိဒါဒီသု စ စတူသု ဝိပဿနာသု။ **တယော ဥပဋ္ဌာနေ ကုသလတာ**တိ ခယတော ဝယတော သုညတောတိ ဣမသ္မိံ စ တိဝိဓေ ဥပဋ္ဌာနေ ကုသလတာယ။ **နာနာဒိဋ္ဌီသု န ကမ္ပတီ**တိ

၁-ဧကဝဝတ္ထာနာတိ (သီ၊ သျာ) ၂-စတူသု (သျာ)

sassataditthi-ādīsu nānappakārāsu ditthīsu na vedhati. So evaṁ avedhamāno “aniruddhameva nirujjhati, abhinnameva bhijjatī”ti pavattamanasikāro dubbalabhājanassa viya bhijjamānassa, sukhumarajasseva vippakiriyamānassa, tilānaṁ viya bhajjiyamānānaṁ sabbasaṅkhārānaṁ uppādaṭṭhitipavattanimittaṁ vissajjetvā bhedameva passati. So yathā nāma cakkhumā puriso pokkharaṇītīre vā nadītīre vā ṭhito thūlaphusitake deve vassante udakapiṭṭhe mahantamahantāni udakapubbuḷāni uppajjitvā uppajjitvā sīghaṁ sīghaṁ bhijjamānāni passeyya, evameva sabbe saṅkhārā bhijjanti bhijjantīti passati. Evarūpaṁ hi yogāvacaraṁ sandhāya vuttaṁ Bhagavatā—

“Yathā pubbuḷakaṁ passe, yathā passe parīcikaṁ.
Evaṁ lokaṁ avekkhantaṁ, maccurājā na passatī”ti[1].

Tassevaṁ “sabbe saṅkhārā bhijjanti bhijjantī”ti abhiṇhaṁ passato aṭṭhānisaṁsaparivāraṁ bhaṅgānupassanāñāṇaṁ balappattaṁ hoti. Tatrime aṭṭhānisaṁsā—bhavadiṭṭhippahānaṁ jīvitanikantipariccāgo sadāyuttapayuttatā visuddhājīvitā[2] ussukkappahānaṁ vigatabhayatā khantisoraccapaṭilābho aratiratisahanatāti. Tenāhu porāṇā—

“Imāni aṭṭhagguṇamuttamāni,
Disvā tahiṁ sammasatī punappunaṁ.
Ādittacelassirasūpamo Muni,
Bhaṅgānupassī amatassa pattiyā”ti.

Bhaṅgānupassanāñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Ādīnavañāṇaniddesavaṇṇanā

53. Ādīnavañāṇaniddese **uppādo**ti purimakammapaccayā idha uppatti. **Pavattan**ti tathā-uppannassa pavatti. **Nimittan**ti sabbampi saṅkhāranimittaṁ. **Āyūhanā**ti āyatiṁ paṭisandhihetubhūtaṁ kammaṁ. **Paṭisandhī**ti āyatiṁ uppatti. **Gatī**ti yāya gatiyā sā paṭisandhi hoti. **Nibbattī**ti khandhānaṁ nibbattanaṁ. **Upapattī**ti “samāpannassa vā upapannassa vā”ti[3] evaṁ vuttā

1. Khu 1. 39 piṭṭhe. 2. Visuddhājīvatā (Syā, Ka) 3. Abhi 1. 253 piṭṭhe.

သဿတဒိဋ္ဌိအာဒီသု နာနပ္ပကာရာသု ဒိဋ္ဌီသု န ဝေဓတိ။ သော ဧဝံ အဝေဓမာနော “အနိရုဒ္ဓမေဝ နိရုဇ္ဈတိ၊ အဘိန္နမေဝ ဘိဇ္ဇတီ”တိ ပဝတ္တမနသိကာရော ဒုဗ္ဗလဘာဇနဿ ဝိယ ဘိဇ္ဇမာနဿ, သုခုမရဇဿေဝ ဝိပ္ပကိရိယမာနဿ, တိလာနံ ဝိယ ဘဇ္ဇိယမာနာနံ သဗ္ဗသင်္ခါရာနံ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိပဝတ္တနိမိတ္တံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဘေဒမေဝ ပဿတိ။ သော ယထာ နာမ စက္ခုမာ ပုရိသော ပေါက္ခရဏီတီရေ ဝါ နဒီတီရေ ဝါ ဌိတော ထူလဖုသိတကေ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကပိဋ္ဌေ မဟန္တမဟန္တာနိ ဥဒကပုဗ္ဗုဠာနိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ သီဃံ သီဃံ ဘိဇ္ဇမာနာနိ ပဿေယျ၊ ဧဝမေဝ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဘိဇ္ဇန္တိ ဘိဇ္ဇန္တီတိ ပဿတိ။ ဧဝရူပံ ဟိ ယောဂါဝစရံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ—

“ယထာ ပုဗ္ဗုဠကံ ပဿေ၊ ယထာ ပဿေ မရီစိကံ။
ဧဝံ လောကံ အဝေက္ခန္တံ၊ မစ္စုရာဇာ န ပဿတီ”တိ[၁]။

တဿေဝံ “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဘိဇ္ဇန္တိ ဘိဇ္ဇန္တီ”တိ အဘိဏှံ ပဿတော အဋ္ဌာနိသံသပရိဝါရံ ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏံ ဗလပ္ပတ္တံ ဟောတိ။ တတြိမေ အဋ္ဌာနိသံသာ—ဘဝဒိဋ္ဌိပ္ပဟာနံ ဇီဝိတနိကန္တိပရိစ္စာဂေါ သဒါယုတ္တပယုတ္တတာ ဝိသုဒ္ဓါဇီဝိတာ[၂] ဥဿုက္ကပ္ပဟာနံ ဝိဂတဘယတာ ခန္တိသောရစ္စပဋိလာဘော အရတိရတိသဟနတာတိ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ—

“ဣမာနိ အဋ္ဌဂ္ဂုဏမုတ္တမာနိ၊
ဒိသွာ တဟိံ သမ္မသတီ ပုနပ္ပုနံ။
အာဒိတ္တစေလဿိရသူပမော မုနိ၊
ဘင်္ဂါနုပဿီ အမတဿ ပတ္တိယာ”တိ။

ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-အာဒီနဝဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၅၃။ အာဒီနဝဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ဥပ္ပါဒေါ**တိ ပုရိမကမ္မပစ္စယာ ဣဓ ဥပ္ပတ္တိ။ **ပဝတ္တန္တိ** တထာဥပ္ပန္နဿ ပဝတ္တိ။ **နိမိတ္တန္တိ** သဗ္ဗမ္ပိ သင်္ခါရနိမိတ္တံ။ **အာယူဟနာ**တိ အာယတိံ ပဋိသန္ဓိဟေတုဘူတံ ကမ္မံ။ **ပဋိသန္ဓီ**တိ အာယတိံ ဥပ္ပတ္တိ။ **ဂတီ**တိ ယာယ ဂတိယာ သာ ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ။ **နိဗ္ဗတ္တီ**တိ ခန္ဓာနံ နိဗ္ဗတ္တနံ။ **ဥပပတ္တီ**တိ “သမာပန္နဿ ဝါ ဥပပန္နဿ ဝါ”တိ[၃] ဧဝံ ဝုတ္တာ

၁-ခု ၁-၃၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိသုဒ္ဓါဇီဝတာ (သျာ၊ က) ၃-အဘိ ၁-၂၅၃-ပိဋ္ဌေ။

vipākappavatti. **Jātī**ti jarādīnaṁ paccayabhūtā bhavapaccayā jāti. Nippariyāyato tattha tattha nibbattamānānaṁ sattānaṁ ye ye khandhā pātubhavanti, tesaṁ paṭhamapātubhāvo jāti. **Jarā**ti khaṇḍiccādisammato santatiyaṁ ekabhavapariyāpannakhandhasantānassa purāṇabhāvo. **Soko**ti ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa cittasantāpo. **Paridevo**ti ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa vacīpalāpo. **Upāyāso**ti bhuso āyāso, ñātibyasanādīhi phuṭṭhassa adhimattacetodukkhappabhāvito dosoyeva. Ettha ca uppādādayo pañceva ādīnavañāṇassa vatthuvasena vuttā, sesā tesaṁ vevacanavasena. “Nibbatti jātī”ti idaṁ hi dvayaṁ uppādassa ceva paṭisandhiyā ca vevacanaṁ, “gati upapattī”ti idaṁ dvayaṁ pavattassa, jarādayo nimittassāti. Tenāha—

“Uppādañca pavattañca, nimittaṁ dukkhanti passati.
Āyūhanaṁ paṭisandhiṁ, ñāṇaṁ ādinave idan”ti ca.
“Idaṁ ādīnave ñāṇaṁ, pañca ṭhānesu jāyatī”ti ca.

sabbapadesu ca **bhayanti** iccetassa vacanassa bhayaṁ itīti padacchedo. **Bhayan**ti pīḷāyogato sappaṭibhayatāya bhayaṁ. **Itī**ti bhayatupaṭṭhānassa kāraṇaniddeso.

Anuppādo khemanti santipade ñāṇanti-ādi pana ādīnavañāṇassa paṭipakkhañāṇadassanatthaṁ vuttaṁ. Bhayatupaṭṭhānena vā ādīnavaṁ disvā ubbiggahadayānaṁ abhayampi atthi khemaṁ nirādīnavanti assāsajananatthampi etaṁ vuttaṁ, yasmā vā yassa uppādādayo bhayato sūpaṭṭhitā honti, tassa tappaṭipakkhaninnaṁ cittaṁ hoti, tasmā bhayatupaṭṭhānavasena siddhassa ādīnavañāṇassa ānisaṁsadassanatthampetaṁ vuttanti veditabbaṁ. **Anuppādo appavattan**ti-ādi nibbānameva. **Santipade**ti santikoṭṭhāse, nibbāneti attho. Anussavavasenāpi hi santipadanti nāmamattaṁ gahetvā uppannaṁ ñāṇampi “santipade ñāṇan”ti vuttaṁ.

Uppādo bhayaṁ, anuppādo khemanti-ādi vipakkhapaṭipakkhavasena ubhayaṁ samāsetvā uppajjamānaṁ ñāṇaṁ gahetvā vuttaṁ. Ettha ca yaṁ bhayaṁ, taṁ yasmā niyamato dukkhaṁ. Yañca dukkhaṁ, taṁ vaṭṭāmisalokāmisakilesāmisehi avippamuttattā sāmisameva. Yañca sāmisaṁ, taṁ saṅkhāramattameva.

ဝိပါကပ္ပဝတ္တိ။ **ဇာတီ**တိ ဇရာဒီနံ ပစ္စယဘူတာ ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ။ နိပ္ပရိယာယတော တတ္ထ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တမာနာနံ သတ္တာနံ ယေ ယေ ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ၊ တေသံ ပဌမပါတုဘာဝေါ ဇာတိ။ **ဇရာ**တိ ခဏ္ဍိစ္စာဒိသမ္မတော သန္တတိယံ ဧကဘဝပရိယာပန္နခန္ဓသန္တာနဿ ပုရာဏဘာဝေါ။ **သောကော**တိ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ စိတ္တသန္တာပေါ။ **ပရိဒေဝေါ**တိ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ ဝစီပလာပေါ။ **ဥပါယာသော**တိ ဘုသော အာယာသော၊ ဉာတိဗျသနာဒီဟိ ဖုဋ္ဌဿ အဓိမတ္တစေတောဒုက္ခပ္ပဘာဝိတော ဒေါသောယေဝ။ ဧတ္ထ စ ဥပ္ပါဒါဒယော ပဉ္စေဝ အာဒီနဝဉာဏဿ ဝတ္ထုဝသေန ဝုတ္တာ၊ သေသာ တေသံ ဝေဝစနဝသေန။ “နိဗ္ဗတ္တိ ဇာတီ”တိ ဣဒံ ဟိ ဒွယံ ဥပ္ပါဒဿ စေဝ ပဋိသန္ဓိယာ စ ဝေဝစနံ၊ “ဂတိ ဥပပတ္တီ”တိ ဣဒံ ဒွယံ ပဝတ္တဿ၊ ဇရာဒယော နိမိတ္တဿာတိ။ တေနာဟ—

“ဥပ္ပါဒဉ္စ ပဝတ္တဉ္စ၊ နိမိတ္တံ ဒုက္ခန္တိ ပဿတိ။
အာယူဟနံ ပဋိသန္ဓိံ၊ ဉာဏံ အာဒီနဝေ ဣဒ”န္တိ စ။
“ဣဒံ အာဒီနဝေ ဉာဏံ၊ ပဉ္စဋ္ဌာနေသု ဇာယတီ”တိ စ။

သဗ္ဗပဒေသု စ **ဘယန္တိ** ဣစ္စေတဿ ဝစနဿ ဘယံ ဣတီတိ ပဒစ္ဆေဒေါ။ **ဘယ**န္တိ ပီဠာယောဂတော သပ္ပဋိဘယတာယ ဘယံ။ **ဣတီ**တိ ဘယတုပဋ္ဌာနဿ ကာရဏနိဒ္ဒေသော။

အနုပ္ပါဒေါ ခေမန္တိ သန္တိပဒေ ဉာဏန္တိအာဒိ ပန အာဒီနဝဉာဏဿ ပဋိပက္ခဉာဏဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဘယတုပဋ္ဌာနေန ဝါ အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဥဗ္ဗိဂ္ဂဟဒယာနံ အဘယမ္ပိ အတ္ထိ ခေမံ နိရာဒီနဝန္တိ အဿာသဇနနတ္ထမ္ပိ ဧတံ ဝုတ္တံ၊ ယသ္မာ ဝါ ယဿ ဥပ္ပါဒါဒယော ဘယတော သူပဋ္ဌိတာ ဟောန္တိ၊ တဿ တပ္ပဋိပက္ခနိန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဘယတုပဋ္ဌာနဝသေန သိဒ္ဓဿ အာဒီနဝဉာဏဿ အာနိသံသဒဿနတ္ထမ္ပေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အနုပ္ပါဒေါ အပ္ပဝတ္တ**န္တိအာဒိ နိဗ္ဗာနမေဝ။ **သန္တိပဒေ**တိ သန္တိကောဋ္ဌာသေ၊ နိဗ္ဗာနေတိ အတ္ထော။ အနုဿဝဝသေနာပိ ဟိ သန္တိပဒန္တိ နာမမတ္တံ ဂဟေတွာ ဥပ္ပန္နံ ဉာဏမ္ပိ “သန္တိပဒေ ဉာဏ”န္တိ ဝုတ္တံ။

ဥပ္ပါဒေါ ဘယံ၊ အနုပ္ပါဒေါ ခေမန္တိအာဒိ ဝိပက္ခပဋိပက္ခဝသေန ဥဘယံ သမာသေတွာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဉာဏံ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ စ ယံ ဘယံ၊ တံ ယသ္မာ နိယမတော ဒုက္ခံ။ ယဉ္စ ဒုက္ခံ၊ တံ ဝဋ္ဋာမိသလောကာမိသကိလေသာမိသေဟိ အဝိပ္ပမုတ္တတ္တာ သာမိသမေဝ။ ယဉ္စ သာမိသံ၊ တံ သင်္ခါရမတ္တမေဝ။

Tasmā **uppādo dukkhanti bhayatupaṭṭhāne paññā ādīnave ñāṇan**ti-ādi vuttaṁ. Evaṁ santepi bhayākārena dukkhākārena sāmisākārena saṅkhārākārenāti evaṁ ākāranānattato pavattivasenettha nānattaṁ veditabbaṁ. Uppādo bhayaṁ, dukkhaṁ, sāmisaṁ, saṅkhārā cāti uppādādiliṅgamanapekkhitvā "netaṁ kho saraṇaṁ khemaṁ, netaṁ saraṇamuttaman"ti-ādīsu[1] viya attano liṅgāpekkhameva vuttaṁ. Saṅkhārāti ca ekattamanapekkhitvā "appaccayā dhammā, asaṅkhatā dhammā"ti-ādīsu[2] viya bahuvacanaṁ kataṁ, uppādādīnaṁ vā saṅkhārekadesattā "uttare pañcālā, dakkhiṇe pañcālā"ti-ādīsu viya bahunnaṁ ekadesepi bahuvacanaṁ katanti veditabbaṁ. **Khemaṁ sukhaṁ nirāmisaṁ nibbānan**ti nibbānameva vuttākārānaṁ paṭipakkhavasena catudhā vuttaṁ. **Dasa ñāṇe pajānātī**ti ādīnave ñāṇaṁ pajānanto uppādādivatthukāni pañca, anuppādādivatthukāni pañcāti dasa ñāṇe pajānāti paṭivijjhati sacchikaroti. **Dvinnaṁ ñāṇānaṁ kusalatā**ti ādīnavañāṇassa ceva santipadañāṇassa cāti imesaṁ dvinnaṁ ñāṇānaṁ kusalatāya. **Nānādiṭṭhīsu na kampatī**ti paramadiṭṭhadhammanibbānādivasena pavattāsu diṭṭhīsu na vedhatīti.

Ādīnavañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Saṅkhārupekkhāñāṇaniddesavaṇṇanā

54. Saṅkhārupekkhāñāṇaniddese **uppādādīni** vuttatthāneva. **Dukkhanti bhayanti sāmisanti saṅkhārā**ti uppādādimuñcanañāṇassa[3] kāraṇavacanāni. Evañca lakkhaṇato saṅkhārupekkhaṁ dassetvā idāni atthato dassetuṁ **uppādo saṅkhārā, te saṅkhāre ajjhupekkhatīti saṅkhārupekkhā**ti-ādimāha. Tattha **saṅkhāre ajjhupekkhatī**ti tassa āraddhavipassakassa vipassanāñāṇena lakkhaṇattayassa diṭṭhattā lakkhaṇavicinane pahīnabyāpārassa āditte viya tayo bhave passato saṅkhāraggahaṇe majjhattassa taṁ vipassanāñāṇaṁ te saṅkhāre visesena ca ikkhati, gahaṇena vajjitañca hutvā ikkhati oloketīti saṅkhārupekkhā nāmāti attho. Yathā loke visesena jayanto adhijayatīti, annena vajjito vasanto upavasatīti vuccati. Puna saṅkhāre aniccādito vipassitvā gahaṇe

1. Khu 1. 41 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 4 piṭṭhe.
3. Uppādādimuñcanassa (Sī), uppādādīni muñcanañāṇassa (Syā)

တသ္မာ **ဥပ္ပါဒေါ ဒုက္ခန္တိ ဘယတုပဋ္ဌာနေ ပညာ အာဒီနဝေ ဉာဏ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သန္တေပိ ဘယာကာရေန ဒုက္ခာကာရေန သာမိသာကာရေန သင်္ခါရာကာရေနာတိ ဧဝံ အာကာရနာနတ္တတော ပဝတ္တိဝသေနေတ္ထ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဥပ္ပါဒေါ ဘယံ၊ ဒုက္ခံ၊ သာမိသံ၊ သင်္ခါရာ စာတိ ဥပ္ပါဒါဒိလိင်္ဂမနပေက္ခိတွာ "နေတံ ခေါ သရဏံ ခေမံ၊ နေတံ သရဏမုတ္တမ"န္တိအာဒီသု[1] ဝိယ အတ္တနော လိင်္ဂါပေက္ခမေဝ ဝုတ္တံ။ သင်္ခါရာတိ စ ဧကတ္တမနပေက္ခိတွာ "အပ္ပစ္စယာ ဓမ္မာ၊ အသင်္ခတာ ဓမ္မာ"တိအာဒီသု[2] ဝိယ ဗဟုဝစနံ ကတံ၊ ဥပ္ပါဒါဒီနံ ဝါ သင်္ခါရေကဒေသတ္တာ "ဥတ္တရေ ပဉ္စာလာ၊ ဒက္ခိဏေ ပဉ္စာလာ"တိအာဒီသု ဝိယ ဗဟုန္နံ ဧကဒေသေပိ ဗဟုဝစနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ခေမံ သုခံ နိရာမိသံ နိဗ္ဗာန**န္တိ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝုတ္တာကာရာနံ ပဋိပက္ခဝသေန စတုဓာ ဝုတ္တံ။ **ဒသ ဉာဏေ ပဇာနာတီ**တိ အာဒီနဝေ ဉာဏံ ပဇာနန္တော ဥပ္ပါဒါဒိဝတ္ထုကာနိ ပဉ္စ, အနုပ္ပါဒါဒိဝတ္ထုကာနိ ပဉ္စာတိ ဒသ ဉာဏေ ပဇာနာတိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ သစ္ဆိကရောတိ။ **ဒွိန္နံ ဉာဏာနံ ကုသလတာ**တိ အာဒီနဝဉာဏဿ စေဝ သန္တိပဒဉာဏဿ စာတိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ဉာဏာနံ ကုသလတာယ။ **နာနာဒိဋ္ဌီသု န ကမ္ပတီ**တိ ပရမဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနာဒိဝသေန ပဝတ္တာသု ဒိဋ္ဌီသု န ဝေဓတီတိ။

အာဒီနဝဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၅၄။ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ဥပ္ပါဒါဒီနိ** ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **ဒုက္ခန္တိ ဘယန္တိ သာမိသန္တိ သင်္ခါရာ**တိ ဥပ္ပါဒါဒိမုဉ္စနဉာဏဿ[3] ကာရဏဝစနာနိ။ ဧဝဉ္စ လက္ခဏတော သင်္ခါရုပေက္ခံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အတ္ထတော ဒဿေတုံ **ဥပ္ပါဒေါ သင်္ခါရာ၊ တေ သင်္ခါရေ အဇ္ဈုပေက္ခတီတိ သင်္ခါရုပေက္ခာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သင်္ခါရေ အဇ္ဈုပေက္ခတီ**တိ တဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကဿ ဝိပဿနာဉာဏေန လက္ခဏတ္တယဿ ဒိဋ္ဌတ္တာ လက္ခဏဝိစိနနေ ပဟီနဗျာပါရဿ အာဒိတ္တေ ဝိယ တယော ဘဝေ ပဿတော သင်္ခါရဂ္ဂဟဏေ မဇ္ဈတ္တဿ တံ ဝိပဿနာဉာဏံ တေ သင်္ခါရေ ဝိသေသေန စ ဣက္ခတိ၊ ဂဟဏေန ဝဇ္ဇိတဉ္စ ဟုတွာ ဣက္ခတိ ဩလောကေတီတိ သင်္ခါရုပေက္ခာ နာမာတိ အတ္ထော။ ယထာ လောကေ ဝိသေသေန ဇယန္တော အဓိဇယတီတိ, အန္နေန ဝဇ္ဇိတော ဝသန္တော ဥပဝသတီတိ ဝုစ္စတိ။ ပုန သင်္ခါရေ အနိစ္စာဒိတော ဝိပဿိတွာ ဂဟဏေ

၁-ခု ၁-၄၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဥပ္ပါဒါဒိမုဉ္စနဿ (သီ)၊ ဥပ္ပါဒါဒီနိ မုဉ္စနဉာဏဿ (သျာ)

majjhattabhāvasaṇṭhitaṁ saṅkhārupekkhampi aniccādito vipassitvā tassāpi saṅkhārupekkhāya gahaṇe majjhattākārasaṇṭhitāya saṅkhārupekkhāya sabbhāvato **ye ca saṅkhārā yā ca upekkhā**ti-ādi vuttaṁ.

55. Idānisaṅkhārupekkhāya cittābhinīhārabhedaṁ dassetuṁ **katihākārehī**ti-ādimāha. Tattha **saṅkhārupekkhāyā**ti bhummavacanaṁ. **Cittassa abhinīhāro**ti saṅkhārupekkhālābhino tato aññassa cittassa saṅkhārupekkhābhimukhaṁ katvā bhusaṁ haraṇaṁ. Abhimukhattho hi ettha **abhi**saddo, bhusattho **nī**saddo. **Katihākārehī**ti pucchitaṁ pucchaṁ **aṭṭhahākārehī**ti vissajjetvā dutiyapucchāvissajjaneneva te aṭṭhākāre dassetukāmo te adassetvāva **puthujjanassa katihākārehī**ti-ādipucchaṁ akāsi. **Puthujjanassā**ti ettha pana—

Duve puthujjanā vuttā, Buddhenādiccabandhunā.
Andho puthujjano eko, kalyāṇeko puthujjanoti.

Tattha yassa khandhadhātu-āyatanādīsu uggahaparipucchāsavanadhāraṇapaccavekkhaṇādīni natthi, ayaṁ andhaputhujjano, yassa tāni atthi, so kalyāṇaputhujjano. Duvidhopi panesa—

Puthūnaṁ jananādīhi, kāraṇehi puthujjano.
Puthujjanantogadhattā, puthuvāyaṁ jano iti.

So hi puthūnaṁ nānappakārānaṁ kilesādīnaṁ jananādīhi kāraṇehi **puthujjano.** Yathāha "puthu kilese janentīti puthujjanā, puthu avihatasakkāyadiṭṭhikāti puthujjanā, puthu satthārānaṁ mukhullokikāti puthujjanā, puthu sabbagatīhi avuṭṭhitāti puthujjanā, puthu nānābhisaṅkhāre abhisaṅkharontīti puthujjanā, puthu nānā-oghehi vuyhantīti puthujjanā, puthu nānāsantāpehi santappentīti puthujjanā, puthu nānāpariḷāhehi pariḍayhantīti puthujjanā, puthu pañcasu kāmaguṇesu rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhosannā[1] laggā laggitā palibuddhāti puthujjanā, puthu pañcahi nīvaraṇehi āvutā nivutā ovutā pihitā paṭicchannā paṭikujjitāti

1. Ajjhopannā (Ka)

မဇ္ဈတ္တဘာဝသဏ္ဌိတံ သင်္ခါရုပေက္ခမ္ပိ အနိစ္စာဒိတော ဝိပဿိတွာ တဿာပိ သင်္ခါရုပေက္ခာယ ဂဟဏေ မဇ္ဈတ္တာကာရသဏ္ဌိတာယ သင်္ခါရုပေက္ခာယ သဗ္ဘာဝတော **ယေ စ သင်္ခါရာ ယာ စ ဥပေက္ခာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၅၅။ ဣဒါနိ သင်္ခါရုပေက္ခာယ စိတ္တာဘိနီဟာရဘေဒံ ဒဿေတုံ **ကတိဟာကာရေဟီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သင်္ခါရုပေက္ခာယာ**တိ ဘုမ္မဝစနံ။ **စိတ္တဿ အဘိနီဟာရော**တိ သင်္ခါရုပေက္ခာလာဘိနော တတော အညဿ စိတ္တဿ သင်္ခါရုပေက္ခာဘိမုခံ ကတွာ ဘုသံ ဟရဏံ။ အဘိမုခတ္ထော ဟိ ဧတ္ထ **အဘိ**သဒ္ဒေါ, ဘုသတ္ထော **နီ**သဒ္ဒေါ။ **ကတိဟာကာရေဟီ**တိ ပုစ္ဆိတံ ပုစ္ဆံ **အဋ္ဌဟာကာရေဟီ**တိ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဒုတိယပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနေနေဝ တေ အဋ္ဌာကာရေ ဒဿေတုကာမော တေ အဒဿေတွာဝ **ပုထုဇ္ဇနဿ ကတိဟာကာရေဟီ**တိအာဒိပုစ္ဆံ အကာသိ။ **ပုထုဇ္ဇနဿာ**တိ ဧတ္ထ ပန—

ဒုဝေ ပုထုဇ္ဇနာ ဝုတ္တာ၊ ဗုဒ္ဓေနာဒိစ္စဗန္ဓုနာ။
အန္ဓော ပုထုဇ္ဇနော ဧကော၊ ကလျာဏေကော ပုထုဇ္ဇနောတိ။

တတ္ထ ယဿ ခန္ဓဓာတုအာယတနာဒီသု ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာသဝနဓာရဏပစ္စဝေက္ခဏာဒီနိ နတ္ထိ၊ အယံ အန္ဓပုထုဇ္ဇနော၊ ယဿ တာနိ အတ္ထိ၊ သော ကလျာဏပုထုဇ္ဇနော။ ဒုဝိဓောပိ ပနေသ—

ပုထူနံ ဇနနာဒီဟိ၊ ကာရဏေဟိ ပုထုဇ္ဇနော။
ပုထုဇ္ဇနန္တောဂဓတ္တာ၊ ပုထုဝါယံ ဇနော ဣတိ။

သော ဟိ ပုထူနံ နာနပ္ပကာရာနံ ကိလေသာဒီနံ ဇနနာဒီဟိ ကာရဏေဟိ **ပုထုဇ္ဇနော။** ယထာဟ "ပုထု ကိလေသေ ဇနေန္တီတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု အဝိဟတသက္ကာယဒိဋ္ဌိကာတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု သတ္ထာရာနံ မုခုလ္လောကိကာတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု သဗ္ဗဂတီဟိ အဝုဋ္ဌိတာတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု နာနာဘိသင်္ခါရေ အဘိသင်္ခရောန္တီတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု နာနာဩဃေဟိ ဝုယှန္တီတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု နာနာသန္တာပေဟိ သန္တပ္ပေန္တီတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု နာနာပရိဠာဟေဟိ ပရိဍယှန္တီတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု ရတ္တာ ဂိဒ္ဓါ ဂဓိတာ မုစ္ဆိတာ အဇ္ဈောသန္နာ[၁] လဂ္ဂါ လဂ္ဂိတာ ပလိဗုဒ္ဓါတိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု ပဉ္စဟိ နီဝရဏေဟိ အာဝုတာ နိဝုတာ ဩဝုတာ ပိဟိတာ ပဋိစ္ဆန္နာ ပဋိကုဇ္ဇိတာတိ

၁-အဇ္ဈောပန္နာ (က)

puthujjanā”ti[1]. Puthūnaṁ vā gaṇanapathātītānaṁ ariyadhammaparammukhānaṁ nīcadhammasamācārānaṁ janānaṁ antogadhattāpi puthujjanā, puthu vā ayaṁ visuṁyeva saṅkhaṁ gato, visaṁsaṭṭho sīlasutādiguṇayuttehi ariyehi janotipi puthujjano. Tesu kalyāṇaputhujjano idhādhippeto itarassa bhāvanāya eva abhāvā.

Sekkhassāti ettha satta sekkhā sotāpattimaggaphalasakadāgāmimaggaphala-anāgāmimaggaphala-arahattamaggaṭṭhā. Te hi tisso sikkhā sikkhantīti sekkhā. Tesu sotāpattisakadāgāmi-anāgāmiphalaṭṭhā tayo idhādhippetā maggaṭṭhānaṁ saṅkhārupekkhāya cittābhinīhārābhāvā.

Vītarāgassāti ettha samucchedavigamena vigato rāgo assāti vītarāgo. Arahato etaṁ adhivacanaṁ. Tīsupi padesu jātiggahaṇena ekavacanaṁ kataṁ.

Saṅkhārupekkhaṁ abhinandatīti tasmiṁ upekkhāvihāre phāsuvihārasaññaṁ paṭilabhitvā phāsuvihāranikantiyā saṅkhārupekkhābhimukho hutvā nandati, sappītikaṁ taṇhaṁ uppādetīti attho. **Vipassatī**ti sotāpattimaggapaṭilābhatthaṁ aniccādivasena vividhā passati, sekkho uparimaggatthaṁ, vītarāgo diṭṭhadhammasukhavihāratthaṁ vipassati. **Paṭisaṅkhāyā**ti aniccādivaseneva upaparikkhitvā. Yasmā pana sotāpannādayo ariyā sakaṁ sakaṁ phalasamāpattiṁ samāpajjamānā udayabbayañāṇādīhi navahi vipassanāñāṇehi avipassitvā samāpajjituṁ na sakkonti, tasmā **paṭisaṅkhāya vā phalasamāpattiṁ samāpajjatī**ti vuttaṁ.

Phalasamāpattiyā pavattidasanatthaṁ pana tesaṁ idaṁ pañhakammaṁ—kā phalasamāpatti, ke taṁ samāpajjanti, kena samāpajjanti, kasmā samāpajjanti, kathañcassā samāpajjanaṁ hoti kathaṁ ṭhānaṁ, kathaṁ vuṭṭhānaṁ, kiṁ phalassa anantaraṁ,kassa ca phalaṁ anantaranti?

Tattha **kā phalasamāpattī**ti? Yā ariyaphalassa nirodhe appanā.

Ke taṁ samāpajjanti, ke na samāpajjantīti? Sabbepi puthujjanā na samāpajjanti. Kasmā? Anadhigatattā. Ariyā pana sabbepi samāpajjanti.

---

1. Khu 7. 192 piṭṭhe.

ပုထုဇ္ဇနာ”တိ[၁]။ ပုထူနံ ဝါ ဂဏနပထာတီတာနံ အရိယဓမ္မပရမ္မုခါနံ နီစဓမ္မသမာစာရာနံ ဇနာနံ အန္တောဂဓတ္တာပိ ပုထုဇ္ဇနာ၊ ပုထု ဝါ အယံ ဝိသုံယေဝ သင်္ခံ ဂတော, ဝိသံသဋ္ဌော သီလသုတာဒိဂုဏယုတ္တေဟိ အရိယေဟိ ဇနောတိပိ ပုထုဇ္ဇနော။ တေသု ကလျာဏပုထုဇ္ဇနော ဣဓာဓိပ္ပေတော ဣတရဿ ဘာဝနာယ ဧဝ အဘာဝါ။

သေက္ခဿာတိ ဧတ္ထ သတ္တ သေက္ခာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဖလသကဒါဂါမိမဂ္ဂဖလအနာဂါမိမဂ္ဂဖလအရဟတ္တမဂ္ဂဋ္ဌာ။ တေ ဟိ တိဿော သိက္ခာ သိက္ခန္တီတိ သေက္ခာ။ တေသု သောတာပတ္တိသကဒါဂါမိအနာဂါမိဖလဋ္ဌာ တယော ဣဓာဓိပ္ပေတာ မဂ္ဂဋ္ဌာနံ သင်္ခါရုပေက္ခာယ စိတ္တာဘိနီဟာရာဘာဝါ။

ဝီတရာဂဿာတိ ဧတ္ထ သမုစ္ဆေဒဝိဂမေန ဝိဂတော ရာဂေါ အဿာတိ ဝီတရာဂေါ။ အရဟတော ဧတံ အဓိဝစနံ။ တီသုပိ ပဒေသု ဇာတိဂ္ဂဟဏေန ဧကဝစနံ ကတံ။

သင်္ခါရုပေက္ခံ အဘိနန္ဒတီတိ တသ္မိံ ဥပေက္ခာဝိဟာရေ ဖာသုဝိဟာရသညံ ပဋိလဘိတွာ ဖာသုဝိဟာရနိကန္တိယာ သင်္ခါရုပေက္ခာဘိမုခေါ ဟုတွာ နန္ဒတိ၊ သပ္ပီတိကံ တဏှံ ဥပ္ပါဒေတီတိ အတ္ထော။ **ဝိပဿတီ**တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂပဋိလာဘတ္ထံ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိဝိဓာ ပဿတိ၊ သေက္ခော ဥပရိမဂ္ဂတ္ထံ, ဝီတရာဂေါ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထံ ဝိပဿတိ။ **ပဋိသင်္ခါယာ**တိ အနိစ္စာဒိဝသေနေဝ ဥပပရိက္ခိတွာ။ ယသ္မာ ပန သောတာပန္နာဒယော အရိယာ သကံ သကံ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇမာနာ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာဒီဟိ နဝဟိ ဝိပဿနာဉာဏေဟိ အဝိပဿိတွာ သမာပဇ္ဇိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ တသ္မာ **ပဋိသင်္ခါယ ဝါ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇတီ**တိ ဝုတ္တံ။

ဖလသမာပတ္တိယာ ပဝတ္တိဒဿနတ္ထံ ပန တေသံ ဣဒံ ပဉှကမ္မံ—ကာ ဖလသမာပတ္တိ၊ ကေ တံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကေ န သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကသ္မာ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကထဉ္စဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ ကထံ ဌာနံ၊ ကထံ ဝုဋ္ဌာနံ၊ ကိံ ဖလဿ အနန္တရံ၊ ကဿ စ ဖလံ အနန္တရန္တိ?

တတ္ထ **ကာ ဖလသမာပတ္တီ**တိ? ယာ အရိယဖလဿ နိရောဓေ အပ္ပနာ။

ကေ တံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကေ န သမာပဇ္ဇန္တီတိ? သဗ္ဗေပိ ပုထုဇ္ဇနာ န သမာပဇ္ဇန္တိ။ ကသ္မာ? အနဓိဂတတ္တာ။ အရိယာ ပန သဗ္ဗေပိ သမာပဇ္ဇန္တိ။

၁-ခု ၇-၁၉၂-ပိဋ္ဌေ။

Kasmā? Adhigatattā. Uparimā pana heṭṭhimaṁ na samāpajjanti puggalantarabhāvūpagamanena paṭippassaddhattā, heṭṭhimā ca uparimaṁ anadhigatattā. Attano attanoyeva pana phalaṁ sabbepi samāpajjantīti idamettha sanniṭṭhānaṁ.

Keci pana "sotāpannasakadāgāminopi na samāpajjanti, uparimā dveyeva samāpajjantī"ti vadanti. Idañca nesaṁ kāraṇaṁ—ete hi samādhismiṁ paripūrakārinoti. Taṁ puthujjanassāpi attanā paṭiladdhaṁ lokiyasamādhiṁ samāpajjanato akāraṇameva. Kiñcettha kāraṇākāraṇacintāya. Nanu idheva Pāḷiyaṁ "katame dasa saṅkhārupekkhā vipassanāvasena uppajjanti, katame dasa gotrabhudhammā vipassanāvasena uppajjantī"ti[1] imesaṁ pañhānaṁ vissajjane "sotāpattiphalasamāpattatthāya sakadāgāmiphalasamāpattatthāyā"ti[1] visuṁ visuṁ vuttā. Tasmā sabbepi ariyā attano attano phalaṁ samāpajjantīti niṭṭhamettha gantabbaṁ.

Kasmā samāpajjantīti? Diṭṭhadhammasukhavihāratthaṁ. Yathā hi rājano rajjasukhaṁ, devatā dibbasukhamanubhavanti, evaṁ ariyā "lokuttarasukhaṁ anutavissāmā"ti addhānaparicchedaṁ katvā icchiticchitakkhaṇe phalasamāpattiṁ samāpajjanti.

Kathañcassā samāpajjanaṁ hoti, kathaṁ ṭhānaṁ, kathaṁ vuṭṭhānanti? Dvīhi tāva ākārehi assā samāpajjanaṁ hoti nibbānato aññassa ārammaṇassa amanasikārā, nibbānassa ca manasikārā. Yathāha "dve kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā samāpattiyā sabbanimittānañca amanasikāro, animittāya ca dhātuyā manasikāro"ti[2]. Ayaṁ panettha samāpajjanakkamo—phalasamāpattatthikena hi ariyasāvakena rahogatena paṭisallīnena udayabbayādivasena saṅkhārā vipassitabbā. Tassa pavattānupubbavipassanassa saṅkhārārammaṇagotrabhuñāṇānantaraṁ phalasamāpattivasena nirodhe cittaṁ appeti. Phalasamāpattininnatāya cettha sekkhassāpi phalameva uppajjati, na maggo. Ye pana vadanti "sotāpanno 'phalasamāpattiṁ samāpajjissāmī'ti vipassanaṁ paṭṭhapetvā sakadāgāmī hoti, sakadāgāmī ca anāgāmī"ti. Te vattabbā "evaṁ sati anāgāmī arahā bhavissati, arahā Paccekabuddho, Paccekabuddho ca Buddho"ti.

1. Khu 9. 65 piṭṭhe. 2. Ma 1. 370 piṭṭhe.

ကသ္မာ? အဓိဂတတ္တာ။ ဥပရိမာ ပန ဟေဋ္ဌိမံ န သမာပဇ္ဇန္တိ ပုဂ္ဂလန္တရဘာဝူပဂမနေန ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ, ဟေဋ္ဌိမာ စ ဥပရိမံ အနဓိဂတတ္တာ။ အတ္တနော အတ္တနောယေဝ ပန ဖလံ သဗ္ဗေပိ သမာပဇ္ဇန္တီတိ ဣဒမေတ္ထ သန္နိဋ္ဌာနံ။

ကေစိ ပန "သောတာပန္နသကဒါဂါမိနောပိ န သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပရိမာ ဒွေယေဝ သမာပဇ္ဇန္တီ"တိ ဝဒန္တိ။ ဣဒဉ္စ နေသံ ကာရဏံ—ဧတေ ဟိ သမာဓိသ္မိံ ပရိပူရကာရိနောတိ။ တံ ပုထုဇ္ဇနဿာပိ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓံ လောကိယသမာဓိံ သမာပဇ္ဇနတော အကာရဏမေဝ။ ကိဉ္စေတ္ထ ကာရဏာကာရဏစိန္တာယ။ နနု ဣဓေဝ ပါဠိယံ "ကတမေ ဒသ သင်္ခါရုပေက္ခာ ဝိပဿနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ကတမေ ဒသ ဂေါတြဘုဓမ္မာ ဝိပဿနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ[၁] ဣမေသံ ပဉှာနံ ဝိဿဇ္ဇနေ "သောတာပတ္တိဖလသမာပတ္တတ္ထာယ သကဒါဂါမိဖလသမာပတ္တတ္ထာယာ"တိ[၁] ဝိသုံ ဝိသုံ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ သဗ္ဗေပိ အရိယာ အတ္တနော အတ္တနော ဖလံ သမာပဇ္ဇန္တီတိ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ။

ကသ္မာ သမာပဇ္ဇန္တီတိ? ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထံ။ ယထာ ဟိ ရာဇာနော ရဇ္ဇသုခံ, ဒေဝတာ ဒိဗ္ဗသုခမနုဘဝန္တိ၊ ဧဝံ အရိယာ "လောကုတ္တရသုခံ အနုဘဝိဿာမာ"တိ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇန္တိ။

ကထဉ္စဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ၊ ကထံ ဌာနံ၊ ကထံ ဝုဋ္ဌာနန္တိ? ဒွီဟိ တာဝ အာကာရေဟိ အဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ နိဗ္ဗာနတော အညဿ အာရမ္မဏဿ အမနသိကာရာ, နိဗ္ဗာနဿ စ မနသိကာရာ။ ယထာဟ "ဒွေ ခေါ အာဝုသော ပစ္စယာ အနိမိတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ သမာပတ္တိယာ သဗ္ဗနိမိတ္တာနဉ္စ အမနသိကာရော၊ အနိမိတ္တာယ စ ဓာတုယာ မနသိကာရော"တိ[၂]။ အယံ ပနေတ္ထ သမာပဇ္ဇနက္ကမော—ဖလသမာပတ္တတ္ထိကေန ဟိ အရိယသာဝကေန ရဟောဂတေန ပဋိသလ္လီနေန ဥဒယဗ္ဗယာဒိဝသေန သင်္ခါရာ ဝိပဿိတဗ္ဗာ။ တဿ ပဝတ္တာနုပုဗ္ဗဝိပဿနဿ သင်္ခါရာရမ္မဏဂေါတြဘုဉာဏာနန္တရံ ဖလသမာပတ္တိဝသေန နိရောဓေ စိတ္တံ အပ္ပေတိ။ ဖလသမာပတ္တိနိန္နတာယ စေတ္ထ သေက္ခဿာပိ ဖလမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န မဂ္ဂေါ။ ယေ ပန ဝဒန္တိ "သောတာပန္နော 'ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိဿာမီ'တိ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ သကဒါဂါမီ ဟောတိ၊ သကဒါဂါမီ စ အနာဂါမီ"တိ။ တေ ဝတ္တဗ္ဗာ "ဧဝံ သတိ အနာဂါမီ အရဟာ ဘဝိဿတိ, အရဟာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ, ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ စ ဗုဒ္ဓေါ"တိ။

၁-ခု ၉-၆၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၃၇၀-ပိဋ္ဌေ။

Tasmā na kiñci etaṁ, Pāḷivaseneva ca paṭikkhittantipi na gahetabbaṁ. Idameva pana gahetabbaṁ. Sekkhassāpi phalameva uppajjati, na maggo. Phalañcassa sace anena paṭhamajjhāniko maggo adhigato hoti, paṭhamajjhānikameva uppajjati, sace dutiyādīsu aññatarajjhāniko dutiyādīsu aññatarajjhānikamevāti evaṁ tāvassā samāpajjanaṁ hoti.

“Tayo kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā ṭhitiyā sabbanimittānañca amanasikāro, animittāya ca dhātuyā manasikāro, pubbe ca abhisaṅkhāro”ti[1] vacanato panassā tīhākārehi ṭhānaṁ hoti. Tattha **pubbe ca abhisaṅkhāro**ti samāpattito pubbe kālaparicchedo. “Asukasmiṁ nāma kāle vuṭṭhahissāmī”ti paricchinnattā hissā yāva so kālo nāgacchati, tāva ṭhānaṁ hoti. Evamassa ṭhānaṁ hoti.

“Dve kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā vuṭṭhānāya sabbanimittānañca manasikāro, animittāya ca dhātuyā amanasikāro”ti[1] vacanato panassā dvīhākārehi vuṭṭhānaṁ hoti. Tattha **sabbanimittānan**ti rūpanimittavedanāsaññāsaṅkhāraviññāṇanimittānaṁ. Kāmañca na sabbānevetāni ekato manasi karoti, sabbasaṅgāhikavasena panetaṁ vuttaṁ. Tasmā yaṁ bhavaṅgassa ārammaṇaṁ hoti, taṁ manasikaroto phalasamāpattito vuṭṭhānaṁ hotīti evamassā vuṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

Kiṁ phalassa anantaraṁ, kassa ca phalaṁ anantaranti? Phalassa tāva phalameva vā anantaraṁ hoti bhavaṅgaṁvā. Phalaṁ pana atthi maggānantaraṁ, atthi phalānantaraṁ, atthi gotrabhu-anantaraṁ, atthi nevasaññānāsaññāyatanānantaranti. Tattha maggavīthiyaṁ maggānantaraṁ, purimassa purimassa pacchimaṁ pacchimaṁ phalānantaraṁ, phalasamāpattīsu purimaṁ purimaṁ gotrabhu-anantaraṁ. **Gotrabhū**ti cettha anulomaṁ veditabbaṁ. Vuttaṁ hetaṁ paṭṭhāne “arahato anulomaṁ phalasamāpattiyā anantarapaccayena paccayo. Sekkhānaṁ anulomaṁ phalasamāpattiyā anantarapaccayena paccayo”ti[2]. Yena phalena nirodhā vuṭṭhānaṁ hoti, taṁ nevasaññānāsaññāyatanānantaranti. Tattha ṭhapetvā maggavīthiyaṁ uppannaphalaṁ

---

1. Ma 1. 371 piṭṭhe. 2. Abhi 8. 138 piṭṭhe.

တသ္မာ န ကိဉ္စိ ဧတံ၊ ပါဠိဝသေနေဝ စ ပဋိက္ခိတ္တန္တိပိ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဣဒမေဝ ပန ဂဟေတဗ္ဗံ။ သေက္ခဿာပိ ဖလမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န မဂ္ဂေါ။ ဖလဉ္စဿ သစေ အနေန ပဌမဇ္ဈာနိကော မဂ္ဂေါ အဓိဂတော ဟောတိ၊ ပဌမဇ္ဈာနိကမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သစေ ဒုတိယာဒီသု အညတရဇ္ဈာနိကော ဒုတိယာဒီသု အညတရဇ္ဈာနိကမေဝါတိ ဧဝံ တာဝဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ။

“တယော ခေါ အာဝုသော ပစ္စယာ အနိမိတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ဌိတိယာ သဗ္ဗနိမိတ္တာနဉ္စ အမနသိကာရော၊ အနိမိတ္တာယ စ ဓာတုယာ မနသိကာရော၊ ပုဗ္ဗေ စ အဘိသင်္ခါရော”တိ[၁] ဝစနတော ပနဿာ တီဟာကာရေဟိ ဌာနံ ဟောတိ။ တတ္ထ **ပုဗ္ဗေ စ အဘိသင်္ခါရော**တိ သမာပတ္တိတော ပုဗ္ဗေ ကာလပရိစ္ဆေဒေါ။ “အသုကသ္မိံ နာမ ကာလေ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ ပရိစ္ဆိန္နတ္တာ ဟိဿာ ယာဝ သော ကာလော နာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ ဌာနံ ဟောတိ။ ဧဝမဿ ဌာနံ ဟောတိ။

“ဒွေ ခေါ အာဝုသော ပစ္စယာ အနိမိတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ဝုဋ္ဌာနာယ သဗ္ဗနိမိတ္တာနဉ္စ မနသိကာရော၊ အနိမိတ္တာယ စ ဓာတုယာ အမနသိကာရော”တိ[၁] ဝစနတော ပနဿာ ဒွီဟာကာရေဟိ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ တတ္ထ **သဗ္ဗနိမိတ္တာနန္တိ** ရူပနိမိတ္တဝေဒနာသညာသင်္ခါရဝိညာဏနိမိတ္တာနံ။ ကာမဉ္စ န သဗ္ဗာနေဝေတာနိ ဧကတော မနသိ ကရောတိ၊ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝသေန ပနေတံ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ယံ ဘဝင်္ဂဿ အာရမ္မဏံ ဟောတိ၊ တံ မနသိကရောတော ဖလသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတီတိ ဧဝမဿာ ဝုဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကိံ ဖလဿ အနန္တရံ၊ ကဿ စ ဖလံ အနန္တရန္တိ? ဖလဿ တာဝ ဖလမေဝ ဝါ အနန္တရံ ဟောတိ ဘဝင်္ဂံ ဝါ။ ဖလံ ပန အတ္ထိ မဂ္ဂါနန္တရံ၊ အတ္ထိ ဖလာနန္တရံ၊ အတ္ထိ ဂေါတြဘုအနန္တရံ၊ အတ္ထိ နေဝသညာနာသညာယတနာနန္တရန္တိ။ တတ္ထ မဂ္ဂဝီထိယံ မဂ္ဂါနန္တရံ၊ ပုရိမဿ ပုရိမဿ ပစ္ဆိမံ ပစ္ဆိမံ ဖလာနန္တရံ၊ ဖလသမာပတ္တီသု ပုရိမံ ပုရိမံ ဂေါတြဘုအနန္တရံ။ **ဂေါတြဘူ**တိ စေတ္ထ အနုလောမံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ပဋ္ဌာနေ “အရဟတော အနုလောမံ ဖလသမာပတ္တိယာ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော။ သေက္ခာနံ အနုလောမံ ဖလသမာပတ္တိယာ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ[၂]။ ယေန ဖလေန နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တံ နေဝသညာနာသညာယတနာနန္တရန္တိ။ တတ္ထ ဌပေတွာ မဂ္ဂဝီထိယံ ဥပ္ပန္နဖလံ

၁-မ ၁-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၈-၁၃၈-ပိဋ္ဌေ။

avasesaṁ sabbaṁ phalasamāpattivasena pavattaṁ nāma. Evametaṁ maggavīthiyaṁ vā phalasamāpattiyaṁ vā uppajjanavasena—

Paṭippassaddhadarathaṁ, amatārammaṇaṁ subhaṁ[1].
Vantalokāmisaṁ santaṁ, sāmaññaphalamuttamanti.

Ayamettha phalasamāpattikathā.

Tadajjhupekkhitvāti taṁ saṅkhārupekkhaṁ aññena tādiseneva vipassanāñāṇena ajjhupekkhitvā. **Suññatavihārena vā**ti-ādīsu phalasamāpattiṁ vinā vipassanāvihāreneva viharitukāmassa arahato attābhinivesaṁ[2] bhayato disvā suññatādhimuttassa saṅkhārupekkhāya vayaṁ passantassa vipassanattayavihāro suññatavihāro nāma, saṅkhāranimittaṁ bhayato disvā animittādhimuttassa saṅkhārupekkhāya vayaṁ passantassa vipassanattayavihāro animittavihāro nāma, taṇhāpaṇidhiṁ bhayato disvā appaṇihitādhimuttassa saṅkhārupekkhāya vayaṁ passantassa vipassanattayavihāro appaṇihitavihāro nāma. Tathā hi parato vuttaṁ—

"Abhinivesaṁ bhayato sampassamāno suññate adhimuttattā phussa phussa vayaṁ passati, suññato vihāro. Nimittaṁ bhayato sampassamāno animitte adhimuttattā phussa phussa vayaṁ passati, animitto vihāro. Paṇidhiṁ bhayato sampassamāno appaṇihite adhimuttattā phussa phussa vayaṁ passati, appaṇihito vihāro"ti[3].

Chaḷaṅgupekkhāsabbhāvena ca paṭikūle appaṭikūlasaññādivihārasabbhāvena ca arahatoyeva sabbākārena cittaṁ vase vattati, tato ayaṁ vipassanāvihāro arahatoyeva ijjhatīti vuttaṁ hoti. **Vītarāgo saṅkhārūpekkhaṁ vipassati vā**ti ettha pana tidhā ca bhayaṁ, tidhā ca adhimuttiṁ anāpajjitvā kevalaṁ vipassanāti veditabbā. Evaṁ hi sati pubbāparaviseso hoti.

56. Idāni dvinnaṁ tiṇṇaṁ puggalānaṁ vasena saṅkhārupekkhāya ekattanānattabhedaṁ dassetukāmo **kathaṁ puthujjanassa ca sekkhassa** cāti-ādimāha.

1. Sukhaṁ (Syā) 2. Abhinivesaṁ (Gaṇṭhipade) 3. Khu 9. 89 piṭṭhe.

အဝသေသံ သဗ္ဗံ ဖလသမာပတ္တိဝသေန ပဝတ္တံ နာမ။ ဧဝမေတံ မဂ္ဂဝီထိယံ ဝါ ဖလသမာပတ္တိယံ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေန—

ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဒရထံ၊ အမတာရမ္မဏံ သုဘံ[၁]။
ဝန္တလောကာမိသံ သန္တံ၊ သာမညဖလမုတ္တမန္တိ။

အယမေတ္ထ ဖလသမာပတ္တိကထာ။

တဒဇ္ဈုပေက္ခိတွာတိ တံ သင်္ခါရုပေက္ခံ အညေန တာဒိသေနေဝ ဝိပဿနာဉာဏေန အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ။ **သုညတဝိဟာရေန ဝါ**တိအာဒီသု ဖလသမာပတ္တိံ ဝိနာ ဝိပဿနာဝိဟာရေနေဝ ဝိဟရိတုကာမဿ အရဟတော အတ္တာဘိနိဝေသံ[၂] ဘယတော ဒိသွာ သုညတာဓိမုတ္တဿ သင်္ခါရုပေက္ခာယ ဝယံ ပဿန္တဿ ဝိပဿနတ္တယဝိဟာရော သုညတဝိဟာရော နာမ၊ သင်္ခါရနိမိတ္တံ ဘယတော ဒိသွာ အနိမိတ္တာဓိမုတ္တဿ သင်္ခါရုပေက္ခာယ ဝယံ ပဿန္တဿ ဝိပဿနတ္တယဝိဟာရော အနိမိတ္တဝိဟာရော နာမ၊ တဏှာပဏိဓိံ ဘယတော ဒိသွာ အပ္ပဏိဟိတာဓိမုတ္တဿ သင်္ခါရုပေက္ခာယ ဝယံ ပဿန္တဿ ဝိပဿနတ္တယဝိဟာရော အပ္ပဏိဟိတဝိဟာရော နာမ။ တထာ ဟိ ပရတော ဝုတ္တံ—

“အဘိနိဝေသံ ဘယတော သမ္ပဿမာနော သုညတေ အဓိမုတ္တတ္တာ ဖုဿ ဖုဿ ဝယံ ပဿတိ၊ သုညတော ဝိဟာရော။ နိမိတ္တံ ဘယတော သမ္ပဿမာနော အနိမိတ္တေ အဓိမုတ္တတ္တာ ဖုဿ ဖုဿ ဝယံ ပဿတိ၊ အနိမိတ္တော ဝိဟာရော။ ပဏိဓိံ ဘယတော သမ္ပဿမာနော အပ္ပဏိဟိတေ အဓိမုတ္တတ္တာ ဖုဿ ဖုဿ ဝယံ ပဿတိ၊ အပ္ပဏိဟိတော ဝိဟာရော”တိ[၃]။

ဆဠင်္ဂုပေက္ခာသဗ္ဘာဝေန စ ပဋိကူလေ အပ္ပဋိကူလသညာဒိဝိဟာရသဗ္ဘာဝေန စ အရဟတောယေဝ သဗ္ဗာကာရေန စိတ္တံ ဝသေ ဝတ္တတိ၊ တတော အယံ ဝိပဿနာဝိဟာရော အရဟတောယေဝ ဣဇ္ဈတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝီတရာဂေါ သင်္ခါရုပေက္ခံ ဝိပဿတိ ဝါ**တိ ဧတ္ထ ပန တိဓာ စ ဘယံ, တိဓာ စ အဓိမုတ္တိံ အနာပဇ္ဇိတွာ ကေဝလံ ဝိပဿနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ဟိ သတိ ပုဗ္ဗာပရဝိသေသော ဟောတိ။

၅၆။ ဣဒါနိ ဒွိန္နံ တိဏ္ဏံ ပုဂ္ဂလာနံ ဝသေန သင်္ခါရုပေက္ခာယ ဧကတ္တနာနတ္တဘေဒံ ဒဿေတုကာမော **ကထံ ပုထုဇ္ဇနဿ စ သေက္ခဿ စာ**တိအာဒိမာဟ။

၁-သုခံ (သျာ) ၂-အဘိနိဝေသံ (ဂဏ္ဌိပဒေ) ၃-ခု ၉-၈၉-ပိဋ္ဌေ။

Tattha **cittassa abhinīhāro ekattaṁ hotī**ti eko hoti, sakatthe bhāvavacananti veditabbaṁ. Yathā idappaccayā eva idappaccayatāti vuttaṁ,tathā ekova ekattaṁ. **Abhinīhāro**ti sāmi-atthe paccattavacanaṁ vā, abhinīhārassāti attho. “So deso sammajjitvā”ti-ādīsu[1] viya vibhattivipallāso katoti veditabbo. **Cittaṁ kilissatī**ti vipassanānikantisaṅkhātena lobhakilesena cittaṁ kilissati, tāpīyati bādhīyatīti attho. **Bhāvanāya paripantho hotī**ti paṭiladdhāya vipassanābhāvanāya upaghāto hoti. **Paṭivedhassa antarāyo hotī**ti vipassanābhāvanāya paṭilabhitabbassa saccappaṭivedhassa paṭilābhantarāyo hoti. **Āyatiṁ paṭisandhiyā paccayo hotī**ti saṅkhārupekkhāsampayuttakammassa balavattā teneva sugatipaṭisandhiyā dīyamānāya abhinandanasaṅkhāto lobhakileso anāgate kāmāvacarasugatipaṭisandhiyā paccayo hoti. Yasmā kilesasahāyaṁ kammaṁ vipākaṁ janeti, tasmā kammaṁ janakapaccayo hoti, kileso upatthambhakapaccayo. Sekkhassa pana **uttaripaṭivedhassā**ti sakadāgāmimaggādivasena saccappaṭivedhassa. **Āyatiṁ paṭisandhiyā paccayo hotī**ti sekkhesu sotāpannasakadāgāmīnaṁ anadhigatajjhānānaṁ saṅkhārupekkhākammena dīyamānāya kāmāvacarasugatipaṭisandhiyā abhinandanakileso paccayo hoti, jhānalābhīnaṁ pana anāgāmissa ca brahmalokeyeva paṭisandhānato paccayo na hoti[2], anulomagotrabhūhi ca dīyamānāya paṭisandhiyā ayameva kileso paccayo hotīti veditabbo.

Aniccatoti hutvā abhāvaṭṭhena aniccantikatāya ādi-antavantatāya ca aniccato. **Dukkhato**ti abhiṇhaṁ paṭipīḷanaṭṭhena uppādavayapaṭipīḷanatāya dukkhavatthutāya ca dukkhato. **Anattato**ti avasavattanaṭṭhena paccayāyattavuttitāya sāminivāsīkārakavedakābhāvena ca anattato. **Anupassanaṭṭhenā**ti anu anu aniccādito passanaṭṭhena. **Abhinīhāro nānattaṁ hotī**ti abhinīhāro nānā hotīti vā abhinīhārassa nānābhāvo hotīti vā veditabbaṁ.

Kusalāti ārogyaṭṭhena anavajjaṭṭhena kosallasambhūtaṭṭhena ca. **Abyākatā**ti kusalākusalabhāvena na byākatā. **Kiñcikāle**

1. Vi 3. 168 piṭṭhe.
2. Hoti (Sī, Syā)

တတ္ထ **စိတ္တဿ အဘိနီဟာရော ဧကတ္တံ ဟောတီ**တိ ဧကော ဟောတိ၊ သကတ္ထေ ဘာဝဝစနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာ ဣဒပ္ပစ္စယာ ဧဝ ဣဒပ္ပစ္စယတာတိ ဝုတ္တံ၊ တထာ ဧကောဝ ဧကတ္တံ။ **အဘိနီဟာရော**တိ သာမိအတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ ဝါ၊ အဘိနီဟာရဿာတိ အတ္ထော။ “သော ဒေသော သမ္မဇ္ဇိတွာ”တိအာဒီသု[1] ဝိယ ဝိဘတ္တိဝိပလ္လာသော ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **စိတ္တံ ကိလိဿတီ**တိ ဝိပဿနာနိကန္တိသင်္ခါတေန လောဘကိလေသေန စိတ္တံ ကိလိဿတိ၊ တာပီယတိ ဗာဓီယတီတိ အတ္ထော။ **ဘာဝနာယ ပရိပန္ထော ဟောတီ**တိ ပဋိလဒ္ဓါယ ဝိပဿနာဘာဝနာယ ဥပဃာတော ဟောတိ။ **ပဋိဝေဓဿ အန္တရာယော ဟောတီ**တိ ဝိပဿနာဘာဝနာယ ပဋိလဘိတဗ္ဗဿ သစ္စပ္ပဋိဝေဓဿ ပဋိလာဘန္တရာယော ဟောတိ။ **အာယတိံ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယော ဟောတီ**တိ သင်္ခါရုပေက္ခာသမ္ပယုတ္တကမ္မဿ ဗလဝတ္တာ တေနေဝ သုဂတိပဋိသန္ဓိယာ ဒီယမာနာယ အဘိနန္ဒနသင်္ခါတော လောဘကိလေသော အနာဂတေ ကာမာဝစရသုဂတိပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ယသ္မာ ကိလေသသဟာယံ ကမ္မံ ဝိပါကံ ဇနေတိ၊ တသ္မာ ကမ္မံ ဇနကပစ္စယော ဟောတိ၊ ကိလေသော ဥပတ္ထမ္ဘကပစ္စယော။ သေက္ခဿ ပန **ဥတ္တရိပဋိဝေဓဿာ**တိ သကဒါဂါမိမဂ္ဂါဒိဝသေန သစ္စပ္ပဋိဝေဓဿ။ **အာယတိံ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယော ဟောတီ**တိ သေက္ခေသု သောတာပန္နသကဒါဂါမီနံ အနဓိဂတဇ္ဈာနာနံ သင်္ခါရုပေက္ခာကမ္မေန ဒီယမာနာယ ကာမာဝစရသုဂတိပဋိသန္ဓိယာ အဘိနန္ဒနကိလေသော ပစ္စယော ဟောတိ၊ ဈာနလာဘီနံ ပန အနာဂါမိဿ စ ဗြဟ္မလောကေယေဝ ပဋိသန္ဓာနတော ပစ္စယော န ဟောတိ[2]၊ အနုလောမဂေါတြဘူဟိ စ ဒီယမာနာယ ပဋိသန္ဓိယာ အယမေဝ ကိလေသော ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အနိစ္စတောတိ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စန္တိကတာယ အာဒိအန္တဝန္တတာယ စ အနိစ္စတော။ **ဒုက္ခတော**တိ အဘိဏှံ ပဋိပီဠနဋ္ဌေန ဥပ္ပါဒဝယပဋိပီဠနတာယ ဒုက္ခဝတ္ထုတာယ စ ဒုက္ခတော။ **အနတ္တတော**တိ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန ပစ္စယာယတ္တဝုတ္တိတာယ သာမိနိဝါသိကာရကဝေဒကာဘာဝေန စ အနတ္တတော။ **အနုပဿနဋ္ဌေနာ**တိ အနု အနု အနိစ္စာဒိတော ပဿနဋ္ဌေန။ **အဘိနီဟာရော နာနတ္တံ ဟောတီ**တိ အဘိနီဟာရော နာနာ ဟောတီတိ ဝါ အဘိနီဟာရဿ နာနာဘာဝေါ ဟောတီတိ ဝါ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကုသလာတိ အာရောဂျဋ္ဌေန အနဝဇ္ဇဋ္ဌေန ကောသလ္လသမ္ဘူတဋ္ဌေန စ။ **အဗျာကတာ**တိ ကုသလာကုသလဘာဝေန န ဗျာကတာ။ **ကိဉ္စိကာလေ**

၁-ဝိ ၃-၁၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဟောတိ (သီ၊ သျာ)

suviditāti vipassanākāle suṭṭhu viditā. **Kiñcikāle na suviditā**ti abhinandanakāle na suṭṭhu viditā. **Accantaṁ suviditā**ti abhinandanāya pahīnattā ekantena suviditā. **Viditaṭṭhena ca aviditaṭṭhena cā**ti ettha puthujjanasekkhānaṁ suviditaṭṭhopi vītarāgassa accantasuviditaṭṭhopi viditaṭṭhova hoti, dvinnampi na suviditaṭṭho aviditaṭṭhova.

Atittattāti vipassanāya karaṇīyassa apariyositattā appaṇītabhāvena. Tabbiparītena **tittattā. Tiṇṇaṁ saññojanānaṁ pahānāyā**ti sakkāyadiṭṭhivicikicchāsīlabbataparāmāsānaṁ pahānatthaṁ. Pacchimabhavikāpi bodhisattā ettheva saṅgahaṁ gacchanti. Apacchimabhavikā pana vipassanaṁ saṅkhārupekkhaṁ pāpetvā ṭhapenti. **Sotāpattimaggaṁ paṭilābhatthāyā**ti asamāsetvā paṭhanti, samāsetvā pāṭho sundarataro. **Sekkho tiṇṇaṁ saññojanānaṁ pahīnattā**ti sotāpannasakadāgāmi-anāgāmīnaṁ sāmaññena vuttaṁ. Sakadāgāmi-anāgāmīnampi hi tāni pahīnāneva. **Uttaripaṭilābhatthāyā**ti uparūparimaggapaṭilābhatthaṁ. **Diṭṭhadhammasukhavihāratthāyā**ti diṭṭheva dhamme paccakkhe attabhāve yo sukho vihāro, tadatthāya. **Vihārasamāpattaṭṭhenā**ti sekkhassa phalasamāpattaṭṭhena, vītarāgassa vipassanāvihāraphalasamāpattaṭṭhena.

57. Idāni saṅkhārupekkhānaṁ gaṇanaparicchedaṁ dassetuṁ **kati saṅkhārūpekkhā**ti-ādimāha. Tattha **samathavasenā**ti samādhivasena. Ayameva vā pāṭho. **Nīvaraṇe paṭisaṅkhā**ti pañca nivaraṇāni pahātabbabhāvena pariggahetvā. **Santiṭṭhanā**ti nīvaraṇānaṁ pahānābhimukhībhūtattā tesaṁ pahānepi abyāpārabhāvūpagamanena majjhattatāya santiṭṭhanā. **Saṅkhārupekkhāsū**ti nīvaraṇappahāne byāpārākaraṇena nīvaraṇasaṅkhātānaṁ saṅkhārānaṁ upekkhanāsu. Esa nayo vitakkavicārādīsu ca. Samathe saṅkhārupekkhā nāma appanāvīthiyā āsannapubbabhāge balappattabhāvanāmayañāṇaṁ. **Sotāpattimaggaṁ paṭilābhatthāyā**ti-ādīsu catūsu maggavāresu suññatānimitta-appaṇihitamaggānaṁ aññatarāññataro[1] maggo labbhati. **Sotāpattiphalasamāpattatthāyā**ti-ādīsu catūsu phalavāresu pana appaṇihitā phalasamāpatti veditabbā. Kasmā? "Suññatavihārasamāpattatthāya

1. Aññataro (Ka)

သုဝိဒိတာတိ ဝိပဿနာကာလေ သုဋ္ဌု ဝိဒိတာ။ **ကိဉ္စိကာလေ န သုဝိဒိတာ**တိ အဘိနန္ဒနကာလေ န သုဋ္ဌု ဝိဒိတာ။ **အစ္စန္တံ သုဝိဒိတာ**တိ အဘိနန္ဒနာယ ပဟီနတ္တာ ဧကန္တေန သုဝိဒိတာ။ **ဝိဒိတဋ္ဌေန စ အဝိဒိတဋ္ဌေန စာ**တိ ဧတ္ထ ပုထုဇ္ဇနသေက္ခာနံ သုဝိဒိတဋ္ဌောပိ ဝီတရာဂဿ အစ္စန္တသုဝိဒိတဋ္ဌောပိ ဝိဒိတဋ္ဌောဝ ဟောတိ၊ ဒွိန္နမ္ပိ န သုဝိဒိတဋ္ဌော အဝိဒိတဋ္ဌောဝ။

အတိတ္တတ္တာတိ ဝိပဿနာယ ကရဏီယဿ အပရိယောသိတတ္တာ အပ္ပဏီတဘာဝေန။ တဗ္ဗိပရီတေန **တိတ္တတ္တာ။ တိဏ္ဏံ သညောဇနာနံ ပဟာနာယာ**တိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာသီလဗ္ဗတပရာမာသာနံ ပဟာနတ္ထံ။ ပစ္ဆိမဘဝိကာပိ ဗောဓိသတ္တာ ဧတ္ထေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ အပစ္ဆိမဘဝိကာ ပန ဝိပဿနံ သင်္ခါရုပေက္ခံ ပါပေတွာ ဌပေန္တိ။ **သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပဋိလာဘတ္ထာယာ**တိ အသမာသေတွာ ပဌန္တိ၊ သမာသေတွာ ပါဌော သုန္ဒရတရော။ **သေက္ခော တိဏ္ဏံ သညောဇနာနံ ပဟီနတ္တာ**တိ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမီနံ သာမညေန ဝုတ္တံ။ သကဒါဂါမိအနာဂါမီနမ္ပိ ဟိ တာနိ ပဟီနာနေဝ။ **ဥတ္တရိပဋိလာဘတ္ထာယာ**တိ ဥပရူပရိမဂ္ဂပဋိလာဘတ္ထံ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရတ္ထာယာ**တိ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပစ္စက္ခေ အတ္တဘာဝေ ယော သုခေါ ဝိဟာရော၊ တဒတ္ထာယ။ **ဝိဟာရသမာပတ္တဋ္ဌေနာ**တိ သေက္ခဿ ဖလသမာပတ္တဋ္ဌေန၊ ဝီတရာဂဿ ဝိပဿနာဝိဟာရဖလသမာပတ္တဋ္ဌေန။

၅၇။ ဣဒါနိ သင်္ခါရုပေက္ခာနံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတုံ **ကတိ သင်္ခါရုပေက္ခာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သမထဝသေနာ**တိ သမာဓိဝသေန။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **နီဝရဏေ ပဋိသင်္ခါ**တိ ပဉ္စ နီဝရဏာနိ ပဟာတဗ္ဗဘာဝေန ပရိဂ္ဂဟေတွာ။ **သန္တိဋ္ဌနာ**တိ နီဝရဏာနံ ပဟာနာဘိမုခီဘူတတ္တာ တေသံ ပဟာနေပိ အဗျာပါရဘာဝူပဂမနေန မဇ္ဈတ္တတာယ သန္တိဋ္ဌနာ။ **သင်္ခါရုပေက္ခာသူ**တိ နီဝရဏပ္ပဟာနေ ဗျာပါရာကရဏေန နီဝရဏသင်္ခါတာနံ သင်္ခါရာနံ ဥပေက္ခနာသု။ ဧသ နယော ဝိတက္ကဝိစာရာဒီသု စ။ သမထေ သင်္ခါရုပေက္ခာ နာမ အပ္ပနာဝီထိယာ အာသန္နပုဗ္ဗဘာဂေ ဗလပ္ပတ္တဘာဝနာမယဉာဏံ။ **သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပဋိလာဘတ္ထာယာ**တိအာဒီသု စတူသု မဂ္ဂဝါရေသု သုညတာနိမိတ္တအပ္ပဏိဟိတမဂ္ဂါနံ အညတရညတရော[1] မဂ္ဂေါ လဗ္ဘတိ။ **သောတာပတ္တိဖလသမာပတ္တတ္ထာယာ**တိအာဒီသု စတူသု ဖလဝါရေသု ပန အပ္ပဏိဟိတာ ဖလသမာပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကသ္မာ? "သုညတဝိဟာရသမာပတ္တတ္ထာယ

၁-အညတရော (က)

animittavihārasamāpattatthāyā”ti itarāsaṁ dvinnaṁ phalasamāpattīnaṁ visuṁ vuttattā. Aniccānupassanāvuṭṭhānavasena hi animittamaggo, tatheva phalasamāpattikāle animittaphalasamāpatti, dukkhānupassanāvuṭṭhānavasena appaṇihitamaggaphalasamāpattiyo, anattānupassanāvuṭṭhānavasena suññatamaggaphalasamāpattiyo suttantanayeneva veditabbā.

Ettha ca catūsu maggavāresu **uppādan**ti-ādīni pañca mūlapadāni, **gatin**ti-ādīni dasa vevacanapadānīti pannarasa padāni vuttāni. Chasu pana phalasamāpattivāresu pañca mūlapadāneva vuttāni. Taṁ kasmā iti ce? Saṅkhārupekkhāya tikkhabhāve sati kilesappahāne samatthassa maggassa sambhavato tassā tikkhabhāvadassanatthaṁ vevacanapadeti saha daḷhaṁ katvā mūlapadāni vuttāni. Phalassa nirussāhabhāvena santasabhāvattā maggāyattattāca mandabhūtāpi saṅkhārupekkhā phalassa paccayo hotīti dassanatthaṁ mūlapadāneva vuttānīti veditabbāni.

58. Idāni jātivasena pucchitvā labbhamānavasena vissajjetuṁ **kati saṅkhārupekkhā kusalā**ti-ādimāha. Tattha **pannarasa saṅkhārupekkhā**ti samathavasena aṭṭha, catunnaṁ maggānaṁ tiṇṇaṁ phalānaṁ vasena sattāti pannarasa. Samathavasena aṭṭha saṅkhārupekkhā arahato nīvaraṇapaṭisaṅkhā-abhāvato, vitakkavicārādīnaṁ pahānabyāpāraṁ vinā sukhena pahānato ca saṅkhārupekkhānāmassa ananurūpāti katvā tāsaṁ abyākatatā na vuttāti veditabbā. Arahatā pana phalasamāpattiṁ samāpajjantena saṅkhārupekkhaṁ vinā samāpajjituṁ na sakkāti tisso saṅkhārupekkhā abyākatāti vuttā. Appaṇihitasuññatānimittavasena hi arahato tisso saṅkhārupekkhā.

Idāni saṅkhārupekkhānaṁ saṁvaṇṇanāvasena vuttāsu tīsu gāthāsu **paṭisaṅkhāsantiṭṭhanā paññā**ti saṅkhārupekkhā. **Aṭṭha cittassa gocarā**ti samathavasena vuttā aṭṭha saṅkhārupekkhā samādhissa visayā, bhūmiyoti attho. “Cittaṁ paññañca bhāvayan”ti-ādīsu[1] viya cittasīsena samādhi niddiṭṭho, “gocare bhikkhave caratha sake pettike visaye”ti-ādīsu[2] viya gocarasaddena visayo. Yaṁ hi yadāyattaṁ, tasseso visayoti vuccati. **Puthujjanassa dve**ti samathavasena vipassanāvasena ca. **Tayo**

1. Saṁ 1. 13, 167 piṭṭhesu. 2. Saṁ 3. 128 piṭṭhe.

အနိမိတ္တဝိဟာရသမာပတ္တတ္ထာယာ”တိ ဣတရာသံ ဒွိန္နံ ဖလသမာပတ္တီနံ ဝိသုံ ဝုတ္တတ္တာ။ အနိစ္စာနုပဿနာဝုဋ္ဌာနဝသေန ဟိ အနိမိတ္တမဂ္ဂေါ၊ တထေဝ ဖလသမာပတ္တိကာလေ အနိမိတ္တဖလသမာပတ္တိ၊ ဒုက္ခာနုပဿနာဝုဋ္ဌာနဝသေန အပ္ပဏိဟိတမဂ္ဂဖလသမာပတ္တိယော၊ အနတ္တာနုပဿနာဝုဋ္ဌာနဝသေန သုညတမဂ္ဂဖလသမာပတ္တိယော သုတ္တန္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧတ္ထ စ စတူသု မဂ္ဂဝါရေသု **ဥပ္ပါဒ**န္တိအာဒီနိ ပဉ္စ မူလပဒါနိ၊ **ဂတိ**န္တိအာဒီနိ ဒသ ဝေဝစနပဒါနီတိ ပန္နရသ ပဒါနိ ဝုတ္တာနိ။ ဆသု ပန ဖလသမာပတ္တိဝါရေသု ပဉ္စ မူလပဒါနေဝ ဝုတ္တာနိ။ တံ ကသ္မာ ဣတိ စေ? သင်္ခါရုပေက္ခာယ တိက္ခဘာဝေ သတိ ကိလေသပ္ပဟာနေ သမတ္ထဿ မဂ္ဂဿ သမ္ဘဝတော တဿာ တိက္ခဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝေဝစနပဒေဟိ သဟ ဒဠှံ ကတွာ မူလပဒါနိ ဝုတ္တာနိ။ ဖလဿ နိရုဿာဟဘာဝေန သန္တသဘာဝတ္တာ မဂ္ဂါယတ္တတ္တာ စ မန္ဒဘူတာပိ သင်္ခါရုပေက္ခာ ဖလဿ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဒဿနတ္ထံ မူလပဒါနေဝ ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၅၈။ ဣဒါနိ ဇာတိဝသေန ပုစ္ဆိတွာ လဗ္ဘမာနဝသေန ဝိဿဇ္ဇေတုံ **ကတိ သင်္ခါရုပေက္ခာ ကုသလာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပန္နရသ သင်္ခါရုပေက္ခာ**တိ သမထဝသေန အဋ္ဌ, စတုန္နံ မဂ္ဂါနံ တိဏ္ဏံ ဖလာနံ ဝသေန သတ္တာတိ ပန္နရသ။ သမထဝသေန အဋ္ဌ သင်္ခါရုပေက္ခာ အရဟတော နီဝရဏပဋိသင်္ခါအဘာဝတော, ဝိတက္ကဝိစာရာဒီနံ ပဟာနဗျာပါရံ ဝိနာ သုခေန ပဟာနတော စ သင်္ခါရုပေက္ခာနာမဿ အနနုရူပါတိ ကတွာ တာသံ အဗျာကတတာ န ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အရဟတာ ပန ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇန္တေန သင်္ခါရုပေက္ခံ ဝိနာ သမာပဇ္ဇိတုံ န သက္ကာတိ တိဿော သင်္ခါရုပေက္ခာ အဗျာကတာတိ ဝုတ္တာ။ အပ္ပဏိဟိတသုညတာနိမိတ္တဝသေန ဟိ အရဟတော တိဿော သင်္ခါရုပေက္ခာ။

ဣဒါနိ သင်္ခါရုပေက္ခာနံ သံဝဏ္ဏနာဝသေန ဝုတ္တာသု တီသု ဂါထာသု **ပဋိသင်္ခါသန္တိဋ္ဌနာ ပညာ**တိ သင်္ခါရုပေက္ခာ။ **အဋ္ဌ စိတ္တဿ ဂေါစရာ**တိ သမထဝသေန ဝုတ္တာ အဋ္ဌ သင်္ခါရုပေက္ခာ သမာဓိဿ ဝိသယာ၊ ဘူမိယောတိ အတ္ထော။ ‘‘စိတ္တံ ပညဉ္စ ဘာဝယ’’န္တိအာဒီသု[၁] ဝိယ စိတ္တသီသေန သမာဓိ နိဒ္ဒိဋ္ဌော၊ “ဂေါစရေ ဘိက္ခဝေ စရထ သကေ ပေတ္တိကေ ဝိသယေ”တိအာဒီသု[၂] ဝိယ ဂေါစရသဒ္ဒေန ဝိသယော။ ယံ ဟိ ယဒါယတ္တံ၊ တဿေသော ဝိသယောတိ ဝုစ္စတိ။ **ပုထုဇ္ဇနဿ ဒွေ**တိ သမထဝသေန ဝိပဿနာဝသေန စ။ **တယော**

၁-သံ ၁-၁၃-၁၆၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-သံ ၃-၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။

sekkhassātisamathavipassanāsamāpattivasena. **Tayo ca vītarāgassā**ti appaṇihitasuññatānimittaphalasamāpattivasena. “Tisso”ti vattabbe “tayo”ti ca liṅgavipallāso kato. Tayo saṅkhārupekkhā dhammāti vā yojetabbaṁ. **Yehi cittaṁ vivaṭṭatī**ti yehi saṅkhārupekkhādhammehi vitakkavicārādito, uppādādito vā cittaṁ apagacchati. Vītarāgassāpi hi saṅkhārupekkhāsabbhāvato ca saṅkhārato cittaṁ vivaṭṭitvā nibbānaṁ pakkhandatīti vuttaṁ hoti. **Aṭṭha samādhissa paccayā**ti samathavasena vuttā aṭṭha appanāsammāpakattā appanāsamādhissa paccayā. **Dasa ñāṇassa gocarā**ti vipassanāvasena vuttā dasa maggañāṇassa phalañāṇassa ca bhūmiyo. **Tiṇṇaṁ vimokkhāna paccayā**ti suññatānimitta-appaṇihitavimokkhānaṁ upanissayapaccayā. **Nānādiṭṭhīsu na kampatī**ti bhaṅgaṁ avissajjitvāva saṅkhāre aniccādivasena vipassanto[1] sassatadiṭṭhi-ādīsu nānappakārāsu diṭṭhīsu na vedhatīti.

Saṅkhārupekkhāñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Gotrabhuñāṇaniddesavaṇṇanā

59. Gotrabhuñāṇaniddese **abhibhuyyatī**ti abhibhavati atikkamati. **Bahiddhā saṅkhāranimittan**ti sakasantānappavatta-akusalakkhandhato bahiddhābhūtaṁ saṅkhāranimittaṁ. Lokikasaṅkhārā hi kilesānaṁ nimittattā, nimittākārena upaṭṭhānato vā nimittanti vuccanti. **Abhibhuyyatīti gotrabhū**ti ca puthujjanagottābhibhavanato gotrabhubhāvo vutto. **Pakkhandatīti gotrabhū**ti ariyagottabhāvanato gotrabhubhāvo vutto. **Abhibhuyyitvā pakkhandatīti gotrabhū**ti ubho atthe samāsetvā vuttaṁ. **Vuṭṭhātīti gotrabhū**ti ca **vivaṭṭatīti gotrabhū**ti ca mātikāya vuṭṭhānavivaṭṭanapadānurūpena puthujjanagottābhibhavanatthoyeva vutto. Samathavasena vuttagotrabhūnaṁ pana nīvaraṇādigottābhibhavanato gotrabhūti, “sotāpattiphalasamāpattatthāyā”ti-ādīsu chasu samāpattivāresu uppādādigottābhibhavanato gotrabhūti, “sakadāgāmimaggaṁ paṭilābhatthāyā”ti-ādīsu tīsu maggavāresu sotāpannādigottābhibhavanato

---

1. Vipassanāto (Syā), vipassanato (Ka)

သေက္ခဿာတိ သမထဝိပဿနာသမာပတ္တိဝသေန။ **တယော စ ဝီတရာဂဿာ**တိ အပ္ပဏိဟိတသုညတာနိမိတ္တဖလသမာပတ္တိဝသေန။ “တိဿော”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “တယော”တိ စ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတော။ တယော သင်္ခါရုပေက္ခာ ဓမ္မာတိ ဝါ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **ယေဟိ စိတ္တံ ဝိဝဋ္ဋတီ**တိ ယေဟိ သင်္ခါရုပေက္ခာဓမ္မေဟိ ဝိတက္ကဝိစာရာဒိတော, ဥပ္ပါဒါဒိတော ဝါ စိတ္တံ အပဂစ္ဆတိ။ ဝီတရာဂဿာပိ ဟိ သင်္ခါရုပေက္ခာသဗ္ဘာဝတော စ သင်္ခါရတော စိတ္တံ ဝိဝဋ္ဋိတွာ နိဗ္ဗာနံ ပက္ခန္ဒတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဋ္ဌ သမာဓိဿ ပစ္စယာ**တိ သမထဝသေန ဝုတ္တာ အဋ္ဌ အပ္ပနာသမ္မာပကတ္တာ အပ္ပနာသမာဓိဿ ပစ္စယာ။ **ဒသ ဉာဏဿ ဂေါစရာ**တိ ဝိပဿနာဝသေန ဝုတ္တာ ဒသ မဂ္ဂဉာဏဿ ဖလဉာဏဿ စ ဘူမိယော။ **တိဏ္ဏံ ဝိမောက္ခာန ပစ္စယာ**တိ သုညတာနိမိတ္တအပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခာနံ ဥပနိဿယပစ္စယာ။ **နာနာဒိဋ္ဌီသု န ကမ္ပတီ**တိ ဘင်္ဂံ အဝိဿဇ္ဇိတွာဝ သင်္ခါရေ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိပဿန္တော[၁] သဿတဒိဋ္ဌိအာဒီသု နာနပ္ပကာရာသု ဒိဋ္ဌီသု န ဝေဓတီတိ။

သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ဂေါတြဘုဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၅၉။ ဂေါတြဘုဉာဏနိဒ္ဒေသေ **အဘိဘုယျတီ**တိ အဘိဘဝတိ အတိက္ကမတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ သင်္ခါရနိမိတ္တန္တိ** သကသန္တာနပ္ပဝတ္တအကုသလက္ခန္ဓတော ဗဟိဒ္ဓါဘူတံ သင်္ခါရနိမိတ္တံ။ လောကိကသင်္ခါရာ ဟိ ကိလေသာနံ နိမိတ္တတ္တာ, နိမိတ္တာကာရေန ဥပဋ္ဌာနတော ဝါ နိမိတ္တန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ **အဘိဘုယျတီတိ ဂေါတြဘူ**တိ စ ပုထုဇ္ဇနဂေါတ္တာဘိဘဝနတော ဂေါတြဘုဘာဝေါ ဝုတ္တော။ **ပက္ခန္ဒတီတိ ဂေါတြဘူ**တိ အရိယဂေါတ္တဘာဝနတော ဂေါတြဘုဘာဝေါ ဝုတ္တော။ **အဘိဘုယျိတွာ ပက္ခန္ဒတီတိ ဂေါတြဘူ**တိ ဥဘော အတ္ထေ သမာသေတွာ ဝုတ္တံ။ **ဝုဋ္ဌာတီတိ ဂေါတြဘူ**တိ စ **ဝိဝဋ္ဋတီတိ ဂေါတြဘူ**တိ စ မာတိကာယ ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနပဒါနုရူပေန ပုထုဇ္ဇနဂေါတ္တာဘိဘဝနတ္ထောယေဝ ဝုတ္တော။ သမထဝသေန ဝုတ္တဂေါတြဘူနံ ပန နီဝရဏာဒိဂေါတ္တာဘိဘဝနတော ဂေါတြဘူတိ, “သောတာပတ္တိဖလသမာပတ္တတ္ထာယာ”တိအာဒီသု ဆသု သမာပတ္တိဝါရေသု ဥပ္ပါဒါဒိဂေါတ္တာဘိဘဝနတော ဂေါတြဘူတိ, “သကဒါဂါမိမဂ္ဂံ ပဋိလာဘတ္ထာယာ”တိအာဒီသု တီသု မဂ္ဂဝါရေသု သောတာပန္နာဒိဂေါတ္တာဘိဘဝနတော

၁-ဝိပဿနာတော (သျာ)၊ ဝိပဿနတော (က)

gotrabhūti attho veditabbo. Gottattho cettha bījattho. Vattanipakaraṇe[1] kira vuttaṁ—gottaṁ vuccati nibbānaṁ sabbaparipanthehi guttattā, taṁ paṭipajjatīti gotrabhūti, aṭṭhasamāpattiyopi gottaṁ gotrabhuparipanthehi[2] guttattā, taṁ gottaṁ paṭipajjatīti gotrabhūti vuttaṁ. “Catunnaṁ maggānaṁyeva gotrabhu nibbānārammaṇaṁ, catassannaṁ phalasamāpattīnaṁ gotrabhu saṅkhārārammaṇaṁ phalasamāpattininnattā”tivadanti. Vuttaṁ hetaṁ Visuddhimagge—“tassa pavattānupubbavipassanassa saṅkhārārammaṇagotrabhuñāṇanantaraṁ phalasamāpattivasena nirodhe cittaṁ appetī”ti[3]. Tenevettha maggavāresu soḷasamaṁ katvā gahitassa bahiddhāsaṅkhāranimittapadassa samāpattivāresu chaṭṭhaṁ katvā gahaṇaṁ na katanti veditabbaṁ. Itarathā hi mūlapadagahaṇena gahetabbaṁ bhaveyya.

Aññe pana “yo nibbāne paṭhamābhogo paṭhamasamannāhāro, ayaṁ vuccati gotrabhū”ti vadanti. Taṁ phalaṁ sandhāya na yujjati. **Pannarasa gotrabhudhammā kusalā**ti ettha arahato abhibhavitabbanīvaraṇābhāvato vitakkavicārādīnaṁ sukheneva pahātabbabhāvato ca abhibhavanaṭṭhena gotrabhunāmaṁ nārahantīti katvā gotrabhūnaṁ abyākatatā na vuttāti veditabbā. Arahatā pana phalasamāpattiṁ samāpajjantena saṅkhāre anabhibhuyya samāpajjituṁ na sakkāti “tayo gotrabhudhammā abyākatā”ti vuttā. Keci pana “aṭṭha samāpattiyo nibbedhabhāgiyā eva idha niddiṭṭhā[4], tasmā aṭṭha samāpattigotrabhū kusalā hontī”ti vadanti. Tathā saṅkhārupekkhāyapi veditabbaṁ.

60. **Sāmisañcā**ti-ādīsu vaṭṭāmisalokāmisakilesāmisānaṁ kilesāmisena sāmisaṁ sanikantikattā. Kiṁ taṁ? Aṭṭhavidhaṁ samathagotrabhuñāṇaṁ. **Vaṭṭāmisan**ti cettha tebhūmakavaṭṭameva. **Lokāmisan**ti pañca kāmaguṇā. **Kilesāmisan**ti kilesā eva. **Nirāmisan**ti dasavidhaṁ vipassanāgotrabhuñāṇaṁ anikantikattā. Na hi ariyā gotrabhusmiṁ nikantiṁ karonti. Potthake “sāmisañce”ti likhanti, taṁ na sundarataraṁ. Evameva paṇihitañca appaṇihitaṁ saññuttañca visaññuttaṁ vuṭṭhitañca avuṭṭhitaṁ veditabbaṁ. Nikantipaṇidhiyā hi **paṇihitaṁ** patthitanti attho. Tadabhāvena

1. Vattati, pakaraṇe (Sī)
2. Paripanthehi (Sī)
3. Visuddhi 2. 342 piṭṭhe.
4. Idhāniddiṭṭhānaṁ ariyamaggānaṁ vasena (Sī)

ဂေါတြဘူတိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဂေါတ္တတ္ထော စေတ္ထ ဗီဇတ္ထော။ ဝတ္တနိပကရဏေ[၁] ကိရ ဝုတ္တံ—ဂေါတ္တံ ဝုစ္စတိ နိဗ္ဗာနံ သဗ္ဗပရိပန္ထေဟိ ဂုတ္တတ္တာ၊ တံ ပဋိပဇ္ဇတီတိ ဂေါတြဘူတိ, အဋ္ဌ သမာပတ္တိယောပိ ဂေါတ္တံ ဂေါတြဘုပရိပန္ထေဟိ[၂] ဂုတ္တတ္တာ၊ တံ ဂေါတ္တံ ပဋိပဇ္ဇတီတိ ဂေါတြဘူတိ ဝုတ္တံ။ ''စတုန္နံ မဂ္ဂါနံယေဝ ဂေါတြဘု နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ၊ စတဿန္နံ ဖလသမာပတ္တီနံ ဂေါတြဘု သင်္ခါရာရမ္မဏံ ဖလသမာပတ္တိနိန္နတ္တာ”တိ ဝဒန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ—“တဿ ပဝတ္တာနုပုဗ္ဗဝိပဿနဿ သင်္ခါရာရမ္မဏဂေါတြဘုဉာဏာနန္တရံ ဖလသမာပတ္တိဝသေန နိရောဓေ စိတ္တံ အပ္ပေတီ”တိ[၃]။ တေနေဝေတ္ထ မဂ္ဂဝါရေသု သောဠသမံ ကတွာ ဂဟိတဿ ဗဟိဒ္ဓါသင်္ခါရနိမိတ္တပဒဿ သမာပတ္တိဝါရေသု ဆဋ္ဌံ ကတွာ ဂဟဏံ န ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣတရထာ ဟိ မူလပဒဂဟဏေန ဂဟေတဗ္ဗံ ဘဝေယျ။

အညေ ပန “ယော နိဗ္ဗာနေ ပဌမာဘောဂေါ ပဌမသမန္နာဟာရော၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဂေါတြဘူ”တိ ဝဒန္တိ။ တံ ဖလံ သန္ဓာယ န ယုဇ္ဇတိ။ **ပန္နရသ ဂေါတြဘုဓမ္မာ ကုသလာ**တိ ဧတ္ထ အရဟတော အဘိဘဝိတဗ္ဗနီဝရဏာဘာဝတော ဝိတက္ကဝိစာရာဒီနံ သုခေနေဝ ပဟာတဗ္ဗဘာဝတော စ အဘိဘဝနဋ္ဌေန ဂေါတြဘုနာမံ နာရဟန္တီတိ ကတွာ ဂေါတြဘူနံ အဗျာကတတာ န ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အရဟတာ ပန ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇန္တေန သင်္ခါရေ အနဘိဘုယျ သမာပဇ္ဇိတုံ န သက္ကာတိ ''တယော ဂေါတြဘုဓမ္မာ အဗျာကတာ''တိ ဝုတ္တာ။ ကေစိ ပန “အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ ဧဝ ဣဓ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ[၄]၊ တသ္မာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိဂေါတြဘူ ကုသလာ ဟောန္တီ”တိ ဝဒန္တိ။ တထာ သင်္ခါရုပေက္ခာယပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၆၀။ **သာမိသဉ္စာ**တိအာဒီသု ဝဋ္ဋာမိသလောကာမိသကိလေသာမိသာနံ ကိလေသာမိသေန သာမိသံ သနိကန္တိကတ္တာ။ ကိံ တံ? အဋ္ဌဝိဓံ သမထဂေါတြဘုဉာဏံ။ **ဝဋ္ဋာမိသ**န္တိ စေတ္ထ တေဘူမကဝဋ္ဋမေဝ။ **လောကာမိသ**န္တိ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ။ **ကိလေသာမိသ**န္တိ ကိလေသာ ဧဝ။ **နိရာမိသ**န္တိ ဒသဝိဓံ ဝိပဿနာဂေါတြဘုဉာဏံ အနိကန္တိကတ္တာ။ န ဟိ အရိယာ ဂေါတြဘုသ္မိံ နိကန္တိံ ကရောန္တိ။ ပေါတ္ထကေ “သာမိသဉ္စေ”တိ လိခန္တိ၊ တံ န သုန္ဒရတရံ။ ဧဝမေဝ ပဏိဟိတဉ္စ အပ္ပဏိဟိတံ သညုတ္တဉ္စ ဝိသညုတ္တံ ဝုဋ္ဌိတဉ္စ အဝုဋ္ဌိတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ နိကန္တိပဏိဓိယာ ဟိ **ပဏိဟိတံ** ပတ္ထိတန္တိ အတ္ထော။ တဒဘာဝေန

၁-ဝတ္တတိ၊ ပကရဏေ (သီ)
၂-ပရိပန္ထေဟိ (သီ)
၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၄၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဣဓာနိဒ္ဒိဋ္ဌာနံ အရိယမဂ္ဂါနံ ဝသေန (သီ)

appaṇihitaṁ. Nikantisaññogeneva **saññuttaṁ.** Tadabhāvena **visaññuttaṁ. Vuṭṭhitan**ti vipassanāgotrabhuñāṇameva. Taṁ hi nikanticchedakattā vuṭṭhitaṁ nāma. Itaraṁ **avuṭṭhitaṁ.** Bahiddhā vuṭṭhānattā vā vuṭṭhitaṁ. Phalagotrabhupi hi nibbānajjhāsayavasena nibbānābhimukhībhūtattā bahiddhāsaṅkhāranimittā vuṭṭhitaṁ nāmāti veditabbaṁ. Heṭṭhābhibhavanavuṭṭhānavivaṭṭanavāresupi phalagotrabhu ajjhāsayavasena nibbānābhimukhībhūtattā abhibhuyyati vuṭṭhāti vivaṭṭatīti veditabbaṁ. **Tiṇṇaṁ vimokkhāna paccayā**ti tiṇṇaṁ lokuttaravimokkhānaṁ samathagotrabhu pakatūpanissayapaccayā honti, vipassanāgotrabhu anantarasamanantarūpanissayapaccayā honti. **Paññā yassa pariccitā**ti pubbabhāgapaññā yassa paricitā paricinṇā. **Kusalo vivaṭṭe vuṭṭhāne**ti asammohavaseneva vivaṭṭasaṅkhāte gotrabhuñāṇe kusalo cheko, pubbabhāgañāṇena vā kusalo. **Nānādiṭṭhīsu na kampatī**ti samucchedena pahīnāsu nānappakārāsu diṭṭhīsu na vedhatīti.

Gotrabhuñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

11. Maggañāṇaniddesavaṇṇanā

61. Maggañāṇaniddese **micchādiṭṭhiyā vuṭṭhātī**ti diṭṭhānusayappahānena samucchedavasena dvāsaṭṭhibhedato[1] micchādiṭṭhito vuṭṭhāti. **Tadanuvattakakilesehī**ti micchādiṭṭhisampayogavasena ca micchādiṭṭhi-upanissayena ca uppajjamānehi micchādiṭṭhi-anuvattamānehi nānāvidhehi kilesehi. Tena tadekaṭṭhakilesappahānaṁ vuttaṁ hoti. Duvidhaṁ hi ekaṭṭhaṁ sahajekaṭṭhaṁ pahānekaṭṭhañca. Tāya diṭṭhiyā saha ekasmiṁ citte, ekasmiṁ puggale vā yāva pahānā ṭhitāti tadekaṭṭhā. Diṭṭhiyā hi pahīyamānāya diṭṭhisampayuttesu dvīsu asaṅkhārikacittesu tāya diṭṭhiyā sahajātā lobho moho uddhaccaṁ ahirikaṁ anottappanti ime kilesā, dvīsu sasaṅkhārikacittesu tāya diṭṭhiyā sahajātā lobho moho thinaṁ uddhaccaṁ ahirikaṁ anottappanti ime kilesā **sahajekaṭṭhavasena** pahīyanti. Diṭṭhikileseyeva pahīyamāne tena saha ekasmiṁ puggale ṭhitā apāyagamanīyā lobho doso moho māno vicikicchā

1. Tesaṭṭhibhedato (Sabbattha)

အပ္ပဏိဟိတံ။ နိကန္တိသညောဂေနေဝ **သညုတ္တံ**။ တဒဘာဝေန **ဝိသညုတ္တံ**။ **ဝုဋ္ဌိတန္တိ** ဝိပဿနာဂေါတြဘုဉာဏမေဝ။ တံ ဟိ နိကန္တိစ္ဆေဒကတ္တာ ဝုဋ္ဌိတံ နာမ။ ဣတရံ **အဝုဋ္ဌိတံ**။ ဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာနတ္တာ ဝါ ဝုဋ္ဌိတံ။ ဖလဂေါတြဘုပိ ဟိ နိဗ္ဗာနဇ္ဈာသယဝသေန နိဗ္ဗာနာဘိမုခီဘူတတ္တာ ဗဟိဒ္ဓါသင်္ခါရနိမိတ္တာ ဝုဋ္ဌိတံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဟေဋ္ဌာဘိဘဝနဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနဝါရေသုပိ ဖလဂေါတြဘု အဇ္ဈာသယဝသေန နိဗ္ဗာနာဘိမုခီဘူတတ္တာ အဘိဘုယျတိ ဝုဋ္ဌာတိ ဝိဝဋ္ဋတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တိဏ္ဏံ ဝိမောက္ခာန ပစ္စယာ**တိ တိဏ္ဏံ လောကုတ္တရဝိမောက္ခာနံ သမထဂေါတြဘု ပကတူပနိဿယပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ဝိပဿနာဂေါတြဘု အနန္တရသမနန္တရူပနိဿယပစ္စယာ ဟောန္တိ။ **ပညာ ယဿ ပရိစ္စိတာ**တိ ပုဗ္ဗဘာဂပညာ ယဿ ပရိစိတာ ပရိစိဏ္ဏာ။ **ကုသလော ဝိဝဋ္ဋေ ဝုဋ္ဌာနေ**တိ အသမ္မောဟဝသေနေဝ ဝိဝဋ္ဋသင်္ခါတေ ဂေါတြဘုဉာဏေ ကုသလော ဆေကော၊ ပုဗ္ဗဘာဂဉာဏေန ဝါ ကုသလော။ **နာနာဒိဋ္ဌီသု န ကမ္ပတီ**တိ သမုစ္ဆေဒေန ပဟီနာသု နာနပ္ပကာရာသု ဒိဋ္ဌီသု န ဝေဓတီတိ။

ဂေါတြဘုဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၁-မဂ္ဂဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၆၁။ မဂ္ဂဉာဏနိဒ္ဒေသေ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ဝုဋ္ဌာတီ**တိ ဒိဋ္ဌာနုသယပ္ပဟာနေန သမုစ္ဆေဒဝသေန ဒွါသဋ္ဌိဘေဒတော[၁] မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတော ဝုဋ္ဌာတိ။ **တဒနုဝတ္တကကိလေသေဟီ**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမ္ပယောဂဝသေန စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဥပနိဿယေန စ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေဟိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအနုဝတ္တမာနေဟိ နာနာဝိဓေဟိ ကိလေသေဟိ။ တေန တဒေကဋ္ဌကိလေသပ္ပဟာနံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒုဝိဓံ ဟိ ဧကဋ္ဌံ သဟဇေကဋ္ဌံ ပဟာနေကဋ္ဌဉ္စ။ တာယ ဒိဋ္ဌိယာ သဟ ဧကသ္မိံ စိတ္တေ, ဧကသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ဝါ ယာဝ ပဟာနာ ဌိတာတိ တဒေကဋ္ဌာ။ ဒိဋ္ဌိယာ ဟိ ပဟီယမာနာယ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တေသု ဒွီသု အသင်္ခါရိကစိတ္တေသု တာယ ဒိဋ္ဌိယာ သဟဇာတာ လောဘော မောဟော ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ ဣမေ ကိလေသာ, ဒွီသု သသင်္ခါရိကစိတ္တေသု တာယ ဒိဋ္ဌိယာ သဟဇာတာ လောဘော မောဟော ထိနံ ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ ဣမေ ကိလေသာ **သဟဇေကဋ္ဌဝသေန** ပဟီယန္တိ။ ဒိဋ္ဌိကိလေသေယေဝ ပဟီယမာနေ တေန သဟ ဧကသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ဌိတာ အပါယဂမနီယာ လောဘော ဒေါသော မောဟော မာနော ဝိစိကိစ္ဆာ

၁-တေသဋ္ဌိဘေဒတော (သဗ္ဗတ္ထ)

thinaṁ uddhaccaṁ ahirikaṁ anottappanti ime kilesā **pahānekaṭṭhavasena** pahīyanti. **Khandhehī**ti tadanuvattakeheva khandhehi, taṁ diṭṭhiṁ anuvattamānehi sahajekaṭṭhehi ca pahānekaṭṭhehi ca catūhi arūpakkhandhehi, taṁsamuṭṭhānarūpehi vā saha pañcahi khandhehi micchādiṭṭhi-ādikilesapaccayā anāgate uppajjitabbehi vipākakkhandhehi. **Bahiddhā ca sabbanimittehī**ti yathāvuttakilesakkhandhato bahibhūtehi sabbasaṅkhāranimittehi. **Micchāsaṅkappā vuṭṭhātī**ti sotāpattimaggena pahātabbesu catūsu diṭṭhisampayuttesu, vicikicchāsahagate cāti pañcasu cittesu apāyagamanīyasesākusalacittesu ca micchāsaṅkappā vuṭṭhāti.

Micchāvācāya vuṭṭhātīti musāvādato ceva apāyagamanīyapisuṇapharusasamphappalāpehi ca vuṭṭhāti. **Micchākammantā vuṭṭhātī**ti pāṇātipātādinnādānamicchācārehi vuṭṭhāti. **Micchā-ājīvā vuṭṭhātī**ti kuhanālapanā nemittikatā nippesikatā lābhenalābhaṁnijigīsanatā, ājīvahetukehi vā sattahipi kāyavacīkammehi vuṭṭhāti. Micchāvāyāmamicchāsatimicchāsamādhīhi vuṭṭhānaṁ micchāsaṅkappavuṭṭhāne vuttanayeneva veditabbaṁ. **Micchāsatī**ti ca satiyā paṭipakkhākārena uppajjamānā akusalacittuppādamattameva. Uparimaggattaye “dassanaṭṭhena sammādiṭṭhī”ti-ādīni aṭṭha maggaṅgāni yathā paṭhamajjhānike paṭhamamagge labbhanti, tatheva labbhanti. Tattha paṭhamamagge sammādiṭṭhi micchādiṭṭhiṁ pajahatīti sammādiṭṭhi. Sammāsaṅkappādayopi micchāsaṅkappādīnaṁ pajahanaṭṭheneva veditabbā. Evaṁ sante paṭhamamaggenevadvāsaṭṭhiyā[1] diṭṭhigatānaṁ pahīnattā uparimaggattayena pahātabbā diṭṭhi nāma natthi.

Tattha sammādiṭṭhīti nāmaṁ kathaṁ hotīti? Yathā visaṁ atthi vā hotu mā vā, agado agadotveva vuccati, evaṁ micchādiṭṭhi atthi vā hotu mā vā, ayaṁ sammādiṭṭhi eva nāma. Yadi evaṁ nāmamattamevetaṁ hoti, uparimaggattaye pana sammādiṭṭhiyā kiccābhāvo āpajjati, maggaṅgāni na paripūrenti. Tasmā sammādiṭṭhi sakiccakā kātabbā, maggaṅgāni paripūretabbānīti. Sakiccakā cettha sammādiṭṭhi yathālābhaniyamena dīpetabbā. Uparimaggattayavajjho hi eko māno atthi, so diṭṭhiṭṭhāne tiṭṭhati, sā taṁ mānaṁ pajahatīti sammādiṭṭhi. Sotāpattimaggasmiṁ hi sammādiṭṭhi

1. Tesaṭṭhiyā (Syā, Ka)

ထိနံ ဥဒ္ဓစ္စံ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပန္တိ ဣမေ ကိလေသာ **ပဟာနေကဋ္ဌဝသေန** ပဟီယန္တိ။ **ခန္ဓေဟီ**တိ တဒနုဝတ္တကေဟေဝ ခန္ဓေဟိ၊ တံ ဒိဋ္ဌိံ အနုဝတ္တမာနေဟိ သဟဇေကဋ္ဌေဟိ စ ပဟာနေကဋ္ဌေဟိ စ စတူဟိ အရူပက္ခန္ဓေဟိ, တံသမုဋ္ဌာနရူပေဟိ ဝါ သဟ ပဉ္စဟိ ခန္ဓေဟိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိအာဒိကိလေသပစ္စယာ အနာဂတေ ဥပ္ပဇ္ဇိတဗ္ဗေဟိ ဝိပါကက္ခန္ဓေဟိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ စ သဗ္ဗနိမိတ္တေဟီ**တိ ယထာဝုတ္တကိလေသက္ခန္ဓတော ဗဟိဘူတေဟိ သဗ္ဗသင်္ခါရနိမိတ္တေဟိ။ **မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါ ဝုဋ္ဌာတီ**တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟာတဗ္ဗေသု စတူသု ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တေသု, ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂတေ စာတိ ပဉ္စသု စိတ္တေသု အပါယဂမနီယသေသာကုသလစိတ္တေသု စ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါ ဝုဋ္ဌာတိ။

မိစ္ဆာဝါစာယ ဝုဋ္ဌာတီတိ မုသာဝါဒတော စေဝ အပါယဂမနီယပိသုဏဖရုသသမ္ဖပ္ပလာပေဟိ စ ဝုဋ္ဌာတိ။ **မိစ္ဆာကမ္မန္တာ ဝုဋ္ဌာတီ**တိ ပါဏာတိပါတာဒိန္နာဒါနမိစ္ဆာစာရေဟိ ဝုဋ္ဌာတိ။ **မိစ္ဆာအာဇီဝါ ဝုဋ္ဌာတီ**တိ ကုဟနာလပနာ နေမိတ္တိကတာ နိပ္ပေသိကတာ လာဘေနလာဘံနိဇိဂီသနတာ, အာဇီဝဟေတုကေဟိ ဝါ သတ္တဟိပိ ကာယဝစီကမ္မေဟိ ဝုဋ္ဌာတိ။ မိစ္ဆာဝါယာမမိစ္ဆာသတိမိစ္ဆာသမာဓီဟိ ဝုဋ္ဌာနံ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပဝုဋ္ဌာနေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **မိစ္ဆာသတီ**တိ စ သတိယာ ပဋိပက္ခါကာရေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒမတ္တမေဝ။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယေ “ဒဿနဋ္ဌေန သမ္မာဒိဋ္ဌီ”တိအာဒီနိ အဋ္ဌ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ယထာ ပဌမဇ္ဈာနိကေ ပဌမမဂ္ဂေ လဗ္ဘန္တိ၊ တထေဝ လဗ္ဘန္တိ။ တတ္ထ ပဌမမဂ္ဂေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတီတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒယောပိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါဒီနံ ပဇဟနဋ္ဌေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ သန္တေ ပဌမမဂ္ဂေနေဝ ဒွါသဋ္ဌိယာ[၁] ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ပဟီနတ္တာ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယေန ပဟာတဗ္ဗာ ဒိဋ္ဌိ နာမ နတ္ထိ။

တတ္ထ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ နာမံ ကထံ ဟောတီတိ? ယထာ ဝိသံ အတ္ထိ ဝါ ဟောတု မာ ဝါ၊ အဂဒေါ အဂဒေါတွေဝ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ အတ္ထိ ဝါ ဟောတု မာ ဝါ၊ အယံ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဧဝ နာမ။ ယဒိ ဧဝံ နာမမတ္တမေဝေတံ ဟောတိ၊ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယေ ပန သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ကိစ္စာဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ၊ မဂ္ဂင်္ဂါနိ န ပရိပူရေန္တိ။ တသ္မာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ သကိစ္စကာ ကာတဗ္ဗာ၊ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ပရိပူရေတဗ္ဗာနီတိ။ သကိစ္စကာ စေတ္ထ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ယထာလာဘနိယမေန ဒီပေတဗ္ဗာ။ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယဝဇ္ဈော ဟိ ဧကော မာနော အတ္ထိ၊ သော ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌတိ၊ သာ တံ မာနံ ပဇဟတီတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသ္မိံ ဟိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ

၁-တေသဋ္ဌိယာ (သျာ၊ က)

micchādiṭṭhiṁ pajahati. Sotāpannassa pana sakadāgāmimaggavajjho māno atthi, taṁ mānaṁ pajahatīti sammādiṭṭhi. Tasseva satta-akusalacittasahajāto saṅkappo atthi, teheva cittehi vācaṅgacopanaṁ atthi, kāyaṅgacopanaṁ atthi, paccayaparibhogo atthi, sahajātavāyāmo atthi, assatiyabhāvo atthi, sahajātacittekaggatā atthi, ete micchāsaṅkappādayo nāma. Sakadāgāmimagge sammāsaṅkappādayo tesaṁ pahānena sammāsaṅkappādayoti veditabbā. Evaṁ sakadāgāmimagge aṭṭhaṅgāni sakiccakāni honti. Sakadāgāmissa anāgāmimaggavajjho māno atthi, so diṭṭhiṭṭhāne tiṭṭhati. Tasseva sattahi cittehi sahajātā saṅkappādayo atthi. Tesaṁ pahānena anāgāmimagge aṭṭhannaṁ aṅgānaṁ sakiccakatā veditabbā. Anāgāmissa arahattamaggavajjho māno atthi, so diṭṭhiṭṭhāne tiṭṭhati. Yāni panassa pañca akusalacittāni, tehi sahajātā saṅkappādayo atthi. Tesaṁ pahānena arahattamagge aṭṭhannaṁ aṅgānaṁ sakiccakatā veditabbā.

Oḷārikāti kāyavacīdvāre vītikkamassa paccayabhāvena thūlabhūtamhā. **Kāmarāgasaññojanā**ti methunarāgasaṅkhātā saññojanā. So hi kāmabhave saññojetīti saññojananti vuccati. **Paṭighasaññojanā**ti byāpādasaññojanā. So hi ārammaṇe paṭihaññatīti paṭighanti vuccati. Te eva thāmagataṭṭhena santāne anusentīti **anusayā. Aṇusahagatā**ti aṇubhūtā, sukhumabhūtāti attho. Tabbhāve hi ettha sahagatasaddo. Sakadāgāmissa hi kāmarāgabyāpādā dvīhi kāraṇehi aṇubhūtā adhiccuppattiyā ca pariyuṭṭhānamandatāya ca. Tassa hi bālaputhujjanassa viya kilesā abhiṇhaṁ na uppajjanti, kadāci karahaci uppajjanti. Uppajjamānā ca bālaputhujjanassa viya maddantā pharantā chādentā andha-andhaṁ karontā na uppajjanti, dvīhi pana maggehi pahīnattā mandamandā tanukākārā hutvā uppajjanti, vītikkamaṁ pāpetuṁ samatthā na honti. Evaṁ tanubhūtā anāgāmimaggena pahīyanti. **Rūparāgā**ti rūpabhave chandarāgā. **Arūparāgā**ti arūpabhave chandarāgā. **Mānā**ti unnatilakkhaṇā. **Uddhaccā**ti avūpasamalakkhaṇā. **Avijjāyā**ti andhalakkhaṇāya. **Bhavarāgānusayā**ti rūparāgārūparāgavasena pavattabhavarāgānusayā.

62. Idāni maggañāṇasaṁvaṇṇanaṁ karonto **ajātaṁ jhāpetī**ti-ādimāha. Tattha ca **ajātaṁ jhāpeti jātena, jhānaṁ tena pavuccatī**ti

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ပဇဟတိ။ သောတာပန္နဿ ပန သကဒါဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဈော မာနော အတ္ထိ၊ တံ မာနံ ပဇဟတီတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ တဿေဝ သတ္တအကုသလစိတ္တသဟဇာတော သင်္ကပ္ပေါ အတ္ထိ၊ တေဟေဝ စိတ္တေဟိ ဝါစင်္ဂစောပနံ အတ္ထိ၊ ကာယင်္ဂစောပနံ အတ္ထိ၊ ပစ္စယပရိဘောဂေါ အတ္ထိ၊ သဟဇာတဝါယာမော အတ္ထိ၊ အဿတိယဘာဝေါ အတ္ထိ၊ သဟဇာတစိတ္တေကဂ္ဂတာ အတ္ထိ၊ ဧတေ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါဒယော နာမ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒယော တေသံ ပဟာနေန သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေ အဋ္ဌင်္ဂါနိ သကိစ္စကာနိ ဟောန္တိ။ သကဒါဂါမိဿ အနာဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဈော မာနော အတ္ထိ၊ သော ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌတိ။ တဿေဝ သတ္တဟိ စိတ္တေဟိ သဟဇာတာ သင်္ကပ္ပါဒယော အတ္ထိ။ တေသံ ပဟာနေန အနာဂါမိမဂ္ဂေ အဋ္ဌန္နံ အင်္ဂါနံ သကိစ္စကတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အနာဂါမိဿ အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဈော မာနော အတ္ထိ၊ သော ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌတိ။ ယာနိ ပနဿ ပဉ္စ အကုသလစိတ္တာနိ၊ တေဟိ သဟဇာတာ သင်္ကပ္ပါဒယော အတ္ထိ။ တေသံ ပဟာနေန အရဟတ္တမဂ္ဂေ အဋ္ဌန္နံ အင်္ဂါနံ သကိစ္စကတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဩဠာရိကာတိ ကာယဝစီဒွါရေ ဝီတိက္ကမဿ ပစ္စယဘာဝေန ထူလဘူတမှာ။ **ကာမရာဂသညောဇနာ**တိ မေထုနရာဂသင်္ခါတာ သညောဇနာ။ သော ဟိ ကာမဘဝေ သညောဇေတီတိ သညောဇနန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ပဋိဃသညောဇနာ**တိ ဗျာပါဒသညောဇနာ။ သော ဟိ အာရမ္မဏေ ပဋိဟညတီတိ ပဋိဃန္တိ ဝုစ္စတိ။ တေ ဧဝ ထာမဂတဋ္ဌေန သန္တာနေ အနုသေန္တီတိ **အနုသယာ။ အဏုသဟဂတာ**တိ အဏုဘူတာ၊ သုခုမဘူတာတိ အတ္ထော။ တဗ္ဘာဝေ ဟိ ဧတ္ထ သဟဂတသဒ္ဒေါ။ သကဒါဂါမိဿ ဟိ ကာမရာဂဗျာပါဒါ ဒွီဟိ ကာရဏေဟိ အဏုဘူတာ အဓိစ္စုပ္ပတ္တိယာ စ ပရိယုဋ္ဌာနမန္ဒတာယ စ။ တဿ ဟိ ဗာလပုထုဇ္ဇနဿ ဝိယ ကိလေသာ အဘိဏှံ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ကဒါစိ ကရဟစိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ စ ဗာလပုထုဇ္ဇနဿ ဝိယ မဒ္ဒန္တာ ဖရန္တာ ဆာဒေန္တာ အန္ဓအန္ဓံ ကရောန္တာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဒွီဟိ ပန မဂ္ဂေဟိ ပဟီနတ္တာ မန္ဒမန္ဒာ တနုကာကာရာ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝီတိက္ကမံ ပါပေတုံ သမတ္ထာ န ဟောန္တိ။ ဧဝံ တနုဘူတာ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဟီယန္တိ။ **ရူပရာဂါ**တိ ရူပဘဝေ ဆန္ဒရာဂါ။ **အရူပရာဂါ**တိ အရူပဘဝေ ဆန္ဒရာဂါ။ **မာနာ**တိ ဥန္နတိလက္ခဏာ။ **ဥဒ္ဓစ္စာ**တိ အဝူပသမလက္ခဏာ။ **အဝိဇ္ဇာယာ**တိ အန္ဓလက္ခဏာယ။ **ဘဝရာဂါနုသယာ**တိ ရူပရာဂါရူပရာဂဝသေန ပဝတ္တဘဝရာဂါနုသယာ။

၆၂။ ဣဒါနိ မဂ္ဂဉာဏသံဝဏ္ဏနံ ကရောန္တော **အဇာတံ ဈာပေတီ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ စ **အဇာတံ ဈာပေတိ ဇာတေန၊ ဈာနံ တေန ပဝုစ္စတီ**တိ

ပဋိသံ-ဌ ၁-၁၇

attano santāne pātubhūtena tena tena lokuttarajjhānena taṁsamaṅgīpuggalo ajātameva taṁ taṁ kilesaṁ jhāpeti dahati samucchindati, tena kāraṇena taṁ lokuttaraṁ jhānanti pavuccatīti attho. **Jhānavimokkhe kusalatā**ti tasmiṁ ariyamaggasampayutte vitakkādike jhāne ca vimokkhasaṅkhāte ariyamagge ca asammohavasenakusalatāya paṭhamamaggeneva pahīnāsu nānādiṭṭhīsu na kampati. Jhānaṁ nāma duvidhaṁ ārammaṇūpanijjhānañca lakkhaṇūpanijjhānañca. Lokiyapaṭhamajjhānādikaṁ kasiṇādi-ārammaṇūpanijjhānaṭṭhena jhānaṁ, vipassanāsaṅkhārānaṁ sabhāvasāmaññalakkhaṇūpanijjhānaṭṭhena jhānaṁ, lokuttaraṁ nibbāne tathalakkhaṇūpanijjhānaṭṭhena jhānaṁ. Idha pana gotrabhunāpi sādhāraṇaṁ lakkhaṇūpanijjhānaṭṭhaṁ anāmasitvā asādhāraṇena kilesajhāpanaṭṭhena jhānaṁ vuttaṁ. Vimokkhaṭṭho panettha nibbānārammaṇe suṭṭhu adhimuccanaṭṭho kilesehi ca suṭṭhu muccanaṭṭho.

Samādahitvā yathā ce vipassatīti appanūpacārakhaṇikasamādhīnaṁ aññatarena samādhinā paṭhamaṁ cittasamādhānaṁ katvā pacchā yathā vipassati ca. Samuccayattho ce-saddo vipassanaṁ samuccinoti. **Vipassamāno tathā ce samādahe**ti vipassanā nāmesā lūkhabhūtā nirassādā, samatho ca nāma siniddhabhūto sa-assādo. Tasmā tāya lūkhabhūtaṁ cittaṁ sinehetuṁ vipassamāno tathā ca samādahe. Vipassamāno puna samādhiṁ pavisitvā cittasamādhānañca tatheva kareyya, yatheva vipassananti attho. Idha ce-saddo samādahanaṁ samuccinoti. Ubhayatthāpi gāthābandhānuvattanena ce-kāro kato, attho pana ca-kārattho eva. **Vipassanā ca samatho tadā ahū**ti yasmā samathavipassanānaṁ yuganaddhabhāve sati ariyamaggapātubhāvo hoti, tasmā ariyamaggajananasamatthattā yadā tadubhayasamāyogo hoti, tadā vipassanā ca samatho ca ahu, samathavipassanā bhūtā nāma hotīti attho. Tā ca samathavipassanā ariyamaggābhimukhīkāle ca maggakkhaṇe ca **samānabhāgā yuganaddhā vattare** samāno samo bhāgo koṭṭhāso etesanti samānabhāgā, yuge naddhā viyāti yuganaddhā, aññamaññaṁ anativattanaṭṭhena samadhurā samabalāti attho. Vitthāro panassa yuganaddhakathāyaṁ āvibhavissati.

Dukkhā saṅkhārā sukho, nirodho iti dassanaṁ. Dubhato vuṭṭhitā paññā, phasseti amataṁ padanti dukkhā saṅkhārā, sukho nirodho nibbānanti

အတ္တနော သန္တာနေ ပါတုဘူတေန တေန တေန လောကုတ္တရဇ္ဈာနေန တံသမင်္ဂီပုဂ္ဂလော အဇာတမေဝ တံ တံ ကိလေသံ ဈာပေတိ ဒဟတိ သမုစ္ဆိန္ဒတိ၊ တေန ကာရဏေန တံ လောကုတ္တရံ ဈာနန္တိ ပဝုစ္စတီတိ အတ္ထော။ **ဈာနဝိမောက္ခေ ကုသလတာ**တိ တသ္မိံ အရိယမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တေ ဝိတက္ကာဒိကေ ဈာနေ စ ဝိမောက္ခသင်္ခါတေ အရိယမဂ္ဂေ စ အသမ္မောဟဝသေန ကုသလတာယ ပဌမမဂ္ဂေနေဝ ပဟီနာသု နာနာဒိဋ္ဌီသု န ကမ္ပတိ။ ဈာနံ နာမ ဒုဝိဓံ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဉ္စ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဉ္စ။ လောကိယပဌမဇ္ဈာနာဒိကံ ကသိဏာဒိအာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဋ္ဌေန ဈာနံ၊ ဝိပဿနာသင်္ခါရာနံ သဘာဝသာမညလက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဋ္ဌေန ဈာနံ၊ လောကုတ္တရံ နိဗ္ဗာနေ တထလက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဋ္ဌေန ဈာနံ။ ဣဓ ပန ဂေါတြဘုနာပိ သာဓာရဏံ လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဋ္ဌံ အနာမသိတွာ အသာဓာရဏေန ကိလေသဈာပနဋ္ဌေန ဈာနံ ဝုတ္တံ။ ဝိမောက္ခဋ္ဌော ပနေတ္ထ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏေ သုဋ္ဌု အဓိမုစ္စနဋ္ဌော ကိလေသေဟိ စ သုဋ္ဌု မုစ္စနဋ္ဌော။

သမာဒဟိတွာ ယထာ စေ ဝိပဿတီတိ အပ္ပနူပစာရခဏိကသမာဓီနံ အညတရေန သမာဓိနာ ပဌမံ စိတ္တသမာဓာနံ ကတွာ ပစ္ဆာ ယထာ ဝိပဿတိ စ။ သမုစ္စယတ္ထော စေ-သဒ္ဒေါ ဝိပဿနံ သမုစ္စိနောတိ။ **ဝိပဿမာနော တထာ စေ သမာဒဟေ**တိ ဝိပဿနာ နာမေသာ လူခဘူတာ နိရဿာဒါ၊ သမထော စ နာမ သိနိဒ္ဓဘူတော သအဿာဒေါ။ တသ္မာ တာယ လူခဘူတံ စိတ္တံ သိနေဟေတုံ ဝိပဿမာနော တထာ စ သမာဒဟေ။ ဝိပဿမာနော ပုန သမာဓိံ ပဝိသိတွာ စိတ္တသမာဓာနဉ္စ တထေဝ ကရေယျ၊ ယထေဝ ဝိပဿနန္တိ အတ္ထော။ ဣဓ စေ-သဒ္ဒေါ သမာဒဟနံ သမုစ္စိနောတိ။ ဥဘယတ္ထာပိ ဂါထာဗန္ဓာနုဝတ္တနေန စေ-ကာရော ကတော၊ အတ္ထော ပန စ-ကာရတ္ထော ဧဝ။ **ဝိပဿနာ စ သမထော တဒါ အဟူ**တိ ယသ္မာ သမထဝိပဿနာနံ ယုဂနဒ္ဓဘာဝေ သတိ အရိယမဂ္ဂပါတုဘာဝေါ ဟောတိ၊ တသ္မာ အရိယမဂ္ဂဇနနသမတ္ထတ္တာ ယဒါ တဒုဘယသမာယောဂေါ ဟောတိ၊ တဒါ ဝိပဿနာ စ သမထော စ အဟု၊ သမထဝိပဿနာ ဘူတာ နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ တာ စ သမထဝိပဿနာ အရိယမဂ္ဂါဘိမုခီကာလေ စ မဂ္ဂက္ခဏေ စ **သမာနဘာဂါ ယုဂနဒ္ဓါ ဝတ္တရေ** သမာနော သမော ဘာဂေါ ကောဋ္ဌာသော ဧတေသန္တိ သမာနဘာဂါ၊ ယုဂေ နဒ္ဓါ ဝိယာတိ ယုဂနဒ္ဓါ၊ အညမညံ အနတိဝတ္တနဋ္ဌေန သမဓုရာ သမဗလာတိ အတ္ထော။ ဝိတ္ထာရော ပနဿ ယုဂနဒ္ဓကထာယံ အာဝိဘဝိဿတိ။

ဒုက္ခာ သင်္ခါရာ သုခေါ၊ နိရောဓော ဣတိ ဒဿနံ။ ဒုဘတော ဝုဋ္ဌိတာ ပညာ၊ ဖဿေတိ အမတံ ပဒန္တိ ဒုက္ခာ သင်္ခါရာ၊ သုခေါ နိရောဓော နိဗ္ဗာနန္တိ

paṭipannassa tato nibbānadassanaṁ ariyamaggañāṇaṁ dubhato vuṭṭhitā paññā nāma. Sā eva ca paññā amataṁ padaṁ nibbānaṁ ārammaṇaphusanena phusati, paṭilabhatīti attho. Nibbānaṁ hi atappakaṭṭhena amatasadisanti amataṁ, nāssa mataṁ maraṇaṁ vayo atthītipi amataṁ, pubbabhāgato paṭṭhāya mahatā ussāhena mahatiyā paṭipadāya pajjati paṭipajjīyatīti padanti vuccati.

Vimokkhacariyaṁ jānātīti vimokkhapavattiṁ asammohavasena jānāti, paccavekkhaṇavasena jānāti. “Dubhato vuṭṭhāno vimokkho, dubhato vuṭṭhānā cattāro vimokkhā, dubhato vuṭṭhānānaṁ anulomā cattāro vimokkhā, dubhato vuṭṭhānapaṭippassaddhi cattāro vimokkhā”ti hi upari vimokkhakathāyaṁyeva[1] āgatā vimokkhacariyā veditabbā. Tesaṁ vitthāro tattheva āgato. **Nānattekattakovido**ti tesaṁ vimokkhānaṁ nānābhāve ekabhāve ca kusalo. Dubhato vuṭṭhānavimokkhavasena hi tesaṁ ekattaṁ, catu-ariyamaggavasena nānattaṁ, ekekassāpi vā ariyamaggassa anupassanābhedena nānattaṁ, ariyamaggabhāvena ekattaṁ veditabbaṁ. **Dvinnaṁ ñāṇānaṁ kusalatā**ti dassanasaṅkhātassa ca bhāvanāsaṅkhātassa cāti imesaṁ dvinnaṁ ñāṇānaṁ kusalatāya. **Dassanan**ti hi sotāpattimaggo. So hi paṭhamaṁ nibbānadassanato dassananti vutto. Gotrabhu pana kiñcāpi paṭhamataraṁ nibbānaṁ passati, yathā pana rañño santikaṁ kenacideva karaṇīyena āgato puriso dūratova rathikāya carantaṁ hatthikkhandhagataṁ rājānaṁ disvāpi “diṭṭho te rājā”ti puṭṭho disvā kattabbakiccassa akatattā “na passāmī”ti āha, evameva nibbānaṁ disvā kattabbassa kilesappahānassābhāvā na “dassanan”ti vuccati. Taṁ hi ñāṇaṁ maggassa āvajjanaṭṭhāne tiṭṭhati. **Bhāvanā**ti sesamaggattayaṁ. Taṁ hi paṭhamamaggena diṭṭhasmiṁyeva dhamme bhāvanāvasena uppajjati, na adiṭṭhapubbaṁ kiñci passati, tasmā “bhāvanā”ti vuccati. Heṭṭhā pana bhāvanāmaggassa apariniṭṭhitattā “dvinnaṁ ñāṇānan”ti avatvā sotāpattisakadāgāmi-anāgāmimaggalābhino sandhāya “jhānavimokkhe kusalatā”ti vuttaṁ, arahattamaggalābhino pana bhāvanāmaggassa pariniṭṭhitattā “dvinnaṁ ñāṇānaṁ kusalatā”ti vuttanti veditabbaṁ.

Maggañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Khu 9. 231 piṭṭhe.

ပဋိပန္နဿ တတော နိဗ္ဗာနဒဿနံ အရိယမဂ္ဂဉာဏံ ဒုဘတော ဝုဋ္ဌိတာ ပညာ နာမ။ သာ ဧဝ စ ပညာ အမတံ ပဒံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏဖုသနေန ဖုသတိ၊ ပဋိလဘတီတိ အတ္ထော။ နိဗ္ဗာနံ ဟိ အတပ္ပကဋ္ဌေန အမတသဒိသန္တိ အမတံ၊ နာဿ မတံ မရဏံ ဝယော အတ္ထီတိပိ အမတံ၊ ပုဗ္ဗဘာဂတော ပဋ္ဌာယ မဟတာ ဥဿာဟေန မဟတိယာ ပဋိပဒါယ ပဇ္ဇတိ ပဋိပဇ္ဇီယတီတိ ပဒန္တိ ဝုစ္စတိ။

ဝိမောက္ခစရိယံ ဇာနာတီတိ ဝိမောက္ခပဝတ္တိံ အသမ္မောဟဝသေန ဇာနာတိ၊ ပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ဇာနာတိ။ “ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနော ဝိမောက္ခော, ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနာ စတ္တာရော ဝိမောက္ခာ, ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနာနံ အနုလောမာ စတ္တာရော ဝိမောက္ခာ, ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ စတ္တာရော ဝိမောက္ခာ”တိ ဟိ ဥပရိ ဝိမောက္ခကထာယံယေဝ[1] အာဂတာ ဝိမောက္ခစရိယာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေသံ ဝိတ္ထာရော တတ္ထေဝ အာဂတော။ **နာနတ္တေကတ္တကောဝိဒေါ**တိ တေသံ ဝိမောက္ခာနံ နာနာဘာဝေ ဧကဘာဝေ စ ကုသလော။ ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝိမောက္ခဝသေန ဟိ တေသံ ဧကတ္တံ, စတုအရိယမဂ္ဂဝသေန နာနတ္တံ၊ ဧကေကဿာပိ ဝါ အရိယမဂ္ဂဿ အနုပဿနာဘေဒေန နာနတ္တံ, အရိယမဂ္ဂဘာဝေန ဧကတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဒွိန္နံ ဉာဏာနံ ကုသလတာ**တိ ဒဿနသင်္ခါတဿ စ ဘာဝနာသင်္ခါတဿ စာတိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ဉာဏာနံ ကုသလတာယ။ **ဒဿန**န္တိ ဟိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ။ သော ဟိ ပဌမံ နိဗ္ဗာနဒဿနတော ဒဿနန္တိ ဝုတ္တော။ ဂေါတြဘု ပန ကိဉ္စာပိ ပဌမတရံ နိဗ္ဗာနံ ပဿတိ၊ ယထာ ပန ရညော သန္တိကံ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန အာဂတော ပုရိသော ဒူရတောဝ ရထိကာယ စရန္တံ ဟတ္ထိက္ခန္ဓဂတံ ရာဇာနံ ဒိသွာပိ “ဒိဋ္ဌော တေ ရာဇာ”တိ ပုဋ္ဌော ဒိသွာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စဿ အကတတ္တာ “န ပဿာမီ”တိ အာဟ၊ ဧဝမေဝ နိဗ္ဗာနံ ဒိသွာ ကတ္တဗ္ဗဿ ကိလေသပ္ပဟာနဿာဘာဝါ န “ဒဿန”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တံ ဟိ ဉာဏံ မဂ္ဂဿ အာဝဇ္ဇနဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌတိ။ **ဘာဝနာ**တိ သေသမဂ္ဂတ္တယံ။ တံ ဟိ ပဌမမဂ္ဂေန ဒိဋ္ဌသ္မိံယေဝ ဓမ္မေ ဘာဝနာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ ကိဉ္စိ ပဿတိ၊ တသ္မာ “ဘာဝနာ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဟေဋ္ဌာ ပန ဘာဝနာမဂ္ဂဿ ‘အပရိနိဋ္ဌိတတ္တာ “ဒွိန္နံ ဉာဏာန”န္တိ အဝတွာ သောတာပတ္တိသကဒါဂါမိအနာဂါမိမဂ္ဂလာဘိနော သန္ဓာယ “ဈာနဝိမောက္ခေ ကုသလတာ”တိ ဝုတ္တံ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂလာဘိနော ပန ဘာဝနာမဂ္ဂဿ ပရိနိဋ္ဌိတတ္တာ “ဒွိန္နံ ဉာဏာနံ ကုသလတာ”တိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

မဂ္ဂဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၉-၂၃၁-ပိဋ္ဌေ။

12. Phalañāṇaniddesavaṇṇanā

63. Phalañāṇaniddese **taṁpayogappaṭippassaddhattā**ti tassa ajjhattabahiddhā vuṭṭhānapayogassa paṭippassaddhattā. Maggo hi sakakkhaṇe kilesappahānena ubhato vuṭṭhānapayogaṁ karoti nāma, phalakkhaṇe kilesānaṁ pahīnattā maggassa ubhato vuṭṭhānapayogo paṭippassaddho vūpasanto nāma hoti. **Uppajjatī**ti maggānantaraṁ sakiṁ vā dvikkhattuṁ vā uppajjati, phalasamāpattikāle pana bahukkhattuṁ, nirodhā vuṭṭhahantassa dvikkhattuṁ uppajjati, sabbampi hi taṁpayogappaṭippassaddhattā uppajjati. **Maggassetaṁ phalan**ti phalaṁ apekkhitvā napuṁsakavacanaṁ kataṁ. Sakadāgāmimaggakkhaṇādīsupi ekekamaggaṅgavaseneva vuṭṭhānayojanā veditabbā.

Phalañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

13. Vimuttiñāṇaniddesavaṇṇanā

64. Vimuttiñāṇaniddese **sakkāyadiṭṭhī**ti vijjamānaṭṭhena sati khandhapañcakasaṅkhāte kāye, sayaṁ vā satī tasmiṁ kāye diṭṭhīti sakkāyadiṭṭhi. **Vicikicchā**ti vigatā cikicchā, sabhāvaṁ vā vicinanto etāya kicchati kilamatīti vicikicchā. **Sīlabbataparāmāso**ti sīlena suddhi vatena suddhi sīlabbatena suddhīti gahita-abhiniveso. So hi sabhāvaṁ atikkamitvā parato āmasatīti sīlabbataparāmāso[1]. Ubhinnaṁ samānepi diṭṭhibhāve takkañca parūpadesañca vinā pakatiyā eva sakkāyadiṭṭhigahaṇato pakatibhūtāya vīsativatthukāya sakkāyadiṭṭhiyā pahāneneva sabbadiṭṭhippahānadassanatthaṁ sakkāyadiṭṭhi vuttā. Sīlabbataparāmāso pana "suddhipaṭipadaṁ paṭipajjāmā"ti paṭipannānaṁ paṭipadāya micchābhāvadassanatthaṁ visuṁ vuttoti veditabbo. Tiṇṇampi anusayappahāneneva pahānaṁ dassetuṁ **diṭṭhānusayo vicikicchānusayo**ti vuttaṁ, na visuṁ kilesattā. **Upakkilesā**ti kilesenti upatāpenti vibādhentīti kilesā, thāmagataṭṭhena bhusā kilesāti upakkilesā. **Sammā samucchinnā hontī**ti samucchedappahānena anuppādanirodhena sammā samucchinnā honti. **Sapariyuṭṭhānehī**ti cittaṁ

1. Parāmāso (Sī, Syā)

၁၂-ဖလဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၆၃။ ဖလဉာဏနိဒ္ဒေသေ **တံပယောဂပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ**တိ တဿ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာနပယောဂဿ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ။ မဂ္ဂေါ ဟိ သကက္ခဏေ ကိလေသပ္ပဟာနေန ဥဘတော ဝုဋ္ဌာနပယောဂံ ကရောတိ နာမ၊ ဖလက္ခဏေ ကိလေသာနံ ပဟီနတ္တာ မဂ္ဂဿ ဥဘတော ဝုဋ္ဌာနပယောဂေါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓေါ ဝူပသန္တော နာမ ဟောတိ။ **ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ မဂ္ဂါနန္တရံ သကိံ ဝါ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဖလသမာပတ္တိကာလေ ပန ဗဟုက္ခတ္တုံ, နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ ဒွိက္ခတ္တုံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗမ္ပိ ဟိ တံပယောဂပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **မဂ္ဂဿေတံ ဖလ**န္တိ ဖလံ အပေက္ခိတွာ နပုံသကဝစနံ ကတံ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂက္ခဏာဒီသုပိ ဧကေကမဂ္ဂင်္ဂဝသေနေဝ ဝုဋ္ဌာနယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဖလဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၃-ဝိမုတ္တိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၆၄။ ဝိမုတ္တိဉာဏနိဒ္ဒေသေ **သက္ကာယဒိဋ္ဌီ**တိ ဝိဇ္ဇမာနဋ္ဌေန သတိ ခန္ဓပဉ္စကသင်္ခါတေ ကာယေ, သယံ ဝါ သတီ တသ္မိံ ကာယေ ဒိဋ္ဌီတိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ။ **ဝိစိကိစ္ဆာ**တိ ဝိဂတာ စိကိစ္ဆာ, သဘာဝံ ဝါ ဝိစိနန္တော ဧတာယ ကိစ္ဆတိ ကိလမတီတိ ဝိစိကိစ္ဆာ။ **သီလဗ္ဗတပရာမာသော**တိ သီလေန သုဒ္ဓိ ဝတေန သုဒ္ဓိ သီလဗ္ဗတေန သုဒ္ဓီတိ ဂဟိတအဘိနိဝေသော။ သော ဟိ သဘာဝံ အတိက္ကမိတွာ ပရတော အာမသတီတိ သီလဗ္ဗတပရာမာသော[1]။ ဥဘိန္နံ သမာနေပိ ဒိဋ္ဌိဘာဝေ တက္ကဉ္စ ပရူပဒေသဉ္စ ဝိနာ ပကတိယာ ဧဝ သက္ကာယဒိဋ္ဌိဂဟဏတော ပကတိဘူတာယ ဝီသတိဝတ္ထုကာယ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ ပဟာနေနေဝ သဗ္ဗဒိဋ္ဌိပ္ပဟာနဒဿနတ္ထံ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ဝုတ္တာ။ သီလဗ္ဗတပရာမာသော ပန "သုဒ္ဓိပဋိပဒံ ပဋိပဇ္ဇာမာ"တိ ပဋိပန္နာနံ ပဋိပဒါယ မိစ္ဆာဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝိသုံ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တိဏ္ဏမ္ပိ အနုသယပ္ပဟာနေနေဝ ပဟာနံ ဒဿေတုံ **ဒိဋ္ဌာနုသယော ဝိစိကိစ္ဆာနုသယော**တိ ဝုတ္တံ၊ န ဝိသုံ ကိလေသတ္တာ။ **ဥပက္ကိလေသာ**တိ ကိလေသေန္တိ ဥပတာပေန္တိ ဝိဗာဓေန္တီတိ ကိလေသာ၊ ထာမဂတဋ္ဌေန ဘုသာ ကိလေသာတိ ဥပက္ကိလေသာ။ **သမ္မာ သမုစ္ဆိန္နာ ဟောန္တီ**တိ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန အနုပ္ပါဒနိရောဓေန သမ္မာ သမုစ္ဆိန္နာ ဟောန္တိ။ **သပရိယုဋ္ဌာနေဟီ**တိ စိတ္တံ

၁-ပရာမာသော (သီ၊ သျာ)

pariyonandhantāni uṭṭhenti uppajjantīti pariyuṭṭhānāni, samudācārappattānaṁ kilesānametaṁ adhivacanaṁ. Saha pariyuṭṭhānehīti sapariyuṭṭhānāni. Tehi sapariyuṭṭhānehi anusayita-upakkilese hi. **Cittaṁ vimuttaṁ hotī**ti tesaṁ abhabbuppattikabhūtattā santativasena pavattamānaṁ cittaṁ tato vimuttaṁ nāma hoti. Tadeva suṭṭhu vimuttattā **suvimuttaṁ. Taṁvimutti ñātaṭṭhenā**ti tassā vimuttiyā jānanaṭṭhena.

Vimuttiñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

14. Paccavekkhaṇañāṇaniddesavaṇṇanā

65. Paccavekkhaṇañāṇaniddese maggakkhaṇeyeva hetuṭṭhena paṭhamaṁ maggaṅgāni visuṁ visuṁ vatvā puna maggaṅgabhūte ca amaggaṅgabhūte ca dhamme “bujjhanaṭṭhena bodhī”ti laddhanāmassa ariyassa aṅgabhāvena bojjhaṅge visuṁ dassesi. Satidhammavicayavīriyasamādhisambojjhaṅgā hi maggaṅgāneva, pītipassaddhi-upekkhāsambojjhaṅgā amaggaṅgāni. Puna balavasena indriyavasena ca visuṁ niddiṭṭhesu saddhā eva amaggaṅgabhūtā. Puna maggakkhaṇe jāteyeva dhamme rāsivasena dassento **ādhipateyyaṭṭhenā**ti-ādimāha. Tattha **upaṭṭhānaṭṭhena satipaṭṭhānā**ti ekāva nibbānārammaṇā sati kāyavedanācittadhammesu subhasukhanicca-attasaññāpahānakiccasādhanavasena cattāro satipaṭṭhānā nāma. Nibbānārammaṇaṁ ekameva vīriyaṁ uppannānuppannānaṁ akusalānaṁ pahānānuppattikiccassa, anuppannuppannānaṁ kusalānaṁ uppādaṭṭhitikiccassa sādhanavasena cattāro sammappadhānā nāma.

Tathaṭṭhena saccāti dukkhabhāvādīsu avisaṁvādakaṭṭhena cattāri ariyasaccāni. Etāneva cettha paṭivedhaṭṭhena tadā samudāgatāni, “amatogadhaṁ nibbānan”ti visuṁ vuttaṁ nibbānañca, sesā pana dhammā paṭilābhaṭṭhena tadā samudāgatā. “Tathaṭṭhena saccā tadā samudāgatā”ti vacanato maggaphalapariyosāne avassaṁ cattāri saccāni paccavekkhatīti niṭṭhamettha gantabbaṁ. “Kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyāti pajānātī”ti[1] vacanato ca “dukkhaṁ me pariññātaṁ, samudayo me pahīno, nirodho me sacchikato,

1. Dī 1. 79 piṭṭhe.

ပရိယောနန္ဓန္တာနိ ဥဋ္ဌေန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ပရိယုဋ္ဌာနာနိ၊ သမုဒါစာရပ္ပတ္တာနံ ကိလေသာနမေတံ အဓိဝစနံ။ သဟ ပရိယုဋ္ဌာနေဟီတိ သပရိယုဋ္ဌာနာနိ။ တေဟိ သပရိယုဋ္ဌာနေဟိ အနုသယိတဥပက္ကိလေသေဟိ။ **စိတ္တံ ဝိမုတ္တံ ဟောတီ**တိ တေသံ အဘဗ္ဗုပ္ပတ္တိကဘူတတ္တာ သန္တတိဝသေန ပဝတ္တမာနံ စိတ္တံ တတော ဝိမုတ္တံ နာမ ဟောတိ။ တဒေဝ သုဋ္ဌု ဝိမုတ္တတ္တာ **သုဝိမုတ္တံ။ တံဝိမုတ္တိ ဉာတဋ္ဌေနာ**တိ တဿာ ဝိမုတ္တိယာ ဇာနနဋ္ဌေန။

ဝိမုတ္တိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၄-ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၆၅။ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏနိဒ္ဒေသေ မဂ္ဂက္ခဏေယေဝ ဟေတုဋ္ဌေန ပဌမံ မဂ္ဂင်္ဂါနိ ဝိသုံ ဝိသုံ ဝတွာ ပုန မဂ္ဂင်္ဂဘူတေ စ အမဂ္ဂင်္ဂဘူတေ စ ဓမ္မေ “ဗုဇ္ဈနဋ္ဌေန ဗောဓီ”တိ လဒ္ဓနာမဿ အရိယဿ အင်္ဂဘာဝေန ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဝိသုံ ဒဿေသိ။ သတိဓမ္မဝိစယဝီရိယသမာဓိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါ ဟိ မဂ္ဂင်္ဂါနေဝ၊ ပီတိပဿဒ္ဓိဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါ အမဂ္ဂင်္ဂါနိ။ ပုန ဗလဝသေန ဣန္ဒြိယဝသေန စ ဝိသုံ နိဒ္ဒိဋ္ဌေသု သဒ္ဓါ ဧဝ အမဂ္ဂင်္ဂဘူတာ။ ပုန မဂ္ဂက္ခဏေ ဇာတေယေဝ ဓမ္မေ ရာသိဝသေန ဒဿေန္တော **အာဓိပတေယျဋ္ဌေနာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌေန သတိပဋ္ဌာနာ**တိ ဧကာဝ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာ သတိ ကာယဝေဒနာစိတ္တဓမ္မေသု သုဘသုခနိစ္စအတ္တသညာပဟာနကိစ္စသာဓနဝသေန စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ နာမ။ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဧကမေဝ ဝီရိယံ ဥပ္ပန္နာနုပ္ပန္နာနံ အကုသလာနံ ပဟာနာနုပ္ပတ္တိကိစ္စဿ, အနုပ္ပန္နုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိကိစ္စဿ သာဓနဝသေန စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ နာမ။

တထဋ္ဌေန သစ္စာတိ ဒုက္ခဘာဝါဒီသု အဝိသံဝါဒကဋ္ဌေန စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ ဧတာနေဝ စေတ္ထ ပဋိဝေဓဋ္ဌေန တဒါ သမုဒါဂတာနိ၊ “အမတောဂဓံ နိဗ္ဗာန”န္တိ ဝိသုံ ဝုတ္တံ နိဗ္ဗာနဉ္စ၊ သေသာ ပန ဓမ္မာ ပဋိလာဘဋ္ဌေန တဒါ သမုဒါဂတာ။ “တထဋ္ဌေန သစ္စာ တဒါ သမုဒါဂတာ”တိ ဝစနတော မဂ္ဂဖလပရိယောသာနေ အဝဿံ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပစ္စဝေက္ခတီတိ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ။ “ကတံ ကရဏီယံ နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာတိ ပဇာနာတီ”တိ[၁] ဝစနတော စ “ဒုက္ခံ မေ ပရိညာတံ၊ သမုဒယော မေ ပဟီနော၊ နိရောဓော မေ သစ္ဆိကတော၊

၁-ဒီ ၁-၇၉-ပိဋ္ဌေ။

maggo ca me bhāvito”ti paccavekkhaṇaṁ vuttameva hoti. Tathā paccavekkhaṇaṁ yujjati ca. **Samudayo**ti cettha taṁtaṁmaggavajjhoyeva veditabbo. Ettha vuttasamudayapaccavekkhaṇavaseneva Aṭṭhakathāyaṁ duvidhaṁ kilesapaccavekkhaṇaṁ maggaphalanibbānapaccavekkhaṇāni idha sarūpeneva āgatānīti vuttāni. Kevalaṁ dukkhapaccavekkhaṇamevana vuttaṁ. Kiñcāpi na vuttaṁ, atha kho pāṭhasabbhāvato yuttisabbhāvato ca gahetabbameva. Saccapaṭivedhatthaṁ hi paṭipannassa niṭṭhite saccapaṭivedhe sayaṁ katakiccapaccavekkhaṇaṁ yuttamevāti. **Avikkhepaṭṭhena samatho**ti-ādi maggasampayutte eva samathavipassanādhamme ekarasaṭṭhena anativattanaṭṭhena ca dassetuṁ vuttaṁ. **Saṁvaraṭṭhena sīlavisuddhī**ti sammāvācākammantājīvā **eva avikkhepaṭṭhena cittavisuddhī**ti sammāsamādhi eva. **Dassanaṭṭhena diṭṭhivisuddhī**ti sammādiṭṭhiyeva. **Vimuttaṭṭhenā**ti samucchedavasena maggavajjhakilesehi muccanaṭṭhena, nibbānārammaṇe vā adhimuccanaṭṭhena. **Vimokkho**tisamucchedavimokkho, ariyamaggoyeva. **Paṭivedhaṭṭhena vijjā**ti saccapaṭivedhaṭṭhena vijjā, sammādiṭṭhiyeva. **Pariccāgaṭṭhena vimuttī**ti maggavajjhakilesānaṁ pajahanaṭṭhena tato muccanato vimutti, ariyamaggoyeva. **Samucchedaṭṭhena khaye ñāṇa**nti kilesasamucchindanaṭṭhena kilesakkhayakare ariyamagge ñāṇaṁ, samādiṭṭhiyeva.

Chandādayo heṭṭhā vuttanayeneva veditabbā. Kevalaṁ hettha[1] maggakkhaṇeyeva maggassa ādimajjhapariyosānākārena dassitā. **Vimuttī**ti cettha maggavimuttiyeva. “Tathaṭṭhena saccā”ti ettha gahitampi ca nibbānaṁ idha pariyosānabhāvadassanatthaṁ puna vuttanti veditabbaṁ. Phalakkhaṇepi eseva nayo. Ettha pana **hetuṭṭhena maggo**ti phalamaggabhāveneva. **Sammappadhānā**ti maggakkhaṇe catukiccasādhakassa vīriyakiccassa phalassa uppādakkhaṇe siddhattā vuttanti veditabbaṁ. Aññathā hi phalakkhaṇe sammappadhānā eva na labbhanti. Vuttaṁ hi maggakkhaṇe sattatiṁsa bodhipakkhiyadhamme uddharantena therena “phalakkhaṇe ṭhapetvā cattāro sammappadhāne avasesā tettiṁsa dhammā labbhantī”ti. Evameva paṭivedhakiccādisiddhivasena saccādīnipi yathāyogaṁ veditabbāni. **Vimokkho**ti ca phalavimokkho. **Vimuttī**ti phalavimutti. **Paṭippassaddhaṭṭhena anuppāde ñāṇaṁ** vuttatthameva. **Vuṭṭhahitvā**ti antarā vuṭṭhānābhāvā phalāvasānena[2] evaṁ vuttaṁ. **Ime dhammā tadā samudāgatā**ti ime

1. Heṭṭhā (Gaṇṭhipade)
2. Phalavasena (Sī, Syā)

မဂ္ဂေါ စ မေ ဘာဝိတော”တိ ပစ္စဝေက္ခဏံ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။ တထာ ပစ္စဝေက္ခဏံ ယုဇ္ဇတိ စ။ **သမုဒယော**တိ စေတ္ထ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈောယေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတ္ထ ဝုတ္တသမုဒယပစ္စဝေက္ခဏဝသေနေဝ အဋ္ဌကထာယံ ဒုဝိဓံ ကိလေသပစ္စဝေက္ခဏံ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏာနိ ဣဓ သရူပေနေဝ အာဂတာနီတိ ဝုတ္တာနိ။ ကေဝလံ ဒုက္ခပစ္စဝေက္ခဏမေဝန ဝုတ္တံ။ ကိဉ္စာပိ န ဝုတ္တံ၊ အထ ခေါ ပါဌသဗ္ဘာဝတော ယုတ္တိသဗ္ဘာဝတော စ ဂဟေတဗ္ဗမေဝ။ သစ္စပဋိဝေဓတ္ထံ ဟိ ပဋိပန္နဿ နိဋ္ဌိတေ သစ္စပဋိဝေဓေ သယံ ကတကိစ္စပစ္စဝေက္ခဏံ ယုတ္တမေဝါတိ။ **အဝိက္ခေပဋ္ဌေန သမထော**တိအာဒိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တေ ဧဝ သမထဝိပဿနာဓမ္မေ ဧကရသဋ္ဌေန အနတိဝတ္တနဋ္ဌေန စ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **သံဝရဋ္ဌေန သီလဝိသုဒ္ဓီ**တိ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါ ဧဝ။ **အဝိက္ခေပဋ္ဌေန စိတ္တဝိသုဒ္ဓီ**တိ သမ္မာသမာဓိ ဧဝ။ **ဒဿနဋ္ဌေန ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓီ**တိ သမ္မာဒိဋ္ဌိယေဝ။ **ဝိမုတ္တဋ္ဌေနာ**တိ သမုစ္ဆေဒဝသေန မဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသေဟိ မုစ္စနဋ္ဌေန, နိဗ္ဗာနာရမ္မဏေ ဝါ အဓိမုစ္စနဋ္ဌေန။ **ဝိမောက္ခော**တိ သမုစ္ဆေဒဝိမောက္ခော၊ အရိယမဂ္ဂေါယေဝ။ **ပဋိဝေဓဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ**တိ သစ္စပဋိဝေဓဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိယေဝ။ **ပရိစ္စာဂဋ္ဌေန ဝိမုတ္တီ**တိ မဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသာနံ ပဇဟနဋ္ဌေန တတော မုစ္စနတော ဝိမုတ္တိ၊ အရိယမဂ္ဂေါယေဝ။ **သမုစ္ဆေဒဋ္ဌေန ခယေ ဉာဏ**န္တိ ကိလေသသမုစ္ဆိန္ဒနဋ္ဌေန ကိလေသက္ခယကရေ အရိယမဂ္ဂေ ဉာဏံ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိယေဝ။

ဆန္ဒာဒယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကေဝလံ ဟေတ္ထ[1] မဂ္ဂက္ခဏေယေဝ မဂ္ဂဿ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနာကာရေန ဒဿိတာ။ **ဝိမုတ္တီ**တိ စေတ္ထ မဂ္ဂဝိမုတ္တိယေဝ။ “တထဋ္ဌေန သစ္စာ”တိ ဧတ္ထ ဂဟိတမ္ပိ စ နိဗ္ဗာနံ ဣဓ ပရိယောသာနဘာဝဒဿနတ္ထံ ပုန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဖလက္ခဏေပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ ပန **ဟေတုဋ္ဌေန မဂ္ဂေါ**တိ ဖလမဂ္ဂဘာဝေနေဝ။ **သမ္မပ္ပဓာနာ**တိ မဂ္ဂက္ခဏေ စတုကိစ္စသာဓကဿ ဝီရိယကိစ္စဿ ဖလဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ သိဒ္ဓတ္တာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အညထာ ဟိ ဖလက္ခဏေ သမ္မပ္ပဓာနာ ဧဝ န လဗ္ဘန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟိ မဂ္ဂက္ခဏေ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေ ဥဒ္ဓရန္တေန ထေရေန “ဖလက္ခဏေ ဌပေတွာ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနေ အဝသေသာ တေတ္တိံသ ဓမ္မာ လဗ္ဘန္တီ”တိ။ ဧဝမေဝ ပဋိဝေဓကိစ္စာဒိသိဒ္ဓိဝသေန သစ္စာဒီနိပိ ယထာယောဂံ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဝိမောက္ခော**တိ စ ဖလဝိမောက္ခော။ **ဝိမုတ္တီ**တိ ဖလဝိမုတ္တိ။ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဋ္ဌေန အနုပ္ပါဒေ ဉာဏံ** ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ **ဝုဋ္ဌဟိတွာ**တိ အန္တရာ ဝုဋ္ဌာနာဘာဝါ ဖလာဝသာနေန[2] ဧဝံ ဝုတ္တံ။ **ဣမေ ဓမ္မာ တဒါ သမုဒါဂတာ**တိ ဣမေ

၁-ဟေဋ္ဌာ (ဂဏ္ဌိပဒေ)
၂-ဖလဝသေန (သီ၊ သျာ)

vuttappakārā dhammā maggakkhaṇe phalakkhaṇe ca samudāgatāti paccavekkhatīti iti-saddaṁ pāṭhasesaṁ katvā sambandho veditabbo.

Paccavekkhaṇañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

15. Vatthunānattañāṇaniddesavaṇṇanā

66. Vatthunānattañāṇaniddese **cakkhuṁ ajjhattaṁ vavatthetīti** ajjhattabhūtaṁ cakkhuṁ vavatthapeti. Yathā so cakkhuṁ vavatthapeti, tathā vattukāmo **kathaṁ cakkhuṁ ajjhattaṁ vavatthetīti** pucchitvā puna **cakkhu avijjāsambhūtanti vavatthetī**ti-ādinā vavatthāpanākāraṁ dasseti. Tattha avijjātaṇhā atītā upatthambhakahetuyo, kammaṁ atītaṁ janakahetu, āhāro idāni upatthambhakahetu. Etena cakkhūpatthambhakāni utucittāni gahitāneva honti. **Catunnaṁ mahābhūtānaṁ upādāyā**ti upayogatthe sāmivacanaṁ, cattāri mahābhūtāni upādiyitvā pavattanti attho. Etena pasādacakkhubhāvo dassito hoti, sasambhārabhāvo paṭikkhitto. **Uppannan**ti addhāvasena, santatikhaṇavasena vā paccuppannaṁ. **Samudāgatan**ti hetuto samuṭṭhitaṁ. Ettāvatā vipassanāpubbabhāge cakkhuvavatthānaṁ dassitaṁ. **Ahutvā sambhūtan**ti-ādīhi aniccānupassanā. Pubbe udayā avijjamānato ahutvā sambhūtaṁ, uddhaṁ vayā abhāvato hutvā na bhavissati. **Antavantato**ti anto assa atthīti antavā, antavā eva antavanto yathā "satimanto gatimanto, dhitimanto ca yo isī"ti[1]. Tato antavantato, bhaṅgavijjamānatoti attho. **Addhuvan**ti sabbāvatthānipātitāya, thirabhāvassa ca abhāvatāya na thiraṁ. **Asassatan**ti na niccaṁ. **Vipariṇāmadhamman**ti jarāya ceva maraṇena cāti dvedhā vipariṇāmapakatikaṁ. **Cakkhu aniccan**ti-ādīni **cakkhuṁ aniccato**ti-ādīni ca vuttatthāni. **Mano**ti idha bhavaṅgamanassa adhippetattā **avijjāsambhūto**ti-ādi yujjatiyeva. **Āhārasambhūto**ti ettha sampayuttaphassāhāramanosañcetanāhāravasena veditabbaṁ. **Uppanno**ti ca addhāsantativasena.

Vatthunānattañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Khu 2. 349 piṭṭhe Theragāthāyaṁ.

ဝုတ္တပ္ပကာရာ ဓမ္မာ မဂ္ဂက္ခဏေ ဖလက္ခဏေ စ သမုဒါဂတာတိ ပစ္စဝေက္ခတီတိ ဣတိ-သဒ္ဒံ ပါဌသေသံ ကတွာ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၅-ဝတ္ထုနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၆၆။ ဝတ္ထုနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသေ **စက္ခုံ အဇ္ဈတ္တံ ဝဝတ္ထေတီ**တိ အဇ္ဈတ္တဘူတံ စက္ခုံ ဝဝတ္ထပေတိ။ ယထာ သော စက္ခုံ ဝဝတ္ထပေတိ၊ တထာ ဝတ္တုကာမော **ကထံ စက္ခုံ အဇ္ဈတ္တံ ဝဝတ္ထေတီ**တိ ပုစ္ဆိတွာ ပုန **စက္ခု အဝိဇ္ဇာသမ္ဘူတန္တိ ဝဝတ္ထေတီ**တိအာဒိနာ ဝဝတ္ထာပနာကာရံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ အဝိဇ္ဇာတဏှာ အတီတာ ဥပတ္ထမ္ဘကဟေတုယော၊ ကမ္မံ အတီတံ ဇနကဟေတု၊ အာဟာရော ဣဒါနိ ဥပတ္ထမ္ဘကဟေတု။ ဧတေန စက္ခုပတ္ထမ္ဘကာနိ ဥတုစိတ္တာနိ ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ **စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယာ**တိ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ၊ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ ဥပါဒိယိတွာ ပဝတ္တန္တိ အတ္ထော။ ဧတေန ပသာဒစက္ခုဘာဝေါ ဒဿိတော ဟောတိ၊ သသမ္ဘာရဘာဝေါ ပဋိက္ခိတ္တော။ **ဥပ္ပန္န**န္တိ အဒ္ဓါဝသေန, သန္တတိခဏဝသေန ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နံ။ **သမုဒါဂတ**န္တိ ဟေတုတော သမုဋ္ဌိတံ။ ဧတ္တာဝတာ ဝိပဿနာပုဗ္ဗဘာဂေ စက္ခုဝဝတ္ထာနံ ဒဿိတံ။ **အဟုတွာ သမ္ဘူတ**န္တိအာဒီဟိ အနိစ္စာနုပဿနာ။ ပုဗ္ဗေ ဥဒယာ အဝိဇ္ဇမာနတော အဟုတွာ သမ္ဘူတံ၊ ဥဒ္ဓံ ဝယာ အဘာဝတော ဟုတွာ န ဘဝိဿတိ။ **အန္တဝန္တတော**တိ အန္တော အဿ အတ္ထီတိ အန္တဝါ၊ အန္တဝါ ဧဝ အန္တဝန္တော ယထာ "သတိမန္တော ဂတိမန္တော၊ ဓိတိမန္တော စ ယော ဣသီ"တိ[1]။ တတော အန္တဝန္တတော၊ ဘင်္ဂဝိဇ္ဇမာနတောတိ အတ္ထော။ **အဒ္ဓုဝ**န္တိ သဗ္ဗာဝတ္ထာနိပါတိတာယ, ထိရဘာဝဿ စ အဘာဝတာယ န ထိရံ။ **အသဿတ**န္တိ န နိစ္စံ။ **ဝိပရိဏာမဓမ္မ**န္တိ ဇရာယ စေဝ မရဏေန စာတိ ဒွေဓာ ဝိပရိဏာမပကတိကံ။ **စက္ခု အနိစ္စ**န္တိအာဒီနိ **စက္ခုံ အနိစ္စတော**တိအာဒီနိ စ ဝုတ္တတ္ထာနိ။ **မနော**တိ ဣဓ ဘဝင်္ဂမနဿ အဓိပ္ပေတတ္တာ **အဝိဇ္ဇာသမ္ဘူတော**တိအာဒိ ယုဇ္ဇတိယေဝ။ **အာဟာရသမ္ဘူတော**တိ ဧတ္ထ သမ္ပယုတ္တဖဿာဟာရမနောသဉ္စေတနာဟာရဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဥပ္ပန္နော**တိ စ အဒ္ဓါသန္တတိဝသေန။

ဝတ္ထုနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ခု ၂-၃၄၉-ပိဋ္ဌေ ထေရဂါထာယံ။

16. Gocaranānattañāṇaniddesavaṇṇanā

67. Gocaranānattañāṇaniddese **rūpe bahiddhā vavatthetī**ti ajjhattato bahiddhābhūte rūpāyatanadhamme vavatthapetīti attho. **Avijjāsambhūtā**ti-ādi attabhāvapariyāpannakammajarūpattā vuttaṁ. Āhāropi hi kammajarūpassa upatthambhakapaccayo hoti. Saddassa pana utucittasamuṭṭhānattā avijjāsambhūtādicatukkaṁ na vuttaṁ. Phoṭṭhabbānaṁ sayaṁ mahābhūtattā “catunnaṁ mahābhūtānaṁ upādāya”ti na vuttaṁ. **Dhammā**ti cettha bhavaṅgamanosampayuttā tayo arūpino khandhā, dhammāyatanapāriyāpannāni sukhumarūpāni ca kammasamuṭṭhānāni, sabbānipi rūpādīni ca. Apica yāni yāni yena yena samuṭṭhahanti, tāni tāni tena tena veditabbāni. Itarathā hi sakasantānapariyāpannāpi rūpādayo dhammā sabbe na saṅgaṇheyyaṁ. Yasmā anindriyabaddharūpādayopi vipassanūpagā, tasmā tesaṁ kammasambhūtapadena saṅgaho veditabbo. Tepi hi sabbasattasādhāraṇakammapaccaya-utusamuṭṭhānā. Aññe pana “anindriyabaddhā rūpādayo avipassanūpagā”ti vadanti. Taṁ pana—

“Sabbe saṅkhārā aniccāti, yadā paññāya passati.
Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā”ti[1]—

ādikāya Pāḷiyā virujjhati. Vuttañca Visuddhimagge “idhekacco āditova ajjhattasaṅkhāre abhinivisitvā vipassati, yasmā pana na suddha-ajjhattadassanamatteneva maggavuṭṭhānaṁ hoti, bahiddhāpi daṭṭhabbameva, tasmā parassa khandhepi anupādinnasaṅkhārepi aniccaṁ dukkhamanattāti vipassatī”ti[2]. Tasmā paresaṁ cakkhādivavatthānampi anindriyabaddharūpādivavatthānampi icchitabbameva, tasmā tebhūmakasaṅkhārā avipassanūpagā nāma natthi.

Gocaranānattañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

17. Cariyānānattañāṇaniddesavaṇṇanā

68. Cariyānānattañāṇaniddese **viññāṇacariyā**ti-ādīsu ārammaṇe caratīti cariyā, viññāṇameva cariyā **viññāṇacariyā**. Aññāṇena

1. Khu 1. 53 piṭṭhe.
2. Visuddhi 2. 300 piṭṭhe.

၁၆-ဂေါစရနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၆၇။ ဂေါစရနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ရူပေ ဗဟိဒ္ဓါ ဝဝတ္ထေတီ**တိ အဇ္ဈတ္တတော ဗဟိဒ္ဓါဘူတေ ရူပါယတနဓမ္မေ ဝဝတ္ထပေတီတိ အတ္ထော။ **အဝိဇ္ဇာသမ္ဘူတာ**တိအာဒိ အတ္တဘာဝပရိယာပန္နကမ္မဇရူပတ္တာ ဝုတ္တံ။ အာဟာရောပိ ဟိ ကမ္မဇရူပဿ ဥပတ္ထမ္ဘကပစ္စယော ဟောတိ။ သဒ္ဒဿ ပန ဥတုစိတ္တသမုဋ္ဌာနတ္တာ အဝိဇ္ဇာသမ္ဘူတာဒိစတုက္ကံ န ဝုတ္တံ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာနံ သယံ မဟာဘူတတ္တာ “စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယာ”တိ န ဝုတ္တံ။ **ဓမ္မာ**တိ စေတ္ထ ဘဝင်္ဂမနောသမ္ပယုတ္တာ တယော အရူပိနော ခန္ဓာ, ဓမ္မာယတနပရိယာပန္နာနိ သုခုမရူပါနိ စ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာနိ, သဗ္ဗာနိပိ ရူပါဒီနိ စ။ အပိစ ယာနိ ယာနိ ယေန ယေန သမုဋ္ဌဟန္တိ၊ တာနိ တာနိ တေန တေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဣတရထာ ဟိ သကသန္တာနပရိယာပန္နာပိ ရူပါဒယော ဓမ္မာ သဗ္ဗေ န သင်္ဂဏှေယျုံ။ ယသ္မာ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရူပါဒယောပိ ဝိပဿနူပဂါ၊ တသ္မာ တေသံ ကမ္မသမ္ဘူတပဒေန သင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေပိ ဟိ သဗ္ဗသတ္တသာဓာရဏကမ္မပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနာ။ အညေ ပန “အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓါ ရူပါဒယော အဝိပဿနူပဂါ”တိ ဝဒန္တိ။ တံ ပန—

“သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတိ။
အထ နိဗ္ဗိန္ဒတိ ဒုက္ခေ၊ ဧသ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ”တိ[၁]—

အာဒိကာယ ပါဠိယာ ဝိရုဇ္ဈတိ။ ဝုတ္တဉ္စ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ “ဣဓေကစ္စော အာဒိတောဝ အဇ္ဈတ္တသင်္ခါရေ အဘိနိဝိသိတွာ ဝိပဿတိ၊ ယသ္မာ ပန န သုဒ္ဓအဇ္ဈတ္တဒဿနမတ္တေနေဝ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗမေဝ၊ တသ္မာ ပရဿ ခန္ဓေပိ အနုပါဒိန္နသင်္ခါရေပိ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာတိ ဝိပဿတီ”တိ[၂]။ တသ္မာ ပရေသံ စက္ခာဒိဝဝတ္ထာနမ္ပိ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရူပါဒိဝဝတ္ထာနမ္ပိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗမေဝ၊ တသ္မာ တေဘူမကသင်္ခါရာ အဝိပဿနူပဂါ နာမ နတ္ထိ။

ဂေါစရနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၇-စရိယာနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၆၈။ စရိယာနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ဝိညာဏစရိယာ**တိအာဒီသု အာရမ္မဏေ စရတီတိ စရိယာ၊ ဝိညာဏမေဝ စရိယာ **ဝိညာဏစရိယာ**။ အညာဏေန

၁-ခု ၁-၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၀၀-ပိဋ္ဌေ။

caraṇaṁ, aññāṇena vā carati, aññāte vā carati, aññāṇassa vā caraṇanti **aññāṇacariyā.** Ñāṇameva cariyā, ñāṇena vā cariyā, ñāṇena vā carati, ñāte vā carati, ñāṇassa vā caraṇanti **ñāṇacariyā. Dassanatthāyā**ti rūpadassanatthāya pavattā. **Āvajjanakiriyābyākatā**ti bhavaṅgasantānato apanetvā rūpārammaṇe cittasantānaṁ āvajjeti nāmetīti āvajjanaṁ, vipākābhāvato karaṇamattanti kiriyā, kusalākusalavasena na byākatāti abyākatā. **Dassanaṭṭho**ti passanti tena, sayaṁ vā passati, dassanamattameva vā tanti dassanaṁ, dassanameva attho dassanaṭṭho. **Cakkhuviññāṇan**ti kusalavipākaṁ vā akusalavipākaṁ vā. **Diṭṭhattā**ti adiṭṭhe sampaṭicchanassa abhāvato cakkhuviññāṇena rūpārammaṇassa diṭṭhattā. **Abhiniropanā vipākamanodhātū**ti diṭṭhārammaṇameva ārohatīti abhiniropanā, ubhayavipākā sampaṭicchanamanodhātu. **Abhiniropitattā**ti rūpārammaṇaṁ abhiruḷhattā. **Vipākamanoviññāṇadhātū**ti ubhayavipākā santīraṇamanoviññāṇadhātu. Esa nayo sotadvārādīsupi. Santīraṇānantaraṁ voṭṭhabbane avuttepi Aṭṭhakathācariyehi vuttattā labbhatīti gahetabbaṁ. **Vijānanatthāyā**ti dhammārammaṇassa ceva rūpādi-ārammaṇassa ca vijānanatthāya. **Āvajjanakiriyābyākatā**ti manodvārāvajjanacittaṁ. **Vijānanaṭṭho**ti tadanantarajavanavasena ārammaṇassa vijānanameva attho, na añño. Upari akusalajavanānaṁ vipassanāmaggaphalajavanānañca visuṁ vuttattā sesajavanāni idha gahetabbāni siyuṁ. "Kusalehi kammehi vippayuttā caratīti viññāṇacariyā"ti-ādivacanato[1] pana hasituppādacittajavanameva gahetabbaṁ. Chasu dvāresu ahetukānaṁyeva cittānaṁ vuttattā dve āvajjanāni dve pañcaviññāṇāni dve sampaṭicchanāni tīṇi santīraṇāni ekaṁ hasituppādacittanti aṭṭhārasa ahetukacittāniyeva viññāṇacariyāti veditabbāni.

69. Idāni visayavijānanamattaṭṭhena viññāṇacariyāti dassetuṁ **nīrāgā caratī**ti-ādimāha, viññāṇaṁ hi rāgādisampayoge saddhādisampayoge ca avatthantaraṁ pāpuṇāti, tesu asati sakāvatthāyameva tiṭṭhati. Tasmā nīrāgādivacanena tesaṁ vuttaviññāṇānaṁ viññāṇakiccamattaṁ dasseti. Natthi etissā rāgoti nīrāgā. Nirāgāti rassaṁ katvāpi

1. Khu 9. 79 piṭṭhe.

စရဏံ, အညာဏေန ဝါ စရတိ, အညာဏေ ဝါ စရတိ, အညာဏဿ ဝါ စရဏန္တိ **အညာဏစရိယာ**။ ဉာဏမေဝ စရိယာ, ဉာဏေန ဝါ စရိယာ, ဉာဏေန ဝါ စရတိ, ဉာဏေ ဝါ စရတိ, ဉာဏဿ ဝါ စရဏန္တိ **ဉာဏစရိယာ**။ **ဒဿနတ္ထာယာ**တိ ရူပဒဿနတ္ထာယ ပဝတ္တာ။ **အာဝဇ္ဇနကိရိယာဗျာကတာ**တိ ဘဝင်္ဂသန္တာနတော အပနေတွာ ရူပါရမ္မဏေ စိတ္တသန္တာနံ အာဝဇ္ဇေတိ နာမေတီတိ အာဝဇ္ဇနံ၊ ဝိပါကာဘာဝတော ကရဏမတ္တန္တိ ကိရိယာ၊ ကုသလာကုသလဝသေန န ဗျာကတာတိ အဗျာကတာ။ **ဒဿနဋ္ဌော**တိ ပဿန္တိ တေန, သယံ ဝါ ပဿတိ, ဒဿနမတ္တမေဝ ဝါ တန္တိ ဒဿနံ၊ ဒဿနမေဝ အတ္ထော ဒဿနဋ္ဌော။ **စက္ခုဝိညာဏ**န္တိ ကုသလဝိပါကံ ဝါ အကုသလဝိပါကံ ဝါ။ **ဒိဋ္ဌတ္တာ**တိ အဒိဋ္ဌေ သမ္ပဋိစ္ဆနဿ အဘာဝတော စက္ခုဝိညာဏေန ရူပါရမ္မဏဿ ဒိဋ္ဌတ္တာ။ **အဘိနိရောပနာ ဝိပါကမနောဓာတူ**တိ ဒိဋ္ဌာရမ္မဏမေဝ အာရောဟတီတိ အဘိနိရောပနာ၊ ဥဘယဝိပါကာ သမ္ပဋိစ္ဆနမနောဓာတု။ **အဘိနိရောပိတတ္တာ**တိ ရူပါရမ္မဏံ အဘိရူဠှတ္တာ။ **ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတူ**တိ ဥဘယဝိပါကာ သန္တီရဏမနောဝိညာဏဓာတု။ ဧသ နယော သောတဒွါရာဒီသုပိ။ သန္တီရဏာနန္တရံ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနေ အဝုတ္တေပိ အဋ္ဌကထာစရိယေဟိ ဝုတ္တတ္တာ လဗ္ဘတီတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ **ဝိဇာနနတ္ထာယာ**တိ ဓမ္မာရမ္မဏဿ စေဝ ရူပါဒိအာရမ္မဏဿ စ ဝိဇာနနတ္ထာယ။ **အာဝဇ္ဇနကိရိယာဗျာကတာ**တိ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနစိတ္တံ။ **ဝိဇာနနဋ္ဌော**တိ တဒနန္တရဇဝနဝသေန အာရမ္မဏဿ ဝိဇာနနမေဝ အတ္ထော, န အညော။ ဥပရိ အကုသလဇဝနာနံ ဝိပဿနာမဂ္ဂဖလဇဝနာနဉ္စ ဝိသုံ ဝုတ္တတ္တာ သေသဇဝနာနိ ဣဓ ဂဟေတဗ္ဗာနိ သိယုံ။ "ကုသလေဟိ ကမ္မေဟိ ဝိပ္ပယုတ္တာ စရတီတိ ဝိညာဏစရိယာ"တိ-အာဒိဝစနတော[1] ပန ဟသိတုပ္ပါဒစိတ္တဇဝနမေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဆသု ဒွါရေသု အဟေတုကာနံယေဝ စိတ္တာနံ ဝုတ္တတ္တာ ဒွေ အာဝဇ္ဇနာနိ ဒွေ ပဉ္စဝိညာဏာနိ ဒွေ သမ္ပဋိစ္ဆနာနိ တီဏိ သန္တီရဏာနိ ဧကံ ဟသိတုပ္ပါဒစိတ္တန္တိ အဋ္ဌာရသ အဟေတုကစိတ္တာနိယေဝ ဝိညာဏစရိယာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၆၉။ ဣဒါနိ ဝိသယဝိဇာနနမတ္တဋ္ဌေန ဝိညာဏစရိယာတိ ဒဿေတုံ **နီရာဂါ စရတီ**တိအာဒိမာဟ၊ ဝိညာဏံ ဟိ ရာဂါဒိသမ္ပယောဂေ သဒ္ဓါဒိသမ္ပယောဂေ စ အဝတ္ထန္တရံ ပါပုဏာတိ၊ တေသု အသတိ သကာဝတ္ထာယမေဝ တိဋ္ဌတိ။ တသ္မာ နီရာဂါဒိဝစနေန တေသံ ဝုတ္တဝိညာဏာနံ ဝိညာဏကိစ္စမတ္တံ ဒဿေတိ။ နတ္ထိ ဧတိဿာ ရာဂေါတိ နီရာဂါ။ နိရာဂါတိ ရဿံ ကတွာပိ

၁-ခု ၉-၇၉-ပိဋ္ဌေ။

paṭhanti. So pana rajjanavasena **rāgo.** Itaresu dussanavasena **doso.** Muyhanavasena **moho.** Maññanavasena **māno.** Viparītadassanavasena **diṭṭhi.** Uddhatabhāvo avūpasantabhāvo, vā **uddhaccaṁ. Vicikicchā** vuttatthā. Anusentīti **anusayā.** "Niranusayā"ti vattabbe **nānusayā**ti vuttaṁ, soyevattho. Pariyuṭṭhānappattānamevettha abhāvo veditabbo. Na hi viññāṇacariyā pahīnānusayānaṁyeva vuttā. Yā ca nīrāgādināmā, sā rāgādīhi vippayuttāva nāma hotīti pariyāyantaradassanatthaṁ **rāgavippayuttā**ti-ādimāha. Puna aññehi ca vippayuttataṁ dassetuṁ **kusalehi kammehī**ti-ādimāha. Kusalāniyeva rāgādivajjābhāvā **anavajjāni.** Parisuddhabhāvakarehi hiri-ottappehi yuttattā **sukkāni** pavattisukhattā sukho udayo uppatti etesanti **sukhudrayāni,** sukhavipākattā vā sukho udayo vaḍḍhi etesanti sukhudrayāni. Vuttavipakkhena akusalāni yojetabbāni. **Viññāte caratī**ti viññāṇena viññāyamānaṁ ārammaṇaṁ viññātaṁ nāma, tasmiṁ viññāte ārammaṇe. Kiṁ vuttaṁ hoti? Nīlavaṇṇayogato nīlavatthaṁ viya viññāṇayogato viññātaṁ viññāṇaṁ nāma hoti, tasmiṁ viññāṇe caratīti **viññāṇacariyā**ti vuttaṁ hoti. **Viññāṇassa evarūpā cariyā hotī**ti vuttappakārassa viññāṇassa vuttappakārā cariyā hotīti attho. "Viññāṇassa cariyā"ti ca vohāravasena vuccati, viññāṇato pana visuṁ cariyā natthi. **Pakatiparisuddhamidaṁ cittaṁ nikkilesaṭṭhenā**ti idaṁ vuttappakāraṁ cittaṁ rāgādikilesābhāvena pakatiyā eva parisuddhaṁ. Tasmā vijānanamattameva cariyāti **viññāṇacariyā**ti vuttaṁ hoti. Niklesaṭṭhenātipi pāṭho.

Aññāṇacariyāya **manāpiyesū**ti[1] manasi appenti pasīdanti, manaṁ vā appāyanti vaḍḍhentīti manāpāni, manāpāniyeva manāpiyāni. Tesu manāpiyesu. Tāni pana iṭṭhāni vā hontu aniṭṭhāni vā, gahaṇavasena manāpiyāni. Na hi iṭṭhasmiṁyeva rāgo aniṭṭhasmiṁyeva doso uppajjati. **Rāgassa javanatthāyā**ti santativasena rāgassa javanatthāya pavattā. **Āvajjanakiriyābyākatā**ti cakkhudvāre ayoniso manasikārabhūtā āvajjanakiriyābyākatā manodhātu. **Rāgassa javanā**ti yebhuyyena

1. Manāpikesūti (Sī, Syā, Ka)

ပဌန္တိ။ သော ပန ရဇ္ဇနဝသေန **ရာဂေါ**။ ဣတရေသု ဒုဿနဝသေန **ဒေါသော**။ မုယှနဝသေန **မောဟော**။ မညနဝသေန **မာနော**။ ဝိပရီတ-ဒဿနဝသေန **ဒိဋ္ဌိ**။ ဥဒ္ဓတဘာဝေါ, အဝူပသန္တဘာဝေါ ဝါ **ဥဒ္ဓစ္စံ**။ **ဝိစိကိစ္ဆာ** ဝုတ္တတ္ထာ။ အနုသေန္တီတိ **အနုသယာ**။ "နိရနုသယာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ **နာနုသယာ**တိ ဝုတ္တံ၊ သောယေဝတ္ထော။ ပရိယုဋ္ဌာနပ္ပတ္တာနမေဝေတ္ထ အဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ န ဟိ ဝိညာဏစရိယာ ပဟီနာနုသယာနံယေဝ ဝုတ္တာ။ ယာ စ နီရာဂါဒိနာမာ၊ သာ ရာဂါဒီဟိ ဝိပ္ပယုတ္တာဝ နာမ ဟောတီတိ ပရိယာယန္တရဒဿနတ္ထံ **ရာဂဝိပ္ပယုတ္တာ**တိအာဒိမာဟ။ ပုန အညေဟိ စ ဝိပ္ပယုတ္တတံ ဒဿေတုံ **ကုသလေဟိ ကမ္မေဟီ**တိအာဒိမာဟ။ ကုသလာနိယေဝ ရာဂါဒိဝဇ္ဇာဘာဝါ **အနဝဇ္ဇာနိ**။ ပရိသုဒ္ဓဘာဝကရေဟိ ဟိရိဩတ္တပ္ပေဟိ ယုတ္တတ္တာ **သုက္ကာနိ**။ ပဝတ္တိသုခတ္တာ သုခေါ ဥဒယော ဥပ္ပတ္တိ ဧတေသန္တိ **သုခုဒြယာနိ**၊ သုခဝိပါ-ကတ္တာ ဝါ သုခေါ ဥဒယော ဝဍ္ဎိ ဧတေသန္တိ သုခုဒြယာနိ။ ဝုတ္တဝိပက္ခေန အကုသလာနိ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ **ဝိညာတေ စရတီ**တိ ဝိညာဏေန ဝိညာယ-မာနံ အာရမ္မဏံ ဝိညာတံ နာမ၊ တသ္မိံ ဝိညာတေ အာရမ္မဏေ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? နီလဝဏ္ဏယောဂတော နီလဝတ္ထံ ဝိယ ဝိညာဏယောဂတော ဝိညာတံ ဝိညာဏံ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ဝိညာဏေ စရတီတိ **ဝိညာဏ-စရိယာ**တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝိညာဏဿ ဧဝရူပါ စရိယာ ဟောတီ**တိ ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ဝိညာဏဿ ဝုတ္တပ္ပကာရာ စရိယာ ဟောတီတိ အတ္ထော။ "ဝိညာဏဿ စရိယာ"တိ စ ဝေါဟာရဝသေန ဝုစ္စတိ၊ ဝိညာဏတော ပန ဝိသုံ စရိယာ နတ္ထိ။ **ပကတိပရိသုဒ္ဓမိဒံ စိတ္တံ နိက္ကိလေသဋ္ဌေနာ**တိ ဣဒံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ စိတ္တံ ရာဂါဒိကိလေသာဘာဝေန ပကတိယာ ဧဝ ပရိသုဒ္ဓံ။ တသ္မာ ဝိဇာနနမတ္တမေဝ စရိယာတိ **ဝိညာဏစရိယာ**တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ နိက္လေသဋ္ဌေနာတိပိ ပါဌော။

အညာဏစရိယာယ **မနာပိယေသူ**တိ[1] မနသိ အပ္ပေန္တိ ပသီဒန္တိ၊ မနံ ဝါ အပ္ပါယန္တိ ဝဍ္ဎေန္တီတိ မနာပါနိ၊ မနာပါနိယေဝ မနာပိယာနိ။ တေသု မနာပိယေသု။ တာနိ ပန ဣဋ္ဌာနိ ဝါ ဟောန္တု၊ အနိဋ္ဌာနိ ဝါ၊ ဂဟဏဝသေန မနာပိယာနိ။ န ဟိ ဣဋ္ဌသ္မိံယေဝ ရာဂေါ အနိဋ္ဌသ္မိံယေဝ ဒေါသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ရာဂဿ ဇဝနတ္ထာယာ**တိ သန္တတိဝသေန ရာဂဿ ဇဝနတ္ထာယ ပဝတ္တာ။ **အာဝဇ္ဇနကိရိယာဗျာကတာ**တိ စက္ခုဒွါရေ အယောနိသော မနသိကာရဘူတာ အာဝဇ္ဇနကိရိယာဗျာကတာ မနောဓာတု။ **ရာဂဿ ဇဝနာ**တိ ယေဘုယျေန

၁-မနာပိကေသူတိ (သီ၊ သျာ၊ က)

sattakkhattuṁ rāgassa pavatti, punappunaṁ pavatto rāgoyeva. **Aññāṇacariyā**ti aññāṇena rāgassa sambhavato aññāṇena rāgassa cariyāti vuttaṁ hoti. Sesesupi eseva nayo. **Tadubhayena asamapekkhanasmiṁ vatthusmin**ti rāgadosavasena samapekkhanavirahite rūpārammaṇasaṅkhāte vatthusmiṁ. **Mohassa javanatthāyā**ti vicikicchā-uddhaccavasena mohassa javanatthāya. **Aññāṇacariyā**ti aññāṇasseva cariyā[1], na aññassa. **Vinibandhassā**ti-ādīni mānādīnaṁ sabhāvavacanāni. Tattha **vinibandhassā**ti unnativasena vinibandhitvā ṭhitassa. **Parāmaṭṭhāyā**ti rūpassa aniccabhāvādiṁ atikkamitvā parato niccabhāvādiṁ āmaṭṭhāya gahitāya. **Vikkhepagatassā**ti rūpārammaṇe vikkhittabhāvaṁ gatassa. **Aniṭṭhaṅgatāyā**ti asanniṭṭhānabhāvaṁ gatāya. **Thāmagatassā**tibalappattassa. **Dhammesū**ti rūpādīsu vā dhammārammaṇabhūtesu vā dhammesu.

70. Yasmā rāgādayo aññāṇena honti, tasmā rāgādisampayogena aññāṇaṁ visesento **sarāgā caratī**ti-ādimāha. Tattha **sarāgā caratī**ti mohamānadiṭṭhimānānusayadiṭṭhānusaya-avijjānusayajavanavasena cariyā veditabbā. **Sadosā caratī**ti moha-avijjānusayajavanavasena. **Samohā caratī**ti rāgadosamānadiṭṭhi-uddhaccavicikicchānusayajavanavasena. **Samānā caratī**ti rāgamohakāmarāgabhavarāgāvijjānusayajavanavasena. **Sadiṭṭhi caratī**ti rāgamohakāmarāgāvijjānusayajavanavasena. **Sa-uddhaccā carati savicikicchā caratī**ti moha-avijjānusayajavanavasena. **Sānusayā caratī**ti etthāpi vuttanayeneva ekekaṁ anusayaṁ mūlaṁ katvā tasmiṁ citte labbhamānakasesānusayavasena sānusayatā yojetabbā. **Rāgasampayuttā**ti-ādi sārāgādivevacanameva. Sā eva hi cariyā sampayogavasena saha rāgādīhi vattatīti sarāgādi-ādīni nāmāni labhati. Rāgādīhi samaṁ ekuppādekanirodhekavatthekārammaṇādīhi pakārehi yuttāti **rāgasampayuttānī**ti-ādīni nāmāni labhati. Sāyeva ca yasmā kusalādīhi kammehi vippayuttā, akusalādīhi kammehi sampayuttā, tasmāpi aññāṇacariyāti dassetuṁ **kusalehi kammehī**ti-ādimāha. Tattha **aññāte**ti mohassa aññāṇalakkhaṇattā yathāsabhāvena aññāte ārammaṇe. Sesaṁ vuttatthameva.

1. Aññāṇameva cariyā (Ka)

သတ္တက္ခတ္တုံ ရာဂဿ ပဝတ္တိ၊ ပုနပ္ပုနံ ပဝတ္တော ရာဂေါယေဝ။ **အညာဏစရိယာ**တိ အညာဏေန ရာဂဿ သမ္ဘဝတော အညာဏေန ရာဂဿ စရိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **တဒုဘယေန အသမပေက္ခနသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိ**န္တိ ရာဂဒေါသဝသေန သမပေက္ခနဝိရဟိတေ ရူပါရမ္မဏသင်္ခါတေ ဝတ္ထုသ္မိံ။ **မောဟဿ ဇဝနတ္ထာယာ**တိ ဝိစိကိစ္ဆာဥဒ္ဓစ္စဝသေန မောဟဿ ဇဝနတ္ထာယ။ **အညာဏစရိယာ**တိ အညာဏဿေဝ စရိယာ[1]၊ န အညဿ။ **ဝိနိဗန္ဓဿာ**တိအာဒီနိ မာနာဒီနံ သဘာဝဝစနာနိ။ တတ္ထ **ဝိနိဗန္ဓဿာ**တိ ဥန္နတိဝသေန ဝိနိဗန္ဓိတွာ ဌိတဿ။ **ပရာမဋ္ဌာယာ**တိ ရူပဿ အနိစ္စဘာဝါဒိံ အတိက္ကမိတွာ ပရတော နိစ္စဘာဝါဒိံ အာမဋ္ဌာယ ဂဟိတာယ။ **ဝိက္ခေပဂတဿာ**တိ ရူပါရမ္မဏေ ဝိက္ခိတ္တဘာဝံ ဂတဿ။ **အနိဋ္ဌင်္ဂတာယာ**တိ အသန္နိဋ္ဌာနဘာဝံ ဂတာယ။ **ထာမဂတဿာ**တိ ဗလပ္ပတ္တဿ။ **ဓမ္မေသူ**တိ ရူပါဒီသု ဝါ ဓမ္မာရမ္မဏဘူတေသု ဝါ ဓမ္မေသု။

၇၀။ ယသ္မာ ရာဂါဒယော အညာဏေန ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ရာဂါဒိသမ္ပယောဂေန အညာဏံ ဝိသေသေန္တော **သရာဂါ စရတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သရာဂါ စရတီ**တိ မောဟမာနဒိဋ္ဌိမာနာနုသယဒိဋ္ဌာနုသယအဝိဇ္ဇာနုသယဇဝနဝသေန စရိယာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သဒေါသာ စရတီ**တိ မောဟအဝိဇ္ဇာနုသယဇဝနဝသေန။ **သမောဟာ စရတီ**တိ ရာဂဒေါသမာနဒိဋ္ဌိဥဒ္ဓစ္စဝိစိကိစ္ဆာနုသယဇဝနဝသေန။ **သမာနာ စရတီ**တိ ရာဂမောဟကာမရာဂဘဝရာဂါဝိဇ္ဇာနုသယဇဝနဝသေန။ **သဒိဋ္ဌိ စရတီ**တိ ရာဂမောဟကာမရာဂါဝိဇ္ဇာနုသယဇဝနဝသေန။ **သဥဒ္ဓစ္စာ စရတိ သဝိစိကိစ္ဆာ စရတီ**တိ မောဟအဝိဇ္ဇာနုသယဇဝနဝသေန။ **သာနုသယာ စရတီ**တိ ဧတ္ထာပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဧကေကံ အနုသယံ မူလံ ကတွာ တသ္မိံ စိတ္တေ လဗ္ဘမာနကသေသာနုသယဝသေန သာနုသယတာ ယောဇေတဗ္ဗာ။ **ရာဂသမ္ပယုတ္တာ**တိအာဒိ သရာဂါဒိဝေဝစနမေဝ။ သာ ဧဝ ဟိ စရိယာ သမ္ပယောဂဝသေန သဟ ရာဂါဒီဟိ ဝတ္တတီတိ သရာဂါဒိအာဒီနိ နာမာနိ လဘတိ။ ရာဂါဒီဟိ သမံ ဧကုပ္ပါဒေကနိရောဓေကဝတ္ထေကာရမ္မဏာဒီဟိ ပကာရေဟိ ယုတ္တာတိ **ရာဂသမ္ပယုတ္တာနီ**တိအာဒီနိ နာမာနိ လဘတိ။ သာယေဝ စ ယသ္မာ ကုသလာဒီဟိ ကမ္မေဟိ ဝိပ္ပယုတ္တာ၊ အကုသလာဒီဟိ ကမ္မေဟိ သမ္ပယုတ္တာ၊ တသ္မာပိ အညာဏစရိယာတိ ဒဿေတုံ **ကုသလေဟိ ကမ္မေဟီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အညာတေ**တိ မောဟဿ အညာဏလက္ခဏတ္တာ ယထာသဘာဝေန အညာတေ အာရမ္မဏေ။ သေသံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

၁-အညာဏမေဝ စရိယာ (က)

71. Ñāṇacariyāyaṁ yasmā vivaṭṭanānupassanādīnaṁ anantarapaccayabhūtā āvajjanakiriyābyākatā natthi, tasmā tesaṁ atthāya āvajjanakiriyābyākataṁ avatvā vivaṭṭanānupassanādayova vuttā. Anulomañāṇatthāya eva hi āvajjanā hoti, tato vivaṭṭanānupassanāmaggaphalāni. **Phalasamāpattī**ti cettha maggānantarajā vā hotu kālantarajā[1] vā, ubhopi adhippetā. **Nīrāgā caratī**ti-ādīsu rāgādīnaṁ paṭipakkhavasena nīrāgāditā veditabbā, viññāṇacariyāyaṁ rāgādīnaṁ abhāvamattaṭṭhena. **Ñāte**ti yathāsabhāvato ñāte. **Aññā viññāṇacariyā**ti-ādīhi tissannaṁ cariyānaṁ aññamaññamasammissataṁ dasseti. Viññāṇakiccamattavasena hi ahetukacittuppādā viññāṇacariyā, aññāṇakiccavataṁ dvādasannaṁ akusalacittuppādānaṁ vaseneva aññāṇacariyā, visesena ñāṇakiccakārīnaṁ vipassanāmaggaphalānaṁ vasena ñāṇacariyā. Evamimā aññamaññamasammissā ca, vipassanaṁ ṭhapetvā sahetukakāmāvacarakiriyākusalā ca, sahetukakāmāvacaravipākā ca, rūpāvacarārūpāvacarakusalābyākatā ca tīhi cariyāhi vinimuttāti veditabbā. Nibbānārammaṇāya vivaṭṭanānupassanāya ñāṇacariyāya niddiṭṭhattā nibbānamaggaphalapaccavekkhaṇabhūtāni sekkhāsekkhānaṁ paccavekkhaṇañāṇāni ñāṇacariyāya saṅgahitānīti veditabbāni. Tānipi hi visesena ñāṇakiccakarānevāti.

Cariyānānattañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

18. Bhūminānattañāṇaniddesavaṇṇanā

72. Bhūminānattañāṇaniddese **bhūmiyo**ti bhāgā paricchedā vā. **Kāmāvacarā**ti ettha duvidho kāmo kilesakāmo vatthukāmo ca. Kilesakāmo chandarāgo, vatthukāmo tebhūmakavaṭṭaṁ. Kilesakāmo kāmetīti kāmo, vatthukāmo kāmīyatīti kāmo. So duvidho kāmo pavattivasena yasmiṁ padese avacarati, so padeso kāmo ettha avacaratīti kāmāvacaro. So pana padeso catunnaṁ apāyānaṁ, manussalokassa, channañca devalokānaṁ vasena

1. Kālānantarajā (Sī)

၇၁။ ဉာဏစရိယာယံ ယသ္မာ ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာဒီနံ အနန္တရပစ္စယဘူတာ အာဝဇ္ဇနကိရိယာဗျာကတာ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တေသံ အတ္ထာယ အာဝဇ္ဇနကိရိယာဗျာကတံ အဝတွာ ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာဒယောဝ ဝုတ္တာ။ အနုလောမဉာဏတ္ထာယ ဧဝ ဟိ အာဝဇ္ဇနာ ဟောတိ၊ တတော ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာမဂ္ဂဖလာနိ။ **ဖလသမာပတ္တီ**တိ စေတ္ထ မဂ္ဂါနန္တရဇာ ဝါ ဟောတု ကာလန္တရဇာ[၁] ဝါ၊ ဥဘောပိ အဓိပ္ပေတာ။ **နီရာဂါ စရတီ**တိအာဒီသု ရာဂါဒီနံ ပဋိပက္ခဝသေန နီရာဂါဒိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ဝိညာဏစရိယာယံ ရာဂါဒီနံ အဘာဝမတ္တဋ္ဌေန။ **ဉာတေ**တိ ယထာသဘာဝတော ဉာတေ။ **အညာ ဝိညာဏစရိယာ**တိအာဒီဟိ တိဿန္နံ စရိယာနံ အညမညမသမ္မိဿတံ ဒဿေတိ။ ဝိညာဏကိစ္စမတ္တဝသေန ဟိ အဟေတုကစိတ္တုပ္ပါဒါ ဝိညာဏစရိယာ၊ အညာဏကိစ္စဝတံ ဒွါဒသန္နံ အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒါနံ ဝသေနေဝ အညာဏစရိယာ၊ ဝိသေသေန ဉာဏကိစ္စကာရီနံ ဝိပဿနာမဂ္ဂဖလာနံ ဝသေန ဉာဏစရိယာ။ ဧဝမိမာ အညမညမသမ္မိဿာ စ, ဝိပဿနံ ဌပေတွာ သဟေတုကကာမာဝစရကိရိယာကုသလာ စ, သဟေတုကကာမာဝစရဝိပါကာ စ, ရူပါဝစရာရူပါဝစရကုသလာဗျာကတာ စ တီဟိ စရိယာဟိ ဝိနိမုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာယ ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာယ ဉာဏစရိယာယ နိဒ္ဒိဋ္ဌတ္တာ နိဗ္ဗာနမဂ္ဂဖလပစ္စဝေက္ခဏဘူတာနိ သေက္ခာသေက္ခာနံ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏာနိ ဉာဏစရိယာယ သင်္ဂဟိတာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ တာနိပိ ဟိ ဝိသေသေန ဉာဏကိစ္စကရာနေဝါတိ။

စရိယာနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၈-ဘူမိနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၂။ ဘူမိနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ဘူမိယော**တိ ဘာဂါ ပရိစ္ဆေဒါ ဝါ။ **ကာမာဝစရာ**တိ ဧတ္ထ ဒုဝိဓော ကာမော ကိလေသကာမော ဝတ္ထုကာမော စ။ ကိလေသကာမော ဆန္ဒရာဂေါ၊ ဝတ္ထုကာမော တေဘူမကဝဋ္ဋံ။ ကိလေသကာမော ကာမေတီတိ ကာမော၊ ဝတ္ထုကာမော ကာမီယတီတိ ကာမော။ သော ဒုဝိဓော ကာမော ပဝတ္တိဝသေန ယသ္မိံ ပဒေသေ အဝစရတိ၊ သော ပဒေသော ကာမော ဧတ္ထ အဝစရတီတိ ကာမာဝစရော။ သော ပန ပဒေသော စတုန္နံ အပါယာနံ, မနုဿလောကဿ, ဆန္နဉ္စ ဒေဝလောကာနံ ဝသေန

၁-ကာလာနန္တရဇာ (သီ)

ekādasavidho. Yathā hi yasmiṁ padese sasatthā purisā avacaranti, so vijjamānesupi aññesu dvipadacatuppadesu avacarantesu tesaṁ abhilakkhitattā “sasatthāvacaro”ti vuccati, evaṁ vijjamānesupi aññesu rūpāvacarādīsu tattha avacarantesu tesaṁ abhilakkhitattā ayaṁ padeso “kāmāvacaro”tveva vuccati. Svāyaṁ yathā rūpabhavo rūpaṁ, evaṁ uttarapadalopaṁ katvā “kāmo”tveva vuccati. Tappaṭibaddho ekeko dhammo imasmiṁ ekādasavidhapadesasaṅkhāte kāme avacaratīti kāmāvacaro. Kiñcāpi hi ettha keci dhammā rūpārūpabhavesupi avacaranti, yathā pana saṅgāme avacaraṇato “saṅgāmāvacaro”ti laddhanāmo nāgo nagare carantopi “saṅgāmāvacaro”tveva vuccati, thalajalacarā ca pāṇino athale ajale ca ṭhitāpi “thalacarā jalacarā”tveva vuccanti, evaṁ te aññattha avacarantāpi kāmāvacarāyevāti veditabbā. Ārammaṇakaraṇavasena vā etesu vuttappakāresu dhammesu kāmo avacaratīti kāmāvacarā. Kāmañcesa rūpārūpāvacaradhammesupi avacarati, yathā pana “vadatīti vaccho, mahiyaṁ setīti mahiṁso”ti vuttena yattakā vadanti, mahiyaṁ vā senti, sabbesaṁ taṁ nāmaṁ hoti. Evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ. Ettha sabbe te dhamme ekarāsiṁ katvā vuttabhūmisaddamapekkhitvā kāmāvacarāti itthiliṅgavacanaṁ kataṁ. Rūpāvacarāti-ādīsu rūpabhavo rūpaṁ, tasmiṁ rūpe avacarantīti **rūpāvacarā.** Arūpabhavo arūpaṁ, tasmiṁ arūpe avacarantīti **arūpāvacarā.** Tebhūmakavaṭṭe pariyāpannā antogadhāti pariyāpannā, tasmiṁ na pariyāpannāti **apariyāpannā.**

Kāmāvacarādibhūminiddesesu **heṭṭhato**ti heṭṭhābhāgena. **Avīcinirayan**ti jālānaṁ vā sattānaṁ vā vedanānaṁ vā vīci antaraṁ chiddaṁ ettha natthīti Avīci. Sukhasaṅkhāto ayo ettha natthīti nirayo, nirati-atthenapi nirayo. **Pariyantaṁ karitvā**ti taṁ Avīcisaṅkhātaṁ nirayaṁ antaṁ katvā. **Uparito**ti uparibhāgena. **Paranimmitavasavattī deve**ti paranimmitesu kāmesu vasaṁ vattanato evaṁladdhavohāre deve. **Anto karitvā**ti anto pakkhipitvā. **Yaṁ etasmiṁ antare**ti ye etasmiṁ okāse. **Yan**ti ca liṅgavacanavipallāso kato. **Etthāvacarā**ti iminā yasmā tasmiṁ antare aññepi caranti kadāci katthaci sambhavato, tasmā tesaṁ asaṅgaṇhanatthaṁ avacarāti vuttaṁ. Tena ye etasmiṁ antare ogāḷhā hutvā caranti sabbattha

ဧကာဒသဝိဓော။ ယထာ ဟိ ယသ္မိံ ပဒေသေ သသတ္ထာ ပုရိသာ အဝစရန္တိ၊ သော ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ အညေသု ဒွိပဒစတုပ္ပဒေသု အဝစရန္တေသု တေသံ အဘိလက္ခိတတ္တာ “သသတ္ထာဝစရော”တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ အညေသု ရူပါဝစရာဒီသု တတ္ထ အဝစရန္တေသု တေသံ အဘိလက္ခိတတ္တာ အယံ ပဒေသော “ကာမာဝစရော”တွေဝ ဝုစ္စတိ။ သွာယံ ယထာ ရူပဘဝေါ ရူပံ၊ ဧဝံ ဥတ္တရပဒလောပံ ကတွာ “ကာမော”တွေဝ ဝုစ္စတိ။ တပ္ပဋိဗဒ္ဓေါ ဧကေကော ဓမ္မော ဣမသ္မိံ ဧကာဒသဝိဓပဒေသသင်္ခါတေ ကာမေ အဝစရတီတိ ကာမာဝစရော။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ဧတ္ထ ကေစိ ဓမ္မာ ရူပါရူပဘဝေသုပိ အဝစရန္တိ၊ ယထာ ပန သင်္ဂါမေ အဝစရဏတော “သင်္ဂါမာဝစရော”တိ လဒ္ဓနာမော နာဂေါ နဂရေ စရန္တောပိ “သင်္ဂါမာဝစရော”တွေဝ ဝုစ္စတိ၊ ထလဇလစရာ စ ပါဏိနော အထလေ အဇလေ စ ဌိတာပိ “ထလစရာ ဇလစရာ”တွေဝ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝံ တေ အညတ္ထ အဝစရန္တာပိ ကာမာဝစရာယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အာရမ္မဏကရဏဝသေန ဝါ ဧတေသု ဝုတ္တပ္ပကာရေသု ဓမ္မေသု ကာမော အဝစရတီတိ ကာမာဝစရာ။ ကာမဉ္စေသ ရူပါရူပါဝစရဓမ္မေသုပိ အဝစရတိ၊ ယထာ ပန “ဝဒတီတိ ဝစ္ဆော, မဟိယံ သေတီတိ မဟိံသော”တိ ဝုတ္တေ န ယတ္တကာ ဝဒန္တိ၊ မဟိယံ ဝါ သေန္တိ၊ သဗ္ဗေသံ တံ နာမံ ဟောတိ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္ထ သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မေ ဧကရာသိံ ကတွာ ဝုတ္တဘူမိသဒ္ဒမပေက္ခိတွာ ကာမာဝစရာတိ ဣတ္ထိလိင်္ဂဝစနံ ကတံ။ ရူပါဝစရာတိအာဒီသု ရူပဘဝေါ ရူပံ၊ တသ္မိံ ရူပေ အဝစရန္တီတိ **ရူပါဝစရာ။** အရူပဘဝေါ အရူပံ၊ တသ္မိံ အရူပေ အဝစရန္တီတိ **အရူပါဝစရာ။** တေဘူမကဝဋ္ဋေ ပရိယာပန္နာ အန္တောဂဓာတိ ပရိယာပန္နာ၊ တသ္မိံ န ပရိယာပန္နာတိ **အပရိယာပန္နာ။**

ကာမာဝစရာဒိဘူမိနိဒ္ဒေသေသု **ဟေဋ္ဌတော**တိ ဟေဋ္ဌာဘာဂေန။ **အဝီစိနိရယန္တိ** ဇာလာနံ ဝါ သတ္တာနံ ဝါ ဝေဒနာနံ ဝါ ဝီစိ အန္တရံ ဆိဒ္ဒံ ဧတ္ထ နတ္ထီတိ အဝီစိ။ သုခသင်္ခါတော အယော ဧတ္ထ နတ္ထီတိ နိရယော၊ နိရတိအတ္ထေနပိ နိရယော။ **ပရိယန္တံ ကရိတွာ**တိ တံ အဝီစိသင်္ခါတံ နိရယံ အန္တံ ကတွာ။ **ဥပရိတော**တိ ဥပရိဘာဂေန။ **ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီ ဒေဝေ**တိ ပရနိမ္မိတေသု ကာမေသု ဝသံ ဝတ္တနတော ဧဝံလဒ္ဓဝေါဟာရေ ဒေဝေ။ **အန္တော ကရိတွာ**တိ အန္တော ပက္ခိပိတွာ။ **ယံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ**တိ ယေ ဧတသ္မိံ ဩကာသေ။ **ယန္တိ** စ လိင်္ဂဝစနဝိပလ္လာသော ကတော။ **ဧတ္ထာဝစရာ**တိ ဣမိနာ ယသ္မာ တသ္မိံ အန္တရေ အညေပိ စရန္တိ ကဒါစိ ကတ္ထစိ သမ္ဘဝတော၊ တသ္မာ တေသံ အသင်္ဂဏှနတ္ထံ အဝစရာတိ ဝုတ္တံ။ တေန ယေ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ဩဂါဠှာ ဟုတွာ စရန္တိ သဗ္ဗတ္ထ

sadā ca sambhāvato, adhobhāge ca caranti Avīcinirayassa heṭṭhā bhūtūpādāya pavattibhāvena, tesaṁ saṅgaho kato hoti. Te hi ogāḷhā caranti, adhobhāge ca carantīti avacarā. **Ettha pariyāpannā**ti iminā pana yasmā ete etthāvacarā aññatthāpi avacaranti, na pana tattha pariyāpannā honti, tasmā tesaṁ aññatthāpi avacarantānaṁ pariggaho kato hoti.

Idāni te ettha pariyāpanne dhamme rāsisuññatāpaccayabhāvato ceva sabhāvato ca dassento **khandhadhātu-āyatanā**ti-ādimāha. **Brahmalokan**ti paṭhamajjhānabhūmisaṅkhātaṁ brahmaṭṭhānaṁ. **Akaniṭṭhe**ti uttamaṭṭhena na kaniṭṭhe. **Samāpannassā**ti samāpattiṁ samāpannassa. Etena kusalajjhānaṁ vuttaṁ. **Upapannassā**ti vipākavasena brahmaloke upapannassa. Etena vipākajjhānaṁ vuttaṁ. **Diṭṭhadhammasukhavihārissā**ti diṭṭheva dhamme paccakkhe attabhāve sukho vihāro diṭṭhadhammasukhavihāro, so assa atthīti diṭṭhadhammasukhavihārī, arahā. Tassa diṭṭhadhammasukhavihārissa. Etena kiriyajjhānaṁ vuttaṁ. **Cetasikā**ti cetasi bhavā cetasikā, cittasampayuttāti attho. **Ākāsānañcāyatanūpage**ti Ākāsānañcāyatanasaṅkhātaṁ bhavaṁ upagate. Dutiyapadepi eseva nayo. **Maggā**ti cattāro ariyamaggā. **Maggaphalānī**ti cattāri ariyamaggaphalāni. **Asaṅkhatā ca dhātū**ti paccayehi akatā nibbānadhātu.

Aparāpi catasso bhūmiyoti ekekacatukkavasena veditabbā, **cattāro satipaṭṭhānā**ti kāyānupassanāsatipaṭṭhānaṁ vedanānupassanāsatipaṭṭhānaṁ cittānupassanāsatipaṭṭhānaṁ dhammānupassanāsatipaṭṭhānaṁ. Tassattho—patiṭṭhātīti paṭṭhānaṁ, upaṭṭhāti okkanditvā[1] pakkhanditvā pavattatīti attho. Satiyeva paṭṭhānaṁ satipaṭṭhānaṁ. Atha vā saraṇaṭṭhena sati, upaṭṭhānaṭṭhena paṭṭhānaṁ, sati ca sā paṭṭhānañcātipi satipaṭṭhānaṁ. Ārammaṇavasena bahukā tā satiyoti satipaṭṭhānā. **Cattāro sammappadhānā**ti anuppannānaṁ akusalānaṁ anuppādāya sammappadhānaṁ, uppannānaṁ akusalānaṁ pahānāya sammappadhānaṁ, anuppannānaṁ kusalānaṁ uppādāya sammappadhānaṁ, uppannānaṁ kusalānaṁ ṭhitiyā sammappadhānaṁ. Padahanti vāyamanti etenāti padhānaṁ, vīriyassetaṁ

---

1. Okkantitvā (Sī)

သဒါ စ သမ္ဘဝတော၊ အဓောဘာဂေ စ စရန္တိ အဝီစိနိရယဿ ဟေဋ္ဌာ ဘူတုပါဒါယ ပဝတ္တိဘာဝေန၊ တေသံ သင်္ဂဟော ကတော ဟောတိ။ တေ ဟိ ဩဂါဠှာ စရန္တိ, အဓောဘာဂေ စ စရန္တီတိ အဝစရာ။ **ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ**တိ ဣမိနာ ပန ယသ္မာ ဧတေ ဧတ္ထာဝစရာ အညတ္ထာပိ အဝစရန္တိ၊ န ပန တတ္ထ ပရိယာပန္နာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ အညတ္ထာပိ အဝစရန္တာနံ ပရိဂ္ဂဟော ကတော ဟောတိ။

ဣဒါနိ တေ ဧတ္ထ ပရိယာပန္နေ ဓမ္မေ ရာသိသုညတာပစ္စယဘာဝတော စေဝ သဘာဝတော စ ဒဿေန္တော **ခန္ဓဓာတုအာယတနာ**တိအာဒိမာဟ။ **ဗြဟ္မလောက**န္တိ ပဌမဇ္ဈာနဘူမိသင်္ခါတံ ဗြဟ္မဋ္ဌာနံ။ **အကနိဋ္ဌေ**တိ ဥတ္တမဋ္ဌေန န ကနိဋ္ဌေ။ **သမာပန္နဿာ**တိ သမာပတ္တိံ သမာပန္နဿ။ ဧတေန ကုသလဇ္ဈာနံ ဝုတ္တံ။ **ဥပပန္နဿာ**တိ ဝိပါကဝသေန ဗြဟ္မလောကေ ဥပပန္နဿ။ ဧတေန ဝိပါကဇ္ဈာနံ ဝုတ္တံ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရိဿာ**တိ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ပစ္စက္ခေ အတ္တဘာဝေ သုခေါ ဝိဟာရော ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရော၊ သော အဿ အတ္ထီတိ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရီ၊ အရဟာ။ တဿ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရိဿ။ ဧတေန ကိရိယဇ္ဈာနံ ဝုတ္တံ။ **စေတသိကာ**တိ စေတသိ ဘဝါ စေတသိကာ၊ စိတ္တသမ္ပယုတ္တာတိ အတ္ထော။ **အာကာသာနဉ္စာယတနူပဂေ**တိ အာကာသာနဉ္စာယတနသင်္ခါတံ ဘဝံ ဥပဂတေ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **မဂ္ဂါ**တိ စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ။ **မဂ္ဂဖလာနီ**တိ စတ္တာရိ အရိယမဂ္ဂဖလာနိ။ **အသင်္ခတာ စ ဓာတူ**တိ ပစ္စယေဟိ အကတာ နိဗ္ဗာနဓာတု။

အပရာပိ စတဿော ဘူမိယောတိ ဧကေကစတုက္ကဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ **စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ**တိ ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ။ တဿတ္ထော— ပတိဋ္ဌာတီတိ ပဋ္ဌာနံ၊ ဥပဋ္ဌာတိ ဩက္ကန္ဒိတွာ[၁] ပက္ခန္ဒိတွာ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ သတိယေဝ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ။ အထ ဝါ သရဏဋ္ဌေန သတိ၊ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပဋ္ဌာနံ၊ သတိ စ သာ ပဋ္ဌာနဉ္စာတိပိ သတိပဋ္ဌာနံ။ အာရမ္မဏဝသေန ဗဟုကာ တာ သတိယောတိ သတိပဋ္ဌာနာ။ **စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနာ**တိ အနုပ္ပန္နာနံ အကုသလာနံ အနုပ္ပါဒါယ သမ္မပ္ပဓာနံ, ဥပ္ပန္နာနံ အကုသလာနံ ပဟာနာယ သမ္မပ္ပဓာနံ, အနုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဥပ္ပါဒါယ သမ္မပ္ပဓာနံ, ဥပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဌိတိယာ သမ္မပ္ပဓာနံ။ ပဒဟန္တိ ဝါယမန္တိ ဧတေနာတိ ပဓာနံ၊ ဝီရိယဿေတံ

၁-ဩက္ကန္တိတွာ (သီ)

nāmaṁ. **Sammappadhānan**ti aviparītappadhānaṁ kāraṇappadhānaṁ upāyappadhānaṁ yonisopadhānaṁ. Ekameva vīriyaṁ kiccavasena catudhā katvā sammappadhānāti vuttaṁ. **Cattāro iddhipādā**ti chandiddhipādo cittiddhipādo vīriyiddhipādo vīmaṁsiddhipādo. Tassattho vuttoyeva. **Cattāri jhānānī**ti vitakkavicārapītisukhacittekaggatāvasena pañcaṅgikaṁ paṭhamajjhānaṁ, pītisukhacittekaggatāvasena tivaṅgikaṁ dutiyajjhānaṁ, sukhacittekaggatāvasena duvaṅgikaṁ tatiyajjhānaṁ, upekkhācittekaggatāvasena duvaṅgikaṁ catutthajjhānaṁ. Imāni hi aṅgāni ārammaṇūpanijjhānaṭṭhena jhānanti vuccanti. **Catasso appamaññāyo**ti mettā karuṇā muditā upekkhā. Pharaṇa-appamāṇavasena appamaññāyo. Etāyo hi ārammaṇavasena appamāṇe vā satte pharanti, ekaṁ sattampi vā anavasesapharaṇavasena pharantīti pharaṇa-appamāṇavasena appamaññāyoti vuccanti. **Catasso arūpasamāpattiyo**ti ākāsānañcāyatanasamāpatti viññāṇañcāyatanasamāpatti ākiñcaññāyatanasamāpatti nevasaññānāsaññāyatanasamāpatti. **Catasso paṭisambhidā** vuttatthā eva.

Catasso paṭipadāti "dukkhā paṭipadā dandhābhiññā, dukkhā paṭipadā khippābhiññā, sukhā paṭipadā dandhābhiññā, sukhā paṭipadā khippābhiññā"ti[1] vuttā catasso paṭipadā. **Cattāri ārammaṇānī**ti parittaṁ parittārammaṇaṁ, parittaṁ appamāṇārammaṇaṁ, appamāṇaṁ parittārammaṇaṁ, appamāṇaṁ appamāṇārammaṇanti[2] vuttāni cattāri ārammaṇāni. Kasiṇādi-ārammaṇānaṁ avavatthāpetabbato ārammaṇavantāni[3] jhānāni vuttānīti veditabbāni. **Cattāro ariyavaṁsā**ti ariyā vuccanti Buddhā ca Paccekabuddhā ca Tathāgatasāvakā ca, tesaṁ ariyānaṁ vaṁsā tantiyo paveṇiyoti ariyavaṁsā. Ke pana te? Cīvarasantoso piṇḍapātasantoso senāsanasantoso bhāvanārāmatāti ime cattāro. Gilānapaccayasantoso piṇḍapātasantose vutte vuttoyeva hoti. Yo hi piṇḍapāte santuṭṭho, so kathaṁ gilānapaccaye asantuṭṭho bhavissati.

Cattāri saṅgahavatthūnīti cattāri janasaṅgaṇhanakāraṇāni, dānañca peyyavajjañca atthacariyā ca samānattatā cāti imāni cattāri. **Dānan**ti yathārahaṁ dānaṁ. **Peyyavajjan**ti yathārahaṁ piyavacanaṁ. **Atthacariyā**ti tattha tattha kattabbassa karaṇavasena kattabbākattabbānusāsanavasena ca vuddhikiriyā.

1. Dī 3. 191 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 51 piṭṭhe.
3. Ārammaṇehi ārammaṇavantāni (Sī, Syā)

နာမံ။ **သမ္မပ္ပဓာန**န္တိ အဝိပရီတပ္ပဓာနံ ကာရဏပ္ပဓာနံ ဥပါယပ္ပဓာနံ ယောနိသောပဓာနံ။ ဧကမေဝ ဝီရိယံ ကိစ္စဝသေန စတုဓာ ကတွာ သမ္မပ္ပဓာနာတိ ဝုတ္တံ။ **စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒါ**တိ ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေါ စိတ္တိဒ္ဓိပါဒေါ ဝီရိယိဒ္ဓိပါဒေါ ဝီမံသိဒ္ဓိပါဒေါ။ တဿတ္ထော ဝုတ္တောယေဝ။ **စတ္တာရိ ဈာနာနီ**တိ ဝိတက္ကဝိစာရပီတိသုခစိတ္တေကဂ္ဂတာဝသေန ပဉ္စင်္ဂိကံ ပဌမဇ္ဈာနံ, ပီတိသုခစိတ္တေကဂ္ဂတာဝသေန တိဝင်္ဂိကံ ဒုတိယဇ္ဈာနံ, သုခစိတ္တေကဂ္ဂတာဝသေန ဒုဝင်္ဂိကံ တတိယဇ္ဈာနံ, ဥပေက္ခာစိတ္တေကဂ္ဂတာဝသေန ဒုဝင်္ဂိကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ။ ဣမာနိ ဟိ အင်္ဂါနိ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနဋ္ဌေန ဈာနန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ **စတဿော အပ္ပမညာယော**တိ မေတ္တာ ကရုဏာ မုဒိတာ ဥပေက္ခာ။ ဖရဏအပ္ပမာဏဝသေန အပ္ပမညာယော။ ဧတာယော ဟိ အာရမ္မဏဝသေန အပ္ပမာဏေ ဝါ သတ္တေ ဖရန္တိ၊ ဧကံ သတ္တမ္ပိ ဝါ အနဝသေသဖရဏဝသေန ဖရန္တီတိ ဖရဏအပ္ပမာဏဝသေန အပ္ပမညာယောတိ ဝုစ္စန္တိ။ **စတဿော အရူပသမာပတ္တိယော**တိ အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိ ဝိညာဏဉ္စာယတနသမာပတ္တိ အာကိဉ္စညာယတနသမာပတ္တိ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိ။ **စတဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ** ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။

စတဿော ပဋိပဒါတိ "ဒုက္ခာ ပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ၊ ဒုက္ခာ ပဋိပဒါ ခိပ္ပါဘိညာ၊ သုခါ ပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ၊ သုခါ ပဋိပဒါ ခိပ္ပါဘိညာ"တိ[1] ဝုတ္တာ စတဿော ပဋိပဒါ။ **စတ္တာရိ အာရမ္မဏာနီ**တိ ပရိတ္တံ ပရိတ္တာရမ္မဏံ၊ ပရိတ္တံ အပ္ပမာဏာရမ္မဏံ၊ အပ္ပမာဏံ ပရိတ္တာရမ္မဏံ၊ အပ္ပမာဏံ အပ္ပမာဏာရမ္မဏန္တိ[2] ဝုတ္တာနိ စတ္တာရိ အာရမ္မဏာနိ။ ကသိဏာဒိအာရမ္မဏာနံ အဝဝတ္ထာပေတဗ္ဗတော အာရမ္မဏဝန္တာနိ[3] ဈာနာနိ ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **စတ္တာရော အရိယဝံသာ**တိ အရိယာ ဝုစ္စန္တိ ဗုဒ္ဓါ စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ တထာဂတသာဝကာ စ၊ တေသံ အရိယာနံ ဝံသာ တန္တိယော ပဝေဏိယောတိ အရိယဝံသာ။ ကေ ပန တေ? စီဝရသန္တောသော ပိဏ္ဍပါတသန္တောသော သေနာသနသန္တောသော ဘာဝနာရာမတာတိ ဣမေ စတ္တာရော။ ဂိလာနပစ္စယသန္တောသော ပိဏ္ဍပါတသန္တောသေ ဝုတ္တေ ဝုတ္တောယေဝ ဟောတိ။ ယော ဟိ ပိဏ္ဍပါတေ သန္တုဋ္ဌော၊ သော ကထံ ဂိလာနပစ္စယေ အသန္တုဋ္ဌော ဘဝိဿတိ။

စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထူနီတိ စတ္တာရိ ဇနသင်္ဂဏှနကာရဏာနိ၊ ဒါနဉ္စ ပေယျဝဇ္ဇဉ္စ အတ္ထစရိယာ စ သမာနတ္တတာ စာတိ ဣမာနိ စတ္တာရိ။ **ဒါန**န္တိ ယထာရဟံ ဒါနံ။ **ပေယျဝဇ္ဇ**န္တိ ယထာရဟံ ပိယဝစနံ။ **အတ္ထစရိယာ**တိ တတ္ထ တတ္ထ ကတ္တဗ္ဗဿ ကရဏဝသေန ကတ္တဗ္ဗာကတ္တဗ္ဗာနုသာသနဝသေန စ ဝုဒ္ဓိကိရိယာ။

၁ဒီ- ၃-၁၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အာရမ္မဏေဟိ အာရမ္မဏဝန္တာနိ (သီ၊ သျာ)

Samānattatāti saha mānena samāno, saparimāṇo sapariganaṇoti attho. Samāno parassa attā etenāti samānatto, samānattassa bhāvo samānattatā, “ayaṁ mayā hīno, ayaṁ mayā sadiso, ayaṁ mayā adhiko”ti pariganetvā tadanurūpena upacaraṇaṁ karaṇanti attho. “Samānasukhadukkhatā samānattatā”ti ca vadanti.

Cattāri cakkānīti ettha cakkaṁ nāma dārucakkaṁ ratanacakkaṁ dhammacakkaṁ iriyāpathacakkaṁ sampatticakkanti pañcavidhaṁ. Tattha “yaṁ pana taṁ deva cakkaṁ chahi māsehi niṭṭhitaṁ chārattūnehī”ti[1] idaṁ dārucakkaṁ. “Cakkaṁ vattayato pariggahetvā”ti[2] idaṁ ratanacakkaṁ. “Mayā pavattitaṁ cakkan”ti[3] idaṁ dhammacakkaṁ. “Catucakkaṁ navadvāran”ti[4] idaṁ iriyāpathacakkaṁ. “Cattārimāni bhikkhave cakkāni, yehi samannāgatānaṁ devamanussānaṁ catucakkaṁ vattati. Katamāni cattāri. Patirūpadesavāso sappurisāvassayo[5] attasammāpaṇidhi pubbe ca katapuññatā”ti[6] idaṁ sampatticakkaṁ. Idhāpi etadeva adhippetaṁ. Tattha **patirūpadesavāso**ti yattha catasso parisā sandissanti, evarūpe anucchavike dese vāso. **Sappurisāvassayo**ti Buddhādīnaṁ sappurisānaṁ avassayanaṁ sevanaṁ bhajanaṁ. **Attasammāpaṇidhī**ti attano sammā patiṭṭhāpanaṁ. Sace pubbe assaddhādīhi samannāgato hoti, tāni pahāya saddhādīsu patiṭṭhāpanaṁ. **Pubbe ca katapuññatā**ti pubbe upacitakusalatā. Idameva cettha pamāṇaṁ. Yena hi ñāṇasampayuttacittena kusalakammaṁ kataṁ hoti, tadeva kusalaṁ taṁ purisaṁ patirūpadese upaneti, sappurise bhajāpeti, so eva puggalo attānaṁ sammā ṭhapetīti.

Cattāri dhammapadānīti cattāro dhammakoṭṭhāsā. Katamāni cattāri. Anabhijjhā dhammapadaṁ, abyāpādo dhammapadaṁ, sammāsati dhammapadaṁ, sammāsamādhi dhammapadaṁ. **Anabhijjhā dhammapadaṁ** nāma alobho vā anabhijjhāvasena adhigatajjhānavipassanāmaggaphala-nibbānāni vā. **Abyāpādo dhammapadaṁ** nāma akopo vā mettāsīsena adhigatajjhānādīni vā. **Sammāsati dhammapadaṁ** nāma sūpaṭṭhitassati vā satisīsena adhigatajjhānādīni vā. **Sammāsamādhi dhammapadaṁ** nāma aṭṭhasamāpatti vā aṭṭhasamāpattisīsena adhigatajjhānādīni vā. Dasa-asubhavasena vā adhigatajjhānādīni anabhijjhā dhammapadaṁ, catubrahmavihāravasena

1. Aṁ 1. 110 piṭṭhe. 2. Khu 5. 264 piṭṭhe. 3. Khu 1. 368 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 15 piṭṭhe. 5. Sappurisāpassayo (Sī, Syā, Ka) 6. Aṁ 1. 341 piṭṭhe.

သမာနတ္တတာတိ သဟ မာနေန သမာနော၊ သပရိမာဏော သပရိဂဏနောတိ အတ္ထော။ သမာနော ပရဿ အတ္တာ ဧတေနာတိ သမာနတ္တော၊ သမာနတ္တဿ ဘာဝေါ သမာနတ္တတာ၊ “အယံ မယာ ဟီနော, အယံ မယာ သဒိသော, အယံ မယာ အဓိကော”တိ ပရိဂဏေတွာ တဒနုရူပေန ဥပစရဏံ ကရဏန္တိ အတ္ထော။ “သမာနသုခဒုက္ခတာ သမာနတ္တတာ”တိ စ ဝဒန္တိ။

စတ္တာရိ စက္ကာနီတိ ဧတ္ထ စက္ကံ နာမ ဒါရုစက္ကံ ရတနစက္ကံ ဓမ္မစက္ကံ ဣရိယာပထစက္ကံ သမ္ပတ္တိစက္ကန္တိ ပဉ္စဝိဓံ။ တတ္ထ “ယံ ပန တံ ဒေဝ စက္ကံ ဆဟိ မာသေဟိ နိဋ္ဌိတံ ဆာရတ္တူနေဟီ”တိ[1] ဣဒံ ဒါရုစက္ကံ။ “စက္ကံ ဝတ္တယတော ပရိဂ္ဂဟေတွာ”တိ[2] ဣဒံ ရတနစက္ကံ။ “မယာ ပဝတ္တိတံ စက္က”န္တိ[3] ဣဒံ ဓမ္မစက္ကံ။ “စတုစက္ကံ နဝဒွါရ”န္တိ[4] ဣဒံ ဣရိယာပထစက္ကံ။ “စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ စက္ကာနိ၊ ယေဟိ သမန္နာဂတာနံ ဒေဝမနုဿာနံ စတုစက္ကံ ဝတ္တတိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ။ ပတိရူပဒေသဝါသော သပ္ပုရိသာဝဿယော[5] အတ္တသမ္မာပဏိဓိ ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ”တိ[6] ဣဒံ သမ္ပတ္တိစက္ကံ။ ဣဓာပိ ဧတဒေဝ အဓိပ္ပေတံ။ တတ္ထ **ပတိရူပဒေသဝါသော**တိ ယတ္ထ စတဿော ပရိသာ သန္ဒိဿန္တိ၊ ဧဝရူပေ အနုစ္ဆဝိကေ ဒေသေ ဝါသော။ **သပ္ပုရိသာဝဿယော**တိ ဗုဒ္ဓါဒီနံ သပ္ပုရိသာနံ အဝဿယနံ သေဝနံ ဘဇနံ။ **အတ္တသမ္မာပဏိဓီ**တိ အတ္တနော သမ္မာ ပတိဋ္ဌာပနံ။ သစေ ပုဗ္ဗေ အဿဒ္ဓါဒီဟိ သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ တာနိ ပဟာယ သဒ္ဓါဒီသု ပတိဋ္ဌာပနံ။ **ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ**တိ ပုဗ္ဗေ ဥပစိတကုသလတာ။ ဣဒမေဝ စေတ္ထ ပမာဏံ။ ယေန ဟိ ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန ကုသလကမ္မံ ကတံ ဟောတိ၊ တဒေဝ ကုသလံ တံ ပုရိသံ ပတိရူပဒေသေ ဥပနေတိ၊ သပ္ပုရိသေ ဘဇာပေတိ၊ သော ဧဝ ပုဂ္ဂလော အတ္တာနံ သမ္မာ ဌပေတီတိ။

စတ္တာရိ ဓမ္မပဒါနီတိ စတ္တာရော ဓမ္မကောဋ္ဌာသာ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ။ အနဘိဇ္ဈာ ဓမ္မပဒံ၊ အဗျာပါဒေါ ဓမ္မပဒံ၊ သမ္မာသတိ ဓမ္မပဒံ၊ သမ္မာသမာဓိ ဓမ္မပဒံ။ **အနဘိဇ္ဈာ ဓမ္မပဒံ** နာမ အလောဘော ဝါ အနဘိဇ္ဈာဝသေန အဓိဂတဇ္ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာနိ ဝါ။ **အဗျာပါဒေါ ဓမ္မပဒံ** နာမ အကောပေါ ဝါ မေတ္တာသီသေန အဓိဂတဇ္ဈာနာဒီနိ ဝါ။ **သမ္မာသတိ ဓမ္မပဒံ** နာမ သူပဋ္ဌိတဿတိ ဝါ သတိသီသေန အဓိဂတဇ္ဈာနာဒီနိ ဝါ။ **သမ္မာသမာဓိ ဓမ္မပဒံ** နာမ အဋ္ဌသမာပတ္တိ ဝါ အဋ္ဌသမာပတ္တိသီသေန အဓိဂတဇ္ဈာနာဒီနိ ဝါ။ ဒသအသုဘဝသေန ဝါ အဓိဂတဇ္ဈာနာဒီနိ အနဘိဇ္ဈာ ဓမ္မပဒံ၊ စတုဗြဟ္မဝိဟာရဝသေန

၁-အံ ၁-၁၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၅-၂၆၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၃၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-သပ္ပုရိသာပဿယော (သီ၊ သျာ၊ က) ၆-အံ ၁-၃၄၁-ပိဋ္ဌေ။

adhigatāni abyāpādo dhammapadaṁ, dasānussati-āhārepaṭikūlasaññāvasena adhigatāni sammāsati dhammapadaṁ, dasakasiṇa-ānāpānavasena adhigatāni sammāsamādhi dhammapadanti. **Imā cataso bhūmiyo**ti ekekaṁ catukkavaseneva yojetabbaṁ.

Bhūminānattañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

19. Dhammanānattañāṇaniddesavaṇṇanā

73. Dhammanānattañāṇaniddese **kammapathe**ti kammāni ca tāni pathā ca apāyagamanāyāti kammapathā, te kammapathe. **Dasa kusalakammapathā** nāma pāṇātipātā adinnādānā kāmesumicchācārā veramaṇīti tīṇi kāyasucaritāni, musāvādā pisuṇāya vācāya pharusāya vācāya samphappalāpā veramaṇīti cattāri vacīsucaritāni, anabhijjhā abyāpādo sammādiṭṭhīti tīṇi manosucaritāni. **Dasa akusalakammapathā** nāma pāṇātipāto adinnādānaṁ kāmesumicchācāroti tīṇi kāyaduccaritāni, musāvādo pisuṇā vācā pharusā vācā samphappalāpoti cattāri vacīduccaritāni, abhijjhā byāpādo micchādiṭṭhīti tīṇi manoduccaritāni. Kusalākusalāpi ca paṭisandhijanakāyeva kammapathāti vuttā, vuttāvasesā paṭisandhijanane anekantikattā kammapathāti na vuttā. Oḷārikakusalākusalagahaṇeneva sesakusalākusalāpi gahitāti veditabbā. **Rūpan**ti bhūtopādāyabhedato aṭṭhavīsatividhaṁ rūpaṁ. **Vipākan**ti kāmāvacarakusalavipākānaṁ soḷasannaṁ, akusalavipākānaṁ sattannañca vasena tevīsatividhaṁ vipākaṁ. **Kiriyan**ti tiṇṇamahetukakiriyānaṁ, aṭṭhannaṁ sahetukakiriyānañca vasena ekādasavidhaṁ kāmāvacarakiriyaṁ. Vipākābhāvato kiriyāmattāti kiriyā. Ettāvatā kāmāvacarameva rūpābyākatavipākābyākatakiriyābyākatavasena vuttaṁ.

Idhaṭṭhassāti imasmiṁ loke ṭhitassa. Yebhuyyena manussaloke jhānabhāvanāsabbhāvato manussalokavasena vuttaṁ, jhānāni pana kadāci karahaci devalokepi labbhanti, rūpī brahmalokepi tatrūpapattikaheṭṭhūpapattika-uparūpapattikānaṁ vasena labbhanti. Suddhāvāse pana arūpāvacare ca

အဓိဂတာနိ အဗျာပါဒေါ ဓမ္မပဒံ၊ ဒသာနုဿတိအာဟာရေပဋိကူလသညာဝသေန အဓိဂတာနိ သမ္မာသတိ ဓမ္မပဒံ၊ ဒသကသိဏအာနာပါနဝသေန အဓိဂတာနိ သမ္မာသမာဓိ ဓမ္မပဒန္တိ။ **ဣမာ စတဿော ဘူမိယော**တိ ဧကေကံ စတုက္ကဝသေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗံ။

ဘူမိနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၉-ဓမ္မနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၃။ ဓမ္မနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ကမ္မပထေ**တိ ကမ္မာနိ စ တာနိ ပထာ စ အပါယဂမနာယာတိ ကမ္မပထာ၊ တေ ကမ္မပထေ။ **ဒသ ကုသလကမ္မပထာ** နာမ ပါဏာတိပါတာ အဒိန္နာဒါနာ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရာ ဝေရမဏီတိ တီဏိ ကာယသုစရိတာနိ၊ မုသာဝါဒါ ပိသုဏာယ ဝါစာယ ဖရုသာယ ဝါစာယ သမ္ဖပ္ပလာပါ ဝေရမဏီတိ စတ္တာရိ ဝစီသုစရိတာနိ၊ အနဘိဇ္ဈာ အဗျာပါဒေါ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ တီဏိ မနောသုစရိတာနိ။ **ဒသ အကုသလကမ္မပထာ** နာမ ပါဏာတိပါတော အဒိန္နာဒါနံ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရောတိ တီဏိ ကာယဒုစ္စရိတာနိ၊ မုသာဝါဒေါ ပိသုဏာ ဝါစာ ဖရုသာ ဝါစာ သမ္ဖပ္ပလာပေါတိ စတ္တာရိ ဝစီဒုစ္စရိတာနိ၊ အဘိဇ္ဈာ ဗျာပါဒေါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီတိ တီဏိ မနောဒုစ္စရိတာနိ။ ကုသလာကုသလာပိ စ ပဋိသန္ဓိဇနကာယေဝ ကမ္မပထာတိ ဝုတ္တာ၊ ဝုတ္တာဝသေသာ ပဋိသန္ဓိဇနနေ အနေကန္တိကတ္တာ ကမ္မပထာတိ န ဝုတ္တာ။ ဩဠာရိကကုသလာကုသလဂဟဏေနေဝ သေသကုသလာကုသလာပိ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ရူပ**န္တိ ဘူတောပါဒါယဘေဒတော အဋ္ဌဝီသတိဝိဓံ ရူပံ။ **ဝိပါက**န္တိ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကာနံ သောဠသန္နံ, အကုသလဝိပါကာနံ သတ္တန္နဉ္စ ဝသေန တေဝီသတိဝိဓံ ဝိပါကံ။ **ကိရိယ**န္တိ တိဏ္ဏမဟေတုကကိရိယာနံ, အဋ္ဌန္နံ သဟေတုကကိရိယာနဉ္စ ဝသေန ဧကာဒသဝိဓံ ကာမာဝစရကိရိယံ။ ဝိပါကာဘာဝတော ကိရိယာမတ္တာတိ ကိရိယာ။ ဧတ္တာဝတာ ကာမာဝစရမေဝ ရူပါဗျာကတဝိပါကာဗျာကတကိရိယာဗျာကတဝသေန ဝုတ္တံ။

ဣဓဋ္ဌဿာတိ ဣမသ္မိံ လောကေ ဌိတဿ။ ယေဘုယျေန မနုဿလောကေ ဈာနဘာဝနာသဗ္ဘာဝတော မနုဿလောကဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဈာနာနိ ပန ကဒါစိ ကရဟစိ ဒေဝလောကေပိ လဗ္ဘန္တိ၊ ရူပီ ဗြဟ္မလောကေပိ တတြူပပတ္တိကဟေဋ္ဌူပပတ္တိကဥပရူပပတ္တိကာနံ ဝသေန လဗ္ဘန္တိ။ သုဒ္ဓါဝါသေ ပန အရူပါဝစရေ စ

heṭṭhūpapattikā natthi. Rūpārūpāvacaresu abhāvitajjhānā heṭṭhā nibbattamānā kāmāvacarasugatiyaṁyeva nibbattanti, na duggatiyaṁ. **Tatrūpapannassā**ti vipākavasena brahmaloke upapannassa paṭisandhibhavaṅgacutivasena vattamānāni cattāri vipākajjhānāni. Rūpārūpāvacarajjhānasamāpattīsu kiriyābyākatāni na vuttāni. Kiñcāpi na vuttāni, atha kho kusalehi samānapavattittā kusalesu vuttesu vuttāneva hontīti veditabbāni. Yathā paṭṭhāne “kusalākusale niruddhe vipāko tadārammaṇatā uppajjatī”ti[1] kusalajavanaggahaṇeneva kiriyajavanaṁ saṅgahitaṁ, evamidhāpi daṭṭhabbaṁ. **Sāmaññaphalānī**ti cattāri sāmaññaphalāni. Etena lokuttaravipākābyākataṁ vuttaṁ. **Nibbānan**ti nibbānābyākataṁ.

Pāmojjamūlakāti pāmojjaṁ mūlaṁ ādi etesanti pāmojjamūlakā, pāmojjādikāti attho. Pāmojjena hi samāgatāneva honti. **Aniccato manasikaroto pāmojjaṁ jāyatī**ti ettha yonisomanasikarotoyeva pāmojjaṁ jāyati, na ayonisomanasikaroto. Ayonisomanasikaroto kusaluppattiyeva natthi, pageva vipassanā. Kasmā sarūpena vuttanti ce? Pāmojjassa balavabhāvadassanatthaṁ. Pāmojje hi asati pantesu ca senāsanesu adhikusalesu ca dhammesu arati ukkaṇṭhitā uppajjati. Evaṁ sati bhāvanāyeva ukkamati. Pāmojje pana sati arati-abhāvato bhāvanāpāripūriṁ gacchati. Yonisomanasikārassa pana mūlabhāvena bhāvanāya bahūpakārattaṁ dassetuṁ upari navakaṁ vakkhati.

“Yato yato sammasati, khandhānaṁ udayabbayaṁ.
Labhatī pītipāmojjaṁ, amataṁ taṁ vijānatan”ti[2]—

Vacanato vipassakassa vipassanāpaccayā pāmojjaṁ uppajjati. Idha pana kalāpasammasanapaccayā pāmojjaṁ gahetabbaṁ. Pamuditassa bhāvo pāmojjaṁ, dubbalā pīti. Ādikammatthe pa-kāro daṭṭhabbo. **Pamuditassā**ti tena pāmojjena pamuditassa tuṭṭhassa. Pamoditassātipi pāṭho, soyevattho. **Pītī**ti balavapīti. **Pītimanassā**ti pītiyuttamanassa. Yuttasaddassa lopo daṭṭhabbo yathā assarathoti. **Kāyo**ti nāmakāyo, rūpakāyena saha vā. **Passambhatī**ti vūpasantadaratho hoti.

1. Abhi 8. 133, 134 piṭṭhesu. 2. Khu 1. 67 piṭṭhe Dhammapade.

ဟေဋ္ဌူပပတ္တိကာ နတ္ထိ။ ရူပါရူပါဝစရေသု အဘာဝိတဇ္ဈာနာ ဟေဋ္ဌာ နိဗ္ဗတ္တမာနာ ကာမာဝစရသုဂတိယံယေဝ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ န ဒုဂ္ဂတိယံ။ **တတြူပပန္နဿာ**တိ ဝိပါကဝသေန ဗြဟ္မလောကေ ဥပပန္နဿ ပဋိသန္ဓိဘဝင်္ဂစုတိဝသေန ဝတ္တမာနာနိ စတ္တာရိ ဝိပါကဇ္ဈာနာနိ။ ရူပါရူပါဝစရဇ္ဈာနသမာပတ္တီသု ကိရိယာဗျာကတာနိ န ဝုတ္တာနိ။ ကိဉ္စာပိ န ဝုတ္တာနိ၊ အထ ခေါ ကုသလေဟိ သမာနပဝတ္တိတ္တာ ကုသလေသု ဝုတ္တေသု ဝုတ္တာနေဝ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ယထာ ပဋ္ဌာနေ “ကုသလာကုသလေ နိရုဒ္ဓေ ဝိပါကော တဒါရမ္မဏတာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ[၁] ကုသလဇဝနဂ္ဂဟဏေနေဝ ကိရိယဇဝနံ သင်္ဂဟိတံ၊ ဧဝမိဓာပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **သာမညဖလာနီ**တိ စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ။ ဧတေန လောကုတ္တရဝိပါကာဗျာကတံ ဝုတ္တံ။ **နိဗ္ဗာန**န္တိ နိဗ္ဗာနာဗျာကတံ။

ပါမောဇ္ဇမူလကာတိ ပါမောဇ္ဇံ မူလံ အာဒိ ဧတေသန္တိ ပါမောဇ္ဇမူလကာ၊ ပါမောဇ္ဇာဒိကာတိ အတ္ထော။ ပါမောဇ္ဇေန ဟိ သမာဂတာနေဝ ဟောန္တိ။ **အနိစ္စတော မနသိကရောတော ပါမောဇ္ဇံ ဇာယတီ**တိ ဧတ္ထ ယောနိသောမနသိကရောတောယေဝ ပါမောဇ္ဇံ ဇာယတိ၊ န အယောနိသောမနသိကရောတော။ အယောနိသောမနသိကရောတော ကုသလုပ္ပတ္တိယေဝ နတ္ထိ၊ ပဂေဝ ဝိပဿနာ။ ကသ္မာ သရူပေန ဝုတ္တန္တိ စေ? ပါမောဇ္ဇဿ ဗလဝဘာဝဒဿနတ္ထံ။ ပါမောဇ္ဇေ ဟိ အသတိ ပန္တေသု စ သေနာသနေသု အဓိကုသလေသု စ ဓမ္မေသု အရတိ ဥက္ကဏ္ဌိတာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧဝံ သတိ ဘာဝနာယေဝ ဥက္ကမတိ။ ပါမောဇ္ဇေ ပန သတိ အရတိအဘာဝတော ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတိ။ ယောနိသောမနသိကာရဿ ပန မူလဘာဝေန ဘာဝနာယ ဗဟူပကာရတ္တံ ဒဿေတုံ ဥပရိ နဝကံ ဝက္ခတိ။

“ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။
လဘတီ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတံ တံ ဝိဇာနတ”န္တိ[၂]—

ဝစနတော ဝိပဿကဿ ဝိပဿနာပစ္စယာ ပါမောဇ္ဇံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဓ ပန ကလာပသမ္မသနပစ္စယာ ပါမောဇ္ဇံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ပမုဒိတဿ ဘာဝေါ ပါမောဇ္ဇံ၊ ဒုဗ္ဗလာ ပီတိ။ အာဒိကမ္မတ္ထေ ပ-ကာရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ပမုဒိတဿာ**တိ တေန ပါမောဇ္ဇေန ပမုဒိတဿ တုဋ္ဌဿ။ ပမောဒိတဿာတိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ **ပီတီ**တိ ဗလဝပီတိ။ **ပီတိမနဿာ**တိ ပီတိယုတ္တမနဿ။ ယုတ္တသဒ္ဒဿ လောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော ယထာ အဿရထောတိ။ **ကာယော**တိ နာမကာယော၊ ရူပကာယေန သဟ ဝါ။ **ပဿမ္ဘတီ**တိ ဝူပသန္တဒရထော ဟောတိ။

၁-အဘိ ၈-၁၃၃-၁၃၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ခု ၁-၆၇-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

Passaddhakāyoti ubhayapassaddhiyogena nibbutakāyo. **Sukhaṁ vedetī**ti cetasikaṁ sukhaṁ vindati, kāyikasukhena saha vā. **Sukhino**ti sukhasamaṅgissa. **Cittaṁ samādhiyatī**ti cittaṁ samaṁ ādhiyati, ekaggaṁ hoti. **Samāhite citte**ti bhāvenabhāvalakkhaṇatthe bhummavacanaṁ. Cittasamāhitabhāvena hi yathābhūtajānanaṁ lakkhīyati. **Yathābhūtaṁ pajānātī**ti udayabbayañāṇādivasena saṅkhāraṁ yathāsabhāvaṁ jānāti. **Passatī**ti taṁyeva cakkhunā diṭṭhaṁ viya phuṭaṁ katvā paññācakkhunā passati. **Nibbindatī**ti navavidhavipassanāñāṇayogena saṅkhāresu ukkaṇṭhati. **Nibbindaṁ virajjatī**ti taṁ vipassanaṁ sikhaṁ pāpento maggañāṇayogena saṅkhārehi viratto hoti. **Virāgā vimuccatī**ti virāgasaṅkhātamaggahetu phalavimuttiyā nibbāne adhimokkhena vimuccati. Kesuci pana potthakesu imasmiṁ vāre “samāhitena cittena idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānātī”ti-ādi saccanayo likhito, sopi ca kesuci potthakesu “idaṁ dukkhanti yoniso manasi karotī”ti-ādinā nayena likhito. Vāradvayepi byañjanatoyeva viseso, na atthato. “Nibbindaṁ virajjatī”ti hi maggañāṇassa vuttattā maggañāṇe ca siddhe catusaccābhisamayakiccaṁ siddhameva hoti. Tasmā catusaccanayena vuttavāropi iminā vārena atthato avisiṭṭhoyeva.

74. Idāni **aniccato**ti-ādīhi ārammaṇassa avisesetvā vuttattā ārammaṇaṁ visesento **rūpaṁ aniccato manasi karotī**ti-ādimāha. **Yonisomanasikāramūlakā**ti yonisomanasikāro mūlaṁ patiṭṭhā etesanti yonisomanasikāramūlakā. Yonisomanasikāraṁ muñcitvāyeva hi pāmojjādayo nava na honti. **Samāhitena cittenā**ti kāraṇabhūtena cittena. **Yathābhūtaṁ pajānātī**ti paññāya pajānāti. “Idaṁ dukkhanti yoniso manasi karotī”ti vuccamāne anussavavasena pubbabhāgasaccānubodhopi saṅgayhati. **Yonisomanasikāro**ti ca upāyena manasikāro.

Dhātunānattaṁ paṭicca uppajjati phassanānattanti cakkhādidhātunānattaṁ paṭicca cakkhusamphassādinānattaṁ uppajjatīti attho. **Phassanānattaṁ paṭiccā**ti cakkhusamphassādinānattaṁ paṭicca. **Vedanānānattan**ti cakkhusamphassajādivedanānānattaṁ. **Saññānānattan**ti kāmasaññādinānattaṁ. **Saṅkappanānattan**ti kāmasaṅkappādinānattaṁ. **Chandanānattan**ti saṅkappanānattatāya rūpe chando sadde chandoti

ပဿဒ္ဓကာယောတိ ဥဘယပဿဒ္ဓိယောဂေန နိဗ္ဗုတကာယော။ **သုခံ ဝေဒေတီ**တိ စေတသိကံ သုခံ ဝိန္ဒတိ၊ ကာယိကသုခေန သဟ ဝါ။ **သုခိနော**တိ သုခသမင်္ဂိဿ။ **စိတ္တံ သမာဓိယတီ**တိ စိတ္တံ သမံ အာဓိယတိ၊ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ။ **သမာဟိတေ စိတ္တေ**တိ ဘာဝေနဘာဝလက္ခဏတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ။ စိတ္တသမာဟိတဘာဝေန ဟိ ယထာဘူတဇာနနံ လက္ခီယတိ။ **ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ**တိ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာဒိဝသေန သင်္ခါရံ ယထာသဘာဝံ ဇာနာတိ။ **ပဿတီ**တိ တံယေဝ စက္ခုနာ ဒိဋ္ဌံ ဝိယ ဖုဋံ ကတွာ ပညာစက္ခုနာ ပဿတိ။ **နိဗ္ဗိန္ဒတီ**တိ နဝဝိဓဝိပဿနာဉာဏယောဂေန သင်္ခါရေသု ဥက္ကဏ္ဌတိ။ **နိဗ္ဗိန္ဒံ ဝိရဇ္ဇတီ**တိ တံ ဝိပဿနံ သိခံ ပါပေန္တော မဂ္ဂဉာဏယောဂေန သင်္ခါရေဟိ ဝိရတ္တော ဟောတိ။ **ဝိရာဂါ ဝိမုစ္စတီ**တိ ဝိရာဂသင်္ခါတမဂ္ဂဟေတု ဖလဝိမုတ္တိယာ နိဗ္ဗာနေ အဓိမောက္ခေန ဝိမုစ္စတိ။ ကေသုစိ ပန ပေါတ္ထကေသု ဣမသ္မိံ ဝါရေ “သမာဟိတေန စိတ္တေန ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ”တိအာဒိ သစ္စနယော လိခိတော၊ သောပိ စ ကေသုစိ ပေါတ္ထကေသု “ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယောနိသော မနသိ ကရောတီ”တိအာဒိနာ နယေန လိခိတော။ ဝါရဒွယေပိ ဗျဉ္ဇနတောယေဝ ဝိသေသော၊ န အတ္ထတော။ “နိဗ္ဗိန္ဒံ ဝိရဇ္ဇတီ”တိ ဟိ မဂ္ဂဉာဏဿ ဝုတ္တတ္တာ မဂ္ဂဉာဏေ စ သိဒ္ဓေ စတုသစ္စာဘိသမယကိစ္စံ သိဒ္ဓမေဝ ဟောတိ။ တသ္မာ စတုသစ္စနယေန ဝုတ္တဝါရောပိ ဣမိနာ ဝါရေန အတ္ထတော အဝိသိဋ္ဌောယေဝ။

၇၄။ ဣဒါနိ **အနိစ္စတော**တိအာဒီဟိ အာရမ္မဏဿ အဝိသေသေတွာ ဝုတ္တတ္တာ အာရမ္မဏံ ဝိသေသေန္တော **ရူပံ အနိစ္စတော မနသိ ကရောတီ**တိအာဒိမာဟ။ **ယောနိသောမနသိကာရမူလကာ**တိ ယောနိသောမနသိကာရော မူလံ ပတိဋ္ဌာ ဧတေသန္တိ ယောနိသောမနသိကာရမူလကာ။ ယောနိသောမနသိကာရံ မုဉ္စိတွာယေဝ ဟိ ပါမောဇ္ဇာဒယော နဝ န ဟောန္တိ။ **သမာဟိတေန စိတ္တေနာ**တိ ကာရဏဘူတေန စိတ္တေန။ **ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ**တိ ပညာယ ပဇာနာတိ။ “ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယောနိသော မနသိ ကရောတီ”တိ ဝုစ္စမာနေ အနုဿဝဝသေန ပုဗ္ဗဘာဂသစ္စာနုဗောဓောပိ သင်္ဂယှတိ။ **ယောနိသောမနသိကာရော**တိ စ ဥပါယေန မနသိကာရော။

ဓာတုနာနတ္တံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဖဿနာနတ္တန္တိ စက္ခာဒိဓာတုနာနတ္တံ ပဋိစ္စ စက္ခုသမ္ဖဿာဒိနာနတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **ဖဿနာနတ္တံ ပဋိစ္စာ**တိ စက္ခုသမ္ဖဿာဒိနာနတ္တံ ပဋိစ္စ။ **ဝေဒနာနာနတ္တ**န္တိ စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒိဝေဒနာနာနတ္တံ။ **သညာနာနတ္တ**န္တိ ကာမသညာဒိနာနတ္တံ။ **သင်္ကပ္ပနာနတ္တ**န္တိ ကာမသင်္ကပ္ပါဒိနာနတ္တံ။ **ဆန္ဒနာနတ္တ**န္တိ သင်္ကပ္ပနာနတ္တတာယ ရူပေ ဆန္ဒော သဒ္ဒေ ဆန္ဒောတိ

evaṁ chandanānattaṁ uppajjati. **Pariḷāhanānattan**ti chandanānattatāya rūpapariḷāho saddapariḷāhoti evaṁ pariḷāhanānattaṁ uppajjati. **Pariyesanānānattan**ti pariḷāhanānattatāya rūpapariyesanānattaṁ uppajjati. **Lābhanānattan**ti pariyesanānānattatāya rūpapaṭilābhādinānattaṁ uppajjatīti.

Dhammanānattañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

20-24. Ñāṇapañcakaniddesavaṇṇanā

75. Ñāṇapañcakaniddese tesaṁ pañcannaṁ ñāṇānaṁ anupubbasambandhasabbhāvato ekatova pucchivissajjanāni katāni. **Abhiññātā hontī**ti dhammasabhāvalakkhaṇajānanavasena suṭṭhu ñātā honti. **Ñātā hontī**ti ñātapariññāvasena sabhāvato ñātattā ñātā nāma honti. Yena ñāṇena te dhammā ñātā honti, taṁ ñātaṭṭhena ñāṇaṁ, pajānanaṭṭhena paññāti sambandho. Imināva nayena sesañāṇānipiyojetabbāni. **Pariññātā hontī**ti sāmaññalakkhaṇavasena samantato ñātā honti. **Tīritā hontī**ti tīraṇapariññāvasena aniccādito upaparikkhitā samāpitā nāma honti. **Pahīnā hontī**ti aniccānupassanādinā ñāṇena niccasaññādayo bhaṅgānupassanato paṭṭhāya pahīnā honti. **Pariccattā hontī**ti pahānavaseneva chaḍḍitā nāma honti. **Bhāvitā hontī**ti vaḍḍhitā paribhāvitā ca honti. **Ekarasā hontī**ti sakiccasādhanapaṭipakkhapahānena ekakiccā honti, paccanīkato vā vimuttivasena vimuttirasena ekarasā honti. **Sacchikatā hontī**ti paṭilābhavasena phaladhammo paṭivedhavasena nibbānadhammoti paccakkhakatā honti. **Phassitā hontī**ti paṭilābhaphusanena paṭivedhaphusanena ca phassitā anubhūtā honti. Imāni pañca ñāṇāni heṭṭhā sutamayañāṇavasena vuttāni, idha sakiccasādhanavasena.

Ñāṇapañcakaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

25-28. Paṭisambhidāñāṇaniddesavaṇṇanā

76. Paṭisambhidāñāṇaniddese yasmā dhamme avutte tassa kiccaṁ na sakkā vattuṁ, tasmā uddiṭṭhānaṁ paṭipāṭiṁ anādiyitvā paṭhamaṁ dhammā niddiṭṭhā.

ဧဝံ ဆန္ဒနာနတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ပရိဠာဟနာနတ္တ**န္တိ ဆန္ဒနာနတ္တတာယ ရူပပရိဠာဟော သဒ္ဒပရိဠာဟောတိ ဧဝံ ပရိဠာဟနာနတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ပရိယေသနာနာနတ္တ**န္တိ ပရိဠာဟနာနတ္တတာယ ရူပပရိယေသနာဒိနာနတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **လာဘနာနတ္တ**န္တိ ပရိယေသနာနာနတ္တတာယ ရူပပဋိလာဘာဒိနာနတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။

ဓမ္မနာနတ္တဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂၀-၂၄-ဉာဏပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၅။ ဉာဏပဉ္စကနိဒ္ဒေသေ တေသံ ပဉ္စန္နံ ဉာဏာနံ အနုပုဗ္ဗသမ္ဗန္ဓသဗ္ဘာဝတော ဧကတောဝ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနာနိ ကတာနိ။ **အဘိညာတာ ဟောန္တီ**တိ ဓမ္မသဘာဝလက္ခဏဇာနနဝသေန သုဋ္ဌု ဉာတာ ဟောန္တိ။ **ဉာတာ ဟောန္တီ**တိ ဉာတပရိညာဝသေန သဘာဝတော ဉာတတ္တာ ဉာတာ နာမ ဟောန္တိ။ ယေန ဉာဏေန တေ ဓမ္မာ ဉာတာ ဟောန္တိ၊ တံ ဉာတဋ္ဌေန ဉာဏံ၊ ပဇာနနဋ္ဌေန ပညာတိ သမ္ဗန္ဓော။ ဣမိနာဝ နယေန သေသဉာဏာနိပိ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ **ပရိညာတာ ဟောန္တီ**တိ သာမညလက္ခဏဝသေန သမန္တတော ဉာတာ ဟောန္တိ။ **တီရိတာ ဟောန္တီ**တိ တီရဏပရိညာဝသေန အနိစ္စာဒိတော ဥပပရိက္ခိတာ သမာပိတာ နာမ ဟောန္တိ။ **ပဟီနာ ဟောန္တီ**တိ အနိစ္စာနုပဿနာဒိနာ ဉာဏေန နိစ္စသညာဒယော ဘင်္ဂါနုပဿနတော ပဋ္ဌာယ ပဟီနာ ဟောန္တိ။ **ပရိစ္စတ္တာ ဟောန္တီ**တိ ပဟာနဝသေနေဝ ဆဍ္ဍိတာ နာမ ဟောန္တိ။ **ဘာဝိတာ ဟောန္တီ**တိ ဝဍ္ဎိတာ ပရိဘာဝိတာ စ ဟောန္တိ။ **ဧကရသာ ဟောန္တီ**တိ သကိစ္စသာဓနပဋိပက္ခပဟာနေန ဧကကိစ္စာ ဟောန္တိ၊ ပစ္စနီကတော ဝါ ဝိမုတ္တိဝသေန ဝိမုတ္တိရသေန ဧကရသာ ဟောန္တိ။ **သစ္ဆိကတာ ဟောန္တီ**တိ ပဋိလာဘဝသေန ဖလဓမ္မော ပဋိဝေဓဝသေန နိဗ္ဗာနဓမ္မောတိ ပစ္စက္ခကတာ ဟောန္တိ။ **ဖဿိတာ ဟောန္တီ**တိ ပဋိလာဘဖုသနေန ပဋိဝေဓဖုသနေန စ ဖဿိတာ အနုဘူတာ ဟောန္တိ။ ဣမာနိ ပဉ္စ ဉာဏာနိ ဟေဋ္ဌာ သုတမယဉာဏဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ ဣဓ သကိစ္စသာဓနဝသေန။

ဉာဏပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂၅-၂၈-ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၆။ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏနိဒ္ဒေသေ ယသ္မာ ဓမ္မေ အဝုတ္တေ တဿ ကိစ္စံ န သက္ကာ ဝတ္တုံ၊ တသ္မာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနံ ပဋိပါဋိံ အနာဒိယိတွာ ပဌမံ ဓမ္မာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။

Dhammādīnaṁ atthā vuttāyeva. **Saddhindriyaṁ dhammo**ti-ādīhi dhammasaddapariyāpanne dhamme vatvā nānattasaddassa atthaṁ dassento **añño saddhindriyaṁ dhammo**ti-ādimāha. “Añño dhammo”ti hi vutte dhammānaṁ nānattaṁ dassitaṁ hoti. **Paṭividitā**ti abhimukhabhāvena viditā pākaṭā nāma honti. Tena paṭisambhidāpadassa attho vutto. **Adhimokkhaṭṭho attho**ti-ādīhi tesaṁ saddhādīnaṁ adhimuccanādikiccaṁ attho nāmāti dasseti. **Sandassetun**ti paraṁ ñāpetukāmassa paraṁ sandassetuṁ. Parassa pana vacanaṁ suṇantassāpilabbhatiyeva. **Byañjananiruttābhilāpā**ti nāmabyañjanaṁ nāmanirutti nāmābhilāpo. Nāmaṁ hi atthaṁ byañjayatīti byañjanaṁ, “saṅkhatamabhisaṅkharontīti kho bhikkhave tasmā saṅkhārāti vuccantī”ti[1] evaṁ niddhāretvā sahetukaṁ katvā vuccamānattā nirutti, abhilapīyati etena atthoti abhilāpoti vuccati.

Nāmañca nāmetaṁ catubbidhaṁ sāmaññanāmaṁ guṇanāmaṁ kittimanāmaṁ opapātikanāmanti. Tattha paṭhamakappikesu mahājanena sammannitvā ṭhapitattā “mahāsammato”ti rañño nāmaṁ **sāmaññanāmaṁ.** Yaṁ sandhāya vuttaṁ “mahājanasammatoti kho vāseṭṭha ‘mahāsammato mahāsammato’tveva paṭhamaṁ akkharaṁ upanibbattan”ti[2]. “Dhammakathiko paṁsukūliko vinayadharo tipiṭakadharo saddho sato”ti evarūpaṁ guṇato āgatanāmaṁ **guṇanāmaṁ.** “Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho”ti-ādīnipi Tathāgatassa anekāni nāmasatāni guṇanāmāneva. Tena vuttaṁ—

“Asaṅkhyeyyāni nāmāni, saguṇena Mahesino.
Guṇehi nāmamuddheyyaṁ, api nāmasahassato”ti.

Yaṁ pana jātassa kumārakassa nāmaggahaṇadivase dakkhiṇeyyānaṁ sakkāraṁ katvā samīpe ṭhitā ñātakā kappetvā pakappetvā “ayaṁ asuko nāmā”ti nāmaṁ karonti, idaṁ **kittimanāmaṁ.** Yā pana purimapaññatti aparapaññattiyaṁ patati, purimavohāro pacchimavohāre patati. Seyyathidaṁ, purimakappepi cando candoyeva nāma, etarahipi candoyeva. Atīte sūriyo, samuddo, pathavī, pabbato pabbatoyeva nāma, etarahipi pabbatoyevāti, idaṁ **opapātikanāmaṁ.** Idaṁ catubbidhampi nāmaṁ ekaṁ nāmameva

1. Saṁ 2. 72 piṭṭhe. 2. Dī 3. 77 piṭṭhe.

ဓမ္မာဒီနံ အတ္ထာ ဝုတ္တာယေဝ။ **သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဓမ္မော**တိအာဒီဟိ ဓမ္မသဒ္ဒပရိယာပန္နေ ဓမ္မေ ဝတွာ နာနတ္တသဒ္ဒဿ အတ္ထံ ဒဿေန္တော **အညော သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဓမ္မော**တိအာဒိမာဟ။ "အညော ဓမ္မော"တိ ဟိ ဝုတ္တေ ဓမ္မာနံ နာနတ္တံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ **ပဋိဝိဒိတာ**တိ အဘိမုခဘာဝေန ဝိဒိတာ ပါကဋာ နာမ ဟောန္တိ။ တေန ပဋိသမ္ဘိဒါပဒဿ အတ္ထော ဝုတ္တော။ **အဓိမောက္ခဋ္ဌော အတ္ထော**တိအာဒီဟိ တေသံ သဒ္ဓါဒီနံ အဓိမုစ္စနာဒိကိစ္စံ အတ္ထော နာမာတိ ဒဿေတိ။ **သန္ဒဿေတုန္တိ** ပရံ ဉာပေတုကာမဿ ပရံ သန္ဒဿေတုံ။ ပရဿ ပန ဝစနံ သုဏန္တဿာပိ လဗ္ဘတိယေဝ။ **ဗျဉ္ဇနနိရုတ္တာဘိလာပါ**တိ နာမဗျဉ္ဇနံ နာမနိရုတ္တိ နာမာဘိလာပေါ။ နာမံ ဟိ အတ္ထံ ဗျဉ္ဇယတီတိ ဗျဉ္ဇနံ၊ "သင်္ခတမဘိသင်္ခရောန္တီတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တသ္မာ သင်္ခါရာတိ ဝုစ္စန္တီ"တိ[၁] ဧဝံ နိဒ္ဓါရေတွာ သဟေတုကံ ကတွာ ဝုစ္စမာနတ္တာ နိရုတ္တိ၊ အဘိလပီယတိ ဧတေန အတ္ထောတိ အဘိလာပေါတိ ဝုစ္စတိ။

နာမဉ္စ နာမေတံ စတုဗ္ဗိဓံ သာမညနာမံ ဂုဏနာမံ ကိတ္တိမနာမံ ဩပပါတိကနာမန္တိ။ တတ္ထ ပဌမကပ္ပိကေသု မဟာဇနေန သမ္မန္နိတွာ ဌပိတတ္တာ "မဟာသမ္မတော"တိ ရညော နာမံ **သာမညနာမံ**။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "မဟာဇနသမ္မတောတိ ခေါ ဝါသေဋ္ဌ 'မဟာသမ္မတော မဟာသမ္မတော'တွေဝ ပဌမံ အက္ခရံ ဥပနိဗ္ဗတ္တ"န္တိ[၂]။ "ဓမ္မကထိကော ပံသုကူလိကော ဝိနယဓရော တိပိဋကဓရော သဒ္ဓေါ သတော"တိ ဧဝရူပံ ဂုဏတော အာဂတနာမံ **ဂုဏနာမံ**။ "ဘဂဝါ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိအာဒီနိပိ တထာဂတဿ အနေကာနိ နာမသတာနိ ဂုဏနာမာနေဝ။ တေန ဝုတ္တံ—

"အသင်္ချေယျာနိ နာမာနိ၊ သဂုဏေန မဟေသိနော။
ဂုဏေဟိ နာမမုဒ္ဓေယျံ၊ အပိ နာမသဟဿတော"တိ။

ယံ ပန ဇာတဿ ကုမာရကဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ဒက္ခိဏေယျာနံ သက္ကာရံ ကတွာ သမီပေ ဌိတာ ဉာတကာ ကပ္ပေတွာ ပကပ္ပေတွာ "အယံ အသုကော နာမာ"တိ နာမံ ကရောန္တိ၊ ဣဒံ **ကိတ္တိမနာမံ**။ ယာ ပန ပုရိမပညတ္တိ အပရပညတ္တိယံ ပတတိ၊ ပုရိမဝေါဟာရော ပစ္ဆိမဝေါဟာရေ ပတတိ။ သေယျထိဒံ၊ ပုရိမကပ္ပေပိ စန္ဒော စန္ဒောယေဝ နာမ၊ ဧတရဟိပိ စန္ဒောယေဝ။ အတီတေ သူရိယော၊ သမုဒ္ဒေါ၊ ပထဝီ၊ ပဗ္ဗတော ပဗ္ဗတောယေဝ နာမ၊ ဧတရဟိပိ ပဗ္ဗတောယေဝါတိ၊ ဣဒံ **ဩပပါတိကနာမံ**။ ဣဒံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ နာမံ ဧကံ နာမမေဝ

၁-သံ ၂-၇၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၃-၇၇-ပိဋ္ဌေ။

hoti, taṁ lokasaṅketamattasiddhaṁ paramatthato avijjamānaṁ. Aññe pana "nāmaṁ nāma atthajotako sado"ti vadanti. Balabojjhaṅgamaggaṅgānaṁ vuttanayānusāreneva attho veditabbo.

Paṭisambhidāñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

29-31. Ñāṇattayaniddesavaṇṇanā

78. Ñāyattayaniddese **nimittan**ti saṅkhāranimittaṁ. **Animitte**ti saṅkhāranimittapaṭipakkhe nibbāne. **Adhimuttattā**ti tanninnabhāvena cittassa vissaṭṭhattā. **Phussa phussa vayaṁ passatī**ti saṅkhāranimittaṁ ñāṇena phusitvā phusitvā tassa bhaṅgaṁ vipassanāñāṇeneva passati. Etena bhaṅgānupassanā siddhā. Sā aniccānupassanaṁ sādheti, aniccassa dukkhattā sā dukkhanupassanaṁ, dukkhassa anattattā sā anattānupassananti evamettha tisso anupassanā vuttā honti. **Animitto vihāro**ti nimittaṁ bhayato diṭṭhattā so vipassanattayavihāro animittavihāro nāma hoti. **Paṇidhin**ti taṇhaṁ. **Appaṇihite**ti taṇhāpaṭipakkhe nibbāne. **Abhinivesan**ti attābhinivesaṁ. **Suññate**ti attavirahite nibbāne. **Suññato**ti suññaṁyeva suññato. **Pavattaṁ ajjhupekkhitvā**ti vipākappavattaṁ saṅkhārupekkhāya ajjhupekkhitvā. Sugatisaṅkhātavipākappavattābhinandino hi sattā. Ayaṁ pana phalasamāpattiṁ samāpajjitukāmo taṁ pavattaṁ, sabbañca saṅkhāragataṁ aniccādito passitvā ajjhupekkhatiyeva. Evaṁ hi diṭṭhe phalasamāpattiṁ samāpajjituṁ sakkoti, na aññathā. **Āvajjitvā**ti āvajjanena āvajjitvā. **Samāpajjatī**ti phalasamāpattiṁ paṭipajjati. **Animittā samāpattī**ti nimittaṁ bhayato disvāsamāpannattā animittā samāpatti nāma. **Animittavihārasamāpattī**ti vipassanāvihāravasena ca phalasamāpattivasena ca tadubhayaṁ nāma hoti.

79. Idāni saṅkhāranimittameva vibhajitvā dassento **rūpanimittan**ti-ādimāha. Jarāmaraṇaggahaṇe vattabbaṁ pubbe vuttameva. "Añño animittavihāro"ti-ādīhi vutteyeva nigametvā dasseti. Saṅkhepena **vihāraṭṭheñāṇaṁ** nāma phalasamāpattiyā pubbabhāge saṅkhārupekkhāñāṇe ṭhitassa vipassanāvihāranānatte ñāṇaṁ. **Samāpattaṭṭhe ñāṇaṁ** nāma phalasamāpattinānatte ñāṇaṁ. **Vihārasamāpattaṭṭhe ñāṇaṁ** nāma tadubhayanānatte ñāṇaṁ.

ဟောတိ၊ တံ လောကသင်္ကေတမတ္တသိဒ္ဓံ ပရမတ္ထတော အဝိဇ္ဇမာနံ။ အညေ ပန “နာမံ နာမ အတ္ထဇောတကော သဒ္ဒေါ”တိ ဝဒန္တိ။ ဗလဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂင်္ဂါနံ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂၉-၃၁-ဉာဏတ္တယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၈။ ဉာဏတ္တယနိဒ္ဒေသေ **နိမိတ္တန္တိ** သင်္ခါရနိမိတ္တံ။ **အနိမိတ္တေတိ** သင်္ခါရနိမိတ္တပဋိပက္ခေ နိဗ္ဗာနေ။ **အဓိမုတ္တတ္တာတိ** တန္နိန္နဘာဝေန စိတ္တဿ ဝိဿဋ္ဌတ္တာ။ **ဖုဿ ဖုဿ ဝယံ ပဿတီတိ** သင်္ခါရနိမိတ္တံ ဉာဏေန ဖုသိတွာ ဖုသိတွာ တဿ ဘင်္ဂံ ဝိပဿနာဉာဏေနေဝ ပဿတိ။ ဧတေန ဘင်္ဂါနုပဿနာ သိဒ္ဓါ။ သာ အနိစ္စာနုပဿနံ သာဓေတိ၊ အနိစ္စဿ ဒုက္ခတ္တာ သာ ဒုက္ခာနုပဿနံ၊ ဒုက္ခဿ အနတ္တတ္တာ သာ အနတ္တာနုပဿနန္တိ ဧဝမေတ္ထ တိဿော အနုပဿနာ ဝုတ္တာ ဟောန္တိ။ **အနိမိတ္တော ဝိဟာရောတိ** နိမိတ္တံ ဘယတော ဒိဋ္ဌတ္တာ သော ဝိပဿနတ္တယဝိဟာရော အနိမိတ္တဝိဟာရော နာမ ဟောတိ။ **ပဏိဓိန္တိ** တဏှံ။ **အပ္ပဏိဟိတေတိ** တဏှာပဋိပက္ခေ နိဗ္ဗာနေ။ **အဘိနိဝေသန္တိ** အတ္တာဘိနိဝေသံ။ **သုညတေတိ** အတ္တဝိရဟိတေ နိဗ္ဗာနေ။ **သုညတောတိ** သုညံယေဝ သုညတော။ **ပဝတ္တံ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာတိ** ဝိပါကပ္ပဝတ္တံ သင်္ခါရုပေက္ခာယ အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ။ သုဂတိသင်္ခါတဝိပါကပ္ပဝတ္တာဘိနန္ဒိနော ဟိ သတ္တာ။ အယံ ပန ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတုကာမော တံ ပဝတ္တံ, သဗ္ဗဉ္စ သင်္ခါရဂတံ အနိစ္စာဒိတော ပဿိတွာ အဇ္ဈုပေက္ခတိယေဝ။ ဧဝံ ဟိ ဒိဋ္ဌေ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတုံ သက္ကောတိ၊ န အညထာ။ **အာဝဇ္ဇိတွာတိ** အာဝဇ္ဇနေန အာဝဇ္ဇိတွာ။ **သမာပဇ္ဇတီတိ** ဖလသမာပတ္တိံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ **အနိမိတ္တာ သမာပတ္တီတိ** နိမိတ္တံ ဘယတော ဒိသွာ သမာပန္နတ္တာ အနိမိတ္တာ သမာပတ္တိ နာမ။ **အနိမိတ္တဝိဟာရသမာပတ္တီတိ** ဝိပဿနာဝိဟာရဝသေန စ ဖလသမာပတ္တိဝသေန စ တဒုဘယံ နာမ ဟောတိ။

၇၉။ ဣဒါနိ သင်္ခါရနိမိတ္တမေဝ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေန္တော **ရူပနိမိတ္တန္တိ**အာဒိမာဟ။ ဇရာမရဏဂ္ဂဟဏေ ဝတ္တဗ္ဗံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တမေဝ။ “အညော အနိမိတ္တဝိဟာရော”တိအာဒီဟိ ဝုတ္တေယေဝ နိဂမေတွာ ဒဿေတိ။ သင်္ခေပေန **ဝိဟာရဋ္ဌေ ဉာဏံ** နာမ ဖလသမာပတ္တိယာ ပုဗ္ဗဘာဂေ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏေ ဌိတဿ ဝိပဿနာဝိဟာရနာနတ္တေ ဉာဏံ။ **သမာပတ္တဋ္ဌေ ဉာဏံ** နာမ ဖလသမာပတ္တိနာနတ္တေ ဉာဏံ။ **ဝိဟာရသမာပတ္တဋ္ဌေ ဉာဏံ** နာမ တဒုဘယနာနတ္တေ ဉာဏံ။

Vipassanāvihāreneva vītināmetukāmo vipassanāvihārameva pavatteti, phalasamāpativihāreneva vītināmetukāmo vipassanāpaṭipāṭiyā ussakkitvā phalasamāpattivihārameva pavatteti, tadubhayena vītināmetukāmo tadubhayaṁ pavatteti. Evaṁ puggalādhippāyavasena tividhaṁ jātaṁ. Sesamettha vattabbaṁ saṅkhārupekkhāñāṇavaṇṇanāyaṁ vuttameva.

Ñāṇattayaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

32. Ānantarikasamādhiñāṇaniddesavaṇṇanā

80. Ānantarikasamādhiñāṇaniddese **nekkhammavasenā**ti-ādīsu nekkhamma-abyāpāda-ālokasaññā avikkhepa dhammavavatthānañāṇa pāmojjāni sukkhavipassakassa upacārajjhānasampayuttā tassa tassa kilesassa vipakkhabhūtā satta dhammā ekacittasampayuttā eva. **Cittassa ekaggatā avikkhepo**ti ekaggassa bhāvo ekaggatā, nānārammaṇe na vikkhipati tena cittanti avikkhepo, cittassa ekaggatāsaṅkhāto avikkhepoti attho. **Samādhī**ti ekārammaṇe samaṁ ādhīyati tena cittanti samādhi nāmāti attho. **Tassa samādhissa vasenā**ti upacārasamādhināpi samāhitacittassa yathābhūtāvabodhato vuttappakārassa samādhissa vasena. **Uppajjati ñāṇa**nti maggañāṇaṁ yathākkamena uppajjati. **Khīyantī**ti samucchedavasena khīyanti. **Itī**ti vuttappakārassa atthassa nigamanaṁ. **Paṭhamaṁ samatho**ti pubbabhāge samādhi hoti. **Pacchā ñāṇa**nti aparabhāge maggakkhaṇe ñāṇaṁ hoti.

Kāmāsavoti pañcakāmaguṇikarāgo. **Bhavāsavo**ti rūpārūpabhavesu chandarāgo jhānanikanti sassatadiṭṭhisahajāto rāgo bhavavasena patthanā. **Diṭṭhāsavo**ti dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo. **Avijjāsavo**ti dukkhādīsu aṭṭhasu ṭhānesu aññāṇaṁ. Bhummavacanena okāsapucchaṁ katvā "sotāpattimaggenā"ti-ādinā āsavakkhayakarena maggena āsavakkhayaṁ dassetvā "etthā"ti okāsavissajjanaṁ kataṁ, maggakkhaṇeti vuttaṁ hoti. **Anavaseso**ti natthi etassa avasesoti anavaseso. **Apāyagamanīyo**ti nirayatiracchānayonipettivisayāsurakāyā cattāro sukhasaṅkhātā ayā apetattā apāyā, yassa

ဝိပဿနာဝိဟာရေနေဝ ဝီတိနာမေတုကာမော ဝိပဿနာဝိဟာရမေဝ ပဝတ္တေတိ၊ ဖလသမာပတ္တိဝိဟာရေနေဝ ဝီတိနာမေတုကာမော ဝိပဿနာပဋိပါဋိယာ ဥဿက္ကိတွာ ဖလသမာပတ္တိဝိဟာရမေဝ ပဝတ္တေတိ၊ တဒုဘယေန ဝီတိနာမေတုကာမော တဒုဘယံ ပဝတ္တေတိ။ ဧဝံ ပုဂ္ဂလာဓိပ္ပါယဝသေန တိဝိဓံ ဇာတံ။ သေသမေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တမေဝ။

ဉာဏတ္တယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃၂-အာနန္တရိကသမာဓိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၀။ အာနန္တရိကသမာဓိဉာဏနိဒ္ဒေသေ **နေက္ခမ္မဝသေနာ**တိအာဒီသု နေက္ခမ္မအဗျာပါဒအာလောကသညာအဝိက္ခေပဓမ္မဝဝတ္ထာနဉာဏပါမောဇ္ဇာနိ သုက္ခဝိပဿကဿ ဥပစာရဇ္ဈာနသမ္ပယုတ္တာ တဿ တဿ ကိလေသဿ ဝိပက္ခဘူတာ သတ္တ ဓမ္မာ ဧကစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဧဝ။ **စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတာ အဝိက္ခေပေါ**တိ ဧကဂ္ဂဿ ဘာဝေါ ဧကဂ္ဂတာ၊ နာနာရမ္မဏေ န ဝိက္ခိပတိ တေန စိတ္တန္တိ အဝိက္ခေပေါ၊ စိတ္တဿ ဧကဂ္ဂတာသင်္ခါတော အဝိက္ခေပေါတိ အတ္ထော။ **သမာဓီ**တိ ဧကာရမ္မဏေ သမံ အာဓီယတိ တေန စိတ္တန္တိ သမာဓိ နာမာတိ အတ္ထော။ **တဿ သမာဓိဿ ဝသေနာ**တိ ဥပစာရသမာဓိနာပိ သမာဟိတစိတ္တဿ ယထာဘူတာဝဗောဓတော ဝုတ္တပ္ပကာရဿ သမာဓိဿ ဝသေန။ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဉာဏ**န္တိ မဂ္ဂဉာဏံ ယထာက္ကမေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ခီယန္တီ**တိ သမုစ္ဆေဒဝသေန ခီယန္တိ။ **ဣတီ**တိ ဝုတ္တပ္ပကာရဿ အတ္ထဿ နိဂမနံ။ **ပဌမံ သမထော**တိ ပုဗ္ဗဘာဂေ သမာဓိ ဟောတိ။ **ပစ္ဆာ ဉာဏ**န္တိ အပရဘာဂေ မဂ္ဂက္ခဏေ ဉာဏံ ဟောတိ။

ကာမာသဝေါတိ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂေါ။ **ဘဝါသဝေါ**တိ ရူပါရူပဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ ဈာနနိကန္တိ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဇာတော ရာဂေါ ဘဝဝသေန ပတ္ထနာ။ **ဒိဋ္ဌာသဝေါ**တိ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော။ **အဝိဇ္ဇာသဝေါ**တိ ဒုက္ခာဒီသု အဋ္ဌသု ဌာနေသု အညာဏံ။ ဘုမ္မဝစနေန ဩကာသပုစ္ဆံ ကတွာ "သောတာပတ္တိမဂ္ဂေနာ"တိအာဒိနာ အာသဝက္ခယကရေန မဂ္ဂေန အာသဝက္ခယံ ဒဿေတွာ "ဧတ္ထာ"တိ ဩကာသဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ၊ မဂ္ဂက္ခဏေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အနဝသေသော**တိ နတ္ထိ ဧတဿ အဝသေသောတိ အနဝသေသော။ **အပါယဂမနီယော**တိ နိရယတိရစ္ဆာနယောနိပေတ္တိဝိသယာသုရကာယာ စတ္တာရော သုခသင်္ခါတာ အယာ အပေတတ္တာ အပါယာ၊ ယဿ

saṁvijjati, taṁ puggalaṁ apāye gametīti apāyagamanīyo. Āsavakkhayakathā dubhatovuṭṭhānakathāyaṁ vuttā.

Avikkhepavasenāti pavattamānassa samādhissa upanissayabhūtasamādhivasena. **Pathavīkasiṇavasenā**ti-ādīsu dasa kasiṇāni tadārammaṇika-appanāsamādhivasena vuttāni, Buddhānussati-ādayo maraṇassati upasamānussati ca upacārajjhānavasena vuttā, ānāpānassati kāyagatāsati ca appanāsamādhivasena vuttā, dasa asubhā paṭhamajjhānavasena vuttā.

Buddhaṁ ārabbha uppannā anussati **Buddhānussati.** “Itipi so Bhagavā Arahan”ti-ādibuddhaguṇārammaṇāya[1] satiyā etaṁ adhivacanaṁ, tassā Buddhānussatiyā vasena. Tathā dhammaṁ ārabbha uppannā anussati **dhammānussati.** “Svākkhāto Bhagavatā dhammo”ti-ādidhammaguṇārammaṇāya[1] satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Saṁghaṁ ārabbha uppannā anussati **saṁghānussati.** “Suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho”ti-ādisaṁghaguṇārammaṇāya[1] satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Sīlaṁ ārabbha uppannā anussati **sīlānussati.** Attano akhaṇḍatādisīlaguṇārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Cāgaṁ ārabbha uppannā anussati **cāgānussati.** Attano muttacāgatādicāgaguṇārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Devatā ārabbha uppannā anussati **devatānussati.** Devatā sakkhiṭṭhāne ṭhapetvā attano saddhādiguṇārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Ānāpāne ārabbha uppannā sati **ānāpānassati.** Ānāpānanimittārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Maraṇaṁ ārabbha uppannā sati **maraṇassati.** Ekabhavapariyāpannajīvitindriyupacchedasaṅkhātamaraṇārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Kucchitānaṁ kesādīnaṁ paṭikūlānaṁ āyattā ākarattā kāyotisaṅkhāte sarīre gatā pavattā, tādisaṁ vā kāyaṁ gatā sati **kāyagatāsati.** “Kāyagatasatī”ti vattabbe rassaṁ akatvā “kāyagatāsatī”ti vuttā. Tatheva idhāpi kāyagatāsativasenāti vuttaṁ. Kesādikesu kāyakoṭṭhāsesu paṭikūlanimittārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Upasamaṁ ārabbha uppannā anussati **upasamānussati.** Sabbadukkhūpasamārammaṇāya satiyā etaṁ adhivacanaṁ. Dasa asubhā heṭṭhā vuttatthā.

1. Ma 1. 45; Aṁ 1. 208, 209; Aṁ 3. 206 piṭṭhādīsu.

သံဝိဇ္ဇတိ၊ တံ ပုဂ္ဂလံ အပါယေ ဂမေတီတိ အပါယဂမနီယော။ အာသဝက္ခယကထာ ဒုဘတောဝုဋ္ဌာနကထာယံ ဝုတ္တာ။

အဝိက္ခေပဝသေနာတိ ပဝတ္တမာနဿ သမာဓိဿ ဥပနိဿယဘူတသမာဓိဝသေန။ **ပထဝီကသိဏဝသေနာ**တိအာဒီသု ဒသ ကသိဏာနိ တဒါရမ္မဏိကအပ္ပနာသမာဓိဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ ဗုဒ္ဓါနုဿတိအာဒယော မရဏဿတိ ဥပသမာနုဿတိ စ ဥပစာရဇ္ဈာနဝသေန ဝုတ္တာ၊ အာနာပါနဿတိ ကာယဂတာသတိ စ အပ္ပနာသမာဓိဝသေန ဝုတ္တာ၊ ဒသ အသုဘာ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန ဝုတ္တာ။

ဗုဒ္ဓံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **ဗုဒ္ဓါနုဿတိ**။ “ဣတိပိ သော ဘဂဝါ အရဟံ”တိအာဒိဗုဒ္ဓဂုဏာရမ္မဏာယ[၁] သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ၊ တဿာ ဗုဒ္ဓါနုဿတိယာ ဝသေန။ တထာ ဓမ္မံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **ဓမ္မာနုဿတိ**။ “သွာက္ခာတော ဘဂဝတာ ဓမ္မော”တိအာဒိဓမ္မဂုဏာရမ္မဏာယ[၁] သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ သံဃံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **သံဃာနုဿတိ**။ “သုပ္ပဋိပန္နော ဘဂဝတော သာဝကသံဃော”တိအာဒိသံဃဂုဏာရမ္မဏာယ[၁] သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ သီလံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **သီလာနုဿတိ**။ အတ္တနော အခဏ္ဍတာဒိသီလဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ စာဂံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **စာဂါနုဿတိ**။ အတ္တနော မုတ္တစာဂတာဒိစာဂဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ဒေဝတာ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **ဒေဝတာနုဿတိ**။ ဒေဝတာ သက္ခိဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ အတ္တနော သဒ္ဓါဒိဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ အာနာပါနေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ သတိ **အာနာပါနဿတိ**။ အာနာပါနနိမိတ္တာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ မရဏံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ သတိ **မရဏဿတိ**။ ဧကဘဝပရိယာပန္နဇီဝိတိန္ဒြိယုပစ္ဆေဒသင်္ခါတမရဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ကုစ္ဆိတာနံ ကေသာဒီနံ ပဋိကူလာနံ အာယတ္တာ အာကရတ္တာ ကာယောတိသင်္ခါတေ သရီရေ ဂတာ ပဝတ္တာ၊ တာဒိသံ ဝါ ကာယံ ဂတာ သတိ **ကာယဂတာသတိ**။ “ကာယဂတသတီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ရဿံ အကတွာ “ကာယဂတာသတီ”တိ ဝုတ္တာ။ တထေဝ ဣဓာပိ ကာယဂတာသတိဝသေနာတိ ဝုတ္တံ။ ကေသာဒိကေသု ကာယကောဋ္ဌာသေသု ပဋိကူလနိမိတ္တာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ဥပသမံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ **ဥပသမာနုဿတိ**။ သဗ္ဗဒုက္ခူပသမာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ဒသ အသုဘာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာ။

၁-မ ၁-၄၅၊ အံ ၁-၂၀၀-၂၀၉၊ အံ ၃-၂၀၆-ပိဋ္ဌာဒီသု။

81. **Dīghaṁ assāsavasenā**ti-ādīni appanūpacārasamādhibhedaṁyeva dassetuṁ vuttāni. **Dīghaṁ assāsavasenā**ti dīghanti vutta-assāsavasena. “Dīghaṁ vā assasanto dīghaṁ assasāmīti pajānātī”ti[1] hi vuttaṁ. Esa nayo sesesupi. **Sabbakāyapaṭisaṁvedī**ti sabbassa assāsapassāsakāyassa paṭisaṁvedī. **Passambhayaṁ kāyasaṅkhāran**ti oḷārikaṁ assāsapassāsasaṅkhātaṁ kāyasaṅkhāraṁ passambhento vūpasamento. “Dīghaṁ rassaṁ sabbakāyapaṭisaṁvedī passambhayaṁ kāyasaṅkhāran”ti imināva catukkena appanāsamādhi vutto. **Pītipaṭisaṁvedī**ti pītiṁ pākaṭaṁ karonto. **Cittasaṅkhārapaṭisaṁvedī**ti saññāvedanāsaṅkhātaṁ cittasaṅkhāraṁ pākaṭaṁ karonto. **Abhippamodayaṁ cittan**ti cittaṁ modento. **Samādahaṁ cittan**ti ārammaṇe cittaṁ samaṁ ṭhapento. **Vimocayaṁ cittan**ti cittaṁ nīvaraṇādīhi vimocento. **Pītipaṭisaṁvedī sukhapaṭisaṁvedī cittasaṅkhārapaṭisaṁvedī passambhayaṁ cittasaṅkhāran**ti catukkañca **cittapaṭisaṁvedī abhippamodayaṁ cittaṁsamādahaṁ cittaṁ vimocayaṁcittan**ti catukkañca appanāsamādhivasena vipassanāsampayuttasamādhivasena ca vuttāni. **Aniccānupassī**ti aniccānupassanāvasena. **Virāgānupassī**ti nibbidānupassanāvasena. **Nirodhānupassī**ti bhaṅgānupassanāvasena. **Paṭinissaggānupassī**ti vuṭṭhānagāminīvipassanāvasena. Sā hi tadaṅgavasena saddhiṁ khandhābhisaṅkhārehi kilese pariccajati. Saṅkhatadosadassanena ca tabbiparīte nibbāne tanninnatāya pakkhandati. Idaṁ catukkaṁ vipassanāsampayuttasamādhivaseneva vuttaṁ. **Assāsavasena passāsavasenā**ti cettha assāsapassāsapavattimattaṁ gahetvā vuttaṁ, na tadārammaṇakaraṇavasena. Vitthāro panettha ānāpānakathāyaṁ āvibhavissati.

Ānantarikasamādhiñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

33. Araṇavihārañāṇaniddesavaṇṇanā

82. Araṇavihārañāṇaniddese aniccānupassanādayo vuttatthā. **Suññato vihāro**ti anattānupassanāya vuṭṭhitassa suññatākāreneva pavattā arahattaphalasamāpatti. **Animitto vihāro**ti aniccānupassanāya vuṭṭhitassa animittākārena pavattā arahattaphalasamāpatti.

1. Dī 2. 231; Ma 1. 70; Ma 3. 125 piṭṭhādīsu.

၇၁။ **ဒီဃံ အဿာသဝသေနာ**တိအာဒီနိ အပ္ပနူပစာရသမာဓိဘေဒံယေဝ ဒဿေတုံ ဝုတ္တာနိ။ **ဒီဃံ အဿာသဝသေနာ**တိ ဒီဃန္တိ ဝုတ္တအဿာသဝသေန။ “ဒီဃံ ဝါ အဿသန္တော ဒီဃံ အဿသာမီတိ ပဇာနာတီ”တိ[1] ဟိ ဝုတ္တံ။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ **သဗ္ဗကာယပဋိသံဝေဒီ**တိ သဗ္ဗဿ အဿာသပဿာသကာယဿ ပဋိသံဝေဒီ။ **ပဿမ္ဘယံ ကာယသင်္ခါရ**န္တိ ဩဠာရိကံ အဿာသပဿာသသင်္ခါတံ ကာယသင်္ခါရံ ပဿမ္ဘေန္တော ဝူပသမေန္တော။ “ဒီဃံ ရဿံ သဗ္ဗကာယပဋိသံဝေဒီ ပဿမ္ဘယံ ကာယသင်္ခါရ”န္တိ ဣမိနာဝ စတုက္ကေန အပ္ပနာသမာဓိ ဝုတ္တော။ **ပီတိပဋိသံဝေဒီ**တိ ပီတိံ ပါကဋံ ကရောန္တော။ **စိတ္တသင်္ခါရပဋိသံဝေဒီ**တိ သညာဝေဒနာသင်္ခါတံ စိတ္တသင်္ခါရံ ပါကဋံ ကရောန္တော။ **အဘိပ္ပမောဒယံ စိတ္တ**န္တိ စိတ္တံ မောဒေန္တော။ **သမာဒဟံ စိတ္တ**န္တိ အာရမ္မဏေ စိတ္တံ သမံ ဌပေန္တော။ **ဝိမောစယံ စိတ္တ**န္တိ စိတ္တံ နီဝရဏာဒီဟိ ဝိမောစေန္တော။ **ပီတိပဋိသံဝေဒီ သုခပဋိသံဝေဒီ စိတ္တသင်္ခါရပဋိသံဝေဒီ ပဿမ္ဘယံ စိတ္တသင်္ခါရ**န္တိ စတုက္ကဉ္စ **စိတ္တပဋိသံဝေဒီ အဘိပ္ပမောဒယံ စိတ္တံ သမာဒဟံ စိတ္တံ ဝိမောစယံ စိတ္တ**န္တိ စတုက္ကဉ္စ အပ္ပနာသမာဓိဝသေန ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တသမာဓိဝသေန စ ဝုတ္တာနိ။ **အနိစ္စာနုပဿီ**တိ အနိစ္စာနုပဿနာဝသေန။ **ဝိရာဂါနုပဿီ**တိ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဝသေန။ **နိရောဓာနုပဿီ**တိ ဘင်္ဂါနုပဿနာဝသေန။ **ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿီ**တိ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာဝသေန။ သာ ဟိ တဒင်္ဂဝသေန သဒ္ဓိံ ခန္ဓာဘိသင်္ခါရေဟိ ကိလေသေ ပရိစ္စဇတိ။ သင်္ခတဒေါသဒဿနေန စ တဗ္ဗိပရီတေ နိဗ္ဗာနေ တန္နိန္နတာယ ပက္ခန္ဒတိ။ ဣဒံ စတုက္ကံ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တသမာဓိဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ **အဿာသဝသေန ပဿာသဝသေနာ**တိ စေတ္ထ အဿာသပဿာသပဝတ္တိမတ္တံ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ၊ န တဒါရမ္မဏကရဏဝသေန။ ဝိတ္ထာရော ပနေတ္ထ အာနာပါနကထာယံ အာဝိဘဝိဿတိ။

အာနန္တရိကသမာဓိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃၃-အရဏဝိဟာရဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇၂။ အရဏဝိဟာရဉာဏနိဒ္ဒေသေ အနိစ္စာနုပဿနာဒယော ဝုတ္တတ္ထာ။ **သုညတော ဝိဟာရော**တိ အနတ္တာနုပဿနာယ ဝုဋ္ဌိတဿ သုညတာကာရေနေဝ ပဝတ္တာ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိ။ **အနိမိတ္တော ဝိဟာရော**တိ အနိစ္စာနုပဿနာယ ဝုဋ္ဌိတဿ အနိမိတ္တာကာရေန ပဝတ္တာ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိ။

၁-ဒီ ၂-၂၃၁၊ မ ၁-၇၀၊ မ ၃-၁၂၅-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Appaṇihito vihāroti dukkhānupassanāya vuṭṭhitassa appaṇihitākārena pavattā arahattaphalasamāpatti. **Suññate adhimuttatā**ti suññate phalasamāpattiyā pubbabhāgapaññāvasena adhimuttatā. Sesadvayepi eseva nayo. **Paṭhamaṁ jhānan**ti-ādīhi arahattaphalasamāpattiṁ samāpajjitukāmassa vipassanāya ārammaṇabhūtā jhānasamāpattiyo vuttā. Arahatoyeva hi vipassanāphalasamāpattipaṇītādhimuttijhānasamāpattiyo sabbakilesānaṁ pahīnattā "araṇavihāro"ti vatthuṁ arahanti.

Paṭhamena jhānena nīvaraṇe haratīti araṇavihāroti paṭhamajjhānasamaṅgī paṭhamena jhānena nīvaraṇe haratīti taṁ paṭhamaṁ jhānaṁ araṇavihāroti attho. Sesesupi eseva nayo. Arahato nīvaraṇābhāvepi nīvaraṇavipakkhattā paṭhamassa jhānassa nīvaraṇe haratīti vuttanti veditabbaṁ. Vipassanāphalasamāpattipaṇītādhimuttivasena tidhā araṇavihārañāṇaṁ uddisitvā kasmā jhānasamāpattiyova araṇavihāroti niddiṭṭhāti ce? Uddesavaseneva tāsaṁ tissannaṁ araṇavihāratāya siddhattā. Phalasamāpattivipassanāya pana bhūmibhūtānaṁ jhānasamāpattīnaṁ araṇavihāratā avutte na sijjhati, tasmā asiddhameva sādhetuṁ "paṭhamaṁ jhānaṁ araṇavihāro"ti-ādi vuttanti veditabbaṁ. Tāsaṁ hi araṇavihāratā uddesavasena asiddhāpi niddese vuttattā siddhāti. Tesaṁ vā yojitanayeneva "aniccānupassanā niccasaññaṁ haratīti araṇavihāro, dukkhānupassanā sukhasaññaṁ haratīti araṇavihāro, anattānupassanā attasaññaṁ haratīti araṇavihāro, suññato vihāro asuññataṁ haratīti araṇavihāro, animitto vihāro nimittaṁ haratīti araṇavihāro, appaṇihito vihāro paṇidhiṁ haratīti araṇavihāro, suññatādhimuttatā asuññatādhimuttiṁ haratīti araṇavihāro, animittādhimuttatā nimittādhimuttiṁ haratīti araṇavihāro, appaṇihitādhimuttatā paṇihitādhimuttiṁ haratīti araṇavihāro"ti yojetvā gahetabbaṁ.

Araṇavihārañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

အပ္ပဏိဟိတော ဝိဟာရောတိ ဒုက္ခာနုပဿနာယ ဝုဋ္ဌိတဿ အပ္ပဏိဟိတာကာရေန ပဝတ္တာ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိ။ **သုညတေ အဓိမုတ္တတာ**တိ သုညတေ ဖလသမာပတ္တိယာ ပုဗ္ဗဘာဂပညာဝသေန အဓိမုတ္တတာ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **ပဌမံ ဈာန**န္တိအာဒီဟိ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတုကာမဿ ဝိပဿနာယ အာရမ္မဏဘူတာ ဈာနသမာပတ္တိယော ဝုတ္တာ။ အရဟတောယေဝ ဟိ ဝိပဿနာဖလသမာပတ္တိပဏီတာဓိမုတ္တိဈာနသမာပတ္တိယော သဗ္ဗကိလေသာနံ ပဟီနတ္တာ "အရဏဝိဟာရော"တိ ဝတ္ထုံ အရဟန္တိ။

ပဌမေန ဈာနေန နီဝရဏေ ဟရတီတိ အရဏဝိဟာရောတိ ပဌမဇ္ဈာနသမင်္ဂီ ပဌမေန ဈာနေန နီဝရဏေ ဟရတီတိ တံ ပဌမံ ဈာနံ အရဏဝိဟာရောတိ အတ္ထော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အရဟတော နီဝရဏာဘာဝေပိ နီဝရဏဝိပက္ခတ္တာ ပဌမဿ ဈာနဿ နီဝရဏေ ဟရတီတိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိပဿနာဖလသမာပတ္တိပဏီတာဓိမုတ္တိဝသေန တိဓာ အရဏဝိဟာရဉာဏံ ဥဒ္ဒိသိတွာ ကသ္မာ ဈာနသမာပတ္တိယောဝ အရဏဝိဟာရောတိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာတိ စေ? ဥဒ္ဒေသဝသေနေဝ တာသံ တိဿန္နံ အရဏဝိဟာရတာယ သိဒ္ဓတ္တာ။ ဖလသမာပတ္တိဝိပဿနာယ ပန ဘူမိဘူတာနံ ဈာနသမာပတ္တီနံ အရဏဝိဟာရတာ အဝုတ္တေ န သိဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ အသိဒ္ဓမေဝ သာဓေတုံ "ပဌမံ ဈာနံ အရဏဝိဟာရော"တိအာဒိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တာသံ ဟိ အရဏဝိဟာရတာ ဥဒ္ဒေသဝသေန အသိဒ္ဓါပိ နိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တတ္တာ သိဒ္ဓါတိ။ တေသံ ဝါ ယောဇိတနယေနေဝ "အနိစ္စာနုပဿနာ နိစ္စသညံ ဟရတီတိ အရဏဝိဟာရော၊ ဒုက္ခာနုပဿနာ သုခသညံ ဟရတီတိ အရဏဝိဟာရော၊ အနတ္တာနုပဿနာ အတ္တသညံ ဟရတီတိ အရဏဝိဟာရော၊ သုညတော ဝိဟာရော အသုညတံ ဟရတီတိ အရဏဝိဟာရော၊ အနိမိတ္တော ဝိဟာရော နိမိတ္တံ ဟရတီတိ အရဏဝိဟာရော၊ အပ္ပဏိဟိတော ဝိဟာရော ပဏိဓိံ ဟရတီတိ အရဏဝိဟာရော၊ သုညတာဓိမုတ္တတာ အသုညတာဓိမုတ္တိံ ဟရတီတိ အရဏဝိဟာရော၊ အနိမိတ္တာဓိမုတ္တတာ နိမိတ္တာဓိမုတ္တိံ ဟရတီတိ အရဏဝိဟာရော၊ အပ္ပဏိဟိတာဓိမုတ္တတာ ပဏိဟိတာဓိမုတ္တိံ ဟရတီတိ အရဏဝိဟာရော"တိ ယောဇေတွာ ဂဟေတဗ္ဗံ။

အရဏဝိဟာရဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

34. Nirodhasamāpattiñāṇaniddesavaṇṇanā

83. Nirodhasamāpattiñāṇaniddese **samathabalan**ti kāmacchandādayo paccanīkadhamme sametīti samatho, soyeva akampanīyaṭṭhena balaṁ. Anāgāmi-arahantānaṁyeva samādhipaṭipakkhassa kāmacchandassa pahānena samādhismiṁ paripūrakāribhāvappattattā tesaṁyeva samādhi balappattoti katvā "samathabalan"ti vuccati, na aññesaṁ. Samādhibalantipi pāṭho. **Vipassanābalan**ti aniccādivasena vividhehi ākārehi dhamme passatīti vipassanā, sāyeva akampanīyaṭṭhena balaṁ. Tesaṁyeva ubhinnaṁ balappattaṁ vipassanāñāṇaṁ. Tattha samathabalaṁ anupubbena cittasantānavūpasamanatthaṁ nirodhe ca paṭipādanatthaṁ, vipassanābalaṁ pavatte ādinavadassanatthaṁ nirodhe ca ānisaṁsadassanatthaṁ.

Nīvaraṇeti nimittatthe bhummavacanaṁ, nīvaraṇanimittaṁ nīvaraṇapaccayāti attho. Karaṇatthe vā bhummavacanaṁ, nīvaraṇenāti attho. **Na kampatī**ti jhānasamaṅgīpuggalo. Atha vā jhānanti jhānaṅgānaṁ adhippetattā paṭhamena jhānena taṁsampayuttasamādhi nīvaraṇe na kampati. Ayameva cettha yojanā gahetabbā. **Uddhacce cā**ti uddhaccasahagatacittuppāde uddhacce ca. **Uddhaccan**ti ca uddhatabhāvo, taṁ avūpasamalakkhaṇaṁ. **Uddhaccasahagatakilese cā**ti uddhaccena sahagate ekuppādādibhāvaṁ gate uddhaccasampayutte moha-ahirika-anottappakilese ca. **Khandhe cā**ti uddhaccasampayuttacatukkhandhe ca. **Na kampati na calati na vedhatī**ti aññamaññavevacanāni. Uddhacce na kampati, uddhaccasahagatakilese na calati, uddhaccasahagatakkhandhe na vedhatīti yojetabbaṁ. Vipassanābalaṁ sattannaṁyeva anupassanānaṁ vuttattā tāsaṁyeva vasena vipassanābalaṁ paripuṇṇaṁ hotīti veditabbaṁ. **Avijjāya cā**ti dvādasasupi akusalacittuppādesu avijjāya ca. **Avijjāsahagatakilese cā**ti yathāyogaṁ avijjāya sampayuttalobhadosamānadiṭṭhivicikicchāthina-uddhacca-ahirika-anottappakilese ca.

Vacīsaṅkhārāti vitakkavicārā. "Pubbe kho āvuso Visākha vitakketvā vicāretvā pacchā vācaṁ bhindati, tasmā vitakkavicārā vacīsaṅkhāro"ti[1]

1. Ma 1. 376 piṭṭhe.

၃၄-နိရောဓသမာပတ္တိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၃။ နိရောဓသမာပတ္တိဉာဏနိဒ္ဒေသေ **သမထဗလ**န္တိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒယော ပစ္စနီကဓမ္မေ သမေတီတိ သမထော၊ သောယေဝ အကမ္ပနီယဋ္ဌေန ဗလံ။ အနာဂါမိအရဟန္တာနံယေဝ သမာဓိပဋိပက္ခဿ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟာနေန သမာဓိသ္မိံ ပရိပူရကာရိဘာဝပ္ပတ္တတ္တာ တေသံယေဝ သမာဓိ ဗလပ္ပတ္တောတိ ကတွာ "သမထဗလ"န္တိ ဝုစ္စတိ၊ န အညေသံ။ သမာဓိဗလန္တိပိ ပါဌော။ **ဝိပဿနာဗလ**န္တိ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိဝိဓေဟိ အာကာရေဟိ ဓမ္မေ ပဿတီတိ ဝိပဿနာ၊ သာယေဝ အကမ္ပနီယဋ္ဌေန ဗလံ။ တေသံယေဝ ဥဘိန္နံ ဗလပ္ပတ္တံ ဝိပဿနာဉာဏံ။ တတ္ထ သမထဗလံ အနုပုဗ္ဗေန စိတ္တသန္တာနဝူပသမနတ္ထံ နိရောဓေ စ ပဋိပါဒနတ္ထံ၊ ဝိပဿနာဗလံ ပဝတ္တေ အာဒီနဝဒဿနတ္ထံ နိရောဓေ စ အာနိသံသဒဿနတ္ထံ။

နီဝရဏေတိ နိမိတ္တတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ၊ နီဝရဏနိမိတ္တံ နီဝရဏပစ္စယာတိ အတ္ထော။ ကရဏတ္ထေ ဝါ ဘုမ္မဝစနံ၊ နီဝရဏေနာတိ အတ္ထော။ **န ကမ္ပတီ**တိ ဈာနသမင်္ဂီပုဂ္ဂလော။ အထ ဝါ ဈာနန္တိ ဈာနင်္ဂါနံ အဓိပ္ပေတတ္တာ ပဌမေန ဈာနေန တံသမ္ပယုတ္တသမာဓိ နီဝရဏေ န ကမ္ပတိ။ အယမေဝ စေတ္ထ ယောဇနာ ဂဟေတဗ္ဗာ။ **ဥဒ္ဓစ္စေ စာ**တိ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒေ ဥဒ္ဓစ္စေ စ။ **ဥဒ္ဓစ္စ**န္တိ စ ဥဒ္ဓတဘာဝေါ၊ တံ အဝူပသမလက္ခဏံ။ **ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတကိလေသေ စာ**တိ ဥဒ္ဓစ္စေန သဟဂတေ ဧကုပ္ပါဒါဒိဘာဝံ ဂတေ ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ္တေ မောဟ-အဟိရိကအနောတ္တပ္ပကိလေသေ စ။ **ခန္ဓေ စာ**တိ ဥဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ္တစတုက္ခန္ဓေ စ။ **န ကမ္ပတိ န စလတိ န ဝေဓတီ**တိ အညမညဝေဝစနာနိ။ ဥဒ္ဓစ္စေ န ကမ္ပတိ၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတကိလေသေ န စလတိ၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတက္ခန္ဓေ န ဝေဓတီတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဝိပဿနာဗလံ သတ္တန္နံယေဝ အနုပဿနာနံ ဝုတ္တတ္တာ တာသံယေဝ ဝသေန ဝိပဿနာဗလံ ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အဝိဇ္ဇာယ စာ**တိ ဒွါဒသသုပိ အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒေသု အဝိဇ္ဇာယ စ။ **အဝိဇ္ဇာသဟဂတကိလေသေ စာ**တိ ယထာယောဂံ အဝိဇ္ဇာယ သမ္ပယုတ္တလောဘဒေါသမာနဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာထိနဥဒ္ဓစ္စအဟိရိကအနောတ္တပ္ပကိလေသေ စ။

ဝစီသင်္ခါရာတိ ဝိတက္ကဝိစာရာ။ "ပုဗ္ဗေ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဝိတက္ကေတွာ ဝိစာရေတွာ ပစ္ဆာ ဝါစံ ဘိန္ဒတိ၊ တသ္မာ ဝိတက္ကဝိစာရာ ဝစီသင်္ခါရော"တိ[၁]

၁-မ ၁-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။

vacanato vācaṁ saṅkharonti uppādentīti vacīsaṅkhārā. **Kāyasaṅkhārā**ti assāsapassāsā. “Assāsapassāsā kho āvuso Visākha kāyikā ete dhammā kāyapaṭibaddhā, tasmā assāsapassāsā kāyasaṅkhāro”ti[1] vacanato kāyena saṅkharīyantīti kāyasaṅkhārā. **Saññāvedayitanirodhan**ti saññāya vedanāya ca nirodhaṁ. **Cittasaṅkhārā**ti saññā ca vedanā ca. “Cetasikā[2] ete dhammā cittapaṭibaddhā, tasmā saññā ca vedanā ca cittasaṅkhāro”ti[3] vacanato cittena saṅkharīyantīti cittasaṅkhārā.

84. Ñāṇacariyāsu anupassanāvasāne[4], vivaṭṭanānupassanāgahaṇena vā tassā ādibhūtā cariyākathāya ñāṇacariyāti vuttā sesānupassanāpi gahitā hontīti veditabbaṁ. **Soḷasahi ñāṇacariyāhī**ti ca ukkaṭṭhaparicchedo, anāgāmissa pana arahattamaggaphalavajjāhi cuddasahipi hoti paripuṇṇabalattā.

85. **Navahi samādhicariyāhī**ti ettha paṭhamajjhānādīhi aṭṭha, paṭhamajjhānādīnaṁ paṭilābhatthāya sabbattha upacārajjhānavasena ekāti nava samādhicariyā. Balacariyānaṁ kiṁ nānattaṁ? Samathabalepi hi “nekkhammavasenā”ti-ādīhi sattahi pariyāyehi upacārasamādhi vutto, peyyālavitthārato “paṭhamajjhānavasenā”ti-ādīhi samasattatiyā vārehi yathāyogaṁ appanūpacārasamādhi vutto, samādhicariyāyapi “paṭhamaṁ jhānan”ti-ādīhi aṭṭhahi pariyāyehi appanāsamādhi vutto. **Paṭhamaṁ jhānaṁ paṭilābhatthāyā**ti-ādīhi aṭṭhahi pariyāyehi upacārasamādhi vuttoti ubhayatthāpi appanūpacārasamādhiyeva vutto. Evaṁ santepi akampiyaṭṭhena balāni vasībhāvaṭṭhena cariyāti veditabbā. Vipassanābale pana satta anupassanāva “vipassanābalan”ti vuttā, ñāṇacariyāya satta ca anupassanā vuttā, vivaṭṭanānupassanādayo nava ca visesetvā vuttā. Idaṁ nesaṁ nānattaṁ. Satta anupassanā pana akampiyaṭṭhena balāni vasībhāvaṭṭhena cariyāti veditabbā.

“Vasībhāvatā paññā”ti[5] ettha vuttavasiyo vissajjetuṁ **vasīti pañca vasiyo**ti itthiliṅgavohārena vuttaṁ. Vaso eva vasīti vuttaṁ hoti.

1. Ma 1. 375 piṭṭhe. 2. Yasmā kho āvuso Visākha cetasikā (Ka)
3. Ma 1. 376 piṭṭhe. 4. Anupassanāvasena (Sī, Syā) 5. Khu 9. 3 piṭṭhe.

ဝစနတော ဝါစံ သင်္ခရောန္တိ ဥပ္ပါဒေန္တီတိ ဝစီသင်္ခါရာ။ **ကာယသင်္ခါရာ**တိ အဿာသပဿာသာ။ “အဿာသပဿာသာ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ကာယိကာ ဧတေ ဓမ္မာ ကာယပဋိဗဒ္ဓါ၊ တသ္မာ အဿာသပဿာသာ ကာယသင်္ခါရော”တိ[1] ဝစနတော ကာယေန သင်္ခရီယန္တီတိ ကာယသင်္ခါရာ။ **သညာဝေဒယိတနိရောဓ**န္တိ သညာယ ဝေဒနာယ စ နိရောဓံ။ **စိတ္တသင်္ခါရာ**တိ သညာ စ ဝေဒနာ စ။ “စေတသိကာ[2] ဧတေ ဓမ္မာ စိတ္တပဋိဗဒ္ဓါ၊ တသ္မာ သညာ စ ဝေဒနာ စ စိတ္တသင်္ခါရော”တိ[3] ဝစနတော စိတ္တေန သင်္ခရီယန္တီတိ စိတ္တသင်္ခါရာ။

၈၄။ ဉာဏစရိယာသု အနုပဿနာဝသာနေ[4], ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာဂဟဏေန ဝါ တဿာ အာဒိဘူတာ စရိယာကထာယ ဉာဏစရိယာတိ ဝုတ္တာ သေသာနုပဿနာပိ ဂဟိတာ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သောဠသဟိ ဉာဏစရိယာဟီ**တိ စ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေါ၊ အနာဂါမိဿ ပန အရဟတ္တမဂ္ဂဖလဝဇ္ဇာဟိ စုဒ္ဒသဟိပိ ဟောတိ ပရိပုဏ္ဏဗလတ္တာ။

၈၅။ **နဝဟိ သမာဓိစရိယာဟီ**တိ ဧတ္ထ ပဌမဇ္ဈာနာဒီဟိ အဋ္ဌ, ပဌမဇ္ဈာနာဒီနံ ပဋိလာဘတ္ထာယ သဗ္ဗတ္ထ ဥပစာရဇ္ဈာနဝသေန ဧကာတိ နဝ သမာဓိစရိယာ။ ဗလစရိယာနံ ကိံ နာနတ္တံ? သမထဗလေပိ ဟိ “နေက္ခမ္မဝသေန”တိအာဒီဟိ သတ္တဟိ ပရိယာယေဟိ ဥပစာရသမာဓိ ဝုတ္တော၊ ပေယျာလဝိတ္ထာရတော “ပဌမဇ္ဈာနဝသေန”တိအာဒီဟိ သမသတ္တတိယာ ဝါရေဟိ ယထာယောဂံ အပ္ပနူပစာရသမာဓိ ဝုတ္တော၊ သမာဓိစရိယာယပိ “ပဌမံ ဈာန”န္တိအာဒီဟိ အဋ္ဌဟိ ပရိယာယေဟိ အပ္ပနာသမာဓိ ဝုတ္တော။ **ပဌမံ ဈာနံ ပဋိလာဘတ္ထာယာ**တိအာဒီဟိ အဋ္ဌဟိ ပရိယာယေဟိ ဥပစာရသမာဓိ ဝုတ္တောတိ ဥဘယတ္ထာပိ အပ္ပနူပစာရသမာဓိယေဝ ဝုတ္တော။ ဧဝံ သန္တေပိ အကမ္ပိယဋ္ဌေန ဗလာနိ ဝသီဘာဝဋ္ဌေန စရိယာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိပဿနာဗလေ ပန သတ္တ အနုပဿနာဝ “ဝိပဿနာဗလ”န္တိ ဝုတ္တာ၊ ဉာဏစရိယာယ သတ္တ စ အနုပဿနာ ဝုတ္တာ၊ ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာဒယော နဝ စ ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာ။ ဣဒံ နေသံ နာနတ္တံ။ သတ္တ အနုပဿနာ ပန အကမ္ပိယဋ္ဌေန ဗလာနိ ဝသီဘာဝဋ္ဌေန စရိယာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

“ဝသီဘာဝတာ ပညာ”တိ[5] ဧတ္ထ ဝုတ္တဝသိယော ဝိဿဇ္ဇေတုံ **ဝသီတိ ပဉ္စ ဝသိယော**တိ ဣတ္ထိလိင်္ဂဝေါဟာရေန ဝုတ္တံ။ ဝသော ဧဝ ဝသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-မ ၁-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ယသ္မာ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ စေတသိကာ (က)
၃-မ ၁-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အနုပဿနာဝသေန (သီ၊ သျာ) ၅-ခု ၉-၃-ပိဋ္ဌေ။

Puna puggalādhiṭṭhānāya desanāya tā vasiyo vissajjento **āvajjanavasī**ti-ādimāha. Āvajjanāya vaso āvajjanavaso, so assa atthīti āvajjanavasī. Eseva nayo sesesu. **Paṭhamaṁ jhānaṁ yatthicchakan**ti yattha yattha padese icchati gāme vā arañññe vā, tattha tattha āvajjati. **Yadicchakan**ti yadā yadā kāle sītakāle vā uṇhakāle vā, tadā tadā āvajjati. Atha vā yaṁ yaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ icchati pathavīkasiṇārammaṇaṁ vā sesārammaṇaṁ vā, taṁ taṁ āvajjati. Ekekakasiṇārammaṇassāpi jhānassa vasitānaṁ vuttattā purimayojanāyeva sundaratarā. **Yāvaticchakan**ti yāvatakaṁ kālaṁ icchati accharāsaṅghātamattaṁ sattāhaṁ vā, tāvatakaṁ kālaṁ āvajjati. **Āvajjanāyā**ti manodvārāvajjanāya. **Dandhāyitattan**ti avasavattibhāvo, alasabhāvo vā. **Samāpajjatī**ti paṭipajjati, appetīti attho. **Adhiṭṭhātī**ti antosamāpattiyaṁ adhikaṁ katvā tiṭṭhati. Vuṭṭhānavasiyaṁ **paṭhamaṁ jhānan**ti nissakkatthe upayogavacanaṁ, paṭhamajjhānāti attho. **Paccavekkhatī**ti paccavekkhaṇajavanehi nivattitvā passati. Ayamettha Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ pana atthappakāsanā—paṭhamajjhānato vuṭṭhāya vitakkaṁ āvajjayato bhavaṅgaṁ upacchinditvā pavattāvajjanānantaraṁ vitakkārammaṇāneva cattāri pañca vā javanāni javanti, tato dve bhavaṅgāni, tato puna vicārārammaṇaṁ āvajjanaṁ vuttanayeneva javanānīti evaṁ pañcasu jhānaṅgesu yadā nirantaraṁ cittaṁ pesetuṁ sakkoti, athassa āvajjanavasī siddhāva hoti. Ayaṁ pana matthakappattā vasī Bhagavato yamakapāṭihāriyeva labbhati. Ito paraṁ sīghatarā āvajjanavasī nāma natthi. Aññesaṁ pana antarantarā bhavaṅgavāre gaṇanā natthi. Mahāmoggallānattherassa Nandopanandadamane viya sīghaṁ samāpattisamāpajjanasamatthatā samāpajjanavasī nāma. Accharāmattaṁ vā dasaccharāmattaṁ vā khaṇaṁ samāpattiṁ ṭhapetuṁ samatthatā adhiṭṭhānavasī nāma. Tatheva tato lahuṁ vuṭṭhānasamatthatā vuṭṭhānavasī nāma. Paccavekkhaṇavasī pana āvajjanavasiyā eva vuttā. Paccavekkhaṇajavanāneva hi tattha āvajjanānantarānīti. Iti āvajjanavasiyā siddhāya paccavekkhaṇavasī siddhā hoti, adhiṭṭhānavasiyā ca siddhāya vuṭṭhānavasī siddhā hoti. Evaṁ santepi "ayaṁ pana matthakappattā vasī Bhagavato yamakapāṭihāriyeva labbhatī"ti vuttattā pāṭihāriyakāle jhānaṅgapaccavekkhaṇānaṁ

ပုန ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ တာ ဝသိယော ဝိဿဇ္ဇေန္တော **အာဝဇ္ဇနဝသီ**တိအာဒိမာဟ။ အာဝဇ္ဇနာယ ဝသော အာဝဇ္ဇနဝသော၊ သော အဿ အတ္ထီတိ အာဝဇ္ဇနဝသီ။ ဧသေဝ နယော သေသေသု။ **ပဌမံ ဈာနံ ယတ္ထိစ္ဆကန္တိ** ယတ္ထ ယတ္ထ ပဒေသေ ဣစ္ဆတိ ဂါမေ ဝါ အရညေ ဝါ၊ တတ္ထ တတ္ထ အာဝဇ္ဇတိ။ **ယဒိစ္ဆကန္တိ** ယဒါ ယဒါ ကာလေ သီတကာလေ ဝါ ဥဏှကာလေ ဝါ၊ တဒါ တဒါ အာဝဇ္ဇတိ။ အထ ဝါ ယံ ယံ ပဌမံ ဈာနံ ဣစ္ဆတိ ပထဝီကသိဏာရမ္မဏံ ဝါ သေသာရမ္မဏံ ဝါ၊ တံ တံ အာဝဇ္ဇတိ။ ဧကေကကသိဏာရမ္မဏဿာပိ ဈာနဿ ဝသိတာနံ ဝုတ္တတ္တာ ပုရိမယောဇနာယေဝ သုန္ဒရတရာ။ **ယာဝတိစ္ဆကန္တိ** ယာဝတကံ ကာလံ ဣစ္ဆတိ အစ္ဆရာသင်္ဃာတမတ္တံ သတ္တာဟံ ဝါ၊ တာဝတကံ ကာလံ အာဝဇ္ဇတိ။ **အာဝဇ္ဇနာယာ**တိ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနာယ။ **ဒန္ဓာယိတတ္တန္တိ** အဝသဝတ္တိဘာဝေါ၊ အလသဘာဝေါ ဝါ။ **သမာပဇ္ဇတီ**တိ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ အပ္ပေတီတိ အတ္ထော။ **အဓိဋ္ဌာတီ**တိ အန္တောသမာပတ္တိယံ အဓိကံ ကတွာ တိဋ္ဌတိ။ ဝုဋ္ဌာနဝသိယံ **ပဌမံ ဈာနန္တိ** နိဿက္ကတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ၊ ပဌမဇ္ဈာနာတိ အတ္ထော။ **ပစ္စဝေက္ခတီ**တိ ပစ္စဝေက္ခဏဇဝနေဟိ နိဝတ္တိတွာ ပဿတိ။ အယမေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန အတ္ထပ္ပကာသနာ—ပဌမဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိတက္ကံ အာဝဇ္ဇယတော ဘဝင်္ဂံ ဥပစ္ဆိန္ဒိတွာ ပဝတ္တာဝဇ္ဇနာနန္တရံ ဝိတက္ကာရမ္မဏာနေဝ စတ္တာရိ ပဉ္စ ဝါ ဇဝနာနိ ဇဝန္တိ၊ တတော ဒွေ ဘဝင်္ဂါနိ၊ တတော ပုန ဝိစာရာရမ္မဏံ အာဝဇ္ဇနံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဇဝနာနီတိ ဧဝံ ပဉ္စသု ဈာနင်္ဂေသု ယဒါ နိရန္တရံ စိတ္တံ ပေသေတုံ သက္ကောတိ၊ အထဿ အာဝဇ္ဇနဝသီ သိဒ္ဓါဝ ဟောတိ။ အယံ ပန မတ္ထကပ္ပတ္တာ ဝသီ ဘဂဝတော ယမကပါဋိဟာရိယေဝ လဗ္ဘတိ။ ဣတော ပရံ သီဃတရာ အာဝဇ္ဇနဝသီ နာမ နတ္ထိ။ အညေသံ ပန အန္တရန္တရာ ဘဝင်္ဂဝါရေ ဂဏနာ နတ္ထိ။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ နန္ဒောပနန္ဒဒမနေ ဝိယ သီဃံ သမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနသမတ္ထတာ သမာပဇ္ဇနဝသီ နာမ။ အစ္ဆရာမတ္တံ ဝါ ဒသစ္ဆရာမတ္တံ ဝါ ခဏံ သမာပတ္တိံ ဌပေတုံ သမတ္ထတာ အဓိဋ္ဌာနဝသီ နာမ။ တထေဝ တတော လဟုံ ဝုဋ္ဌာနသမတ္ထတာ ဝုဋ္ဌာနဝသီ နာမ။ ပစ္စဝေက္ခဏဝသီ ပန အာဝဇ္ဇနဝသိယာ ဧဝ ဝုတ္တာ။ ပစ္စဝေက္ခဏဇဝနာနေဝ ဟိ တတ္ထ အာဝဇ္ဇနာနန္တရာနီတိ။ ဣတိ အာဝဇ္ဇနဝသိယာ သိဒ္ဓါယ ပစ္စဝေက္ခဏဝသီ သိဒ္ဓါ ဟောတိ၊ အဓိဋ္ဌာနဝသိယာ စ သိဒ္ဓါယ ဝုဋ္ဌာနဝသီ သိဒ္ဓါ ဟောတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ "အယံ ပန မတ္ထကပ္ပတ္တာ ဝသီ ဘဂဝတော ယမကပါဋိဟာရိယေဝ လဗ္ဘတီ"တိ ဝုတ္တတ္တာ ပါဋိဟာရိယကာလေ ဈာနင်္ဂပစ္စဝေက္ခဏာနံ

abhāvato nānāvidhavaṇṇādinimmānassa nānākasiṇavasena ijjhanato taṁtaṁkasiṇārammaṇaṁ jhānaṁ samāpajjitukāmassa yathāruci lahuṁ tasmiṁ kasiṇe vuttanayena āvajjanapavattanasamatthatā āvajjanavasī, tadāvajjanavīthiyaṁyeva tassa jhānassa appanāsamatthatāsamāpajjanasamatthatā samāpajjanavasī. Evaṁ hi vuccamāne yutti ca na virujjhati, vasīpaṭipāṭi ca yathākkameneva yujjati. Jhānaṅgapaccavekkhaṇāyaṁ pana "matthakappattāyeva pañca javanānī"ti vuttattā vuttanayena sattasupi javanesu javantesu paccavekkhaṇavasīyeva hoti. Evaṁ sante "paṭhamajjhānaṁ āvajjatī"ti vacanaṁ na yujjatīti ce? Yathā kasiṇe pavattaṁ jhānaṁ kāraṇopacārena kasiṇanti vuttaṁ, tathā jhānapaccayaṁ kasiṇaṁ "sukho Buddhānamuppādo"ti-ādīsu[1] viya phalopacārena jhānanti vuttaṁ. Yathāparicchinne kāle ṭhatvā vuṭṭhitassa niddāya pabuddhassa puna niddokkamane viya puna jhānokkamane satipi adhiṭṭhānavasīyeva nāma, yathāparicchedena vuṭṭhitassa pana vuṭṭhāneyeva adhiṭṭhāne satipi vuṭṭhānavasī nāma hotīti ayaṁ tesaṁ viseso.

Nirodhasamāpattiyā vibhāvanatthaṁ pana idaṁ pañhakammaṁ—kā nirodhasamāpatti, ketaṁ samāpajjanti, ke na samāpajjanti, kattha samāpajjanti, kasmā samāpajjanti, kathañcassā samāpajjanaṁ hoti, kathaṁ ṭhānaṁ, kathaṁ vuṭṭhānaṁ, vuṭṭhitassa kinninnaṁ cittaṁ hoti, matassa ca samāpannassa ca ko viseso, nirodhasamāpatti kiṁ saṅkhatā asaṅkhatā lokiyā lokuttarā nipphannā anipphannāti?

Tattha **kā nirodhasamāpattī**ti? Yā anupubbanirodhavasena cittacetasikānaṁ dhammānaṁ appavatti.

Ke taṁ samāpajjanti, ke na samāpajjantīti? Sabbepi puthujjanā sotāpannā sakadāgāmino sukkhavipassakā ca anāgāmī arahanto na samāpajjanti, aṭṭhasamāpattilābhino pana anāgāmino ca khīṇāsavā ca samāpajjanti.

---

1. Khu 1. 42 piṭṭhe.

အဘာဝတော နာနာဝိဓဝဏ္ဏာဒိနိမ္မာနဿ နာနာကသိဏဝသေန ဣဇ္ဈနတော တံတံကသိဏာရမ္မဏံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတုကာမဿ ယထာရုစိ လဟုံ တသ္မိံ ကသိဏေ ဝုတ္တနယေန အာဝဇ္ဇနပဝတ္တနသမတ္ထတာ အာဝဇ္ဇနဝသီ၊ တဒါဝဇ္ဇနဝီထိယံယေဝ တဿ ဈာနဿ အပ္ပနာသမတ္ထတာသမာပဇ္ဇနသမတ္ထတာ သမာပဇ္ဇနဝသီ။ ဧဝံ ဟိ ဝုစ္စမာနေ ယုတ္တိ စ န ဝိရုဇ္ဈတိ၊ ဝသီပဋိပါဋိ စ ယထာက္ကမေနေဝ ယုဇ္ဇတိ။ ဈာနင်္ဂပစ္စဝေက္ခဏာယံ ပန "မတ္ထကပ္ပတ္တာယေဝ ပဉ္စ ဇဝနာနီ"တိ ဝုတ္တတ္တာ ဝုတ္တနယေန သတ္တသုပိ ဇဝနေသု ဇဝန္တေသု ပစ္စဝေက္ခဏဝသီယေဝ ဟောတိ။ ဧဝံ သန္တေ "ပဌမဇ္ဈာနံ အာဝဇ္ဇတီ"တိ ဝစနံ န ယုဇ္ဇတီတိ စေ? ယထာ ကသိဏေ ပဝတ္တံ ဈာနံ ကာရဏောပစာရေန ကသိဏန္တိ ဝုတ္တံ၊ တထာ ဈာနပစ္စယံ ကသိဏံ "သုခေါ ဗုဒ္ဓါနမုပ္ပါဒေါ"တိ-အာဒီသု[၁] ဝိယ ဖလောပစာရေန ဈာနန္တိ ဝုတ္တံ။ ယထာပရိစ္ဆိန္နေ ကာလေ ဌတွာ ဝုဋ္ဌိတဿ နိဒ္ဒါယ ပဗုဒ္ဓဿ ပုန နိဒ္ဒေါက္ကမနေ ဝိယ ပုန ဈာနောက္ကမနေ သတိပိ အဓိဋ္ဌာနဝသီယေဝ နာမ၊ ယထာပရိစ္ဆေဒေန ဝုဋ္ဌိတဿ ပန ဝုဋ္ဌာနေယေဝ အဓိဋ္ဌာနေ သတိပိ ဝုဋ္ဌာနဝသီ နာမ ဟောတီတိ အယံ တေသံ ဝိသေသော။

နိရောဓသမာပတ္တိယာ ဝိဘာဝနတ္ထံ ပန ဣဒံ ပဉှကမ္မံ—ကာ နိရောဓသမာပတ္တိ၊ ကေ တံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကေ န သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကတ္ထ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကသ္မာ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကထဉ္စဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ၊ ကထံ ဌာနံ၊ ကထံ ဝုဋ္ဌာနံ၊ ဝုဋ္ဌိတဿ ကိံနိန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ၊ မတဿ စ သမာပန္နဿ စ ကော ဝိသေသော၊ နိရောဓသမာပတ္တိ ကိံ သင်္ခတာ အသင်္ခတာ လောကိယာ လောကုတ္တရာ နိပ္ဖန္နာ အနိပ္ဖန္နာတိ?

တတ္ထ **ကာ နိရောဓသမာပတ္တီ**တိ? ယာ အနုပုဗ္ဗနိရောဓဝသေန စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ အပ္ပဝတ္တိ။

ကေ တံ သမာပဇ္ဇန္တိ၊ ကေ န သမာပဇ္ဇန္တီတိ? သဗ္ဗေပိ ပုထုဇ္ဇနာ သောတာပန္နာ သကဒါဂါမိနော သုက္ခဝိပဿကာ စ အနာဂါမီ အရဟန္တော န သမာပဇ္ဇန္တိ၊ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော ပန အနာဂါမိနော စ ခီဏာသဝါ စ သမာပဇ္ဇန္တိ။

၁-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ။

Kattha samāpajjantīti? Pañcavokārabhave. Kasmā? Anupubbasamāpattisabbhāvato. Catuvokārabhave pana paṭhamajjhānādīnaṁ uppattiyeva natthi, tasmā na sakā tattha samāpajjituṁ.

Kasmā samāpajjantīti? Saṅkhārānaṁ pavattibhede ukkaṇṭhitvā diṭṭheva dhamme acittakā hutvā "nirodhaṁ nibbānaṁ patvā sukhaṁ viharissāmā"ti samāpajjanti.

Kathaṁ cassā samāpajjanaṁ hotīti? Samathavipassanāvasena ussakkitvā katapubbakiccassa nevasaññānāsaññāyatanaṁ nirodhayato evamassā samāpajjanaṁ hoti. Yo hi samathavaseneva ussakkati, so nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiṁ patvā tiṭṭhati. Yo vipassanāvaseneva ussakkati, so phalasamāpattiṁ patvā tiṭṭhati. Yo pana ubhayavasena ussakkitvā nevasaññānāsaññāyatanaṁ nirodheti, so taṁ samāpajjatīti ayamettha saṅkhepo.

Ayaṁ pana vitthāro—idha bhikkhu nirodhaṁ samāpajjitukāmo katabhattakicco sudhotahatthapādo vivitte okāse supaññatte āsane nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā, so paṭhamajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya tattha saṅkhāre aniccato dukkhato anattato vipassati. Vipassanā panesā tividhā hoti saṅkhārapariggaṇhanakavipassanā phalasamāpattivipassanā nirodhasamāpattivipassanāti. Tattha saṅkhārapariggaṇhanakavipassanā mandā vā hotu tikkhā vā, maggassa padaṭṭhānaṁ hotiyeva. Phalasamāpattivipassanā tikkhāva vaṭṭati maggabhāvanāsadisā. Nirodhasamāpattivipassanā pana nātimandā nātitikkhā vaṭṭati. Tasmā esa nātimandāya nātitikkhāya vipassanāya te saṅkhāre vipassati, tato dutiyajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya tattha saṅkhāre tatheva vipassati. Tato tatiyajjhānaṁ -pa-. Tato viññāṇañcāyatanaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya tattha saṅkhāre tatheva vipassati. Atha[1] ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya catubbidhaṁ pubbakiccaṁ karoti nānābaddha-avikopanaṁ saṁghapaṭimānanaṁ satthupakkosanaṁ addhānaparicchedanti.

Tattha **nānābaddha-avikopanan**ti yaṁ iminā bhikkhunā saddhiṁ ekābaddhaṁ na hoti, nānābaddhaṁ hutvā ṭhitaṁ pattacīvaraṁ vā mañcapīṭhaṁ vā nicāsagehaṁ vā

1. Tathā (Sī), atha vā (Syā)

ကတ္ထ သမာပဇ္ဇန္တီတိ? ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ။ ကသ္မာ? အနုပုဗ္ဗသမာပတ္တိသဗ္ဘာဝတော။ စတုဝေါကာရဘဝေ ပန ပဌမဇ္ဈာနာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိယေဝ နတ္ထိ၊ တသ္မာ န သက္ကာ တတ္ထ သမာပဇ္ဇိတုံ။

ကသ္မာ သမာပဇ္ဇန္တီတိ? သင်္ခါရာနံ ပဝတ္တိဘေဒေ ဥက္ကဏ္ဌိတွာ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အစိတ္တကာ ဟုတွာ "နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ ပတွာ သုခံ ဝိဟရိဿာမာ"တိ သမာပဇ္ဇန္တိ။

ကထံ စဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတီတိ? သမထဝိပဿနာဝသေန ဥဿက္ကိတွာ ကတပုဗ္ဗကိစ္စဿ နေဝသညာနာသညာယတနံ နိရောဓယတော ဧဝမဿာ သမာပဇ္ဇနံ ဟောတိ။ ယော ဟိ သမထဝသေနေဝ ဥဿက္ကတိ၊ သော နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိံ ပတွာ တိဋ္ဌတိ။ ယော ဝိပဿနာဝသေနေဝ ဥဿက္ကတိ၊ သော ဖလသမာပတ္တိံ ပတွာ တိဋ္ဌတိ။ ယော ပန ဥဘယဝသေန ဥဿက္ကိတွာ နေဝသညာနာသညာယတနံ နိရောဓေတိ၊ သော တံ သမာပဇ္ဇတီတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။

အယံ ပန ဝိတ္ထာရော—ဣဓ ဘိက္ခု နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိတုကာမော ကတဘတ္တကိစ္စော သုဓောတဟတ္ထပါဒေါ ဝိဝိတ္တေ ဩကာသေ သုပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒတိ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယ ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ၊ သော ပဌမဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ တတ္ထ သင်္ခါရေ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော ဝိပဿတိ။ ဝိပဿနာ ပနေသာ တိဝိဓာ ဟောတိ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဏှနကဝိပဿနာ ဖလသမာပတ္တိဝိပဿနာ နိရောဓသမာပတ္တိဝိပဿနာတိ။ တတ္ထ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဏှနကဝိပဿနာ မန္ဒာ ဝါ ဟောတု တိက္ခာ ဝါ၊ မဂ္ဂဿ ပဒဋ္ဌာနံ ဟောတိယေဝ။ ဖလသမာပတ္တိဝိပဿနာ တိက္ခာဝ ဝဋ္ဋတိ မဂ္ဂဘာဝနာသဒိသာ။ နိရောဓသမာပတ္တိဝိပဿနာ ပန နာတိမန္ဒာ နာတိတိက္ခာ ဝဋ္ဋတိ။ တသ္မာ ဧသ နာတိမန္ဒာယ နာတိတိက္ခာယ ဝိပဿနာယ တေ သင်္ခါရေ ဝိပဿတိ၊ တတော ဒုတိယဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ တတ္ထ သင်္ခါရေ တထေဝ ဝိပဿတိ။ တတော တတိယဇ္ဈာနံ။ပ။ တတော ဝိညာဏဉ္စာယတနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ တတ္ထ သင်္ခါရေ တထေဝ ဝိပဿတိ။ အထ[၁] အာကိဉ္စညာယတနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ စတုဗ္ဗိဓံ ပုဗ္ဗကိစ္စံ ကရောတိ နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပနံ သံဃပဋိမာနနံ သတ္ထုပက္ကောသနံ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒန္တိ။

တတ္ထ **နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပန**န္တိ ယံ ဣမိနာ ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ ဧကာဗဒ္ဓံ န ဟောတိ၊ နာနာဗဒ္ဓံ ဟုတွာ ဌိတံ ပတ္တစီဝရံ ဝါ မဉ္စပီဌံ ဝါ နိဝါသဂေဟံ ဝါ

၁-တထာ (သီ)၊ အထ ဝါ (သျာ)

aññaṁ vā pana kiñci parikkhārajātaṁ, taṁ yathā na vikuppati, aggi-udakavātacora-undūrādīnaṁ vasena na vinassati, evaṁ adhiṭṭhātabbaṁ. Tatridaṁ adhiṭṭhānavidhānaṁ—"idañcidañca imasmiṁ sattāhabbhantare mā agginā jhāyatu, mā udakena vuyhatu, mā vātena viddhaṁsatu, mā corehi harīyatu, mā undūrādīhi khajjatū"ti. Evaṁ adhiṭṭhite taṁ sattāhaṁ tassa na koci parissayo hoti, anadhiṭṭhahato pana aggi-ādīhi vinassati. Idaṁ nānābaddha-avikopanaṁ nāma. Yaṁ pana ekābaddhaṁ hoti nivāsanapārupanaṁ vā nisinnāsanaṁ vā, tattha visuṁ adhiṭṭhānakiccaṁ natthi, samāpattiyeva[1] naṁ rakkhati.

Saṁghapaṭimānananti bhikkhusaṁghassa paṭimānanaṁ udikkhanaṁ. Yāva eso bhikkhu āgacchati, tāva saṁghakammassa akaraṇanti attho. Ettha ca na paṭimānanaṁ etassa pubbakiccaṁ, paṭimānanāvajjanaṁ pana pubbakiccaṁ. Tasmā evaṁ āvajjitabbaṁ—"sace mayi sattāhaṁ nirodhaṁ samāpajjitvā nisinne saṁgho apalokanakammādīsu[2] kiñcideva kammaṁ kattukāmo hoti, yāva maṁ koci bhikkhu āgantvā na pakkosati, tāvadeva vuṭṭhahissāmī"ti. Evaṁ katvā samāpanno hi tasmiṁ samaye vuṭṭhātiyeva. Yo pana evaṁ na karoti, saṁgho ca sannipatitvā taṁ apassanto "asuko bhikkhu kuhin"ti pucchitvā "nirodhaṁ samāpanno"ti vutte kañci bhikkhuṁ peseti "gaccha taṁ saṁghassa vacanena pakkosā"ti. Athassa tena bhikkhunā savanūpacāre ṭhatvā "saṁgho taṁ āvuso paṭimānetī"ti vuttamatteyeva vuṭṭhānaṁ hoti. Evaṁgarukā hi saṁghassa āṇā nāma. Tasmā taṁ āvajjitvā yathā sayameva[3] vuṭṭhāti, evaṁ samāpajjitabbaṁ.

Satthupakkosananti idhāpi satthupakkosanāvajjanameva imassa pubbakiccaṁ. Tasmā tampi evaṁ āvajjitabbaṁ—"sace mayi sattāhaṁ nirodhaṁ samāpajjitvā nisinne Satthā otiṇṇe vatthusmiṁ sikkhāpadaṁ vā paññapeti, tathārūpāya vā aṭṭhuppattiyā dhammaṁ deseti. Yāva maṁ koci āgantvā na pakkosati, tāvadeva vuṭṭhahissāmī"ti. Evaṁ katvā nisinno hi tasmiṁ samaye vuṭṭhātiyeva. Yo pana evaṁ na karoti, Satthā ca saṁghe sannipatite taṁ apassanto "asuko bhikkhu kuhin"ti pucchitvā "nirodhaṁ samāpanno"ti vutte kañci bhikkhuṁ peseti "gacchataṁ mama vacanena pakkosā"ti.

1. Samāpattivaseneva (Visuddhi 2. 348 piṭṭhe)
2. Ñattikammādīsu (Visuddhi 2. 349 piṭṭhe)
3. Paṭhamameva (Syā)

အညံ ဝါ ပန ကိဉ္စိ ပရိက္ခာရဇာတံ၊ တံ ယထာ န ဝိကုပ္ပတိ၊ အဂ္ဂိဥဒကဝါတစောရဥန္ဒူရာဒီနံ ဝသေန န ဝိနဿတိ၊ ဧဝံ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ တတြိဒံ အဓိဋ္ဌာနဝိဓာနံ—"ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဣမသ္မိံ သတ္တာဟဗ္ဘန္တရေ မာ အဂ္ဂိနာ ဈာယတု၊ မာ ဥဒကေန ဝုယှတု၊ မာ ဝါတေန ဝိဒ္ဓံသတု၊ မာ စောရေဟိ ဟရီယတု၊ မာ ဥန္ဒူရာဒီဟိ ခဇ္ဇတူ"တိ။ ဧဝံ အဓိဋ္ဌိတေ တံ သတ္တာဟံ တဿ န ကောစိ ပရိဿယော ဟောတိ၊ အနဓိဋ္ဌဟတော ပန အဂ္ဂိအာဒီဟိ ဝိနဿတိ။ ဣဒံ နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပနံ နာမ။ ယံ ပန ဧကာဗဒ္ဓံ ဟောတိ နိဝါသနပါရုပနံ ဝါ နိသိန္နာသနံ ဝါ၊ တတ္ထ ဝိသုံ အဓိဋ္ဌာနကိစ္စံ နတ္ထိ၊ သမာပတ္တိယေဝ[၁] နံ ရက္ခတိ။

သံဃပဋိမာနနန္တိ ဘိက္ခုသံဃဿ ပဋိမာနနံ ဥဒိက္ခနံ။ ယာဝ ဧသော ဘိက္ခု အာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ သံဃကမ္မဿ အကရဏန္တိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ န ပဋိမာနနံ ဧတဿ ပုဗ္ဗကိစ္စံ၊ ပဋိမာနနာဝဇ္ဇနံ ပန ပုဗ္ဗကိစ္စံ။ တသ္မာ ဧဝံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ—"သစေ မယိ သတ္တာဟံ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသိန္နေ သံဃော အပလောကနကမ္မာဒီသု[၂] ကိဉ္စိဒေဝ ကမ္မံ ကတ္တုကာမော ဟောတိ၊ ယာဝ မံ ကောစိ ဘိက္ခု အာဂန္တွာ န ပက္ကောသတိ၊ တာဝဒေဝ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ"တိ။ ဧဝံ ကတွာ သမာပန္နော ဟိ တသ္မိံ သမယေ ဝုဋ္ဌာတိယေဝ။ ယော ပန ဧဝံ န ကရောတိ၊ သံဃော စ သန္နိပတိတွာ တံ အပဿန္တော "အသုကော ဘိက္ခု ကုဟိ"န္တိ ပုစ္ဆိတွာ "နိရောဓံ သမာပန္နော"တိ ဝုတ္တေ ကဉ္စိ ဘိက္ခုံ ပေသေတိ "ဂစ္ဆ တံ သံဃဿ ဝစနေန ပက္ကောသာ"တိ။ အထဿ တေန ဘိက္ခုနာ သဝနူပစာရေ ဌတွာ "သံဃော တံ အာဝုသော ပဋိမာနေတီ"တိ ဝုတ္တမတ္တေယေဝ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဧဝံဂရုကာ ဟိ သံဃဿ အာဏာ နာမ။ တသ္မာ တံ အာဝဇ္ဇိတွာ ယထာ သယမေဝ[၃] ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဧဝံ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။

သတ္ထုပက္ကောသနန္တိ ဣဓာပိ သတ္ထုပက္ကောသနာဝဇ္ဇနမေဝ ဣမဿ ပုဗ္ဗကိစ္စံ။ တသ္မာ တမ္ပိ ဧဝံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ—"သစေ မယိ သတ္တာဟံ နိရောဓံ သမာပဇ္ဇိတွာ နိသိန္နေ သတ္ထာ ဩတိဏ္ဏေ ဝတ္ထုသ္မိံ သိက္ခာပဒံ ဝါ ပညပေတိ၊ တထာရူပါယ ဝါ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ယာဝ မံ ကောစိ အာဂန္တွာ န ပက္ကောသတိ၊ တာဝဒေဝ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ"တိ။ ဧဝံ ကတွာ နိသိန္နော ဟိ တသ္မိံ သမယေ ဝုဋ္ဌာတိယေဝ။ ယော ပန ဧဝံ န ကရောတိ၊ သတ္ထာ စ သံဃေ သန္နိပတိတေ တံ အပဿန္တော "အသုကော ဘိက္ခု ကုဟိ"န္တိ ပုစ္ဆိတွာ "နိရောဓံ သမာပန္နော"တိ ဝုတ္တေ ကဉ္စိ ဘိက္ခုံ ပေသေတိ "ဂစ္ဆ တံ မမ ဝစနေန ပက္ကောသာ"တိ။

၁-သမာပတ္တိဝသေနေဝ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ) ၂-ဉတ္တိကမ္မာဒီသု (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၄၉-ပိဋ္ဌေ)
၃-ပဌမမေဝ (သျာ)

Athassa tena bhikkhunā savanūpacāre ṭhatvā Satthā āyasmantaṁ āmantetī”ti vuttamatteyeva vuṭṭhānaṁ hoti. Evaṁ garukaṁ hi satthupakkosanaṁ. Tasmā taṁ āvajjitvā yathā sayameva[1] vuṭṭhāti, evaṁ samāpajjitabbaṁ.

Addhānaparicchedoti jīvitaddhānassa paricchedo. Iminā hi bhikkhunā addhānaparicchede kusalena[2] bhavitabbaṁ. “Attano āyusaṅkhārā sattāhaṁ pavattissanti, na pavattissantī”ti āvajjitvāva samāpajjitabbaṁ. Sace hi sattāhabbhantare nirujjhanake āyusaṅkhāre anāvajjitvāva samāpajjati, tassa nirodhasamāpatti maraṇaṁ paṭibāhituṁ na sakkoti. Antonirodhe maraṇassa natthitāya antarāva samāpattito vuṭṭhāti, tasmā etaṁ āvajjitvāva samāpajjitabbaṁ. Avasesaṁ hi anāvajjitumpi vaṭṭati, idaṁ pana āvajjitabbamevāti vuttaṁ. So evaṁ ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya imaṁ pubbakiccaṁ katvā nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpajjati. Athekaṁ vā dve vā cittavāre atikkamitvā acittako hoti, nirodhaṁ phusati. Kasmā panassa dvinnaṁ cittānaṁ upari cittāni nappavattantīti? Nirodhassa payogattā. Idaṁ hi imassa bhikkhuno dve samathavipassanādhamme yuganaddhe katvā aṭṭhasamāpatti-ārohanaṁ anupubbanirodhassa payogo, na nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyāti nirodhassa payogattā dvinnaṁ cittānaṁ upari nappavattanti.

Kathaṁ ṭhānanti? Evaṁ samāpannāya panassā[3] kālaparicchedavasena ceva antarā āyukkhayasaṁghapaṭimānanasatthupakkosanābhāvena ca ṭhānaṁ hoti.

Kathaṁ vuṭṭhānanti? Anāgāmissa anāgāmiphalasamāpattiyā arahato arahattaphalasamāpattiyāti evaṁ dvedhā vuṭṭhānaṁ hoti.

Vuṭṭhitassa kinninnaṁ cittaṁ hotīti? Nibbānaninnaṁ. Vuttañhetaṁ “saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhitassa kho āvuso Visākha bhikkhuno vivekaninnaṁ cittaṁ hoti vivekapoṇaṁ vivekapabbhāran”ti[4].

Matassa ca samāpannassa ca ko visesoti? Ayampi attho sutte vuttoyeva. Yathāha “yo cāyaṁ āvuso mato kālaṅkato,

1. Paṭhamameva (Syā)
2. Sukusalena (Visuddhi 2. 349 piṭṭhe)
3. Samāpannassa panassa (Sī, Syā)
4. Ma 1. 377 piṭṭhe.

အထဿ တေန ဘိက္ခုနာ သဝနူပစာရေ ဌတွာ သတ္ထာ အာယသ္မန္တံ အာမန္တေတီ”တိ ဝုတ္တမတ္တေယေဝ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဧဝံ ဂရုကံ ဟိ သတ္ထုပက္ကောသနံ။ တသ္မာ တံ အာဝဇ္ဇိတွာ ယထာ သယမေဝ[၁] ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဧဝံ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။

အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒေါတိ ဇီဝိတဒ္ဓါနဿ ပရိစ္ဆေဒေါ။ ဣမိနာ ဟိ ဘိက္ခုနာ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒေ ကုသလေန[၂] ဘဝိတဗ္ဗံ။ “အတ္တနော အာယုသင်္ခါရာ သတ္တာဟံ ပဝတ္တိဿန္တိ, န ပဝတ္တိဿန္တီ”တိ အာဝဇ္ဇိတွာဝ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ သစေ ဟိ သတ္တာဟဗ္ဘန္တရေ နိရုဇ္ဈနကေ အာယုသင်္ခါရေ အနာဝဇ္ဇိတွာဝ သမာပဇ္ဇတိ၊ တဿ နိရောဓသမာပတ္တိ မရဏံ ပဋိဗာဟိတုံ န သက္ကောတိ။ အန္တောနိရောဓေ မရဏဿ နတ္ထိတာယ အန္တရာဝ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ တသ္မာ ဧတံ အာဝဇ္ဇိတွာဝ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ အဝသေသံ ဟိ အနာဝဇ္ဇိတုမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ၊ ဣဒံ ပန အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗမေဝါတိ ဝုတ္တံ။ သော ဧဝံ အာကိဉ္စညာယတနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ ဣမံ ပုဗ္ဗကိစ္စံ ကတွာ နေဝသညာနာသညာယတနံ သမာပဇ္ဇတိ။ အထေကံ ဝါ ဒွေ ဝါ စိတ္တဝါရေ အတိက္ကမိတွာ အစိတ္တကော ဟောတိ၊ နိရောဓံ ဖုသတိ။ ကသ္မာ ပနဿ ဒွိန္နံ စိတ္တာနံ ဥပရိ စိတ္တာနိ နပ္ပဝတ္တန္တီတိ? နိရောဓဿ ပယောဂတ္တာ။ ဣဒံ ဟိ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဒွေ သမထဝိပဿနာဓမ္မေ ယုဂနဒ္ဓေ ကတွာ အဋ္ဌသမာပတ္တိအာရောဟနံ အနုပုဗ္ဗနိရောဓဿ ပယောဂေါ၊ န နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိယာတိ နိရောဓဿ ပယောဂတ္တာ ဒွိန္နံ စိတ္တာနံ ဥပရိ နပ္ပဝတ္တန္တိ။

ကထံ ဌာနန္တိ? ဧဝံ သမာပန္နာယ ပနဿာ[၃] ကာလပရိစ္ဆေဒဝသေန စေဝ အန္တရာ အာယုက္ခယသံဃပဋိမာနနသတ္ထုပက္ကောသနာဘာဝေန စ ဌာနံ ဟောတိ။

ကထံ ဝုဋ္ဌာနန္တိ? အနာဂါမိဿ အနာဂါမိဖလသမာပတ္တိယာ အရဟတော အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိယာတိ ဧဝံ ဒွေဓာ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။

ဝုဋ္ဌိတဿ ကိန္နိန္နံ စိတ္တံ ဟောတီတိ? နိဗ္ဗာနနိန္နံ။ ဝုတ္တဉှေတံ “သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌိတဿ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဘိက္ခုနော ဝိဝေကနိန္နံ စိတ္တံ ဟောတိ ဝိဝေကပေါဏံ ဝိဝေကပဗ္ဘာရ”န္တိ[၄]။

မတဿ စ သမာပန္နဿ စ ကော ဝိသေသောတိ? အယမ္ပိ အတ္ထော သုတ္တေ ဝုတ္တောယေဝ။ ယထာဟ “ယော စာယံ အာဝုသော မတော ကာလင်္ကတော၊

၁-ပဌမမေဝ (သျာ)
၂-သုကုသလေန (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၄၉-ပိဋ္ဌေ)
၃-သမာပန္နဿ ပနဿ (သီ၊ သျာ)
၄-မ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။

tassa kāyasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, vacīsaṅkhārā, cittasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, āyu parikkhīṇo, usmā vūpasantā, indriyāni paribhinnāni. Yvāyaṁ bhikkhu saññāvedayitanirodhaṁ samāpanno, tassapi kāyasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, vacīsaṅkhārā, cittasaṅkhārā niruddhā paṭippassaddhā, āyu aparikkhīṇo, usmā avūpasantā, indriyāni aparibhinnānī”ti[1].

Nirodhasamāpatti kiṁ saṅkhatāti-ādipucchāyaṁ pana “saṅkhatā”tipi “asaṅkhatā”tipi “lokiyā”tipi “lokuttarā”tipi na vattabbā. Kasmā? Sabhāvato natthitāya. Yasmā pana samāpajjantassa vasena samāpanno nāma hoti, tasmā nipphannāti vatthuṁ vaṭṭati, no anipphannāti.

Iti santā samāpatti, ayaṁ ariyanisevitā.
Diṭṭheva dhamme nibbāna-miti saṅkhamupāgatāti.

Nirodhasamāpattiñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

35. Parinibbānañāṇaniddesavaṇṇanā

86. Parinibbānañāṇaniddese **idhā**ti imasmiṁ sāsane. **Sampajāno**ti sātthakasampajaññaṁ sappāyasampajaññaṁ gocarasampajaññaṁ asammohasampajaññanti imehi catūhi sampajaññehi sampajāno. **Pavattan**ti sabbattha yathānurūpaṁ pariyuṭṭhānapavattañca anusayappavattañca. **Pariyādiyatī**ti upacārappanāvasena vuttesu vikkhambhanavasena, vipassanāvasena vuttesu tadaṅgavasena, maggavasena vuttesu samucchedavasena khepeti appavattaṁ karoti. Peyyālamukhena hi dutiyādijhānasamāpattimahāvipassanāmaggā saṅkhittā. Yasmā etaṁ paccavekkhantassa pavattaṁ ñāṇaṁ parinibbāne ñāṇaṁ nāma hoti, tasmā vikkhambhanaparinibbānaṁ tadaṅgaparinibbānaṁ samucchedaparinibbānantipi vuttameva hoti. Etehi kilesaparinibbānapaccavekkhaṇañāṇaṁ vuttaṁ. **Atha vā panā**ti-ādīhi khandhaparinibbānapaccavekkhaṇañāṇaṁ niddisati. **Anupādisesāya nibbānadhātuyā**ti duvidhā hi nibbānadhātu sa-upādisesā ca anupādisesā ca. Tattha upādīyate “ahaṁ mamā”ti bhusaṁ gaṇhīyatīti upādi,

1. Ma 1. 370 piṭṭhe.

တဿ ကာယသင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ၊ ဝစီသင်္ခါရာ၊ စိတ္တသင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ၊ အာယု ပရိက္ခီဏော၊ ဥသ္မာ ဝူပသန္တာ၊ ဣန္ဒြိယာနိ ပရိဘိန္နာနိ။ ယွာယံ ဘိက္ခု သညာဝေဒယိတနိရောဓံ သမာပန္နော၊ တဿပိ ကာယသင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ၊ ဝစီသင်္ခါရာ၊ စိတ္တသင်္ခါရာ နိရုဒ္ဓါ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ၊ အာယု အပရိက္ခီဏော၊ ဥသ္မာ အဝူပသန္တာ၊ ဣန္ဒြိယာနိ အပရိဘိန္နာနိ’’တိ[၁]။

နိရောဓသမာပတ္တိ ကိံ သင်္ခတာတိအာဒိပုစ္ဆာယံ ပန “သင်္ခတာ”တိပိ “အသင်္ခတာ”တိပိ ‘‘လောကိယာ’’တိပိ ‘‘လောကုတ္တရာ’’တိပိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ကသ္မာ? သဘာဝတော နတ္ထိတာယ။ ယသ္မာ ပန သမာပဇ္ဇန္တဿ ဝသေန သမာပန္နော နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ နိပ္ဖန္နာတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ နော အနိပ္ဖန္နာတိ။

ဣတိ သန္တာ သမာပတ္တိ၊ အယံ အရိယနိသေဝိတာ။
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ နိဗ္ဗာန-မိတိ သင်္ခမုပါဂတာတိ။

နိရောဓသမာပတ္တိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃၅-ပရိနိဗ္ဗာနဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၆။ ပရိနိဗ္ဗာနဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ **သမ္ပဇာနော**တိ သာတ္ထကသမ္ပဇညံ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ ဂေါစရသမ္ပဇညံ အသမ္မောဟသမ္ပဇညန္တိ ဣမေဟိ စတူဟိ သမ္ပဇညေဟိ သမ္ပဇာနော။ **ပဝတ္တ**န္တိ သဗ္ဗတ္ထ ယထာနုရူပံ ပရိယုဋ္ဌာနပဝတ္တဉ္စ အနုသယပ္ပဝတ္တဉ္စ။ **ပရိယာဒိယတီ**တိ ဥပစာရပ္ပနာဝသေန ဝုတ္တေသု ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန, ဝိပဿနာဝသေန ဝုတ္တေသု တဒင်္ဂဝသေန, မဂ္ဂဝသေန ဝုတ္တေသု သမုစ္ဆေဒဝသေန ခေပေတိ အပ္ပဝတ္တံ ကရောတိ။ ပေယျာလမုခေန ဟိ ဒုတိယာဒိဈာနသမာပတ္တိမဟာဝိပဿနာမဂ္ဂါ သင်္ခိတ္တာ။ ယသ္မာ ဧတံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ပဝတ္တံ ဉာဏံ ပရိနိဗ္ဗာနေ ဉာဏံ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝိက္ခမ္ဘနပရိနိဗ္ဗာနံ တဒင်္ဂပရိနိဗ္ဗာနံ သမုစ္ဆေဒပရိနိဗ္ဗာနန္တိပိ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။ ဧတေဟိ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဝုတ္တံ။ **အထ ဝါ ပနာ**တိ-အာဒီဟိ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ နိဒ္ဒိသတိ။ **အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ**တိ ဒုဝိဓာ ဟိ နိဗ္ဗာနဓာတု သဉပါဒိသေသာ စ အနုပါဒိသေသာ စ။ တတ္ထ ဥပါဒီယတေ “အဟံ မမာ”တိ ဘုသံ ဂဏှီယတီတိ ဥပါဒိ၊

၁-မ ၁-၃၇၀-ပိဋ္ဌေ။

khandhapañcakassetaṁ adhivacanaṁ. Upādiyeva seso avasiṭṭhoti upādiseso,saha upādisesena vattatīti sa-upādisesā. Natthettha upādisesoti anupādisesā. Sa-upādisesā paṭhamaṁ vuttā, ayaṁ pana anupādisesā. Tāya anupādisesāya nibbānadhātuyā. **Cakkhupavattan**ti cakkhupavatti cakkhusamudācāro. **Pariyādiyatī**ti khepīyati maddīyatīti. Esa nayo sesesu.

Parinibbānañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

36. Samasīsaṭṭhañāṇaniddesavaṇṇanā

87. Samasīsaṭṭhañāṇaniddese **pañcakkhandhā**ti-ādīhi dasahi rāsīhi sabbadhammasaṅgaho veditabbo. Na hi ekekassa vasena āyatanadhāturāsivajjehi sesehi aṭṭhahi rāsīhi visuṁ visuṁ sabbadhammo saṅgayhatīti. Yasmā pana lokuttaradhammā hetusamucchedena samucchinditabbā na honti, tasmā sabbadhammasaddena saṅgahitāpi lokuttaradhammā samucchedavasena sambhavato[1] idha na gahetabbā, hetusamucchedena samucchinditabbā eva tebhūmakadhammā gahetabbā. **Sammā samucchindatī**ti yathāyogaṁ vikkhambhanatadaṅgasamucchedapahānavasena pariyuṭṭhānaṁ anusayañca nirodhento sammā samucchindati. Evaṁ puggalādhiṭṭhānāya desanāya sammā samucchedo niddiṭṭho. **Nirodhetī**ti anuppādanirodhena nirodheti. Iminā samucchedattho vutto. **Na upaṭṭhātī**ti evaṁ nirodhe kate so so dhammo puna na upatiṭṭhati, na uppajjatīti attho. Iminā nirodhattho vutto. Evaṁ anupaṭṭhahanadhammavasena anupaṭṭhānabhāvo niddiṭṭho. **Saman**ti kāmacchandādīnaṁ samitattā samaṁ. Tāni pana nekkhammādīni satta, rūpārūpajjhānāni aṭṭha, mahāvipassanā aṭṭhārasa, ariyamaggā cattāroti sattatiṁsa honti.

Terasa sīsāni sīsabhūtānaṁ sabbesaṁ saṅgahavasena vuttāni. Idha pana saddhādīni aṭṭheva sīsāni yujjanti. Na hi arahato taṇhādīni pañca sīsāni santi. **Palibodhasīsan**ti palibundhanaṁ palibodho, nibbānamaggāvaraṇanti attho. **Sīsan**ti padhānaṁ, adhikanti attho. Palibodhoyeva sīsaṁ,

1. Samucchedavacanasambhavato (Syā, Ka)

ခန္ဓပဉ္စကဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဥပါဒိယေဝ သေသော အဝသိဋ္ဌောတိ ဥပါဒိသေသော၊ သဟ ဥပါဒိသေသေန ဝတ္တတီတိ သဥပါဒိသေသာ။ နတ္ထေတ္ထ ဥပါဒိသေသောတိ အနုပါဒိသေသာ။ သဥပါဒိသေသာ ပဌမံ ဝုတ္တာ၊ အယံ ပန အနုပါဒိသေသာ။ တာယ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ။ **စက္ခုပဝတ္တန္တိ** စက္ခုပဝတ္တိ စက္ခုသမုဒါစာရော။ **ပရိယာဒိယတီ**တိ ခေပီယတိ မဒ္ဒီယတီတိ။ ဧသ နယော သေသေသု။

ပရိနိဗ္ဗာနဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃၆-သမသီသဋ္ဌဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၇။ သမသီသဋ္ဌဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ပဉ္စက္ခန္ဓာ**တိအာဒီဟိ ဒသဟိ ရာသီဟိ သဗ္ဗဓမ္မသင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ န ဟိ ဧကေကဿ ဝသေန အာယတနဓာတုရာသိဝဇ္ဇေဟိ သေသေဟိ အဋ္ဌဟိ ရာသီဟိ ဝိသုံ ဝိသုံ သဗ္ဗဓမ္မော သင်္ဂယှတီတိ။ ယသ္မာ ပန လောကုတ္တရဓမ္မာ ဟေတုသမုစ္ဆေဒေန သမုစ္ဆိန္ဒိတဗ္ဗာ န ဟောန္တိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗဓမ္မသဒ္ဒေန သင်္ဂဟိတာပိ လောကုတ္တရဓမ္မာ သမုစ္ဆေဒဝသေန သမ္ဘဝတော[1] ဣဓ န ဂဟေတဗ္ဗာ၊ ဟေတုသမုစ္ဆေဒေန သမုစ္ဆိန္ဒိတဗ္ဗာ ဧဝ တေဘူမကဓမ္မာ ဂဟေတဗ္ဗာ။ **သမ္မာ သမုစ္ဆိန္ဒတီ**တိ ယထာယောဂံ ဝိက္ခမ္ဘနတဒင်္ဂသမုစ္ဆေဒပဟာနဝသေန ပရိယုဋ္ဌာနံ အနုသယဉ္စ နိရောဓေန္တော သမ္မာ သမုစ္ဆိန္ဒတိ။ ဧဝံ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ သမ္မာ သမုစ္ဆေဒေါ နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ **နိရောဓေတီ**တိ အနုပ္ပါဒနိရောဓေန နိရောဓေတိ။ ဣမိနာ သမုစ္ဆေဒတ္ထော ဝုတ္တော။ **န ဥပဋ္ဌာတီ**တိ ဧဝံ နိရောဓေ ကတေ သော သော ဓမ္မော ပုန န ဥပတိဋ္ဌတိ၊ န ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ နိရောဓတ္ထော ဝုတ္တော။ ဧဝံ အနုပဋ္ဌဟနဓမ္မဝသေန အနုပဋ္ဌာနဘာဝေါ နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ **သမ**န္တိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနံ သမိတတ္တာ သမံ။ တာနိ ပန နေက္ခမ္မာဒီနိ သတ္တ, ရူပါရူပဇ္ဈာနာနိ အဋ္ဌ, မဟာဝိပဿနာ အဋ္ဌာရသ, အရိယမဂ္ဂါ စတ္တာရောတိ သတ္တတိံသ ဟောန္တိ။

တေရသ သီသာနိ သီသဘူတာနံ သဗ္ဗေသံ သင်္ဂဟဝသေန ဝုတ္တာနိ။ ဣဓ ပန သဒ္ဓါဒီနိ အဋ္ဌေဝ သီသာနိ ယုဇ္ဇန္တိ။ န ဟိ အရဟတော တဏှာဒီနိ ပဉ္စ သီသာနိ သန္တိ။ **ပလိဗောဓသီသ**န္တိ ပလိဗုန္ဓနံ ပလိဗောဓော၊ နိဗ္ဗာနမဂ္ဂါဝရဏန္တိ အတ္ထော။ **သီသ**န္တိ ပဓာနံ၊ အဓိကန္တိ အတ္ထော။ ပလိဗောဓောယေဝ သီသံ,

၁-သမုစ္ဆေဒဝစနသမ္ဘဝတော (သျာ၊ က)

taṁsampayuttādisabbapalibodhesu vā sīsanti palibodhasīsaṁ. Esa nayo sesesu. Visesato pana **vinibandhanan**ti unnativasena saṁsāre bandhanaṁ. **Parāmāso**ti abhiniveso. **Vikkhepo**ti vippakiṇṇatā. **Kileso**ti kilissanaṁ. **Adhimokkho**ti adhimuccanaṁ. **Paggaho**ti ussāhanaṁ. **Upaṭṭhānan**ti apilāpanaṁ. **Avikkhepo**ti avippakiṇṇatā. **Dassanan**ti yathāsabhāvapaṭivedho. **Pavattan**ti upādinnakkhandhapavattaṁ. **Gocaro**ti ārammaṇaṁ. Imesu dvādasasupi vāresu padhānaṭṭho sīsaṭṭho. **Vimokkho**ti vikkhambhanatadaṅgasamucchedapaṭippassaddhinissaraṇavimuttīsu pañcasu nissaraṇavimutti nibbānaṁ. **Saṅkhārasīsan**ti sabbasaṅkhatasaṅkhārānaṁ sīsaṁ, koṭi avasānanti attho. Etena anupādisesaparinibbānaṁ vuttaṁ. Saṅkhārābhāvamattavasena vā khandhaparinibbānameva vuttaṁ hoti. Nekkhammādikaṁ samañca saddhādikaṁ sīsañca, samasīsaṁ vā assa atthīti samasīsīti. Atha vā terasannaṁ sīsānaṁ taṇhādīni pañca sīsāni samudayasaccaṁ, saddhādīni pañca maggasaccaṁ, pavattasīsaṁ jīvitindriyaṁ dukkhasaccaṁ, gocarasīsañca saṅkhārasīsañca nirodhasaccanti imesaṁ catunnaṁ ariyasaccānaṁ ekasmiṁ roge vā ekasmiṁ iriyāpathe vā ekasmiṁ sabhāgajīvitindriye vā abhisamayo ca anupādisesaparinibbānañca yassa hoti, so pubbe vuttasamānañca imesañca sīsānaṁ atthitāya samasīsīti vuccati.

Samasīsaṭṭhañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

37. Sallekhaṭṭhañāṇaniddesavaṇṇanā

88. Sallekhaṭṭhañāṇaniddese **rāgo puthū**ti rāgo visuṁ, lokuttarehi asammissoti attho. Esa nayo sesesu. **Rāgo**ti rañjanaṭṭhena. **Doso**ti dussanaṭṭhena. **Moho**ti muyhanaṭṭhena. Rañjanalakkhaṇo rāgo, dussanalakkhaṇo doso, muyhanalakkhaṇo mohoti ime tayo sīsakilese vatvā idāni pabhedato dassento **kodho**ti-ādimāha. Tattha kujjhanalakkhaṇo **kodho**ti idha sattavatthuko adhippeto. Upanandhanalakkhaṇo **upanāho,** daḷhabhāvappatto kodhoyeva. Paraguṇamakkhanalakkhaṇo **makkho,** paraguṇapuñchananti attho. Yugaggāhalakkhaṇo **paḷāso,** yugaggāhavasena paraguṇadassananti attho. Parasampattikhīyanalakkhaṇā **issā,** usūyanāti

တံသမ္ပယုတ္တာဒိသဗ္ဗပလိဗောဓေသု ဝါ သီသန္တိ ပလိဗောဓသီသံ။ ဧသ နယော သေသေသု။ ဝိသေသတော ပန **ဝိနိဗန္ဓန**န္တိ ဥန္နတိဝသေန သံသာရေ ဗန္ဓနံ။ **ပရာမာသော**တိ အဘိနိဝေသော။ **ဝိက္ခေပေါ**တိ ဝိပ္ပကိဏ္ဏတာ။ **ကိလေသော**တိ ကိလိဿနံ။ **အဓိမောက္ခော**တိ အဓိမုစ္စနံ။ **ပဂ္ဂဟော**တိ ဥဿာဟနံ။ **ဥပဋ္ဌာန**န္တိ အပိလာပနံ။ **အဝိက္ခေပေါ**တိ အဝိပ္ပကိဏ္ဏတာ။ **ဒဿန**န္တိ ယထာသဘာဝပဋိဝေဓော။ **ပဝတ္တ**န္တိ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပဝတ္တံ။ **ဂေါစရော**တိ အာရမ္မဏံ။ ဣမေသု ဒွါဒသသုပိ ဝါရေသု ပဓာနဋ္ဌော သီသဋ္ဌော။ **ဝိမောက္ခော**တိ ဝိက္ခမ္ဘနတဒင်္ဂသမုစ္ဆေဒပဋိပ္ပဿဒ္ဓိနိဿရဏဝိမုတ္တီသု ပဉ္စသု နိဿရဏဝိမုတ္တိ နိဗ္ဗာနံ။ **သင်္ခါရသီသ**န္တိ သဗ္ဗသင်္ခတသင်္ခါရာနံ သီသံ၊ ကောဋိ အဝသာနန္တိ အတ္ထော။ ဧတေန အနုပါဒိသေသပရိနိဗ္ဗာနံ ဝုတ္တံ။ သင်္ခါရာဘာဝမတ္တဝသေန ဝါ ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာနမေဝ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ နေက္ခမ္မာဒိကံ သမဉ္စ သဒ္ဓါဒိကံ သီသဉ္စ, သမသီသံ ဝါ အဿ အတ္ထီတိ သမသီသီတိ။ အထ ဝါ တေရသန္နံ သီသာနံ တဏှာဒီနိ ပဉ္စ သီသာနိ သမုဒယသစ္စံ, သဒ္ဓါဒီနိ ပဉ္စ မဂ္ဂသစ္စံ, ပဝတ္တသီသံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဒုက္ခသစ္စံ, ဂေါစရသီသဉ္စ သင်္ခါရသီသဉ္စ နိရောဓသစ္စန္တိ ဣမေသံ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ဧကသ္မိံ ရောဂေ ဝါ ဧကသ္မိံ ဣရိယာပထေ ဝါ ဧကသ္မိံ သဘာဂဇီဝိတိန္ဒြိယေ ဝါ အဘိသမယော စ အနုပါဒိသေသပရိနိဗ္ဗာနဉ္စ ယဿ ဟောတိ၊ သော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တသမာနဉ္စ ဣမေသဉ္စ သီသာနံ အတ္ထိတာယ သမသီသီတိ ဝုစ္စတိ။

သမသီသဋ္ဌဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃၇-သလ္လေခဋ္ဌဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၈။ သလ္လေခဋ္ဌဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ရာဂေါ ပုထူ**တိ ရာဂေါ ဝိသုံ၊ လောကုတ္တရေဟိ အသမ္မိဿောတိ အတ္ထော။ ဧသ နယော သေသေသု။ **ရာဂေါ**တိ ရဉ္ဇနဋ္ဌေန။ **ဒေါသော**တိ ဒုဿနဋ္ဌေန။ **မောဟော**တိ မုယှနဋ္ဌေန။ ရဉ္ဇနလက္ခဏော ရာဂေါ၊ ဒုဿနလက္ခဏော ဒေါသော၊ မုယှနလက္ခဏော မောဟောတိ ဣမေ တယော သီသကိလေသေ ဝတွာ ဣဒါနိ ပဘေဒတော ဒဿေန္တော **ကောဓော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ကုဇ္ဈနလက္ခဏော **ကောဓော**တိ ဣဓ သတ္တဝတ္ထုကော အဓိပ္ပေတော။ ဥပနန္ဓနလက္ခဏော **ဥပနာဟော၊** ဒဠှဘာဝပ္ပတ္တော ကောဓောယေဝ။ ပရဂုဏမက္ခနလက္ခဏော **မက္ခော၊** ပရဂုဏပုဉ္ဆနန္တိ အတ္ထော။ ယုဂဂ္ဂါဟလက္ခဏော **ပဠာသော၊** ယုဂဂ္ဂါဟဝသေန ပရဂုဏဒဿနန္တိ အတ္ထော။ ပရသမ္ပတ္တိခီယနလက္ခဏာ **ဣဿာ၊** ဥသူယနာတိ

attho. Attasampattinigūhanalakkhaṇaṁ **macchariyaṁ,** "mayhaṁ acchariyaṁ mā parassa hotū"ti attho. Attanā katapāpapaṭicchādanalakkhaṇā **māyā,** paṭicchādanaṭṭhena māyā viyāti attho. Attano avijjamānaguṇappakāsanalakkhaṇaṁ **sāṭheyyaṁ,** saṭhabhāvoti attho. Cittassa uddhumātabhāvalakkhaṇo **thambho,** thaddhabhāvoti attho. Karaṇuttariyalakkhaṇo **sārambho.** Unnatilakkhaṇo **māno.** Abbhunnatilakkhaṇo **atimāno.** Mattabhāvalakkhaṇo **mado.** Pañcasu kāmaguṇesu cittavosaggalakkhaṇo **pamādo.**

Evaṁ visuṁ visuṁ kilesavasena puthū dassetvā vuttakilese ca avutte ca aññe sabbasaṅgāhikavasena dassetuṁ **sabbe kilesā**ti-ādimāha. Tattha diṭṭhadhammasamparāyesu satte kilesenti upatāpenti vibādhentīti kilesā. Akusalakammapathasaṅgahitā ca asaṅgahitā ca. Duṭṭhu caritā, duṭṭhā vā caritāti **duccaritā.** Te pana kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritanti tippakārā. Vipākaṁ abhisaṅkharontīti **abhisaṅkhārā.** Tepi puññābhisaṅkhāro apuññābhisaṅkhāro āneñjābhisaṅkhāroti tippakārā. Vipākavasena bhavaṁ gacchantīti bhavagāmino, bhavagāmino kammā **bhavagāmikammā.** Iminā abhisaṅkhārabhāvepi sati avedanīyāni kammāni paṭikkhittāni hontīti ayaṁ viseso. "Duccaritā"ti ca "kammā"ti ca liṅgavipallāso kato. **Nānattekattan**ti ettha uddese ekattasaddassa abhāvepi nānattekattānaṁ aññamaññāpekkhattā ekattampi niddisitukāmena "nānattekattan"ti uddeso kato. Nānattasallekhake ekatte dassite sallekhañāṇaṁ sukhena dassīyatīti. **Nānattan**ti anavaṭṭhitattā saparipphandattā ca nānāsabhāvo. **Ekattan**ti avaṭṭhitattā aparipphandattā ca ekasabhāvo.

Caraṇatejoti caranti tena agataṁ disaṁ nibbānaṁ gacchantīti caraṇaṁ. Kiṁ taṁ? Sīlaṁ. Tadeva paṭipakkhatāpanaṭṭhena tejo. **Guṇatejo**ti sīlena laddhapatiṭṭho samādhitejo. **Paññātejo**ti samādhinā laddhapatiṭṭho vipassanātejo. **Puññatejo**ti vipassanāhi laddhapatiṭṭho ariyamaggakusalatejo. **Dhammatejo**ti catunnaṁ tejānaṁ patiṭṭhābhūto Buddhavacanatejo. **Caraṇatejena tejitattā**ti sīlatejena tikhiṇīkatattā. **Dussīlyatejan**ti dussīlabhāvasaṅkhātaṁ tejaṁ. Tampi hi santānaṁ tāpanato tejo nāma. **Pariyādiyatī**ti khepeti. **Aguṇatejan**ti

အတ္ထော။ အတ္တသမ္ပတ္တိနိဂူဟနလက္ခဏံ **မစ္ဆရိယံ၊** "မယှံ အစ္ဆရိယံ မာ ပရဿ ဟောတူ"တိ အတ္ထော။ အတ္တနာ ကတပါပပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာ **မာယာ၊** ပဋိစ္ဆာဒနဋ္ဌေန မာယာ ဝိယာတိ အတ္ထော။ အတ္တနော အဝိဇ္ဇမာနဂုဏပ္ပကာသနလက္ခဏံ **သာဌေယျံ၊** သဌဘာဝေါတိ အတ္ထော။ စိတ္တဿ ဥဒ္ဓုမာတဘာဝလက္ခဏော **ထမ္ဘော၊** ထဒ္ဓဘာဝေါတိ အတ္ထော။ ကရဏုတ္တရိယလက္ခဏော **သာရမ္ဘော။** ဥန္နတိလက္ခဏော **မာနော။** အဗ္ဘုန္နတိလက္ခဏော **အတိမာနော။** မတ္တဘာဝလက္ခဏော **မဒေါ။** ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု စိတ္တဝေါသဂ္ဂလက္ခဏော **ပမာဒေါ။**

ဧဝံ ဝိသုံ ဝိသုံ ကိလေသဝသေန ပုထူ ဒဿေတွာ ဝုတ္တကိလေသေ စ အဝုတ္တေ စ အညေ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝသေန ဒဿေတုံ **သဗ္ဗေ ကိလေသာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဒိဋ္ဌဓမ္မသမ္ပရာယေသု သတ္တေ ကိလေသေန္တိ ဥပတာပေန္တိ ဝိဗာဓေန္တီတိ ကိလေသာ။ အကုသလကမ္မပထသင်္ဂဟိတာ စ အသင်္ဂဟိတာ စ။ ဒုဋ္ဌု စရိတာ, ဒုဋ္ဌာ ဝါ စရိတာတိ **ဒုစ္စရိတာ။** တေ ပန ကာယဒုစ္စရိတံ ဝစီဒုစ္စရိတံ မနောဒုစ္စရိတန္တိ တိပ္ပကာရာ။ ဝိပါကံ အဘိသင်္ခရောန္တီတိ **အဘိသင်္ခါရာ။** တေပိ ပုညာဘိသင်္ခါရော အပုညာဘိသင်္ခါရော အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရောတိ တိပ္ပကာရာ။ ဝိပါကဝသေန ဘဝံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဘဝဂါမိနော၊ ဘဝဂါမိနော ကမ္မာ **ဘဝဂါမိကမ္မာ။** ဣမိနာ အဘိသင်္ခါရဘာဝေပိ သတိ အဝေဒနီယာနိ ကမ္မာနိ ပဋိက္ခိတ္တာနိ ဟောန္တီတိ အယံ ဝိသေသော။ "ဒုစ္စရိတာ"တိ စ "ကမ္မာ"တိ စ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတော။ **နာနတ္တေကတ္တ**န္တိ ဧတ္ထ ဥဒ္ဒေသေ ဧကတ္တသဒ္ဒဿ အဘာဝေပိ နာနတ္တေကတ္တာနံ အညမညာပေက္ခတ္တာ ဧကတ္တမ္ပိ နိဒ္ဒိသိတုကာမေန "နာနတ္တေကတ္တ"န္တိ ဥဒ္ဒေသော ကတော။ နာနတ္တသလ္လေခကေ ဧကတ္တေ ဒဿိတေ သလ္လေခဉာဏံ သုခေန ဒဿီယတီတိ။ **နာနတ္တ**န္တိ အနဝဋ္ဌိတတ္တာ သပရိပ္ဖန္ဒတ္တာ စ နာနာသဘာဝေါ။ **ဧကတ္တ**န္တိ အဝဋ္ဌိတတ္တာ အပရိပ္ဖန္ဒတ္တာ စ ဧကသဘာဝေါ။

စရဏတေဇောတိ စရန္တိ တေန အဂတံ ဒိသံ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆန္တီတိ စရဏံ။ ကိံ တံ? သီလံ။ တဒေဝ ပဋိပက္ခတာပနဋ္ဌေန တေဇော။ **ဂုဏတေဇော**တိ သီလေန လဒ္ဓပတိဋ္ဌော သမာဓိတေဇော။ **ပညာတေဇော**တိ သမာဓိနာ လဒ္ဓပတိဋ္ဌော ဝိပဿနာတေဇော။ **ပုညတေဇော**တိ ဝိပဿနာဟိ လဒ္ဓပတိဋ္ဌော အရိယမဂ္ဂကုသလတေဇော။ **ဓမ္မတေဇော**တိ စတုန္နံ တေဇာနံ ပတိဋ္ဌာဘူတော ဗုဒ္ဓဝစနတေဇော။ **စရဏတေဇေန တေဇိတတ္တာ**တိ သီလတေဇေန တိခိဏီကတတ္တာ။ **ဒုဿီလျတေဇ**န္တိ ဒုဿီလဘာဝသင်္ခါတံ တေဇံ။ တမ္ပိ ဟိ သန္တာနံ တာပနတော တေဇော နာမ။ **ပရိယာဒိယတီ**တိ ခေပေတိ။ **အဂုဏတေဇ**န္တိ

samādhissa paṭipakkhaṁ vikkhepatejaṁ. **Duppaññatejan**ti vipassanāñāṇapaṭipakkhaṁ mohatejaṁ. **Apuññatejan**ti taṁtaṁmaggavajjhakilesappahānena kilesasahāyaṁ akusalakammatejaṁ. Na kevalaṁ hetaṁ apuññameva khepeti, "atthi bhikkhave kammaṁ akaṇhaṁ asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammaṁ kammakkhayāya saṁvattatī"ti[1] vacanato kusalakammampi khepetiyeva. Puññatejapaṭipakkhavasena apuññatejameva vuttaṁ. **Adhammatejan**ti nānātitthiyānaṁ samayavacanatejaṁ. Imassa ñāṇassa uddesavaṇṇanāyaṁ vutte dutiye atthavikappe rāgādayo ekūnavīsati puthu dussīlyatejā honti. "Abhisaṅkhārā, bhavagāmikammā"ti ettha apuññābhisaṅkhārā akusalakammañca apuññatejā honti, āneñjābhisaṅkhārāni lokiyakusalakammāni puññatejeneva khepanīyato apuññatejapakkhikāva honti. Kāmacchandādayo pañcadasa nānattā aguṇatejā honti, niccasaññādayo aṭṭhārasa nānattā duppaññatejā honti, catumaggavajjhā cattāro nānattā apuññatejā honti. Sotāpattimaggavajjhanānattena adhammatejo saṅgahetabbo.

Niddese sallekhapaṭipakkhena asallekhena sallekhaṁ dassetukāmena asallekhapubbako sallekho niddiṭṭho. Nekkhammādayo sattatiṁsa ekattadhammāva paccanīkānaṁ sallikhanato "sallekho"ti vuttā. Tasmiṁ nekkhammādike sattatiṁsapabhede sallekhe ñāṇaṁ **sallekhaṭṭhe ñāṇan**ti.

Sallekhaṭṭhañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

38. Vīriyārambhañāṇaniddesavaṇṇanā

89. Vīriyārambhañāṇaniddese **anuppannānan**ti ekasmiṁ attabhāve, ekasmiṁ vā ārammaṇe anibbattānaṁ. Anamatagge hi saṁsāre anuppannā akusalā nāma natthi, kusalā pana atthi. **Pāpakānan**ti lāmakānaṁ. **Akusalānaṁ dhammānan**ti akosallasambhūtānaṁ dhammānaṁ. **Anuppādāyā**ti na uppādanatthāya. **Uppannānan**ti imasmiṁ attabhāve nibbattānaṁ. **Pahānāyā**ti pajahanatthāya. **Anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānan**ti imasmiṁ attabhāve

1. Aṁ 1. 555; Di 3. 192; Ma 2. 52 piṭṭhesu.

သမာဓိဿ ပဋိပက္ခံ ဝိက္ခေပတေဇံ။ **ဒုပ္ပညတေဇ**န္တိ ဝိပဿနာဉာဏပဋိပက္ခံ မောဟတေဇံ။ **အပုညတေဇ**န္တိ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသပ္ပဟာနေန ကိလေသ-သဟာယံ အကုသလကမ္မတေဇံ။ န ကေဝလံ ဟေတံ အပုညမေဝ ခေပေတိ၊ "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ကမ္မံ အကဏှံ အသုက္ကံ အကဏှအသုက္ကဝိပါကံ ကမ္မံ ကမ္မက္ခယာယ သံဝတ္တတီ"တိ[၁] ဝစနတော ကုသလကမ္မမ္ပိ ခေပေတိယေဝ။ ပုညတေဇပဋိပက္ခဝသေန အပုညတေဇမေဝ ဝုတ္တံ။ **အဓမ္မတေဇ**န္တိ နာနာ-တိတ္ထိယာနံ သမယဝစနတေဇံ။ ဣမဿ ဉာဏဿ ဥဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တေ ဒုတိယေ အတ္ထဝိကပ္ပေ ရာဂါဒယော ဧကူနဝီသတိ ပုထု ဒုဿီလျတေဇာ ဟောန္တိ။ "အဘိသင်္ခါရာ၊ ဘဝဂါမိကမ္မာ"တိ ဧတ္ထ အပုညာဘိသင်္ခါရာ အကုသလ-ကမ္မဉ္စ အပုညတေဇာ ဟောန္တိ၊ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရာနိ လောကိယကုသလ-ကမ္မာနိ ပုညတေဇေနေဝ ခေပနီယတော အပုညတေဇပက္ခိကာဝ ဟောန္တိ။ ကာမစ္ဆန္ဒာဒယော ပဉ္စဒသ နာနတ္တာ အဂုဏတေဇာ ဟောန္တိ၊ နိစ္စသညာ-ဒယော အဋ္ဌာရသ နာနတ္တာ ဒုပ္ပညတေဇာ ဟောန္တိ၊ စတုမဂ္ဂဝဇ္ဈာ စတ္တာရော နာနတ္တာ အပုညတေဇာ ဟောန္တိ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝဇ္ဈနာနတ္တေန အဓမ္မ-တေဇော သင်္ဂဟေတဗ္ဗော။

နိဒ္ဒေသေ သလ္လေခပဋိပက္ခေန အသလ္လေခေန သလ္လေခံ ဒဿေတုကာမေန အသလ္လေခပုဗ္ဗကော သလ္လေခေါ နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ နေက္ခမ္မာဒယော သတ္တတိံသ ဧကတ္တ-ဓမ္မာဝ ပစ္စနီကာနံ သလ္လိခနတော "သလ္လေခေါ"တိ ဝုတ္တာ။ တသ္မိံ နေက္ခမ္မာ-ဒိကေ သတ္တတိံသပဘေဒေ သလ္လေခေ ဉာဏံ **သလ္လေခဋ္ဌေ ဉာဏ**န္တိ။

သလ္လေခဋ္ဌဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃၈-ဝီရိယာရမ္ဘဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈၉။ ဝီရိယာရမ္ဘဉာဏနိဒ္ဒေသေ **အနုပ္ပန္နာန**န္တိ ဧကသ္မိံ အတ္တဘာဝေ, ဧကသ္မိံ ဝါ အာရမ္မဏေ အနိဗ္ဗတ္တာနံ။ အနမတဂ္ဂေ ဟိ သံသာရေ အနုပ္ပန္နာ အကုသလာ နာမ နတ္ထိ၊ ကုသလာ ပန အတ္ထိ။ **ပါပကာန**န္တိ လာမကာနံ။ **အကုသလာနံ ဓမ္မာန**န္တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတာနံ ဓမ္မာနံ။ **အနုပ္ပါဒါယာ**တိ န ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ။ **ဥပ္ပန္နာန**န္တိ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ နိဗ္ဗတ္တာနံ။ **ပဟာနာယာ**တိ ပဇဟနတ္ထာယ။ **အနုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာန**န္တိ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ

၁-အံ ၁-၅၅၅၊ ဒီ ၃-၁၉၂၊ မ ၂-၅၂-ပိဋ္ဌေသု။

anibbattapubbānaṁ kosallasambhūtānaṁ dhammānaṁ. **Uppādāyā**ti uppādanatthāya. **Uppannānan**ti imasmiṁ attabhāve nibbattānaṁ. **Ṭhitiyā**ti ṭhitatthāya. **Asammosāyā**ti avināsatthāya. **Bhiyyobhāvāyā**ti punappunabhāvāya. **Vepullāyā**ti vipulabhāvāya. **Bhāvanāyā**ti vaḍḍhiyā. **Pāripūriyā**ti paripūraṇatthāya.

Idāni akusalesu kāmacchandaṁ, kusalesu nekkhammaṁ visesetvā dassetuṁ **anuppannassa kāmacchandassā**ti-ādimāha. Tattha **kāmacchando**ti samādhipaṭipakkho kāmarāgo. **Nekkhamman**ti paṭhamajjhānasamādhi, paṭhamajjhānaṁ vā, sabbe eva vā kusalā dhammā nekkhammaṁ.

Idāni sabbakilesānaṁ sabbakilesapaṭipakkhassa arahattamaggassa ca vasena yojetvā dassetuṁ **anuppannānaṁ sabbakilesānan**ti-ādimāha. Tattha **uppannassa arahattamaggassa ṭhitiyā**ti-ādīsu uppādakkhaṇe uppannassa arahattamaggassa ṭhitikkhaṇabhaṅgakkhaṇavasena "ṭhitiyā"ti-ādiyojanā veditabbā. Vibhaṅgaṭṭhakathāyampi "yā cassa pavatti, ayameva ṭhiti nāmā"ti[1] vuttaṁ. Keci pana "arahattamaggassa pubbabhāgamaggo daṭṭhabbo"ti vadanti.

Vīriyārambhañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

39. Atthasandassanañāṇaniddesavaṇṇanā

90. Atthasandassanañāṇaniddese **pañcakkhandhā**ti-ādīni vuttatthāneva. **Pakāsetīti** pākaṭaṁ karoti, sotūnaṁ ñāṇacakkhunā dassanaṁ sampādetīti attho. **Nānādhammā**ti lokiyalokuttarā sabbadhammā vuttā. Kasmā pakāsanāniddese lokiyā eva vuttāti ce? Aniccādivasena pakāsanāya āraddhattā. Lokuttarānañca asammasanūpagattā lokuttarā na vuttā. Nānādhammaniddesena pana atthasandassananiddesena ca tesaṁ saṅgahitattā yathā te pakāsetabbā, tathā pakāsanā pakāsanāyeva. **Pajahanto**ti sotāraṁ pajahāpentoti attho. **Sandassetīti** sotūnaṁ sammā dasseti. Keci pana "kāmacchandassa pahīnattā

1. Abhi-Ṭṭha 2. 287 piṭṭhe.

အနိဗ္ဗတ္တပုဗ္ဗာနံ ကောသလ္လသမ္ဘူတာနံ ဓမ္မာနံ။ **ဥပ္ပါဒါယာ**တိ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ။ **ဥပ္ပန္နာနန္တိ** ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ နိဗ္ဗတ္တာနံ။ **ဌိတိယာ**တိ ဌိတတ္ထာယ။ **အသမ္မောသာယာ**တိ အဝိနာသတ္ထာယ။ **ဘိယျောဘာဝါယာ**တိ ပုနပ္ပုန-ဘာဝါယ။ **ဝေပုလ္လာယာ**တိ ဝိပုလဘာဝါယ။ **ဘာဝနာယာ**တိ ဝဍ္ဎိယာ။ **ပါရိပူရိယာ**တိ ပရိပူရဏတ္ထာယ။

ဣဒါနိ အကုသလေသု ကာမစ္ဆန္ဒံ, ကုသလေသု နေက္ခမ္မံ ဝိသေသေတွာ ဒဿေတုံ **အနုပ္ပန္နဿ ကာမစ္ဆန္ဒဿာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကာမစ္ဆန္ဒော**တိ သမာဓိပဋိပက္ခော ကာမရာဂေါ။ **နေက္ခမ္မန္တိ** ပဌမဇ္ဈာနသမာဓိ, ပဌမဇ္ဈာနံ ဝါ၊ သဗ္ဗေ ဧဝ ဝါ ကုသလာ ဓမ္မာ နေက္ခမ္မံ။

ဣဒါနိ သဗ္ဗကိလေသာနံ သဗ္ဗကိလေသပဋိပက္ခဿ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ စ ဝသေန ယောဇေတွာ ဒဿေတုံ **အနုပ္ပန္နာနံ သဗ္ဗကိလေသာနန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥပ္ပန္နဿ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဌိတိယာ**တိအာဒီသု ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဥပ္ပန္နဿ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဌိတိက္ခဏဘင်္ဂက္ခဏဝသေန "ဌိတိယာ"တိအာဒိယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိဘင်္ဂဋ္ဌကထာယမ္ပိ "ယာ စဿ ပဝတ္တိ၊ အယမေဝ ဌိတိ နာမာ"တိ[1] ဝုတ္တံ။ ကေစိ ပန "အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော"တိ ဝဒန္တိ။

ဝီရိယာရမ္ဘဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃၉-အတ္ထသန္ဒဿနဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၀။ အတ္ထသန္ဒဿနဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ပဉ္စက္ခန္ဓာ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **ပကာသေတီ**တိ ပါကဋံ ကရောတိ၊ သောတူနံ ဉာဏစက္ခုနာ ဒဿနံ သမ္ပာဒေတီတိ အတ္ထော။ **နာနာဓမ္မာ**တိ လောကိယလောကုတ္တရာ သဗ္ဗဓမ္မာ ဝုတ္တာ။ ကသ္မာ ပကာသနာနိဒ္ဒေသေ လောကိယာ ဧဝ ဝုတ္တာတိ စေ? အနိစ္စာဒိဝသေန ပကာသနာယ အာရဒ္ဓတ္တာ။ လောကုတ္တရာနဉ္စ အသမ္မသနူပဂတ္တာ လောကုတ္တရာ န ဝုတ္တာ။ နာနာဓမ္မနိဒ္ဒေသေန ပန အတ္ထသန္ဒဿနနိဒ္ဒေသေန စ တေသံ သင်္ဂဟိတတ္တာ ယထာ တေ ပကာသေတဗ္ဗာ၊ တထာ ပကာသနာ ပကာသနာယေဝ။ **ပဇဟန္တော**တိ သောတာရံ ပဇဟာပေန္တောတိ အတ္ထော။ **သန္ဒဿေတီ**တိ သောတူနံ သမ္မာ ဒဿေတိ။ ကေစိ ပန "ကာမစ္ဆန္ဒဿ ပဟီနတ္တာ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၂၈၇-ပိဋ္ဌေ။

nekkhammatthaṁ sandassetī”ti-ādinā nayena paṭhanti. Tesaṁ ujukameva sotūnaṁ dosappahāne guṇapaṭilābhe ca kate sikhāppattaṁ desanāñāṇaṁ hotīti dassanatthaṁ ayaṁ nayo vuttoti veditabbo.

Atthasandassanañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

40. Dassanavisuddhiñāṇaniddesavaṇṇanā

91. Dassanavisuddhiñāṇaniddese **sabbe dhammā ekasaṅgahitā**ti sabbe saṅkhatāsaṅkhatā dhammā ekena saṅgahitā paricchinnā. **Tathaṭṭhenā**ti bhūtaṭṭhena, attano attano sabhāvavasena vijjamānatthenāti attho. **Anattaṭṭhenā**ti kārakavedakasaṅkhātena attanā rahitaṭṭhena. **Saccaṭṭhenā**ti avisaṁvādakaṭṭhena, attano sabhāvaññathattābhāvenāti attho. **Paṭivedhaṭṭhenā**ti sabhāvato ñāṇena paṭivijjhitabbaṭṭhena. Idha lokuttarañāṇena asammohato ārammaṇato ca paṭivedho veditabbo. **Abhijānanaṭṭhenā**ti lokikena ñāṇena ārammaṇato, lokuttarena ñāṇena asammohato ārammaṇato ca tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ sabhāvato abhijānitabbaṭṭhena. “Sabbaṁ bhikkhave abhiññeyyan”ti[1] hi vuttaṁ. **Parijānanaṭṭhenā**ti vuttanayeneva lokiyalokuttarehi ñāṇehi sabhāvato abhiññātānaṁ dhammānaṁ aniccādito niyyānādito ca paricchinditvā jānitabbaṭṭhena. “Sabbaṁ bhikkhave pariññeyyan”ti[1] hi vuttaṁ. **Dhammaṭṭhenā**ti sabhāvadhāraṇādinā dhammaṭṭhena. **Dhātuṭṭhenā**ti nijjīvatādinā dhātuṭṭhena. **Ñātaṭṭhenā**ti lokiyalokuttarehi ñāṇehi ñātuṁ sakkuṇeyyaṭṭhena. Yathā daṭṭhuṁ sakkuṇeyyādinā atthena “diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ rūpan”ti vuttaṁ, evamidhāpi ñātuṁ sakkuṇeyyaṭṭho ñātaṭṭhoti veditabbo. **Sacchikiriyaṭṭhenā**ti ārammaṇato paccakkhakātabbaṭṭhena. **Phusanaṭṭhenā**ti paccakkhakatassa ārammaṇato punappunaṁ phusitabbaṭṭhena. **Abhisamayaṭṭhenā**ti lokikena ñāṇena abhisamāgantabbaṭṭhena. Kiñcāpi hi “tathaṭṭhe paññā saccavivaṭṭe ñāṇaṁ, abhiññāpaññā ñātaṭṭhe ñāṇaṁ, sacchikiriyāpaññā phassanaṭṭhe ñāṇan”ti ekekameva ñāṇaṁ vuttaṁ, Aṭṭhakathāyañca—

---

1. Saṁ 2. 258 piṭṭhe.

နေက္ခမ္မတ္ထံ သန္ဒဿေတီ''တိအာဒိနာ နယေန ပဌန္တိ။ တေသံ ဥဇုကမေဝ သောတူနံ ဒေါသပ္ပဟာနေ ဂုဏပဋိလာဘေ စ ကတေ သိခါပ္ပတ္တံ ဒေသနာ-ဉာဏံ ဟောတီတိ ဒဿနတ္ထံ အယံ နယော ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အတ္ထသန္ဒဿနဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄၀-ဒဿနဝိသုဒ္ဓိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၁။ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိဉာဏနိဒ္ဒေသေ **သဗ္ဗေ ဓမ္မာ ဧကသင်္ဂဟိတာ**တိ သဗ္ဗေ သင်္ခတာသင်္ခတာ ဓမ္မာ ဧကေန သင်္ဂဟိတာ ပရိစ္ဆိန္နာ။ **တထဋ္ဌေနာ**တိ ဘူတ-ဋ္ဌေန၊ အတ္တနော အတ္တနော သဘာဝဝသေန ဝိဇ္ဇမာနတ္ထေနာတိ အတ္ထော။ **အနတ္တဋ္ဌေနာ**တိ ကာရကဝေဒကသင်္ခါတေန အတ္တနာ ရဟိတဋ္ဌေန။ **သစ္စ-ဋ္ဌေနာ**တိ အဝိသံဝါဒကဋ္ဌေန၊ အတ္တနော သဘာဝညထတ္တာဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ **ပဋိဝေဓဋ္ဌေနာ**တိ သဘာဝတော ဉာဏေန ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗဋ္ဌေန။ ဣဓ လောကုတ္တရဉာဏေန အသမ္မောဟတော အာရမ္မဏတော စ ပဋိဝေဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဘိဇာနနဋ္ဌေနာ**တိ လောကိကေန ဉာဏေန အာရမ္မဏတော, လောကုတ္တရေန ဉာဏေန အသမ္မောဟတော အာရမ္မဏတော စ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ သဘာဝတော အဘိဇာနိတဗ္ဗဋ္ဌေန။ “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ အဘိညေယျ''န္တိ[၁] ဟိ ဝုတ္တံ။ **ပရိဇာနနဋ္ဌေနာ**တိ ဝုတ္တနယေနေဝ လောကိယလောကုတ္တရေဟိ ဉာဏေဟိ သဘာဝတော အဘိညာတာနံ ဓမ္မာနံ အနိစ္စာဒိတော နိယျာနာဒိ-တော စ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဇာနိတဗ္ဗဋ္ဌေန။ “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ ပရိညေယျ''န္တိ[၁] ဟိ ဝုတ္တံ။ **ဓမ္မဋ္ဌေနာ**တိ သဘာဝဓာရဏာဒိနာ ဓမ္မဋ္ဌေန။ **ဓာတုဋ္ဌေနာ**တိ နိဇ္ဇီဝတာဒိနာ ဓာတုဋ္ဌေန။ **ဉာတဋ္ဌေနာ**တိ လောကိယလောကုတ္တရေဟိ ဉာဏေဟိ ဉာတုံ သက္ကုဏေယျဋ္ဌေန။ ယထာ ဒဋ္ဌုံ သက္ကုဏေယျာဒိနာ အတ္ထေန “ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ ရူပ''န္တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝမိဓာပိ ဉာတုံ သက္ကုဏေယျဋ္ဌော ဉာတဋ္ဌောတိ ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ **သစ္ဆိကိရိယဋ္ဌေနာ**တိ အာရမ္မဏတော ပစ္စက္ခကာတဗ္ဗဋ္ဌေန။ **ဖုသန-ဋ္ဌေနာ**တိ ပစ္စက္ခကတဿ အာရမ္မဏတော ပုနပ္ပုနံ ဖုသိတဗ္ဗဋ္ဌေန။ **အဘိ-သမယဋ္ဌေနာ**တိ လောကိကေန ဉာဏေန အဘိသမာဂန္တဗ္ဗဋ္ဌေန။ ကိဉ္စာပိ ဟိ “တထဋ္ဌေ ပညာ သစ္စဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏံ၊ အဘိညာပညာ ဉာတဋ္ဌေ ဉာဏံ၊ သစ္ဆိ-ကိရိယာပညာ ဖဿနဋ္ဌေ ဉာဏ''န္တိ ဧကေကမေဝ ဉာဏံ ဝုတ္တံ၊ အဋ္ဌကထာယဉ္စ—

၁-သံ ၂-၂၅၈-ပိဋ္ဌေ။

“Samavāye khaṇe kāle, samūhe hetudiṭṭhisu.
Paṭilābhe pahāne ca, paṭivedhe ca dissatī”ti—

gāthāvaṇṇanāyaṁ abhisamayasaddassa paṭivedhattho vutto, idha pana yathāvuttena atthena tesaṁ nānattaṁ veditabbaṁ. Aṭṭhakathāyameva hi so lokiyañāṇavasena dhammābhisamayo vuttoti.

Kāmacchando nānattanti vikkhepasabbhāvato nānārammaṇattā ca nānāsabhāvoti attho. Evaṁ sabbakilesā veditabbā. **Nekkhammaṁ ekattan**ti cittekaggatāsabbhāvato nānārammaṇavikkhepābhāvato ca ekasabhāvanti attho. Evaṁ sabbakusalā veditabbā. Idha peyyālena saṅkhittānaṁ byāpādādīnaṁ akusalānaṁ yathāvuttena atthena nānattaṁ veditabbaṁ. Vitakkavicārādīnaṁ pana heṭṭhimānaṁ heṭṭhimānaṁ uparimato uparimato oḷārikaṭṭhena nānattaṁ veditabbaṁ. Yasmā ekasaṅgahitanānattekattānaṁ paṭivedho maggakkhaṇe saccapaṭivedhena sijjhati, tasmā “paṭivedho”ti padaṁ uddharitvā saccābhisamayaṁ dassesi.

Pariññā paṭivedhaṁ paṭivijjhatīti pariññābhisamayena abhisameti. Esa nayo sesesu. Saccābhisamayakālasmiṁ hi maggañāṇassa ekakkhaṇe pariññā pahānaṁ sacchikiriyā bhāvanāti cattāri kiccāni honti. Yathā nāvā apubbaṁ acarimaṁ ekakkhaṇe cattāri kiccāni karoti, orimaṁ tīraṁ pajahati, sotaṁ chindati, bhaṇḍaṁ vahati, pārimaṁ, tīraṁ appeti, evameva maggañāṇaṁ apubbaṁ acarimaṁ ekakkhaṇe cattāri saccāni abhisameti, dukkhaṁ pariññābhisamayena abhisameti, samudayaṁ pahānābhisamayena abhisameti, maggaṁ bhāvanābhisamayena abhisameti, nirodhaṁ sacchikiriyābhisamayena abhisameti. Kiṁ vuttaṁ hoti? Nirodhaṁ ārammaṇaṁ katvā kiccavasena cattāripi saccāni pāpuṇāti passati paṭivijjhatīti. Yathā orimaṁ tīraṁ pajahati, evaṁ maggañāṇaṁ dukkhaṁ parijānāti. Yathā sotaṁ chindati, evaṁ samudayaṁ pajahati. Yathā bhaṇḍaṁ vahati, evaṁ sahajātādipaccayatāya maggaṁ bhāveti. Yathā pārimaṁ tīraṁ appeti, evaṁ pārimatīrabhūtaṁ nirodhaṁ sacchikarotīti evaṁ upamāsaṁsandanaṁ veditabbaṁ.

Dassanaṁ visujjhatīti taṁtaṁmaggavajjhakilesatamappahānena ñāṇadassanaṁ visuddhibhāvaṁ pāpuṇāti. **Dassanaṁ visuddhan**ti tassa tassa phalassa

“သမဝါယေ ခဏေ ကာလေ၊ သမူဟေ ဟေတုဒိဋ္ဌိသု။
ပဋိလာဘေ ပဟာနေ စ၊ ပဋိဝေဓေ စ ဒိဿတီ”တိ—

ဂါထာဝဏ္ဏနာယံ အဘိသမယသဒ္ဒဿ ပဋိဝေဓတ္ထော ဝုတ္တော၊ ဣဓ ပန ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန တေသံ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဋ္ဌကထာယမေဝ ဟိ သော လောကိယဉာဏဝသေန ဓမ္မာဘိသမယော ဝုတ္တောတိ။

ကာမစ္ဆန္ဒော နာနတ္တန္တိ ဝိက္ခေပသဗ္ဘာဝတော နာနာရမ္မဏတ္တာ စ နာနာသဘာဝေါတိ အတ္ထော။ ဧဝံ သဗ္ဗကိလေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **နေက္ခမ္မံ ဧကတ္တန္တိ** စိတ္တေကဂ္ဂတာသဗ္ဘာဝတော နာနာရမ္မဏဝိက္ခေပါဘာဝတော စ ဧကသဘာဝန္တိ အတ္ထော။ ဧဝံ သဗ္ဗကုသလာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣဓ ပေယျာလေန သင်္ခိတ္တာနံ ဗျာပါဒါဒီနံ အကုသလာနံ ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိတက္ကဝိစာရာဒီနံ ပန ဟေဋ္ဌိမာနံ ဟေဋ္ဌိမာနံ ဥပရိမတော ဥပရိမတော ဩဠာရိကဋ္ဌေန နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယသ္မာ ဧကသင်္ဂဟိတနာနတ္တေကတ္တာနံ ပဋိဝေဓော မဂ္ဂက္ခဏေ သစ္စပဋိဝေဓေန သိဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ “ပဋိဝေဓော”တိ ပဒံ ဥဒ္ဓရိတွာ သစ္စာဘိသမယံ ဒဿေသိ။

ပရိညာ ပဋိဝေဓံ ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ ပရိညာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ဧသ နယော သေသေသု။ သစ္စာဘိသမယကာလသ္မိံ ဟိ မဂ္ဂဉာဏဿ ဧကက္ခဏေ ပရိညာ ပဟာနံ သစ္ဆိကိရိယာ ဘာဝနာတိ စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ နာဝါ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဧကက္ခဏေ စတ္တာရိ ကိစ္စာနိ ကရောတိ၊ ဩရိမံ တီရံ ပဇဟတိ၊ သောတံ ဆိန္ဒတိ၊ ဘဏ္ဍံ ဝဟတိ၊ ပါရိမံ တီရံ အပ္ပေတိ၊ ဧဝမေဝ မဂ္ဂဉာဏံ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဧကက္ခဏေ စတ္တာရိ သစ္စာနိ အဘိသမေတိ၊ ဒုက္ခံ ပရိညာဘိသမယေန အဘိသမေတိ၊ သမုဒယံ ပဟာနာဘိသမယေန အဘိသမေတိ၊ မဂ္ဂံ ဘာဝနာဘိသမယေန အဘိသမေတိ၊ နိရောဓံ သစ္ဆိကိရိယာဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? နိရောဓံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ကိစ္စဝသေန စတ္တာရိပိ သစ္စာနိ ပါပုဏာတိ ပဿတိ ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ။ ယထာ ဩရိမံ တီရံ ပဇဟတိ၊ ဧဝံ မဂ္ဂဉာဏံ ဒုက္ခံ ပရိဇာနာတိ။ ယထာ သောတံ ဆိန္ဒတိ၊ ဧဝံ သမုဒယံ ပဇဟတိ။ ယထာ ဘဏ္ဍံ ဝဟတိ၊ ဧဝံ သဟဇာတာဒိပစ္စယတာယ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ။ ယထာ ပါရိမံ တီရံ အပ္ပေတိ၊ ဧဝံ ပါရိမတီရဘူတံ နိရောဓံ သစ္ဆိကရောတီတိ ဧဝံ ဥပမာသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒဿနံ ဝိသုဇ္ဈတီတိ တံတံမဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသတမပ္ပဟာနေန ဉာဏဒဿနံ ဝိသုဒ္ဓိဘာဝံ ပါပုဏာတိ။ **ဒဿနံ ဝိသုဒ္ဓန္တိ** တဿ တဿ ဖလဿ

uppādakkhaṇe tassa tassa maggañāṇassa kiccasiddhippattito ñāṇadassanaṁ visuddhibhāvaṁ pattaṁ hoti. Sabbadhammānaṁ ekasaṅgahitāya nānattekattapaṭivedhapaññāya maggaphalañāṇehi siddhito ante maggaphalañāṇāni vuttāni.

Dassanavisuddhiñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

41-42. Khantiñāṇapariyogāhaṇañāṇaniddesavaṇṇanā

92-93. Khantiñāṇapariyogāhaṇañāṇaniddesesu **rūpaṁ aniccato viditan**ti aniccānupassanāya aniccanti ñātaṁ. **Rūpaṁ dukkhato viditan**ti dukkhānupassanāya dukkhanti ñātaṁ. **Rūpaṁ anattato viditan**ti anattānupassanāya anattāti ñātaṁ. **Yaṁ yaṁ viditaṁ, taṁ taṁ khamatī**ti yaṁ yaṁ rūpaṁ aniccādito viditaṁ, taṁ taṁ rūpaṁ aniccādito khamati ruccati. “Rūpaṁ aniccato viditaṁ, yaṁ yaṁ viditaṁ, taṁ taṁ khamatī”ti visuṁ visuñca katvā kesuci potthakesu likhitaṁ. “Vedanā saññā saṅkhārā aniccato viditā”ti-ādinā liṅgavacanāni parivattetvā yojetabbāni. **Phusatī**ti vipassanāñāṇaphusanena phusati pharati. **Pariyogahatī**ti vipassanāñāṇena pavisati. Pariyogāhatītipi pāṭho.

Khantiñāṇapariyogāhaṇañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

43. Padesavihārañāṇaniddesavaṇṇanā

94. Padesavihārañāṇaniddese yenākārena mātikāya uddiṭṭho padeso paccavekkhitabbo, taṁ dassento **micchādiṭṭhipaccayāpi vedayitan**ti-ādimāha. Tattha **micchādiṭṭhipaccayā**ti diṭṭhisampayuttavedanāpi vaṭṭati diṭṭhiṁ upanissayaṁ katvā uppannā kusalākusalavedanāpi vipākavedanāpi. Tattha micchādiṭṭhisampayuttā akusalāva hoti, diṭṭhiṁ pana upanissāya kusalāpi uppajjanti akusalāpi. Micchādiṭṭhikā hi diṭṭhiṁ upanissāya pakkhadivasesu yāgubhattādīni denti, andhakuṭṭhi-ādīnaṁ vattaṁ paṭṭhapenti, catumahāpathe sālaṁ karonti, pokkharaṇiṁ khaṇāpenti, pupphārāmaṁ phalārāmaṁ ropenti, nadīviduggesu setuṁ attharanti, visamaṁ samaṁ karonti. Iti tesaṁ kusalā

ဥပ္ပါဒက္ခဏေ တဿ တဿ မဂ္ဂဉာဏဿ ကိစ္စသိဒ္ဓိပ္ပတ္တိတော ဉာဏဒဿနံ ဝိသုဒ္ဓိဘာဝံ ပတ္တံ ဟောတိ။ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဧကသင်္ဂဟိတာယ နာနတ္တေကတ္တပဋိဝေဓပညာယ မဂ္ဂဖလဉာဏေဟိ သိဒ္ဓိတော အန္တေ မဂ္ဂဖလဉာဏာနိ ဝုတ္တာနိ။

ဒဿနဝိသုဒ္ဓိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄၁-၄၂-ခန္တိဉာဏပရိယောဂါဟဏဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၂-၉၃။ ခန္တိဉာဏပရိယောဂါဟဏဉာဏနိဒ္ဒေသေသု **ရူပံ အနိစ္စတော ဝိဒိတန္တိ** အနိစ္စာနုပဿနာယ အနိစ္စန္တိ ဉာတံ။ **ရူပံ ဒုက္ခတော ဝိဒိတန္တိ** ဒုက္ခာနုပဿနာယ ဒုက္ခန္တိ ဉာတံ။ **ရူပံ အနတ္တတော ဝိဒိတန္တိ** အနတ္တာနုပဿနာယ အနတ္တာတိ ဉာတံ။ **ယံ ယံ ဝိဒိတံ၊ တံ တံ ခမတီ**တိ ယံ ယံ ရူပံ အနိစ္စာဒိတော ဝိဒိတံ၊ တံ တံ ရူပံ အနိစ္စာဒိတော ခမတိ ရုစ္စတိ။ “ရူပံ အနိစ္စတော ဝိဒိတံ၊ ယံ ယံ ဝိဒိတံ၊ တံ တံ ခမတီ”တိ ဝိသုံ ဝိသုဉ္စ ကတွာ ကေသုစိ ပေါတ္ထကေသု လိခိတံ။ “ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရာ အနိစ္စတော ဝိဒိတာ”တိအာဒိနာ လိင်္ဂဝစနာနိ ပရိဝတ္တေတွာ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ **ဖုသတီ**တိ ဝိပဿနာဉာဏဖုသနေန ဖုသတိ ဖရတိ။ **ပရိယောဂဟတီ**တိ ဝိပဿနာဉာဏေန ပဝိသတိ။ ပရိယောဂါဟတီတိပိ ပါဌော။

ခန္တိဉာဏပရိယောဂါဟဏဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄၃-ပဒေသဝိဟာရဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၄။ ပဒေသဝိဟာရဉာဏနိဒ္ဒေသေ ယေနာကာရေန မာတိကာယ ဥဒ္ဒိဋ္ဌော ပဒေသော ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗော၊ တံ ဒဿေန္တော **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာပိ ဝေဒယိတန္တိ**-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ**တိ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တဝေဒနာပိ ဝဋ္ဋတိ ဒိဋ္ဌိံ ဥပနိဿယံ ကတွာ ဥပ္ပန္နာ ကုသလာကုသလဝေဒနာပိ ဝိပါကဝေဒနာပိ။ တတ္ထ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ အကုသလာဝ ဟောတိ၊ ဒိဋ္ဌိံ ပန ဥပနိဿာယ ကုသလာပိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ အကုသလာပိ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ ဟိ ဒိဋ္ဌိံ ဥပနိဿာယ ပက္ခဒိဝသေသု ယာဂုဘတ္တာဒီနိ ဒေန္တိ၊ အန္ဓကုဋ္ဌိအာဒီနံ ဝတ္တံ ပဋ္ဌပေန္တိ၊ စတုမဟာပထေ သာလံ ကရောန္တိ၊ ပေါက္ခရဏိံ ခဏာပေန္တိ၊ ပုပ္ဖာရာမံ ဖလာရာမံ ရောပေန္တိ၊ နဒီဝိဒုဂ္ဂေသု သေတုံ အတ္ထရန္တိ၊ ဝိသမံ သမံ ကရောန္တိ။ ဣတိ တေသံ ကုသလာ

vedanā uppajjati[1]. Micchādiṭṭhiṁ pana nissāya sammādiṭṭhike akkosanti paribhāsanti vadhabandhādīni karonti, pāṇaṁ vadhitvā devatānaṁ upaharanti. Iti nesaṁ akusalā vedanā uppajjati. Vipākavedanā pana bhavantaragatānaṁ hoti. Sā pana micchādiṭṭhi sahajātāya vedanāya sahajāta-aññamaññanissayasampayutta-atthi-avigatapaccayehi paccayo hoti, samanantaraniruddhā micchādiṭṭhi paccuppannamicchādiṭṭhisampayuttāya vedanāya anantarasamanantarūpanissaya-āsevananatthivigatapaccayehi paccayo hoti, micchādiṭṭhiṁ garuṁ katvā abhinandantassa lobhasahagatavedanāya ārammaṇa-ārammaṇādhipati[2] ārammaṇūpanissayapaccayehi paccayo hoti,sabbākusalehi micchādiṭṭhiṁ ārammaṇamattaṁ karontassa sabbākusalavedanāya micchādiṭṭhiṁ paccavekkhantassa vipassantassa kusalābyākatavedanāya ārammaṇapaccayena paccayo hoti, micchādiṭṭhipaccayena uppajjamānānaṁ kusalākusalavedanānaṁ bhavantare vipākavedanānañca upanissayapaccayena paccayo hoti.

Micchādiṭṭhivūpasamapaccayāti micchādiṭṭhivūpasamo nāma sammādiṭṭhi, tasmā yaṁ sammādiṭṭhipaccayā vedayitaṁ vuttaṁ, tadeva "micchādiṭṭhivūpasamapaccayā"ti veditabbaṁ. Keci pana "micchādiṭṭhivūpasamo nāma vipassanākkhaṇe sotāpattimaggakkhaṇe[3] cā"ti vadanti.

Sammādiṭṭhipaccayāpi vedayitanti etthāpi sammādiṭṭhisampayuttavedanāpi vaṭṭati sammādiṭṭhiṁ upanissayaṁ katvā uppannā kusalākusalavedanāpi vipākavedanāpi. Tattha sammādiṭṭhisampayuttā kusalāva hoti, sammādiṭṭhiṁ pana upanissāya Buddhapūjā dīpamālāropanaṁ mahādhammassavanaṁ appatiṭṭhite disābhāge cetiyapatiṭṭhāpananti evamādīni puññāni karonti. Iti nesaṁ kusalā vedanā uppajjati. Sammādiṭṭhimeva nissāya micchādiṭṭhike akkosanti paribhāsanti, attānaṁ ukkaṁsanti, paraṁ vambhenti. Iti nesaṁ akusalā vedanā uppajjati. Vipākavedanā pana bhavantaragatānaṁyeva hoti. Sā pana sammādiṭṭhi sahajātāya samanantaraniruddhāya paccuppannāya vedanāya micchādiṭṭhiyā vuttapaccayeheva paccayo hoti, lokikasammādiṭṭhi paccavekkhaṇasampayuttāya vipassanāsampayuttāya nikantisampayuttāya ca vedanāya ārammaṇapaccayena paccayo hoti, micchādiṭṭhiyā vuttanayeneva upanissayapaccayena paccayo hoti, maggaphalasammādiṭṭhi paccavekkhaṇa-

1. Uppajjanti (Syā) 2. Ārammaṇādhipati (Sī,Syā) 3. Sotāpattiphalakkhaṇe (Sī, Syā)

ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ[၁]။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ပန နိဿာယ သမ္မာဒိဋ္ဌိကေ အက္ကောသန္တိ ပရိဘာသန္တိ ဝဓဗန္ဓာဒီနိ ကရောန္တိ၊ ပါဏံ ဝဓိတွာ ဒေဝတာနံ ဥပဟရန္တိ။ ဣတိ နေသံ အကုသလာ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိပါကဝေဒနာ ပန ဘဝန္တရဂတာနံ ဟောတိ။ သာ ပန မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ သဟဇာတာယ ဝေဒနာယ သဟဇာတအညမည-နိဿယသမ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ပစ္စုပ္ပန္နမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာယ ဝေဒနာယ အနန္တရသမနန္တရူပနိဿယ-အာသေဝနနတ္ထိဝိဂတပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ဂရုံ ကတွာ အဘိနန္ဒန္တဿ လောဘသဟဂတဝေဒနာယ အာရမ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိ[၂]-အာရမ္မဏူပနိဿယပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ သဗ္ဗာကုသလေဟိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ အာရမ္မဏမတ္တံ ကရောန္တဿ သဗ္ဗာကုသလဝေဒနာယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဝိပဿန္တဿ ကုသလာဗျာကတဝေဒနာယ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ ကုသလာကုသလဝေဒနာနံ ဘဝန္တရေ ဝိပါကဝေဒနာနဉ္စ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝူပသမပစ္စယာတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝူပသမော နာမ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ တသ္မာ ယံ သမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ ဝေဒယိတံ ဝုတ္တံ၊ တဒေဝ "မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝူပသမပစ္စယာ"တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကေစိ ပန "မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝူပသမော နာမ ဝိပဿနာက္ခဏေ သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ[၃] စာ"တိ ဝဒန္တိ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စယာပိ ဝေဒယိတန္တိ ဧတ္ထာပိ သမ္မာဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တဝေဒနာပိ ဝဋ္ဋတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ဥပနိဿယံ ကတွာ ဥပ္ပန္နာ ကုသလာကုသလဝေဒနာပိ ဝိပါက-ဝေဒနာပိ။ တတ္ထ သမ္မာဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာ ကုသလာဝ ဟောတိ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိံ ပန ဥပနိဿာယ ဗုဒ္ဓပူဇာ ဒီပမာလာရောပနံ မဟာဓမ္မဿဝနံ အပ္ပတိဋ္ဌိတေ ဒိသာဘာဂေ စေတိယပတိဋ္ဌာပနန္တိ ဧဝမာဒီနိ ပုညာနိ ကရောန္တိ။ ဣတိ နေသံ ကုသလာ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိမေဝ နိဿာယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကေ အက္ကော-သန္တိ ပရိဘာသန္တိ၊ အတ္တာနံ ဥက္ကံသန္တိ၊ ပရံ ဝမ္ဘေန္တိ။ ဣတိ နေသံ အကုသလာ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိပါကဝေဒနာ ပန ဘဝန္တရဂတာနံယေဝ ဟောတိ။ သာ ပန သမ္မာဒိဋ္ဌိ သဟဇာတာယ သမနန္တရနိရုဒ္ဓါယ ပစ္စုပ္ပန္နာယ ဝေဒနာယ မိစ္ဆာ-ဒိဋ္ဌိယာ ဝုတ္တပစ္စယေဟေဝ ပစ္စယော ဟောတိ၊ လောကိကသမ္မာဒိဋ္ဌိ ပစ္စဝေက္ခဏ-သမ္ပယုတ္တာယ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာယ နိကန္တိသမ္ပယုတ္တာယ စ ဝေဒနာယ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဥပ-နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ မဂ္ဂဖလသမ္မာဒိဋ္ဌိ ပစ္စဝေက္ခဏ-

၁-ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ (သျာ) ၂-အာရမ္မဏာဓိပတိ (သီ၊ သျာ) ၃-သောတာပတ္တိဖလက္ခဏေ (သီ၊ သျာ)

sampayuttāya vedanāya ārammaṇa-ārammaṇādhipati-ārammaṇūpanissayapaccayavasena paccayo hoti.

Sammādiṭṭhivūpasamapaccayāpi vedayitanti sammādiṭṭhivūpasamo nāma micchādiṭṭhi, tasmā yaṁ micchādiṭṭhipaccayā vedayitaṁ vuttaṁ, tadeva “sammādiṭṭhivūpasamapaccayā”ti veditabbaṁ. **Micchāsaṅkappapaccayā micchāsaṅkappavūpasamapaccayā**ti-ādīsupi eseva nayo. Yassa yassa hi “vūpasamapaccayā”ti vuccati, tassa tassa paṭipakkhadhammapaccayāva taṁ taṁ vedayitaṁ adhippetaṁ. Micchāñāṇādīsu pana **micchāñāṇaṁ** nāma pāpakiriyāsu upāyacintā. Atha vā micchāñāṇaṁ micchāpaccavekkhaṇañāṇaṁ. **Sammāñāṇaṁ** nāma vipassanāsammādiṭṭhiṁ lokuttarasammādiṭṭhiñca ṭhapetvā avasesakusalābyākataṁ ñāṇaṁ. **Micchāvimutti** nāma pāpādhimuttitā. Atha vā ayāthāvavimutti aniyyānikavimutti avimuttasseva sato vimuttisaññīti. **Sammāvimutti** nāma kalyāṇādhimuttitā phalavimutti ca. Sammādiṭṭhi-ādayo heṭṭhā vuttatthāyeva.

Chandapaccayāpīti-ādīsu pana chando nāma lobho, chandapaccayā aṭṭhalobhasahagatacittasampayuttavedanā veditabbā. **Chandavūpasamapaccayā** paṭhamajjhānavedanāva. **Vitakkapaccayā** paṭhamajjhānavedanā. **Vitakkavūpasamapaccayā** dutiyajjhānavedanā. **Saññāpaccayā** ṭhapetvā paṭhamajjhānaṁ sesā cha samāpattivedanā. **Saññāvūpasamapaccayā** nevasaññānāsaññāyatanavedanā.

Chando ca avūpasanto hotīti-ādīsu sace chandavitakkasaññā avūpasantā hontīti attho. **Tappaccayā**ti so chandavitakkasaññānaṁ avūpasamo eva paccayo tappaccayo, tasmā tappaccayā. Chandavitakkasaññā-avūpasamapaccayā vedanā hotīti attho. Sā aṭṭhalobhasahagatacittasampayuttavedanā hoti. Sace chando vūpasanto vitakkasaññā avūpasantā. **Tappaccayā**ti so chandassa vūpasamo vitakkasaññānaṁ avūpasamo eva paccayo tappaccayo, tasmā tappaccayā. Sā paṭhamajjhānavedanāva. Sace chandavitakkā vūpasantā saññā avūpasantā. **Tappaccayā**ti so chandavitakkānaṁ vūpasamo saññāya avūpasamo eva paccayo tappaccayo, tasmā tappaccayā. Sā dutiyajjhānavedanāva. Sace chandavitakkasaññā vūpasantā. **Tappaccayā**ti so chandavitakkasaññānaṁ vūpasamo eva paccayo tappaccayo, tasmā tappaccayā. Sā nevasaññānāsaññāyatanavedanāva. Keci pana “chando nāma appanaṁ pāpuṇissāmīti

သမ္ပယုတ္တာယ ဝေဒနာယ အာရမ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိအာရမ္မဏူပနိဿယ-ပစ္စယဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။

သမ္မာဒိဋ္ဌိဝူပသမပစ္စယာပိ ဝေဒယိတန္တိ သမ္မာဒိဋ္ဌိဝူပသမော နာမ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ တသ္မာ ယံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ ဝေဒယိတံ ဝုတ္တံ၊ တဒေဝ “သမ္မာဒိဋ္ဌိဝူပသမ-ပစ္စယာ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပပစ္စယာ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပဝူပသမပစ္စယာ**တိ-အာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယဿ ယဿ ဟိ “ဝူပသမပစ္စယာ”တိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ တဿ ပဋိပက္ခဓမ္မပစ္စယာဝ တံ တံ ဝေဒယိတံ အဓိပ္ပေတံ။ မိစ္ဆာ-ဉာဏာဒီသု ပန **မိစ္ဆာဉာဏံ** နာမ ပါပကိရိယာသု ဥပါယစိန္တာ။ အထ ဝါ မိစ္ဆာဉာဏံ မိစ္ဆာပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ။ **သမ္မာဉာဏံ** နာမ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိံ လောကုတ္တရသမ္မာဒိဋ္ဌိဉ္စ ဌပေတွာ အဝသေသကုသလာဗျာကတံ ဉာဏံ။ **မိစ္ဆာ-ဝိမုတ္တိ** နာမ ပါပါဓိမုတ္တိတာ။ အထ ဝါ အယာထာဝဝိမုတ္တိ အနိယျာနိကဝိမုတ္တိ အဝိမုတ္တဿေဝ သတော ဝိမုတ္တိသညီတိ။ **သမ္မာဝိမုတ္တိ** နာမ ကလျာဏာဓိ-မုတ္တိတာ ဖလဝိမုတ္တိ စ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာယေဝ။

ဆန္ဒပစ္စယာပီတိအာဒီသု ပန ဆန္ဒော နာမ လောဘော၊ ဆန္ဒပစ္စယာ အဋ္ဌလောဘသဟဂတစိတ္တသမ္ပယုတ္တဝေဒနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဆန္ဒဝူပသမပစ္စယာ** ပဌမဇ္ဈာနဝေဒနာဝ။ **ဝိတက္ကပစ္စယာ** ပဌမဇ္ဈာနဝေဒနာ။ **ဝိတက္ကဝူပသမပစ္စယာ** ဒုတိယဇ္ဈာနဝေဒနာ။ **သညာပစ္စယာ** ဌပေတွာ ပဌမဇ္ဈာနံ သေသာ ဆ သမာ-ပတ္တိဝေဒနာ။ **သညာဝူပသမပစ္စယာ** နေဝသညာနာသညာယတနဝေဒနာ။

ဆန္ဒော စ အဝူပသန္တော ဟောတီတိအာဒီသု သစေ ဆန္ဒဝိတက္ကသညာ အဝူပသန္တာ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ **တပ္ပစ္စယာ**တိ သော ဆန္ဒဝိတက္ကသညာနံ အဝူပသမော ဧဝ ပစ္စယော တပ္ပစ္စယော၊ တသ္မာ တပ္ပစ္စယာ။ ဆန္ဒဝိတက္က-သညာအဝူပသမပစ္စယာ ဝေဒနာ ဟောတီတိ အတ္ထော။ သာ အဋ္ဌလောဘ-သဟဂတစိတ္တသမ္ပယုတ္တဝေဒနာ ဟောတိ။ သစေ ဆန္ဒော ဝူပသန္တော ဝိတက္က-သညာ အဝူပသန္တာ။ **တပ္ပစ္စယာ**တိ သော ဆန္ဒဿ ဝူပသမော ဝိတက္က-သညာနံ အဝူပသမော ဧဝ ပစ္စယော တပ္ပစ္စယော၊ တသ္မာ တပ္ပစ္စယာ။ သာ ပဌမဇ္ဈာနဝေဒနာဝ။ သစေ ဆန္ဒဝိတက္ကာ ဝူပသန္တာ သညာ အဝူပသန္တာ။ **တပ္ပစ္စယာ**တိ သော ဆန္ဒဝိတက္ကာနံ ဝူပသမော သညာယ အဝူပသမော ဧဝ ပစ္စယော တပ္ပစ္စယော၊ တသ္မာ တပ္ပစ္စယာ။ သာ ဒုတိယဇ္ဈာနဝေဒနာဝ။ သစေ ဆန္ဒဝိတက္ကသညာ ဝူပသန္တာ။ **တပ္ပစ္စယာ**တိ သော ဆန္ဒဝိတက္ကသညာနံ ဝူပ-သမော ဧဝ ပစ္စယော တပ္ပစ္စယော၊ တသ္မာ တပ္ပစ္စယာ။ သာ နေဝသညာ-နာသညာယတနဝေဒနာဝ။ ကေစိ ပန “ဆန္ဒော နာမ အပ္ပနံ ပါပုဏိဿာမီတိ

pubbabhāge dhammacchando, appanāppattassa so chando vūpasanto hoti. Paṭhamajjhāne vitakko hoti, dutiyajjhānappattassa vitakko vūpasanto hoti. Sattasu samāpattīsu saññā hoti, nevasaññānāsaññāyatanaṁ samapannassa ca nirodhaṁ samāpannassa ca saññā vūpasantā hotī”ti evaṁ vaṇṇayanti. Idha pana nirodhasamāpatti na yujjati. **Appattassa pattiyā**ti arahattaphalassa pattatthāya. **Atthi āyavanti**[1] atthi vīriyaṁ. Āyāvantipi[2] pāṭho. **Tasmimpi ṭhāne anuppatte**ti tassa vīriyārambhassa vasena tasmiṁ arahattaphalassa kāraṇe ariyamagge anuppatte. **Tappaccayāpi vedayitan**ti arahattassa ṭhānapaccayā vedayitaṁ. Etena catumaggasahajātā nibbattitalokuttaravedanā gahitā. Keci pana “āyavanti paṭipatti. Tasmimpi ṭhāne anuppatteti tassā bhūmiyā pattiyā”ti vaṇṇayanti.

Padesavihārañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

44-49. Vivaṭṭañāṇachakkaniddesavaṇṇanā

95. Vivaṭṭañāṇachakkaniddese **nekkhammādhipatattā paññā**ti nekkhammaṁ adhikaṁ katvā nekkhammādhikabhāvena pavattā paññā. **Kāmacchandato saññāya vivaṭṭatī**ti nekkhammādhipatikatapaññāsampayuttasaññāya hetubhūtāya, karaṇabhūtāya vā kāmacchandato vivaṭṭati parāvattati, parammukhī hotīti attho. Esa nayo sesesu.

96. **Kāmacchando nānattan**ti kāmacchando sandavuttitāya abhāvato na ekasabhāvo. **Nekkhammaṁ ekattan**ti nekkhammaṁ santavuttibhāvato ekasabhāvo. **Nekkhammekattaṁ cetayato**ti kāmacchande ādīnavadassanena nekkhammaṁ pavattayato. **Kāmacchandato cittaṁ vivaṭṭatī**ti diṭṭhādīnavato kāmacchandato nekkhammakkhaṇe cittaṁ vivaṭṭati. Esa nayo sesesu.

97. **Kāmacchandaṁ pajahanto**ti nekkhammapavattikkhaṇe kāmacchandaṁ vikkhambhanappahānena pajahanto. **Nekkhammavasena cittaṁ adhiṭṭhātī**ti paṭiladdhassa

---

1. Āsavanti (Sī) Pāḷiyampi āsavantveva dissati. 2. Āsāvantipi (Sī)

ပုဗ္ဗဘာဂေ ဓမ္မစ္ဆန္ဒော၊ အပ္ပနာပ္ပတ္တဿ သော ဆန္ဒော ဝူပသန္တော ဟောတိ။ ပဌမဇ္ဈာနေ ဝိတက္ကော ဟောတိ၊ ဒုတိယဇ္ဈာနပ္ပတ္တဿ ဝိတက္ကော ဝူပသန္တော ဟောတိ။ သတ္တသု သမာပတ္တီသု သညာ ဟောတိ၊ နေဝသညာနာသညာယတနံ သမာပန္နဿ စ နိရောဓံ သမာပန္နဿ စ သညာ ဝူပသန္တာ ဟောတီ”တိ ဧဝံ ဝဏ္ဏယန္တိ။ ဣဓ ပန နိရောဓသမာပတ္တိ န ယုဇ္ဇတိ။ **အပ္ပတ္တဿ ပတ္တိယာ**တိ အရဟတ္တဖလဿ ပတ္တတ္ထာယ။ **အတ္ထိ အာယဝန္တိ**[၁] အတ္ထိ ဝီရိယံ။ အာယာဝန္တိပိ[၂] ပါဌော။ **တသ္မိမ္ပိ ဌာနေ အနုပ္ပတ္တေ**တိ တဿ ဝီရိယာရမ္ဘဿ ဝသေန တသ္မိံ အရဟတ္တဖလဿ ကာရဏေ အရိယမဂ္ဂေ အနုပ္ပတ္တေ။ **တပ္ပစ္စယာပိ ဝေဒယိတ**န္တိ အရဟတ္တဿ ဌာနပစ္စယာ ဝေဒယိတံ။ ဧတေန စတုမဂ္ဂသဟဇာတာ နိဗ္ဗတ္တိတလောကုတ္တရဝေဒနာ ဂဟိတာ။ ကေစိ ပန “အာယဝန္တိ ပဋိပတ္တိ။ တသ္မိမ္ပိ ဌာနေ အနုပ္ပတ္တေတိ တဿာ ဘူမိယာ ပတ္တိယာ”တိ ဝဏ္ဏယန္တိ။

ပဒေသဝိဟာရဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄၄-၄၉-ဝိဝဋ္ဋဉာဏဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၅။ ဝိဝဋ္ဋဉာဏဆက္ကနိဒ္ဒေသေ **နေက္ခမ္မာဓိပတတ္တာ ပညာ**တိ နေက္ခမ္မံ အဓိကံ ကတွာ နေက္ခမ္မာဓိကဘာဝေန ပဝတ္တာ ပညာ။ **ကာမစ္ဆန္ဒတော သညာယ ဝိဝဋ္ဋတီ**တိ နေက္ခမ္မာဓိပတိကတပညာသမ္ပယုတ္တသညာယ ဟေတုဘူတာယ, ကရဏဘူတာယ ဝါ ကာမစ္ဆန္ဒတော ဝိဝဋ္ဋတိ ပရာဝတ္တတိ၊ ပရမ္မုခီ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဧသ နယော သေသေသု။

၉၆။ **ကာမစ္ဆန္ဒော နာနတ္တ**န္တိ ကာမစ္ဆန္ဒော သန္ဒဝုတ္တိတာယ အဘာဝတော န ဧကသဘာဝေါ။ **နေက္ခမ္မံ ဧကတ္တ**န္တိ နေက္ခမ္မံ သန္တဝုတ္တိဘာဝတော ဧကသဘာဝေါ။ **နေက္ခမ္မေကတ္တံ စေတယတော**တိ ကာမစ္ဆန္ဒေ အာဒီနဝဒဿနေန နေက္ခမ္မံ ပဝတ္တယတော။ **ကာမစ္ဆန္ဒတော စိတ္တံ ဝိဝဋ္ဋတီ**တိ ဒိဋ္ဌာဒီနဝတော ကာမစ္ဆန္ဒတော နေက္ခမ္မက္ခဏေ စိတ္တံ ဝိဝဋ္ဋတိ။ ဧသ နယော သေသေသု။

၉၇။ **ကာမစ္ဆန္ဒံ ပဇဟန္တော**တိ နေက္ခမ္မပဝတ္တိက္ခဏေ ကာမစ္ဆန္ဒံ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ပဇဟန္တော။ **နေက္ခမ္မဝသေန စိတ္တံ အဓိဋ္ဌာတီ**တိ ပဋိလဒ္ဓဿ

၁-အာသဝန္တိ (သီ) ပါဠိယမ္ပိ အာသဝန္တွေဝ ဒိဿတိ။ ၂-အာသာဝန္တိပိ (သီ)

nekkhammassa vasena taṁsampayuttacittaṁ adhitiṭṭhati adhikaṁ karonto tiṭṭhati, pavattetīti attho. Esa nayo sesesu.

98. **Cakkhu suññaṁ attena vā**ti bālajanaparikappitassa kārakavedakasaṅkhātassa attano abhāvā cakkhu attena ca suññaṁ. Yaṁ hi yattha na hoti, tena taṁ suññaṁ nāma hoti. **Attaniyena vā**ti attano abhāveneva attano santakassapi abhāvā[1] attano santakena ca suññaṁ. Lokassa attāti ca attaniyanti ca ubhayathā gāhasambhavato tadubhayagāhapaṭisedhanatthaṁ attābhāvo ca attaniyābhāvo ca vutto. **Niccena vā**ti bhaṅgaṁ atikkamitvā tiṭṭhantassa kassaci abhāvato niccena ca suññaṁ. **Dhuvena vā**ti pavattikkhaṇepi thirassa kassaci abhāvato dhuvena ca suññaṁ. **Sassatena vā**ti sabbakālepi[2] vijjamānassa kassaci abhāvato sassatena ca suññaṁ. **Avipariṇāmadhammena vā**ti jarābhaṅgavasena dvidhā aparivattamānapakatikassa kassaci abhāvato avipariṇāmadhammena ca suññaṁ. Atha vā niccabhāvena ca dhuvabhāvena ca sassatabhāvena ca avipariṇāmadhammabhāvena ca suññanti attho. Samuccayattho vā-saddo. **Yathābhūtaṁ jānato passato**ti iccevaṁ anattānupassanāñāṇena yathāsabhāvena jānantassa cakkhunā viya ca passantassa. **Cakkhābhinivesato ñāṇaṁ vivaṭṭatī**ti cakkhu attāti vā attaniyanti vā pavattamānato diṭṭhābhinivesato tadaṅgappahānavasena ñāṇaṁ vivaṭṭati. Esa nayo sesesu.

99. **Nekkhammena kāmacchandaṁ vosajjatī**ti nekkhammalābhī puggalo nekkhammena tappaṭipakkhaṁ kāmacchandaṁ pariccajati. **Vosagge paññā**ti kāmacchandassa vosaggabhūte nekkhamme taṁsampayuttā paññā. Esa nayo sesesu. **Pīḷanaṭṭhā**dayo heṭṭhā vuttatthā eva. **Parijānanto vivaṭṭatī**ti puggalādhiṭṭhānā desanā, maggasamaṅgīpuggalo dukkhassa catubbidhaṁ atthaṁ kiccavasena parijānanto dubhato vuṭṭhānavasena vivaṭṭati, ñāṇavivaṭṭanepi ñāṇasamaṅgī vivaṭṭatīti vutto.

1. Attano sabhāveneva attano santakassa kassaci abhāvā (Sī) 2. Sabbathāpi (Ka)

နေက္ခမ္မဿ ဝသေန တံသမ္ပယုတ္တစိတ္တံ အဓိတိဋ္ဌတိ အဓိကံ ကရောန္တော တိဋ္ဌတိ၊ ပဝတ္တေတီတိ အတ္ထော။ ဧသ နယော သေသေသု။

၉၈။ **စက္ခု သုညံ အတ္တေန ဝါ**တိ ဗာလဇနပရိကပ္ပိတဿ ကာရကဝေဒကသင်္ခါတဿ အတ္တနော အဘာဝါ စက္ခု အတ္တေန စ သုညံ။ ယံ ဟိ ယတ္ထ န ဟောတိ၊ တေန တံ သုညံ နာမ ဟောတိ။ **အတ္တနိယေန ဝါ**တိ အတ္တနော အဘာဝေနေဝ အတ္တနော သန္တကဿပိ အဘာဝါ[၁] အတ္တနော သန္တကေန စ သုညံ။ လောကဿ အတ္တာတိ စ အတ္တနိယန္တိ စ ဥဘယထာ ဂါဟသမ္ဘဝတော တဒုဘယဂါဟပဋိသေဓနတ္ထံ အတ္တာဘာဝေါ စ အတ္တနိယာဘာဝေါ စ ဝုတ္တော။ **နိစ္စေန ဝါ**တိ ဘင်္ဂံ အတိက္ကမိတွာ တိဋ္ဌန္တဿ ကဿစိ အဘာဝတော နိစ္စေန စ သုညံ။ **ဓုဝေန ဝါ**တိ ပဝတ္တိက္ခဏေပိ ထိရဿ ကဿစိ အဘာဝတော ဓုဝေန စ သုညံ။ **သဿတေန ဝါ**တိ သဗ္ဗကာလေပိ[၂] ဝိဇ္ဇမာနဿ ကဿစိ အဘာဝတော သဿတေန စ သုညံ။ **အဝိပရိဏာမဓမ္မေန ဝါ**တိ ဇရာဘင်္ဂဝသေန ဒွိဓာ အပရိဝတ္တမာနပကတိကဿ ကဿစိ အဘာဝတော အဝိပရိဏာမဓမ္မေန စ သုညံ။ အထ ဝါ နိစ္စဘာဝေန စ ဓုဝဘာဝေန စ သဿတဘာဝေန စ အဝိပရိဏာမဓမ္မဘာဝေန စ သုညန္တိ အတ္ထော။ သမုစ္စယတ္ထော ဝါ-သဒ္ဒေါ။ **ယထာဘူတံ ဇာနတော ပဿတော**တိ ဣစ္စေဝံ အနတ္တာနုပဿနာဉာဏေန ယထာသဘာဝေန ဇာနန္တဿ စက္ခုနာ ဝိယ စ ပဿန္တဿ။ **စက္ခာဘိနိဝေသတော ဉာဏံ ဝိဝဋ္ဋတီ**တိ စက္ခု အတ္တာတိ ဝါ အတ္တနိယန္တိ ဝါ ပဝတ္တမာနတော ဒိဋ္ဌာဘိနိဝေသတော တဒင်္ဂပ္ပဟာနဝသေန ဉာဏံ ဝိဝဋ္ဋတိ။ ဧသ နယော သေသေသု။

၉၉။ **နေက္ခမ္မေန ကာမစ္ဆန္ဒံ ဝေါသဇ္ဇတီ**တိ နေက္ခမ္မလာဘီ ပုဂ္ဂလော နေက္ခမ္မေန တပ္ပဋိပက္ခံ ကာမစ္ဆန္ဒံ ပရိစ္စဇတိ။ **ဝေါသဂ္ဂေ ပညာ**တိ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဝေါသဂ္ဂဘူတေ နေက္ခမ္မေ တံသမ္ပယုတ္တာ ပညာ။ ဧသ နယော သေသေသု။ **ပီဠနဋ္ဌာ**ဒယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာ ဧဝ။ **ပရိဇာနန္တော ဝိဝဋ္ဋတီ**တိ ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ဒေသနာ၊ မဂ္ဂသမင်္ဂီပုဂ္ဂလော ဒုက္ခဿ စတုဗ္ဗိဓံ အတ္ထံ ကိစ္စဝသေန ပရိဇာနန္တော ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝသေန ဝိဝဋ္ဋတိ၊ ဉာဏဝိဝဋ္ဋနေပိ ဉာဏသမင်္ဂီ ဝိဝဋ္ဋတီတိ ဝုတ္တော။

၁-အတ္တနော သဘာဝေနေဝ အတ္တနော သန္တကဿ ကဿစိ အဘာဝါ (သီ) ၂-သဗ္ဗထာပိ (က)

100. **Tathaṭṭhe paññā**ti etassa puggalasseva tathaṭṭhe vivaṭṭanā paññā. Esa nayo sesesu. Idāni maggakkhaṇe eva kiccavasena ākāranānattato cha vivaṭṭañāṇāni dassetuṁ **saññāvivaṭṭo**ti-ādimātikaṁ ṭhapetvā taṁ atthato vibhajanto **sañjānanto vivaṭṭatī**ti-ādimāha. Tattha **sañjānanto vivaṭṭatīti saññāvivaṭṭo**ti yasmā pubbabhāge nekkhammādiṁ adhipatito sañjānanto yogī pacchā nekkhammasampayuttañāṇena kāmacchandādito vivaṭṭati, tasmā taṁ ñāṇaṁ saññāvivaṭṭo nāmāti attho. **Cetayanto vivaṭṭatīti cetovivaṭṭo**ti yasmā yogī nekkhammekattādīni cetayanto sampayuttañāṇena kāmacchandādito vivaṭṭati, tasmā taṁ ñāṇaṁ cetovivaṭṭo nāmāti attho. **Vijānanto vivaṭṭatīti cittavivaṭṭo**ti yasmā yogī nekkhammādivasena cittādhiṭṭhānena vijānanto taṁsampayuttañāṇena kāmacchandādito vivaṭṭati, tasmā taṁ ñāṇaṁ cittavivaṭṭo nāmāti attho. **Ñāṇaṁ karonto vivaṭṭatīti ñāṇavivaṭṭo**ti yasmā yogī chabbidhaṁ ajjhattikāyatanaṁ anattānupassanāñāṇena suññato viditaṁ karonto teneva ñāṇena diṭṭhābhinivesato vivaṭṭati, tasmā taṁ ñāṇaṁ ñāṇavivaṭṭo nāmāti attho. **Vosajjanto vivaṭṭatīti vimokkhavivaṭṭo**ti yasmā yogī nekkhammādīhi kāmacchandādīni vosajjanto taṁsampayuttañāṇena kāmacchandādito vivaṭṭati, tasmā taṁ ñāṇaṁ vimokkhavivaṭṭo nāmāti attho. **Tathaṭṭhe vivaṭṭatīti saccavivaṭṭo**ti yasmā yogī catubbidhe tathaṭṭhe dubhato vuṭṭhānavasena vivaṭṭati, tasmā maggañāṇaṁ saccavivaṭṭo nāmāti attho. Maggañāṇameva vā tathaṭṭhe dubhato vuṭṭhānabhāvena vivaṭṭatīti saccavivaṭṭoti attho.

Yattha saññāvivaṭṭoti-ādi saccavivaṭṭañāṇaniddese vuttattā saccavivaṭṭañāṇakkhaṇameva sandhāya vuttanti veditabbaṁ. Maggakkhaṇeyeva hi sabbāni yujjanti. Kathaṁ? Ñāṇavivaṭṭe ñāṇaṁ hi vajjetvā sesesu ariyamaggo sarūpeneva āgato. Vipassanākiccassa pana maggeneva sijjhanato vipassanākiccasiddhivasena ñāṇavivaṭṭañāṇampi maggakkhaṇe yujjati. Maggañāṇeneva vā "cakkhu suññan"ti-ādi kiccavasena paṭividdhameva hotīti maggakkhaṇe taṁ ñāṇaṁ vatthuṁ yujjatiyeva. Atthayojanā panettha "yattha maggakkhaṇe saññāvivaṭṭo, tattha cetovivaṭṭo. Yattha maggakkhaṇe

၁၀၀။ **တထဋ္ဌေ ပညာ**တိ ဧတဿ ပုဂ္ဂလဿေဝ တထဋ္ဌေ ဝိဝဋ္ဋနာ ပညာ။ ဧသ နယော သေသေသု။ ဣဒါနိ မဂ္ဂက္ခဏေ ဧဝ ကိစ္စဝသေန အာကာရနာနတ္တတော ဆ ဝိဝဋ္ဋဉာဏာနိ ဒဿေတုံ **သညာဝိဝဋ္ဋော**တိအာဒိမာတိကံ ဌပေတွာ တံ အတ္ထတော ဝိဘဇန္တော **သဉ္ဇာနန္တော ဝိဝဋ္ဋတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သဉ္ဇာနန္တော ဝိဝဋ္ဋတီတိ သညာဝိဝဋ္ဋော**တိ ယသ္မာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နေက္ခမ္မာဒိံ အဓိပတိတော သဉ္ဇာနန္တော ယောဂီ ပစ္ဆာ နေက္ခမ္မသမ္ပယုတ္တဉာဏေန ကာမစ္ဆန္ဒာဒိတော ဝိဝဋ္ဋတိ၊ တသ္မာ တံ ဉာဏံ သညာဝိဝဋ္ဋော နာမာတိ အတ္ထော။ **စေတယန္တော ဝိဝဋ္ဋတီတိ စေတောဝိဝဋ္ဋော**တိ ယသ္မာ ယောဂီ နေက္ခမ္မေကတ္တာဒီနိ စေတယန္တော သမ္ပယုတ္တဉာဏေန ကာမစ္ဆန္ဒာဒိတော ဝိဝဋ္ဋတိ၊ တသ္မာ တံ ဉာဏံ စေတောဝိဝဋ္ဋော နာမာတိ အတ္ထော။ **ဝိဇာနန္တော ဝိဝဋ္ဋတီတိ စိတ္တဝိဝဋ္ဋော**တိ ယသ္မာ ယောဂီ နေက္ခမ္မာဒိဝသေန စိတ္တာဓိဋ္ဌာနေန ဝိဇာနန္တော တံသမ္ပယုတ္တဉာဏေန ကာမစ္ဆန္ဒာဒိတော ဝိဝဋ္ဋတိ၊ တသ္မာ တံ ဉာဏံ စိတ္တဝိဝဋ္ဋော နာမာတိ အတ္ထော။ **ဉာဏံ ကရောန္တော ဝိဝဋ္ဋတီတိ ဉာဏဝိဝဋ္ဋော**တိ ယသ္မာ ယောဂီ ဆဗ္ဗိဓံ အဇ္ဈတ္တိကာယတနံ အနတ္တာနုပဿနာဉာဏေန သုညတော ဝိဒိတံ ကရောန္တော တေနေဝ ဉာဏေန ဒိဋ္ဌာဘိနိဝေသတော ဝိဝဋ္ဋတိ၊ တသ္မာ တံ ဉာဏံ ဉာဏဝိဝဋ္ဋော နာမာတိ အတ္ထော။ **ဝေါသဇ္ဇန္တော ဝိဝဋ္ဋတီတိ ဝိမောက္ခဝိဝဋ္ဋော**တိ ယသ္မာ ယောဂီ နေက္ခမ္မာဒီဟိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနိ ဝေါသဇ္ဇန္တော တံသမ္ပယုတ္တဉာဏေန ကာမစ္ဆန္ဒာဒိတော ဝိဝဋ္ဋတိ၊ တသ္မာ တံ ဉာဏံ ဝိမောက္ခဝိဝဋ္ဋော နာမာတိ အတ္ထော။ **တထဋ္ဌေ ဝိဝဋ္ဋတီတိ သစ္စဝိဝဋ္ဋော**တိ ယသ္မာ ယောဂီ စတုဗ္ဗိဓေ တထဋ္ဌေ ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဝသေန ဝိဝဋ္ဋတိ၊ တသ္မာ မဂ္ဂဉာဏံ သစ္စဝိဝဋ္ဋော နာမာတိ အတ္ထော။ မဂ္ဂဉာဏမေဝ ဝါ တထဋ္ဌေ ဒုဘတော ဝုဋ္ဌာနဘာဝေန ဝိဝဋ္ဋတီတိ သစ္စဝိဝဋ္ဋောတိ အတ္ထော။

ယတ္ထ သညာဝိဝဋ္ဋောတိအာဒိ သစ္စဝိဝဋ္ဋဉာဏနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တတ္တာ သစ္စဝိဝဋ္ဋဉာဏက္ခဏမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မဂ္ဂက္ခဏေယေဝ ဟိ သဗ္ဗာနိ ယုဇ္ဇန္တိ။ ကထံ? ဉာဏဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏံ ဟိ ဝဇ္ဇေတွာ သေသေသု အရိယမဂ္ဂေါ သရူပေနေဝ အာဂတော။ ဝိပဿနာကိစ္စဿ ပန မဂ္ဂေနေဝ သိဇ္ဈနတော ဝိပဿနာကိစ္စသိဒ္ဓိဝသေန ဉာဏဝိဝဋ္ဋဉာဏမ္ပိ မဂ္ဂက္ခဏေ ယုဇ္ဇတိ။ မဂ္ဂဉာဏေနေဝ ဝါ "စက္ခု သုညံ"န္တိအာဒိ ကိစ္စဝသေန ပဋိဝိဒ္ဓမေဝ ဟောတီတိ မဂ္ဂက္ခဏေ တံ ဉာဏံ ဝတ္တုံ ယုဇ္ဇတိယေဝ။ အတ္ထယောဇနာ ပနေတ္ထ "ယတ္ထ မဂ္ဂက္ခဏေ သညာဝိဝဋ္ဋော၊ တတ္ထ စေတောဝိဝဋ္ဋော။ ယတ္ထ မဂ္ဂက္ခဏေ

cetovivaṭṭo, tattha saññāvivaṭṭo”ti evamādinā nayena sabbasaṁsandanesu yojanā kātabbā. Atha vā saññāvivaṭṭacetovivaṭṭacittavivaṭṭavimokkhavivaṭṭesu catunnaṁ ariyamaggānaṁ ariyamaggānaṁ āgatattā saccavivaṭṭo āgatoyeva hoti. Ñāṇavivaṭṭo ca saccavivaṭṭeneva kiccavasena siddho hoti. Saññācetocittavimokkhavivaṭṭesveva ca peyyāle vitthāriyamāne “anattānupassanādhipatattā paññā abhinivesato saññāya vivaṭṭatīti adhipatattā paññā saññāvivaṭṭe ñāṇan”ti ca, “abhiniveso nānattaṁ, anattānupassanā ekattaṁ. Anattānupassanekattaṁ cetayato abhinivesato cittaṁ vivaṭṭatīti nānatte paññā cetovivaṭṭe ñāṇan”ti ca, “abhinivesaṁ pajahanto anattānupassanāvasena cittaṁ adhiṭṭhātīti adhiṭṭhāne paññā cittavivaṭṭe ñāṇan”ti ca, “anattānupassanāya abhinivesaṁ vosajjatīti vosagge paññā vimokkhavivaṭṭe ñāṇan”ti ca pāṭhasambhavato ñāṇavivaṭṭe ñāṇampi tesu āgatameva hoti. Ñāṇavivaṭṭe ca anattānupassanāya vuṭṭhāya ariyamaggaṁ paṭiladdhassa kiccavasena[1] “cakkhu suññaṁ attena vā attaniyena vā”ti ādiyujjanato saccavivaṭṭo labbhati, tasmā ekekasmiṁ vivaṭṭe sesā pañca pañca vivaṭṭā labbhanti. Tasmā evaṁ[2] “yattha saññāvivaṭṭo, tattha cetovivaṭṭo”ti-ādikāni saṁsandanāni vuttānīti veditabbaṁ.

Vivaṭṭañāṇachakkaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

50. Iddhividhañāṇaniddesavaṇṇanā

101. Iddhividhañāṇaniddese **idha bhikkhū**ti imasmiṁ sāsane bhikkhu. **Chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgatan**ti ettha chandahetuko samādhi, chandādhiko vā samādhi chandasamādhi, kattukamyatāchandaṁ adhipatiṁ karitvā paṭiladdhasamādhissetaṁ adhivacanaṁ. Padhānabhūtā saṅkhārā padhānasaṅkhārā, catukiccasādhakassa sammappadhānavīriyassetaṁ adhivacanaṁ. Catukiccasādhanavasena bahuvacanaṁ kataṁ. **Samannāgatan**ti chandasamādhinā ca padhānasaṅkhārehi ca upetaṁ. **Iddhipādan**ti nipphattipariyāyena vā ijjhanaṭṭhena, ijjhanti etāya sattā iddhā vuddhā ukkaṁsagatā hontīti iminā vā pariyāyena

1. Cittavasena (Sī)   2. Tasmā eva (Ka)

စေတောဝိဝဋ္ဋော၊ တတ္ထ သညာဝိဝဋ္ဋော”တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန သဗ္ဗသံသန္ဒနေသု ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ အထ ဝါ သညာဝိဝဋ္ဋစေတောဝိဝဋ္ဋစိတ္တဝိဝဋ္ဋဝိမောက္ခဝိဝဋ္ဋေသု စတုန္နံ အရိယမဂ္ဂါနံ အာဂတတ္တာ သစ္စဝိဝဋ္ဋော အာဂတောယေဝ ဟောတိ။ ဉာဏဝိဝဋ္ဋော စ သစ္စဝိဝဋ္ဋေနေဝ ကိစ္စဝသေန သိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ သညာစေတောစိတ္တဝိမောက္ခဝိဝဋ္ဋေသွေဝ စ ပေယျာလေ ဝိတ္ထာရိယမာနေ “အနတ္တာနုပဿနာဓိပတတ္တာ ပညာ အဘိနိဝေသတော သညာယ ဝိဝဋ္ဋတီတိ အဓိပတတ္တာ ပညာ သညာဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ”န္တိ စ, “အဘိနိဝေသော နာနတ္တံ၊ အနတ္တာနုပဿနာ ဧကတ္တံ။ အနတ္တာနုပဿနေကတ္တံ စေတယတော အဘိနိဝေသတော စိတ္တံ ဝိဝဋ္ဋတီတိ နာနတ္တေ ပညာ စေတောဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ”န္တိ စ, “အဘိနိဝေသံ ပဇဟန္တော အနတ္တာနုပဿနာဝသေန စိတ္တံ အဓိဋ္ဌာတီတိ အဓိဋ္ဌာနေ ပညာ စိတ္တဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ”န္တိ စ, “အနတ္တာနုပဿနာယ အဘိနိဝေသံ ဝေါသဇ္ဇတီတိ ဝေါသဂ္ဂေ ပညာ ဝိမောက္ခဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏ”န္တိ စ ပါဠသမ္ဘဝတော ဉာဏဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏမ္ပိ တေသု အာဂတမေဝ ဟောတိ။ ဉာဏဝိဝဋ္ဋေ စ အနတ္တာနုပဿနာယ ဝုဋ္ဌာယ အရိယမဂ္ဂံ ပဋိလဒ္ဓဿ ကိစ္စဝသေန[၁] “စက္ခု သုညံ အတ္တေန ဝါ အတ္တနိယေန ဝါ”တိအာဒိယုဉ္ဇနတော သစ္စဝိဝဋ္ဋော လဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ ဧကေကသ္မိံ ဝိဝဋ္ဋေ သေသာ ပဉ္စ ပဉ္စ ဝိဝဋ္ဋာ လဗ္ဘန္တိ။ တသ္မာ ဧဝံ[၂] “ယတ္ထ သညာဝိဝဋ္ဋော၊ တတ္ထ စေတောဝိဝဋ္ဋော”တိအာဒိကာနိ သံသန္ဒနာနိ ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝိဝဋ္ဋဉာဏဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅၀-ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၀၁။ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ဣဓ ဘိက္ခူ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခု။ **ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရသမန္နာဂတ**န္တိ ဧတ္ထ ဆန္ဒဟေတုကော သမာဓိ၊ ဆန္ဒာဓိကော ဝါ သမာဓိ ဆန္ဒသမာဓိ၊ ကတ္တုကမျတာဆန္ဒံ အဓိပတိံ ကရိတွာ ပဋိလဒ္ဓသမာဓိဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပဓာနဘူတာ သင်္ခါရာ ပဓာနသင်္ခါရာ၊ စတုကိစ္စသာဓကဿ သမ္မပ္ပဓာနဝီရိယဿေတံ အဓိဝစနံ။ စတုကိစ္စသာဓနဝသေန ဗဟုဝစနံ ကတံ။ **သမန္နာဂတ**န္တိ ဆန္ဒသမာဓိနာ စ ပဓာနသင်္ခါရေဟိ စ ဥပေတံ။ **ဣဒ္ဓိပါဒ**န္တိ နိပ္ဖတ္တိပရိယာယေန ဝါ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန, ဣဇ္ဈန္တိ ဧတာယ သတ္တာ ဣဒ္ဓါ ဝုဒ္ဓါ ဥက္ကံသဂတာ ဟောန္တီတိ ဣမိနာ ဝါ ပရိယာယေန

၁-စိတ္တဝသေန (သီ)   ၂-တသ္မာ ဧဝ (က)

iddhīti saṅkhaṁ gatānaṁ upacārajjhānādikusalacittasampayuttānaṁ chandasamādhipadhānasaṅkhārānaṁ adhiṭṭhānaṭṭhena pādabhūtaṁ sesacittacetasikarāsinti attho. Vuttaṁ hi Iddhipādavibhaṅge suttantabhājanīye "iddhipādoti tathābhūtassa vedanākkhandho -pa- viññāṇakkhandho"ti[1]. Abhidhammabhājanīye ca "iddhipādoti tathābhūtassa phasso vedanā -pa- paggāho avikkhepo"ti[2] vuttaṁ. Tasmā "sesacittacetasikarāsin"ti ettha chandasamādhipadhānasaṅkhāresu ekekaṁ iddhiṁ katvā dvīhi dvīhi saha sesavacanaṁ katanti veditabbaṁ. Evaṁ hi cattāro khandhā sabbe ca phassādayo dhammā saṅgahitā honti. Iminā nayena sesesupi attho veditabbo. Yatheva hi chandaṁ adhipatiṁ karitvā paṭiladdhasamādhi chandasamādhīti vutto, evaṁ vīriyaṁ cittaṁ vīmaṁsaṁ adhipatiṁ karitvā paṭiladdhasamādhi vīmaṁsāsamādhīti vuccati. Evamekekasmiṁ iddhipāde chandādayo vīriyādayo cittādayo vīmaṁsādayoti tayo tayo dhammā iddhīpi honti iddhipādāpi, sesā pana sampayuttakā cattāro khandhā iddhipādāyeva. Yasmā vā ime tayo tayo dhammā sampayuttakehi catūhi khandhehi saddhiṁyeva ijjhanti, na vinā tehi, tasmā tena pariyāyena sabbe cattāropi khandhā ijjhanaṭṭhena iddhi nāma honti, patiṭṭhaṭṭhena pādā nāmātipi veditabbaṁ.

Vīriyasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgatanti ettha pana vīriyanti ca padhānasaṅkhāroti ca ekoyeva. Kasmā dvidhā vuttanti ce? Vīriyassa adhipatibhāvadassanavasenettha paṭhamaṁ vīriyaggahaṇaṁ kataṁ, tasseva catukiccasādhakattadassanatthaṁ padhānasaṅkhāravacanaṁ kataṁ. Evaṁ dvidhā vuttattā eva cetthāpi tayo tayo dhammāti vuttaṁ. Keci pana "Vibhaṅge 'iddhīti yā tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ iddhi samiddhi ijjhanā samijjhanā'ti[1] vuttattā iddhi nāma anipphannā, iddhipādo nipphanno"ti vadanti. Idha pana iddhipi iddhipādopi nipphanno lakkhaṇabbhāhatoti sanniṭṭhānaṁ kataṁ. Iddhi samiddhīti-ādīhi ijjhanākārena dhammā eva vuttāti veditabbaṁ.

Bhāvetīti āsevati. Suttantabhājanīye[3] viya idhāpi iddhipādabhāvanā lokiyā eva. Tasmā iddhividhaṁ tāva sampādetukāmo

1. Abhi 2. 226 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 230 piṭṭhe. 3. Abhi 2. 225 piṭṭhe.

ဣဒ္ဓီတိ သင်္ခံ ဂတာနံ ဥပစာရဇ္ဈာနာဒိကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တာနံ ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရာနံ အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပါဒဘူတံ သေသစိတ္တစေတသိကရာသိန္တိ အတ္ထော။ ဝုတ္တံ ဟိ ဣဒ္ဓိပါဒဝိဘင်္ဂေ သုတ္တန္တဘာဇနီယေ “ဣဒ္ဓိပါဒေါတိ တထာဘူတဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓော”တိ[1]။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ စ “ဣဒ္ဓိပါဒေါတိ တထာဘူတဿ ဖဿော ဝေဒနာ။ပ။ ပဂ္ဂါဟော အဝိက္ခေပေါ”တိ[2] ဝုတ္တံ။ တသ္မာ “သေသစိတ္တစေတသိကရာသိ”န္တိ ဧတ္ထ ဆန္ဒသမာဓိပဓာနသင်္ခါရေသု ဧကေကံ ဣဒ္ဓိံ ကတွာ ဒွီဟိ ဒွီဟိ သဟ သေသဝစနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဟိ စတ္တာရော ခန္ဓာ သဗ္ဗေ စ ဖဿာဒယော ဓမ္မာ သင်္ဂဟိတာ ဟောန္တိ။ ဣမိနာ နယေန သေသေသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထေဝ ဟိ ဆန္ဒံ အဓိပတိံ ကရိတွာ ပဋိလဒ္ဓသမာဓိ ဆန္ဒသမာဓီတိ ဝုတ္တော၊ ဧဝံ ဝီရိယံ စိတ္တံ ဝီမံသံ အဓိပတိံ ကရိတွာ ပဋိလဒ္ဓသမာဓိ ဝီမံသာသမာဓီတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝမေကေကသ္မိံ ဣဒ္ဓိပါဒေ ဆန္ဒာဒယော ဝီရိယာဒယော စိတ္တာဒယော ဝီမံသာဒယောတိ တယော တယော ဓမ္မာ ဣဒ္ဓီပိ ဟောန္တိ ဣဒ္ဓိပါဒါပိ၊ သေသာ ပန သမ္ပယုတ္တကာ စတ္တာရော ခန္ဓာ ဣဒ္ဓိပါဒါယေဝ။ ယသ္မာ ဝါ ဣမေ တယော တယော ဓမ္မာ သမ္ပယုတ္တကေဟိ စတူဟိ ခန္ဓေဟိ သဒ္ဓိံယေဝ ဣဇ္ဈန္တိ၊ န ဝိနာ တေဟိ၊ တသ္မာ တေန ပရိယာယေန သဗ္ဗေ စတ္တာရောပိ ခန္ဓာ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ဣဒ္ဓိ နာမ ဟောန္တိ၊ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန ပါဒါ နာမာတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝီရိယသမာဓိပဓာနသင်္ခါရသမန္နာဂတန္တိ ဧတ္ထ ပန ဝီရိယန္တိ စ ပဓာနသင်္ခါရောတိ စ ဧကောယေဝ။ ကသ္မာ ဒွိဓာ ဝုတ္တန္တိ စေ? ဝီရိယဿ အဓိပတိဘာဝဒဿနဝသေနေတ္ထ ပဌမံ ဝီရိယဂ္ဂဟဏံ ကတံ၊ တဿေဝ စတုကိစ္စသာဓကတ္တဒဿနတ္ထံ ပဓာနသင်္ခါရဝစနံ ကတံ။ ဧဝံ ဒွိဓာ ဝုတ္တတ္တာ ဧဝ စေတ္ထာပိ တယော တယော ဓမ္မာတိ ဝုတ္တံ။ ကေစိ ပန “ဝိဘင်္ဂေ ‘ဣဒ္ဓီတိ ယာ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ ဣဒ္ဓိ သမိဒ္ဓိ ဣဇ္ဈနာ သမိဇ္ဈနာ’တိ[1] ဝုတ္တတ္တာ ဣဒ္ဓိ နာမ အနိပ္ဖန္နာ၊ ဣဒ္ဓိပါဒေါ နိပ္ဖန္နော”တိ ဝဒန္တိ။ ဣဓ ပန ဣဒ္ဓိပိ ဣဒ္ဓိပါဒေါပိ နိပ္ဖန္နော လက္ခဏဗ္ဘာဟတောတိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတံ။ ဣဒ္ဓိ သမိဒ္ဓီတိအာဒီဟိ ဣဇ္ဈနာကာရေန ဓမ္မာ ဧဝ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဘာဝေတီတိ အာသေဝတိ။ သုတ္တန္တဘာဇနီယေ[3] ဝိယ ဣဓာပိ ဣဒ္ဓိပါဒဘာဝနာ လောကိယာ ဧဝ။ တသ္မာ ဣဒ္ဓိဝိဓံ တာဝ သမ္ပာဒေတုကာမော

၁-အဘိ ၂-၂၂၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၂၃၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၂-၂၂၅-ပိဋ္ဌေ။

lokiyaṁ iddhipādaṁ bhāvento pathavīkasiṇādīsu aṭṭhasu kasiṇesu adhikatavasippatta-aṭṭhasamāpattiko kasiṇānulomato kasiṇapaṭilomato kasiṇānulomapaṭilomato jhānānulomato jhānapaṭilomato jhānānulomapaṭilomato jhānukkantikato kasiṇukkantikato jhānakasiṇukkantikato aṅgasaṅkantikato ārammaṇasaṅkantikato aṅgārammaṇasaṅkantikato aṅgavavatthānato ārammaṇavavatthānatoti imehi cuddasati ākārehi cittaṁ paridametvā chandasīsavīriyasīsacittasīsa-vīmaṁsāsīsavasena punappunaṁ jhānaṁ samāpajjati. Aṅgārammaṇavavatthānampi keci icchanti. Pubbahetusampannena pana kasiṇesu catukkajjhānamatte ciṇṇavasināpi kātuṁ vaṭṭatīti taṁ taṁ iddhipādaṁ samādhiṁ bhāvento “anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāyā”ti-ādikaṁ[1] catuppakāraṁ vīriyaṁ adhiṭṭhāti, tassa ca hānivuddhiyo ñatvā vīriyasamataṁ adhiṭṭhāti. So evaṁ catūsu iddhipādesu cittaṁ paribhāvetvā iddhividhaṁ sampādeti.

So imesu catūsu iddhipādesūti-ādīsu **so**ti so bhāvitacaturiddhipādo bhikkhu. **Catūsu iddhipādesu cittaṁ paribhāvetī**ti punappunaṁ chandādīsu ekekaṁ adhipatiṁ katvā jhānasamāpajjanavasena tesu cittaṁ paribhāveti nāma, chandādivāsanaṁ gāhāpetīti attho. **Paridametī**ti nibbisevanaṁ karoti. Purimaṁ pacchimassa kāraṇavacanaṁ. Paribhāvitaṁ hi cittaṁ paridamitaṁ hotīti. **Muduṁ karotī**ti tathā dantaṁ cittaṁ vasippattaṁ karoti. Vase vattamānaṁ hi cittaṁ “mudū”ti vuccati. **Kammaniyan**ti kammakkhamaṁ kammayoggaṁ karoti. Mudu hi cittaṁ kammaniyaṁ hoti sudhantamiva suvaṇṇaṁ, idha pana iddhividhakammakkhamaṁ. **So**ti soparibhāvitacitto bhikkhu. **Kāyampi citte samodahatī**ti-ādi iddhikaraṇakāle yathāsukhaṁ cittacārassa ijjhanatthaṁ yogavidhānaṁ dassetuṁ vuttaṁ. Tattha **kāyampi citte samodahatī**ti attano karajakāyampi pādakajjhānacitte samodahati paveseti āropeti, kāyaṁ cittānugatikaṁ karotīti attho. Evaṁ karaṇaṁ adissamānena kāyena gamanassa upakārāya hoti. **Cittampi kāye samodahatī**ti pādakajjhānacittaṁ attano karajakāye samodahati

1. Abhi 2. 225 piṭṭhe.

လောကိယံ ဣဒ္ဓိပါဒံ ဘာဝေန္တော ပထဝီကသိဏာဒီသု အဋ္ဌသု ကသိဏေသု အဓိကတဝသိပ္ပတ္တအဋ္ဌသမာပတ္တိကော ကသိဏာနုလောမတော ကသိဏပဋိလောမတော ကသိဏာနုလောမပဋိလောမတော ဈာနာနုလောမတော ဈာနပဋိလောမတော ဈာနာနုလောမပဋိလောမတော ဈာနုက္ကန္တိကတော ကသိဏုက္ကန္တိကတော ဈာနကသိဏုက္ကန္တိကတော အင်္ဂသင်္ကန္တိကတော အာရမ္မဏသင်္ကန္တိကတော အင်္ဂါရမ္မဏသင်္ကန္တိကတော အင်္ဂဝဝတ္ထာနတော အာရမ္မဏဝဝတ္ထာနတောတိ ဣမေဟိ စုဒ္ဒသဟိ အာကာရေဟိ စိတ္တံ ပရိဒမေတွာ ဆန္ဒသီသဝီရိယသီသစိတ္တသီသဝီမံသာသီသဝသေန ပုနပ္ပုနံ ဈာနံ သမာပဇ္ဇတိ။ အင်္ဂါရမ္မဏဝဝတ္ထာနမ္ပိ ကေစိ ဣစ္ဆန္တိ။ ပုဗ္ဗဟေတုသမ္ပန္နေန ပန ကသိဏေသု စတုက္ကဇ္ဈာနမတ္တေ စိဏ္ဏဝသိနာပိ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီတိ တံ တံ ဣဒ္ဓိပါဒံ သမာဓိံ ဘာဝေန္တော “အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပါဒါယာ”တိ-အာဒိကံ[1] စတုပ္ပကာရံ ဝီရိယံ အဓိဋ္ဌာတိ၊ တဿ စ ဟာနိဝုဒ္ဓိယော ဉတွာ ဝီရိယသမတံ အဓိဋ္ဌာတိ။ သော ဧဝံ စတူသု ဣဒ္ဓိပါဒေသု စိတ္တံ ပရိဘာဝေတွာ ဣဒ္ဓိဝိဓံ သမ္ပာဒေတိ။

သော ဣမေသု စတူသု ဣဒ္ဓိပါဒေသူတိအာဒီသု **သော**တိ သော ဘာဝိတ-စတုရိဒ္ဓိပါဒေါ ဘိက္ခု။ **စတူသု ဣဒ္ဓိပါဒေသု စိတ္တံ ပရိဘာဝေတီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဆန္ဒာဒီသု ဧကေကံ အဓိပတိံ ကတွာ ဈာနသမာပဇ္ဇနဝသေန တေသု စိတ္တံ ပရိဘာဝေတိ နာမ၊ ဆန္ဒာဒိဝါသနံ ဂါဟာပေတီတိ အတ္ထော။ **ပရိဒမေတီ**တိ နိဗ္ဗိသေဝနံ ကရောတိ။ ပုရိမံ ပစ္ဆိမဿ ကာရဏဝစနံ။ ပရိဘာဝိတံ ဟိ စိတ္တံ ပရိဒမိတံ ဟောတီတိ။ **မုဒုံ ကရောတီ**တိ တထာ ဒန္တံ စိတ္တံ ဝသိပ္ပတ္တံ ကရောတိ။ ဝသေ ဝတ္တမာနံ ဟိ စိတ္တံ “မုဒူ”တိ ဝုစ္စတိ။ **ကမ္မနိယ**န္တိ ကမ္မက္ခမံ ကမ္မယောဂ္ဂံ ကရောတိ။ မုဒု ဟိ စိတ္တံ ကမ္မနိယံ ဟောတိ သုဓန္တမိဝ သုဝဏ္ဏံ၊ ဣဓ ပန ဣဒ္ဓိဝိဓကမ္မက္ခမံ။ **သော**တိ သော ပရိဘာဝိတစိတ္တော ဘိက္ခု။ **ကာယမ္ပိ စိတ္တေ သမောဒဟတီ**တိအာဒိ ဣဒ္ဓိကရဏကာလေ ယထာသုခံ စိတ္တစာရဿ ဣဇ္ဈနတ္ထံ ယောဂဝိဓာနံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ကာယမ္ပိ စိတ္တေ သမောဒဟတီ**တိ အတ္တနော ကရဇကာယမ္ပိ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တေ သမောဒဟတိ ပဝေသေတိ အာရောပေတိ၊ ကာယံ စိတ္တာနုဂတိကံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ကရဏံ အဒိဿမာနေန ကာယေန ဂမနဿ ဥပကာရာယ ဟောတိ။ **စိတ္တမ္ပိ ကာယေ သမောဒဟတီ**တိ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တံ အတ္တနော ကရဇကာယေ သမောဒဟတိ

၁-အဘိ ၂-၂၂၅-ပိဋ္ဌေ။

āropeti, cittampi kāyānugatikaṁ karotīti attho. Evaṁ karaṇaṁ dissamānena kāyena gamanassa upakārāya hoti. Samādahatītipi pāṭho, patiṭṭhāpetīti attho. **Kāyavasena cittaṁ pariṇāmetī**ti pādakajjhānacittaṁ gahetvā karajakāye āropeti kāyānugatikaṁ karoti, idaṁ cittaṁ kāye samodahanassa vevacanaṁ. **Cittavasena kāyaṁ pariṇāmetī**ti karajakāyaṁ gahetvā pādakajjhānacitte āropeti, cittānugatikaṁ karoti, idaṁ kāyaṁ citte samodahanassa vevacanaṁ. **Adhiṭṭhātī**ti "evaṁ hotū"ti adhiṭṭhāti. Samodahanassa atthavivaraṇatthaṁ pariṇāmo vutto, pariṇāmassa atthavivaraṇatthaṁ adhiṭṭhānaṁ vuttaṁ. Yasmā samodahatīti mūlapadaṁ, pariṇāmeti adhiṭṭhātīti tassa atthaniddesapadāni, tasmā tesaṁ dvinnaṁyeva padānaṁ vasena pariṇāmetvāti adhiṭṭhahitvāti vuttaṁ, na vuttaṁ samodahitvāti.

Sukhasaññañca lahusaññañca kāye okkamitvā viharatīti catutthajjhānena sahajātasukhasaññañca lahusaññañca samāpajjanavasena karajakāye okkamitvā pavesetvā viharati. Tāya saññāya okkantakāyassa panassa karajakāyopi tūlapicu viya lahuko hoti. **So**ti so katayogavidhāno bhikkhu. **Tathābhāvitena cittenā**ti itthambhūtalakkhaṇe karaṇavacanaṁ, hetu-atthe vā, tathābhāvitena cittena hetubhūtenāti attho. **Parisuddhenā**ti upekkhāsatipārisuddhibhāvato parisuddhena. Parisuddhattāyeva **pariyodātena,** pabhassarenāti attho. **Iddhividhañāṇāyā**ti iddhikoṭṭhāse, iddhivikappe vā ñāṇatthāya. **Cittaṁ abhinīharatī**ti so bhikkhu vuttappakāravasena tasmiṁ citte abhiññāpādake jāte iddhividhañāṇādhigamatthāya parikammacittaṁ abhinīharati, kasiṇārammaṇato apanetvā iddhividhābhimukhaṁ peseti. **Abhininnāmetī**ti adhigantabba-iddhipoṇaṁ iddhipabbhāraṁ karoti. **So**ti so evaṁ katacittābhinīhāro bhikkhu. **Anekavihitan**ti anekavidhaṁ nānappakārakaṁ. **Iddhividhan**ti iddhikoṭṭhāsaṁ, iddhivikappaṁ vā. **Paccanubhotī**ti paccanubhavati, phasseti sacchikaroti pāpuṇātīti attho.

102. Idānissa anekavihitabhāvaṁ dassento **ekopi hutvā**ti-ādimāha. Tattha **ekopi hutvā**ti iddhikaraṇato pubbe pakatiyā ekopi hutvā. **Bahudhā hotī**ti bahunnaṁ santike caṅkamitukāmo vā,

အာရောပေတိ၊ စိတ္တမ္ပိ ကာယာနုဂတိကံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ကရဏံ ဒိဿမာနေန ကာယေန ဂမနဿ ဥပကာရာယ ဟောတိ။ သမာဒဟတီတိပိ ပါဌော၊ ပတိဋ္ဌာပေတီတိ အတ္ထော။ **ကာယဝသေန စိတ္တံ ပရိဏာမေတီ**တိ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တံ ဂဟေတွာ ကရဇကာယေ အာရောပေတိ ကာယာနုဂတိကံ ကရောတိ၊ ဣဒံ စိတ္တံ ကာယေ သမောဒဟနဿ ဝေဝစနံ။ **စိတ္တဝသေန ကာယံ ပရိဏာမေတီ**တိ ကရဇကာယံ ဂဟေတွာ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တေ အာရောပေတိ၊ စိတ္တာနုဂတိကံ ကရောတိ၊ ဣဒံ ကာယံ စိတ္တေ သမောဒဟနဿ ဝေဝစနံ။ **အဓိဋ္ဌာတီ**တိ "ဧဝံ ဟောတူ"တိ အဓိဋ္ဌာတိ။ သမောဒဟနဿ အတ္ထဝိဝရဏတ္ထံ ပရိဏာမော ဝုတ္တော၊ ပရိဏာမဿ အတ္ထဝိဝရဏတ္ထံ အဓိဋ္ဌာနံ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ သမောဒဟတီတိ မူလပဒံ၊ ပရိဏာမေတိ အဓိဋ္ဌာတီတိ တဿ အတ္ထနိဒ္ဒေသပဒါနိ၊ တသ္မာ တေသံ ဒွိန္နံယေဝ ပဒါနံ ဝသေန ပရိဏာမေတွာတိ အဓိဋ္ဌဟိတွာတိ ဝုတ္တံ၊ န ဝုတ္တံ သမောဒဟိတွာတိ။

သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ ကာယေ ဩက္ကမိတွာ ဝိဟရတီတိ စတုတ္ထဇ္ဈာနေန သဟဇာတသုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ သမာပဇ္ဇနဝသေန ကရဇကာယေ ဩက္ကမိတွာ ပဝေသေတွာ ဝိဟရတိ။ တာယ သညာယ ဩက္ကန္တကာယဿ ပနဿ ကရဇကာယောပိ တူလပိစု ဝိယ လဟုကော ဟောတိ။ **သော**တိ သော ကတယောဂဝိဓာနော ဘိက္ခု။ **တထာဘာဝိတေန စိတ္တေနာ**တိ ဣတ္ထမ္ဘူတလက္ခဏေ ကရဏဝစနံ၊ ဟေတုအတ္ထေ ဝါ၊ တထာဘာဝိတေန စိတ္တေန ဟေတုဘူတေနာတိ အတ္ထော။ **ပရိသုဒ္ဓေနာ**တိ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိဘာဝတော ပရိသုဒ္ဓေန။ ပရိသုဒ္ဓတ္တာယေဝ **ပရိယောဒါတေန၊** ပဘဿရေနာတိ အတ္ထော။ **ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏာယာ**တိ ဣဒ္ဓိကောဋ္ဌာသေ, ဣဒ္ဓိဝိကပ္ပေ ဝါ ဉာဏတ္ထာယ။ **စိတ္တံ အဘိနီဟရတီ**တိ သော ဘိက္ခု ဝုတ္တပ္ပကာရဝသေန တသ္မိံ စိတ္တေ အဘိညာပါဒကေ ဇာတေ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏာဓိဂမတ္ထာယ ပရိကမ္မစိတ္တံ အဘိနီဟရတိ၊ ကသိဏာရမ္မဏတော အပနေတွာ ဣဒ္ဓိဝိဓာဘိမုခံ ပေသေတိ။ **အဘိနိန္နာမေတီ**တိ အဓိဂန္တဗ္ဗဣဒ္ဓိပေါဏံ ဣဒ္ဓိပဗ္ဘာရံ ကရောတိ။ **သော**တိ သော ဧဝံ ကတစိတ္တာဘိနီဟာရော ဘိက္ခု။ **အနေကဝိဟိတ**န္တိ အနေကဝိဓံ နာနပ္ပကာရကံ။ **ဣဒ္ဓိဝိဓ**န္တိ ဣဒ္ဓိကောဋ္ဌာသံ၊ ဣဒ္ဓိဝိကပ္ပံ ဝါ။ **ပစ္စနုဘောတီ**တိ ပစ္စနုဘဝတိ၊ ဖုသေတိ သစ္ဆိကရောတိ ပါပုဏာတီတိ အတ္ထော။

၁၀၂။ ဣဒါနိဿ အနေကဝိဟိတဘာဝံ ဒဿေန္တော **ဧကောပိ ဟုတွာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧကောပိ ဟုတွာ**တိ ဣဒ္ဓိကရဏတော ပုဗ္ဗေ ပကတိယာ ဧကောပိ ဟုတွာ။ **ဗဟုဓာ ဟောတီ**တိ ဗဟုန္နံ သန္တိကေ စင်္ကမိတုကာမော ဝါ,

sajjhāyaṁ vā kattukāmo, pañhaṁ vā pucchitukāmo hutvā satampi sahassampi hoti. Kathaṁ panāyamevaṁ hoti? Iddhiyā bhūmipādapadamūlabhūte dhamme sampādetvā abhiññāpādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya sace sataṁ icchati, "sataṁ homi sataṁ homī"ti parikammaṁ katvā puna pādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya adhiṭṭhāti. Adhiṭṭhānacittena saheva sataṁ hoti. Sahassādīsupi eseva nayo. Sace evaṁ na ijjhati, puna parikammaṁ katvā dutiyampi samāpajjitvā vuṭṭhāya adhiṭṭhātabbaṁ. Saṁyuttaṭṭhakathāyaṁ hi "ekavāraṁ dvevāraṁ samāpajjituṁ vaṭṭatī"ti vuttaṁ. Tattha pādakajjhānacittaṁ nimittārammaṇaṁ, parikammacittāni satārammaṇāni vā sahassarammaṇāni vā. Tāni ca kho vaṇṇavaseneva[1], no paṇṇattivasena. Adhiṭṭhānacittampi tatheva satārammaṇaṁ vā sahassārammaṇaṁ vā, taṁ paṭhamappanācittamiva gotrabhu-anantaraṁ ekameva uppajjati rūpāvacaracatutthajjhānikaṁ. Tattha ye te bahū nimmitā, te aniyametvā nimmitattā iddhimatā sadisāva honti. Ṭhānanisajjādīsu vā bhāsitatuṇhībhāvādīsu vā yaṁ yaṁ iddhimā karoti, taṁtadeva karonti. Sace pana nānāvaṇṇe kātukāmo hoti, keci paṭhamavaye keci majjhimavaye keci pacchimavaye, tathā dīghakese upaḍḍhamuṇḍamuṇḍe missakakese upaḍḍharattacīvare paṇḍukacīvare padabhāṇadhammakathāsarabhañña-pañhapucchanapañhavissajjanarajanapacanacīvarasibbanadhovanādīni karonte, aparepi vā nānappakārake kātukāmo hoti, tena pādakajjhānato vuṭṭhāya "ettakā bhikkhū paṭhamavayā hontū"ti-ādinā nayena parikammaṁ katvā puna samāpajjitvā vuṭṭhāya adhiṭṭhātabbaṁ. Adhiṭṭhānacittena saddhiṁ icchitappakārāyeva hontīti. Esa nayo "bahudhāpi hutvā eko hotī"ti-ādīsu. Ayaṁ pana viseso—iminā hi bhikkhunā evaṁ bahubhāvaṁ nimminitvā puna "ekova hutvā caṅkamissāmi, sajjhāyaṁ karissāmi, pañhaṁ pucchissāmī"ti cintetvā vā "ayaṁ vihāro appabhikkhuko, sace keci āgamissanti, kuto ime ettakā ekasadisā bhikkhū addhā therassa esānubhāvoti maṁ jānissantī"ti appicchatāya vā antarāva "eko homī"ti icchantena pādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya "eko homī"ti parikammaṁ katvā puna samāpajjitvā vuṭṭhāya "eko homī"ti

1. Vaṇṇanāvasena (Sī)

သဇ္ဈာယံ ဝါ ကတ္တုကာမော, ပဉှံ ဝါ ပုစ္ဆိတုကာမော ဟုတွာ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ ဟောတိ။ ကထံ ပနာယမေဝံ ဟောတိ? ဣဒ္ဓိယာ ဘူမိပါဒပဒမူလဘူတေ ဓမ္မေ သမ္ပာဒေတွာ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ သစေ သတံ ဣစ္ဆတိ၊ "သတံ ဟောမိ သတံ ဟောမီ"တိ ပရိကမ္မံ ကတွာ ပုန ပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ အဓိဋ္ဌာတိ။ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန သဟေဝ သတံ ဟောတိ။ သဟဿာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သစေ ဧဝံ န ဣဇ္ဈတိ၊ ပုန ပရိကမ္မံ ကတွာ ဒုတိယမ္ပိ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သံယုတ္တဋ္ဌကထာယံ ဟိ "ဧကဝါရံ ဒွေဝါရံ သမာပဇ္ဇိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ပါဒကဇ္ဈာနစိတ္တံ နိမိတ္တာရမ္မဏံ၊ ပရိကမ္မစိတ္တာနိ သတာရမ္မဏာနိ ဝါ သဟဿာရမ္မဏာနိ ဝါ။ တာနိ စ ခေါ ဝဏ္ဏဝသေနေဝ[1]၊ နော ပဏ္ဏတ္တိဝသေန။ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တမ္ပိ တထေဝ သတာရမ္မဏံ ဝါ သဟဿာရမ္မဏံ ဝါ၊ တံ ပဌမပ္ပနာစိတ္တမိဝ ဂေါတြဘုအနန္တရံ ဧကမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနိကံ။ တတ္ထ ယေ တေ ဗဟူ နိမ္မိတာ၊ တေ အနိယမေတွာ နိမ္မိတတ္တာ ဣဒ္ဓိမတာ သဒိသာဝ ဟောန္တိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဝါ ဘာသိတတုဏှီဘာဝါဒီသု ဝါ ယံ ယံ ဣဒ္ဓိမာ ကရောတိ၊ တံတဒေဝ ကရောန္တိ။ သစေ ပန နာနာဝဏ္ဏေ ကာတုကာမော ဟောတိ၊ ကေစိ ပဌမဝယေ ကေစိ မဇ္ဈိမဝယေ ကေစိ ပစ္ဆိမဝယေ၊ တထာ ဒီဃကေသေ ဥပဍ္ဎမုဏ္ဍမုဏ္ဍေ မိဿကကေသေ ဥပဍ္ဎရတ္တစီဝရေ ပဏ္ဍုကစီဝရေ ပဒဘာဏဓမ္မကထာသရဘညပဉှပုစ္ဆနပဉှဝိဿဇ္ဇနရဇနပစနစီဝရသိဗ္ဗနဓောဝနာဒီနိ ကရောန္တေ၊ အပရေပိ ဝါ နာနပ္ပကာရကေ ကာတုကာမော ဟောတိ၊ တေန ပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ "ဧတ္တကာ ဘိက္ခူ ပဌမဝယာ ဟောန္တူ"တိအာဒိနာ နယေန ပရိကမ္မံ ကတွာ ပုန သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန သဒ္ဓိံ ဣစ္ဆိတပ္ပကာရာယေဝ ဟောန္တီတိ။ ဧသ နယော "ဗဟုဓာပိ ဟုတွာ ဧကော ဟောတီ"တိအာဒီသု။ အယံ ပန ဝိသေသော—ဣမိနာ ဟိ ဘိက္ခုနာ ဧဝံ ဗဟုဘာဝံ နိမ္မိနိတွာ ပုန "ဧကောဝ ဟုတွာ စင်္ကမိဿာမိ၊ သဇ္ဈာယံ ကရိဿာမိ၊ ပဉှံ ပုစ္ဆိဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ ဝါ "အယံ ဝိဟာရော အပ္ပဘိက္ခုကော၊ သစေ ကေစိ အာဂမိဿန္တိ၊ ကုတော ဣမေ ဧတ္တကာ ဧကသဒိသာ ဘိက္ခူ၊ အဒ္ဓါ ထေရဿ ဧသာနုဘာဝေါတိ မံ ဇာနိဿန္တီ"တိ အပ္ပိစ္ဆတာယ ဝါ အန္တရာဝ "ဧကော ဟောမီ"တိ ဣစ္ဆန္တေန ပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ "ဧကော ဟောမီ"တိ ပရိကမ္မံ ကတွာ ပုန သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ "ဧကော ဟောမီ"တိ

၁-ဝဏ္ဏနာဝသေန (သီ)

adhiṭṭhātabbaṁ. Adhiṭṭhānacittena saddhiṁyeva eko hoti. Evaṁ akaronto pana yathāparicchinnakālavasena sayameva eko hoti.

Āvibhāvanti pākaṭabhāvaṁ karotīti attho. **Tirobhāvan**ti paṭicchannabhāvaṁ karotīti attho. Āvibhāvaṁ paccanubhoti, tirobhāvaṁ paccanubhotīti purimena vā sambandho. Tatrāyaṁ iddhimā āvibhāvaṁ kattukāmo andhakāraṁ vā ālokaṁ karoti, paṭicchannaṁ vā vivaṭaṁ karoti, anāpāthaṁ vā āpāthaṁ karoti. Kathaṁ? Ayaṁ hi yathā paṭicchannopi dūre ṭhitopi vā dissati, evaṁ attānaṁ vā paraṁ vā kattukāmo pādakajjhānato vuṭṭhāya "idaṁ andhakāraṁ ālokajātaṁ hotū"ti vā, "idaṁ paṭicchannaṁ vivaṭaṁ hotū"ti vā, "idaṁ anāpāthaṁ āpāthaṁ hotū"ti vā āvajjitvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhāti. Saha adhiṭṭhānā[1] yathādhiṭṭhitameva hoti. Pare dūre ṭhitāpi passanti, sayampi passitukāmo passati. Tirobhāvaṁ kattukāmo pana ālokaṁ vā andhakāraṁ karoti, appaṭicchannaṁ vā paṭicchannaṁ, āpāthaṁ vā anāpāthaṁ karoti. Kathaṁ? Ayaṁ hi yathā appaṭicchannopi samīpe ṭhitopi vā na dissati, evaṁ attānaṁ vā paraṁ vā kattukāmo pādakajjhānā vuṭṭhahitvā "idaṁ ālokaṭṭhānaṁ andhakāraṁ hotū"ti vā, "idaṁ appaṭicchannaṁ paṭicchannaṁ hotū"ti vā, "idaṁ āpāthaṁ anāpāthaṁ hotū"ti vā āvajjitvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhāti. Saha adhiṭṭhānā yathādhiṭṭhitameva hoti. Pare samīpe ṭhitāpi na passanti, sayampi apassitukāmo na passati. Apica sabbampi pākaṭapāṭihāriyaṁ āvibhāvo nāma, apākaṭapāṭihāriyaṁ tirobhāvo nāma. Tattha pākaṭapāṭihāriye iddhipi paññāyati iddhimāpi. Taṁ yamakapāṭihāriyena dīpetabbaṁ. Apākaṭapāṭihāriye iddhiyeva paññāyati, na iddhimā. Taṁ Mahakasuttena[2] ca Brahmanimantanikasuttena[3] ca dīpetabbaṁ.

Tirokuṭṭanti parakuṭṭaṁ, kuṭṭassa parabhāganti vuttaṁ hoti. Esa nayo **tiropākāratiropabbatesu. Kuṭṭo**ti ca gehabhitti. **Pākāro**ti gehavihāragāmādīnaṁ parikkhepapākāro. **Pabbato**ti paṁsupabbato vā pāsāṇapabbato vā. **Asajjamāno**ti alaggamāno. **Seyyathāpi**

1. Saha adhiṭṭhānacittena (Visuddhi 2. 18 piṭṭhe), saha adhiṭṭhānāya (Syā, Ka)
2. Saṁ 2. 480 piṭṭhe.
3. Ma 1. 401 piṭṭhe.

အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန သဒ္ဓိံယေဝ ဧကော ဟောတိ။ ဧဝံ အကရောန္တော ပန ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလဝသေန သယမေဝ ဧကော ဟောတိ။

အာဝိဘာဝန္တိ ပါကဋဘာဝံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ **တိရောဘာဝ**န္တိ ပဋိစ္ဆန္နဘာဝံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ အာဝိဘာဝံ ပစ္စနုဘောတိ၊ တိရောဘာဝံ ပစ္စနုဘောတီတိ ပုရိမေန ဝါ သမ္ဗန္ဓော။ တတြာယံ ဣဒ္ဓိမာ အာဝိဘာဝံ ကတ္တုကာမော အန္ဓကာရံ ဝါ အာလောကံ ကရောတိ၊ ပဋိစ္ဆန္နံ ဝါ ဝိဝဋံ ကရောတိ၊ အနာပါထံ ဝါ အာပါထံ ကရောတိ။ ကထံ? အယံ ဟိ ယထာ ပဋိစ္ဆန္နောပိ ဒူရေ ဌိတောပိ ဝါ ဒိဿတိ၊ ဧဝံ အတ္တာနံ ဝါ ပရံ ဝါ ကတ္တုကာမော ပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ “ဣဒံ အန္ဓကာရံ အာလောကဇာတံ ဟောတူ”တိ ဝါ, “ဣဒံ ပဋိစ္ဆန္နံ ဝိဝဋံ ဟောတူ”တိ ဝါ, “ဣဒံ အနာပါထံ အာပါထံ ဟောတူ”တိ ဝါ အာဝဇ္ဇိတွာ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတိ။ သဟ အဓိဋ္ဌာနာ[၁] ယထာဓိဋ္ဌိတမေဝ ဟောတိ။ ပရေ ဒူရေ ဌိတာပိ ပဿန္တိ၊ သယမ္ပိ ပဿိတုကာမော ပဿတိ။ တိရောဘာဝံ ကတ္တုကာမော ပန အာလောကံ ဝါ အန္ဓကာရံ ကရောတိ၊ အပ္ပဋိစ္ဆန္နံ ဝါ ပဋိစ္ဆန္နံ၊ အာပါထံ ဝါ အနာပါထံ ကရောတိ။ ကထံ? အယံ ဟိ ယထာ အပ္ပဋိစ္ဆန္နောပိ သမီပေ ဌိတောပိ ဝါ န ဒိဿတိ၊ ဧဝံ အတ္တာနံ ဝါ ပရံ ဝါ ကတ္တုကာမော ပါဒကဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ “ဣဒံ အာလောကဋ္ဌာနံ အန္ဓကာရံ ဟောတူ”တိ ဝါ, “ဣဒံ အပ္ပဋိစ္ဆန္နံ ပဋိစ္ဆန္နံ ဟောတူ”တိ ဝါ, “ဣဒံ အာပါထံ အနာပါထံ ဟောတူ”တိ ဝါ အာဝဇ္ဇိတွာ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတိ။ သဟ အဓိဋ္ဌာနာ ယထာဓိဋ္ဌိတမေဝ ဟောတိ။ ပရေ သမီပေ ဌိတာပိ န ပဿန္တိ၊ သယမ္ပိ အပဿိတုကာမော န ပဿတိ။ အပိစ သဗ္ဗမ္ပိ ပါကဋပါဋိဟာရိယံ အာဝိဘာဝေါ နာမ၊ အပါကဋပါဋိဟာရိယံ တိရောဘာဝေါ နာမ။ တတ္ထ ပါကဋပါဋိဟာရိယေ ဣဒ္ဓိပိ ပညာယတိ ဣဒ္ဓိမာပိ။ တံ ယမကပါဋိဟာရိယေန ဒီပေတဗ္ဗံ။ အပါကဋပါဋိဟာရိယေ ဣဒ္ဓိယေဝ ပညာယတိ၊ န ဣဒ္ဓိမာ။ တံ မဟကသုတ္တေန[၂] စ ဗြဟ္မနိမန္တနိကသုတ္တေန[၃] စ ဒီပေတဗ္ဗံ။

တိရောကုဋ္ဋန္တိ ပရကုဋ္ဋံ၊ ကုဋ္ဋဿ ပရဘာဂန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧသ နယော **တိရောပါကာရတိရောပဗ္ဗတေသု။ ကုဋ္ဋော**တိ စ ဂေဟဘိတ္တိ။ **ပါကာရော**တိ ဂေဟဝိဟာရဂါမာဒီနံ ပရိက္ခေပပါကာရော။ **ပဗ္ဗတော**တိ ပံသုပဗ္ဗတော ဝါ ပါသာဏပဗ္ဗတော ဝါ။ **အသဇ္ဇမာနော**တိ အလဂ္ဂမာနော။ **သေယျထာပိ**

၁-သဟ အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၈-ပိဋ္ဌေ)၊ သဟ အဓိဋ္ဌာနာယ (သျာ၊ က)
၂-သံ ၂-၄၈၀-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၄၀၁-ပိဋ္ဌေ။

ākāseti ākāse viya. Evaṁ gantukāmena pana ākāsakasiṇaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya kuṭṭaṁvā pākāraṁ vā pabbataṁ vā āvajjitvā kataparikammena “ākāso hotū”ti adhiṭṭhātabbo, ākāsova hoti. Adho otaritukāmassa, uddhaṁ vā ārohitukāmassa susiro hoti, vinivijjhitvā gantukāmassa chiddo. So tattha asajjamāno gacchati. Sace panassa bhikkhuno adhiṭṭhahitvā gacchantassa antarā pabbato vā rukkho vā uṭṭheti, kiṁ puna samāpajjitvā adhiṭṭhātabbanti? Doso natthi. Puna samāpajjitvā adhiṭṭhānaṁ hi upajjhāyassa santike nissayaggahaṇasadisaṁ hoti. Iminā pana bhikkhunā “ākāso hotū”ti adhiṭṭhitattā ākāso hotiyeva. Purimādhiṭṭhānabaleneva cassa antarā añño pabbato vā rukkho vā utumayo uṭṭhahissatīti aṭṭhānametaṁ. Aññena iddhimatānimmite pana paṭhamaṁ nimmānaṁ balavaṁ hoti. Itarena tassa uddhaṁ vā adho vā gantabbaṁ.

Pathaviyāpi ummujjanimujjanti ettha **ummujjan**ti uṭṭhānaṁ, **nimujjan**ti saṁsīdanaṁ, ummujjañca nimujjañca ummujjanimujjaṁ. Evaṁ kattukāmena pana āpokasiṇaṁ samāpajjitvā uṭṭhāya “ettake ṭhāne pathavī udakaṁ hotū”ti paricchinditvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhātabbaṁ. Saha adhiṭṭhānā yathāparicchinne ṭhāne pathavī udakameva hoti. So tattha ummujjanimujjaṁ karoti seyyathāpi udake. Na kevalañca ummujjanimujjameva, nhānapānamukhadhovanabhaṇḍakadhovanādīsu yaṁyaṁ icchati, taṁ taṁ karoti. Na kevalañca udakameva karoti, sappitelamadhuphāṇitādīsupi yaṁ yaṁ icchati, taṁ taṁ “idañcidañca ettakaṁ hotū”ti āvajjitvā parikammaṁ katvā adhiṭṭhahantassa yathādhiṭṭhitameva hoti. Uddharitvā bhājanagataṁ karontassa sappi sappiyeva hoti, telādīni telādīniyeva, udakaṁ udakameva. So tattha temitukāmova temeti, na temitukāmo na temeti. Tasseva ca sā pathavī udakaṁ hoti, sesajanassa pathavīyeva. Tattha manussā pattikāpi gacchanti, yānādīhipi gacchanti, kasikammādīnipi karontiyeva. Sace panāyaṁ “tesampi udakaṁ hotū”ti icchati, hotiyeva. Paricchinnakālaṁ pana atikkamitvā yaṁ pakatiyā ghaṭataḷākādīsu udakaṁ, taṁ ṭhapetvā avasesaṁ paricchinnaṭṭhānaṁ pathavīyeva hoti.

Udakepi abhijjamāne gacchatīti ettha yaṁ udakaṁ akkamitvā saṁsīdati, taṁ bhijjamānanti vuccati, viparītaṁ abhijjamānaṁ. Evaṁ gantukāmena pana

အာကာသေတိ အာကာသေ ဝိယ။ ဧဝံ ဂန္တုကာမေန ပန အာကာသကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ ကုဋ္ဋံ ဝါ ပါကာရံ ဝါ ပဗ္ဗတံ ဝါ အာဝဇ္ဇိတွာ ကတပရိကမ္မေန “အာကာသော ဟောတူ”တိ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗော၊ အာကာသောဝ ဟောတိ။ အဓော ဩတရိတုကာမဿ, ဥဒ္ဓံ ဝါ အာရောဟိတုကာမဿ သုသိရော ဟောတိ၊ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဂန္တုကာမဿ ဆိဒ္ဒေါ။ သော တတ္ထ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆတိ။ သစေ ပနဿ ဘိက္ခုနော အဓိဋ္ဌဟိတွာ ဂစ္ဆန္တဿ အန္တရာ ပဗ္ဗတော ဝါ ရုက္ခော ဝါ ဥဋ္ဌေတိ၊ ကိံ ပုန သမာပဇ္ဇိတွာ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗန္တိ? ဒေါသော နတ္ထိ။ ပုန သမာပဇ္ဇိတွာ အဓိဋ္ဌာနံ ဟိ ဥပဇ္ဈာယဿ သန္တိကေ နိဿယဂ္ဂဟဏသဒိသံ ဟောတိ။ ဣမိနာ ပန ဘိက္ခုနာ “အာကာသော ဟောတူ”တိ အဓိဋ္ဌိတတ္တာ အာကာသော ဟောတိယေဝ။ ပုရိမာဓိဋ္ဌာနဗလေနေဝ စဿ အန္တရာ အညော ပဗ္ဗတော ဝါ ရုက္ခော ဝါ ဥတုမယော ဥဋ္ဌဟိဿတီတိ အဋ္ဌာနမေတံ။ အညေန ဣဒ္ဓိမတာ နိမ္မိတေ ပန ပဌမံ နိမ္မာနံ ဗလဝံ ဟောတိ။ ဣတရေန တဿ ဥဒ္ဓံ ဝါ အဓော ဝါ ဂန္တဗ္ဗံ။

ပထဝိယာပိ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇန္တိ ဧတ္ထ **ဥမ္မုဇ္ဇ**န္တိ ဥဋ္ဌာနံ၊ **နိမုဇ္ဇ**န္တိ သံသီဒနံ၊ ဥမ္မုဇ္ဇဉ္စ နိမုဇ္ဇဉ္စ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ။ ဧဝံ ကတ္တုကာမေန ပန အာပေါကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဥဋ္ဌာယ “ဧတ္တကေ ဌာနေ ပထဝီ ဥဒကံ ဟောတူ”တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သဟ အဓိဋ္ဌာနာ ယထာပရိစ္ဆိန္နေ ဌာနေ ပထဝီ ဥဒကမေဝ ဟောတိ။ သော တတ္ထ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇံ ကရောတိ သေယျထာပိ ဥဒကေ။ န ကေဝလဉ္စ ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇမေဝ၊ နှာနပါနမုခဓောဝနဘဏ္ဍကဓောဝနာဒီသု ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တံ ကရောတိ။ န ကေဝလဉ္စ ဥဒကမေဝ ကရောတိ၊ သပ္ပိတေလမဓုဖာဏိတာဒီသုပိ ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တံ “ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဧတ္တကံ ဟောတူ”တိ အာဝဇ္ဇိတွာ ပရိကမ္မံ ကတွာ အဓိဋ္ဌဟန္တဿ ယထာဓိဋ္ဌိတမေဝ ဟောတိ။ ဥဒ္ဓရိတွာ ဘာဇနဂတံ ကရောန္တဿ သပ္ပိ သပ္ပိယေဝ ဟောတိ၊ တေလာဒီနိ တေလာဒီနိယေဝ၊ ဥဒကံ ဥဒကမေဝ။ သော တတ္ထ တေမိတုကာမောဝ တေမေတိ၊ န တေမိတုကာမော န တေမေတိ။ တဿေဝ စ သာ ပထဝီ ဥဒကံ ဟောတိ၊ သေသဇနဿ ပထဝီယေဝ။ တတ္ထ မနုဿာ ပတ္တိကာပိ ဂစ္ဆန္တိ၊ ယာနာဒီဟိပိ ဂစ္ဆန္တိ၊ ကသိကမ္မာဒီနိပိ ကရောန္တိယေဝ။ သစေ ပနာယံ “တေသမ္ပိ ဥဒကံ ဟောတူ”တိ ဣစ္ဆတိ၊ ဟောတိယေဝ။ ပရိစ္ဆိန္နကာလံ ပန အတိက္ကမိတွာ ယံ ပကတိယာ ဃဋတဠာကာဒီသု ဥဒကံ၊ တံ ဌပေတွာ အဝသေသံ ပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနံ ပထဝီယေဝ ဟောတိ။

ဥဒကေပိ အဘိဇ္ဇမာနေ ဂစ္ဆတီတိ ဧတ္ထ ယံ ဥဒကံ အက္ကမိတွာ သံသီဒတိ၊ တံ ဘိဇ္ဇမာနန္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဝိပရီတံ အဘိဇ္ဇမာနံ။ ဧဝံ ဂန္တုကာမေန ပန

pathavīkasiṇaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya “ettake ṭhāne udakaṁ pathavī hotū”ti paricchinditvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhātabbaṁ. Saha adhiṭṭhānā yathāparicchinnaṭṭhāne udakaṁ pathavīyeva hoti. So tattha gacchati seyyathāpi pathaviyaṁ. Na kevalañca gacchati, yaṁ yaṁ iriyāpathaṁ icchati, taṁ taṁ kappeti. Na kevalañca pathavimeva karoti, maṇisuvaṇṇapabbatarukkhādīsupi yaṁ yaṁ icchati, taṁ taṁ vuttanayeneva āvajjitvā adhiṭṭhāti, yathādhiṭṭhitameva hoti. Tasseva ca taṁ udakaṁ pathavī hoti, sesajanassa udakameva. Macchakacchapā ca udakakākādayo ca yathāruci vicaranti. Sace panāyaṁ aññesampi manussānaṁ taṁ pathaviṁ kātuṁ icchati, karotiyeva. Yathāparicchinnakālātikkamena pana udakameva hoti.

Ākāsepi pallaṅkena kamatīti antalikkhe samantato ūrubaddhāsanena gacchati. **Pakkhī sakuṇo**ti pakkhehi yutto sakuṇo, na aparipuṇṇapakkho lūnapakkho vā. Tādiso hi ākāse gantuṁ na sakkoti. Evamākāse gantukāmena pana pathavīkasiṇaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya sace nisinno gantumicchati, pallaṅkappamāṇaṁ ṭhānaṁ paricchinditvā parikammaṁ katvā vuttanayeneva adhiṭṭhātabbaṁ. Sace nipanno gantukāmo hoti, mañcappamāṇaṁ, sace padasā gantukāmo hoti, maggappamāṇanti evaṁ yathānurūpaṁ ṭhānaṁ paricchinditvā vuttanayeneva “pathavī hotū”ti adhiṭṭhātabbaṁ. Saha adhiṭṭhānā pathavīyeva hoti. Ākāse gantukāmena ca bhikkhunā dibbacakkhulābhināpi bhavitabbaṁ. Kasmā? Yasmā antarā utusamuṭṭhānā vāpabbatarukkhādayo honti, nāgasupaṇṇādayo vā usūyantā māpenti, tesaṁ dassanatthaṁ. Te pana disvā kiṁ kātabbanti? Pādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya “ākāso hotū”ti parikammaṁ katvā adhiṭṭhātabbaṁ. Apica okāse orohaṇatthampi iminā dibbacakkhulābhinā bhavitabbaṁ. Ayaṁ hi sace anokāse nhānatitthe vā gāmadvāre vā orohati, mahājanassa pākaṭo hoti, tasmā dibbacakkhunā passitvā anokāsaṁ vajjetvā okāse otaratīti.

Imepi candimasūriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāveti ettha candimasūriyānaṁ dvācattālīsayojanasahassoparicaraṇena mahiddhikatā, tīsu dīpesu ekakkhaṇe ālokakaraṇena mahānubhāvatā veditabbā, evaṁ uparicaraṇa-ālokapharaṇehi vā mahiddhike, teneva mahiddhikattena

ပထဝီကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ “ဧတ္တကေ ဌာနေ ဥဒကံ ပထဝီ ဟောတူ”တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သဟ အဓိဋ္ဌာနာ ယထာပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနေ ဥဒကံ ပထဝီယေဝ ဟောတိ။ သော တတ္ထ ဂစ္ဆတိ သေယျထာပိ ပထဝိယံ။ န ကေဝလဉ္စ ဂစ္ဆတိ၊ ယံ ယံ ဣရိယာပထံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တံ ကပ္ပေတိ။ န ကေဝလဉ္စ ပထဝိမေဝ ကရောတိ၊ မဏိသုဝဏ္ဏပဗ္ဗတရုက္ခာဒီသုပိ ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တံ ဝုတ္တနယေနေဝ အာဝဇ္ဇိတွာ အဓိဋ္ဌာတိ၊ ယထာဓိဋ္ဌိတမေဝ ဟောတိ။ တဿေဝ စ တံ ဥဒကံ ပထဝီ ဟောတိ၊ သေသဇနဿ ဥဒကမေဝ။ မစ္ဆကစ္ဆပါ စ ဥဒကကာကာဒယော စ ယထာရုစိ ဝိစရန္တိ။ သစေ ပနာယံ အညေသမ္ပိ မနုဿာနံ တံ ပထဝိံ ကာတုံ ဣစ္ဆတိ၊ ကရောတိယေဝ။ ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလာတိက္ကမေန ပန ဥဒကမေဝ ဟောတိ။

အာကာသေပိ ပလ္လင်္ကေန ကမတီတိ အန္တလိက္ခေ သမန္တတော ဦရုဗဒ္ဓါသနေန ဂစ္ဆတိ။ **ပက္ခီ သကုဏော**တိ ပက္ခေဟိ ယုတ္တော သကုဏော၊ န အပရိပုဏ္ဏပက္ခော လူနပက္ခော ဝါ။ တာဒိသော ဟိ အာကာသေ ဂန္တုံ န သက္ကောတိ။ ဧဝမာကာသေ ဂန္တုကာမေန ပန ပထဝီကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ သစေ နိသိန္နော ဂန္တုမိစ္ဆတိ၊ ပလ္လင်္ကပ္ပမာဏံ ဌာနံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဝုတ္တနယေနေဝ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သစေ နိပန္နော ဂန္တုကာမော ဟောတိ၊ မဉ္စပ္ပမာဏံ, သစေ ပဒသာ ဂန္တုကာမော ဟောတိ၊ မဂ္ဂပ္ပမာဏန္တိ ဧဝံ ယထာနုရူပံ ဌာနံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဝုတ္တနယေနေဝ “ပထဝီ ဟောတူ”တိ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သဟ အဓိဋ္ဌာနာ ပထဝီယေဝ ဟောတိ။ အာကာသေ ဂန္တုကာမေန စ ဘိက္ခုနာ ဒိဗ္ဗစက္ခုလာဘိနာပိ ဘဝိတဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ အန္တရာ ဥတုသမုဋ္ဌာနာ ဝါ ပဗ္ဗတရုက္ခာဒယော ဟောန္တိ၊ နာဂသုပဏ္ဏာဒယော ဝါ ဥသူယန္တာ မာပေန္တိ၊ တေသံ ဒဿနတ္ထံ။ တေ ပန ဒိသွာ ကိံ ကာတဗ္ဗန္တိ? ပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ “အာကာသော ဟောတူ”တိ ပရိကမ္မံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ အပိစ ဩကာသေ ဩရောဟဏတ္ထမ္ပိ ဣမိနာ ဒိဗ္ဗစက္ခုလာဘိနာ ဘဝိတဗ္ဗံ။ အယံ ဟိ သစေ အနောကာသေ နှာနတိတ္ထေ ဝါ ဂါမဒွါရေ ဝါ ဩရောဟတိ၊ မဟာဇနဿ ပါကဋော ဟောတိ၊ တသ္မာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ပဿိတွာ အနောကာသံ ဝဇ္ဇေတွာ ဩကာသေ ဩတရတီတိ။

ဣမေပိ စန္ဒိမသူရိယေ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကေ ဧဝံမဟာနုဘာဝေတိ ဧတ္ထ စန္ဒိမသူရိယာနံ ဒွါစတ္တာလီသယောဇနသဟဿောပရိစရဏေန မဟိဒ္ဓိကတာ, တီသု ဒီပေသု ဧကက္ခဏေ အာလောကကရဏေန မဟာနုဘာဝတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ဧဝံ ဥပရိစရဏအာလောကဖရဏေဟိ ဝါ မဟိဒ္ဓိကေ, တေနေဝ မဟိဒ္ဓိကတ္တေန

mahānubhāve. **Parāmasatī**ti pariggaṇhāti, ekadese vā phusati. **Parimajjatī**ti samantato ādāsatalaṁ viya parimajjati. Ayaṁ panassa iddhi abhiññāpādakajjhānavaseneva ijjhati, natthettha kasiṇasamāpattiniyamo. Svāyaṁ yadi icchati gantvā parāmasituṁ, gantvā parāmasati. Sace pana idheva nisinnako vā nipannako vā parāmasitukāmo hoti, “hatthapāse hotū”ti adhiṭṭhāti. Adhiṭṭhānabalena vaṇṭā muttatālaphalaṁ viya āgantvā hatthapāse ṭhite vā parāmasati, hatthaṁ vā vaḍḍhetvā parāmasati. Hatthaṁ vaḍḍhentassa pana kiṁ upādinnakaṁ vaḍḍhati anupādinnakaṁ vāti? Upādinnakaṁ nissāya anupādinnakaṁ vaḍḍhati. Yo evaṁ katvā na kevalaṁ candimasūriye parāmasati, sace icchati, pādakathalikaṁ katvā pāde ṭhapeti, pīṭhaṁ katvā nisīdati, mañcaṁ katvā nipajjati, apassenaphalakaṁ katvā apassayati. Yathā eko, evaṁ aparopi. Anekesupi hi bhikkhusatasahassesu evaṁ karontesu tesañca ekamekassa tatheva ijjhati. Candimasūriyānañca gamanampi ālokakaraṇampi tatheva hoti. Yathā hi pātisahassesu udakapūresu sabbapātīsu candamaṇḍalāni dissanti, pākatikameva candassa gamanaṁ ālokakaraṇañca hoti, tathūpamametaṁ pāṭihāriyaṁ. **Yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vattetī**ti brahmalokaṁ paricchedaṁ katvā etthantare anekavidhaṁ abhiññaṁ karonto attano kāyena vasaṁ issariyaṁ vatteti. Vitthāro panettha iddhikathāyaṁ āvibhavissatīti.

Iddhividhañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

51. Sotadhātuvisuddhiñāṇaniddesavaṇṇanā

103. Sotadhātuvisuddhiñāṇaniddese **dūrepi saddānan**ti-ādi dibbasotaṁ uppādetukāmassa ādikammikassa bhikkhuno upāyasandassanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **dūrepi saddānaṁ saddanimittan**ti dūre saddānaṁ antare saddaṁ. Saddoyeva hi nimittakaraṇavasena saddanimittaṁ. “Dūre”ti vuttepi pakatisotassa āpāthaṭṭhāneyeva. **oḷārikānan**ti thūlānaṁ. **Sukhumānan**ti aṇūnaṁ. **Saṇhasaṇhānan**ti saṇhatopi saṇhānaṁ, atisaṇhānanti attho. Etena paramasukhumā saddā vuttā honti. Imaṁ ñāṇaṁ uppādetukāmena ādikammikena jhāyinā abhiññāpādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya

မဟာနုဘာဝေ။ **ပရာမသတီ**တိ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ ဧကဒေသေ ဝါ ဖုသတိ။ **ပရိမဇ္ဇတီ**တိ သမန္တတော အာဒါသတလံ ဝိယ ပရိမဇ္ဇတိ။ အယံ ပနဿ ဣဒ္ဓိ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနဝသေနေဝ ဣဇ္ဈတိ၊ နတ္ထေတ္ထ ကသိဏသမာပတ္တိနိယမော။ သွာယံ ယဒိ ဣစ္ဆတိ ဂန္တွာ ပရာမသိတုံ၊ ဂန္တွာ ပရာမသတိ။ သစေ ပန ဣဓေဝ နိသိန္နကော ဝါ နိပန္နကော ဝါ ပရာမသိတုကာမော ဟောတိ၊ ''ဟတ္ထပါသေ ဟောတူ''တိ အဓိဋ္ဌာတိ။ အဓိဋ္ဌာနဗလေန ဝဏ္ဋာ မုတ္တတာလဖလံ ဝိယ အာဂန္တွာ ဟတ္ထပါသေ ဌိတေ ဝါ ပရာမသတိ၊ ဟတ္ထံ ဝါ ဝဍ္ဎေတွာ ပရာမသတိ။ ဟတ္ထံ ဝဍ္ဎေန္တဿ ပန ကိံ ဥပါဒိန္နကံ ဝဍ္ဎတိ အနုပါဒိန္နကံ ဝါတိ? ဥပါဒိန္နကံ နိဿာယ အနုပါဒိန္နကံ ဝဍ္ဎတိ။ ယော ဧဝံ ကတွာ န ကေဝလံ စန္ဒိမသူရိယေ ပရာမသတိ၊ သစေ ဣစ္ဆတိ၊ ပါဒကထလိကံ ကတွာ ပါဒေ ဌပေတိ၊ ပီဌံ ကတွာ နိသီဒတိ၊ မဉ္စံ ကတွာ နိပဇ္ဇတိ၊ အပဿေနဖလကံ ကတွာ အပဿယတိ။ ယထာ ဧကော၊ ဧဝံ အပရောပိ။ အနေကေသုပိ ဟိ ဘိက္ခုသတသဟဿေသု ဧဝံ ကရောန္တေသု တေသဉ္စ ဧကမေကဿ တထေဝ ဣဇ္ဈတိ။ စန္ဒိမသူရိယာနဉ္စ ဂမနမ္ပိ အာလောကကရဏမ္ပိ တထေဝ ဟောတိ။ ယထာ ဟိ ပါတိသဟဿေသု ဥဒကပူရေသု သဗ္ဗပါတီသု စန္ဒမဏ္ဍလာနိ ဒိဿန္တိ၊ ပါကတိကမေဝ စန္ဒဿ ဂမနံ အာလောကကရဏဉ္စ ဟောတိ၊ တထူပမမေတံ ပါဋိဟာရိယံ။ **ယာဝ ဗြဟ္မလောကာပိ ကာယေန ဝသံ ဝတ္တေတီ**တိ ဗြဟ္မလောကံ ပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ ဧတ္ထန္တရေ အနေကဝိဓံ အဘိညံ ကရောန္တော အတ္တနော ကာယေန ဝသံ ဣဿရိယံ ဝတ္တေတိ။ ဝိတ္ထာရော ပနေတ္ထ ဣဒ္ဓိကထာယံ အာဝိဘဝိဿတီတိ။

ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅၁-သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၀၃။ သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ဒူရေပိ သဒ္ဒါန**န္တိအာဒိ ဒိဗ္ဗသောတံ ဥပ္ပါဒေတုကာမဿ အာဒိကမ္မိကဿ ဘိက္ခုနော ဥပါယသန္ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဒူရေပိ သဒ္ဒါနံ သဒ္ဒနိမိတ္တ**န္တိ ဒူရေ သဒ္ဒါနံ အန္တရေ သဒ္ဒံ။ သဒ္ဒေါယေဝ ဟိ နိမိတ္တကရဏဝသေန သဒ္ဒနိမိတ္တံ။ ''ဒူရေ''တိ ဝုတ္တေပိ ပကတိသောတဿ အာပါထဋ္ဌာနေယေဝ။ **ဩဠာရိကာန**န္တိ ထူလာနံ။ **သုခုမာန**န္တိ အဏူနံ။ **သဏှသဏှာန**န္တိ သဏှတောပိ သဏှာနံ၊ အတိသဏှာနန္တိ အတ္ထော။ ဧတေန ပရမသုခုမာ သဒ္ဒါ ဝုတ္တာ ဟောန္တိ။ ဣမံ ဉာဏံ ဥပ္ပါဒေတုကာမေန အာဒိကမ္မိကေန ဈာယိနာ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ

parikammasamādhicittena paṭhamataraṁ pakatisotapathe dūre oḷāriko araññe sīhādīnaṁ saddo āvajjitabbo. Vihāre ghaṇḍisaddo[1] bherisaddo saṅkhasaddo sāmaṇeradaharabhikkhūnaṁ sabbathāmena sajjhāyantānaṁ sajjhāyanasaddo pakatikathaṁ kathentānaṁ “kiṁ bhante, kiṁ āvuso”ti-ādisaddo sakuṇasaddo vātasaddo padasaddo pakkuthita-udakassa cicciṭāyanasaddo ātape sussamānatālapaṇṇasaddo kunthakipillikādisaddoti evaṁ sabboḷārikato pabhūti yathākkamena sukhumasukhumasaddā āvajjitabbā.

Evaṁ karontena ca puratthimādīsu dasasu disāsu kamena ekekissā disāya saddanimittaṁ vuttanayena manasi kātabbaṁ. Manasi karontena ca ye saddā pakatisotassa suyyanti, tesu pakatisotamodhāya manodvārikena cittena manasi kātabbaṁ. Tassa te saddā pakaticittassāpi pākaṭā honti, parikammasamādhicittassa pana ativiya pākaṭā honti. Tassevaṁ saddanimittaṁ manasikaroto idāni dibbasotadhātu uppajjissatīti tesu saddesu aññataraṁ ārammaṇaṁ katvā manodvārāvajjanaṁ uppajjati, tasmiṁ niruddhe cattāri pañca vā javanāni javanti. Yesaṁ purimāni tīṇi cattāri vā parikammopacārānulomagotrabhunāmakāni kāmāvacarāni, catutthaṁ pañcamaṁ vā appanācittaṁ rūpāvacaracatutthajjhānikaṁ. Tattha yaṁ tena appanācittena saddhiṁ uppannaṁ ñāṇaṁ, ayaṁ dibbasotadhātu. Taṁ thāmagataṁ karontena “etthantare saddaṁ suṇāmī”ti ekaṅgulamattaṁ paricchinditvā vaḍḍhetabbaṁ, tato dvaṅgulacaturaṅgula-aṭṭhaṅgulavidatthiratana-antogabbhapamukhapāsādapariveṇasaṁghārāmagocaragāmajanapadādivasena yāva cakkavāḷaṁ, tato vā bhiyyopi paricchinditvā paricchinditvā vaḍḍhetabbaṁ. Evaṁ adhigatābhiñño esa pādakajjhānārammaṇena phuṭṭhokāsabbhantaragate sadde puna pādakajjhānaṁ asamāpajjitvāpi abhiññāñāṇena suṇātiyeva. Evaṁ suṇanto ca sacepi yāvabrahmalokā saṅkhabheripaṇavādisaddehi ekakolāhalaṁ hoti, pāṭiyekkaṁ vavatthāpetukāmatāya sati “ayaṁ saṅkhasaddo, ayaṁ bherisaddo”ti vavatthāpetuṁ sakkotiyeva. Abhiññāñāṇena sute sātthake sadde pacchā kāmāvacaracittena atthaṁ jānāti.

1. Gaṇḍisaddo (Sī)

ပရိကမ္မသမာဓိစိတ္တေန ပဌမတရံ ပကတိသောတပထေ ဒူရေ ဩဠာရိကော အရညေ သီဟာဒီနံ သဒ္ဒေါ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗော။ ဝိဟာရေ ဃဏ္ဍိသဒ္ဒေါ[1] ဘေရိသဒ္ဒေါ သင်္ခသဒ္ဒေါ သာမဏေရဒဟရဘိက္ခူနံ သဗ္ဗထာမေန သဇ္ဈာယန္တာနံ သဇ္ဈာယနသဒ္ဒေါ ပကတိကထံ ကထေန္တာနံ “ကိံ ဘန္တေ, ကိံ အာဝုသော”တိအာဒိသဒ္ဒေါ သကုဏသဒ္ဒေါ ဝါတသဒ္ဒေါ ပဒသဒ္ဒေါ ပက္ကုထိတဥဒကဿ စိစ္စိဋာယနသဒ္ဒေါ အာတပေ သုဿမာနတာလပဏ္ဏသဒ္ဒေါ ကုန္ထကိပိလ္လိကာဒိသဒ္ဒေါတိ ဧဝံ သဗ္ဗောဠာရိကတော ပဘုတိ ယထာက္ကမေန သုခုမသုခုမသဒ္ဒါ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ကရောန္တေန စ ပုရတ္ထိမာဒီသု ဒသသု ဒိသာသု ကမေန ဧကေကိဿာ ဒိသာယ သဒ္ဒနိမိတ္တံ ဝုတ္တနယေန မနသိ ကာတဗ္ဗံ။ မနသိ ကရောန္တေန စ ယေ သဒ္ဒါ ပကတိသောတဿ သုယျန္တိ၊ တေသု ပကတိသောတမောဓာယ မနောဒွါရိကေန စိတ္တေန မနသိ ကာတဗ္ဗံ။ တဿ တေ သဒ္ဒါ ပကတိစိတ္တဿာပိ ပါကဋာ ဟောန္တိ၊ ပရိကမ္မသမာဓိစိတ္တဿ ပန အတိဝိယ ပါကဋာ ဟောန္တိ။ တဿေဝံ သဒ္ဒနိမိတ္တံ မနသိကရောတော ဣဒါနိ ဒိဗ္ဗသောတဓာတု ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ တေသု သဒ္ဒေသု အညတရံ အာရမ္မဏံ ကတွာ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မိံ နိရုဒ္ဓေ စတ္တာရိ ပဉ္စ ဝါ ဇဝနာနိ ဇဝန္တိ။ ယေသံ ပုရိမာနိ တီဏိ စတ္တာရိ ဝါ ပရိကမ္မောပစာရာနုလောမဂေါတြဘုနာမကာနိ ကာမာဝစရာနိ, စတုတ္ထံ ပဉ္စမံ ဝါ အပ္ပနာစိတ္တံ ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနိကံ။ တတ္ထ ယံ တေန အပ္ပနာစိတ္တေန သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နံ ဉာဏံ၊ အယံ ဒိဗ္ဗသောတဓာတု။ တံ ထာမဂတံ ကရောန္တေန “ဧတ္ထန္တရေ သဒ္ဒံ သုဏာမီ”တိ ဧကင်္ဂုလမတ္တံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗံ၊ တတော ဒွင်္ဂုလစတုရင်္ဂုလအဋ္ဌင်္ဂုလဝိဒတ္ထိရတနအန္တောဂဗ္ဘပမုခပါသာဒပရိဝေဏသံဃာရာမဂေါစရဂါမဇနပဒါဒိဝသေန ယာဝ စက္ကဝါဠံ, တတော ဝါ ဘိယျောပိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ အဓိဂတာဘိညော ဧသ ပါဒကဇ္ဈာနာရမ္မဏေန ဖုဋ္ဌောကာသဗ္ဘန္တရဂတေ သဒ္ဒေ ပုန ပါဒကဇ္ဈာနံ အသမာပဇ္ဇိတွာပိ အဘိညာဉာဏေန သုဏာတိယေဝ။ ဧဝံ သုဏန္တော စ သစေပိ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ သင်္ခဘေရိပဏဝါဒိသဒ္ဒေဟိ ဧကကောလာဟလံ ဟောတိ၊ ပါဋိယေက္ကံ ဝဝတ္ထာပေတုကာမတာယ သတိ “အယံ သင်္ခသဒ္ဒေါ, အယံ ဘေရိသဒ္ဒေါ”တိ ဝဝတ္ထာပေတုံ သက္ကောတိယေဝ။ အဘိညာဉာဏေန သုတေ သာတ္ထကေ သဒ္ဒေ ပစ္ဆာ ကာမာဝစရစိတ္တေန အတ္ထံ ဇာနာတိ။

၁-ဂဏ္ဍိသဒ္ဒေါ (သီ)

Dibbasotaṁ pakatisotavatoyeva uppajjati, no badhirassa. Pacchā pakatisote vinaṭṭhepi dibbasotaṁ na vinassatīti vadanti.

So dibbāya sotadhātuyāti ettha dibbasadisattā dibbā. Devānaṁ hi sucaritakammābhinibbattā pittasemharudhirādīhi apalibuddhā upakkilesavimuttatāya dūrepi ārammaṇasampaṭicchanasamatthā dibbā pasādasotadhātu hoti. Ayañcāpi imassa bhikkhuno vīriyabhāvanābalanibbattā ñāṇasotadhātu tādisāyevāti dibbasadisattā dibbā. Apica dibbavihāravasena paṭiladdhattā, attanā ca dibbavihārasannissitattāpi dibbā, savanaṭṭhena nijjīvaṭṭhena ca sotadhātu, sotadhātukiccakaraṇena ca sotadhātu viyātipi sotadhātu. Tāya dibbāya sotadhātuyā. **Visuddhāyā**ti parisuddhāya nirupakkilesāya. **Atikkantamānusikāyā**ti manussūpacāraṁ atikkamitvā saddasavanena mānusikaṁ maṁsasotadhātuṁ atikkantāya vītivattitvā ṭhitāya. **Ubho sadde suṇātī**ti dve sadde suṇāti. Katame dve? **Dibbe ca mānuse ca,** devānañca manussānañca saddeti vuttaṁ hoti. Etena padesapariyādānaṁ veditabbaṁ. **Ye dūre santike cā**ti ye saddā dūre paracakkavāḷepi, ye ca santike antamaso sadehasannissitapāṇakasaddāpi, te suṇātīti vuttaṁ hoti. Etena nippadesapariyādānaṁ veditabbanti.

Sotadhātuvisuddhiñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

52. Cetopariyañāṇaniddesavaṇṇanā

104. Cetopariyañāṇaniddese **so evaṁ pajānātī**ti idāni vattabbaṁ vidhānaṁ upadisati. **Idaṁ rūpaṁ somanassindriyasamuṭṭhitan**ti-ādi ādikammikena jhāyinā paṭipajjitabbaṁ vidhānaṁ. Kathaṁ? Etaṁ hi ñāṇaṁ uppādetukāmena jhāyinā paṭhamaṁ tāva dibbacakkhuñāṇaṁ uppādetabbaṁ. Etaṁ hi dibbacakkhuvasena ijjhati, taṁ etassa parikammaṁ. Tasmā tena bhikkhunā ālokaṁ vaḍḍhetvā dibbena cakkhunā parassa hadayarūpaṁ nissāya vattamānassa lohitassa vaṇṇaṁ passitvā passitvā cittaṁ pariyesitabbaṁ. Taṁ hi lohitaṁ kusalasomanasse vattamāne rattaṁ hoti nigrodhapakkavaṇṇaṁ, akusalasomanasse vattamāne tadeva luḷitaṁ hoti, domanasse vattamāne

ဒိဗ္ဗသောတံ ပကတိသောတဝတောယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ နော ဗဓိရဿ။ ပစ္ဆာ ပကတိသောတေ ဝိနဋ္ဌေပိ ဒိဗ္ဗသောတံ န ဝိနဿတီတိ ဝဒန္တိ။

သော ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာတိ ဧတ္ထ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗာ။ ဒေဝါနံ ဟိ သုစရိတကမ္မာဘိနိဗ္ဗတ္တာ ပိတ္တသေမှရုဓိရာဒီဟိ အပလိဗုဒ္ဓါ ဥပက္ကိလေသဝိမုတ္တတာယ ဒူရေပိ အာရမ္မဏသမ္ပဋိစ္ဆနသမတ္ထာ ဒိဗ္ဗာ ပသာဒသောတဓာတု ဟောတိ။ အယဉ္စာပိ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဝီရိယဘာဝနာဗလနိဗ္ဗတ္တာ ဉာဏသောတဓာတု တာဒိသာယေဝါတိ ဒိဗ္ဗသဒိသတ္တာ ဒိဗ္ဗာ။ အပိစ ဒိဗ္ဗဝိဟာရဝသေန ပဋိလဒ္ဓတ္တာ, အတ္တနာ စ ဒိဗ္ဗဝိဟာရသန္နိဿိတတ္တာပိ ဒိဗ္ဗာ၊ သဝနဋ္ဌေန နိဇ္ဇီဝဋ္ဌေန စ သောတဓာတု၊ သောတဓာတုကိစ္စကရဏေန စ သောတဓာတု ဝိယာတိပိ သောတဓာတု။ တာယ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ။ **ဝိသုဒ္ဓါယာ**တိ ပရိသုဒ္ဓါယ နိရုပက္ကိလေသာယ။ **အတိက္ကန္တမာနုသိကာယာ**တိ မနုဿူပစာရံ အတိက္ကမိတွာ သဒ္ဒသဝနေန မာနုသိကံ မံသသောတဓာတုံ အတိက္ကန္တာယ ဝီတိဝတ္တိတွာ ဌိတာယ။ **ဥဘော သဒ္ဒေ သုဏာတီ**တိ ဒွေ သဒ္ဒေ သုဏာတိ။ ကတမေ ဒွေ? **ဒိဗ္ဗေ စ မာနုသေ စ၊** ဒေဝါနဉ္စ မနုဿာနဉ္စ သဒ္ဒေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတေန ပဒေသပရိယာဒါနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ယေ ဒူရေ သန္တိကေ စာ**တိ ယေ သဒ္ဒါ ဒူရေ ပရစက္ကဝါဠေပိ၊ ယေ စ သန္တိကေ အန္တမသော သဒေဟသန္နိဿိတပါဏကသဒ္ဒါပိ၊ တေ သုဏာတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧတေန နိပ္ပဒေသပရိယာဒါနံ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅၂-စေတောပရိယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၀၄။ စေတောပရိယဉာဏနိဒ္ဒေသေ **သော ဧဝံ ပဇာနာတီ**တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ ဝိဓာနံ ဥပဒိသတိ။ **ဣဒံ ရူပံ သောမနဿိန္ဒြိယသမုဋ္ဌိတန္တိ**အာဒိ အာဒိကမ္မိကေန ဈာယိနာ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ ဝိဓာနံ။ ကထံ? ဧတံ ဟိ ဉာဏံ ဥပ္ပါဒေတုကာမေန ဈာယိနာ ပဌမံ တာဝ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗံ။ ဧတံ ဟိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဝသေန ဣဇ္ဈတိ၊ တံ ဧတဿ ပရိကမ္မံ။ တသ္မာ တေန ဘိက္ခုနာ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ပရဿ ဟဒယရူပံ နိဿာယ ဝတ္တမာနဿ လောဟိတဿ ဝဏ္ဏံ ပဿိတွာ ပဿိတွာ စိတ္တံ ပရိယေသိတဗ္ဗံ။ တံ ဟိ လောဟိတံ ကုသလသောမနဿေ ဝတ္တမာနေ ရတ္တံ ဟောတိ နိဂြောဓပက္ကဝဏ္ဏံ၊ အကုသလသောမနဿေ ဝတ္တမာနေ တဒေဝ လုဠိတံ ဟောတိ၊ ဒေါမနဿေ ဝတ္တမာနေ

kāḷakaṁ hoti jambupakkavaṇṇaṁ luḷitaṁ. Kusalūpekkhāya vattamānāya pasannaṁ hoti tilatelavaṇṇaṁ. Akusalūpekkhāya vattamānāya tadeva lūḷitaṁ hoti. Tasmā tena "idaṁ rūpaṁ somanassindriyasamuṭṭhitaṁ, idaṁ rūpaṁ domanassindriyasamuṭṭhitaṁ, idaṁ rūpaṁ upekkhindriyasamuṭṭhitan"ti parassa hadayalohitavaṇṇaṁ passitvā passitvā cittaṁ pariyesantena cetopariyañāṇaṁ thāmagataṁ kātabbaṁ. Evaṁ thāmagate hi tasmiṁ anukkamena sabbampi kāmāvacarādibhedaṁ cittaṁ pajānāti cittā cittameva saṅkamanto vinā hadayarūpadassanena. Vuttampi cetaṁ Aṭṭhakathāyaṁ—

"Āruppe parassa cittaṁ jānitukāmo kassa hadayarūpaṁ passati, kassindriyavikāraṁ oloketīti? Na kassaci. Iddhimato visayo esa, yadidaṁ yattha katthaci cittaṁ āvajjanto soḷasappabhedaṁ cittaṁ jānāti. Akatābhinivesassa pana vasena ayaṁ kathā"ti[1].

Parasattānanti attānaṁ ṭhapetvā sesasattānaṁ. **Parapuggalānan**ti idampi iminā ekatthameva, veneyyavasena pana desanāvilāsena ca byañjanena nānattaṁ kataṁ. **Cetasā ceto paricca pajānātī**ti attano cittena tesaṁ cittaṁ paricchinditvā sarāgādivasena nānappakārato jānāti. **Sarāgaṁ vā**ti-ādīsu vā-saddo samuccayattho. Tattha aṭṭhavidhaṁ lobhasahagatacittaṁ **sarāgaṁ** cittaṁ nāma, avasesaṁ catubhūmakakusalābyākatacittaṁ **vītarāgaṁ** nāma. Dve domanassacittāni dve vicikicchā-uddhaccacittānīti imāni pana cattāri cittāni imasmiṁ duke saṅgahaṁ na gacchanti. Keci pana therā tānipi vītarāgapadena saṅgaṇhanti. Duvidhaṁ pana domanassasahagataṁ cittaṁ **sadosaṁ** cittaṁ nāma, sabbampi catubhūmakaṁ kusalābyākataṁ **vītadosaṁ** nāma. Sesāni dasa akusalacittāni imasmiṁ duke saṅgahaṁ na gacchanti. Keci pana therā tānipi vītadosapadena saṅgaṇhanti. **Samohaṁ vitamohan**ti ettha pana mohekahetukavasena vicikicchā-uddhaccasahagatadvayameva **samohaṁ.** Mohassa pana sabbākusalesu sambhavato dvādasavidhampi akusalaṁ cittaṁ "samohan"ti veditabbaṁ. Avasesaṁ kusalābyākataṁ **vītamohaṁ.** Thinamiddhānugataṁ pana **saṁkhittaṁ,** uddhaccānugataṁ **vikkhittaṁ.** Rūpāvacarārūpāvacaraṁ **mahaggataṁ,** avasesaṁ **amahaggataṁ.** Sabbampi tebhūmakaṁ **sa-uttaraṁ,**

1. Visuddhi 2. 39 piṭṭhe.

ကာဠကံ ဟောတိ ဇမ္ဗုပက္ကဝဏ္ဏံ လုဠိတံ။ ကုသလူပေက္ခာယ ဝတ္တမာနာယ ပသန္နံ ဟောတိ တိလတေလဝဏ္ဏံ။ အကုသလူပေက္ခာယ ဝတ္တမာနာယ တဒေဝ လုဠိတံ ဟောတိ။ တသ္မာ တေန "ဣဒံ ရူပံ သောမနဿိန္ဒြိယသမုဋ္ဌိတံ၊ ဣဒံ ရူပံ ဒေါမနဿိန္ဒြိယသမုဋ္ဌိတံ၊ ဣဒံ ရူပံ ဥပေက္ခိန္ဒြိယသမုဋ္ဌိတ"န္တိ ပရဿ ဟဒယလောဟိတဝဏ္ဏံ ပဿိတွာ ပဿိတွာ စိတ္တံ ပရိယေသန္တေန စေတောပရိယဉာဏံ ထာမဂတံ ကာတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ထာမဂတေ ဟိ တသ္မိံ အနုက္ကမေန သဗ္ဗမ္ပိ ကာမာဝစရာဒိဘေဒံ စိတ္တံ ပဇာနာတိ စိတ္တာ စိတ္တမေဝ သင်္ကမန္တော ဝိနာ ဟဒယရူပဒဿနေန။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ အဋ္ဌကထာယံ—

"အာရုပ္ပေ ပရဿ စိတ္တံ ဇာနိတုကာမော ကဿ ဟဒယရူပံ ပဿတိ၊ ကဿိန္ဒြိယဝိကာရံ ဩလောကေတီတိ? န ကဿစိ။ ဣဒ္ဓိမတော ဝိသယော ဧသ၊ ယဒိဒံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ စိတ္တံ အာဝဇ္ဇန္တော သောဠသပ္ပဘေဒံ စိတ္တံ ဇာနာတိ။ အကတာဘိနိဝေသဿ ပန ဝသေန အယံ ကထာ"တိ[၁]။

ပရသတ္တာနန္တိ အတ္တာနံ ဌပေတွာ သေသသတ္တာနံ။ **ပရပုဂ္ဂလာန**န္တိ ဣဒမ္ပိ ဣမိနာ ဧကတ္ထမေဝ၊ ဝေနေယျဝသေန ပန ဒေသနာဝိလာသေန စ ဗျဉ္ဇနေန နာနတ္တံ ကတံ။ **စေတသာ စေတော ပရိစ္စ ပဇာနာတီ**တိ အတ္တနော စိတ္တေန တေသံ စိတ္တံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ သရာဂါဒိဝသေန နာနပ္ပကာရတော ဇာနာတိ။ **သရာဂံ ဝါ**တိအာဒီသု ဝါ-သဒ္ဒေါ သမုစ္စယတ္ထော။ တတ္ထ အဋ္ဌဝိဓံ လောဘသဟဂတစိတ္တံ **သရာဂံ** စိတ္တံ နာမ၊ အဝသေသံ စတုဘူမကကုသလာဗျာကတစိတ္တံ **ဝီတရာဂံ** နာမ။ ဒွေ ဒေါမနဿစိတ္တာနိ ဒွေ ဝိစိကိစ္ဆာဥဒ္ဓစ္စစိတ္တာနီတိ ဣမာနိ ပန စတ္တာရိ စိတ္တာနိ ဣမသ္မိံ ဒုကေ သင်္ဂဟံ န ဂစ္ဆန္တိ။ ကေစိ ပန ထေရာ တာနိပိ ဝီတရာဂပဒေန သင်္ဂဏှန္တိ။ ဒုဝိဓံ ပန ဒေါမနဿသဟဂတံ စိတ္တံ **သဒေါသံ** စိတ္တံ နာမ၊ သဗ္ဗမ္ပိ စတုဘူမကံ ကုသလာဗျာကတံ **ဝီတဒေါသံ** နာမ။ သေသာနိ ဒသ အကုသလစိတ္တာနိ ဣမသ္မိံ ဒုကေ သင်္ဂဟံ န ဂစ္ဆန္တိ။ ကေစိ ပန ထေရာ တာနိပိ ဝီတဒေါသပဒေန သင်္ဂဏှန္တိ။ **သမောဟံ ဝီတမောဟ**န္တိ ဧတ္ထ ပန မောဟေကဟေတုကဝသေန ဝိစိကိစ္ဆာဥဒ္ဓစ္စသဟဂတဒွယမေဝ **သမောဟံ**။ မောဟဿ ပန သဗ္ဗာကုသလေသု သမ္ဘဝတော ဒွါဒသဝိဓမ္ပိ အကုသလံ စိတ္တံ "သမောဟ"န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဝသေသံ ကုသလာဗျာကတံ **ဝီတမောဟံ**။ ထိနမိဒ္ဓါနုဂတံ ပန **သံခိတ္တံ**၊ ဥဒ္ဓစ္စာနုဂတံ **ဝိက္ခိတ္တံ**။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရံ **မဟဂ္ဂတံ**၊ အဝသေသံ **အမဟဂ္ဂတံ**။ သဗ္ဗမ္ပိ တေဘူမကံ **သဉတ္တရံ**၊

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၉-ပိဋ္ဌေ။

lokuttaraṁ **anuttaraṁ.** Upacārappattaṁ appanāppattañca **samāhitaṁ,** tadubhayamasampattaṁ **asamāhitaṁ.** Tadaṅgavikkhambhanasamuccheda-paṭippassaddhinissaraṇavimuttippattaṁ **vimuttaṁ,** pañcavidhampi etaṁ vimuttimappattaṁ **avimuttan**ti veditabbaṁ. Iti cetopariyañāṇalābhī bhikkhu soḷasappabhedampi cittaṁ pajānāti. Puthujjanā pana ariyānaṁ maggaphalacittaṁ na jānanti, ariyāpi ca heṭṭhimā heṭṭhimā uparimānaṁ uparimānaṁ maggaphalacittaṁ na jānanti, uparimā uparimā pana heṭṭhimānaṁ heṭṭhimānaṁ cittaṁ jānantīti.

Cetopariyañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

53. Pubbenivāsānussatiñāṇaniddesavaṇṇanā

105. Pubbenivāsānussatiñāṇaniddese **evaṁ pajānātī**ti-ādi catūsu iddhipādesu paribhāvitacittassa pubbenivāsānussatiñāṇaṁ uppādetukāmassa taduppādanavidhānadassanatthaṁ vuttaṁ. Kamato hi paṭiccasamuppādaṁ passitvā viññāṇanāmarūpasaḷāyatanaphassavedanāsaṅkhātaṁ paccuppannaṁ phalasaṅkhepaṁ passati, tassa paccayaṁ purimabhave kammakilesa-saṅkhātaṁ hetusaṅkhepaṁ passati, tassa paccayaṁ purimabhaveyeva phalasaṅkhepaṁ passati, tassa paccayaṁ tatiyabhave hetusaṅkhepaṁ passati. Evaṁ paṭiccasamuppādadassanena jātiparamparaṁ passati. Evaṁ bahūpakāro pubbenivāsānussatiñāṇassa paṭiccasamuppādamanasikāro. Tattha “imasmiṁ sati idaṁ hoti, imassuppādā idaṁ uppajjatī”ti idaṁ paṭiccasamuppādaniddesassa uddesavacanaṁ. Evaṁ tesaṁ aññataravacaneneva atthe siddhe dvidhā vacanaṁ kasmāti ce? Atthanānattasabbhāvato. Kathaṁ? **Imasmiṁ satī**ti imasmiṁ paccaye vijjamāne. Idaṁ sabbapaccayānaṁ sādhāraṇavacanaṁ. **Idaṁ hotī**ti idaṁ paccayuppannaṁ bhavati. Idaṁ sabbapaccayuppannānaṁ sādhāraṇavacanaṁ. Iminā sakalena vacanena ahetukavādo paṭisiddho hoti. Ye hi dhammā paccayasambhavā honti, na paccayābhāvā, te ahetukā nāma na hontīti. **Imassuppādā**ti imassa paccayassa uppādahetu. Idaṁ sabbapaccayānaṁ uppādavantatādīpanavacanaṁ. **Idaṁ uppajjatī**ti idaṁ paccayuppannaṁ uppajjati. Idaṁ sabbapaccayuppannānaṁ tato uppajjamānatādīpanavacanaṁ. Iminā sakalena vacanena sassatāhetukavādo paṭisiddho hoti. Ye hi uppādavanto dhammā, te aniccā. Tasmā satipisahetukatte aniccahetukā ete dhammā na loke niccasammatapakatipurisādihetukāti vuttaṁ hoti.

လောကုတ္တရံ **အနုတ္တရံ**။ ဥပစာရပ္ပတ္တံ အပ္ပနာပ္ပတ္တဉ္စ **သမာဟိတံ**၊ တဒုဘယမသမ္ပတ္တံ **အသမာဟိတံ**။ တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒပဋိပ္ပဿဒ္ဓိနိဿရဏဝိမုတ္တိပ္ပတ္တံ **ဝိမုတ္တံ**၊ ပဉ္စဝိဓမ္ပိ ဧတံ ဝိမုတ္တိမပ္ပတ္တံ **အဝိမုတ္တ**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣတိ စေတောပရိယဉာဏလာဘီ ဘိက္ခု သောဠသပ္ပဘေဒမ္ပိ စိတ္တံ ပဇာနာတိ။ ပုထုဇ္ဇနာ ပန အရိယာနံ မဂ္ဂဖလစိတ္တံ န ဇာနန္တိ၊ အရိယာပိ စ ဟေဋ္ဌိမာ ဟေဋ္ဌိမာ ဥပရိမာနံ ဥပရိမာနံ မဂ္ဂဖလစိတ္တံ န ဇာနန္တိ၊ ဥပရိမာ ဥပရိမာ ပန ဟေဋ္ဌိမာနံ ဟေဋ္ဌိမာနံ စိတ္တံ ဇာနန္တီတိ။

စေတောပရိယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅၃-ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၀၅။ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏနိဒ္ဒေသေ **ဧဝံ ပဇာနာတီ**တိအာဒိ စတူသု ဣဒ္ဓိပါဒေသု ပရိဘာဝိတစိတ္တဿ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ ဥပ္ပါဒေတုကာမဿ တဒုပ္ပါဒနဝိဓာနဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ကမတော ဟိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ပဿိတွာ ဝိညာဏနာမရူပသဠာယတနဖဿဝေဒနာသင်္ခါတံ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဖလသင်္ခေပံ ပဿတိ၊ တဿ ပစ္စယံ ပုရိမဘဝေ ကမ္မကိလေသသင်္ခါတံ ဟေတုသင်္ခေပံ ပဿတိ၊ တဿ ပစ္စယံ ပုရိမဘဝေယေဝ ဖလသင်္ခေပံ ပဿတိ၊ တဿ ပစ္စယံ တတိယဘဝေ ဟေတုသင်္ခေပံ ပဿတိ။ ဧဝံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဒဿနေန ဇာတိပရမ္ပရံ ပဿတိ။ ဧဝံ ဗဟူပကာရော ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏဿ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒမနသိကာရော။ တတ္ထ “ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ၊ ဣမဿုပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဣဒံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနိဒ္ဒေသဿ ဥဒ္ဒေသဝစနံ။ ဧဝံ တေသံ အညတရဝစနေနေဝ အတ္ထေ သိဒ္ဓေ ဒွိဓာ ဝစနံ ကသ္မာတိ စေ? အတ္ထနာနတ္တသဗ္ဘာဝတော။ ကထံ? **ဣမသ္မိံ သတီ**တိ ဣမသ္မိံ ပစ္စယေ ဝိဇ္ဇမာနေ။ ဣဒံ သဗ္ဗပစ္စယာနံ သာဓာရဏဝစနံ။ **ဣဒံ ဟောတီ**တိ ဣဒံ ပစ္စယုပ္ပန္နံ ဘဝတိ။ ဣဒံ သဗ္ဗပစ္စယုပ္ပန္နာနံ သာဓာရဏဝစနံ။ ဣမိနာ သကလေန ဝစနေန အဟေတုကဝါဒေါ ပဋိသိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ ယေ ဟိ ဓမ္မာ ပစ္စယသမ္ဘဝါ ဟောန္တိ၊ န ပစ္စယာဘာဝါ၊ တေ အဟေတုကာ နာမ န ဟောန္တီတိ။ **ဣမဿုပ္ပါဒါ**တိ ဣမဿ ပစ္စယဿ ဥပ္ပါဒဟေတု။ ဣဒံ သဗ္ဗပစ္စယာနံ ဥပ္ပါဒဝန္တတာဒီပနဝစနံ။ **ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ဣဒံ ပစ္စယုပ္ပန္နံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဒံ သဗ္ဗပစ္စယုပ္ပန္နာနံ တတော ဥပ္ပဇ္ဇမာနတာဒီပနဝစနံ။ ဣမိနာ သကလေန ဝစနေန သဿတာဟေတုကဝါဒေါ ပဋိသိဒ္ဓေါ ဟောတိ။ ယေ ဟိ ဥပ္ပါဒဝန္တော ဓမ္မာ၊ တေ အနိစ္စာ။ တသ္မာ သတိပိ သဟေတုကတ္တေ အနိစ္စဟေတုကာ ဧတေ ဓမ္မာ န လောကေ နိစ္စသမ္မတပကတိပုရိသာဒိဟေတုကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

Yadidanti niddisitabbatthasandassanaṁ. **Avijjāpaccayā saṅkhārā**ti ettha yaṁ paṭicca phalameti, so paccayo. **Paṭiccā**ti na vinā, apaccakkhitvāti attho. **Etī**ti uppajjati ceva pavattati cāti attho. Apica upakārakaṭṭho paccayaṭṭho, avijjā ca sā paccayo cāti avijjāpaccayo. Tasmā avijjāpaccayā saṅkhārā sambhavantīti yojanā. Evaṁ sambhavanti -saddassa sesapadehipi yojanā kātabbā. Sokādīsu ca socanaṁ **soko.** Paridevanaṁ **paridevo.** Dukkhayatīti **dukkhaṁ.** Uppādaṭṭhitivasena vā dvedhā khanatītipi dukkhaṁ. Dummanassa bhāvo **domanassaṁ.** Bhuso āyāso **upāyāso. Sambhavantī**ti nibbattanti. **Evan**ti nidditthanayanidassanaṁ. Tena avijjādīheva kāraṇehi, na issaranimmānādīhīti dasseti. **Etassā**ti yathāvuttassa. **Kevalassā**ti asammissassa, sakalassa vā. **Dukkhakkhandhassā**ti dukkhasamūhassa, na sattassa na sukhasubhādīnaṁ. **Samudayo**ti nibbatti. **Hotī**ti sambhavati.

Tattha katamā avijjā? Dukkhe aññāṇaṁ dukkhasamudaye aññāṇaṁ dukkhanirodhe aññāṇaṁ dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya aññāṇaṁ pubbante aññāṇaṁ aparante aññāṇaṁ pubbantāparante aññāṇaṁ idappaccayatāpaṭiccasamuppannesu dhammesu aññāṇaṁ. Katame saṅkhārā? Puññābhisaṅkhāro apuññābhisaṅkhāro āneñjābhisaṅkhāro kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro cittasaṅkhāro. Aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā pañca rūpāvacarakusalacetanā puññābhisaṅkhāro, dvādasa akusalacetanā apuññābhisaṅkhāro, catasso arūpāvacarakusalacetanā āneñjābhisaṅkhāro. Kāyasañcetanā kāyasaṅkhāro, vacīsañcetanā vacīsaṅkhāro, manosañcetanā cittasaṅkhāro.

Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ "ime saṅkhārā avijjāpaccayā hontī"ti? Avijjābhāve bhāvato. Yassa hi dukkhādīsu avijjāsaṅkhātaṁ aññāṇaṁ appahīnaṁ hoti, so dukkhe tāva pubbantādīsu ca aññāṇena saṁsāradukkhaṁ sukhasaññāya gahetvā tasseva[1] hetubhūte tividhepi saṅkhāre ārabhati. Samudaye aññāṇena dukkhahetubhūtepi taṇhāparikkhāre saṅkhāre sukhahetuto maññamāno ārabhati. Nirodhe pana magge ca aññāṇena dukkhassa anirodhabhūtepi gativisese dukkhanirodhasaññī hutvā nirodhassa ca amaggabhūtesupi yaññāmaratapādīsu

1. Tassa (Syā, Ka, Abhi-Ṭṭha 2. 138 piṭṭhe ca.)

ယဒိဒန္တိ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗတ္ထသန္ဒဿနံ။ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ**တိ ဧတ္ထ ယံ ပဋိစ္စ ဖလမေတိ၊ သော ပစ္စယော။ **ပဋိစ္စာ**တိ န ဝိနာ၊ အပစ္စက္ခိတွာတိ အတ္ထော။ **ဧတီ**တိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ ပဝတ္တတိ စာတိ အတ္ထော။ အပိစ ဥပကာရကဋ္ဌော ပစ္စယဋ္ဌော၊ အဝိဇ္ဇာ စ သာ ပစ္စယော စာတိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယော။ တသ္မာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ သမ္ဘဝန္တီတိ ယောဇနာ။ ဧဝံ သမ္ဘဝန္တိ-သဒ္ဒဿ သေသပဒေဟိပိ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ သောကာဒီသု စ သောစနံ **သောကော။** ပရိဒေဝနံ **ပရိဒေဝေါ။** ဒုက္ခယတီတိ **ဒုက္ခံ။** ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိဝသေန ဝါ ဒွေဓာ ခနတီတိပိ ဒုက္ခံ။ ဒုမ္မနဿ ဘာဝေါ **ဒေါမနဿံ။** ဘုသော အာယာသော **ဥပါယာသော။ သမ္ဘဝန္တီ**တိ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ **ဧဝ**န္တိ နိဒ္ဒိဋ္ဌနယနိဒဿနံ။ တေန အဝိဇ္ဇာဒီဟေဝ ကာရဏေဟိ၊ န ဣဿရနိမ္မာနာဒီဟီတိ ဒဿေတိ။ **ဧတဿာ**တိ ယထာဝုတ္တဿ။ **ကေဝလဿာ**တိ အသမ္မိဿဿ၊ သကလဿ ဝါ။ **ဒုက္ခက္ခန္ဓဿာ**တိ ဒုက္ခသမူဟဿ၊ န သတ္တဿ န သုခသုဘာဒီနံ။ **သမုဒယော**တိ နိဗ္ဗတ္တိ။ **ဟောတီ**တိ သမ္ဘဝတိ။

တတ္ထ ကတမာ အဝိဇ္ဇာ? ဒုက္ခေ အညာဏံ ဒုက္ခသမုဒယေ အညာဏံ ဒုက္ခနိရောဓေ အညာဏံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ အညာဏံ ပုဗ္ဗန္တေ အညာဏံ အပရန္တေ အညာဏံ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တေ အညာဏံ ဣဒပ္ပစ္စယတာပဋိစ္စသမုပ္ပန္နေသု ဓမ္မေသု အညာဏံ။ ကတမေ သင်္ခါရာ? ပုညာဘိသင်္ခါရော အပုညာဘိသင်္ခါရော အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော ကာယသင်္ခါရော ဝစီသင်္ခါရော စိတ္တသင်္ခါရော။ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ ပဉ္စ ရူပါဝစရကုသလစေတနာ ပုညာဘိသင်္ခါရော၊ ဒွါဒသ အကုသလစေတနာ အပုညာဘိသင်္ခါရော၊ စတဿော အရူပါဝစရကုသလစေတနာ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော။ ကာယသဉ္စေတနာ ကာယသင်္ခါရော၊ ဝစီသဉ္စေတနာ ဝစီသင်္ခါရော၊ မနောသဉ္စေတနာ စိတ္တသင်္ခါရော။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ “ဣမေ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဟောန္တီ”တိ? အဝိဇ္ဇာဘာဝေ ဘာဝတော။ ယဿ ဟိ ဒုက္ခာဒီသု အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတံ အညာဏံ အပ္ပဟီနံ ဟောတိ၊ သော ဒုက္ခေ တာဝ ပုဗ္ဗန္တာဒီသု စ အညာဏေန သံသာရဒုက္ခံ သုခသညာယ ဂဟေတွာ တဿေဝ[၁] ဟေတုဘူတေ တိဝိဓေပိ သင်္ခါရေ အာရဘတိ။ သမုဒယေ အညာဏေန ဒုက္ခဟေတုဘူတေပိ တဏှာပရိက္ခာရေ သင်္ခါရေ သုခဟေတုတော မညမာနော အာရဘတိ။ နိရောဓေ ပန မဂ္ဂေ စ အညာဏေန ဒုက္ခဿ အနိရောဓဘူတေပိ ဂတိဝိသေသေ ဒုက္ခနိရောဓသညီ ဟုတွာ နိရောဓဿ စ အမဂ္ဂဘူတေသုပိ ယညာမရတပါဒီသု

၁-တဿ (သျာ၊ က၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၈-ပိဋ္ဌေ စ)

nirodhamaggasaññī hutvā dukkhanirodhaṁ patthayamāno yaññāmaratapādimukhena tividhepi saṅkhāre ārabhati.

Apica so tāya catūsu saccesu appahīnāvijjatāya visesato jātijarārogamaraṇādi-anekādīnavavokiṇṇampi puññaphalasaṅkhātaṁ dukkhaṁ dukkhato ajānanto tassa adhigamāya kāyavacīcittasaṅkhārabhedaṁ puññābhisaṅkhāraṁ ārabhati devaccharakāmako viya marupapātaṁ. Sukhasammatassāpi ca tassa puññaphalassa ante mahāpariḷāhajanikaṁ vipariṇāmadukkhataṁ appassādatañca apassantopi tappaccayaṁ vuttappakārameva puññābhisaṅkhāraṁ ārabhati salabho viya dīpasikhābhinipātaṁ, madhubindugiddho viya ca madhulittasatthadhārālehanaṁ. Kāmūpasevanādīsu ca savipākesu ādīnavaṁ apassanto sukhasaññāya ceva kilesābhibhūtatāya ca dvārattayappavattampi apuññābhisaṅkhāraṁ ārabhati bālo viya gūthakīḷanaṁ, maritukāmo viya ca visakhādanaṁ. Āruppavipākesu cāpi saṅkhāravipariṇāmadukkhataṁ anavabujjhamāno sassatādivipallāsena cittasaṅkhārabhūtaṁ āneñjābhisaṅkhāraṁ ārabhati disāmūḷho viya pisācanagarābhimukhamaggagamanaṁ. Evaṁ yasmā avijjābhāvatova saṅkhārabhāvo, na abhāvato, tasmā jānitabbametaṁ "ime saṅkhārā avijjāpaccayā hontī"ti.

Etthāha—gaṇhāma tāva etaṁ "avijjā saṅkhārānaṁ paccayo"ti. Kiṁ panāyamekāva avijjā saṅkhārānaṁ paccayo, udāhu aññepi paccayā santīti? Kiṁ panettha[1] yadi tāva ekāva, ekakāraṇavādo āpajjati. Atha aññepi santi, "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti ekakāraṇaniddeso nupapajjatīti? Na nupapajjati[2]. Kasmā? Yasmā—

Ekaṁ na ekato idha, nānekamanekatopi no ekaṁ.
Phalamatthi atthi pana eka-hetuphaladīpane attho.

Bhagavā hi katthaci padhānattā katthaci pākaṭattā katthaci asādhāraṇattā desanāvilāsassa ca veneyyānañca anurūpato ekameva hetuñca phalañca dīpeti. Tasmā ayamidha avijjā vijjamānesupi aññesu vatthārammaṇasahajātadhammādīsu saṅkhārakāraṇesu "assādānupassino

1. Kiñcettha (Abhi-Ṭṭha 2. 139 piṭṭhe)   2. Nūpapajjati (Sī), na uppajjati (Syā)

နိရောဓမဂ္ဂသညီ ဟုတွာ ဒုက္ခနိရောဓံ ပတ္ထယမာနော ယညာမရတပါဒိမုခေန တိဝိဓေပိ သင်္ခါရေ အာရဘတိ။

အပိစ သော တာယ စတူသု သစ္စေသု အပ္ပဟီနာဝိဇ္ဇတာယ ဝိသေသတော ဇာတိဇရာရောဂမရဏာဒိအနေကာဒီနဝဝေါကိဏ္ဏမ္ပိ ပုညဖလသင်္ခါတံ ဒုက္ခံ ဒုက္ခတော အဇာနန္တော တဿ အဓိဂမာယ ကာယဝစီစိတ္တသင်္ခါရဘေဒံ ပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ ဒေဝစ္ဆရကာမကော ဝိယ မရုပပါတံ။ သုခသမ္မတဿာပိ စ တဿ ပုညဖလဿ အန္တေ မဟာပရိဠာဟဇနိကံ ဝိပရိဏာမဒုက္ခတံ အပ္ပဿာဒတဉ္စ အပဿန္တောပိ တပ္ပစ္စယံ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ ပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ သလဘော ဝိယ ဒီပသိခါဘိနိပါတံ, မဓုဗိန္ဒုဂိဒ္ဓေါ ဝိယ စ မဓုလိတ္တသတ္ထဓာရာလေဟနံ။ ကာမူပသေဝနာဒီသု စ သဝိပါကေသု အာဒီနဝံ အပဿန္တော သုခသညာယ စေဝ ကိလေသာဘိဘူတတာယ စ ဒွါရတ္တယပ္ပဝတ္တမ္ပိ အပုညာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ ဗာလော ဝိယ ဂူထကီဠနံ, မရိတုကာမော ဝိယ စ ဝိသခါဒနံ။ အာရုပ္ပဝိပါကေသု စာပိ သင်္ခါရဝိပရိဏာမဒုက္ခတံ အနဝဗုဇ္ဈမာနော သဿတာဒိဝိပလ္လာသေန စိတ္တသင်္ခါရဘူတံ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရံ အာရဘတိ ဒိသာမူဠှော ဝိယ ပိသာစနဂရာဘိမုခမဂ္ဂဂမနံ။ ဧဝံ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဘာဝတောဝ သင်္ခါရဘာဝေါ၊ န အဘာဝတော၊ တသ္မာ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ "ဣမေ သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ ဟောန္တီ"တိ။

ဧတ္ထာဟ—ဂဏှာမ တာဝ ဧတံ "အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယော"တိ။ ကိံ ပနာယမေကာဝ အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယော၊ ဥဒါဟု အညေပိ ပစ္စယာ သန္တီတိ? ကိံ ပနေတ္ထ[၁] ယဒိ တာဝ ဧကာဝ၊ ဧကကာရဏဝါဒေါ အာပဇ္ဇတိ။ အထ အညေပိ သန္တိ၊ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိ ဧကကာရဏနိဒ္ဒေသော နုပပဇ္ဇတီတိ? န နုပပဇ္ဇတိ[၂]။ ကသ္မာ? ယသ္မာ—

ဧကံ န ဧကတော ဣဓ၊ နာနေကမနေကတောပိ နော ဧကံ။
ဖလမတ္ထိ အတ္ထိ ပန ဧက-ဟေတုဖလဒီပနေ အတ္ထော။

ဘဂဝါ ဟိ ကတ္ထစိ ပဓာနတ္တာ ကတ္ထစိ ပါကဋတ္တာ ကတ္ထစိ အသာဓာရဏတ္တာ ဒေသနာဝိလာသဿ စ ဝေနေယျာနဉ္စ အနုရူပတော ဧကမေဝ ဟေတုဉ္စ ဖလဉ္စ ဒီပေတိ။ တသ္မာ အယမိဓ အဝိဇ္ဇာ ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ အညေသု ဝတ္ထာရမ္မဏသဟဇာတဓမ္မာဒီသု သင်္ခါရကာရဏေသု "အဿာဒါနုပဿိနော

၁-ကိဉ္စေတ္ထ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၉-ပိဋ္ဌေ)   ၂-နူပပဇ္ဇတိ (သီ)၊ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ (သျာ)

taṇhā pavaḍḍhatī”ti[1] ca, “avijjāsamudayā āsavasamudayo”ti[2] ca vacanato aññesampi taṇhādīnaṁ saṅkhārahetūnaṁ hetūti padhānattā, “avidvā bhikkhave avijjāgato puññābhisaṅkhārampi abhisaṅkharotī”ti pākaṭattā, asādhāraṇattā ca saṅkhārānaṁ hetubhāvena dīpitāti veditabbā. Eteneva ca ekekahetuphaladīpanaparihāravacanena sabbattha ekekahetuphaladīpane payojanaṁ veditabbanti.

Etthāha—evaṁ santepi ekantāniṭṭhaphalāya sāvajjāya avijjāya kathaṁ puññāneñjābhisaṅkhārapaccayattaṁ yujjati? Na hi nimbabījato ucchu uppajjatīti. Kathaṁ na yujjissati? Lokasmiṁ hi—

Viruddho cāviruddho ca, sadisāsadiso tathā.
Dhammānaṁ paccayo siddho, vipākā eva te ca na.

Iti ayaṁ avijjā vipākavasena ekantāniṭṭhaphalā, sabhāvavasena ca sāvajjāpi samānā sabbesampi etesaṁ puññābhisaṅkhārādīnaṁ yathānurūpaṁ ṭhānakiccasabhāvaviruddhāviruddhapaccayavasena sadisāsadisapaccayavasena ca paccayo hotīti veditabbā.

Apica—

Cutūpapāte saṁsāre, saṅkhārānañca lakkhaṇe.
Yo paṭiccasamuppanna-dhammesu ca vimuyhati.

Abhisaṅkharoti so ete, saṅkhāre tividhe yato.
Avijjā paccayo tesaṁ, tividhānaṁ ayaṁ[3] tato.

Yathāpi nāma jaccandho, naro[4] apariṇāyako.
Ekadā yāti maggena, ummaggenāpi ekadā.

Saṁsāre saṁsaraṁ bālo, tathā apariṇāyako.
Karoti ekadā puññaṁ, apuññamapi ekadā.

Yadā ca ñatvā so dhammaṁ, saccāni abhisamessati.
Tadā avijjūpasamā, upasanto carissatīti.

1. Saṁ 1. 311 piṭṭhe. 2. Ma 1. 68 piṭṭhe.
3. Tividhānaṁ sayaṁ (Syā), tividhānampi yaṁ (Abhi-Ṭṭha 2. 141 piṭṭhe)
4. Sāmaṁ (Gaṇṭhipade) Abhi-Ṭṭha 2. 142; Visuddhi 2. 177 piṭṭhesu pana passitabbaṁ.

တဏှာ ပဝဍ္ဎတီ”တိ[1] စ, “အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ အာသဝသမုဒယော”တိ[2] စ ဝစနတော အညေသမ္ပိ တဏှာဒီနံ သင်္ခါရဟေတူနံ ဟေတူတိ ပဓာနတ္တာ, “အဝိဒွါ ဘိက္ခဝေ အဝိဇ္ဇာဂတော ပုညာဘိသင်္ခါရမ္ပိ အဘိသင်္ခရောတီ”တိ ပါကဋတ္တာ, အသာဓာရဏတ္တာ စ သင်္ခါရာနံ ဟေတုဘာဝေန ဒီပိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတေနေဝ စ ဧကေကဟေတုဖလဒီပနပရိဟာရဝစနေန သဗ္ဗတ္ထ ဧကေကဟေတုဖလဒီပနေ ပယောဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဧတ္ထာဟ—ဧဝံ သန္တေပိ ဧကန္တာနိဋ္ဌဖလာယ သာဝဇ္ဇာယ အဝိဇ္ဇာယ ကထံ ပုညာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရပစ္စယတ္တံ ယုဇ္ဇတိ? န ဟိ နိမ္ဗဗီဇတော ဥစ္ဆု ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ ကထံ န ယုဇ္ဇိဿတိ? လောကသ္မိံ ဟိ—

ဝိရုဒ္ဓေါ စာဝိရုဒ္ဓေါ စ၊ သဒိသာသဒိသော တထာ။
ဓမ္မာနံ ပစ္စယော သိဒ္ဓေါ၊ ဝိပါကာ ဧဝ တေ စ န။

ဣတိ အယံ အဝိဇ္ဇာ ဝိပါကဝသေန ဧကန္တာနိဋ္ဌဖလာ, သဘာဝဝသေန စ သာဝဇ္ဇာပိ သမာနာ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဧတေသံ ပုညာဘိသင်္ခါရာဒီနံ ယထာနုရူပံ ဌာနကိစ္စသဘာဝဝိရုဒ္ဓါဝိရုဒ္ဓပစ္စယဝသေန သဒိသာသဒိသပစ္စယဝသေန စ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အပိစ—

စုတူပပါတေ သံသာရေ၊ သင်္ခါရာနဉ္စ လက္ခဏေ။
ယော ပဋိစ္စသမုပ္ပန္န-ဓမ္မေသု စ ဝိမုယှတိ။

အဘိသင်္ခရောတိ သော ဧတေ၊ သင်္ခါရေ တိဝိဓေ ယတော။
အဝိဇ္ဇာ ပစ္စယော တေသံ၊ တိဝိဓာနံ အယံ[3] တတော။

ယထာပိ နာမ ဇစ္စန္ဓော၊ နရော[4] အပရိဏာယကော။
ဧကဒါ ယာတိ မဂ္ဂေန၊ ဥမ္မဂ္ဂေနာပိ ဧကဒါ။

သံသာရေ သံသရံ ဗာလော၊ တထာ အပရိဏာယကော။
ကရောတိ ဧကဒါ ပုညံ၊ အပုညမပိ ဧကဒါ။

ယဒါ စ ဉတွာ သော ဓမ္မံ၊ သစ္စာနိ အဘိသမေဿတိ။
တဒါ အဝိဇ္ဇူပသမာ၊ ဥပသန္တော စရိဿတီတိ။

၁-သံ ၁-၃၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-တိဝိဓာနံ သယံ (သျာ)၊ တိဝိဓာနမ္ပိ ယံ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ)
၄-သာမံ (ဂဏ္ဌိပဒေ) အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၂၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၇၇-ပိဋ္ဌေသု ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

Saṅkhārapaccayā viññāṇanti cha viññāṇakāyā cakkhuviññāṇaṁ sotaviññāṇaṁ ghānaviññāṇaṁ jivhāviññāṇaṁ kāyaviññāṇaṁ manoviññāṇaṁ. Tattha cakkhuviññāṇaṁ kusalavipākaṁ akusalavipākanti duvidhaṁ. Tathā sotaghānajivhākāyaviññāṇāni. Manoviññāṇaṁ dve vipākamanodhātuyo, tisso ahetukamanoviññāṇadhātuyo, aṭṭha sahetukavipākacittāni, pañca rūpāvacarāni, cattāri arūpāvacarānīti bāvīsatividhaṁ. Iti sabbāni bāttiṁsa lokiyavipākaviññāṇāni.

Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ "idaṁ vuttappakāraṁ viññāṇaṁ saṅkhārapaccayā hotī"ti? Upacitakammābhāve vipākābhāvato. Vipākaṁ hetaṁ, vipākañca na upacitakammābhāve uppajjati. Yadi uppajjeyya, sabbesaṁ sabbavipākāni uppajjeyyuṁ, na ca uppajjantīti jānitabbametaṁ "saṅkhārapaccayā idaṁ viññāṇaṁ hotī"ti. Sabbameva hi idaṁ pavattipaṭisandhivasena dvedhā pavattati. Tattha dve pañcaviññāṇāni dve manodhātuyo somanassasahagatāhetukamanoviññāṇadhātūti imāni terasa pañcavokārabhave pavattiyaṁyeva pavattanti, sesāni ekūnavīsati tīsu bhavesu yathānurūpaṁ pavattiyampi paṭisandhiyampi pavattanti.

Laddhappaccayamiti dhamma-mattametaṁ bhavantaramupeti.
Nāssa tato saṅkanti, na tato hetuṁ vinā hoti.

Iti hetaṁ laddhappaccayaṁ rūpārūpadhammamattaṁ uppajjamānaṁ bhavantaramupetīti vuccati, na satto, na jīvo. Tassa ca nāpi atītabhavato idha saṅkanti atthi, nāpi tato hetuṁ vinā idha pātubhāvo. Ettha ca purimaṁ cavanato cuti, pacchimaṁ bhavantarādipaṭisandhānato paṭisandhīti vuccati.

Etthāha—nanu evaṁ asaṅkantipātubhāve sati ye imasmiṁ manussattabhāve khandhā, tesaṁ niruddhattā, phalappaccayassa ca kammassa tattha agamanato, aññassa aññato ca taṁ phalaṁ siyā. Upabhuñjake ca asati kassa taṁ phalaṁ siyā. Tasmā na sundaramidaṁ vidhānanti. Tatridaṁ vuccati—

"Santāne yaṁ phalaṁ etaṁ, nāññassa na ca aññato.
Bījānaṁ abhisaṅkhāro, etassatthassa sādhako.

Phalassuppattiyā eva, siddhā bhuñjakasammuti.
Phaluppādena rukkhassa, yathā phalati sammutī"ti.

သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိ ဆ ဝိညာဏကာယာ စက္ခုဝိညာဏံ သောတဝိညာဏံ ဃာနဝိညာဏံ ဇိဝှါဝိညာဏံ ကာယဝိညာဏံ မနောဝိညာဏံ။ တတ္ထ စက္ခုဝိညာဏံ ကုသလဝိပါကံ အကုသလဝိပါကန္တိ ဒုဝိဓံ။ တထာ သောတဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏာနိ။ မနောဝိညာဏံ ဒွေ ဝိပါကမနောဓာတုယော, တိဿော အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုယော, အဋ္ဌ သဟေတုကဝိပါကစိတ္တာနိ, ပဉ္စ ရူပါဝစရာနိ, စတ္တာရိ အရူပါဝစရာနီတိ ဗာဝီသတိဝိဓံ။ ဣတိ သဗ္ဗာနိ ဗာတ္တိံသ လောကိယဝိပါကဝိညာဏာနိ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ "ဣဒံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဝိညာဏံ သင်္ခါရပစ္စယာ ဟောတီ"တိ? ဥပစိတကမ္မာဘာဝေ ဝိပါကာဘာဝတော။ ဝိပါကံ ဟေတံ၊ ဝိပါကဉ္စ န ဥပစိတကမ္မာဘာဝေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ သဗ္ဗေသံ သဗ္ဗဝိပါကာနိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ န စ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဇာနိတဗ္ဗမေတံ "သင်္ခါရပစ္စယာ ဣဒံ ဝိညာဏံ ဟောတီ"တိ။ သဗ္ဗမေဝ ဟိ ဣဒံ ပဝတ္တိပဋိသန္ဓိဝသေန ဒွေဓာ ပဝတ္တတိ။ တတ္ထ ဒွေ ပဉ္စဝိညာဏာနိ ဒွေ မနောဓာတုယော သောမနဿသဟဂတာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတူတိ ဣမာနိ တေရသ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဝတ္တိယံယေဝ ပဝတ္တန္တိ၊ သေသာနိ ဧကူနဝီသတိ တီသု ဘဝေသု ယထာနုရူပံ ပဝတ္တိယမ္ပိ ပဋိသန္ဓိယမ္ပိ ပဝတ္တန္တိ။

လဒ္ဓပ္ပစ္စယမိတိ ဓမ္မ-မတ္တမေတံ ဘဝန္တရမုပေတိ။
နာဿ တတော သင်္ကန္တိ၊ န တတော ဟေတုံ ဝိနာ ဟောတိ။

ဣတိ ဟေတံ လဒ္ဓပ္ပစ္စယံ ရူပါရူပဓမ္မမတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဘဝန္တရမုပေတီတိ ဝုစ္စတိ၊ န သတ္တော၊ န ဇီဝေါ။ တဿ စ နာပိ အတီတဘဝတော ဣဓ သင်္ကန္တိ အတ္ထိ၊ နာပိ တတော ဟေတုံ ဝိနာ ဣဓ ပါတုဘာဝေါ။ ဧတ္ထ စ ပုရိမံ စဝနတော စုတိ၊ ပစ္ဆိမံ ဘဝန္တရာဒိပဋိသန္ဓာနတော ပဋိသန္ဓီတိ ဝုစ္စတိ။

ဧတ္ထာဟ—နနု ဧဝံ အသင်္ကန္တိပါတုဘာဝေ သတိ ယေ ဣမသ္မိံ မနုဿတ္တဘာဝေ ခန္ဓာ၊ တေသံ နိရုဒ္ဓတ္တာ, ဖလပ္ပစ္စယဿ စ ကမ္မဿ တတ္ထ အဂမနတော, အညဿ အညတော စ တံ ဖလံ သိယာ။ ဥပဘုဉ္ဇကေ စ အသတိ ကဿ တံ ဖလံ သိယာ။ တသ္မာ န သုန္ဒရမိဒံ ဝိဓာနန္တိ။ တတြိဒံ ဝုစ္စတိ—

"သန္တာနေ ယံ ဖလံ ဧတံ၊ နာညဿ န စ အညတော။
ဗီဇာနံ အဘိသင်္ခါရော၊ ဧတဿတ္ထဿ သာဓကော။

ဖလဿုပ္ပတ္တိယာ ဧဝ၊ သိဒ္ဓါ ဘုဉ္ဇကသမ္မုတိ။
ဖလုပ္ပါဒေန ရုက္ခဿ၊ ယထာ ဖလတိ သမ္မုတီ"တိ။

Yopi vadeyya “evaṁ santepi ete saṅkhārā vijjamānā vā phalassa paccayā siyuṁ avijjamānā vā. Yadi ca vijjamānā, pavattikkhaṇeyeva nesaṁ vipākena bhavitabbaṁ. Athāpi avijjamānā, pavattito pubbe pacchā ca niccaṁ phalāvahā siyun”ti. So evaṁ vattabbo—

“Katattā paccayā ete, na ca niccaṁ phalāvahā.
Pāṭibhogādikaṁ tattha, veditabbaṁ nidassanan”ti.

Viññāṇapaccayā nāmarūpanti idha vedanā saññā saṅkhārakkhandhā nāmaṁ, cattāri ca mahābhūtāni catunnañca mahābhūtānaṁ upādāyarūpaṁ rūpaṁ. Abhāvakagabbhaseyyakānaṁ aṇḍajānañca paṭisandhikkhaṇe vatthudasakaṁ kāyadasakanti vīsati rūpāni, tayo ca arūpino khandhāti ete tevīsati dhammā viññāṇapaccayā nāmarūpanti veditabbā. Sabhāvakānaṁ bhāvadasakaṁ pakkhipitvā tettiṁsa, opapātikasattesu brahmakāyikādīnaṁ paṭisandhikkhaṇe cakkhusotavatthudasakāni jīvitindriyanavakañcāti ekūnacattālīsa rūpāni, tayo ca arūpino khandhāti ete dvācattālīsa dhammā viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ. Kāmabhave pana sesa-opapātikānaṁ saṁsedajānaṁ vā sabhāvakaparipuṇṇāyatanānaṁ paṭisandhikkhaṇe cakkhusotaghānajīvhākāyavatthubhāvadasakānīti sattati rūpāni, tayo ca arūpino khandhāti ete tesattati dhammā viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ. Esa ukkaṁso. Avakaṁsena pana taṁtaṁdasakavikalānaṁ tassa tassa vasena hāpetvā hāpetvā paṭisandhiyaṁ viññāṇapaccayā nāmarūpasaṅkhā veditabbā. Arūpīnaṁ pana tayova arūpino khandhā, asaññānaṁ rūpato jīvitindriyanavakamevāti. Esa tāva paṭisandhiyaṁ nayo.

Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ “paṭisandhināmarūpaṁ viññāṇapaccayā hotī”ti? Suttato yuttito ca. Sutte hi “cittānuparivattino dhammā”ti-ādinā[1] nayena bahudhā vedanādīnaṁ viññāṇapaccayatā siddhā. Yuttito pana—

Cittajena hi rūpena, idha diṭṭhena sijjhati.
Adiṭṭhassāpi rūpassa, viññāṇaṁ paccayo iti.

1. Abhi 1. 10 piṭṭhādīsu.

ယောပိ ဝဒေယျ “ဧဝံ သန္တေပိ ဧတေ သင်္ခါရာ ဝိဇ္ဇမာနာ ဝါ ဖလဿ ပစ္စယာ သိယုံ အဝိဇ္ဇမာနာ ဝါ။ ယဒိ စ ဝိဇ္ဇမာနာ၊ ပဝတ္တိက္ခဏေယေဝ နေသံ ဝိပါကေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ အထာပိ အဝိဇ္ဇမာနာ၊ ပဝတ္တိတော ပုဗ္ဗေ ပစ္ဆာ စ နိစ္စံ ဖလာဝဟာ သိယု”န္တိ။ သော ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗော—

“ကတတ္တာ ပစ္စယာ ဧတေ၊ န စ နိစ္စံ ဖလာဝဟာ။
ပါဋိဘောဂါဒိကံ တတ္ထ၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ နိဒဿန”န္တိ။

ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဣဓ ဝေဒနာ သညာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ နာမံ၊ စတ္တာရိ စ မဟာဘူတာနိ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပံ ရူပံ။ အဘာဝကဂဗ္ဘသေယျကာနံ အဏ္ဍဇာနဉ္စ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝတ္ထုဒသကံ ကာယဒသကန္တိ ဝီသတိ ရူပါနိ, တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ တေဝီသတိ ဓမ္မာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သဘာဝကာနံ ဘာဝဒသကံ ပက္ခိပိတွာ တေတ္တိံသ, ဩပပါတိကသတ္တေသု ဗြဟ္မကာယိကာဒီနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စက္ခုသောတဝတ္ထုဒသကာနိ ဇီဝိတိန္ဒြိယနဝကဉ္စာတိ ဧကူနစတ္တာလီသ ရူပါနိ, တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ ဒွါစတ္တာလီသ ဓမ္မာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ။ ကာမဘဝေ ပန သေသဩပပါတိကာနံ သံသေဒဇာနံ ဝါ သဘာဝကပရိပုဏ္ဏာယတနာနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါကာယဝတ္ထုဘာဝဒသကာနီတိ သတ္တတိ ရူပါနိ, တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ ဧတေ တေသတ္တတိ ဓမ္မာ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ။ ဧသ ဥက္ကံသော။ အဝကံသေန ပန တံတံဒသကဝိကလာနံ တဿ တဿ ဝသေန ဟာပေတွာ ဟာပေတွာ ပဋိသန္ဓိယံ ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပသင်္ခါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အရူပီနံ ပန တယောဝ အရူပိနော ခန္ဓာ၊ အသညာနံ ရူပတော ဇီဝိတိန္ဒြိယနဝကမေဝါတိ။ ဧသ တာဝ ပဋိသန္ဓိယံ နယော။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ “ပဋိသန္ဓိနာမရူပံ ဝိညာဏပစ္စယာ ဟောတီ”တိ? သုတ္တတော ယုတ္တိတော စ။ သုတ္တေ ဟိ “စိတ္တာနုပရိဝတ္တိနော ဓမ္မာ”တိအာဒိနာ[၁] နယေန ဗဟုဓာ ဝေဒနာဒီနံ ဝိညာဏပစ္စယတာ သိဒ္ဓါ။ ယုတ္တိတော ပန—

စိတ္တဇေန ဟိ ရူပေန၊ ဣဓ ဒိဋ္ဌေန သိဇ္ဈတိ။
အဒိဋ္ဌဿာပိ ရူပဿ၊ ဝိညာဏံ ပစ္စယော ဣတိ။

၁-အဘိ ၁-၁၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

Nāmarūpapaccayā saḷāyatananti nāmaṁ vuttameva. Idha pana rūpaṁ niyamato cattāri bhūtāni cha vatthūni jīvitindriyanti ekādasavidhaṁ. Saḷāyatanaṁ cakkhāyatanaṁ sotāyatanaṁ ghānāyatanaṁ jivhāyatanaṁ kāyāyatanaṁ manāyatanaṁ.

Tattha siyā—kathaṁ panetaṁ jānitabbaṁ "nāmarūpaṁ saḷāyatanassa paccayo"ti? Nāmarūpabhāve bhāvato. Tassa tassa hi nāmassa rūpassa ca bhāve taṁ taṁ āyatanaṁ hoti, na aññāthāti.

Saḷāyatanapaccayā phassoti—

Chaḷeva phassā saṅkhepā, cakkhusamphassa-ādayo.
Viññāṇamiva bāttiṁsa, vitthārena bhavanti te.

Phassapaccayā vedanāti—

Dvārato vedanā vuttā, cakkhusamphassajādikā.
Chaḷeva tā pabhedena, idha bāttiṁsa vedanā.

Vedanāpaccayā taṇhāti—

Rūpataṇhādibhedena, cha taṇhā idha dīpitā.
Ekekā tividhā tattha, pavattākārato matā.

Dukkhī sukhaṁ patthayati, sukhī bhiyyopi icchati.
Upekkhā pana santattā, sukhamicceva bhāsitā.

Taṇhāya paccayā tasmā, honti tissopi vedanā.
Vedanāpaccayā taṇhā, iti vuttā Mahesinā.

Taṇhāpaccayā upādānanti cattāri upādānāni kāmupādānaṁ diṭṭhupādānaṁ sīlabbatupādānaṁ attavādupādānaṁ. **Upādānapaccayā bhavo**ti idha kammabhavo adhippeto. Upapattibhavo pana paduddhāravasena vutto. **Bhavapaccayā jātī**ti kammabhavapaccayā paṭisandhikhandhānaṁ pātubhāvo.

Tattha siyā—kataṁ panetaṁ jānitabbaṁ "bhavo jātiyā paccayo"ti ce? Bāhirapaccayasamattepi hīnapaṇītādivisesadassanato. Bāhirānaṁ hi janakajananisukkasoṇitāhārādīnaṁ paccayānaṁ samattepi sattānaṁ yamakānampi sataṁ hīnappaṇītatādiviseso dissati. So ca na ahetuko

နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနန္တိ နာမံ ဝုတ္တမေဝ။ ဣဓ ပန ရူပံ နိယမတော စတ္တာရိ ဘူတာနိ ဆ ဝတ္ထူနိ ဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ ဧကာဒသဝိဓံ။ သဠာယတနံ စက္ခာယတနံ သောတာယတနံ ဃာနာယတနံ ဇိဝှါယတနံ ကာယာယတနံ မနာယတနံ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ "နာမရူပံ သဠာယတနဿ ပစ္စယော"တိ? နာမရူပဘာဝေ ဘာဝတော။ တဿ တဿ ဟိ နာမဿ ရူပဿ စ ဘာဝေ တံ တံ အာယတနံ ဟောတိ၊ န အညထာတိ။

သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ—

ဆဠေဝ ဖဿာ သင်္ခေပါ၊ စက္ခုသမ္ဖဿအာဒယော။
ဝိညာဏမိဝ ဗာတ္တိံသ၊ ဝိတ္ထာရေန ဘဝန္တိ တေ။

ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာတိ—

ဒွါရတော ဝေဒနာ ဝုတ္တာ၊ စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒိကာ။
ဆဠေဝ တာ ပဘေဒေန၊ ဣဓ ဗာတ္တိံသ ဝေဒနာ။

ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာတိ—

ရူပတဏှာဒိဘေဒေန၊ ဆ တဏှာ ဣဓ ဒီပိတာ။
ဧကေကာ တိဝိဓာ တတ္ထ၊ ပဝတ္တာကာရတော မတာ။

ဒုက္ခီ သုခံ ပတ္ထယတိ၊ သုခီ ဘိယျောပိ ဣစ္ဆတိ။
ဥပေက္ခာ ပန သန္တတ္တာ၊ သုခမိစ္စေဝ ဘာသိတာ။

တဏှာယ ပစ္စယာ တသ္မာ၊ ဟောန္တိ တိဿောပိ ဝေဒနာ။
ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ၊ ဣတိ ဝုတ္တာ မဟေသိနာ။

တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနန္တိ စတ္တာရိ ဥပါဒါနာနိ ကာမုပါဒါနံ ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ အတ္တဝါဒုပါဒါနံ။ **ဥပါဒါနပစ္စယာ ဘဝေါ**တိ ဣဓ ကမ္မဘဝေါ အဓိပ္ပေတော။ ဥပပတ္တိဘဝေါ ပန ပဒုဒ္ဓါရဝသေန ဝုတ္တော။ **ဘဝပစ္စယာ ဇာတီ**တိ ကမ္မဘဝပစ္စယာ ပဋိသန္ဓိက္ခန္ဓာနံ ပါတုဘာဝေါ။

တတ္ထ သိယာ—ကထံ ပနေတံ ဇာနိတဗ္ဗံ "ဘဝေါ ဇာတိယာ ပစ္စယော"တိ စေ? ဗာဟိရပစ္စယသမတ္တေပိ ဟီနပဏီတာဒိဝိသေသဒဿနတော။ ဗာဟိရာနံ ဟိ ဇနကဇနနိသုက္ကသောဏိတာဟာရာဒီနံ ပစ္စယာနံ သမတ္တေပိ သတ္တာနံ ယမကာနမ္ပိ သတံ ဟီနပ္ပဏီတတာဒိဝိသေသော ဒိဿတိ။ သော စ န အဟေတုကော

sabbadā ca sabbesañca abhāvato, na kammabhavato aññahetuko tadabhinibbattakasattānaṁ ajjhattasantāne aññassa kāraṇassa abhāvatoti kammabhavahetukoyeva. Kammaṁ hi sattānaṁ hīnappaṇītatādivisesassa hetu. Tenāha Bhagavā "kammaṁ satte vibhajati, yadidaṁ hīnappaṇītatāyā"ti[1].

Jātipaccayā jarāmaraṇanti-ādīsu yasmā asati jātiyā jarāmaraṇaṁ nāma sokādayo vā dhammā na honti, jātiyā pana sati jarāmaraṇañceva jarāmaraṇasaṅkhātadukkhadhammaphuṭṭhassa ca bālassa jarāmaraṇābhisambandhā vā tena tena dukkhadhammena phuṭṭhassa anabhisambandhā vā sokādayo ca dhammā honti, tasmā ayaṁ jāti jarāmaraṇassa ceva sokādīnañca paccayo hotīti veditabbā.

So tathābhāvitena cittenāti-ādīsu **pubbenivāsānussatiñāṇāyā**ti etassa ñāṇassa adhigamāya, pattiyāti vuttaṁ hoti. **Anekavihitan**ti anekavidhaṁ nānappakāraṁ, anekehi vā pakārehi pavattitaṁ, saṁvaṇṇitanti attho. **Pubbenivāsan**ti samanantarātītaṁ bhavaṁ ādiṁ katvā tattha tattha nivutthasantānaṁ. **Anussaratīti** khandhapaṭipāṭivasena cutipaṭisandhivasena vā anugantvā anugantvā sarati. Imaṁ hi pubbenivāsaṁ cha janā anussaranti titthiyā pakatisāvakā mahāsāvakā aggasāvakā Paccekabuddhā Buddhāti. Tattha **titthiyā** cattālīsaṁyeva kappe anussaranti, na tato paraṁ. Kasmā? Dubbalapaññattā. Tesaṁ hi nāmarūpaparicchedavirahitattā dubbalā paññā hoti. **Pakatisāvakā** kappasatampi kappasahassampi anussarantiyeva balavapaññattā. Asīti **mahāsāvakā** satasahassakappe anussaranti. Dve **aggasāvakā** ekamasaṅkheyyaṁ kappasatasahassañca. **Paccekabuddhā** dve asaṅkheyyāni satasahassañca. Ettako hi tesaṁ abhinīhāro. **Buddhānaṁ** pana paricchedo nāma natthi. Titthiyā ca khandhapaṭipāṭimeva saranti, paṭipāṭiṁ muñcitvā cutipaṭisandhivasena sarituṁ na sakkonti. Yathā andhā yaṭṭhiṁ amuñcitvāva gacchanti, evaṁ te khandhapaṭipāṭiṁ amuñcitvāva saranti. Pakatisāvakā khandhapaṭipāṭiyāpi anussaranti, cutipaṭisandhivasenāpi saṅkamanti, tathā asīti mahāsāvakā. Dvinnaṁ pana aggasāvakānaṁ khandhapaṭipāṭikiccaṁ natthi. Ekassa attabhāvassa

1. Ma 3. 244 piṭṭhe.

သဗ္ဗဒါ စ သဗ္ဗေသဉ္စ အဘာဝတော၊ န ကမ္မဘဝတော အညဟေတုကော တဒဘိနိဗ္ဗတ္တကသတ္တာနံ အဇ္ဈတ္တသန္တာနေ အညဿ ကာရဏဿ အဘာဝတောတိ ကမ္မဘဝဟေတုကောယေဝ။ ကမ္မံ ဟိ သတ္တာနံ ဟီနပ္ပဏီတတာဒိဝိသေသဿ ဟေတု။ တေနာဟ ဘဂဝါ "ကမ္မံ သတ္တေ ဝိဘဇတိ၊ ယဒိဒံ ဟီနပ္ပဏီတတာယာ"တိ[၁]။

ဇာတိပစ္စယာ ဇရာမရဏန္တိအာဒီသု ယသ္မာ အသတိ ဇာတိယာ ဇရာမရဏံ နာမ သောကာဒယော ဝါ ဓမ္မာ န ဟောန္တိ၊ ဇာတိယာ ပန သတိ ဇရာမရဏဉ္စေဝ ဇရာမရဏသင်္ခါတဒုက္ခဓမ္မဖုဋ္ဌဿ စ ဗာလဿ ဇရာမရဏာဘိသမ္ဗန္ဓာ ဝါ တေန တေန ဒုက္ခဓမ္မေန ဖုဋ္ဌဿ အနဘိသမ္ဗန္ဓာ ဝါ သောကာဒယော စ ဓမ္မာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ အယံ ဇာတိ ဇရာမရဏဿ စေဝ သောကာဒီနဉ္စ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

သော တထာဘာဝိတေန စိတ္တေနာတိအာဒီသု **ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏာယာ**တိ ဧတဿ ဉာဏဿ အဓိဂမာယ၊ ပတ္တိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အနေကဝိဟိတ**န္တိ အနေကဝိဓံ နာနပ္ပကာရံ၊ အနေကေဟိ ဝါ ပကာရေဟိ ပဝတ္တိတံ၊ သံဝဏ္ဏိတန္တိ အတ္ထော။ **ပုဗ္ဗေနိဝါသ**န္တိ သမနန္တရာတီတံ ဘဝံ အာဒိံ ကတွာ တတ္ထ တတ္ထ နိဝုတ္ထသန္တာနံ။ **အနုဿရတီ**တိ ခန္ဓပဋိပါဋိဝသေန စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန ဝါ အနုဂန္တွာ အနုဂန္တွာ သရတိ။ ဣမံ ဟိ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဆ ဇနာ အနုဿရန္တိ တိတ္ထိယာ ပကတိသာဝကာ မဟာသာဝကာ အဂ္ဂသာဝကာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဗုဒ္ဓါတိ။ တတ္ထ **တိတ္ထိယာ** စတ္တာလီသံယေဝ ကပ္ပေ အနုဿရန္တိ၊ န တတော ပရံ။ ကသ္မာ? ဒုဗ္ဗလပညတ္တာ။ တေသံ ဟိ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဝိရဟိတတ္တာ ဒုဗ္ဗလာ ပညာ ဟောတိ။ **ပကတိသာဝကာ** ကပ္ပသတမ္ပိ ကပ္ပသဟဿမ္ပိ အနုဿရန္တိယေဝ ဗလဝပညတ္တာ။ အသီတိ **မဟာသာဝကာ** သတသဟဿကပ္ပေ အနုဿရန္တိ။ ဒွေ **အဂ္ဂသာဝကာ** ဧကမသင်္ချေယျံ ကပ္ပသတသဟဿဉ္စ။ **ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ** ဒွေ အသင်္ချေယျာနိ သတသဟဿဉ္စ။ ဧတ္တကော ဟိ တေသံ အဘိနီဟာရော။ **ဗုဒ္ဓါနံ** ပန ပရိစ္ဆေဒေါ နာမ နတ္ထိ။ တိတ္ထိယာ စ ခန္ဓပဋိပါဋိမေဝ သရန္တိ၊ ပဋိပါဋိံ မုဉ္စိတွာ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန သရိတုံ န သက္ကောန္တိ။ ယထာ အန္ဓာ ယဋ္ဌိံ အမုဉ္စိတွာဝ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဧဝံ တေ ခန္ဓပဋိပါဋိံ အမုဉ္စိတွာဝ သရန္တိ။ ပကတိသာဝကာ ခန္ဓပဋိပါဋိယာပိ အနုဿရန္တိ၊ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေနာပိ သင်္ကမန္တိ၊ တထာ အသီတိ မဟာသာဝကာ။ ဒွိန္နံ ပန အဂ္ဂသာဝကာနံ ခန္ဓပဋိပါဋိကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဧကဿ အတ္တဘာဝဿ

၁-မ ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။

cutiṁ disvā paṭisandhiṁ passanti, puna aparassa cutiṁ disvā paṭisandhinti evaṁ cutipaṭisandhivaseneva saṅkamantā gacchanti, tathāpaccekabuddhā. Buddhānaṁ pana neva khandhapaṭipāṭikiccaṁ, na cutipaṭisandhivasena saṅkamanakiccaṁ atthi. Tesaṁ hi anekāsu kappakoṭīsu heṭṭhā vā upari vā yaṁ yaṁ ṭhānaṁ icchanti, taṁ taṁ pākaṭameva hoti. Tasmā anekāpi kappakoṭiyo saṅkhipitvā yaṁ yaṁ icchanti, tatha tattheva okkamantā sīhokkantavasena gacchanti. Evaṁ gacchantānañca nesaṁ ñāṇaṁ antarantarāsu jātīsu asajjamānaṁ icchiticchitaṭṭhānameva gaṇhāti.

Imesu pana chasu pubbenivāsaṁ anussarantesu titthiyānaṁ pubbenivāsadassanaṁ khajjopanakappabhāsadisaṁ hutvā upaṭṭhāti, pakatisāvakānaṁ dīpappabhāsadisaṁ, mahāsāvakānaṁ ukkāpabhāsadisaṁ, aggasāvakānaṁ osadhitārakāpabhāsadisaṁ, Paccekabuddhānaṁ candappabhāsadisaṁ. Buddhānaṁ rasmisahassapaṭimaṇḍitasaradasūriyamaṇḍalasadisaṁ hutvā upaṭṭhāti. Titthiyānaṁ pubbenivāsānussaraṇaṁ andhānaṁ yaṭṭhikoṭigamanaṁ viya hoti. Pakatisāvakānaṁ daṇḍakasetugamanaṁ viya, mahāsāvakānaṁ jaṅghasetugamanaṁ viya, aggasāvakānaṁ sakaṭasetugamanaṁ viya, Paccekabuddhānaṁ jaṅghamaggagamanaṁ viya, Buddhānaṁ mahāsakaṭamaggagamanaṁ viya hoti. Imasmiṁ pana adhikāre sāvakānaṁ pubbenivāsānussaraṇaṁ adhippetaṁ.

Tasmā evaṁ anussaritukāmena ādikammikena bhikkhunā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkantena rahogatena paṭisallīnena paṭipāṭiyā cattāri jhānāni samāpajjitvā abhiññāpādakajjhānato vuṭṭhāya vuttanayena paṭiccasamuppādaṁ paccavekkhitvā sabbapacchimā nisajjā āvajjitabbā. Tato āsanapaññāpanaṁ senāsanappavesanaṁ pattacīvarapaṭisāmanaṁ bhojanakālo gāmato āgamanakālo gāme piṇḍāya caritakālo gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭhakālo vihārato nikkhamanakālo cetiyabodhivandanakālo pattadhovanakālo pattapaṭiggahaṇakālo pattapaṭiggahaṇato yāva mukhadhovanā katakiccaṁ paccūsakāle katakiccaṁ majjhimayāme paṭhamayāme katakiccanti evaṁ paṭilomakkamena sakalaṁ rattindivaṁ katakiccaṁ āvajjitabbaṁ. Ettakaṁ pana pakaticittassapi pākaṭaṁ hoti, parikammasamādhicittassa pana atipākaṭameva. Sace panettha kiñci na pākaṭaṁ hoti, puna pādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya āvajjitabbaṁ. Ettakena dīpe jalite viya pākaṭaṁ

စုတိံ ဒိသွာ ပဋိသန္ဓိံ ပဿန္တိ၊ ပုန အပရဿ စုတိံ ဒိသွာ ပဋိသန္ဓိန္တိ ဧဝံ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေနေဝ သင်္ကမန္တာ ဂစ္ဆန္တိ၊ တထာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ ဗုဒ္ဓါနံ ပန နေဝ ခန္ဓပဋိပါဋိကိစ္စံ, န စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန သင်္ကမနကိစ္စံ အတ္ထိ။ တေသံ ဟိ အနေကာသု ကပ္ပကောဋီသု ဟေဋ္ဌာ ဝါ ဥပရိ ဝါ ယံ ယံ ဌာနံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တံ တံ ပါကဋမေဝ ဟောတိ။ တသ္မာ အနေကာပိ ကပ္ပကောဋိယော သံခိပိတွာ ယံ ယံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဩက္ကမန္တာ သီဟောက္ကန္တဝသေန ဂစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တာနဉ္စ နေသံ ဉာဏံ အန္တရန္တရာသု ဇာတီသု အသဇ္ဇမာနံ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနမေဝ ဂဏှာတိ။

ဣမေသု ပန ဆသု ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တေသု တိတ္ထိယာနံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဒဿနံ ခဇ္ဇောပနကပ္ပဘာသဒိသံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ပကတိသာဝကာနံ ဒီပပ္ပဘာသဒိသံ၊ မဟာသာဝကာနံ ဥက္ကာပဘာသဒိသံ၊ အဂ္ဂသာဝကာနံ ဩသဓိတာရကာပဘာသဒိသံ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ စန္ဒပ္ပဘာသဒိသံ။ ဗုဒ္ဓါနံ ရသ္မိသဟဿပဋိမဏ္ဍိတသရဒသူရိယမဏ္ဍလသဒိသံ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ။ တိတ္ထိယာနံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿရဏံ အန္ဓာနံ ယဋ္ဌိကောဋိဂမနံ ဝိယ ဟောတိ။ ပကတိသာဝကာနံ ဒဏ္ဍကသေတုဂမနံ ဝိယ၊ မဟာသာဝကာနံ ဇင်္ဃသေတုဂမနံ ဝိယ၊ အဂ္ဂသာဝကာနံ သကဋသေတုဂမနံ ဝိယ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ဇင်္ဃမဂ္ဂဂမနံ ဝိယ၊ ဗုဒ္ဓါနံ မဟာသကဋမဂ္ဂဂမနံ ဝိယ ဟောတိ။ ဣမသ္မိံ ပန အဓိကာရေ သာဝကာနံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿရဏံ အဓိပ္ပေတံ။

တသ္မာ ဧဝံ အနုဿရိတုကာမေန အာဒိကမ္မိကေန ဘိက္ခုနာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တေန ရဟောဂတေန ပဋိသလ္လီနေန ပဋိပါဋိယာ စတ္တာရိ ဈာနာနိ သမာပဇ္ဇိတွာ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာယ ဝုတ္တနယေန ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သဗ္ဗပစ္ဆိမာ နိသဇ္ဇာ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗာ။ တတော အာသနပညာပနံ သေနာသနပ္ပဝေသနံ ပတ္တစီဝရပဋိသာမနံ ဘောဇနကာလော ဂါမတော အာဂမနကာလော ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတကာလော ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌကာလော ဝိဟာရတော နိက္ခမနကာလော စေတိယဗောဓိဝန္ဒနကာလော ပတ္တဓောဝနကာလော ပတ္တပဋိဂ္ဂဟဏကာလော ပတ္တပဋိဂ္ဂဟဏတော ယာဝ မုခဓောဝနာ ကတကိစ္စံ ပစ္စူသကာလေ ကတကိစ္စံ မဇ္ဈိမယာမေ ပဌမယာမေ ကတကိစ္စန္တိ ဧဝံ ပဋိလောမက္ကမေန သကလံ ရတ္တိန္ဒိဝံ ကတကိစ္စံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဧတ္တကံ ပန ပကတိစိတ္တဿပိ ပါကဋံ ဟောတိ၊ ပရိကမ္မသမာဓိစိတ္တဿ ပန အတိပါကဋမေဝ။ သစေ ပနေတ္ထ ကိဉ္စိ န ပါကဋံ ဟောတိ၊ ပုန ပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဧတ္တကေန ဒီပေ ဇလိတေ ဝိယ ပါကဋံ

hoti. Evaṁ paṭilomakkameneva dutiyadivasepi tatiyacatutthapañcamadivasesupi dasāhepi addhamāsepi māsepi saṁvaccharepi katakiccaṁ āvajjitabbaṁ. Eteneva upāyena dasa vassāni vīsati vassānīti yāva imasmiṁ bhave attano paṭisandhi, tāva āvajjantena purimabhave cutikkhaṇe pavattaṁ nāmarūpaṁ āvajjitabbaṁ. Pahoti hi paṇḍito bhikkhu paṭhamavāreneva paṭisandhiṁ ugghāṭetvā cutikkhaṇe nāmarūpaṁ ārammaṇaṁ kātuṁ. Yasmā pana purimabhave nāmarūpaṁ asesaṁ niruddhaṁ, idha aññaṁ uppannaṁ, tasmā taṁ ṭhānaṁ āhundarikaṁ andhatamamiva hoti sududdasaṁ duppaññena. Tenāpi "na sakkomahaṁ paṭisandhiṁ ugghāṭetvā cutikkhaṇe nāmarūpārammaṇaṁ kātun"ti dhuranikkhepo na kātabbo. Tadeva pana pādakajjhānaṁ punappunaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya vuṭṭhāya taṁ ṭhānaṁ āvajjitabbaṁ.

Evaṁ karonto hi seyyathāpi nāma balavā puriso kūṭāgārakaṇṇikatthāya mahārukkhaṁ chindanto sākhāpalāsacchedanamatteneva pharasudhārāya vipannāya mahārukkhaṁ chindituṁ asakkontopi dhuranikkhepaṁ akatvāva kammārasālaṁ gantvā tikhiṇaṁ pharasuṁ kārāpetvā puna āgantvā chindeyya, puna vipannāya ca punapi tatheva kāretvā chindeyya, so evaṁ chindanto chinnassa chinnassa puna chettabbābhāvato achinnassa ca chedanato nacirasseva mahārukkhaṁ pāteyya, evameva pādakajjhānā vuṭṭhāya pubbe āvajjitaṁ anāvajjitvā paṭisandhimeva āvajjanto taṁ nacirasseva paṭisandhiṁ ugghāṭetvā cutikkhaṇe nāmarūpaṁ ārammaṇaṁ kareyyāti. Tattha pacchimanisajjato pabhuti yāva paṭisandhito ārammaṇaṁ katvā pavattaṁ ñāṇaṁ pubbenivāsañāṇaṁ nāma na hoti, taṁ pana parikammasamādhiñāṇaṁ nāma hoti. "Atītaṁsañāṇan"tipetaṁ eke vadanti. Taṁ atītaṁsañāṇassa rūpāvacarattā rūpāvacaraṁ sandhāya vacanaṁ na yujjati. Yadā panassa bhikkhuno paṭisandhiṁ atikkamma cutikkhaṇe pavattaṁ nāmarūpaṁ ārammaṇaṁ katvā manodvārāvajjanaṁ uppajjitvā pubbe vuttanayena appanācittaṁ uppajjati, tadāssa tena cittena sampayuttaṁ ñāṇaṁ pubbenivāsānussatiñāṇaṁ nāma. Tena ñāṇena sampayuttāya satiyā pubbenivāsaṁ anussarati.

Tattha **seyyathidan**ti āraddhappakāradassanatthe nipāto. Teneva yvāyaṁ pubbenivāso āraddho, tassa pakārappabhedaṁ dassento **ekampi jātin**ti-ādimāha. Tattha **ekampi jātin**ti ekampi paṭisandhimūlaṁ

ဟောတိ။ ဧဝံ ပဋိလောမက္ကမေနေဝ ဒုတိယဒိဝသေပိ တတိယစတုတ္ထပဉ္စမဒိဝသေသုပိ ဒသာဟေပိ အဍ္ဎမာသေပိ မာသေပိ သံဝစ္ဆရေပိ ကတကိစ္စံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ဒသ ဝဿာနိ ဝီသတိ ဝဿာနီတိ ယာဝ ဣမသ္မိံ ဘဝေ အတ္တနော ပဋိသန္ဓိ၊ တာဝ အာဝဇ္ဇန္တေန ပုရိမဘဝေ စုတိက္ခဏေ ပဝတ္တံ နာမရူပံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ပဟောတိ ဟိ ပဏ္ဍိတော ဘိက္ခု ပဌမဝါရေနေဝ ပဋိသန္ဓိံ ဥဂ္ဃာဋေတွာ စုတိက္ခဏေ နာမရူပံ အာရမ္မဏံ ကာတုံ။ ယသ္မာ ပန ပုရိမဘဝေ နာမရူပံ အသေသံ နိရုဒ္ဓံ၊ ဣဓ အညံ ဥပ္ပန္နံ၊ တသ္မာ တံ ဌာနံ အာဟုန္ဒရိကံ အန္ဓတမမိဝ ဟောတိ သုဒုဒ္ဒသံ ဒုပ္ပညေန။ တေနာပိ “န သက္ကောမဟံ ပဋိသန္ဓိံ ဥဂ္ဃာဋေတွာ စုတိက္ခဏေ နာမရူပါရမ္မဏံ ကာတု”န္တိ ဓုရနိက္ခေပေါ န ကာတဗ္ဗော။ တဒေဝ ပန ပါဒကဇ္ဈာနံ ပုနပ္ပုနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ ဝုဋ္ဌာယ တံ ဌာနံ အာဝဇ္ဇိတဗ္ဗံ။

ဧဝံ ကရောန္တော ဟိ သေယျထာပိ နာမ ဗလဝါ ပုရိသော ကူဋာဂါရကဏ္ဏိကတ္ထာယ မဟာရုက္ခံ ဆိန္ဒန္တော သာခါပလာသစ္ဆေဒနမတ္တေနေဝ ဖရသုဓာရာယ ဝိပန္နာယ မဟာရုက္ခံ ဆိန္ဒိတုံ အသက္ကောန္တောပိ ဓုရနိက္ခေပံ အကတွာဝ ကမ္မာရသာလံ ဂန္တွာ တိခိဏံ ဖရသုံ ကာရာပေတွာ ပုန အာဂန္တွာ ဆိန္ဒေယျ၊ ပုန ဝိပန္နာယ စ ပုနပိ တထေဝ ကာရေတွာ ဆိန္ဒေယျ၊ သော ဧဝံ ဆိန္ဒန္တော ဆိန္နဿ ဆိန္နဿ ပုန ဆေတ္တဗ္ဗာဘာဝတော အဆိန္နဿ စ ဆေဒနတော နစိရဿေဝ မဟာရုက္ခံ ပါတေယျ၊ ဧဝမေဝ ပါဒကဇ္ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ ပုဗ္ဗေ အာဝဇ္ဇိတံ အနာဝဇ္ဇိတွာ ပဋိသန္ဓိမေဝ အာဝဇ္ဇန္တော တံ နစိရဿေဝ ပဋိသန္ဓိံ ဥဂ္ဃာဋေတွာ စုတိက္ခဏေ နာမရူပံ အာရမ္မဏံ ကရေယျာတိ။ တတ္ထ ပစ္ဆိမနိသဇ္ဇတော ပဘုတိ ယာဝ ပဋိသန္ဓိတော အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တံ ဉာဏံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏံ နာမ န ဟောတိ၊ တံ ပန ပရိကမ္မသမာဓိဉာဏံ နာမ ဟောတိ။ “အတီတံသဉာဏ”န္တိပေတံ ဧကေ ဝဒန္တိ။ တံ အတီတံသဉာဏဿ ရူပါဝစရတ္တာ ရူပါဝစရံ သန္ဓာယ ဝစနံ န ယုဇ္ဇတိ။ ယဒါ ပနဿ ဘိက္ခုနော ပဋိသန္ဓိံ အတိက္ကမ္မ စုတိက္ခဏေ ပဝတ္တံ နာမရူပံ အာရမ္မဏံ ကတွာ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေန အပ္ပနာစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါဿ တေန စိတ္တေန သမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ နာမ။ တေန ဉာဏေန သမ္ပယုတ္တာယ သတိယာ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရတိ။

တတ္ထ **သေယျထိဒ**န္တိ အာရဒ္ဓပ္ပကာရဒဿနတ္ထေ နိပါတော။ တေနေဝ ယွာယံ ပုဗ္ဗေနိဝါသော အာရဒ္ဓေါ၊ တဿ ပကာရပ္ပဘေဒံ ဒဿေန္တော **ဧကမ္ပိ ဇာတိ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧကမ္ပိ ဇာတိ**န္တိ ဧကမ္ပိ ပဋိသန္ဓိမူလံ

cutipariyosānaṁ ekabhavapariyāpannaṁ khandhasantānaṁ. Esa nayo **dvepi jātiyo**ti-ādīsu. **Anekepi saṁvaṭṭakappe**ti-ādīsu pana parihāyamāno kappo saṁvaṭṭakappo tadā sabbesaṁ brahmaloke sannipatanato. Vaḍḍhamāno kappo vivaṭṭakappo tadā brahmalokato sattānaṁ vivaṭṭanato. Tattha saṁvaṭṭena saṁvaṭṭaṭṭhāyī gahito hoti taṁmūlakattā. Vivaṭṭena ca vivaṭṭaṭṭhāyī. Evaṁ hi sati "cattārimāni bhikkhave kappassa asaṅkhyeyyāni. Katamāni cattāri, yadā bhikkhave kappo saṁvaṭṭati, taṁ na sukaraṁ saṅkhātuṁ. Yadā bhikkhave kappo saṁvaṭṭo tiṭṭhati -pa-. Yadā bhikkhave kappo vivaṭṭati -pa-. Yadā bhikkhave kappo vivaṭṭo tiṭṭhati, taṁ na sukaraṁ saṅkhātun"ti[1] vuttāni cattāri asaṅkheyyāni pariggahitāni honti.

Tattha tayo saṁvaṭṭā tejosaṁvaṭṭo āposaṁvaṭṭo vāyosaṁvaṭṭoti. Tisso saṁvaṭṭasīmā Ābhassarā Subhakiṇhā Vehapphalāti. Yadā kappo tejena saṁvaṭṭati, Ābhassarato heṭṭhā agginā ḍayhati. Yadā āpena saṁvaṭṭati, Subhakiṇhato heṭṭhā udakena vilīyati. Yadā vāyunā saṁvaṭṭati, Vehapphalato heṭṭhā vātena viddhaṁsīyati. Vitthārato pana sadāpi ekaṁ Buddhakkhettaṁ vinassati. Buddhakkhettaṁ nāma tividhaṁ hoti jātikkhettaṁ āṇākkhettaṁ visayakkhettañca. Tattha **jātikkhettaṁ** dasasahassacakkavāḷapariyantaṁ hoti, yaṁ Tathāgatassa paṭisandhigahaṇādīsu kampati. **Āṇākkhettaṁ** koṭisatasahassacakkavāḷapariyantaṁ, yattha Ratanaparittaṁ Khandhaparittaṁ Dhajaggaparittaṁ Āṭānāṭiyaparittaṁ Moraparittanti imesaṁ parittānaṁ ānubhāvo vattati. **Visayakkhettaṁ** anantamaparimāṇaṁ, yaṁ "yāvatā vā pana ākaṅkheyyā"ti[2] vuttaṁ. Tattha yaṁ yaṁ Tathāgato ākaṅkhati, taṁ taṁ jānāti. Evametesu tīsu Buddhakkhettesu ekaṁ āṇākkhettaṁ vinassati, tasmiṁ pana vinassante jātikkhettaṁ vinaṭṭhameva hoti, vinassantañca ekatova vinassati, saṇṭhahantañca ekatova saṇṭhahati.

Tassevaṁ vināso ca saṇṭhahanañca veditabbaṁ—yasmiṁ samaye kappo agginā nassati, āditova kappavināsakamahāmegho vuṭṭhahitvā koṭisatasahassacakkavāḷe ekaṁ mahāvassaṁ vassati. Manussā tuṭṭhā sabbabījāni nīharitvā vapanti. Sassesu pana gokhāyitakamattesu jātesu

1. Aṁ 1. 460 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 229 piṭṭhe.

စုတိပရိယောသာနံ ဧကဘဝပရိယာပန္နံ ခန္ဓသန္တာနံ။ ဧသ နယော **ဒွေပိ ဇာတိယော**တိအာဒီသု။ **အနေကေပိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ**တိအာဒီသု ပန ပရိဟာယမာနော ကပ္ပေါ သံဝဋ္ဋကပ္ပေါ တဒါ သဗ္ဗေသံ ဗြဟ္မလောကေ သန္နိပတနတော။ ဝဍ္ဎမာနော ကပ္ပေါ ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေါ တဒါ ဗြဟ္မလောကတော သတ္တာနံ ဝိဝဋ္ဋနတော။ တတ္ထ သံဝဋ္ဋေန သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ ဂဟိတော ဟောတိ တံမူလကတ္တာ။ ဝိဝဋ္ဋေန စ ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ။ ဧဝံ ဟိ သတိ "စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပဿ အသင်္ချေယျာနိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ၊ ယဒါ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပေါ သံဝဋ္ဋတိ၊ တံ န သုကရံ သင်္ခါတုံ။ ယဒါ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပေါ သံဝဋ္ဋော တိဋ္ဌတိ။ပ။ ယဒါ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပေါ ဝိဝဋ္ဋတိ။ပ။ ယဒါ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပေါ ဝိဝဋ္ဋော တိဋ္ဌတိ၊ တံ န သုကရံ သင်္ခါတု"န္တိ[၁] ဝုတ္တာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ပရိဂ္ဂဟိတာနိ ဟောန္တိ။

တတ္ထ တယော သံဝဋ္ဋာ တေဇောသံဝဋ္ဋော အာပေါသံဝဋ္ဋော ဝါယောသံဝဋ္ဋောတိ။ တိဿော သံဝဋ္ဋသီမာ အာဘဿရာ သုဘကိဏှာ ဝေဟပ္ဖလာတိ။ ယဒါ ကပ္ပေါ တေဇေန သံဝဋ္ဋတိ၊ အာဘဿရတော ဟေဋ္ဌာ အဂ္ဂိနာ ဍယှတိ။ ယဒါ အာပေန သံဝဋ္ဋတိ၊ သုဘကိဏှတော ဟေဋ္ဌာ ဥဒကေန ဝိလီယတိ။ ယဒါ ဝါယုနာ သံဝဋ္ဋတိ၊ ဝေဟပ္ဖလတော ဟေဋ္ဌာ ဝါတေန ဝိဒ္ဓံသီယတိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန သဒါပိ ဧကံ ဗုဒ္ဓက္ခေတ္တံ ဝိနဿတိ။ ဗုဒ္ဓက္ခေတ္တံ နာမ တိဝိဓံ ဟောတိ ဇာတိက္ခေတ္တံ အာဏာက္ခေတ္တံ ဝိသယက္ခေတ္တဉ္စ။ တတ္ထ **ဇာတိက္ခေတ္တံ** ဒသသဟဿစက္ကဝါဠပရိယန္တံ ဟောတိ၊ ယံ တထာဂတဿ ပဋိသန္ဓိဂဟဏာဒီသု ကမ္ပတိ။ **အာဏာက္ခေတ္တံ** ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠပရိယန္တံ၊ ယတ္ထ ရတနပရိတ္တံ ခန္ဓပရိတ္တံ ဓဇဂ္ဂပရိတ္တံ အာဋာနာဋိယပရိတ္တံ မောရပရိတ္တန္တိ ဣမေသံ ပရိတ္တာနံ အာနုဘာဝေါ ဝတ္တတိ။ **ဝိသယက္ခေတ္တံ** အနန္တမပရိမာဏံ၊ ယံ "ယာဝတာ ဝါ ပန အာကင်္ခေယျာ"တိ[၂] ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ယံ ယံ တထာဂတော အာကင်္ခတိ၊ တံ တံ ဇာနာတိ။ ဧဝမေတေသု တီသု ဗုဒ္ဓက္ခေတ္တေသု ဧကံ အာဏာက္ခေတ္တံ ဝိနဿတိ၊ တသ္မိံ ပန ဝိနဿန္တေ ဇာတိက္ခေတ္တံ ဝိနဋ္ဌမေဝ ဟောတိ၊ ဝိနဿန္တဉ္စ ဧကတောဝ ဝိနဿတိ၊ သဏ္ဌဟန္တဉ္စ ဧကတောဝ သဏ္ဌဟတိ။

တဿေဝံ ဝိနာသော စ သဏ္ဌဟနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ယသ္မိံ သမယေ ကပ္ပေါ အဂ္ဂိနာ နဿတိ၊ အာဒိတောဝ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃော ဝုဋ္ဌဟိတွာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေ ဧကံ မဟာဝဿံ ဝဿတိ။ မနုဿာ တုဋ္ဌာ သဗ္ဗဗီဇာနိ နီဟရိတွာ ဝပန္တိ။ သဿေသု ပန ဂေါခါယိတကမတ္တေသု ဇာတေသု

၁-အံ ၁-၄၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၂၂၉-ပိဋ္ဌေ။

gadrabharavaṁ ravanto ekabindumattampi na vassati, tadā pacchinnaṁ pacchinnameva vassaṁ hoti. Vassūpajīvino sattā kamena brahmaloke nibbattanti, pupphaphalūpajīviniyo[1] ca devatā. Evaṁ dīghe addhāne vītivatte tattha tattha udakaṁ parikkhayaṁ gacchati, athānukkamena macchakacchapāpi kālaṁ katvā brahmaloke nibbattanti, nerayikasattāpi. Tattha "nerayikā sattamasūriyapātubhāve vinassantī"ti eke. Jhānaṁ vinā natthi brahmaloke nibbatti, etesañca keci dubbhikkhapīḷitā, keci abhabbā jhānādhigamāya, te kathaṁ tattha nibbattantīti? Devaloke paṭiladdhajjhānavasena. Tadā hi "vassasatasahassassa accayena kappavuṭṭhānaṁ bhavissatī"ti lokabyūhā nāma kāmāvacaradevā muttasirā vikiṇṇakesā rudamukhā assūni hatthehi puñchamānā rattavatthanivatthā ativiya virūpavesadhārino hutvā manussapathe vicarantā evaṁ ārocenti "mārisā mārisā ito vassasatasahassassa accayena kappavuṭṭhānaṁ bhavissati, ayaṁ loko vinassissati, mahāsamuddopi ussussissati, ayañca mahāpathavī Sineru ca pabbatarājā uddayhissanti vinassissanti, yāva brahmalokā lokavināso bhavissati, mettaṁ mārisā bhāvetha, karuṇaṁ, muditaṁ, upekkhaṁ mārisā bhāvetha, mātaraṁ upaṭṭhahatha, pitaraṁ upaṭṭhahatha, kule jeṭṭhāpacāyino hothā"ti. Tesaṁ vacanaṁ sutvā yebhuyyena manussā ca bhummā devā ca saṁvegajātā aññamaññaṁ muducittā hutvā mettādīni puññāni karitvā devaloke nibbattanti. Tattha dibbasudhābhojanaṁ bhuñjitvā vāyokasiṇe parikammaṁ katvā jhānaṁ paṭilabhanti. Tadaññe pana aparapariyavedanīyena kammena devaloke nibbattanti. Aparapariyavedanīyakammarahito hi saṁsāre saṁsaranto nāma satto natthi. Tepi tattha tatheva jhānaṁ paṭilabhanti. Evaṁ devaloke paṭiladdhajjhānavasena sabbepi brahmaloke nibbattantīti.

Vassūpacchedato pana uddhaṁ dīghassa addhuno accayena dutiyo sūriyo pātubhavati, tasmiṁ pātubhūte neva rattiparicchedo, na divāparicchedo paññāyati. Eko sūriyo udeti, eko atthaṁ gacchati, avicchinnasūriyasantāpova loko hoti. Yathā ca pakatisūriye

1. Puññaphalūpajīviniyo (Sī, Syā), Gaṇṭhipade pana passitabbaṁ.

ဂဒြဘရဝံ ရဝန္တော ဧကဗိန္ဒုမတ္တမ္ပိ န ဝဿတိ၊ တဒါ ပစ္ဆိန္နံ ပစ္ဆိန္နမေဝ ဝဿံ ဟောတိ။ ဝဿူပဇီဝိနော သတ္တာ ကမေန ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ ပုပ္ဖဖလူပဇီဝိနိယော[၁] စ ဒေဝတာ။ ဧဝံ ဒီဃေ အဒ္ဓါနေ ဝီတိဝတ္တေ တတ္ထ တတ္ထ ဥဒကံ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆတိ၊ အထာနုက္ကမေန မစ္ဆကစ္ဆပါပိ ကာလံ ကတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ နေရယိကသတ္တာပိ။ တတ္ထ "နေရယိကာ သတ္တမသူရိယပါတုဘာဝေ ဝိနဿန္တီ"တိ ဧကေ။ ဈာနံ ဝိနာ နတ္ထိ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ဧတေသဉ္စ ကေစိ ဒုဗ္ဘိက္ခပီဠိတာ၊ ကေစိ အဘဗ္ဗာ ဈာနာဓိဂမာယ၊ တေ ကထံ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ? ဒေဝလောကေ ပဋိလဒ္ဓဇ္ဈာနဝသေန။ တဒါ ဟိ "ဝဿသတသဟဿဿ အစ္စယေန ကပ္ပဝုဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတီ"တိ လောကဗျူဟာ နာမ ကာမာဝစရဒေဝါ မုတ္တသိရာ ဝိကိဏ္ဏကေသာ ရုဒမုခါ အဿူနိ ဟတ္ထေဟိ ပုဉ္ဆမာနာ ရတ္တဝတ္ထနိဝတ္ထာ အတိဝိယ ဝိရူပဝေသဓာရိနော ဟုတွာ မနုဿပထေ ဝိစရန္တာ ဧဝံ အာရောစေန္တိ "မာရိသာ မာရိသာ ဣတော ဝဿသတသဟဿဿ အစ္စယေန ကပ္ပဝုဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတိ၊ အယံ လောကော ဝိနဿိဿတိ၊ မဟာသမုဒ္ဒေါပိ ဥဿုဿိဿတိ၊ အယဉ္စ မဟာပထဝီ သိနေရု စ ပဗ္ဗတရာဇာ ဥဍ္ဍယှိဿန္တိ ဝိနဿိဿန္တိ၊ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ လောကဝိနာသော ဘဝိဿတိ၊ မေတ္တံ မာရိသာ ဘာဝေထ၊ ကရုဏံ၊ မုဒိတံ၊ ဥပေက္ခံ မာရိသာ ဘာဝေထ၊ မာတရံ ဥပဋ္ဌဟထ၊ ပိတရံ ဥပဋ္ဌဟထ၊ ကုလေ ဇေဋ္ဌာပစာယိနော ဟောထာ"တိ။ တေသံ ဝစနံ သုတွာ ယေဘုယျေန မနုဿာ စ ဘုမ္မာ ဒေဝါ စ သံဝေဂဇာတာ အညမညံ မုဒုစိတ္တာ ဟုတွာ မေတ္တာဒီနိ ပုညာနိ ကရိတွာ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ တတ္ထ ဒိဗ္ဗသုဓာဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဝါယောကသိဏေ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဈာနံ ပဋိလဘန္တိ။ တဒညေ ပန အပရာပရိယဝေဒနီယေန ကမ္မေန ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ အပရာပရိယဝေဒနီယကမ္မရဟိတော ဟိ သံသာရေ သံသရန္တော နာမ သတ္တော နတ္ထိ။ တေပိ တတ္ထ တထေဝ ဈာနံ ပဋိလဘန္တိ။ ဧဝံ ဒေဝလောကေ ပဋိလဒ္ဓဇ္ဈာနဝသေန သဗ္ဗေပိ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ။

ဝဿူပစ္ဆေဒတော ပန ဥဒ္ဓံ ဒီဃဿ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန ဒုတိယော သူရိယော ပါတုဘဝတိ၊ တသ္မိံ ပါတုဘူတေ နေဝ ရတ္တိပရိစ္ဆေဒေါ၊ န ဒိဝါပရိစ္ဆေဒေါ ပညာယတိ။ ဧကော သူရိယော ဥဒေတိ၊ ဧကော အတ္ထံ ဂစ္ဆတိ၊ အဝိစ္ဆိန္နသူရိယသန္တာပေါဝ လောကော ဟောတိ။ ယထာ စ ပကတိသူရိယေ

၁-ပုညဖလူပဇီဝိနိယော (သီ၊ သျာ)၊ ဂဏ္ဌိပဒေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

Suriyadevaputto hoti, evaṁ kappavināsakasūriye natthi. Tattha pakatisūriye vattamāne ākāse valāhakāpi dhūmasikhāpi caranti. Kappavināsakasūriye vattamāne vigatadhūmavalāhakaṁ ādāsamaṇḍalaṁ viya nimmalaṁ nabhaṁ hoti. Ṭhapetvā pañca mahānadiyo sesakunnadī-ādīsu udakaṁ sussati.

Tatopi dīghassa addhuno accayena tatiyo sūriyo pātubhavati, yassa pātubhāvā mahānadiyopi sussanti.

Tatopi dīghassa addhuno accayena catuttho sūriyo pātubhavati, yassa pātubhāvā Himavati mahānadīnaṁ pabhavā “Sīhapapātano Haṁsapātano Kaṇṇamuṇḍako Rathakāradaho Anotattadaho Chaddantadaho Kuṇāladaho”ti ime satta mahāsarā sussanti.

Tatopi dīghassa addhuno accayena pañcamo sūriyo pātubhavati, yassa pātubhāvā anupubbena mahāsamudde aṅgulipabbatemanamattampi udakaṁ na saṇṭhāti.

Tatopi dīghassa addhuno accayena chaṭṭho sūriyo pātubhavati, yassa pātubhāvā sakalacakkavāḷaṁ ekadhūmaṁ hoti pariyādinnasinehaṁ dhūmena. Yathā cidaṁ, evaṁ koṭisatasahassacakkavāḷānipi.

Tatopi dighassa addhuno accayena sattamo sūriyo pātubhavati, yassa pātubhāvā sakalacakkavāḷaṁ ekajālaṁ hoti saddhiṁ koṭisatasahassacakkavāḷehi. Yojanasatikādibhedāni Sinerukūṭānipi palujjitvā ākāseyeva antaradhāyanti. Sā aggijālā uṭṭhahitvā Cātumahārājike gaṇhāti. Tattha kanakavimānaratanavimānamaṇivimānāni jhāpetvā Tāvatiṁsabhavanaṁ gaṇhāti. Eteneva upāyena yāva paṭhamajjhānabhūmiṁ gaṇhāti. Tattha tayopi brahmaloke jhāpetvā Ābhassare āhacca tiṭṭhati. Sā yāva aṇumattampi saṅkhāragataṁ atthi, tāva na nibbāyati. Sabbasaṅkhāraparikkhayā pana sappitelajhāpanaggisikhā viya chārikampi anavasesetvā nibbāyati. Heṭṭhā-ākāsena saha upari-ākāso eko hoti mahandhakāro.

Atha dīghassa addhuno accayena mahāmegho uṭṭhahitvā paṭhamaṁ sukhumaṁ sukhumaṁ vassati. Anupubbena kumudanāḷayaṭṭhimusalatālakkhandhādippamāṇāhi

သူရိယဒေဝပုတ္တော ဟောတိ၊ ဧဝံ ကပ္ပဝိနာသကသူရိယေ နတ္ထိ။ တတ္ထ ပကတိသူရိယေ ဝတ္တမာနေ အာကာသေ ဝလာဟကာပိ ဓူမသိခါပိ စရန္တိ။ ကပ္ပဝိနာသကသူရိယေ ဝတ္တမာနေ ဝိဂတဓူမဝလာဟကံ အာဒါသမဏ္ဍလံ ဝိယ နိမ္မလံ နဘံ ဟောတိ။ ဌပေတွာ ပဉ္စ မဟာနဒိယော သေသကုန္နဒီအာဒီသု ဥဒကံ သုဿတိ။

တတောပိ ဒီဃဿ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန တတိယော သူရိယော ပါတုဘဝတိ၊ ယဿ ပါတုဘာဝါ မဟာနဒိယောပိ သုဿန္တိ။

တတောပိ ဒီဃဿ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန စတုတ္ထော သူရိယော ပါတုဘဝတိ၊ ယဿ ပါတုဘာဝါ ဟိမဝတိ မဟာနဒီနံ ပဘဝါ “သီဟပပါတနော ဟံသပါတနော ကဏ္ဏမုဏ္ဍကော ရထကာရဒဟော အနောတတ္တဒဟော ဆဒ္ဒန္တဒဟော ကုဏာလဒဟော”တိ ဣမေ သတ္တ မဟာသရာ သုဿန္တိ။

တတောပိ ဒီဃဿ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန ပဉ္စမော သူရိယော ပါတုဘဝတိ၊ ယဿ ပါတုဘာဝါ အနုပုဗ္ဗေန မဟာသမုဒ္ဒေ အင်္ဂုလိပဗ္ဗတေမနမတ္တမ္ပိ ဥဒကံ န သဏ္ဌာတိ။

တတောပိ ဒီဃဿ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန ဆဋ္ဌော သူရိယော ပါတုဘဝတိ၊ ယဿ ပါတုဘာဝါ သကလစက္ကဝါဠံ ဧကဓူမံ ဟောတိ ပရိယာဒိန္နသိနေဟံ ဓူမေန။ ယထာ စိဒံ၊ ဧဝံ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠာနိပိ။

တတောပိ ဒီဃဿ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန သတ္တမော သူရိယော ပါတုဘဝတိ၊ ယဿ ပါတုဘာဝါ သကလစက္ကဝါဠံ ဧကဇာလံ ဟောတိ သဒ္ဓိံ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေဟိ။ ယောဇနသတိကာဒိဘေဒါနိ သိနေရုကူဋာနိပိ ပလုဇ္ဇိတွာ အာကာသေယေဝ အန္တရဓာယန္တိ။ သာ အဂ္ဂိဇာလာ ဥဋ္ဌဟိတွာ စာတုမဟာရာဇိကေ ဂဏှာတိ။ တတ္ထ ကနကဝိမာနရတနဝိမာနမဏိဝိမာနာနိ ဈာပေတွာ တာဝတိံသဘဝနံ ဂဏှာတိ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ယာဝ ပဌမဇ္ဈာနဘူမိံ ဂဏှာတိ။ တတ္ထ တယောပိ ဗြဟ္မလောကေ ဈာပေတွာ အာဘဿရေ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ။ သာ ယာဝ အဏုမတ္တမ္ပိ သင်္ခါရဂတံ အတ္ထိ၊ တာဝ န နိဗ္ဗာယတိ။ သဗ္ဗသင်္ခါရပရိက္ခယာ ပန သပ္ပိတေလဈာပနဂ္ဂိသိခါ ဝိယ ဆာရိကမ္ပိ အနဝသေသေတွာ နိဗ္ဗာယတိ။ ဟေဋ္ဌာအာကာသေန သဟ ဥပရိအာကာသော ဧကော ဟောတိ မဟန္ဓကာရော။

အထ ဒီဃဿ အဒ္ဓုနော အစ္စယေန မဟာမေဃော ဥဋ္ဌဟိတွာ ပဌမံ သုခုမံ သုခုမံ ဝဿတိ။ အနုပုဗ္ဗေန ကုမုဒနာဠယဋ္ဌိမုသလတာလက္ခန္ဓာဒိပ္ပမာဏာဟိ

dhārāhi vassanto koṭisatasahassacakkavāḷesu sabbaṁ daḍḍhaṭṭhānaṁ pūretvā antaradhāyati. Taṁ udakaṁ heṭṭhā ca tiriyañca vāto samuṭṭhahitvā ghanaṁ karoti parivaṭumaṁ paduminipatthe udakabindusadisaṁ. Kathaṁ tāva mahantaṁ udakarāsiṁ ghanaṁ karotīti ce? Vivarasampadānato. Taṁ hissa tahiṁ tahiṁ vivaraṁ deti. Taṁ evaṁ vātena sampiṇḍiyamānaṁ ghanaṁ kariyamānaṁ parikkhayamānaṁ anupubbena heṭṭhā otarati. Otiṇṇe otiṇṇe udake brahmalokaṭṭhāne brahmalokā, upari catukāmāvacaradevalokaṭṭhāne ca devalokā pātubhavanti. Purimapathaviṭṭhānaṁ otiṇṇe pana balavavātā uppajjanti. Te taṁ pihitadvāre dhamakaraṇe ṭhita-udakamiva nirussāsaṁ[1] katvā rumbhanti. Madhurodakaṁ parikkhayaṁ gacchamānaṁ upari rasapathaviṁ samuṭṭhāpeti. Sā vaṇṇasampannā ceva hoti gandharasasampannā ca nirudakapāyāsassa upari paṭalaṁ viya. Tadā ca Ābhassarabrahmaloke paṭhamatarābhinibbattā sattā āyukkhayā vā puññakkhayā vā tato cavitvā idhūpapajjanti. Te honti sayaṁpabhā antalikkhacarā. Te **Aggaññasutte**[2] vuttanayena taṁ rasapathaviṁ sāyitvā taṇhābhibhūtā āluppakārakaṁ paribhuñjituṁ upakkamanti.

Atha tesaṁ sayaṁpabhā antaradhāyati, andhakāro hoti. Te andhakāraṁ disvā bhāyanti. Tato nesaṁ bhayaṁ nāsetvā sūrabhāvaṁ janayantaṁ paripuṇṇapaññāsayojanaṁ sūriyamaṇḍalaṁ pātubhavati. Te taṁ disvā "ālokaṁ paṭilabhimhā"ti haṭṭhatuṭṭhā hutvā "amhākaṁ bhītānaṁ bhayaṁ nāsetvā sūrabhāvaṁ janayanto uṭṭhito, tasmā sūriyo hotū"ti sūriyotvevassa nāmaṁ karonti. Atha sūriye divasaṁ ālokaṁ katvā atthaṅgate "yampi ālokaṁ labhimha, sopi no naṭṭho"ti puna bhītā honti, tesaṁ evaṁ hoti "sādhu vatassa sace aññaṁ ālokaṁ labheyyāmā"ti. Tesaṁ cittaṁ ñatvā viya ekūnapaññāsayojanaṁ candamaṇḍalaṁ pātubhavati. Te taṁ disvā bhiyyoso mattāya haṭṭhatuṭṭhā hutvā "amhākaṁ chandaṁ ñatvā viya uṭṭhito, tasmā cando hotū"ti candotvevassa nāmaṁ karonti.

Evaṁ candimasūriyesu pātubhūtesu nakkhattāni tārakarūpāni pātubhavanti. Tato pabhuti rattindivā paññāyanti anukkamena ca māsaddhamāsa-utusaṁvaccharā. Candimasūriyānaṁ pana pātubhūtadivaseyeva Sinerucakkavāḷahimavantapabbatā

1. Nirassāsaṁ (Syā, Visuddhi 2. 47 piṭṭhe ca) 2. Dī 3. 70 piṭṭhe.

ဓာရာဟိ ဝဿန္တော ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေသု သဗ္ဗံ ဒဍ္ဎဋ္ဌာနံ ပူရေတွာ အန္တရဓာယတိ။ တံ ဥဒကံ ဟေဋ္ဌာ စ တိရိယဉ္စ ဝါတော သမုဋ္ဌဟိတွာ ဃနံ ကရောတိ ပရိဝဋုမံ ပဒုမိနိပတ္တေ ဥဒကဗိန္ဒုသဒိသံ။ ကထံ တာဝ မဟန္တံ ဥဒကရာသိံ ဃနံ ကရောတီတိ စေ? ဝိဝရသမ္ပဒါနတော။ တံ ဟိဿ တဟိံ တဟိံ ဝိဝရံ ဒေတိ။ တံ ဧဝံ ဝါတေန သမ္ပိဏ္ဍိယမာနံ ဃနံ ကရိယမာနံ ပရိက္ခယမာနံ အနုပုဗ္ဗေန ဟေဋ္ဌာ ဩတရတိ။ ဩတိဏ္ဏေ ဩတိဏ္ဏေ ဥဒကေ ဗြဟ္မလောကဋ္ဌာနေ ဗြဟ္မလောကာ, ဥပရိ စတုကာမာဝစရဒေဝလောကဋ္ဌာနေ စ ဒေဝလောကာ ပါတုဘဝန္တိ။ ပုရိမပထဝိဋ္ဌာနံ ဩတိဏ္ဏေ ပန ဗလဝဝါတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တေ တံ ပိဟိတဒွါရေ ဓမကရဏေ ဌိတဥဒကမိဝ နိရုဿာသံ[1] ကတွာ ရုမ္ဘန္တိ။ မဓုရောဒကံ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆမာနံ ဥပရိ ရသပထဝိံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ သာ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နာ စေဝ ဟောတိ ဂန္ဓရသသမ္ပန္နာ စ နိရုဒကပါယာသဿ ဥပရိ ပဋလံ ဝိယ။ တဒါ စ အာဘဿရဗြဟ္မလောကေ ပဌမတရာဘိနိဗ္ဗတ္တာ သတ္တာ အာယုက္ခယာ ဝါ ပုညက္ခယာ ဝါ တတော စဝိတွာ ဣဓူပပဇ္ဇန္တိ။ တေ ဟောန္တိ သယံပဘာ အန္တလိက္ခစရာ။ တေ **အဂ္ဂညသုတ္တေ**[2] ဝုတ္တနယေန တံ ရသပထဝိံ သာယိတွာ တဏှာဘိဘူတာ အာလုပ္ပကာရကံ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ ဥပက္ကမန္တိ။

အထ တေသံ သယံပဘာ အန္တရဓာယတိ၊ အန္ဓကာရော ဟောတိ။ တေ အန္ဓကာရံ ဒိသွာ ဘာယန္တိ။ တတော နေသံ ဘယံ နာသေတွာ သူရဘာဝံ ဇနယန္တံ ပရိပုဏ္ဏပညာသယောဇနံ သူရိယမဏ္ဍလံ ပါတုဘဝတိ။ တေ တံ ဒိသွာ "အာလောကံ ပဋိလဘိမှာ"တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ဟုတွာ "အမှာကံ ဘီတာနံ ဘယံ နာသေတွာ သူရဘာဝံ ဇနယန္တော ဥဋ္ဌိတော၊ တသ္မာ သူရိယော ဟောတူ"တိ သူရိယောတွေဝဿ နာမံ ကရောန္တိ။ အထ သူရိယေ ဒိဝသံ အာလောကံ ကတွာ အတ္ထင်္ဂတေ "ယမ္ပိ အာလောကံ လဘိမှ၊ သောပိ နော နဋ္ဌော"တိ ပုန ဘီတာ ဟောန္တိ၊ တေသံ ဧဝံ ဟောတိ "သာဓု ဝတဿ သစေ အညံ အာလောကံ လဘေယျာမာ"တိ။ တေသံ စိတ္တံ ဉတွာ ဝိယ ဧကူနပညာသယောဇနံ စန္ဒမဏ္ဍလံ ပါတုဘဝတိ။ တေ တံ ဒိသွာ ဘိယျောသော မတ္တာယ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ဟုတွာ "အမှာကံ ဆန္ဒံ ဉတွာ ဝိယ ဥဋ္ဌိတော၊ တသ္မာ စန္ဒော ဟောတူ"တိ စန္ဒောတွေဝဿ နာမံ ကရောန္တိ။

ဧဝံ စန္ဒိမသူရိယေသု ပါတုဘူတေသု နက္ခတ္တာနိ တာရကရူပါနိ ပါတုဘဝန္တိ။ တတော ပဘုတိ ရတ္တိန္ဒိဝါ ပညာယန္တိ အနုက္ကမေန စ မာသဍ္ဎမာသဥတုသံဝစ္ဆရာ။ စန္ဒိမသူရိယာနံ ပန ပါတုဘူတဒိဝသေယေဝ သိနေရုစက္ကဝါဠဟိမဝန္တပဗ္ဗတာ

၁-နိရဿာသံ (သျာ၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၄၇-ပိဋ္ဌေ စ) ၂-ဒီ ၃-၇၀-ပိဋ္ဌေ။

pātubhavanti. Te ca kho apubbaṁ acarimaṁ phaggunapuṇṇamadivaseyeva pātubhavanti. Kathaṁ? Yathā nāma kaṅgubhatte paccamāne ekappahāreneva pubbuḷakā[1] uṭṭhahanti, eke padesā thūpathūpā honti eke ninnaninnā eke samasamā, evamevaṁ thūpathūpaṭṭhāne pabbatā honti ninnaninnaṭṭhāne samuddā samasamaṭṭhāne dīpāti.

Atha tesaṁ sattānaṁ rasapathaviṁ paribhuñjantānaṁ kamena ekacce vaṇṇavanto, ekacce dubbaṇṇā honti. Tattha vaṇṇavanto dubbaṇṇe atimaññanti. Tesaṁ atimānapaccayā sā rasapathavī antaradhāyati, bhūmipappaṭako pātubhavati. Atha tesaṁ teneva nayena sopi antaradhāyati, padālatā[2] pātubhavati. Teneva nayena sāpi antaradhāyati, akaṭṭhapāko sāli pātubhavati akaṇo athuso suddho sugandho taṇḍulapphalo. Tato nesaṁ bhājanāni uppajjanti. Te sāliṁ bhājane ṭhapetvā pāsāṇapiṭṭhiyaṁ ṭhapenti. Sayameva jālāsikhā uṭṭhahitvā taṁ pacati. So hoti odano sumanajātipupphasadiso. Na tassa sūpena vā byañjanena vā karaṇīyaṁ atthi, yaṁyaṁrasaṁ bhuñjitukāmā honti, taṁtaṁrassova hoti. Tesaṁ taṁ oḷārikaṁ āhāraṁ āharayataṁ tato pabhuti muttakarīsaṁ sañjāyati. Atha nesaṁ tassa nikkhamanatthāya vaṇamukhāni pabhijjanti. Purisassa purisabhāvo, itthiyā itthibhāvo pātubhavati. Tatra sudaṁ itthī purisaṁ, puriso ca itthiṁ ativelaṁ upanijjhāyati. Tesaṁ ativelaṁ upanijjhāyanapaccayā kāmapariḷāho uppajjati. Tato methunaṁ dhammaṁ paṭisevanti. Te asaddhammapaṭisevanapaccayā viññūhi garahiyamānā viheṭhiyamānā tassa asaddhammassa paṭicchādanahetu agārāni karonti. Te agāraṁ ajjhāvasamānā anukkamena aññatarassa alasajātikassa sattassa diṭṭhānugatiṁ āpajjantā sannidhiṁ karonti. Tato pabhuti kaṇopi thusopi taṇḍulaṁ pariyonandhati, lāyitaṭṭhānampi na paṭivirūhati, te sannipatitvā anutthunanti "pāpakā vata bho dhammā sattesu pātubhūtā, mayaṁ hi pubbe manomayā ahumhā"ti **Aggaññasutte**[3] vuttanayena vitthāretabbaṁ. Tato mariyādaṁ ṭhapenti.

Atha aññataro satto aññassa bhāgaṁ adinnaṁ ādiyati. Taṁ dvikkhattuṁ paribhāsitvā tatiyavāre pāṇileḍḍudaṇḍehi paharanti. Te evaṁ

1. Pubbulakā (Sī) 2. Badālatā (Sī) 3. Dī 3. 75 piṭṭhe.

ပါတုဘဝန္တိ။ တေ စ ခေါ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဖဂ္ဂုဏပုဏ္ဏမဒိဝသေယေဝ ပါတုဘဝန္တိ။ ကထံ? ယထာ နာမ ကင်္ဂုဘတ္တေ ပစ္စမာနေ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ပုဗ္ဗုဠကာ[၁] ဥဋ္ဌဟန္တိ၊ ဧကေ ပဒေသာ ထူပထူပါ ဟောန္တိ ဧကေ နိန္နနိန္နာ ဧကေ သမသမာ၊ ဧဝမေဝံ ထူပထူပဋ္ဌာနေ ပဗ္ဗတာ ဟောန္တိ နိန္နနိန္နဋ္ဌာနေ သမုဒ္ဒါ သမသမဋ္ဌာနေ ဒီပါတိ။

အထ တေသံ သတ္တာနံ ရသပထဝိံ ပရိဘုဉ္ဇန္တာနံ ကမေန ဧကစ္စေ ဝဏ္ဏဝန္တော, ဧကစ္စေ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဝဏ္ဏဝန္တော ဒုဗ္ဗဏ္ဏေ အတိမညန္တိ။ တေသံ အတိမာနပစ္စယာ သာ ရသပထဝီ အန္တရဓာယတိ၊ ဘူမိပပ္ပဋကော ပါတုဘဝတိ။ အထ တေသံ တေနေဝ နယေန သောပိ အန္တရဓာယတိ၊ ပဒါလတာ[၂] ပါတုဘဝတိ။ တေနေဝ နယေန သာပိ အန္တရဓာယတိ၊ အကဋ္ဌပါကော သာလိ ပါတုဘဝတိ အကဏော အထုသော သုဒ္ဓေါ သုဂန္ဓော တဏ္ဍုလပ္ဖလော။ တတော နေသံ ဘာဇနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တေ သာလိံ ဘာဇနေ ဌပေတွာ ပါသာဏပိဋ္ဌိယံ ဌပေန္တိ။ သယမေဝ ဇာလာသိခါ ဥဋ္ဌဟိတွာ တံ ပစတိ။ သော ဟောတိ ဩဒနော သုမနဇာတိပုပ္ဖသဒိသော။ န တဿ သူပေန ဝါ ဗျဉ္ဇနေန ဝါ ကရဏီယံ အတ္ထိ၊ ယံယံရသံ ဘုဉ္ဇိတုကာမာ ဟောန္တိ၊ တံတံရသောဝ ဟောတိ။ တေသံ တံ ဩဠာရိကံ အာဟာရံ အာဟရယတံ တတော ပဘုတိ မုတ္တကရီသံ သဉ္ဇာယတိ။ အထ နေသံ တဿ နိက္ခမနတ္ထာယ ဝဏမုခါနိ ပဘိဇ္ဇန္တိ။ ပုရိသဿ ပုရိသဘာဝေါ, ဣတ္ထိယာ ဣတ္ထိဘာဝေါ ပါတုဘဝတိ။ တတြ သုဒံ ဣတ္ထီ ပုရိသံ, ပုရိသော စ ဣတ္ထိံ အတိဝေလံ ဥပနိဇ္ဈာယတိ။ တေသံ အတိဝေလံ ဥပနိဇ္ဈာယနပစ္စယာ ကာမပရိဠာဟော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တတော မေထုနံ ဓမ္မံ ပဋိသေဝန္တိ။ တေ အသဒ္ဓမ္မပဋိသေဝနပစ္စယာ ဝိညူဟိ ဂရဟိယမာနာ ဝိဟေဌိယမာနာ တဿ အသဒ္ဓမ္မဿ ပဋိစ္ဆာဒနဟေတု အဂါရာနိ ကရောန္တိ။ တေ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသမာနာ အနုက္ကမေန အညတရဿ အလသဇာတိကဿ သတ္တဿ ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇန္တာ သန္နိဓိံ ကရောန္တိ။ တတော ပဘုတိ ကဏောပိ ထုသောပိ တဏ္ဍုလံ ပရိယောနန္ဓတိ၊ လာယိတဋ္ဌာနမ္ပိ န ပဋိဝိရူဟတိ၊ တေ သန္နိပတိတွာ အနုတ္ထုနန္တိ "ပါပကာ ဝတ ဘော ဓမ္မာ သတ္တေသု ပါတုဘူတာ၊ မယံ ဟိ ပုဗ္ဗေ မနောမယာ အဟုမှာ"တိ **အဂ္ဂညသုတ္တေ**[၃] ဝုတ္တနယေန ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ တတော မရိယာဒံ ဌပေန္တိ။

အထ အညတရော သတ္တော အညဿ ဘာဂံ အဒိန္နံ အာဒိယတိ။ တံ ဒွိက္ခတ္တုံ ပရိဘာသိတွာ တတိယဝါရေ ပါဏိလေဍ္ဍုဒဏ္ဍေဟိ ပဟရန္တိ။ တေ ဧဝံ

၁-ပုဗ္ဗုလကာ (သီ) ၂-ဗဒါလတာ (သီ) ၃-ဒီ ၃-၇၅-ပိဋ္ဌေ။

adinnādānagarahamusāvādadaṇḍādānesu uppannesu sannipatitvā cintayanti "yaṁnūna mayaṁ ekaṁ sattaṁ sammanneyyāma, yo no sammā khīyitabbaṁ khīyeyya, garahitabbaṁ garaheyya, pabbājetabbaṁ pabbājeyya. Mayaṁ panassa sālīnaṁ bhāgaṁ anupadassamā"ti. Evaṁ katasanniṭṭhānesu pana sattesu imasmiṁ tāva kappe ayameva Bhagavā bodhisattabhūto tena samayena tesu sattesu abhirūpataro ca dassanīyataro ca mahesakkhataro ca buddhisampanno paṭibalo niggahapaggahaṁ kātuṁ. Te taṁ upasaṅkamitvā yācitvā sammanniṁsu. So "tena mahājanena sammatoti **mahāsammato,** khettānaṁ adhipatīti **khattiyo,** dhammena samena pare rañjetīti **rājā"ti** tīhi nāmehi paññāyittha. Yaṁ hi loke acchariyaṭṭhānaṁ, bodhisattova tattha ādipurisoti. Evaṁ bodhisattaṁ ādiṁ katvā khattiyamaṇḍale saṇṭhite anupubbena brahmaṇādayopi vaṇṇā saṇṭhahiṁsu. Tattha kappavināsakamahāmeghato yāva jālūpacchedo, idamekamasaṅkheyyaṁ **saṁvaṭṭo**ti vuccati. Kappavināsakajālūpacchedato yāva koṭisatasahassacakkavāḷaparipūrako sampattimahāmegho, idaṁ dutiyamasaṅkheyyaṁ **saṁvaṭṭaṭṭhāyī**ti vuccati. Sampattimahāmeghato yāva candimasūriyapātubhāvo, idaṁ tatiyamasaṅkheyyaṁ **vivaṭṭo**ti vuccati. Candimasūriyapātubhāvato yāva puna kappavināsakamahāmegho, idaṁ catutthamasaṅkheyyaṁ **vivaṭṭaṭṭhāyī**ti vuccati. Imāni cattāri asaṅkheyyāni eko mahākappo hoti. Evaṁ tāva agginā vināso ca saṇṭhahanañca veditabbaṁ.

Yasmiṁ pana samaye kappo udakena nassati, āditova kappavināsakamahāmegho uṭṭhahitvāti pubbe vuttanayeneva vitthāretabbaṁ. Ayaṁ pana viseso—yathā tattha dutiyo sūriyo, evamidha kappavināsako khārūdakamahāmegho uṭṭhāti. So ādito sukhumaṁ sukhumaṁ vassanto anukkamena mahādhārāhi koṭisatasahassacakkavāḷānaṁ[1] pūrento vassati. Khārūdakena phuṭṭhaphuṭṭhā pathavīpabbatādayo vilīyanti. Udakaṁ samantato vātehi dhārīyati. Pathavito yāva dutiyajjhānabhūmiṁ udakaṁ gaṇhāti, tattha tayopi brahmaloke vilīyāpetvā Subhakiṇhe āhacca tiṭṭhati. Taṁ yāva aṇumattampi saṅkhāragataṁ atthi, tāva na vūpasammati.

1. ...cakkavāḷaṁ (Sī)

အဒိန္နာဒါနဂရဟမုသာဝါဒဒဏ္ဍာဒါနေသု ဥပ္ပန္နေသု သန္နိပတိတွာ စိန္တယန္တိ "ယံနူန မယံ ဧကံ သတ္တံ သမ္မန္နေယျာမ၊ ယော နော သမ္မာ ခီယိတဗ္ဗံ ခီယေယျ၊ ဂရဟိတဗ္ဗံ ဂရဟေယျ၊ ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗံ ပဗ္ဗာဇေယျ။ မယံ ပနဿ သာလီနံ ဘာဂံ အနုပဒဿာမာ"တိ။ ဧဝံ ကတသန္နိဋ္ဌာနေသု ပန သတ္တေသု ဣမသ္မိံ တာဝ ကပ္ပေ အယမေဝ ဘဂဝါ ဗောဓိသတ္တဘူတော တေန သမယေန တေသု သတ္တေသု အဘိရူပတရော စ ဒဿနီယတရော စ မဟေသက္ခတရော စ ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နော ပဋိဗလော နိဂ္ဂဟပဂ္ဂဟံ ကာတုံ။ တေ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ယာစိတွာ သမ္မန္နိံသု။ သော "တေန မဟာဇနေန သမ္မတောတိ **မဟာသမ္မတော,** ခေတ္တာနံ အဓိပတီတိ **ခတ္တိယော,** ဓမ္မေန သမေန ပရေ ရဉ္ဇေတီတိ **ရာဇာ**"တိ တီဟိ နာမေဟိ ပညာယိတ္ထ။ ယံ ဟိ လောကေ အစ္ဆရိယဋ္ဌာနံ၊ ဗောဓိသတ္တောဝ တတ္ထ အာဒိပုရိသောတိ။ ဧဝံ ဗောဓိသတ္တံ အာဒိံ ကတွာ ခတ္တိယမဏ္ဍလေ သဏ္ဌိတေ အနုပုဗ္ဗေန ဗြာဟ္မဏာဒယောပိ ဝဏ္ဏာ သဏ္ဌဟိံသု။ တတ္ထ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃတော ယာဝ ဇာလူပစ္ဆေဒေါ၊ ဣဒမေကမသင်္ချေယျံ **သံဝဋ္ဋော**တိ ဝုစ္စတိ။ ကပ္ပဝိနာသကဇာလူပစ္ဆေဒတော ယာဝ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠပရိပူရကော သမ္ပတ္တိမဟာမေဃော၊ ဣဒံ ဒုတိယမသင်္ချေယျံ **သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ**တိ ဝုစ္စတိ။ သမ္ပတ္တိမဟာမေဃတော ယာဝ စန္ဒိမသူရိယပါတုဘာဝေါ၊ ဣဒံ တတိယမသင်္ချေယျံ **ဝိဝဋ္ဋော**တိ ဝုစ္စတိ။ စန္ဒိမသူရိယပါတုဘာဝတော ယာဝ ပုန ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃော၊ ဣဒံ စတုတ္ထမသင်္ချေယျံ **ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ**တိ ဝုစ္စတိ။ ဣမာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ဧကော မဟာကပ္ပေါ ဟောတိ။ ဧဝံ တာဝ အဂ္ဂိနာ ဝိနာသော စ သဏ္ဌဟနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယသ္မိံ ပန သမယေ ကပ္ပေါ ဥဒကေန နဿတိ၊ အာဒိတောဝ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃော ဥဋ္ဌဟိတွာတိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ အယံ ပန ဝိသေသော—ယထာ တတ္ထ ဒုတိယော သူရိယော၊ ဧဝမိဓ ကပ္ပဝိနာသကော ခါရူဒကမဟာမေဃော ဥဋ္ဌာတိ။ သော အာဒိတော သုခုမံ သုခုမံ ဝဿန္တော အနုက္ကမေန မဟာဓာရာဟိ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠာနံ[1] ပူရေန္တော ဝဿတိ။ ခါရူဒကေန ဖုဋ္ဌဖုဋ္ဌာ ပထဝီပဗ္ဗတာဒယော ဝိလီယန္တိ။ ဥဒကံ သမန္တတော ဝါတေဟိ ဓာရီယတိ။ ပထဝိတော ယာဝ ဒုတိယဇ္ဈာနဘူမိံ ဥဒကံ ဂဏှာတိ၊ တတ္ထ တယောပိ ဗြဟ္မလောကေ ဝိလီယာပေတွာ သုဘကိဏှေ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ။ တံ ယာဝ အဏုမတ္တမ္ပိ သင်္ခါရဂတံ အတ္ထိ၊ တာဝ န ဝူပသမ္မတိ။

၁-....စက္ကဝါဠံ (သီ)

Udakānugataṁ pana sabbasaṅkhāragataṁ abhibhavitvā sahasā vūpasammati, antaradhānaṁ gacchati. Heṭṭhā-ākāsena saha upari-ākāso eko hoti mahandhakāroti sabbaṁ vuttasadisaṁ. Kevalaṁ panidha Ābhassarabrahmalokaṁ ādiṁ katvā loko pātubhavati. Subhakiṇhato ca cavitvā Ābhassaraṭṭhānādīsu sattā nibbattanti. Tattha kappavināsakamahāmeghato yāva kappavināsakakhārūdakūpacchedo, idamekaṁ asaṅkheyyaṁ. Udakūpacchedato yāva sampattimahāmegho, idaṁ dutiyamasaṅkheyyaṁ. Sampattimahāmeghato -pa-. Imāni cattāri asaṅkheyyāni eko mahākappo hoti. Evaṁ udakena vināso ca saṇṭhahanañca veditabbaṁ.

Yasmiṁ pana samaye kappo vātena vinassati, āditova kappavināsakamahāmegho vuṭṭhahitvāti pubbe vuttanayeneva vitthāretabbaṁ. Ayaṁ pana viseso—yathā tattha dutiyasūriyo, evamidha kappavināsanatthaṁ vāto samuṭṭhāti. So paṭhamaṁ thūlarajaṁ uṭṭhāpeti, tato saṇharajaṁ sukhumavālikaṁ thūlavālikaṁ sakkharapāsāṇādayoti yāva kūṭāgāramatte pāsāṇe visamaṭṭhāne ṭhitamahārukkhe ca uṭṭhāpeti. Te pathavito nabhamuggatā na puna patanti, tattheva cuṇṇavicuṇṇā hutvā abhāvaṁ gacchanti. Athānukkamena heṭṭhāmahāpathaviyā vāto samuṭṭhahitvā pathaviṁ parivattetvā uddhaṁ mūlaṁ katvā ākāse khipati. Yojanasatappamāṇā pathavippadesā dviyojanatiyojanacatuyojanapañcayojanasatappamāṇāpi bhijjitvā vātavegukkhittā ākāseyeva cuṇṇavicuṇṇā hutvā abhāvaṁ gacchanti. Cakkavāḷapabbatampi Sinerupabbatampi vāto ukkhipitvā ākāse khipati. Te aññamaññaṁ abhihantvā cuṇṇavicuṇṇā hutvā vinassanti. Eteneva upāyena bhūmaṭṭhakavimānāni ca ākāsaṭṭhakavimānāni ca vināsento cha kāmāvacaradevaloke vināsetvā koṭisatasahassacakkavāḷāni vināseti. Tattha cakkavāḷā cakkavāḷehi, Himavantā Himavantehi, Sinerū Sinerūhi aññamaññaṁ samāgantvā[1] cuṇṇavicuṇṇā hutvā vinassanti. Pathavito yāva tatiyajjhānabhūmiṁ vāto gaṇhāti, tattha tayo brahmaloke vināsetvā Vehapphale āhacca tiṭṭhati. Evaṁ sabbasaṅkhāragataṁ vināsetvā sayampi vinassati. Heṭṭhā-ākāsena saha upari-ākāso eko hoti mahandhakāroti sabbaṁ vuttasadisaṁ. Idha

1. Samāhatā (Sī, Syā)

ဥဒကာနုဂတံ ပန သဗ္ဗသင်္ခါရဂတံ အဘိဘဝိတွာ သဟသာ ဝူပသမ္မတိ၊ အန္တရဓာနံ ဂစ္ဆတိ။ ဟေဋ္ဌာအာကာသေန သဟ ဥပရိအာကာသော ဧကော ဟောတိ မဟန္ဓကာရောတိ သဗ္ဗံ ဝုတ္တသဒိသံ။ ကေဝလံ ပနိဓ အာဘဿရဗြဟ္မလောကံ အာဒိံ ကတွာ လောကော ပါတုဘဝတိ။ သုဘကိဏှတော စ စဝိတွာ အာဘဿရဋ္ဌာနာဒီသု သတ္တာ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ တတ္ထ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃတော ယာဝ ကပ္ပဝိနာသကခါရူဒကူပစ္ဆေဒေါ၊ ဣဒမေကံ အသင်္ခေယျံ။ ဥဒကူပစ္ဆေဒတော ယာဝ သမ္ပတ္တိမဟာမေဃော၊ ဣဒံ ဒုတိယမသင်္ခေယျံ။ သမ္ပတ္တိမဟာမေဃတော။ပ။ ဣမာနိ စတ္တာရိ အသင်္ခေယျာနိ ဧကော မဟာကပ္ပော ဟောတိ။ ဧဝံ ဥဒကေန ဝိနာသော စ သဏ္ဌဟနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယသ္မိံ ပန သမယေ ကပ္ပော ဝါတေန ဝိနဿတိ၊ အာဒိတောဝ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃော ဝုဋ္ဌဟိတွာတိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ အယံ ပန ဝိသေသော—ယထာ တတ္ထ ဒုတိယသူရိယော၊ ဧဝမိဓ ကပ္ပဝိနာသနတ္ထံ ဝါတော သမုဋ္ဌာတိ။ သော ပဌမံ ထူလရဇံ ဥဋ္ဌာပေတိ၊ တတော သဏှရဇံ သုခုမဝါလိကံ ထူလဝါလိကံ သက္ခရပါသာဏာဒယောတိ ယာဝ ကူဋာဂါရမတ္တေ ပါသာဏေ ဝိသမဋ္ဌာနေ ဌိတမဟာရုက္ခေ စ ဥဋ္ဌာပေတိ။ တေ ပထဝိတော နဘမုဂ္ဂတာ န ပုန ပတန္တိ၊ တတ္ထေဝ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာ ဟုတွာ အဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။ အထာနုက္ကမေန ဟေဋ္ဌာမဟာပထဝိယာ ဝါတော သမုဋ္ဌဟိတွာ ပထဝိံ ပရိဝတ္တေတွာ ဥဒ္ဓံ မူလံ ကတွာ အာကာသေ ခိပတိ။ ယောဇနသတပ္ပမာဏာ ပထဝိပ္ပဒေသာ ဒွိယောဇနတိယောဇနစတုယောဇနပဉ္စယောဇနသတပ္ပမာဏာပိ ဘိဇ္ဇိတွာ ဝါတဝေဂုက္ခိတ္တာ အာကာသေယေဝ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာ ဟုတွာ အဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတမ္ပိ သိနေရုပဗ္ဗတမ္ပိ ဝါတော ဥက္ခိပိတွာ အာကာသေ ခိပတိ။ တေ အညမညံ အဘိဟန္တွာ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာ ဟုတွာ ဝိနဿန္တိ။ ဧတေနေဝ ဥပါယေန ဘူမဋ္ဌကဝိမာနာနိ စ အာကာသဋ္ဌကဝိမာနာနိ စ ဝိနာသေန္တော ဆ ကာမာဝစရဒေဝလောကေ ဝိနာသေတွာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠာနိ ဝိနာသေတိ။ တတ္ထ စက္ကဝါဠာ စက္ကဝါဠေဟိ, ဟိမဝန္တာ ဟိမဝန္တေဟိ, သိနေရူ သိနေရူဟိ အညမညံ သမာဂန္တွာ[1] စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏာ ဟုတွာ ဝိနဿန္တိ။ ပထဝိတော ယာဝ တတိယဇ္ဈာနဘူမိံ ဝါတော ဂဏှာတိ၊ တတ္ထ တယော ဗြဟ္မလောကေ ဝိနာသေတွာ ဝေဟပ္ဖလေ အာဟစ္စ တိဋ္ဌတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗသင်္ခါရဂတံ ဝိနာသေတွာ သယမ္ပိ ဝိနဿတိ။ ဟေဋ္ဌာအာကာသေန သဟ ဥပရိအာကာသော ဧကော ဟောတိ မဟန္ဓကာရောတိ သဗ္ဗံ ဝုတ္တသဒိသံ။ ဣဓ

၁-သမာဟတာ (သီ၊ သျာ)

pana Subhakiṇhabrahmalokaṁ ādiṁ katvā loko pātubhavati. Vehapphalato ca cavitvā Subhakiṇhaṭṭhānādīsu sattā nibbattanti. Tattha kappavināsakamahāmeghato yāva kappavināsakavātūpacchedo, idamekaṁ asaṅkheyyaṁ. Vātūpacchedato yāva sampattimahāmegho, idaṁ dutiyamasaṅkheyyaṁ -pa-. Imāni cattāri asaṅkheyyāni eko mahākappo hoti. Evaṁ vātena vināso ca saṇṭhahanañca veditabbaṁ.

Kiṁ kāraṇā evaṁ loko vinassati? Akusalamūlakāraṇā. Akusalamūlesu hi ussannesu evaṁ loko vinassati. So ca kho rāge ussannatare agginā vinassati, dose ussannatare udakena vinassati. Keci pana “dose ussannatare agginā, rāge udakenā”ti vadanti. Mohe ussannatare vātena vinassati. Evaṁ vinassantopi ca nirantarameva satta vāre agginā nassati, aṭṭhame vāre udakena. Puna satta vāre agginā, aṭṭhame vāre udakenāti evaṁ aṭṭhame aṭṭhame vāre vinassanto sattakkhattuṁ udakena vinassitvā puna satta vāre agginā nassati. Ettāvatā tesaṭṭhi kappā atītā honti. Etthantare udakena nassanavāraṁ sampattampi paṭibāhitvā laddhokāso vāto paripuṇṇacatusaṭṭhikappāyuke Subhakiṇhe viddhaṁsento lokaṁ vināseti.

Pubbenivāsaṁ anussarantopi ca kappānussaraṇako bhikkhu etesu kappesu anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe anussarati. **Saṁvaṭṭakappe vivaṭṭakappe**ti ca kappassa aḍḍhaṁ gahetvā vuttaṁ. **Saṁvaṭṭavivaṭṭakappe**ti sakalakappaṁ gahetvā vuttaṁ. Kathaṁ anussaratīti ce? **Amutrāsi**nti-ādinā nayena. Tattha **amutrāsi**nti amumhi saṁvaṭṭakappe ahaṁ amumhi bhave vā yoniyā vā gatiyā vā viññāṇaṭṭhitiyā vā sattāvāse vā sattanikāye vā āsiṁ. **Evaṁnāmo**ti Tisso vā Phusso vā. **Evaṁgotto**ti Kaccāno vā Kassapo vā. Idamassa atītabhave attano nāmagottānussaraṇavasena vuttaṁ. Sace pana tasmiṁ kāle attano vaṇṇasampattiṁ vā lūkhapaṇītajīvikabhāvaṁ vā sukhadukkhabahulataṁ vā appāyukadīghāyukabhāvaṁ vā anussaritukāmo, hoti tampi anussaratiyeva. Tenāha “evaṁvaṇṇo -pa- evamāyupariyanto”ti. Tattha **evaṁvaṇṇo**ti odāto vā sāmo vā. **Evamāhāro**ti sālimaṁsodanāhāro vā pavattaphalabhojano vā. **Evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī**ti

ပန သုဘကိဏှဗြဟ္မလောကံ အာဒိံ ကတွာ လောကော ပါတုဘဝတိ။ ဝေဟပ္ဖလတော စ စဝိတွာ သုဘကိဏှဋ္ဌာနာဒီသု သတ္တာ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ တတ္ထ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃတော ယာဝ ကပ္ပဝိနာသကဝါတူပစ္ဆေဒေါ၊ ဣဒမေကံ အသင်္ခေယျံ။ ဝါတူပစ္ဆေဒတော ယာဝ သမ္ပတ္တိမဟာမေဃော၊ ဣဒံ ဒုတိယ-မသင်္ခေယျံ။ပ။ ဣမာနိ စတ္တာရိ အသင်္ခေယျာနိ ဧကော မဟာကပ္ပေါ ဟောတိ။ ဧဝံ ဝါတေန ဝိနာသော စ သဏ္ဌဟနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ကိံ ကာရဏာ ဧဝံ လောကော ဝိနဿတိ? အကုသလမူလကာရဏာ။ အကုသလမူလေသု ဟိ ဥဿန္နေသု ဧဝံ လောကော ဝိနဿတိ။ သော စ ခေါ ရာဂေ ဥဿန္နတရေ အဂ္ဂိနာ ဝိနဿတိ၊ ဒေါသေ ဥဿန္နတရေ ဥဒကေန ဝိနဿတိ။ ကေစိ ပန “ဒေါသေ ဥဿန္နတရေ အဂ္ဂိနာ၊ ရာဂေ ဥဒကေနာ”တိ ဝဒန္တိ။ မောဟေ ဥဿန္နတရေ ဝါတေန ဝိနဿတိ။ ဧဝံ ဝိနဿန္တောပိ စ နိရန္တရမေဝ သတ္တ ဝါရေ အဂ္ဂိနာ နဿတိ၊ အဋ္ဌမေ ဝါရေ ဥဒကေန။ ပုန သတ္တ ဝါရေ အဂ္ဂိနာ၊ အဋ္ဌမေ ဝါရေ ဥဒကေနာတိ ဧဝံ အဋ္ဌမေ အဋ္ဌမေ ဝါရေ ဝိနဿန္တော သတ္တက္ခတ္တုံ ဥဒကေန ဝိနဿိတွာ ပုန သတ္တ ဝါရေ အဂ္ဂိနာ နဿတိ။ ဧတ္တာဝတာ တေသဋ္ဌိ ကပ္ပါ အတီတာ ဟောန္တိ။ ဧတ္ထန္တရေ ဥဒကေန နဿနဝါရံ သမ္ပတ္တမ္ပိ ပဋိဗာဟိတွာ လဒ္ဓေါကာသော ဝါတော ပရိပုဏ္ဏ-စတုသဋ္ဌိကပ္ပါယုကေ သုဘကိဏှေ ဝိဒ္ဓံသေန္တော လောကံ ဝိနာသေတိ။

ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရန္တောပိ စ ကပ္ပါနုဿရဏကော ဘိက္ခု ဧတေသု ကပ္ပေသု အနေကေပိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ အနေကေပိ ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ အနေကေပိ သံဝဋ္ဋ-ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ အနုဿရတိ။ **သံဝဋ္ဋကပ္ပေ ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ**တိ စ ကပ္ပဿ အဍ္ဎံ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ။ **သံဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ**တိ သကလကပ္ပံ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ။ ကထံ အနုဿရတီတိ စေ? **အမုတြာသိ**န္တိအာဒိနာ နယေန။ တတ္ထ **အမုတြာသိ**န္တိ အမုမှိ သံဝဋ္ဋကပ္ပေ အဟံ အမုမှိ ဘဝေ ဝါ ယောနိယာ ဝါ ဂတိယာ ဝါ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ ဝါ သတ္တာဝါသေ ဝါ သတ္တနိကာယေ ဝါ အာသိံ။ **ဧဝံနာမော**တိ တိဿော ဝါ ဖုဿော ဝါ။ **ဧဝံဂေါတ္တော**တိ ကစ္စာနော ဝါ ကဿပေါ ဝါ။ ဣဒမဿ အတီတဘဝေ အတ္တနော နာမဂေါတ္တာနုဿရဏဝသေန ဝုတ္တံ။ သစေ ပန တသ္မိံ ကာလေ အတ္တနော ဝဏ္ဏသမ္ပတ္တိံ ဝါ လူခပဏီတဇီဝိကဘာဝံ ဝါ သုခဒုက္ခ-ဗဟုလတံ ဝါ အပ္ပါယုကဒီဃာယုကဘာဝံ ဝါ အနုဿရိတုကာမော၊ ဟောတိ တမ္ပိ အနုဿရတိယေဝ။ တေနာဟ “ဧဝံဝဏ္ဏော။ပ။ ဧဝမာယုပရိယန္တော”တိ။ တတ္ထ **ဧဝံဝဏ္ဏော**တိ ဩဒါတော ဝါ သာမော ဝါ။ **ဧဝမာဟာရော**တိ သာလိ-မံသောဒနာဟာရော ဝါ ပဝတ္တဖလဘောဇနော ဝါ။ **ဧဝံသုခဒုက္ခပ္ပဋိသံဝေဒီ**တိ

anekappakārena kāyikacetasikānaṁ sāmisanirāmisādippabhedānaṁ vā sukhadukkhānaṁ paṭisaṁvedī. **Evamāyupariyanto**ti evaṁ vassasataparimāṇāyupariyanto vā caturāsītikappasatasahassāyupariyanto vā.

So tato cuto amutra udapādinti so ahaṁ tato bhavato yonito gatito viññāṇaṭṭhitito sattāvāsato sattanikāyato vā cuto puna amukasmiṁ nāma bhave yoniyā gatiyā viññāṇaṭṭhitiyā sattāvāse sattanikāye vā udapādiṁ. **Tatrāpāsin**ti atha tatrāpi bhave yoniyā gatiyā viññāṇaṭṭhitiyā sattāvāse sattanikāye vā puna ahosiṁ. **Evaṁnāmo**ti-ādi vuttanayameva. Apica yasmā **amutrāsin**ti idaṁ anupubbena ārohantassa yāvaticchakaṁ[1] anussaraṇaṁ, **so tato cuto**ti paṭinivattantassa paccavekkhaṇaṁ, tasmā **idhūpapanno**ti imissā idhūpapattiyā anantaramevassa upapattiṭṭhānaṁ sandhāya **amutra udapādin**ti idaṁ vuttanti veditabbaṁ. **Tatrāpāsin**ti evamādi panassa tatra imissā upapattiyā anantare upapattiṭṭhāne nāmagottādīnaṁ anussaraṇadassanatthaṁ vuttaṁ. **So tato cuto idhūpapanno**ti svāhaṁ tato anantarūpapattiṭṭhānato cuto idha amukasmiṁ nāma khattiyakule vā brahmaṇakule vā nibbattoti. **Itī**ti evaṁ. **Sākāraṁ sa-uddesan**ti nāmagottavasena sa-uddesaṁ, vaṇṇādivasena sākāraṁ. Nāmagottena hi satto Tisso Phusso Kassapoti uddisīyati, vaṇṇādīhi sāmo odātoti nānattato paññāyati. Tasmā nāmagottaṁ uddeso, itare ākārāti.

Pubbenivāsānussatiñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

54. Dibbacakkhuñāṇaniddesavaṇṇanā

106. Dibbacakkhuñāṇaniddese **ālokasaññaṁ manasi karotī**ti divā vā rattiṁ vā sūriyajoticandamaṇi-ālokaṁ ālokoti manasi karoti. Evaṁ manasikaronto ca ālokoti saññaṁ manasi pavattanato "ālokasaññaṁ manasi karotī"ti vuccati. **Divāsaññaṁ adhiṭṭhātī**ti evaṁ ālokasaññaṁ manasikaritvā divāti saññaṁ ṭhapeti.

1. Yāvadicchakaṁ (Visuddhi 2. 53; Vi-Ṭṭha 1. 129 piṭṭhesu.)

အနေကပ္ပကာရေန ကာယိကစေတသိကာနံ သာမိသနိရာမိသာဒိပ္ပဘေဒါနံ ဝါ သုခဒုက္ခာနံ ပဋိသံဝေဒီ။ **ဧဝမာယုပရိယန္တော**တိ ဧဝံ ဝဿသတပရိမာဏာယုပရိယန္တော ဝါ စတုရာသီတိကပ္ပသတသဟဿာယုပရိယန္တော ဝါ။

သော တတော စုတော အမုတြ ဥဒပါဒိန္တိ သော အဟံ တတော ဘဝတော ယောနိတော ဂတိတော ဝိညာဏဋ္ဌိတိတော သတ္တာဝါသတော သတ္တနိကာယတော ဝါ စုတော ပုန အမုကသ္မိံ နာမ ဘဝေ ယောနိယာ ဂတိယာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ သတ္တာဝါသေ သတ္တနိကာယေ ဝါ ဥဒပါဒိံ။ **တတြာပါသိ**န္တိ အထ တတြာပိ ဘဝေ ယောနိယာ ဂတိယာ ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ သတ္တာဝါသေ သတ္တနိကာယေ ဝါ ပုန အဟောသိံ။ **ဧဝံနာမော**တိအာဒိ ဝုတ္တနယမေဝ။ အပိစ ယသ္မာ **အမုတြာသိ**န္တိ ဣဒံ အနုပုဗ္ဗေန အာရောဟန္တဿ ယာဝတိစ္ဆကံ[၁] အနုဿရဏံ၊ **သော တတော စုတော**တိ ပဋိနိဝတ္တန္တဿ ပစ္စဝေက္ခဏံ၊ တသ္မာ **ဣဓူပပန္နော**တိ ဣမိဿာ ဣဓူပပတ္တိယာ အနန္တရမေဝဿ ဥပပတ္တိဋ္ဌာနံ သန္ဓာယ **အမုတြ ဥဒပါဒိ**န္တိ ဣဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တတြာပါသိ**န္တိဧဝမာဒိ ပနဿ တတြ ဣမိဿာ ဥပပတ္တိယာ အနန္တရေ ဥပပတ္တိဋ္ဌာနေ နာမဂေါတ္တာဒီနံ အနုဿရဏဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **သော တတော စုတော ဣဓူပပန္နော**တိ သွာဟံ တတော အနန္တရူပပတ္တိဋ္ဌာနတော စုတော ဣဓ အမုကသ္မိံ နာမ ခတ္တိယကုလေ ဝါ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တောတိ။ **ဣတီ**တိ ဧဝံ။ **သာကာရံ သဥဒ္ဒေသ**န္တိ နာမဂေါတ္တဝသေန သဥဒ္ဒေသံ၊ ဝဏ္ဏာဒိဝသေန သာကာရံ။ နာမဂေါတ္တေန ဟိ သတ္တော တိဿော ဖုဿော ကဿပေါတိ ဥဒ္ဒိသီယတိ၊ ဝဏ္ဏာဒီဟိ သာမော ဩဒါတောတိ နာနတ္တတော ပညာယတိ။ တသ္မာ နာမဂေါတ္တံ ဥဒ္ဒေသော၊ ဣတရေ အာကာရာတိ။

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅၄-ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၀၆။ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏနိဒ္ဒေသေ **အာလောကသညံ မနသိ ကရောတီ**တိ ဒိဝါ ဝါ ရတ္တိံ ဝါ သူရိယဇောတိစန္ဒမဏိအာလောကံ အာလောကောတိ မနသိ ကရောတိ။ ဧဝံ မနသိကရောန္တော စ အာလောကောတိ သညံ မနသိ ပဝတ္တနတော "အာလောကသညံ မနသိ ကရောတီ"တိ ဝုစ္စတိ။ **ဒိဝါသညံ အဓိဋ္ဌာတီ**တိ ဧဝံ အာလောကသညံ မနသိကရိတွာ ဒိဝါတိ သညံ ဌပေတိ။

၁-ယာဝဒိစ္ဆကံ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၅၃၊ ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၂၉-ပိဋ္ဌေသု။)

Yathā divā tathā rattinti yathā divā āloko diṭṭho, tatheva rattimpi manasi karoti. **Yathā rattiṁ tathā divā**ti yathā rattiṁ āloko diṭṭho, tatheva divāpi manasi karoti. **Iti vivaṭena cetasā**ti evaṁ apihitena cittena. **Apariyonaddhenā**ti samantato anaddhena. **Sappabhāsaṁ cittaṁ bhāvetī**ti sa-obhāsaṁ cittaṁ vaḍḍheti. Etena dibbacakkhussa parikammālokārammaṇaṁ cittaṁ kathitaṁ. Ālokakasiṇārammaṇaṁ catutthajjhānameva vā sandhāya vuttaṁ. Tassevaṁ bhāvayato obhāsajātaṁ cittaṁ hoti vigatandhakārāvaraṇaṁ. Tena hi dibbacakkhuṁ uppādetukāmena ādikammikena kulaputtena imissāyeva Pāḷiyā anusārena kasiṇārammaṇaṁ abhiññāpādakajjhānaṁ sabbākārena abhinīhārakkhamaṁ katvā "tejokasiṇaṁ odātakasiṇaṁ ālokakasiṇan"ti imesu tīsu kasiṇesu aññataraṁ āsannaṁ kātabbaṁ, upacārajjhānagocaraṁ katvā vaḍḍhetvā ṭhapetabbaṁ, na tattha appanā uppādetabbāti adhippāyo. Sace hi uppādeti, pādakajjhānanissayaṁ hoti, na parikammanissayaṁ. Imesu ca pana tīsu ālokakasiṇaṁyeva seṭṭhataraṁ, tadanulomena pana itaraṁ kasiṇadvayampi vuttaṁ. Tasmā ālokakasiṇaṁ itaresaṁ vā aññataraṁ ārammaṇaṁ katvā cattāri jhānāni uppādetvā puna upacārabhūmiyaṁyeva ṭhatvā kasiṇaṁ vaḍḍhetabbaṁ. Vaḍḍhitavaḍḍhitaṭṭhānassa antoyeva rūpagataṁ passitabbaṁ. Rūpagataṁ passato panassa tena byāpārena parikammacittena ālokapharaṇaṁ akubbato parikammassa vāro atikkamati, tato āloko antaradhāyati, tasmiṁ antarahite rūpagatampi na dissati. Athānena punappunaṁ pādakajjhānameva pavisitvā tato vuṭṭhāya āloko pharitabbo. Evaṁ anukkamena āloko thāmagato hotīti. "Ettha āloko hotū"ti yatthakaṁ ṭhānaṁ paricchindati, tattha āloko tiṭṭhatiyeva. Divasampi nisīditvā passato rūpadassanaṁ[1] hoti. Tattha yadā tassa bhikkhuno maṁsacakkhussa anāpāthagataṁ antokucchigataṁ hadayavatthunissitaṁ heṭṭhāpathavītalanissitaṁ tirokuṭṭapabbatapākāragataṁ paracakkavāḷagatanti idaṁ rūpaṁ ñāṇacakkhussa āpāthaṁ āgacchati, maṁsacakkhunā dissamānaṁ viya hoti, tadā dibbacakkhu uppannaṁ hoti. Tadeva cettha rūpadassanasamatthaṁ, na pubbabhāgacittāni.

1. Rūpadassanaṁ viya (Syā), rūpadassanampissa (Ka)

ယထာ ဒိဝါ တထာ ရတ္တိန္တိ ယထာ ဒိဝါ အာလောကော ဒိဋ္ဌော၊ တထေဝ ရတ္တိမ္ပိ မနသိ ကရောတိ။ **ယထာ ရတ္တိံ တထာ ဒိဝါ**တိ ယထာ ရတ္တိံ အာလောကော ဒိဋ္ဌော၊ တထေဝ ဒိဝါပိ မနသိ ကရောတိ။ **ဣတိ ဝိဝဋေန စေတသာ**တိ ဧဝံ အပိဟိတေန စိတ္တေန။ **အပရိယောနဒ္ဓေနာ**တိ သမန္တတော အနဒ္ဓေန။ **သပ္ပဘာသံ စိတ္တံ ဘာဝေတီ**တိ သဩဘာသံ စိတ္တံ ဝဍ္ဎေတိ။ ဧတေန ဒိဗ္ဗစက္ခုဿ ပရိကမ္မာလောကာရမ္မဏံ စိတ္တံ ကထိတံ။ အာလောကကသိဏာရမ္မဏံ စတုတ္ထဇ္ဈာနမေဝ ဝါ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တဿေဝံ ဘာဝယတော ဩဘာသဇာတံ စိတ္တံ ဟောတိ ဝိဂတန္ဓကာရာဝရဏံ။ တေန ဟိ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဥပ္ပါဒေတုကာမေန အာဒိကမ္မိကေန ကုလပုတ္တေန ဣမိဿာယေဝ ပါဠိယာ အနုသာရေန ကသိဏာရမ္မဏံ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနံ သဗ္ဗာကာရေန အဘိနီဟာရက္ခမံ ကတွာ “တေဇောကသိဏံ ဩဒါတကသိဏံ အာလောကကသိဏ”န္တိ ဣမေသု တီသု ကသိဏေသု အညတရံ အာသန္နံ ကာတဗ္ဗံ၊ ဥပစာရဇ္ဈာနဂေါစရံ ကတွာ ဝဍ္ဎေတွာ ဌပေတဗ္ဗံ၊ န တတ္ထ အပ္ပနာ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာတိ အဓိပ္ပါယော။ သစေ ဟိ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ပါဒကဇ္ဈာနနိဿယံ ဟောတိ၊ န ပရိကမ္မနိဿယံ။ ဣမေသု စ ပန တီသု အာလောကကသိဏံယေဝ သေဋ္ဌတရံ၊ တဒနုလောမေန ပန ဣတရံ ကသိဏဒွယမ္ပိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ အာလောကကသိဏံ ဣတရေသံ ဝါ အညတရံ အာရမ္မဏံ ကတွာ စတ္တာရိ ဈာနာနိ ဥပ္ပါဒေတွာ ပုန ဥပစာရဘူမိယံယေဝ ဌတွာ ကသိဏံ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗံ။ ဝဍ္ဎိတဝဍ္ဎိတဋ္ဌာနဿ အန္တောယေဝ ရူပဂတံ ပဿိတဗ္ဗံ။ ရူပဂတံ ပဿတော ပနဿ တေန ဗျာပါရေန ပရိကမ္မစိတ္တေန အာလောကဖရဏံ အကုဗ္ဗတော ပရိကမ္မဿ ဝါရော အတိက္ကမတိ၊ တတော အာလောကော အန္တရဓာယတိ၊ တသ္မိံ အန္တရဟိတေ ရူပဂတမ္ပိ န ဒိဿတိ။ အထာနေန ပုနပ္ပုနံ ပါဒကဇ္ဈာနမေဝ ပဝိသိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ အာလောကော ဖရိတဗ္ဗော။ ဧဝံ အနုက္ကမေန အာလောကော ထာမဂတော ဟောတီတိ။ “ဧတ္ထ အာလောကော ဟောတူ”တိ ယတ္တကံ ဌာနံ ပရိစ္ဆိန္ဒတိ၊ တတ္ထ အာလောကော တိဋ္ဌတိယေဝ။ ဒိဝသမ္ပိ နိသီဒိတွာ ပဿတော ရူပဒဿနံ[၁] ဟောတိ။ တတ္ထ ယဒါ တဿ ဘိက္ခုနော မံသစက္ခုဿ အနာပါထဂတံ အန္တောကုစ္ဆိဂတံ ဟဒယဝတ္ထုနိဿိတံ ဟေဋ္ဌာပထဝီတလနိဿိတံ တိရောကုဋ္ဋပဗ္ဗတပါကာရဂတံ ပရစက္ကဝါဠဂတန္တိ ဣဒံ ရူပံ ဉာဏစက္ခုဿ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ မံသစက္ခုနာ ဒိဿမာနံ ဝိယ ဟောတိ၊ တဒါ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ တဒေဝ စေတ္ထ ရူပဒဿနသမတ္ထံ၊ န ပုဗ္ဗဘာဂစိတ္တာနိ။

၁-ရူပဒဿနံ ဝိယ (သျာ)၊ ရူပဒဿနမ္ပိဿ (က)

Tatrāyaṁ dibbacakkhuno uppattikkamo—vuttappakārametaṁ rūpamārammaṇaṁ katvā manodvārāvajjane uppajjitvā niruddhe tadeva rūpamārammaṇaṁ katvā cattāri pañca vā javanāni uppajjantīti pubbe vuttanayeneva veditabbaṁ. Idaṁ pana ñāṇaṁ "sattānaṁ cutūpapāte ñāṇan"tipi "dibbacakkhuñāṇan"tipi vuccati. Taṁ panetaṁ puthujjanassa paripantho hoti. So hi "yattha yattha āloko hotū"ti adhiṭṭhāti, taṁ taṁ pathavīsamuddapabbate vinivijjhitvāpi ekālokaṁ hoti. Athassa tattha bhayānakāni yakkharakkhasādirūpāni passato bhayaṁ uppajjati. Tena cittavikkhepaṁ patvā jhānavibbhantako hoti. Tasmā rūpadassane appamattena bhavitabbaṁ.

Sattānaṁ cutūpapātañāṇāyāti sattānaṁ cutiyā ca upapāte ca ñāṇāya. Yena ñāṇena sattānaṁ cuti ca upapāto ca ñāyati, tadatthaṁ dibbacakkhuñāṇatthanti vuttaṁ hoti. **Dibbena cakkhunā**ti vuttatthameve. **Visuddhenā**ti cutūpapātadassanena diṭṭhivisuddhihetuttā visuddhaṁ. Yo hi cutimattameva passati, na upapātaṁ, so ucchedadiṭṭhiṁ gaṇhāti. Yo upapātameva passati, na cutiṁ, so navasattapātubhāvadiṭṭhiṁ gaṇhāti. Yo pana tadubhayaṁ passati, so yasmā duvidhampi taṁ diṭṭhigatamativattati, tasmāssa taṁ dassanaṁ diṭṭhivisuddhihetu hoti. Ubhayañcetaṁ Buddhaputtā passanti. Tena vuttaṁ "cutūpapātadassanena diṭṭhivisuddhihetuttā visuddhan"ti. Manussūpacāraṁ atikkamitvā rūpadassanena **atikkantamānusakaṁ,** mānusakaṁ vā maṁsacakkhuṁ atikkantattā atikkantamānusakaṁ. Tena dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena.

Satte passatīti manussānaṁ maṁsacakkhunā viya satte oloketi. **Cavamāne upapajjamāne**ti ettha cutikkhaṇe upapattikkhaṇe vā dibbacakkhunā daṭṭhuṁ na sakkā, ye pana āsannacutikā idāni cavissanti, te **cavamānā.** Ye ca gahitapaṭisandhikā sampatinibbattā vā[1], te **upapajjamānā**ti adhippetā. Te evarūpe cavamāne ca upapajjamāne ca passatīti dasseti. **Hīne**ti mohanissandayuttattā hīnānaṁ jātikulabhogādīnaṁ vasena hīḷite ohīḷite oññāte avaññāte. **Paṇīte**ti amohanissandayuttattā tabbiparīte. **Suvaṇṇe**ti adosanissandayuttattā iṭṭhakantamanāpavaṇṇayutte. **Dubbaṇṇe**ti dosanissandayuttattā aniṭṭhākantāmanāpavaṇṇayutte,

1. Sampatinibbattā (Sī), sampatinibbattāva (Visuddhi 2. 54 piṭṭhe)

တတြာယံ ဒိဗ္ဗစက္ခုနော ဥပ္ပတ္တိက္ကမော—ဝုတ္တပ္ပကာရမေတံ ရူပမာရမ္မဏံ ကတွာ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓေ တဒေဝ ရူပမာရမ္မဏံ ကတွာ စတ္တာရိ ပဉ္စ ဝါ ဇဝနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဒံ ပန ဉာဏံ “သတ္တာနံ စုတူပပါတေ ဉာဏ”န္တိပိ “ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ”န္တိပိ ဝုစ္စတိ။ တံ ပနေတံ ပုထုဇ္ဇနဿ ပရိပန္ထော ဟောတိ။ သော ဟိ “ယတ္ထ ယတ္ထ အာလောကော ဟောတူ”တိ အဓိဋ္ဌာတိ၊ တံ တံ ပထဝီသမုဒ္ဒပဗ္ဗတေ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာပိ ဧကာလောကံ ဟောတိ။ အထဿ တတ္ထ ဘယာနကာနိ ယက္ခရက္ခသာဒိရူပါနိ ပဿတော ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေန စိတ္တဝိက္ခေပံ ပတွာ ဈာနဝိဗ္ဘန္တကော ဟောတိ။ တသ္မာ ရူပဒဿနေ အပ္ပမတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗံ။

သတ္တာနံ စုတူပပါတဉာဏာယာတိ သတ္တာနံ စုတိယာ စ ဥပပါတေ စ ဉာဏာယ။ ယေန ဉာဏေန သတ္တာနံ စုတိ စ ဥပပါတော စ ဉာယတိ၊ တဒတ္ထံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ**တိ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ **ဝိသုဒ္ဓေနာ**တိ စုတူပပါတဒဿနေန ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတုတ္တာ ဝိသုဒ္ဓံ။ ယော ဟိ စုတိမတ္တမေဝ ပဿတိ၊ န ဥပပါတံ၊ သော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ ယော ဥပပါတမေဝ ပဿတိ၊ န စုတိံ၊ သော နဝသတ္တပါတုဘာဝဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ ယော ပန တဒုဘယံ ပဿတိ၊ သော ယသ္မာ ဒုဝိဓမ္ပိ တံ ဒိဋ္ဌိဂတမတိဝတ္တတိ၊ တသ္မာဿ တံ ဒဿနံ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတု ဟောတိ။ ဥဘယဉ္စေတံ ဗုဒ္ဓပုတ္တာ ပဿန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “စုတူပပါတဒဿနေန ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟေတုတ္တာ ဝိသုဒ္ဓ”န္တိ။ မနုဿူပစာရံ အတိက္ကမိတွာ ရူပဒဿနေန **အတိက္ကန္တမာနုသကံ၊** မာနုသကံ ဝါ မံသစက္ခုံ အတိက္ကန္တတ္တာ အတိက္ကန္တမာနုသကံ။ တေန ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန အတိက္ကန္တမာနုသကေန။

သတ္တေ ပဿတီတိ မနုဿာနံ မံသစက္ခုနာ ဝိယ သတ္တေ ဩလောကေတိ။ **စဝမာနေ ဥပပဇ္ဇမာနေ**တိ ဧတ္ထ စုတိက္ခဏေ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ဝါ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဒဋ္ဌုံ န သက္ကာ၊ ယေ ပန အာသန္နစုတိကာ ဣဒါနိ စဝိဿန္တိ၊ တေ **စဝမာနာ။** ယေ စ ဂဟိတပဋိသန္ဓိကာ သမ္ပတိနိဗ္ဗတ္တာ ဝါ[၁]၊ တေ **ဥပပဇ္ဇမာနာ**တိ အဓိပ္ပေတာ။ တေ ဧဝရူပေ စဝမာနေ စ ဥပပဇ္ဇမာနေ စ ပဿတီတိ ဒဿေတိ။ **ဟီနေ**တိ မောဟနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဟီနာနံ ဇာတိကုလဘောဂါဒီနံ ဝသေန ဟီဠိတေ ဩဟီဠိတေ ဩညာတေ အဝညာတေ။ **ပဏီတေ**တိ အမောဟနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ တဗ္ဗိပရီတေ။ **သုဝဏ္ဏေ**တိ အဒေါသနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဣဋ္ဌကန္တမနာပဝဏ္ဏယုတ္တေ။ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏေ**တိ ဒေါသနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ အနိဋ္ဌာကန္တာမနာပဝဏ္ဏယုတ္တေ၊

၁-သမ္ပတိနိဗ္ဗတ္တာ (သီ)၊ သမ္ပတိနိဗ္ဗတ္တာဝ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၅၄-ပိဋ္ဌေ)

anabhirūpe virūpetipi attho. **Sugate**ti sugatigate, alobhanissandayuttattā vā aḍḍhe mahaddhane. **Duggate**ti duggatigate, lobhanissandayuttattā vā dalidde appannapāne. **Yathākammūpage**ti yaṁ yaṁ kammaṁ upacitaṁ, tena tena upagate. Tattha purimehi “cavamāne”ti-ādīhi dibbacakkhukiccaṁ vuttaṁ, iminā pana padena yathākammūpagañāṇakiccaṁ.

Tassa ca ñāṇassa ayamuppattikkamo—idha bhikkhu heṭṭhānirayābhimukhaṁ ālokaṁ vaḍḍhetvā nerayike satte passati mahādukkhamanubhavamāne, taṁ dassanaṁ dibbacakkhukiccameva. So evaṁ manasi karoti “kiṁnu kho kammaṁ katvā ime sattā etaṁ dukkhamanubhavantī”ti. Athassa “idaṁ nāma katvā”ti taṁkammārammaṇaṁ ñāṇamuppajjati. Tathā uparidevalokābhimukhaṁ ālokaṁ vaḍḍhetvā Nandanavanamissakavanaphārusakavanādīsu satte passati mahāsampattiṁ anubhavamāne, tampi dassanaṁ dibbacakkhukiccameva. So evaṁ manasi karoti “kiṁ nu kho kammaṁ katvā ime sattā etaṁ sampattiṁ anubhavantī”ti. Athassa “idaṁ nāma katvā”ti taṁkammārammaṇaṁ ñāṇamuppajjati. Idaṁ yathākammūpagañāṇaṁ nāma. Imassa visuṁ parikammaṁ nāma natthi. Yathā cimassa, evaṁ anāgataṁsañāṇassāpi. Dibbacakkhupādakāneva hi imāni dibbacakkhunā saheva ijjhanti.

Ime vata bhontoti-ādīsu **ime**ti dibbacakkhunā diṭṭhānaṁ nidassanavacanaṁ. **Vatā**ti anulomavacanatthe nipāto. **Bhonto**ti bhavanto. Duṭṭhucaritaṁ, duṭṭhaṁ vā caritaṁ kilesapūtikattāti duccaritaṁ, kāyena duccaritaṁ, kāyato vā uppannaṁ duccaritanti **kāyaduccaritaṁ.** Itaresupi eseva nayo. **Samannāgatā**ti samaṅgībhūtā. **Ariyānaṁ upavādakā**ti Buddhapaccekabuddhasāvakānaṁ ariyānaṁ antamaso gihisotāpannānampi anatthakāmā hutvā antimavatthunā vā guṇaparidhaṁsanena vā upavādakā, akkosakā garahakāti vuttaṁ hoti. Tattha “natthi imesaṁ samaṇadhammo, assamaṇā ete”ti vadanto antimavatthunā upavadati, “natthi imesaṁ jhānaṁ vā vimokkho vā maggo vā phalaṁ vā”ti-ādīni vadanto guṇaparidhaṁsanena upavadatīti veditabbo. So ca jānaṁ vā upavadeyya ajānaṁ vā, ubhayathāpi ariyūpavādova hoti. Bhāriyaṁ kammaṁ ānantariyasadisaṁ saggāvaraṇaṁ maggāvaraṇañca, satekicchaṁ pana hoti. Tasmā yo ariyaṁ upavadati, tena gantvā sace attanā vuḍḍhataro hoti, ukkuṭikaṁ nisīditvā “ahaṁ

အနဘိရူပေ ဝိရူပေတိပိ အတ္ထော။ **သုဂတေ**တိ သုဂတိဂတေ၊ အလောဘနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဝါ အဍ္ဎေ မဟဒ္ဓနေ။ **ဒုဂ္ဂတေ**တိ ဒုဂ္ဂတိဂတေ၊ လောဘနိဿန္ဒယုတ္တတ္တာ ဝါ ဒလိဒ္ဒေ အပ္ပန္နပါနေ။ **ယထာကမ္မူပဂေ**တိ ယံ ယံ ကမ္မံ ဥပစိတံ၊ တေန တေန ဥပဂတေ။ တတ္ထ ပုရိမေဟိ “စဝမာနေ”တိအာဒီဟိ ဒိဗ္ဗစက္ခုကိစ္စံ ဝုတ္တံ၊ ဣမိနာ ပန ပဒေန ယထာကမ္မူပဂဉာဏကိစ္စံ။

တဿ စ ဉာဏဿ အယမုပ္ပတ္တိက္ကမော—ဣဓ ဘိက္ခု ဟေဋ္ဌာနိရယာဘိမုခံ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ နေရယိကေ သတ္တေ ပဿတိ မဟာဒုက္ခမနုဘဝမာနေ၊ တံ ဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကိစ္စမေဝ။ သော ဧဝံ မနသိ ကရောတိ “ကိံ နု ခေါ ကမ္မံ ကတွာ ဣမေ သတ္တာ ဧတံ ဒုက္ခမနုဘဝန္တီ”တိ။ အထဿ “ဣဒံ နာမ ကတွာ”တိ တံကမ္မာရမ္မဏံ ဉာဏမုပ္ပဇ္ဇတိ။ တထာ ဥပရိဒေဝလောကာဘိမုခံ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ နန္ဒနဝနမိဿကဝနဖာရုသကဝနာဒီသု သတ္တေ ပဿတိ မဟာသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနေ၊ တမ္ပိ ဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကိစ္စမေဝ။ သော ဧဝံ မနသိ ကရောတိ “ကိံ နု ခေါ ကမ္မံ ကတွာ ဣမေ သတ္တာ ဧတံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တီ”တိ။ အထဿ “ဣဒံ နာမ ကတွာ”တိ တံကမ္မာရမ္မဏံ ဉာဏမုပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣဒံ ယထာကမ္မူပဂဉာဏံ နာမ။ ဣမဿ ဝိသုံ ပရိကမ္မံ နာမ နတ္ထိ။ ယထာ စိမဿ၊ ဧဝံ အနာဂတံသဉာဏဿာပိ။ ဒိဗ္ဗစက္ခုပါဒကာနေဝ ဟိ ဣမာနိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ သဟေဝ ဣဇ္ဈန္တိ။

ဣမေ ဝတ ဘောန္တောတိအာဒီသု **ဣမေ**တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဒိဋ္ဌာနံ နိဒဿနဝစနံ။ **ဝတာ**တိ အနုလောမဝစနတ္ထေ နိပါတော။ **ဘောန္တော**တိ ဘဝန္တော။ ဒုဋ္ဌု စရိတံ, ဒုဋ္ဌံ ဝါ စရိတံ ကိလေသပူတိကတ္တာတိ ဒုစ္စရိတံ၊ ကာယေန ဒုစ္စရိတံ, ကာယတော ဝါ ဥပ္ပန္နံ ဒုစ္စရိတန္တိ **ကာယဒုစ္စရိတံ။** ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သမန္နာဂတာ**တိ သမင်္ဂီဘူတာ။ **အရိယာနံ ဥပဝါဒကာ**တိ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝကာနံ အရိယာနံ အန္တမသော ဂိဟိသောတာပန္နာနမ္ပိ အနတ္ထကာမာ ဟုတွာ အန္တိမဝတ္ထုနာ ဝါ ဂုဏပရိဓံသနေန ဝါ ဥပဝါဒကာ၊ အက္ကောသကာ ဂရဟကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတ္ထ “နတ္ထိ ဣမေသံ သမဏဓမ္မော၊ အဿမဏာ ဧတေ”တိ ဝဒန္တော အန္တိမဝတ္ထုနာ ဥပဝဒတိ၊ “နတ္ထိ ဣမေသံ ဈာနံ ဝါ ဝိမောက္ခော ဝါ မဂ္ဂေါ ဝါ ဖလံ ဝါ”တိအာဒီနိ ဝဒန္တော ဂုဏပရိဓံသနေန ဥပဝဒတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော စ ဇာနံ ဝါ ဥပဝဒေယျ အဇာနံ ဝါ၊ ဥဘယထာပိ အရိယူပဝါဒောဝ ဟောတိ။ ဘာရိယံ ကမ္မံ အာနန္တရိယသဒိသံ သဂ္ဂါဝရဏံ မဂ္ဂါဝရဏဉ္စ၊ သတေကိစ္ဆံ ပန ဟောတိ။ တသ္မာ ယော အရိယံ ဥပဝဒတိ၊ တေန ဂန္တွာ သစေ အတ္တနာ ဝုဍ္ဎတရော ဟောတိ၊ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိတွာ “အဟံ

āyasmantaṁ idañcidañca avacaṁ, taṁ me khamāhī"ti khamāpetabbo. Sace navakataro hoti, vanditvā ukkuṭikaṁ nisīditvā añjaliṁ paggahetvā "ahaṁ bhante tumhe idañcidañca avacaṁ, taṁ me khamathā"ti khamāpetabbo. Sace disāpakkanto hoti, sayaṁ vā gantvā saddhivihārikādike vā pesetvā khamāpetabbo. Sace nāpi gantuṁ na pesetuṁ sakkā hoti, ye tasmiṁ vihāre bhikkhū vasanti, tesaṁ santikaṁ gantvā sace navakatarā honti, ukkuṭikaṁ nisīditvā, sace vuḍḍhatarā, vuḍḍhe vuttanayeneva paṭipajjitvā "ahaṁ bhante asukaṁ nāma āyasmantaṁ idañcidañca avacaṁ, khamatu me so āyasmā"ti vatvā khamāpetabbo. Sammukhā akkhamantepi etadeva kātabbaṁ. Sace ekacārikabhikkhu hoti, neva tassa vasanaṭṭhānaṁ, na gataṭṭhānaṁ paññāyati, ekassa paṇḍitassa bhikkhuno santikaṁ gantvā "ahaṁ bhante asukaṁ nāma āyasmantaṁ idañcidañca avacaṁ, taṁ me anussarato vippaṭisāro hoti, kiṁ karomī"ti vattabbaṁ. So vakkhati "tumhe mā cintayittha, thero tumhākaṁ khamati, cittaṁ vūpasamethā"ti. Tenāpi ariyassa gatadisābhimukhena añjaliṁ paggahetvā "khamathā"ti vattabbaṁ. Yadi so parinibbuto hoti, parinibbutamañcaṭṭhānaṁ gantvā yāva sivathikaṁ gantvāpi khamāpetabbaṁ. Evaṁ kate neva saggāvaraṇaṁ, na maggāvaraṇaṁ hoti, pākatikameva hotīti.

Micchādiṭṭhikāti viparītadassanā. **Micchādiṭṭhikammasamādānā**ti micchādiṭṭhivasena sammādinnanānāvidhakammā, ye ca micchādiṭṭhimūlakesu kāyakammādīsu aññepi samādapenti. Ettha ca vacīduccaritaggahaṇeneva ariyūpavāde, manoduccaritaggahaṇena ca micchādiṭṭhiyā saṅgahitāyapi imesaṁ dvinnaṁ puna vacanaṁ mahāsāvajjabhāvadassanatthanti veditabbaṁ. Mahāsāvajjo hi ariyūpavādo ānantariyasadisattā. Vuttampi cetaṁ "seyyathāpi Sāriputta bhikkhu sīlasampanno samādhisampanno paññāsampanno diṭṭheva dhamme aññaṁ ārādheyya, evaṁsampadamidaṁ Sāriputta vadāmi taṁ vācaṁ appahāya taṁ cittaṁ appahāya taṁ diṭṭhiṁ appaṭinissajjitvā yathābhataṁ nikkhitto, evaṁ niraye"ti[1]. Micchādiṭṭhito ca mahāsāvajjataraṁ nāma aññaṁ natthi. Yathāha "nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahāsāvajjaṁ, yathayidaṁ bhikkhave micchādiṭṭhi, micchādiṭṭhiparamāni bhikkhave vajjānī"ti[2].

1. Ma 1. 102 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 35 piṭṭhe.

အာယသ္မန္တံ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ အဝစံ၊ တံ မေ ခမာဟီ"တိ ခမာပေတဗ္ဗော။ သစေ နဝကတရော ဟောတိ၊ ဝန္ဒိတွာ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာ "အဟံ ဘန္တေ တုမှေ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ အဝစံ၊ တံ မေ ခမထာ"တိ ခမာပေတဗ္ဗော။ သစေ ဒိသာပက္ကန္တော ဟောတိ၊ သယံ ဝါ ဂန္တွာ သဒ္ဓိဝိဟာရိကာဒိကေ ဝါ ပေသေတွာ ခမာပေတဗ္ဗော။ သစေ နာပိ ဂန္တုံ န ပေသေတုံ သက္ကာ ဟောတိ၊ ယေ တသ္မိံ ဝိဟာရေ ဘိက္ခူ ဝသန္တိ၊ တေသံ သန္တိကံ ဂန္တွာ သစေ နဝကတရာ ဟောန္တိ၊ ဥက္ကုဋိကံ နိသီဒိတွာ, သစေ ဝုဍ္ဎတရာ၊ ဝုဍ္ဎေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိပဇ္ဇိတွာ "အဟံ ဘန္တေ အသုကံ နာမ အာယသ္မန္တံ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ အဝစံ၊ ခမတု မေ သော အာယသ္မာ"တိ ဝတွာ ခမာပေတဗ္ဗော။ သမ္မုခါ အက္ခမန္တေပိ ဧတဒေဝ ကာတဗ္ဗံ။ သစေ ဧကစာရိကဘိက္ခု ဟောတိ၊ နေဝ တဿ ဝသနဋ္ဌာနံ, န ဂတဋ္ဌာနံ ပညာယတိ၊ ဧကဿ ပဏ္ဍိတဿ ဘိက္ခုနော သန္တိကံ ဂန္တွာ "အဟံ ဘန္တေ အသုကံ နာမ အာယသ္မန္တံ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ အဝစံ၊ တံ မေ အနုဿရတော ဝိပ္ပဋိသာရော ဟောတိ၊ ကိံ ကရောမီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ သော ဝက္ခတိ "တုမှေ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ ထေရော တုမှာကံ ခမတိ၊ စိတ္တံ ဝူပသမေထာ"တိ။ တေနာပိ အရိယဿ ဂတဒိသာဘိမုခေန အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေတွာ "ခမထာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ယဒိ သော ပရိနိဗ္ဗုတော ဟောတိ၊ ပရိနိဗ္ဗုတမဉ္စဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ယာဝ သိဝထိကံ ဂန္တွာပိ ခမာပေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ကတေ နေဝ သဂ္ဂါဝရဏံ, န မဂ္ဂါဝရဏံ ဟောတိ၊ ပါကတိကမေဝ ဟောတီတိ။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာတိ ဝိပရီတဒဿနာ။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝသေန သမာဒိန္နနာနာဝိဓကမ္မာ၊ ယေ စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိမူလကေသု ကာယကမ္မာဒီသု အညေပိ သမာဒပေန္တိ။ ဧတ္ထ စ ဝစီဒုစ္စရိတဂ္ဂဟဏေနေဝ အရိယူပဝါဒေ, မနောဒုစ္စရိတဂ္ဂဟဏေန စ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ သင်္ဂဟိတာယပိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ပုန ဝစနံ မဟာသာဝဇ္ဇဘာဝဒဿနတ္ထန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မဟာသာဝဇ္ဇော ဟိ အရိယူပဝါဒော အာနန္တရိယသဒိသတ္တာ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "သေယျထာပိ သာရိပုတ္တ ဘိက္ခု သီလသမ္ပန္နော သမာဓိသမ္ပန္နော ပညာသမ္ပန္နော ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ အညံ အာရာဓေယျ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ သာရိပုတ္တ ဝဒါမိ တံ ဝါစံ အပ္ပဟာယ တံ စိတ္တံ အပ္ပဟာယ တံ ဒိဋ္ဌိံ အပ္ပဋိနိဿဇ္ဇိတွာ ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော၊ ဧဝံ နိရယေ"တိ[၁]။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတော စ မဟာသာဝဇ္ဇတရံ နာမ အညံ နတ္ထိ။ ယထာဟ "နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကဓမ္မမ္ပိ သမနုပဿာမိ၊ ယံ ဧဝံ မဟာသာဝဇ္ဇံ၊ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပရမာနိ ဘိက္ခဝေ ဝဇ္ဇာနီ"တိ[၂]။

၁-မ ၁-၁၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။

Kāyassa bhedāti upādinnakkhandhapariccāgā. **Paraṁ maraṇā**ti tadanantaraṁ abhinibbattikkhandhaggahaṇe[1]. Atha vā **kāyassa bhedā**ti jīvitindriyassupacchedā. **Paraṁ maraṇā**ti cuticittato uddhaṁ. **Apāyan**ti-evamādi sabbaṁ nirayavevacanameva. Nirayo hi saggamokkhahetubhūtā puññasammatā ayā apetattā, sukhānaṁ vā āyassa abhāvā apāyo. Dukkhassa gati paṭisaraṇanti **duggati,** dosabahulatāya vā duṭṭhena kammunā nibbattā gati duggati. Vivasā nipatanti tattha dukkaṭakārinoti **vinipāto,** vinassantā vā ettha patanti sambhijjamānaṅgapaccaṅgātipi vinipāto. Natthi ettha assādasaññito ayoti **nirayo.**

Atha vā apāyaggahaṇena tiracchānayoniṁ dīpeti. Tiracchānayoni hi apāyo sugatito apetattā, na duggati mahesakkhānaṁ nāgarājādīnaṁ sambhavato. Duggatiggahaṇena pettivisayaṁ. So hi apāyo ceva duggati ca sugatito apetattā dukkhassa ca gatibhūtattā, na tu vinipāto asurasadisaṁ avinipatitattā[2]. Vinipātaggahaṇena asurakāyaṁ. So hi yathāvuttena atthena apāyo ceva duggati ca sabbasamussayehi ca vinipatitattā vinipātoti vuccati. Nirayaggahaṇena Avīci-ādimanekappakāraṁ nirayamevāti. **Upapannā**ti upagatā, tattha abhinibbattāti adhippāyo. Vuttavipariyāyena sukkapakkho veditabbo.

Ayaṁ pana viseso—tattha sugatiggahaṇena manussagatipi saṅgayhati, saggaggahaṇena devagatiyeva. Tattha sundarā gatīti **sugati.** Rūpādīhi visayehi suṭṭhu aggoti **saggo.** So sabbopi lujjanapalujjanaṭṭhena **loko**ti ayaṁ vacanattho. Iti "dibbena cakkhunā"ti-ādi sabbaṁ nigamanavacanaṁ. Evaṁ dibbena cakkhunā passatīti ayamettha saṅkhepatthoti.

Dibbacakkhuñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Imesu pañcasu ñāṇesu **iddhividhañāṇaṁ** parittamahaggata-atītānāgatapaccuppanna-ajjhattabahiddhārammaṇavasena sattasu ārammaṇesu pavattati. **Sotadhātuvisuddhiñāṇaṁ** parittapaccuppanna-ajjhattabahiddhārammaṇavasena catūsu ārammaṇesu pavattati. **Cetopariyañāṇaṁ** parittamahaggata-appamāṇamagga-atītānāgatapaccuppannabahiddhārammaṇavasena aṭṭhasu ārammaṇesu pavattati.

1. Abhinibbattikhandhakkhaṇe (Sī) 2. Avinipātattā (Ka)

ကာယဿ ဘေဒါတိ ဥပါဒိန္နက္ခန္ဓပရိစ္စာဂါ။ **ပရံ မရဏာ**တိ တဒနန္တရံ အဘိနိဗ္ဗတ္တိက္ခန္ဓဂ္ဂဟဏေ[1]။ အထ ဝါ **ကာယဿ ဘေဒါ**တိ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿုပစ္ဆေဒါ။ **ပရံ မရဏာ**တိ စုတိစိတ္တတော ဥဒ္ဓံ။ **အပါယ**န္တိဧဝမာဒိ သဗ္ဗံ နိရယဝေဝစနမေဝ။ နိရယော ဟိ သဂ္ဂမောက္ခဟေတုဘူတာ ပုညသမ္မတာ အယာ အပေတတ္တာ, သုခါနံ ဝါ အာယဿ အဘာဝါ အပါယော။ ဒုက္ခဿ ဂတိ ပဋိသရဏန္တိ **ဒုဂ္ဂတိ၊** ဒေါသဗဟုလတာယ ဝါ ဒုဋ္ဌေန ကမ္မုနာ နိဗ္ဗတ္တာ ဂတိ ဒုဂ္ဂတိ။ ဝိဝသာ နိပတန္တိ တတ္ထ ဒုက္ကဋကာရိနောတိ **ဝိနိပါတော၊** ဝိနဿန္တာ ဝါ ဧတ္ထ ပတန္တိ သမ္ဘိဇ္ဇမာနင်္ဂပစ္စင်္ဂါတိပိ ဝိနိပါတော။ နတ္ထိ ဧတ္ထ အဿာဒသညိတော အယောတိ **နိရယော။**

အထ ဝါ အပါယဂ္ဂဟဏေန တိရစ္ဆာနယောနိံ ဒီပေတိ။ တိရစ္ဆာနယောနိ ဟိ အပါယော သုဂတိတော အပေတတ္တာ၊ န ဒုဂ္ဂတိ မဟေသက္ခာနံ နာဂရာဇာဒီနံ သမ္ဘဝတော။ ဒုဂ္ဂတိဂ္ဂဟဏေန ပေတ္တိဝိသယံ။ သော ဟိ အပါယော စေဝ ဒုဂ္ဂတိ စ သုဂတိတော အပေတတ္တာ ဒုက္ခဿ စ ဂတိဘူတတ္တာ၊ န တု ဝိနိပါတော အသုရသဒိသံ အဝိနိပတိတတ္တာ[2]။ ဝိနိပါတဂ္ဂဟဏေန အသုရကာယံ။ သော ဟိ ယထာဝုတ္တေန အတ္ထေန အပါယော စေဝ ဒုဂ္ဂတိ စ သဗ္ဗသမုဿယေဟိ စ ဝိနိပတိတတ္တာ ဝိနိပါတောတိ ဝုစ္စတိ။ နိရယဂ္ဂဟဏေန အဝီစိအာဒိမနေကပ္ပကာရံ နိရယမေဝါတိ။ **ဥပပန္နာ**တိ ဥပဂတာ၊ တတ္ထ အဘိနိဗ္ဗတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန သုက္ကပက္ခော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အယံ ပန ဝိသေသော—တတ္ထ သုဂတိဂ္ဂဟဏေန မနုဿဂတိပိ သင်္ဂယှတိ၊ သဂ္ဂဂ္ဂဟဏေန ဒေဝဂတိယေဝ။ တတ္ထ သုန္ဒရာ ဂတီတိ **သုဂတိ။** ရူပါဒီဟိ ဝိသယေဟိ သုဋ္ဌု အဂ္ဂေါတိ **သဂ္ဂေါ။** သော သဗ္ဗောပိ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန **လောကော**တိ အယံ ဝစနတ္ထော။ ဣတိ "ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ"တိအာဒိ သဗ္ဗံ နိဂမနဝစနံ။ ဧဝံ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ပဿတီတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထောတိ။

ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဣမေသု ပဉ္စသု ဉာဏေသု **ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏံ** ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန သတ္တသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ **သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိဉာဏံ** ပရိတ္တပစ္စုပ္ပန္နအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန စတူသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ **စေတောပရိယဉာဏံ** ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအပ္ပမာဏမဂ္ဂအတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန အဋ္ဌသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။

၁-အဘိနိဗ္ဗတ္တိခန္ဓက္ခဏေ (သီ) ၂-အဝိနိပါတတ္တာ (က)

Pubbenivāsānussatiñāṇaṁ Parittamahaggata-appamāṇamagga-atīta-ajjhattabahiddhānavattabbārammaṇavasena aṭṭhasu ārammaṇesu pavattati. **Dibbacakkhuñāṇaṁ** parittapaccuppanna-ajjhattabahiddhārammaṇavasena catūsu ārammaṇesu pavattati. **Yathākammūpagañāṇaṁ** parittamahaggata-atīta-ajjhattabahiddhārammaṇavasena pañcasu ārammaṇesu pavattati. **Anāgataṁsañāṇaṁ** parittamahaggata-appamāṇamagga-anāgata-ajjhattabahiddhānavattabbārammaṇavasena aṭṭhasu ārammaṇesu pavattatīti.

Pañcañāṇapakiṇṇakaṁ niṭṭhitaṁ.

55. Āsavakkhayañāṇaniddesavaṇṇanā

107. Āsavakkhayañāṇaniddese **anaññātaññassāmītindriyā**dīni vuttatthāni. **Kati ṭhānāni gacchatī**ti ekekassa uppattiṭṭhānaniyamanatthaṁ pucchā. **Ekaṁ ṭhānaṁ gacchatī**ti ekasmiṁ ṭhāne uppajjatīti vuttaṁ hoti. Uppatti-okāsaṭṭhānaṁ hi tiṭṭhati etthāti ṭhānanti vuccati. **Cha ṭhānānī**ti cha maggaphalakkhaṇe. Indriyānaṁ anaññātaññassāmītindriyādīsu tīsu ekekameva adhikaṁ hotīti dassanatthaṁ **saddhindriyaṁ adhimokkhaparivāraṁ hotī**ti-ādi vuttaṁ. Yathā "saddhindriyassa adhimokkhaṭṭho"ti-ādīsu[1] adhimokkhādayo saddhindriyādīnaṁ kiccavasena vuttā, evamidhāpi "adhimokkhaparivāraṁ hotī"ti saddhindriyaṁ adhimokkhatthena parivāraṁ hotīti vuttaṁ hoti. Esa nayo sesesupi. **Parivāra**nti ca liṅgavipallāso kato. **Paññindriya**nti anaññātaññassāmītindriyameva pajānanasabhāvadassanatthaṁ visuṁ katvā vuttaṁ. Abhidhammepi[2] hi paññāya kiccavisesadassanatthaṁ maggakkhaṇe ca phalakkhaṇe ca ekāva paññā aṭṭhadhā vibhattā. **Abhisandanaparivāra**nti nhāniyacuṇṇānaṁ udakaṁ viya cittacetasikānaṁ sinehanakiccena parivāraṁ hoti. Idaṁ somanassasampayuttamaggavaseneva vuttaṁ. Upekkhāsampayuttamagge pana somanassindriyaṭṭhāne upekkhindriyaṁ daṭṭhabbaṁ. Taṁ pana sampayuttānaṁ nāti-upabrūhanaparivāranti gahetabbaṁ. **Pavattasantatādhipateyyaparivāra**nti pavattā santati pavattasantati, vattamānasantānanti attho. Adhipatibhāvo ādhipateyyaṁ, pavattasantatiyā ādhipateyyaṁ pavattasantatādhipateyyaṁ. Vattamānajīvitindriyassa uparipavattiyā ca paccayattā pubbāparavasena pavattasantatiyā adhipatibhāvena anaññātaññassāmītindriyassa parivāraṁ hoti.

---

1. Khu 9. 17 piṭṭhe. 2. Abhi 2. 128 piṭṭhe.

ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအပ္ပမာဏမဂ္ဂအတီတအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါနဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏဝသေန အဋ္ဌသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ **ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ** ပရိတ္တပစ္စုပ္ပန္နအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန စတူသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ **ယထာကမ္မူပဂဉာဏံ** ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအတီတအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဝသေန ပဉ္စသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတိ။ **အနာဂတံသဉာဏံ** ပရိတ္တမဟဂ္ဂတအပ္ပမာဏမဂ္ဂအနာဂတအဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါနဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏဝသေန အဋ္ဌသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တတီတိ။

ပဉ္စဉာဏပကိဏ္ဏကံ နိဋ္ဌိတံ။

၅၅-အာသဝက္ခယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၀၇။ အာသဝက္ခယဉာဏနိဒ္ဒေသေ **အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယာ**ဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနိ။ **ကတိ ဌာနာနိ ဂစ္ဆတီ**တိ ဧကေကဿ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနနိယမနတ္ထံ ပုစ္ဆာ။ **ဧကံ ဌာနံ ဂစ္ဆတီ**တိ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဥပ္ပတ္တိဩကာသဋ္ဌာနံ ဟိ တိဋ္ဌတိ ဧတ္ထာတိ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ဆ ဌာနာနီ**တိ ဆ မဂ္ဂဖလက္ခဏေ။ ဣန္ဒြိယာနံ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယာဒီသု တီသု ဧကေကမေဝ အဓိကံ ဟောတီတိ ဒဿနတ္ထံ **သဒ္ဓိန္ဒြိယံ အဓိမောက္ခပရိဝါရံ ဟောတီ**တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။ ယထာ "သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ အဓိမောက္ခဋ္ဌော"တိအာဒီသု[၁] အဓိမောက္ခာဒယော သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနံ ကိစ္စဝသေန ဝုတ္တာ၊ ဧဝမိဓာပိ "အဓိမောက္ခပရိဝါရံ ဟောတီ"တိ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ အဓိမောက္ခဋ္ဌေန ပရိဝါရံ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ **ပရိဝါရ**န္တိ စ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတော။ **ပညိန္ဒြိယ**န္တိ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယမေဝ ပဇာနနသဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝိသုံ ကတွာ ဝုတ္တံ။ အဘိဓမ္မေပိ[၂] ဟိ ပညာယ ကိစ္စဝိသေသဒဿနတ္ထံ မဂ္ဂက္ခဏေ စ ဖလက္ခဏေ စ ဧကာဝ ပညာ အဋ္ဌဓာ ဝိဘတ္တာ။ **အဘိသန္ဒနပရိဝါရ**န္တိ နှာနိယစုဏ္ဏာနံ ဥဒကံ ဝိယ စိတ္တစေတသိကာနံ သိနေဟနကိစ္စေန ပရိဝါရံ ဟောတိ။ ဣဒံ သောမနဿသမ္ပယုတ္တမဂ္ဂဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တမဂ္ဂေ ပန သောမနဿိန္ဒြိယဋ္ဌာနေ ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တံ ပန သမ္ပယုတ္တာနံ နာတိဥပဗြူဟနပရိဝါရန္တိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ **ပဝတ္တသန္တတာဓိပတေယျပရိဝါရ**န္တိ ပဝတ္တာ သန္တတိ ပဝတ္တသန္တတိ၊ ဝတ္တမာနသန္တာနန္တိ အတ္ထော။ အဓိပတိဘာဝေါ အာဓိပတေယျံ၊ ပဝတ္တသန္တတိယာ အာဓိပတေယျံ ပဝတ္တသန္တတာဓိပတေယျံ။ ဝတ္တမာနဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ဥပရိပဝတ္တိယာ စ ပစ္စယတ္တာ ပုဗ္ဗာပရဝသေန ပဝတ္တသန္တတိယာ အဓိပတိဘာဝေန အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယဿ ပရိဝါရံ ဟောတိ။

၁-ခု ၉-၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၂-၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။

Sotāpattimaggakkhaṇe jātā dhammāti-ādi sabbesaṁ maggasampayuttakānaṁ vaṇṇabhaṇanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **maggakkhaṇe jātā**ti maggasamuṭṭhitā eva, na aññe. Yasmā pana maggasamuṭṭhitampi rūpaṁ kusalādināmaṁ na labhati, tasmā taṁ apanento **ṭhapetvā cittasamuṭṭhānaṁ rūpan**ti āha. Sabbeva hi te dhammā kucchitānaṁ salanādīhi atthehi **kusalā.** Te ārammaṇaṁ katvā pavattamānā natthi etesaṁ āsavāti **anāsavā.** Vaṭṭamūlaṁ chindantā nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā vaṭṭato niyyantīti **niyyānikā.** Kusalākusalasaṅkhātā cayā apetattā apacayasaṅkhātaṁ nibbānaṁ ārammaṇaṁ katvā pavattanato apacayaṁ gacchantīti **apacayagāmino,** pavattaṁ apacinantā viddhaṁsentā gacchantītipi apacayagāmino. Loke apariyāpannabhāvena lokato uttarā uttiṇṇāti **lokuttarā.** Nibbānaṁ ārammaṇaṁ etesanti **nibbānārammaṇā.**

Imāni aṭṭhindriyānīti-ādi pubbe vuttaparivārabhāvassa ca tena sahagatādibhāvassa ca ādivutta-ākārānañca dīpanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **aṭṭhindriyānī**ti pubbe vuttanayena paññindriyena saha aṭṭha. **Sahajātaparivārā**ti aṭṭhasu ekekena saha itare itare satta sahajātā hutvā tassa sahajātaparivārā honti. Tatheva aññaṁ aññassa aññaṁ aññassāti evaṁ **aññamaññaparivārā** honti. Tatheva aññamaññaṁ **nissayaparivārā sampayuttaparivārā** ca honti. **Sahagatā**ti tena anaññātaññassāmītindriyena saha ekuppādādibhāvaṁ gatā. **Sahajātā**ti teneva saha jātā. **Saṁsaṭṭhā**ti teneva saha missitā. **Sampayuttā**ti teneva samaṁ ekuppādādipakārehi yuttā. **Tevā**ti te eva aṭṭha indriyadhammā. **Tassā**ti anaññātaññassāmītindriyassa. **Ākārā**ti parivārakoṭṭhāsā.

Phalakkhaṇe jātā dhammā sabbeva abyākatā hontīti rūpassapi abyākatattā cittasamuṭṭhānarūpena saha vuttā. Maggasseva kusalattā niyyānikattā apacayagāmittā ca phalakkhaṇe “kusalā”ti ca “niyyānikā”ti ca “apacayagāmino”ti ca na vuttaṁ. **Itī**ti-ādi vuttappakāranigamanaṁ. Tattha **aṭṭhaṭṭhakānī**ti aṭṭhasu maggaphalesu ekekassa aṭṭhakassa vasena aṭṭha indriya-aṭṭhakāni. **Catusaṭṭhi hontī**ti catusaṭṭhi ākārā honti. **Āsavā**ti-ādi heṭṭhā vuttatthameva. Idha

သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ ဇာတာ ဓမ္မာတိအာဒိ သဗ္ဗေသံ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တကာနံ ဝဏ္ဏဘဏနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **မဂ္ဂက္ခဏေ ဇာတာ**တိ မဂ္ဂသမုဋ္ဌိတာ ဧဝ၊ န အညေ။ ယသ္မာ ပန မဂ္ဂသမုဋ္ဌိတမ္ပိ ရူပံ ကုသလာဒိနာမံ န လဘတိ၊ တသ္မာ တံ အပနေန္တော **ဌပေတွာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ရူပ**န္တိ အာဟ။ သဗ္ဗေဝ ဟိ တေ ဓမ္မာ ကုစ္ဆိတာနံ သလနာဒီဟိ အတ္ထေဟိ **ကုသလာ**။ တေ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တမာနာ နတ္ထိ ဧတေသံ အာသဝါတိ **အနာသဝါ**။ ဝဋ္ဋမူလံ ဆိန္ဒန္တာ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝဋ္ဋတော နိယျန္တီတိ **နိယျာနိကာ**။ ကုသလာကုသလသင်္ခါတာ စယာ အပေတတ္တာ အပစယသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တနတော အပစယံ ဂစ္ဆန္တီတိ **အပစယဂါမိနော**၊ ပဝတ္တံ အပစိနန္တာ ဝိဒ္ဓံသေန္တာ ဂစ္ဆန္တီတိပိ အပစယဂါမိနော။ လောကေ အပရိယာပန္နဘာဝေန လောကတော ဥတ္တရာ ဥတ္တိဏ္ဏာတိ **လောကုတ္တရာ**။ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ဧတေသန္တိ **နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာ**။

ဣမာနိ အဋ္ဌိန္ဒြိယာနီတိအာဒိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပရိဝါရဘာဝဿ စ တေန သဟဂတာဒိဘာဝဿ စ အာဒိဝုတ္တအာကာရာနဉ္စ ဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အဋ္ဌိန္ဒြိယာနီ**တိ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေန ပညိန္ဒြိယေန သဟ အဋ္ဌ။ **သဟဇာတပရိဝါရာ**တိ အဋ္ဌသု ဧကေကေန သဟ ဣတရေ ဣတရေ သတ္တ သဟဇာတာ ဟုတွာ တဿ သဟဇာတပရိဝါရာ ဟောန္တိ။ တထေဝ အညံ အညဿ အညံ အညဿာတိ ဧဝံ **အညမညပရိဝါရာ** ဟောန္တိ။ တထေဝ အညမညံ **နိဿယပရိဝါရာ သမ္ပယုတ္တပရိဝါရာ** စ ဟောန္တိ။ **သဟဂတာ**တိ တေန အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယေန သဟ ဧကုပ္ပါဒါဒိဘာဝံ ဂတာ။ **သဟဇာတာ**တိ တေနေဝ သဟ ဇာတာ။ **သံသဋ္ဌာ**တိ တေနေဝ သဟ မိဿိတာ။ **သမ္ပယုတ္တာ**တိ တေနေဝ သမံ ဧကုပ္ပါဒါဒိပကာရေဟိ ယုတ္တာ။ **တေဝါ**တိ တေ ဧဝ အဋ္ဌ ဣန္ဒြိယဓမ္မာ။ **တဿာ**တိ အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယဿ။ **အာကာရာ**တိ ပရိဝါရကောဋ္ဌာသာ။

ဖလက္ခဏေ ဇာတာ ဓမ္မာ သဗ္ဗေဝ အဗျာကတာ ဟောန္တီတိ ရူပဿပိ အဗျာကတတ္တာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပေန သဟ ဝုတ္တာ။ မဂ္ဂဿေဝ ကုသလတ္တာ နိယျာနိကတ္တာ အပစယဂါမိတ္တာ စ ဖလက္ခဏေ “ကုသလာ”တိ စ “နိယျာနိကာ”တိ စ “အပစယဂါမိနော”တိ စ န ဝုတ္တံ။ **ဣတီ**တိအာဒိ ဝုတ္တပ္ပကာရနိဂမနံ။ တတ္ထ **အဋ္ဌဋ္ဌကာနီ**တိ အဋ္ဌသု မဂ္ဂဖလေသု ဧကေကဿ အဋ္ဌကဿ ဝသေန အဋ္ဌ ဣန္ဒြိယအဋ္ဌကာနိ။ **စတုသဋ္ဌိ ဟောန္တီ**တိ စတုသဋ္ဌိ အာကာရာ ဟောန္တိ။ **အာသဝါ**တိအာဒိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ ဣဓ

arahattamaggavajjheyeva āsave avatvā sesamaggattayavajjhānampi vacanaṁ āsavakkhayavacanasāmaññamattena vuttanti veditabbaṁ. Arahattamaggañāṇameva hi keci āsave asesetvā āsavānaṁ khepanato “khaye ñāṇan”ti vuccati. Tasmāyeva ca arahāyeva khīṇāsavoti vuccatīti.

Āsavakkhayañāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

56-63. Saccañāṇacatukkadvayaniddesavaṇṇanā

108-109. Saccañāṇacatukkadvayaniddese **dukkhassa pīḷanaṭṭho**ti-ādīni vuttatthāneva. **Maggasamaṅgissa ñāṇaṁ dukkhepetaṁ ñāṇan**ti-ādi anantaracatukke viya ekābhisamayavasena vuttaṁ. Duvidhaṁ hi saccañāṇaṁ lokiyaṁ lokuttarañca. Lokikaṁ duvidhaṁ anubodhañāṇaṁ paccavekkhaṇañāṇañca. **Anubodhañāṇaṁ** ādikammikassa anussavādivasena nirodhe magge ca pavattati, dukkhe samudaye ca ārammaṇakaraṇavasena. **Paccavekkhaṇañāṇaṁ** paṭividdhasaccassa catūsupi saccesu ārammaṇakaraṇavasena. Lokuttaraṁ paṭivedhañāṇaṁ nirodhamārammaṇaṁ katvā kiccato cattāri saccāni paṭivijjhati. Yathāha “yo bhikkhave dukkhaṁ passati, dukkhasamudayampi so passati, dukkhanirodhampi passati, dukkhanirodhagāminiṁ paṭipadampi passatī”ti[1] sabbaṁ vattabbaṁ. Idhāpi iminā vārena idameva vuttaṁ. Taṁ pana lokuttarampi “dukkhe ñāṇan”ti-ādīni nāmāni labhatīti dassanatthaṁ vuttaṁ. Idha pana lokikañāṇameva adhippetaṁ. Tasmāyeva ca **tattha katamaṁ dukkhe ñāṇan**ti-ādimāha.

Tattha **dukkhaṁ ārabbhā**ti dukkhasaccaṁ ālambitvā, ārammaṇaṁ katvāti attho. **Paññā**ti-ādīsu tassa tassa atthassa pākaṭakaraṇasaṅkhātena paññāpanaṭṭhena **paññā,** tena tena vā aniccādinā pakārena dhamme jānātītipi paññā. Idamassā sabhāvapadaṁ. Pajānanākāro **pajānanā.** Aniccādīni vicinātīti **vicayo. Pavicayo**ti upasaggena padaṁ vaḍḍhitaṁ, pakārena vicayoti attho. Catusaccadhammaṁ vicinātīti **dhammavicayo.** Aniccādīnaṁ sammā lakkhaṇavasena **sallakkhaṇā.** Sā eva upasagganānattena

1. Saṁ 3. 382 piṭṭhe.

အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဈေယေဝ အာသဝေ အဝတွာ သေသမဂ္ဂတ္တယဝဇ္ဈာနမ္ပိ ဝစနံ အာသဝက္ခယဝစနသာမညမတ္တေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏမေဝ ဟိ ကေစိ အာသဝေ အသေသေတွာ အာသဝါနံ ခေပနတော “ခယေ ဉာဏ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာယေဝ စ အရဟာယေဝ ခီဏာသဝေါတိ ဝုစ္စတီတိ။

အာသဝက္ခယဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅၆-၆၃-သစ္စဉာဏစတုက္ကဒွယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၀၈-၁၀၉။ သစ္စဉာဏစတုက္ကဒွယနိဒ္ဒေသေ **ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌော**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **မဂ္ဂသမင်္ဂိဿ ဉာဏံ ဒုက္ခေပေတံ ဉာဏ**န္တိအာဒိ အနန္တရစတုက္ကေ ဝိယ ဧကာဘိသမယဝသေန ဝုတ္တံ။ ဒုဝိဓံ ဟိ သစ္စဉာဏံ လောကိယံ လောကုတ္တရဉ္စ။ လောကိကံ ဒုဝိဓံ အနုဗောဓဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏဉ္စ။ **အနုဗောဓဉာဏံ** အာဒိကမ္မိကဿ အနုဿဝါဒိဝသေန နိရောဓေ မဂ္ဂေ စ ပဝတ္တတိ၊ ဒုက္ခေ သမုဒယေ စ အာရမ္မဏကရဏဝသေန။ **ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ** ပဋိဝိဒ္ဓသစ္စဿ စတူသုပိ သစ္စေသု အာရမ္မဏကရဏဝသေန။ လောကုတ္တရံ ပဋိဝေဓဉာဏံ နိရောဓမာရမ္မဏံ ကတွာ ကိစ္စတော စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ ယထာဟ “ယော ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ ပဿတိ၊ ဒုက္ခသမုဒယမ္ပိ သော ပဿတိ၊ ဒုက္ခနိရောဓမ္ပိ ပဿတိ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိံ ပဋိပဒမ္ပိ ပဿတီ”တိ[၁] သဗ္ဗံ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဣဓာပိ ဣမိနာ ဝါရေန ဣဒမေဝ ဝုတ္တံ။ တံ ပန လောကုတ္တရမ္ပိ “ဒုက္ခေ ဉာဏ”န္တိအာဒီနိ နာမာနိ လဘတီတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဣဓ ပန လောကိကဉာဏမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ တသ္မာယေဝ စ **တတ္ထ ကတမံ ဒုက္ခေ ဉာဏ**န္တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဒုက္ခံ အာရဗ္ဘာ**တိ ဒုက္ခသစ္စံ အာလမ္ဗိတွာ၊ အာရမ္မဏံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ပညာ**တိအာဒီသု တဿ တဿ အတ္ထဿ ပါကဋကရဏသင်္ခါတေန ပညာပနဋ္ဌေန **ပညာ၊** တေန တေန ဝါ အနိစ္စာဒိနာ ပကာရေန ဓမ္မေ ဇာနာတီတိပိ ပညာ။ ဣဒမဿာ သဘာဝပဒံ။ ပဇာနနာကာရော **ပဇာနနာ။** အနိစ္စာဒီနိ ဝိစိနာတီတိ **ဝိစယော။ ပဝိစယော**တိ ဥပသဂ္ဂေန ပဒံ ဝဍ္ဎိတံ၊ ပကာရေန ဝိစယောတိ အတ္ထော။ စတုသစ္စဓမ္မံ ဝိစိနာတီတိ **ဓမ္မဝိစယော။** အနိစ္စာဒီနံ သမ္မာ လက္ခဏဝသေန **သလ္လက္ခဏာ။** သာ ဧဝ ဥပသဂ္ဂနာနတ္တေန

၁-သံ ၃-၃၈၂-ပိဋ္ဌေ။

upalakkhaṇā paccupalakkhaṇāti vuttā. Bhusaṁ lakkhaṇā te te aniccādidhamme paṭicca upalakkhaṇāti attho. Paṇḍitabhāvo **paṇḍiccaṁ.** Kusalabhāvo **kosallaṁ.** Nipuṇabhāvo **nepuññaṁ.** Aniccādīnaṁ vibhāvanavasena[1] **vebhabyā.** Aniccādīnaṁ cintanakavasena **cintā,** yassa uppajjati, taṁ aniccādīni cintāpetītipi cintā. Aniccādīni upaparikkhatīti **upaparikkhā. Bhūrī**ti pathavī. Ayampi saṇhaṭṭhena vitthataṭṭhena ca bhūrī viyāti bhūrī. Atha vā paññāyeva bhūte atthe ramatīti bhūrīti vuccati. Asani viya siluccaye kilese medhati hiṁsatīti **medhā,** khippaṁ gahaṇadhāraṇaṭṭhena vā medhā. Yassa uppajjati, taṁ attahitapaṭipattiyaṁ[2] sampayuttadhamme ca yāthāvalakkhaṇapaṭivedhe parinetīti[3] **pariṇāyikā.** Dhamme aniccādivasena vividhā passatīti **vipassanā.** Sammā pakārehi aniccādīni jānātīti sampajāno, tassa bhāvo **sampajaññaṁ.** Uppathapaṭipanne sindhave vīthi-āropanatthaṁ patodo viya uppathe dhāvanakaṁ kūṭacittaṁ vīthi-āropanatthaṁ vijjhatīti patodo viya **patodo.**

Dassanalakkhaṇe indaṭṭhaṁ karotīti indriyaṁ, paññāsaṅkhāraṁ indriyaṁ **paññindriyaṁ.** Kiṁ vuttaṁ hoti? Nayidaṁ "purisassa indriyaṁ purisindriyan"ti-ādi viya paññāya indriyaṁ paññindriyaṁ, atha kho paññā eva indriyaṁ paññindriyanti vuttaṁ hoti. Avijjāya na kampatīti **paññābalaṁ.** Kilesacchedanaṭṭhena paññāva satthaṁ **paññāsatthaṁ.** Accuggataṭṭhenapaññāva pāsādo **paññāpāsādo.** Ālokanaṭṭhena paññāva āloko **paññā-āloko.** Obhāsanaṭṭhena paññāva obhāso **paññā-obhāso.** Pajjotanaṭṭhena paññāva pajjoto **paññāpajjoto.** Paññavato hi ekapallaṅkena nisinnassa dasasahassilokadhātu ekālokā ekobhāsā ekapajjotā hoti. Tenetaṁ vuttaṁ. Imesu pana tīsu padesu ekapadenāpi etasmiṁ atthe siddhe yāni panetāni Bhagavatā "cattārome bhikkhave ālokā. Katame cattāro, candāloko sūriyāloko aggāloko paññāloko. Ime kho bhikkhave cattāro ālokā. Etadaggaṁ bhikkhave imesaṁ catunnaṁ ālokānaṁ yadidaṁ paññāloko". Tathā

1. Vibhāvanabhāvavasena (Gaṇṭhipade)
2. Sattahitapaṭipattiyaṁ (Sī, Syā, Ka) Abhi-Ṭṭha 1. 192 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
3. Pariṇāmetīti (Sabbattha) Abhi-Ṭṭha 1. 192 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

ဥပလက္ခဏာ ပစ္စုပလက္ခဏာတိ ဝုတ္တာ။ ဘုသံ လက္ခဏာ တေ တေ အနိစ္စာဒိဓမ္မေ ပဋိစ္စ ဥပလက္ခဏာတိ အတ္ထော။ ပဏ္ဍိတဘာဝေါ **ပဏ္ဍိစ္စံ**။ ကုသလဘာဝေါ **ကောသလ္လံ**။ နိပုဏဘာဝေါ **နေပုညံ**။ အနိစ္စာဒီနံ ဝိဘာဝနဝသေန[1] **ဝေဘဗျာ**။ အနိစ္စာဒီနံ စိန္တနကဝသေန **စိန္တာ**၊ ယဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ အနိစ္စာဒီနိ စိန္တာပေတီတိပိ စိန္တာ။ အနိစ္စာဒီနိ ဥပပရိက္ခတီတိ **ဥပပရိက္ခာ**။ **ဘူရီ**တိ ပထဝီ။ အယမ္ပိ သဏှဋ္ဌေန ဝိတ္ထတဋ္ဌေန စ ဘူရိ ဝိယာတိ ဘူရိ။ အထ ဝါ ပညာယေဝ ဘူတေ အတ္ထေ ရမတီတိ ဘူရီတိ ဝုစ္စတိ။ အသနိ ဝိယ သိလုစ္စယေ ကိလေသေ မေဓတိ ဟိံသတီတိ **မေဓာ**၊ ခိပ္ပံ ဂဟဏဓာရဏဋ္ဌေန ဝါ မေဓာ။ ယဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ အတ္တဟိတပဋိပတ္တိယံ[2] သမ္ပယုတ္တဓမ္မေ စ ယာထာဝလက္ခဏပဋိဝေဓေ ပရိနေတီတိ[3] **ပရိဏာယိကာ**။ ဓမ္မေ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိဝိဓာ ပဿတီတိ **ဝိပဿနာ**။ သမ္မာ ပကာရေဟိ အနိစ္စာဒီနိ ဇာနာတီတိ သမ္ပဇာနော၊ တဿ ဘာဝေါ **သမ္ပဇညံ**။ ဥပ္ပထပဋိပန္နေ သိန္ဓဝေ ဝီထိအာရောပနတ္ထံ ပတောဒေါ ဝိယ ဥပ္ပထေ ဓာဝနကံ ကူဋစိတ္တံ ဝီထိအာရောပနတ္ထံ ဝိဇ္ဈတီတိ ပတောဒေါ ဝိယ **ပတောဒေါ**။

ဒဿနလက္ခဏေ ဣန္ဒဋ္ဌံ ကရောတီတိ ဣန္ဒြိယံ၊ ပညာသင်္ခါတံ ဣန္ဒြိယံ **ပညိန္ဒြိယံ**။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? နယိဒံ "ပုရိသဿ ဣန္ဒြိယံ ပုရိသိန္ဒြိယ"န္တိအာဒိ ဝိယ ပညာယ ဣန္ဒြိယံ ပညိန္ဒြိယံ၊ အထ ခေါ ပညာ ဧဝ ဣန္ဒြိယံ ပညိန္ဒြိယန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အဝိဇ္ဇာယ န ကမ္ပတီတိ **ပညာဗလံ**။ ကိလေသစ္ဆေဒနဋ္ဌေန ပညာဝ သတ္ထံ **ပညာသတ္ထံ**။ အစ္စုဂ္ဂတဋ္ဌေန ပညာဝ ပါသာဒေါ **ပညာပါသာဒေါ**။ အာလောကနဋ္ဌေန ပညာဝ အာလောကော **ပညာအာလောကော**။ ဩဘာသနဋ္ဌေန ပညာဝ ဩဘာသော **ပညာဩဘာသော**။ ပဇ္ဇောတနဋ္ဌေန ပညာဝ ပဇ္ဇောတော **ပညာပဇ္ဇောတော**။ ပညဝတော ဟိ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသိန္နဿ ဒသသဟဿိလောကဓာတု ဧကာလောကာ ဧကောဘာသာ ဧကပဇ္ဇောတာ ဟောတိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ။ ဣမေသု ပန တီသု ပဒေသု ဧကပဒေနာပိ ဧတသ္မိံ အတ္ထေ သိဒ္ဓေ ယာနိ ပနေတာနိ ဘဂဝတာ "စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ အာလောကာ။ ကတမေ စတ္တာရော၊ စန္ဒာလောကော သူရိယာလောကော အဂ္ဂါလောကော ပညာလောကော။ ဣမေ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရော အာလောကာ။ ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ ဣမေသံ စတုန္နံ အာလောကာနံ ယဒိဒံ ပညာလောကော"။ တထာ

၁-ဝိဘာဝနဘာဝဝသေန (ဂဏ္ဌိပဒေ)
၂-သတ္တဟိတပဋိပတ္တိယံ (သီ၊ သျာ၊ က) အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၂-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-ပရိဏာမေတီတိ (သဗ္ဗတ္ထ) အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၁၉၂-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

“cattārome bhikkhave obhāsā. Cattārome bhikkhave pajjotā”ti[1] sattānaṁ ajjhāsayavasena suttāni desitāni. Tadanurūpeneva idhāpi therena desanā katā. Attho hi anekehi ākārehi vibhajjamāno suvibhatto hoti, aññathā ca añño bujjhati, aññathā aññoti. Ratikaraṇaṭṭhena pana ratidāyakaṭṭhena ratijanakaṭṭhena cittīkataṭṭhena dullabhapātubhāvaṭṭhena atulaṭṭhena anomasattaparibhogaṭṭhena ca paññāva ratanaṁ **paññāratanaṁ.**

Na tena sattā muyhanti, sayaṁ vā ārammaṇe na muyhatīti **amoho. Dhammavicaya**padaṁ vuttatthameva. Kasmā panetaṁ puna vuttanti? Amohassa mohapaṭipakkhabhāvadīpanatthaṁ. Tenetaṁ dīpeti “yvāyaṁ amoho, so na kevalaṁ mohato añño dhammo, mohassa pana paṭipakkho dhammavicayasaṅkhāto amoho nāma idha adhippeto”ti. **Sammādiṭṭhī**ti yāthāvaniyyānikakusaladiṭṭhi. “Tattha katamaṁ dukkhasamudaye ñāṇaṁ, tattha katamaṁ dukkhanirodhe ñāṇaṁ, tattha katamaṁ dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ñāṇan”ti pucchāvacanāni saṅkhepavasena vuttānīti.

Saccañāṇacatukkadvayaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

64-67. Suddhikapaṭisambhidāñāṇaniddesavaṇṇanā

110. Suddhikapaṭisambhidāñāṇaniddese imesaṁ ñāṇānaṁ pabhedābhāvatoyeva heṭṭhā viya pabhedaṁ adassetvāyeva **atthesu ñāṇaṁ atthapaṭisambhidā**ti-ādi vuttaṁ. paññāpabhedābhāvepi attanā paṭividdhacatusaccadhammamattavasena nānattasabbhāvato **atthanānatte paññā atthapaṭisambhide ñāṇan**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **nānatte**ti atthādīnaṁ anekabhāve. **Vavatthāne**ti atthādīnaṁ nicchayane. **Sallakkhaṇe**ti atthādīnaṁ sammādassane. **Upalakkhaṇe**ti atthādīnaṁ bhusaṁdassane. **Pabhede**ti atthādīnaṁ nānābhede. **Pabhāvane**ti atthādīnaṁ pākaṭīkaraṇena uppādane. **Jotane**ti atthādīnaṁ dīpane. **Virocane**ti atthādīnaṁ vividhā dīpane. **Pakāsane**ti atthādīnaṁ

---

1. Aṁ 1. 456, 457 piṭṭhesu.

"စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ ဩဘာသာ။ စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ ပဇ္ဇောတာ"တိ[၁] သတ္တာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန သုတ္တာနိ ဒေသိတာနိ။ တဒနုရူပေနေဝ ဣဓာပိ ထေရေန ဒေသနာ ကတာ။ အတ္ထော ဟိ အနေကေဟိ အာကာရေဟိ ဝိဘဇ္ဇမာနော သုဝိဘတ္တော ဟောတိ၊ အညထာ စ အညော ဗုဇ္ဈတိ၊ အညထာ အညောတိ။ ရတိကရဏဋ္ဌေန ပန ရတိဒါယကဋ္ဌေန ရတိဇနကဋ္ဌေန စိတ္တီကတဋ္ဌေန ဒုလ္လဘပါတုဘာဝဋ္ဌေန အတုလဋ္ဌေန အနောမသတ္တပရိဘောဂဋ္ဌေန စ ပညာဝ ရတနံ **ပညာရတနံ**။

န တေန သတ္တာ မုယှန္တိ, သယံ ဝါ အာရမ္မဏေ န မုယှတီတိ **အမောဟော**။ **ဓမ္မဝိစယ**ပဒံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ ကသ္မာ ပနေတံ ပုန ဝုတ္တန္တိ? အမောဟဿ မောဟပဋိပက္ခဘာဝဒီပနတ္ထံ။ တေနေတံ ဒီပေတိ "ယွာယံ အမောဟော၊ သော န ကေဝလံ မောဟတော အညော ဓမ္မော၊ မောဟဿ ပန ပဋိပက္ခော ဓမ္မဝိစယသင်္ခါတော အမောဟော နာမ ဣဓ အဓိပ္ပေတော"တိ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ ယာထာဝနိယျာနိကကုသလဒိဋ္ဌိ။ "တတ္ထ ကတမံ ဒုက္ခသမုဒယေ ဉာဏံ၊ တတ္ထ ကတမံ ဒုက္ခနိရောဓေ ဉာဏံ၊ တတ္ထ ကတမံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏ"န္တိ ပုစ္ဆာဝစနာနိ သင်္ခေပဝသေန ဝုတ္တာနီတိ။

သစ္စဉာဏစတုက္ကဒွယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆၄-၆၇-သုဒ္ဓိကပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၁၀။ သုဒ္ဓိကပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏနိဒ္ဒေသေ ဣမေသံ ဉာဏာနံ ပဘေဒါဘာဝတောယေဝ ဟေဋ္ဌာ ဝိယ ပဘေဒံ အဒဿေတွာယေဝ **အတ္ထေသု ဉာဏံ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ပညာပဘေဒါဘာဝေပိ အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓစတုသစ္စဓမ္မမတ္တဝသေန နာနတ္တသဗ္ဘာဝတော **အတ္ထနာနတ္တေ ပညာ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒေ ဉာဏ**န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **နာနတ္တေ**တိ အတ္ထာဒီနံ အနေကဘာဝေ။ **ဝဝတ္ထာနေ**တိ အတ္ထာဒီနံ နိစ္ဆယနေ။ **သလ္လက္ခဏေ**တိ အတ္ထာဒီနံ သမ္မာဒဿနေ။ **ဥပလက္ခဏေ**တိ အတ္ထာဒီနံ ဘုသံဒဿနေ။ **ပဘေဒေ**တိ အတ္ထာဒီနံ နာနာဘေဒေ။ **ပဘာဝနေ**တိ အတ္ထာဒီနံ ပါကဋီကရဏေန ဥပ္ပါဒနေ။ **ဇောတနေ**တိ အတ္ထာဒီနံ ဒီပနေ။ **ဝိရောစနေ**တိ အတ္ထာဒီနံ ဝိဝိဓာ ဒီပနေ။ **ပကာသနေ**တိ အတ္ထာဒီနံ

၁-အံ ၁-၄၅၆-၄၅၇-ပိဋ္ဌေသု။

pabhāsane. “Nānatte”ti mūlapadaṁ katvā sabbasādhāraṇavasena vuttaṁ. “Vavatthāne”ti sotāpannassa vasena, “sallakkhaṇe upalakkhaṇe”ti sakadāgāmissa vasena, “pabhede pabhāvane”ti anāgāmissa vasena, “jotane virocane pakāsane”ti arahato vasena vuttanti evampettha yojanā kātabbāti.

Suddhikapaṭisambhidāñāṇaniddesavaṇṇanā niṭṭhitā.

Iti Saddhammappakāsiniyā

Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya paṭhamo bhāgo.

ပဘာသနေ။ “နာနတ္တေ”တိ မူလပဒံ ကတွာ သဗ္ဗသာဓာရဏဝသေန ဝုတ္တံ။ “ဝဝတ္ထာနေ”တိ သောတာပန္နဿ ဝသေန၊ “သလ္လက္ခဏေ ဥပလက္ခဏေ”တိ သကဒါဂါမိဿ ဝသေန၊ “ပဘေဒေ ပဘာဝနေ”တိ အနာဂါမိဿ ဝသေန၊ “ဇောတနေ ဝိရောစနေ ပကာသနေ”တိ အရဟတော ဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဧဝမ္ပေတ္ထ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာတိ။

သုဒ္ဓိကပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဣတိ သဒ္ဓမ္မပ္ပကာသိနိယာ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ

ပဌမော ဘာဂေါ။

Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akaniṭṭhe	270
Akantā	144
Akampiyaṭṭho	89, 90
Akuppā cetovimutti	125
Akusalakammapathā	273
Akusalānaṁ dhammānaṁ	155
Akhaṇḍāni	201
Agamanīyaṭṭhānaṁ	204
Aguṇatejaṁ	293
Aggasāvakā	323
Ajjhattaṁ	171, 228
Ajjhatta	31
Ajjhattavavatthāne	30
Ajjhattikāni āyatanāni	103
Ajjhupekkhanaṭṭho	89
Ajjhupekkhitvā	278
Ajjhosānaṁ	112
Aññamaññaṁ nātivattanti	122
Aññamaññaparivārā	341
Aññāṇacariyā	265, 267
Aññātāvindriyaṁ	81
Aññāti	226
Aññāte	267
Aññindriyaṁ	81
Aṭṭhaṅgiko	118, 149
Aṭṭhaṭṭhakāni	341
Aṭṭhahākārehi	245
Aṭṭhikaṁ	219
Aṭṭhindriyāni	341
Aṭṭhimiñjā	76
Aṭṭhī	76
Aṇusahagatā	257
Atikkantamānusakaṁ	336
Atikkantamānusikāya	314
Atittatā	251
Atimāno	293
Atītānāgatapaccuppannānaṁ	18
Attaniyena	302
Attasammāpaṇidhi	272
Attā	40, 41
Atthaṅgamā	177
Atthacariyā	271
Atthapaṭisambhidā	3
Atthasandassane	42
Attho	3
Addhānaṁ	222
Adinnaṁ	204
Adinnādānaṁ	204
Adukkhamasukhaṁ	74, 179
Adukkhamasukhasahagatā	130
Addhuvaṁ	263
Advayaṁ	120

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကနိဋ္ဌေ	၂၇၀
အကန္တာ	၁၄၄
အကမ္ပိယဋ္ဌော	၈၉၊ ၉၀
အကုပ္ပါ စေတောဝိမုတ္တိ	၁၂၅
အကုသလကမ္မပထာ	၂၇၃
အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ	၁၅၅
အခဏ္ဍာနိ	၂၀၁
အဂမနီယဋ္ဌာနံ	၂၀၄
အဂုဏတေဇံ	၂၉၃
အဂ္ဂသာဝကာ	၃၂၃
အဇ္ဈတ္တံ	၁၇၁၊ ၂၂၈
အဇ္ဈတ္တ	၃၁
အဇ္ဈတ္တဝဝတ္ထာနေ	၃၀
အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ	၁၀၃
အဇ္ဈုပေက္ခနဋ္ဌော	၈၉
အဇ္ဈုပေက္ခိတွာ	၂၇၈
အဇ္ဈောသာနံ	၁၁၂
အညမညံ နာတိဝတ္တန္တိ	၁၂၂
အညမညပရိဝါရာ	၃၄၁
အညာဏစရိယာ	၂၆၅၊ ၂၆၇
အညာတာဝိန္ဒြိယံ	၈၁
အညာတိ	၂၂၆
အညာတေ	၂၆၇
အညိန္ဒြိယံ	၈၁
အဋ္ဌင်္ဂိကော	၁၁၈၊ ၁၄၉
အဋ္ဌဋ္ဌကာနိ	၃၄၁
အဋ္ဌဟာကာရေဟိ	၂၄၅
အဋ္ဌိကံ	၂၁၉
အဋ္ဌိန္ဒြိယာနိ	၃၄၁
အဋ္ဌိမိဉ္ဇာ	၇၆
အဋ္ဌီ	၇၆
အဏုသဟဂတာ	၂၅၇
အတိက္ကန္တမာနုသကံ	၃၃၆
အတိက္ကန္တမာနုသိကာယ	၃၁၄
အတိတ္တတာ	၂၅၁
အတိမာနော	၂၉၃
အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ	၁၈
အတ္တနိယေန	၃၀၂
အတ္တသမ္မာပဏိဓိ	၂၇၂
အတ္တာ	၄၀၊ ၄၁
အတ္ထင်္ဂမာ	၁၇၇
အတ္ထစရိယာ	၂၇၁
အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ	၃
အတ္ထသန္ဒဿနေ	၄၂
အတ္ထော	၃
အဒ္ဓါနံ	၂၂၂
အဒိန္နံ	၂၀၄
အဒိန္နာဒါနံ	၂၀၄
အဒုက္ခမသုခံ	၇၄၊ ၁၇၉
အဒုက္ခမသုခသဟဂတာ	၁၃၀
အဒ္ဓုဝံ	၂၆၃
အဒွယံ	၁၂၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Adhammatejaṁ	294
Adhigamo	6, 7
Adhicittaṁ	212
Adhiṭṭhāti	285, 301
Adhiṭṭhānaṭṭho	93
Adhiṭṭhānavasena	47
Adhiṭṭhāne paññā	45
Adhipaññā	212
Adhipaññādhammavipassanā	97
Adhipaññā vipassanā	241
Adhipatattā paññā	45
Adhimuttatā	282
Adhimuttattā	278
Adhimokkhaṭṭho	89, 95
Adhimokkho	292
Adhisīlaṁ	212
Adhisīlasikkhā	212
Anaññathatā	227
Anativattanaṭṭho	88, 89
Anattaṭṭhena	296
Anattaṭṭho	96
Anattato	250
Anattā	58
Anattā asārakaṭṭhena	131
Anattānupassanā	86
Anatthakāmā	144
Anavajjāni	266
Anavaseso	279
Anāgataṁsañāṇaṁ	340
Anāgāmiphalaṁ	99

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anāgāmimaggo	99
Anāvilaṭṭhena	220
Anāvilaṭṭho	88
Anāsavaṭṭho	88
Anāsavā	341
Aniccaṁ	233
Aniccaṁ khayaṭṭhena	131
Aniccato	250
Aniccā	58
Aniccānupassanā	86, 96
Aniccānupassī	281
Aniñjanaṭṭhena	220
Aniñjanaṭṭho	88
Aniṭṭhaṅgatāya	267
Aniṭṭhā	144
Animittaṭṭho	88
Animittavihārasamāpatti	278
Animittānupassanā	97
Animittā samāpatti	278
Animitte	278
Animitto samādhi	218
Animitto vihāro	278, 281
Anuṭṭhitaṭṭho	93
Anuttaraṁ	316
Anuttariyāni	65
Anupaṭṭhānatā	38
Anuparivattanti	106
Anupasampannānaṁ	187
Anupassanaṭṭhena	250
Anupassanaṭṭho	89

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဓမ္မတေဇံ	၂၉၄
အဓိဂမော	၆၊ ၇
အဓိစိတ္တံ	၂၁၂
အဓိဋ္ဌာတိ	၂၈၅၊ ၃၀၁
အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌော	၉၃
အဓိဋ္ဌာနဝသေန	၄၇
အဓိဋ္ဌာနေ ပညာ	၄၅
အဓိပညာ	၂၁၂
အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာ	၉၇
အဓိပညာ ဝိပဿနာ	၂၄၁
အဓိပတတ္တာ ပညာ	၄၅
အဓိမုတ္တတာ	၂၈၂
အဓိမုတ္တတ္တာ	၂၇၈
အဓိမောက္ခဋ္ဌော	၈၉၊ ၉၅
အဓိမောက္ခော	၂၉၂
အဓိသီလံ	၂၁၂
အဓိသီလသိက္ခာ	၂၁၂
အနညထတာ	၂၂၇
အနတိဝတ္တနဋ္ဌော	၈၈၊ ၈၉
အနတ္တဋ္ဌေန	၂၉၆
အနတ္တဋ္ဌော	၉၆
အနတ္တတော	၂၅၀
အနတ္တာ	၅၈
အနတ္တာ အသာရကဋ္ဌေန	၁၃၁
အနတ္တာနုပဿနာ	၈၆
အနတ္ထကာမာ	၁၄၄
အနဝဇ္ဇာနိ	၂၆၆
အနဝသေသော	၂၇၉
အနာဂတံသဉာဏံ	၃၄၀
အနာဂါမိဖလံ	၉၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အနာဂါမိမဂ္ဂေါ	၉၉
အနာဝိလဋ္ဌေန	၂၂၀
အနာဝိလဋ္ဌော	၈၈
အနာသဝဋ္ဌော	၈၈
အနာသဝါ	၃၄၁
အနိစ္စံ	၂၃၃
အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန	၁၃၁
အနိစ္စတော	၂၅၀
အနိစ္စာ	၅၈
အနိစ္စာနုပဿနာ	၈၆၊ ၉၆
အနိစ္စာနုပဿီ	၂၈၁
အနိဉ္ဇနဋ္ဌေန	၂၂၀
အနိဉ္ဇနဋ္ဌော	၈၈
အနိဋ္ဌင်္ဂတာယ	၂၆၇
အနိဋ္ဌာ	၁၄၄
အနိမိတ္တဋ္ဌော	၈၈
အနိမိတ္တဝိဟာရသမာပတ္တိ	၂၇၈
အနိမိတ္တာနုပဿနာ	၉၇
အနိမိတ္တာ သမာပတ္တိ	၂၇၈
အနိမိတ္တေ	၂၇၈
အနိမိတ္တော သမာဓိ	၂၁၈
အနိမိတ္တော ဝိဟာရော	၂၇၈၊ ၂၈၁
အနုဋ္ဌိတဋ္ဌော	၉၃
အနုတ္တရံ	၃၁၆
အနုတ္တရိယာနိ	၆၅
အနုပဋ္ဌာနတာ	၃၈
အနုပရိဝတ္တန္တိ	၁၀၆
အနုပသမ္ပန္နာနံ	၁၈၇
အနုပဿနဋ္ဌေန	၂၅၀
အနုပဿနဋ္ဌော	၈၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anupassati	239
Anupassanā	234
Anupassanāsu	241
Anupādisesāya	290
Anupubbanirodhā	128
Anupubbavihārā	70
Anuppannā	156
Anuppannānaṁ	155, 294
Anuppādāya	155, 294
Anuppāde	100
Anuppādo	243
Anubujjhanaṭṭho	94
Anubodhañāṇaṁ	342
Anusayā	257, 266
Anusahagate	125
Anussatiṭṭhānāni	118
Anussarati	323
Anekavihitaṁ	307, 323
Antaṁ	77
Antaguṇaṁ	77
Antaradhānaṁ	141
Antavantato	263
Anto karitvā	269
Antosoko	143
Apacayagāmino	341
Aparāmaṭṭhā	187
Apariyantasikkhāpadānaṁ	188
Apariyantā	187
Apariyāpannā	121, 269
Apariyonaddhena	335

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Apāyaṁ	339
Apāyagamanīyo	279
Api	145
Apuññatejaṁ	294
Apubbaṁ acarimaṁ	39
Appaṭisaṅkhaṁ	124
Appaṇihitaṁ	255
Appaṇihitaṭṭho	88
Appaṇihitānupassanā	97
Appaṇihite	278
Appaṇihito samādhi	218
Appaṇihito vihāro	282
Appattassa pattiyā	301
Appamaññāyo	271
Appamāṇaṁ	120
Appamāṇābhā	105
Appiyasampayogo	137
Aphāsukāmā	144, 145
Abyākatā	250
Abyāpādasaṅkappo	153
Abhi	245
Abhijānanaṭṭhena	296
Abhijānanaṭṭho	96
Abhijjamāne	310
Abhijjhā	206
Abhijjhādomanassaṁ	163
Abhiññā	126
Abhiññātā	276
Abhiññāpaññā	33
Abhiññāya	201

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အနုပဿတိ	၂၃၉
အနုပဿနာ	၂၃၄
အနုပဿနာသု	၂၄၁
အနုပါဒိသေသာယ	၂၉၀
အနုပုဗ္ဗနိရောဓာ	၁၂၈
အနုပုဗ္ဗဝိဟာရာ	၇၀
အနုပ္ပန္နာ	၁၅၆
အနုပ္ပန္နာနံ	၁၅၅၊၂၉၄
အနုပ္ပါဒါယ	၁၅၅၊၂၉၄
အနုပ္ပါဒေ	၁၀၀
အနုပ္ပါဒေါ	၂၄၃
အနုဗုဇ္ဈနဋ္ဌော	၉၄
အနုဗောဓဉာဏံ	၃၄၂
အနုသယာ	၂၅၇၊၂၆၆
အနုသဟဂတေ	၁၂၅
အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ	၁၁၈
အနုဿရတိ	၃၂၃
အနေကဝိဟိတံ	၃၀၇၊၃၂၃
အန္တံ	၇၇
အန္တဂုဏံ	၇၇
အန္တရဓာနံ	၁၄၁
အန္တဝန္တတော	၂၆၃
အန္တော ကရိတွာ	၂၆၉
အန္တောသောကော	၁၄၃
အပစယဂါမိနော	၃၄၁
အပရာမဋ္ဌာ	၁၈၇
အပရိယန္တသိက္ခာပဒါနံ	၁၈၈
အပရိယန္တာ	၁၈၇
အပရိယာပန္နာ	၁၂၁၊၂၆၉
အပရိယောနဒ္ဓေန	၃၃၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အပါယံ	၃၃၉
အပါယဂမနီယော	၂၇၉
အပိ	၁၄၅
အပုညတေဇံ	၂၉၄
အပုဗ္ဗံ အစရိမံ	၃၉
အပ္ပဋိသင်္ခံ	၁၂၄
အပ္ပဏိဟိတံ	၂၅၅
အပ္ပဏိဟိတဋ္ဌော	၈၈
အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနာ	၉၇
အပ္ပဏိဟိတေ	၂၇၈
အပ္ပဏိဟိတော သမာဓိ	၂၁၈
အပ္ပဏိဟိတော ဝိဟာရော	၂၈၂
အပ္ပတ္တဿ ပတ္တိယာ	၃၀၁
အပ္ပမညာယော	၂၇၁
အပ္ပမာဏံ	၁၂၀
အပ္ပမာဏာဘာ	၁၀၅
အပ္ပိယသမ္ပယောဂေါ	၁၃၇
အဖာသုကာမာ	၁၄၄၊၁၄၅
အဗျာကတာ	၂၅၀
အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပေါ	၁၅၃
အဘိ	၂၄၅
အဘိဇာနနဋ္ဌေန	၂၉၆
အဘိဇာနနဋ္ဌော	၉၆
အဘိဇ္ဇမာနေ	၃၁၀
အဘိဇ္ဈာ	၂၀၆
အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿံ	၁၆၃
အဘိညာ	၁၂၆
အဘိညာတာ	၂၇၆
အဘိညာပညာ	၃၃
အဘိညာယ	၂၀၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Abhiññāya ñātaṭṭho	92
Abhiññeyyaṁ	101
Abhiññeyyā	57, 100
Abhinandati	246
Abhinibbatti	139
Abhiniropanā	265
Abhiniropitattā	265
Abhinivesaṁ	124, 278
Abhininnāmeti	307
Abhinīharati	307
Abhinīhārakusalatā	216
Abhinīhāraṭṭho	93
Abhinīhāro	245, 250
Abhippamodayaṁ	281
Abhibhāyatanāni	68
Abhibhuyyati	253
Abhilāpe	4
Abhisaṅkhārā	293
Abhisandanaṭṭho	92
Abhisandanaparivāraṁ	340
Abhisamayañāṇaṁ	153
Abhisamayaṭṭhena	296
Abhisamayaṭṭho	96
Abhisambujjhati	227
Abhisameti	227
Amaccā	145
Amataṭṭho	95
Amatogadhaṁ	101
Amatogadhaṁ nibbānaṁ	115
Amanāpā	144

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Amalaṭṭho	94
Amahaggataṁ	315
Amutrāsiṁ	333
Amoho	344
Ayaṁ	39
Ayaṁ vuccati jāti	140
Aya	51
Ayameva	149
Ayaso	106
Ayogakkhemakāmā	144
Araṇavihāre	36
Arahattaphalaṁ	99
Arahattamaggo	99
Arahantānaṁ	197
Ariyasaccaṁ	58
Ariyasāvako	155
Ariyavaṁsā	271
Ariyānaṁ	337
Ariyāni	58
Ariyo	118, 149
Arūpadhātu	82
Arūparāgā	257
Arūpasamāpattiyo	271
Arūpāvacarā	121, 269
Arūpāvacaro	218
Alaṅkārāya	211
Alābho	106
Avariyāni	53
Avikkhepaṭṭhena	219, 262

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဘိညာယ ဉာတဋ္ဌော	၉၂
အဘိညေယျံ	၁၀၁
အဘိညေယျာ	၅၇၊ ၁၀၀
အဘိနန္ဒတိ	၂၄၆
အဘိနိဗ္ဗတ္တိ	၁၃၉
အဘိနိရောပနာ	၂၆၅
အဘိနိရောပိတတ္တာ	၂၆၅
အဘိနိဝေသံ	၁၂၄၊ ၂၇၈
အဘိနိန္နာမေတိ	၃၀၇
အဘိနီဟရတိ	၃၀၇
အဘိနီဟာရကုသလတာ	၂၁၆
အဘိနီဟာရဋ္ဌော	၉၃
အဘိနီဟာရော	၂၄၅၊ ၂၅၀
အဘိပ္ပမောဒယံ	၂၈၁
အဘိဘာယတနာနိ	၆၈
အဘိဘုယျတိ	၂၅၃
အဘိလာပေ	၄
အဘိသင်္ခါရာ	၂၉၃
အဘိသန္ဒနဋ္ဌော	၉၂
အဘိသန္ဒနပရိဝါရံ	၃၄၀
အဘိသမယဉာဏံ	၁၅၃
အဘိသမယဋ္ဌေန	၂၉၆
အဘိသမယဋ္ဌော	၉၆
အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတိ	၂၂၇
အဘိသမေတိ	၂၂၇
အမစ္စာ	၁၄၅
အမတဋ္ဌော	၉၅
အမတောဂဓံ	၁၀၁
အမတောဂဓံ နိဗ္ဗာနံ	၁၁၅
အမနာပါ	၁၄၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အမလဋ္ဌော	၉၄
အမဟဂ္ဂတံ	၃၁၅
အမုတြာသိံ	၃၃၃
အမောဟော	၃၄၄
အယံ	၃၉
အယံ ဝုစ္စတိ ဇာတိ	၁၄၀
အယ	၅၁
အယမေဝ	၁၄၉
အယသော	၁၀၆
အယောဂက္ခေမကာမာ	၁၄၄
အရဏဝိဟာရေ	၃၆
အရဟတ္တဖလံ	၉၉
အရဟတ္တမဂ္ဂေါ	၉၉
အရဟန္တာနံ	၁၉၇
အရိယသစ္စံ	၅၈
အရိယသာဝကော	၁၅၅
အရိယဝံသာ	၂၇၁
အရိယာနံ	၃၃၇
အရိယာနိ	၅၈
အရိယော	၁၁၈၊ ၁၄၉
အရူပဓာတု	၈၂
အရူပရာဂါ	၂၅၇
အရူပသမာပတ္တိယော	၂၇၁
အရူပါဝစရာ	၁၂၁၊ ၂၆၉
အရူပါဝစရော	၂၁၈
အလင်္ကာရာယ	၂၁၁
အလာဘော	၁၀၆
အဝရိယာနိ	၅၃
အဝိက္ခေပဋ္ဌေန	၂၁၉၊ ၂၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Avikkhepaṭṭho	88, 95
Avikkhepaparisuddhattā	34
Avikkhepapārisuddhi	212
Avikkhepavasena	280
Avikkhepo	96, 214, 279, 292
Avijjā	84, 109
Avijjāya	89, 257
Avijjāya ca	283
Avijjāsavo	279
Avijjāsahagatakilese ca	283
Avitakkaṁ avicāraṁ	172
Avitakka-avicāro	213
Avitakkavicāramatto	213
Avitakkasahagatā	130
Avitathatā	227
Aviditaṭṭhena	251
Avipariṇāmadhammena	302
Avippaṭisāravatthukāni	200
Avippaṭisārāya	210
Avimuttaṁ	316
Avisāraṭṭho	88
Avihiṁsāsaṅkappo	153
Avīcinirayaṁ	269
Avītikkamaṭṭhena sīlaṁ	203
Avītikkamo sīlaṁ	202
Avuṭṭhitaṁ	255
Asaṅkhataṭṭho	92, 95
Asaṅkhatā ca dhātu	270
Asajjamāno	309
Asaññasattā	105

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Asaññābhavo	82
Asati jātiyā	234
Asamapekkhanasmiṁ	267
Asamādhisaṁvattanikāni	200
Asamāhitaṁ	316
Asammosāya	155, 295
Asallīnatta...	40
Asassataṁ	263
Asātaṁ	144
Asārakaṭṭhena	229
Asekkhaṁ sammāñāṇaṁ	129
Asekkhā dhammā	128
Asesavirāganirodho	148
Asmimāno	108
Assaddhiyaṁ	89
Assu	77
Ahitakāmā	144
[Ā]	
Ākārā	341
Ākārehi	226
Ākāsakasiṇaṁ	75, 120
Ākāsānañcāyatana-samāpatti	83
Ākāse	310
Ākāsepi	311
Ākāso	75
Ākiñcaññāyatanaṁ	83
Āgamo	7

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဝိက္ခေပဋ္ဌော	၈၈၊ ၉၅
အဝိက္ခေပပရိသုဒ္ဓတ္တာ	၃၄
အဝိက္ခေပပါရိသုဒ္ဓိ	၂၁၂
အဝိက္ခေပဝသေန	၂၈၀
အဝိက္ခေပေါ	၉၆၊ ၂၁၄၊ ၂၇၉၊ ၂၉၂
အဝိဇ္ဇာ	၈၄၊ ၁၀၉
အဝိဇ္ဇာယ	၈၉၊ ၂၅၇
အဝိဇ္ဇာယ စ	၂၈၃
အဝိဇ္ဇာသဝေါ	၂၇၉
အဝိဇ္ဇာသဟဂတကိလေသေ စ	၂၈၃
အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ	၁၇၂
အဝိတက္ကအဝိစာရော	၂၁၃
အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တော	၂၁၃
အဝိတက္ကသဟဂတာ	၁၃၀
အဝိတထတာ	၂၂၇
အဝိဒိတဋ္ဌေန	၂၅၁
အဝိပရိဏာမဓမ္မေန	၃၀၂
အဝိပ္ပဋိသာရဝတ္ထုကာနိ	၂၀၀
အဝိပ္ပဋိသာရာယ	၂၁၀
အဝိမုတ္တံ	၃၁၆
အဝိသာရဋ္ဌော	၈၈
အဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပေါ	၁၅၃
အဝီစိနိရယံ	၂၆၉
အဝီတိက္ကမဋ္ဌေန သီလံ	၂၀၃
အဝီတိက္ကမော သီလံ	၂၀၂
အဝုဋ္ဌိတံ	၂၅၅
အသင်္ခတဋ္ဌော	၉၂၊ ၉၅
အသင်္ခတာ စ ဓာတု	၂၇၀
အသဇ္ဇမာနော	၃၀၉
အသညသတ္တာ	၁၀၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အသညာဘဝေါ	၈၂
အသတိ ဇာတိယာ	၂၃၄
အသမပေက္ခနသ္မိံ	၂၆၇
အသမာဓိသံဝတ္တနိကာနိ	၂၀၀
အသမာဟိတံ	၃၁၆
အသမ္မောသာယ	၁၅၅၊ ၂၉၅
အသလ္လီနတ္တ....	၄၀
အသဿတံ	၂၆၃
အသာတံ	၁၄၄
အသာရကဋ္ဌေန	၂၂၉
အသေက္ခံ သမ္မာဉာဏံ	၁၂၉
အသေက္ခာ ဓမ္မာ	၁၂၈
အသေသဝိရာဂနိရောဓော	၁၄၈
အသ္မိမာနော	၁၀၈
အဿဒ္ဓိယံ	၈၉
အဿု	၇၇
အဟိတကာမာ	၁၄၄
[အာ]	
အာကာရာ	၃၄၁
အာကာရေဟိ	၂၂၆
အာကာသကသိဏံ	၇၅၊ ၁၂၀
အာကာသာနဉ္စာယတန-သမာပတ္တိ	၈၃
အာကာသေ	၃၁၀
အာကာသေပိ	၃၁၁
အာကာသော	၇၅
အာကိဉ္စညာယတနံ	၈၃
အာဂမော	၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ā]	
Ācikkhati	227
Āṇākkhettaṁ	326
Ātāpī	162
Ādānaṁ	124, 240
Ādīnavānupassanā	97
Ādīnave	20
Ādevo	143
Ādhipateyyaṭṭhena	101
Ādhipateyyaṭṭho	96
Ānantarikasamādhimhi ñāṇaṁ	35
Ānāpānassati	280
Āpo	75
Ābhassarā	105
Āyatanaṁ	84
Āyatanaṭṭho	92
Āyatanānaṁ	140
Āyatanāni	68
Āyavaṁ	301
Āyāsitattaṁ	144
Āyāso	144
Āyuno saṁhāni	140
Āyūhanaṁ	124
Āyūhanaṭṭhiti	222
Āyūhanaṭṭho	95
Āyūhanā	87, 242
Āyūhanā saṅkhārā	223
Āyo	161
Ārakkhādhikaraṇaṁ	112
Ārakkho	112
Ārambha	41

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ā]	
Ārammaṇaṁ	19
Ārammaṇañca	241
Ārammaṇaṭṭho	88, 93
Ārammaṇato	207
Ārammaṇaṁ paṭisaṅkhā	19
Ārammaṇāni	271
Āruppaṁ	113
Ālayābhinivesaṁ	124
Ālokapharaṇatā	117
Ālokasaññaṁ	334
Ālokasaññā	96
Āvajjanakiriyā- byākatā	265, 266
Āvajjanaṭṭho	92
Āvajjanāya	285
Āvajjitvā	278
Āvibhāvaṁ	309
Āsayānusaye	53
Āsavasamucchede	34
Āsavā	341
Āsavānaṁ khaye ñāṇaṁ	50
Āsevati	123
Āsevanaṭṭhena	123
Āsevanaṭṭho	93
Āsevanābhāvanā	122
Āsevanāya	211
Āhāraṭṭhitikā	59
Āhārasamudayā	235
Āhārā	102

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အာ]	
အာစိက္ခတိ	၂၂၇
အာဏာက္ခေတ္တံ	၃၂၆
အာတာပီ	၁၆၂
အာဒါနံ	၁၂၄၊ ၂၄၀
အာဒီနဝါနုပဿနာ	၉၇
အာဒီနဝေ	၂၀
အာဒေဝေါ	၁၄၃
အာဓိပတေယျဋ္ဌေန	၁၀၁
အာဓိပတေယျဋ္ဌော	၉၆
အာနန္တရိကသမာဓိမှိ ဉာဏံ	၃၅
အာနာပါနဿတိ	၂၈၀
အာပေါ	၇၅
အာဘဿရာ	၁၀၅
အာယတနံ	၈၄
အာယတနဋ္ဌော	၉၂
အာယတနာနံ	၁၄၀
အာယတနာနိ	၆၈
အာယဝံ	၃၀၁
အာယာသိတတ္တံ	၁၄၄
အာယာသော	၁၄၄
အာယုနော သံဟာနိ	၁၄၀
အာယူဟနံ	၁၂၄
အာယူဟနဋ္ဌိတိ	၂၂၂
အာယူဟနဋ္ဌော	၉၅
အာယူဟနာ	၈၇၊ ၂၄၂
အာယူဟနာ သင်္ခါရာ	၂၂၃
အာယော	၁၆၁
အာရက္ခာဓိကရဏံ	၁၁၂
အာရက္ခော	၁၁၂
အာရမ္ဘ	၄၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အာ]	
အာရမ္မဏံ	၁၉
အာရမ္မဏဉ္စ	၂၄၁
အာရမ္မဏဋ္ဌော	၈၈၊ ၉၃
အာရမ္မဏတော	၂၀၇
အာရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါ	၁၉
အာရမ္မဏာနိ	၂၇၁
အာရုပ္ပံ	၁၁၃
အာလယာဘိနိဝေသံ	၁၂၄
အာလောကဖရဏတာ	၁၁၇
အာလောကသညံ	၃၃၄
အာလောကသညာ	၉၆
အာဝဇ္ဇနကိရိယာ- ဗျာကတာ	၂၆၅၊ ၂၆၆
အာဝဇ္ဇနဋ္ဌော	၉၂
အာဝဇ္ဇနာယ	၂၈၅
အာဝဇ္ဇိတွာ	၂၇၈
အာဝိဘာဝံ	၃၀၉
အာသယာနုသယေ	၅၃
အာသဝသမုစ္ဆေဒေ	၃၄
အာသဝါ	၃၄၁
အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏံ	၅၀
အာသေဝတိ	၁၂၃
အာသေဝနဋ္ဌေန	၁၂၃
အာသေဝနဋ္ဌော	၉၃
အာသေဝနာဘာဝနာ	၁၂၂
အာသေဝနာယ	၂၁၁
အာဟာရဋ္ဌိတိကာ	၅၉
အာဟာရသမုဒယာ	၂၃၅
အာဟာရာ	၁၀၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[I]	
Icchā uppajjati	145
Ijjhanaṭṭhe paññā	47
Ijjhanaṭṭho	91, 95
Ijjhanti	47
Iti	220
Iti	243, 279, 334, 341
Iti kho	227
Itime	225
Itthindriyaṁ	80
Idappaccayatā	227
Idampi	145
Iddhipādaṁ	304
Iddhipādā	271
Iddhipādo	91
Iddhividhaṁ	307
Iddhividhañāṇaṁ	339
Iddhividhañāṇāya	307
Iddhividhe ñāṇaṁ	47
Idha	144, 155, 199
Idhaṭṭhassa	273
Idha paṭisandhiyā paccayā	224
Idha bhikkhu	155, 304
Idhupapattibhavasmiṁ	224
Idhūpapanno	334
Indriyaparopariyattañāṇaṁ	53
Indriyānaṁ	48
Indriyānaṁ ekarasaṭṭhena	123
Imasmiṁ	316
Imassuppādā	316
Issā	292

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[U]	
U	51
Ujjotanānujjotana-paṭijjotanasañjotanaṭṭho	94
Uttaripaṭilābhatthāya	251
Uttaripaṭivedhaṭṭho	89
Uttaripaṭivedhassa	250
Uttānīkaroti	227
Udakepi	310
Udayo	234
Udariyaṁ	77
Uddhaṁ	120
Uddhaccaṁ	266, 283
Uddhaccasahagatakilese ca	283
Uddhaccā	257
Uddhacce	89
Uddhacce ca	283
Uddhumātakaṁ	218
Uddhumātakasaññāvasena	219
Upakkilesā	260
Upagamanaṁ upādānaṁ	223
Upaṭṭhāti	291
Upaṭṭhānaṁ	292
Upaṭṭhānaṭṭho	89, 95
Upanāho	292
Upapajjamānā	336
Upapatti	87, 242
Upapannassa	270
Upapannā	339
Upaparikkhā	343
Uparito	269

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဣ]	
ဣစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ	၁၄၅
ဣဇ္ဈနဋ္ဌေ ပညာ	၄၇
ဣဇ္ဈနဋ္ဌော	၉၁၊ ၉၅
ဣဇ္ဈန္တိ	၄၇
ဣတိ	၂၂၀
ဣတိ	၂၄၃၊ ၂၇၉၊ ၃၃၄၊ ၃၄၁
ဣတိ ခေါ	၂၂၇
ဣတိမေ	၂၂၅
ဣတ္ထိန္ဒြိယံ	၈၀
ဣဒပ္ပစ္စယတာ	၂၂၇
ဣဒမ္ပိ	၁၄၅
ဣဒ္ဓိပါဒံ	၃၀၄
ဣဒ္ဓိပါဒါ	၂၇၁
ဣဒ္ဓိပါဒေါ	၉၁
ဣဒ္ဓိဝိဓံ	၃၀၇
ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏံ	၃၃၉
ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏာယ	၃၀၇
ဣဒ္ဓိဝိဓေ ဉာဏံ	၄၇
ဣဓ	၁၄၄၊ ၁၅၅၊ ၁၉၉
ဣဓဋ္ဌဿ	၂၇၃
ဣဓ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယာ	၂၂၄
ဣဓ ဘိက္ခု	၁၅၅၊ ၃၀၄
ဣဓုပပတ္တိဘဝသ္မိံ	၂၂၄
ဣဓူပပန္နော	၃၃၄
ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏံ	၅၃
ဣန္ဒြိယာနံ	၄၈
ဣန္ဒြိယာနံ ဧကရသဋ္ဌေန	၁၂၃
ဣမသ္မိံ	၃၁၆
ဣမဿုပ္ပါဒါ	၃၁၆
ဣဿာ	၂၉၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဥ]	
ဥ	၅၁
ဥဇ္ဇောတနာနုဇ္ဇောတန-ပဋိဇ္ဇောတနသဉ္ဇောတနဋ္ဌော	၉၄
ဥတ္တရိပဋိလာဘတ္ထာယ	၂၅၁
ဥတ္တရိပဋိဝေဓဋ္ဌော	၈၉
ဥတ္တရိပဋိဝေဓဿ	၂၅၀
ဥတ္တာနီကရောတိ	၂၂၇
ဥဒကေပိ	၃၁၀
ဥဒယော	၂၃၄
ဥဒရိယံ	၇၇
ဥဒ္ဓံ	၁၂၀
ဥဒ္ဓစ္စံ	၂၆၆၊ ၂၈၃
ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတကိလေသေ စ	၂၈၃
ဥဒ္ဓစ္စာ	၂၅၇
ဥဒ္ဓစ္စေ	၈၉
ဥဒ္ဓစ္စေ စ	၂၈၃
ဥဒ္ဓုမာတကံ	၂၁၈
ဥဒ္ဓုမာတကသညာဝသေန	၂၁၉
ဥပက္ကိလေသာ	၂၆၀
ဥပဂမနံ ဥပါဒါနံ	၂၂၃
ဥပဋ္ဌာတိ	၂၉၁
ဥပဋ္ဌာနံ	၂၉၂
ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌော	၈၉၊ ၉၅
ဥပနာဟော	၂၉၂
ဥပပဇ္ဇမာနာ	၃၃၆
ဥပပတ္တိ	၈၇၊ ၂၄၂
ဥပပန္နဿ	၂၇၀
ဥပပန္နာ	၃၃၉
ဥပပရိက္ခာ	၃၄၃
ဥပရိတော	၂၆၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[U]	
Upalakkhaṇe	344
Upavādakā	337
Upavicāraṭṭho	92
Upasamaṭṭho	90
Upasampajja	170
Upasamānussati	280
Upasamāya	201
Upādānaṁ	84
Upādānakkhandhā	102, 138
Upādānapaccayā	322
Upādāniyo	102
Upāyāsitattaṁ	144
Upāyāso	87, 137, 144, 243, 317
Upekkhako ca viharati	173
Upekkhā	83, 90
Upekkhāsatipārisuddhiṁ	179
Upekkhāsukhasahagatā	130
Upekkhindriyaṁ	80
Uppajjati	146, 260
Uppajjamānā	147
Uppādaṁ	252
Uppādaṭṭhiti	221
Uppādāya	155, 295
Uppādā vā anuppādā vā	227
Uppādo	87, 242
Uppannaṁ	263
Uppannā	158
Uppannānaṁ	155, 294-5
Uppanno	263
Ubbegā pīti	169
Ummujjaṁ	310
[E]	
Ekaṁ ṭhānaṁ gacchati	340
Ekaggaṭṭhena	219
Ekaggaṭṭho	88
Ekaggatā	213, 279
Ekacce ca devā	104
Ekacco	199
Ekattaṁ	293, 297
Ekattakāyā	105
Ekattasaññino	105
Ekatte	93
Ekantanibbidāya	211
Ekarasaṭṭhe ñāṇaṁ	33
Ekarasaṭṭho	88
Ekarasā	276
Ekarasā honti	125
Ekavavatthanā	241
Ekavavatthānatā	47
Ekavokārabhavo	82
Ekasaṅgahatā	42
Ekasaṅgahitā	296
Ekarasābhāvanā	122
Ekodaṭṭho	92
Ekodi	92, 171
Ekodibhāvaṁ	171
Ekopi hutvā	307

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဥ]	
ဥပလက္ခဏေ	၃၄၄
ဥပဝါဒကာ	၃၃၇
ဥပဝိစာရဋ္ဌော	၉၂
ဥပသမဋ္ဌော	၉၀
ဥပသမ္ပဇ္ဇ	၁၇၀
ဥပသမာနုဿတိ	၂၈၀
ဥပသမာယ	၂၀၁
ဥပါဒါနံ	၈၄
ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ	၁၀၂၊ ၁၃၈
ဥပါဒါနပစ္စယာ	၃၂၂
ဥပါဒါနိယော	၁၀၂
ဥပါယာသိတတ္တံ	၁၄၄
ဥပါယာသော	၈၇၊ ၁၃၇၊ ၁၄၄၊ ၂၄၃၊ ၃၁၇
ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ	၁၇၃
ဥပေက္ခာ	၈၃၊ ၉၀
ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိံ	၁၇၉
ဥပေက္ခာသုခသဟဂတာ	၁၃၀
ဥပေက္ခိန္ဒြိယံ	၈၀
ဥပ္ပဇ္ဇတိ	၁၄၆၊ ၂၆၀
ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ	၁၄၇
ဥပ္ပါဒံ	၂၅၂
ဥပ္ပါဒဋ္ဌိတိ	၂၂၁
ဥပ္ပါဒါယ	၁၅၅၊ ၂၉၅
ဥပ္ပါဒါ ဝါ အနုပ္ပါဒါ ဝါ	၂၂၇
ဥပ္ပါဒေါ	၈၇၊ ၂၄၂
ဥပ္ပန္နံ	၂၆၃
ဥပ္ပန္နာ	၁၅၈
ဥပ္ပန္နာနံ	၁၅၅၊ ၂၉၄-၅
ဥပ္ပန္နော	၂၆၃
ဥဗ္ဗေဂါ ပီတိ	၁၆၉
ဥမ္မုဇ္ဇံ	၃၁၀
[ဧ]	
ဧကံ ဌာနံ ဂစ္ဆတိ	၃၄၀
ဧကဂ္ဂဋ္ဌေန	၂၁၉
ဧကဂ္ဂဋ္ဌော	၈၈
ဧကဂ္ဂတာ	၂၁၃၊ ၂၇၉
ဧကစ္စေ စ ဒေဝါ	၁၀၄
ဧကစ္စော	၁၉၉
ဧကတ္တံ	၂၉၃၊ ၂၉၇
ဧကတ္တကာယာ	၁၀၅
ဧကတ္တသညိနော	၁၀၅
ဧကတ္တေ	၉၃
ဧကန္တနိဗ္ဗိဒါယ	၂၁၁
ဧကရသဋ္ဌေ ဉာဏံ	၃၃
ဧကရသဋ္ဌော	၈၈
ဧကရသာ	၂၇၆
ဧကရသာ ဟောန္တိ	၁၂၅
ဧကဝဝတ္ထာနာ	၂၄၁
ဧကဝဝတ္ထာနတာ	၄၇
ဧကဝေါကာရဘဝေါ	၈၂
ဧကသင်္ဂဟတာ	၄၂
ဧကသင်္ဂဟိတာ	၂၉၆
ဧကရသာဘာဝနာ	၁၂၂
ဧကောဒဋ္ဌော	၉၂
ဧကောဒိ	၉၂၊ ၁၇၁
ဧကောဒိဘာဝံ	၁၇၁
ဧကောပိ ဟုတွာ	၃၀၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[E]	
Eko samādhi	213
Etassa	317
Eti	317
Ettha pariyāpannā	270
Etthāvacarā	269
Evaṁ	317
Evaṁgotto	333
Evaṁnāmo	333
Evaṁvaṇṇo	333
Evaṁsukhadukkhappaṭi-saṁvedī	333
Evamāyupariyanto	334
Evamāhāro	333
Evarūpāni	200
Esanābhāvanā	122
[O]	
Okkanti	139, 224
Okkantikā pīti	169
Okkamitvā	307
Oghā	110
Oparāni	53
Obhāsavasena	49
Oḷārikaṁ	228
Oḷārikā	257
Oḷārikānaṁ	312
Oḷārike	125
[Ka]	
Kaṅkhāvitaraṇavisuddhi	119
Katamaṁ	131
Katidhammasamodhānaṁ	201

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Katihākārehi	245
Kamati	311
Kampati	241, 283
Kammaniyaṁ	306
Kammapathe	273
Kammāsāni	200
Karīsaṁ	77
Kalaho	112
Kallatā	215
Kallatākusalatā	215
Kasiṇaṁ	75
Kasiṇāyatanāni	119
Kaḷevarassa nikkhepo	141
Kāmacchandaṁ	301
Kāmacchandato	301
Kāmacchando	295
Kāmacchando nānattaṁ	301
Kāmataṇhā	146
Kāmadhātu	82
Kāmarāgasaññojanā	257
Kāmāvacarā	268
Kāmāsavo	279
Kāmesu	204
Kāyagatāsati	116, 280
Kāyaduccaritaṁ	337
Kāyampi	46, 306
Kāyavasena	307
Kāyasaṅkhāraṁ	281
Kāyasaṅkhārā	284

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဧ]	
ဧကော သမာဓိ	၂၁၃
ဧတဿ	၃၁၇
ဧတိ	၃၁၇
ဧတ္ထ ပရိယာပန္နာ	၂၇၀
ဧတ္ထာဝစရာ	၂၆၉
ဧဝံ	၃၁၇
ဧဝံဂေါတ္တော	၃၃၃
ဧဝံနာမော	၃၃၃
ဧဝံဝဏ္ဏော	၃၃၃
ဧဝံသုခဒုက္ခပ္ပဋိသံဝေဒီ	၃၃၃
ဧဝမာယုပရိယန္တော	၃၃၄
ဧဝမာဟာရော	၃၃၃
ဧဝရူပါနိ	၂၀၀
ဧသနာဘာဝနာ	၁၂၂
[ဩ]	
ဩက္ကန္တိ	၁၃၉၊ ၂၂၄
ဩက္ကန္တိကာ ပီတိ	၁၆၉
ဩက္ကမိတွာ	၃၀၇
ဩဃာ	၁၁၀
ဩပရာနိ	၅၃
ဩဘာသဝသေန	၄၉
ဩဠာရိကံ	၂၂၈
ဩဠာရိကာ	၂၅၇
ဩဠာရိကာနံ	၃၁၂
ဩဠာရိကေ	၁၂၅
[က]	
ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ	၁၁၉
ကတမံ	၁၃၁
ကတိဓမ္မသမောဓာနံ	၂၀၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[က]	
ကတိဟာကာရေဟိ	၂၄၅
ကမတိ	၃၁၁
ကမ္ပတိ	၂၄၁၊ ၂၈၃
ကမ္မနိယံ	၃၀၆
ကမ္မပထေ	၂၇၃
ကမ္မာသာနိ	၂၀၀
ကရီသံ	၇၇
ကလဟော	၁၁၂
ကလ္လတာ	၂၁၅
ကလ္လတာကုသလတာ	၂၁၅
ကသိဏံ	၇၅
ကသိဏာယတနာနိ	၁၁၉
ကဠေဝရဿ နိက္ခေပေါ	၁၄၁
ကာမစ္ဆန္ဒံ	၃၀၁
ကာမစ္ဆန္ဒတော	၃၀၁
ကာမစ္ဆန္ဒော	၂၉၅
ကာမစ္ဆန္ဒော နာနတ္တံ	၃၀၁
ကာမတဏှာ	၁၄၆
ကာမဓာတု	၈၂
ကာမရာဂသညောဇနာ	၂၅၇
ကာမာဝစရာ	၂၆၈
ကာမာသဝေါ	၂၇၉
ကာမေသု	၂၀၄
ကာယဂတာသတိ	၁၁၆၊ ၂၈၀
ကာယဒုစ္စရိတံ	၃၃၇
ကာယမ္ပိ	၄၆၊ ၃၀၆
ကာယဝသေန	၃၀၇
ကာယသင်္ခါရံ	၂၈၁
ကာယသင်္ခါရာ	၂၈၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kāyasamphassajaṁ	144
Kāyassa bhedā	339
Kāyānupassī	161
Kāyikaṁ	144
Kāyindriyaṁ	80
Kāye	161, 190, 307
Kāye kāyānupassī	162
Kāyo	74, 274
Kāraṇaṁ	199
Kālakiriyā	141
Kāḷe	123
Kiṁsamuṭṭhānaṁ	201
Kiṁ so vītikkamissati	201
Kiriyaṁ	273
Kilissati	250
Kilesāmisaṁ	254
Kileso	292
Kilomakaṁ	76
Kuṭṭo	309
Kusala	120, 189
Kusalakammapathā	273
Kusaladhamme	189
Kusalā	250, 341
Kevalassa	317
Kesā	76
Koṭṭhāsato	207
Kodho	292
Kosajje	89
Kosallaṁ	343

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Kha]	
Khaṁ	51
Khaṇavasena	228
Khaṇikamaraṇaṁ	136
Khaṇikā pīti	169
Khaṇḍāni	200
Khaṇḍiccaṁ	140
Khattiyo	331
Khantiñāṇaṁ	43
Khandhaṭṭho	92
Khandhānaṁ	139
Khandhānaṁ bhedo	141
Khandhe ca	283
Khandhehi	256
Khayagāmimaggo	113
Khayadhammaṁ	233
Khayānupassanā	96
Khīṇāsavabalāni	127
Khīṇāsavānaṁ	190
Khīyanti	279
Khemaṁ	88
Khemanti	243
Kheḷo	78
[Ga]	
Gataṭṭho	93
Gati	87, 242
Gato	196
Gandhā	74
Garusannissayo	7
Guṇatejo	293

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[က]	
ကာယသမ္ဖဿဇံ	၁၄၄
ကာယဿ ဘေဒါ	၃၃၉
ကာယာနုပဿီ	၁၆၁
ကာယိကံ	၁၄၄
ကာယိန္ဒြိယံ	၈၀
ကာယေ	၁၆၁၊ ၁၉၀၊ ၃၀၇
ကာယေ ကာယာနုပဿီ	၁၆၂
ကာယော	၇၄၊ ၂၇၄
ကာရဏံ	၁၉၉
ကာလကိရိယာ	၁၄၁
ကာဠေ	၁၂၃
ကိံသမုဋ္ဌာနံ	၂၀၁
ကိံ သော ဝီတိက္ကမိဿတိ	၂၀၁
ကိရိယံ	၂၇၃
ကိလိဿတိ	၂၅၀
ကိလေသာမိသံ	၂၅၄
ကိလေသော	၂၉၂
ကိလောမကံ	၇၆
ကုဋ္ဋော	၃၀၉
ကုသလ	၁၂၀၊ ၁၈၉
ကုသလကမ္မပထာ	၂၇၃
ကုသလဓမ္မေ	၁၈၉
ကုသလာ	၂၅၀၊ ၃၄၁
ကေဝလဿ	၃၁၇
ကေသာ	၇၆
ကောဋ္ဌာသတော	၂၀၇
ကောဓော	၂၉၂
ကောသဇ္ဇေ	၈၉
ကောသလ္လံ	၃၄၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ခ]	
ခံ	၅၁
ခဏဝသေန	၂၂၈
ခဏိကမရဏံ	၁၃၆
ခဏိကာ ပီတိ	၁၆၉
ခဏ္ဍာနိ	၂၀၀
ခဏ္ဍိစ္စံ	၁၄၀
ခတ္တိယော	၃၃၁
ခန္တိဉာဏံ	၄၃
ခန္ဓဋ္ဌော	၉၂
ခန္ဓာနံ	၁၃၉
ခန္ဓာနံ ဘေဒေါ	၁၄၁
ခန္ဓေ စ	၂၈၃
ခန္ဓေဟိ	၂၅၆
ခယဂါမိမဂ္ဂေါ	၁၁၃
ခယဓမ္မံ	၂၃၃
ခယာနုပဿနာ	၉၆
ခီဏာသဝဗလာနိ	၁၂၇
ခီဏာသဝါနံ	၁၉၀
ခီယန္တိ	၂၇၉
ခေမံ	၈၈
ခေမန္တိ	၂၄၃
ခေဠော	၇၈
[ဂ]	
ဂတဋ္ဌော	၉၃
ဂတိ	၈၇၊ ၂၄၂
ဂတော	၁၉၆
ဂန္ဓာ	၇၄
ဂရုသန္နိဿယော	၇
ဂုဏတေဇော	၂၉၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ga]	
Gocarakusalatā	216
Gocaraṭṭho	88, 89, 93
Gocaranānatte	31
Gocaro	292
Gotrabhū	248
[Gha]	
Ghanasaññaṁ	124
Ghānaṁ	74
Ghānindriyaṁ	80
[Ca]	
Ca	35
Cakkāni	272
Cakkhāyatanaṁ	79
Cakkhusamphasso	74
Cakkhu	74
Cakkhudhātu	79
Cakkhundriyaṁ	80
Cakkhupavattaṁ	291
Cakkhuviññāṇaṁ	74, 265
Catasso	3
Catutthaṁ	179
Catutthaṁ jhānaṁ	83
Catudhammavavatthāne	31
Catuvokārabhavo	82
Catusaṅkhepe	225
Catusaṭṭhi	341
Cattāri ariyasaccāni	63
Caraṇatejo	293
Cariyaṭṭho	93

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Cariyāvavatthāne	31
Calati	283
Cavanatā	141
Cavamānā	336
Cāgānussati	214, 280
Cāgo	148
Cittaṁ	239
Cittaṁ paggaṇhāti	155
Cittaṭṭho	92, 95
Cittampi	46, 306
Cittampi na uppādeti	201
Cittavasena	307
Cittavivaṭṭe ñāṇaṁ	45
Cittavivaṭṭo	303
Cittavisuddhi	99
Cittasaṅkhārapaṭisaṁvedī	281
Cittasaṅkhārā	284
Cittānantariyaṭṭho	92
Cintā	343
Cuti	141
Cutūpapātañāṇāya	336
Cetanā bhavo	224
Cetanā sīlaṁ	201
Cetayato	301
Cetayanto	303
Cetasikaṁ	144, 201
Cetasikā	270
Ceto	45
Cetopariyañāṇaṁ	49, 339
Cetopharaṇatā	117

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဂ]	
ဂေါစရကုသလတာ	၂၁၆
ဂေါစရဋ္ဌော	၈၈၊ ၈၉၊ ၉၃
ဂေါစရနာနတ္တေ	၃၁
ဂေါစရော	၂၉၂
ဂေါတြဘူ	၂၄၈
[ဃ]	
ဃနသညံ	၁၂၄
ဃာနံ	၇၄
ဃာနိန္ဒြိယံ	၈၀
[စ]	
စ	၃၅
စက္ကာနိ	၂၇၂
စက္ခာယတနံ	၇၉
စက္ခုသမ္ဖဿော	၇၄
စက္ခု	၇၄
စက္ခုဓာတု	၇၉
စက္ခုန္ဒြိယံ	၈၀
စက္ခုပဝတ္တံ	၂၉၁
စက္ခုဝိညာဏံ	၇၄၊ ၂၆၅
စတဿော	၃
စတုတ္ထံ	၁၇၉
စတုတ္ထံ ဈာနံ	၈၃
စတုဓမ္မဝဝတ္ထာနေ	၃၁
စတုဝေါကာရဘဝေါ	၈၂
စတုသင်္ခေပေ	၂၂၅
စတုသဋ္ဌိ	၃၄၁
စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ	၆၃
စရဏတေဇော	၂၉၃
စရိယဋ္ဌော	၉၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[စ]	
စရိယာဝဝတ္ထာနေ	၃၁
စလတိ	၂၈၃
စဝနတာ	၁၄၁
စဝမာနာ	၃၃၆
စာဂါနုဿတိ	၂၁၄၊ ၂၈၀
စာဂေါ	၁၄၈
စိတ္တံ	၂၃၉
စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ	၁၅၅
စိတ္တဋ္ဌော	၉၂၊ ၉၅
စိတ္တမ္ပိ	၄၆၊ ၃၀၆
စိတ္တမ္ပိ န ဥပ္ပါဒေတိ	၂၀၁
စိတ္တဝသေန	၃၀၇
စိတ္တဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏံ	၄၅
စိတ္တဝိဝဋ္ဋော	၃၀၃
စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ	၉၉
စိတ္တသင်္ခါရပဋိသံဝေဒီ	၂၈၁
စိတ္တသင်္ခါရာ	၂၈၄
စိတ္တာနန္တရိယဋ္ဌော	၉၂
စိန္တာ	၃၄၃
စုတိ	၁၄၁
စုတူပပါတဉာဏာယ	၃၃၆
စေတနာ ဘဝေါ	၂၂၄
စေတနာ သီလံ	၂၀၁
စေတယတော	၃၀၁
စေတယန္တော	၃၀၃
စေတသိကံ	၁၄၄၊ ၂၀၁
စေတသိကာ	၂၇၀
စေတော	၄၅
စေတောပရိယဉာဏံ	၄၉၊ ၃၃၉
စေတောဖရဏတာ	၁၁၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Cetovimutti	125
Cetovivaṭṭe ñāṇaṁ	45
Cetovivaṭṭo	303
Cetosamphassajaṁ	144
[Cha]	
Chandaṁ janeti	155
Chandaṭṭho	95
Chandanānattaṁ	275
Chandapaccayāpi	300
Chandarāganirodho	85
Chandarāgo	112
Chandavūpasamapaccayā	300
Chando	100, 112
Chiddāni	200
Chinnavaṭumānupassane	27
[Ja]	
Jarā	84, 87, 140, 243
Jarāmaraṇaṁ	323
Jarāmaraṇassa	222
Jātānaṁ	123
Jāti	84, 87, 139, 243
Jātikkhettaṁ	326
Jātidhammānaṁ	145
Jātipaccayā	323
Jānato	302
Jānāti	226
Jivhā	74
Jivhindriyaṁ	80

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ja]	
Jīraṇatā	140
Jīvikaṁ kappeti	155
Jīvitindriyaṁ	80
Jīvite	190
Juṇhe	123
Jotanaṭṭho	94
Jotane	344
[Jha]	
Jhātattā	221
Jhānaṁ	82, 170
Jhānāni	271
Jhāpeti	221
Jhāyati	220
[Ña]	
Ñāṇaṁ	96, 100
Ñāṇacakkhu	73
Ñāṇacariyā	265
Ñāṇacariyāhi	38
Ñāṇavinicchayo	112
Ñāṇavivaṭṭe ñāṇaṁ	46
Ñāṇavivaṭṭo	303
Ñāṇesu ñāṇaṁ	6
Ñātaṭṭhe ñāṇaṁ	33
Ñātaṭṭhena	296
Ñātaṭṭho	96
Ñātā	276
Ñātibyasanena	143
Ñātī	145
Ñāte	268

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[စ]	
စေတောဝိမုတ္တိ	၁၂၅
စေတောဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏံ	၄၅
စေတောဝိဝဋ္ဋော	၃၀၃
စေတောသမ္ဖဿဇံ	၁၄၄
[ဆ]	
ဆန္ဒံ ဇနေတိ	၁၅၅
ဆန္ဒဋ္ဌော	၉၅
ဆန္ဒနာနတ္တံ	၂၇၅
ဆန္ဒပစ္စယာပိ	၃၀၀
ဆန္ဒရာဂနိရောဓော	၈၅
ဆန္ဒရာဂေါ	၁၁၂
ဆန္ဒဝူပသမပစ္စယာ	၃၀၀
ဆန္ဒော	၁၀၀၊ ၁၁၂
ဆိဒ္ဒါနိ	၂၀၀
ဆိန္နဝဋုမာနုပဿနေ	၂၇
[ဇ]	
ဇရာ	၈၄၊ ၈၇၊ ၁၄၀၊ ၂၄၃
ဇရာမရဏံ	၃၂၃
ဇရာမရဏဿ	၂၂၂
ဇာတာနံ	၁၂၃
ဇာတိ	၈၄၊ ၈၇၊ ၁၃၉၊ ၂၄၃
ဇာတိက္ခေတ္တံ	၃၂၆
ဇာတိဓမ္မာနံ	၁၄၅
ဇာတိပစ္စယာ	၃၂၃
ဇာနတော	၃၀၂
ဇာနာတိ	၂၂၆
ဇိဝှါ	၇၄
ဇိဝှိန္ဒြိယံ	၈၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဇ]	
ဇီရဏတာ	၁၄၀
ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ	၁၅၅
ဇီဝိတိန္ဒြိယံ	၈၀
ဇီဝိတေ	၁၉၀
ဇုဏှေ	၁၂၃
ဇောတနဋ္ဌော	၉၄
ဇောတနေ	၃၄၄
[ဈ]	
ဈာတတ္တာ	၂၂၁
ဈာနံ	၈၂၊ ၁၇၀
ဈာနာနိ	၂၇၁
ဈာပေတိ	၂၂၁
ဈာယတိ	၂၂၀
[ဉ]	
ဉာဏံ	၉၆၊ ၁၀၀
ဉာဏစက္ခု	၇၃
ဉာဏစရိယာ	၂၆၅
ဉာဏစရိယာဟိ	၃၈
ဉာဏဝိနိစ္ဆယော	၁၁၂
ဉာဏဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏံ	၄၆
ဉာဏဝိဝဋ္ဋော	၃၀၃
ဉာဏေသု ဉာဏံ	၆
ဉာတဋ္ဌေ ဉာဏံ	၃၃
ဉာတဋ္ဌေန	၂၉၆
ဉာတဋ္ဌော	၉၆
ဉာတာ	၂၇၆
ဉာတိဗျသနေန	၁၄၃
ဉာတီ	၁၄၅
ဉာတေ	၂၆၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ṭha]	
Ṭhānāni	340
Ṭhitaṭṭho	88
Ṭhitāva sā dhātu	227
Ṭhiti	59
Ṭhitikusalatā	214
Ṭhitibhāgiyā	57
Ṭhitiyā	155, 295
[Ta]	
Taṁ	227
Taṁ ārammaṇaṁ paṭisaṅkhā	239
Taṁñātaṭṭhena ñāṇaṁ	101
Taṁ taṁ khamati	298
Taṁpayogappaṭippassaddhattā	260
Taṁvimutti ñātaṭṭhena	261
Taco	76
Taṇhaṁ paṭicca	111
Taṇhā	75, 84, 109
Taṇhākāyā	110
Taṇhāpaccayā	322
Taṇhāmūlakā	111
Taṇhāvinicchayo	112
Tatiyaṁ	177
Tatiyaṁ jhānaṁ	83
Tatra	4
Tatra tatrābhinandinī	146
Tatrāpāsiṁ	334
Tatrūpapannassa	274
Tathaṭṭhena	261, 296
Tathaṭṭhe paññā	46, 303

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ta]	
Tathaṭṭho	91, 96
Tathatā	227
Tathalakkhaṇaṁ	192
Tathāgatasāvakānaṁ	190
Tathāgatānaṁ	190
Tathābhāvitena	307
Tadanudhammatā	130
Tadaṅgappahānaṁ	115
Tadajjhupekkhitvā	249
Tadupagavīriyavāhanaṭṭhena	123
Taduttaraṭṭhena	101
Tappaccayā	300
Tampi dukkhaṁ	138
Tayo addhe	225
Tayo ca	37
Taraṇaṭṭho	88
Tassa	234, 341
Tiṇṇaṁ cittānaṁ	48
Tittattā	251
Tiriyaṁ	120
Tirokuṭṭaṁ	309
Tirobhāvaṁ	309
Tisso dhātuyo	62
Tīraṇaṭṭhe ñāṇaṁ	33
Tīritā	276
Tīritā ca	108
Tuvaṁtuvaṁ	112
Tejo	75
Teva	341

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဌ]	
ဌာနာနိ	၃၄၀
ဌိတဋ္ဌော	၈၈
ဌိတာဝ သာ ဓာတု	၂၂၇
ဌိတိ	၅၉
ဌိတိကုသလတာ	၂၁၄
ဌိတိဘာဂိယာ	၅၇
ဌိတိယာ	၁၅၅၊၂၉၅
[တ]	
တံ	၂၂၇
တံ အာရမ္မဏံ ပဋိသင်္ခါ	၂၃၉
တံဉာတဋ္ဌေန ဉာဏံ	၁၀၁
တံ တံ ခမတိ	၂၉၈
တံပယောဂပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတ္တာ	၂၆၀
တံဝိမုတ္တိ ဉာတဋ္ဌေန	၂၆၁
တစော	၇၆
တဏှံ ပဋိစ္စ	၁၁၁
တဏှာ	၇၅၊၈၄၊၁၀၉
တဏှာကာယာ	၁၁၀
တဏှာပစ္စယာ	၃၂၂
တဏှာမူလကာ	၁၁၁
တဏှာဝိနိစ္ဆယော	၁၁၂
တတိယံ	၁၇၇
တတိယံ ဈာနံ	၈၃
တတြ	၄
တတြ တတြာဘိနန္ဒိနီ	၁၄၆
တတြာပါသိံ	၃၃၄
တတြူပပန္နဿ	၂၇၄
တထဋ္ဌေန	၂၆၁၊၂၉၆
တထဋ္ဌေ ပညာ	၄၆၊၃၀၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[တ]	
တထဋ္ဌော	၉၁၊၉၆
တထတာ	၂၂၇
တထလက္ခဏံ	၁၉၂
တထာဂတသာဝကာနံ	၁၉၀
တထာဂတာနံ	၁၉၀
တထာဘာဝိတေန	၃၀၇
တဒနုဓမ္မတာ	၁၃၀
တဒင်္ဂပ္ပဟာနံ	၁၁၅
တဒဇ္ဈုပေက္ခိတွာ	၂၄၉
တဒုပဂဝီရိယဝါဟနဋ္ဌေန	၁၂၃
တဒုတ္တရဋ္ဌေန	၁၀၁
တပ္ပစ္စယာ	၃၀၀
တမ္ပိ ဒုက္ခံ	၁၃၈
တယော အဒ္ဓေ	၂၂၅
တယော စ	၃၇
တရဏဋ္ဌော	၈၈
တဿ	၂၃၄၊၃၄၁
တိဏ္ဏံ စိတ္တာနံ	၄၈
တိတ္တတ္တာ	၂၅၁
တိရိယံ	၁၂၀
တိရောကုဋ္ဋံ	၃၀၉
တိရောဘာဝံ	၃၀၉
တိဿော ဓာတုယော	၆၂
တီရဏဋ္ဌေ ဉာဏံ	၃၃
တီရိတာ	၂၇၆
တီရိတာ စ	၁၀၈
တုဝံတုဝံ	၁၁၂
တေဇော	၇၅
တေဝ	၃၄၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Tha]	
Thambho	293
Thāmagatassa	267
[Da]	
Daṇḍādānaṁ	112
Dantā	76
Dandhāyitattaṁ	285
Dasāyatanāni	107
Dassanaṁ	35, 259, 292
Dassanaṭṭhe	49
Dassanaṭṭhena	262
Dassanaṭṭho	95, 96, 89, 265
Dassanatthāya	265
Dassanapārisuddhi	212
Dassanavisuddhiñāṇaṁ	43
Dassanādhipateyyaṁ	35
Dānaṁ	271
Diṭṭhattā	265
Diṭṭhāsavo	279
Diṭṭhi	266
Diṭṭhigatānaṁ	115
Diṭṭhibyasanaṁ	143
Diṭṭhivinicchayo	112
Diṭṭhivisuddhi	99, 119
Diṭṭhekaṭṭhe	124
Dibbacakkhu	73
Dibbacakkhuñāṇaṁ	49, 340
Divāsaññaṁ	334
Dīghaṁ assāsavasena	281
Du	51

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Dukkhaṁ	74, 88, 106, 144
Dukkhaṁ ariyasaccaṁ	132
Dukkhaṁ ārabbha	342
Dukkhaṁ bhayaṭṭhena	131
Dukkhakkhandhassa	317
Dukkhato	250
Dukkhadhammena	143
Dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya	51
Dukkhanirodhe	51
Dukkhasamudaye	51
Dukkhassa assādo	85
Dukkhassa ādīnavo	85
Dukkhassa nissaraṇaṁ	85
Dukkhā	58
Dukkhānupassanā	86
Dukkhindriyaṁ	80
Dukkhe	51
Duggati	339
Duggate	337
Duccaritā	293
Dutiyaṁ	172
Dutiyaṁ jhānaṁ	82
Duppaññatejaṁ	294
Dubbaṇṇe	336
Dubhato	25
Dūrepi	312
Devatānussati	214, 280
Desabhāsā	7
Deseti	227
Domanassaṁ	137, 143, 144

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ထ]	
ထမ္ဘော	၂၉၃
ထာမဂတဿ	၂၆၇
[ဒ]	
ဒဏ္ဍာဒါနံ	၁၁၂
ဒန္တာ	၇၆
ဒန္ဓာယိတတ္တံ	၂၈၅
ဒသာယတနာနိ	၁၀၇
ဒဿနံ	၃၅၊ ၂၅၉၊ ၂၉၂
ဒဿနဋ္ဌေ	၄၉
ဒဿနဋ္ဌေန	၂၆၂
ဒဿနဋ္ဌော	၉၅၊ ၉၆၊ ၈၉၊ ၂၆၅
ဒဿနတ္ထာယ	၂၆၅
ဒဿနပါရိသုဒ္ဓိ	၂၁၂
ဒဿနဝိသုဒ္ဓိဉာဏံ	၄၃
ဒဿနာဓိပတေယျံ	၃၅
ဒါနံ	၂၇၁
ဒိဋ္ဌတ္တာ	၂၆၅
ဒိဋ္ဌာသဝေါ	၂၇၉
ဒိဋ္ဌိ	၂၆၆
ဒိဋ္ဌိဂတာနံ	၁၁၅
ဒိဋ္ဌိဗျသနံ	၁၄၃
ဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယော	၁၁၂
ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ	၉၉၊ ၁၁၉
ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌေ	၁၂၄
ဒိဗ္ဗစက္ခု	၇၃
ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ	၄၉၊ ၃၄၀
ဒိဝါသညံ	၃၃၄
ဒီဃံ အဿာသဝသေန	၂၈၁
ဒု	၅၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဒ]	
ဒုက္ခံ	၇၄၊ ၈၈၊ ၁၀၆၊ ၁၄၄
ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ	၁၃၂
ဒုက္ခံ အာရဗ္ဘ	၃၄၂
ဒုက္ခံ ဘယဋ္ဌေန	၁၃၁
ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ	၃၁၇
ဒုက္ခတော	၂၅၀
ဒုက္ခဓမ္မေန	၁၄၃
ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ	၅၁
ဒုက္ခနိရောဓေ	၅၁
ဒုက္ခသမုဒယေ	၅၁
ဒုက္ခဿ အဿာဒေါ	၈၅
ဒုက္ခဿ အာဒီနဝေါ	၈၅
ဒုက္ခဿ နိဿရဏံ	၈၅
ဒုက္ခာ	၅၈
ဒုက္ခာနုပဿနာ	၈၆
ဒုက္ခိန္ဒြိယံ	၈၀
ဒုက္ခေ	၅၁
ဒုဂ္ဂတိ	၃၃၉
ဒုဂ္ဂတေ	၃၃၇
ဒုစ္စရိတာ	၂၉၃
ဒုတိယံ	၁၇၂
ဒုတိယံ ဈာနံ	၈၂
ဒုပ္ပညတေဇံ	၂၉၄
ဒုဗ္ဗဏ္ဏေ	၃၃၆
ဒုဘတော	၂၅
ဒူရေပိ	၃၁၂
ဒေဝတာနုဿတိ	၂၁၄၊ ၂၈၀
ဒေသဘာသာ	၇
ဒေသေတိ	၂၂၇
ဒေါမနဿံ	၁၃၇၊ ၁၄၃၊ ၁၄၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Da]	
Domanassindriyaṁ	80
Doso	266, 292
Dvīhi balehi	37
Dve dhātuyo	62
[Dha]	
Dhamma	17
Dhammakkhandhā	126
Dhammacakkhu	73
Dhammaṭṭhitiñāṇaṁ	17
Dhammaṭṭhena	296
Dhammaṭṭho	96
Dhammatejo	293
Dhammato	207
Dhammadhātu	79
Dhammaniruttābhilāpe ñāṇaṁ	4
Dhammapaṭisambhidā	3
Dhammapadāni	272
Dhammavavatthānaṁ	96
Dhammavicayo	342
Dhammā	75, 264
Dhammānussati	214, 280
Dhammesu	267
Dhammo	3, 130
Dhātu	79
Dhātuṭṭhena	296
Dhātuṭṭho	92, 96
Dhuvasaññaṁ	124
Dhuvena	302

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nakhā	76
Nandiṁ	124, 240
Nandirāgasahagatā	146
Navadhammavavatthāne	32
Navahi	38
Nānattaṁ	293, 297
Nānattakāyā	104
Nānattakāyā ekatta-saññino	104
Nānattasaññaṁ	124
Nānattasaññino	104
Nānatte	344
Nānattekattaṁ	293
Nānattekattakammavipphāra-vasena	49
Nānattekattakovido	259
Nānattekattapaṭivedhe	42
Nānattekattarūpanimittānaṁ	49
Nānattekattaviññāṇacariyā	48
Nānattekattasaddanimittānaṁ	48
Nānatte paññā	45
Nānādiṭṭhīsu	241, 253
Nānādiṭṭhīsu na kampati	244
Nānādhammappakāsanatā	42
Nānādhammā	295
Nānābaddha-avikopanaṁ	287
Nānusayā	266
Nāmaṁ	84, 102
Nāmarūpaṁ	321
Nāmarūpapaccayā	322
Nhārū	76

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဒ]	
ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ	၈၀
ဒေါသော	၂၆၆၊ ၂၉၂
ဒွီဟိ ဗလေဟိ	၃၇
ဒွေ ဓာတုယော	၆၂
[ဓ]	
ဓမ္မ	၁၇
ဓမ္မက္ခန္ဓာ	၁၂၆
ဓမ္မစက္ခု	၇၃
ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ	၁၇
ဓမ္မဋ္ဌေန	၂၉၆
ဓမ္မဋ္ဌော	၉၆
ဓမ္မတေဇော	၂၉၃
ဓမ္မတော	၂၀၇
ဓမ္မဓာတု	၇၉
ဓမ္မနိရုတ္တာဘိလာပေ ဉာဏံ	၄
ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ	၃
ဓမ္မပဒါနိ	၂၇၂
ဓမ္မဝဝတ္ထာနံ	၉၆
ဓမ္မဝိစယော	၃၄၂
ဓမ္မာ	၇၅၊ ၂၆၄
ဓမ္မာနုဿတိ	၂၁၄၊ ၂၈၀
ဓမ္မေသု	၂၆၇
ဓမ္မော	၃၊ ၁၃၀
ဓာတု	၇၉
ဓာတုဋ္ဌေန	၂၉၆
ဓာတုဋ္ဌော	၉၂၊ ၉၆
ဓုဝသညံ	၁၂၄
ဓုဝေန	၃၀၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နခါ	၇၆
နန္ဒိံ	၁၂၄၊ ၂၄၀
နန္ဒိရာဂသဟဂတာ	၁၄၆
နဝဓမ္မဝဝတ္ထာနေ	၃၂
နဝဟိ	၃၈
နာနတ္တံ	၂၉၃၊ ၂၉၇
နာနတ္တကာယာ	၁၀၄
နာနတ္တကာယာ ဧကတ္တ-သညိနော	၁၀၄
နာနတ္တသညံ	၁၂၄
နာနတ္တသညိနော	၁၀၄
နာနတ္တေ	၃၄၄
နာနတ္တေကတ္တံ	၂၉၃
နာနတ္တေကတ္တကမ္မဝိပ္ဖါရဝသေန	၄၉
နာနတ္တေကတ္တကောဝိဒေါ	၂၅၉
နာနတ္တေကတ္တပဋိဝေဓေ	၄၂
နာနတ္တေကတ္တရူပနိမိတ္တာနံ	၄၉
နာနတ္တေကတ္တဝိညာဏစရိယာ	၄၈
နာနတ္တေကတ္တသဒ္ဒနိမိတ္တာနံ	၄၈
နာနတ္တေ ပညာ	၄၅
နာနာဒိဋ္ဌီသု	၂၄၁၊ ၂၅၃
နာနာဒိဋ္ဌီသု န ကမ္ပတိ	၂၄၄
နာနာဓမ္မပ္ပကာသနတာ	၄၂
နာနာဓမ္မာ	၂၉၅
နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပနံ	၂၈၇
နာနုသယာ	၂၆၆
နာမံ	၈၄၊ ၁၀၂
နာမရူပံ	၃၂၁
နာမရူပပစ္စယာ	၃၂၂
နှာရူ	၇၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Ni	51
Nikanti taṇhā	223
Nikkilesaṭṭhena	266
Niggahaṭṭho	89
Niccasaññaṁ	124
Niccena	302
Nijjaravatthūni	71
Nidānaṭṭho	95
Niddasavatthūni	68
Nindā	106
Nibbatti	87
Nibbattilakkhaṇaṁ	234-5
Nibbānaṁ	88, 101, 274
Nibbānadhātuyā	290
Nibbānāya	201
Nibbānārammaṇā	341
Nibbidānupassanā	86
Nibbidāya	201
Nibbidāsahagatā	130
Nibbindati	275
Nibbedhabhāgiyaṁ samādhiṁ	115
Nibbedhabhāgiyā	57
Nimittaṁ	124, 242, 278
Nimittaṭṭhiti	222
Nimujjaṁ	310
Nimmalaṭṭho	94
Niyyānaṭṭho	89, 90, 93, 96
Niyyānikā	341
Nirayo	339

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nirāmisaṁ	88, 254
Niruttipaṭisambhidā	3
Nirodhacariyaṭṭho	95
Nirodhaṭṭho	95
Nirodhadhammaṁ	233
Nirodhasamāpatti	38
Nirodhasamāpattiyā	38
Nirodhānupassanā	86
Nirodhānupassī	281
Nirodhāya	201
Nirodhe	38
Nirodheti	291
Nirodho	113
Nirodho nibbānaṁ	115
Nivattanaṭṭho	88
Nivisati	146
Nivutthā	49
Nissaraṇaṁ	113
Nissaraṇaṭṭho	93, 95
Nī	245
Nīvaraṇānaṁ	114
Nīvaraṇāni	110
Nīvaraṇe	283
Nīvaraṇe paṭisaṅkhā	251
Nekkhammaṁ	96, 113, 295
Nekkhammaṁ ekattaṁ	301
Nekkhammavasena	301
Nekkhammasaṅkappo	153
Nekkhammekattaṁ	301

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နိ	၅၁
နိကန္တိ တဏှာ	၂၂၃
နိက္ကိလေသဋ္ဌေန	၂၆၆
နိဂ္ဂဟဋ္ဌော	၈၉
နိစ္စသညံ	၁၂၄
နိစ္စေန	၃၀၂
နိဇ္ဇရဝတ္ထူနိ	၇၁
နိဒါနဋ္ဌော	၉၅
နိဒ္ဒသဝတ္ထူနိ	၆၈
နိန္ဒာ	၁၀၆
နိဗ္ဗတ္တိ	၈၇
နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏံ	၂၃၄-၅
နိဗ္ဗာနံ	၈၈၊၁၀၁၊၂၇၄
နိဗ္ဗာနဓာတုယာ	၂၉၀
နိဗ္ဗာနာယ	၂၀၁
နိဗ္ဗာနာရမ္မဏာ	၃၄၁
နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာ	၈၆
နိဗ္ဗိဒါယ	၂၀၁
နိဗ္ဗိဒါသဟဂတာ	၁၃၀
နိဗ္ဗိန္ဒတိ	၂၇၅
နိဗ္ဗေဓဘာဂိယံ သမာဓိံ	၁၁၅
နိဗ္ဗေဓဘာဂိယာ	၅၇
နိမိတ္တံ	၁၂၄၊၂၄၂၊၂၇၈
နိမိတ္တဋ္ဌိတိ	၂၂၂
နိမုဇ္ဇံ	၃၁၀
နိမ္မလဋ္ဌော	၉၄
နိယျာနဋ္ဌော	၈၉၊၉၀၊၉၃၊၉၆
နိယျာနိကာ	၃၄၁
နိရယော	၃၃၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နိရာမိသံ	၈၈၊၂၅၄
နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ	၃
နိရောဓစရိယဋ္ဌော	၉၅
နိရောဓဋ္ဌော	၉၅
နိရောဓဓမ္မံ	၂၃၃
နိရောဓသမာပတ္တိ	၃၈
နိရောဓသမာပတ္တိယာ	၃၈
နိရောဓာနုပဿနာ	၈၆
နိရောဓာနုပဿီ	၂၈၁
နိရောဓာယ	၂၀၁
နိရောဓေ	၃၈
နိရောဓေတိ	၂၉၁
နိရောဓော	၁၁၃
နိရောဓော နိဗ္ဗာနံ	၁၁၅
နိဝတ္တနဋ္ဌော	၈၈
နိဝိသတိ	၁၄၆
နိဝုတ္ထာ	၄၉
နိဿရဏံ	၁၁၃
နိဿရဏဋ္ဌော	၉၃၊၉၅
နီ	၂၄၅
နီဝရဏာနံ	၁၁၄
နီဝရဏာနိ	၁၁၀
နီဝရဏေ	၂၈၃
နီဝရဏေ ပဋိသင်္ခါ	၂၅၁
နေက္ခမ္မံ	၉၆၊၁၁၃၊၂၉၅
နေက္ခမ္မံ ဧကတ္တံ	၃၀၁
နေက္ခမ္မဝသေန	၃၀၁
နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပေါ	၁၅၃
နေက္ခမ္မေကတ္တံ	၃၀၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Nepuññaṁ	343
Nevasaññānāsaññābhavo	82
Nevasaññānāsaññāyatanaṁ	83
[Pa]	
Pakatiparisuddhamidaṁ	266
Pakatisāvakā	323
Pakāsanatā	42
Pakāsane	344
Pakāseti	295
Pakkhandanaṭṭho	93
Pakkhīsakuṇo	311
Paggahaṭṭhe	41
Paggahaṭṭho	89, 95
Paggaho	292
Paccayaṭṭhiti	222
Paccayaṭṭho	93
Paccayanirodhaṭṭhena	236
Paccayapariggahe paññā	17
Paccayappavattānaṁ	49
Paccayasamudayaṭṭhena	235
Paccayo	199, 223
Paccavekkhaṇañāṇaṁ	342
Paccavekkhaṇanimittaṁ	117
Paccavekkhaṇe ñāṇaṁ	28
Paccavekkhati	285
Paccuppannānaṁ	19
Paccekabuddhā	323
Paccekabuddhānaṁ	190
Pacchā ñāṇaṁ	279

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pacchābhattaṁ	123
Pajahanto	295, 301
Pajahāti	114
Pajānanaṭṭhena paññā	101
Pajānanaṭṭho	92
Pajānanā	342
Pañca	138
Pañcakkhandhā	291, 295
Pañca lakkhaṇāni	235
Pañcavokārabhavo	82
Paññā	12, 101, 119, 342
Paññā-āloko	343
Paññā-obhāso	343
Paññātejo	293
Paññāpajjoto	343
Paññāpāsādo	343
Paññāpeti	227
Paññābalaṁ	343
Paññāya ca vivaṭṭanā	240
Paññāratanaṁ	344
Paññāsatthaṁ	343
Paññindriyaṁ	81, 340, 343
Paṭighasaññaṁ	123
Paṭighasaññojanā	257
Paṭicca	17, 317
Paṭiccasamuppannaṁ	113, 233
Paṭiccasamuppannā dhammā	226
Paṭiccasamuppādo	226
Paṭinissaggānupassanā	86
Paṭinissaggānupassī	281

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နေပုညံ	၃၄၃
နေဝသညာနာသညာဘဝေါ	၈၂
နေဝသညာနာသညာယတနံ	၈၃
[ပ]	
ပကတိပရိသုဒ္ဓမိဒံ	၂၆၆
ပကတိသာဝကာ	၃၂၃
ပကာသနတာ	၄၂
ပကာသနေ	၃၄၄
ပကာသေတိ	၂၉၅
ပက္ခန္ဒနဋ္ဌော	၉၃
ပက္ခီ သကုဏော	၃၁၁
ပဂ္ဂဟဋ္ဌေ	၄၁
ပဂ္ဂဟဋ္ဌော	၈၉၊၉၅
ပဂ္ဂဟော	၂၉၂
ပစ္စယဋ္ဌိတိ	၂၂၂
ပစ္စယဋ္ဌော	၉၃
ပစ္စယနိရောဓဋ္ဌေန	၂၃၆
ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေ ပညာ	၁၇
ပစ္စယပ္ပဝတ္တာနံ	၄၉
ပစ္စယသမုဒယဋ္ဌေန	၂၃၅
ပစ္စယော	၁၉၉၊၂၂၃
ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ	၃၄၂
ပစ္စဝေက္ခဏနိမိတ္တံ	၁၁၇
ပစ္စဝေက္ခဏေ ဉာဏံ	၂၈
ပစ္စဝေက္ခတိ	၂၈၅
ပစ္စုပ္ပန္နာနံ	၁၉
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ	၃၂၃
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ	၁၉၀
ပစ္ဆာ ဉာဏံ	၂၇၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပစ္ဆာဘတ္တံ	၁၂၃
ပဇဟန္တော	၂၉၅၊၃၀၁
ပဇဟာတိ	၁၁၄
ပဇာနနဋ္ဌေန ပညာ	၁၀၁
ပဇာနနဋ္ဌော	၉၂
ပဇာနနာ	၃၄၂
ပဉ္စ	၁၃၈
ပဉ္စက္ခန္ဓာ	၂၉၁၊၂၉၅
ပဉ္စ လက္ခဏာနိ	၂၃၅
ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ	၈၂
ပညာ	၁၂၊၁၀၁၊၁၁၉၊၃၄၂
ပညာအာလောကော	၃၄၃
ပညာဩဘာသော	၃၄၃
ပညာတေဇော	၂၉၃
ပညာပဇ္ဇောတော	၃၄၃
ပညာပါသာဒေါ	၃၄၃
ပညာပေတိ	၂၂၇
ပညာဗလံ	၃၄၃
ပညာယ စ ဝိဝဋ္ဋနာ	၂၄၀
ပညာရတနံ	၃၄၄
ပညာသတ္ထံ	၃၄၃
ပညိန္ဒြိယံ	၈၁၊၃၄၀၊၃၄၃
ပဋိဃသညံ	၁၂၃
ပဋိဃသညောဇနာ	၂၅၇
ပဋိစ္စ	၁၇၊၃၁၇
ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ	၁၁၃၊၂၃၃
ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ	၂၂၆
ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ	၂၂၆
ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာ	၈၆
ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿီ	၂၈၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paṭipadā	271
Paṭippassaddhaṭṭhena	100
Paṭippassaddhaṭṭho	91
Paṭippassaddhi	187
Paṭippassaddhippahānaṁ	113
Paṭippassaddhiyā	38
Paṭibujjhanaṭṭho	94
Paṭibhānapaṭisambhidā	3
Paṭilābhabhāvanā	122
Paṭilābhatthāya	284
Paṭilābho	140
Paṭivijjhati	226
Paṭividitā	277
Paṭivedhaṭṭhena	100, 296
Paṭivedhaṭṭhena vijjā	99, 262
Paṭivedhaṭṭho	96
Paṭisaṅkhā	19, 240
Paṭisaṅkhānupassanā	97
Paṭisaṅkhāya	246
Paṭisandhi	87, 242
Paṭisambhidā	3
Paṭisambhidānaṁ maggo	2
Paṭhamaṁ	170
Paṭhamaṁ jhānaṁ	82, 282
Paṭhamaṁ samatho	279
Paṭhamābhinibbattā	104
Paṭṭhapeti	227
Paṇidhiṁ	124, 278
Paṇihitaṁ	254

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paṇītaṭṭho	88
Paṇītā	122
Paṇītādhimuttatā	35
Paṇīte	336
Paṇīto	35, 217
Paṇḍiccaṁ	343
Patāpanaṭṭho	94
Patiṭṭhāpakaṭṭho	89
Patirūpadesavāso	272
Patodo	343
Pathavī	75
Pathavīkasiṇavasena	280
Padahati	155
Padahanaṭṭho	91
Padesavihāre ñāṇaṁ	44
Padhānaṭṭho	95
Papphāsaṁ	76
Pabbato	309
Pabhāvane	344
Pabhede	344
Pamāde	89
Pamādo	293
Pamukhaṭṭhena	100
Pamuditassa	274
Payogappaṭippassaddhipaññā	27
Payogānaṁ	91
Payogo	27
Paraṁ maraṇā	339
Paranimmitavasavattī deve	269
Parapuggalānaṁ	315

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဋိပဒါ	၂၇၁
ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဋ္ဌေန	၁၀၀
ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဋ္ဌော	၉၁
ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ	၁၈၇
ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပ္ပဟာနံ	၁၁၃
ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ	၃၈
ပဋိဗုဇ္ဈနဋ္ဌော	၉၄
ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ	၃
ပဋိလာဘဘာဝနာ	၁၂၂
ပဋိလာဘတ္ထာယ	၂၈၄
ပဋိလာဘော	၁၄၀
ပဋိဝိဇ္ဈတိ	၂၂၆
ပဋိဝိဒိတာ	၂၇၇
ပဋိဝေဓဋ္ဌေန	၁၀၀၊ ၂၉၆
ပဋိဝေဓဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ	၉၉၊ ၂၆၂
ပဋိဝေဓဋ္ဌော	၉၆
ပဋိသင်္ခါ	၁၉၊ ၂၄၀
ပဋိသင်္ခါနုပဿနာ	၉၇
ပဋိသင်္ခါယ	၂၄၆
ပဋိသန္ဓိ	၈၇၊ ၂၄၂
ပဋိသမ္ဘိဒါ	၃
ပဋိသမ္ဘိဒါနံ မဂ္ဂေါ	၂
ပဌမံ	၁၇၀
ပဌမံ ဈာနံ	၈၂၊ ၂၈၂
ပဌမံ သမထော	၂၇၉
ပဌမာဘိနိဗ္ဗတ္တာ	၁၀၄
ပဋ္ဌပေတိ	၂၂၇
ပဏိဓိံ	၁၂၄၊ ၂၇၈
ပဏိဟိတံ	၂၅၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဏီတဋ္ဌော	၈၈
ပဏီတာ	၁၂၂
ပဏီတာဓိမုတ္တတာ	၃၅
ပဏီတေ	၃၃၆
ပဏီတော	၃၅၊ ၂၁၇
ပဏ္ဍိစ္စံ	၃၄၃
ပတာပနဋ္ဌော	၉၄
ပတိဋ္ဌာပကဋ္ဌော	၈၉
ပတိရူပဒေသဝါသော	၂၇၂
ပတောဒေါ	၃၄၃
ပထဝီ	၇၅
ပထဝီကသိဏဝသေန	၂၈၀
ပဒဟတိ	၁၅၅
ပဒဟနဋ္ဌော	၉၁
ပဒေသဝိဟာရေ ဉာဏံ	၄၄
ပဓာနဋ္ဌော	၉၅
ပပ္ဖါသံ	၇၆
ပဗ္ဗတော	၃၀၉
ပဘာဝနေ	၃၄၄
ပဘေဒေ	၃၄၄
ပမာဒေ	၈၉
ပမာဒေါ	၂၉၃
ပမုခဋ္ဌေန	၁၀၀
ပမုဒိတဿ	၂၇၄
ပယောဂပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပညာ	၂၇
ပယောဂါနံ	၉၁
ပယောဂေါ	၂၇
ပရံ မရဏာ	၃၃၉
ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီ ဒေဝေ	၂၆၉
ပရပုဂ္ဂလာနံ	၃၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Parasattānaṁ	315
Parāmaṭṭhāni	200
Parāmaṭṭhāya	267
Parāmasati	312
Parāmāso	292
Parikkhārāya	211
Pariggahaṭṭhena	219
Pariggahaṭṭho	88, 90
Pariggaho	112
Paricitaṭṭho	93
Pariccattajīvitānaṁ	190
Pariccattā	276
Pariccāgaṭṭhe ñāṇaṁ	33
Pariccāgaṭṭhena vimutti	100, 262
Pariccāgaṭṭho	88
Pariccitā	255
Parijānanaṭṭhena	296
Parijānanaṭṭho	96
Parijānanto	302
Parijjhāyanā	143
Pariññaṭṭhe	50
Pariññātā	276
Pariññātā ceva	108
Pariññāpaññā	33
Pariññāpaṭivedhaṁ	114
Pariññāpaṭivedhaṭṭho	85
Pariññāya tīraṇaṭṭho	92
Pariññeyyā	57
Pariṇāmeti	307
Pariṇāyikā	343

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Parittasubha Appamāṇasubha-subhakiṇhā	105
Parittābhā	105
Paridameti	306
Paridevo	87, 136, 143, 243
Parinibbāne	38
Paripakkattā	224
Paripāko	140
Paripucchā	6, 7
Paripūrakārīnaṁ	189
Paripūraṭṭhena	219
Paripūraṭṭho	88
Paribhāveti	306
Parimajjati	312
Pariyatti	6
Pariyantaṁ karitvā	269
Pariyantapārisuddhisīlaṁ	187
Pariyantasikkhāpadānaṁ	188
Pariyādānaṁ	39
Pariyādiyati	290-1
Pariyāyadukkhaṁ	133
Pariyesanā	111
Pariyesanānānattaṁ	276
Pariyogahati	298
Pariyogāhaṇe ñāṇaṁ	43
Pariyogāhaṇe paññā	48
Pariyodātena	307
Pariyosānaṭṭhena	101
Parivāraṁ	340
Parivāraṭṭhena	219

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပရသတ္တာနံ	၃၁၅
ပရာမဋ္ဌာနိ	၂၀၀
ပရာမဋ္ဌာယ	၂၆၇
ပရာမသတိ	၃၁၂
ပရာမာသော	၂၉၂
ပရိက္ခာရာယ	၂၁၁
ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌေန	၂၁၉
ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌော	၈၈၊ ၉၀
ပရိဂ္ဂဟော	၁၁၂
ပရိစိတဋ္ဌော	၉၃
ပရိစ္စတ္တဇီဝိတာနံ	၁၉၀
ပရိစ္စတ္တာ	၂၇၆
ပရိစ္စာဂဋ္ဌေ ဉာဏံ	၃၃
ပရိစ္စာဂဋ္ဌေန ဝိမုတ္တိ	၁၀၀၊ ၂၆၂
ပရိစ္စာဂဋ္ဌော	၈၈
ပရိစ္စိတာ	၂၅၅
ပရိဇာနနဋ္ဌေန	၂၉၆
ပရိဇာနနဋ္ဌော	၉၆
ပရိဇာနန္တော	၃၀၂
ပရိဇ္ဈာယနာ	၁၄၃
ပရိညဋ္ဌေ	၅၀
ပရိညာတာ	၂၇၆
ပရိညာတာ စေဝ	၁၀၈
ပရိညာပညာ	၃၃
ပရိညာပဋိဝေဓံ	၁၁၄
ပရိညာပဋိဝေဓဋ္ဌော	၈၅
ပရိညာယ တီရဏဋ္ဌော	၉၂
ပရိညေယျာ	၅၇
ပရိဏာမေတိ	၃၀၇
ပရိဏာယိကာ	၃၄၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပရိတ္တသုဘ အပ္ပမာဏသုဘ-သုဘကိဏှာ	၁၀၅
ပရိတ္တာဘာ	၁၀၅
ပရိဒမေတိ	၃၀၆
ပရိဒေဝေါ	၈၇၊ ၁၃၆၊ ၁၄၃၊ ၂၄၃
ပရိနိဗ္ဗာနေ	၃၈
ပရိပက္ကတ္တာ	၂၂၄
ပရိပါကော	၁၄၀
ပရိပုစ္ဆာ	၆၊ ၇
ပရိပူရကာရီနံ	၁၈၉
ပရိပူရဋ္ဌေန	၂၁၉
ပရိပူရဋ္ဌော	၈၈
ပရိဘာဝေတိ	၃၀၆
ပရိမဇ္ဇတိ	၃၁၂
ပရိယတ္တိ	၆
ပရိယန္တံ ကရိတွာ	၂၆၉
ပရိယန္တပါရိသုဒ္ဓိသီလံ	၁၈၇
ပရိယန္တသိက္ခာပဒါနံ	၁၈၈
ပရိယာဒါနံ	၃၉
ပရိယာဒိယတိ	၂၉၀-၁
ပရိယာယဒုက္ခံ	၁၃၃
ပရိယေသနာ	၁၁၁
ပရိယေသနာနာနတ္တံ	၂၇၆
ပရိယောဂဟတိ	၂၉၈
ပရိယောဂါဟဏေ ဉာဏံ	၄၃
ပရိယောဂါဟဏေ ပညာ	၄၈
ပရိယောဒါတေန	၃၀၇
ပရိယောသာနဋ္ဌေန	၁၀၁
ပရိဝါရံ	၃၄၀
ပရိဝါရဋ္ဌေန	၂၁၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Parivāraṭṭho	88
Parivārāya	211
Parisuddhena	307
Pariḷāhanānattaṁ	276
Palāpo	143
Palibodhaṭṭhiti	222
Palibodhaṭṭho	95
Palibodhasīsaṁ	291
Pallaṅkena	311
Pavattaṁ	87, 242, 278, 290
Pavattaṭṭhiti	221
Pavattapariyādāne	38
Pavattasantatādhipateyya-parivāraṁ	340
Pavicayaṭṭho	90
Pavicayo	342
Pasaṁsā	106
Pasādacakkhu	73
Pasādavasena	48
Pasādo āyatanaṁ	224
Pasīdanaṭṭho	93
Passati	226, 275
Passato	302
Passaddhakāyo	275
Passaddhi	90
Passaddhiyā	211
Passaddhivatthukāni	200
Passanaṭṭho	93
Passane paññā	28
Passambhati	274

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Passambhayaṁ	281
Pahātabbaṁ	115
Pahānaṁ	210
Pahānaṭṭhe	50
Pahānaṭṭho	88
Pahānassa pariccāgaṭṭho	92
Pahānāya	155, 294
Pahāne paññā	33
Pahitatta...	40
Pahīnattā	251
Pahīnā	276
Paḷāso	292
Pākāro	309
Pāṇātipātaṁ saṁvaraṭṭhena sīlaṁ	203
Pāṇātipāto	203
Pāṇo	203
Pātimokkhasaṁvaro	202
Pātubhāvo	139
Pādaṭṭho	95
Pādo	91
Pāpakānaṁ	155, 294
Pāmojjaṁ	96
Pāmojjavatthukāni	200
Pāmojjāya	210
Pāripūriyā	155, 211
Pārisuddhipadhāniyaṅgaṁ	119
Pāliccaṁ	140
Pitā	145
Pittaṁ	77

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပရိဝါရဋ္ဌော	၈၈
ပရိဝါရာယ	၂၁၁
ပရိသုဒ္ဓေန	၃၀၇
ပရိဠာဟနာနတ္တံ	၂၇၆
ပလာပေါ	၁၄၃
ပလိဗောဓဋ္ဌိတိ	၂၂၂
ပလိဗောဓဋ္ဌော	၉၅
ပလိဗောဓသီသံ	၂၉၁
ပလ္လင်္ကေန	၃၁၁
ပဝတ္တံ	၈၇၊ ၂၄၂၊ ၂၇၈၊ ၂၉၀
ပဝတ္တဋ္ဌိတိ	၂၂၁
ပဝတ္တပရိယာဒါနေ	၃၈
ပဝတ္တသန္တတာဓိပတေယျ-ပရိဝါရံ	၃၄၀
ပဝိစယဋ္ဌော	၉၀
ပဝိစယော	၃၄၂
ပသံသာ	၁၀၆
ပသာဒစက္ခု	၇၃
ပသာဒဝသေန	၄၈
ပသာဒေါ အာယတနံ	၂၂၄
ပသီဒနဋ္ဌော	၉၃
ပဿတိ	၂၂၆၊ ၂၇၅
ပဿတော	၃၀၂
ပဿဒ္ဓကာယော	၂၇၅
ပဿဒ္ဓိ	၉၀
ပဿဒ္ဓိယာ	၂၁၁
ပဿဒ္ဓိဝတ္ထုကာနိ	၂၀၀
ပဿနဋ္ဌော	၉၃
ပဿနေ ပညာ	၂၈
ပဿမ္ဘတိ	၂၇၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဿမ္ဘယံ	၂၈၁
ပဟာတဗ္ဗံ	၁၁၅
ပဟာနံ	၂၁၀
ပဟာနဋ္ဌေ	၅၀
ပဟာနဋ္ဌော	၈၈
ပဟာနဿ ပရိစ္စာဂဋ္ဌော	၉၂
ပဟာနာယ	၁၅၅၊ ၂၉၄
ပဟာနေ ပညာ	၃၃
ပဟိတတ္တ....	၄၀
ပဟီနတ္တာ	၂၅၁
ပဟီနာ	၂၇၆
ပဠာသော	၂၉၂
ပါကာရော	၃၀၉
ပါဏာတိပါတံ သံဝရဋ္ဌေန သီလံ	၂၀၃
ပါဏာတိပါတော	၂၀၃
ပါဏော	၂၀၃
ပါတိမောက္ခသံဝရော	၂၀၂
ပါတုဘာဝေါ	၁၃၉
ပါဒဋ္ဌော	၉၅
ပါဒေါ	၉၁
ပါပကာနံ	၁၅၅၊ ၂၉၄
ပါမောဇ္ဇံ	၉၆
ပါမောဇ္ဇဝတ္ထုကာနိ	၂၀၀
ပါမောဇ္ဇာယ	၂၁၀
ပါရိပူရိယာ	၁၅၅၊ ၂၁၁
ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ	၁၁၉
ပါလိစ္စံ	၁၄၀
ပိတာ	၁၄၅
ပိတ္တံ	၇၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Piyavippayogo	137
Pisuṇā vācā	205
Pihakaṁ	76
Pīti	90, 274
Pītipaṭisaṁvedī	281
Pītipharaṇatā	117
Pītimanassa	274
Pītiyā	211
Pītiyā ca virāgā	172
Pītivatthukāni	200
Pītisukhaṁ	169, 172
Pītisukhasahagatā	130
Pīḷanaṭṭhā	302
Pīḷanaṭṭho	95
Puññatejo	293
Puthujjanakalyāṇakānaṁ	188
Puthujjanassa	245
Puthujjano	245
Puthunānattatejapariyādāne	40
Pubbaṇhasamayaṁ	123
Pubbayogo	6, 7
Pubbe ca katapuññatā	272
Pubbenivāsaṁ	323
Pubbenivāsānussati	49
Pubbenivāsānussatiñāṇaṁ	49
Pubbeva	177
Pubbo	77
Purimakammabhavasmiṁ	223-4
Purimepi yāme	123
Purisindriyaṁ	80

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Purekatassa	224
Purebhattaṁ	123
Puḷavakaṁ	219
Peyyavajjaṁ	271
Ponobhavikā	146
[Pha]	
Pharaṇaṭṭho	90
Pharaṇā pīti	169
Pharusā vācā	205
Phalānaṁ sacchikiriyaṭṭho	91
Phale ñāṇaṁ	27
Phassanaṭṭhe ñāṇaṁ	33
Phassanaṭṭho	92, 96
Phassanānattaṁ paṭicca	275
Phassitā	129, 276
Phasso	84, 100, 101
Phuṭṭhattā paññā	43
Phuṭṭhassa	143
Phuṭṭho	224
Phusati	298
Phusanaṭṭhena	296
Phussa phussa vayaṁ passati	278
[Ba]	
Bahiddhā	24, 31, 228
Bahudhā	307
Bahulīkammaṭṭho	94
Bāhusaccaṁ	7
Bujjhati	118
Bujjhanaṭṭho	94

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပိယဝိပ္ပယောဂေါ	၁၃၇
ပိသုဏာ ဝါစာ	၂၀၅
ပိဟကံ	၇၆
ပီတိ	၉၀၊၂၇၄
ပီတိပဋိသံဝေဒီ	၂၈၁
ပီတိဖရဏတာ	၁၁၇
ပီတိမနဿ	၂၇၄
ပီတိယာ	၂၁၁
ပီတိယာ စ ဝိရာဂါ	၁၇၂
ပီတိဝတ္ထုကာနိ	၂၀၀
ပီတိသုခံ	၁၆၉၊၁၇၂
ပီတိသုခသဟဂတာ	၁၃၀
ပီဠနဋ္ဌာ	၃၀၂
ပီဠနဋ္ဌော	၉၅
ပုညတေဇော	၂၉၃
ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကာနံ	၁၈၈
ပုထုဇ္ဇနဿ	၂၄၅
ပုထုဇ္ဇနော	၂၄၅
ပုထုနာနတ္တတေဇပရိယာဒါနေ	၄၀
ပုဗ္ဗဏှသမယံ	၁၂၃
ပုဗ္ဗယောဂေါ	၆၊၇
ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ	၂၇၂
ပုဗ္ဗေနိဝါသံ	၃၂၃
ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ	၄၉
ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏံ	၄၉
ပုဗ္ဗေဝ	၁၇၇
ပုဗ္ဗော	၇၇
ပုရိမကမ္မဘဝသ္မိံ	၂၂၃-၄
ပုရိမေပိ ယာမေ	၁၂၃
ပုရိသိန္ဒြိယံ	၈၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပုရေကတဿ	၂၂၄
ပုရေဘတ္တံ	၁၂၃
ပုဠဝကံ	၂၁၉
ပေယျဝဇ္ဇံ	၂၇၁
ပေါနောဘဝိကာ	၁၄၆
[ဖ]	
ဖရဏဋ္ဌော	၉၀
ဖရဏာ ပီတိ	၁၆၉
ဖရုသာ ဝါစာ	၂၀၅
ဖလာနံ သစ္ဆိကိရိယဋ္ဌော	၉၁
ဖလေ ဉာဏံ	၂၇
ဖဿနဋ္ဌေ ဉာဏံ	၃၃
ဖဿနဋ္ဌော	၉၂၊၉၆
ဖဿနာနတ္တံ ပဋိစ္စ	၂၇၅
ဖဿိတာ	၁၂၉၊၂၇၆
ဖဿော	၈၄၊၁၀၀၊၁၀၁
ဖုဋ္ဌတ္တာ ပညာ	၄၃
ဖုဋ္ဌဿ	၁၄၃
ဖုဋ္ဌော	၂၂၄
ဖုသတိ	၂၉၈
ဖုသနဋ္ဌေန	၂၉၆
ဖုဿ ဖုဿ ဝယံ ပဿတိ	၂၇၈
[ဗ]	
ဗဟိဒ္ဓါ	၂၄၊၃၁၊၂၂၈
ဗဟုဓာ	၃၀၇
ဗဟုလီကမ္မဋ္ဌော	၉၄
ဗာဟုသစ္စံ	၇
ဗုဇ္ဈတိ	၁၁၈
ဗုဇ္ဈနဋ္ဌော	၉၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ba]	
Buddhacakkhu	73
Buddhānussati	214, 280
Bojjhaṅgā	118
Boṭṭhabbā	74
Byañjananiruttābhilāpā	277
Byādhi	87
Byāpādo	206
Brahmakāyikā	104
Brahmalokaṁ	270
[Bha]	
Bhaginī	145
Bhaṅgañca anupassati	241
Bhaṅgānupassane	19
Bhayaṁ	88, 243
Bhayaṭṭhena	229
Bhayatupaṭṭhāne	20
Bhavagāmikammā	293
Bhavataṇhā	109, 146
Bhavapaccayā	322
Bhavarāgānusayā	257
Bhavāsavo	279
Bhavo	84
Bhātā	145
Bhāvanaṭṭhe	50
Bhāvanaṭṭho	94
Bhāvanā	120, 259
Bhāvanāpaññā	33
Bhāvanāya	155, 211, 295
Bhāvitā	276

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Bha]	
Bhāveti	122, 305
Bhāvetabbā	57
Bhikkhu	123
Bhiyyobhāvāya	155, 295
Bhujissāni	200
Bhūtaṁ	113
Bhūmaṭṭho	93
Bhūmi	31, 158
Bhūmiyo	268
Bhūrī	343
Bhedo	141
Bhogabyasanaṁ	143
Bhonto	337
[Ma]	
Maṁsaṁ	76
Maṁsacakkhu	73
Makkho	292
Maggakkhaṇe jātā	341
Maggassetaṁ phalaṁ	260
Maggā	270
Maggāmaggañāṇadassana-visuddhi	119
Magge ñāṇaṁ	25
Maccu maraṇaṁ	141
Macchariyaṁ	112, 293
Majjhanhikasamayaṁ	123
Majjhā	122
Majjho	217
Matthaluṅgaṁ	78
Mado	293

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဗ]	
ဗုဒ္ဓစက္ခု	၇၃
ဗုဒ္ဓါနုဿတိ	၂၁၄၊၂၈၀
ဗောဇ္ဈင်္ဂါ	၁၁၈
ဗောဋ္ဌဗ္ဗာ	၇၄
ဗျဉ္ဇနနိရုတ္တာဘိလာပါ	၂၇၇
ဗျာဓိ	၈၇
ဗျာပါဒေါ	၂၀၆
ဗြဟ္မကာယိကာ	၁၀၄
ဗြဟ္မလောကံ	၂၇၀
[ဘ]	
ဘဂိနီ	၁၄၅
ဘင်္ဂဉ္စ အနုပဿတိ	၂၄၁
ဘင်္ဂါနုပဿနေ	၁၉
ဘယံ	၈၈၊၂၄၃
ဘယဋ္ဌေန	၂၂၉
ဘယတုပဋ္ဌာနေ	၂၀
ဘဝဂါမိကမ္မာ	၂၉၃
ဘဝတဏှာ	၁၀၉၊၁၄၆
ဘဝပစ္စယာ	၃၂၂
ဘဝရာဂါနုသယာ	၂၅၇
ဘဝါသဝေါ	၂၇၉
ဘဝေါ	၈၄
ဘာတာ	၁၄၅
ဘာဝနဋ္ဌေ	၅၀
ဘာဝနဋ္ဌော	၉၄
ဘာဝနာ	၁၂၀၊၂၅၉
ဘာဝနာပညာ	၃၃
ဘာဝနာယ	၁၅၅၊၂၁၁၊၂၉၅
ဘာဝိတာ	၂၇၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဘ]	
ဘာဝေတိ	၁၂၂၊၃၀၅
ဘာဝေတဗ္ဗာ	၅၇
ဘိက္ခု	၁၂၃
ဘိယျောဘာဝါယ	၁၅၅၊၂၉၅
ဘုဇိဿာနိ	၂၀၀
ဘူတံ	၁၁၃
ဘူမဋ္ဌော	၉၃
ဘူမိ	၃၁၊၁၅၈
ဘူမိယော	၂၆၈
ဘူရိ	၃၄၃
ဘေဒေါ	၁၄၁
ဘောဂဗျသနံ	၁၄၃
ဘောန္တော	၃၃၇
[မ]	
မံသံ	၇၆
မံသစက္ခု	၇၃
မက္ခော	၂၉၂
မဂ္ဂက္ခဏေ ဇာတာ	၃၄၁
မဂ္ဂဿေတံ ဖလံ	၂၆၀
မဂ္ဂါ	၂၇၀
မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ	၁၁၉
မဂ္ဂေ ဉာဏံ	၂၅
မစ္စု မရဏံ	၁၄၁
မစ္ဆရိယံ	၁၁၂၊၂၉၃
မဇ္ဈန္ဟိကသမယံ	၁၂၃
မဇ္ဈာ	၁၂၂
မဇ္ဈော	၂၁၇
မတ္ထလုင်္ဂံ	၇၈
မဒေါ	၂၉၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Manasikāro	100
Manindriyaṁ	80
Manussā	104
Mano	74, 263
Manodhātu	79
Manoviññāṇaṁ	75
Manoviññāṇadhātu	79
Manosamphasso	75
Maraṇaṁ	84, 87
Maraṇassati	280
Mahaggataṁ	315
Mahākaruṇāsamāpattiyā	54
Mahāsammato	331
Mahāsāvakā	323
Mātā	145
Mānā	257
Māno	266, 293
Māyā	293
Micchattā	111
Micchā-ājīvaṁ pahāya	155
Micchā-ājīvo	111
Micchākammanto	111
Micchācāro	204
Micchāñāṇaṁ	112, 300
Micchādiṭṭhi	111, 207
Micchādiṭṭhikammasamādānā	338
Micchādiṭṭhikā	338
Micchādiṭṭhipaccayā	298
Micchādiṭṭhivūpasamapaccayā	299
Micchāvācā	111

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Micchāvāyāmo	111
Micchāvimutti	112, 300
Micchāsaṅkappā vuṭṭhāti	256
Micchāsaṅkappo	111
Micchāsamādhi	111
Mittasampatti	7
Mittā	145
Muccanaṭṭho	93
Muñcitukamyatā	22
Muttaṁ	78
Muttaṭṭhena	99
Muditā	83
Muduṁ	306
Musā	205
Mūlaṭṭhena	100
Mūlaṭṭho	95
Mūlato	208
Mettācetovimutti	83
Medo	77
Medhā	343
Moho	266, 292
Moho avijjā	223
[Ya]	
Yaṁ kiñci	227
Yaṁ dūre santike	228
Yaṁ yaṁ viditaṁ	298
Yakanaṁ	76
Yatthicchakaṁ	285
Yathākammūpage	337

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မနသိကာရော	၁၀၀
မနိန္ဒြိယံ	၈၀
မနုဿာ	၁၀၄
မနော	၇၄၊ ၂၆၃
မနောဓာတု	၇၉
မနောဝိညာဏံ	၇၅
မနောဝိညာဏဓာတု	၇၉
မနောသမ္ဖဿော	၇၅
မရဏံ	၈၄၊ ၈၇
မရဏဿတိ	၂၈၀
မဟဂ္ဂတံ	၃၁၅
မဟာကရုဏာသမာပတ္တိယာ	၅၄
မဟာသမ္မတော	၃၃၁
မဟာသာဝကာ	၃၂၃
မာတာ	၁၄၅
မာနာ	၂၅၇
မာနော	၂၆၆၊ ၂၉၃
မာယာ	၂၉၃
မိစ္ဆတ္တာ	၁၁၁
မိစ္ဆာအာဇီဝံ ပဟာယ	၁၅၅
မိစ္ဆာအာဇီဝေါ	၁၁၁
မိစ္ဆာကမ္မန္တော	၁၁၁
မိစ္ဆာစာရော	၂၀၄
မိစ္ဆာဉာဏံ	၁၁၂၊ ၃၀၀
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ	၁၁၁၊ ၂၀၇
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကမ္မသမာဒါနာ	၃၃၈
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ	၃၃၈
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ	၂၉၈
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဝူပသမပစ္စယာ	၂၉၉
မိစ္ဆာဝါစာ	၁၁၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မိစ္ဆာဝါယာမော	၁၁၁
မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ	၁၁၂၊ ၃၀၀
မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပါ ဝုဋ္ဌာတိ	၂၅၆
မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပော	၁၁၁
မိစ္ဆာသမာဓိ	၁၁၁
မိတ္တသမ္ပတ္တိ	၇
မိတ္တာ	၁၄၅
မုစ္စနဋ္ဌော	၉၃
မုဉ္စိတုကမျတာ	၂၂
မုတ္တံ	၇၈
မုတ္တဋ္ဌေန	၉၉
မုဒိတာ	၈၃
မုဒုံ	၃၀၆
မုသာ	၂၀၅
မူလဋ္ဌေန	၁၀၀
မူလဋ္ဌော	၉၅
မူလတော	၂၀၈
မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ	၈၃
မေဒေါ	၇၇
မေဓာ	၃၄၃
မောဟော	၂၆၆၊ ၂၉၂
မောဟော အဝိဇ္ဇာ	၂၂၃
[ယ]	
ယံ ကိဉ္စိ	၂၂၇
ယံ ဒူရေ သန္တိကေ	၂၂၈
ယံ ယံ ဝိဒိတံ	၂၉၈
ယကနံ	၇၆
ယတ္ထိစ္ဆကံ	၂၈၅
ယထာကမ္မူပဂေ	၃၃၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yathā divā tathā rattiṁ	335
Yathābhūtaṁ pajānāti	275
Yathābhūtañāṇadassanaṁ	97
Yathā rattiṁ tathā divā	335
Yathābhūtañāṇadassana-vatthukāni	201
Yadicchakaṁ	285
Yadidaṁ	317
Yamakapāṭihīre	54
Yampicchaṁ na labhati	138
Yaso	106, 199
Ya'ssa	144
Yānīkataṭṭho	93
Yāyaṁ taṇhā	146
Yāvaticchakaṁ	285
Yuganaddhaṭṭho	88
Yuganaddhā vattare	258
Ye dūre	314
Yo tattha	212
Yo tassāyeva taṇhāya	147
[Ra]	
Rasā	74
Rāgaṁ	124, 240
Rāgasampayuttāni	267
Rāgassa javanatthāya	266
Rāgassa javanā	266
Rāgo	112, 266, 292
Ruppanaṭṭhena	102
Rūpaṁ	75, 84, 102, 227

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ra]	
Rūpaṁ passanto bhāveti	125
Rūpadhātu	82
Rūparāgā	257
Rūpasaññaṁ	123
Rūpasaññā	75
Rūpasamudayo	235
Rūpasahagatā	131
Rūpā	74
Rūpāvacarā	120, 269
Rūpāvacaro	217
Rūpupādānakkhandho	146
Rogabyasanaṁ	143
Rodha	51
[La]	
Lasikā	78
Lahusaññañca	47, 307
Lābhanānattaṁ	276
Lābhapariyantaṁ	199
Lābhahetu	199
Lābhiṁ	129
Lābho	106
Lālappanā	143
Lālappitattaṁ	143
Lālappo	143
Lokadhammā	106
Lokāmisaṁ	254
Lokiyā	120
Lokiyo	213

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယထာ ဒိဝါ တထာ ရတ္တိံ	၃၃၅
ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ	၂၇၅
ယထာဘူတဉာဏဒဿနံ	၉၇
ယထာ ရတ္တိံ တထာ ဒိဝါ	၃၃၅
ယထာဘူတဉာဏဒဿန-ဝတ္ထုကာနိ	၂၀၁
ယဒိစ္ဆကံ	၂၈၅
ယဒိဒံ	၃၁၇
ယမကပါဋိဟီရေ	၅၄
ယမ္ပိစ္ဆံ န လဘတိ	၁၃၈
ယသော	၁၀၆၊ ၁၉၉
ယ'ဿ	၁၄၄
ယာနီကတဋ္ဌော	၉၃
ယာယံ တဏှာ	၁၄၆
ယာဝတိစ္ဆကံ	၂၈၅
ယုဂနဒ္ဓဋ္ဌော	၈၈
ယုဂနဒ္ဓါ ဝတ္တရေ	၂၅၈
ယေ ဒူရေ	၃၁၄
ယော တတ္ထ	၂၁၂
ယော တဿာယေဝ တဏှာယ	၁၄၇
[ရ]	
ရသာ	၇၄
ရာဂံ	၁၂၄၊ ၂၄၀
ရာဂသမ္ပယုတ္တာနိ	၂၆၇
ရာဂဿ ဇဝနဋ္ဌာယ	၂၆၆
ရာဂဿ ဇဝနာ	၂၆၆
ရာဂေါ	၁၁၂၊ ၂၆၆၊ ၂၉၂
ရုပ္ပနဋ္ဌေန	၁၀၂
ရူပံ	၇၅၊ ၈၄၊ ၁၀၂၊ ၂၂၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ရ]	
ရူပံ ပဿန္တော ဘာဝေတိ	၁၂၅
ရူပဓာတု	၈၂
ရူပရာဂါ	၂၅၇
ရူပသညံ	၁၂၃
ရူပသညာ	၇၅
ရူပသမုဒယော	၂၃၅
ရူပသဟဂတာ	၁၃၁
ရူပါ	၇၄
ရူပါဝစရာ	၁၂၀၊ ၂၆၉
ရူပါဝစရော	၂၁၇
ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓော	၁၄၆
ရောဂဗျသနံ	၁၄၃
ရောဓ	၅၁
[လ]	
လသိကာ	၇၈
လဟုသညဉ္စ	၄၇၊ ၃၀၇
လာဘနာနတ္တံ	၂၇၆
လာဘပရိယန္တံ	၁၉၉
လာဘဟေတု	၁၉၉
လာဘိံ	၁၂၉
လာဘော	၁၀၆
လာလပ္ပနာ	၁၄၃
လာလပ္ပိတတ္တံ	၁၄၃
လာလပ္ပေါ	၁၄၃
လောကဓမ္မာ	၁၀၆
လောကာမိသံ	၂၅၄
လောကိယာ	၁၂၀
လောကိယော	၂၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[La]	
Lokuttarā	120, 341
Lokuttaro	213
Loke	163
Loko	339
Lomā	76
Lohitaṁ	77
Lohitakaṁ	219
[Va]	
Vakkaṁ	76
Vacīsaṅkhārā	283
Vatthukataṭṭho	93
Vatthuṭṭho	93
Vatthunānatte	31
Vayadhammaṁ	233
Vayalakkhaṇavipassanā	241
Vayānupassanā	97
Vayo	234
Vayokhandhe	123
Valittacatā	140
Vavatthānañāṇaṁ	153
Vavatthāne	18, 344
Vasā	78
Vasibhāvatā	38, 50
Vācā	143
Vādo	205
Vāyamati	155
Vāyo	75
Vikkhambhanappahānaṁ	114
Vikkhāyitakaṁ	219

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vikkhitthaṁ	315
Vikkhittakaṁ	219
Vikkhepagatassa	267
Vikkhepo	292
Viggaho	112
Vicayo	342
Vicāro	75, 92, 168
Vicikicchā	260, 266
Vicchiddakaṁ	218
Vijānanaṭṭho	92, 265
Vijānanatthāya	265
Vijānanto	303
Vijjā	126
Viññāṇaṁ	75, 84, 102
Viññāṇakasiṇaṁ	75, 120
Viññāṇacariyā	264, 266
Viññāṇañcāyatanaṁ	83
Viññāṇaṭṭhitiyo	103
Viññāṇapaccayā	321
Viññāte carati	266
Viññuppasatthāni	200
Vitakkapaccayā	300
Vitakkavicārānaṁ vūpasamā	171
Vitakkavipphāravasena	47
Vitakkavūpasamapaccayā	300
Vitakkasahagatā	130
Vitakko	75, 91, 168
Viditaṭṭhena	251
Viditattā	43
Vinipātikā	104

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[လ]	
လောကုတ္တရာ	၁၂၀၊၃၄၁
လောကုတ္တရော	၂၁၃
လောကေ	၁၆၃
လောကော	၃၃၉
လောမာ	၇၆
လောဟိတံ	၇၇
လောဟိတကံ	၂၁၉
[ဝ]	
ဝက္ကံ	၇၆
ဝစီသင်္ခါရာ	၂၈၃
ဝတ္ထုကတဋ္ဌော	၉၃
ဝတ္ထုဋ္ဌော	၉၃
ဝတ္ထုနာနတ္တေ	၃၁
ဝယဓမ္မံ	၂၃၃
ဝယလက္ခဏဝိပဿနာ	၂၄၁
ဝယာနုပဿနာ	၉၇
ဝယော	၂၃၄
ဝယောခန္ဓေ	၁၂၃
ဝလိတ္တစတာ	၁၄၀
ဝဝတ္ထာနဉာဏံ	၁၅၃
ဝဝတ္ထာနေ	၁၈၊၃၄၄
ဝသာ	၇၈
ဝသိဘာဝတာ	၃၈၊၅၀
ဝါစာ	၁၄၃
ဝါဒေါ	၂၀၅
ဝါယမတိ	၁၅၅
ဝါယော	၇၅
ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနံ	၁၁၄
ဝိက္ခာယိတကံ	၂၁၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိက္ခိတ္ထံ	၃၁၅
ဝိက္ခိတ္တကံ	၂၁၉
ဝိက္ခေပဂတဿ	၂၆၇
ဝိက္ခေပေါ	၂၉၂
ဝိဂ္ဂဟော	၁၁၂
ဝိစယော	၃၄၂
ဝိစာရော	၇၅၊၉၂၊၁၆၈
ဝိစိကိစ္ဆာ	၂၆၀၊၂၆၆
ဝိစ္ဆိဒ္ဒကံ	၂၁၈
ဝိဇာနနဋ္ဌော	၉၂၊၂၆၅
ဝိဇာနနတ္ထာယ	၂၆၅
ဝိဇာနန္တော	၃၀၃
ဝိဇ္ဇာ	၁၂၆
ဝိညာဏံ	၇၅၊၈၄၊၁၀၂
ဝိညာဏကသိဏံ	၇၅၊၁၂၀
ဝိညာဏစရိယာ	၂၆၄၊၂၆၆
ဝိညာဏဉ္စာယတနံ	၈၃
ဝိညာဏဋ္ဌိတိယော	၁၀၃
ဝိညာဏပစ္စယာ	၃၂၁
ဝိညာတေ စရတိ	၂၆၆
ဝိညုပ္ပသတ္ထာနိ	၂၀၀
ဝိတက္ကပစ္စယာ	၃၀၀
ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ	၁၇၁
ဝိတက္ကဝိပ္ဖာရဝသေန	၄၇
ဝိတက္ကဝူပသမပစ္စယာ	၃၀၀
ဝိတက္ကသဟဂတာ	၁၃၀
ဝိတက္ကော	၇၅၊၉၁၊၁၆၈
ဝိဒိတဋ္ဌေန	၂၅၁
ဝိဒိတတ္တာ	၄၃
ဝိနိပါတိကာ	၁၀၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vinipāto	339
Vinibandhanaṁ	292
Vinibandhassa	267
Vinīlakaṁ	218
Vineyya	163
Vipariṇāmaṭṭho	95
Vipariṇāmadhammaṁ	263
Vipariṇāmalakkhaṇaṁ	236
Vipariṇāmānupassanā	97
Vipariṇāmānupassane	19
Vipassati	246
Vipassanā	19, 116, 241, 343
Vipassanābalaṁ	283
Vipassanāsu	241
Vippalāpo	143
Vipākaṁ	273
Vipākamanodhātu	265
Vipphārattā	48
Vipubbakaṁ	218
Vibhajati	227
Vibhavataṇhā	146
Vimalaṭṭho	94
Vimuccati	275
Vimuttaṁ	316
Vimuttaṭṭhena	220, 262
Vimuttaṭṭho	88, 95
Vimuttāyatanāni	63
Vimutti	27, 101, 119, 126, 262
Vimutticariyaṭṭho	95
Vimuttiñāṇaṁ	27

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vimuttiraso	125
Vimokkhacariyaṁ	259
Vimokkhavivaṭṭe ñāṇaṁ	46
Vimokkhā	128
Vimocayaṁ	281
Vimokkho	99, 262, 292
Virajjati	275
Virati	208
Virāgacariyaṭṭho	95
Virāgaṭṭho	95
Virāgadhammaṁ	233
Virāgānupassanā	86
Virāgānupassī	281
Virāgāya	201
Virāgūpasaṁhitā	130
Virocanaṭṭho	94
Virocane	344
Vivaṭṭakappe	333
Vivaṭṭaṭṭhāyī	331
Vivaṭṭanaṭṭho	93
Vivaṭṭanānupassanā	97
Vivaṭṭo	331
Vivarati	227
Vivādo	112
Vivicca akusalehi dhammehi	167
Vivicceva kāmehi	166
Vivekacariyaṭṭho	94
Vivekajaṁ	169
Vivekaṭṭho	94, 95
Visaññuttaṁ	255

၃၇၂ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိနိပါတော	၃၃၉
ဝိနိဗန္ဓနံ	၂၉၂
ဝိနိဗန္ဓဿ	၂၆၇
ဝိနီလကံ	၂၁၈
ဝိနေယျ	၁၆၃
ဝိပရိဏာမဋ္ဌော	၉၅
ဝိပရိဏာမဓမ္မံ	၂၆၃
ဝိပရိဏာမလက္ခဏံ	၂၃၆
ဝိပရိဏာမာနုပဿနာ	၉၇
ဝိပရိဏာမာနုပဿနေ	၁၉
ဝိပဿတိ	၂၄၆
ဝိပဿနာ	၁၉၊ ၁၁၆၊ ၂၄၁၊ ၃၄၃
ဝိပဿနာဗလံ	၂၈၃
ဝိပဿနာသု	၂၄၁
ဝိပ္ပလာပေါ	၁၄၃
ဝိပါကံ	၂၇၃
ဝိပါကမနောဓာတု	၂၆၅
ဝိပ္ဖါရတ္တာ	၄၈
ဝိပုဗ္ဗကံ	၂၁၈
ဝိဘဇတိ	၂၂၇
ဝိဘဝတဏှာ	၁၄၆
ဝိမလဋ္ဌော	၉၄
ဝိမုစ္စတိ	၂၇၅
ဝိမုတ္တံ	၃၁၆
ဝိမုတ္တဋ္ဌေန	၂၂၀၊ ၂၆၂
ဝိမုတ္တဋ္ဌော	၈၈၊ ၉၅
ဝိမုတ္တာယတနာနိ	၆၃
ဝိမုတ္တိ	၂၇၊ ၁၀၁၊ ၁၁၉၊ ၁၂၆၊ ၂၆၂
ဝိမုတ္တိစရိယဋ္ဌော	၉၅
ဝိမုတ္တိဉာဏံ	၂၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိမုတ္တိရသော	၁၂၅
ဝိမောက္ခစရိယံ	၂၅၉
ဝိမောက္ခဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏံ	၄၆
ဝိမောက္ခာ	၁၂၈
ဝိမောစယံ	၂၈၁
ဝိမောက္ခော	၉၉၊ ၂၆၂၊ ၂၉၂
ဝိရဇ္ဇတိ	၂၇၅
ဝိရတိ	၂၀၈
ဝိရာဂစရိယဋ္ဌော	၉၅
ဝိရာဂဋ္ဌော	၉၅
ဝိရာဂဓမ္မံ	၂၃၃
ဝိရာဂါနုပဿနာ	၈၆
ဝိရာဂါနုပဿီ	၂၈၁
ဝိရာဂါယ	၂၀၁
ဝိရာဂူပသံဟိတာ	၁၃၀
ဝိရောစနဋ္ဌော	၉၄
ဝိရောစနေ	၃၄၄
ဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ	၃၃၃
ဝိဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ	၃၃၁
ဝိဝဋ္ဋနဋ္ဌော	၉၃
ဝိဝဋ္ဋနာနုပဿနာ	၉၇
ဝိဝဋ္ဋော	၃၃၁
ဝိဝရတိ	၂၂၇
ဝိဝါဒေါ	၁၁၂
ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ	၁၆၇
ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ	၁၆၆
ဝိဝေကစရိယဋ္ဌော	၉၄
ဝိဝေကဇံ	၁၆၉
ဝိဝေကဋ္ဌော	၉၄၊ ၉၅
ဝိသညုတ္တံ	၂၅၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Visamaṁ nappaṭipajjati	220
Visamaṁ nādiyati	220
Visamaṁ nesati	220
Visayakkhettaṁ	326
Visujjhati	297
Visuddhaṁ	297
Visuddhānaṁ	89
Visuddhāya	314
Visuddhena	336
Visesabhāgiyā	57
Visesādhigamaṭṭho	89
Viharati	162, 170
Vihāranānatte	34
Vihāraṭṭhe	34, 278
Vihārasamāpattaṭṭhe	278
Vihārasamāpattaṭṭhena	251
Vihārasamāpattinānatte	34
Vihārādhigamo	35
Vihāro	34
Vītadosaṁ	315
Vītamohaṁ	315
Vītarāgaṁ	315
Vītarāgassa	246, 253
Vītikkamati	200
Vītikkamāya	201
Vīmaṁsaṭṭho	95
Vīriyaṁ ārabhati	155
Vīriyaṁ vāheti	125
Vīriyaṭṭho	95
Vīriyārambhe	41

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vīriyindriyaṁ	81
Vīsatiyā	226
Vuṭṭhahitvā	262
Vuṭṭhānakusalatā	215
Vuṭṭhānaṭṭho	88, 92
Vuṭṭhānavivaṭṭane	24-5
Vedanā	75, 84
Vedanāto	207
Vedanānānattaṁ	275
Vedanāpaccayā	322
Vedayitaṁ	74
Vedayitaṁ vedanā	224
Vedhati	283
Vepullāya	155, 295
Vebhabyā	343
Vehapphalā	105
Vodānaṭṭho	90
Vosaggacariyaṭṭho	95
Vosaggaṭṭho	95
Vosagge paññā	46, 302
Vosajjati	302
Vosajjanto	303
[Sa]	
Saṁ	51
Saṁkhittaṁ	315
Saṁghapaṭimānanaṁ	288
Saṁghānussati	214, 280
Saṁvaṭṭakappe	326, 333
Saṁvaṭṭaṭṭhāyī	331

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိသမံ နပ္ပဋိပဇ္ဇတိ	၂၂၀
ဝိသမံ နာဒိယတိ	၂၂၀
ဝိသမံ နေသတိ	၂၂၀
ဝိသယက္ခေတ္တံ	၃၂၆
ဝိသုဇ္ဈတိ	၂၉၇
ဝိသုဒ္ဓံ	၂၉၇
ဝိသုဒ္ဓါနံ	၈၉
ဝိသုဒ္ဓါယ	၃၁၄
ဝိသုဒ္ဓေန	၃၃၆
ဝိသေသဘာဂိယာ	၅၇
ဝိသေသာဓိဂမဋ္ဌော	၈၉
ဝိဟရတိ	၁၆၂၊ ၁၇၀
ဝိဟာရနာနတ္တေ	၃၄
ဝိဟာရဋ္ဌေ	၃၄၊ ၂၇၈
ဝိဟာရသမာပတ္တဋ္ဌေ	၂၇၈
ဝိဟာရသမာပတ္တဋ္ဌေန	၂၅၁
ဝိဟာရသမာပတ္တိနာနတ္တေ	၃၄
ဝိဟာရာဓိဂမော	၃၅
ဝိဟာရော	၃၄
ဝီတဒေါသံ	၃၁၅
ဝီတမောဟံ	၃၁၅
ဝီတရာဂံ	၃၁၅
ဝီတရာဂဿ	၂၄၆၊ ၂၅၃
ဝီတိက္ကမတိ	၂၀၀
ဝီတိက္ကမာယ	၂၀၁
ဝီမံသဋ္ဌော	၉၅
ဝီရိယံ အာရဘတိ	၁၅၅
ဝီရိယံ ဝါဟေတိ	၁၂၅
ဝီရိယဋ္ဌော	၉၅
ဝီရိယာရမ္ဘေ	၄၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝီရိယိန္ဒြိယံ	၈၁
ဝီသတိယာ	၂၂၆
ဝုဋ္ဌဟိတွာ	၂၆၂
ဝုဋ္ဌာနကုသလတာ	၂၁၅
ဝုဋ္ဌာနဋ္ဌော	၈၈၊ ၉၂
ဝုဋ္ဌာနဝိဝဋ္ဋနေ	၂၄-၅
ဝေဒနာ	၇၅၊ ၈၄
ဝေဒနာတော	၂၀၇
ဝေဒနာနာနတ္တံ	၂၇၅
ဝေဒနာပစ္စယာ	၃၂၂
ဝေဒယိတံ	၇၄
ဝေဒယိတံ ဝေဒနာ	၂၂၄
ဝေဓတိ	၂၈၃
ဝေပုလ္လာယ	၁၅၅၊ ၂၉၅
ဝေဘဗျာ	၃၄၃
ဝေဟပ္ဖလာ	၁၀၅
ဝေါဒါနဋ္ဌော	၉၀
ဝေါသဂ္ဂစရိယဋ္ဌော	၉၅
ဝေါသဂ္ဂဋ္ဌော	၉၅
ဝေါသဂ္ဂေ ပညာ	၄၆၊ ၃၀၂
ဝေါသဇ္ဇတိ	၃၀၂
ဝေါသဇ္ဇန္တော	၃၀၃
[သ]	
သံ	၅၁
သံခိတ္တံ	၃၁၅
သံဃပဋိမာနနံ	၂၈၈
သံဃာနုဿတိ	၂၁၄၊ ၂၈၀
သံဝဋ္ဋကပ္ပေ	၃၂၆၊ ၃၃၃
သံဝဋ္ဋဋ္ဌာယီ	၃၃၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Saṁvaṭṭavivaṭṭakappe	333
Saṁvaṭṭo	331
Saṁvaraṭṭhena	262
Saṁvaraṭṭho	212
Saṁvarapārisuddhi	212
Saṁvarasamodhānaṁ sīlaṁ	203
Saṁvaritvā	16
Saṁvare paññā	14
Saṁvaro sīlaṁ	202
Saṁsaṭṭhā	341
Sa-uttaraṁ	315
Sa-uddesaṁ	334
Sa-uddhaccā	267
Sakadāgāmiphalaṁ	99
Sakadāgāmimaggo	99
Sakkāyadiṭṭhi	260
Saggo	339
Saṅkappanānattaṁ	275
Saṅkhataṁ	113, 233
Saṅkhataṭṭho	92, 95
Saṅkhārasīsaṁ	292
Saṅkhārā	57, 75, 84
Saṅkhārānaṁ	38
Saṅkhārupekkhaṁ	246
Saṅkhārupekkhāya	245
Saṅkhārupekkhāsu	22, 251
Saṅkhittena	138
Saṅkhipitvā	18
Saṅgati	145
Saṅgahavatthūni	271

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sacca	59
Saccaṭṭhena	296
Saccaṭṭho	96
Saccavivaṭṭe ñāṇaṁ	46
Saccavivaṭṭo	303
Saccānaṁ	91
Saccāni	58
Saccābhisamayaṭṭho	89
Sacchikatā	129, 276
Sacchikaroti	129
Sacchikātabbā	57
Sacchikiriyaṭṭhe	50
Sacchikiriyaṭṭhena	296
Sacchikiriyaṭṭho	96
Sacchikiriyāpaññā	33
Sañjāti	139
Sañjānanaṭṭho	92
Sañjānanto	303
Sañcetanā	75
Saññā	75
Saññānānattaṁ	275
Saññābhavo	82
Saññāmanasikārā	130
Saññāvivaṭṭe ñāṇaṁ	45
Saññāvivaṭṭo	303
Saññāvedayitanirodhaṁ	284
Saññuttaṁ	255
Saññogaṭṭhiti	222
Saññogaṭṭho	95
Saññogābhinivesaṁ	124

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သံဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋကပ္ပေ	၃၃၃
သံဝဋ္ဋော	၃၃၁
သံဝရဋ္ဌေန	၂၆၂
သံဝရဋ္ဌော	၂၁၂
သံဝရပါရိသုဒ္ဓိ	၂၁၂
သံဝရသမောဓာနံ သီလံ	၂၀၃
သံဝရိတွာ	၁၆
သံဝရေ ပညာ	၁၄
သံဝရော သီလံ	၂၀၂
သံသဋ္ဌာ	၃၄၁
သဥတ္တရံ	၃၁၅
သဥဒ္ဒေသံ	၃၃၄
သဥဒ္ဓစ္စာ	၂၆၇
သကဒါဂါမိဖလံ	၉၉
သကဒါဂါမိမဂ္ဂေါ	၉၉
သက္ကာယဒိဋ္ဌိ	၂၆၀
သဂ္ဂေါ	၃၃၉
သင်္ကပ္ပနာနတ္တံ	၂၇၅
သင်္ခတံ	၁၁၃၊ ၂၃၃
သင်္ခတဋ္ဌော	၉၂၊ ၉၅
သင်္ခါရသီသံ	၂၉၂
သင်္ခါရာ	၅၇၊ ၇၅၊ ၈၄
သင်္ခါရာနံ	၃၈
သင်္ခါရုပေက္ခံ	၂၄၆
သင်္ခါရုပေက္ခာယ	၂၄၅
သင်္ခါရုပေက္ခာသု	၂၂၊ ၂၅၁
သင်္ခိတ္တေန	၁၃၈
သင်္ခိပိတွာ	၁၈
သင်္ဂတိ	၁၄၅
သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ	၂၇၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သစ္စ	၅၉
သစ္စဋ္ဌေန	၂၉၆
သစ္စဋ္ဌော	၉၆
သစ္စဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏံ	၄၆
သစ္စဝိဝဋ္ဋော	၃၀၃
သစ္စာနံ	၉၁
သစ္စာနိ	၅၈
သစ္စာဘိသမယဋ္ဌော	၈၉
သစ္ဆိကတာ	၁၂၉၊ ၂၇၆
သစ္ဆိကရောတိ	၁၂၉
သစ္ဆိကာတဗ္ဗာ	၅၇
သစ္ဆိကိရိယဋ္ဌေ	၅၀
သစ္ဆိကိရိယဋ္ဌေန	၂၉၆
သစ္ဆိကိရိယဋ္ဌော	၉၆
သစ္ဆိကိရိယာပညာ	၃၃
သဉ္ဇာတိ	၁၃၉
သဉ္ဇာနနဋ္ဌော	၉၂
သဉ္ဇာနန္တော	၃၀၃
သဉ္စေတနာ	၇၅
သညာ	၇၅
သညာနာနတ္တံ	၂၇၅
သညာဘဝေါ	၈၂
သညာမနသိကာရာ	၁၃၀
သညာဝိဝဋ္ဋေ ဉာဏံ	၄၅
သညာဝိဝဋ္ဋော	၃၀၃
သညာဝေဒယိတနိရောဓံ	၂၈၄
သညုတ္တံ	၂၅၅
သညောဂဋ္ဌိတိ	၂၂၂
သညောဂဋ္ဌော	၉၅
သညောဂါဘိနိဝေသံ	၁၂၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Saṇhasaṇhānaṁ	312
Sati	101, 130
Satindriyaṁ	81
Satipaṭṭhānaṁ	91
Satipaṭṭhānā	117, 261, 270
Satimā	163
Satisambojjhaṅgo	90
Sato	175
Sattanikāye	139
Sattānaṁ	53
Sattānusayā	111
Sattāvāsā	106
Satthādānaṁ	112
Satthupakkosanaṁ	288
Sadiṭṭhi	267
Sadosaṁ	315
Sadosā	267
Saddanimittaṁ	312
Saddānaṁ	312
Saddo	48
Saddhābalaṁ	89
Saddhindriyaṁ	81
Santaṭṭho	88
Santāpaṭṭho	95
Santāpanaṭṭho	94
Santike	314
Santiṭṭhati	130
Santiṭṭhanaṭṭho	93
Santiṭṭhanā	22, 251
Santipade	243

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Santo	35
Sandasseti	295
Sandassetuṁ	277
Sapariyuṭṭhānehi	260
Sappabhāsaṁ	335
Sappurisāvassayo	272
Sabalāni	200
Sabbakāyapaṭisaṁvedī	281
Sabbakilese	125
Sabbaññutaññāṇaṁ	54
Sabbadhammānaṁ	38, 42
Sabbanimittānaṁ	248
Sabbanimittehi	256
Sabbe dhammā	58
Samaṁ	291
Samaṁ ādiyati	220
Samaṁ esati	220
Samaṁ paṭipajjati	220
Samaṭṭho	94
Samathabalaṁ	283
Samathavasena	251
Samatho	116
Samantacakkhu	73
Samannāgataṁ	304
Samannāgatassa	143
Samannāgatā	337
Samannāgatattā	37
Samayavasena	228
Samasīsaṭṭhe ñāṇaṁ	38
Samāgamo	145

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သဏှသဏှာနံ	၃၁၂
သတိ	၁၀၁၊ ၁၃၀
သတိန္ဒြိယံ	၈၁
သတိပဋ္ဌာနံ	၉၁
သတိပဋ္ဌာနာ	၁၁၇၊ ၂၆၁၊ ၂၇၀
သတိမာ	၁၆၃
သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ	၉၀
သတော	၁၇၅
သတ္တနိကာယေ	၁၃၉
သတ္တာနံ	၅၃
သတ္တာနုသယာ	၁၁၁
သတ္တာဝါသာ	၁၀၆
သတ္ထာဒါနံ	၁၁၂
သတ္ထုပက္ကောသနံ	၂၈၈
သဒိဋ္ဌိ	၂၆၇
သဒေါသံ	၃၁၅
သဒေါသာ	၂၆၇
သဒ္ဒနိမိတ္တံ	၃၁၂
သဒ္ဒါနံ	၃၁၂
သဒ္ဒေါ	၄၈
သဒ္ဓါဗလံ	၈၉
သဒ္ဓိန္ဒြိယံ	၈၁
သန္တဋ္ဌော	၈၈
သန္တာပဋ္ဌော	၉၅
သန္တာပနဋ္ဌော	၉၄
သန္တိကေ	၃၁၄
သန္တိဋ္ဌတိ	၁၃၀
သန္တိဋ္ဌနဋ္ဌော	၉၃
သန္တိဋ္ဌနာ	၂၂၊ ၂၅၁
သန္တိပဒေ	၂၄၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သန္တော	၃၅
သန္ဒဿေတိ	၂၉၅
သန္ဒဿေတုံ	၂၇၇
သပရိယုဋ္ဌာနေဟိ	၂၆၀
သပ္ပဘာသံ	၃၃၅
သပ္ပုရိသာဝဿယော	၂၇၂
သဗလာနိ	၂၀၀
သဗ္ဗကာယပဋိသံဝေဒီ	၂၈၁
သဗ္ဗကိလေသေ	၁၂၅
သဗ္ဗညုတညာဏံ	၅၄
သဗ္ဗဓမ္မာနံ	၃၈၊ ၄၂
သဗ္ဗနိမိတ္တာနံ	၂၄၈
သဗ္ဗနိမိတ္တေဟိ	၂၅၆
သဗ္ဗေ ဓမ္မာ	၅၈
သမံ	၂၉၁
သမံ အာဒိယတိ	၂၂၀
သမံ ဧသတိ	၂၂၀
သမံ ပဋိပဇ္ဇတိ	၂၂၀
သမဋ္ဌော	၉၄
သမထဗလံ	၂၈၃
သမထဝသေန	၂၅၁
သမထော	၁၁၆
သမန္တစက္ခု	၇၃
သမန္နာဂတံ	၃၀၄
သမန္နာဂတဿ	၁၄၃
သမန္နာဂတာ	၃၃၇
သမန္နာဂတတ္တာ	၃၇
သမယဝသေန	၂၂၈
သမသီသဋ္ဌေ ဉာဏံ	၃၈
သမာဂမော	၁၄၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Samādahaṁ	281
Samādahane paññā	16
Samādānaṭṭho	89
Samādānavirati	208
Samādhi	100, 116, 279
Samādhikusalatā	214
Samādhicariyāhi	284
Samādhijaṁ	172
Samādhindriyaṁ	81
Samādhiyati	275
Samādhivatthukāni	200
Samādhissa vasena	279
Samānattatā	272
Samānabhāgā	258
Samānā	267
Samāpajjati	278, 285
Samāpattaṭṭhe	278
Samāpatti	34
Samāpattikusalatā	214
Samāpattinānatte	34
Samāpannassa	270
Samāhitaṁ	316
Samāhitena cittena	275
Sampajaññaṁ	343
Sampajānassa	38
Sampajāno	163, 175, 290
Sampattavirati	208
Sampayuttā	341
Sampasādanaṁ	171
Samphappalāpo	205

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sambhavanti	317
Sammappadhānaṁ	91
Sammappadhānā	262, 270
Sammasanañāṇaṁ	153
Sammasane ñāṇaṁ	18
Sammā	38
Sammā-ājīvena	155
Sammā-ājīvo	90, 149
Sammākammanto	90, 149
Sammāñāṇaṁ	300
Sammādiṭṭhi	149, 344
Sammādiṭṭhipaccayāpi	299
Sammādiṭṭhiyā	90
Sammā passati	213
Sammāvācā	90, 149
Sammāvāyāmo	90, 149
Sammāvimutti	300
Sammāsaṅkappo	90, 149
Sammāsati	90, 149
Sammāsamādhi	90, 149
Sammā samucchindati	291
Sammā samucchinnā honti	260
Sammāsambuddhānaṁ	198
Samucchedaṭṭhena	262
Samucchedaṭṭhena khaye ñāṇaṁ	100
Samucchedappahānaṁ	113, 115
Samucchedamaraṇaṁ	136
Samucchedavirati	208
Samucchede	38
Samuṭṭhānaṭṭhena	100

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သမာဒဟံ	၂၈၁
သမာဒဟနေ ပညာ	၁၆
သမာဒါနဋ္ဌော	၈၉
သမာဒါနဝိရတိ	၂၀၈
သမာဓိ	၁၀၀၊ ၁၁၆၊ ၂၇၉
သမာဓိကုသလတာ	၂၁၄
သမာဓိစရိယာဟိ	၂၈၄
သမာဓိဇံ	၁၇၂
သမာဓိန္ဒြိယံ	၈၁
သမာဓိယတိ	၂၇၅
သမာဓိဝတ္ထုကာနိ	၂၀၀
သမာဓိဿ ဝသေန	၂၇၉
သမာနတ္တတာ	၂၇၂
သမာနဘာဂါ	၂၅၈
သမာနာ	၂၆၇
သမာပဇ္ဇတိ	၂၇၈၊ ၂၈၅
သမာပတ္တဋ္ဌေ	၂၇၈
သမာပတ္တိ	၃၄
သမာပတ္တိကုသလတာ	၂၁၄
သမာပတ္တိနာနတ္တေ	၃၄
သမာပန္နဿ	၂၇၀
သမာဟိတံ	၃၁၆
သမာဟိတေန စိတ္တေန	၂၇၅
သမ္ပဇညံ	၃၄၃
သမ္ပဇာနဿ	၃၈
သမ္ပဇာနော	၁၆၃၊ ၁၇၅၊ ၂၉၀
သမ္ပတ္တဝိရတိ	၂၀၈
သမ္ပယုတ္တာ	၃၄၁
သမ္ပသာဒနံ	၁၇၁
သမ္ဖပ္ပလာပေါ	၂၀၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သမ္ဘဝန္တိ	၃၁၇
သမ္မပ္ပဓာနံ	၉၁
သမ္မပ္ပဓာနာ	၂၆၂၊ ၂၇၀
သမ္မသနဉာဏံ	၁၅၃
သမ္မသနေ ဉာဏံ	၁၈
သမ္မာ	၃၈
သမ္မာအာဇီဝေန	၁၅၅
သမ္မာအာဇီဝေါ	၉၀၊ ၁၄၉
သမ္မာကမ္မန္တော	၉၀၊ ၁၄၉
သမ္မာဉာဏံ	၃၀၀
သမ္မာဒိဋ္ဌိ	၁၄၉၊ ၃၄၄
သမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စယာပိ	၂၉၉
သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ	၉၀
သမ္မာ ပဿတိ	၂၁၃
သမ္မာဝါစာ	၉၀၊ ၁၄၉
သမ္မာဝါယာမော	၉၀၊ ၁၄၉
သမ္မာဝိမုတ္တိ	၃၀၀
သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ	၉၀၊ ၁၄၉
သမ္မာသတိ	၉၀၊ ၁၄၉
သမ္မာသမာဓိ	၉၀၊ ၁၄၉
သမ္မာ သမုစ္ဆိန္ဒတိ	၂၉၁
သမ္မာ သမုစ္ဆိန္နာ ဟောန္တိ	၂၆၀
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ	၁၉၈
သမုစ္ဆေဒဋ္ဌေန	၂၆၂
သမုစ္ဆေဒဋ္ဌေန ခယေ ဉာဏံ	၁၀၀
သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနံ	၁၁၃၊ ၁၁၅
သမုစ္ဆေဒမရဏံ	၁၃၆
သမုစ္ဆေဒဝိရတိ	၂၀၈
သမုစ္ဆေဒေ	၃၈
သမုဋ္ဌာနဋ္ဌေန	၁၀၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Samuṭṭhānaṭṭho	90
Samudayaṁ	124, 240
Samudayaṭṭhiti	222
Samudayanirodho	85
Samudayo	262, 317
Samudāgatā	262
Samudāgate	28
Samudācaranti	130
Samo	221
Samodahati	306
Samodahane paññā	44
Samodhānaṁ	145
Samodhānaṭṭho	93
Samosaraṇaṭṭhena	100
Samohaṁ	315
Samohā	267
Sambodhāya	201
Sambujjhanaṭṭho	94
Sammutimaraṇaṁ	136
Sammohābhinivesaṁ	124
Sarāgaṁ	315
Sarāgā	267
Sallakkhaṇā	342
Sallakkhaṇe	344
Sallekhaṭṭhe ñāṇaṁ	40, 294
Savanaṁ	6
Savicikicchā	267
Savitakkasavicāro	213
Sasambhāracakkhu	73
Sassatena	302

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sahagata	116
Sahagatā	341
Sahajātaparivārā	341
Sahajātā	341
Saḷāyatanaṁ	322
Saḷāyatanapaccayā	322
Sākāraṁ	334
Sāṭheyyaṁ	293
Sātasahagatā	116
Sānusayā	267
Sāmaññaphalāni	126, 274
Sāmisaṁ	88
Sāmisañca	254
Sāyanhasamayaṁ	123
Sāraṭṭhena	101
Sārambho	293
Sārādānābhinivesaṁ	124
Sālohitā	145
Sāvakasādhāraṇāni	55
Sāsavo	101
Sikkhā	89
Siṅghāṇikā	78
Sīlabbataparāmāso	260
Sīlabyasanaṁ	143
Sīlamaye ñāṇaṁ	15
Sīlavisuddhi	99
Sīlāni	187, 200
Sīlānussati	214, 280
Sīsaṁ	291
Sukkāni	266

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သမုဋ္ဌာနဋ္ဌော	၉၀
သမုဒယံ	၁၂၄၊၂၄၀
သမုဒယဋ္ဌိတိ	၂၂၂
သမုဒယနိရောဓော	၈၅
သမုဒယော	၂၆၂၊၃၁၇
သမုဒါဂတာ	၂၆၂
သမုဒါဂတေ	၂၈
သမုဒါစရန္တိ	၁၃၀
သမော	၂၂၁
သမောဒဟတိ	၃၀၆
သမောဒဟနေ ပညာ	၄၄
သမောဓာနံ	၁၄၅
သမောဓာနဋ္ဌော	၉၃
သမောသရဏဋ္ဌေန	၁၀၀
သမောဟံ	၃၁၅
သမောဟာ	၂၆၇
သမ္ဗောဓာယ	၂၀၁
သမ္ဗုဇ္ဈနဋ္ဌော	၉၄
သမ္မုတိမရဏံ	၁၃၆
သမ္မောဟာဘိနိဝေသံ	၁၂၄
သရာဂံ	၃၁၅
သရာဂါ	၂၆၇
သလ္လက္ခဏာ	၃၄၂
သလ္လက္ခဏေ	၃၄၄
သလ္လေခဋ္ဌေ ဉာဏံ	၄၀၊၂၉၄
သဝနံ	၆
သဝိစိကိစ္ဆာ	၂၆၇
သဝိတက္ကသဝိစာရော	၂၁၃
သသမ္ဘာရစက္ခု	၇၃
သဿတေန	၃၀၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သဟဂတ	၁၁၆
သဟဂတာ	၃၄၁
သဟဇာတပရိဝါရာ	၃၄၁
သဟဇာတာ	၃၄၁
သဠာယတနံ	၃၂၂
သဠာယတနပစ္စယာ	၃၂၂
သာကာရံ	၃၃၄
သာဌေယျံ	၂၉၃
သာတသဟဂတာ	၁၁၆
သာနုသယာ	၂၆၇
သာမညဖလာနိ	၁၂၆၊၂၇၄
သာမိသံ	၈၈
သာမိသဉ္စ	၂၅၄
သာယန္ဟသမယံ	၁၂၃
သာရဋ္ဌေန	၁၀၁
သာရမ္ဘော	၂၉၃
သာရာဒါနာဘိနိဝေသံ	၁၂၄
သာလောဟိတာ	၁၄၅
သာဝကသာဓာရဏာနိ	၅၅
သာသဝေါ	၁၀၁
သိက္ခာ	၈၉
သိင်္ဃာဏိကာ	၇၈
သီလဗ္ဗတပရာမာသော	၂၆၀
သီလဗျသနံ	၁၄၃
သီလမယေ ဉာဏံ	၁၅
သီလဝိသုဒ္ဓိ	၉၉
သီလာနိ	၁၈၇၊၂၀၀
သီလာနုဿတိ	၂၁၄၊၂၈၀
သီသံ	၂၉၁
သုက္ကာနိ	၂၆၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sukhaṁ	74, 88, 106
Sukhaṁ vedeti	275
Sukhapharaṇatā	117
Sukhavatthukāni	200
Sukhasaññañca	47, 307
Sukhindriyaṁ	80
Sukhudrayāni	266
Sukhumaṁ	228
Sukhumānaṁ	312
Sukho	221
Sugati	339
Sugate	337
Suññataṭṭho	88
Suññatānupassanā	97
Suññate	278, 282
Suññate paññā	46
Suññato	278
Suññato ca upaṭṭhānaṁ	241
Suññato vihāro	281
Suññato samādhi	218
Suṇāti	314
Suta	13
Sutamayañāṇaṁ	153
Sutamaye ñāṇaṁ	13
Sutvāna	14
Suddhāvāsā	105
Subhakiṇhā	105
Suvaṇṇe	336
Suviditā	251
Suvimuttaṁ	261

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Suvimuttaṭṭho	94
Susamāraddhaṭṭho	93
Susamuggataṭṭho	94
Sekkhapariyante	189
Sekkhassa	246
Sekkhānaṁ	190
Sedo	77
Semhaṁ	77
Seyyathāpi	104
Seyyathidaṁ	146
So	306-7
Sokasallaṁ	143
Soko	87, 136, 143, 243
Socanā	143
Sotaṁ	74
Sota	12
Sotadhātuvisuddhiñāṇaṁ	48
Sotāpattiphalasamāpatti	99
Sotāpattimaggo	99
Sotāvadhānaṁ	56
Sotindriyaṁ	80
Somanassadomanassānaṁ	177
Somanassāya	211
Somanassindriyaṁ	80
Soḷasahi	38
[Ha]	
Hatavikkhittakaṁ	219
Hadayaṁ	76
Hānabhāgiyā	57

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သုခံ	၇၄၊ ၈၈၊ ၁၀၆
သုခံ ဝေဒေတိ	၂၇၅
သုခဖရဏတာ	၁၁၇
သုခဝတ္ထုကာနိ	၂၀၀
သုခသညဉ္စ	၄၇၊ ၃၀၇
သုခိန္ဒြိယံ	၈၀
သုခုဒြယာနိ	၂၆၆
သုခုမံ	၂၂၈
သုခုမာနံ	၃၁၂
သုခေါ	၂၂၁
သုဂတိ	၃၃၉
သုဂတေ	၃၃၇
သုညတဋ္ဌော	၈၈
သုညတာနုပဿနာ	၉၇
သုညတေ	၂၇၈၊ ၂၈၂
သုညတေ ပညာ	၄၆
သုညတော	၂၇၈
သုညတော စ ဥပဋ္ဌာနံ	၂၄၁
သုညတော ဝိဟာရော	၂၈၁
သုညတော သမာဓိ	၂၁၈
သုဏာတိ	၃၁၄
သုတ	၁၃
သုတမယဉာဏံ	၁၅၃
သုတမယေ ဉာဏံ	၁၃
သုတွာန	၁၄
သုဒ္ဓါဝါသာ	၁၀၅
သုဘကိဏှာ	၁၀၅
သုဝဏ္ဏေ	၃၃၆
သုဝိဒိတာ	၂၅၁
သုဝိမုတ္တံ	၂၆၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သုဝိမုတ္တဋ္ဌော	၉၄
သုသမာရဒ္ဓဋ္ဌော	၉၃
သုသမုဂ္ဂတဋ္ဌော	၉၄
သေက္ခပရိယန္တေ	၁၈၉
သေက္ခဿ	၂၄၆
သေက္ခာနံ	၁၉၀
သေဒေါ	၇၇
သေမှံ	၇၇
သေယျထာပိ	၁၀၄
သေယျထိဒံ	၁၄၆
သော	၃၀၆-၇
သောကသလ္လံ	၁၄၃
သောကော	၈၇၊ ၁၃၆၊ ၁၄၃၊ ၂၄၃
သောစနာ	၁၄၃
သောတံ	၇၄
သောတ	၁၂
သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိဉာဏံ	၄၈
သောတာပတ္တိဖလသမာပတ္တိ	၉၉
သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ	၉၉
သောတာဝဓာနံ	၅၆
သောတိန္ဒြိယံ	၈၀
သောမနဿဒေါမနဿာနံ	၁၇၇
သောမနဿာယ	၂၁၁
သောမနဿိန္ဒြိယံ	၈၀
သောဠသဟိ	၃၈
[ဟ]	
ဟတဝိက္ခိတ္တကံ	၂၁၉
ဟဒယံ	၇၆
ဟာနဘာဂိယာ	၅၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ha]	
Hito	221
Hīnaṁ vā paṇītaṁ vā	228
Hīnā	122
Hīne	336
Hīno	217

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ha]	
Heṭṭhato	269
Hetu	223
Hetuṭṭhiti	222
Hetuṭṭho	89, 90, 93, 96
Hetuṭṭhena	262

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဟ]	
ဟိတော	၂၂၁
ဟီနံ ဝါ ပဏီတံ ဝါ	၂၂၈
ဟီနာ	၁၂၂
ဟီနေ	၃၃၆
ဟီနော	၂၁၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဟ]	
ဟေဋ္ဌတော	၂၆၉
ဟေတု	၂၂၃
ဟေတုဋ္ဌိတိ	၂၂၂
ဟေတုဋ္ဌော	၈၉၊ ၉၀၊ ၉၃၊ ၉၆
ဟေတုဋ္ဌေန	၂၆၂

Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Lakkhitabbānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akusalakammapathā dasa	272
Akusalakammapatha-vinicchaya	207
Ajjhattikāni āyatanāni cha	103
Atītaṁ catubbidhaṁ	227, 230
Attacariyā	271
Atta, attaniya	302
Attavādupādānaṁ	103
Attasammāpaṇidhi	272
Atthapaṭisambhidā	2, 3
Adiṭṭhajotanāpucchā	56
Adinnādānassa pañca sambhārā	204
Adukkhamasukhā vedanā	102
Addhā (3)	227-8
Adhimokkhaṭṭhena saddhindriyanti-ādīni tettiṁsa	99
Anattānupassanā	86
Anabhijjhā dhammapadaṁ	272
Anāgataṁ catubbidhaṁ	227, 230
Anāvaraṇañāṇaṁ	53, 55
Aniccādīnaṁ kāraṇāni	229, 250
Aniccānupassanā	86
Aniccānupassanādayo satta	86
Anuttariyāni cha	65
Anupādiseso	290
Anupubbanirodhā nava	128
Anupubbavihārā nava	70-71

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anubujjhanaṭṭho	94
Anumatipucchā	56
Anulomañāṇaṁ	24
Anusayā satta	111
Anussatiṭṭhānāni cha	118
Anussatānuttariyaṁ	65, 67
Andhaputhujjana	189, 245
Apariyantasikkhāpada	188
Apāya, duggatīnaṁ visesatā	339
Appamaññāyo catasso	271
Abyāpādo dhammapadaṁ	272
Abhijjhāya dve sambhārā	206
Abhiññā cha	126-7
Abhiññāñāṇānaṁ kamo	46
Abhiññāñāṇassa ārammaṇāni	339
Abhibhāyatanāni aṭṭha	68-69
Abhisamayañāṇaṁ	153
Amataṁ padaṁ	259
Ayaso	106
Araṇavihāro	282
Āriyavaṁsā cattāro	271
Ariyasaccāni cattāri	63, 183
Ariyūpavādatikicchā	337-8
Arūpadhātu	62

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

လက္ခိတဗ္ဗာနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကုသလကမ္မပထာ ဒသ	၂၇၂
အကုသလကမ္မပထဝိနိစ္ဆယ	၂၀၇
အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ ဆ	၁၀၃
အတီတံ စတုဗ္ဗိဓံ	၂၂၇၊ ၂၃၀
အတ္တစရိယာ	၂၇၁
အတ္တ,အတ္တနိယ	၃၀၂
အတ္တဝါဒုပါဒါနံ	၁၀၃
အတ္တသမ္မာပဏိဓိ	၂၇၂
အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ	၂၊ ၃
အဒိဋ္ဌဇောတနာပုစ္ဆာ	၅၆
အဒိန္နာဒါနဿ ပဉ္စ သမ္ဘာရာ	၂၀၄
အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ	၁၀၂
အဒ္ဓါ (၃)	၂၂၇-၈
အဓိမောက္ခဋ္ဌေန သဒ္ဓိန္ဒြိယန္တိ-အာဒီနိ တေတ္တိံသ	၉၉
အနတ္တာနုပဿနာ	၈၆
အနဘိဇ္ဈာ ဓမ္မပဒံ	၂၇၂
အနာဂတံ စတုဗ္ဗိဓံ	၂၂၇၊ ၂၃၀
အနာဝရဏဉာဏံ	၅၃၊ ၅၅
အနိစ္စာဒီနံ ကာရဏာနိ	၂၂၉၊ ၂၅၀
အနိစ္စာနုပဿနာ	၈၆
အနိစ္စာနုပဿနာဒယော သတ္တ	၈၆
အနုတ္တရိယာနိ ဆ	၆၅
အနုပါဒိသေသော	၂၉၀
အနုပုဗ္ဗနိရောဓာ နဝ	၁၂၈
အနုပုဗ္ဗဝိဟာရာ နဝ	၇၀-၇၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အနုဗုဇ္ဈနဋ္ဌော	၉၄
အနုမတိပုစ္ဆာ	၅၆
အနုလောမဉာဏံ	၂၄
အနုသယာ သတ္တ	၁၁၁
အနုဿတိဋ္ဌာနာနိ ဆ	၁၁၈
အနုဿတာနုတ္တရိယံ	၆၅၊ ၆၇
အန္ဓပုထုဇ္ဇန	၁၈၉၊ ၂၄၅
အပရိယန္တသိက္ခာပဒ	၁၈၈
အပါယ,ဒုဂ္ဂတီနံ ဝိသေသတာ	၃၃၉
အပ္ပမညာယော စတဿော	၂၇၁
အဗျာပါဒေါ ဓမ္မပဒံ	၂၇၂
အဘိဇ္ဈာယ ဒွေ သမ္ဘာရာ	၂၀၆
အဘိညာ ဆ	၁၂၆-၇
အဘိညာဉာဏာနံ ကမော	၄၆
အဘိညာဉာဏဿ အာရမ္မဏာနိ	၃၃၉
အဘိဘာယတနာနိ အဋ္ဌ	၆၈-၆၉
အဘိသမယဉာဏံ	၁၅၃
အမတံ ပဒံ	၂၅၉
အယသော	၁၀၆
အရဏဝိဟာရော	၂၈၂
အရိယဝံသာ စတ္တာရော	၂၇၁
အရိယသစ္စာနိ စတ္တာရိ	၆၃၊ ၁၈၃
အရိယူပဝါဒတိကိစ္ဆာ	၃၃၇-၈
အရူပဓာတု	၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Arūpasamāpattiyo catasso	271
Alābho	106
Avijjādīni dvādasa	84
Avijjāya koṭi na paññāyati	34
Avijjāya dve pariyāyā	109
Avijjāgho	110
Avīcijarā	140-1
Asaṅkhatā ca dhātu	62
Asaññasattā	107
Asallīnattapahitattapaggahaṭṭhānaṁ visesatā	40-1
Asādhāraṇañāṇāni cha	52
Asekkhā dhammā dasa	128-129
[Ā]	
Ākāsānañcāyatanūpagā	103, 107
Ākiñcaññāyatanūpagā	104, 107
Ājīvapārisuddhisaṁvaro	15
Ānantariyasadisaṁ kammaṁ	337-8
Āyatanāni dvādasa	107
Āraddhavipassaka	238
Ārammaṇato	207, 209
Ārammaṇāni cattāri	271
Ārammaṇūpanijjhānaṁ	170, 258
Ālokā cattāro	343
Āvajjanādīni pañcadasa	92
Āsayānusaye ñāṇaṁ	53
Āhārā cattāro	102

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[I]	
Itthiyo vīsati	204
Iddhipādā cattāro	271
Iddhipādāni aṭṭha	91
Iddhividhassa anekavihitabhāvo	307
Indriyaparopariyattañāṇaṁ	53
Indriyādīni dasa	90
Iriyāpathacakkaṁ	272
Iriyāpathasamasīsī	39
[U]	
Upādānakkhandhā pañca	102-3
Upādānāni cattāri	103
Upekkhā dasavidhā	173,175
Upattikkamo	30
Uppannaṁ catubbidhaṁ	158
Uppādādīni pañcadasa	86-87
Ubbegā pīti	169
[E]	
Ekaṭṭhaṁ duvidhaṁ	124, 255
Ekattakāyā ekattasaññino	103, 107
Ekattakāyā nānattasaññino	103, 107
Ekattādinaya	237
Ekattādīni dvācattālīsa	93
Ekekamaggassa tīṇi kiccāni	149-150

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အရူပသမာပတ္တိယော စတဿော	၂၇၁
အလာဘော	၁၀၆
အဝိဇ္ဇာဒီနိ ဒွါဒသ	၈၄
အဝိဇ္ဇာယ ကောဋိ န ပညာယတိ	၃၄
အဝိဇ္ဇာယ ဒွေ ပရိယာယာ	၁၀၉
အဝိဇ္ဇောဃော	၁၁၀
အဝီစိဇရာ	၁၄၀-၁
အသင်္ခတာ စ ဓာတု	၆၂
အသညသတ္တာ	၁၀၇
အသလ္လီနတ္တပဟိတတ္တပဂ္ဂဟဋ္ဌာနံ ဝိသေသတာ	၄၀-၁
အသာဓာရဏဉာဏာနိ ဆ	၅၂
အသေက္ခာ ဓမ္မာ ဒသ	၁၂၈-၁၂၉
[အာ]	
အာကာသာနဉ္စာယတနူပဂါ	၁၀၃၊ ၁၀၇
အာကိဉ္စညာယတနူပဂါ	၁၀၄၊ ၁၀၇
အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသံဝရော	၁၅
အာနန္တရိယသဒိသံ ကမ္မံ	၃၃၇-၈
အာယတနာနိ ဒွါဒသ	၁၀၇
အာရဒ္ဓဝိပဿက	၂၃၈
အာရမ္မဏတော	၂၀၇၊ ၂၀၉
အာရမ္မဏာနိ စတ္တာရိ	၂၇၁
အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာနံ	၁၇၀၊ ၂၅၈
အာလောကာ စတ္တာရော	၃၄၃
အာဝဇ္ဇနာဒီနိ ပဉ္စဒသ	၉၂
အာသယာနုသယေ ဉာဏံ	၅၃
အာဟာရာ စတ္တာရော	၁၀၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဣ]	
ဣတ္ထိယော ဝီသတိ	၂၀၄
ဣဒ္ဓိပါဒါ စတ္တာရော	၂၇၁
ဣဒ္ဓိပါဒါနိ အဋ္ဌ	၉၁
ဣဒ္ဓိဝိဓဿ အနေကဝိဟိတဘာဝေါ	၃၀၇
ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဉာဏံ	၅၃
ဣန္ဒြိယာဒီနိ ဒသ	၉၀
ဣရိယာပထစက္ကံ	၂၇၂
ဣရိယာပထသမသီသီ	၃၉
[ဥ]	
ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ပဉ္စ	၁၀၂-၃
ဥပါဒါနာနိ စတ္တာရိ	၁၀၃
ဥပေက္ခာ ဒသဝိဓာ	၁၇၃၊ ၁၇၅
ဥပ္ပတ္တိက္ကမော	၃၀
ဥပ္ပန္နံ စတုဗ္ဗိဓံ	၁၅၈
ဥပ္ပါဒါဒီနိ ပဉ္စဒသ	၈၆-၈၇
ဥဗ္ဗေဂါ ပီတိ	၁၆၉
[ဧ]	
ဧကဋ္ဌံ ဒုဝိဓံ	၁၂၄၊ ၂၅၅
ဧကတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော	၁၀၃၊ ၁၀၇
ဧကတ္တကာယာ နာနတ္တသညိနော	၁၀၃၊ ၁၀၇
ဧကတ္တာဒိနယ	၂၃၇
ဧကတ္တာဒီနိ ဒွါစတ္တာလီသ	၉၃
ဧကေကမဂ္ဂဿ တီဏိ ကိစ္စာနိ	၁၄၉-၁၅၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[O]	
Okāsakatuppannaṁ	158
Okkantikā pīti	169
Oghā cattāro	110
Obhāsā cattāro	344
[Ka]	
Kathetukamyatāpucchā	56
Kappassa asaṅkhyeyyāni cattāri	326, 331
Kappassa vināsa, saṇṭhahanāni	326
Kabaḷīkāro āhāro	102
Kamasabbaññū	54
Kamo pañcavidho	30
Kalyāṇaputhujjano	189, 245
Kasiṇāyatanāni dasa	119
Kāmataṇhā	109
Kāmadhātu	62
Kāmadhātu-ādīni dvādasa	82
Kāmupādānaṁ	103
Kāmesu micchācārassa cattāro sambhārā	204
Kāmo duvidho	268
Kāmogho	110
Kāyānupassanā	165-6
Kāyānupassanā-satipaṭṭhānaṁ	161-3
Kāyānupassī	165
Kiriyāsaṅgaho	43
Kilesakāma	167, 268
Kilesappabheda	292-3
[Ka]	
Kusalakammapathā dasa	173
Kusalakammapathavinicchaya	208-9
Kusalākusalesu paṭṭhānanayo	299
Kesādīni dvattiṁsa	75-78
Koṭṭhāsato	207, 209
[Kha]	
Khaṇa (3)	227-8
Khaṇikā pīti	169
Khantisaṁvaro	14, 202
Khīṇāsavabalāni satta	127
Khuddikā pīti	169
[Ga]	
Gaṇanasaṅgaho	43
Gabbhokkantimūlakādibhedaṁ dukkhaṁ	133
Gotrabhūnaṁ ārammaṇāni	254
[Ca]	
Cakkaṁ pañcavidhaṁ	272
Cakkāni cattāri	272
Cakkhāyatanādīni dvādasa	78
Cakkhu duvidhaṁ	73
Cakkhudhātādīni aṭṭhārasa	79
Cakkhundriyādīni bāvīsati	80-1
Cittaṭṭhādīni pañcadasa	92
Cittaparidamanākārā cuddasa	306
Cittassa dukādīni	315

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဩ]	
ဩကာသကတုပ္ပန္နံ	၁၅၈
ဩက္ကန္တိကာ ပီတိ	၁၆၉
ဩဃာ စတ္တာရော	၁၁၀
ဩဘာသာ စတ္တာရော	၃၄၄
[က]	
ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ	၅၆
ကပ္ပဿ အသင်္ချေယျာနိ စတ္တာရိ	၃၂၆၊ ၃၃၁
ကပ္ပဿ ဝိနာသ,သဏ္ဌဟနာနိ	၃၂၆
ကဗဠီကာရော အာဟာရော	၁၀၂
ကမသဗ္ဗညူ	၅၄
ကမော ပဉ္စဝိဓော	၃၀
ကလျာဏပုထုဇ္ဇနော	၁၈၉၊ ၂၄၅
ကသိဏာယတနာနိ ဒသ	၁၁၉
ကာမတဏှာ	၁၀၉
ကာမဓာတု	၆၂
ကာမဓာတုအာဒီနိ ဒွါဒသ	၈၂
ကာမုပါဒါနံ	၁၀၃
ကာမေသု မိစ္ဆာစာရဿ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ	၂၀၄
ကာမော ဒုဝိဓော	၂၆၈
ကာမောဃော	၁၁၀
ကာယာနုပဿနာ	၁၆၅-၆
ကာယာနုပဿနာ-သတိပဋ္ဌာနံ	၁၆၁-၃
ကာယာနုပဿီ	၁၆၅
ကိရိယာသင်္ဂဟော	၄၃
ကိလေသကာမ	၁၆၇၊ ၂၆၈
ကိလေသပ္ပဘေဒ	၂၉၂-၃
[က]	
ကုသလကမ္မပထာ ဒသ	၁၇၃
ကုသလကမ္မပထဝိနိစ္ဆယ	၂၀၈-၉
ကုသလာကုသလေသု ပဋ္ဌာနနယော	၂၉၉
ကေသာဒီနိ ဒွတ္တိံသ	၇၅-၇၈
ကောဋ္ဌာသတော	၂၀၇၊ ၂၀၉
[ခ]	
ခဏ (၃)	၂၂၇-၈
ခဏိကာ ပီတိ	၁၆၉
ခန္တိသံဝရော	၁၄၊ ၂၀၂
ခီဏာသဝဗလာနိ သတ္တ	၁၂၇
ခုဒ္ဒိကာ ပီတိ	၁၆၉
[ဂ]	
ဂဏနသင်္ဂဟော	၄၃
ဂဗ္ဘောက္ကန္တိမူလကာဒိဘေဒံ ဒုက္ခံ	၁၃၃
ဂေါတြဘူနံ အာရမ္မဏာနိ	၂၅၄
[စ]	
စက္ကံ ပဉ္စဝိဓံ	၂၇၂
စက္ကာနိ စတ္တာရိ	၂၇၂
စက္ခာယတနာဒီနိ ဒွါဒသ	၇၈
စက္ခု ဒုဝိဓံ	၇၃
စက္ခုဓာတာဒီနိ အဋ္ဌာရသ	၇၉
စက္ခုန္ဒြိယာဒီနိ ဗာဝီသတိ	၈၀-၁
စိတ္တဋ္ဌာဒီနိ ပဉ္စဒသ	၉၂
စိတ္တပရိဒမနာကာရာ စုဒ္ဒသ	၃၀၆
စိတ္တဿ ဒုကာဒီနိ	၃၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ca]	
Cittassa nibbānaninnaṁ	166
Cittānupassanā	166
Cittānupassanā satipaṭṭhānā	165
Cīvarasantoso	271
Cuti	320
[Cha]	
Chanda, rāgānaṁ visesatā	112
Chando mūlaṭṭhenāti-ādīni nava	100
Chaḷaṅgupekkhā	173
[Ja]	
Jarā duvidhā	135
Jarāya pākaṭībhūtatā	140
Jātisaṅgaho	42
Jānāti-ādīnaṁ visesatā	226
Jīvitasamasīsī	39
[Jha]	
Jhānaṁ duvidhaṁ	170, 258
Jhānaṅgapaccanīkāni	168
Jhānāni cattāri	271
Jhānā parihāyanakāraṇāni	130
Jhānupekkhā	173-4
[Ña]	
Ñāṇaṁ (Micchā, sammā)	300
Ñāṇacakkhu	73
Ñāṇasaṁvaro	14, 202
Ñāṇassa lakkhaṇarasādīni	13

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ña]	
Ñāṇena saccavavatthānaṁ	238-9
Ñātapariññā	32
Ñātasabbaññū	54
Ñātibyasanaṁ	142
Ñātisālohitānaṁ visesatā	145
[Ta]	
Taṇhākāyā cha	110
Taṇhā tisso	109
Taṇhāmūlakā nava	111
Tatramajjhattupekkhā	173-4
Tathaṭṭhādīni dvādasa	96
Tīraṇapariññā	32
Tejapabheda	293-4
[Da]	
Dassanānuttariyaṁ	65
Dāna	271
Dārucakkaṁ	272
Diṭṭhasaṁsandanāpucchā	56
Diṭṭhibyasanaṁ	143
Diṭṭhupādānaṁ	103
Diṭṭhogho	110
Dibbacakkhu	73
Dibbasotaṁ pakatisota-vatoyeva	314
Dīghaṁ assāsavasena	281
Dukkhaṁ	106
Dukkhaṁ ariyasaccaṁ	63
Dukkhanirodhaṁ ariyasaccaṁ	63

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[စ]	
စိတ္တဿ နိဗ္ဗာနနိန္နံ	၁၆၆
စိတ္တာနုပဿနာ	၁၆၆
စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာနာ	၁၆၅
စီဝရသန္တောသော	၂၇၁
စုတိ	၃၂၀
[ဆ]	
ဆန္ဒ,ရာဂါနံ ဝိသေသတာ	၁၁၂
ဆန္ဒော မူလဋ္ဌေနာတိအာဒီနိ နဝ	၁၀၀
ဆဠင်္ဂုပေက္ခာ	၁၇၃
[ဇ]	
ဇရာ ဒုဝိဓာ	၁၃၅
ဇရာယ ပါကဋီဘူတတာ	၁၄၀
ဇာတိသင်္ဂဟော	၄၂
ဇာနာတိအာဒီနံ ဝိသေသတာ	၂၂၆
ဇီဝိတသမသီသီ	၃၉
[ဈ]	
ဈာနံ ဒုဝိဓံ	၁၇၀၊ ၂၅၈
ဈာနင်္ဂပစ္စနီကာနိ	၁၆၈
ဈာနာနိ စတ္တာရိ	၂၇၁
ဈာနာ ပရိဟာယနကာရဏာနိ	၁၃၀
ဈာနုပေက္ခာ	၁၇၃-၄
[ဉ]	
ဉာဏံ (မိစ္ဆာ,သမ္မာ)	၃၀၀
ဉာဏစက္ခု	၇၃
ဉာဏသံဝရော	၁၄၊ ၂၀၂
ဉာဏဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၁၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဉ]	
ဉာဏေန သစ္စဝဝတ္ထာနံ	၂၃၈-၉
ဉာတပရိညာ	၃၂
ဉာတသဗ္ဗညူ	၅၄
ဉာတိဗျသနံ	၁၄၂
ဉာတိသာလောဟိတာနံ ဝိသေသတာ	၁၄၅
[တ]	
တဏှာကာယာ ဆ	၁၁၀
တဏှာ တိဿော	၁၀၉
တဏှာမူလကာ နဝ	၁၁၁
တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ	၁၇၃-၄
တထဋ္ဌာဒီနိ ဒွါဒသ	၉၆
တီရဏပရိညာ	၃၂
တေဇပဘေဒ	၂၉၃-၄
[ဒ]	
ဒဿနာနုတ္တရိယံ	၆၅
ဒါန	၂၇၁
ဒါရုစက္ကံ	၂၇၂
ဒိဋ္ဌသံသန္ဒနာပုစ္ဆာ	၅၆
ဒိဋ္ဌိဗျသနံ	၁၄၃
ဒိဋ္ဌုပါဒါနံ	၁၀၃
ဒိဋ္ဌောဃော	၁၁၀
ဒိဗ္ဗစက္ခု	၇၃
ဒိဗ္ဗသောတံ ပကတိသောတ-ဝတောယေဝ	၃၁၄
ဒီဃံ အဿာသဝသေန	၂၈၁
ဒုက္ခံ	၁၀၆
ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ	၆၃
ဒုက္ခနိရောဓံ အရိယသစ္စံ	၆၃

Padānukkamo — Piṭṭhaṅkā

[Da]

Dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasaccaṁ 63
Dukkhasamudayaṁ ariyasaccaṁ 63
Dukkhassa ādimajjha-pariyosānaṁ 138
Dukkhassa pīḷanaṭṭhoti-ādīni soḷasa 95
Dukkhādīni aṭṭhasatāni 84
Dukkhāni anekāni 132
Dukkhānupassanā 86
Dukkhā vedanā 102
Desanakkamo 30
Desanā catubbidhā 61
Dvādasaṅgehi vīsatākārā 225-6

[Dha]

Dhammakkhandhā pañca 126
Dhammacakkaṁ 272
Dhammacakkhu 73
Dhammato 207, 209
Dhammapaṭisambhidā 2, 3
Dhammapadāni cattāri 272
Dhammā cha 110
Dhammādhiṭṭhānā dhammadesanā 61
Dhammādhiṭṭhānā puggaladesanā 61
Dhammānupassanā 166
Dhammānupassanā sati-paṭṭhānā 165-6
Dhammānupassī 166
Dhātuyo dve, tisso 62

Padānukkamo — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Nānattakāyā ekattasaññino 103
Nānattakāyā nānattasaññino 103, 107
Nānattasaññaṁ catucattālīsavidhaṁ 124
Nānattekatta 293
Nāmaṁ catubbidhaṁ 277
Nāmarūpānaṁ tathalakkhaṇādīni 192
Nijjaravatthūni dasa 71
Niddasavatthūni satta 68
Nindā 106
Nibbānadhātu duvidhā 190
Nibbidānupassanā 86
Nibbidānupassanāñāṇaṁ 21, 22
Niruttipaṭisambhidā, 2, 3
tāya saddārammaṇatā 5
Nirodhasamāpatti 286
Nirodhānupassanā 86
Nīvaraṇāni pañca 110
Nekkhammādīnaṁ āni-saṁsaparamparā 209, 213
Nekkhammādīni satta 96
Neyyapathā pañca 54
Nevasaññānā-saññāyatanūpagā 107

[Pa]

Pakati, kappavināsaka-sūriyānaṁ visesatā 327
Paccayapaṭisevanāsaṁvaro 14

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဒ]

ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စံ ၆၃
ဒုက္ခသမုဒယံ အရိယသစ္စံ ၆၃
ဒုက္ခဿ အာဒိမဇ္ဈ-ပရိယောသာနံ ၁၃၈
ဒုက္ခဿ ပီဠနဋ္ဌောတိအာဒီနိ သောဠသ ၉၅
ဒုက္ခာဒီနိ အဋ္ဌသတာနိ ၈၄
ဒုက္ခာနိ အနေကာနိ ၁၃၂-
ဒုက္ခာနုပဿနာ ၈၆
ဒုက္ခာ ဝေဒနာ ၁၀၂
ဒေသနက္ကမော ၃၀
ဒေသနာ စတုဗ္ဗိဓာ ၆၁
ဒွါဒသင်္ဂေဟိ ဝီသတာကာရာ ၂၂၅-၆

[ဓ]

ဓမ္မက္ခန္ဓာ ပဉ္စ ၁၂၆
ဓမ္မစက္ကံ ၂၇၂
ဓမ္မစက္ခု ၇၃
ဓမ္မတော ၂၀၇၊ ၂၀၉
ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ ၂၊ ၃
ဓမ္မပဒါနိ စတ္တာရိ ၂၇၂
ဓမ္မာ ဆ ၁၁၀
ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာ ၆၁
ဓမ္မာဓိဋ္ဌာနာ ပုဂ္ဂလဒေသနာ ၆၁
ဓမ္မာနုပဿနာ ၁၆၆
ဓမ္မာနုပဿနာ သတိ-ပဋ္ဌာနာ ၁၆၅-၆
ဓမ္မာနုပဿီ ၁၆၆
ဓာတုယော ဒွေ,တိဿော ၆၂

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

နာနတ္တကာယာ ဧကတ္တသညိနော ၁၀၃-
နာနတ္တကာယာ နာနတ္တသညိနော ၁၀၃၊ ၁၀၇
နာနတ္တသညံ စတုစတ္တာလီသဝိဓံ ၁၂၄
နာနတ္တေကတ္တ ၂၉၃
နာမံ စတုဗ္ဗိဓံ ၂၇၇
နာမရူပါနံ တထလက္ခဏာဒီနိ ၁၉၂-
နိဇ္ဇရဝတ္ထူနိ ဒသ ၇၁-
နိဒ္ဒသဝတ္ထူနိ သတ္တ ၆၈
နိန္ဒာ ၁၀၆
နိဗ္ဗာနဓာတု ဒုဝိဓာ ၁၉၀-
နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာ ၈၆
နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏံ ၂၁၊ ၂၂
နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါ, ၂၊ ၃
တာယ သဒ္ဒါရမ္မဏတာ ၅
နိရောဓသမာပတ္တိ ၂၈၆-
နိရောဓာနုပဿနာ ၈၆
နီဝရဏာနိ ပဉ္စ ၁၁၀
နေက္ခမ္မာဒီနံ အာနိ-သံသပရမ္ပရာ ၂၀၉၊ ၂၁၃
နေက္ခမ္မာဒီနိ သတ္တ ၉၆
နေယျပထာ ပဉ္စ ၅၄
နေဝသညာနာ-သညာယတနူပဂါ ၁၀၇

[ပ]

ပကတိ,ကပ္ပဝိနာသကသူရိယာနံ ဝိသေသတာ ၃၂၇-
ပစ္စယပဋိသေဝနာသံဝရော ၁၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paccupaṭṭhānaṁ	14
Paccuppannaṁ catubbidhaṁ	227
Pajjotā cattāro	344
Paññākkhandho	126
Paññācakkhu pañcavidhaṁ	73
Paṭiccasamuppādassa lakkhaṇarasādīni	226
Paṭicchannajarā	140
Paṭinissaggānupassanā	86
Paṭipattikkamo	30
Paṭipadā catasso	271
Paṭibujjhanaṭṭho	94
Paṭibhānapaṭisambhidā	2, 3
Paṭisandhi	320
Paṭisandhikkhaṇe nāmarūpāni	321
Paṭisambhidapaccayā	7
Paṭisambhidā catasso	2, 271
dvīsu ṭhānesu pabhedaṁ gacchanti	6
pañcahi ākārehi visadā honti	6
Paṭisambhidānaṁ desanakkamo	33
Paṭisambhidāpatto	5
Paṭisambhidāmaggatā	2
Paṭhamajjhānādīni dvādasa	82
Patāpanaṭṭhādīni aṭṭhārasa	94
Patirūpadesavāso	272
Pathavīkasiṇādīni dasa	75
Pathavīdhātādīni cha	75
Padaṭṭhānaṁ	14

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Padeso nānāvidho	44
Pariggahaṭṭhāni ekatiṁsa	88
Pariññā tisso	32
Pariyantā dve	188
Pasaṁsā	106
Pasādacakkhu	73
Pahānakkamo	30
Pahānapariññā	32
Pahānāni pañca	113, 115
Pahānekaṭṭhaṁ	124, 255
Pākaṭajarā	140-1
Pāṇātipātassa pañca sambhārā	204
Pātimokkhasaṁvaro	14, 202
Pāmojjādīnaṁ paramparakāraṇāni	274
Pāricariyānuttariyaṁ	65, 67
Pārisuddhipadhāniyaṅgāni nava	119
Pārisuddhupekkhā	173-4
Piṭakāni tīṇi	8
Piṇḍapātasantoso	271
Pisuṇavācāya cattāro sambhārā	205
Pīti pañcavidhā	169
Pītisukhānaṁ visesatā	170
Puggalādhiṭṭhānā dhammadesanā	61
Puggalādhiṭṭhānā puggaladesanā	61
Pucchā pañcavidhā	56
Puthujjanā dve	189, 245
Pubbakiccaṁ catubbidhaṁ	287-9

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပစ္စုပဋ္ဌာနံ	၁၄
ပစ္စုပ္ပန္နံ စတုဗ္ဗိဓံ	၂၂၇
ပဇ္ဇောတာ စတ္တာရော	၃၄၄
ပညာက္ခန္ဓော	၁၂၆
ပညာစက္ခု ပဉ္စဝိဓံ	၇၃
ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၂၂၆
ပဋိစ္ဆန္နဇရာ	၁၄၀-
ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာ	၈၆
ပဋိပတ္တိက္ကမော	၃၀
ပဋိပဒါ စတဿော	၂၇၁
ပဋိဗုဇ္ဈနဋ္ဌော	၉၄
ပဋိဘာနပဋိသမ္ဘိဒါ	၂၊၃
ပဋိသန္ဓိ	၃၂၀
ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ နာမရူပါနိ	၃၂၁
ပဋိသမ္ဘိဒပစ္စယာ	၇
ပဋိသမ္ဘိဒါ စတဿော	၂၊၂၇၁
ဒွီသု ဌာနေသု ပဘေဒံ ဂစ္ဆန္တိ	၆
ပဉ္စဟိ အာကာရေဟိ ဝိသဒါ ဟောန္တိ	၆
ပဋိသမ္ဘိဒါနံ ဒေသနက္ကမော	၃၃
ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော	၅
ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂတာ	၂
ပဌမဇ္ဈာနာဒီနိ ဒွါဒသ	၈၂
ပတာပနဋ္ဌာဒီနိ အဋ္ဌာရသ	၉၄
ပတိရူပဒေသဝါသော	၂၇၂
ပထဝီကသိဏာဒီနိ ဒသ	၇၅
ပထဝီဓာတာဒီနိ ဆ	၇၅
ပဒဋ္ဌာနံ	၁၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဒေသော နာနာဝိဓော	၄၄
ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌာနိ ဧကတိံသ	၈၈
ပရိညာ တိဿော	၃၂
ပရိယန္တာ ဒွေ	၁၈၈
ပသံသာ	၁၀၆
ပသာဒစက္ခု	၇၃
ပဟာနက္ကမော	၃၀
ပဟာနပရိညာ	၃၂
ပဟာနာနိ ပဉ္စ	၁၁၃၊၁၁၅
ပဟာနေကဋ္ဌံ	၁၂၄၊၂၅၅-
ပါကဋဇရာ	၁၄၀-၁
ပါဏာတိပါတဿ ပဉ္စ သမ္ဘာရာ	၂၀၄
ပါတိမောက္ခသံဝရော	၁၄၊၂၀၂
ပါမောဇ္ဇာဒီနံ ပရမ္ပရကာရဏာနိ	၂၇၄-
ပါရိစရိယာနုတ္တရိယံ	၆၅၊၆၇
ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂါနိ နဝ	၁၁၉
ပါရိသုဒ္ဓုပေက္ခာ	၁၇၃-၄
ပိဋကာနိ တီဏိ	၈
ပိဏ္ဍပါတသန္တောသော	၂၇၁
ပိသုဏဝါစာယ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ	၂၀၅
ပီတိ ပဉ္စဝိဓာ	၁၆၉
ပီတိသုခါနံ ဝိသေသတာ	၁၇၀
ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ဓမ္မဒေသနာ	၆၁
ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာ ပုဂ္ဂလဒေသနာ	၆၁
ပုစ္ဆာ ပဉ္စဝိဓာ	၅၆
ပုထုဇ္ဇနာ ဒွေ	၁၈၉၊၂၄၅
ပုဗ္ဗကိစ္စံ စတုဗ္ဗိဓံ	၂၈၇-၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pubbe ca katapuññatā	272
Pubbenivāsaṁ cha janā anussaranti	323
Peyyavajja	271
[Pha]	
Pharaṇā pīti	169
Pharusā vācāya tayo sambhārā	206
Phalakkhaṇe vīriyassa sammappadhānāti vattabbatā	262
Phalañāṇassa eka, dvi, bahukkhattuṁ	260
Phalasamāpajjanakkamo	247
Phassāhāro	102
[Ba]	
Bala, cariyānaṁ nānattaṁ	284
Bujjhanaṭṭhānādīni cattāri	94
Bujjhanaṭṭho	94
Buddhakhettaṁ	326
Buddhacakkhu	73
Bojjhaṅgupekkhā	173
Byasanāni pañca	142
Byāpādassa dve sambhārā	206
Brahmavihārupekkhā	173
[Bha]	
Bhaṅgānupassanāñāṇassa ānisaṁsā aṭṭha	242
Bhavataṇhā	109
Bhavogho	110

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Bha]	
Bhāvanā dve	120
Bhāvanārāmatā	271
Bhūtāpagatuppanna	158
Bhūmikkamo	30
Bhūmiladdhuppanna	158, 160
Bhogabyasanaṁ	143
[Ma]	
Maṁsacakkhu duvidhaṁ	73
Maggakiccāni cattāri	114, 152, 297
Maggaṅgānaṁ kamo	150-1
Maggaṅgāni aṭṭha	181
Maggaṅgāni tīhi khandhehi saṅgahitāni	186
Mata, samāpannapuggalānaṁ visesatā	289, 290
Manosañcetanāhāro	102
Maraṇaṁ duvidhaṁ	135
Mahākaruṇāsamāpattiyā ñāṇaṁ	54
Mahānikāyā pañca	8
Mahāvipassanā aṭṭhārasa	96
Mahāsāvajjataradhamma	338
Māgadhikāya bhāsantā puggalā	5
Māgadhikā mūlabhāsā	5
Mātāpitādiviggaha	145
Micchattā aṭṭha	111
Micchādiṭṭhiyā dve sambhārā	207
Musāvādassa cattāro sambhārā	205
Mūlato	208

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ	၂၇၂
ပုဗ္ဗေနိဝါသံ ဆ ဇနာ အနုဿရန္တိ	၃၂၃
ပေယျဝဇ္ဇ	၂၇၁
[ဖ]	
ဖရဏာ ပီတိ	၁၆၉
ဖရုသာ ဝါစာယ တယော သမ္ဘာရာ	၂၀၆
ဖလက္ခဏေ ဝီရိယဿ သမ္မပ္ပဓာနာတိ ဝတ္တဗ္ဗတာ	၂၆၂
ဖလဉာဏဿ ဧက,ဒွိ,ဗဟုက္ခတ္တုံ	၂၆၀
ဖလသမာပဇ္ဇနက္ကမော	၂၄၇
ဖဿာဟာရော	၁၀၂
[ဗ]	
ဗလ,စရိယာနံ နာနတ္တံ	၂၈၄
ဗုဇ္ဈနဋ္ဌာနာဒီနိ စတ္တာရိ	၉၄
ဗုဇ္ဈနဋ္ဌော	၉၄
ဗုဒ္ဓခေတ္တံ	၃၂၆
ဗုဒ္ဓစက္ခု	၇၃
ဗောဇ္ဈင်္ဂုပေက္ခာ	၁၇၃
ဗျသနာနိ ပဉ္စ	၁၄၂-
ဗျာပါဒဿ ဒွေ သမ္ဘာရာ	၂၀၆
ဗြဟ္မဝိဟာရုပေက္ခာ	၁၇၃
[ဘ]	
ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏဿ အာနိသံသာ အဋ္ဌ	၂၄၂
ဘဝတဏှာ	၁၀၉
ဘဝေါဃော	၁၁၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဘ]	
ဘာဝနာ ဒွေ	၁၂၀
ဘာဝနာရာမတာ	၂၇၁
ဘူတာပဂတုပ္ပန္န	၁၅၈
ဘူမိက္ကမော	၃၀
ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္န	၁၅၈၊ ၁၆၀
ဘောဂဗျသနံ	၁၄၃
[မ]	
မံသစက္ခု ဒုဝိဓံ	၇၃
မဂ္ဂကိစ္စာနိ စတ္တာရိ	၁၁၄၊ ၁၅၂၊ ၂၉၇
မဂ္ဂင်္ဂါနံ ကမော	၁၅၀-၁
မဂ္ဂင်္ဂါနိ အဋ္ဌ	၁၈၁
မဂ္ဂင်္ဂါနိ တီဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတာနိ	၁၈၆
မတ,သမာပန္နပုဂ္ဂလာနံ ဝိသေသတာ	၂၈၉၊ ၂၉၀
မနောသဉ္စေတနာဟာရော	၁၀၂
မရဏံ ဒုဝိဓံ	၁၃၅-
မဟာကရုဏာသမာပတ္တိယာ ဉာဏံ	၅၄
မဟာနိကာယာ ပဉ္စ	၈
မဟာဝိပဿနာ အဋ္ဌာရသ	၉၆-
မဟာသာဝဇ္ဇတရဓမ္မ	၃၃၈
မာဂဓိကာယ ဘာသန္တာ ပုဂ္ဂလာ	၅
မာဂဓိကာ မူလဘာသာ	၅
မာတာပိတာဒိဝိဂ္ဂဟ	၁၄၅
မိစ္ဆတ္တာ အဋ္ဌ	၁၁၁
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ဒွေ သမ္ဘာရာ	၂၀၇
မုသာဝါဒဿ စတ္တာရော သမ္ဘာရာ	၂၀၅
မူလတော	၂၀၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yamakapāṭihīraṁ	54
Yaso	106
Yuganaddhā samathavipassanā	18, 258
[Ra]	
Ratanacakkaṁ	272
Raso	14
Rūpadhātu	62
Rūpā, rūpakkhandhesu vipariṇāmassa visesatā	236
Rūpupādānakkhandho	103
Rogabyasanaṁ	143
Rogasamasīsī	39
[La]	
Lakkhaṇaṁ	14
Lakkhaṇattika	131
Lakkhaṇādīni cattāri	14
Lakkhaṇūpanijjhānaṁ	170, 258
Lābhānuttariyaṁ	65-
Lābho	106
Lokadhammā aṭṭha	106
Lokikaṁ ñāṇaṁ duvidhaṁ	342
Lokiya, lokuttarānaṁ jhānatā	258
[Va]	
Vattamānuppanna	158
Vatthukāmo	167, 268
Vayā tayo	123
Vavatthānañāṇaṁ	153
[Va]	
Vasiyo pañca	284-6
Vicikicchā, sīlabbataparāmāsānaṁ visesatā	260
Vijjā tisso	126
Viññāṇañcāyatanūpagā	103, 107
Viññāṇaṭṭhitiyo satta	103
Viññāṇāhāro	102
Viññāṇupādānakkhandho	103
Vitakkavicārānaṁ visesatā	168-9
Vitakkassa lakkhaṇarasādīni	47, 48
Vitakkādīni pañca	91
Vipassanā tividhā	287
Vipassanāyeva viharitukāmatā	248, 252
Vipassanupekkhā	173-4
Vibhavataṇhā	109
Vimaticchedanāpucchā	56
Vimuttāyatanāni pañca	63-4
Vimuttikkhandho	126
Vimuttiñāṇadassanakkhandho	126
Vimokkhā aṭṭha	128
Vimokkhānaṁ nānattekattaṁ	259
Virati tividhā	208
Virāgānupassanā	86
Visesādhigamānaṁ pubbanimittāni	191
Vīriyasaṁvaro	14, 202
Vīriyassa lakkhaṇarasādīni	41
Vīriyupekkhā	173-4
Vedanā tisso	102

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယမကပါဋိဟီရံ	၅၄
ယသော	၁၀၆
ယုဂနဒ္ဓါ သမထဝိပဿနာ	၁၈၊ ၂၅၈
[ရ]	
ရတနစက္ကံ	၂၇၂
ရသော	၁၄
ရူပဓာတု	၆၂
ရူပါ, ရူပက္ခန္ဓေသု ဝိပရိဏာမဿ ဝိသေသတာ	၂၃၆
ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓော	၁၀၃
ရောဂဗျသနံ	၁၄၃
ရောဂသမသီသီ	၃၉
[လ]	
လက္ခဏံ	၁၄
လက္ခဏတ္တိက	၁၃၁
လက္ခဏာဒီနိ စတ္တာရိ	၁၄
လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနံ	၁၇၀၊ ၂၅၈
လာဘာနုတ္တရိယံ	၆၅-
လာဘော	၁၀၆
လောကဓမ္မာ အဋ္ဌ	၁၀၆
လောကိကံ ဉာဏံ ဒုဝိဓံ	၃၄၂
လောကိယ, လောကုတ္တရာနံ ဈာနတာ	၂၅၈
[ဝ]	
ဝတ္တမာနုပ္ပန္န	၁၅၈
ဝတ္ထုကာမော	၁၆၇၊ ၂၆၈
ဝယာ တယော	၁၂၃
ဝဝတ္ထာနဉာဏံ	၁၅၃
[ဝ]	
ဝသိယော ပဉ္စ	၂၈၄-၆
ဝိစိကိစ္ဆာ, သီလဗ္ဗတပရာမာသာနံ ဝိသေသတာ	၂၆၀
ဝိဇ္ဇာ တိဿော	၁၂၆
ဝိညာဏဉ္စာယတနူပဂါ	၁၀၃၊ ၁၀၇
ဝိညာဏဋ္ဌိတိယော သတ္တ	၁၀၃
ဝိညာဏာဟာရော	၁၀၂
ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓော	၁၀၃
ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝိသေသတာ	၁၆၈-၉
ဝိတက္ကဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၄၇၊ ၄၈
ဝိတက္ကာဒီနိ ပဉ္စ	၉၁
ဝိပဿနာ တိဝိဓာ	၂၈၇
ဝိပဿနာယေဝ ဝိဟရိတုကာမတာ	၂၄၈၊ ၂၅၂
ဝိပဿနုပေက္ခာ	၁၇၃-၄
ဝိဘဝတဏှာ	၁၀၉
ဝိမတိစ္ဆေဒနာပုစ္ဆာ	၅၆
ဝိမုတ္တာယတနာနိ ပဉ္စ	၆၃-၄
ဝိမုတ္တိက္ခန္ဓော	၁၂၆
ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနက္ခန္ဓော	၁၂၆
ဝိမောက္ခာ အဋ္ဌ	၁၂၈
ဝိမောက္ခာနံ နာနတ္တေကတ္တံ	၂၅၉
ဝိရတိ တိဝိဓာ	၂၀၈
ဝိရာဂါနုပဿနာ	၈၆
ဝိသေသာဓိဂမာနံ ပုဗ္ဗနိမိတ္တာနိ	၁၉၁
ဝီရိယသံဝရော	၁၄၊ ၂၀၂
ဝီရိယဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၄၁
ဝီရိယုပေက္ခာ	၁၇၃-၄
ဝေဒနာ တိဿော	၁၀၂

Padānukkamo — Piṭṭhaṅkā

[Va]

Vedanāto 207-
Vedanānupassanā 166
Vedanānupassanā patipaṭṭhānā 164
Vedanupādānakkhandho 103
Vedanupekkhā 173-

[Sa]

Saṁvaraṭṭhenāti-ādīni aṭṭha 99
Saṁvaro pañcavidho 14, 202
Saṁsāracakka 197
Sa-upādiseso 291
Sakiṁsabbaññū 54
Saṅkhatā ca dhātu 62
Saṅkhārā (kāya, vacī, citta) 283-4
Saṅkhārā nānāvidhā 57, 317-
Saṅkhārupādānakkhandho 103
Saṅkhārupekkhā 173-4
Saṅkhārupekkhā pannarasa 252
Saṅgahavatthūni cattāri 271
Saṅgaho catubbidho 32
Saccañāṇaṁ duvidhaṁ 342
Saccānaṁ kamo 50, 183-4
Sacchikātabba 129
Saccesu ñāṇaṁ catubbidhaṁ 153
Sañjātisaṅgaho 43
Saññāya lakkhaṇarasādīni 45
Saññupādānakkhandho 103
Satatasabbaññū 54
Satipaṭṭhānā 261
Satipaṭṭhānā cattāro 117, 270

Padānukkamo — Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Satisaṁvaro 14, 202
Satisambojjhaṅgādīni satta 89
Sattāvāsā nava 106-7
Sattisabbaññū 54
Saddhābalādīni pañca 89
Saddhindriyādīni pañca 89
Santati (3) 227-8
Sappurisāvassayo 272
Sabbaññutaññāṇaṁ 54
Sabbaññū pañcavidho 54
Sabbepi ariyā attano attano
phalaṁ samāpajjanti 247
Samatha, vipassanā 116
Samathavipassanānaṁ
yuganaddhā 258
Samatha, vipassanābalānaṁ
visesatā 283
Samathādīni cattāri 89
Samantacakkhu 73
Samaya (3) 228
Sama, sīsaṁ 291-2
Samasīsī 291-2
Samasīsī tividho 39
Samādānavirati 208
Samādhikkhandho 126
Samādhi tayo 116-7
Samādhippabheda 213, 219
Samādhissa pariyāyā 219, 221
Samādhissa pañca aṅgāni 117
Samādhissa lakkhaṇarasādīni 16

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဝ]

ဝေဒနာတော ၂၀၇-
ဝေဒနာနုပဿနာ ၁၆၆
ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာနာ ၁၆၄
ဝေဒနုပါဒါနက္ခန္ဓော ၁၀၃
ဝေဒနုပေက္ခာ ၁၇၃-

[သ]

သံဝရဋ္ဌေနာတိအာဒီနိ အဋ္ဌ ၉၉
သံဝရော ပဉ္စဝိဓော ၁၄၊ ၂၀၂
သံသာရစက္က ၁၉၇
သဥပါဒိသေသော ၂၉၁
သကိံသဗ္ဗညူ ၅၄
သင်္ခတာ စ ဓာတု ၆၂
သင်္ခါရာ (ကာယ,ဝစီ,စိတ္တ) ၂၈၃-၄
သင်္ခါရာ နာနာဝိဓာ ၅၇၊ ၃၁၇-
သင်္ခါရုပါဒါနက္ခန္ဓော ၁၀၃
သင်္ခါရုပေက္ခာ ၁၇၃-၄
သင်္ခါရုပေက္ခာ ပန္နရသ ၂၅၂
သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ စတ္တာရိ ၂၇၁
သင်္ဂဟော စတုဗ္ဗိဓော ၃၂
သစ္စဉာဏံ ဒုဝိဓံ ၃၄၂
သစ္စာနံ ကမော ၅၀၊ ၁၈၃-၄
သစ္ဆိကာတဗ္ဗ ၁၂၉
သစ္စေသု ဉာဏံ စတုဗ္ဗိဓံ ၁၅၃
သဉ္ဇာတိသင်္ဂဟော ၄၃
သညာယ လက္ခဏရသာဒီနိ ၄၅
သညုပါဒါနက္ခန္ဓော ၁၀၃
သတတသဗ္ဗညူ ၅၄
သတိပဋ္ဌာနာ ၂၆၁
သတိပဋ္ဌာနာ စတ္တာရော ၁၁၇၊ ၂၇၀

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သတိသံဝရော ၁၄၊ ၂၀၂
သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါဒီနိ သတ္တ ၈၉
သတ္တာဝါသာ နဝ ၁၀၆-၇
သတ္တိသဗ္ဗညူ ၅၄
သဒ္ဓါဗလာဒီနိ ပဉ္စ ၈၉
သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနိ ပဉ္စ ၈၉
သန္တတိ(၃) ၂၂၇-၈
သပ္ပုရိသာဝဿယော ၂၇၂
သဗ္ဗညုတညာဏံ ၅၄
သဗ္ဗညူ ပဉ္စဝိဓော ၅၄
သဗ္ဗေပိ အရိယာ အတ္တနော
အတ္တနော ဖလံ သမာ-
ပဇ္ဇန္တိ ၂၄၇
သမထ, ဝိပဿနာ ၁၁၆
သမထဝိပဿနာနံ ယုဂနဒ္ဓါ ၂၅၈
သမထ, ဝိပဿနာဗလာနံ
ဝိသေသတာ ၂၈၃
သမထာဒီနိ စတ္တာရိ ၈၉
သမန္တစက္ခု ၇၃
သမယ(၃) ၂၂၈
သမ, သီသံ ၂၉၁-၂
သမသီသီ ၂၉၁-၂
သမသီသီ တိဝိဓော ၃၉
သမာဒါနဝိရတိ ၂၀၈
သမာဓိက္ခန္ဓော ၁၂၆
သမာဓိ တယော ၁၁၆-၇
သမာဓိပ္ပဘေဒ ၂၁၃၊ ၂၁၉
သမာဓိဿ ပရိယာယာ ၂၁၉၊ ၂၂၁
သမာဓိဿ ပဉ္စ အင်္ဂါနိ ၁၁၇
သမာဓိဿ လက္ခဏရသာဒီနိ ၁၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Samānattatā	271
Samucchedavirati	208
Sampattavirati	208
Sampatticakkaṁ	272
Samphappalāpassa dve sambhārā	206
Sambujjhanaṭṭho	94
Sammappadhānā	261
Sammappadhānā cattāro	155, 270
Sammasanañāṇaṁ	153
Sammasanappabheda	229, 230
Sammā-ājīva	182
Sammākammanta	182
Sammādiṭṭhādīni aṭṭha	90
Sammādiṭṭhi	181
Sammāvācā	181
Sammāvāyāma	182
Sammāsaṅkappa	181
Sammāsati	182
Sammāsati dhammapadaṁ	272
Sammāsamādhi	182
Sammāsamādhi dhammapadaṁ	272
Savanānuttariyaṁ	65-66
Savīcijarā	140
Sasambhāracakkhu	73

Padānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sahajekaṭṭhaṁ	124, 255
Sāmaññaphalāni cattāri	126
Sāsanassa aṅgāni nava	8
Sikkhādīni nava	89
Sikkhānuttariyaṁ	65-66
Sīlakkhandho	126
Sīlabbatupādānaṁ	103
Sīlabyasanaṁ	143
Sīlassa khaṇḍatādi	200
Sīlassa lakkhaṇarasādīni	15-16
Sukhaṁ	106
Sukhā vedanā	102
Sugati, saggānaṁ visesatā	339
Sutamayañāṇaṁ	153
Senāsanasantoso	271
Sotāpattimaggādīni aṭṭha	99
Sotāpattiyaṅgāni cattāri	10
[Ha]	
Hadayalohitassa nānāvaṇṇatā	314-5
Hānabhāgiyacatukka	131
Heṭṭhimā uparimānaṁ cittaṁ na jānanti	316
Hetu, paccayānaṁ visesatā	222

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သမာနတ္တတာ	၂၇၁
သမုစ္ဆေဒဝိရတိ	၂၀၈
သမ္ပတ္တဝိရတိ	၂၀၈
သမ္ပတ္တိစက္ကံ	၂၇၂
သမ္ဖပ္ပလာပဿ ဒွေ သမ္ဘာရာ	၂၀၆
သမ္ဗုဇ္ဈနဋ္ဌော	၉၄
သမ္မပ္ပဓာနာ	၂၆၁-
သမ္မပ္ပဓာနာ စတ္တာရော	၁၅၅၊၂၇၀
သမ္မသနဉာဏံ	၁၅၃
သမ္မသနပ္ပဘေဒ	၂၂၉၊၂၃၀
သမ္မာအာဇီဝ	၁၈၂
သမ္မာကမ္မန္တ	၁၈၂
သမ္မာဒိဋ္ဌာဒီနိ အဋ္ဌ	၉၀
သမ္မာဒိဋ္ဌိ	၁၈၁
သမ္မာဝါစာ	၁၈၁
သမ္မာဝါယာမ	၁၈၂
သမ္မာသင်္ကပ္ပ	၁၈၁
သမ္မာသတိ	၁၈၂
သမ္မာသတိ ဓမ္မပဒံ	၂၇၂
သမ္မာသမာဓိ	၁၈၂
သမ္မာသမာဓိ ဓမ္မပဒံ	၂၇၂
သဝနာနုတ္တရိယံ	၆၅-၆၆
သဝီစိဇရာ	၁၄၀-
သသမ္ဘာရစက္ခု	၇၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သဟဇေကဋ္ဌံ	၁၂၄၊၂၅၅
သာမညဖလာနိ စတ္တာရိ	၁၂၆
သာသနဿ အင်္ဂါနိ နဝ	၈
သိက္ခာဒီနိ နဝ	၈၉
သိက္ခာနုတ္တရိယံ	၆၅-၆၆
သီလက္ခန္ဓော	၁၂၆
သီလဗ္ဗတုပါဒါနံ	၁၀၃
သီလဗျသနံ	၁၄၃
သီလဿ ခဏ္ဍတာဒိ	၂၀၀
သီလဿ လက္ခဏရသာဒီနိ	၁၅-၁၆
သုခံ	၁၀၆
သုခါ ဝေဒနာ	၁၀၂
သုဂတိ, သဂ္ဂါနံ ဝိသေသတာ	၃၃၉
သုတမယဉာဏံ	၁၅၃
သေနာသနသန္တောသော	၂၇၁
သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒီနိ အဋ္ဌ	၉၉
သောတာပတ္တိယင်္ဂါနိ စတ္တာရိ	၁၀
[ဟ]	
ဟဒယလောဟိတဿ နာနာဝဏ္ဏတာ	၃၁၄-၅
ဟာနဘာဂိယစတုက္က	၁၃၁
ဟေဋ္ဌိမာ ဥပရိမာနံ စိတ္တံ န ဇာနန္တိ	၃၁၆
ဟေတု,ပစ္စယာနံ ဝိသေသတာ	၂၂၂

Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[A - Ā]	
Akaniṭṭha	217, 271
Anāgāmī	99, 251, 257, 283, 284, 286
Appamāṇābhā	217
Appamāṇasubhā	217
Arahattamagga	99, 257, 284
Arahattaphala	99, 301
Arahanta	283
Avihā	217
Asaññasatta	105, 217
Asokamahārāja	198
Ākāsānañcāyatana	83, 128
Ākiñcaññāyatana	83, 128, 289
Ātappa	217
Ānandatthera	6, 8, 132, 185, 191, 210
Ābhassarā	105, 217
[Ka - Kha - Ga]	
Kosala (rājā)	198
Khujjuttarā	6
Gavampati	192
Gotama (Buddha)	192
[Ca - Ja - Da]	
Cātumahārājika	142
Cunda	195
[Ja - Da]	
Jambudīpa	198
Dīpaṅkara (Buddha)	191
Devadatta	139
[Dha - Na]	
Dhammaguttā	104
Nandopananda (nāgarājā)	285
Nevasaññānāsaññāyatana	83, 128, 289, 300-1
[Pa]	
Paranimmita	232
Parittābhā	105, 217
Parittasubhā	217
Piyaṅkaramātā	104
Punabbasumātā	104
[Pha - Ba - Ma]	
Phusī	192
Phussamittā	104
Bārāṇasī	70
Bimbisāra	198
Brahmapurohita	104, 217
Brahmapārisajja	217
Mahākaccāyana	6
Mahākassapa	6
Mahākoṭṭhika	6

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ - အာ]	
အကနိဋ္ဌ	၂၁၇၊ ၂၇၁
အနာဂါမီ	၉၉၊ ၂၅၁၊ ၂၅၇၊ ၂၈၃၊ ၂၈၄၊ ၂၈၆
အပ္ပမာဏာဘာ	၂၁၇
အပ္ပမာဏသုဘာ	၂၁၇
အရဟတ္တမဂ္ဂ	၉၉၊ ၂၅၇၊ ၂၈၄
အရဟတ္တဖလ	၉၉၊ ၃၀၁
အရဟန္တ	၂၈၃
အဝိဟာ	၂၁၇
အသညသတ္တ	၁၀၅၊ ၂၁၇
အသောကမဟာရာဇ	၁၉၈
အာကာသာနဉ္စာယတန	၈၃၊ ၁၂၈
အာကိဉ္စညာယတန	၈၃၊ ၁၂၈၊ ၂၈၉
အာတပ္ပ	၂၁၇
အာနန္ဒတ္ထေရ	၆၊ ၈၊ ၁၃၂၊ ၁၈၅၊ ၁၉၁၊ ၂၁၀
အာဘဿရာ	၁၀၅၊ ၂၁၇
[က - ခ - ဂ]	
ကောသလ(ရာဇာ)	၁၉၈
ခုဇ္ဇုတ္တရာ	၆
ဂဝံပတိ	၁၉၂
ဂေါတမ(ဗုဒ္ဓ)	၁၉၂
[စ - ဇ - ဒ]	
စာတုမဟာရာဇိက	၁၄၂
စုန္ဒ	၁၉၅
[ဇ - ဒ]	
ဇမ္ဗုဒီပ	၁၉၈
ဒီပင်္ကရ(ဗုဒ္ဓ)	၁၉၁
ဒေဝဒတ္တ	၁၃၉
[ဓ - န]	
ဓမ္မဂုတ္တာ	၁၀၄
နန္ဒောပနန္ဒ(နာဂရာဇာ)	၂၈၅
နေဝသညာနာသညာယတန	၈၃၊ ၁၂၈၊ ၂၈၉၊ ၃၀၀-၁
[ပ]	
ပရနိမ္မိတ	၂၃၂
ပရိတ္တာဘာ	၁၀၅၊ ၂၁၇
ပရိတ္တသုဘာ	၂၁၇
ပိယင်္ကရမာတာ	၁၀၄
ပုနဗ္ဗသုမာတာ	၁၀၄
[ဖ - ဗ - မ]	
ဖုသီ	၁၉၂
ဖုဿမိတ္တာ	၁၀၄
ဗာရာဏသီ	၇၀
ဗိမ္ဗိသာရ	၁၉၈
ဗြဟ္မပုရောဟိတ	၁၀၄၊ ၂၁၇
ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇ	၂၁၇
မဟာကစ္စာယန	၆
မဟာကဿပ	၆
မဟာကောဋ္ဌိက	၆

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Mahābrahmā	104, 217
Mahāmoggallāna	6, 285
Māra	195
[Va]	
Vasavattī	232
Viññāṇañcāyatana	83, 128
Visākha	43, 186, 283
Vehapphala	105, 217

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sakadāgāmi	99, 247, 251, 253, 257
Sakka (devarājā)	196
Sāriputta	1, 6, 8, 118
Sudassa	217
Sudassī	217
Subhakiṇha	105, 217
Subhadda	10
Sotāpatti	99, 294, 299
Sotāpanna	246-7, 251, 257

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မဟာဗြဟ္မာ	၁၀၄၊ ၂၁၇
မဟာမောဂ္ဂလ္လာန	၆၊ ၂၈၅
မာရ	၁၉၅
[ဝ]	
ဝသဝတ္တီ	၂၃၂
ဝိညာဏဉ္စာယတန	၈၃၊ ၁၂၈
ဝိသာခ	၄၃၊ ၁၈၆၊ ၂၈၃
ဝေဟပ္ဖလ	၁၀၅၊ ၂၁၇

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သကဒါဂါမိ	၉၉၊ ၂၄၇၊ ၂၅၁၊ ၂၅၃၊ ၂၅၇
သက္က (ဒေဝရာဇာ)	၁၉၆
သာရိပုတ္တ	၁၊ ၆၊ ၈၊ ၁၁၈
သုဒဿ	၂၁၇
သုဒဿီ	၂၁၇
သုဘကိဏှ	၁၀၅၊ ၂၁၇
သုဘဒ္ဒ	၁၀
သောတာပတ္တိ	၉၉၊ ၂၉၄၊ ၂၉၉
သောတာပန္န	၂၄၆-၇၊ ၂၅၁၊ ၂၅၇

Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Ajjhosannā = Ajjhopannā (Ka)	245
Aññāṇasseva cariyā = Aññāṇameva cariyā (Ka)	267
Attanopi = Taṁ attanopi (Visuddhi 2. 245 piṭṭhe)	229
Attābhinivesaṁ = Abhinivesaṁ (Gaṇṭhipade)	249
Adhiṭṭhānā = Adhiṭṭhānacittena (Visuddhi 2. 18 piṭṭhe), Adhiṭṭhānāya (Syā, Ka)	309
Anupapatti = Anuppatti (Sī, Syā)	148
Ante = Tadanantaraṁ (Sī)	50
Apanītampi = Apanītaṁ (sabbattha)	176
Apalokanakammādīsu = Ñattikammādīsu (Visuddhi 2. 349 piṭṭhe)	288
Apunappavattivasena = Apunappunaruppattivasena (Sī), Apunappunappattivasena (Syā)	234
Appeti = Apoti (Sī), Āpoti (Syā)	75
Abhibhuyyamānāni = Abhibhūyamānāni (Sī)	68
Ariyaphaleheva = Ariyaphaleneva (Syā, Ka, Visuddhi 2. 73 piṭṭhe ca)	7
Arūpasattakādivasena = Rūpasattakādivasena (Visuddhi 2. 336 piṭṭhe)	98
Avikkhipamānā = Avikkhippamānā (Sī, Syā)	16
Avitathāni = Tathāni avitathāni (Visuddhi 2. 126 piṭṭhe)	58
Asanivicakkābhihatassa = Asanivisattābhihatassa (Gaṇṭhipade), Visuddhi 2. 337 piṭṭhe pana passitabbaṁ.	115

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ ဋ္ဌ····အဋ္ဌကထာ။

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဇ္ဈောသန္နာ = အဇ္ဈောပန္နာ (က)	၂၄၅
အညာဏဿေဝ စရိယာ = အညာဏမေဝ စရိယာ (က)	၂၆၇
အတ္တနောပိ = တံ အတ္တနောပိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၂၄၅-ပိဋ္ဌေ)	၂၂၉
အတ္တာဘိနိဝေသံ = အဘိနိဝေသံ (ဂဏ္ဌိပဒေ)	၂၄၉
အဓိဋ္ဌာနာ = အဓိဋ္ဌာနစိတ္တေန (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၈-ပိဋ္ဌေ)၊ အဓိဋ္ဌာနာယ (သျာ၊ က)	၃၀၉
အနုပပတ္တိ = အနုပ္ပတ္တိ (သီ၊ သျာ)	၁၄၈
အန္တေ = တဒနန္တရံ (သီ)	၅၀
အပနီတမ္ပိ = အပနီတံ (သဗ္ဗတ္ထ)	၁၇၆
အပလောကနကမ္မာဒီသု = ဉတ္တိကမ္မာဒီသု (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၄၉-ပိဋ္ဌေ)	၂၈၈
အပုနပ္ပဝတ္တိဝသေန = အပုနပ္ပုနရုပ္ပတ္တိဝသေန (သီ)၊ အပုနပ္ပုနပ္ပတ္တိဝသေန (သျာ)	၂၃၄
အပ္ပေတိ = အပေါတိ (သီ)၊ အာပေါတိ (သျာ)	၇၅
အဘိဘုယျမာနာနိ = အဘိဘူယမာနာနိ (သီ)	၆၈
အရိယဖလေဟေဝ = အရိယဖလေနေဝ (သျာ၊ က၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၇၃-ပိဋ္ဌေ စ)	၇
အရူပသတ္တကာဒိဝသေန = ရူပသတ္တကာဒိဝသေန (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၃၆-ပိဋ္ဌေ)	၉၈
အဝိက္ခိပမာနာ = အဝိက္ခိပ္ပမာနာ (သီ၊ သျာ)	၁၆
အဝိတထာနိ = တထာနိ အဝိတထာနိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၂၆-ပိဋ္ဌေ)	၅၈
အသနိဝိစက္ကာဘိဟတဿ = အသနိဝိသတ္တာဘိဟတဿ (ဂဏ္ဌိပဒေ)၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၃၇-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။	၁၁၅

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[A]

Asīti khandhakavattāni = Dvāsīti khuddakavattāni (Abhi-Ṭṭha 2. 283; Aṁ-Ṭṭha 1. 23 piṭṭhesu), Vi 4. 239 piṭṭhe pana passitabbaṁ. 156

[Ā]

Āyavanti = Āsavanti (Sī) Pāḷiyampi āsavantveva dissati. 301
Āyāvantipi = Āsāvantipi (Sī) 301
Āsīsitāpi = Āsīsatopi (Sī) 111

[U - E - O]

Uddhaccathīnaṁ = Uddhaccamiddhaṁ (Visuddhi 1. 147 piṭṭhe) 215
Uparimaggavajjhe = Uparimaggattayavajjhe (Visuddhi 2. 316 piṭṭhe) 28
Upādiṇṇappavatti nāma = Upādiṇṇakarūpaṁ nāma (Abhi-Ṭṭha 1. 348 piṭṭhe.) 74
Ekapatthapūrappamāṇaṁ = Ekapattapūrappamāṇaṁ (Sī, Syā) 77
Ekavavatthanāti = Ekavavatthānāti (Sī, Syā) 241
Ekavidhavisaya... = Ekavīthivisaya...(Visuddhi 2. 104 piṭṭhe) 230
Okkanditvā = Okkantitvā (Sī) 270
Oḷārikasukhumabhāvo = Oḷārikasukhumabhedo (Visuddhi 2. 104 piṭṭhe) 230

[Ka]

Katvā = Akatvā (Abhi-Ṭṭha 2. 109 piṭṭhe) 151
Karaṇabhūtāhi = Kāraṇabhūtāhi (Sī, Syā, Ka) Abhi-Ṭṭha 2. 72; Visuddhi 2. 116 piṭṭhe pana passitabbaṁ. 79
Kālantarajā = Kālānantarajā (Sī) 268
Kusalena = Sukusalena (Visuddhi 2. 349 piṭṭhe) 289

[Kha - Ga - Gha]

Khārāpatacchikādi... = Khārāpaṭicchakādi... (Syā, Ka) 133
Gantabbābhāvato = Gantabbabhāvato (Sī, Syā), Gandhabbabhāvato (Gaṇṭhipade) 115
Gahitapaggahaṭṭha... = Gahitapariggahaṭṭha... (sabbattha) 220
Ghaṭanti = Ghaṭenti (Sī) 78
Ghaṇḍisaddo = Gaṇḍisaddo (Sī) 313

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[အ]

အသီတိ ခန္ဓကဝတ္တာနိ = ဒွါသီတိ ခုဒ္ဒကဝတ္တာနိ (အဘိ ဋ္ဌ-၂-၂၈၃၊ အံ-ဋ္ဌ ၁-၂၃-ပိဋ္ဌေသု)၊ ဝိ ၄-၂၃၉-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။ ၁၅၆

[အာ]

အာယဝန္တိ = အာသဝန္တိ (သီ) ပါဠိယမ္ပိ အာသဝန္တွေဝ ဒိဿတိ။ ၃၀၁
အာယာဝန္တိပိ = အာသာဝန္တိပိ (သီ) ၃၀၁
အာသီသိတာပိ = အာသီသတောပိ (သီ) ၁၁၁

[ဥ-ဧ-ဩ]

ဥဒ္ဓစ္စထိနံ = ဥဒ္ဓစ္စမိဒ္ဓံ (ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ) ၂၁၅
ဥပရိမဂ္ဂဝဇ္ဈေ = ဥပရိမဂ္ဂတ္တယဝဇ္ဈေ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ) ၂၈
ဥပါဒိန္နပ္ပဝတ္တိ နာမ = ဥပါဒိန္နကရူပံ နာမ (အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။) ၇၄
ဧကပတ္ထပူရပ္ပမာဏံ = ဧကပတ္တပူရပ္ပမာဏံ (သီ၊ သျာ) ၇၇
ဧကဝဝတ္ထနာတိ = ဧကဝဝတ္ထာနာတိ (သီ၊ သျာ) ၂၄၁
ဧကဝိဓဝိသယ···· = ဧကဝီထိဝိသယ····(ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ) ၂၃၀
ဩက္ကန္ဒိတွာ = ဩက္ကန္တိတွာ (သီ) ၂၇၀
ဩဠာရိကသုခုမဘာဝေါ = ဩဠာရိကသုခုမဘေဒေါ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၀၄-ပိဋ္ဌေ) ၂၃၀

[က]

ကတွာ = အကတွာ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၉-ပိဋ္ဌေ) ၁၅၁
ကရဏဘူတာဟိ = ကာရဏဘူတာဟိ (သီ၊ သျာ၊ က) အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၇၂၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။ ၇၉
ကာလန္တရဇာ = ကာလာနန္တရဇာ (သီ) ၂၆၈
ကုသလေန = သုကုသလေန (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၄၉-ပိဋ္ဌေ) ၂၈၉

[ခ-ဂ-ဃ]

ခါရာပတစ္ဆိကာဒိ···· = ခါရာပဋိစ္ဆကာဒိ····(သျာ၊ က) ၁၃၃
ဂန္တဗ္ဗာဘာဝတော = ဂန္တဗ္ဗဘာဝတော (သီ၊ သျာ)၊ ဂန္ဓဗ္ဗဘာဝတော (ဂဏ္ဌိပဒေ) ၁၁၅
ဂဟိတပဂ္ဂဟဋ္ဌ···· = ဂဟိတပရိဂ္ဂဟဋ္ဌ····(သဗ္ဗတ္ထ) ၂၂၀
ဃဋန္တိ = ဃဋေန္တိ (သီ) ၇၈
ဃဏ္ဍိသဒ္ဒေါ = ဂဏ္ဍိသဒ္ဒေါ (သီ) ၃၁၃

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ca - Cha - Ja]

Catunnaṁ = Tiṇṇaṁ (Sī) — 195
Chinnavaṭumānupassane = Chinnamanupassane (Syā)
    Chinnavaṭṭamanupassane (Sī) — 27
Jātivirahe yadato = Jātivirahena yato
    (Visuddhi 2. 132 piṭṭhe) — 135
Jinattajesu = Jinatrajesu (Sī) — 1
Jīvikaṁ = Jīvitaṁ (Syā) — 155

[Ta]

Taṁyeva ñāṇaṁ = Taṁyeva dhammaṁ (Sī, Ka) — 13
Tadabhimukhībhūtattā = Tadabhimukhabhūtattā (Sī),
    Tadabhimukhattā (Syā) — 51
Tassa hi = Tassa hi paccavekkhaṇassa (Visuddhi 2. 316 piṭṭhe) — 28
Tasseva = Tassa (Syā, Ka, Abhi-Ṭṭha 2. 138 piṭṭhe ca) — 317
Tividhānaṁ ayaṁ = Tividhānaṁ sayaṁ (Syā), Tividhānampi yaṁ
    (Abhi-Ṭṭha 2. 141 piṭṭhe) — 319
Tebhūmakadhammānaṁ = Tebhūmikadhammānaṁ (Sī, Syā) — 38

[Da]

Diṭṭhimaṇḍale = Diṭṭhamaṇḍale (Syā, Ka) — 73
Dukkhaṁ dukkhañca = Dukkhañca (Sī, Visuddhi 2. 134 piṭṭhe ca) — 137
Dussīlyamalaṁ = Dussīlamalaṁ (Syā) — 119
Dūre = Dūre vā (Sī, Syā) — 19
Dvāsaṭṭhibhedato = Tesaṭṭhibhedato (sabbattha) — 255
Dvāsaṭṭhiyā = Tesaṭṭhiyā (Syā, Ka) — 256

[Na]

Namayanti = Damayanti (Syā, Ka) — 40
Naro = Sāmaṁ (Gaṇṭhipade) Abhi-Ṭṭha 2. 142;
    Visuddhi 2. 117 piṭṭhesu pana passitabbaṁ. — 319
Nāmarūpavavatthāpanena = Nāmarūpavavatthānena (Sī) — 238
Nimittapavattato = Nimittapavattito (Sī) — 93

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[စ-ဆ-ဇ]

စတုန္နံ = တိဏ္ဏံ (သီ) — ၁၉၅
ဆိန္နဝဋုမာနုပဿနေ = ဆိန္နမနုပဿနေ (သျာ)
    ဆိန္နဝဋ္ဋမနုပဿနေ (သီ) — ၂၇
ဇာတိဝိရဟေ ယဒတော = ဇာတိဝိရဟေန ယတော
    (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၂-ပိဋ္ဌေ) — ၁၃၅
ဇိနတ္တဇေသု = ဇိနတြဇေသု (သီ) — ၁
ဇီဝိကံ = ဇီဝိတံ (သျာ) — ၁၅၅

[တ]

တံယေဝ ဉာဏံ = တံယေဝ ဓမ္မံ (သီ၊ က) — ၁၃
တဒဘိမုခီဘူတတ္တာ = တဒဘိမုခဘူတတ္တာ (သီ)၊
    တဒဘိမုခတ္တာ (သျာ) — ၅၁
တဿ ဟိ = တဿ ဟိ ပစ္စဝေက္ခဏဿ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ) — ၂၈
တဿေဝ = တဿ (သျာ၊ က၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၈-ပိဋ္ဌေ စ) — ၃၁၇
တိဝိဓာနံ အယံ = တိဝိဓာနံ သယံ (သျာ)၊ တိဝိဓာနမ္ပိ ယံ
    (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ) — ၃၁၉
တေဘူမကဓမ္မာနံ = တေဘူမိကဓမ္မာနံ (သီ၊ သျာ) — ၃၈

[ဒ]

ဒိဋ္ဌိမဏ္ဍလေ = ဒိဋ္ဌမဏ္ဍလေ (သျာ၊ က) — ၇၃
ဒုက္ခံ ဒုက္ခဉ္စ = ဒုက္ခဉ္စ (သီ၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၄-ပိဋ္ဌေ စ) — ၁၃၇
ဒုဿီလျမလံ = ဒုဿီလမလံ (သျာ) — ၁၁၉
ဒူရေ = ဒူရေ ဝါ (သီ၊ သျာ) — ၁၉
ဒွါသဋ္ဌိဘေဒတော = တေသဋ္ဌိဘေဒတော (သဗ္ဗတ္ထ) — ၂၅၅
ဒွါသဋ္ဌိယာ = တေသဋ္ဌိယာ (သျာ၊ က) — ၂၅၆

[န]

နမယန္တိ = ဒမယန္တိ (သျာ၊ က) — ၄၀
နရော = သာမံ (ဂဏ္ဌိပဒေ) အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၄၂၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၁၇-ပိဋ္ဌေသု
    ပန ပဿိတဗ္ဗံ။ — ၃၁၉
နာမရူပဝဝတ္ထာပနေန = နာမရူပဝဝတ္ထာနေန (သီ) — ၂၃၈
နိမိတ္တပဝတ္တတော = နိမိတ္တပဝတ္တိတော (သီ) — ၉၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Niyamanaṁ = Paṭipakkhaniyamanaṁ (Syā, Gaṇṭhipade ca) Abhi-Ṭṭha 2. 107 piṭṭhe pana passitabbaṁ.	149
Nirasā = Nīrasā (Sī)	21
Nirussāsaṁ = Nirassāsaṁ (Syā, Visuddhi 2. 47 piṭṭhe ca)	329
Nissaṭattā = Nissaraṇattā (Sī, Ka)	113
Nūna = Nanu (Sī)	173
Nūnimassa = Nanvimassa (Sī)	166
[Pa]	
Paccayasamuppannaṁ = Paccayasambhūtaṁ (Visuddhi 2. 70 piṭṭhe)	3
Pañcaneyyapathappabhedaṁ = Pañcañeyyapathappabhedaṁ (Sī)	54
Paññāpanaṭṭhena = Paññānaṭṭhena (Sī)	12
Paṭipisanti = Paṭipiṁsanti (Sī, Syā)	137
Paṭiventī”ti = Paṭiventīti passati (sabbattha) Visuddhi 2. 266 piṭṭhe pana passitabbaṁ.	235
Patāpanaṭṭhādīni = Pakāsanaṭṭhādīni (Sī)	94
Padacchedaṁ = Padapacchedaṁ (Syā) Evamaññatthāpi.	153
Padālatā = Padālatā (Sī)	330
Panettha = Kiñcettha (Abhi-Ṭṭha 2. 139 piṭṭhe)	318
Payogānanti = Yogānanti (Sī) Pāḷiyaṁ pana “maggānan”ti dissati.	91
Parasaṁharaṇaṁ = Parassa haraṇaṁ (Sī, Syā, Ka) Dī-Ṭṭha 1. 70 piṭṭhe pana passitabbaṁ.	204
Parasattavatthuke = Parasantakavatthuke (Sī)	206
Paripūraṭṭho = Paripūriṭṭho (Sī)	88
Parisuddhabhāvassa = Pārisuddhibhāvassa (Syā, Ka)	119
Palibundhati = Palibujjhati (Sī)	222
Pāmukhaṭṭhenātipi = Pāmukkhaṭṭhenātipi (Syā)	100
Pārāpanno = Pārāsanno (Sī, Syā)	26
Piyaviyogo”ti = Piyavippayogoti (Sī, Ka, Visuddhi 2. 136 piṭṭhe ca)	138

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[န]	
နိယမနံ = ပဋိပက္ခနိယမနံ (သျာ၊ ဂဏ္ဌိပဒေ စ) အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။	၁၄၉
နိရသာ = နီရသာ (သီ)	၂၁
နိရုဿာသံ = နိရဿာသံ (သျာ၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၄၇-ပိဋ္ဌေ စ)	၃၂၉
နိဿဋတ္တာ = နိဿရဏတ္တာ (သီ၊ က)	၁၁၃
နူန = နနု (သီ)	၁၇၃
နူနိမဿ = နန္ဝိမဿ (သီ)	၁၆၆
[ပ]	
ပစ္စယသမုပ္ပန္နံ = ပစ္စယသမ္ဘူတံ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၇၀-ပိဋ္ဌေ)	၃
ပဉ္စနေယျပထပ္ပဘေဒံ = ပဉ္စဉေယျပထပ္ပဘေဒံ (သီ)	၅၄
ပညာပနဋ္ဌေန = ပညာနဋ္ဌေန (သီ)	၁၂
ပဋိပိသန္တိ = ပဋိပိံသန္တိ (သီ၊ သျာ)	၁၃၇
ပဋိဝေန္တီ”တိ = ပဋိဝေန္တီတိ ပဿတိ (သဗ္ဗတ္ထ) ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၂၆၆-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။	၂၃၅
ပတာပနဋ္ဌာဒီနိ = ပကာသနဋ္ဌာဒီနိ (သီ)	၉၄
ပဒစ္ဆေဒံ = ပဒပစ္ဆေဒံ (သျာ) ဧဝမညတ္ထာပိ။	၁၅၃
ပဒါလတာ = ဗဒါလတာ (သီ)	၃၃၀
ပနေတ္ထ = ကိဉ္စေတ္ထ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၁၃၉-ပိဋ္ဌေ)	၃၁၈
ပယောဂါနန္တိ = ယောဂါနန္တိ (သီ) ပါဠိယံ ပန“မဂ္ဂါန”န္တိ ဒိဿတိ။	၉၁
ပရသံဟရဏံ = ပရဿ ဟရဏံ (သီ၊ သျာ၊ က) ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။	၂၀၄
ပရသတ္တဝတ္ထုကေ = ပရသန္တကဝတ္ထုကေ (သီ)	၂၀၆
ပရိပူရဋ္ဌော = ပရိပူရိဋ္ဌော (သီ)	၈၈
ပရိသုဒ္ဓဘာဝဿ = ပါရိသုဒ္ဓိဘာဝဿ (သျာ၊ က)	၁၁၉
ပလိဗုန္ဓတိ = ပလိဗုဇ္ဈတိ (သီ)	၂၂၂
ပါမုခဋ္ဌေနာတိပိ = ပါမုက္ခဋ္ဌေနာတိပိ (သျာ)	၁၀၀
ပါရာပန္နော = ပါရာသန္နော (သီ၊ သျာ)	၂၆
ပိယဝိယောဂေါ”တိ = ပိယဝိပ္ပယောဂေါတိ (သီ၊ က၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၃၆-ပိဋ္ဌေ စ)	၁၃၈

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Punabbasumātā = Uttaramātā (Dī-Ṭṭha 2. 100; Aṁ-Ṭṭha 3. 163 piṭṭhesu) 104

Punabbhavaṁ = Punobhavaṁ (Sī) 146

Pupphaphalūpajīviniyo = Puññaphalūpajīviniyo (Sī, Syā), Gaṇṭhipade pana passitabbaṁ. 327

Pubbasannicayaṭṭhānesu = Pubbasannicitaṭṭhānesu (Sī, Syā) 218

Pubbuḷakā = Bubbulakā (Sī) 330

Ponobhavikāti = Ponobbhavikāti (Syā) 146

[Pha - Ba - Bha - Ma]

Phalāvasānena = Phalavasena (Sī, Syā) 262

Phassanaṭṭhe = Phusanaṭṭhe (Sī) 33

Phassitā = Phussitā (Syā) 129

Buddhicariyāya = Buddhacariyāya (Syā, Ka) 191

Bhāsā = Aṭṭhārasa bhāsā (Abhi-Ṭṭha 2. 371 piṭṭhe) 5

Bhūtāpagatuppannaṁ = Bhutvāvigatuppannaṁ (Sī, Abhi-Ṭṭha 2. 285; Ma-Ṭṭha 3. 173 piṭṭhesu ca) 158

Macchakhippaṁ = Pacchakhipaṁ (Sī, Syā) 29

Manāpiyesūti = Manāpikesūti (Sī, Syā, Ka) 266

Mudiṁ = Mutiṁ (Sī) 121

[Ya]

Ya’dayaṁ = Yadidaṁ (Syā) 164

Yāvaticchakaṁ = Yāvadicchakaṁ (Visuddhi 2. 53; Vi-Ṭṭha 1. 129 piṭṭhesu.) 334

Yāvassa = Yā cassa (Syā, Abhi-Ṭṭha 2. 287; Ma-Ṭṭha 3. 176 piṭṭhesu ca) 160

Ye keci = Keci (Syā, Ka) 198

[La - Va]

Likkhāmattaṁ = Likhāmattaṁ (Syā, Ka) 76

Lujjanapalujjanaṭṭhena = Lujjanaṭṭhena (Syā) 163

Vicāraṭṭho = Vicayaṭṭho (Sī) 90

Vijjuppādasadisā = Vijjupātasadisā (Sī) 169

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပုနဗ္ဗသုမာတာ = ဥတ္တရမာတာ (ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၀၊ အံ-ဋ္ဌ ၃-၁၆၃-ပိဋ္ဌေသု) ၁၀၄

ပုနဗ္ဘဝံ = ပုနောဘဝံ (သီ) ၁၄၆

ပုပ္ဖဖလူပဇီဝိနိယော = ပုညဖလူပဇီဝိနိယော (သီ၊ သျာ)၊ ဂဏ္ဌိပဒေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။ ၃၂၇

ပုဗ္ဗသန္နိစယဋ္ဌာနေသု = ပုဗ္ဗသန္နိစိတဋ္ဌာနေသု (သီ၊ သျာ) ၂၁၈

ပုဗ္ဗုဠကာ = ဗုဗ္ဗုလကာ (သီ) ၃၃၀

ပေါနောဘဝိကာတိ = ပေါနောဗ္ဘဝိကာတိ (သျာ) ၁၄၆

[ဖ-ဗ-ဘ-မ]

ဖလာဝသာနေန = ဖလဝသေန (သီ၊ သျာ) ၂၆၂

ဖဿနဋ္ဌေ = ဖုသနဋ္ဌေ (သီ) ၃၃

ဖဿိတာ = ဖုဿိတာ (သျာ) ၁၂၉

ဗုဒ္ဓိစရိယာယ = ဗုဒ္ဓစရိယာယ (သျာ၊ က) ၁၉၁

ဘာသာ = အဋ္ဌာရသ ဘာသာ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၃၇၁-ပိဋ္ဌေ) ၅

ဘူတာပဂတုပ္ပန္နံ = ဘုတွာဝိဂတုပ္ပန္နံ (သီ၊အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၂၈၅၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၁၇၃-ပိဋ္ဌေသု စ) ၁၅၈

မစ္ဆခိပ္ပံ = ပစ္ဆခိပံ (သီ၊ သျာ) ၂၉

မနာပိယေသူတိ = မနာပိကေသူတိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၆၆

မုဒိံ = မုတိံ (သီ) ၁၂၁

[ယ]

ယ’ဒယံ = ယဒိဒံ (သျာ) ၁၆၄

ယာဝတိစ္ဆကံ = ယာဝဒိစ္ဆကံ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၅၃၊ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၂၉-ပိဋ္ဌေသု။) ၃၃၄

ယာဝဿ = ယာ စဿ (သျာ၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၂၈၇၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၁၇၆-ပိဋ္ဌေသု စ) ၁၆၀

ယေ ကေစိ = ကေစိ (သျာ၊ က) ၁၉၈

[လ-ဝ]

လိက္ခာမတ္တံ = လိခါမတ္တံ (သျာ၊ က) ၇၆

လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန = လုဇ္ဇနဋ္ဌေန (သျာ) ၁၆၃

ဝိစာရဋ္ဌော = ဝိစယဋ္ဌော (သီ) ၉၀

ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒသဒိသာ = ဝိဇ္ဇုပါတသဒိသာ (သီ) ၁၆၉

Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā

[Va]

Vattanipakaraṇe = Vattati, pakaraṇe (Sī) 254
Vitthāragataṁ = Vitthārato (Syā, Ka, Visuddhi 2. 72 piṭṭhe ca) 6
Vidahati = Vidadhāti (Sī), Dahati (Visuddhi 2. 70 piṭṭhe) 3
Viyasatīti = Byasatīti (Sī) 142
Visaṭṭhacitto = Vissatthacitto (Sī, Syā) 35
Visuddhājīvitā = Visuddhājīvatā (Syā, Ka) 242
Vīriyabalapaggahena = Vīriyabalapariggahena (sabbattha) 220
Vosagge = Vossagge (bahūsu) 46

[Sa]

Sakasakalakkhaṇe = Salakkhaṇe (Sī, Syā) 17
Satadhā = Sattadhā (Syā) 152
Sattadhā = Satadhā (Sī, Ka) 185
Santānayamāne = Sandhārayamāne (Sī, Ka) 159
Sappurisāvassayo = Sappurisāpassayo (Sī, Syā, Ka) 272
Samanvesitvā = Samannesitvā (Ka) 151
Samāpattiyeva = Samāpattivasena (Visuddhi 2. 348 piṭṭhe) 288
Sampatinibbattā vā = Sampatinibbattā (Sī), Sampatinibbattāva (Visuddhi 2. 54 piṭṭhe) 336

[Ha]

Hetavo = Hetuyo (Syā) 225
Hettha = Heṭṭhā (Gaṇṭhipade) 262
Hetuṭṭho = Hetattho (Syā) 89
Hetuphalaṁ samavāyavādīnaṁ = Hetuphalasamavāyavādīnaṁ (Sī, Abhi-Ṭṭha 2. 84 piṭṭhe ca) 184
Hotiyeva = Na hotiyeva (Sī) Aṁ-Ṭṭha 3. 137 piṭṭhe passitabbaṁ. 68

နာနာပါဌာ | ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဝ]

ဝဋ္ဋနိပကရဏေ = ဝဋ္ဋတိ၊ ပကရဏေ (သီ) ၂၅၄
ဝိတ္ထာရဂတံ = ဝိတ္ထာရတော (သျာ၊ က၊ ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၇၂-ပိဋ္ဌေ စ) ၆
ဝိဒဟတိ = ဝိဒဓာတိ (သီ)၊ ဒဟတိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၇၀-ပိဋ္ဌေ) ၃
ဝိယသတီတိ = ဗျသတီတိ (သီ) ၁၄၂
ဝိသဋ္ဌစိတ္တော = ဝိဿတ္ထစိတ္တော (သီ၊ သျာ) ၃၅
ဝိသုဒ္ဓါဇီဝိတာ = ဝိသုဒ္ဓါဇီဝတာ (သျာ၊ က) ၂၄၂
ဝီရိယဗလပဂ္ဂဟေန = ဝီရိယဗလပရိဂ္ဂဟေန (သဗ္ဗတ္ထ) ၂၂၀
ဝေါသဂ္ဂေ = ဝေါဿဂ္ဂေ (ဗဟူသု) ၄၆

[သ]

သကသကလက္ခဏေ = သလက္ခဏေ (သီ၊ သျာ) ၁၇
သတဓာ = သတ္တဓာ (သျာ) ၁၅၂
သတ္တဓာ = သတဓာ (သီ၊ က) ၁၈၅
သန္တာနယမာနေ = သန္ဓာရယမာနေ (သီ၊ က) ၁၅၉
သပ္ပုရိသာဝဿယော = သပ္ပုရိသာပဿယော (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၇၂
သမန္ဝေသိတွာ = သမန္နေသိတွာ (က) ၁၅၁
သမာပတ္တိယေဝ = သမာပတ္တိဝသေန (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ) ၂၈၈
သမ္ပတိနိဗ္ဗတ္တာ ဝါ = သမ္ပတိနိဗ္ဗတ္တာ (သီ)၊ သမ္ပတိနိဗ္ဗတ္တာဝ (ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၅၄-ပိဋ္ဌေ) ၃၃၆

[ဟ]

ဟေတဝေါ = ဟေတုယော (သျာ) ၂၂၅
ဟေတ္ထ = ဟေဋ္ဌာ (ဂဏ္ဌိပဒေ) ၂၆၂
ဟေတုဋ္ဌော = ဟေတတ္ထော (သျာ) ၈၉
ဟေတုဖလံ သမဝါယဝါဒီနံ = ဟေတုဖလသမဝါယဝါဒီနံ (သီ၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၈၄-ပိဋ္ဌေ စ) ၁၈၄
ဟောတိယေဝ = န ဟောတိယေဝ (သီ) အံ-ဋ္ဌ ၃-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၆၈

Paṭisambhidāmaggaṭṭhakathāya paṭhamabhāge

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Aṅgānaṁ sithilībhāvā	135
Atīte hetavo pañca	225
Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ	198
Abhisaṅkharoti so ete	319
Arā saṁsāracakkassa	197
Asaṅkhyeyyāni nāmāni	277
Asayhamappaṭikāraṁ	136
Ārakattā hatattā ca	198
Iti evaṁ pakārehi	185
Iti tacchāvipallāsa	59
Iti santā samāpatti	290
Imāni aṭṭhagguṇamuttamāni	242
Udakaṁ hi nayanti nettikā (Khu 1. 25)	40
Udayabbayānupassana	26
Uppādañca pavattañca	243
Ekaṁ na ekato idha	318
Ete saṁvaravinayā	188
Evaṁ ariyasaccānaṁ	186
Evaṁ yogāvacaro	26
Evamidha maggañāṇaṁ	26
Kiṁ bhāsitena bahunā nanu yaṁ kuhiñci	135
Katattā paccayā ete	321
Kāmesu chandaṁ paṭighaṁ vinodaye	215
Khandhā nirujjhanti na catthi añño	241
Gaṇhitvā āvajjana	26
Gantvāna so satta padāni Gotamo	192
Gamane vissute tinte	13
Candaṁ passeyya naro	26
Cittajena hi rūpena	321
Cittassa ca paridahanā	137
Cutūpapāte saṁsāre	319
Chaḷeva phassā saṅkhepā	322
Jātippabhutikaṁ dukkhaṁ	138
Jāyetha no ce narakesu satto	134
Ñātidhanādiviyogā	138
Ṭhātuṁ icchaṁ puriso	26
Taṁ taṁ patthayamānānaṁ	138
Taṁ muñciya gotrabhunā	26
Taṁ vinā nāññato dukkhaṁ	58
Taṇhāya paccayā tasmā	322
Tato dukkhadvayassāpi	137
Tayamidha nirodhasuññaṁ	185
Tibbandhakāre ca asayhasīte	134
Disvāva appiye dukkhaṁ	137
Dukkhaṁ tiracchesu kasāpatoda	134
Dukkhameva hi na koci dukkhito	184
Dukkhī sukhaṁ patthayati	322
Duve puthujjanā vuttā	189, 245

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဋ္ဌကထာယ ပဌမဘာဂေ

ဂါထာသူစိ

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္က
အင်္ဂါနံ သိထိလီဘာဝါ	၁၃၅
အတီတေ ဟေတဝေါ ပဉ္စ	၂၂၅
အဘိညေယျံ အဘိညာတံ	၁၉၈
အဘိသင်္ခရောတိ သော ဧတေ	၃၁၉
အရာ သံသာရစက္ကဿ	၁၉၇
အသင်္ချေယျာနိ နာမာနိ	၂၇၇
အသယှမပ္ပဋိကာရံ	၁၃၆
အာရကတ္တာ ဟတတ္တာ စ	၁၉၈
ဣတိ ဧဝံ ပကာရေဟိ	၁၈၅
ဣတိ တစ္ဆာဝိပလ္လာသ	၅၉
ဣတိ သန္တာ သမာပတ္တိ	၂၉၀
ဣမာနိ အဋ္ဌဂ္ဂုဏမုတ္တမာနိ	၂၄၂
ဥဒကံ ဟိ နယန္တိ နေတ္တိကာ (ခု ၁-၂၅)	၄၀
ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿန	၂၆
ဥပ္ပါဒဉ္စ ပဝတ္တဉ္စ	၂၄၃
ဧကံ န ဧကတော ဣဓ	၃၁၈
ဧတေ သံဝရဝိနယာ	၁၈၈
ဧဝံ အရိယသစ္စာနံ	၁၈၆
ဧဝံ ယောဂါဝစရော	၂၆
ဧဝမိဓ မဂ္ဂဉာဏံ	၂၆
ကိံ ဘာသိတေန ဗဟုနာ နနု ယံ ကုဟိဉ္စိ	၁၃၅
ကတတ္တာ ပစ္စယာ ဧတေ	၃၂၁
ကာမေသု ဆန္ဒံ ပဋိဃံ ဝိနောဒယေ	၂၁၅
ခန္ဓာ နိရုဇ္ဈန္တိ န စတ္ထိ အညော	၂၄၁
ဂဏှိတွာ အာဝဇ္ဇန	၂၆
ဂန္တွာန သော သတ္တ ပဒါနိ ဂေါတမော	၁၉၂
ဂမနေ ဝိဿုတေ တိန္တေ	၁၃
စန္ဒံ ပဿေယျ နရော	၂၆
စိတ္တဇေန ဟိ ရူပေန	၃၂၁
စိတ္တဿ စ ပရိဒဟနာ	၁၃၇
စုတူပပါတေ သံသာရေ	၃၁၉
ဆဠေဝ ဖဿာ သင်္ခေပါ	၃၂၂
ဇာတိပ္ပဘုတိကံ ဒုက္ခံ	၁၃၈
ဇာယေထ နော စေ နရကေသု သတ္တော	၁၃၄
ဉာတိဓနာဒိဝိယောဂါ	၁၃၈
ဌာတုံ ဣစ္ဆံ ပုရိသော	၂၆
တံ တံ ပတ္ထယမာနာနံ	၁၃၈
တံ မုဉ္စိယ ဂေါတြဘုနာ	၂၆
တံ ဝိနာ နာညတော ဒုက္ခံ	၅၈
တဏှာယ ပစ္စယာ တသ္မာ	၃၂၂
တတော ဒုက္ခဒွယဿာပိ	၁၃၇
တယမိဓ နိရောဓသုညံ	၁၈၅
တိဗ္ဗန္ဓကာရေ စ အသယှသီတေ	၁၃၄
ဒိသွာဝ အပ္ပိယေ ဒုက္ခံ	၁၃၇
ဒုက္ခံ တိရစ္ဆေသု ကသာပတောဒ	၁၃၄
ဒုက္ခမေဝ ဟိ န ကောစိ ဒုက္ခိတော	၁၈၄
ဒုက္ခီ သုခံ ပတ္ထယတိ	၃၂၂
ဒုဝေ ပုထုဇ္ဇနာ ဝုတ္တာ	၁၈၉၊ ၂၄၅

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Dussīlyaviddhaṁsanatā	15
Dvārato vedanā vuttā	322
Dvāsīti Buddhato gaṇhiṁ (Khu 2. 347)	8
Dhuvasubhasukhattasuññaṁ	184
Na tassa addiṭṭhamidhatthi kiñci (Khu 7. 280; Khu 8. 178)	55
Nava koṭisahassāni	188
Na hi dhammo adhammo ca (Khu 2. 272)	17
Nāññā nibbānato santi	59
Nābādhakaṁ yato dukkhaṁ	58
Paṭippassaddhadarathaṁ	249
Paṭhamaṁ kalalaṁ hoti (Saṁ 1. 208)	30
Pappoti dukkhaṁ yaṁ macco	135
Passitukāmo candaṁ	26
Pātimokkho satī ceva	14
Pāpassa pāpakammādi	136
Pīḷeti kāyikamidaṁ	137
Pīḷeti yato cittaṁ	137
Puthūnaṁ jananādīhi	188, 245
Pubbayogo bāhusaccaṁ	7
Pūjāvisesaṁ saha paccayehi	198
Petesu dukkhaṁ pana khuppipāsā	134
Phalassuppattiyā eva	320
Bhamitamhi cakkayante	26
Bhavo kulaṁ nikāyo ca	132
Maṁsaviññāṇañāṇesu	12
Maggā aññaṁ na niyyānaṁ	59
Majjhattabrahmabojjhaṅga	175

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Muhuttajātova gavaṁpatī yathā	192
Yaṁkiñci dukkhaṁ sambhoti (Khu 1. 394)	41
Yaṁ passati na taṁ diṭṭhaṁ	161
Yaṁ sokasallavihato paridevamāno	136
Yañcāpi gūthanarake viya mātugabbhe	135
Yato yato sammasati (Khu 1. 67)	274
Yathāpi nāma jaccandho	319
Yathāpi mūle anupaddave daḷhe (Khu 1. 62)	147
Yathā pubbuḷakaṁ passe (Khu 1. 39)	242
Yatheva Dīpaṅkarabuddha-ādayo	191
Yadā ca ñatvā so dhammaṁ	319
Yasmā tasmā upādāna	138
Yasmā natthi raho nāma	198
Yasmā rāgādisaṅkhātā	197
Yassete caturo dhammā (Khu 1. 14)	17
Yāni sotāni lokasmiṁ (Khu 8. 6; Khu 1. 434)	14, 202
Yo sukhaṁ dukkhato adda (Saṁ 2. 409)	165
Rajjuṁ vā daṇḍaṁ vā	26
Rūpataṇhādibhedena	322
Lakkhaṇaṁ tu avikkhepo	16
Laddhapaccayamiti dhamma	320

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
ဒုဿီလျဝိဒ္ဓံသနတာ	၁၅
ဒွါရတော ဝေဒနာ ဝုတ္တာ	၃၂၂
ဒွါသီတိ ဗုဒ္ဓတော ဂဏှိံ (ခု ၂-၃၄၇)	၈
ဓုဝသုဘသုခတ္တသုညံ	၁၈၄
န တဿ အဒ္ဒိဋ္ဌမိဓတ္ထိ ကိဉ္စိ (ခု ၇-၂၈၀၊ ခု ၈-၁၇၈)	၅၅
နဝ ကောဋိသဟဿာနိ	၁၈၈
န ဟိ ဓမ္မော အဓမ္မော စ (ခု ၂-၂၇၂)	၁၇
နာညာ နိဗ္ဗာနတော သန္တိ	၅၉
နာဗာဓကံ ယတော ဒုက္ခံ	၅၈
ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဒရထံ	၂၄၉
ပဌမံ ကလလံ ဟောတိ (သံ ၁-၂၀၈)	၃၀
ပပ္ပေါတိ ဒုက္ခံ ယံ မစ္စော	၁၃၅
ပဿိတုကာမော စန္ဒံ	၂၆
ပါတိမောက္ခော သတီ စေဝ	၁၄
ပါပဿ ပါပကမ္မာဒိ	၁၃၆
ပီဠေတိ ကာယိကမိဒံ	၁၃၇
ပီဠေတိ ယတော စိတ္တံ	၁၃၇
ပုထူနံ ဇနနာဒီဟိ	၁၈၈၊ ၂၄၅
ပုဗ္ဗယောဂေါ ဗာဟုသစ္စံ	၇
ပူဇာဝိသေသံ သဟ ပစ္စယေဟိ	၁၉၈
ပေတေသု ဒုက္ခံ ပန ခုပ္ပိပါသာ	၁၃၄
ဖလဿုပ္ပတ္တိယာ ဧဝ	၃၂၀
ဘမိတမှိ စက္ကယန္တေ	၂၆
ဘဝေါ ကုလံ နိကာယော စ	၁၃၂
မံသဝိညာဏဉာဏေသု	၁၂
မဂ္ဂါ အညံ န နိယျာနံ	၅၉
မဇ္ဈတ္တဗြဟ္မဗောဇ္ဈင်	၁၇၅

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
မုဟုတ္တဇာတောဝ ဂဝံပတီ ယထာ	၁၉၂
ယံကိဉ္စိ ဒုက္ခံ သမ္ဘောတိ (ခု ၁-၃၉၄)	၄၁
ယံ ပဿတိ န တံ ဒိဋ္ဌံ	၁၆၁
ယံ သောကသလ္လဝိဟတော ပရိဒေဝမာနော	၁၃၆
ယဉ္စာပိ ဂူထနရကေ ဝိယ မာတုဂဗ္ဘေ	၁၃၅
ယတော ယတော သမ္မသတိ (ခု ၁-၆၇)	၂၇၄
ယထာပိ နာမ ဇစ္စန္ဓော	၃၁၉
ယထာပိ မူလေ အနုပဒ္ဒဝေ ဒဠှေ (ခု ၁-၆၂)	၁၄၇
ယထာ ပုဗ္ဗုဠကံ ပဿေ (ခု ၁-၃၉)	၂၄၂
ယထေဝ ဒီပင်္ကရဗုဒ္ဓအာဒယော	၁၉၁
ယဒါ စ ဉတွာ သော ဓမ္မံ	၃၁၉
ယသ္မာ တသ္မာ ဥပါဒါန	၁၃၈
ယသ္မာ နတ္ထိ ရဟော နာမ	၁၉၈
ယသ္မာ ရာဂါဒိသင်္ခါတာ	၁၉၇
ယဿေတေ စတုရော ဓမ္မာ (ခု ၁-၁၄)	၁၇
ယာနိ သောတာနိ လောကသ္မိံ (ခု ၈-၆၊ ခု ၁-၄၃၄)	၁၄၊၂၀၂
ယော သုခံ ဒုက္ခတော အဒ္ဒ (သံ ၂-၄၀၉)	၁၆၅
ရဇ္ဇုံ ဝါ ဒဏ္ဍံ ဝါ	၂၆
ရူပတဏှာဒိဘေဒေန	၃၂၂
လက္ခဏံ တု အဝိက္ခေပေါ	၁၆
လဒ္ဓပစ္စယမိတိ ဓမ္မ	၃၂၀

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Vātā viya te candaṁ	26
Vitthārato daso'pekkhā	175
Vippavāsā satādīnaṁ	135
Viruddho cāviruddho ca	319
Vuttamhi ekadhamme (Khu 10. 3)	28
Verabhayāni samayate	27
Saṁvijjamānamhi visuddhadassano	241
Saṁsāradukkhajaladhiṁ	27
Saṁsāre saṁsaraṁ bālo	319
Sattānaṁ hadayaṁ soko	136
Santāne yaṁ phalaṁ etaṁ	320
Sabbe saṅkhārā aniccāti (Khu 1. 53)	264
Sabbesañcāpi yaṁ sandhi	136
Samavāye khaṇe kāle	297
Samādahitvā yathā ce vipassati	18
Samāvahati byādhiñca	136
Sīlanaṁ lakkhaṇaṁ tassa	15
Soceyyapaccupaṭṭhānaṁ	16
So tato ārakā nāma	197

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
ဝါတာ ဝိယ တေ စန္ဒံ	၂၆
ဝိတ္ထာရတော ဒသော’ပေက္ခာ	၁၇၅
ဝိပ္ပဝါသာ သတာဒီနံ	၁၃၅
ဝိရုဒ္ဓေါ စာဝိရုဒ္ဓေါ စ	၃၁၉
ဝုတ္တမှိ ဧကဓမ္မေ (ခု ၁၀-၃)	၂၈
ဝေရဘယာနိ သမယတေ	၂၇
သံဝိဇ္ဇမာနမှိ ဝိသုဒ္ဓဒဿနော	၂၄၁
သံသာရဒုက္ခဇလဓိံ	၂၇
သံသာရေ သံသရံ ဗာလော	၃၁၉
သတ္တာနံ ဟဒယံ သောကော	၁၃၆
သန္တာနေ ယံ ဖလံ ဧတံ	၃၂၀
သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ (ခု ၁-၅၃)	၂၆၄
သဗ္ဗေသဉ္စာပိ ယံ သန္ဓိ	၁၃၆
သမဝါယေ ခဏေ ကာလေ	၂၉၇
သမာဒဟိတွာ ယထာ စေ ဝိပဿတိ	၁၈
သမာဝဟတိ ဗျာဓိဉ္စ	၁၃၆
သီလနံ လက္ခဏံ တဿ	၁၅
သောစေယျပစ္စုပဋ္ဌာနံ	၁၆
သော တတော အာရကာ နာမ	၁၉၇

နှ-ဗ-သ-စ—ပဋိသံ-ဌ-၁— ၂၅-၆-၅၀—၃၀၀၀